[illegible] lectura super [illegible]

[illegible]

N. Inw. 1253

Oprawę wyrestaurował introligator Jan Wyżga w r. 1934. Papierowe karty ochronne są nowe.

Memoriale magistri [illegible] qui petiuit [illegible]
ut ad memoriam vestre [illegible] vite vestre insinuetis
Reverendo Magistro Mathia de Labyschin
liber universitatis
195

N. Inw. 1253

Scriptum venerabilis sacre pagine professoris fratris Bonaventure ordinis fratrum minorum

Solummodo hoc inveni quod deus fecerit hominem rectum et ipse se infinitis immiscuit questionibus. Sollicite consideranti presentis libri seriem et sentenciam, continuacionem et totalem continuationem illud occurrit ad quod sua intentionem dirigit sapiens Ecclesiastes [illegible] producta Ecclesiastes vii in verbo proposito. Cum enim cuncta tempestiva [illegible] et plus defecisset quam profecisset tandem hoc se invenisse fatetur quod deus fecit hominem rectum etc. In quo verbo duo clauduntur: scilicet quod homo creatura factus et creatus est a deo, et hoc tangit cum dicit: deus fecit hominem rectum etc. Aliud est quod homo [illegible] obligatio est a seipso, et hoc tangit cum dicit: et ipse se infinitis immiscuit questionibus. In hiis duobus clauditur [illegible] humane comprehensionis ut cognoscat originem boni et cognitio requirat et ad illam perveniat, et recognoscat et vitet originem et principium mali et id vitet et caveat. [illegible] tota intentio Ecclesiastes libri presentis in quo duo [illegible] scilicet hominis adicionem et eius deviationem. Primum autem quod tangitur cum dicit: quod deus fecit hominem rectum. Qualiter autem [illegible] intellectus quod dicitur fecit hominem rectum explicatur Ecclesiastici xvii capitulo ubi dicitur: deus creavit hominem de terra, hoc dicit quantum ad corpus, et secundum ymaginem fecit illum, hoc dicit quantum ad animam; et iterum convertit illum in ipsam, hoc dicit quantum ad gratiam [illegible] quam anima convertitur ad deum per virtutem [illegible] et ideo [illegible] et secundum se vestivit illum virtute. In hoc verbo ostenditur quod deus non tantum fecit hominem possibilem ad creaturam suam et ymaginem conferendo, sed et fecit hominem rectum ipsum ad se convertendo. [illegible] homo rectus est quando intelligentia adequatur summe veritati in cognoscendo, voluntas conformatur summe bonitati in diligendo, et virtus continuatur summe potentie in operando. [illegible] autem est quando homo ad deum convertitur ex se toto. Primo ergo homo rectus cum intelligentia summe veritati equatur [illegible] autem dico non per quandam inplecionem set per imitationem [illegible] veritas ut dicit Augustinus est rectitudo sola mente perceptibilis et rectitudo non [illegible] creatum cum intellectus noster equatur veritati, non rectificatur [illegible] cum actualiter se convertit ad veritatem. Veritas enim iuxta diffinitionem quod est adequatio rei et intellectus. Intelligentia autem [illegible] ad veritatem conversa iustificatur ac per hoc veritati equatur et dum equatur rectitudini rectificatur. Unde sine veritate nullus recte iudicat ut dicitur in libro de vera religione: et qui aspicit ad veritatem iudicat recte, secundum quod dicitur de Symone Luce vii: recte iudicasti, id est recte decrevisti.

Similiter homo rectificatur dum non [illegible] summe bonitati conformatur. Summa enim bonitas est summa equitas sive iustitia, tanto enim quis melior quanto iustior. Sed ut dicit Augustinus iustitia est rectitudo voluntatis [illegible] autem conformatur rectitudini et rectificatur dum voluntas boni summe [illegible] conformatur cum ad ipsum convertitur diligendo. Unde Hugo de sancto Victore: scio anima mea quod dum ad diligendum [illegible] conformaris. Qui diligit bonum rectus est et hoc quod dicitur Canticum i: recti diligunt te, recti [illegible] ad tuam bonitatem sunt conversi et tua bonitas ad eos inclinatur. Unde anima expecta clamat et dicit: quam bonus Israel deus hiis qui recto sunt corde, et ipse solus recti expriment, ideo rectos decet collaudatio.

Similiter rectificatur homo dum virtus summe potentie continuatur, rectum enim est cuius medium non exit ab extremis, extrema sunt principium et ultimum, alpha et omega, principium et finis. [illegible] ille est opus quod per efficiens provenit in finem. Illa enim mens recta est cuius opus est a principio per [illegible] fine ultimo [illegible] divina virtus continuata operatur et per deum fit, et quod sanctissima est in operando [illegible] continuatur recto [illegible] summe bonitati perfecti continuata absque dubio rectificatur, et ex hoc homo non solum rectus est sed rector et efficitur deus [illegible] et apparet regibus [illegible] perducit [illegible] Israel, hoc est gloria qui [illegible] omnia continuabit die [illegible] tunc erunt [illegible] non [illegible]

et deus sue, et ideo omnes reges et ideo omnibus principibus [illegible] rege etc.

Fecit igitur deus hominem rectum dum ipsum fecit ad se conversum. In conversione enim hominis ad deum non tantum rectificabatur [illegible] id quod sursum est et ad id quod deorsum. Homo enim in medio constitutus dum rectus est ad deum conversus et sibi [illegible] [illegible] subiecta, scilicet quod deus omnium virtute creatum [illegible] eius intellectum ad videndum omnem bonitatem eius affectum ad utendum omnium virtute eius potentiam ad gubernandum.

Et [illegible] quod intelligentia conversa est ad divinam veritatem ut dicit Sapientia per quam omnia diiudicat, secundum quod dicitur Sapientia vii: ipsa dedit michi omnium que sunt scientiam ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum, initium et consummationem et medietatem temporum, anni cursus et stellarum disposiciones, naturas animalium et iras bestiarum, vim ventorum et cogitationes hominum, differentias virgultorum et virtutes radicum, et que sunt absconsa et improvisa didici et cum omnibus nota [illegible] [illegible] omnia [illegible] [illegible] omnia [illegible] mentis [illegible] per [illegible] Ad [illegible] ad deum conversus [illegible]

Subiecta est inventa ad gubernandum [illegible] et ad dominandum piscibus maris et volatilibus celi [illegible] autem creata hominis [illegible] quantum ad [illegible] et [illegible] tangitur in illo verbo: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram etc.

Fecit igitur deus hominem rectum dum ad se convertendo [illegible] cum [illegible] [illegible] et sic patet creata hominis [illegible] invariabilis de modo in hoc quod subicitur: et ipse se infinitis immiscuit questionibus. In primo potest notari et modus labendi et status in quo cecidit modus labendi. In hiis enim [illegible] que [illegible] in hoc verbo proponuntur. In peccato namque est aversio [illegible] conversio [illegible] boni amissio sive expoliatio; conversio mentis per inmixtionem, aversio per [illegible] [illegible] expoliatio per [illegible] [illegible] conversio facit ipsum aversio [illegible] expoliatio [illegible] et [illegible] tangit cum dicitur: et ipse se infinitis questionibus. [illegible] ubi [illegible] [illegible] cecidit, [illegible] cecidit [illegible] ut [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] appetitum [illegible] appetitum sine [illegible] [illegible] est homo querendo sollicitus [illegible] respensare potest bonum amissum et sic infinitum [illegible] appetit [illegible] et [illegible] declinat [illegible] infinitis questionibus se immiscuit.

[illegible] intelligentia autem se a summa veritate [illegible] infinitis questionibus se immiscuit per curiositatem, Ecclesiastes viii: est homo qui diebus et noctibus somnum non capit oculis et intellexi quod omnium [illegible] nullam possit homo invenire rationem [illegible] appetitus sui [illegible] non [illegible] [illegible] invenire [illegible] dubitationes [illegible] quod [illegible] homo [illegible] qui separat se [illegible] consiliis [illegible] stultis [illegible] tales sunt multi homines qui intendunt fabulis et genealogiis [illegible] et quod dicitur [illegible] tales miscent se [illegible] sic dicitur [illegible] [illegible]

[illegible] discordans a summa bonitate effecta immiscuit se infinitis questionibus per concupiscentiam et cupiditatem [illegible] sic dicitur [illegible] [illegible] dicit sufficit [illegible] non impletur [illegible] sic dicitur Ecclesiastes v: [illegible] [illegible] concupiscentia nunquam satiatur, immo infinitis voluptatibus questionibus [illegible] Sapientia [illegible] omnia commixta sunt, sanguis homicidium furtum fictio corruptio infidelitas [illegible] periurium tumultus bonorum, dei immemoratio animarum inquinatio nativitatis immutatio nuptiarum inconstantia inordinata mechie et impudi[citia]

hec sunt questiones infinite que omnino sunt quibus continetur se
ho de suo dissoluunt a summa boni. Circulus a distat se
a summa potentia scilicet trina immiscuit se multiplicis quorum pist
ab ... usque quitur deceret et non invenit ... xxx. ...
inuenit in medio spiritum intelligis. iste est spiritus instabilis propter quod
potest stabilire ... ho ... et sic pulvis ... pariat ...
... auferens spiritus ... et
non esse quamvis plus ... sic ergo plus non
potest ... deficere quam diu invenitur intelligis. sic non ...
tus stabilis permaneret. ideo infinita loci quod ...
... dicit ... immiscuit. ergo se bonum in ...
per ciositate dum cedit a ... ... perceptione dum
... a bono in malum ... dum cadit aperte in ipso
... de natura ... et huc
... inuenit deviatum. In hoc libro ... ubi ... quo
... Creationem rerum ... diuiditur in duas. prima ...
de homine ... In secunda de lapsu eius et ...
... videns ... prima pars habet duas ... ho
... creaturis ... sicut ipsum hominem. ideo
primo agit de conditione rerum in generali. secundo in speciali ...
de angelica ... prima pars habet ... In prima declarat de
rerum cognitione quantum ad principium efficiens. In secunda ... ad fi
nem ... non ... eius bonitatis ... prima pars habet ... perfect
... In prima proponit auctoritatem quam exponit ...
... In secundo ... auctoritatem explanat ...
de nichilo ... non ... per ullam auctoritatem ponens errones
eliduntur ... ulterius eorum evacuationem ...
... errorum ... habet ... In prima ...
... proponit auctoritatis ... In secunda errorem platonis ...
plato ... In prima ... explanata
... auctoritatis. In secundo ponit errorem ...
duo ... eodem modo etiam habet ... erroris ...
... secundo ... fidei ... credamus ...

Ad intelligentiam ... eorum que dicuntur in hoc ... de exitu
rerum ... primo quantum ad principium ... secundo quantum ad
... tertio quantum ad productionis ... principium duo
... primo ... res habeant principium ... secundo ...
habeant principium ...

Quantum ad primum sic proceditur cum constet ...
omnis res mundane habent principium productivum ...
... varietate ... ordinem ...
... ab uno ... motus ...
... ab uno ... ad principium ...
... hoc supponitur. scilicet quod res habeant principium ...
est quod ... res sit producta omnino ...
... altum principium ... quod ...
te producit sicut quanto producens est ... tanto
plus ... in rem. ergo ...
... hoc ergo totum producit. sed agens est ...
Item nobilius et perfectius est agens quanto paucioribus indiget
ad agendum. ergo agens nobilissimum nullo ... se eget. ergo
... ipsum solum ... ad ... res producere ... non ex se cum ipse
nulli ... ex nichilo ... quod ...
... Item agens ... potest producere formam. ergo
... ratione agens ... se totum ... producit totum ...
agit cum sit omnino simplex. ergo producit totum. Item hoc

ipsum ostenditur ex parte rei conditae sic. quod non est ab alio ... ab ipso ...
... tale quod se ipso est indiget ... sed ... principium rei
indiget ... ut sit ... indiget ... Item efficiens
et finis sunt cause correlative. ergo quod non est ab alio non est ad aliud ...
... quod sit appetitus boni ...
non in summe bono ... bonum ... sui bonum ...
... ergo quod est ... eius. se ipso est eius bonum. sed quod se ipso
est bonum non est ... ergo quod non est ab alio non est ... ergo omnia
... se ... sunt ... ab alio. Item si res non
... ab alio ... hoc ratione ... ratione ... constat quod
non ... quod videmus ... produci ... non produceretur omnis
... producetur. si ratione ... ut dicit philosophus ... actus est
ante potentiam. constat quod non loquitur de potentia activa sed passiva. ergo cum actus
rei sit ab alio ... quod ... non de actu ...
sed efficiens. ... concluditur ... ergo ... non sit ab alio
... ex quo ... non habet ... fiat ...
... fiat ex aliquo vel ex nichilo. si ex nichilo ... ratione ... ex nichilo.
si ex aliquo ... non ... constat ... simplex est ergo ...
non fit ex ... constituens non fit ex ...
fiat ... fit ... ex aliquo ... constat ...
non est ex ... ratione ... abire in infinitum ... necesse
est ... a primo opifice producatur ex nichilo. ergo ... ratione
... Ad oppositum sunt rationes ...
... assimilat ... sed ... principium est actus purus ...
... res est ... purum ... de actu. ergo cum
... nullo assimiletur opifici non est ab ipso. Item ab agente
perfectissimo et luminosissimo non procedit turpe et tenebrosum ...
... lux ... principium est ... aperte res ...
... non producitur ... ut homo ab homine
... dicit philosophus ... ergo ... res sunt principium producens
... res producte ... ad principium
... Item artifex non ... producere ... non ...
... non potest ... nullo ... ergo ...
quod ... artifex ...
... non potuit produci ... ergo ... infi
... abire ... non ... producta. Item hoc
ipsum ostenditur ... ad ... producit ... ex aliquo vel ex nichilo.
... ex nichilo ... omnia ex aliquo ...
re ... non est productum. quod aut ex nichilo non fiat ...
... rei ... actio ... agit ...
omnis producens ... ad ... ergo ... Item ego
quero de productione ... passiva ... actio ...
... actio ... fundatur ... sed hoc non potest ...
... esse ... necesse est quod ... aliud
deo ... passio ... necesse est ... producit ex aliquo produci
... dicit philosophus ... est ... Respondendum quod
... que ... producitur ... non ...
... ex aliis ... ex nichilo producere ...
... fideli ... aperta et lucida ...
... logos ... deuia ... antiqui philo
... cum non ...
... ex nichilo ...
... fidelibus ... philosophus ...
... nobilissima ...
... formam ...
... ex ... latebit in ...

Vt ... res habeant principium ... causale

II

aliquem melius quam illas distinguet. et hoc posuit Anaxagoras. sed quia forte esse omnis ... in non capitulo de eternitate. ideo consequenter philosophos ista post probata est. Fuerunt et alii qui mundum ex principiis perisse factum fuerunt ... sed in prole posuerunt et formas separatas et primo modo ex tempore ab opifice summo esse constitutas et hii fuerunt plato iste. Sed quia id vero ... ab eterno fuisse ... de forma ut separata parte et coniuncta et absurdum ... ponere scilicet ... et divinum. ideo consequenter philosophos hos post reprobatum est. Fuerunt et quidam scilicet ... quorum princeps ... qui initium magis convenienter dicunt mundum factum sicut legislator ... Moyses. dico quod quando mare factum est ... de celo et mundo et de pluribus aliis locis potest elici. sed non dicunt esse factum ex principiis perisse ... mundus factus fuit plantis et animalibus plenus ...

[illegible]

Soli attribuendum est. nec quamvis non possit ... ri in aliquo ... sicut ipsa omnipotentia. Circa finem quod videtur mundus productus extitisse an ab eterno ... non extitisse ostendit duabus rationibus sumptis a motu ... sicut ante omnem motum et mutationem est motus primi mobilis ... omne quod incipit incipit per motum vel mutationem ... motus ille ... non potuit esse ante se ... est ipso incipere. Prima propositio supposita ... sicut supposita est in phisica ... ad sicut est perfectum ... omnia genera motuum localium ... est motus celi ... perfectissimus ...

[illegible]

est luna quam sol infinities. ergo infinitorum ex ea parte qua infinita sunt est reperire excelsum. hoc autem est impossibile. ergo etc. Item propositio [illegible] impossibile est infinita ordinari. omnium enim ordo habet principium et medium. Si ergo non est [illegible] non est ordo. sed durationi mundi sunt revolutiones celi si sunt infinite non habent principium. ergo nec habent ordinem. ergo una non est ante aliam. et hoc falsum videtur. ergo etc. [illegible] Si dicas quod statum ordinis non est necesse ponere in hiis que ordinantur secundum ordinem causalitatis quia in causis necesse est stare. [illegible]

¶ Propter tu ex hoc non evades. [illegible] enim sunt revolutiones celi quarum unus generatio alius ex alio. et quod aliud ordinatur ad aliquod generatur secundum ordinem cause. ergo sicut philosophorum traditionem necesse est ponere statum in hiis que ordinantur secundum ordinem cause. ergo in generatione aliquam necesse est primum [illegible] et mundus non habet sic [illegible]. ergo etc.

Item ad propositum est illa propositio impossibile est infinita pertransiri. sed si mundus non cepisset infinite revolutiones fuissent. ergo impossibile est illas pertransire. ergo impossibile fuit devenire usque ad hanc. Si tu dicas quod non sunt pertransita quia nulla fuit prima [illegible] pertransiri [illegible] per hoc non evades. [illegible] ante unam quam revolutionem precessit hodiernam infinite an nulla. Si nulla. ergo omnes finite distant ab hac. ergo omnes sunt finite habent principium. Si infinite distantes a revolutione que nunc est illa vel aliqua distat infinite. Si non. ergo non illa [illegible] quarum finita distantia est nunc [illegible]. Si vero distat infinite ergo non magis distat ab hac una quam alia. ergo una non est ante aliam. ergo omnes simul.

¶ Item potest illa propositio est infinita a nulla creatura finita comprehendi. sed si mundus non cepisset infinita comprehenderentur a finita virtute. ergo etc. probatio [illegible] minor ostenditur sic. suppono quod deum esse [illegible] actu totaliter que habent finitam virtutem. suppono quod motus celi neque fuit sine spiritualibus substantiis causatis quia vel ipsum faceret vel saltem cognosceret. [illegible] hoc suppono quod spirituales substantie non obliviscuntur. si ergo spirituales substantie [illegible] finite simul fuerunt cum celo nulla fuit revolutio celi quam non cognosceret et non est oblita. ergo omnes actu cognoscit et fuerunt infinite. ergo spiritualis substantia finita comprehendit infinita. Si dicas quod non est inconveniens quod unica sibi cognoscit omnes revolutiones que sunt eiusdem speciei et omnino consimiles. obicio quod in eis cognoscuntur relationes [illegible] effectus et effectus variantur [illegible] sunt infinita. ergo etc.

¶ Item necessaria est illa propositio impossibile infinita simul esse. Sed si mundus est eternus [illegible] non sit sine homine propter hominem enim quodammodo omnia et homo durat ex finito tempore. ergo infinita homines fuerunt. sed quot fuerunt homines tot anime rationales. ergo infinite anime fuerunt tot sunt quia ipse sunt incorruptibiles. ergo infinite anime sunt. Si tu dicas propter hoc quod declaratio est vana [illegible] vel quod una anima [illegible] in omnibus hominibus. primum est error in philosophia quia [illegible] dicit proprius actus est in propria materia. ergo non potest una anima [illegible] perfectio unius esse perfectio alterius [illegible] philosophum. secundum est erroneum in fide [illegible] una anima omnium.

¶ Ultima ratio ad hoc est propositio quod habet esse post non esse non est eternum. quia hec est implicatio contradictionis. Sed mundus habet esse post non esse. probatio sic. omne quod totaliter habet esse ab alio producitur ab illo ex nichilo. Sed mundus totaliter habet esse a deo. ergo mundus ex nichilo. [illegible] originaliter [illegible] quod omne quod totaliter producitur ab aliquo differente per essentiam habeat esse ex nichilo patet. Nam quod totaliter producitur producitur secundum materiam et formam. sed materia non habet ex quo producitur quia non ex deo. ergo [illegible] ex nichilo. minor autem scilicet quod mundus a deo totaliter producitur per se est probabile.

¶ Tertio [illegible] quod ponere mundum eternum esse sive eternaliter productum ponitur [illegible] ex nichilo productum omnino est contradictionem includere [illegible]. sicut ultima ratio probat. [illegible] philosophorum [illegible] hoc posuisse. hoc enim implicat repugnantiam contradictionis ponere aliquid mundum eternum [illegible] eternum [illegible] vestigium. [illegible] semper eternum [illegible] in quo fuerit vestigium et eternum non [illegible] intelligere vestigium pedis esse coeternum [illegible] aperte esset vestigium. propter hoc mundum sui principii potest esse coeternum [illegible] ipsum vestigium esse eternum immo non [illegible]. Rursus exemplum [illegible] procedit a deo ut umbra [illegible] procedit non splendor. Sed quam cito est lux statim splendor. et statim cum [illegible] fuit corpus opacum [illegible] obiectum. Si ergo non coeterna est [illegible] opacum sic possibile est ponere [illegible] splendor prius eternum [illegible] mundum quod est umbra [illegible] lucis esse eternum magis rationale est [illegible] eternaliter [illegible] sic posuit quidam philosophorum [illegible] rationabile ut est ille excellentior [illegible] philosophorum. [illegible] imponit [illegible] ponunt [illegible] in hunc errorem dilapsi fuerunt [illegible] modum dicit philosophus [illegible] sensisse [illegible] probare quod mundus non [illegible] cepit. Sed quod non cepit [illegible] motum quod [illegible] ergo [illegible] sic. ergo nescio. sed unum scio quod si posuit mundum non incepisse per hoc non posuit. rationes eius superius [illegible] sunt efficaces. Si autem hoc sensit quod nullo modo cepit manifeste erravit. sicut in pluribus rationibus [illegible] et necesse fuit [illegible] ponere quod mundum non esse factum aut non esse factum ex nichilo. Ad vitandum autem infinita actualiter necesse fuit ponere aut animas [illegible] corruptibiles aut unitatem aut [illegible] iste error [illegible] fine.

¶ Item ergo obicitur primo de motu quod est primum inter omnes motus et mutationes quia perfectissimus. Dicendum quod loquendo de motibus et mutationibus [illegible] et non instantaneis [illegible] ipsum motum precessit [illegible] esse. Nam illa [illegible] motum.

¶ Item obicitur omnis motus exit in esse per motum. Dicendum quod motus non exit in esse per se sed [illegible] cum alio et in alio [illegible] in eodem instanti mobile fecit et motor [illegible] motum mobili concreavit. Si autem queras de illa creatione. Dicendum quod [illegible] stare est [illegible] et hoc melius [illegible] patebit.

¶ Item tertio obicitur de nunc temporis etc. Dicendum quod [illegible] ponere [illegible] productione temporis [illegible] fuit ad quod fuit principium temporis [illegible] omnia [illegible] producta. Si autem de tempore [illegible] modo [illegible] non fuerit [illegible] producte [illegible] rationes philosophi non valent [illegible] ad hanc [illegible] tempore est tempus [illegible] accipi [illegible] non [illegible].

¶ Item obicitur de tempore quod cepit. Dicendum quod cepit in suo principio [illegible] instanti [illegible] nunc [illegible] cepit in instanti [illegible] illa ratio non fuit instans [illegible] non cepit [illegible] fuit in suo initio.

¶ Propter [illegible] de tempore [illegible] status [illegible] non habuit aliam mensuram. Si [illegible] sic cepit cum motu [illegible] cepit [illegible] mutabili [illegible] primum mobile.

¶ Item [illegible] de ratione sufficientie. Dicendum quod causa sufficiens ad [illegible] est duobus modis [illegible] aut operans [illegible] sic statim.

cum est producere. Si autem operans per uoluntatem sit sufficiens non
oportet quod statim cum est operans operatur. unde sapiencia dicitur ...
dicit cogitare. Cum ergo non debeat ei ipsi eternitate eternitatis
non decebat deum aliquid huic nobilitatis conditionem condonare. sed dia-
uolus quod operatur per sapienciam producit non ab eterno sed tempore ...
sic produxit sicut disposuit. et sic uoluit ab eterno non uolui
producere et quando produxit. sic est nunc nolo et audire musica ...
quod sufficiens non cogit. Quia de actualitate ... quod cum duobus modis
potest esse in actu. aut in se ... ut si diceret sol lucet. aut in effectu
ut si dicit sol illuminat. primo modo semper deus fuit in actu. quamuis ipse
in actu ... non adiunctum de potentia. modo non semper in actu
non semper fuit producens. Item dicunt quod si deus non produceret
erat producens mutatus est ab ocio in actum. Dicendum quod quandam est
agens in quo actio et productio addit ad suum agentem et produ-
cere. tale est de naturali agente. fit agens uariatur a materia ...
tali enim comparatione cadit ocium et operatione additur comple-
mentum. quod est agens quod ... sua actio et tali non omnino aduenit
producere ... non plus. et tale non in operando recipit
complementum ... operando est ociosum. cum non de producente fit pro-
ducens mutatur ab ocio in actum. tale autem est deus ...
qui possunt deum simpliciter ... stulta est eorum ...
... ocium uitandum res ab eterno produxisset cum rebus ...
non esset ... ac per hoc non cum rebus ...
rursus ... immutatur. oporteret res ab eterno esse ...
de nouo producere ... non posset ...
demencia iudicatur magis quam ... aliam. Sicut
... potest capi quod deus agere se ipso ... incipiat ag-
ere. Ad quod ... hoc plene non posset capi ... ymagine
... sed ... ab ...
... alias ... ymagine ...
... angelus posset facere ... beata maria ...
... lapidem ... quod potest ... potest sola ... sua
... quod potest anima cum corpore et membris suis. Si angelus ...
... ex ... quod ... sine organo
medio ... organo posset facere ...
quod ... potest ... magis ... in fine ...
... perfectionis ... omni ... sine ... quod non ...
ipse potest ... producere ac per hoc in producendo ... permanere.
Sic ... admirabile ... perfectus ... Sicut
... potest in suo opifice ... exemplari ... perfectissimum ...
plissimum ... perfectissimum omnia que sunt perfectionis ei attribuuntur quod
simpliciter nullam diuersitatem in eo ponimus. ac per hoc nullam uari-
etatem ... stabilis manens dat cuncta moueri.

Quoniam ... de principiis ... quod duo ... primum utrum
res producte sint ... ab ... principiis ... dato quod ab
uno principio ... utrum ... ab ipso produxit ... mediante alio

Quod autem a pluribus principiis sint producte res dicunt mani-
chei qui ponunt ... principia spiritum ... et cor-
ruptibilium ... lucis ... et ... tenebrarum ... sic ... septuaginta. Jo.
xix. regnum meum non est de hoc mundo. dicit ipse rex glorie ... lu-
cis ... ad deum lucis ... ab eo. Item Jo. xv. uenit princeps mundi huius ... Jo. xii.
nunc ... princeps ... huius mundi ... et tenebre ...
Item apostolus ... ii. Cor. x. ... deus huius seculi ...
... dici ... quod ... primas

adducit auctoritates de scriptura. Sed huius solucionis ... talie.
Item rationibus probant ... opposita sunt cause ...
spiritualia et corporalia ... repugnancia ... unde a lege ...
... caro concupiscit aduersus spiritum etc. Item
nouum et uetus testamentum aduersantur ... quod ... principia
... oportet ... accidere ... accidens ... necesse
est ponere duo principia ... spiritualium ... corporalium ... necessario.
Ad nouum ... similiter ... facere ...
cum ... bonitatis ... beat ... sicut ...
contraria ... defectiua ... productorum ...
defectorum ... corruptiuorum ... corruptibilia sunt ab a principio.
Item ... quod bonus deus fecit est bonum. omne quod est bonum est
diligendum ... quod fecit est obediendum. Sed iste mundus est obedi-
endus ... canonica ... Jo. ii. nolite diligere
mundum ... Jo. xii. ... Quoniam
dicunt sunt ... auctoritates. Jo. ... de uerbo. omnia per ipsum
facta sunt. Sed uerbum est bonum deus ... Si dicas quod omnia non di-
cuntur ... uisibilibus ... per eum facta est ... non
... istud quod de hoc ... Item ... data
in omnes ... dicit deus ... uiste di-
... Sicut ... sua sunt et ipse fecit
... iuste ... ipse deus ... iniuste usurpauit ...
alienum ... Item ille fuit conditor rerum
uisibilium qui dedit uetus testamentum ... paulus uiri
fratres deus plebis ... elegit patres nostros ... Jerusalem
principes ... Item rationibus ostenditur omne bonum et ... ad
bono. Sed omnia uisibilia bona sunt et pulcra ... autem bo-
na sunt aut mala. Si bona ... Si mala ...
corrumpit bona ... corrupit ... a bono ... omne bo-
num ab ipso ... Item que ad inuicem conueniunt ...
... in quo conueniunt. Sed ... quod diffinitur
... principia ... anima ... conueniunt ...
... ab eodem ... lucis etc. Item
... de istis duobus principiis ... se ... ad inuicem ... aut ha-
bent pacem aut bellum ... non ... quo ... esse. Sed
deus lucis non potest bellare cum deo ... par ...
deus tenebrarum cum deo ... malicie ... non potest ...
quod non bellant ... Item ... quod de pluralitate prin-
cipiorum ... potest ... locis ... et ...
... plura sine principia quorum ... bonum ... declarari
in primo libro ... de ... potest ... principium
plura ... unum ... summe bonum ... summe
malum ... quod ab uno sit omne bonum ... omne malum ...
... declarari ... de malo ...
primo quod ... plura ... principium quod ...
sit principium ... corruptibilium ... spiritualium ... principium corruptibilium ...
... declarari ... que de ... ad huius
... quod error ... ponere duorum principiorum non solum
... fidei ... ad ... rationem ... hominem ...
... autem ... posuisse aut defendi
... error pessimus ... pietatis
... bono ... bona et pulcra et nobilia talia
principio alias magis ... magis ...
... magis potest capi ... ymagi-
ne ... cogitari ... errorem pessimum de multiplicitate principiorum

8.

In irrationabiles errores consequitur vanissimi sicut ille est
necesse qui secuti Manicheorum errorem sicut de [illegible]
[illegible] et aliis pluribus quod omnia simul habent [illegible]
ner preceptum cap. [illegible] errores dampnat omnis philosophia quod
duo sunt [illegible] ordo [illegible] destruit [illegible] cum
et quia diversa posuit [illegible] ex hoc quod non posset contraria producere
et quia ex hoc diversa esse [illegible] tamen sic [illegible]
lucis et tenebras [illegible] dicit deus [illegible] ad bonum. Ad
autem quod adducit dicendum quod [illegible] accipit in septimum [illegible]
[illegible] quia vana et inmunda [illegible] inmunda [illegible]
primo modo dampnata in septimum et non dicitur esse a deo tamquam
[illegible] non est a deo sicut [illegible] patebit [illegible]
tamquam bonum et pulcrum sicut dicitur [illegible] vidit deus [illegible]
valde bona et hoc modo est a deo [illegible] distinctione solvitur ob-
iectio [illegible] quod dicitur regnum [illegible] non esse de hoc mundo [illegible]
[illegible] conversatione [illegible] regitur [illegible]
[illegible] quod dicitur quod dyabolus princeps mundi [illegible]
[illegible] quod decep-
ceptus est stultus [illegible] Manicheus quia nesciunt disting-
uere [illegible]. [illegible] non [illegible] est princeps
[illegible] sicut rex Francie sit princeps
[illegible] sicut arguunt stulte [illegible]
[illegible] stulte arguunt Manichei [illegible]
[illegible] contrariorum [illegible]
[illegible] stulti [illegible]
[illegible]. Ad obiectum quod contrariorum contrarie sunt cause [illegible] intelli-
[illegible] non habent [illegible]
et non quia nesciunt distinguere decepti sunt pessimi Manich-
ei [illegible] sunt que primo pro-
ducerent [illegible] contrarium [illegible]
alii dicerent calorem alii frigidum et sic de aliis contrari-
is [illegible] si quis arguerent ab omnibus deridendus esset [illegible]
[illegible] magis stultissimi Manichei quod cum dicit quod [illegible]
[illegible] quod [illegible] accipi [illegible]
[illegible] odio [illegible]
[illegible] amore [illegible] accipit [illegible]
in carne et ratione [illegible]
non habent causam efficientem. Ad obiectum quod [illegible] simile [illegible]
[illegible] quod ad agentem quod agit se ipso [illegible]
[illegible] diversa diversificet [illegible] uno et eodem producit multa
[illegible] agit [illegible] variatur in agendo diversa
[illegible] hoc non intelligere
Manichei posuit diversa principia diversos legis latores
[illegible] in legibus diversitate et [illegible] stulti [illegible]
[illegible] artifex per eandem
artem domificandi facit aulam et [illegible] duos
artifices [illegible] ad [illegible] facienda [illegible] medi-
cus per eandem artem medicine diversa [illegible]
[illegible] apponit medicinam [illegible] dat precepta contraria [illegible]
diversitates infirmorum [illegible] stultus esset medicus qui [illegible]
[illegible] daret medicinam [illegible]
[illegible] ut [illegible] et [illegible]
[illegible] diversa contraria precepisse [illegible]
[illegible] intelligere [illegible]. Ad ultimum obiectum [illegible]
[illegible] in contrarium [illegible]
[illegible] in ea laudat [illegible] laudat dominum [illegible]

Secundo supposito quod omnia sunt sub eodem principio quod [illegible] producit omnia
[illegible] ipso [illegible] immediate [illegible] mediante [illegible] de libe-
ralitate agentis [illegible] alicui [illegible]
[illegible] et agens liberalissimus [illegible] creature [illegible]
fecit [illegible] aliam et illa daret aliam et sic procedendo
usque ad ultimam [illegible] si dicas quod creatura non est capax [illegible]
potentie [illegible] dicendum [illegible]
[illegible] nullam
[illegible] capax est [illegible]. Ad [illegible] agentis
est facere nobiliora opera per se ipsum [illegible] nobilia [illegible]
ut patet [illegible] regem iudicare [illegible] non decet [illegible]
[illegible] rex est nobilissimus [illegible] producere [illegible]
[illegible] nobilia et sic [illegible]
[illegible] si tu dicas quod non est simile de deo et aliquo ag-
ente creato [illegible] non perficitur ab aliquo opere [illegible] opus regis [illegible]
[illegible] gubernantis [illegible] regit et gubernat [illegible]
creaturam per aliam [illegible] ad [illegible] sic nobilitas [illegible] non [illegible]
non [illegible]. Ad [illegible] quod [illegible] omnis effectus [illegible]
ab aliqua causa [illegible] ab ea [illegible]
[illegible] est [illegible] non valens [illegible]
nulla possit [illegible] producit [illegible] per aliam [illegible]
[illegible]. Ad [illegible] quod [illegible] ad [illegible]
[illegible] nullum [illegible] producit [illegible]
[illegible] nullo modo [illegible]
[illegible] alius producendo [illegible] quod non [illegible]
[illegible] a deo [illegible] sit [illegible]
[illegible] recipit ab aliquo [illegible]
[illegible] ad solem [illegible] creatura [illegible] diligere [illegible]
[illegible] non [illegible] creato [illegible]
[illegible] totum producit [illegible]. Ad [illegible] non esse ad esse [illegible]
[illegible] conservare [illegible] medietate alio conservaret [illegible]
[illegible] nullo modo [illegible] indigent [illegible] ad deum tenderet
[illegible] omnia [illegible] tendunt ad ipsum et ordinata [illegible] esset bonum
[illegible] ordinata [illegible] est [illegible] bonum. Ad
quod [illegible] impossibile [illegible] impossibile est creaturam agere [illegible] cum nulla sit
omnino [illegible] impossibile est quod agat totum [illegible]. Ad [illegible]
impossibile est creaturam agere per potentiam infinitam [illegible] non [illegible]
[illegible] non potest nova [illegible] ab agente [illegible]
[illegible] infinite [illegible] sol [illegible]. Ad [illegible] quod potentia quod
[illegible] agens est [illegible]
[illegible] sol [illegible] quod non possit capi
[illegible] agens [illegible] producere [illegible] plures
[illegible] plures [illegible] posset
[illegible] ordine [illegible]
omnino [illegible] actus est intellectus non producit [illegible] intelligentiam
[illegible] intelligentiam [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] producit orbem [illegible] intelligentia
[illegible] orbis et sic deinceps usque ad orbem lune et intelligentia
[illegible] sic ordo est [illegible]
[illegible] iste error [illegible] fundamentum [illegible]
[illegible] non productum sic [illegible]
[illegible] quod simplicissimum [illegible] non producit [illegible]
[illegible] magis [illegible] ad [illegible] simpliciter tanto potentior
[illegible] potentior tanto [illegible] potest [illegible] simplicissimum [illegible]
[illegible] potest in omni [illegible] eius [illegible]

ip simplr non pduc q in ea cum intellig sa sit simplr
inc omis n venit in orbe cuius maior varietas stellarum
sunt in ia orbium inferiorum q in p rom suam q uniformes sunt
in eo pomis gdie et medi ado sunt pducta q . n . cau est
sbe sm totum io decuit ee solius dei ti potuit ee alicuius sicut
aliq ut plures rones ad hunc pte induce. Cum obr de li
bali et nobili d q cum libtas et nobilitas supponit ordine
a possi in actu . fieri ci cotonis io acced ordo eglic nut
tis et dig e pduce alium ex no tangius q iuc inst no
ee in hoc actu potti cas cause ut lusum z ip instr no sic e
de actu regis et papa ga io p q no e sile. Cum obr q cum e
capax q no he resistis . d q cuius resiste gsr adopone p
esto q impediat no he innas . s . fm derm et appetu u
q ietone nullu he inuamtu . eo difficili . io no e lacius ii
p . Cum obr cam usir no pot in effe apor d q cum usir u
e actus pui indig actua ee pti . s illa q orung z act
simul he inse rom usi ee et pti q simul he pui tacti
ali . io pot in usita et pcotu pot i illa . Cum ultio obr q
unitas no pot in inor pciores su positio d q u ipuc
to e po acta et sufficiens ad linea n i unitate ad rom na

[illegible]

immutabile

inmutabile e q se hz eodem modo. sz hec hz ex eius in mens quia q nullo modo se hz prius et posterius, aut nullo modo prius et postius modo prius et non eodem modo aliquid semper aliter se hz prius et aliter posterius et ideo non procedit a principiis eius sufficientibus ad ymaginem faciendam. Ad tertium rationes sequentes patet per hoc q omnes procedunt de mutabili q pertingit inter terminos in potentia et quo talis autem creatio non est mutatio. sz sunt huius generationem vel potentia spiritualis mutatio. Et si queras utrum sic mutatio ad formam aut substantiam dico q est ad totam rei substantiam et ad formam et per hoc sub mutatione ad formam potest comprehendi. Et ad quintum questione similiter dico q non est simile quoniam ut ulterius sic ab eo principio creatio est ex nihilo. sz ex nihilo non potest dici ordo parti tamen tamen essentialiter est ordinem quoniam ex nihilo habet esse post non esse. et potest non esse quia aliquo modo se hz nunc quoniam se habebat prius et ideo nec mutatio potest per productionem de nihilo per receptionem. sicut autem de potentia sua per exemplum et ideo q habeat ordinem ad non suum non esse. sz potest sub esse et similiter sub inceptione et mutatione. et ideo productio rei non ponit inchoationem rei mutabilem. sz potest ex ipsa incepto ponit et ideo creatio includit mutationem. gradu similitudinis mutationem.

Secundo quare utrum creatio dicat medium inter creatorem et creaturam. Et sic ut sic se habet generatio ad generatum et ad generans esse et ad terminum esse et causa ad causatum esse. sz sic est medium inter faciens et factum et generatio inter generantem et generatum. quoniam etc. Et contra si creatio esset entis differt per quo est ratio et distinctionis similis quo creatur et creatum. sz quo creatur et creatura q creatur formaliter et creatio. quoniam differt creatio a creatura et similiter actio et creatio et passio ergo est medium inter. Et contra si esset non ens id est permanens. sz creatio vel est substantia et non amplius et actu est creature creator nec creatur et differt creatio et creatura. Et omnis mutatio est media et omnis illa differt actio q non recipitur ad se ipsum. sz quoniam creatio est mutatio et hec est creatura, propter hoc dicitur creatura ut illa actio. sz illa cadit media inter extrema. quoniam etc. Et propter hoc si creatio est creatura et omnis creatura creatur. quoniam creatio creatur. sz omne quod creatur creatur per creationem mediam. quoniam creatio per aliam creationem et sic descendens usque ad infinitum. sz quod ergo est ab ipso enim similiter procedit. Et propter hoc de causis creationis si creatio est cum creatura. quoniam non et quoniam non esset. quoniam non creatio quoniam essentia. quoniam nulla est differentia creationis ad creaturam. sic videtur et aliquid ideo non ab aliquo non est medium. sz omne q quod est ab alio est creatum et quod est ab alio esse est causatum et creatura. quoniam sunt ergo medium est medium. Et propter hoc creatura inferius ad creatorem. quoniam et se ipso aut per aliud. si per aliud. quoniam de illo inter refertur se ipso. quoniam alio et sic procedens in infinitum. quoniam refertur per creationem et creatio non creatura. Et propter hoc si creatio est medium inter creatorem et creaturam aut quoniam eternum aut temporale quod. si eternum quoniam ad creandum ad. si temporale quoniam aut omnem creatura est a quo temporale. hoc autem utrum est hereticum dicere et reprobatur in consilio remensi de ydeis quod ponebant a quo dixerunt

medie inter deum et res. Et ad propositionem istius. si possit ostendi sicut non se hz creator ad creaturam sic creatio activa ad creationem passivam quoniam a proportione sic se hz creator ad creationem activam sicut creatura ad creationem passivam. sz creator non differt per rem a creatione activa quoniam etc. Et dicendum q est loqui de creatione actione et de creatione passione. si de actione loquimur sic dico q non est medium per rem sz solum per rationem intelligendi q ergo deus est sic sine semper est sua actio. si autem loquamur de creatione passione tunc distinguimus q per creaturam non posumus significare omne q est ab alio et q hz esse post non esse. et sic non ratione creature clauditur ipsa creatio et sic generata et sic non est medium sed se ratione. Alio modo creatura nominat ipsam substantiam rei ab aliquo producte de nihilo et sic creatio tenet medium non per rem et rationem. sz per rationem et habitum non illatum non dicitur. sz non dicitur ad ipsum creatum distinctum a creatura et loquitur sic creatio non dicitur de esse creatio non dicitur esse ad . unde habitudinem dicit ipsius ad non esse precedens et tamen esse producit de ratione sui nominis. creatio non significat esse per principium sz excedendo non esse tamen et hoc ab alio. si quis queratur quoniam sic habitudo q superiorem comparatione ad ad non esse. dicendum q illa habitudo dicitur mutatio. et si queras q sic illa mutatio dico q non est aliud q ipsa res et sic per hoc est mutatio ad esse et mutatio ab esse et mutatio per se mutatio ad esse non ponit aliquid ei. mutatio ab esse non ponit non aliquid precedens mutatio esse ponit ex proveniens et ideo mutatio primo modo aliquid est q nunc primo est. Contra autem eo modo non ad est q nunc ultimo esse et ideo post aliquid ad q per rem esse. sz per mutationem mutatio non esse nunc ex tamen habet ab eo q est prius non q est et ideo et talis mutatio ad post esse non et precedens et divisum ab illo per rem. q nunc non sit eius actu completum et ideo non sic creatio medium inter creatorem et creaturam sic generatio inter generantem et generatum dicendo et comparationem ad non esse dicitur medium non dicitur prius. sz per rationem. sed dicendo comparatione ad creatorem ut creatum et sic aliquam q fundatur super precedente accidentale. sic aliud dicitur similiter ut albi aliquam q fundatur super dependentiam esse essentialem sic comparatio in ad formam q sunt origine ubi. Et primam per rationem addit aliud per essentiam tertia ratio non ad non purere sic patet. Et media ratio dicit ad q est quodam modo idem quoniam modo ad. creatio autem dicit rationem non mediam modo. quoniam ipsa creatio essentialiter est totalis a creatore dependens et ideo concedendum q creatio non est aliud per rem ab creatura non medium inter ipsam et deum per essentiam. sz per rationem et habitudinem. unde est prius non creatio. quod esse et duratione. plus tamen est ideo creatio actio secundum quod creatio passio creatura. quoniam non est dicta non solum per modum intelligendi et accipiendi. hec autem est dicta ut res habitudinis q non sic diversitatem per essentiam q habitudo illa est essentialis. sed videndum est de unitate huius diversitate essentiam huius inter patent obiectiones et concedentes sunt rationes probantes q non est inter medium per rem. Et ad obiectionem de generatione et generatum esse patet quoniam generatio non est tota sua ad pertingit generationem cum est evidentia ipsa generatio non procedens ipsam formam ac per hoc distinctam nocet non sic creatio per q sic tota rei substantia constituitur dicta prima per rem dicitur nolendo creatio primo est tamen non sic. Ad obiectionem quod differt q et quo dicendum q illa non dicta per essentiam sed quoniam inter differt dicendum q non est similiter q creatio complectitur totam rei substantiam q est ex quo est.

Queritur ob. quod creatum. Videtur quod non existit ratione eius quod significatur ut sic sibi... Sed solum ratione connotati quod patet quia .s. creari non primo esse desinit creari non ratione eius quod ponit sed ratione in termini collocatus ad nichilum. Queritur ob. quod mutatio est via. Videtur quod mutatio quod habet duo extrema. Illa est que necessario differt a ratiocinatione... est mutatio in esse mutata non que tamen ultimum extremum eius non potest dicere nichilum sed necesse est quod teneat cum aliquo extremorum. Queritur ob. quod omne creatum creatur. Videtur est quod non est de creatura proprie dicta. Sed large dicitur non solum creatum dicitur quod creatur sed concreatur et prout est creature angelorum et hominum et creatio. Sed queritur quomodo potest esse. Videtur quod in principio est status ut prius creatum sunt. Videtur sicut unitas que fuit forma unum non est unum ante unum... sic non creatio que sola erit medie per aliam creationem producitur sive concreatur.

In parte ista sunt dubitationes esse lectionem et primo de creatione ubi liber ad precedentem cum nos cognitionem creatorem per creaturas quod videmus per speculum et scientia debeat inchoari a notioribus nobis ergo prius debuit agere de creaturis quam de creatore. Ergo liber iste primus non debet esse. Videtur quod cum actum est de creatore actum est de creaturis per ut sunt via ad pervenientem cognitionem. Cum et agit de cognitione rerum per ut est cognitio de creatore annunciatur ei quia agit de cognitione et lapsu non potest autem cognosci cognitio non cognitione ei principii precedentem autem hominis conditionis solus deus est. Ideo et doctrina huius libri sequitur etiam precedentis et patet obitum. Queritur de hoc quod dicit. In uno principio a deo creatore mundum esse tertium textum. Quo propter quo supponat iste terminus principio aut pro creato aut pro increato non pro creato quia propositiones sunt consistentie non pro creato quia non creatum erat in principio fieret. Quia ab eterno fuerunt res in principio suo secundum quod producere respicit exemplum a deo ullo modo potest stare principium creato non pro creato quia prius erat a deo et cetera. Videtur quod propositio cum suo causali copulata potest accipi uno modo in dicendo pure ordinem sic id est tunc in principio quam tunc aut alia cum quod conceret prius vel aliter copulatur potius et quos ponere (?) ioris. Ratio non potest inspicere habitum creationem coherentis sensus est in principio instanti temporis. Alio non potest inspicere habitum intensionem et tunc in principio idem est quod in primo instanti temporis. Et in potest inspicere habitum creationem coherentis sensus. In principio .i. in filio quem filio causa dicitur sicut quod dicit in psalmo. Omnia in sapientia fecisti dicitur ut sic noceret non tamen causa efficiens. Sed et exemplaris. Sed ille exponens ut sunt et catholice et per quas eludunt tres errores contra mundi productionem.

Ex prima eludit errorem quorundam modernorum qui ponebant quod dixerunt mundum in tempore factum. Sed mediate precessit quod deus primo fecit angelos et tunc illi condidit mundum quos esse magis potest .s. .i. de principio conditionis cuius mundum non ergo per angelos intelligentias et per illos condidit mundum et hic error contra habet ex illo verbo faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram quod dicitur loquuntur angelis. Ex secunda expositione eludit errorem aliorum qui dixerunt mundum conditum ab eterno. Sed in principio temporis factus est ex nichilo non ergo fuit sine principio et hic error contrahit ex hoc quod non potuerunt videre quod mundus incepit et quando tunc antea. Ex tertia expositione eludit errorem Platonis qui dixerunt principia mundi tria esse eterna .s. deum materiam exemplar. Sed in dei filio sic per exemplar eternum condidit deus mundum. Non ergo requiritur secundum principium quod est exemplar ut quod est eternum in.

Et hic errorem habuerunt ex hoc quod non potuit intelligere quomodo aliquid fiat ex nichilo. Ex omnibus huius eludit errorem Manicheorum qui posuerunt principia mundi effectiva duo quorum eludit per hoc dicens locus creavit deus celum et terram et lucem et tenebras et hic error est omnibus vilior et habuit sic generatum nam primum erat sol tantum deo aliquod. Quorum erant tantum deo de quo et quando quia sunt aliud et ab eterno. Tantus erat in eo de quo quia dicitur sum esse deum non ex nichilo et in eo per quod fecit esse extremum quia posuit aliquid a deo vel apertum et quantum quia posuit materiam ab eterno et per formam et iste error est multo vilior quam error aliorum qui posuit ab eterno in fuisse pretium sua forma. Tertius error Manicheorum omnibus est abhominabilior quia defecit in primo principio in quo plus committit contradicta contra ponens primo duo principia ac per hoc auferens ordinem et decorem universi et bonitatem et dei potentiam et summe errante metentes non hominum maliciam sed diversam creaturam deo advenisse ut sic alterum deum esse persuadent in mentibus per(?) eorum. Videtur quod patet per quo supponat hoc non principium potest in supponere pro filio et deus pro patre et ex non convenientibus sic cum apparet potest et in supponere pro essentia ut potest pro principii temporis. Sed non dicitur ... ad esse sed convenientia restituit ad ... .s. quod celum et terra principio temporis esse ceperunt et tunc patet id. Queritur de hoc quod dicit quia potuit esse principia duo quia distinguit illa duo eterna et idem que ideo esse unum per contrarium libros philosophi quam ipse non potuit. Tria magna et eorum et prudentiam ipsius non ... Machanee et iste liber primo philosophi non ergo illa quam ponit magister. Videtur quod si duo distinguit actio duo sunt media quod est ens et bonum certum et ... ante philosophus illa tamen posuit si quis respice invenietur in secundo de generatione ... esse fine. Certum est quod quia non sufficit principia in pluribus assignasse in uno scilicet assignari tamen per operationem tunc ergo sunt .iiii. Et videtur quod hoc quod primo non differt a forma vel autem sive privatio nomine appetitum forme cum eius contrarii sive nomine ipsum forma continet in ipso non differt ab his duobus .s. in ... nam a specie ad unum reducitur ut est ... forme ad speciem ... et hec duo principia ... per modum adiungit tertium operativum omnia reduxit ad motorem .s. in .viii. et sic patet quod magister non ... Queritur de hoc quod dicit. In principio temporis mundum dicitur .s. in .i. cepit cum primo mobili et ceperit in quo die non ergo in temporis sed ante. Tertio videtur quod tempus dicitur triplex quia ... visum de ... mensurat ... qui fuit ante primo motu. Et modo dicitur proprie mensura motus primi mobilis ... et sic distinguitur et pro primo in ... et illo conditum est et dicitur in principio temporis. Queritur de hoc quod dicit omnipotentissimum est nocere posse. Quod omnis pena affligit et ledit et ledit nocet ergo si deus non potest nocere non potest punire. Videtur quod sit duplex malum .s. culpe et pene sic et deus non ... cum ergo dicitur quod non potest nocere non intelligitur quod ad nocumentum quod sit malum pene sed quod sit malum culpe.

Ut quia non uti et cetera. Sic agit magister de conditione rerum a parte principii. Hic agit a parte finis et quantum res a fine et cuius respectu accipiunt distinctionem forme. Ideo per ista patet res procedere a primo ex operatione rerum ad finem unde rerum distinctionem. In parte ista ... illa dicit autem assignat divisionem operationem ad finem ... sed quare creatus sit homo et cetera. Tertio vero huius epilogat determinata ex ipsis faciens. Quarta ad certam sententiam declarandam et. Ex premissis apparet primam intelligentiam preterea

d. 1.

manentibus iudiciis media dividit. tertio ostendit quae declarat finem ... [illegible]

[illegible]

Quaeritur [illegible] utrum a primo efficiente debuit vel potuit esse rerum multitudo. et quod non videtur per rationes. primo sic. per philosophum: idem uniformiter se habens natum est efficere idem. sed efficiens primum unum et omnino uniformiter se habens. ergo non numquam multa facere potuit sed unum solum. Item a summe bono numquam processit quod mala. a summe uno non processit esse multa. Item [illegible] modus [illegible] assimilari modo architectoris ... [illegible]

[illegible]

Utrum a primo efficiente debuit vel potuit esse rerum multitudo. Quaeritur de diversitate quod res multiplicentur [illegible]

Ets decuit dm̃ sic res pducere ut maifestaret eius sapi-
sz sap artis maifestat i ordie pfectioe. omis aut ordo pt de
ncce i sũmũ i imũ i mediũ. sic istiz ii pute. sũmũ ii spu
alis. mediũ qsi ex utroqz n ho. oia fecisti no oñdere pfectioe
sap. opeut g hec oña fi. v aut. p. gte. duo fecisti de
vnusqpe. te. ad qpe n. Ets decuit deũ sic res pducere ut
ut maifestet eius bonitas. sz bonitas ꝯsistit i diffusioe tocius
i alis. sz g sua bonitas ꝯsistit i creatioe actus nobili
ssi qui e uiue i intellige. decu ut no tm daret alii pom
i mudi i itelli. sz i pom alii ꝯtendi. sz i g uiuere i
itelligens e sba spualis q aut minus p intellectum pfecte est
cor. g ad pfectm bonitas maifestande necce fuit fi sba spu
alis i corpalis. sz h no pfecte maifestaret n una alteri ꝯcare.
i hoc no pot ee n p unione. g necce fuit fiere ꝯpositu
aliquod ex utroqz. Ite h no sol ut tonc the. sz i plu. qst
e pone vna dm quedam adalitm. g corle i spu lis i h
pone e extrema ꝯpo. g i mediu g tc. Ets dr q ad pfco
ne vniusi h expli gen tres i h ipi explicet pfectm vni
usi q attendit i tam plura sit. sufficia ordis i fluen boi.
i tbz ebz ex p m i ea explicet pfcone. videlz. pos. sap. i bo
ni tas. v ii ꝯgeden de fuit voluer i ducere ad h. Ead opps
hoe. q ob q i opibz salua dz ee ordo ut oia stat ipi
dina bonitate pcia. dz q fit ipi dina bonitate e du. aut oñdo
dam i tc fectu fuit certa. omia. n. exprimunt dina boi.
a pcia. i h dup. aut q fuit nata pcia. aut q siunt pca
cibz. h m ꝯdire fuit creature spuales. fo m cor. ipe tn
a co m pricipat. sz i ceate pcia ne sit uo e. sz ordiari
ad ulterore. Eib ob q i orum ꝯiunctione dz ee salua p ꝯ
ordo. dz e. q i ꝯiunctione aie ad cor salua z ppor i talis
i i relone ad fine ab. na ꝯiuis suprm spe i tim cor
mihi hent elo gradum cu suprm cor. i tim spe suma
magnitudie. spe. n. alic sui ro h pom nuis. pom ne
gredi i tenti. cor q h nanu ht ꝯplexionis eqlitatem hgt
organi multiplicitate hte i tus spum sbtilitate i explicet dm. hz
. n. spm intellie. spm vite. spm aiale. ꝯpando g ꝯpleri
one eqle ad iii. uniusti p mediu i nichil spe uitale.
optimy e nec. g ꝯpando no sol ꝯplerionis eqlitate sz tor
gani i orgam pfectum ad iii nege i tenti m
spu uli i aiali. oppa z ppor i inna nec. vn tio q sig
nis q intui distant uiuit du me. uno q mag ꝯcat
ꝯtraria i reliq q mag cu igue. g e pposito. attendit i pfca
ppor i relone ad fine. ꝯ. n. aie h uane data fit libertas
arbitrii uig i meriti. i potius stare i cadere i resurgere a
ci z ei cor potius mori i potens no mori. i deinde po
tens i sispitanu muuri. Ets cu aia creata fit uel d
ta h la ruia daca z cor hnt orgama multiplica. ut illo pallz
pfca reciperet. g expte cor opera ppor i relone ad fine
cu. n. ordo fit i fcit cor q p q fot eu ad fortm mir
ca i tcte mi nis ad fortm ꝯplerionis i tcur ue adsensi
bile i n sit state in te cor i i pfca no est statum sz
ultie dispenit h fot ad aiam vitale p q i cor i n cor
ecta pricipe ecue h aut g omis s[?] n cor so
luit. aut ipe e puenire me aia vitali i ulterm fine
Eib ob q i ope di dz saluari mediu collige. dz q um
e. sz sen tuele no fuit de necce vitali n q z ꝯuale
p vnione. aia. n. ut pius tactu e cu fit spe simplex

i spua no pot unim carere n du mez expte sui sibi
nec cor ꝯplerio. i no nece e q iueniat n unum dm spue.
tu ulc sen i no i hoie omu. h edut. sz q aia. e
spe pui no uti no idigz. pz g q q iuenate i fide errat
saduceri qui namme negat ee spm. pz relo q errant
maichei q negat aiam miti cor n pfci. sz ut erraui.
Ets ob ultio q dr dat unu cap q melt e. dz q dr no
dat unu q sup meli q talt no fuceret res ordiatas
sz ꝯsile pfca i h repugt tom. q si eent eqlia no ect
omia ut d aut. eu g dr q dr dat unu q ꝯ meli e hec
melli fe exigen ordis i n. n. a alie ꝯpetit unu cor.
n aut age ee sepatu ee a cor i no illa ro no vz. q dilo
di no exclud ordine.

Consequt p to loco q de reb pductis q ꝯ ordine tc
hoc q duo. p e de ordine rer sopane ad fine.
p e de ordie eax q in hnt ad inuice.

Circa p sic. ꝯ. dz creature ꝯdite sit ipi dina glam ec
uci. qst. fie dic mag. i accipi pot ex scriptura i
aug. dic. t. li. de doc xpiana. q dz nos fru i dilig no
ipi uci sua. sz ipi boitate sua i uci tc maim. Ets g
dr sit finis pn ꝯdis rer uct dina gla fruitalis mei.
i ex gla di inde ille e finis pn q e ulcior finis e n.
ultim. potissim. sz ulcior finis di gla q um talis ex
na no gla di ipi uci. sz uci talis ad glam ordinat g
ui q gla pn. Ets ille e finis pn q e pfcior. sz gla
di e pfcior g tc. pb medie. pfcor finis e q pfcum red
dit ꝯpone ordinis ad ipm. sz mlco meli e op q
quis fac ipi glam di q ipi uci sua. v ap. i. cor. oia
i glam di facite. g tc. Ets ille finis e pn q e eni. sz g
la di e eni vmer i rei ꝯdite mag vitali q uci
sua. na res ipi mali pot puari sua uci. sz no p ucis
qu sit ad di glam. Ets ille finis pn q e vilior ipi hoc
q pncipalis finis totu dz ꝯplecti. sz gla di e finis q ad
est oms n. ti hua m angel sit bo ti mala g tc.
Et ꝯ ille e finis pn rei ꝯdite q efficiens mag in
tendi. sz dr mag intend i ꝯdie creature eius uci
q glam sua g tc. pb medie. sic dic ap. i. cor. xiii. ca
ritas no q ut q sua sut. sz q alios. sz dr q ag fuit
ex pfcissima cari. g no q ut n sibi tendit q sint g
no sua glam. sz uci alia. Ets ille finis e pn ꝯdi
nis rei q res ꝯdita mag appetit sint ꝯ mod p uci
eqnillo m pot ulle opp. sz opp ꝯtie dme pot uelle
sic pz in blasphemis. g uci talis tc. Ets ille finis e p
orior ꝯdis rei ad q efficiet no pueit n p efficium.
hoc pz q si eq bn defenderet aplimus absz domo sic
ꝯ domo. si faceret dom ipi tale defensione facere fi
ni. sz g dr mag glorie pdim rer q aut. si face pn
pn ipi glam sua fruilit faceret. q si no fruilit fac no
pduc. g pn ipi glam sua. sz ipi uci aliena. Ets
ille finis pn q efficium mag pficie. ꝯ ad ipm pugnit.
sz di fruico mag aiam pficit q di laudat. g pnci
pal e aia ipi fruitine q ipi di glam i laude. Ets dr
q finis ꝯdis rei sit rer ꝯditax pncipalis e di gla si
bo talis q creature uci talis sic. n. pz. xvi. p. dr uniusa ipi
terriz ip ꝯpacus e dus. sz no ipi sua uci. ul idigz
q pt. dr dz dr m es. tu. q h bor. me. n egens e

Cũ q̃ sit fis p̃ncipal ꝯdiũ rex

ipsi sui gloriam et non in quantum per gloriam augendam sed per gloriam manifestandam et per gloriam suam communicandam. In quo est manifeste intentio ac tendit summa in caritate videlicet eius glorificatio sui bonitatis.

Ad quod obicitur quod cum alicuius comodi gratia dicitur quod se est et in nobis et in deo. nam in nobis bonum proprium differt a bono communi. sed in deo bonum suum et bonum commune. nam ipse est bonum omnis boni. Si igitur effectum non ordinaret ad se vel non faceret propter se. cum ipse sit bonum a quo omne bonum iam effectus non esset bonus. quoniam igitur in caritate tota attendenda et ordinanda ad bonum quod deus est. ideo caritas dei perfectissima omnia fecit et convertit ad se non sic est in nobis. Quod obicitur quod ille prius quod non magis appetit. dicendum quod est loquendo de rebus que dependent, ut deficit vel ut peccata. dico igitur quod non deficit in se recuat. sed proprium bonum desiderat et non sui comodi. non vero propter amore caritatis summum elevat et multo magis [illegible] dei gloriam desiderat quod in ipsa ut possibilium carit.

Ad quod dicitur quod ille prius quod magis [illegible]. unde est de [illegible].

Ad obiectum quod ille prius ordinat rei quam ad res facta pertinet. sed non potest dici pro quod hoc habet in tanto quia operans operatur propter indigentiam aliquam finis ad quod non potest pervenire nisi per opus quod producit. sed talis operans non est deus sic patet et ideo non habet locum hic vel aliud. Ad quod res facte sunt propter dei gloriam non tamen ad eius amplificandam sed ostendendam et quia eius gloria dei sic tamen celestia etiam non cum generatione vel manifestatione nisi per res productas.

Ad obiectum quod finitio magis perficitur dicendum quod laus dei est scilicet perfecta et imperfecta. laus imperfecta non perficit animam quod finito. sed non sic laus perfecta quod magis letatur igitur et plus gaudebit de dei gloria et honore quam de sua glorificatione et plus congaudebit in laudando quam in collaudando. proprium bonum et non propter quod ille finis est ultior.

Secundo queritur de ordine creature condite. nam hic tamen magis videtur. ut videlicet non propria dignitate non precellat comparatione ex spiritualium creatum. et quod natura precellat corporalis ex hoc sic. primo igitur nobilior est quod per quod est ultimus finis esse quod ad finem. sed homo propter angelum nam sic dicit [illegible] et magis [illegible] in [illegible]. homo factus ad reparationem angelice ruine ergo et cetera.

Item spiritualis simpliciter loquendo nobilior corporali. igitur nobilius est id quod purus est spiritus et [illegible] de corpore quod est spiritus et coniunctum corpori. igitur nobilior angelica natura humana.

Item in quibus gradibus minor et corporalis nobilior est minor et corporalis. sed angelus primum est minor et corporalis. homo non ergo et cetera.

Item quod simpliciter est melior est melior. sed non est simpliciter in individuis ut humana homo quam equus. sed angelus est deo similior et dei [illegible] quam homo. maior est et non in individuis. sed in optimis igitur simpliciter melior est non spiritualis quam corporalis.

Ad quod contra. natura humana solus deus est maior. [illegible] de [illegible] xv. et [illegible] lxxviii. quod dicitur quod mens ipsa mentes a [illegible] formatur et mente ipsam et deum non eadem mente. igitur angelus non est [illegible] mente. igitur ad ipsam bona est ut angeli. sed ad ipsam coniuncta non sui corpori non deteriorat immo magis bonum est cum corpori [illegible]. igitur simpliciter totum homo est angelo melior.

Item [illegible] igitur [illegible] totum finis non angelus id est melius. sed in genere [illegible] homo [illegible] finis non angelus. [illegible] dicitur quod nos finis finis [illegible] hoc non dicitur de angelo et cetera.

Item si operatio in uno genere est melius opera in alio et spiritus illo melius. sed optimus in genere homo est melior optio in genere angelorum [illegible] ergo et cetera.

Si tu dicas quod in hoc homo. sed in [illegible] deus ob [illegible] quod pure [illegible] et [illegible] angelorum.

Item maior est quam [illegible] quam qui [illegible] verbi. [illegible] teste domino luce xxiv. sed angelus habet omnis sunt ad ministerium [illegible].

Ibi dicitur quod cum [illegible] de ordine [illegible] ad [illegible] ut separatum dedit ordine potest intelligi de ordine quem ad finem aut quem ad invicem digestum. Si quem ad finem. Si dico quod sunt pertinentia ad eundem finem. scilicet ad eternam beatitudinem et ordinatur et eadem est mansio hominis et angeli. nec homo propter angelum nec angelus propter hominem cum [illegible] lex [illegible] sic in [illegible] et [illegible] cum quod in [illegible] supplet indigentiam alterius ut patet vel videlicet manus et pedes et [illegible] et [illegible]. nam homo habet [illegible] ad [illegible] et [illegible] ad [illegible]. angelus vero stans [illegible] et cadens [illegible] sed angelus stans [illegible] hominem [illegible] et [illegible] resurgens [illegible] ruinam angelicam. ideo quodammodo angelus propter hominem et quodammodo homo propter angelum et ideo in hoc ordine pertinet. Si autem loquimur de ordine quem ad invicem digestum dicendum quod simpliciter [illegible] angelica est [illegible] superior homine natura angelica sic patet [illegible] separatione locis nobilior est humana et [illegible] gradu [illegible]. [illegible] sunt rationes manifestes. quod angelus vero dignitate precellit hominem [illegible] quam solutum est.

Ad obiectum quod cadat medium inter naturas dicendum quod medium secundum dignitatem ut [illegible] in [illegible] primo modo cadit medium. secundo modo non. nam deus in [illegible] in [illegible] et [illegible] et ipse mens [illegible] [illegible].

Ad aliud [illegible] homo tenet [illegible] finis dicendum quod ad est [illegible] quod [illegible] est autem ad supplendum [illegible] digentiam. sic dominus pro homine et [illegible] pedem. autem ad [illegible] sic homo propter deum quod ultimo habet [illegible] finis nobilis est quod primo modo non quod non homo omnibus indigens nullo angelus nec deus omnia ideo propter homines non omnia propter gloriam angelorum. In [illegible] angelus [illegible] est in [illegible] homo vero in die sexto.

Ad obiectum de [illegible] melius est [illegible] sed in [illegible] excedunt angelos pure [illegible] nature sed [illegible] gratie.

Ad ultimo obiectum de [illegible] scilicet melius patebit ad [illegible] cum sufficiat dicere quod [illegible] duplex. aut [illegible] et duo [illegible] nobilior aut [illegible] sic [illegible] inter [illegible] et per hoc solvenda angelus [illegible] bonum propter deum [illegible] fortius [illegible].

Consequenter [illegible] loco quem de in distinctione spiritum angelis ab anima rationali et queruntur duo. Primo quid [illegible] distinguit [illegible] et [illegible]. Secundo quod sic [illegible] differunt.

Ad [illegible] distinguit species [illegible] in quod distinguit species [illegible] diversitas [illegible] et [illegible]. sed homo et angelus distinguunt species [illegible] et [illegible] et [illegible] angelus.

Item [illegible] species [illegible] simul producit [illegible] et [illegible] [illegible] non producunt [illegible] sed [illegible] non simul angelus sunt producte [illegible] angeli [illegible] ad [illegible] productionem et cetera. Si tu dicas quod similiter potest dici [illegible] de [illegible] hoc [illegible] ad [illegible] plus.

Item plus convenit spiritualis et angelus cum non [illegible] et non [illegible]. sed [illegible] beata [illegible] est [illegible] aliquam non [illegible]. igitur [illegible] differunt species ab [illegible] [illegible] multo plus differt a spiritu angelico quod non est [illegible] [illegible] completivum [illegible] est [illegible] species [illegible] sed [illegible] ordinans homo et angelus quod est visio et fruitio dei. igitur angelus sunt species [illegible].

Item [illegible] ultimo completiva [illegible] angelus et [illegible] rationale. [illegible] et hoc [illegible] sic dicit [illegible] quod homo [illegible] esse [illegible] lapidibus [illegible] cum angelis et cetera. Propterea [illegible] est [illegible] species [illegible] sed [illegible] homines et angeli est [illegible] sic dicit [illegible] ad [illegible] operationem [illegible] angeli et [illegible] accipiam ab [illegible] et cetera.

Ad [illegible] melius non quod [illegible] hoc [illegible] [illegible] nam dicere non [illegible] quod [illegible] [illegible] differunt species [illegible].

Sunt animae per naturam sic corporale et homines. Contra obicitur quod dicit apostolus [illegible] est spiritualiter. Quod corpori non est totum a natura [illegible] sed contra [illegible] sicut dico quod est anime esse [illegible] et imperfectum quod est [illegible] aliquando. [illegible] quod anima [illegible] perfecte corpore tyrannum est [illegible] quod anima est anima [illegible] et quod est perfectum [illegible] nobis [illegible] sed respectu [illegible] anima perficit corpus [illegible] sic totum [illegible] ipso [illegible]. Contra obicitur ulterius quod debet esse ad [illegible]. Quod est unde adhuc [illegible] separatur quia [illegible] perficiet quoniam non [illegible] actus [illegible] sic [illegible] separabilis [illegible] sicut [illegible] anima [illegible] efficitur non [illegible] [illegible] quod anima separatur. Hoc est in pena peccati. Non necesse separari non sic [illegible] est [illegible]. Contra [illegible] anima [illegible] eo ipso quod naturaliter est perficere corpus [illegible] ad immortalitatem est immortalis [illegible] ipso nata est separari [illegible] corpore mortuo [illegible] peccatum [illegible] non dicit aliud [illegible] hoc quod est [illegible] sed non [illegible] illam quia sic non separatio [illegible] potest [illegible] sic non est separabilis [illegible] prius erit [illegible] potest esse de anime. Unde quod [illegible] quod per hoc [illegible] intellectus [illegible] ad cognitionem [illegible] sic notatur [illegible] non ad [illegible] et sic patet [illegible]. In parte ista sunt quedam dubitationes circa [illegible] primo de hoc quod dicit autem [illegible] quia vero est de summo [illegible] non est [illegible] bona [illegible] non esset [illegible] non esset bonum. Si dicis quod [illegible] quia non dicit [illegible] ob hoc quia [illegible] dei [illegible] sufficiens autem non [illegible] sufficiens [illegible] effectum eo in quo [illegible] esse bonum [illegible] creature [illegible] non voluntarium [illegible] est [illegible] deus. Et sic male apparet [illegible] est [illegible] ad effectum [illegible] respiciat [illegible] creatoris [illegible] debet dicere quod [illegible] propter hoc est quod [illegible] ad [illegible] bonitas quia [illegible] esse [illegible] alius. Responsio dicendum quod [illegible] quia [illegible] efficiens [illegible] hic est quod [illegible] immediate [illegible] deum [illegible] bonum dicit [illegible] efficiens [illegible] bonum est [illegible] potissima [illegible] effectum [illegible] esse [illegible] non [illegible] sed [illegible] per [illegible] quod est [illegible] vult se diffundere [illegible] vult se diffundere [illegible] producere [illegible] producere [illegible] bonum est summum. Item quod de hac propositione: In quantum summum bonum summum. Ergo [illegible] quod [illegible] bonum summum per [illegible] quod est [illegible] hoc [illegible] de [illegible] quod [illegible] bonum [illegible] summum bonum ergo non est [illegible] esse [illegible] intelligatur [illegible] abstracta. Responsio dicendum quod bonitas [illegible] dicit [illegible] quod est ex [illegible] esse [illegible] quod est ex [illegible] bonum esse [illegible] bonitas [illegible] non addit [illegible] non [illegible] esse [illegible] sed solum [illegible] ad finalem causam [illegible] ad [illegible] esse bonum [illegible] illa [illegible] adeptum esse [illegible] finale et esse [illegible] esse reliquum [illegible] potest reliquere [illegible] quod [illegible] summum bonum [illegible]. Ad primum ergo quod obicitur de hoc dicendum quod ipse [illegible] bonum per esse [illegible] bonum quod est [illegible] bonum non

excepto [illegible] ad aliud hoc autem [illegible] nulla creatura bona [illegible] ex [illegible] et [illegible] quod [illegible] non est non [illegible] que est ex forma dante esse quod [illegible] ex forma dante [illegible] esse. Ad primum quod obicitur quod est [illegible] esse [illegible] dicendum quod [illegible] quod [illegible] ipsum potest [illegible] procedit sic est esse quod [illegible] non potest intelligi sed [illegible] non [illegible] potest quod in [illegible] intellectum [illegible] et intellectum semiplene resolventem sed intellectum plene [illegible] non potest [illegible] intellectu [illegible] ad [illegible] bonum. Item quod de [illegible] assignantur [illegible] in [illegible] non [illegible] primo quod [illegible] quod [illegible] instructio [illegible] ad [illegible] ita in [illegible] peccati quia si non esset [illegible] indigeret [illegible] non [illegible] Responsio dicendum quod [illegible] sufficit [illegible] agendi [illegible] de [illegible] ad solidi [illegible] sufficit [illegible] quod [illegible] voluit [illegible] non velle [illegible] omni [illegible] fidelis ut fides est plene sufficit ad [illegible] non possit [illegible] ex parte [illegible] creature [illegible] manifestatio divine bonitatis [illegible] non [illegible] ad suam gloriam [illegible] patet [illegible] sufficienter plene.

De angelica vero natura etc. Supra agit magister de rerum productione originali. In hac parte agit de productione rerum in speciali et [illegible] complexe de creatura scilicet spirituali et corporali. Et [illegible] duas partes habet. In prima agit de conditione spiritualis creature. In secunda de conditione corporalis creature in [illegible] xii. [illegible] In tertia de conditione [illegible] composite scilicet humane [illegible]. Huius autem [illegible] quod [illegible] prima pars habet duas. In prima determinat qualiter angeli [illegible] ex parte conditionis. In secunda determinat quales [illegible] ex aversione et conversione [illegible] [illegible] adducit etc. Prima pars habet duas. In prima determinat quando et ubi creati sunt angeli. In secunda [illegible] quales creati [illegible] Rursus [illegible] prima pars habet duas. [illegible] determinat quando angeli creati sunt. In secunda [illegible] Ita omnes etc. Prima pars habet [illegible]. In prima [illegible] plenum [illegible] In secunda [illegible] dubitationem [illegible] in [illegible] angelis [illegible] Ut [illegible] hoc esse tenendum [illegible] [illegible] et [illegible] determinat [illegible] etc.

Ad intelligentiam huius partis [illegible] angeli [illegible] duo principaliter queruntur. Primo de [illegible] eius in se. Secundo [illegible] comparatione ad [illegible] esse corporis non. Circa primum [illegible] queritur: primo utrum spiritualia habeant [illegible] Secundo utrum habeant [illegible] Tertio utrum huiusmodi [illegible] ex [illegible] suam [illegible]

Circa primum sic [illegible] habeant [illegible] per [illegible] de [illegible] propositione [illegible] non est [illegible] Sed hoc non potest intelligi de [illegible] ergo de [illegible] hic distinguit [illegible] materia [illegible] spirituali [illegible] incorruptibili [illegible] est [illegible] omnis [illegible] ergo [illegible] sed spiritualium [illegible] dicit [illegible] de [illegible]

Ex·

quia·
nom·

continuit·

quidam

q

instabile

II. II.

eternis

de·

omnis

vel spiritualia habeant materiam [illegible]

ab evo iste iubet. ergo non oportet ... quod ab alio distat ab eo.

Item dyonisius de divinis nominibus. Iuncta de evo comperatur in quam antiquum venturum, et immutabile totum esse mensuram, tempus secundum alteracionem alterabile se habens. ergo si id non se habet sic alterabile sed essentialiter non est eadem mensura temporis et evum. sed evum est mensura durationum perpetuorum et talis est angelorum. ergo etc.

Item sic se habet invicem ad distinctionem in ordine ad durationem ... spiritualia non solum recipit distinctionem secundum substantiam sed etiam eius mensuram. ergo per rationem contrariam angeli in mensura durationis habent. sed non semper eius non variantur nec mutantur. ergo aliam mensuram comparant.

Item omne quod habet esse limitatum actu habet mensuram per quam potest cognosci eius limitatio. sed tale est esse evi. contra. ergo videtur arguere ut prius.

Item in singulis durationis temporis modus durandi. sed spiritualia habent modum sue durationis differentem a corporalibus magis a mutatione cum durent perpetua et immutata. ergo spiritualia habent mensuram ... Augustinus ad dorotheum de moribus spirituum ... preter partem corporalem ... et per locum et tempus. ergo spiritualia non habent mensuram extra tempus.

Item de ... fiunt per creata angelica ... celum empyreum et tempus simul ... que mensura. ergo autem spiritualia ... non habuerint mensuram. ... non habuerint ... a corporalibus autem ... fuerint in illa creatione.

Item ratione ... primum est locus qui est contentivum ... ut empyreum. sed ergo mensura que est tempus est minor ... quam locus. ergo ... sic tempus in quo sunt spiritualia corporalia non ergo habent mensuram comparatam.

Item sic id est numerus quo mensurantur x. canes et x. homines sic id est numerus quo numerantur x. angeli et decem homines. sed ergo spiritualia non habent aliam mensuram distinctam a mensura corporalium. ergo ... mensuram durationis.

Item homo sicut et angelus mensurantur eadem mensura quoniam beati. sed omnis beatitudo hominis habet esse cum ... ergo eadem mensura. ergo eadem mensura mensurat hominem beatum et angelum. ergo talis ... corporalis non habet mensuram comparatam.

Item ... si habet mensuram aut est ... aut actus. non ... si actus ... sed non est linea ... aut locus ... aut est tempus ... aut angelica non habet mensuram. aut si habet non habet comparatam.

Item ... quod ... non habet mensuram comparatam distincta accipe distinguitur ... de mensura spiritualium ... non mutantur ... si ergo mensura ... respicit esse ... dicitur evum hoc ... ab aliquibus dicitur ... tendit ... loquitur de durationibus ... in genere entis ... sic oportet ponere ... ordinem ... iste ... rationes inducte. si ... loquitur de durationibus ... sic ... sunt ... nam quedam ... sic locus corporis superficies id est ... et ... comparationem sic ... tempus sola comparatione differens ... respicit ... immobile ... ad esse ... est immobile ... mobile ... mensura ... tempus ... modo ... sic ... ambiens ... superficies ... ambitum est locus.

Item non potest ... ultimum ... non sunt ... sed tempus ... id ... dicitur ... stabile ... tempus ... fluxibile ... movetur et stet ... differentia ... secundum ... est ... differunt ... sic ... tempus ... non ... sed ... ad esse ... mensura ... mensura ... intellectum ... respicit ... quod ... habet ... aliter ...

... mensura non respicit ... actu ... modum essendi completi ... quod evum non perficit sic accipi ... de tempore ... modus durandi esse ... differt ... in ipsa etc.

Item ideo evitatur ... quod spiritualia habent mensuram durationis ... non solum in genere mensure ... in genere entis et hoc non solum in genere comparationis ... quia autem ... in genere entis divisi ... modus mensurandi ... neque ... perficit ... quod ... quoniam spiritualia habent mensuram divisionem a corporalibus ... quod sic ... sicut illa.

Item ... quod ... et ... quod dicitur eternitas ... evum ... accipi ... proprie ... nomine potest evi ... applicari.

Sic ... quod ... respicit ipsum esse spiritualium spiritualiter esse ... intelligere ... autem ... de mensura angelica ... illa sic ... hoc ... plane est quod illa mensura que dicitur eviternitas variationum ... non mensurat ... evum ... consequentes ... ratio ... spiritualia habent mensuram comparatam ... temporalium.

Item ... quod spiritualia ... ad ... non ... ad esse.

Item ... de ... per ... tempus ... mensura ... ponere ... valde large accipiendo ... evum ... ut melius patebit.

Item ... de loco non ... quod locus ... non est mensura spiritualium ... mensurat ... non ... mensurans ... tempore ... mensuratur ... angeli ... durationem sed non habet extensionem ... non habet mensuram durationis non extensionis.

Item ... de ... non est ... modus distinctionis in spiritualibus et corporalibus ... non est idem modus durationis ... eadem est specierum ... mensura distinctionis ... non sic eadem mensura durationis.

Item ... de homine beato et angelo ... quod mensura ... mensurat ... evo ... habent modum durandi ... homo ... mensurat ... mensura ... habet esse ... modum essendi ... durandi ... non ... est ... modus durandi respicit.

Item ... in quo ... mensura angelice durationis ... dicunt ... quod non est ... continua ... non est in genere ... sed ... mensura est ... non est ...

Item ... dicunt alii quod est in genere ... sic ... dicat mensuram divisam a tempore ut ... est dicere ... ratio ... potest dici quod sic tempore ... ad ... angeli ... non ... sic ex mensura ... differens ... ab aliis ... de illa non ... quod mensuras ... decennare ... debat ... hoc ... aucturitas est ... aliquanter discedendum.

Secundo queritur utrum spiritualia habeant mensuram unam per essenciam ... sic unum evum omnium eviternorum ... non ... dicit de ... eviternorum ... plura sunt ... unitas ... ab uno ... sed non est ponere unum subiectum omnium eviternorum cum quedam spiritualia non habent ad ... ad eum ... ergo non est ponere evum esse ... aut ... huiusmodi tale ... quod sic ... spiritualia ... habent ... et ... eviternorum ...

[illegible]

uel eu̅ eternoꝝ sic ꝑ hu̅ mo̅ le t̅p̅alit. Sed tale t̅ sibi speciale
intentionaliter no̅ pōt. ut ꝑs dicenti ꝑ singula g̅ ꝛc. Et cum
aliqui corrupi pōt [illegible] uniuscuiusque angeli remanere cu̅ no̅ depen
deat ab aliis ꝛ si remaneret. [illegible] ꝯpleto mensura ꝯtie
q̄ eē ꝛ [illegible] ē eui̅. g̅ remaneret eui̅ q̄ angelo remanente ꝛ
toti̅ remanet ꝛ ꝑtem g̅ ꝗ sunt angeli tot sunt eua. Et
eui̅ ē mensura rei ꝑfecte ꝛ [illegible] de ꝑte sui de forma.
si .n. eui̅ maior ꝯsequitur eē ꝯpleti cu̅ illis no̅ sit mi̅
nus. Sed cu̅ ꝑte. [illegible] eui̅ sit mu̅ [illegible] ꝑ ꝑfecti. [illegible]
guitur. Sic ꝑ se hēt t̅p̅e ad t̅p̅alia. ī eui̅ ad euitna
Sz t̅p̅e ē unu̅ q̄ mensurat om̅ia t̅p̅alia. sic dicit anselm
ꝛ ꝑhs. g̅ simlr unu̅ ē eui̅ q̄ mensurat om̅ia euitna.
Et si ut̅ auctoritas maior ē uarietas ꝛ diuersitas i
rebus intelctualibz q̄ i rebz t̅p̅alibz. g̅ ꝑ una om̅ia ꝑ suu̅
unu̅ mensura ꝑ eē u̅ in mensura. g̅ multo fortius euitna
Et hoc in ac̅ ꝑo .n. multorum ē ꝑ t̅p̅e unu̅ pōt eē
ꝑ q̄ unus sit actus. [illegible] ē mensura ei sic loc̅ et ꝑ n̄ est
actus situale. Sz ꝑ toti̅ ꝯuenit i euo. g̅ ꝛc. Et cu̅
si pl̄a sunt eua. aut g̅ simlr aut ꝯ̄nt. no̅ ꝯ̄nt q̄ ꝑ
sic i simul aꝑte poss. no̅ simul q̄ q̄ sunt simul sunt in
eod instanti. g̅ si euitna sunt simul sic i eod ut eui̅
g̅ si om̅ eui̅ternor ē unu̅ nec g̅ unu̅ eui̅ ꝑ eē t̅p̅.
Sz ad h̅ ꝯ̄nis intelligendum ꝑ uo̅ ē ꝗ sit unitas
t̅p̅e. Sed ꝗ t̅p̅ tempus cōnit aliqui unitate t̅p̅is ac
t̅p̅e ꝑ quod actus hēt t̅p̅ ꝯpari ad se. hēt .n. i
existencia ꝛ aꝑpet. diu ut aliqui q̄ t̅p̅e est unu̅
rōne sbi i quo ꝑmo ē t̅p̅ sc̅ q̄ remoto remo t̅p̅e.
Vñ dicunt q̄ sic est unu̅ q̄ ē i ꝑmo ē motu cessan
te cessat t̅p̅e. Sz ē no̅ sufficit dicere q̄ sic dicit au. si ce
ssaret motus ꝑmobil ad h̅ possz ingenii rota figu
li ꝛ ꝯsilit q̄ mensuraret ille motu g̅ no̅ tm̅ ē i ꝑmo
ꝛ i aliis rebz mobilibz. Et t̅p̅e ē in alterabilibz ꝛ cogi
bil ar. q̄ no̅ sb ē i motu celesti sic uult au. ꝛ io̅ dicit
alii q̄ t̅p̅e est unu̅ rōne subi i q̄ ꝑmo aꝑpet cu̅ .n.
t̅p̅e sic nis mensura motuu̅ ꝛ uni ē ꝑ ee ꝛ tantu̅
i regno uel motu i q̄ ē ꝑus ꝛ ꝑterius. ꝑ actualem u̅
manet sic aꝑte aīe sic uult ꝛ au. cu̅ aīa om̅s
motus ꝛ mutacōnes [illegible] et aꝑplicat ad mensuram motus
ꝑmo ꝑ ꝑdictu̅. ꝯmu̅ ꝛ [illegible] nolunt dicere q̄ unu̅
ē t̅p̅e rōne sbi i q̄ ꝑmo aꝑpet q̄ ꝛ si om̅ia hant ꝑ
ꝑiodos cu̅ om̅ia manent ꝛ mensurant ꝑmensurant ꝑ
simul motus sig̅ ꝛ celi ꝛ uob uolunt. mo̅ mobil
ꝑ. Sz i no̅ suffic. q̄ d ꝑhs de celo ꝛ mundo q̄ si eēnt duo
mundi ꝑ ad h̅ unu̅ eē t̅p̅e cu̅ no̅ possz d unu̅ rōne sbi.
i quo ꝑmo eēt u̅ m̅ ꝑ eēt i i quo ꝑmo aꝑpet cu̅
mi eēt eī ꝑ ꝛ euidens in rōne aīe. q̄ t̅p̅e no̅ est
nūs manens sz mutatus. ut ꝑhs uult ꝛ t̅p̅e eē ꝑo rei
eē no̅ ficto aīe ꝛ io̅ dicit unu̅ eēt ꝑ sicut dicitur q̄ unitas
t̅p̅is sunt ad unu̅ sbi a quo [illegible] sbi a quo cēt
ē i ut unu̅ ꝛ ut eius ꝑ nā m̅ ut ē ꝯ actione
forē in uētē ꝛ h̅ ē eius ꝑo ꝛ io̅ t̅p̅e maior inter om̅ia
actu̅ se tenz plus cu̅ [illegible] sic g̅ [illegible] una ē ꝑ eē di
stinctus ꝑ eē una no̅ unu̅ [illegible] sz medio ius
t̅p̅e i om̅ibz t̅p̅alibz ꝛ si ꝗ unu̅ ē hoc q̄ t̅p̅e ē unu̅
cu̅ tu̅ motus sit uarii. Ad q̄ mo̅ distincte ꝑ id ad q̄ ē
uñ mo̅ respcē motorem ꝛ mobilem ꝛ tm̅. t̅p̅e aut

respcē ꝑ nā diuersa uariam ꝛ successiuā q̄ uenit ex ꝑo re
rei mobilis ꝛ q̄ motus n̄ diuersis ꝯsilis ē i h̅ illa si ꝯ̄ sic
dat eē una mo. io̅ t̅p̅e no̅ ē ꝛ unu̅ sp̅e i om̅ibz t̅p̅alibz
imo ꝛ ꝑ adeē unu̅ mo̅ diuersis ꝑte sic posuerunt om̅s
sapientes q̄ uerita hu̅ unu̅ sunt locuti. Si aut q̄ras q̄
no̅ sic ē in aliis q̄ cu̅ om̅ibz respiciant in. Ad q̄ aliter
om̅e ꝛ si eē i ꝯpleti hūt ī m̅ nā sunt i h̅ diuisiones
infinite tn̄ eē ꝯpleti ipsū ē ēē ex uentute sb for. t̅p̅e aut
hēt eē ex hoc q̄ tn̄ tendit ad form. ꝑ hoc quod dicit am
ou q̄ ē endelichia eius i pō ꝛ io̅ tenz se mai ex ꝑte ꝑ
ime distinctu̅. n̄ dico q̄ t̅p̅e sit ꝑ nā m̅ om̅i for
ē ꝯ ꝑita q̄ hoc eēt ꝯ augu̅ .x. u. ꝯfess. q̄ no̅ ē intellecto
reliq̄ ī. n̄ cu̅ i ut q̄ for. sz q̄ sit ī m̅ q̄ ē sb for. tab
ꝑ nā cēt mag̅ tn̄ cal̅ ē am̅ intendit ad form ꝛ h̅ eē
i m̅ rōne sue pō ꝑ hunc explicē mod n̄ sunt aliqui uni te
i euo pone ꝑ rōne sbi i quo ꝑmo ꝯ posuit .n. ꝯdicte
i intellect ꝑ ꝯ ci [illegible] ut quale sicut uult ē ꝛ t̅p̅e ꝯ ci locale.
ꝛ sic t̅p̅e i ꝑmo mo̅ fundā sic eui̅ ē ꝑma intellig q̄ ut
uali ali ꝯformiz ꝛ aliis ꝯ ymiz ifluit. Sz ubi pō no̅ pō
stare ꝑ m̅ q̄ om̅s intellectus ē [illegible] corrup hoc ꝯ uenite sic in
sequitur diuinitē dicitur. Ad q̄ ꝯ sb uacto [illegible] i medi pend
[illegible]. ē q̄ si illa intellectu deseret tunc fundarent eum
ꝑ ꝛ pō sunt illi pendisse. simo stare pecu n̄ cedat
dyā exellentissimi angelorum. Et io̅ alii conati sunt ass
ignare unitate rōne sbi i quo ꝑmo aꝑpet q̄ quod ē celu̅ ē ꝑ
unu̅ i quo no̅ cadit uariaco imo omni mo̅ ꝯ ē. Sz n̄
ē sufficit q̄ i mor ꝛ uniuersal ꝑ ꝑius ꝛ i illius spu quod colli
cu̅ sunt digniores ꝛ digni no̅ hēt mensuram ꝑ aliis ꝯ cui amimus
dignum ꝛ io̅ ꝯ ꝑ ꝑ ens ut alii accipe unu̅ ex ꝑte cui q̄ dicit
q̄ diuino intellectu ꝯmiāt ꝛ sua ꝑ diuina i ꝯ fluentia q̄ q̄ mā
ē unu̅ ē eui̅ in [illegible] ꝑ ꝑm sz n̄ i pōt stare q̄ ifluen
illa [illegible] actiue. aut passiue intellige. Si de actiua. no̅ ē ad ꝑ
de ꝛ uo̅ hēt eui̅ mensuram. Si de passiua. tūc sunt q̄ sunt suc
cipientes ꝛ io̅ no̅ restat ali mo̅ n̄ ꝑuni ul sic ꝑus dictum ē de t̅p̅e
Sz multi negant istam hūc i. Sz q̄q̄ sic debet cu̅ eui̅ re
spice eē actuale ꝛ eē stabile. Sz t̅p̅e i ut ꝑo ꝛ io̅ sic unitas
t̅p̅is ꝯ fort forz no̅ i q̄ fort. ꝑ q̄ n̄ ul illa ex i q̄ ī m̅ ꝛ unitas
linea i t̅p̅ibz q̄ dimissis pō eas t̅p̅e. sic eui̅ hēt unitate ul is
no̅ unitate q̄ hēt t̅p̅e eui̅ternorum et sic accede unde sunt rōnes. ꝑ ba
nores no̅ eē unu̅ eui̅ eui̅ternorum sz multa. Et ꝗ g̅ ob. sic se
hēt t̅p̅e ad t̅p̅alia. Ad q̄ no̅ ē simile q̄ cu̅ t̅p̅e q̄ ē de se respicit
nacōnem ꝛ motu̅ ꝯsequitur ipsa q̄ est mensura rōne ulti ꝑus ꝑ
q̄ se eēncia i pō ꝛ t̅p̅e unu̅ dr eē ꝑ eē. io̅ t̅p̅e. eui̅ aute
de sui rōne ꝑ̄a respicit eē ꝯpleti ꝛ stabile ꝛ io̅ mag respicit for
mā ꝛ io̅ no̅ hēt n̄ unitate ulti ꝑ singularitas sic talia act. q̄
arguit a maiori q̄ t̅p̅alia hūt una mensura ꝑ. ꝑcedent
loc a maiori. q̄ illa uariaco rōne rōnis q̄ dicit eē in pō resp
ipsius nichil ꝑus ꝛ io̅ sic tenz ad ultime no̅ sic ē i euo.
Et ob q̄ t̅p̅e ē unu̅ q̄ ē actus ex ꝑte sui no̅ situaculi sigi
Ad q̄ sicut ē. [illegible] n. n̄ ē ca. Sz mag illa q̄ ꝑdca ē. q̄ ob si
sunt pl̄a eua. aut sil aut no̅ simul. Ad q̄ sic. q̄ g̅ ob g̅ incedo
nec. Ad q̄ eē simul i diuisione ē dupl. aut ꝑ mensure ꝯcoitem. aut
ꝑ mensure unitate ꝛ diuisioe. cu̅ ꝗ dr ꝗ hō ꝛ angelus eē simul. Ad q̄ ꝑ h̅ dr
ꝑ mensure ꝯ ꝯ ꝑ ꝛ ꝑ petrus ꝛ paulus simul sunt ut ꝑ h̅ pōt
dici ꝑ mensure unitate ꝛ io̅ dicitur ꝛ ideo non sequitur. quod si
eua euiternorum sunt simul q̄ sunt unum. —

Tertio queritur utrum spiritualia habent in mensura permanentia aliquam successiuam [illegible]

[illegible]

Vtrum spiritualia habeant mensuram permanentem et successiuam

P

Circa primum sic: quod evum sit prius tempore ostenditur per Boecium de consolatione loquentem ad Deum: qui tempus ab evo ire iubes. Sed tempus ire ab evo non potest intelligi nisi vel ratione causalitatis vel dignitatis vel excellentie qua deficit ab evo; ergo ... quod evum sit tempore prius. Item omnis motus et mutatio ad immobile reducitur tanquam ad prius; ergo et mensura rei mobilis et mutabilis ad mensuram rei immobilis; ergo tempus ad evum tanquam ad prius. [illegible]

[illegible]

Utrum cum procedat tempus ...

Utrum ... tempus et evum sit a mensura media

Tertio queritur utrum spiritualia et corporalia simul sint creata. et videtur quod sic. Augustinus super Genesim ... Glosa. i. spiritualem et corporalem materiam. Item ... duo sunt ... creata ... tempus ... [illegible]

... mutare non habet. Item ... quod angeli non sunt creati ... loco ... ordine ... empyreum et ... non potuit ... Item distinctio dierum ... productio ... angelica ... super Genesim ... Glosa ... [illegible]

... angelis ... glosa ... dicit ... [illegible]

Item in ... [illegible]

[illegible]

... Utrum spirituales prius corporales simul sint create

[illegible]

non potuit incipere deus esse sine tempore; non incepit esse ad accipiendum et hinc quia dignitatem eius quod est ex eternitate. nos quidem in quantum sumus intrinsecus largiter accipiamus. Et non deus quidem incepit deus incepit esse deus. Dicendum quod dominus uno modo importat potentiam coercendi subditos et sic dicitur presidentia sive habitum et convenit deo ab eterno. Alio modo importat actualem presidentiam et sic incepit esse deus. non ratione mutationis facte in ipso, sed ratione mutationis facte in suo correlativo.

Iam ostenso etc. Supra ostendit magister quod angeli sunt creati. In hac parte ostendit ubi sunt creati, scilicet in empyreo, et dividitur in partes: in prima declarat ubi creati sunt; in secunda ubi reperitur quod creati sunt simul et ibi: videtur etc. In tertia ubi removet dubium, ibi: quod autem sola ... Simul in celo empyreo etc. Sic credo duo ubi intentio partis presentis, scilicet esse loci angelorum quantitate, et ad actum locandi sui officium, quod dicitur hic celum empyreum et angelorum.

Ad intellectum huius partis que est de loco creationis angelorum, tum unde est empyreum celum. Circa duo incidit dubium. Primo de esse ipsius empyrei celi. Secundo quare hic locare specialiter. Circa primum queruntur duo. Primum est quantum ad qualitatem. Secundum quantum ad virtutem influendi.

Queritur ergo primo de celo empyreo quantum ad qualitatem utrum celum empyreum sit etc. Et sic cum mobile sit et quod situs per quem mobile per suppositionem in mole, quia de celis luminibus ad suam creationem. Sed contra, celi sidereum est mobile quod sunt idem et per se quod ponere ad suum corpus quod sit immobile. Hoc dico empyreum, contradicitur quod quod non requiritur, quia motus circularis est circa locum et non recedat in mobili esse. Non aperte medium, quod totum celum non tunc quod quidem de deo ultima superficie celi ultimum moveat continue etc. Sed oportet esse locum, quia non querunt locum ut esset locus motus etc. Item quolibet genere multiformi per suppositionem uniforme, sic multiplicari per suppositionem unum. Sed celum sidereum est multiforme, ergo ultra est et super est corpus uniforme. Hoc autem dicimus empyreum, ergo etc. Item magis ergo in quo est ponere infimum et medium est ponere supremum. Sed ergo diversa corpora attenduntur secundum gradum perspicuitatis et lucis. Sed invenitur corpus opacum simpliciter ut terra et simpliciter perspicuum opacum, ergo simpliciter et invenitur et in corporibus quod esse corpus simpliciter et totum luminosum, hoc dico empyreum, ergo etc. Item habitatio beatorum debet respondere gratuitis: sicut locus tenebrosus debetur dampnatis, ergo per oppositum lucidus debetur beatis. Contra quod non igitur uniformiter quod illud sit corpus uniforme. Nec corpus mundi precipua creata sunt ordinata et ornata; ergo cum operatio consistat in magna distinctione et pluralitate, a distinctione ipso celo corpus esse uniforme. Item lux se diffundit secundum quem dicunt philosophi sunt: oportet de orbis, ergo lux solis est maior diffusionis in corporibus mundi, ergo sunt se diffundunt cum non habeant obstaculum; ergo cum se non beat uniformiter non illuminat unam partem empyrei non aliam, ergo corpus illud non est uniformiter luminosum etc. Item quod non congruit esse ad celum immobile, quia omne celum natum est spericum, sic est philosophus per se et rotunditas est, sed sperica figura aptata omni motui, ergo omne celum eo ipso quod celum est mobile, ergo etc. Item quanto propinquius est motori, tanto velocius movetur, sed corpus supremum eternale et non solum movetur, sed et velocissime motus competit. Sed hoc nobilius est in celo ut moveatur in orbibus et celum aliis elatum movetur velocius et ideo hoc est ut assimiletur suo motori, sed quanto ad corpus sunt tanto nobilius et motori simul, et tanto mobilius; ergo si empyreum est ultra firmamentum non est ergo immobile. Respondeo dicendum quod sicut loquitur de hoc celo quia latet nostros sensus et philosophos;

ad hoc unum cum ponit celum empyreum sicut dicit scriptura: In principio creavit deus celum et terram. Strabus exponit de empyreo et hoc plures probant sequentes, quia firmamentum et celum aquarum sunt facta secunda die, et dicitur hoc exponit spiritus autem dicitur celum, idest sine stellis, spiritus secundum ponendum est et primum celum, quod persuadet ratio sumpta ex plenitudine universi. Quarta est per motum firmamenti et tertia per ... per habitationem hominis beati; et quem sit ponere necessarium huius quod sit ad finem, per probationem manifestum necesse est ipsum esse uniforme, quarum sit celum luminosum diffusionem. Et ... non esset uniforme non esset immutabile completum per motum firmamenti ponendum est ipsum immobile, ut motus mobilis fiat circa immobile, scilicet centrum et in circumferentia immobile et locatum, scilicet empyreum, per habitationem hominis beati ponendum est ipsum luminosum propter ut habitatio congruat suo habitatori. Ex hiis ergo colligitur quod sic sunt congruentis sicut distinctionis in illos celos, quia uniformiter immobile et luminosum propter. Quod obicitur quod non uniforme, quia ornatum, dicendum quod ipsa lux per se ipsam nobilissimus est ornatus. Quando ergo corpus illud est luminosum per totum alio ornatu non indiget, vel potest dici quod sic est celum decoratum et astris, id est angelis qui sunt quasi astra celi empyrei, unde est Job xxxviii: cum me laudarent astra matutina. Et item astra eius erunt homines beati et quasi sol eius ergo angelus dicit ... Quod obicitur quod sol diffundit lumen super empyreum, dicendum quod illud corpus non est receptivum luminis a corporibus inferioribus, et ideo hoc est simile cum lucis aperte solis quod non agit ultra. Et similiter ad convincitur quod sic igitur stellas cum pervenit ad horizontem non ultra procedit, et ita cum pervenit ad centrum, ut dicit radius non potest dici quia esse firmamenta, quia lucerna est hic ut ad orbem, alio modo quia maior est lumine que adipsum non pervenit minor, sicut candela non illuminat solem. Quod obicitur quod motus quia spericum propinquum, dicendum quod ad motum non sufficit spericitas figure. Sed necesse est ut dicatur aliquid locus continens et rationale motus etc. Absque dubio cessaret ultimum modo locatum; quando celum est non est ...; quando est uniforme per totum per suum motum vel facere et ideo est immobile. Similiter quod est uniforme non habet motus quia non habet dextrum et sinistrum, sed per id de immobile non habet motum necessarium cum motus circularis sit in philosophia non recedat locus in quo. Sed ... de ... non ... quod ... dicitur de eo quod eodem modo dicitur per dextrum et sinistrum sunt in celo non potest distingui propter. Sed ratione influentie motorum et ... satis facile probatur quod dextrum et sinistrum non punctum determinatur omnes partes celi moventur. Et ideo quod non movetur est quod de ... non distinguit sed ipsum ad motum; sed ad quietem tamen et sic influentiam dicimus motus firmamenti. Sic dicatur empyreum, et ideo autem hoc est quia locus ille est regio deputata hiis qui tamen modo statu sunt et quiete, et ideo propter quod non magis competit motum ut est motorum. Sed ut est stabiliens ex hac ratione, scilicet quia est sic locus beatorum accipit et plenitudinem eius proprietatis, scilicet immobilitatis, uniformitatis et luminositatis et haec est ratio magis efficacior, quia motus celi stellati non est nisi propter obsequium hominis viatoris et propter electorum completo non erit amplius revolutio. Rationes quod philosophi quod assignantur de motu celi apud fideles plus habent vanitatis quam veritatis, quod si esset diligenter aspiciatur. Quod ergo obicitur de assimilatione, dicendum quod illa assimilatio est post completionem numeri electorum. Vel dicendum quod est assimilatio in essendo, ubi unum philosophi non habent veritatem primo quod deus et motor celi est immobile. Sed secundo modo quod per suum motum est assimilatio quantum ad motum, quia ergo empyreum non assimilatur ... secundo si moveretur esset minus simile et ideo empyreum dicitur ipsum esse immobile et sic patent omnia.

Secundo queritur de empyreo quantum ad virtutem influendi, et queritur utrum celum empyreum influat in hec inferiora an non. Et quod sic videtur: In quolibet corpore quod est propter suum et completum est sua virtus et operatio, ergo in ipso empyreo cum habet virtutem alicuius operatur et id quod sunt. Vel id quod in ... sed non id quod sibi. Planum est non id quod ... quia ipsum est super

omnia corpora. Ergo nullum est per illam virtutem influit. Tunc quia firmamentum vicus et substantia eius erit otiosa, quod est plane inconveniens. Item omnia corpora propter hominem ordinata sunt ad obsequium eius; sed celum empyreum non est ad obsequium hominis per influentiam, ergo celum empyreum ad ideo aliquid facit. Item si non faceret, non esset ad quod ab hoc sit in inferiora influere. Item quanto aliquod corpus est superius, tanto in corporibus nobilius est, et quanto nobilius, tanto potentius et melius, et quanto potentius, tanto ad agendum et influendum efficacius. Ergo cum celum empyreum est supremum, ergo videtur quod sit magis influens super haec inferiora. Item quanto bonum est maius, tanto se diffundit et multiplicat; ergo cum empyreum inter corpora est bonum maius, ergo magis diffusivum. Sed lumen eius per propria efficacia vegetandi et generandi, quando non lumen sit; ergo videtur quod empyreum super haec inferiora agit et sit influens. Item influentia celestium corporum maxime consistit in diffusione luminis et caloris; sed empyreum non calefacit nec illuminat corpora inferiora, ergo videtur quod nulla sit influentia empyrei in haec inferiora. Item corpora quae sunt infra firmamentum sufficienter influunt ad vegetationem et generationem in his inferioribus facienda; ergo si non esset ista, tamen nullum esset defectus, ergo nulla celi influentia ulla sit, cum nullius sit oportunitas. Item actus influentiae celi dicitur esse formalis et a quo est; dicitur non esse conformis eius a quo recipit; sed celum empyreum est incorruptibile, uniforme, quietissimum, stabile et quieti gloriae deputatum; haec autem quae sunt sunt habent omnino oppositas conditiones; ergo nullo modo super corpora inferiora habet influere. Item si influit super corpora, aut ergo ad nobiliorem effectum quam sit influentia ultimae sphaerae, aut ad minus nobilem, aut ad eundem effectum. Ad eundem non, quia ad minus nobilem non decet, cum corpus sit nobilius; ad magis nobilem non, quia per id ergo nullo modo influit. Item autem non potest in magis nobilem, nisi, ut dicunt volunt philosophi et grammatici veri philosophi, illud influentia celi est operans ad productionem animae sensitivae; sed sicut anima sensibilis non est per rationem, sic autem nulli corpori est subiecta, immo est a generatione privati. Ergo nullo modo potest eminentior esse influentia quam sit anima sensibilem, et superius huic influit firmamentum sufficienter, cum huius quae sunt sunt. Ergo videtur quod nulla influentia empyrei existentis sit. Si tu dicas quod influit non rationem animae, sed hoc dispositionis a parte corporis, quia anima rationalis, nisi mediante vita sensibili et vegetabili et corpus dispositum ad susceptionem animae immediate complexionis aequalis et spiritu triplici, scilicet intellectuali, vitali et animali ad hoc influit sed celum sidereum sufficit, ergo redditur id quod prius. Item dicitur quod est secundum dictum fuit opinio quaedam, quod celum empyreum influit in haec inferiora et influentia nobiliori, quia sicut corpora necesse est influentia quasi si quid est esse fortiorem tertius, cum sit excellentissimum inter corpora celestia, influit super corpora nobilissima et talia sunt corpora humana quae sunt ordinata ad nobilissimam formam, scilicet ad animam rationalem, quae maiorem et nobiliorem dispositionem exigit. In sua vero cum ergo non lucis disponat ad vitam, et complexio sit vita simplex, dignam animae rationalis, ergo dignior non solum ratione, sed et influentiae, et deo gloriae ordinatos fuisse gradu et dignitate, non solum naturae, sed et influentiae, quia celum sidereum deserviens ordinatur ad generationem eorum ad susceptionem vegetabilis et sensibilis, ad susceptionem sensibilis, sed empyreum ad susceptionem rationalis. Et hoc quidem rationabile non solum ratione ordinis influentiae, sed et ratione conformitatis, nam celum empyreum locus est spiritualium sanctorum, locus corporum glorificatorum, et quia conveniens est loci ad locatum nullum maximum ad ordinem in influentia illius celi esse corporibus rationis conformia et animabus amica. Non tamen sunt sicut sunt superiora corpora, quae perficiunt et transmutant. Alia vero opinio fuit et hoc omnino ista contraria, quae dixit quod celi empyrei super haec inferiora nulla est omnino influentia, quia non habet corpus influentiam nisi per ordinem conversionis motus et ad finem; quia ergo empyreum ad perfectionem immobile est conditum et ut sit locus beatorum, ideo rationes, ideo illud est a nobis remota et occulta. Sic et propter gloriam quam per fidem expectamus et amamus et credimus, licet non videamus, et ideo dicunt quod empyreum non est ad obsequium nostrum hominis in presenti, sed ad obsequium perpetuum in melioratione. Sed tamen forte in sua natura et substantia, et ideo rationes adducte ad ostendendam influentiam in haec inferiora per hoc non valent, quia ordinantur illi corpori ad actionem, scilicet dictarum et propriam conversionis eius influentiam nec ad mittit. Et hoc solvit omnes illas rationes dissolutas. Quelibet harum opinionum satis probabilis est, quaenam autem sit magis vera non plene apparet. Quis enim novit ordinem illi celo huic octavae dedit et influentiam substantiae corporis nisi non ratione nobili? Cum ratione conformitatis non est ut ego facile refellere vel probare volentem, aut per rationem. Tamen quod sit necessarium hic influentia non appetit, nec non manifeste, cum satis videatur sufficere aliorum superiorum corporum influentia, et in eventu perterea omnino deficiunt. Quod vero quod celum empyreum sit per circuitum inferiorum quod est magis mole et inquantum quod magis est mole omnia corporalia locat, per ambitum continuum quod magis virtute cetera vegetat et conservat per suam influentiam, obiiciendum quod illam influentiam quam dicunt habere circumstantibus corporibus, tamen non potest quod aliquem effectum et aliquam influentiam habent super corpora inferiora et quem praedictum sit sententiam et rationes ad hoc inductae sunt concedendae. Item quod obiicitur de influentia luminis et caloris, dicendum quod influentia luminis potest esse duplex, vel manifesta vel occulta. Manifesta influentia est per radiationem corporis, unde quod tenebras percipit. Occulta influentia est non solum per radiationem, sed est proportio sicut virtus stellarum est immutabilia quae latent sub terra, ut patet, dicitur quod est influentia mediata et immediata, et propter hoc est quod influentia celi siderei vigoratur ex adiunctione luminis superiorum celorum et virtutem suscepta de superiori dimittit et transmittit ad haec inferiora; et non tantum non secundum propria, sed talia ratione extra hoc patet, ad hoc quod non est causa sufficiens virtutis inferiorum celorum nisi per adiunctionem superiorum. Item quod obiicitur de conformitate, dicendum quod conformis est natura speciei quae disponit ad vitam ipsi luci, quae ad perpetuitatem et haec ratione natura est terrae per se; sed non est conformibus conservare. Item quod obiicitur ut influentia ad nobiliorem effectum, dicendum quod secundum primam opinionem quod ad nobiliorem effectum, quia ad generationem spiritum quae sunt fuit dicto ad susceptionem animae rationalis. Et si tu obiicias quod non sunt alii quam illi qui disponunt ad sensibile, dicendum quod et si non sit omnino alius secundum substantiam, tamen sunt puriores et excellentiores et nobiliores proportionis naturae quam haec, propter quod complexio corporis humani nobilior est esse complexione et organizatione cum humanum corpus quam bestiae; potest tamen sustineri quod ad eosdem effectus influunt, sed tamen alterum corporum superius influit, quia virtus celi inferioris et influentia adiuncta proprietate superioris virtus superioris operatur mediante virtute et influentia inferioris. Ideo venit superius influit. Sed ad inferiora conservanda et perficienda virtus virtus utriusque concurrit.

Consequenter querendum est de tribus circa angelos. Primo utrum substantiae spirituales sint in loco corporeo. Secundo utrum angelus sit in pluribus locis simul. Tertio utrum sit in loco punctali an composito. Quarto utrum plures angeli possint esse in eodem loco simul.

Queritur secundo primo utrum locus corporalis sit locare angelos. Et quod sic videtur. Dicit Strabus: statim ut factum est celum empyreum repletum est angelis. Item Damascenus: celum est continentia visibilium et invisibilium. Loquitur de empyreo. Ergo etc. Item omne continens est determinativum; ergo non est inconveniens per ipsum contineri spiritualem creaturam, sed supremum corpus ambiens dicitur empyreum. Ergo omnem creaturam continet; ergo ipsum; ergo et angelicam. Item nulla substantia operatur nisi ubi est virtus; sed nulla virtus potest elongari a substantia nisi distantia proportionali ... [illegible]

[illegible]

Utrum locus corporalis sit locare angelos

Utrum unus angelus simul sit in pluribus locis

ut sit excellentius spiritu glorioso. Sed corpus gloriosum potest simul esse in locis diversis. Ergo pari ratione ut videtur et angelus gloriosus. Habetur in libro de spiritu et anima: omnis creatura certis suis terminis est circumscripta limitibus. Sed quod potest esse ubique et totum in actu in hoc loco quod est in alio non est circumscriptum. Ergo videtur angelus non esse creatura. Vel si est in pluribus locis simul esse non potest. Item Damascenus angelus dicitur esse in loco quia adest intelligibiliter et circumscribitur ubi operatur. Non enim potest secundum idem in diversis locis operari. Ergo idem quod prius. Item si angelus simul esset in diversis locis non indigeret motu nec moveretur. Sed movetur angelus sicut patet per scripturam. Ergo non est simul. Item si angelus simul esset posset in diversis locis simul esse et simul posset in uno loco tacere et in alio loqui, in uno moveri et in alio quiescere. Ergo duo opposita simul essent vere de eodem. Item ponamus eundem angelum simul esse Parisius et Rome: quaero utrum de urbe possit recedere Parisius an non. Si non, quaero quid impedit et non est dare. Si sic, sed non movetur ad id quod habet, ergo non potest recedere Parisius. Aut si vadat Parisius et in se ... simul sunt plures praesens et absens et post ... quae omnia sunt inconvenientia et absurda, ergo etc. Respondeo dicendum quod cum angelus habeat esse individuatum habet esse hic et nunc, quia non habet esse illimitatum virtute limitata habet esse in uno hic. Sed in uno loco tantum, quoniam ergo tantum individuatum quantum limitatio non videtur inseparabilis in esse angeli. Hinc est quod angelus simul et semel non esse tantum in uno loco. Et hoc dicunt auctoritates probantes rationes concedendae sunt pro eo quod non concludunt. Ad primum quod obicitur quia ... quod ... non est idem per comparationem similitudinis quia in eadem voluntate in quo est velle esse in quolibet loco sit esse. Sed idem est quod esse in loco volito se velle simul omnia, ...is magnum est velle locorum angelicam ut dicit Damascenus esse in loco tali vel tali velle angeli ad nutum, quia angelus non vult nisi quod competit naturae suae. Non vult in esse infinitatem. Sed eodem tempore in quo scit se posse pervenire eodem modo intelligendum est ubi praedictum de corpore glorioso. Ad illud quod obicitur quod ubi est ibi operatur, dicendum quod operari dicitur dupliciter: immediate vel mediate, immediate ut punctum, anima operatur in manum, sed mediate anima navem operatur in toto mari quia movendo manum movet remum et movendo remum movet navem. Non tamen oportet quod sit in toto mari. Sed non operatur per hunc modum intelligendum est in proposito. Et si angelus est motor caeli vel movens primo movet illam partem sicut illam sed quam est influentia motoris et in illa esset non in tota re mota vel mota. Sic est intelligendum de angelis qui subverterunt Sodomam. Ad illud quod obicitur de simplicitate dicendum quod esse simplex est duplex: aut per privationem partium compositivarum in esse nostro, quantum per privationem partium constitutivarum in esse distinctivo sive in genere quantitatis, dicendum quod quanto ad simplicitatem tanto in pluribus. Sed de simplicitate secundo modo quamvis habeat secundum rem in pluribus recipit suam essentiam. Et ad dicendum angelum simplicem hoc est secundum genus simplicitatis, ideo non ad propositum. Ad illud quod obicitur de perfectione cognitionis quia intelligit simul et semel dicendum quod non est simile de ratione, quia vis cognitiva magis est ... propter ... motum in ... Et sic dicitur et est in divinum et ... cogitandi secundum rem et esse naturam. Ideo cum intellectus ... non dicit partem. Sed esse non colligit. Sed angelum esse in pluribus locis hoc non potest esse per collectionem virtutis ad unum locum sicut intellectus ad unum

primum cognoscibile et non est simile. Ad quod obicitur de corpore Christi dicendum non est locus a natura nisi similis quia corpus Christi in pluribus locis secundum quod miraculose continetur in ipso, et sic quare corpus magis congruit in ipsum quam ad alia corpora, ideo huius est quia est albus in quo virtutem et efficaciter omnia ... Et si quaeras quare albus est huius, eadem quae est de carbone quia calefacit ipsum coniunctio cum igne sic caro est repleta delectatione ut carbo igne et hoc totum est difficile, ideo hic et ingreditur. Tertio quaeritur de modo essendi angelum in loco. Et quaeritur utrum sit in loco partibili sive punctuali. Et quod hic videtur. Damascenus dicit quod angelus est in loco intelligibiliter, sed intellectum cum ergo non ipsi loco sicut in angelo et intellectuali ut punctus est in puncto. Item proportio debet esse locati ad locum, sed angelus est simplex et impartibilis, ergo debet locus simplex et impartibilis. Sed huiusmodi est solus punctus locus, ergo etc. Item ponamus angelum esse in loco minimo non potest esse quoniam ille locus est partibilis aut impartibilis. Si partibilis, ergo cum angelus sit simplex, ergo ad hoc potest esse in minori quia si non potest esse in minori, ut quod ille sit impartibilis, sed non est impartibile in loco nisi punctus, ergo etc. Item quod recipitur in aliquo recipitur in per modum recipientis et per modum recepti. Si ergo angelus est in loco partibili est partialiter, sed impartibile est angelus, recipitur punctualiter, ergo etc. Item si angelus est in loco partibili tunc in loco primo aut ergo est totus in qualibet parte aut est in toto quod patet, est parte. Si totum est in toto, et quaelibet pars imperfecte, ergo erit partibile, si in qualibet parte cum ergo partes loci sunt infinitae esset in pluribus locis. Si dicatur quod est in omnibus illis tamen in loco uno sicut anima est in omnibus partibus corporis. Contra secundum quod corpus dicitur esse locus in quo est angelus, constat quod non potest esse in omnibus partibus cum non pendeat ex alia parte partibus et sicut cum sit de locorum infinitatem esset angelus in pluribus locis. Contra punctus non est locus nec pars loci, ergo quod est in puncto vel in loco punctuali non est in loco. Item punctus ut dicit Philosophus est situm ... id est essentia habens positionem in quo differt ab unitate. Ergo si angelus est in puncto per proportionem puncto convenit ergo angelus habet positionem. Sed habens positionem non est motor sufficientis eius in quo est, ergo etc. Item si angelus est in puncto ergo infinitos sicut et punctum. Ergo cum punctus sit temporalis corporis. Sed supponendum est quod non eius se extendit ad corpus et in ... manebit corpus. Item anima est in toto corpore, sed hoc non facit unio quia ex hoc ipso habet dependentiam et inclinationem. Ergo hic est quod angelus sic est simplex vel magis quam anima vel ut nullo fortius in maiori loco videtur quam possit esse. Contra et philosophi sunt esse haec positionem sunt nulla. Adducentes quod angelus quamvis sit in loco corporali non tamen est eo modo. Sed spiritualiter quia non est in loco situaliter, ideo non secundum totum nec secundum partem nec secundum impartibilitatem quia nulla omnino est commensuratio angeli ad locum. Sed ulterius post non tollatur esse ubi quod ... ad hoc sic esse in loco et definitive, sed determinatio sic non tamen sit in toto vel in parte vel impartibilitate est in quo est in toto vel est ratione totius vel ratione alicuius partis. Et ideo sunt contra hoc secundum positionem, scilicet quod angelus est in loco impartibili sive punctuali et est eorum ratio quia angelus habet determinationem ad differentias accidentium ... et esse scilicet quia non est extensionem vel cum non sic simplex ut punctus debent dicere angelum habere simplicitatem proportionalem puncto et in loco punctuali. Sed ista positio est non intelligibilis. Dico quod sic demum dicta sunt ... non sit ... locus corporis est partialis, ergo sic est oppositum in adiecto dicere corpus impartibile sive punctuale in eadem loco punctuali. Tamen cum puncto non sit locus ponere angelum in puncto est ipsum ponere non esse in loco. Et ideo est

Utrum angelus sit in loco partibili sive punctuali

falsum. aliquid. in. simile. fallacia. aliqua pars principalis. Divisio. Responsio. non.

tertia positio quod angelus cum contineatur a loco corporali quia in illo
pertinet tamen in loco sit, et quia non potest extendi ideo non necesse est
quod sit in toto in qualibet parte et toto in qualibet parte sicut est in illis quae
dicuntur simpliciter angeli simpliciter divinae. Sed dicitur quod angelus in
uno loco sicut est definitive ut expresse dicit Jo. Dam. quia anima est in
loco corporali sed intellectualiter non figurative quia hoc solum capit intellectus quomodo sit
animam videlicet totam sit in partibus et totam in toto et in parte. Ad non
bene dictum. Contra obiecta quod dicit esse proportio. Dicendum quod non oportet quod sit proportio
secundum spirituales conditiones et proprias angeli ubi loci quia angelus non potest
esse in loco proportio. Etiam in proportio quae ad finem et limitatam per quod duo
angeli distinguntur et est in loco sicut in angelus habet finitam et strictam
terminatam sicut locus est quantitate et limitate quod quidem
si ponatur in loco magno ponitur in minori non potest esse. Dicendum quod in hoc
differt existentia angeli in corpore et anima quia anima quae est per totum
corporis naturalis unificata unita rationalis et est indeterminata quantitate
et ideo potest esse in corpore in parvo quam non in minori quantum non oportet
esse organicum et unificatum. Angelus autem quia non est perfectus et simplex
est quia in qualibet parte loci totus et tamen per naturam loci salvatur
quamlibet non potest accipi locus in parvo. Quia ad hoc posset esse in minori
et ideo non est dare locum in quo minori non posset esse. Etiam
dari in quo maiori non potest sicut et anima quae licet veniat ex limi-
tatione sicut est in corporibus stare in ascendendo sed dividendo
numquam est dare ponere statum quod numquam devenitur ad ipsam sic
intelligendum est existentiam angeli in loco. Contra obiectum quod est per modum
recipientis. Dicendum quod illud est verum ubi receptum dependet a recipiente
sicut species recepta in organo recepta et intellectu et ex visione dependet
det ex eo in quo recipitur et ideo habet ad ipsum per modum informan-
tis. Habet est quod recipitur per modum suae existentiae ab eo in quo re-
cipitur. Non sic angelus recipitur a loco quia non dependet ex illo.
Contra obiectum sicut totus est in qualibet parte loci cum sint plures locati et ce-
Dicendum quod totus est in qualibet parte non tamen in pluribus locis sicut licet anima
dum unificatur totum corpus non unificat diversa corpora. Sed unum
quod autem obicitur ergo quod corpus ipsius loci in quo est angelus dividatur
dico quod si divideretur in mille partes dum tamen partes non essent
distantes longe ab invicem totus esset in omnibus et omnes essent
ei unus locus quia talem habet totum ambitum et distinctum angelum
sed quod complectitur omnes partes locus non mutatur per minimum
corporis locatum sed in comparatione ad locatum sicut patet quia unum corpus
potest esse partim in aere partim in aqua partim in terra non tamen in tribus
locis sed in uno est etc.

Quarto et ultimo quaeritur utrum plures angeli sic possint esse in eodem
loco per se. Et quod sic videtur ratione intelligentiae et possibile est angelus non
est in loco corporali sicut spiritus ergo cum dicatur plures et de anima quia anima
locus specierum intelligibilium sicut sunt spirituales. Alius est modus existendi
angelorum in loco et specierum in anima sed in anima sic possunt esse plures
in quia una non est in alia ergo pari ratione plures angeli in uno loco
corporali. Item angelus non est minor simplicior quam punctus
sed duo puncta sic possunt esse ergo et plures angeli. Probatio minoris
per hoc dicitur quod contingit sicut quod ultima sicut et dicitur quod simul sunt quorum eodem
loco per se ergo cum contingat linea contiguatur et ultima esse simul
ergo duo individua sunt etc. Item per hoc sicut quod angelus sicut lumina
spirituale sicut dicitur Dyonysius sed lumina corporalia quae sunt minus simplicia
et magis dependent a loco corporali simul sunt sicut dicit Dyonysius et plures
species in eodem in uno medio simul sunt sicut patet ergo pari ratione multo
magis fortiori plures angeli in uno loco. Contra maior anima

sicut apparet secundum corporis in quo toto est et angelus loco quia maiori
neque nulli minime. Sed demum potest obsidere et esse in eodem corpore cum
anima ergo et cetera. Item secundum dicit Augustinus beatus quod corpora glorificata poterunt
per non glorificatum ergo per hoc non sunt simul esse duo corpora ergo multo fortius duo spiritus.
Si dicatur quod non videtur in spiritibus quia unus non est in alio et alius sicut corpora
non glorificata et glorificata. Obiectum contra sicut simul duo corpora animata quorum
unum sit glorificatum et alterum non glorificatum quod due animae sunt et tamen
una est in una et alia ergo pari ratione duo spiritus. Contra species rationales
non occupant locum intelligantur. Cum quod locus sit vacuus a corpore et
naturaliter spiritus non est vacuus sicut puris et naturam tamen recipere quod purus
ergo cum in uno posset esse corpus sicut sicut non esset spiritus pari ratione in quo
alius spiritus. Contra sicut habetur dicitur et habetur in littera quod statim cum tem-
pore est factum repletum est sicut angelus. Sed non est repletum quantum ad ...
vacuum ergo loca distincta et diversa habent tempus ideo ergo sicut
dequod ubique sicut vacua sunt esse non ergo in eodem loco vacua sunt esse sed
ipso divisis. Item autem de fide ad primum. Inter singulos spiritus
nisi est quo ad se invicem distinguuntur tamen ratio non est ergo
si distincti sunt per eos illas in opposite est eos simul et in eodem loco
simul existere. Contra locus dicitur ad locatum relatione essentiali ergo cum multiplicato
uno est eorum multiplicantur alterum quod sunt locati tot sunt loca eodem
modo quo locus dicitur ad locatum ergo cum locus angeli dicatur ad locatum per modum
divinum per similitudinem et per modum distinctum quot sunt angeli distincti tot
sunt loca distincta. Contra sicut se habet locus ad locatum et econverso ergo
sicut unum locatum ad plura loca sic unus locus ad plura locata. Sed unum
locatum ut angelus non potest esse in pluribus locis ergo unus locus non
potest esse plenum angelorum multorum ergo etc. Contra ad predictum
quod dicunt aliqui quod angeli possunt plures esse simul in loco
repugnantie et hoc propter suam simplicitatem et propter hoc quod locum non re-
plent ratione sue spiritualitatis vel non minuunt loci capacitatem quia
adeo non luminis non predicationis terminet sicut species in anima quae in eadem et in ea te-
nuitate non tamen potest prope luminis in predicatione luminis luminis sicut dicunt
de hoc in positio non cogit obiectum de repletione celi quia deum est propter
spirituum intellectualium non de iunctione sunt illo spirituali quia distinguntur per
dignitatem et non in illa sive alium sed de relatione quia unum quod aliud
cum non est virtualis non dependens necessitas. Sed solum causa agitur. Contra
non dicunt quod quamvis angelus spiritualis sit in loco tamen plures angeli
in eodem loco simul esse non possunt repugnantiae propter distinctionem quae est
loci ad angelum sicut in duae species albedinis in eadem anima esse non possunt
sicut non propter hoc quod repugnant replere sed propter hoc quod repugnat ipsis causa
in forma quia in forma speciei albedinis non potest recipi cum sit species
in forma ergo in opposito locus distinguens ad non potest ad quod eodem modo
est in loco distincte non sicut unum corpus non potest perfici a duabus ani-
mabus sic non unus locus sit deputatus duobus spiritibus. Sed in
ista ratione quod dicendum est concedere per simplicitatem sive spiritualitatem ad totum obsequium et
gloriam ponunt in loco corporali. Hoc autem non est propter indigentiam angeli
quia omni corporali loco destructo sunt spirituales suam permanere in
sit et est propter indigentiam loci quia presentia angeli nulla ratione
indigent loco. Sed hoc est propter ordinem universi. Cum ergo an-
gelus locum non occupat angelus indiget loci corporalis non etiam
simul non in parte quod est de spirituali non eius et locum in pluribus plures species
simul esse sicut plura pars in anima vel species vel in aere. Sed quia ordo universi
in propter quamdam indistantiam sicut per distantiam distinctionem sicut non
patitur ordo universi ut angelus unius distinguatur ab angelo immo
omnes sunt una essentia vel celi claudentur sicut non patitur
quod angelus in eodem loco per modum simul sit cum angelo et ex hijs pa-

Utrum plures angeli simul possunt esse in eodem loco

patet olim. Quod ob defectum in anima et pueris et lunaribus patet. Item quod non simile pro eo quod diversas species indigentes anime complete non sic plene angeli indigent loci. Amplius non satis attenditur ordo intelligentie ad existenciam in loco sicut in angelis. Similia duo non valent quod non est in quo repugnant ordine ... quidem et anima sunt in corpore diviso in eundem et corpus non glorificatum est glorie mole et celi ultimum non concludit non angeli quod est ex impedit. In parte ista sunt dubitationes et hic et primo de hoc quod dicit. Cum me laudarent astra matutina et cetera dicunt quod de angelis intelligit. Sed contra hic est quod dicit damascenus ... lia sine omne sunt voce ... Si ergo angeli sunt sine hum... leris ergo non habent organa corporalia ergo non vocem possunt formare. Item vox formatur ex percussione et fractione aeris sed in empyreo non est aer ergo non ... quod sufficit esse vox non solum ergo non laus non solum ab angelis non et non ab hominibus beatis si dicas quod intelligit de laude mentali non vocali. Contra sunt revelationes sanctorum qui audierunt multas animas magis ex ... mirantes quando audiunt ... ut sicut cum laudibus ferri in celum. Item ... apocalypsis vii clamabant alter ad alterum et cetera et in apocalypsi iiii requiem non habent ... illud persuadere quod erunt organa vocum et in hoc materia est iocunditas et in hoc manifestatur magis divina gloria ergo videtur quod laus vocalis erit ibi propria. Item dicit quod super hoc non habetur certitudo ... non ... ponet ... cum ... pro sic probabilius ... tenere ad utrumque. Quidam namque dicunt quod in celo empyreo non est nisi laus mentalis tam ab angelis quam ab hominibus beatis tum quia non competit loco tum quia non loca tur magis angelis. Et si angeli in modo tunc ... laudare vocaliter ... sunt pro ... non corporalem ... laude esse ... quod locum non habebit. Aliis autem magis placet quod laus vocalis est ibi propria quantum ad homines qui habebunt organa ut si non solummodo laudent deum intellectu et corde homines sunt in laude divina et sic quod ... esse dicunt vel quod illa vocis formatio non est per ... et ... per ... quod sic erit beatis complanatum ... bedam aliis ut ... vel ... et empyreum glorificatis sicut aer corporibus non glorificatis de angelis non dicunt quod cum corporei sint proprie ... non competit eis laus vocalis. ... laus angelorum est in ipsa admiratione contemplationis. Sed quia angeli dum mittuntur nobis corpora assumunt ad ... et illud ... et voces formant ad ... ... deum laudant ad ... Item ... plana est solo ... quia ... tenere ... quod ... iob intelligit de angelis beatis qui dum ... figure ... contemplationi quod habent ... et de laude ... quod ad exultationem quod habent de eo. Item quod de hoc quod dicit lucifer ascendam in celum. Cum ... empyreo ... quod ultimum empyreum sit ... celum. Si tu dicas quod non est aliud celum corporale sed spirituale quod est ultimum celum corporale ... ... non ... quod sit aliud celum spirituale ultra empyreum ... Item ... sede ... dicit

beata virgo est exaltata super omnes choros angelorum et tamen ... virgo est in celo corporali. Ergo si angeli sunt in empyreo videtur quod ultra empyreum sit aliud celum corporale. Ergo non intelligit de spirituali quod sit ultra empyreum et celum spirituale quod sit quod ... quinto dicit celum. Item dicit quod celum est ... corporum ... in ... et ... quod est ... dicitur celum ... et quietum ... ... reperitur ... celum ... est ... ampla ... sola ... ... conditus ... ... celum ad quod lucifer voluit ascendere ... hoc celum ... omni celo non situ sed dignitate magis est in celo non excellentie sed ... quam est ... omnia non excludit ... Item ... celo sunt sol ... ... quando soli sunt omnino ... omnia ... sunt corporalia sunt spiritualia ... empyreum sunt. Item quod ... dixit quod sede ... quod ... dicit ... dominum ... ... in ... excellentia ... sede ... potentibus ... excellit ... ... et loco et dignitate ... ... secundum ... dignitatis ... ... imaginatur ... et ordine et ... sic in empyreo intelligentia sunt collocati. Item quod ... de alti ... celum ... non ... quod ... sit quod ... sunt beati sicut in solario non tamen intelligit quod ... diete ... sed ... sic si esset ... totum ... in culmine ... sicut ... imagi ... qui melius ... dispositionem beatorum in celo empyreo ... poterit ... imaginari quod ... ad cogitandum dispositionem ... non magis est desideranda quam ... describenda. Item quod ... ponere celorum ... videtur ... doctores ... septem ... na ... vii ... doctores ... x ... aliqui ... viii celos et ... ipsis videtur ... quod ... empyreum sunt locati ... de igne ... aere ... celum ... septem ... celum et ipsum empyreum et ipsum deum. ... doctores ex hoc ... quidam ... celum spirituale cum corporalibus ut beda ... quidam ... dividunt firmamentum in duos scilicet ... et planetarum ... quidam ... aereum in duos ... de igneo ... novem ponunt celum largissime accipiendo scilicet aereum etherium igneum ... celum planetarum firmamentum aqueum empyreum et celum ... horum ... patebit.

Circa dist. iii et cetera. Querit magister quis ... casus sit angelis ... quas angeli potestates ... ad ... respicit dispositionem ... ... in primis de ... de ... mali et boni ... investigatione ... ... post ... in ... distinguit illa ... ... quod ... ... et sicut in predictis angeli discebant et cetera.

a

Ad multiplicationem questionis duo querebantur. Primo de substantia angeli. Circa primum quatuor. Primo de simplicitate essentie. Secundo de distinctione. Tertio de comparatione eius. Primo utrum in angelo sit simplex an compositio ex materia et forma. Secundo dato quod sic, quis utrum eandem materiam in spiritualibus et corporalibus per essentiam. Tertio utrum essentiam intellectualem unam per comparationem aliam.

Queritur ergo primo utrum in angelo sit compositio ex diversis essentiis, scilicet ex materia et forma et quod sit. Probatur ratione mutabilitatis ... angelus de natura sua est mutabilis; ergo habet compositionem. Sed iterum quod ex materia causata ... mutabile est. Ergo etc. Maior manifesta est. Minor patet per Augustinum ... omne mutabile simulat quandam informitatem ... informem ... actu ... materia est. Item ... accidentibus potest subiacere et idem ex parte eadem. Quod forma non est apta accipere, quia hec non suscipit nisi materia subiecta. Si tu dicas in quantum mutatur venit ratione quod sit ex ... in pluribus locis ... aut ... non est pura ... immo dicit aliquid potentie ... ergo non habet causam ipsum puram per ... necesse est ergo quod habeat causam dicentem potentiam ... sed non potentiam omnino ... cum ... nunc ... ergo ad quod non est ... ad ... omnino ... sed quomodo ... ad ... hec autem dicit aliud ... ergo etc. Item ... ratione actionis et passionis, quia ... agit et patitur ... angelus ... pati ergo habet activam et passivam potentiam ... agit et ... patitur ... forma ... non potest ... ergo etc. Maior per se manifesta est. Minor ... patet, natura angeli est ... ... illuminationes et dare ergo etc. Si forte dicas ... ... recipit lumen et dat, ut patet in aere, nullam est ... quia medium non dat ... actum ... cooperatur ... non potest ... actione et passione angelus ... agit et patitur ... quod non habet ... patitur ... agit ... pati pena ut nullo modo sit dedecus ... et ... passio ...

Item hec ratione individuationis in angelis ... distinctio ... non per originem ... omnis distinctio ... venit a principio ... et ... omnibus accidentibus ... differt ... sed ... venit a forma ... venit a principio materiali ergo etc. Maior patet. Minor patet per Philosophum, quia dicit de celo et mundo: cum dico celum dico formam, cum dico hoc celum dico materiam ... in pluribus locis dicit quod omnis ... individuabilis ... habet. Si tu dicas quod ... ipsa ypostasis sive ipsum quod est ... ex parte de ypostasi ... addit ad suam essentiam et formam ... aut ... si non addit ... ergo sic ipsum ... est ... sic ipsa ypostasis sic ... non addit ... essentie ... sic essentia ergo cum ypostasis sit angeli ... nec ... nec ... quod ... addat ad ... non potest esse ... et per ... ipsum ... essentie compositionis angelorum ... ... et ... alius ... necesse sic ... realiter ... in angelis necesse est ponere ... ... est ... ad ... essentie ... alteram ...

actum ... ex ... entibus ... non ... sicut ... ex duobus entibus in actu ergo necesse est ... sicut ... in ... albedine ... alius forma ... diversi ... et ... habet compositionem ... in ... omnino nulla est ... et magis accidentia ... habet ... ex substantia ... de natura sui diversi ... non habet ... ex ... ... albedo habet ... ut ipse ... ... et ... alterum ... in ... quod si ... non potest ponere in angelo compositionem esse.

Sed dicendum ... de duabus ... compositionem ... non ... corporibus ... nullo ... ... corpus cum non sic ... cum alia res ... essentialiter ... et non egeat ... nullo modo ... potest ut corpus ad corpus ... Ex hoc autem ex parte hec quod angelus non habet materiam.

Item plures de ... quod ... corporis est ... in corpore est ... materia ... omnino ... esse ... de ... angelus est ... ergo non habet materiam.

Item ... non ... ... potest ... ... illa ... ... ergo etc. Maior patet per hoc quod ... omnia valde bona ... prudentia fuit de ... sed ... non est ... ... potest esse ad ... cognitivas non esse ... cognitionem ... potest ... patet ... cognitione ... spiritualis ... et hec ... sic ... et ... est actus ... ut forma ... et ... que ... actum ... non ... ut ... ergo ... que ... actu ... separata.

Item ... ad ... sit nobilior angelo sed omnis causa nobilior est suo effectu ergo angelus non habet ... illa non potest esse ... non ... forma ... ergo angelus non habet ... aliam sed ... est forma.

Respondeo quod ... in angelo non habet ... simplex ... compositionem ... angelus compositus est compositione ... ... ad ... et sic ... compositum ... habet ad ipsum dependentiam ... a ... et ... dependens ... causam compositionem habet ... ad suum effectum et sic habet compositionem ex substantia et ... non ... ut ... sic ... ex actu et potentia ... et ... habet ... ut ... et sic ... ad actum ... ex ... ad esse essentiale ... quod ... ad esse ... sic ... sic ergo angelica essentia dicitur simplex ... non est ... compositionem ... sed ... compositionem ... angeli ... compositionem ut ex partibus ... compositionem ex partibus ... compositionem ex ... et ... sed de compositione materie et forme ... de hac dubium est et ... aliqui dicunt quod ... ab angelis ... compositionem ... sed ... est ... in angelo sit materia ... non ... ad ... sed ... diversas ... sic ...

Utrum in angelo sit compositio ex materia et forma

[illegible] sic idem tamen individuationis et limitationis primo creatur compositus ex parte una [illegible] non video causam in toto quando deffendi potest qui ista angeli sic compositi ex diversis naturis sed certum omnis creature per se entis et sic compositi est ex diversis naturis ille due non habent per modum actualitatis et potentialitatis et formalitatis ut illa [illegible] uel priori est sed quod in angelo sic compositio ex materia et forma. Item ergo ob ingenium de auctoritatibus boecii et augustini dicit quod loquitur de materia apparente sub ratione potentie passiue que est principium patiendi et transmutationis apud aliquos et hoc patet quia ipse uult probare quod corpus non igitur uniatur spiritui non ergo sed plus uult dicere quod anima denudata sic ratione non est [illegible] potentie et corruptionis et ideo non loquitur generaliter de materia. sed apparet alibi ipse boecius contra [illegible] in primo de trinitate ubi dicit quod non [illegible] actionibus non principium et ideo quod solus deus est unus. Item omnis quod creatura aliquid ab [illegible] potest cogi et cetera. dicendum quod consideratur proprietatibus creature quod creatura eo ipso quod creatura non est actus purus sed quod habet possibilitatem quoniam est sed quod habet finem quod limitata est sed quod compositionem habet non potest totaliter cogi quod non potest esse [illegible] et sic obiciatur quod deus potest facere quod forma [illegible] sic sit in materia ut [illegible] alteratur quod numquam [illegible] qui [illegible] sic naturali esse in materia et ad illam quod est de [illegible] non habet inclinationem. Si igitur de rebus addidit [illegible] compet[...] ut naturis ipsarum patet quod numquam debuit facere formam stare cum materia in conditione rerum quin materia [illegible] faciat ut non [illegible] in conditione non rerum non [illegible] quod deus possit sed quod congruit non spiritui creature ut dicit [illegible] quod ob quod causa nobiliorem effectum non est de essentia et finali [illegible] tenent [illegible] sed de multis [illegible] que sunt principium ordinata ad compositionem non habent [illegible] simpliciter. sed solum secundum quid.

Secundo dato quod habeant compositionem ex materia et forma large [illegible] utrum [illegible] ad omne potest quod cum a uenit ad [illegible] tamen [illegible] finiunt rerum quod de ista materia ut sit eadem cum materia corporalium non [illegible] ex parte essentie in materiale sic [illegible] idem est [illegible] pro [illegible] sed loquendo per [illegible] non [illegible] ut sic omnis anuli de auro dicuntur habere eandem materiam per [illegible] essentiam cum tamen [illegible] naturis et alia [illegible] a [illegible] et quod sit idem per essentiam [illegible] de materia [illegible] scripture [illegible] omnipotens deus ex informi materia ipse [illegible] de [illegible] naturas [illegible] est [illegible] et [illegible] intellectualium [illegible] formis dicit quid hoc [illegible]. Item [illegible] genere est re [illegible] quo [illegible] que [illegible] in ullo genere non ult[...] [illegible] sed ista est [illegible] non [illegible] loquendum qui [illegible] uniuersitates sed [illegible] methaphysicum considerat esse [illegible] rex igitur [illegible] est [illegible] omnia que sunt in illo genere sed non potest esse principium extra [illegible] maiorem et minorem principaliter est non [illegible] in illis igitur magis [illegible] sit igitur cum principium extra non sit in forma [illegible] in materia [illegible] forma et [illegible] materia [illegible] sed [illegible] forma [illegible] mutatione in [illegible]. Item quia a passio [illegible] est quod in [illegible] quod sit eis [illegible] ad omne. sed [illegible] spiritu [illegible] libus [illegible] que eadem [illegible] in materia [illegible] angelorum sic

[illegible] angelorum [illegible] ex hominibus igitur necesse est aliquam [illegible] tensus [illegible] passio in sic. sed [illegible] non potest esse forma [illegible] igitur quod materia. Item ab [illegible] materia corporalium ab [illegible] forma idem in spiritualium distinguitur [illegible] igitur non [illegible] per essentiam si sic. [illegible] omnis distinctio sic a forma igitur [illegible] formam. Si tamen dicatis quod distinctio per formam est a forma sed sic materia habet esse in potentia [illegible] in potentia [illegible] materia distinguit spiritualia et corporalia est simpliciter et compositio. sed materia abstracta ab omni forma est [illegible] ut [illegible] igitur nulla per partem habet igitur [illegible] non distinguntur non [illegible] quod in [illegible]. Si dicatis quod per capacitatem [illegible] non est [illegible] capacitatis per essentiam igitur [illegible] ab [illegible] accipatur [illegible] per quod distinguntur nullam [illegible] nullam assignare [illegible] igitur essentia est eadem per [illegible]. Item forma [illegible] est ab [illegible] a forma [illegible] sic distinguntur sed ista dicit formam [illegible] corporeum et incorporeum sunt differentie igitur ab [illegible] potest ab [illegible] sed forma [illegible] quod [illegible] dicatur sic dicit philosophus quod [illegible] est [illegible] homo [illegible] igitur in spiritualibus et corporalibus forma [illegible] non distinguntur [illegible] ad formam [illegible] per essentiam [illegible] igitur [illegible] forma non distinguntur quod ad ipsam [illegible] ut [illegible]. Item [illegible] in rebus corporalibus est in spiritualibus est materia eiusdem. [illegible] est [illegible] in solo non [illegible] in solo non igitur [illegible] sic [illegible] per [illegible] igitur nulla est [illegible] sed [illegible] abstrahat ab ulla [illegible] ante [illegible] deum per [illegible] essentiam [illegible] per [illegible] duo [illegible] duo [illegible] temporibus [illegible] ullo [illegible] in ullo [illegible] alterum quod in forma [illegible] deum per [illegible] a forma [illegible] formam [illegible] non habet. Si igitur [illegible] non [illegible] alterius. Si angelica [illegible] corporalium igitur et cetera. Sicut dicatis quod [illegible] est [illegible] est quod [illegible] omnibus [illegible] ut [illegible] in [illegible] et sic [illegible] igitur et cetera. beda et [illegible] sic [illegible]. Item quia [illegible] sunt ad [illegible] sic dicit boecius de duabus naturis et [illegible]. sed spiritualia et corporalia non sunt [illegible] igitur et cetera. Item [illegible] sic [illegible] essentialiter [illegible] formam [illegible] essentialiter [illegible] essentialiter [illegible]. sed [illegible] quod [illegible] diuise [illegible] essentialiter aliquam formam [illegible] quod ad aliquem effectum [illegible] actum ordinatur [illegible] forma ad quam non a quod distinguntur per essentiam [illegible] in [illegible] corporalibus formis nullo modo possit [illegible] capere formas spirituales [illegible] non [illegible] igitur distinguntur per essentiam [illegible] de angelis potest [illegible] igitur distinguntur per essentiam. Item [illegible] corporalibus [illegible] forme [illegible] radicalis non a parte forme [illegible] forma est [illegible] igitur [illegible] a parte materie [illegible] originalis [illegible] ipsum in [illegible] si non [illegible] in sic simpliciter quod [illegible] igitur sic [illegible] non potest esse [illegible] sic [illegible] in [illegible] quod si [illegible] absurdum est [illegible] diminutiones [illegible] in [illegible] sine [illegible] et spiritualibus [illegible] et cetera. Item ob aperte sunt quod angeli [illegible] ad uidendum clarius [illegible] sed in corporalium [illegible] et quod magis [illegible]

Margin (left): id · n · sed · c · aliquin · dicat · in · fiat · forter · auctoritates · uerum · participacionem · in ratione · [illegible] · alia

Margin (right): sic · quanti · 5 · causatione · quia · diminiones

utrum angeli sit eadem cum [illegible] corporalium

maxime
corpali
et
ii. p.

te mag' imit' ei tanto mi ogscit et mag' e teneb'
su. sig' for' angli imit' sue ipe magni ydone sbu eius
ee tepissima ad gteupla' luce. sig' pp hec solu sc'
e uas' hr in gfor' p uni' n. in forh. Ce in q' no sit
pone in tanq' infima' giu' sbe ter' q' que mag' pti
cipant de roue in imi sut eem et ipe e q' inobilissima
igne eneui q'ppe n. 3ig' e imu q' e infima giu' de
ee p fissima igne illo ut abluedo caloris pere. R'
d' q' ee hut q'om sapientes uident otiam sapien
na magni t'pi mudi clici et theologia et iphia
qui mag' fuit uecatis i disitores. diuit hi sic. Aliq'
dam .ii. posuit q' in inspi'z' coll'z dict' n' ht' imi
n analogie. Alii posuit q' e una p eem. si quis aut di
ligent' uelit gsidare que istam ronu sit p' lib' et uice
attende p rones mouetes, uidebit q' utiq' opio p
p diusas uias uias u' dicit, l q' ueite sut decep
tio aut hi diuise posuis fuit diuisus mod' ogscendi
um .iu. iv. dup e scibil' .s. p puonu, p analog' cog'
p puonu e prius tempo' forni. dem dispones ad form
r gsidare ipm eem nudam i se q' teneb'm itelli. cog'
a p analo' e p gsilem hui. hicu a in e p pom, n
b cogeo e p gparatom in ad form med' po. po aut q'
in dup' p gpari ad form. autq' pb' ei q' fulcimeti i rone
eneis r sic gsidat metha. aut sb rone mo' r sic gsidat
illis phs. Considam' .g. eem p puonu ornis for' tam sbu
qm acci. dicunt q' ead' e in spu' r cor' peem. s .n. abo
for' r ab onmb' acci' sepetur. ut in. ulla omio
diuisitas apperebit gsidantes eem analo' .s. sb rone po
tis pb' fulcimeti for' in rone eneis. dicunt ee eand' p
analo' q' e gsilis hui. non .ii. in cor' sustiuetur
sius formis eriut et subtile in in spuia. e r io p
atquitoms p pl' et mun'. na i spua' sbstat for' sbaliu
i corpib' sublilib' for' sbali r quiti' .ii. in fioribz forme
sbali r fluci r trecta. et qm q' puire e in genie sbe pl'
pticipat de rone p se stantis et independen. q' aut plus
acced' ad imi acci' magis elongatur, hinc e q' sbe
p p'us teneu sbe dem cor' sriora. p primo cor' Jufiora
ecbn no dicunt q' cet ead' q' pe. q' nec in corlui
e nata sustine for' spuales n. e. Considancer a p
analo' sb rone po' ip pb' fulcimentu in for' irone uio
dicunt r eam p analo' qm sic i corlib' e ad q' sustin
uariatones quo ad spe' tes cor' ales. l i spualib' quo ad sp'
uales r et io poris et pcious tpticipant. na in p ee sul
cimeti uariatonis h situ r form ut i corlib' corruplb' ad
ad situ cum i ulterioribz q'dat ad receptione iflueti celestum
tpditom ut i sbquis' spi' lib' ex hut gsidatom pt e eem
i corlibus r corrupb' imi q' pe i corpib' icorrup' r nunc
i spui b' r mi r e q' dict alii iiiles q' minimi hut de he
pti r ex hoc in e ipsiuui r hii no possunt in una qm
in i angelis no hnc ptic ad tusmi ne for' sbaliu n e
possibilis ad recipe' for' ailes. r inde e q' dic pbr q' spu
r corlui ire in una gsidamus prim in uelone ad for'a
ut mo' ex hus p' io diuisitatis r uiar' ronu q' u dict
p diusas uias r e dictos mos' itelligi r sic epuo diuicitor
et auc' es sinetut ad pres opp' et p' ul. obou n e od eo
siquis ete intellat utrim. Vlatet pot dici q' cu lapis

de imi te uo loqui de ipa p ut ad eam stat resoluto p in
cipiatorii. io et' posint' loqui, l q' tes sut qui docent res
olom suce ad pri' imi. uidm ad in resolutt illis q' gsi
dat gnom r corrup tue ad ea resolunt, pbic' ulis q' sid'
at omie cor' mo' su ad situ su ad form ad ea resoluit
metha cus q' gsidat oime ensitam ds resolunt hampli' tue
gsidatoms. na pbic' infior q' negocia q' g non e r corrups ue
gsidat in ut e pri gnonis r corrup' r sic e sol' in his i rior
r qm omia talia sut ad unce tusmu sol' d' ead' in
gnialu r corrup pbic' stior gsidat ipam n imi. su ad
situ su ad form r ide oime psslom desolub r siat. pt
inui sut ad situ ut p'rubi te' mo. cui p in e in r io resol
uat ain. omis res corlis et b hut pbm e gad in iorlb
corlib' metha cus gsidat in omis entite r mar sbe p ueng
uias eis gsidare et actu eendi r huo dat for' r stab'
p se existndi et hnc dat r p'at e an unit for' hoc e uni
qm p ee e i spu r cor' d' continge no equom z continge gn
i s r r ei no analo' sol. io oz recte ad pri' imi. io b metha
ionub p te outilz e pone uni m. Cum uero phicam q
sidetos ue. li differente indicant phi no dici eand' eem
i corlib' quimq' uelt ad gsidari in p eem. li col' p ee r ab q
dubio ad ee hr i corlib' q' no i spu' r ad icorrup' qm i corr
up' metha cus no necm p ee ss. p eem gsidat et q' absit
to omi ee no repire in r singe diuisi te' in ud d' ee una
p eem. et io cu hnc q'om certat theolog'. aiq' certat eam
sic illis au sic metha cus q' ipe pot accipe modos om fu
ieciaiz cu ei familiares si ut mir sic dic no ee ead' sicut
metha cus dicit eand' ee p eem differente p ee. r qm nobili
modo iudicat metha cus qm sue inferiores. io hiis qui pos
siut in eand' i spu' r corlib' alta eleuati melii iudicaunt
q' ius p diuisas gsidantes ut potiut dic' u' ut pius e oui.
Concedeo' .g. siunt rones pluriter in eand' p eem i spu
r corlib'. sic maiffe imiit asi. ui li. de imia' b fac sequire
qui sunt alteris metha us. Quod g' ob' q' distinguu in
g angelici n. d' q' lo de in p ee no p eem ul ali distinug'
rone actu es q' e i anglo rone cu suine it certys aq' uct
do. et rone passi ua e imi de se. rone cui e c ppe n. Cas ob'
q' in e una r e. Ad q' lo de in p ee. h e dem tusmi
rone cui dr res ad iuge tusmi les r io p mo ulex ph
eum r igne phica e tellis r aly p imones gslles q' du in
ee diusam. omis p. dic loq' de in p ee. Ad ob' de po
p ee sufci' . d' q' in po' p se gsidare no e mag' p ad hnc
form q' ad alia imo i difference se ht ad omem, na in ise
gsidata n e spualis n corlis r io cum dicis eem in indis
ferent se ht ad form su spu' le su cor' le. 3z q' in inq' expol
ic ab omi ee tm sed e sb ee corli inq' exuitz r sibi illa q'
e sb ee spu li hnc e q' in gius ee i spu' b' r corli b' e aliat
a. Ad ob' de pcib' te. d' q' e d l i q' e re in ipi q' in abstrta
oimi for' dic' e no tm ht actu le simplice ut puict. 3z simp
q' caret actu ti exten ne. ht tn pti te ad illa r cu n for cor
illi in die. tnc reduci ad actu n cu dr q' extusio e ani n
e intelli q' ani p eem sua. li p ee p ut sub p form cor le q'
e nata ee i ui u cu extusione q' imr ip i se sit sip ee
gsitutis. Ad ob' q' in e teneb' d' q' teneb' d' rone puo
uis forme q' for' inui e r io in in puone repugnat eius
complexioni r q' i anglis for' e sbactu p sco' puone. h' q'

hit est

in, simplex, simplicem
complexioni
sublata

maxime
incertus sp
neo
aue
in
habebat
r uia haui
circa
ad
est
quinque
p.

remota est ab ea ratio tenebrositatis et sic patet primum. Non enim est tenebrosa per essentiam nisi quis forte dicat tenebram quamvis sic circa omnis tenebra est privatio lucis, sic tamen tenebra potest dici ratio diversitatis forme que perficit. ¶ Ad quartum quod non est in quo omnia manent. Dico quod licet aliqui voluerunt dicere quod in ratione que est [illegible] dat esse spirituali in ea ratione est ratio individuationis que plus assimilatur et participat de virtute generis sive quod magis intus recipitur [illegible], tamen non est generis dicere quod ipsa in sit individuum cum hoc debeat esse completissimum, sicut dicitur in x prime philosophie quod albedo est mixtura omnium colorum. Ratio dico quod non ponitur formaliter quod sit mixtura [illegible] sed quod si non est in una ipsarum est potentia ad unumquodque simile cum est cum supposito illa. Quod autem sit in unum quod dicitur mixtura omnium que habet igitur sive hic est alterius inquisitionis.

Tertio queritur utrum in spiritualibus incorporalibus sit una species vel in eadem specie vel alia. Et quod sit una videtur [illegible] est quod in eo quod non recipit distinctionem est unum individuum; [illegible] suam in eo unum quod omnino nullam habet distinctionem secundum suam essentiam, ergo omnium distinctio est a forma, ergo necesse est in omnibus esse unam nostram. ¶ Item omne quod est unum est unum vel genere vel specie vel numero; sed certum non est idem in spiritualibus incorporalibus unum genere vel specie cum illa sit solum a forma, ergo adhuc tamen est unum numero. ¶ Item sicut proprius non potest esse nisi unus, ergo sicut est sensus igne essentia [illegible] sic essentia sed in genere essentia [illegible] sic est [illegible] quod unum solum est primum essentia, perfecta adhuc omnia reducuntur; ergo non [illegible] cum ex parte resolutionis sit sicut [illegible] quod illa sit una numero. Item cum dicitur in lapide est [illegible] angeli et in illa dicitur [illegible] equivocatio eius [illegible] de se, sed non equivoce [illegible] angelus et lapis equivoce dicuntur quia non [illegible] equivocatio est [illegible] que dicit formam, ergo [illegible] predicatur de se; ergo si in lapide et in angelis non sunt plures sed unica restat quod [illegible] spiritualibus incorporalibus numero una. ¶ Item intelligamus [illegible] cum spiritualibus incorporalibus per abstractionem ab omnibus formis [illegible] intellectus in simplici intellectu [illegible] unum [illegible] in nullo [illegible] distinctionem, et formis [illegible] non [illegible] esse [illegible] sed solum esse, ergo si prius erat [illegible] ad essentiam unica numero, ergo [illegible] habet formas. ¶ Item intelligimus per impositionem quod de uno lapide fieret angelus tunc mutaretur forma et esset [illegible] esset salva, ergo [illegible] cum [illegible] una per essentiam et [illegible] [illegible] mutationis [illegible] illa [illegible] est una numero, ergo in per essentiam manet una numero [illegible] angelus, ergo sic [illegible] nullo angelo [illegible] producto et lapide [illegible] est [illegible] una numero et [illegible] distat ille angelus [illegible] quod alii angeli, ergo [illegible] quod talis angelus et [illegible] [illegible] una numero. ¶ Item unum numero respicit esse individuum [illegible] individuatum, sed in incorporalibus et in spiritualibus non est una numero individualis, ergo non est una [illegible] maior per minor [illegible] quod [illegible] sit eadem numero [illegible] individuo nec [illegible] sunt una numero, sed angelus alia [illegible] differt numero a lapide, ergo si in lapide et angelo est una numero, ergo angelus et lapis sunt unum numero quod falsum est. ¶ Item unum [illegible] cum differt entis et entis in actu [illegible] in [illegible] ergo [illegible] eius [illegible] ergo nullo modo potest dici [illegible] per essentiam unum numero. ¶ Item si de auro uno fiat diversa vasa, [illegible] desinit esse unum [illegible] distinctione [illegible] inducta, ergo [illegible] differentes [illegible] ergo quod in [illegible] ¶ Item oppositio non sunt [illegible] in [illegible] numero hoc planum est [illegible] oppositio formis sunt [illegible] in [illegible] ergo [illegible] esse numero. ¶ Item ipsa est [illegible] numero esse [illegible] non eius [illegible] eius

summa est distantia [illegible] angelus [illegible] forma [illegible] in actu anima [illegible] [illegible] non [illegible] forma, immo [illegible] totum, ergo [illegible] est quod angelus [illegible] sit eadem numero [illegible] diverse. ¶ Item [illegible] non solum [illegible] ad esse [illegible] ad essentiam, ergo non sit diverse [illegible] diversos esse [illegible] perfectionem [illegible] perducunt essentiam [illegible] ergo necesse est [illegible] esse per essentiam, ergo impossibile est esse numero una [illegible] esse simpliciter unum [illegible] hoc [illegible] esse unum in omnibus, ergo non competit alicui [illegible] competit alii [illegible] quod magis distat [illegible] magis distat [illegible] cum sit [illegible] ergo nullo modo [illegible] convenire quod ipsa sit una numero in omnibus vel in pluribus. ¶ Solutio [illegible] philosophorum et [illegible] verum [illegible] quod [illegible] essentia est maxima unio et forma eius, sicut [illegible] eius omnino [illegible] [illegible] per essentiam numero una [illegible] bona est quod [illegible] patet [illegible] omnino est [illegible] [illegible] nullam habet actu nullam formam, ergo nullam distinctionem habet [illegible], ergo quod sit una [illegible] numero una. Amplius quia eius omnino [illegible] non [illegible] esse potest [illegible] modo actu [illegible] non potest esse [illegible] unius [illegible] ergo nec [illegible] est una [illegible] non est una [illegible] est una numero. ¶ [illegible] quod est eius omnino [illegible] est in [illegible] ergo [illegible] actu [illegible] perfectione sic tamen [illegible] est una [illegible] eius que venit ex [illegible] in perfectione [illegible] [illegible] non potest esse [illegible] individua [illegible] sic magis est [illegible] actualem simpliciter sic angelus est [illegible] [illegible] sic [illegible] patet [illegible] eodem auro fiant multa vasa illa sunt de auro [illegible] quod est [illegible] ab auro quod talis [illegible] non [illegible] est una actu [illegible] ut angelus [illegible] ut [illegible] sed sola [illegible] non tollit per adventum formarum [illegible] est una [illegible] omnibus formis sic omnibus formis abstractis, sed abstractis omnibus formis nulla est distinctio [illegible] immo intellectus ut simpliciter una [illegible] ergo non est [illegible] numero una quod est eius omnino [illegible] ¶ Ex hiis per magnam partem patent obiecta que ex predictis colligi potest quia illa [illegible] una non [illegible] est unitatis actu [illegible] est unitas [illegible] et eius unitas [illegible] illa unitas magis est [illegible] potest [illegible] quod adeo ampla est ut sustinere recipere maioris [illegible] diversitatis formarum [illegible] unitatis forme [illegible] generalissime [illegible] est [illegible] [illegible] dicitur una numero que est una numero [illegible] signo [illegible] [illegible] esse signum [illegible] per hunc modum intelligi potest numero una. ¶ Ad quod obicitur unum numero respicit individuum dico quod non est [illegible] numero dicitur actu [illegible] esse actu [illegible] ut respicit [illegible] hoc [illegible] ad unum maioris capacitatis quod sit unitas individua [illegible] illa non [illegible] quod [illegible] una [illegible] [illegible] talis [illegible] talis ergo sunt [illegible] ¶ Ad obiectum quod unum numero [illegible] entis in actu [illegible] quod non est de numero [illegible] unitatis completarum [illegible] complete sunt [illegible] completa non tamen [illegible] de non [illegible] complete [illegible] completa est de [illegible] [illegible] completa [illegible] ad esse completum per formam cum adventu [illegible] individuum numero unum [illegible] actu completa

[Marginalia, right margin:] est — si nulla distinctionem — est — est — per eadem [illegible] — in

[Marginalia, left margin:] [illegible] — [illegible] — neque —

[Note at foot of page:] [illegible]

Ex quibus autem ad notitiam fit distinctio et singularitas [illegible]

[illegible]

... ita non est de illa unitate ... totum ...

[illegible] omnia.

Consequenter quaeritur de secundo attributo scilicet de distinctione plurium. Et quaeruntur tria. Primo utrum in angelis sit vera distinctio plurium. Secundo utrum ... sit [illegible]. Tertio utrum sit numerus [illegible].

Quod autem de angelis sit vera distinctio personalis ... angeli aliqui differunt solo [illegible] ... milia milium ministrabant ei et constat quod non tot habebant numeri ... Daniel ... aliquid ... differebant ... solo ... [illegible]

[illegible]

v[illegible] in angelis sit vera distinctio plurium

diversa . n . habent ... in individuantia et diversitas proprietates
innatas. sicut n. homines diversas habent facies, sic diversas
habent proprietates naturales secundum intellectum in angelis
suo ...

Secundo quaeritur utrum pluralitas speciei sit in angelis accidentalis vel substantialis
et quod accidentalis, sic [illegible] quod omne ipsum manat de genere
accidentium non solum ipsum individuum [illegible]

[illegible]

modo [illegible] accidens [illegible]

[illegible]

Vtrum natura speciei sit in angelis accidentalis vel substantialis

pasione et li pz q solus intellis ophid intuit. pu per exploris
et conceptis omibz acci dic eos ee distinctos et distinctos. Q
ob de mo d q sic nulli similem gsie g unitas acci separa
bilis q no e pu idoneis. sz quis ad illam sic diuisi sita
gsie unus inseparabilis. cu fit remi et um distinctio illa e a sta
pu no accidentis et sic patz totu.
Tertio q utrum dictio plus sit apte pu forme intelligentie et ra
pte pu forme. et c. dic q dictio i anglis q i omibz e dicc
io plus pqli. sz qlitas aute forme au teriz se ex parte fore
et c. Ite si ad iure aliquibz re inuenis que p analogiam nate
e q in sic p ad analo. reptu i eis. plus aut dictio e e
dum et i anglis analo. sz i dm nullo modo e ani. q
de e pyra forme et c. Itm plus dictio i eternia dic max
nobi. sz q mag nobile e max elong a in et max accedit
ad formam et c. Ite plus dictio dic max aut i eternit q
q tale e nullo modo e ad alterum po omne tale a gte formi
no in et c. Ite uq e i mu i omibz e p u dictionis in
q e de se mnei e. g nullo e pu dictionis. g n dictionis p
se dicto ut ut phs e aggta. g cu distint ho no for
tm sz opositu e mi forme distinct. g si ho i esse clauditur in se in
et u i ualis tur. sz si p addit ad tu u cu no p sit addere in
or q addit ad forme. C. boe. sper e totu ee i diuorum sz e
e a forme. g i diuidu su spem no addit formam. g u p su u
si g ad add. au in au acti. sz p actiua no pot ee dicte
io plus ul i dua. g nate q pu. Ite si p addet a in formis
un. sz sic sper e distin. q add dm et form su gen. i et di
dim ee disti q fam e. Ite si indiuidu su p addit formam
i diuiduatis su sper spaliam q ro ut a dico posit facta
forma p omia illi gsilem g q q sic q ulla e for acci e
silem no p tam cogitare. g tale i sali. sz si tale silem
illa e gt plibz. sz n tale e i diuiduu. g i ipso le e dictionis p le
ee apud forme sic addito sper. Ite ab eod e dictio plus e
a quo e distinctio formam. sz illa e a m. sic dic phs i p p
phia. omnis in mnabilis se habet g et c. Ite ab eod e plus
dictio a quo e ee hoc sub hic et c. sz h e in. q ut de celo
et mundo dr q dust dre celu et hoc celu. q cu dico celu di
co formam. cu dico hoc celu dico in g et c. Ite in celestis in
qbz e plus dictio p origine no e ab a. n q gnans gnat
a. h ut dic phs. gnans no gnat a. u p p in g i rebz ce
tis e plus dictio p in. Ad d q h eod e qo de i diuiduatione
q nc ins de su dictione et de ip sunt gtentiones inter phos
uiros. quida et inicentes ubi phi dixerunt q i diuiduatio ueit
ad in. q i diuiduu su spem no addit formam et hoc ponebant q dixerunt ulia sol dre forme. et tunc primo tangunt
qn p uenit ad h ad. Alius n alie uiam q s. q i diuid
uatio ee a forme et dixerunt q ult forma spei spa e forme in
diuidual et q mouit hos rone r. fuit q i tellexerunt ordine
i forme s gnciu et n ee p eu modo p q ordinant i genere
i p sic gnis gnalissimi p ad uenit in et sic descen usq
ad speciam et adhuc illa forme no gstituit i diguu q no e i
oio i actu. sz ult hiic formam i diuidual sit q e oio i actu
sic in sunt oio ipo. Quibz uidetur ponima ad h e q hoi
no multu intellicia rationabilis posito p ba le quo. in q
omnibz e oris ei pu le pu et ei durum valde diffi le ex parte
rursus quo forme sit tota et p acpua ea nualis distinct ual
de diffi le e cape cu omnis forme ueta q e de sunt uata
sic bre alia silem sic et ipse phs dic et i dole et ima
et ul quo dicem duos ignes distincte forme. ul et a
que plificante et unio distingue ex sola dione gtinui
b nulla e rone forme i dictio / ul e tertia p sat plani
or q i diuiduatio gsurgit ex actuali gunctione in e forme
ex q gunctione unu e apparet alteri. sic pz eu i pssio ul
expssio sit multorum sigillorum i cera q p us erat una
n sigilla plificari potuit in cera. si cera intellat n q
fuit i diusa sigilla. g tm q ras a quo ueiat pu d
q i indiuidu e h ad. q hec sic priuat. h e a forme rone cui
forme h e potria i ul eo et ipse / q sic ad h e a forme i diuidu
in h e ee h e ecia ex ulte / ex ulte dat ibi forme. h ee
actu dat forme ul i diuiduatio. q i certis gsurg ex dup
pu. plus a dictio dic singla et dignitate q i q dicit
singu de. hec dic ex ip gunctione pu et ex abz resultat
in q e. sz dignitate dic pu rone forme et sic pz unu sit
plus dictio originalis i eternis loquendo sum h omibz sit
i anglis / q obicit ad p pte p cedunt rone nobi et
dignitas sicut cui e i ipso supposito su que e cui distinctio ue
nit expediuit ex origine i eternis ex pu origi sic
ipu u le fuit gsimi. sz la quatur q e e qui e p q i ead
q pl e tas dig in eminebile exeuntis typo. alu cu repi
hic. alii omnis rones sequentes p cedunt uia p dea.
Q ob ad opp q no p ee a forme h a m. d q rone ille
probat ut pz q n ea talis e a forme q forme ulla a i diuiduat
p gunctionem sui cu m et ulia sili dicit forme no gtinuit
in n rone suorum i diuiduorum q qbz supponunt qn sunt in e p
sbicientie ul ulteriori gcede sunt q i diguu no addat
alia forme q sic i diguu de se. Ad ob q i diuiduatio e
a m. d q p illas aut no dic intelli q in sic pu i diuid
uq. n sic ea su q no. n a sic tota ea. u tu i pot attribui
in plus dictio sic in diuiduatio p hoc q dic dig te q pu
ca pu le respic formam sic ordinat rones ad p ma ptem.
I ptem una sunt dubitationes et lectiones et p de h q d. Q e in
quo in anglis uidentur esse attributa. p q in u e adre i emiia
rone euiatiu et sic pz q sunt eeu s p u p plus dictio
in e intellu. uoluntas de li. ar. Itm in adre i repetitione
dic. n. i sequitur eas. q ee ea e gsidatio. s. q sua. formam
et p rone. Que g de subiectis illorum u. q q inficio de
pla debent attribui. s. i corruptibilitas spua et h i ex parte eeu e
ex parte potentie et uas receptiuus. et i gpetit eis i gemini sic me
moria se in sic tu ap li. ar. no dicentur a rone et
no. g no debet in i loco gnumerare. Ad a teim attribui
q e to. aut ob actiuis p cogtiua tm. au p cogtiua et mo
si p modo g male dixit intellus et uo. si p o in. g i sic ti
li. ar / ad d q ista attributa sunt gueia anglo pu sig
et i sua gditione et angl pu lia a quibz a hic orta et sic
sufficienta sic pz in anglo u e gsidatio ee et posse. sum spa
et potentiam et ee sbam duo. s. quo e reperies hoc e habe simp
ul ipsum q e reperies hoc e plus dictio. sili ee posse e
gsidare i potentiam formam et reperies hoc dictum. s. i to uli. sunt
e icem gsidare facultates potentie reperies h e in. attributa
s. li. ar. Ad alia angli habet q dupli gsidari. s. i se et sic
eeu e simpli ad alterum anglum et sic plus dictio addum
et sic memoria intellectus et uol. Ad ab gsistit p uia g
i o p due. ad ea q sbicia sunt eorum regimini et sic h e li. ar.
ul alia et mag s p gsonancia ad ea q adu i sua i anglo
e gsidare sbam formam et potentiam. Ista ad gsidari potest

sic deum [illegible] et sic operit simpl[illegible] [illegible] forme actiui
y magis [illegible] [illegible] [illegible] actiui libertate sic
[illegible] quando · nisi · redu[illegible] ad [illegible] quod [illegible] actiuitati [illegible]
[illegible] [illegible] magis [illegible] quod [illegible] actiuitati [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] actiuitati [illegible] Item
de hoc [illegible] dicit differentie [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non recipit magis et minus
[illegible] Item simplex dicit [illegible] [illegible] non recipiunt
magis et minus [illegible] Item magis et minus [illegible]
[illegible] cum suo [illegible] simplex [illegible] non est [illegible]
[illegible] simplicitas angelica [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] simplices [illegible] ad hoc [illegible] angelus est gradus simplicitatis et hoc
[illegible] gradus [illegible] angelus est [illegible]
[illegible] ad [illegible] simplicitas [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis
accedit ad diuinam simplicitatem [illegible]
[illegible] purgat [illegible] [illegible] purior et simplex
[illegible] dicit magis [illegible] gradus simplicitatis [illegible] Item [illegible]
[illegible] non recipit magis et minus [illegible] ad [illegible]
[illegible] modo [illegible] non recipit magis et minus
hoc [illegible] et [illegible] ad [illegible] essentia [illegible] simplicitas
[illegible] simplicitas [illegible] Item [illegible] quod dicit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non recipit magis
[illegible] Item [illegible] quod non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] maiorem [illegible]
[illegible] ad [illegible] maior simplicitas [illegible] angelus [illegible]
[illegible] [illegible] maiorem ad [illegible] simplicitas [illegible]
[illegible] maiorem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Item [illegible] dicit [illegible] facultas [illegible]
[illegible] ab omni coactione [illegible] aliquo [illegible]
[illegible] libertate [illegible] non [illegible] libertate [illegible]
[illegible] dicit [illegible] et facultate ad [illegible]
[illegible] dicit [illegible] [illegible]
[illegible] simplex [illegible] excellentiores facultas maior
[illegible] hoc modo [illegible] magis alio modo [illegible]
[illegible] libertas [illegible] [illegible] et hoc modo [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] Item [illegible] de hoc quod dicit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] simplices [illegible] non [illegible] simplicitas [illegible] Item [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] omni angelorum [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] magis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Illud quod [illegible] [illegible]
[illegible] magis [illegible] actiuitas ipsius angelice In [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] de [illegible] bonitate In [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] In [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] malicia [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]

Ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] magis de-
[illegible] Deinde [illegible] [illegible] huius angeli [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] duo [illegible] [illegible] de fecit ipsum
malum [illegible] [illegible] [illegible]
Quod autem deus fecerit ipsum malum [illegible] [illegible]
[illegible] adducit magister [illegible] [illegible] [illegible] mali ad

bonum [illegible] uniuersum et [illegible] salute et glorie [illegible] cum deus
[illegible] [illegible] quod utile est [illegible] [illegible]
facere sic deus [illegible] non [illegible] fecit angelos bonos et malos
[illegible] malorum [illegible] [illegible] quod [illegible]
[illegible] bonorum [illegible] [illegible] [illegible]
opera altissimi Item hoc [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]
dicit [illegible] [illegible] non [illegible]
facere [illegible] [illegible] potest [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] facere
[illegible] mala [illegible] [illegible] mala Item [illegible]
ipsum [illegible] [illegible] et mala [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] natus ad [illegible]
[illegible] et malus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] potest [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] talem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] nemo ex hoc [illegible] [illegible] Item [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnis [illegible]
[illegible] [illegible] cum deus fecit [illegible] [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] angelum [illegible] [illegible] [illegible]
malum [illegible] [illegible] bonum [illegible] Item [illegible]
[illegible] [illegible] que fecerat [illegible] ualde bona [illegible]
[illegible] bona [illegible] bonitatem que deus fecit [illegible]
[illegible] malum Item [illegible] [illegible] [illegible]
non potest [illegible] malum [illegible] malicia [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
summo bono [illegible] bonum Item [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] angelum malum [illegible] mali
[illegible] nemo [illegible] nemo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Item [illegible] malum [illegible]
dignum pena magis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] malum dignum et pena [illegible] [illegible] malum magis
est deus dignus pena [illegible] [illegible]
malum non [illegible] in summo [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non decuit [illegible] magestate [illegible] magis
[illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] dignus laudari
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod malum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] malum [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] fecerit [illegible]
[illegible] mala [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] fecit [illegible] [illegible] facit [illegible]
pena [illegible] deus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] mala [illegible] culpe [illegible] non [illegible] pena [illegible] mali
culpe [illegible] [illegible] [illegible] uniuersitatis
[illegible] [illegible] malum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] mala [illegible] non [illegible] mala [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deus
[illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
omnibus [illegible] facere malum malum [illegible]

respondeo [illegible] diabolus

[illegible] deus fecit [illegible] mala [illegible]

g° accep^le malū eēt boū p̄ r̄one et fuce. g° malū ē boū
ueēē ē quod oē q̄ d̄ fac sit p̄fcm ul' p̄fi^le cū di p̄fca sic
opa. g° oē q̄ zen in ope di adō ul' ē de p̄fcōne ul' ichnat ad
p̄fcōm. si g° mali ē adō i certitz i mali. g° ul' ē de p̄fcōne
angli. ul' dispoīt ad p̄fcōm. s; n̄ eē de ordinat. g° ui^su
nō deordinat si nō deordināret nō nocet. g° mal ut eēt ad
uō nocet.

[illegible]

vt angelus in p̄o q̄ti sīc c̄ c̄aus fuit mali
actu p̄' volūtate

esse. Verum posuit quod lux cordis simul esset et diurna esset ante
nebulas. Secundo quod non est ordo naturalis dierum, sed verum posuit ordi-
nem spiritualium dierum secundum septemplicem cognitionem intellectus angeli-
ci sui rerum. Ad aliud quod obicitur quod statim fuit in actu, dicendum quod quidam
hoc negant in omni creatura: quia cum anima in die quasi in luce et
in splendore concedantur in angelis, ergo cum non fuerint statim
in actu electionis, quia illum antecedit deliberatio et perceptio plurium,
quia tunc demum et opposita non possunt esse simul, non obpugnat
actioni simplicitati. Sed secundum tempus intellectus angelica que
una cognitione totum capit intelligibile ab uno obiecto in quo
possibile est illo instanti conversio ad aliud obiectum et sic per consequens ad duo
sequentia. Ad aliud dicendum quod obicitur de peccato ante, dicendum quod non est simile quia
peccatum tamen non fit per actum deliberationum, sed fit per unionem
adherentem in effectu, et quia unio est in instanti, deliberatio vero
illatio non, ideo non est simile hinc inde.

Circa secundum principale est circa angeli intellectum cognitionem duo queruntur:
primum est de cognitione ipsius creature, secundum de cognitione ante creationem.
Circa primo utrum angelus omnia creata que cognoscit cog-
noscat per species innatas an aliqua per species adquisitas. Et quod omnia
creata cognoscat per species innatas, videtur: sic dicitur scriptura velle est
... tunc plenum capax et rerum decore dicitur ad ... sed non esset
alium originem plenum capax nisi esset tempore plenum specierum per quas
cognosceret res cognoscibiles. Sed cum plenum sufficienter ymmo in per
species innatas sufficientiam angelis ad omnia cognoscenda. Item sicut per
angelum videtur intelligi ipsa sicut rerum corporalium per species
ipsarum noticiam per sensum collige, sic et corporum per
sensum ipsum et dicitur eorum alia non alligatur nisi quod species ... non
non potest fieri in sensu ... species adquiruntur mediante sensu. Sed angelus
nullum habet sensum. Supponimus ergo quod nullam noticiam adquirit
cognoscendo species ... ad querendo species novas. Item sicut ipsum
in paucioribus de creatis omnis intellectus est plena formis. Sed si
species recipere non esset non plena. Item talis convenit
alligari de intellectu angelicum ... quod ymaginatur ...
... cum corpore et in ipso possibilis angelicus non est actu. Sed recipere
non est nisi rei ex ultimis ipsorum et quod ... Item quod ... de ...
eius intellectus ... est commoda actualis ... non potest re-
cipere intellectus sicut humanus qui ... est sicut tabula rasa in
commoda possibilitate sed ... possibilis est receptiva ...
possibilis ... sicut possibilitas actu ... non est ... angeli
cum ... Item ... est esse rerum ... esse in verbo et intellectu
angelico et in mundo. Sed quod ... esse dicitur ... esse dierum ...
... est ... esse rerum intellectus angelicus magis accedit
ad esse rerum in verbo quam esse rerum in mundo. Ergo cum in verbo sint plenum
sic et in maiori plenitudine sunt in angelis quam in mundo. Vel in ... que
... ab ... mundi ... rebus ... quod ... agit
... dicetur novum quod requievit deus die septimo ...
... in angelis ... ... rerum ... cog-
... non recepit nova. Sed contra Ephesios III ut
innotescat principibus et potestatibus in celestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Glossa dicit quod
angeli multa didicerunt ab ecclesia. Ergo nullorum species recepiunt
et acceperunt. Item si per species innatas omnia cognoscit ergo
... omnia scit, ergo plenum scientie noticia ... nulla
... quod maior est ... Item si omnia cog-
per species innatas habet ... ipsorum omnium cog... ergo ... cum
cognoscit absentia sicut presentia ... ergo ... eius
... sic in mundo et in angelis ... sic
in angelis quam maior ... est ... scriptura que de ... dei
missione angelorum. Item si omnia cognoscit per species innatas

aut non cognoscit singularia aut habet species omnium singularium. Primum est contra
... quod angeli singularia non cognoscunt cum hominibus specialibus ministerii
et ad specialia singularia ministeria dirigantur. Si secundo habet species omnium singularium
ergo cum possint angeli ministerii habent species ... aut ...
aliqua singularia quod non potest cognoscere. Si tu dicas quod angelus cog-
noscit singularia per species universales quas species universales non distinguunt, ergo non
cognoscit distincte. Sed species universales non assimilatur cuilibet singulari, assimilatio
ne perfecta ergo perfecti cognoscit ... angelus. Si tu dicis quod angelus
applicat illas species applicando singularibus ... omnem applicationem non ...
... precedit cognitio, scilicet non cognoscit illud cui applicat quomodo illi
... species applicare ... quod magis illi sicut applicabilis species
... Item ... applicatione cognoscit singularia ... per an cognoscit post-
... applicatione an non. Si non ergo angelus non potest tenere in memoria cognitionem
alicuius singularis quod maior est ... sic ergo remanet in memoria a nova
species cum ad cognoscit ... non cognoscit in illa recepit ... species ergo
species cum ... Item ... quod omnis qui ad intellectum ... possunt quod angelus co-
gnoscit res create per species non sic talis quam sensibilis sicut angelus cognoscit
rerum omnium per se ... sed est soli illi quod est actus purus et per
... omnium et sufficiens exemplaris ... non ...
... videat ... omnium ... et exemplaris ... ...
... in modo ponendi species ... aliquis posuit quod
angelus omnia quod non ... per species sicut per species innatas ...
... modo ... modo ... est ... in angelis sicut ...
species ... in ... quod ... que sunt ... vel ... mundi ...
... iudicio ... conditione ... celestes et terrestres rebus ad ...
... quasi ... angelico intellectui ...
per ... recepit cognoscit ... a ... alligantur ...
per ... quod ... ad ... eorum ...
potentia organum et medium ... et hoc non sic
in angelis requirunt ... non ab eis potest recipere sed ...
modo facile non est intellectu quod difficile est unde ratione species
sine ... species ... rei non ... species omnino ...
... non eadem species ... actu ...
... una est species in ... Item ... esse
... quod ... angelus habet intellectum ... non ...
... quod habet ... maioris ... si esset ...
alligatur ... alligatus potest abstrahere ...
... intellectus ... Item ... quod angelus
quedam cognoscit per species innatas ut ... et ... sunt
in angelis ... et ... intellectus
per species adquisitas et receptas ... intellectus est possibilis
... species non ... potest ... ut humanus ... quod ...
est possibilis ... est possibilis ... cum ...
... non modo. Sed possibilis est in ... cognoscit ... non
... solus deus qui seipso cognoscit est in actu
... cognoscit et alle qui cognoscit ... ut ...
... angelus ... in ... species ... calvum
in potentia non actu. Sed ... non ... duo opposita quod
angelus habeat species ... et suscipiat post species singularium
species singularium. ... species non ... esse
... est accidens eiusdem species ... in esse ...
... potest ... species ... quod si habet ... in ...
potest aliam eiusdem speciei recipere sicut ... albedines ...
... quod si dicas duarum albedinum ... esse ... aere
... luna eiusdem ... ut dicit ... duarum ...
... non est simile quia ... distingu-
untur ... origines ... ignem ...
... species ... sicut ... species
... et sic in ... ipsius ... species

F

Utrum angeli omnia creata que cognoscunt cognoscant per species innatas an aliqua per species acquisitas

est totum esse formale individuatum ut dicit Boethius. Non est individuatum nec ex quidditate ne forma cum [illegible]. Si species existens in intellectu omnino abstrahit a dimensionibus, nullo modo in eodem intellectu est ponere diversas species sub eadem solo numero differentes. Et licet dicit idem quod prius, si quod intellectus angelicus habet omnem universalem speciem in quantum illarum, ulterius speciem recipit. Sed sufficit per illas omnia cognoscere.

¶ Sed ideo est tertia potentia quia angelus omnia cognoscit per species innatas, non quia non possit sic recipere species, tunc. Unde si de se careret ad novum in specie recipere esset cognitum ignorare, quod tristium est posse recipere. Et ideo licet non est ideo, sed licet quod dicitur intellectum angelicum potentiale esse, tamen species implevit quod per illas potest cognoscere omnia sine omni receptione nova. Et ideo dicitur intellectus angelicus esse in actu et totum, non quod seipso sit in actu vel quia sit actu, sed per species fuit sive in actu a modo, et intellectus iste potens est hic. Dicendum ad 1 quod in angelis continet species universales omnium fiendorum per quas illas continetur, et quod potest omnia illa cognoscere potentia singularia. Sed si apponatur ad invicem ut patet sicut habetur per species huius figure, speciem hominis, speciem caloris et frigoris et apponatur ad invicem, non nova receptione specierum cognoscunt individuum. Ipsa enim si quod talis compositio non esset sed contineretur et cognosceret ad ipsum rem esset sic totum et deceptio. Ideo angelus sic individua et hic singularia cognoscit, indiget aspectu suo ipsum cognoscere et sic est quod ex ipse componat species ita quod habet claram et certam cognitionem de re sicut de sensibilibus speciem sensatam recipere. Et sic maxime placet expositio est verum et probabile et sic sequitur et prius ad omnia obiecta subtiliter intellectus.

Ad 2 dicendum quod obicitur quod angeli dividunt et cetera. Dicendum quod licet post habitum potentie angelos multa discere, sed non propter hoc species novas recipere nec in eis compositio, sed est una intellectus sicut hominis et alia diversa scilicet unam conclusionem de eis. Sed per collationem conclusionem et collationem potest cognoscere eandem rem per eandem speciem nova cognoscere et per diversas compositiones et cetera. Nec ad additionem. Sed non nova species recipiant sic dicuntur angeli multa addiscere. Quia ex propria industria cum exercitatione cum experientia.

Ad 3 dicendum quod obicitur quod ceterum cognoscere res et generaliter et absolute. Dicendum quod sic tractum est ad cognitionem harum rerum particulari et magis concretum non sufficit species innatas in aspectu angelico, ut intuitu et confusio requirit rei existentiam vel in se vel in causa. Requirit et presentia cognoscentis angelica et continua. Ideo et appropriatione et applicatione est cum se convertit ad rem existentem patet quod non propter hoc cognoscit singularia et contingentia.

Ad 4 dicendum quod obicitur quod quia non cognoscit singularia angelus habet species infinitas. Dicendum quod cognoscit singularia per species universalium applicationem et appropriationem per ipsum distinctive cognoscit. Nec oportet novas species recipere, nec oportet infinitas esse quia singularia ad infinitum finitum universale ducuntur. Sed sunt tamen species diversis modis compositionum sunt etiam non magnitudinis singularia cognoscit quia ad hoc posset cognoscere plura. Sine receptione speciei nove non tamen sine directione aspectus sui, ideo ex qua directione sic recipit speciem cognoscit et sicut iactum per speciem quam habet. Sed dicendo aspectum cum speciem applicat et appropriando componit et rem singularem sub sua specie cognoscit et perficitur quod totalis cognitio est absoluta et formalis sub specie est totum esse individuorum.

Ad 5 dicendum quod obicitur de applicatione quia supponit cognitionem. Dicendum quod non quod prius supponit cognitionem et relinquit cognitionem. Sed tamen aliquo prius supponit cognitionem relique angelus. Unde sic conclusione aliquam habet cognitionem loci et cum convertit se sub loco cognoscit omnes res quae sunt in loco applicando species universales ad singularia. Respondendo et illa species sub tali applicatione et compositione remanent in angelico intellectu et relinquit cognitionem nova sine receptione, recipit species ponitur quod ulla habetur cognitionem. Sed talis speciem universalem intellectu suo ad hoc potest applicare et appropriare non casualiter. Sed et cetera sicut [illegible] quod patet sic. Homo unus cum nascitur non habet cognitionem nisi speciem singularium, necnon per exercitium solatium directione aspectus sui res cognoscit omnia universalia et magis fit cognitionem clarum et speciem, quia de intellectu erit a forma recepit. Quod si habet in se species multas melius potest dirigendo aspectum ad res mundanas cognoscendas. Et eidem non suscipit species cum sit beatum, sed et quae diversa componendo et applicando et

apparare et componere et distincte nosse.

Secundo quaeritur de illa cognitione angeli et dicitur esse [illegible] et quod ut angelus per cognitionem in se divina essentia cognoscit in se ipsa sine omni medio et creature in speculo. Quod est sic videtur, angelus per intellectum habet deiformem intellectum sicut vult Dionysius. Unde de divinis nominibus. Sed intellectus humanus quantum factus est deiformior cognoscere potest Deum in luce sua, non ut efficiatur deiformior [illegible] et hoc potest angelus per se. Item angelus per intellectum clarum ipsum supremi luminis. Sed clarum lumen quod est de se redditur splendor speculo intellectuali. Si igitur speculum mundum obiectum soli clarius recipit, ergo angelus claritatem illam sine lucis quia cum possit oculum ad illam supernam lucem nullo obstante dirigere. Sed dirigendo cognoscit, ergo vim quam illi cognoscere ipsum divinam lucem in se ipso cognoscit. Si dicatur quod acies intellectus angelici retunditur propter improportionem luminis, contra, quia illa improportio facit defectum angelorum quam nunc videt.

Item quaelibet essentia intellectualis et potentialis ipso cognoscit cognoscit sine per presentiam et per absentiam, sicut dicit Augustinus et cetera. Et super Genesim ad litteram quod anima seipsam et habitus suos per essentiam et per presentiam cognoscit. Si igitur de presentissima erat intellectui angelico licet per se et ideo illi ipsum divinam essentiam in se ipsa cognoscebat.

Item omne id quod est vere cognoscitur aut cognoscitur per suam essentiam aut per speciem. Sed angelus cognoscebat Deum illi ut dicitur magister, ideo aut per speciem quam in sua essentia. Sed non per speciem, ergo et cetera.

Item aut non per speciem universalem specierum cum Deus in actionis simplex est abstractionis et spiritualis quod cum eo species. Sed ut dicitur Damascenus quod de speciem non habet ergo non per essentiam angelus Deum nosse per [illegible] innovatur per speciem universalem ergo et cetera.

Item sanctum angelum per visionem cognoscere Deum cognoscebat, aut ergo sub velamine aut facie revelata. Non sub velatione quia velamen non erit per culpam vel propter molem carnis coniunctam. Sed in angelo nulla erat macula nulla moles carnis coniuncta nec fantasmatum obsistentia ergo sua visio cognitione summam essentiam in sua luce videbat.

Item si angelus cognoscebat Deum aut ergo per medium aut sine medio. Si sine medio ergo videbat in se ipso. Si per medium ergo intermedium angeli et Deum ad erat medium quod est quam anima et Deus, [illegible] medium aut esset maius proportionale Deo quam mens angeli aut minus. Si magis ergo aliquid est dignius angelo. Si minus ergo ipse hoc cognoscere quia ad minus quod testatur quod angelus per cognitionem illam cognoscebat divinam essentiam in se ipsa.

Contra Ioannis 17: haec est vita aeterna ut cognoscant te Deum. Ergo in visione Dei est beatitudo summa. Si igitur sic habebat angelus primum ergo per sic et erat beatus.

Item Ad hoc et tale [illegible] sunt in angelis malis magis quam [illegible] ad gloriam. Si igitur [illegible] vocati poterunt divinam lucem conspicere in se, ergo et nunc perfectius ergo non sunt in tenebris damnati quod aperte falsum est.

Item prior est Deo causa huius generis quam sit angelus sola illa. Sed causa ex una cum ergo non potest aspicere lucem summam nisi ad invicem per gloriam sicut patet de his quae sunt in purgatorio et sunt in limbo ergo nunc quod non angelus per se.

Item Celsitudo essentiae est summum omnium intellectum quanto ille intellectus sit excellentior in nubibus, ergo nunquam intellectus creatus in illa transcendentiam ascendit virtute sua, nisi Deus condescendat per gratiam. Igitur potest esse quod angelus illi cognoscere cognoscebat divinam essentiam in se ipsa.

Item nullo plus est Deo super intellectum angelicum quam sit angelus super intellectum humanum. Sed homo non potest nosse angelum nisi angelus condescendat ei, ergo nec angelus ipsum divinam lucem in se ipsa.

Item ipso potentiale est quam aspectus oculus pervenire ad cognoscendum lucem solarem nisi per immissionem radiorum solis. Quare beatior lumina, ergo ipso potentiale est quam aspectus ad oculum lumine sine lucis pervenire per illuminationem eius videlicet ut ad se suam, videlicet sine lumine induit in naturam erat. Sed immissio huius non est nisi per gratiam. Ergo ipso potentiale et ex a natura conditionis nobilis divinam lucem in se ipsa per naturam cognoscit.

Marginalia (left): m[odu]s op[eran]di [illegible]; receptione; [illegible]; correspondentiam; non; diuersi; ordinandi.

Marginalia (right): [illegible]; per se; obsistentia; perspicua; naturali; habitu; modo.

Note at foot of page: Videtur anima per gratiam naturalem divinam essentiam cognoscere sicut angelus [illegible] sine omni medio et creature ac videt.

Ad .3m. q angls nli cogne dina ecencia uide n pot i eencia sui clari sua z hec pz. q si cogito e pin. pm q sic mes dnt q est tanq lux z psen. li qnt pm nos opem n ecunta difflueu. si aut q ro hui sanedia pot q dina lux ipa sui ein eius inaccessibilis inb; omis n ecuta ti p qndam betng gdescencoe fuc se cogsci isp i illa cogne cogscis mlto plus agn q agat illa a gdescenc boni q ecuncu dic. s; glat q no dic dine ecen hui li q no pot morari. s; dic aliq tadu ecunta inmi ione i qm aia clare cogsc ai e umsio i hudan ne orc igia z i angls dina ecencia no pot p n cog. ueip. sic ondic rone inducte z sic collig adm. In pn mi thea.

Ad .4m. q ob q e di for p um. dd q no hoc dic. dz q hat dr forme q br melius glo. p assilacom q e insti cu pro. s; dr for dr qua sn syndepne spey p id q br se actu cogscit. Ad .5m. q ob q e spclm clarn. dd q refulg; i om e cunta tanq ea i esse suo. e omib; pos cog z mag i ecuntia q ipi di e i signa y. s; illa refu lgen lux p qm ui de facie ad faciem no e n. s; 9 de om sgne. n e tale de luce colli que nlio nfluit lum in ysicia. no sic dz melli de luce ecna. Ad .6m. q ob q de pficialr est i anima. dd q e pficiale h e dupl ro pu 9siuans et gtines. ul ro obm i nuncas z mone pmo modo. e de p eus angls z lux ceco. so modo n q no e tale de ecuna et eius b ncalz qm pceuce sic aug modo. et ro hui e qm h cog na no sz gceduc cog pom z n. Ad .7m. q ob q aut p qsp au p ecum z dd q ad h e de mo cog. s; pe ecus cogscit aut deus pessus unt et p ttas spua et p ictu lui gibus po cogno q e tali cdam di no abstcta s i musa i fiendo. q tcio nu tic dic au. i y decus z bui e i pmo z i vnde illi rone qe pcedic ex diuone i multa. Ad .8m quod ob de uelamne dd q yd posse pngi ad alic cognie h e dup. ul p corpis ob scuritate ul p cogis cfudi. simp modo. sic dr impedi uelame h so modo sic ipedic uq p incpone uelacoms h p subtilitate cogno. pmo m ipedic homo pnn li so modo angls. b n uidebat sb uelamne eius cfcu faciem ad faciem q medm e mcuz. s. uidet uide dm i spe al ba; eius. Ad .9m q ob q aut gcog. dm p mediu aps sa mo. dd q p me s. p esse m. no q e medm mag e apo le dr. s; q mag erit apole mag melius angls vp m uidebat p spem z p uestigiu. q mius n p eius n e e e 9 au q sic s. meli pacebit aug. unde q me n teninde u n cadit me u. p. z rone ene esse uc r cadic m medm mdiuduc qtu no hm medm ipo. quia mag sb fuit po cog q plic.

Consequenter dicendum est de naturali angelorum dileccione. et de isto duo querentur. Primo de dileccione qua diligebant deum. Secundo de dileccione qua unus angelus diligebat alium.

Quantum ergo primo de modo naturalis dileccionis ad deum z ego uidetur angeli naturali dileccione dilexerint deum plus se et super omnia ex q n m. q b. dic q n e caruia. g ad ds ipt te elecci g mag dilig te q a tu ip te g tc. Item qui dilig ad tu q eleua tu te amori n igit amanc e cam atq; sig mag dilig q e ti te qm te. g ti te eleuar s; n p te eleua tu te g n e e e q talis amor adp hat q um. Item actus dileccionis e nobilissimus omnis actus anime z mo i. s. dilige ip te z sup omnia e m o d q nllus pot q cogi nobilior. g si n pot i hunc sn g rulto ro ci angls alin z nulla e oprnem gre u instiacue z rcius si nobilissim e ds e placie et acepe. g digus rcunu acone g s no e uedd ad mend. Item nlis dilco dilig q dilig p mod desirii. s; acu. s; omis gcup nlis supp onit am indigencia. s; quicq; ag dilig ad ip sua indigencia mag dilig e i quo e indigen. qm d q suppl. uocuam eco uesti ip indigem cor z nlis cibu mag diligo cor q uesti ul cibu. g si nli angls dilig deu ip sua indige ncia. g mag dilig se qm deu. Item aug de fide ad pp tales de dicit angls n ipsm p se diligeut au opostaler datos ee cogim. Item 9 rone m q a ffcus angls amab bon nli dilecoe. au g q bon au q bon s. sic q bon cu de eet summe bon. mag g ipm deum q ad ad diligebat. si q bon s. s; de ad li meli erit et q ad a q bon. imo optim e alioru gruenci illiu. g 9z modo n q ipm ip se z sup omnia diligebat. Item gust siu no erit i mdicio id mag desiderat z mag deside amat q e mag delect. s; ds e mag delco. g cu angls ei sua 9dicone hec ngsi et alioru sanu hrec g ip se z sup omnia delectabat. s; i mag dilig nis mag ip se delectabat. Item si mandatu de dilig deu ip se z sup omnia erit scptu i corde angli. g 9 sua dictabat et q ad h reuelat. g si no sic diligebat q 9 scaru faciebat g peccabat. g an peccatu sup omnia diligebat. si tu dicis q scia no obligat eu n pcepe gre. q au no poterit g. affcus angls au pec. no repug nabat nculla aliqui qnt erit bellu. s; melius n ee dic diligere sup omnia. n de g eu opeec anglm ad dilige sup omnia. et nac erit q au diliget deu ip se et sup omnia. au facere. 9 stellam n poaret. Item angls diligebat deu. au g sicut au ucus. sicut g ip se z sup omnia. si ucus. g est humi nia pnsio sic uci fendis erit pulsis. et affcus erit i eo i ordinat cu facit d nia. Contra. dd q abs dubio rectitudo n nam. ta ho q angls hilirer ad ad diligendi deum ip se z sup omnia z hoc pz i po. n erit eu alic ee i su. bere. v. natis 9 stanrz radicalis i amore 9 mortal e tus ee no pot. si ad diligat sui dm ul e ul ad diligat ip se z dm ip ad. si g de fide hoiem z angelum e su pz q inuc dedit spiritum ad amand deum sup omnia ip se pz z hec planiu ntc tudam q e dilige ip se z sup omnia. s. n. ad diligi dilcone 9 cup. sic dis amat vinu z camelu. sic amat sociu ip se g ad dilige e n alci gra. s; i lucre tic e bo sus q dilig nun ip se. ip q e alci gra. sic sob ns dilig potu ip salute. s; nli i amore amice ip se dilige no atenus g uelle alci bon sic dic phs. q diligim amicos ip ee. et si n omno bon debeat nobis ab ipis ee ip a n e alci gra. sic dis dilig hoiem ip 9 mod sim sic dic id. q i micos mds uolum ee uiuos u n nobis nocea modo dilcone no ad sup omnia amore amicicie i ullo 9 modo i 9 modo uelle ipm offende n amiciciam solue. s. sili dileccone gcup e ullo modo ul i 9 modo uelle id pdere. qm g affcus angli deu hre cupiebat z hre ip se q summe bonu z summe refiacies. no alci hoi g rad uolebat bonu z ip se mlto mag q amic amico. s. nli ullo 9 modo. l. i 9 modo nolebat deu offende ul pde si mans

Vtrum angeli naturali dileccione dilexerint deum plus se et super omnia

est ut patet in [illegible]. dico quod deum diligebat per se et super omnia.
Ad primum quod obicitur quod motus naturalis circularis est. Dicendum quod amor ... intellec-
tivi qui concernit cum [illegible] sed de totali [illegible] ut lap-
sa est. ... appetitus ... [illegible]
appetit ... non tamen ad magis diligere ... deum ... super se
et super omnia. Ad secundum quod obicitur quod elevatus super se. Dicendum quod elevatus
super est duplex. aut supra totum per se et hoc est impossibile naturaliter
... aut supra totum esse et hoc est possibile ... bonum ... bonum
... elevari super se. i. ad id quod est super se contemplando
[illegible]. Ad tertium quod obicitur quod motus ... nobilissimus ... [illegible]
... Dicendum quod motus ... aliter ... aliter ... in ista
[illegible] filii ... et [illegible] bonitate
... amor ... inclinatur ... prudentem ...
... diligere ... quod ...
... dilig[it] ...
... amore ... patris ... odire ... quod ad id ad
odium ... inclinatur patris ... amare ... et talis affectus ...
... bonores ... desiderabile et ama-
... solus affectus qui
de familiaritate ... affectione ... rationem [illegible]
... Aliter dicendum hic motus ab illo qui
... dilectionis ... aliter ...
et differt cognitio ab illa quia cognitio ... deus summe bonus
... diffusione ... bonitatis ... Sed si fides
dictat deum summe bonum ... bonum ...
et utraque cognitio dicit deum summe bonum et summe diligendum. Sed
... nobilis ... gratuita ... dilectio
... diligendum summe. Sed magis et nobilius dilectio gratuita.
Alia dicitur convenientia ... quod dilectione naturali diligit deum ...
... affectus ... quod bonum sibi non summe diligit quia summe
bonum ... et bonum ... ex ipso et non ex
... plus deum diligit quam seipsum. Sed dilectione gra-
tuita diligit quis deum quia bonus et quia summe bonum summe di-
ligitur et quia non est bonum ... deum non dilig[it]
... deum et hec dico dilectione gratuita ...
... modi diligendi ... disponi-
tur ... aptitudo motum ...
... magis ... Ad aliud solvendum ...
... naturalis ... non ... amatione
indigentie ... et complacentie et ideo magis ...
quod ... summe delectare et summe placere.

Queritur secundo ... utrum angelus naturali dilectione magis
diligeret superiorem an parem. an inferiorem ... magis
inferiorem ... angelus angelum naturaliter diligit ... quia bonum ...
quia ... Sed ... angelus superioris ordinis magis est bonus
et ... angelus inferioris ordinis ...
... per eum ... Item
angelus ... omnia diligebat ...
quod magis appetitur ad summum ... magis ...
... summe diligebat deum ... super omnia ... magis ...
... Sed angelus superioris ordinis ...
... Item angelus inferioris ordinis ...
angelus superioris ordinis ... magis
... bonum illi volebat ... angelos per
... superiores se diligebat ... Item magis diligit angelum
eiusdem ordinis ... quia ... similis ...
... angelus eiusdem ordinis similior est angelo
... magis diligit ... dilectio
tendit per familiaritatem et domesticitatem ... magis diligit homo
... domesticum et ... quam extraneum. Sed maior est familia-
ritas et societas angelorum eiusdem ordinis ... Contra ...
... conformis ... multiplicitas ...
... ordinum et religionum ... ordinata affectio ... repugnare
... plus ... homo ei qui est eiusdem professionis ... ratio-
ne et angelus naturali dilectione plus diligebat angelos eius-
dem ordinis. Item angelus inferioris ordinis ...
... dilectionis ... angelus superior or-
dinis plus se ... angelo inferiori ... hoc
faciendum ordinavit ... Item ...
amat ... angelus medii ordinis
... habet superiores ... habet inferiores ... magis
diligit ... magis ... diligit ... ordines inferiores quam
superiores ... Item nos videmus ...
aliquis magis diligit ... quam ...
... magis filium quam patrem vel matrem hoc est ...
... angelorum magis affectio ...
... ut supra ...
Respondeo. Dicendum quod magis diligere aliquem hoc potest explicari aut
ratione boni operati aut affectus ... aut ratione effectus ...
... ratione boni operati dicitur quis aliquem diligere magis qui ...
... bonum operatur ... et sic dicitur diligere magis quia ad ... hoc ...
naturali dilectione ... ex iudicio rationis ... magis dilig-
ebat angelus angelum superiorem ... volebat ...
... et plus ... volebat sic ordinare
ratione affectus ... dicitur magis aliquem diligere ... affectio est
plus ... ad aliquem et magis ... de eius societate et sic
dicitur ... magis illum diligere cum ... libentius ...
angelus magis diligebat ... angelum eiusdem ordinis ...
... magis diligit quis ... suos magis ...
... et sic magis diligit homo eum qui est eiusdem
professionis ... non ...
angelus alterum angelum eiusdem ordinis magis dilectione naturali ...
... cum se ...
... illi ... diversitas ...
... effectus ... dicitur quis magis eum di-
ligere cui plura bona impendit ... magis solicitus sic ...
... magis ... filium ... adultum ...
... et magis ... quod est ...
... maioris indigentie et hoc modo dicitur ... quod angelus superioris or-
dinis magis diligit angelum inferiorem ... quia angelus ...
... ordinis non indiget ... sic ...
... inferioris ordinis ...
... non ...
... non abiciant ...
... cognitiones ... volunt ...
... maiori dilectione ...
... ab ... Sed ...
dilectionis ... vel ... bono operato vel affectu ...
... de plano ... Item ...
... dubitationes ... de ... ubi Job
hoc est ... significatur ... ratione ...
... hoc non est ... non ...
Item ... omnes salvos ... angelum ... ut
... male dicit ... ut illudatur ...
Respondeo. Dicendum quod omnis creatura ... significatur ...
... qui non ... quia ...

Vtrum angelus naturali dilectione magis diliget superiorem an inferiorem

lucis excellens sunt in eo alia est [illegible] creatur [illegible] supreme
uit [illegible] in natura non fecit [illegible] dicitur riculi figura vel villa
[illegible] bonis ipse est primus in [illegible] dicitur huius autem [illegible] pertinet fu
turum esse malum [illegible] fecit [illegible] providit quibus bonis nullus ac
comodaret scilicet [illegible] ut amplius [illegible] corone [illegible] intellectibus
[illegible] ut [illegible] [illegible] acceptio in
[illegible] haud [illegible] est ut [illegible] ad hoc sic dia
[illegible] [illegible] est [illegible] illa non fuit [illegible] sicut aut [illegible]
[illegible] causa sue [illegible] precedente finalitatis [illegible] fuit
est ad exercitium [illegible] promotionem bonorum ad [illegible] ipsi dya[illegible] ludi
fico qui dum intendit dei [illegible] promoveret [illegible] quod de [illegible]
quod providit malum ad exercitium bonorum ad [illegible] eius ludi
fico. Item quando de melliflui illi ubi. sapor fructus est [illegible] quo
[illegible] quia magis non esse primum pre[illegible] fructus. Item n
non ad [illegible] quia [illegible] non est [illegible] item [illegible] Item [illegible]
sapor non dicitur [illegible] et dicitur hic sapor [illegible] descen
[illegible] descendere [illegible] [illegible] haud [illegible]
[illegible] cum in [illegible] non potuit esse [illegible] deorsum
[illegible] descendens quia [illegible] est [illegible] de quo illa [illegible]
[illegible] [illegible] in ubi [illegible] in ubi hic
est fructus pre[illegible] ut [illegible] ad visionem ubi [illegible] pre[illegible]
et quia huic non [illegible] non potuit hoc nosse in ubi si
[illegible] sic est fructus pre[illegible] quia [illegible] dei [illegible]
[illegible] si [illegible] non esset [illegible]
[illegible] patebit quia [illegible] in [illegible] culpa et sic patet
mellis ubi illi [illegible] ad [illegible] Item quando de melliflui illi
ubi [illegible] cogitatio [illegible] distinguit [illegible]
[illegible] sic [illegible] vero [illegible] [illegible] potest
dici quod est distinctio quod ad unum cog[illegible] ad [illegible] adum
[illegible] quia cognitio autem est [illegible] [illegible] autem [illegible]
spiritualis [illegible] ordo est quia cognitio [illegible] [illegible] et sic claud[illegible]
omnis cognitio [illegible] ratione [illegible] magis distinguit cognitionem ma
[illegible] ratione modus cognitio[illegible].

Post hec videndum est [illegible] magis de [illegible] et
de [illegible] ad [illegible] In hec parte agitur de [illegible] in
[illegible] et [illegible] angeli [illegible] sunt
[illegible] dicitur autem hic [illegible] [illegible] [illegible] questiones
debitum [illegible] de [illegible] Ad hec autem quod querebatur [illegible]
[illegible] declarat questionem que ad illos qui ceciderunt ostendentes
quod [illegible] sunt. In [illegible] ad eos qui remanserunt et hi
boni [illegible] qui [illegible] In [illegible] resumit [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible] Ad hec [illegible] quod querebatur [illegible]
[illegible] ut angeli sunt [illegible] et [illegible]
[illegible] In [illegible] quod [illegible] In [illegible]
[illegible] dicitur [illegible] In [illegible] non resumit [illegible]
[illegible] et [illegible] ostendens [illegible] sunt [illegible] angelica [illegible]
quales facti sunt in creatione.

Adiungendum [illegible] quatuor [illegible] [illegible] est [illegible] angeli [illegible] ad gloriam. [illegible] quod ad [illegible] [illegible] [illegible] ad cognitionem [illegible] [illegible] quod [illegible] duo [illegible] in [illegible] gloria. [illegible] gloriam [illegible] ut angeli [illegible] gloria [illegible] ezechielis [illegible] plenus sapientia [illegible] decore deliciis paradisi fui[illegible] [illegible] in deliciis paradisi et [illegible] plenus sapientia [illegible] gloriam [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ordine honore [illegible] lapsus est [illegible] deam

[illegible] lapsum [illegible] honor [illegible] anglica [illegible]
[illegible] gloria. Item autem de fide ad [illegible] angelicam [illegible]
questiones [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] accepimus. Item id [illegible]
angeli qui in illa [illegible] sunt [illegible]
[illegible] non [illegible] huiusmodi [illegible] non [illegible]
[illegible] sunt. Item [illegible] angeli [illegible]
[illegible] habent [illegible] [illegible] omnia [illegible]
[illegible] ad [illegible] sed ipse non habent ad [illegible] ex
parte [illegible] ex parte [illegible]
in ipsum deum amore [illegible] [illegible] status [illegible]
[illegible] gloria [illegible] Item deus [illegible] [illegible]
[illegible] sic [illegible] ipsius [illegible] ut patet modo in [illegible]
[illegible] aliquibus debuit [illegible] non est [illegible]
[illegible] [illegible] autem si dicatur quod non debuit [illegible]
[illegible] non [illegible] debuit facere tres [illegible] sed [illegible]
[illegible] ipsi angeli [illegible] in hoc [illegible] facere. Item
[illegible] ille [illegible] non [illegible] sed [illegible] est [illegible] omnium
bonorum [illegible] [illegible] lucis
non fuit [illegible] sed [illegible] nobilis [illegible]
[illegible] Item [illegible] quod [illegible] est de [illegible]
[illegible] non est qui potest amittere bonum quod [illegible]
angeli poterunt amittere quia [illegible] Item [illegible]
laudi [illegible] [illegible] habent [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] esse [illegible] laus
[illegible] est quod [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible] Item autem [illegible] de [illegible] non omnes
[illegible] quia plures ex eis ceciderunt [illegible] ut [illegible] illi
[illegible] alios qui [illegible] lucis non fuit
autem [illegible] quod [illegible] est [illegible] quod nulli [illegible]
[illegible] dicatur quod maiorem audaciam [illegible] equi
[illegible] magis [illegible] ad hec non solum [illegible] de
[illegible] angelos ab [illegible] hoc [illegible]
[illegible] ut [illegible] nobilis fierent [illegible]
lucis [illegible] magis [illegible] [illegible]
[illegible] illa magis debuit [illegible] sunt ipsius [illegible]
[illegible] ipse ut patet [illegible] non est [illegible] Item [illegible]
[illegible] opinio fuit quod angeli quia [illegible]
[illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible]
[illegible] sunt [illegible] eternaliter [illegible]
[illegible] [illegible] eternaliter [illegible]
[illegible] angelum [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] angelica [illegible] [illegible] de [illegible]
dicitur angeli quia [illegible] sunt [illegible] sapientia quod [illegible]
[illegible] [illegible] ratione
[illegible] quod dicit in primo [illegible] fuisse angelos [illegible] ratione [illegible]
[illegible] ratione [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] angelis de
[illegible] et [illegible] quod angeli [illegible] sunt [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] non sunt [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] potest dici uno modo [illegible] plenus
omnis boni [illegible] post visionem dei claram et [illegible]
in hoc modo angeli non sunt [illegible] [illegible] habuerunt
[illegible] ex eis [illegible] Alio modo dicitur [illegible]

Ut [illegible] [illegible] [illegible]

privatione omnis mali tam pene quam culpe. et tales erant tunc an
geli. quia in eo [illegible] [illegible] de hac beatitudine [illegible] sed hoc non pro
[illegible] [illegible] addi[illegible] ei [illegible] de hac erunt autem [illegible] plures
[illegible] [illegible] sunt. Ad [illegible] quod [illegible] eze. in deliciis paradisi
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] exponitur in deliciis paradi
si [illegible] non erant delicie beatitudinis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad eo
[illegible] omnia [illegible] [illegible] non illa que est visio dei [illegible]
[illegible] [illegible] melius est in angelis. Quod dicit autem de [illegible] sac
[illegible] intelligitur quantum ad illa que in bona [illegible] que non erant
[illegible] meliora [illegible] in illo loco [illegible] [illegible] erant [illegible]

Quod vero [illegible] auctoritatibus [illegible] debetur [illegible] illas duas [illegible]
[illegible]. Ad [illegible] quod [illegible] quod habebant [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Dicendum quod [illegible] non tamen habebant [illegible] [illegible] [illegible]
non videbant [illegible] ad faciem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Ad [illegible] quod [illegible] [illegible] dare
aliquis [illegible]. Dicendum quod [illegible] de [illegible] nullis debuit dari
[illegible] posset [illegible] et angelos meliores iudicatur
de [illegible] [illegible] [illegible] possit [illegible] [illegible]

Supposito quod angeli non sunt creati [illegible] [illegible] [illegible]
et in quo [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] de angelis sit
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pingue [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] de celo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de omnibus [illegible]. Item [illegible] [illegible]
quod de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dare omnibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] non [illegible] de [illegible]
quia ipso non recipit. sed ulla melior [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in angelis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Item [illegible] de [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] hoc quod ipse de [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] delicie [illegible] cum [illegible] hominum. [illegible] quod non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex parte [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] nulla est [illegible] ex parte [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Item [illegible] de [illegible] quod ad
[illegible] [illegible] angelos in statu in quo stati [illegible]
[illegible] [illegible] in quo [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Quod autem [illegible] ad
[illegible] [illegible] angeli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Hec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] opus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] lapides [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] repleri voluit [illegible] an
gelis tamquam [illegible] regis potius lapidibus [illegible]
potuit [illegible] [illegible] iste lapis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] auro non sunt repleri. [illegible] [illegible] quod in [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] gratia in angelis [illegible] [illegible]
[illegible] gratiam [illegible] [illegible] totaliter angelis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratiam [illegible]
Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratiam ad gloriam [illegible]
[illegible] ut [illegible] culpam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] gratiam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] si gratiam [illegible]. [illegible] [illegible]

quod [illegible] est et non invenitur [illegible] [illegible] quam [illegible] probabilius [illegible]
[illegible] opinari [illegible] [illegible] autem nos [illegible] aliqui dicentes quod a
[illegible] omnes creati sunt in gratia [illegible] facientem. et ideo que movit
eos [illegible] [illegible] ex parte [illegible] [illegible] [illegible] et ex parte [illegible] [illegible]
quia ab instanti creationis erant vasa [illegible] [illegible] [illegible]
est [illegible] [illegible] gratiam [illegible] [illegible] [illegible] ex parte [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible]
[illegible] et talia debuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] propter in bonum [illegible] [illegible] probabilius [illegible] [illegible]
[illegible] arbores plenas fructibus [illegible] in instanti [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] angeli [illegible] gratia [illegible] conditione [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] erat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. hec est una [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] alii qui [illegible] angelos non habuisse gratiam [illegible]
facientem ab instanti creationis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in angelis que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad malum [illegible] [illegible] [illegible] ut non possent redire [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad bonum [illegible] [illegible] in bono [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] gratiam ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratiam. et si ipse non habuit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et gloria [illegible] [illegible]. Ad autem [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible] gratia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] gratia [illegible] bonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. Alio modo dicitur quod [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] modo quod [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] gratia gratum faciens [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] angelos [illegible] [illegible] [illegible]
non intelligitur de gratuitis [illegible] modo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
dona gratuita [illegible] [illegible] [illegible] de gratuitis [illegible] [illegible] non
[illegible] ab instanti creationis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] de gratia angelorum. aut si intelligitur de gratuitis [illegible]
[illegible] et ab instanti creationis. hoc non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dispositione ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ordine [illegible] [illegible] et [illegible] ab instanti
creationis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tempore [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratiam dare [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] et ideo [illegible] [illegible] gloria est bonum [illegible] ideo non dat
in [illegible] [illegible] et [illegible] ideo [illegible] dare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] gratiam [illegible] [illegible] cum gratia faciat [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ordine [illegible] non
statim debuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
deliberative [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Ad [illegible] quod [illegible] [illegible] de statu [illegible]
[illegible] erat [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] erat dare [illegible] ipse accipere [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et hoc [illegible] [illegible]

facile fuit dyabolo gratiam i. [illegible] bonis angelis gratia et sic angelo fuit demonstrata gratia sua i. in statum appositam gratia vel sic [illegible] non [illegible] debuit habere ad quem statum habere [illegible] peccat [illegible] non penes se habent sic et non [illegible] poterant dici angeli gratiam habuisse qui si habuissent maiorem facilitatem ad malum cum [illegible] et [illegible] minus adiutorii [illegible] decet sic [illegible].

Consequenter est de hiis duo querenda. Primum utrum bonis revelari debuerit futura beatitudo. Secundum utrum revelari potuerit malis finis dampnationis.

Primo ergo queritur utrum illis [illegible] data fuit gloria. Utrum data fuit gratia. Utrum aliquibus data fuit fiducia glorie [illegible] peccata [illegible] Videtur ab instanti sue conditionis angelos condidit repletos [illegible] mundanarum. Sed non magis placet [illegible] habent [illegible] huius qui fuerunt ad talem. Si ergo [illegible] fuit salutis exigitur [illegible] et delectatur [illegible] eorum salvandi [illegible] salutem debuit eis dari [illegible] potuit. Item si non fuit de salute certitudo ergo poterunt rationabiliter dubitare [illegible] [illegible] penam habere ergo [illegible] culpam [illegible] hoc [illegible] quod illi salvi debuerunt [illegible] qui erant salvandi. Item [illegible] erant angeli ad gloriam quam nos [illegible] gratia saltem [illegible] certitudinem vel maiorem habebant quam nos habemus. Sed nos habemus certitudinem spei ergo ipsi habebant hanc vel aliam. Sed hanc non habebant [illegible] [illegible] futura [illegible] pervenerunt [illegible] non habent [illegible] certitudinalis [illegible] non ergo habebant certitudinem spei. Sed non est alia dare quam certitudinem [illegible] vel revelationis. Ergo [illegible] aliquibus saltem est data. Item [illegible] dare certitudinem de gloria quam dare gratiam. [illegible] dat gratiam [illegible] non revelat certitudinem [illegible] gloria [illegible] non habuerunt gratiam sic [illegible] [illegible] stabilitatis [illegible]. Item dyabolus [illegible] lucifer non habuit [illegible] de statu quia non erat [illegible] ergo [illegible] plenus sapientia et perfectus decore [illegible] ut quilibet alius habuerit. Item [illegible] productionem ad duplicem [illegible] [illegible] sicut dyabolus [illegible] peccatum [illegible] de [illegible] suo [illegible] [illegible] angelis dedit. Item [illegible] [illegible] malos [illegible] mali [illegible] quam [illegible] dedit qui non [illegible] [illegible] ipsos [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible] quod [illegible] volunt quod bonis [illegible] [illegible] data et revelatio [illegible] stabilitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dyabolo revelata [illegible] [illegible] [illegible] voluit quod [illegible] manserunt [illegible]. Item alia est [illegible] quod illis data est [illegible] quia habent certitudinem de sua [illegible] magis [illegible] ad statum [illegible] quod ad statum [illegible] [illegible] revelatur [illegible] dulcis [illegible] certitudine glorie [illegible] est expediens ad gaudendum [illegible] angeli erant in statu [illegible] non [illegible] erant [illegible] illis [illegible] [illegible] et [illegible] magis [illegible] magis placet magis [illegible] magis [illegible] [illegible] angeli [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis [illegible]. Item [illegible] quod [illegible] angeli [illegible] [illegible] [illegible] non est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] statutus [illegible] ad [illegible]

glorie et [illegible] dari quam in statu tali [illegible] a quo non potest cadere sic [illegible]. Item [illegible] quod si non erant certi ergo [illegible] quod rationabiliter poterant dubitare. Item [illegible] certitudo ex parte cognitionis et ex parte affectus. Item certitudo ex parte cognitionis est duplex. Una est infallibilis [illegible] ad quod non potest falli. Alia probabilis [illegible] [illegible] ad hoc [illegible] ad unam partem [illegible] ad oppositam [illegible] [illegible] [illegible] angelis fuit certitudo [illegible] non [illegible] rationabiliter poterunt [illegible] [illegible] bonis [illegible] ad [illegible] [illegible] erant magis [illegible] mala. Certi [illegible] ex parte affectus est duplex. Una [illegible] et [illegible] [illegible] spei [illegible] [illegible] non potuit esse in angelis [illegible] [illegible] [illegible] plene [illegible] plene [illegible] [illegible] [illegible] affectivus [illegible]. Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad oppositum et ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] certitudinem spei. [illegible] ad [illegible] quod priores erant [illegible] [illegible] ad statum [illegible] erant [illegible] [illegible] magis [illegible] [illegible] non [illegible] habebant [illegible] glorie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quia caritas [illegible]

[illegible] quod [illegible] angelis revelari potuit finis [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] angelis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] culpam [illegible] [illegible] ordine divine iustitie [illegible] [illegible] non potuit revelare. Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad desperandum de illo. Sed [illegible] innocentem [illegible] ad desperandum [illegible] non potuit angelis revelare [illegible]. Item [illegible] [illegible] angeli [illegible] dyabolus. Sed dyabolus [illegible] [illegible] volebat [illegible] non. Si volebat ergo [illegible] ergo non [illegible] se casurum. Si [illegible] sciebat et nolebat. Sed quanto magis tanto volebat plus dolebat et quanto magis volebat [illegible] erat et quanto magis dolebat erat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Item [illegible] [illegible] magis [illegible] [illegible] [illegible] potuit et voluit [illegible] non [illegible] [illegible] potuit et voluit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] evangelium [illegible] potuit revelare lucifero. Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abaddone [illegible] [illegible] [illegible] designatos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debebat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potuit [illegible] casum. Item [illegible] de pena non valeant [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in igne calorem a luce sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad penam [illegible]. Item [illegible] [illegible] [illegible] non valeat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] glorie [illegible]

potuit

Utrum aliquibus data sit fiducia glorie [illegible] peccata

Utrum mali angeli revelari potuit finis eorum

alia. et h(ec) cog(nitio) sunt angelis in matutina. que uidit eis de(us) [illegible]
[illegible] angelorum expandit. [illegible]
[illegible] faciendi. et h(ec) cog(nitio) matutina est de quibus ang(e)l(is)
[illegible] ad litteram [illegible] fuit in angelis [illegible] salutem [illegible]
aduentu [illegible] dicit in demonibus remansisse [illegible]
[illegible] culpa [illegible] non matutina est dicenda et [illegible] disting-
uit [illegible] distinguit et [illegible] luce [illegible] tenebris. [illegible]
modo dicit angeli lux [illegible] ab illa [illegible] luce [illegible]
[illegible] cognitio [illegible] cognitione
[illegible] uespertina et referunt ad deum [illegible] dicitur matutina [illegible]
[illegible] ab angelis est exclusa [illegible] replo-
[illegible] lux ipse angelis [illegible] irradiatione [illegible]
[illegible] luce [illegible] gratie illuminate [illegible] glorie [illegible]
[illegible] angeli illuminati [illegible] sapientes [illegible] et
in hoc statu dicitur matutina cog(nitio) [illegible] sunt in angelis
[illegible] diuisis [illegible]. [illegible] patent [illegible] adu-
[illegible] ad [illegible] intellectum [illegible]
[illegible] large [illegible] ad opposi[illegible] [illegible]
matutina [illegible] gloria [illegible] die [illegible]
angeli dicit gratia et [illegible] dicitur [illegible]
distinguitur [illegible] [illegible]
[illegible] cognitione [illegible] declarat
[illegible] uidetur non [illegible]
dicitur [illegible] non [illegible]
[illegible] asserendo [illegible]
[illegible] [illegible]
dicat [illegible] angeli [illegible] lapsum [illegible]
[illegible] et cog(nitio) matutina [illegible] glosa [illegible]
[illegible] illa non habuerunt [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible]

Secundo [illegible] hoc [illegible] angelis sit cog(nitio) uespertina [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] dies [illegible] [illegible]
[illegible] uespertina [illegible] mane et [illegible] cognitionem
laude [illegible]. [illegible] lux [illegible] faciebat uespe-
re mane. [illegible] lux [illegible] mane [illegible] illuminata glorie [illegible]
illuminatione [illegible] uespere [illegible] glorie [illegible] cog(nitio) uespertina.
[illegible] cog(nitio) uespertina [illegible] gratie [illegible] angelis
gloriosis [illegible] cognitionem uespertinam. [illegible]
angelis gloriosis [illegible] laudat deum [illegible]
[illegible] laudat deum in sua maiestate [illegible]
[illegible] angelis beatis [illegible] gratie.
[illegible] euacuabitur [illegible]
[illegible] cog(nitio) uespertina [illegible] uespertina [illegible] tenebris [illegible]
angeli [illegible] luce plena gratie. [illegible] cog(nitio) [illegible]
[illegible] euacuatur aduentu cognitionis glorie [illegible]
[illegible] cog(nitio) uespertina [illegible] uespertina [illegible]
[illegible] cognitione glorie. [illegible] mane aduenient
expelleret uesperam [illegible] uespera expellit mane. [illegible]
[illegible] cog(nitio) matutina [illegible] uident [illegible]
[illegible] uespertina cog(nitio). [illegible] uespera
est [illegible] sol ad occasum. [illegible] angelis beatis [illegible]
[illegible] ad occasum. [illegible] fulgor [illegible] lucis [illegible]
[illegible] cog(nitio) uespertina. [illegible] hoc [illegible]
mane [illegible] uespere [illegible] ad noctem ad tenebras
angeli [illegible] [illegible]
[illegible] matutina [illegible] uespertina cog(nitio) [illegible] meridiana
[illegible] dicitur cog(nitio) matutina [illegible] uespertina [illegible]
[illegible] cog(nitio) meridiana. [illegible] hoc [illegible]
[illegible] cognitione [illegible] ordine [illegible]

[illegible] cog(nitio) [illegible] [illegible]. [illegible] ad [illegible]
[illegible] omnis creatura [illegible] tenebre est
[illegible] lux [illegible] tenebre [illegible]
dies dicitur illustratione a luce [illegible] tenebris [illegible]
[illegible] dicitur media inter diem et noctem [illegible]
et [illegible] lux illuminans angelum [illegible]
[illegible] ad cognitionem [illegible] angelum [illegible]
cog(nitio) [illegible] dies dicitur [illegible] lux et cog(nitio) [illegible]
[illegible] lux [illegible] angelica [illegible] illuminata [illegible] cog(nitio) [illegible]
et sic [illegible] tenebre [illegible] cog(nitio) mane [illegible]
[illegible] cog(nitio) creatura [illegible]
[illegible] ad laudandum [illegible]
ad cog(nitionem) [illegible] de ci(uitate) [illegible]
creature [illegible] creatoris [illegible] modo aduesperascit
[illegible] lucescit mane [illegible] laude dele-
[illegible] creaturis [illegible] nocte [illegible] amore
creature [illegible]
dicitur [illegible] uespere [illegible]
[illegible] uespera [illegible] nocte [illegible] luce [illegible] mane
[illegible] dies [illegible] diei uespere. [illegible]
[illegible] diem uesperam et mane [illegible]
[illegible] in angelis beatis [illegible] cog(nitio) uespertina [illegible] matutina [illegible]
[illegible] ordine [illegible] ordine [illegible]
[illegible] de ci(uitate) [illegible] cog(nitio) creature [illegible] decoloratam [illegible]
[illegible] ad [illegible] deo [illegible]
[illegible] alio modo
[illegible] cognitio [illegible]
[illegible] cognoscitur [illegible]
[illegible] medium [illegible]
[illegible] non [illegible]. [illegible] uespera declinat
ad occasum [illegible] mane [illegible]
[illegible] et mane [illegible] lucis [illegible]
angelis ad [illegible]. [illegible] diuersitas [illegible] sol [illegible]
diuersi [illegible] diuersi non [illegible]
[illegible] alteri [illegible] non excludit
[illegible] questiones [illegible]
[illegible] beatis angelis [illegible]
[illegible] cog(nitio) creature dies [illegible] dies. [illegible] cog(nitio) diei
[illegible] omnis creatura tenebre [illegible] cog(nitio) matutina [illegible]
[illegible] lucis [illegible] clarior [illegible]

Item [illegible] ista [illegible] dubitationes [illegible]
beati [illegible] quam ceciderunt [illegible]
[illegible] ad [illegible] non [illegible] sufficit [illegible]
[illegible] beati [illegible] clara uisio dei [illegible]
[illegible] cog(nitio) [illegible] gratie. [illegible] ad [illegible] sol
[illegible] redeat. [illegible]
[illegible] non [illegible]
[illegible] hoc angeli [illegible] non [illegible]
[illegible]
[illegible] cog-
[illegible]
[illegible] clara uisio dei [illegible]
[illegible] uisio dei [illegible]
[illegible] nulla [illegible]
[illegible] ad faciem non [illegible] angeli [illegible]
[illegible] dei uisionem [illegible]
[illegible] duo [illegible]
[illegible] de hoc [illegible] beati esse [illegible] potuerunt [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] ad gloriam [illegible] uiso [illegible]

Vtrum in angelis sit cog(nitio) uespertina

impedit gratiam sui liberi arbitrii prestan. Nota quod dicat quo sensu dicitur potestas liberi arbitrii extendo in preteritum affirmativam uel in preteritum negativam et sic ad liberi arbitrii [illegible] decius [illegible] liberi arbitrii [illegible] omnis [illegible] duo omnino [illegible] ad gratiam [illegible] negans [illegible] et [illegible] ubi [illegible] de dilectione [illegible] quod non est [illegible] in gratis [illegible]. Item [illegible] cupere [illegible] gratis [illegible] actus. Nota [illegible] completum [illegible] completum in qua est status [illegible] aliquo [illegible] in genere [illegible] potest esse duplex [illegible] uestigium [illegible] in omni creatura [illegible] ordine [illegible] magis [illegible] uel [illegible] uel [illegible] terrestrium.

r. XV

Post hoc considerandum est. Sed cum [illegible] magis [illegible] cum [illegible] auersione et conuersione. dicit [illegible] agit de auersione et conuersione [illegible] ut dicitur [illegible] euangelium etc. Item de ordinum distinctione [illegible] d. ix. post predicta supra etc. [illegible] de conuersione et auersione. [illegible] auersione [illegible] ad quos [illegible] hebanc [illegible] omnis etc. Item tertia [illegible] dubia est conuersione [illegible] gratia [illegible] et illa tertia [illegible] declarat et explanat [illegible] declarat [illegible] bonis gratia sit collata ad hoc ut efficiatur [illegible] non [illegible] malis sit sua auersio [illegible] cum gratiam non habuerint [illegible] quibusdam [illegible] etc. Item iustitia [illegible] declarat [illegible] conuersio [illegible] hoc [illegible] tangitur [illegible] auersio [illegible] auersio aliorum malorum et conuersio bonorum.

Aduersus [illegible] qualis [illegible] angelis [illegible] auersione et conuersione [illegible]. [illegible] de auersione lucifer qui fuit caput [illegible] mali. [illegible] de auersione malorum angelorum. [illegible] de conuersione bonorum. [illegible] ad [illegible] duo [illegible] peccauit peccato superbie. [illegible] quod fuit eius appetitus.

Quod autem peccauit peccato superbie [illegible] lucifer [illegible] sathanam etc. glosa. [illegible] singuli [illegible] eius [illegible] de elatione [illegible]. Item [illegible] omnis peccati superbia. [illegible] omnia peccata fuit peccata [illegible] etc. Item [illegible] ad [illegible] alucem [illegible] superbia [illegible] delectatione [illegible]. Item [illegible] bono [illegible] ex [illegible] superbiam [illegible] de celo est. Item [illegible] non [illegible] peccare [illegible] genus carnis [illegible] ex genere [illegible] superbia [illegible] peccatum non potuit esse [illegible] genus [illegible] potuit esse appetitus [illegible] superbia [illegible] peccatum spiritualium [illegible] medium [illegible] carnalia et spiritualia [illegible] superbia [illegible] inuidia [illegible] in omnibus [illegible] odium [illegible] ab amore [illegible] odium [illegible] ab amore [illegible] ad peccatum spirituale [illegible] inuidia [illegible] superbia etc.

Item [illegible] appetitus [illegible] iudicium [illegible] iudicium [illegible] salutis [illegible] excecati sit [illegible] excecatus [illegible] appetitum [illegible] peccatum non potuit [illegible] peccatum appetitus [illegible] presumptionis [illegible] hoc est peccatum superbie etc. Item [illegible] fuit [illegible] peccatum omissionis [illegible] deliberatis [illegible] esset appetitus [illegible] potuit [illegible] deliberare [illegible] omissit deliberare [illegible] appeteret [illegible] potuit [illegible] deliberatione [illegible] ad hoc [illegible] considerare [illegible] appetitus et [illegible] erat [illegible] ad cognitionem [illegible] deliberare. Item hoc non soluit [illegible] peccatum [illegible] cognitione sua [illegible] omissit etc. Item [illegible] bonum [illegible] audacter [illegible] conuertitur [illegible] culpam illam superbie. Item [illegible] quis gratias agere debuisset [illegible] consideratio [illegible] beneficii [illegible] excellentia [illegible] gratias [illegible] uoluit [illegible] attribuere [illegible] etc. Item uidetur quod peccatum infidelitatis [illegible] anselmus de peccato diaboli [illegible] de [illegible] non [illegible] se esse puniendum [illegible] non debere puniri [illegible] peccatum [illegible]. Item [illegible] appetiuit [illegible] bonum [illegible] omnis qui [illegible] infidelis [illegible] fuit. Item [illegible] fuit [illegible] de [illegible] etc. Item [illegible] dilige [illegible] non [illegible] diligere [illegible] etc. Item [illegible] inuidia fuit [illegible] de superbia et inuidia [illegible] duobus [illegible] superbia [illegible] superbia [illegible] inuidia. Item [illegible] ab [illegible] odio [illegible] inuidie [illegible] peccato [illegible] fuit [illegible] inuidia fuit [illegible]. Responsio. ad hoc [illegible] uoluit [illegible] rationes [illegible] peccauit pluribus generibus peccatorum [illegible] peccatis fuit [illegible] superbie [illegible] ad omnia obiecta [illegible] non potest [illegible] superbia [illegible] fuit [illegible] omnino ad diuersas actiones. [illegible] superbia et inuidia. [illegible] non soluit [illegible] rationes non [illegible] peccata [illegible] superbiam [illegible] antecedunt. Item [illegible] de peccato [illegible] ad [illegible] consummationem [illegible] presumptione [illegible] consummatum [illegible] appetitus [illegible] potuit [illegible] consummatum [illegible] inuidie [illegible] auersione [illegible] appetiit [illegible] odium [illegible] hoc [illegible] separauit [illegible] posuit [illegible] Item [illegible] fuit [illegible] superbia [illegible] fuit [illegible] superbia [illegible] fuit consummatione. Ad [illegible] de omissione [illegible] omissio non fuit [illegible] potuit esse [illegible] dimissio boni [illegible] ex timore male [illegible] ex amore male [illegible] ad [illegible].

tenet ut ad materiam qui amat sompnum et quietem in lectulo. hac eadem ratione non poterit peccatum esse in genere nec extra in invidia. Ad secundum ergo quod in quadam divisione inducitur peccati omissionis. contingit non obmittere circumstantiam, tamen non est peccatum omissionis. sed negligentia quantum contingit obmittere actionem. Et hec dicitur vel generalis vel specialis generalis. sed quod assignatur praecepta affirmativa et negativa specialis quod affirmativis sicut transgressio quod negativis. Unde non obmittit qui non mittit fornicationem. sed qui non honorat parentes. et secundum quod est actus specialis potest esse actus specialis vel non specialis. et non est obmissio peccatum speciale nisi quantum ad actum specialem. sicut patet de eo qui tenetur ire ad matutinas et sedet vel iacet et surgere delectat et sic de aliis et quaelibet sunt multa actus, una est obmissio. Ad tertium quod dicitur peccatum ad consensum esse peccatum omissionis. quia omissio sit actus non consentiendi. affirmativa non negativa specialis non augetur. sicut et patet quod non est oppositum quia dyabolus actum specialem aliquem ad quod tenetur non omisit. sed id appetiit quod non debuit et sic patet solutio de omissione. Ad quartum quod obicitur de cogitatione quod cogitatio potest dici dupliciter vel negative. quamquam non est contrarium. Dico ut dicit et sic est distantia omnium peccatorum specialium quam non tamen nec contrarium immo contrarie ut putari quod cogitare debuit et ut est vel vel contrarium verbum vel verbum et est speciale peccatum. sic ergo non peccavit dyabolus quia non cogitavit debitum actum sed ingratitudinem erat. sed ipse erat bonus ... et id clarius est. Ad quintum quod obicitur de ... ... quod non peccavit ... non ... et ... quod ... sui intellectus non ... indicandum et quiete ... non ... a ... et quiete. Ad sextum ergo quod dicitur quod non est ... quod ... peccatum duo ... sed ... quod ... ... cum dicto ... sed ... cogitat quod ... est ... bonum ... ... quod ... et non ... iudicium ... non est ... ut patet. et de dyabolo dico quod non ... iudicium ... sed ... Ad septimum quod obicitur de ... quod duo faciunt ... ... accusator et ... Unde dyabolus ... bonum ... referendo illam ... non ... culpandum ... dicenda. quod ... erat ... et hoc fuit quod non ... bonum ... sed malum ... et ... et ... ... peccati ... ... et sic patet quod ... non fuit culpa ... ... sed ... ille ... Ad octavum quod ultimo obicitur de invidia patet quod ... quod non fuit ... peccatum ... est ... ... et ... in ... tempore ... ... plus ... ... est ... et dyabolus ... est dyabolus quod ... ... malum sua ... fuit ... magnum ... non ... ... dicere quod ... odio ... vel ... dyabolus ... non valens ostendere. sed ... defendere. odit deum ... excellentie eius.

Secundo quaeritur quid appetiit ipse lucifer. et quod appetiit ... ... ysa. xiiii. ... ascendam in celo ero similis altissimo. sed non dicit ... empyreo quod ... de celo ... sed in illo non est ... Item ... ... quod non ... glo. quod adam et dyabolus voluerunt rapere ... felicitatem. sed non voluerunt rapere ... quod ad ... ... quod ad equalitatem. Item. B. de gradibus humilitatis ... non ... et ... sed ... est ... quod ... ... desiderabiliter ... Item quod sit ... ... quod ... ... magis et ... ... quod valde ... est ... eo quod magis esset ... Item ... quod ... potest cogi ... potest ... appeti. sed dyabolus potuit cogi ... est deo. quod ... ... quod ... potuit

appetere. Item quod appetierit ... dyabolus ... appetiit ad quod inclinatur super se. quare est ... sed ... lucifer ... in statu illo ... ... deus ... celsitudo. ergo appetiit divinam celsitudinem. Item ... excellentius ... quod ... excellit ... sed non ... dyabolus ... ... ut ... immo ... ipsi deo. ergo non tamen ... sed ... deo voluit esse. Item licitum est appetere similitudinem ... sed ergo dyabolus illicitum appetiit ... ... sed ... non est ... ergo huiusmodi appetiit lucifer ut ... Item ... ... adam non est seductus ... glo. non est credendum quod ... spiritualiter ... appetierint esse sicut deus. ... non est credendum de ... sapientia ... illo angelus ... est credendum de eo. Item anselmus ... de casu dyaboli ... appetiit ad quod non ... ... sed ... ... deo ... Item quod hoc non ... appetere ... ... non potest ... capi ... potest cogi. equalitatem ... sed ... potest appeti quod non potest ... capi ... Item ... ... non potest cogi ... ... possit cogi quod potuit dyabolus velle quod non potuit cogitare. Item quod dyabolus ... non appetierit ... quod ... appetiit ... ad quod veniret posse secundum ... dicit. hoc patet quod ipse dyabolus ... sedem ... sed ... possit ... ... possit ... ... dyabolus ad huc omnino stultus non esset hoc ... appetiit. Item dyabolus diligebat se ... omnia. ergo non volebat esse ... ille qui erat. sed si esset par deo esset ... ille ... deo. ergo hoc non appeteret non appetiit deo omnino equalitatem ... quod ... appetiit ... ... non est appetitu ... ... esse albas ... ... monachus. Item ... peccatum ... ad bonum ... ... dyabolus appetiit ... deo dyabolus non peccavit ... non appetiit. Item ... quod ... ... equalitatem ... ... potest appeti ... ... ut appetere ... ... non ... appetiit ... quod non ... vel quod deo non placet ut ... appetiit ... ... ad ... ... nullo ... potest appeti ... sed ... ... appetitus ... non ... ... non est appetitus quod non ... et ... ... appeti ... ... non appetiit equalitatem ... ... equalitatem ... ... et sic ... quod potest appeti. Item ... est ... quod dyabolus quandam appetiit similitudinem ... ... magis equalitatem ... appeti. ... ... appetitus dyaboli ... appetiit ... ... sua ... quod appetiit ... ... et ... aliquam ... ... Item ... ... quod ... ... et ... ... dicit quod appetiit esse ... quod ... ... dicit quod appetiit equalitatem ... anselmus quod appetiit ... ... non ... ... hec est quod ... omnibus ... Ad primum ergo quod obicitur quod appetiit divinam equalitatem ... ... potuit appeti ... ... ab illo qui fuit ... ... appetitus. Ad ... obicitur ... non ... licitum esset appetere similitudinem ... non ... ... Ad illa quae obiciuntur ... ... facile est ... ad ... ... obicitur de adam ... ... adam ... ... Ad ... quod obicitur de anselmo ... quod ... dicit ... ad ... appetere ... quod ad

ad excitationem sibi quam appetit, scilicet gratia autem creature sequitur non necessario propter hoc quod non potest appeti. Loquitur de omnia assimilatione quia si quis cogitet divinum generali et cogitet et silentium non cogitatur, divinum scilicet [illegible] et non appetit esse similis deo scilicet fictionem suam.

Ad 3 quod obicitur quod non appetit. Dicendum quod ille non est proprie quod non appetit omnem et hoc est verum. Ad 4 quod ultimo obicitur quod non peccavit si appetit similitudinem quia non est conversus ad bonum commune. Dicendum quod ipse convertit se ad bonum commune ut esset proprium sicut ad commune ac per hoc inordinate ad deum conversa subiciendo et aversa ad deum conversa ad se et; patet quod deum quod dicitur appetebat sed non finaliter ad se convertebat non ad deum et sic patet omnia questio.

Consequenter post loco queritur de aversione malorum angelorum et circa hoc queruntur duo. Primo est que genere peccati peccavit mali angeli. Secundo de quo ordine peccaverunt maiorum angelorum ad peccatum lucifer.

Circa primum sic proceditur et videtur ut mali angeli peccaverunt peccato superbie et sic in gregorio in moralibus. Tanto magis eos ad celestia ascendere videntur quanto se a celestibus primum dicimus elonge [illegible] videmus locum de demonibus. Item hugo de sancto victore omnes malitia malitie consenserunt et unum ordinem perverse societatis fecerunt sed omnes consenserunt in eandem malitiam. Cum malitia deo fuit superbia ergo omnes consenserunt in superbiam. Sed illi in superbia consentire non superbi ergo etc.

Item libido est cupiditas causa diabolica et radix omnis peccati. Sed cum libido sit amor sit amor aut sui ipsius et amor privatus quia in hoc differt ab amore casto quod quilibet ad se appetit sed non appetit appetere ordinem non eternus ergo superbie vitium. Item est amor commodi et amor honesti ut vult anselmus sed peccaverunt demones aut ergo amore commodi aut honesti convenit aliquo contra hec etiam amore. Sed non amore honesti ergo amore commodi. Sed hic est amor proprii boni ergo etc.

Contra quod non peccaverunt peccato superbie in quo superbie peccatum et non sibi esse quod mali angeli voluerunt lucifer sub esse ergo non superbierunt. Maior manifesta est minor probatur per hugonem et magistrum quorum uterque dicit quod lucifero consenserunt et voluerunt quod potestas sibi operabatur. Item maior dignitatis et sublimitatis est sibi esse summo deo quam minori et deo quam angelo. Ergo si superbi appetunt quod maioris est dignitatis si superbierunt potius appetierunt sibi esse deo quam lucifero sed voluerunt a deo dignitatis ire in commodum domini lucifero ergo etc.

Item omnis superbus appetit aliquam excellentiam sed si superbierunt ad appetierunt sic se prefici deo [illegible] ut dicit magister in littera quod superbia voluit se preficere deo ergo cum nunc bene erant modicum ad luciferum et quod sed quia peccaverunt quod est et propter se peccavit quod dicit ipsum caput mali. Sed tunc dicitur quod voluerunt querere suam utilitatem non superbierunt. Sed quia laus est et gloria consequi per primum principium ergo cum superbus appetat laudem et gloriam appetere habitum suum utilitatem non erit superbie immo ignavie.

Item autem appetebat suam utilitatem propter vitandam dilationem aut propter vitandum laborem quod angeli non laborabant sicut non motum pro mobilis. Ergo propter dilationem neque sed saturi vitare dilationem quia cupiunt dissolui et esse cum christo ergo non vitare quod ipsi superbierunt.

Solutio. Dicendum quod planum est dicit et sancti et glosse quod angeli mali peccato superbie sunt aversi. Sed tamen iste modo superbiendi diversificatur quae non dicuntur natura quod voluerunt dicere quod superbia eorum fuit inordinata superbie lucifer et consentire superbo potest esse superbientis sicut et adam dicitur superbe esse quia mulieri superbienti consentit. Sed tamen ipse non ut superba principaliter quod augustinus mali [illegible] appetierunt aliud ad bonum commune qui est cum inordinatis affectus magis sicut inductus est propter appetitus

in ordinatum quia aliud ad bonum commune et aliud propter se hoc fuit. Quod dicitur non potest esse quod angeli mali superbierunt non cum consenserunt. Sed excellentia appetendo et cum se non extendit propter se adhuc peruenire cuius principaliter ad finem quia erant quod etiam et in illi appetivit et non superbie respectu superbie et consenserunt et hoc etiam tenet ad hunc partem vocate.

Ad illud autem quod obicitur ad quantum non videtur quod superbia de motu conformis fuit capita totius mali principalis scilicet tenebrarum ipse et diabolum attendens suorum velut servum excellentia et excellentia voluit quiescere et requiescere sua actione hic est sua et cum sumptio sui demones non ei subesse non est aucta appetere. Sed ostendentes velud servum voluerunt sub uno illi requiescere quod non invidentes sed quod suum illa potentiam non sufficientia quia videbant se non posse habere sub divino domino cogitavit in angeli se esse factos ad peccata demonis habentes et adherendo principaliter in iustitia. In hoc ergo superbierunt quod suam utilitatem voluerunt habere et sui in voluntario querere et diabolus excitavit appetitum voluntatis complementum totum est superbie quod vis non sit tante vanitatis superbie quantum quando sunt appetere omnibus preesse et nulli subesse huius vitii facile est ad obiectum respondere.

Ad quod ergo obicitur quod non superbierunt quia non appetierunt. Dicendum quod quamvis non appetierunt preesse voluerunt tamen debito modo subesse quia non volebant subesse illi dominio quod superius solum quod bonum est et extinguit non. Sed eis principaliter [illegible] priusquam mali habentes et sibi post voluerunt subesse diabolo quod deo sicut potuit esse de angelis.

Item alia fuit ratio quod non cupiebant ei subesse sed subesse divino suo in iussione vacare et sic superbie et superbus quod obicitur quod gloriosius est deo subesse non est sed veritas sed suum extimationem superbi.

Ad quod obicitur quod appetiverunt ut preficiat deo. Dicendum quod aliquando voluerunt preficere deo in hoc scilicet quod suam utilitatem et obsequio voluerunt esse quieti et bonum tantum quod solum deus est proprium non tantum ad deum voluerunt prefici velut lucifer et non a deo preceperunt.

Ad 4 quod ultimo obicitur quod gloria est optime cum quia dedignatur vitare dicendum quod superbus magis reputat esse gloriosum habere et non ab alio quam precepta ab alio optinere tamen quia dedignatur timere tamen quia dedignatur ab alio recipere et quia angeli voluerunt propria aquirere desiderare per quod per estimationem sibi excellentiam appetiverunt non vanam sed et talia sicut per superbus quod appetit magis gloriam et excellentiam vanam et vanam et per hoc patet quod quia querebant suam utilitatem dico quod non quia laborio suum non quia tardum desiderium sed ut illa vilitate reputabat obsequium et servitutem et hoc superbie est.

Secundo queritur de quo ordine peccati maiorum angelorum ad peccatum lucifer et quod videtur quod haberet ordinem ad ipsum quod haberet ordinem causalitatis ita ut in apocalipsi xii draco traxit secum tertiam partem stellarum sed tamen magister exponit de luciferi demonibus. Sed igitur ergo quando non peccaverunt eum ergo etc.

Item johannis viii dicitur quod ipse mendax et pater eius ergo diabolus est pater mendacii ergo cum mendacium in voce est prioris quod ipse fuit pater omnis peccati ergo causa maiorum angelorum et non sicut ordo causalitatis.

Item quod sicut ordo temporis sui duratione quia hugo dicit et magister quod peccaverunt post consensum sed non potuerunt consentire peccato lucifer non quod precessit ad prius ut vult ad quod tempore consequentie ergo etc.

Item hoc non quod diabolus non fuit origo sui suggestionis sui et superbiendo non potuit sic suggerere non prius quod appetit non demonstrare aliis quod cepit sibi sibi consensum non postea consenserunt ergo in medio in est spatium diabolus aliorum et cadit suggere vel saltem demonstrando et precepit et diuinitus de precepto quia illa in spatio tale esse ergo fuit ordo temporis.

Sed contra quod non potuit in esse quod ordo causalitatis sui peccatis [illegible] quia liberi ut precium deformitatis est ergo cum angeli autem peccato habent lumpidum in iusto sine ducatu deformitate post deberet a peccato retrahi quod eius est vel sug gestionem maiorum ergo non peccaverunt et est vel suggestionem.

Item quod ergo fuit ubi

superbie non propter esse nisi superbi

Utrum mali angeli peccaverunt peccato superbie

Utrum de superiori ordine maiorum angelorum ad peccatum luciferi

ordo temporis nunc. quia statim ut creata peccavit corruit. alioquin similiter
deberet peccati sicut de corde iusti. Sed omnis sic cecidit ut dicit Damascenus [illegible]
quod similiter cum eo si lucifer consulta esset tunc iustitia. Sic [illegible] tempore
omnes perierunt. ¶ Item potest obici quod videtur ordo quia boni sic conversi sunt
in quo non fuit ordo causalitatis tamen suggestionis non temporis. quia sicut statim dicta
est lux a tenebris statim boni facti sunt lux et mali tenebre. [illegible]
non cum [illegible]. ¶ Item ad hoc quod videtur ordo [illegible] quia
si fuit ordo causalitatis ergo in peccato aliorum angelorum tenetur
sicut peccato hominis quia aliunde habuit remedium quia aliunde habuit
occasionem. Si non fuit ordo temporis ergo in quo peccatum ceterorum angelorum
sic gravius cum non fortasse divinum iudicium quod competit esse
lucifero. ¶ Responsio. Dicendum ad predictorum melius quod triplex consuetudo
ponitur. ¶ Quidam enim volunt dicere quod non fuit ibi ordo
[illegible] quia magis excellentie fuit peccatum luciferi eo quod magis
[illegible] non prius peccavit aliorum tempore vel origine. sed statim in
eodem instanti puncto quibus prima vice deprivati sunt ex peccatum
et quod assensum habuerit ad id [illegible] gratie peccati
peccaverunt et concedunt rationes ad hoc. ¶ Aliorum vero fuit quod
non tantum fuit ordo excellentie immo causalitatis ut aliter large dic-
atur non tamen ad causam vere. sed et ad occasionem non tamen ad precedentem
sed et ad suggestionem. non tamen ordo temporis [illegible] volunt dare sicut in
illo quod in lucifero sic fuit tempore appetitus et eius exemplo [illegible]
angelis sic peccans et appetendo et sic [illegible] peccaverunt tamen [illegible]
[illegible] aliud [illegible] et ponunt simile. si oculus aspiceret
diversa in oriente existentis in occidente. sic [illegible] coruscatio et
appareret in oculo. Animo volunt hoc esse posse in angelis et
per hoc solvunt obiecta. ¶ Tertia vero est quod fuit ibi ordo et quantum ad
ad [illegible] et quantum ad occasionem et quantum ad ductionem. quantum ad [illegible]
fuit lucifer magis quantum ad occasionem quia aliis prebuit exemplum quantum ad
ductionem quia sic [illegible] lucifer [illegible] fuit [illegible] esse quod precederet
quia non potuit eodem instanti [illegible]
ad peccatum cum de ordinata [illegible] sic in moribus angelis
[illegible] fuisse in peccando. cum peccaverunt [illegible] quia an-
gelus nolebat [illegible]
[illegible] ad hoc inducere. ¶ Ad primum ergo quod obicitur quod de-
fectus fuit statim [illegible] quod defectus fuit. Sed illa erat [illegible]
[illegible] et ideo non apparuit quia non revelaverunt [illegible]
[illegible] noluerunt [illegible]
[illegible] non [illegible] sed de forti [illegible]
non sic respuit [illegible] eo quod ipsa libera est et ideo frequenter pla-
cet et actus culpabilis et deformis. non umquam talis actus dis-
plicet ei [illegible] ad hec quod iusti quia quod et quia angeli quidam
adheserunt iustitie. ideo eis displicuit [illegible] angeli [illegible]
[illegible] Alii vero non adheserunt. ideo in invidia non [illegible]
[illegible] magis ut apparet boni acceperunt. ¶ Ad id quod
obicitur quod sic ceciderunt post dici quod sic non quia eodem instanti sed
quia repente quod [illegible] tempore et in illo potest esse ordo. [illegible]
non [illegible] Sathanas non statim
cecidit ut appetivit [illegible]
[illegible] facta est de bonorum angelorum [illegible]
de [illegible] statim repulsi sunt. non [illegible] obiectum
de peccato [illegible] quia [illegible] pena [illegible]
[illegible] non statim fuit [illegible] ut peccaverunt sed
tamen statim penam [illegible] de angelis esse. [illegible] quod non in eodem
instanti ceciderunt. ¶ Ad id quod obicitur de bonis angelis [illegible] conversi-
one bonorum angelorum quod aversione demonum per lucifer [illegible]
[illegible] et [illegible] omnibus [illegible]
[illegible] adheserunt aliis [illegible] et adheserunt [illegible]
[illegible] lux illi tenebre facti sunt [illegible] angelorum aversio
a demonum aversio non tamen [illegible] peccato luciferi. ¶ Ad id quod ultimo obicitur
de excusabilitate [illegible] defectu [illegible]
[illegible] peccato hominis fuit [illegible] patebit melius quia

non est [illegible] dedit occasionem hominis [illegible] angelis [illegible]
promittendo et fallendo. sed angelis solus [illegible]
non [illegible] eos temptasse ut [illegible] defectu quia non [illegible]
[illegible] ruinam non invidiam [illegible] iudicium [illegible]
[illegible] fuit [illegible]

¶ Consequenter [illegible] loco quod de conversione bonorum [illegible]
primo quod de ipsa conversione et [illegible] ad suum [illegible]
secundo queritur de eadem [illegible] ad [illegible].

¶ Queritur ergo primo utrum conversio bonorum angelorum ad deum fuit per [illegible]
[illegible] vel auxilio gratie [illegible]
[illegible] indigebat angelus quod [illegible] iustificante [illegible]
[illegible] sed quia iustus est [illegible] ad fontem omnis
iustitie. [illegible] hoc potuerunt angeli sine auxilio gratie. ¶ Item
[illegible] hec non esset [illegible]
esset ei conversio. quod angeli [illegible]
[illegible] conversus [illegible]
[illegible] ad divinam. [illegible] hoc habuerunt [illegible]. ¶ Item [illegible]
[illegible] potest [illegible] ad quod [illegible] ordinat. [illegible] ad quod non ordinatur.
Sed angelus erat ordinatus ad deum [illegible]
[illegible] ipso [illegible] adiutorio [illegible] ad bonum [illegible]
[illegible] auxilio aliquo potest [illegible] ad
ipsum. ¶ Item [illegible] magis diligit
sed angelus [illegible] dilectione magis diligebat deum quam [illegible]
[illegible] quod [illegible] ad ipsum. ¶ Item [illegible]
[illegible] conversionis [illegible] angelorum [illegible]
[illegible] hoc est aversione et conversione [illegible]
[illegible] conversio [illegible] gratie [illegible] non potuit
esse [illegible]. ¶ Item [illegible] conversio [illegible] natura [illegible] an-
geli [illegible] sed sola illa non esse [illegible] quod
ad deum non sit [illegible] culpandus [illegible] quod deo
non adheserit. ¶ Ad oppositum [illegible] primo [illegible] de motione [illegible]
sic magister [illegible] conversio [illegible] in iustos. sed non
facit iustum [illegible] conversio fuit [illegible] quod [illegible]
de [illegible] hec [illegible] angeli a sua origine.
¶ [illegible] conversio [illegible] ad deum ut dicit Augustinus est dies [illegible]
[illegible] et calor [illegible] lux [illegible]
[illegible] angelis non sit lux [illegible] gratie [illegible]
[illegible] conversio [illegible] boni [illegible]. ¶ Item non est [illegible]
[illegible] patebit [illegible] non [illegible]
acceperat [illegible] angeli in sua conversione [illegible]
aversione demonum [illegible]. ¶ Item [illegible] sola [illegible] conversio
[illegible] excellet lucifer [illegible] ipse erat conversus [illegible] alii
[illegible] non fuit conversus [illegible] fuit illa conversio. Sed magis
ab angelis [illegible]. ¶ Responsio. Ad intelligentiam obiectorum [illegible] quod in conversione
ad deum attendi [illegible]
[illegible] non [illegible] actu [illegible] ad deum
[illegible] conversio [illegible]
[illegible]
[illegible] iusti [illegible] acceperat [illegible] ad [illegible] esse
[illegible] Adam [illegible]
[illegible] amabilia [illegible] conversio [illegible]
[illegible] potuerunt angeli ab
[illegible] non [illegible]. ¶ [illegible] a quo [illegible] il-
la conversio. [illegible] quod illa conversio fuit [illegible] placita. ideo non
potuit esse [illegible] per illam conversionem [illegible]
[illegible] conversionem illam [illegible] libera. sed [illegible]
[illegible] non fuit [illegible] non [illegible] non cooperans non
operans ut dicit magister [illegible] conceditur [illegible] illa angelorum conver-
sio [illegible] non fuit [illegible]. ¶ Ad [illegible] obicitur quod
non indigebat angelus [illegible] iustificante [illegible] iustificatione [illegible]
[illegible] iusto [illegible] non iustus [illegible] accip-
[illegible] iustificante

Utrum conversio bonorum angelorum ad deum fuit [illegible] vel
auxilio gratie

id est quod de ipso facere premium et hoc tamen non fuit gratia in angelis ad hunc effectum. Alio modo dicitur non iustum negative et si non tantum dicitur iustum quod habet impietatem sed quod non habet iustitiam gratie et sic fuit in angelis iustificatio per gratiam et ab hac iustitia fiunt opera eorum iusta.

Ad primum quod obicitur quod intellectus speculativus est fortius in parte. Respondeo non intelligendum de [illegible] ubi plus de [illegible] ut dicitur [illegible] et illorum ad quem modo ut [illegible] et sic nos dicimus in theologia synderesim [illegible]. Sic intelligendum [illegible] ut deliberant [illegible] immo [illegible] in magistro [illegible] possit intellectus perficere [illegible] sic forte fecit angelus.

Ad secundum quod obicitur quod [illegible] potest [illegible] ad quod ordinatur [illegible] conversione [illegible] deficit [illegible] illa non cogit [illegible] quod opus ad premium [illegible] est difficultas [illegible] alias non [illegible] sic patet [illegible].

Ad tertium quod obicitur de conversione quod [illegible] dilectionem dicendum quod [illegible] conversione [illegible] dilectione non [illegible] ut desiderat [illegible] a nobis [illegible] qui optat deo honorem et gloriam [illegible] obsequium divinum [illegible] conversio per [illegible] conversio per [illegible]

[illegible]

Vtrum in conversione bonorum angelorum meritum sequatur premium

In prima decitatur unum ceciderunt. Secundo utrum in quolibet loco in terra ... sit per ... Tertio utrum in hunc ordinem placatorum ... sicut inter homines. [illegible] de quinque locis quod ad angelos minores. Secundo quod ad luciferum et ... o[illegible] confligendi modi. [illegible] adversarium. [illegible] ... de lucifero [illegible] aliusque a ... [illegible] distinctione decitatur. [illegible] angeli corruerunt et deinde quis locus post ruinam et quis locus ordo in loco eorum.

Ad intellectum eorum que in hac parte dicuntur de lapsu angelorum ea incidunt querenda. Primum est de quo ordine ut dignitate ceciderunt. Secundum est utrum aliquid ceciderunt. Tertium est de ordine sive platione eorum per casum. Circa primum duo queruntur. Primo quod de hoc ordine fuit lucifer. Secundo de quo ordine lapsi sunt minores angeli.

Queritur ergo primo de quo ordine fuit lucifer, et quod fuit de supremo. Sicut ostenditur Job .xl. ipse est principium viarum dei, sed non ordine nature. Ergo ordine dignitatis. Ergo fuit precellens inter ceteras creaturas. Ergo inter angelos. Item Gregorius .xxxii. moralium exponens illud Ezechielis: Tu cherub extentus et protegens et cetera. Ait quod comparatione eius, fuit ceterorum claritas obumbrasse creditur. Ideo ipse extentus et protegens. Item illud Lucifer: Gregorius: Vide nunc dum ceteris agminibus angelorum prelatus eorum claritatem transcendendo ex eorum comparatione clarior fuit et cetera. Item Isidorus in libro de summo bono capitulo ... ut ... a genitura malicie et in iudicitate placita erunt excelsa fuit condita hunc tamen in prelata sunt ... creata. Item ratione lucifer appetivit omnibus preesse et credidit se posse optinere ut nulli subesset. Sed hoc non esset probabile, nisi videret se omnibus precellere. Ergo fuit de supremo ordine. Item peccatum eius maximum fuit inter peccata omnium angelorum ... Sed tanto maius est vicium quanto in nobiliore natura. Ergo similiter natura huius omnium aliorum. Ergo quod ad naturam ceteris maior fuit. Sed quod Ezechiel .xxviii. dicitur ad luciferum: Tu cherubin, beatus Gregorius exposuit. Sed est supremus ordo non est ordo cherubim sed seraphim, sicut vult Dionysius. Ergo non fuit de supremo ordine. Item Damascenus .ii. libro capitulo .iiii. ... ex his angelicis virtutibus que preerant terrestri ordini, id est, eius qui est circa terram est ordinis et cuius terre custodia a deo commissa. Et Tullius .ii. capitulo sine electione ... Ergo lucifer predamnatus fuit de infimo ordine. Item ratione ... quod si ipse fuit supremus, ergo magis fuit deo conformis. Ergo magis ad peccatum inhabilis. Ergo non peccavit ... aut non ... salutem ... Item si supremus inter omnes angelos, ergo inter omnes creaturas nobilior. Ergo magis a deo dilectus, qui diligit omnia que fecit. Ergo cum facillime sit domino ipsum conservare, non videtur probabile quod ipsum permiserit ruere. Respondeo dicendum quod sicut testantur et aucto[ritates] sacre scripture et sanctorum lucifer valde excellens fuit et ideo stetit in supremo ordine collocatus fuisse. Et ad hoc habent ydoneas conferentias sicut patebit. Sed distinctio ordinum constituta venit ex parte angelorum. Sed tamen quod obicitur quod dicitur cherub, dicendum quod seraphim interpretatur incendium et hoc est perfectio angelice. Ante consiliorum communicationem habuerunt et plenitudinem scientie, non tamen hunc incendium caritatis magis et ... quod cherubim dicitur plenitudo scientie, sed seraphim incendium caritatis. Et ideo dicitur cherub, non seraphim, et hoc non ideo quod esset de ordine cherubim, sed quia habebat scientiam illius ordinis convenientem, non sic habebat convenientem ordini seraphim, scilicet ardorem caritatis ... Ad aliud quod obicitur quod preerat terrestri ordini, dicendum quod Damascenus hoc dicit quia ad unum ministerium quod ceteri et erant subtrahi ... quod ad actum ministerii et quod actus ministerii omnibus aliquibus convenit ex ... scilicet pa-

tebit quod omnes sunt administratorii spiritus. Ideo ex hoc non habetur quod angelus fuit de ordine infimo. Immo esse potuit de supremo et per illud de terrenorum ministerio. Sed dicit quod cum in angelo esset unus contemplationis qui magis pro eminentia est describendus et unus contemplationis attendendus in comparatione ad superius. Sed ad ministerium in comparatione ad inferius. Et quia angelus supremus fuit ex consideratione secundum conditionem suam per fiduciam in superiorem fuit alia unum cum describendus ... qui considerato angeli ipsum fuit duobus modis considerationem ... Ego sum ... Isaias ... multique angelus ... primo considerant in ... in se elevatus est in superbiam. Ad primum quod obicitur quod nunc ... ad ... Dicendum quod non est aciem voluntatis in angelis omnibus libera erat et utrumlibet ideo sed omnipotentie poterat quo volebat inclinari et hunc est quod ille ... peccavit, ut ... non vicio conditionis ... libertatis ... et excellens in ... dignitate et conditione ... et quo altior erat ideo cecidit ... et quia forcior ad malum se convertit forcius ... Ad illud quod obicitur ultimo quod ... de nobilitate creature sue sic permitteret cadere. Dicendum quod nimia misericordia dei ... fieret ... nulla modo infligat tamen potius ... quos ... reputavit abiciat. Unde ... sic ... dicere ... in nobilissimo homine ... quem ... manibus plasmavit ... de nobis ... apposuit ... ut addiceremus quod de ... et in ... primo motu cordis nobilissima ... equalis et ... et ... per ipsum ... adam et tota posteritas usque ad finem mundi est mortalitate ... penalitate ... Sodoma ... ex hiis efficacissimum ... quod horrendus est incidere in manus dei viventis .ii. ad hebreos .x. ... non pepercit nobilissimo angelo ... de ... et ... se extollit ... debeat ... supremo.

Secundo queritur de quo ordine lapsi sunt minores angeli et quod in de omnibus. Augustinus: de quibus ordine aliqui ceciderunt. Secundo Gregorius dicit in omelia penthecostes quod ad omnes angelorum ordines aliqui homines assumuntur. Sed hoc non esset nisi ad restaurandam ruinam gloriose quod de quolibet aliqui corruerunt. Item probatum est quod lucifer fuit de supremo ordine. Ergo si de illo ceciderunt in quolibet fortius de aliis. Item omnes angelorum ordines ... salutem ... omnes sunt administratorii spiritus ... quod omnibus suo modo homines ... ut ... solacium. Sed sic angeli ... ho ... [illegible] angelis eorum ... lapsum ... quilibet ordo ... Sed ... de angelis ... non pepercit ... omnes labentes sunt de infimo ordine ... ordo ... nomine angelorum ut infra patebit. Item ... vocat demones ... angelorum ... de demonibus ... seraphim et thronos ... de hiis ordinibus nulli ceciderunt aut si ceciderunt cum non possit probari per scripturam nullo modo est asserendum. Item angeli ... ordinis sunt subtiliores ... subtiliores ... subtiliores ... [illegible] ... subtiliores ... subtiliores ... in ... subtiliores ... ordine steterunt aliqui quod omnes ... aliqui

quod oms de illo ordine. g° no e ponere de illis omnibus ordi
aliqui ruerit aliqui steterint. Ad ii° qr sic qr sca dicit tamen
puit exceptum de omnibus ordi^bz aliqui lapsi sunt et hi
repleti dicit hug. et io p tuam. cu. iv. de supremo ordine
aliqui sunt si aliqui ut lucifer cecidit e q omnis sente
tunc am ruina. Ad i q° ob. qr omnis dni. angli
Ad q angli sunt qr est nomen officii qr e multi. gne omn
est ut patebit. s. apparet tn ipsorum ordinum dequ e
quentius inuenit aliqui. et io satis pot gnali loquis
a similitudine omnis. Ad i° q ob. qr septura no notat oia
noia. Ad q sic in malis quidam sunt qui mox nominata genu
eta sunt malo. i. e bonis quidam sunt qui mox nominata genu
ta sunt bono. ut scripsit eccli. dicit ca. i° genuit etc.
ut q d sedem in dns tercii scit adinuicem. io noia hor
ordinum demonibus no attribuunt dicimus ipsi ex in disposita
cecidit ad hos ordines sed ad alios. tn noia aliquorum retinent
et qua sunt boni et angli ut sunt pucipatus et potestates. Ad i
q ob de amore illi. Ad q e hic locus amore illi i agro
ore in electo ubi ... sunt quis spiritus diuini uos no hr in na
medea occidit filium et prius odit ho ho quam sperunt sanuerit
maior e discordia uo. et q lapsi sunt a statu sunt s
uo electi no igt io no hr electum.

Conuenit q ut ad lapsum tot ceciderunt. Ipu
teri ceciderunt i infinitum q ad loqui. Sui uo i infin
ale supplicium.

Quod aut ceciderunt in locum infernalem qr catan
to profundior. qnto gradus excellior. g° si ceciderunt
de loco altissimo ut de empyreo. in q detrusi sunt i logi infi
i i icuumii. Item anglis scis per mundiciam et lucem sap
debetur locus mundissimus et lucidissimus sicut empyreum. g° a q
uis demonibus immundis et obtenebratis debetur locus tenebrosissimus
et immundus. sed ille locus e infernus et subterraneus qui dr infernus
etc. Item hoies mali post mortem statim descendunt in infernum
sic dicit job. xxi. ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna
descenderunt g° eadem ro sit anglis eis q hominibus malis. g° sta
tim ceciderunt in locum infernalem. Sicut dicitis q sunt uel ic
ta ex infirmo adinuicem exercitium. g° hoies de septimo e suggesti
a ad malum et satan pot exercitium apparitionibus carnis g°
in fectibus exercitio per demonem. et sicut hoc patet in
inuisibiliter agere. g°. eph. ii. ambulastis sm pncipem potestatis
aeris huius. hi demones aere inolem. g° per dia inigs e i
hoc gere. Sed in e potius e i sua g° etc. Et ostendunt e
q dya nos temptant et tempt ut x ut dicit in ii. iiii. de
uob et no tm scptura doct. sed e experientia. g° etc. aug
lus i sic in operatur agere nos operari. g° etc. Item i infinito
nulla e omnino redemptio. qui descendit in infernum nusq ascen
dit. g° si demones deiecti essent i infinito nusq possent
ad nos uenire. sed ueniunt g° in infinitum nusq descenderunt.
Re. Ad q e tene pz ex ps septuris locus demonum post lapsum usq ad
diem iudicii no e locus subterraneus q uocamus infinitum set aer cal
liginosus in quo gnaliter demonum multitudo inhabitat ut dicitur
qui deciuisti sunt i infinitum. h e uestio. in uicio aliq det
tatum hoc aut bn edo q aliqui descenderunt ad torquendas
aias. h q hunt deputata unt se maledictis officia.
Pro aut q in hi aere sunt e pp humanum exercitium. sicut
dicit aug. inmge de quos pscicbat futuros malos eos fecit
n prit nostr qbz hoc usibz eos accomodaret. ut diuina di
spo hi exigit ut et depuaricatoribz anglis obsequium

dam modo electorum ebat et relicta et scitu. bn uti malorum
prius uolunt et o no eos deiecit in infinitum. sz lacq addit at
tam ipsis demonibus. tn qr ad statum pecti. tn qr ad statum ex
citii sui belli. aer. iii. caliginosus pp caligine genuit ten
ebris ter culpe. sz pp mobilitate et subtilitate conuenit ueloci
anglice. uel aliquibz inuic sentit consuetudine sequunt et nostro
licat sic uniuscuiusque. Ad e q° q ob. quod de altissimo in
profundissimum. Ad q ii ostendit sic eos recubuit q ruine
runt. sz dns no statim retribuit. sz simul cu oibz eos illuc
expetit pride quos ipi sua pcussitate induent pateret. Ad
il quod ob q anglis bitis locus debetur altissimus. Ad q a
uis sit eis debitus no tn i sunt semp. sz et nos ad explendum
suum ministerium. g° dico q q uis locus infimus et uilissimus sit demonibus
debit. tn eis differtur pp nostrum exercitium. Ad i q ob. de
hibz mal post mortem etc. Ad q no similiter oio. sz solum quoad
statum poene no quo statum deuincta. uel exercitii no e sile
similiter. i. melius patebit. anima in uo e depu ad ministrandum
sicut angls. Ad e q ob. ubi do q de insecuite. agcum hoc
Ad quod no. imo nimia sp exaltat in ubi eq forte dat
scintilla osciet. Sed demone dat bonum angls et sui habent
sua gram et spm. s. finum qui uincit omnem pstate. quia mors
in uita in pnci aut e potestes possunt separare aca di. ut
ille amor e adinuicem pualere omnibz et omnia mucenti
pp hoc ut habeat exercitium infirmi pficit. dat de anglis
suis anglum sathane qui eos colaphizet sic colaphi
zauit paulum.

Sed q e hoc ut in ceciderit in infinale suppliciu. uis. i. cui
reuerti ugz sunt. et q sic sit dt e Jac iii. inflammata agere
pena striudet. sic dya uero sit ut i aere l subterraneo seco
tormenta flammarum. Item hoc uo ratione pp silem anglum
si q uis no sit amissio absoluta tn i ipsa missio hut
primum sue gloriouis. s. beata uisione et p ipsum pdederunt
oper pena infinale. Item in amnon. et g aus e ing
sp eu di. uisto omnia pondatis peti anglici. qz huanu
sz ho descendens in pcto sine aliquo interuallo statim punitur pena
gehennali et incendio. g° multo fortius de anglis mal. In pro
duo sunt ausio omnis io et incendi pendz sua pena. sic tamen unsi
oms ausionis et afflictio ignis gustioi. sz statim ut peccauit q
missio uterne uisionis et puitus e caren uisionis. g°
pi rone pena afflictionis. sz he pena illius ignis. g° etc. Contra
q. i. ihu filii di ut q uenisti an tpe torquere nos. g° angli
no dum torquebant. Item si pinterent pena ignis similiter
cu ille agat in passe et odigna pati. g° eu dyn corpli
obsidi, sicut seue igne in q eu tot ..ant in monte
ignis purgatorium restringat. sz no e i ponendum g° etc. Item
si l torquerent igne illu cu ille sic sume afflictionis uo de
learent. In pecto hois suu inficiendo ast pariter. g° cu infide
hoc desiderent no pu et plures. Item si torquerit igne
illi cu no sunt in ei sper. carbo flamma et lux. Ipo q
spe. no luce et lucet. q no affligitur in deci eos sicut si elu
cem. g° ul flamma l carbone. sz neutri ista lacz g° etc.
Re. Ad q e hi sunt diuise pones doctorum quidam qui dnt
entes p sacre glo. et residantes ultione diuine iusticie sunt ign
ere. dnt demones uaris sunt puri suppli ignis sic multi
licz ignis tenuse q p ultimam damnum et au li no sic
melli q igne cruante in se concrant in beatus cu alia
grata cogitur ponere demones afflictione lapsu puacio bni
uie s aptata eis in quibz pinerent et in quibz cruciantur.

ii ubi dt glo. ... est diabolus ... facta est ... in gehenna
semper arch

II

Interiset ville incendium quoque discernit sic Fessercannis ... caret ardore in aliquo loco poena, sed quod est difficile ... demones habeant eam inseparabiliter unitam sicut ... melius patebit ... non videntur actu puniri tamen ex verbo evangelii ... mala facere et mala ... multiplicare. ... Alio modo est quod demonibus ... pena ignis usque post iudicium ... [illegible]

[illegible]

... angelorum non impedit ... pena ... malos ab ... [illegible]

[illegible]

... excellentia ... ad victoriam ... ordo ... [illegible]

... ergo ... Iob ... rex super omnes filios superbie ... Item ... Ite maledicti in ignem eternum qui paratus est dyabolo et angelis eius ... vocat maiores angelos dyaboli ... [illegible]

[illegible]

Ultimo ... demones et ... filios lucis ... [illegible]

[illegible]

Utrum inter demones sit ordinum distinctio

Utrum inter malos angelos sit prelatio

cunt libere alii sibi. cum per appetitum ei subiciuntur. Ad id quod obicitur quomodo fit in placato. dicimus quod non est electione sed violentia. sed ideo quia non et divina institutione. alii enim qui dotatione data est eis ius ministrandi. et potius unum quam alium. et deus ordinavit ut cum in potentatu et sapientia magis potentiores vel sapientiores subicerent divinitudo. et hinc est dicitur quia ideo in malo ministerium exercent ex qua ditione acceperunt in sibi invicem prelationem. sicut fecerunt sic decertit boni. et cum cessabit status ministerii cessabit status prelationis et tunc de decetero erit placatio. Ad aliud quod queritur de iure. dicimus quod nulla omnino est placatio de iure. quia cum ipsi demones subiciuntur prelati et precipiant quod ius eorum quod rumpunt iustitie dum pariunt ius suum temptationum sed ullam maiorem iuris obligationem. sed solum malam voluntatem obediant. non est simile de homine qui statuit per preceptum suum et ideo non valent rationes ad hoc inducte.

Ex parte ista sunt dubitationes circa litteram primo quod dicit quod demones eos cadentes caligo aeris superioris suscepit ad nutum pro bonorum. quero utrum ex hoc quod ultimo dicit quia debeant iudicium adventu exercitium sic deputata. Item in dyalogo legitur quod quidam comedit lactucam et statim obsessa est a demone. et idem dicit quia dyabolus erat in lactuca. quam momordit. quero utrum quod sic fit terra. Respondeo dicimus quod divina clementia locum sequestravit pro nobis demonum ne nimis acte nos temptarent in terra nimis anobis longinquum ut possent nos exercitare. Verum quod habitent in caligoso aere. Dicimus quod ideo ad nos veniant hoc permissione est. Verum cum caliginoso sit aeris misericordiam fugiat enim quia per motus multis ab altitudine. unde quia sic intime vero est turbulentus et vexatio transmutationis impressionum. et hic est quod frequenter commovent ventos et pluvias. Item queritur de hoc quod dicit. In isto aere caliginoso qui eis carcer est. videtur quod nullo modo sit carcer. quia discurrunt quo volunt et spirituales sunt. ergo ubi habitant non detinentur carcere. Item necesse non potest commovere vel conturbare radium. ergo nullius fortiori spiritum. Item cum non habent visum corporalem videntur tenebris quod ullis locus sit eis caliginosus. Ergo potius videntur tenebris corporalibus. Respondeo dicimus quod sicut ex quadam congruitate celum empyreum est angelis ignis locus conveniens ratione tam ex luce tam ex spaciositate sunt in se possunt dicimus palacium. attestantes claritatem et totius illius ampliationem sicut e contrario possumus aer ille caliginosus carcer est propter naturam et obscurum non obscuri quod obscuritatem vel aliter angustius. Sed potius quod attestatur miseris aeri et frigori tenebris et commotionis distantiam non sunt carcere dicitur. et sic alio modo locus talis locat spiritum est non corporalibus in eo ratione modo contineat et sic patet obiectio. Item queritur de hoc quod dicit. Et non habentes potestatem ad hoc quod potestas temptandi dolere quam tamen non habent contra iob. xl. non est potestas super terram que possit ei comparari. ergo si vires eius excedunt vires nostras quomodo deus debet nobis augere posse quam demoniis non in iuste agere et equaliter dum exponunt debile forti et fortis fortem contra debilem. Respondeo dicimus quod potestas illa de qua loquitur iob. est potestas virtutis naturalis que est potestas temptandi. Potestas temptandi debilis est sic fortificet per consensum temptationis. debilis vero est homines quam non prevaleant volente. quia tamen per nimiam cautelam et vigilantiam multiplicem nos decipiunt et alliciunt ideo fortis est et adeo quod pauca essent que non vi dent vel de est astuciam et fallaciam restringerent. quam in fine mundo iudicio permitteret dilatari non potestatem temptandi dicitur datur. non confrendo novam potestatem. sed sinendo ipsam operari sustinendo potestatem ratam quam iam habent. Item queritur de hoc quod dicit. quod non est status nullus spiritus victus et prostrare aliquam. contra quia probabilis videntur quod dyabolus magis qui contemptu. adam temptavit et postmodum victus est. quare ergo non nunquam modo temptat quod est contraria potestas. Et dicimus quod sicut hoc non est sed

citius demonum adeo diminuit in fine quod temptationem possit habere non sic dicimus tamen est cum fortiori temptet in fine. Respondeo dicimus quod circa hoc difficile est intelligere quod ratione fiat diminutio in illo exercitu demonum non ulterius ipsa cum videamus contingere per legem belli ut qui sunt amoveantur a bello quod tamen ipsi difficile est declarare. Verum quod dicatur origenes melius est dubitare quam se habet ad distinguere.

D VII

Sicut dictum est quod angeli et cetera. Supra egit magister de aversione et conversione. In hac parte agit de confirmatione et obstinatione et dividitur hec pars in duas. In prima agit de confirmatione et obstinatione. In secunda de quodam ad hoc pertinente. secunda ibi. Dicitur etiam mali angeli et cetera. Prima pars habet iiii particulas. In prima ostendit quod alii angeli per conversionem et aversionem sunt perpetua confirmatione et alii per malitiam obstinatione. In secunda querit utrum habeant arbitrium libertatis et ideo ad hoc in. sed cum non boni peccare possint et cetera et ideo dicatur in. Ad quod dicitur quod hoc sit tantum gratia. In quarta vero triplicem explanat quandam auctoritatem inductam in. quod ergo solutum est et cetera. In duobus libris de dictis. In quibus mali sunt in malitia obstinati et boni per gratiam confirmati. In quo obstinatio et obstinatio stet cum libertate arbitrii.

Ad intelligentiam huius partis circa duo intendit hic quero. Circa primum de obstinatione malorum et quod sit ad malos. Circa secundum de confirmatione bonorum et quod ad bonos et malos. Circa primum queruntur tria. Circa primum queritur utrum in demonibus non sit potentia resistendi. Secundo utrum sit in eis male voluntatis conversio.

Quod vero in primo utrum affectio vel voluntas demonum possit resistere. Quod non quia in primo damascenus dicit quod hoc est angelis casus quod hominibus mors. Sed homo per mortem non potest recuperare bona que in vita non amisit in vita. ergo et cetera. Item augustinus in libro de fide ad petrum. sic dicit de angelis ut quia voluerunt superbia bonum esse Et quam noluerunt nunquam eos divino munere repararet. Item hoc videtur ratione. similiter est confirmatio in bono et obstinatio in malo. Sed angeli stant ut beati vero confirmati sunt in bono. ergo et mali stant ut peccaverunt obstinati sunt in malo. sic ergo boni non possunt cadere sic vero mali resurgere. Item gravius peccavit angelus quam homo. ergo et gravius debet puniri. Sed peccatum hominis punitur sicut a pena temporali ut pena angelica de qua nullus evadit. ergo necesse fuit peccatum angeli quod erat mortis spiritualis puniri pena mortis. Sed non poterat puniri pena mortis ergo necesse fuit ipsum puniri pena dampnationis eterne. Sed contra. ad restitutionem non est dum sufficiunt hec scilicet condonatio divine misericordie et contritio penitentie. Sed ut homo est potentie est angelos lapsos esse. ergo in eo est restituti. quod autem possit esse condonatio misericordie ostenditur quia misericordia dei est infinita. Lucifer et demonum est finita. Vincat et superat finitum. ergo divina misericordia potest remittere peccatum. Sed si tu dicis quod potest de potentia. sed non de condecentia. decet misericordia dei summe manifestari cum sit summa. ergo si sic manifestat in summo scilicet ut remittitudo maior quam in peccato hoc fine peccatum luciferi. ergo decet ipsum ordinare in. Quod potest esse dolor penitentie in dyabolo ostenditur. quia cum aliquis sentit se ad esse quod odio habet et abesse quod diligit dolet et tristatur quia sic dicit augustinus de civitate xiiii. dolor est de hiis que ab hiis habet quod nobis nolentibus accidunt. sed dyabolus sic ex peccato suo amisit illa nobilitatem quam habebat in celo et gravi pene in inferno maxime diligit et sibi maxime odit. ergo penitet dyabolus quod fecit vel quod voluit vel saltem potest est ipsum aliquando ad hunc statum devenire. Si tamen non est ergo potest ex parte angeli esse dolor penitentie ex parte dei condonatio misericordie. ergo et cetera. Et hec ostenditur quod si bonitas ei non potest restitui. aut hoc est ex parte angeli aut ex parte peccati. sed ostenditur quod non sit ex parte dei triplici ratione. prima hec obstinatio male non est nisi ipso et ad hoc non est defectus non possit ergo non habet causam efficientem sed deficientem. Sed deus nullius est causa deficiens ergo non est causa illius ipsius. Item est hoc deus antecederet

vel affectio vel votum de quo possit ratiocinari

om̄s hoīes ⁊ anglos uult saluos fi. ut dic̄ dq̄m. q̄ñ
cauit. sū plasmau̅ ad penā. s₃ ad gl̅iam. s₁ g̃ nō ulc̄
angelos malos but. h̄ solū nō q̄. s₃ nō cessit
cessi exc̄i. q̄ glia to ulcior. q̄ hoc accedit. nō g̃ uo
dei. Tercia ē h. si diu ueniam petet dn̄s. nō repelleret
q̄ sic dic̄ ambros. ipē recip̄ q̄stigi ad se h̄ iustū ē. q̄
iustiā de ullo m fic̄. ꝑ q̄ciu̅ hō do sinerit. si penit de
boīs de bona p̄terita nō accepcat. g̃ illi si penit de malo
.ui. q̄ mala reintat. et h̄ expectat ad finē iudicii. g̃
rō q̄ nō dyā nō pot rectifi. nō pot ꝑuenire ex p̄te
dei ut p₃. ex h̄ explicit rōne. Cōsiderit q̄ nō ex p̄te n
angeli reputit uetēb ipo p̄auc̄ ān defi. ad pe. si hū
ana n̄ ꝑ q̄ adeo nūsa bonitate pdidit uolūtatē ex se ipa ture
hr̄e potius₃. nullo possibili h̄ n̄. hūet anglica q̄ q̄nto
minū g̃uat pondē terre corporis tanto mag₃ h̄ eet p̄dita
facilitē. Itē h̄ m̄ ꝑ rōne q̄ angeli peccando nō amis
it arbitri libertatē. q̄ libertas arē est ei nāl. s₃ rōne li. arē
erat susceptibilis rōnis rectitu. a sui n̄. g̃ ad h̄ q̄ ē erepten
sue ē suscep. Itē si n̄ angeli eē cū illi īpossi
res p̄mos n̄ ē cū. de fili. ē cū. q̄ sola p̄o adiūat deo. g̃
dē eēt cā qui talē iūy fec. g̃ nullo m̄ dē ē cā īpo hō
mi n̄ n̄ angeli. Ostendit ⁊ q̄ rō nō sit ex p̄te pcti q̄
sliti. q̄ pcc̄ angelicū nō excessit pcc̄ hoīs difinitū. q̄
ad ārn ādicōnē. g̃ nō nocuit ī finit. plus q̄ pcc̄m hoīs
s₃ pcc̄ hoīs ⁊ sl̄ auferet rectitu nō tm̄ abstulit possi ad
rectitudinē. g̃ uel q̄d pcc̄m angeli ⁊ si mag₃ elo
gauit nō elongauit infinite. g̃ uel q̄d elonga
uit eū possi ad reditū ⁊ h̄ n̄ uel rō ex p̄te p̄
cati. Cum ē q̄tulaꝝ gr̄a si adueniꝝ uo dyā ex
pelleret totā culpā locū de grā gr̄tū faciete. s₃
morbus qui modico remedio adueniente p̄ cu
rari n̄ dr̄ icurabil de se. s₃ p̄ defcm̄ remedii.
si d n̄ assit. g̃ īpossi rectifica i uo ā angeli n̄
est rōne culpe principalit. pcc̄m culpa n̄ induāt ne
cessitatē uoluntati q̄ ē i uo ꝑ q̄ ug ē ⁊ l ꝑ q̄ liba
⁊ l stabil. g̃ si n̄ iduc̄ necessitatē g̃ n̄ auffe possi
ad oppo ⁊ h̄ ad rectitudinē. g̃ n̄ uenit illa īpo
ex p̄te pcti. g̃ nullo m̄. R. ad q̄d sic sci dnt ⁊ anc.
uo dyā nullo m̄ pot rectificari. s₃ q̄d h̄ illud p̄o
p̄dicato ꝑ m̄ aliq̄ hr̄e aliq̄ ordinatōm ad
actū. nā si intelligatur de po effic absolute ab
s₃ dubio potent ē de dyā restitue bonā uo
tm̄ ex p̄te dyā n̄ ē ordinato aliq̄ ad h̄ immo tā
uo. ei īpossi dnt scā rōnes ostundunt. si a
q̄ratur cā īpo ad rectitu. intelli ē ad h̄ q̄ ad rectitu
nē uo ꝑ actuale pcc̄m duo cōcurrunt. s.
ex p̄te uo. pn̄a. ex p̄te dei grā carent ⁊ ut₃
deest dyā ⁊ ido oīo deest ei uiā rectificat. si q̄
ras ultius q̄ hoꝝ ē cā deffeiꝝ aliis ad q̄d deffcꝝ
penie ē rō q̄ deficit grā grātū faciens q̄ ad il
lā disponit pn̄a infor. Rursus si q̄ratur q̄
deficit penia. d q̄ deficit grā gratis data q̄
pueniat uolūtatem ut peniteat ⁊ sic nemo nūq
ꝑat ad grām sic iā melius patebit. Si q̄rat
unū ueniat deffeꝝ grē grātis date. ul q̄ sic rō
ab ut₃ duo deffeꝝ n̄ p̄t hr̄e n̄ cam̄ deficientē
⁊ h̄ n̄ dē nec n̄ angeli p̄ eē sed cā s₃ necm ē q̄
ꝑa culpa q̄ dyā ⁊ egrotauit ⁊ egrotat.
nō pateat aditus grē ⁊ i h̄ consenciunt ōter om̄s
qui recte sapiunt cē n̄m. s₃ unde h̄eat
culpa dyā hanc irremediabilitatem diuisi sunt uarie.

opinantes. Quidā n. supponunt rōm ex culpe cō
pone ad seueritatē iudicantis. q̄ n. dyā ⁊ angeli ei
grauissime peccauit dn̄s seuus iudex statim eos
deputauit eos sic iudex magnū latronē i turpi
latrocinio deprehensū statī facit suspendi cū uix dissat
suspendiū uni pui latrong q̄ potuit hr̄e aliq̄ ex
cusatōnē. s₃ h̄ rō congruitatis ē. q̄ esto q̄ dyā mūs pecca
s₃ tūc uideret posse redire ⁊ nos uidem q̄ de facit
miam cū scelerata q̄ t. et aliq aliqū q̄
modicū pecca deū grati in finū ⁊ io congruitatis tm̄
ē. Alii supponunt rōm ex cōpone culpe ad statū
peccantis q̄ peccans fuit sba spualis oīo n̄ hn̄s po
dus carnis ⁊ q̄ sba spualis ē ⁊ sp̄ in actu suo uit n̄
lassatur. immo cōtinue h̄ iordinata uo ⁊ cōtinue
grām ipugnat. id n̄ offert ubi grā. s₃ i h̄ n̄ sunt
rōnes necc. tm̄ q̄ pondus carnis nō inclinabat
hoīem pm̄ ad pcc̄m. io nec adeo excusabat ut pcc̄m
ei capet remed. n̄ ē cē careri cau. mi adeo
angelum īpediebat. sunt ut aliā rō q̄ deus grām grātis
datā frequent dat hoī existi in actu uolūtatis peccandi.
h̄ n. simul stat cū culpa ⁊ h̄ exm p₃ in paulo q̄ con
uers ē ⁊ circumdatus luce in actu pcc̄i sunt tn̄
congruitates q̄dā alate. Alii supponūt rōm ex p̄te cl
pe relato ad modū peccandi. ꝑ opp ad pcc̄m hoīs
q̄ n. hō alio suggerente peccauit io dignū fuit ab a
lio releuari. Rursus q̄ totum genus huma
nū cecidit ne totum perire₃ congruū fuit redu
ci ad rectitu. econtra est in angelicis spiritib₃ q̄ n̄
peccauerit p̄ tep̄tnem maxe lucif. io nō redie.
unde g̃g. m mor. nu. nunc luā pm̄ statuit ac
cepit q̄ n̄ pruaīs amisit. s q̄ cecidit ꝑ p̄tem
q̄ pcc̄m fuit pte ⁊ ꝑ io n̄ debuit rectificari. unde
au. in libr angloꝝ deum deserendo pierat ea ā p
ierat i eterna dampnatōne remanet. s₃ i h̄ sunt
sunt rōnes congruitatis q̄ si hō peccass₃ ꝑpa uolūtatē sn̄
suggestiōne ul particularis n̄ uideo qūom nō poss₃ re
cupare bona uolūtatē dn̄o resti. Alii supponūt rō
nē ꝑ cōparatōm ad statū peccantis. q̄ temp̄ meriti
⁊ status merendi erat eis ꝑfixus usq₃ ad pmam
bonā opatōnem ul malam ⁊ io sic hō post
temp̄ merendi ꝑuisit quātum₃ peccauit pū
dū tm̄ mors ⁊ qualit₃ peccauit ulterius nō pot
bonā uoluntatē readquirere sic ⁊ de angelis
intelligendū ē. et h̄ m̄ assignauit dama ē
dixit. q̄ h̄ ē angelis cas. q̄ hoīb₃ mors ⁊ ca
defi——— au. de fi. ad. pe. cū dix sic
cauit de angelos ut——— qui ꝑ tuo
boni eēnt ⁊ q̄ nollent nūq̄ aliq̄ di
no munc repar₃ ⁊ h̄ temp̄ meriti ⁊ sta
tus merendi ꝑfixit usq₃ ad pm̄ cōflictū ⁊ hāc rō
nē ēdo ꝑpām ⁊ necessariam ⁊ h̄ p₃ q̄ si aliq̄ passio
test aliq̄b₃ sb sui mest eis ꝑ aliq̄ gn̄e. dyā aūt
nō pot bonā uolūtatē recupare. id est obstinatus.
⁊ sim iudas ⁊ alius hō pcc̄r dampnatus. cōstat
q̄ tē nō pot n̄ rōne nec n̄ rōne modi pec
candi. q̄ si est gn̄e si g̃ nō inuenit cōtatas
n̄ apte status q̄ ut₃ ē ex statū meriti ul ē.
q̄ i ā ē rō potissima ⁊ necessaria ⁊ h̄ clarius p₃ i pcc̄o
si diligencius cōsideretur. nā pcc̄m iude in principio
nō abstulit possi ad iusticiā ⁊ tm̄ sn̄ additōne
⁊ sine inouatōne solo tempe merendi transeunte.

III

factus e(st) impo(tens) ad bonam uoluntatem. deus .n. de
cuit offerre gr(ati)am q(uando) dum est t(em)p(u)s uiendi quo tr(an)-
seunte cum no(n) fuerit g(ra)c(ia) alia disp(ositi)o(n)e n(on) offert gr(ati)am
q(ua) p(er)ueniat uo(lun)t(at)e. Confirmat ad penam. 7 f(acit) re
manere uoluntate(m) i(n) pena sempit(er)na 7 s(ic) i(n) culpa.
Et si tu obiciat q(uod) cum deus p(re)uideret q(uod) dy(abolu)s lap-
sur(us) erat sic p(e)c(c)aturus q(uod) p(ro)fuerit ei s(ic) modicum
t(em)p(u)s uiendi ut n(on) h(ab)eret spacium redimendi. s(o)lu(tio). ad
hoc q(uod) in (con)dic(i)one rerum no(n) attenderes to(tam) ur(tut)e(m) 7
iusticie p(ro)ui(ncie)? s(ed) sapie(nti)e/ de(cet) .n. diuina sapia
in unaq(ua)q(ue) re duplicem c(re)atura(m) ro(n)alem. ad
h(oc) q(uod) ee(t) uniu(er)su(m) (com)pletum/ una(m) cor(porale)m uu(n)cta(m) u(e)l a(ni)
ma ro(n)ale(m)/ alia(m) absoluta(m) 7 sp(irit)uale(m) s(ci)l(icet) angelum
. et q(uonia)m s(u)b(stanti)a o(mn)io sp(irit)ualis e(st) o(mn)io i(n)corrupti(bi)lis 7 i(n)ge-
nerabilis n(on) potuit unus angel(us) ex alio p(ro)duci.
io sim(u)l p(ro)ducti sunt 7 sic sim(u)l p(ro)ducti sunt. s(ic) 7
sim(u)l glorifi(can)di cum disp(osi)ti ad sim(u)l glorificari.
Et q(ui)a sunt sp(irit)uales 7 incorruptibiles nullo m(od)o
h(abe)nt retardac(i)o(ne)m. hinc e(st) q(uod) in loco glo(ri)e sunt
(con)diti .s. in empyreo. 7 s(ic) de p(ro)x(im)o ad gl(ori)am disp(osi)ti
7 ro(ne) n(atur)e 7 loci 7 io t(em)p(u)s uiuti e(st) eis ita b(re)ue p(ro)
fixum. sicut potuit 7 io usq(ue) ad p(ri)ma(m) aucsione(m)
u(e)l (con)uersione(m) delib(er)atiua(m)/ ho(m)i uo q(uia) (con)ditus e(st) i(n) cor(por)e
ali/ ad p(ro)creanda(m) p(ro)lem ad cultu(m) dei 7 s(ic) in dispo(siti)one
remotiori a gl(ori)a datus e(st) lo(cu)s distans ad uiendum
c(on)su(m) (con)dic(i)one .s. p(ar)adis(us) t(er)restr(is) 7 p(ro)lix(us) est ei t(em)p(u)s di-
u(er)sus s(ecundu)m offic(iu)m p(ro)creandi p(ro)lem. Et p(ro)p(ter)ea cum pecca
uit angel(us)/ statim exiit t(em)p(u)s uiendi 7 statum/ s(ed) h(om)o
uo no(n). 7 io iste potuit rectificari ille uo no(n).
et h(oc) est q(uo)d d(icit) au(gustinus). de mirab(ilibus) sac(re) sc(ri)p(tu)re. angel(u)s
de sublimissimo sui ordinis statu cecidit io resur-
gere no(n) potuit p(ro)p(ter) h(oc) q(uod) uo(lun)t(at)is angeli n(on) e(st) flexi(bi)lis
n(e)c fuit a t(em)p(o)re ex quo cecidit. q(uia) .n. fuit ex(tra)
statum uie ei (con)stituta reuelata e(st) ei sua damp(naci)o.
7 io s(ic) ubi p(er)sistit n(on) timere dampna(ci)o(n)e(m). s(ic) angel(us) ma
lus p(ro)p(ter) c(er)titudine(m) dampna(ci)o(n)is n(on) pot(est) sp(er)are salute(m) 7 p(ro)p(ter)
absencia(m) gr(ati)e no(n) pot(est) penite(re)/ 7 io n(e)c bon(us) e(ss)e
h(ab)et uisus fiat e(st) omnia ob(iect)a solule(?). Ad (secundum) d(icendum) .n.
q(uod) ob(icitu)r q(uod) pot(est) e(ss)e (con)donato(?) uite. d(icendum) q(uod) pot(est) de
po(tenci)a absol(u)ta. s(ed) de po(tenci)a ordi(na)ta q(uia) op(er)at(ur) s(ecundu)m ordine(m)
sapie(ncie) 7 illum ordinem deus n(on) corrumpet imo i(n)-
uiolabilit(er) s(er)uat n(on) d(ici)t e(ss)e n(e)c pot(est) e(ss)e q(uia) (con)siliu(m)
dei 7 disp(osici)o no(n) pot(est) mutari aliq(ua) ro(n)e.
Ad id q(uo)d q(ueritu)r q(uia) s(ecundu)m d(eu)s manifestari. d(icendum) q(uod)
sic d(eu)s manifestari uia(m) u(e)l manifestet
7 iusticia 7 io decuit d(iui)na bonitas
in h(om)i(n)e i(n)firmiori 7 i(n) s(ta)bilior(i) manifestare
mi(sericordi)am. 7 s(ic) mane manifestauit q(ua)m unigenito n(on)
p(e)p(er)cit i(n) angelicis sp(irit)ib(us) placuit manifestare p(er)-
sp(icu)am 7 sapientissime 7 elegantissime sen-
tenciam 7 io erra-
e(st) q(uia) uia n(on) aufe(rt) iusticiam. n(e)c e(con)u(ers)o 7 io erra-
uit origen(es) q(ui) totum dedit mi(sericordi)e dei 7 abstulit
locum iusticie. s(ecundu)m q(ue) no(n) sic e(ss)et m(od)o
p(ro)p(ri)et(a)tis i(m)p(er)f(ect)e tum e(ss)et erroris e(st) aufferre adeo
actum iusticie sic auferre actu(m) mi(sericordi)e. Ad id q(uod)
ob(icitu)r de dolore pene q(uod) pot(est) e(ss)e in dy(abo)lo
d(icendum) q(uod) dolor pene duob(us) modis aliquis .n. do-
l(et) de culpa p(ro)p(ter) dampnum q(uod) i(n)currit 7 lesione(m) 7
sic dolere pot(est) quis ex puris naturalib(us) s(ed) n(on)

gr(ati)a g(ra)t(u)is data 7 tunc dolet q(uia) maiore(m) sentit
lesione(m) q(uam) delectac(i)o(ne)m. hanc dy(abolu)s m(od)o n(on) h(abe)t p(ro)p(ter) h(abi)-
tudine(m) peccandi. s(ed) tum h(ab)iturus e(st) cum absorbebi-
tur a penis p(os)t iudicium s(ed) h(ec) pena n(on) disponit ad
gr(ati)am imo solum e(st) pena. q(uia) sic penituit 7 iudas.
alio m(od)o e(st) dolor pene quo q(ui)s dolet de culpa q(uia)
dei ostensiua 7 h(ic) dolor disponit ad penitencia(m)
7 h(ic) n(on) e(st) sine gr(ati)a g(ra)t(u)is data 7 hunc dolore(m) dy(abo)l(u)s
u(e)l demones h(abe)re no(n) possunt q(uia) sunt ex(tra) statum
in quo datur gr(ati)a 7 irregressibiles sunt ex(tra) 7 s(ic) p(ate)t
id. Ad id q(uod) ob(icitu)r (secundum) h(oc) i(n) m(od)o ueniat i(m)po(tenci)a(m) (con)tra q(uod)
n(on) uenit ex p(ar)te dei. sic o(ste)ndit tres ro(n)es p(ri)me.
n(e)c ex p(ar)te n(atur)e angli q(uo)d e(st) de se. sic o(ste)ndunt tres
ro(n)es s(ecundu)m loco posite. n(e)c i(n) ex p(ar)te magnitudi-
nis peccati q(uo)d e(st) de se. sic o(ste)ndunt tres ro(n)es ulti-
me. s(ed) h(abe)t h(oc) culpa ro(n)e status. q(uia) .n. e(st) uo(lun)t(at)is ex(tra)
uite statum abest omnis gr(ati)a q(uia) in statu dampna(ci)o(n)is
adest defectio (con)stitutiua q(ue) due sunt (con)dic(i)o(n)es o(mn)io
dispo(ni)t(iv)es uo(lun)t(at)e(m) ad impo(tenci)a(m) r(e)ctitu(din)is. tum id q(uod) ob(icitu)r q(uod)
no(n) pot(est) uenire ex p(ar)te p(e)cc(at)i q(uia) no(n) excedit
infinitum p(e)cc(atu)m ho(mi)(ni)s quida(m) uolunt solue(re) q(uia) imo.
q(uia) intellec(tu)s angelic(us) e(st) difformis 7 io i(n)telligit i(n) i(n)stanti
ro(n)al(is) cum collac(i)o(n)e i(n) t(em)p(o)re 7 io q(uia) p(e)cc(atu)m angeli
q(uia) e(st) co(n)t(ra) difformem intellectum excedit i(n) p(ro)porc(i)o(n)e
p(e)cc(atu)m ho(mi)(ni)s sic(ut) linea i(n) p(ro)porc(i)o(n)e excedit punc-
tu(m) 7 temp(us) instans s(ed) h(oc) n(on) o(portet) dic(er)e q(uia) n(on) o(portet) q(uod) mor-
b(us) curabil(is) 7 incurabil(is) excedat i(n) infinitum q(uia) un(us)
morb(us) qui in uno statu e(st) curabil(is) p(er) (con)tinuu(m) sui
diuturnitate(m) fit incurab(ilis). s(ic) e(st) ma(ni)f(est)e in morbo
incurabili cor(porali). Similit(er) uide(tur) ma(ni)f(est)e i(n) morbo
sp(irit)u(a)li p(e)cc(atu)m .n. an(te) morte(m) e(st) cura(bi)le solo exces-
su mortis fit incura(bi)le. g(enera)le uide(tur) i(n) casu. q(ui) .n. ca-
dit de loco p(ar)um emi(nen)ti n(on) morit(ur). q(ui) aut(em) de sublimi ca-
dit sine remedio morit(ur). ledit(ur) s(ed) tum mag(nitu)do 7
lati(tu)do no(n) e(st) i(n)p(ro)porc(i)o(na)lis alt(itudi)n(i) 7 io n(on) v(alet) ro(nem) illa.
Supp(osi)to q(uod) i(n) uo(lun)t(at)e demonu(m) n(on) sit po(tenci)a ad b(onu)m
q(ueritu)r (secundum) h(oc) ut(rum) sit in eis male uo(lun)t(at)is (con)tinu-
atio 7 q(uod) sic .i. cor. x. q(ue) (con)uentio xp(ist)i ad belial.
glo. sic xp(istu)s om(n)ia b(e)n(e)facit. s(ic) dy(abolu)s o(mn)ia male.
s(ed) semp(er) facit aliquid q(uia) est s(u)b(stanti)a sp(irit)ual(is) n(on) cessata i(n)
op(er)ando (er)go 7c. Ite(m) jo. iij. dy(abolu)s ab initio p(e)ccat.
glo. ab initio sue dictionis incipiens p(e)ccare (con)ti-
nue usq(ue) i(n) p(re)sens. Item au(gustinus). de fide ad pe(trum) loq(ue)ns
de demonib(us) d(icit) q(uod) mala p(er)sistit uo(lun)t(at)e care(n)t 7 pena
(con)uiui(tur) dicas q(uod) loq(ui)t(ur) de h(ab)itu n(on) de actu. ob(icitu)r q(uod) de
actu p(ro)b(at) jo(hannes). q(uod) d(icit) q(uod) dy(abolu)s adh(uc) s(ibi) arrogat q(uod) p(ri)(us) p(er)
suspirat. Item h(oc) m(od)o ro(n)e dy(abolu)s e(st) obstinatus. s(ed)
obstinato (est) (con)firmato i(n) p(e)ior(e) malo (er)go dy(abo)li uo(lun)t(as)
e(st) (con)firmata i(n) malo q(uia) (con)tinuit (er)go ab illo n(on) p(ote)st re-
cede(re) (er)go 7c. Ite(m) angeli (con)firmati i(n) bono (con)tinue h(ab)ent
bona(m) uo(lunta)te(m) h(ab)itu 7 actu(m) 7 eand(em) q(ua)m h(abu)erit i(n) sua gl(ori)a
(er)go ab opp(osi)tis. s(ed) s(ecundu)m h(oc) m(od)o de demo(ni)b(us) e(st) sit ob-
stinatione (er)go ab opp(osi)tis. Item si p(er)s(is)-
tunt i(n) malo sic(ut) illi (con)firmati i(n) bono. Item si p(o)s(se)t
s(ed) ab actu male uo(lun)t(at)is desistere p(er) s(ed) aliq(uo) m(od)o se
ad gr(ati)am p(re)parare q(uia) dimittere actum p(e)cc(at)i e(st) p(re)pa(ra)-
re se ad gr(ati)am s(ed) ipse nullo m(od)o h(oc) pot(est) sic sup(ra)
p(ro)batum e(st) (er)go 7c. Contra jac(obus). ij. demones i(n)dut.
7 (con)tremiscunt s(ed) t(un)c 7 tunc n(on) sunt act(us) male uo(lun)t(at)is
(er)go m(od)o q(uia) aliq(uan)do mouet(ur) sui oblique 7 s(ic) aliq(uod).

Vtr(um) i(n) demonib(us) sit male volu(n)t(at)is (con)tinuatio

est interpolatum. Item si contremiscunt timor rec-
bit a malo actu. ergo videtur quod aliquando desistant. Item ii.
Pet. ii. demones non peccant adulterio sed execrabile vici-
um glorie magnitudine penarum initi a iudicio perscriptionis
desistunt. ergo videtur quod cessabit in eis prava(?) pravitas tal-
te quantum ad actum. Item demones non diligunt deum. unde
dicit Augustinus quod nullius conscientia potest deum odisse et si non di-
ceret ut verum quod in eum non dolet extrema vindicta vestigia
si ergo diligere deum est iste ergo adhuc sunt habiles et apti
ad hunc actum. esto ergo quod exeant in actum cum non mo-
veantur simul pluribus motibus ut est videtur ut cessat ab ac-
tu male voluntatis. Item diabolus temptans hunc hominem postea desi-
stit ab actu exteriori et quod vult male exterius nec illi nec alii
faciat sed plus sunt domini actuum interiorum quam exteriorum
ergo potest desistere vel non actu male velle. Item videtur quod
voluntas per superbiam in eo deserit quod cessante causa
cessat effectus sed ratio que movit diabolum ad appetendum di-
vinam celsitudinem fuit pulcritudo et sublimitas sua et per
experientiam vero omnem ius spatium potest obtinere et appetere sed modo
non habet in se aliud clarum. ergo videtur non illam voluntatem. ergo videtur
in eo variata affectio. Item differt dilectio et appetitus quia
dilectio est boni sed appetitus est boni vel impossibilis quia homo appetit
bonum quod est bonum sibi non est vel ut sibi sed diabolus vi-
det bene quod non potest ad dei claritatem pervenire quia
revelata est ei sua dampnatio ut dicit Augustinus de mirabilibus
sacre scripture ad sue dampnationis certitudinem desperantes est.
Solutio quod locum contingit de mala voluntate tripliciter scilicet quantum ad deformita-
tem quantum ad privationem et quantum ad actualitatem. quantum ad defor-
mitatem est in mala voluntate diaboli continue. Ita quod nulla inve-
nitur variatio per deformitatis desitionem vel minorationem
quia semper adhesit macula peccati voluntati diaboli et nullo modo poterit
ab illa separari. quantum ad privationem est continua eadem semper
quia inveniuntur variatio quantum ad modum intelligendi diabolus non
ad id ipsum quod prius appetit et nunc primum habet sed differen-
tius quam prius primo non appetivit cum primo opposita optavit et
dixit ponam sedem meam ad aquilonem et est nunc appetit
quantum inter sic ambitiosus qui sperat obtinere spatium et
sciens optineat non recedit ambitio sed modo ambi-
variatur sic et in diabolo est quantum ad actualitatem est continua
in actu peccandi sed tamen invenitur variatio quantum ad genera
quia non peccat continue peccato uno quia genus non moveatur
simul motibus diversis modo non peccat superbia nunc in-
vidia modo aliis modis tamen voluntas eius numquam requi-
escit quia numquam lassatur et sic corrupta et est in ea regnans
pravitas quia omnem actum quem elicit deformat et depravat
et sic continue peccat et concedende sunt rationes ad hoc
inducte. Ad id quod obicitur quod credunt et contremiscunt dicendum
quod actus iudicatur bonus dupliciter aut ex se vel puta quando
est actus virtutis caritatis ipsum vel abstinere a voluptatibus
et consimiles aut ex adiuncto sicut ire ad sanctum Iacobum. Sic
actus dicitur malus duplex aut quod dicitur elicitus aut
quia vel ille preter aut quia macula deformis concomitatur
ut dare elemosinam propter vanam gloriam ut est nostris et

impacientia et hic nisi desistat diabolus actu credendi quia est nisi
inde et impacientia et displicentia illius quod credit immo in actu
illum et sic credendo peccat non quod credit sed quod non eo modo crede-
debet quo credit simul et iudicandum est si diabolus deo obedi-
at. Ad id quod obicitur de timore dico quod verum est quod timet
sed tamen timor sic exilis est et voluntas peccandi adeo est superba
quod propter hoc non cessat sicut in latrone qui licet timeat non furtas
tamen propter appetitum furandi non cessat a furto in ipso
timore peccat quia displicet ei dei iusticia quam formidat.
Ad id quod obicitur quod audientes prescriptionis desistunt dicendum quod
sic dictum est quod amplius non audeant appetere quod prius ausi
sunt. tamen superba voluntas non desistit appetere et si iam posset
invenire per quod crederent attingere absque dubio id
presumerent. Unde amplius iudicium sit variatum propter pe-
narum intuitum tamen appetitus non est avulsus nec malum
desiderium immo regnat actu. Ad id quod obicitur de moti-
bus. Videtur quidam quod licet in sint excitata est tamen adeo con-
sopita et ab malitia superata quod in actu suo non potest
exire. aliter tamen potest dici quod sic libera voluntas defor-
bat actum credendi. Sic et deformat actum similem cum ei adiun-
gitur. exemplum huius est hic sed avarus similiter appetat virtutem
castitatis pravitas iudicium in eo et voluntatis ut non dicatur esse
virtutis nisi in delectatione et sic numquam exit in appetitum virtutis
non vel est in delectatione et sic appetendo illam beatitudinem peccat quia
motum illum quem sic inchoat irritando voluntatis consumat
deformando sic intelligendum quod diabolus similiter diligit deum
ut conservatorem sed voluntas diaboli illam dilectionem refert ad
propriam utilitatem. Ideo peccat quia et si deum diligat tamen propter
se diligit. Unde ergo concedo quod exit in actum talem sed numquam
in per se talem. Ad id quod obicitur quod postea desistit ab actu
exteriori dicendum quod non est similiter quia cum diabolus non obdormiat
semper in eo vigent interiores virtutes et sic semper sunt
in actu velle nolle. sic in homine vigilante sed opus ad
alterum subest ordo .li. ar. ideo potest cessare ab hoc vel
ab illo per diversas occasiones sed numquam ab omni. Quod ergo dicitur
quod magis sunt domini actuum interiorum si intelligatur quantum
ad cohibitionem propriam malitie falsum est si quantum ad cohibitio-
nem alienam verum est quia aliquis potest me cohibere ab ac-
tu exteriori et compellere non sic est de interiori. Ad id
quod obicitur quod non videtur modo superbire quia cessavit causa inducens.
sed tamen non efficiens nec conservans et hac cessante non cessat
effectus. sic patet in malitia et talis fuit in diabolo pulcritudo.
est alia efficiens et conservans et talis fuit voluntas diaboli.
obliqua et antiqua et hec ipsa est in diabolo et ipsa est in eo superba.
et amplius non assurgat ad id operandum tamen adhuc as-
surgit ad id quod potest et amplius quam potest quia ad domi-
nium hominum et maxime sanctorum. Ad id quod ultimo obicitur quod
appetitus est rei invisibilis. dicendum quod appetitus absolutus et
deliberatus est rei invisibilis et possibilis et iste est appetitus cum
eligendo sed appetitus velleitatis qui est impossibilium non est rei
invisibilis nec possibilitate sed rei que desideratur sicut aliquis
appetit esse velox sicut hirundo et similia. Diabolus autem
quod prius appetivit eo non quo appetivit voluntate eligentie.

IIII

non appetit sed solum que sunt ex se et tamen aliquis concedat quod appetit excellentiam est quod iudicium eius est prauum sui estimatione labitur multiplex potentia quo iudicat se ad id posse peruenire contrarium iudicium speculationis dicitur contrarium.

Tertio queritur utrum in demonibus sit male uoluntatis intensio. Et quod sic Ysidorus de summo bono. dyabolus non per hoc potentiam suam est quod deo equalem se existimans cecidit sed et superiorem se deo dicit. ergo ipse creuit superbia. Item ratione uidetur. quia mala facimus mali sumus. ergo quanto plura mala facimus tanto peiores sumus. sed dyabolus plura mala fecit post lapsum. ergo peior est nunc quam quando cecidit ergo creuit in eo uoluntatis deordinatio. Item dyabolus debet maiorem penam nunc quam quando cecidit sed non est nisi debitum. sed premium in bonis non augetur nisi crescat bonitas uoluntatis. ergo nec in malis ampliatur nisi crescat mala uoluntas. ergo et cetera. Item malum est priuatio modi speciei et ordinis sed istud non perimit totaliter ab actu remouendi aliorum cedere in non ens quod dicit augustinus quod ubi nulla eius bonum est. ergo si non fuerit omnino ablata potest adhuc diminui sed diminuitur per peccatum cum ergo dyabolus peccet tanto magis per diminutionem quanto magis peccat sed quanto magis diminuitur tanto peior est uoluntas. ergo et cetera. Item qui peccauit homicidium corporale homicida peccauit tanto peior est in eo uoluntas. ergo pari ratione immo fortiori qui mortem spiritualem peccauit homicida est et qui plurium mortem peccauit peior est. sed dyabolus post mortem primi hominis dicitur fuisse homicida ab initio quia peccatum eius lapsum. sed processu temporis peccauit mortem plurium ergo in malitia creuit.

Si tu dicas quod creuit mala uoluntas in comparatione ad hominem non in comparatione ad deum contra quia illa secundo nulla est. preterea quod dyabolus inordinate mouetur in deum sicut in hominem si ergo multiplicatur et creatur peccatum in hominem creuit et creat in eo malitia. pari ratione cum odio et blasphematione deum quod nullo modo potest bonum fieri. preterea non est peccatum in quo non contemptus et offendatur deus et in quo peccatur non auertatur a deo. ergo in omni peccato crescit mala uoluntas in comparatione ad deum. sed contra.

oppositum natura sunt sic circa idem. sed demones non possunt proficere ergo non possunt magis deficere nec peiores esse. Item sicut in meritis per naturalem in hominibus dampnatis quod dyabolus et homo mortuus cum dampnatus sit in contrario statu sicut dicit damascenus. quod hoc est hominibus mors quod est angelis casus. sed post mortem mala uoluntas in homine non crescit ergo nec in demone post casum. Item sicut ostenditur per naturalem in angelis bonis similiter non stat est bonorum in bono et malorum in malo sed in bonis non potest crescere bona uoluntas. ergo nec in malis mala. Item angelus semper est et nullam habet retardationem ergo in prima conuersione tantum se totaliter quod non potest amplius conuerti. ergo similiter tantum se auertit quod non amplius. ergo et cetera. Item in nullo crescit mala uoluntas in quo non crescit demeritum. sed demeritum crescit in eo quod non potest euitare peccatum ergo si necesse est dyabolum male uelle impossibile est malam uoluntatem in eo crescere. Item dyabolus et demones sunt redditi omnino impotentes ad gratiam in post lapsu non possunt magis impossibiles esse sed qui crescit mala uoluntate

maior elongatur a gratia. si ergo non possunt magis elongari nec possunt plus retrahi ergo et cetera. Responsio. Respondeo quod hoc est non modo dicendi. quidam namque dixerunt quod sicut in angelis bonis uoluntas bona creuit in prima conuersione usque ad tempus confirmationis quod amplius in se non potest crescere sed solum in effectibus bonis crescit efficientia hominum. similiter in angelis dicere uoluerunt quod in prima auersione aucta est uoluntas eorum in tantum quod tamen fuit depriuata uoluntas malorum quod amplius nec depriuatur nec crescit sed solum in effectibus quia plura mala ex eius uoluntate scilicet facit et quod supplicium non tamen respicit intensionem uoluntatis. sed et actum exteriorem. isti communiter ponunt dyabolus ex malitia eorum quantum crescit secundum omnia aliquibus positionibus assignant simplicitatem et spiritualitatem angelicam quia nullam habet retardationem et ideo totaliter et in ea in prima conuersione se conuertit. hoc autem non sic. Alioquin posset esse quod in malis angelis semper ideo crescit malitia et male uoluntatis deordinatio sicut non patet ex problemate precedente dyabolus continue peccat et nouas malicias cotidie excogitat. et quando quia mala facimus mali sumus. et quod malum adiunctum de bonitate uoluntatis quia aliter non esset malum. ideo semper bonitas minuitur et uoluntas magis et magis deordinatur nec est simile de bonis quia bona operatio non semper apponit ad bonitatem gratie uel uoluntatis sicut peccatum quod adimit. sed quod dicitur uniuersaliter dicere quod dyabolus malitia non intenditur cum dicitur in psalmo. superbia eorum qui te oderunt ascendit semper et cetera. potest dici de demonibus et tamen in ratione dicere uidetur quod crescit dyabolus malitia sed supra maiorem cum iam sit in statu dampnationis et necessitatem habeat ad aliqua mala ideo est sciendum quod in dyabolo crescit malitia uoluntatis quantum ad hoc administrationis quia consistit ad hominem sed non quantum ad uim contemplatiuam. que est semper et nemo auersus a deo. ideo autem hoc forte. ratio est ista. ad euitandum non uoluntatem suam male sine demerito non sufficit inordinatio affectus quia hoc est in dampnatis et erit in sempiternum. sed requiritur ultra tempus merendi et status merendi uel demerendi. dyabolus autem est in statu demerendi quantum ad uim administratiuam non quantum ad contemplatiuam et ideo crescit et demeritum et peccatum quantum ad uim administratiuam non quantum ad contemplatiuam. ideo autem hoc patet si reuocetur ad memoriam predicta in solutione precedentis problematis ubi tactum est de prefixione temporis ad merendum ipsi angelo. dictum est enim quod angelus spiritualis et incorruptibilis et proprinquus ad gloriam est conditus ideo est ei tempore breue prefixum. homini uero est longius. sed quod deus sic condidit uniuersum ut maiores et potentiores minores adiuuent ideo non tamen angelo dedit uim contemplatiuam quia inueniret et ad deum conuerteretur. sed et administratiuam quia homini subministraret. quod ergo uis contemplatiua erat ipsius angeli in se quantum ad illam prefixum est spatium merendi usque ad primam conuersionem uel auersionem sed administratiua que habet ad hominem ideo prefixum est angelis spatium merendi quousque homines assumerentur totaliter ad gloriam. manifestum ergo quantum ad uim administratiuam status merendi uel demerendi et manet usque ad diem iudicii. sed quando meritum et demeritum non est in ui administratiua nisi per uim contemplatiuam. et in bonis contemplatiua et cetera.

Utrum in demonibus sit male voluntatis intensio

conversa ad bonum quod non praeter aliam id administrativam non habet non locum merendi. Et quia in malum fuit est aliam contemplativam quae non per conversa. Ideo quantum ad ministerium non habet non locum et spatium demerendi et in hoc patet quod divinum decretum manet iustum et inviolatum quia tempore quo a conditione praefixit non debuit auferre nec bonis nec malis. Et illud quod diligentibus deum spatium [illegible] conversum est in bonum ipsis autem et peccatoribus [illegible] conversum est in malum et ideo patet quoniam essent mala voluntates in malis. Sicut quantum ad unum administrativa solum nec est omnino simile in bonis et malis. Quia voluntas in bonis propter influentiam perfectam statum pervenit ad terminum et ideo quamvis plura bona faciant tamen voluntas bona propter hoc non intenditur. Sed in malis non est sic quia corrupti venerunt ab ipsis et non potuerunt sic se [illegible] quamdiu durat tempus. Unde et cito in eis macula et [illegible] appetitus nocendi et damnandi homines nisi sicut in angelis bonis. Bonitate concedunt plures quod mala voluntas in daemonibus intendatur et crescat. Et tamen quantum ad unum administrativa sunt [illegible] ad homines.

Ad illud quod obicitur quod inordinatus motus in damnatis. Dicendum quod sicut in damnatis voluntas inordinata motus voluntatis culpae est in pena et in [illegible] in supplicium non in demeritum sic in angelis malis in pena est culpae ille inordinatus motus. Ad illud quod obicitur in omni peccato contemptus Dei. Dicendum quod non est peccatum quam [illegible] contemplativa [illegible] sic in divina [illegible] sed tamen distinguitur hoc administrative quantum ad principaliter actum dicitur. Et ad peccatum est in divina. Ad [illegible] ad quantum ad unum administrativa. Ad quantum ad unum contemplativam. Et sic quod distinguitur hic loquitur.

Ad illud quod obicitur in contrarium quod oppositum [illegible] Dicendum quod id [illegible] in actionibus inseparabilibus [illegible] per accidens quod ergo in angelis bonis est gratia inseparabilis ideo impossibile est quod [illegible] culpa. [illegible] in malis angelis actus [illegible] inseparabile [illegible] non [illegible] in [illegible] in [illegible] non [illegible] substantiam [illegible] per [illegible].

Ad illud quod obicitur quod de statu hominis mortui [illegible] patet quod non est simile quia [illegible] exit statum [illegible] angelus non.

Ad illud quod obicitur de angelis bonis quod non augetur in eis bona voluntas patet quod non est simile quia voluntas bona [illegible] est ab opere [illegible] mali.

Ad illud quod obicitur de simplicitate angeli. Dicendum quod id [illegible] deficit dupliciter primo quia voluntas deliberativa cum sit libera movet per totum suum [illegible] nullum habet retardativum et id [illegible] est quod angelus magis diligit unum quam angelum et magis hodie unum quam [illegible] sed hoc non esset si totaliter moveretur in quantum et ideo [illegible] [illegible] deficit est ibi quia esto quod [illegible] [illegible] se [illegible] per [illegible] ad [illegible] magis quam posse peccare [illegible] deficit et [illegible] motu inordinato et quamvis non possit [illegible] motum quantum ad motum potest tamen magis ordinari quia [illegible] potest [illegible] et inclinatio ad malum et sic patet id.

Ad illud quod obicitur quod non potest evitare. Dicendum quod [illegible] est [illegible] malum voluntas non potest immutare tamen potest cessare a nocumento quod homini facit et [illegible] ipse induxit se in hanc necessitatem et non penituit et ideo non excusatur. Nec

excusatur per necessitatem inductam nec penitentiam de inductione. Ad id quod obicitur quod [illegible] est [illegible] ad [illegible]. Dicendum quod non essent mala voluntas quantum ad [illegible] [illegible] quia hoc est [illegible] in omnibus damnatis sed quantum ad indignationem [illegible] est indignatio et [illegible] magis indignus [illegible] quia magis [illegible] et abutitur bonis [illegible] sibi datis.

Consequenter [illegible] de libero arbitrio in [illegible] [illegible] in confirmatis in obstinatis. Supponitur autem quod angeli in sua conditione habuerunt liberum arbitrium sicut homo. [illegible] hoc [illegible].

Primum est utrum confirmatio mutaverit libertatem arbitrii.

Secundum est utrum obstinatio auferat libertatis usum.

Tertium est utrum [illegible] minuat libertatis dominium.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum confirmatio mutet libertatem arbitrii. Et quod sic ad [illegible] confirmationem [illegible] et quod sic [illegible] liberi arbitrii [illegible] per [illegible] ergo [illegible] liberum arbitrium [illegible] mutatur [illegible] et variatur. Sed confirmatio hoc aufert liberum arbitrium ergo mutatur et variatur.

[illegible] [illegible] manent [illegible] oppositum [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mortale et immortale [illegible] [illegible] ergo liberum arbitrium ante confirmationem est [illegible] post confirmationem [illegible] ergo [illegible].

[illegible] potestates [illegible] ad opposita [illegible] dicit philosophus ergo [illegible] desinit esse ad oppositum desinit esse rationalis sed post confirmationem desinit esse liberum arbitrium ad oppositum ergo desinit esse rationalis [illegible] sed nulla [illegible] [illegible] manent eadem ergo [illegible].

[illegible] distinguuntur per obiecta actus et actus per obiecta. Ergo [illegible] diversa obiecta necesse est [illegible] diversificari. Sed liberum arbitrium ante confirmationem potest in malum post confirmationem non potest ergo [illegible].

Contra Anselmus de libero arbitrio dicit quod liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem propter se sed haec potestas in confirmatione non totaliter tollitur sed fortificatur ergo liberum arbitrium non mutatur.

[illegible] gratia [illegible] perficit et confirmat sed non quod [illegible] [illegible] perficit et complet et mutat [illegible] ergo gratia adveniens liberum arbitrium ipsum non mutat sed confirmatio est per gratiam ergo [illegible].

[illegible] omne conservans aliquid est conservans et non conservans est corrumpens et non mutat ad non corrumpendum ergo quod non est deperditio sine corruptione mutatio sine deperditione ergo [illegible] confirmans mutat. Sed confirmatio [illegible] est quia liberum arbitrium angeli confirmat ergo ipsum non mutat.

[illegible] gratia confirmationis facit esse liberum [illegible] angelum sicut gratia [illegible] faciens facit liberum a culpa sed libertas a culpa non mutat liberum arbitrium nec [illegible] libertate ergo nec libertas a miseria ergo nec confirmationis gratia.

Respondeo. Dicendum quod est mutatio [illegible] duplex uno modo quantum ad [illegible] vel essentiam alio modo quantum ad statum vel per aliam [illegible] est mutari quantum ad primum [illegible] et est mutari quantum ad [illegible] [illegible] sine dubio. Dicendum quod confirmatio liberum arbitrium non mutat [illegible] loquitur de mutatione primo modo [illegible] [illegible]. Dicendum quod confirmatio liberum arbitrium non mutat [illegible] perficiat et conservat sicut ostendit.

rationes secundo inducte. Si autem loquitur de mutatione secundum quam fit ad statum vel bene esse, sic est absque dubio planum est quod liberum arbitrium aliud habet statum et ad complementum quod habere fuit. Huic autem mutationi non obviant rationes secundo inducte, et solum probant de quarto, certo quod in parte negativam terminata sive quod liberum arbitrium per confirmationem et obstinationem non fit ad [illegible]. Ad id quod obicitur primo quod vertibilitas liberi arbitrii etc. Dicendum quod aliquid est flexibile secundum nec complementum, ut potest igni qui est dicto [illegible] aliquid flexibile secundum nec defectum, sicut ignis posse extingui. Sic liberum arbitrium est aliquid flexibile secundum nec complementum, ut posse in bonum, aliquid secundum nec defectum, ut posse ista in malum. Ad id ergo quod dicitur quod aliquid mutatur per substantiam quam per [illegible] dictum quod hoc per [illegible]. Dicendum quod et si liberum arbitrium possit habere vertibilitatem in comparatione [illegible] quod consequitur complementum, non tamen est [illegible] in eo quod consequitur defectum, et tale quid est vertibilitas, sicut non dicat angelos posse peccare non est libertas nec pars libertatis. Ad id quod obicitur de oppositione etc. Dicendum quod sicut mortale et immortale possunt dupliciter considerari: comparari ad substantiam viventem sicut mutabile et immutabile ad libertatem; comparantur mortale et immortale ut sic per [illegible] sic dicuntur contrarie opposita esse [illegible] dividentes supposita; si autem mortale sic per primum immortale per gratiam auferentem defectum nec sic non dicuntur esse opposita, et sicut opposita vel calorem qui est sub una potest esse sub altera sola alteratione quod ad bonum esse [illegible] complementum gratie per hunc modum mutabile et immutabile per primam ipsum et est manens nec [illegible] nec [illegible] et mutabile per primam immutabile per gratiam, non sic opponuntur nec esse distinguitur et ideo non variatur substantiam liberi arbitrii. Ad id quod obicitur quod [illegible] potestates sunt ad opposita. Dicendum quod verum est et non ad omnia opposita, et ad aliquid, ut potest ad faciendum aliquid et non facere, ad induere tunicam et non tamen eadem ut dicit ipse philosophus et hoc modo liberum arbitrium confirmatum ad opposita potest esse et ideo illa potestas est sic et autem quod ergo obicit non est malum et bonum ergo non est ad opposita, tamen est quod [illegible] non est [illegible] pro consequenti. Ad id quod obicitur de dulcedine [illegible] quod liberum arbitrium confirmatum non est in malum. Dicendum quod [illegible] habet de obstinato per se malum autem non est obstinatum per se; liberum arbitrium in quantum [illegible] et solum tamen [illegible] deficientis et ideo non [illegible] sed non potest malum quod non [illegible] ad et [illegible] quod non est deficientis confirmantis influentie manus omnipotentis [illegible] nullo modo [illegible] deficere [illegible] liberum habeat posse et velle.

Secundo queritur utrum obstinatio tollat demonibus libertatis usum, et quod sic videtur. Liberum arbitrium ut dicit Anselmus est potestas servandi rectitudinem. Ergo servatio rectitudinis est usus liberi arbitrii, sed hanc non habent nec possunt habere angeli obstinati, ergo etc.

Item Anselmus potestas peccandi non est libertas nec pars libertatis, ergo peccare nullo modo est [illegible] libertate, sed demones per liberum arbitrium numquam exercent actum qui non sit peccatum nec possunt facere propter obstinationem in malo, ergo perdiderunt libertatis usum.

Item libere velle et nolle sunt opposita, sed demones nolle non habent mala voluntate; ergo nolle voluntate malum non libere, sed libere velle est usus libertatis, ergo amiserunt libertatis usum.

Item frenetici et amentes non habent libertatis usum eo quod plus in eis regnat appetitus fantastice quam rationis, sed in demonibus est furor irrationalis amentis, quare fantasia perversa, sicut dicit Dionysius, ergo videtur quod amiserunt usum liberi arbitrii.

Item bestia non habet usum liberi arbitrii quia movetur per impetum, sed demon maiori impetu movetur ad malefaciendum quam bestia, ergo non habent libertatis usum, quod autem maiori impetu movean-

tur in libro hoc quod dicit Augustinus, videmus ferocissimas bestias timore penarum maximarum a maximis voluptatibus abstinere, sed demones timore pene non prohibentur superbire, ergo maiori impetu feruntur in malum, ergo etc.

Contra. In quocumque est usus rationis et appetitus est usus liberi arbitrii, sed in demonibus est usus rationis quo consulunt et disponunt, ergo etc.

Item si qui non habent usum liberi arbitrii non imputatur aliquid quod faciunt, sed demonibus obstinatis mala que faciunt imputantur, ergo habent usum.

Item post incorruptio non alligata organo non est in suo actu et usu, sed liberum arbitrium in demonibus est huiusmodi, ergo nullo modo potest impediri a suo usu.

Item nihil quod caret suo usu liberi arbitrii et sine illo non potest carere auferri liberi arbitrii usum, sed obstinatio est huiusmodi, ergo obstinatio non aufert liberi arbitrii usum, probatio prime partis: quod esse obstinationem non destruit eam, patet quod obstinatio est a mala voluntate.

Item pro quo quis punitur, de hoc punitur, sed demones liberum arbitrium perdiderunt, ergo in ipso debet puniri, ergo demon habet liberi arbitrii et constat quod ipsum non est otiosum, ergo habet aliquem usum.

Respondeo. Dicendum quod etsi multis modis dicatur usus sicut habitum est in primo, tamen quantum ad presens sufficiat quod usus alicuius potentie duplex: uno modo actus eliciti a potentia ad eum finem ad quem est, primo modo usus liberi arbitrii est libere velle sive eligere, secundo modo usus liberi arbitrii est servare rectitudinem quam ad illam est. Dicendum ergo quod obstinatio demonibus non aufert usum primo modo quia libere volunt quod volunt secundum naturam, secundo modo non sic quia cum primo et etiam in actu exeat non tamen in actu ordinatum in fine rationes autem probantes quod demones habent usum liberi arbitrii procedunt secundum usum primo, de usu secundo [illegible] concedunt. Ad id ergo quod obicitur ad oppositum de Anselmo. Dicendum quod Anselmus diffinit liberum arbitrium per actum ordinatum in fine qui est servare rectitudinem et secundum quod ad usum secundo modo dictum et hunc amiserunt demones obstinati. Ad id quod obicitur quod potestas peccandi non est libertas nec pars libertatis. Dicendum quod verum est numquam tamen est sine libertate voluntatis, sic nec peccare est sine usu libertatis sive libere volendi, omne enim quod peccat libere vult, et ideo continua peccati usum liberi arbitrii non excludit sed includit. Ad id quod obicitur quod libere velle et nolle vel opponuntur. Dicendum quod dicitur est necessitas velle et nolle opponuntur. Dicendum quod dicitur est necessitas [illegible] coactionis et hec opposita a qua excluditur non potest necessitas per se quod est libere velle quantum [illegible] adiectione [illegible] et hec non opponuntur immo stat simul cum libertate talis est in liberi arbitrii demonum qui sic conglutinaverunt sibi malum ut nullo modo velint ab eo separari. Ad id quod obicitur de frenetico. Dicendum quod frenetici sic habent quendam usum fantasie quod absorbetur usus rationis et magis augentur quam agant; demon autem sic habet fantasiam perversam quod usus et actus rationis non excluditur, illa enim perversitas potius est ab liberi arbitrii quam sit ab intimis ut sic ponitur in frenetico. Ad id quod obicitur de bestiis que absolute moventur ergo maiori impetu moventur. Dicendum quod dicitur impetu movetur quod non habet retinens, habet autem retinens est duplex: scilicet interius et exterius; ipsa autem quod magis repugnat liberi arbitrii est id quod excludit retinaculum interius quod non excludit exterius, quando ergo ipse bestie excludit retinaculum interius possit retrahi per id quod est exterius, sed non habet liberum arbitrium demon autem habet potius retinere per quod sine aliquo exteriori repellente possit retrahi et quod a nullo exteriori potest separari et ideo ipsa demonum in malum liberi arbitrii non repugnat sed concordat et sic patet id.

Tertio queritur utrum confirmatio vel obstinatio diminuat libertatis dominium, et quod confirmatio diminuat videtur: liberior est potentia et magis super actum dominans quam omnino nullo.

Utrum obstinatio tollat demonibus libertatis usum

Utrum confirmatio vel obstinatio diminuat libertatis dominium

subiectam voluntati. Quod quid subest secundum liberum arbitrium confirmatum bonitati, ad vanitatem non confirmatum vero minime. Ergo confirmato diminuitur dominium. ¶ Item quanto potestas amplior tanto liberior; sed confirmatio arctat liberum arbitrium ad bonum, quod ante erat indifferens ad bonum et ad malum. Ergo videtur quod liberius erat ante et magis dominans actuum. ¶ Item potestas que exit in actum ex se ipsa magis est domina suorum actuum quam que exit mediante alieno beneficio vel gratia; sed liberum arbitrium non confirmatum ex se ipso faciebat quod volebat, confirmatum autem quod facit implet per gratiam. Ergo liberius erat ante confirmationem quam post. ¶ Item hoc idem ipsum videtur de obstinatione per Anselmum, cum dicit quod potestas peccandi liberum arbitrium ipsum diminuit; ergo multo magis actus peccandi; ergo maxime necessitas peccandi; sed hec est in obstinatione. Ergo etc. ¶ Item liberius est aliquid quod nulli subiacet servituti quam quod subiacet. Liberum arbitrium in obstinatis subiacet servituti peccati, ante vero minime. Ergo etc. ¶ Item liberior est potestas quanto facilius exit in actum ad quem est, et tanto minus libera quanto difficilior est ad id. Sed difficillimum est angelo obstinato velle bonum. Ergo videtur quod in eis liberum arbitrium sit maxime diminutum. ¶ Contra quod obstinatio non diminuat videtur. Dionysius de divinis nominibus: data ipsis angelis dona nequaquam mutata dicit, sed sunt integra et splendidissima. Ergo si liberum arbitrium fuit eis datum, ergo permanet; ergo non est diminutum. ¶ Item liberum arbitrium dicitur liberum quia non potest cogi. Ergo si libertas diminuitur, aliquo coactio introducitur; sed liberum arbitrium obstinati nullo modo potest cogi, ergo nullo modo potest diminui. Item si diminuitur per obstinationem et peccatum, ergo cum non sit terminatum, omnino posset auferri. Ergo videtur quod aliquando possint demones liberum arbitrium, quod est supernaturale, privari. ¶ Quod autem confirmatio non diminuat sed augeat videtur per Anselmum in libro de libero arbitrio, qui sic dicit: qui habet quod decet et expedit, nec potest id perdere, liberior est quam qui potest; sed liberum arbitrium confirmatum non potest perdere iustitiam et rectitudinem quam expedit et decet habere, non confirmatum potest. Ergo etc. ¶ Item quanto magis aliquid assimilatur illi quod est liberrimum in fine libertatis, tanto liberius est; sed liberum arbitrium confirmatum magis assimilatur Deo et eius arbitrio quam non confirmatum; ergo est liberius. Item omnis potestas que habet dispositionem elevantem et reddentem facilem ad id ad quod est, est liberior quam illa que caret; sed liberum arbitrium confirmatum sic se habet, non confirmatum vero non. Ergo etc. ¶ Responsio. Dicendum quod cum queritur de diminutione dominii liberi arbitrii, distinguendum est in dominio: quoddam est dominium quod opponitur coactioni, quoddam quod opponitur subiectioni. Si autem loquimur de dominio libertatis que opponitur servituti coactionis vel sic privato coactione, et hoc dominium est equale liberi arbitrii, et ideo non minuitur nec augetur; rursus quod omnem privat coactionem equaliter est in omnibus, tam bonis quam malis, tam creatore quam creatis, sicut dicit Bernardus in libro de libero arbitrio, dicit quod manet libertas voluntatis tam integra in malo quam in bonis, tam in creatore quam in creaturis. Si autem dicatur dominium quod opponitur servituti vel subiectioni, sic recipit magis et minus, nec inest equaliter omnibus; nam in miseris subiectum miserie, in beatis liberum; in malis subiectum culpe, in bonis liberum; et tanto liberiores quanto magis distant a malo; et in creaturis sunt mandatis, in Deo vero supra omne mandatum. Et hoc modo accipiendo dominium per confirmationem augetur, quia magis elongatur a subiectione culpe et miserie, et per obstinationem minuitur, quia tunc subiacent vitiis.

Concedende ergo sunt rationes que obstinatio minuit et confirmatio auget, que hac via procedunt et ideo ita concludunt. ¶ Ad id quod obicitur primo quod confirmatio diminuit per necessitatem, dicendum quod necessitas immutabilitatis ad bonum nullo modo repugnat libero arbitrio, nec in quantum liberum a coactione, quia coactio est ab extrinseco, nec in quantum liberum a culpa vel miseria, et ideo non diminuit. Illa ergo propositio solum habet veritatem de necessitate coactionis vel pronitatis ad malum. Et ¶ Ad id quod obicitur de amplitudine, dicendum quod potentie amplitudo est duplex: aut ratione eorum que posse est posse, et de talibus verum est; aut ratione eorum que posse est non posse sed deficere, et ratione talium non est virtus, et tale est malum. Unde divina potestas quamvis sit amplissima et liberrima non est tamen mali. ¶ Ad id quod obicitur de beneficio et gratia, dicendum quod id est contra verum, sed quia unum per se potest sic potest cum gratia; sed hoc non est verum, quia id beneficium gratie elevat potentiam ad ea ad que erat et per se attingere non poterat. ¶ Ad id quod obicitur quod obstinatio non diminuit quia integra permanent data, dicendum quod id intelligitur quantum ad substantiam, non quantum ad habilitatem vel meliorationem, et sic videbitur. ¶ Ad id quod obicitur quod libertas est dominium per privationem coactionis, dicendum quod quantum ad id non diminuitur sicut predictum est. ¶ Ad id quod obicitur quod totaliter posset tolli libertas, dicendum quod verum est de ea que diminuitur, que est libertas a culpa et miseria; de alia vero non est verum. Et sic patet id patentem et omnia contraria per hoc dicta.

Et licet mali angeli etc. Superius egit magister de confirmatione et obstinatione angelorum; in hac parte agit de quibusdam aliis. Dividitur autem hec pars in duas. In prima agit de hiis que consequuntur confirmationem; secunda ibi: Post predicta restat etc. Prima dividitur in duas. In prima agit de demonum statu post obstinationem quantum ad cognitionem, secundo quantum ad virtutem operativam, ibi: Quorum scientia atque virtute etc. Et illa secunda pars habet duas. In prima declarat potentiam demonum exercitativam generaliter, in secunda vero particulariter hominum, et hoc ibi: Sola et in quibusdam vocari. Prima pars habet tres partes. In prima ostendit quid possint; in secunda vero quales; in tertia vero quando permittuntur. Primam facit ibi: Quorum scientia et arte etc. Secundam ibi: Nec putandum est istis transgressionibus. Tertiam vero facit ibi: Illud quoque sciendum est etc. Et circa duo generaliter continetur ista pars: primum est de demonum cognitione, secundum de virtute.

Ad intelligentiam huius partis sunt duo que magister dicit; duo queruntur. ¶ Primum est de cognitione demonum. ¶ Secundum vero est de ipsorum virtute supra rerum productione. ¶ Circa primum tria queruntur. ¶ Primum utrum cadat in demonibus deceptio sive error circa presentia. ¶ Secundo utrum oblivio circa preterita. ¶ Tertio utrum precognitio circa futura.

Quod autem deceptio cadat in demonibus circa presentia videtur. Romanos 1: quia non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum. Hoc dicit apostolus de hominibus; si ergo eque vel magis tenetur est de angelis, ergo videtur quod declinant in reprobum sensum, sed in omnibus talibus cadit error. Ergo etc. Si tu dicas quod id intelligitur de sensu in agendis, non in cogitandis, contra: Augustinus dicit super Genesim ad litteram quod mali angeli intelliguntur per tenebras, boni vero per lucem; sed tenebre magis dicunt privationem lucis quam caloris; ergo videtur quod cognitio eorum sit obscurata, ergo et errori subiecta.

vi

Utrum cadat in demonibus error circa presentia

dyonisius

Sexto quod error sit pena demonis videtur, quia dicit dyonisius de divinis nominibus quod in demonibus est furor irrationalis, amens concupiscentia, fantasia proterva. Sed fantasia proterva est pena erroris; ergo in eis ratio est pena subiugata errori. Item per hoc homo infirmatus est per peccatum ignorantie non tantum agendorum sed et cognoscendorum; ergo si non minus peccatum angelicum debuit puniri potest etc. Item sicut in eis [illegible] sic sicut homo affectus ad bonum [illegible] ad illud, sed affectus demonum a deo est depulsus quia non potest moveri in amorem boni aut inordinate movetur si non amat [illegible]; ergo nec intellectus in speculatione veri. Si tu dicas quod peccatum magis corrupit affectum demonum quam intellectum, contra: nam omnem [illegible] electionem precedit previum iudicium, quia non eligit voluntas deliberative nisi precedat iudicium; ergo videtur quod prius ratio decordavit in iudicio et postea in cognitiva; ergo magis quam in voluntate est punitus. Item hoc confirmatur quia excecatio et obstinatio sunt pene peccati; ergo sicut affectio presupponit cognitionem, sic obstinatio que est pena affectionis excecationem que est pena cognitionis; ergo cum dicatur angelus sic obstinatus et est excecatus. Item bonum est diffusivum sui et illud similiter et magis est diffusivum sui bonum quam illud [illegible] de [illegible]; ergo deus in quantum huiusmodi [illegible] bonum [illegible] demonum; ergo [illegible] diffusione [illegible] ipsi cognitionem. Item quidquid est de conservatione [illegible] data [illegible] demonibus est [illegible] in statu dampnationis nova dona non debent dari [illegible] ad Christo docente sicut dicit Augustinus in libro de magistro; ergo si non debent nova dona dare [illegible] ergo nec novam cognitionem; ergo in hiis [illegible] apostata non cognoscunt [illegible] doctore [illegible] errare et decipiuntur. Sed contra Luce xvi dicitur quod filii seculi huius prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua, loquens de malis [illegible]. Item dicit Dionysius de divinis nominibus data ipsis dona nequaquam mutata dicimus sed sunt integra et splendidissima [illegible] de demonibus; ergo [illegible] indeterminata [illegible] et [illegible] in cognoscendis [illegible]. Item [illegible] de summo bono [illegible] angelis [illegible] dimissa [illegible] angelica [illegible]. Item peccatum non est contra actum sed contra ordinem actus; ergo non est contra cognitionem [illegible] sed contra cognitionem ordinatam in finem; ergo cognitio [illegible] que est de [illegible] non est cognitio ordinata in finem [illegible] quia peccatum non debet depravari. Responsio. Dicendum quod decepto et erroneo [illegible] ex [illegible] de ratione [illegible] iudicium [illegible] quod est cognitio [illegible] ratione [illegible] ad agendum sub ratione boni [illegible] intellectus speculativus [illegible] ad [illegible] articulum [illegible] ad iudicium [illegible] in angelis [illegible] ad [illegible] per [illegible] culpam [illegible] in angelis [illegible] obnubilatum quia [illegible] iudicio de [illegible] et [illegible] decipiuntur maxime cum iudicant de contingentibus [illegible] ad iudicium [illegible] subtilem et [illegible] ad [illegible] excecatum [illegible] angeli mali [illegible] ad affectum obstinatum [illegible] iudicium [illegible] dicendum [illegible] teneri [illegible] et dari in rebus [illegible] patet [illegible] ad primum. Ad id quod obicitur de dicto Dionysii quod est in demonibus fantasia proterva, dicendum quod fantasia duplex dicitur [illegible] aliquando per [illegible] collativa [illegible] receptiva. Alio modo fantasia dicitur appetitus [illegible] quod dicitur a phanos quod est apparitio [illegible] in corporibus [illegible] aut fantasia proterva dicitur esse in demonibus quando demones [illegible] et [illegible] cognoscant cum alios nolunt docere sed a [illegible] reducere et ideo quia non [illegible] per [illegible] est quod studium demonum maxime [illegible] est in [illegible] magicis [illegible] alios [illegible] studere [illegible] et ideo [illegible] fantasticas et [illegible] adinvenerunt et hec fantasia dicitur proterva que est [illegible] cognoscant [illegible] impugnant [illegible] contrarie [illegible] hec fantasia proterva [illegible] amentes quia [illegible] non debent appetere [illegible] appetunt [illegible] maxime [illegible] et alios in peccatum [illegible] non [illegible] furor irrationalis quia est [illegible] mali debent ex ratione irasci [illegible] furiunt [illegible].

Ad id quod obicitur quod homo infirmatus est ignorantia [illegible] et intellectum, dicendum quod [illegible] in potentiis sed [illegible] non est infirmata ignorantia cognitionis [illegible] cognitionem [illegible] demones quia [illegible] cognitionem sibi [illegible] de [illegible] dona sua [illegible] gratis data [illegible] ignorantia [illegible] in intellectu [illegible] ignorantie pena [illegible] et [illegible] peccato [illegible] dicitur infligere ignorantiam non [illegible] sed non [illegible] moles carnis corrupte aggravat [illegible] iudicium et ideo non est simile.

Ad id quod obicitur quod affectus est privatus [illegible] dicendum quod peccatum magis respicit voluntatem et magis diverse opponitur bonitati affectionis quam [illegible] cognitionis et ideo demones non sunt privati [illegible] cognitione per culpam sicut bonitate affectionis [illegible] est [illegible] iudicium quod est conveniens [illegible] et est [illegible] in malis angelis et excecatum et ideo patet solutio ad [illegible] duo sequentia.

Ad id quod obicitur quod bonum est diffusivum sui, dicendum quod est loquendo de diffusione boni simpliciter [illegible] loquendo de diffusione boni simpliciter ad [illegible] se extendit [illegible] quod [illegible] et in omnibus entibus. Si autem diffusione [illegible] non est [illegible] quia [illegible] sunt ydonei ad capiendam intelligentiam [illegible] ydonei ad capiendam gratiam.

Ad id quod obicitur quod non debent eis dari dona, dicendum quod donum duplex [illegible] capitur [illegible] et proprie. Proprie donum dicitur quod simpliciter [illegible] sunt gratie [illegible] dona [illegible] et talis est gratia [illegible] ad [illegible]. Alio modo dicitur donum quod [illegible] per adiutorium [illegible] per additionem [illegible] et non dicitur proprie donum [illegible] ad [illegible] adiutorio [illegible] datur dona bonis et malis [illegible] cognitionis [illegible] in additione [illegible] et ipse non [illegible] quod [illegible] cum [illegible] re cum peccato mortali [illegible] donum [illegible] existentes et deus dicitur docere non inspirando sed [illegible] dando [illegible] exemplum [illegible] dedit [illegible] avaro et dedit terram potentem fructificare [illegible] recolligere [illegible] de blado [illegible] terra deus [illegible] ipse [illegible] terram [illegible] iactu seminis [illegible] sed non ipse est donum [illegible] dat deus bonis et malis et demonibus et hominibus [illegible] in malum convertatur.

Ad ea autem que obiciuntur

ad oppositum. Vel quod intelligitur de iudicio speculativo tamen de illo non est intelligendum quod magis vigebat in malis quam in bonis. vel etiam sic ante lapsum quia revera cum illius intellectualis clare cogitarent maxime illa quorum cognitio est eis in natura ratione quorum dicitur dyabolus. quod verius sibi data integra. tamen in multis errant et falluntur. ubi necessarium fecit ipso quod superbi et curiosi esse, ideo fecerunt iudicium de his circa eorum iudicio non subiacent et ideo aliquando consentire in errorem labuntur et sic patet obiectio omnia.

Secundo queritur utrum in demonibus cadat oblivio ex peccato. et quod sic videtur. nullus de sapientibus fit stultus nisi ad oblivionem veniat. demones autem de sapientibus facti sunt stulti maxime lucifer de quo ezechielis xxviij. tu plenus sapientia et cetera et de quo ecclesiastes iiij. melior est puer (?) rege sene stulto. Glossa. exponit de lucifero. sui dicta. ergo et cetera. Item gratia reparat et reformat totam imaginem ergo et peccatum deformat sed deformatio memorie et corruptio est per oblivionem ergo videtur quod peccatum in illa memoria inducat in angelis oblivionem. Item intellectus et memoria ipsorum demonum est cum variatione. ergo est in tempore sed omne quod mensuratur a tempore senescit et tendit ad corruptionem quia tempus facit distare quod est ut dicit philosophus iiij physicorum et principium corruptionis per se. ergo est corruptio eorum in memoria et tamen per oblivionem patet et cetera. Item sicut se habet intelligentia ad errorem sic memoria ad oblivionem sed intelligentia angeli cadit deceptio et intellectus obliquatio ergo in memoria cadit oblivio. Item oppositorum nata sunt fieri circa idem. sed memoria angeli potest perfici addiscendo ergo pari ratione defici obliviscendo. et ratio ista est magis apparens (?) ad defectum quam ad perfectum. Item mente humana solus deus superior est sicut vult augustinus. sed contingit in mente nostram cadere oblivionem ergo si per est angelice nobiliores in mente demonum. Ergo a fortiori in mente demonum nostram cadit oblivio quantum ad superiorem partem patet quia augustinus dicit quod cogitatio eorum que spectant ad divinitatem est superioris partis sed sequitur talium obliviscimur ergo et cetera. Contra quod est tale est indelebile sed species existentes in angelica memoria sunt eis innate et concreate ergo sunt indelebiles. si ergo oblivio venit per deletionem specierum patet et cetera. Item omne quod recipitur in aliquo est per modum recipientis ergo species que est in memoria angelica est incorruptibilis ubi per modum recipientis. sed memoria angelica est incorruptibilis. nec dependet a corruptibili. neque quantum ad essentiam. neque quantum ad operationem. neque per se neque per accidens. ergo species que ibi recipitur est simpliciter incorruptibilis. Item virtus videtur a minori intelligibiliori est virtus talis quam aliquis inferior potestas (?). sed culpa que adherens adheret (?) durabilis. ergo nobiliores species que est in memoria est sicut indelebilis. si ergo oblivio est per deletionem specierum patet et cetera. Item omne quod corrumpitur aut corrumpitur quia habet contrarium aut quia est ex contrariis. aut quia est in aliquo quod habet contrarium vel ex contrariis sicut patet ab aristotele in libro de morte et vita sed species existentes in memoria demonis nullo predictorum modorum est corruptibilis ergo et cetera. Item philosophus dicit quod iuventus (?) senectus non senescit quantum est de se sed solum ratione organi. unde in primo de anima dicit si senex acciperet oculum pueri videret utique sicut videt puer ergo est memoria ipsius demonis non pendeat ex organo. non senescit nec lassatur in operando ergo nec in recipiendo species et sic nec non obliviscitur. Responsio. dicendum quod actus memorie contingit accipere et per modum habitus et sic est retinere speciem. et ideo dicitur per modum habitus quia continue tenet et dicit magis statum sive conservationem quam actionem. et aliter actus memorie quod est meminisse sive recordari. primus quod actus habitus est et non subiectum nec penes illum attenditur retentio vel dimissio. secundus (?) ut actus potest ordinari ad bonum et eius oppositum. scilicet ad malum. per hunc duplicem modum distinguendum est in oblivione. unde si dicatur oblivio per oppositionem ad retentionem speciei. sic est deletio speciei de memoria. si autem dicatur per oppositionem ad recordationem sic dicit defectum quantum ad actum qui est meminisse et hoc potest esse bonum cum obliviscimur malorum illatorum nobis et malum cum obliviscimur beneficiorum nobis a deo collatorum vel obliviscimur eorum que nobis essent expedientia ad salutem. sicut quod dicitur deuteronomii iiij. cave ne unquam obliviscaris domini dei tui et cetera. Si igitur loquamur de oblivione primo modo. sic dico quod non cadit in demonibus nulla. nisi est in eis deletio speciei. si secundo modo dico quod cadit immo cecidit magis oblivio quia obliti sunt sue salutis. obliti beneficiorum dei quia est conversi ad malitiam et inhabiles facti ad recolendum bonum. et modo bene concedo quod obliti sunt et sic perdiderunt due potentie (?) prima quia corrupta est a stultitia. secunda quia corrupta est ab ymaginatione deformata unde perdiderunt habitum (?) viam. Ad id quod obicitur quod intelligere cadit in tempore dicendum quod cadit in tempore extenso nomine temporis sive prout est mora premora. mensurata. quia nec demonum est nec tertio (?) pendet ex illo tamen aliter potest dici quod continuus actus sic actus cadat sub tempore vel in tempore. non tamen actus sic habitus. quia hoc modo subicitur nec sic variationem nisi et ideo sic subiecta demonum non corrumpitur nec senescit in tempore nec habitus est nec actus vel habitus et talis est retentio speciei. Et per hoc patet ad quod non est simile de intellectu et oblivione quia intelligere sicut est actus habitus quod est conservationis vel ut et similiter errare. sed speciem tenere vel amittere est ex parte vel in parte habitus. Item ratio illa non valet quia memoria habeat nunc spectare sive specialiter intelligentia nunc curiosa (?) sive ... et angelus plus habet de ratione speciali et de parte recipiendi quam de ratione tunc illa nisi in solo deo est possibile vel in hiis que sunt deiformes per gloriam. ideo non videtur nec est simile magis nisi potest in tenendo speciem quam in recte iudicio aliquo nisi autem (?) superius indicavi angeli non sic est de retentione speciei. Ad id quod obicitur quod oppositorum nata sunt fieri circa idem. dicendum est verum alterum sicut misit (?) et sic angelus possibilis est ad receptionem per nunc ad deletionem sic minime. Ad id quod obicitur quod solus deus est maior mente humana. dicendum quod verum est quantum ad totum perfectionis tamen quia mens humana ex coniunctione cum corpore trahit aliquas conditiones (?) proprietates et defectus deprimentes quantum ad hoc est inferior mente angelica et ideo sic mens humana impeditur ab actu considerationis per depressionem corporis terra et compellitur obliviscitur. similiter autem angelicus (?) quod est in actu intelligendi. et ideo non est mirum si memoria sic est in actu consuendi (?) et sic patet obiecta.

Tertio queritur utrum in demonibus sit prognosticatio ad futura et quod sic videtur per similitudinem quia astronomi et mathematici per constellationes prognosticant et dicunt multa futura et videmus quod in multis ita dicunt ergo si maior est intelligentia et cognitio in demonibus videtur et cetera. Item hoc ostendit ab effectu quia isti magi et divini per pacta cum demonibus multa vera predicunt et non possunt nisi per revelationem demonum. ergo videtur quod ipsi futura prognosticant. Item videtur hoc a minori quia intellectus agens in sompnis et in extasi multa vera futura providet sicut patet quia frequenter sompniamus que eveniunt nobis post longa tempora. sed demones sunt omnino abstracti a corporibus ergo et cetera. Item ratione videtur quod anima quodammodo est omnia quia in ea est quod est omnia fieri quantum est ex parte intellectus agentis est in ea quod est omnia facere ergo si intellectus agens esset liber vel perfectus traduceret ad actum patientem tunc non solum esset in potentia cognoscendi futura sed esset in actu.

et hoc est in demonibus quia eorum esse est in actualitate pleno cognitionis et quia intellectus agens est liber a corpore ergo et cetera. Sed quod non percipiat futura contingentia videtur esse contra, ad magis est potentem aliquem tacito corde esse et sic videtur unumquodque sibi proferre quam alium. ergo contra est ubi quod nolle debeat quam alium. Sed nullus homo certitudinaliter scit quod debito tenet velle vel cogitare. ergo multo minus alia creatura quam est de se praedicare. Item omnis cognitionis certitudo procedit ex certa quia talis non se habet in comparatione ad certitudinem cognitionis per modum potentiae sed per modum actualitatis et motivi. sed nulla cognitio pendens a cognoscente procedit certa de re incerta sed futurum contingens est res incerta ergo non potest certitudinaliter ab angelo cognosci. Item si cognoscat futura aut ergo talia acquisita aut innata. si acquisita sed hoc incipit ab existentia rei quia a re ipsa generatur in cognoscente cum ergo res nondum est non potest cognitionem eius acquirere. si innata ergo non potest ignorare aliquid eorum quae futura sunt. ergo per certum causam cum aliquid videt quod superius improbatum est tamen ergo impossibile ergo et cetera. Item si percipiat futura ergo scit quid debeat intendere. videtur ipse angelus in quo temptat. ergo cum ipse refugiat victoriam bonorum numquam temptaret nisi illos quos praesciret succumbere sed ad temptandum stat patet in Iob. ergo et cetera. Responsio. dicendum quod futurorum triplex est genus. quaedam enim sunt futura quae habent causam determinatam et infallibilem potentia illa quae attendunt secundum motum corporum superiorum in quibus est determinatio et omni impedimento remoto talia possunt certitudinaliter cognosci non solum a deo et in deo sed a creatura et hoc in sua causa certe tempore eclipsis et consimilium. quaedam sunt quae habent causam determinatam sed non infallibilem vel potentiam sicut illa quae sunt per naturam ipsam. quia istae habent causam determinatam quia terra non movetur determinate ad unum ad non infallibiliter quia multotiens potest accidere occurrere impedimentum. vel potest agere tentatio sicut terra pinguis est et disposita uberibus superiorum corporum esse ut faciat pinguem fructum et potest quandoque cadere et praecavere non tamen a deo sed est a creatura quae novit vires superiorum et inferiorum non tamen secundum certitudinem sed praedictam. quaedam autem sunt quae habent causam indeterminatam et infallibilem sic ea quae sunt a voluntate nostra quae indeterminata est per se hoc quod est ad opposita infallibilis et quia potest ea voluntas praescire occurrere nulla impedimenta et talia non possunt certitudinaliter cognosci ab aliqua creatura in se ipsa sed solum a deo vel per revelationem divinam. Et dicuntur hec esse ista quia cognitio eorum pendet ex re. quia ergo res incerta est et in se et in sua causa ideo certam non potest illa certitudinaliter nosse aut praescire. divina autem cognitio non pendet a re aliquo immo omnia quae novit et quae unquam sua est causa certitudinis cognitionis contingentium vel necessariorum et hoc melius explanatum fuit in primo libro. et ideo certitudine novit ipse per certitudinem demonstrare et revelare et ideo hoc praecognitio futurorum vel dei est vel a deo et ideo cum talia futura praedicuntur praedictio de divinatione quae talis est actus divinitatis. et quia demones superbi maxime desiderant bonitatem vel dei maxime conantur ostendere hoc in se habere et ideo dicendum quod demones per se ipsos futura contingentia praesciant certitudinaliter hoc est et attribuere quod dei est. et hoc est ubi incredulitas et perfidia sequitur annexa ydolatria divinatio est prohibita contra ... autem demones per se praesciunt per se ipsos futura contingentia certitudinaliter sed sequitur illa praedicit quia eventum futurorum aliquo modo praesciunt hoc autem est quod divinus ut dicit Augustinus in libro super genesim ad litteram aut naturali vel ingenio demonum aut multa experientia aut dolosa cautela aut aliena doctrina vel a deo. ut quod videntur diligenter attendant ad quid tendunt actus istorum vel quod possint inducere vel revelare. experientia tempore quia ex talibus videt accidere talia dolosa cautela quia ipse potest ad facere et praedicere quae autem de futuris aliena doctrina quae iusto dei iudicio permittit addiscere ab angelis et hoc patet quod demones futura contingentia et ea praesciunt probabiliter praedicare non praescire certitudinaliter praescire. sic ostendit ratio ad hoc inducere. Ad id ergo quod obicitur de astronomis et mathematicis quod frequenter dicunt vera. dicendum quod hoc solum est ex curando cum per legem astrorum cum per divinationem conjecturam. praeterea quia astra vel possunt quam dicuntur facere quam habent impressionem super diversos humores corporis per hoc homines ad diversos mores et affectiones. per divinationem conjecturam ut quod volunt cum astrorum ubi praetende quam ad id ubi sunt quae praesciunt. nunc vero divinatio adest sic sequitur falsum non dicere. non autem cum toto Augustino demonum sequitur falla praedicit et decipiunt sic talem est demonum astutia quod sic facit celare fraudem suam ut ostendant errorem suum deceptum fuisse in astronomo quod decepit non in arte aut divinatio assistente. In hoc generaliter quod astronomo de quibusdam habentibus causam fallibilem et indeterminatam non praescivit illa sed ex generatione illa praebet non tamen certitudinaliter praescit. Ad id ergo quod obicitur de magis et divinis quod eventualiter dicunt vera dicendum quod verum est sed tamen quia aliquando dicunt falsa patet quia pro dicto dicunt eventualiter quam certitudinaliter propter coniecturam quam causa. quia enim sciunt dicere futurum in libro de Daniele et si circa legitur de somniatoribus et quae prophetia dicit et ideo super praedicta occurrit. Ad id quod obicitur de somniis in quibus praevidentur futura dicendum quod circa de hoc conscripserunt philosophi quorum ponere longum esset hoc vetere quod de eis dicunt catholici expositores dubitantur est tenendum. respondetur. vero cognitio quod ordinantur habito in somniis libro octavo. xxxiiii. sic per causas tum certitudinaliter partes vel ab aliis fuit in multa visitatio ideo sed quod. v. de causis fuerit somnia quaedam contingunt ex dispositione corporis. quaedam colligatione mentis. quaedam ex revelatione angelica. quaedam ex illusione diabolica. quaedam ex visitatione divina. primo duo somnia sunt praedicta quaedam futurorum quae habent causam in nobis vel somnia quae contingunt ex causis corporis causae signa in ... somnia quae contingunt ex cogitatione mentis sunt cogitationes eorum ad quae facta desideranda mota tolerant affectio. aliena vero non sunt cogitatio de re immo sic ad alia applicentur possunt praeberi occasionem errandi et peccandi. somnia illa quae sunt ab illuminatione angelica illa sunt rebus sic nec divinationes aut turpia. somnia illa quae a deo fuerit bonum aut a deo sunt in nullo cognitio certitudinis. et hoc ex hoc non habentur quod praecognoscentiam futurorum contingentium aliquando habeat quam a deo vel per aliquam coniecturam. Ad id quod obicitur quod anima quodammodo est omnia dicendum quod intellectus agens non est semper actu plene virtus omnium quia non est plene agens et ideo indiget iuvari a cognitis ad hoc quod fiat in actu. vel a deo quod est omnis actus virtus omnium creaturarum et illorum et quia futurum contingens non habet certitudinem in se ideo non potest intellectum iuvare ad certitudinaliter cognoscendum habendum de eo. Ad id ergo quod obicitur quod agens est in actu virtus omnium ad quae potentia est in possibili. dicendum est per intentionem non solum in hominibus illud est sed etiam in angelis quaedam enim sunt ad quae intellectus agens potentiam est in possibili quia sunt supra potentiam creaturae. vel illa ipso non habent ut ... non de iure tamen quia sunt supra intellectum creatum virtus quorum habendi intellectum creatum in ratione agentis et possibilis non autem ut cognoscendum ex supra et hoc patet id.

Consequenter quaeritur de quarto articulo, scilicet de virtute demonum, de quo quaeruntur tria. Primum est, utrum probabilius videatur omnis forma inducta sit a creatore an aliqua fiat ab agente creato. Secundum est utrum aliqua forma inducta sit a spiritu maligno. Tertium est utrum in illo demonum potestate quae circa hoc operatur [illegible] vero.

Primo quod videtur quod omnis forma inducta sit a creatore. Probatur quia agens particulare suam formam potest aliquam inducere, ergo omnis est a creatore. Unde Augustinus ... in Iohanne: pater meus usque modo operatur et ego operor. Sed si res producentes formam a se non possunt, ut dicitur, deus usque modo operatur, ergo videtur quod omnis forma sit ab ipso. Item ratione ... nobilis ... forma ... et magis dicit quod divinum ergo ... non ... producentem nisi unius et a sola creatione ... de forma. Item ... quod corrumpitur ... ergo ... forma ... et ... ergo si producitur ... a ... et sola per creationem. Item omnis actio ... ad ... forma ... ad ... non terminatur ad formam ergo est productio ... terminatur ad id quod producitur per ... ipso ... est forma producta ab agente creato ... quod producitur ... ad ... producitur ergo ... Item cum producitur forma aut ex aliquo aut ex nihilo, ex aliquo ... et ex aliquo ... ad ... constitutivum ... principium ... ergo forma est composita ex ... et forma quod absurdum est. Si ex nihilo ... ex nihilo creatur est a creatore ergo nulla forma est ab agente creato. Item est forma est in potentia materiae aut est in potentia in quo aut actu aut ex quo, non ex quo ... probatur est ... forma ... principium ex quo constituitur ... in simplici ... consistentia ... ergo in quo ... agere ergo sola ... materia ... et forma quae sola est in potentia ... totaliter est ab extra et nulla talis forma est ... ergo nullum agens creatum potest illam formam producere. Item omnis res creata ... operatur aliquod ... in ... et omnis operatio ... aliqua est operatio aliquid est ... quod omnis res ad ... producere ... operari ad aliquam productionem aut ... forma ... Item unius corruptio est alterius generatio ... frigus ... calor ... quod agens creatum ... abiicere et corrumpere ... potest ... sibi simile inducere. Item ... quod calidus calefaciat ... non ... ergo calor ... generat calorem ergo pari ratione calidum generat calidum ignis generat ignem ... Item ... generat ... in speculo ... obiecto ... nullo ... ibi ... ergo pari ratione ... agens potest generare sibi simile ... ergo etc.

Respondeo. Dicendum ad hoc quod de eductione formae ... quidam ... posuerunt ... formas ... sicut Anaxagoras ... et ... ipse ponebat formas actualiter existere ... apparere ... sicut pictura ... in codice ... alio modo ... intelligi ... forma ... in potentia ... totum ... in ... forma.

... omnium virtutum rationes quae a prima conditione inditas et ... et philosophus ... per actionem agentis educuntur in actum. Sed hic intellectus non fuit huius ponentis sed primus ... quod doctores dicunt ... quod agens particulare non agat sed tantum detegit. Alia fuit positio philosophorum magis modernorum quod omnis forma sit a creatore et hoc ... intelligi. Uno modo quod deus sit principaliter agens et producens in omni rei eductione ... quod deus ... tota ... et agens particulare non faciat ... adaptare ... producat aliam ... formam et ... fuisse aliorum philosophorum et ... quod agens particulare ... inducat ... non agit. ... inducit ergo ... dispositionem ... rationem ... et ... ergo ... formas ... fere omnes ... formas ... sicut formae elementorum et formae mixtionis ... per actionem agentis particularis educuntur in actum ... tenuisse philosophus et tenent ... doctores in philosophia et theologia. Sed ... quidam dicunt quod huius formae sunt in materia in potentia receptiva et ... activa ... cooperativa ... ad ... productionem et inclinationem ad cooperandum ... agente ... huius forma producenda ... et originaliter quod omnis forma ... virtute multiplicari ... inducto forma est ab agente forma ... exemplum ... in candela quo ... multiplicatur ... imagines in pluribus speculis ... huius formae ... ex quo ... originaliter ... non ... ex nihilo ... nullo modo est. Sed talis forma producta ... ratione ... ratione materiae. Alia via est quod forma sit in potentia materiae non solum ... activa ... ex quo ... ipsa ... ex quo res producitur ... quod in ipsa ... aliquid est ... ex quo agens ... agit ipsam educit ... ex illo ... ex aliquo ... aliquid ... formae producit ... forma et forma sicut globus rosae fit rosa ... quod in materia sunt ... omnium formarum producendarum ... et cum producitur nulla ... nulla ... inducatur de novo sed datur ei nova dispositio ... actu ... Differt ... activa et passiva ... dispositiones ... dispositiones activales et passivales ... non est magnum si est in potentia agentis creati ... quod est uno ... faciat ... omnes ... et ... Hanc positionem credo esse tenendam non solum quod ... suadeat ratio sed quod confirmat auctoritas ... super Genesim ad litteram ... magister allegat quod ... per rationes seminales producuntur. Quid autem sit ... rationes seminales videbitur ... quando de eis ... sermo fiet. Hanc ergo positionem sustinendo quod agens particulare educat formam et inducat et res ... producat et rationes ... sunt concedendae. Ad id ergo quod obicitur quod deus operatur usque nunc ... quod virtute ... operatur ... cum aliis ... quod deus usque nunc operatur ... agens creatum ... non cooperatur. Ad id quod obicitur quod non ... in ... dicendum quod ... tale

q̄ in ille p̄ncipium nō est aliud n̄ in potentia sed potentia est et n̄ potentia
esset ipsa et educeretur potentia de potentia q̄ nō est intelligibile esset et
forma et iō n̄ minus est et iō nō est sic. Preterea sicut iō ex
parte agentis q̄ productio causatur aut sic agens limitatur est
productio similis a simili et constat q̄ n̄ agit rōne
n̄ sed forme iō magis potest in formam q̄ in m̄. Ad id q̄
obicitur q̄ p̄ncipium est sicut corruptibilia et reliquit in illi n̄ p̄ncipia
uel intelligentie et intelligentia eterna n̄ s̄ est et iō forme
in partem generatur et corrumpitur uel potest dici q̄ est
materia et post corruptionem sic ante generationem. Ad
id q̄ obicitur q̄ actio nec ad h̄ ad creationem. Dicendum q̄ sic dicit
philosophus ipse loquendo formaliter nō generatur sed compositum tamen
n̄ producitur forme si producatur in se et per se sed et in
materia. et sic fit compositum et ad ad terminatur generatio.
nō generatio uel productio respiciat compositum p̄ncipium
generationis forme. Ad id q̄ obicitur etiam ex aliquo aut ex nō
est fieri forme. forme producuntur ex aliquo. sed n̄ ex aliquo
sicut uel constitutiue sed ex aliquo originaliter uel sicut terra compositione
fit ex alio n̄ q̄ ex dicitur parte. sed dicitur consubstantialiter sic
rota ex globo. q̄ globus fit rota. Et per h̄ patet uel
concedo. n. q̄ forme res sunt in m̄ quantum ad formam et in q̄ et
ex quo et ac per predictum modum. et si tu obiciat q̄ m̄
n̄ agit nec constituit. Dicendum q̄ etiam m̄ solum se habet per modum
receptiui sed sciarum uidibus se habet quodammodo per modum agentis.
quodammodo per modum passiui. quando eo patitur agentis et nō ipsa
uariatur ab una dispositione in aliam. et dicitur etiam h̄ g
sūma formis q̄ agens causat illam qualitatem uel similitudinem
nec actiualiter producit sed euertitur tamen una dispositione facta
est sub alia.

Secundo queritur utrum uaria forma inducta possit esse a spiritu ma-
ligno. et q̄ sic uidetur per auctoritatem sacre scripture. exodi. vii. de
fecerunt autem malefica similiter. sed constat q̄ uirga moysi signi-
ficata fuit in illam draconem. aliōquin n̄ esset ibi miraculum.
Si ergo malefica similiter fecerunt et h̄ n̄ n̄ uirtute demonum
ergo demones ergo conuerterunt de uirgis facere possunt. ergo et ta-
les formas inducere. Item in. Glo. hec verba. demones
discurrunt per mundum et subito semina afferunt. ergo nouas
species producunt ex h̄ patet q̄ species tam forma inducta sit
a spiritu maligno. Item maior est potestas demonum quam hominum per
artificia sed homines mediante arte alchimie diuersorum
metallorum species faciunt. ergo multo fortius h̄ demones
faciunt possunt. Item q̄ substantie potentie inferiores subiacent
superiori sed potestas demonum per naturam superior est potentia
in illa. q̄ dicitur iob. xl. non est potestas super terram que ei
possit comparari. si ergo ista inferiora et nouas species possunt in-
ducere et inducant ergo et potestas demonum. Item forme seminales
rationes latent in materia ut hec uis et terra ad producendas
est superest et adhuc q̄ fiant in actu. n̄ indigent ab extrinseco
adiutorio. si ergo diuinus sic modum educendi et potestate habet ad
adiuuandum. ergo illas formas potest inducere. Item ordo
uniuersitatis est ut superiora per naturam influant in inferiora. sed
patet q̄ celestia influunt in h̄ inferiora. sed spiritualia sunt mul-
to superiora et nobiliora quam corporalia uel celestia. ergo si corpo-
ra celestia possunt influere in corpora q̄ sua defluentia et uirtute et
actione educunt formam de potentia in actu sicut patet tamen in
actione elementorum quam corporum celestium ergo multo fortius
poterit h̄ spiritus siue bonus siue malus. Contra. exodi. viii. ab-

sorbuit uirga moysi uirgas magorum. quod exponens augustinus
ait. et habetur in glo. moysi. uirga absorbuit uirgas
non dracones. absorbere non potuit q̄ erant n̄ q̄ n̄ erant.
ergo uirga q̄ uidebantur esse in dracones erant uirge n̄ uere
sed species. si ergo demones etiam operati sunt sicut excellentius potuissent
intentio n̄ q̄ species rerum n̄ possunt de terminis aut educere. Item
ii. thi. ii. dicit q̄ manifestatio antichristi erit in signis et prodigiis men-
dacibus. sed prodigia operatione sathane. si ergo mediante erunt
prodigia et signa ergo n̄ uere fiunt q̄ uidebuntur facere sed tanquam
maximo operibus diuinis sed potest sunt ergo n̄ potest illas formas indu-
cere. Item super id immissiones per angelos malos. glo. augustinus
ea q̄ mutabiliter et mirabiliter fiunt attribue malis angelis non an-
demus. sed subito de uirgis facere uiuos serpentes est mirabile
et contra solitum cursum nature. ergo nō potest malus angelus. Item ratio
ne h̄ ipsum sic. omne q̄ dat alicui speciem et actum est causa
actualiter eius q̄ datur. h̄ probat philosophus et dicitur. in. vii. philosophie. potest
nullus n. dare. q̄ n̄ habet sed angelus malus nec genere nec specie contra
cum istis rebus corporalibus ergo nō potest eis formas et species da
re. Item in productione tamen intrinsecus rerum n̄ habet angelus opera-
tio ergo fiunt aut artificiales. sed si fit ita sicut uisum est in terra rebus
similia ex similibus possunt tamen facere angelos si artifi-
cialia. sed quod est ab operatione artificis est artificiatum. ergo forme
quas inducunt sunt artificiales. sed alterius artificiis n̄ est aliud ue-
ro equiuoce et similiter maius et similia. ergo nunquam inducunt n̄
as formas. Item n̄ inducant illas formas ergo fiunt illa miracula.
ergo miracula n̄ attestantur diuine potentie. ergo n̄ sunt in robore
fidei xpistiane. Si dicas q̄ distinguitur ab istis quo quomodo
differunt et quo h̄ possunt dicere. Responsio. ad predictorum intelli-
gentiam notandum est. q̄ cum queritur utrum demon possit inducere illas formas.
aut est sermo de formis uel forma. n̄ est quo de forma artificialis
q̄ planum est q̄ potest facere formas et ymagines sicut homo et figuras
sicut homo. sed de formis naturalibus. utrum s. possit ille serpentes et illa
rana producere et sic de aliis. Ad hanc autem questionem respondendum
est per distinctionem. quando quod demon formam inducat dupliciter potest
intelligi. aut q̄ uirtute propria aut quod aliena. si intelligatur
quod inducto uirtute propria sic absolute dicendum est et hoc dicit augustinus.
si intelligatur q̄ uirtute aliena s. per uirtutem rerum similium q̄ con-
iungit adiuuante sic potest sic est exemplum in agricola qui segetem
mediante terre iacto et terra germinante et aqua irrigante et
tempore faciente et h̄ est uirtute aliena. uirtute autem propria generat
sibi similem et iō h̄ est q̄ forma nō producitur n̄ addetur
nec et h̄ est uirtute aliena. uel aliter conditur operatur per modum
nature et iō re uera illa uirtute tibi materia producitur sed operando in
agricultura operatur ut artifex et iō naturaliter potest expedire et adiu-
uare sed tamen nec nō potest producere. ergo. Dicendum. ergo q̄ malignus spiritus po-
sunt formas artificiales inducere per uirtutem propriam et naturales per uirtu-
tem alienam. per propriam autem nō possunt. et iō h̄ est q̄ operantur
per modum artis in h̄ et nō per modum nature. uel sic uel n̄ producit
formam artificialem sicut ars formam naturalem. Si queras iō h̄ dico
q̄ est limitatio potestatis potentie agentis ad tale et tale effectum.
per dispositionem dei et primariam ordinationem rerum. Rursus
si queras rationem quare sic deus disposuit dico q̄ ordo rerum
h̄ requirit cum. n. deus sit agens. s. deus. et. et intelligentia
ac sic agentia ordinata. et q̄ primum presuppositum a se et prium
presupponit actio. deus. n. operatur ex nihilo. et ideo n̄ facit
ex nihilo. sed ex ente in potentia. ars supponit operationem nature et opera-
tionem eius compleat. nō. n. facit lapides sed domum de lapidibus.

uel sic uera forma inducta possit esse a spiritu
maligno

vn sic ars no pot anticipare opom dei q e de no pdu- re
ac ut ars opom ne. qz tamen oportet q no e eis ut an
pcedat ut & op q opato hr p ti ppo e in ead op
artis. Et p alia ro e q agent q n pducit sibi sile
f diu. sz agent p arte sile solu f spem ul ideam
ul exemplar q g i pducendo rei hr tn fore agit
ad impetum passo & n impetu ad n id & cui e i actu.
f uirte. io forte illas de pot in actu educere n p n q
agit p modu ne. In artificialibz a n ipt agns pas
so sz aufert ul mutat p locu sic pz i foris opomt tri
gi racionis & uno e q agns p arte n p uirtute
ipa forte illes pducere n illo solus q e actus plen & p-
fect ut om ta in cogitato q opando. s. solus deus/dicit
g uni q hs fort de quibz loq demones p sunt, bn
eminus e n tu uirtute sua. sz ne. Vn tm sunt i
mixte n pnales agentes q si cent pncales agentes e
n pducunt p generis nobe & spe pducent sic extorez
ex cento extorzes. q au negat expsse. Vn e fort
p tu concludunt qui no pbant q faciant uirtute
sua sz uirtute celum adductorz. Ad id uo q ostendit
q uirtute ppa q pot eis excellentior. dd q illa ppo tn p
uirtute n de uirtute e i p om modu e supior ul si i aliqs
ht locu oz inuelli i huis ad q ipe; intui ht sic ordinari.
aliter pz e flin. ho. n. potentior e asino. n tn pt ge
nerare asinu sic asin facit q uirtus ei no e ad hoc gn
intellige i ppo. Ad id q obn q fore sunt i ml celatas.
dd q illa ro seminal ualde remota e ab actu oplo
to ne pt ad actu reduci n mltd admimiculantia hrte
ex q eoz influent sibi & ne sic gente pficiat efficaq;
i actu puemat tal no e influent spe ppo discreti ctim
i fore & n. instie. n. pt ad motu localem & re
gimen ad generone. Ad id q obn q spualia influ
unt i corpalia & supa i inferiora. dd q influunt secdm
pportionem uniu ad aliu & p conpetit ne suscipietis
aliter n. influunt sol. ali angls sol pt influe forte p
uirtute gnando. s. lucte & calore. angls n sic pt in
fluere i corpalia sz solu localiter mutando no ad forma
sz ad situ e n hr de generat i fore & ito. Ad id q
obn q ut uc faciunt p p ugas magorz. dd q dicit
e q glo e uident sibi obuiare dd. Vl pot h mag
sonat q uos sperentes fecerunt & deuorare ibi p serpe
a ut pexistere sic spere moys n uocat ugu uez uo
spens erat sic & de alus mltidu. Ad id q obn q
cum fe faciet sign rudacia. dd q id intelli n q no
faciet aliq signe uacia p extrinsecus sz n erunt ua
cia hndo aspcu ad fine cui ad inicitionem. q ad h fac
i rudacia & illm puadere. Ad id q obn de glo.
au. dd q au n negat qn da pter demonibz actibu.
sz q n ord sunt eis tribuenda imo q da tribuuntur bonis
angelis. Ad duas requires rones n oz respondere. Vn n. q
cludunt. s. q angls ppa uirtute no pot forte fles eius
muto si inducere ul educere de pot i actu. Ad id q
ult q ut infr efficaq educere. si uc educat uc facit
miracula. g mirabilia & sign fallit g n ait
efficacia nre fidi teste. dd ad h q & si sint ila opa

no tn sunt ua miracula qm mirla n sunt p ui ne sz
p uim supnalem q e agentis pmi. Sunt. n. sup fa
cultatem ne & id accessit oi poe fiat sz opa q fa
ciunt demones & si mirala uideant q fiunt i tpz ipcepti
no tn sunt ua mirala q fiunt ui ne. et si tu obi
cias q ut n pt i ro ato opari. dd q Vm e de ire ex
pte. sz talr pt e ad uera & q tota rebz generabz
ut qs repente participat in effectu. sic pz de generatione
ranarz. q de quibz dam solus i modico tpz nata
contingit. Si aut queras quo discernantur hi miracla
dd q & n conueniunt in uno. differunt tn ex pte pncipalis agentis.
et ex pte modi & ex pte finis & ex pte facti. Ex
pte pncipalis agentis. na in mirals diuinis opat agens
forte infinite & supnalr. i mirals demonu opat uc
ne multiplr adiuta p ars aliqs ex pte modi. na mi
racula fiunt p publicam inuocationem, p iuste ul f appens.
mirala demonu fiunt p puatas cerimonias & q da ar
chana & h e q dt au. q boi faciunt mirala p publi
cam iusticiam. h e p fidem ua q ue iustificat &
ueritas omnibz pdicatur/mali xani p sign publice d
tie q fide hnt & uident hre opa/sz magi p pua
tos contractus & h e q dt i exo p incantaciones & archa
na quadam agunt e q ibi sint tenebre opa. q q ma
le agit odit lucem. Ex pte finis sic differunt q mi
racula di fiunt ad utilitatem & diuina gloria. sz magorz
ad deceptionem & ad gloria uana & extollentiam. Vn
sunt. q. inutilia. Differunt & ex pte facti q demones
faciunt hi uilia & inutilia/mirala ut diuina ualde
ce neccia & utilia. Vn demones maxe faciunt ranas
& serpentes q h de facili pducuntur opone ne & q di
uino uido mag pmittuntur ad pours facta memoriam. p
r deus ipat formam & alterationem divisiona ut no pacia cu p
uic mirabiliter. ut in ipa mutatione pie reducer
malos uir coz inutila mala. pie & despiciat alios
tn fideles sunt. e mirab h e locum sz. n. solus deus &
eius fui mirala faciunt. q. noi dici. i diui miraculis
opus ius. nec aliter magi faciunt & boni faciunt q diuino
illustrantur ut sunt h possunt discerne p ua miracula
adiuuantur & p demonu mirala decepti & pbati.
Tertio queritur an aliquis posit uti ministerio demonum.
in faciendis hiis miraculis absque peccato. Et q nullus in
demonibz recipi consilium absque peccato. g nec recipi ministe
riu confitur. pt auctoritate & exemplo. auctate q lcu. xx.
scriptus anima qui declinauerit ad magos & ariolos. ex. fac
ex. iiii. Re. i. b respondet & puniuit rex isrl. q misit
sic ad consulendum deum acaron. Item aug. de doctrina xana
dt diuinaciones e dapnandas & fugiendas q i intendunt pac
ta demonum. Si g pt e fact q dicit & p nu no e
sine pactionibz dapnabilibz g ne sim. Item dicit e do
loris & contrario nobis q nemo diligit aliq i malo tuum
ut ipm p uitat g q suscipit ab eo obsequium gaudet
de dilectu & ois talis peccat mortaliter g & c. Item dicit
e inimicus ihu xi & di g q suscipit ab eo auxilium
ul facit conuentum cu nulla sit conuentio xpi ad belial.
efficitur xpi inimicus sz h no pt e sine peccato graui.

Utr aliqs possit uti ministerio demonum i faciendis
miraculis absque peccato

g̃ h̃ mᵒ aucᵗᵉ apᵒ. fidebat uadere sathane tradit. eternis sic pȝ. v. ecce. v. qͥ intellat misterio demonu̅ adiplendam iusticiam. gᵒ ꝑ rone ꝑ hoc quiaq̄ indigz uti ad alia obsequia. Itm̄ si indigeo clam uō ita a bono eȝ ꝑ a pctore ꝑ ipis ꝑ suilatique ꝑ petre gᵒ si indigeo pane ꝑ uino ꝑ sed ꝑ petre a demo. uᵒ pctr si a ade ꝑ d ei stati ꝑ buat. Itm̄ amalo suo pᵒ exige iuuam ꝑ recipe gᵒ si ab eo dyaᵐ supait pᵒ ei licite ꝑ parere eꝫ obsequi i fu sic assitud acaqe. Itm̄ esto q̄d ꝓ artes tol rea adhe extrac in imolatonibz ꝑ aliis ꝑ mas uᵒ q̄ u̅ illim sit petm̄ ꝗ illi carracteres au̅ spuͤ aliquis ut compellendi demones. aut ullam. si nullam gᵒ demones ꝑ facit. si aliq̄ ꝫ ois ꝑ ado ꝑ uti aᵗᵒ ad id q̄ ꝑ ē petm̄ gᵒ uᵒ q̄d uirtute demoni pᵒ tunt extra absq̄ pctō. Itm̄ si alique capiat obsequium demonis i hiis ꝑ expediunt ꝑ ti ꝑ mirabili ei i aliis ualerent d̄ʳ pᵒ inq̄ pctō uᵒ q̄d i nullo ꝑ i fide si ꝑ petit. q̄ n̄ edite diuiᵗᵃˢ ꝑ in dyaᵒ i mozalis ṅ petite. gᵒ nullo uᵒ n̄ uᵒ. Itm̄ si ego amisisse talem meū ṅ ee petm̄ si requirerem a clerique q̄ tarꝫ si ꝑ eet. gᵒ si aliq̄ amitit capiam ꝑ ego sacio bñ q̄ dyaᵒ ꝑ nosse uᵒ q̄ d talē si pctō pȝ sꝫ. Q̄ gᵒ utrum arte s ul dinatones ꝑ fiunt ē absq̄ pctō. Iꝫ. d̄ʳ q̄ h artes magice ꝫ dinatones n̄ ꝑ sit ē absq̄ pctō ꝑ ꝑ ad dyaᵒ requi consiliū ul auxiliū siue n̄ siue absq̄ pctō q̄ fortassis ꝫ etiā i de dyaᵐ uidet hoiuisto suo uidere ꝑ sic de aliqbz uiris sēs audiui narrari. uoluntᵗᵉ aūt q̄ ūto ū ꝑ sit pctō. aūt n. ē s̄ petm̄ idolatrie ꝑ potest si demoᵒ cedendo adbuat dini aliqd. aut ē petm̄ ydolatre ut potest oblatonibz ꝑ sacrificiis / aut obediencie talie ꝑ facit ꝑ phibitone diuina ꝑ ecce. ꝫ autē hᵒ phibitonis est ꝗ tali pctō i ꝗ ipm̄ dn̄i sit ꝫ uitut discenū petit ꝑ ceterim dn̄ hᵗ ꝑ mēs i illo q̄ ē ꝑ ois ꝑ ꝑ ꝑ ecce ad adorat petit ꝑ i maiestate dina diuertere ad dyaᵐ q. ū ꝑ o ꝑc ꝑ ois sufficiet ꝑ benignᵒ deus ꝑ anez ꝑ ꝫ phibetuᵗ ē ꝑ ꝑ pctō ꝑ ꝫ u ꝑ ꝑ ꝫ ꝑ ꝑ concedo rationes ad ꝫ inductas. Ad d gᵒ q̄ obᵒ q̄ paulꝫ intellat misterio dyaᵒ ꝑ pidꝫ malog. dᵒ pᵒ q̄ ꝫ ū erat dyaᵒ q̄tro. ꝫ mag d̄ʳ nō ꝫ ditō ꝑ ipᵒ apli ꝑ pio cū subiaceban ꝫ malig. ū cedebant ꝑ ē magie ꝑ diuis. vᵗ d̄ʳ q̄d d ē ꝫ ū erit ad ꝑ expone uexationi demonu̅. Ad d q̄ obᵒ de d̄ʳ ꝑ petm̄ nō atingit ab ipio. d̄ʳ q̄ ū ꝫ ꝑ dudᵃ d̄ʳ ex ꝑ. pᵒ quod ꝑ ꝫ ꝫ uidūᵐ ꝫ ē actualis uiniti nō ꝫ ē ꝫ ꝫ ꝫ ois petm̄ ꝫ demonū ꝑ pᵒ sit recipi ꝑ impendi ex cāᵗ pictᵉ ostā n̄ ꝑ ē de dyaᵒ ꝑ angelisᵒ qᵒ ē ꝑ ꝑ dapnatᵒ ꝑ ampᵒ eꝫ ꝑ lꝫ ipᵒ ꝑ ꝫ necessitas ꝑ uiri ulti ꝑ ꝑ uisᵒ cū exigis eā ꝑ recipit. q̄ ꝫ ē acipit ꝑ ꝫ uite ꝑ ꝫ ꝫ ē de ministerio dyaᵒ. i ꝫ andis miraculis n̄ ꝫ. n. dyaᵒ mira ꝫ ꝑ pdidit ꝫ ꝫ ꝑ aūt dñi ꝫ uenit ꝑ ꝫ aūt ꝫ ꝑ angelum ꝫ aūt ꝑ pxᵐ ꝫ aūt ꝑ paris ꝫ. Ad d q̄ obᵒ q̄ dyaᵒ ē ꝫ. d̄ʳ q̄ eᵒ ꝫ ꝫ ꝫ uō ē ad ꝫ deputatū ad ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ pᵒ deputat ē ad temptandū ꝑ ex

cendū ꝑ ꝫ ꝫ ꝫ intendat expugnare ꝑ de malo suo de ꝫ bonū nō. Ad d q̄ q̄ᵒ q̄ petm̄ sit i caracteribz. d̄ʳ q̄ magnū petm̄ ē ꝑ ad ꝫ ꝫ ꝫ ad ꝫ demonū inplorandū. q̄ ū ꝫ ꝑ ꝫ malo ꝫ ē ꝑ aūt ꝫ aūt ꝫ ꝫ uirtutem aūt nō. d̄ʳ q̄ ex ꝑ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ex dyaᵒ pactone. sic n. ꝑ dyaᵒ cū ꝫ q̄ ꝫ ꝫ familiares ꝫ talia signa recognoscet ꝑ ad talia sꝫ ꝑ ꝑ offeret. ꝫ aūt ꝑ illa ꝫ ꝫ ꝫ aliqd ꝫ ē i hᵒ artibz ꝑ qbz ꝫ multa nephanda. ꝑ q̄ abducat hō ꝑ a fide ꝑ a cultu dei. ꝫ nullo mᵒ credendū ē q̄ tales caracteres aliqd ꝑ max ꝫ ꝑ ū ex ꝑ ꝫ ꝑ ꝫ ꝫ talia carmina uana ꝫ ꝑ ꝫ ꝫ dyaᵒ q̄ ꝫ ꝫ ꝫ ꝑ ꝫ ꝫ. Ad d q̄ qᵒ in qᵒ ē petm̄. d̄ʳ q̄ ꝫ ꝫ ꝫ nō ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ offens ꝫ. petit pctō ꝫ obediᵉ ꝑ pctō mozꝫ ꝑ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ demonū ꝫ ꝫ deo suo. ꝑ ꝫ ꝑ ꝑ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ aūt ꝫ ex ꝫ ꝫ dyaᵒ ꝫ ꝫ aliq̄ ꝫ ꝫ ꝫ ydolatria ꝫ. ꝫ. n. ad dina ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ fides ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ. ꝫ ad demonū miracula ꝫ ꝫ fides ꝫ. ꝫ dyaᵒ ꝫ ꝫ ē dei. Ad d q̄ qᵒ q̄ petm̄ sit ꝫ de ꝫ. d̄ʳ q̄ petm̄ ē ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ē ꝫ ꝫ. ꝫ ꝫ ē ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ magnū ē d̄ʳ ꝫ. ꝫ ꝫ hoiem de ꝫ ꝫ in errorem ꝑ ꝫ q̄ illo ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ mala ꝫ ꝫ ad ꝫ ꝑ hᵒ reuelones ad ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ualde ꝑ ꝫ ꝫ dyaᵒ ꝫ decipiat ꝫ ꝫ ꝫ caueant i ꝫ dinatonibz ꝫ honesta ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ dinatones ostendit. ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ad turpissima ꝫ. ꝑ ꝫ d̄ʳ aū. ꝫ sup. Gen. ad ꝫ in fine bono ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ dinantes ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ demones ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ.

Dꝫ ꝑ ē sunt dictes ꝫ ꝫ ꝑ qᵒ pᵒ de ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ d̄ʳ. ꝫ demones ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ. n. ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ sup Gen. ad ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ magᵒ ꝫ ꝫ ꝫ. Itm̄ uᵒ superflua ꝫ ꝫ. n. ū ꝫ ꝫ duos mᵒ ꝫ ꝫ. n. q̄ ꝫ q̄ ꝫ nouꝫ ꝫ ꝫ ꝫ sufficiens ꝑ ꝫ. Rx. d̄ʳ q̄ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ. ꝫ. n. q̄ demones ꝫ ꝫ aū. ꝫ aūt ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ aūt ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ. ꝫ aūt ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ duplex aūt de rebz ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ aūt de rebz ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝑ reuelone ꝫ spūm. Ad gᵒ obᵒ de aū. d̄ʳ q̄ duo ꝫ ꝫ ad unū. ꝑ ꝫ aū magᵒ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ de ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ de omnis ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ ꝫ.

Item quod dicebatur quod demones aliquid cognoscunt a sanctis angelis qui ab omnipotenti deo dicuntur iussu eius sibi revelantibus. Contra demones sunt inimici dei et angelorum, ergo ab inimicis abscondenda sunt secreta consilia, ergo videtur quod deus eis numquam revelari faciat. Item ipsi sunt in tenebris dampnationis, ergo cum non sint ydonei ad gratiam et revelationem sive cognitionem gratie, non videtur quod ullo modo fiat ipsis demonibus. Responsio. Dicendum quod per hoc non habendum est quod deus videndo et [illegible] quod aliquando per sanctam revelationem superne spiritus [?] revelationis attendendus est finis et modus, etenim quod mirabiliter [illegible] per [illegible] sibi [illegible] voluntatem suam. Unde sic revelatio somnii de exaltatione Ioseph fratribus invidentibus [illegible] dispositionem fecit ad eius impletionem, licet per intentiones illorum esset ad impediendum. Sic deus aliquando ordinat per angelos suos demonibus, ut [illegible] ad valde decens et competens ordinationis [illegible] et eliceat, et ex hoc patet primum, quia non est talis [illegible] humanum consilium [illegible] non tamen divinum. Attendendum [?] modus duplex [illegible] revelatio aliquando mentis illustratione, sicut fiebat sanctis prophetis, et hec est gratie. Alia vero sola [illegible] non revelat aliquando voluntatem suam et hec non est gratie, sed [illegible] eleuamus [illegible] potest esse opus [illegible] si ordinatur ad bonum eius cui predicatur vel contra [illegible] si ordinetur ad punitionem alicuius mali, ut potest [illegible] ad [illegible] fallaces vel [illegible] similia ad [illegible] et hec est [illegible] quod hec futura predicantur demonibus et [illegible] mirabilia [illegible] bona talia [illegible] in quibus se vident a dampnatis et miseris superari et mali et fallaces [illegible] in peius errantes et in errore [illegible] occulto dei iudicio tamen iudicio iusto. Unde valde stultum est desiderare talia miracula vel [illegible] et quasi magna hoc reputare cum inimicos dei in his videmus [illegible]. Item quod dicebatur quod angeli non sunt creatores quia non operantur nisi exterius. Contra [illegible] non [illegible] quia si solus creator operatur interius [illegible] ergo [illegible] producto. Item creare est producere aliquid de nichilo, sed si demon propria virtute coherceret semen de potentia in actum, non de nichilo faceret, ergo non esset creator et cetera.

Responsio. Dicendum quod quidam est actus qui in productione rerum solum operatur exterius, quidam qui perfecte operatur interius, quidam [illegible] interius [illegible] exterius. Unde artificia solum exterius operantur, admovendo [illegible] iungendo et applicando unum alteri. [illegible] dei operatur perfecte interius quia ipsa primordialia semina que sunt interius producit. Virtus vero que [illegible] [illegible] exterius est [illegible] [illegible] producendorum ex ipsis [illegible] operando [illegible] virtute sua usque ad intima pallii [?] et in illa [illegible] ipsam [illegible] fore [illegible] in potentia [illegible] non producit sed producta adeo [illegible] ad inducendo ad actum [illegible] adducit. Solus ergo ille [illegible] seminales illas fecit [illegible] est creare quia ipse non sunt ex aliis sed ex nichilo, et ex ipsis fiunt omnia que [illegible] producuntur. Ergo nec [illegible] est creator [illegible] nec agricola segetum, quia licet [illegible] operetur [illegible] tamen operatur exterius et est [illegible] ex aliquo non ex nichilo. Licet non operetur adeo exterius sicut agricola, operatio autem demonum magis est talis operationi de agricola.

ex potentie. Item quod dicebatur quod [illegible] non [illegible] nisi deus et cetera, sicut [illegible] tamen sic gratia est adeo [illegible] [illegible] [illegible] solo deo. Ergo agere [illegible] naturalem formam inducere. Responsio. Dicendum quod Augustinus valde subtiliter loquitur et [illegible] intelligatur. Ubi ergo [illegible] formare non [illegible] nisi deus, quia gratia non est ex [illegible] sed [illegible] ex nichilo. Nec [illegible] seminales rationes cum [illegible] seminales [illegible] deus potest producere illas [illegible] [illegible] ex nichilo [illegible] abire. Non ergo intelligit Augustinus quo ad eductionem [illegible] de potentia in actum [illegible] actionem quodammodo exteriorem, sed [illegible] quo ad productionem illarum seminalium rationum que est [illegible] cum est in potentia et in actu. Item quod dicebatur quod demones quedam perficiunt per naturalem [illegible] per [illegible] dei permissionem. Contra hoc est quod deus sic dedit [illegible] rebus et sic administrat eas ut eas agere proprios motus [illegible]. Sic dicit Augustinus VII De Trinitate [illegible] peccare volentes non cohibet, sed sinit [illegible] voluit peccare, ergo [illegible] [illegible] angelorum [illegible] cohibere. Responsio. Dicendum quod deus voluntatem non cohibet [illegible] lege libertatis quam eis statuit, sed [illegible] iudicio de malo in peius [illegible] permittit, sed virtute restringit iudicio eius iusto, quia operatio [illegible] ut [illegible] in [illegible] [illegible] ad aliorum afflictionem et punitionem [illegible] pena [illegible] iusta [illegible] iuste affligit vel iniuste affligere [illegible] non [illegible] qui agit [illegible] qui potitur [?] nisi altissima dei iudicia ad [illegible]. [illegible] ergo [illegible] quod res agere proprios motus sinit non intelligit quod non [illegible] virtute [illegible] [illegible] [illegible] sed quia [illegible] sinit agere [illegible] iustitie [illegible] permittere.

Deinde est in questione [illegible] et cetera. Superius egit magister de potestate demonum [illegible] capitulum [illegible]. In hac parte agit de corporum [illegible] [illegible] [illegible] et dividitur hec pars in [illegible]. In prima agitur de potestate demonum [illegible] angelorum super corpora [illegible] humana. In secunda agit de potestate quam habent super homines, scilicet de [illegible] et consideratione et cetera. Prima pars habet duas. In prima de [illegible] angeli assumunt corpora. In secunda vero [illegible] dubia [illegible] Augustinus inducit que tangit hanc materiam [illegible] ibi: Si vero [illegible] corporibus et cetera. Prima pars habet duas. In prima determinat modum per quem demones habent corpora [illegible]. In secunda vero determinat actum ibi: Et aliquando [illegible] locuta sunt et cetera. Similiter secunda pars habet duas. In prima movet questionem, in secunda determinat [illegible] facit ibi: Sed [illegible] hominibus et cetera. In secunda vero determinat [illegible] relinquit dubium ibi: Certum [illegible].

Ad intelligentiam huius partis tria queruntur de assumptione corporum ab angelis tam bonis quam malis.

Primum spectat ad corpus et spiritus unionem.

Secundum ad corporis assumpti formationem.

Tertium spectat corporis formati et assumpti operationem.

Circa primum queruntur duo.

Primo quod utrum angeli habeant corpora naturaliter sibi unita.

Secundo utrum habeant corpora vere assumpta.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod angeli habeant corpora sibi naturaliter unita. Primo auctoritate Augustini VIII De civitate dei ubi distinguens demones dicit: demones sunt genere animalia [illegible].

s.

x. f.

D VIII

a

.c.

utrum angeli habeant corpora sibi naturaliter unita

rationalia aut passiva corpore aerea duratione eterna. Si ergo eadem est natura bonorum spirituum et malorum, patet etc. Item Gregorius in omelia de epiphania: videns [illegible] rationale animal, id est angelus, nuntiare debuit. Sed oportet aliquem habere corpus sensibile sibi unitum. Ergo angelus est [illegible] etc. Item Bernardus Cantica omelia iiii: liquet omnem spiritum creatum corporeo egere solatio. Sed angelus [illegible] indiget. Cum ergo sit spiritus creatus, habet sibi corpus sensibile unitum. Item [illegible] est nobilior tanto in potentialis est [illegible]. Sed angelus est nobilior substantia quam anima. Ergo si anima nata est vivificare corpus, multo magis et angelus. Sed habet sibi id quod sensibile unitum ad convivificandum sensibile est aptum natum. Ergo etc. Item nobiliori modo vivit qui vivit et influet vitam quam qui non influit [illegible] signum perfectionis est et complementi. Ergo si angelus [illegible] nobile vivens sicut anima et anima potest ad vivificare, ergo et angelus. Sed non potest vivificare nisi corpus sensibile sibi unitum, ergo etc. Ad oppositum Damascenus diffinit angelum dicens quod angelus est substantia intellectualis incorporea. Ergo angelus non habet corpus sibi unitum. Quod si haberet corpus sensibile coniunctum, sicut homo dicitur esse corporeus, ita et angelus. Item Augustinus dicit in pluribus locis quod angeli sunt [illegible] mentes et spiritus rationales incorporei. Item [illegible] substantia nobilis [illegible] et deus [illegible]. Sed deus omnino caret corpore. Ergo substantia spiritualis omnino carens corpore est nobilior inter substantias creatas. Ergo vel est in universo vel in universo deficeret nobilissima creatura et esset universum acephalum, quod est inconveniens. Item si aliquid componitur ex diversis naturis et alteram illarum est reperire per se, contingit et reliquam. Sed homo componitur ex natura spirituali et corporali. Cum ergo sit reperire creaturam pure corporalem, [illegible] est reperire creaturam pure spiritualem. Hanc autem dicimus angelum. Ergo angelus non habet corpus. Item quod componitur ex corpore et anima [illegible] est passibile et mortale. Ergo si angelus haberet corpus sibi unitum, [illegible] quod angeli qui peccaverunt essent mortales, quod [illegible] etc. Respondeo. Ad predictorum intelligentiam notandum est quod [illegible] questionem dubitaverunt aliquando magistri doctores, utrum scilicet angeli haberent corpora sibi [illegible] unita [illegible]. Sed nunc [illegible] Ricardus affirmat quod angeli sunt incorporei et non habent corpora sibi unita. De hoc tamen plures dubitant utrum demones haberent corpora sibi inseparabiliter [illegible] quibus torqueantur. Sed satis planum est quod nec boni angeli habent corpora nisi voluntarie assumpta, sic nec mali. Et huius signum est quod dicit Ricardus quod corpus modicum [illegible] a maxima multitudine demonum aliquando obsidetur. [illegible] de illo qui dixit: Legio mihi nomen est. Legio, ut dicit Ricardus, continet vi milia sexcentos lxvi. Unde si demones corpora haberent [illegible] suis corporibus nullo modo possent subintrare corpus [illegible] modicum. [illegible] probabiliter dici potest quod non solum habent corpora [illegible] sibi unita [illegible] nec boni nec mali habent inseparabiliter. [illegible] allegata quam est de [illegible] non obstat [illegible] iii iiii [illegible] ostendetur quod [illegible] absque corpore per ordinem divine iustitie potest [illegible] puniri. Concedende ergo sunt rationes ad hanc partem. Ad id quod obicitur [illegible] quod inducitur Augustinus [illegible] dicendum quod ibi [illegible] Augustinus secundum opinionem Apulei et [illegible]

hanc [illegible] opinionem [illegible]. Ad [illegible] Gregorius quod angelus est animal, dicendum quod animal dupliciter dicitur: aut ratione forme aut ratione operis animali debiti. Ubi autem dicitur animal non ratione forme [illegible] quietis vel animalis esse. Animal dupliciter [illegible] dicitur vel [illegible] vel per [illegible] Gregorius. [illegible] dicendum quod angelus apparuit [illegible] cum assumpto corpore. [illegible] secundum primum modum accipiendi animal. Ad id quod obicitur de Bernardo quod omnis spiritus creatus indiget corporeo solatio, dicendum quod indigere corpore potest esse dupliciter: aut propter se aut propter alios. Spiritus indiget propter se [illegible] et de hoc verum est quod habet corpus naturaliter sibi unitum. Spiritus [illegible] indiget propter alios [illegible] spiritus angelicus, et iste non habet corpus sibi unitum sed assumptum voluntarie [illegible]. Bernardus: angelica spiritus [illegible] corporibus adiuvantur [illegible] et non habent ea quietam [illegible] indigentiam [illegible]. Ad id quod obicitur quod substantia nobilior est [illegible] in potentialis [illegible]. [illegible] corporis [illegible] et [illegible] quietem habet quidam [illegible] indigentiam [illegible] ab illa substantia que perfecta est [illegible] aliena. Hoc autem est substantia angelica [illegible]. Ad id quod obicitur quod [illegible] vita [illegible] nobilior est [illegible]. Dicendum quod aliquid [illegible] dare vitam alii potest dupliciter: aut per modum efficientis et hoc simpliciter perfectionis est [illegible] soli deo; aut per modum [illegible] et hoc non est simpliciter perfectionis [illegible] perfectio [illegible] et ideo [illegible] quod perfecto sua [illegible] est [illegible] per modum forme et minor [illegible] vitam per modum cause. Et loquitur de vita que competit [illegible] rationali.

Secundo queritur utrum angeli aliquando assumant corpora et [illegible]. Bernardus [illegible] omelia iii: discurrere et de loco ad locum moveri non est nisi corporum. Sed angelus mittitur ad ministerium discurrere et de loco ad locum venire. Ergo vel est corpus vel habet corpus sibi unitum vel corpus assumptum. Sed non primum nec secundum. Ergo tertium.

Item nulli potest impendi hospitalitatis obsequium nisi habeat corpus sensibile unitum vel assumptum. Sed angelis aliquando impensum est hoc officium, sicut dicitur ad Hebreos: quidam placuerunt [illegible] angelis hospitio receptis. Ergo vel habuerunt corpora unita vel assumpta. Sed non habuerunt sibi unita, ergo etc. Item nulla substantia spiritualis ex sui [illegible] solatium [illegible] nisi per [illegible] corporis fiat [illegible]. Sed angeli prebuerunt [illegible] solatia non solum [illegible] ut patet in [illegible] Tobie. Ergo indiguerunt corpore. Sed illa non habuerunt semper unita, ergo voluntarie assumpta. Item nullus spiritus potest visibiliter demonstrari ad demonstrationem corporis nisi sit aliquo modo corpori coniunctus. Sed angelus qui loquebatur Tobie visibiliter poterat demonstrari [illegible] dicens: Ego sum Raphael unus de [illegible] angelis. Ergo habebat sibi corpus aliquo modo coniunctum. Sed non per talem [illegible] nisi per voluntariam assumptionem. Item nullum est organum vel instrumentum alicuius immediatum nisi immediate assumatur ab illo vel sibi coniungatur. Sed angelis [illegible] opera [illegible] loqui et manducare que non possunt exerceri nisi mediante corporis organo vel instrumento. Ergo etc. Contra. Maiorem convenientiam habet anima rationalis ad corpus quam habeat angelicus spiritus. Sed anima existens corpus non assumit.

Vtrum angeli aliqua assumant corpora

ergo non est spiritus angelicus. Item secundum hoc dicitur esse assumptum ad assumptionem, sed spiritus angelicus est totus in toto et totus in qualibet parte, ergo non est proportio ad corpus, ergo numquam assumit ipsum. Item aut competit angelo habere corpus aut non competit. Si competit, habere debet, ergo videtur quod angelus non sit perfectus cum non habet corpus. Si non competit, ergo cum assumit, hoc quod non decet ipsum. Ergo si angelus bonus non facit id quod decet ipsum, non assumit corpus. Item si assumit corpus aut propter se aut propter aliud. Non propter se, quia nichil ergo fruitur. Si propter aliquid, aut est bonum aut malum. Si bonum, ergo per corpus angelus assumptum meretur; si malum, per corpus assumptum demeretur. Ergo angelus debet puniri et premiari in corpore assumpto, quod est idem et plane falsum. Item ubicumque est assumptio, ibi est aliqua unio vel in persona vel in natura, sicut patet in assumptione humane nature a filio dei. Ergo si angelus assumit corpus, unitur sibi vel in persona vel in natura, sed non in natura, quia non resultat tertium, nec in persona, quia non est gratia [illegible]. Ergo nullo modo est ibi unio, ergo nec assumptio. Responsio.

Dicendum quod ministerium angelicum duplex est, scilicet contemplativum et administrativum. Per contemplativum consurgunt ad deum et sic non indigent solatio corporis assumpti. Per administrativum descendunt ad nos, et quia descendunt nobis et inter nos conversantur, condescendunt indigentie nostre assumpto corpore. Indigent enim ad aliquos opponentes [illegible], indigent ad se ipsos manifestandos, indigent ad nos ipsos letificandos sive confortandos, et ideo assumunt corpus non sicut instrumenta vel organa ad operandum, non sicut ad manifestandum, sic cooperimenta vel similitudines ad ostendendum. Unde corpus assumptum coniungitur illis sicut instrumentum motori, sic signum significato, sic habitaculum habitatori. Licet autem magis exigit indigentia ex parte nostra quam indigentia ex parte sua, et quia finis imponit necessitatem hiis que sunt ad finem, et corpus effigiatum vel organizatum humana effigie maxime competit operationibus spiritus rationalis, et ex parte sui signatur et talis [illegible] indumentum quodammodo decoratur, ideo angelus assumit corpus non qualecumque sed humane effigie insignitum. Et concedende sunt rationes hec ostendentes.

Ad rationes ad oppositum [illegible]. Ad id quod obicitur de anima [illegible] non est similis, quia non habet [illegible] administrandi. Ad id quod obicitur quod proportio est assumentis et cetera, dicendum quod proportio attenditur et invenitur ubi per eundem modum per quem est assumptio [illegible], non requirit quod sit ibi proportio sicut motoris ad mobile. Ad id quod obicitur utrum competat angelo habere corpus et cetera, dicendum quod competit habere corpus in suo [illegible] assumptum ad complendum ministerium, sed non competit ad suum esse complendum; ideo nec caret propter indigentiam, nec assumpto propter indecentiam. Ad id quod queritur propter quid assumit, utrum propter aliquid vel propter se, dicendum quod propter aliquid, sicut predictum est. Ideo tamen propter quod assumit non peccat per corpus tamquam animal per corpus proprium, sed tamquam artifex per instrumentum, et ideo sicut instrumentum per quod aliquis meretur non remuneratur, sic nec corpus ab angelo assumptum. Ad id quod obicitur quod non est assumptio [illegible] unio in persona vel natura, dicendum quod non sufficienter dividitur, quia hoc assumit [illegible] unitur [illegible], sed id locum habet in illa assumptione in qua est unio perfecta, sicut est cum dei filius assumpsit humanam naturam. Ex predictis patet [illegible] ad obiecta [illegible] de angelis corpus assumere, quod non solum propter hoc quod movetur vel operatur aliquid corpus, sed quod id accipit ad se ut in illo operetur, ut in illo manifestetur, ut in illo conversetur et cetera.

illa quiete sine acceptione corporis [illegible] eius, quod ab illo formatur et conservatur et regitur; ideo angelus se habet in ratione assumentis et habitantis, corpus vero in ratione assumpti et habitati.

Consequenter queritur de secundo articulo, scilicet de forma corporis assumpti, circa quod duo queruntur.

Primo queritur de ipso corpore assumpto quantum ad principium formale.
Secundo quantum ad principium finale.

Videtur ergo primo quod corpus habeat veram formam corporis humani. Et quod [illegible] quod cum appareat esse corpus humanum, aut erit, aut est ibi error et deceptio, sed error et deceptio non competit angelis sanctis. Ergo cum assumunt corpora que videntur esse humana, vere habent humanam formam. Item ad corpus humanum nichil plus requiritur nisi [illegible] et debita organizatio, sicut dicunt [illegible], sed corpus quod angelus assumit debitam habet organizationem. Si ergo organizatio presupponit complexionem, ergo videtur quod habeat totum quod est de veritate humani corporis. Item quod angelus valeat formare corpus humanum videtur: corpus humanum, sicut dicit Augustinus, est in rationibus seminalibus, sic et alia corpora, sed quod format quedam alia [illegible] rationes seminales dispersas in rebus; ideo dicit Augustinus quod ministerio demonum sic educuntur. Ergo pari ratione videtur et corpora hominum. Ex secundo, quod non [illegible] maior requiritur dispositio ad producendum corpus humanum [illegible] quam [illegible] dispositione [illegible] in principio conceptionis [illegible] distante facta potest venire ad dispositionem immediatam. Ergo si angeli possunt velociter operari, producere corpus aliud [illegible], ergo et pari ratione corpora alia magis perfecta, ergo et corpus humanum. Item si ad agentem [illegible] ad aliquid producendum [illegible] cum angeli non habent minus [illegible] in corporibus [illegible] in corporibus hominum, immo magis, ergo si [illegible] auxilio non producunt [illegible] corpora hominum, ergo et assumunt. Item quod [illegible] nobilius [illegible], sed anima [illegible] modicum nobilitatis [illegible] excellit nobilitate cuiuslibet corporis, ut dicitur [illegible] de civitate dei et in aliis multis locis. Est ergo ministerio angelorum educta [illegible] et educantur anime vegetabiles et sensibiles [illegible] alium [illegible] producere [illegible] corpora hominum.

Ad oppositum [illegible] est corpus formare et informare, quod vis formativa est ab informativa [illegible], sed nulla [illegible] angelica potest humanum corpus perficere, ergo nec formare. Item angeli non possunt operari [illegible] nulla creatura potest generare corpus humanum nisi mediante homine, sed homo non potest corpus humanum educere nisi generando, ergo nec angelus vera corpora humana formare nisi per generationem hominis; sed cum assumit corpora non indiget humano auxilio, ergo numquam assumit vera corpora humana. Item [illegible] corpus de novo formare, ergo pari ratione et corruptum reparare; ergo possunt mortuos suscitare, quod est solius dei proprium. Item si corpora assumpta ab angelis essent vera corpora humana, haberent appetitum ad animam rationalem, sed de complexionibus appetitum [illegible] anima rationalis. Item si vere corpora humana assumerent, aut pro statu glorie aut pro statu vie. Non pro statu glorie [illegible] corpus non [illegible] ab angelo separatum. Si ergo assumitur, hoc est pro statu vie, sed corpora humana pro statu vie sunt ponderosa et gravia, sive in statu nature corrupte sive in statu innocentie; ergo non essent habilia ad motum nec velocia ad ministerium. Ergo si non assumunt corpora nisi propter ministerium, ergo non assumunt vera corpora humana.

Responsio. Dicendum est quod corpora assumpta ab angelis non habent ve-

utrum corpus habeat veram formam corporis humani

formam et complexionem corporis humani neque organizationem completam, sed solum effigiem et [illegible] dicitur. immo etiam non competit angelis tale corpus ad ministerium sicut nec ultra [illegible] est. Alia ratio est quod angelus non potest educere formam talem [illegible] nec adiutus a virtute naturali [illegible] habent autem in [illegible] distinctione. In virtute quam nunc est educere corpus [illegible] aliud [illegible] aliud et aliud. Ad quod dicitur non educunt [illegible] cum ullis [illegible] adiutorio agentis [illegible] in [illegible] nec [illegible] alia quam [illegible] per putrefactionem. quedam autem sunt ad que non sufficit nisi adiuvetur alio genere [illegible] per corpora aliqua quam producunt solum per propagationem et illud planum est ad [illegible] [illegible] [illegible] pura est [illegible] instrumento [illegible] est limitatio [illegible] et naturalis [illegible] et [illegible] secundum legem [illegible] [illegible] [illegible] ab initio [illegible] ac dixit. Generamur [illegible] [illegible] virtute non dixit quod generaret hominem homo autem dixit quod [illegible] [illegible] [illegible] bum et homo generat hominem. [illegible] autem [illegible] [illegible] instrumento non est absque [illegible] quod quedam sunt alia [illegible] tam in organizatione quam [illegible] quedam non [illegible] [illegible] [illegible] quedam corpora aliqua [illegible] [illegible] in organizatione et complexione [illegible] non in digiunt agentis tante virtutis. [illegible] [illegible] [illegible] producuntur [illegible] dari [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est adiutorio aliorum corporum [illegible] [illegible] celestium quod [illegible] in [illegible] duratione et aliquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] agenti [illegible] nec quod ad [illegible] est [illegible] generatur [illegible] [illegible] [illegible] tuentur in [illegible]. Questio est de aliarum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] maiore exigunt actualitate [illegible] [illegible] est maioris difficultatis [illegible] in actum [illegible] maiori indigent adiutorio. illa [illegible] alia [illegible] corpora [illegible] que ad [illegible] [illegible] [illegible] educi possunt ab angelis mediante nec adiutorio [illegible] [illegible] alia velocitate et que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nec [illegible] alia et corpora [illegible] que [illegible] ad [illegible] [illegible] educi non possunt [illegible] [illegible] cum [illegible] nec est [illegible] et [illegible] et quam assumpto corporum ab angelis est velocitate et que repente [illegible] [illegible] [illegible] non assumit quod non [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] adiutorio non potest facere quod [illegible] [illegible] velocitate. et [illegible] quod et [illegible] quod educentur [illegible] non competent [illegible] [illegible] est in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apparenti quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gravitate que non repugnet [illegible] illo corpori. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] competeret [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] gravitate non [illegible] competens instrumentum ad operandum maxime ad motum non [illegible] et competens [illegible] [illegible] [illegible]. Concedendum ergo [illegible] [illegible] [illegible] quod angeli non assumunt [illegible] corpora humana [illegible] boni [illegible] mali. Ad id quod obicitur in [illegible] [illegible] quod est [illegible] error et deceptio. [illegible] quod [illegible] est quod non assumunt corpora illa ut credantur [illegible] [illegible] homines [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. et quando illa corpora [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] humana [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de igne et columbe. Ad id quod obicitur quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. [illegible] quod [illegible]. non enim est ibi illa organizatio que competit corpori humano que [illegible] est a virtute formativa [illegible] [illegible] delata. [illegible] [illegible] quedam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] complexionis quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in ligno vel lapide [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est illa [illegible] [illegible] [illegible] corporis humani [illegible] illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] quod corpus humanum est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] agente ex [illegible] que resisteret [illegible] [illegible] et in materie mollis et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad actum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dispositione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sola [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non sufficit [illegible] activa [illegible] et [illegible] non autem que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ad id quod obicitur quod [illegible] [illegible] angelus ad [illegible] corpora [illegible]. [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] de ipso angelo [illegible] non [illegible] est [illegible] de virtute nec ex [illegible] adiutorio angelorum [illegible] et [illegible] angelus [illegible] non potest educere corpus humanum [illegible] nec corpus aliud [illegible] et [illegible] [illegible] quedam potest [illegible] quedam cum maiori difficultate [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] et angeli [illegible] virtute adiuvat. Ad id quod obicitur quod [illegible] magis nobile. [illegible] quod id non habet [illegible] [illegible] quod homo potest generare hominem qui est nobilior et non potest generare animal. maxime autem [illegible] de [illegible] [illegible] et [illegible] nobilior est [illegible] productionis [illegible] [illegible] contingit [illegible] [illegible] [illegible] educuntur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per putrefactionem adiuta [illegible] educatur et organizetur [illegible] corpus hominis. [illegible] verum

Secundo queritur de corpore assumpto a parte [illegible] [illegible]. et [illegible] corpus id quod assumit angelus fiat de natura celesti an elementari. [illegible] quod fiat de natura celesti [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt ad finem [illegible] angelus assumit corpus ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] angeli [illegible] [illegible] [illegible] debet ergo assumere corpus de natura lucis ergo de natura celesti. Item organum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] motori [illegible] angelus assumentis corpus [illegible] [illegible] est immutabilis et impassibilis [illegible] [illegible]. ergo et corpus [illegible] assumptum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impassibile. tale autem non est nisi corpus celeste. ergo et cetera. Item [illegible] maxime competunt angelis est corpus celeste [illegible] [illegible] [illegible] ergo angeli in corpore assumpto [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] quod corpus id [illegible] [illegible] de celo. autem non competit angelis [illegible]. Item corpus assumptum aut est de natura celesti aut elementari. [illegible] de natura celesti [illegible] [illegible] [illegible] de elementari aut [illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] est difficultatis [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] velocitati angelice corpus quod assumit non est elementare ergo est corpus celeste. Item [illegible] est elementare aut est mixtum aut simplex. [illegible] simplex ergo [illegible] est aptum ad colorem nec ad effigiem nec ad organizationem. [illegible] mixtum ergo est corpus mixtum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rarefactibile [illegible] [illegible] [illegible] corpus humanum ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et corpus ab angelo assumptum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo quod non est corpus elementare et elementare vel celeste ergo et cetera. Item [illegible] corpus elementare [illegible] [illegible] [illegible] simplex [illegible] mixtum ergo [illegible] [illegible] per regionem [illegible] regiones [illegible] [illegible] [illegible] assumpto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ad oppositum arguitur. primo auctoritate [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] angelos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpus ex aere assumpserunt. et [illegible] [illegible] de natura [illegible] angeli ad nos venientes [illegible] ex aere.

[illegible]

[illegible]

sumunt. Item ratione sic: angeli assumunt corpora maxime propter motum et distinctionem; sed corpus celeste non est habile ad motum localem; [illegible] declarare quod non competit in ministerio angelico assumere corpus de celo. Item angelus assumit corpus ad apprehendendum sibi humanam effigiem; sed corpus celeste istud est [illegible] vel non est figurabile; ergo non valet ad constitutionem corporis assumpti ab angelo esse habile. Item si assumit de celo, aut assumat partem [illegible] decisit de toto assumit de parte; quero ergo [illegible] partem celi a toto; sed omne divisibile est corruptibile; ergo videtur quod istud celeste sit corruptibile; sed hoc [illegible]. Item si assumit corpus de celo et assumat partem [illegible] recta deorsum, aut ad sublimem locum eius aut non. Si non, ergo remanet vacuum; si ad [illegible] de novo [illegible] quod [illegible] ergo [illegible]. Item angelus Sathane transfigurat se in angelum lucis, et constat quod assumit corpus [illegible] pulcherrimum, et angelus bonus; sed demones non assumunt corpora de istis celestibus, quia usque ad illa non ascendunt, sed solum de istis elementaribus; ergo similiter videtur quod et angeli boni.

Respondeo. Ad horum intelligentiam est notandum quod circa hoc diverse fuerunt sapientum opiniones. Quidam namque voluerunt quod angeli assumunt corpora ex istis elementaribus, et ita quod non ex uno tantum sed ex omnibus simul [illegible] mixtis, aere tamen corpora predominante. [illegible] dicto corpore ab angelo assumpto esse vel corpus mixtum [illegible] corpori humano [illegible] mixtionem [illegible] ab angelo [illegible] apparentem [illegible] a deitate [illegible] per creationem vel infusionem sed per inventionem [illegible] quod indiget rebus [illegible] virtutes [illegible] cooperante [illegible] formas producens [illegible] repente [illegible]. Verum hoc non videtur probabile quod sit plena mixtione mixtum, maxime cum in eius resolutione non appareat [illegible] longitudo nec [illegible] corruptio. Et ideo dixerunt quod corpus [illegible] de istis elementis simplicibus [illegible] ex quibus corpus [illegible] angelus [illegible] aeris elementum quod de sui natura est rarefactibile et condensabile [illegible] virtute [illegible] vel nivem [illegible] vel glaciem ex frigore [illegible] quod non latet angelos aerem condensari [illegible] ad voluntatem angeli [illegible] corpus [illegible] condensatur [illegible] suscipere figuram et effigiem [illegible] corpus organicum [illegible] in una parte condensari plus et alia minus [illegible] in una sui parte [illegible] de luce [illegible] alia minime [illegible] diversos colores [illegible] corpori humano [illegible] in omnibus [illegible] principium [illegible] idoneum [illegible] signum et [illegible] ab angelo assumatur. Sed quia [illegible] intelligere quomodo [illegible] ex aere [illegible] alterius elementi commixtione fiat corpus solidum et diversis coloribus coloratum, cum colores producere non sit aeris [illegible] medietate auxilio [illegible] ideo tertia via [illegible] videtur probabilior, scilicet quod corpus assumptum ab angelo corpus elementare est, non quod [illegible] ex quatuor elementis plena mixtione commixtum sicut corpus complexionatum, nec quod fiat ex puro et simplici elemento [illegible], sed quod principaliter formatur ex aere cum aliquo admixto [illegible] unde in nube [illegible] non est corpus plene mixtum [illegible] per hunc modum et corpus ab angelo assumptum principaliter ab aere [illegible] consistente ad hoc [illegible] vaporibus [illegible] quod [illegible] ad varietatem condensationis [illegible] ad [illegible] formitatem [illegible] colorum. Hanc autem [illegible] angelum de longinquo mendicare cum aer [illegible] magna sui parte sit commixtus vaporibus. Et hanc positionem mediam [illegible] ex utrisque [illegible] ad presens possumus sustinere.

Ad quod quidem [illegible] respondendum, quod angelus tam bonus quam malus assumunt corpora ex istis non celestibus sed elementaribus, non simplicibus nec plene commixtis, sed medio modo se habentibus, ex aere vaporali. Angelus tamen malus ex parte inferiori, bonus vero ex parte superiori, non tamen superiori [illegible] nulla reperitur [illegible] altius [illegible] superius [illegible] ponetur [illegible] potest de [illegible] assumit corpora angeli mali; et ideo concedende sunt rationes quod corpora ab angelis assumpta non sunt de istis celestibus sed elementaribus.

Ad illud ergo quod obicitur quod angelus assumit corpus ad sui ostensionem, dicendum angelus tamen correspondet [illegible] dignitate sui nobilitate [illegible] sed [illegible] idoneitate [illegible] ex parte [illegible] quia [illegible] dignitas [illegible] nobilitatem [illegible] quia tamen corpus [illegible] ad eius manifestationem [illegible] indigentia [illegible] idoneum [illegible] corpus organicum non magis [illegible] angelus de ipso sumat corpus quam de celesti istis.

Ad illud quod obicitur quod instrumentum debet [illegible] motori, dicendum quod [illegible] organicum instrumentum [illegible] proportio [illegible] sed cum [illegible] solum ad [illegible] sufficit [illegible] loci et temporis et [illegible] conformitatem [illegible] reperire.

Ad illud quod obicitur quod angelus locatur in corpore assumpto tanquam in habitaculo [illegible] quod non [illegible] debitum angelo [illegible] ad excellentiam sue dignitatis [illegible] ad indigentiam [illegible] quantum statum [illegible] plus [illegible] celestis; et [illegible] habitaculum celeste plus competit angelo ad contemplandum [illegible] ex corpore [illegible] plus competit angelo ad [illegible].

Ad illud quod obicitur autem est corpus grave aut leve, dicendum quod nec simpliciter grave nec simpliciter leve; [illegible] quod est ex aere commixto vapori, et ideo est habile ad motum [illegible] quod [illegible] corpus simpliciter ponderosum aut leve.

Ad illud quod [illegible] quod non est solo simpliciter [illegible] quodammodo mixtum [illegible] competit colori et organizationi, nec adeo mixtum [illegible] putrefactioni, sed medium tenens [illegible] est.

Ad illud quod obicitur quod patitur [illegible], dicendum quod [illegible] illud corpus [illegible] ex adiutorio [illegible] est a virtute [illegible] quod [illegible] corporis plus est artificialis [illegible] sic et conservatio illius corporis est a virtute angelica; unde sicut sua virtute [illegible] corpus [illegible] effigiat, sic sua virtute protegit et conservat [illegible] deserente redit corpus ad [illegible] eius conservatio non pendet ex illis [illegible] corruptio [illegible].

Consequenter queritur de tertio, scilicet quid operationes exerceat angelus in corpore assumpto; et circa hoc queruntur duo.

Primo quaeritur utrum ibi exerceat operationes animae vegetabilis.
Secundo utrum ibi exerceat operationes potentiae sensitivae.

Circa primum proceditur sic et ostenditur quod operationes potentiae vegetabilis exercentur in corpore assumpto tam ab bono angelo quam a malo. De bono sic. Cibum enim comedere est actus pertinens ad potentiam vegetabilem, sed hunc actum exercet angelus in corpore assumpto sicut probatur ex eo quod scribitur Gen. xviii ubi Abraham angelis exposuit cibaria, et sic ibidem legitur comederunt. Item non decet nuntios veritatis fictis ostensionibus decipere oculos hominum intuentium, sed angeli apparentes comederunt cum hiis ad quos mittebantur, sicut quando legitur in scriptura, ergo vere cibabantur; sed iste est actus vegetabilis potentiae, ergo etc. Item lingua congruit in duo opera, scilicet in locutionem et cibationem, sed angeli in assumptis corporibus per linguam vere et proprie loquebantur, ergo vere cibabantur; ergo idem quod prius, scilicet quod boni angeli in assumpto corpore vegetabilis potentiae actum exercent. Item hoc ostenditur de malis. Generare enim est actus potentiae vegetabilis, sed demones mediantibus corporibus assumptis generant, sicut dicit Iosephus, narrat id quod scribitur Gen. vi de generatione gigantum quod [illegible] filii dei etc. Ergo etc. Item communis opinio est de Merlino quod generatus fuit a demone incubo, sed si hic demon talibus non potuit nisi mediante corpore assumpto, ergo idem quod prius. Item actus ordinatus ad generationem est per commixtionem cum sexu femineo [illegible], sed demones succubi se viris subiciunt [illegible] et effusum semen [illegible] et demones incubi mulieribus [illegible]; ergo quod si possunt coire quod possunt et generare, ergo in assumpto corpore exercent actum potentiae vegetabilis. Ad oppositum arguitur et ostenditur quod bono angelo non competit actus cibandi, scilicet Tob. ult. ubi Raphael angelus dicebat: Videbar quidem vobis comedere et bibere, ego vero cibo et potu invisibili utor. Ergo non vere angelus comedebat cibum corporalem, et sic videbantur comedere. Item ubi est vera cibatio ibi est deperditi restauratio, sed in corporibus assumptis ab angelis nulla fit restitutio deperditi, quia non est ibi calor consumptivus, ergo etc. Item ubi est vera cibatio ibi est separatio puri ab impuro, sed hoc non facit angelus beatus in corpore assumpto, ergo etc. Item quod malo angelo non competit generatio videtur, quia generatio est consimilis in specie, sed demones assumunt corpora non assimilata hominibus, ergo non generant hominem, sed si generant, generant demonem, quod patet esse falsum, ergo etc. Item ad hoc quod fiat generatio necesse est quod sit [illegible] concurrentium [illegible] calor [illegible] calor caeli et calor [illegible], ergo demon [illegible] in corpore assumpto [illegible] nullo modo potest generare. Item generare non est actus animae et corporis sed coniuncti, sed ex demone et corpore non fit unum, ergo [illegible] per corpus exire in actum generandi. Responsio. Dicendum quod angelus vel bonus vel malus in corpore assumpto [illegible] operationes animae vegetabilis [illegible] quantum ad cibationem [illegible] quantum ad generationem [illegible] operationes [illegible] et hoc patet si attendatur [illegible] cibationis [illegible] in cibatione [illegible] et [illegible] et quantum ad primum competit [illegible] corpore assumpto cibatio [illegible] [illegible] [illegible] acceptus corporis indigentiam vel deperditionem restaurabat.

[illegible] talis cibatio ex potestate non ex indigentia est in angelis [illegible] quod vegetabilis non [illegible] et indigentia [illegible] aliud absorbet aqua [illegible] aliud [illegible] aliud competit cibatio boni, aliud competit angelis [illegible] [illegible] et beato [illegible] actum generationis [illegible] assumentes corpora. In [illegible] generationis [illegible] semine [illegible] et calorem [illegible] et semine [illegible] effusio et susceptio [illegible] dedit [illegible] et hoc nullo modo competit [illegible] assumentibus corpora. [illegible] semine susceptio et effusio [illegible] succubi viris in specie [illegible] et ex eis semen pollutionis suscipiunt et [illegible] in sua virtute custodiunt et [illegible] fuerit [illegible] et in vasa mulierum effundunt, ex quo effusione homines generari [illegible]. Huic [illegible] ad quod [illegible] et ad angelos. Ad quod [illegible] dicendum est quod non [illegible] potentiae generativae et vegetativae [illegible] [illegible] rationes ad hoc inductae [illegible] aliquas operationes [illegible] in toto [illegible] [illegible] ad oppositum inductae ostendentes scilicet quod angeli boni comedunt et quod mali generant. [illegible] quod boni angeli cibum sumpserunt non ad sua refectionem sed ad [illegible] et ideo non erat ibi error nec deceptio nec illusio [illegible] ex parte [illegible] angelorum [illegible] corpora [illegible] accipere [illegible] ad tres rationes [illegible]. Concedendum est quod demones [illegible] semen [illegible] suscipere et transfundere si deus permittat sed non [illegible] alienum [illegible] semen [illegible] virtute [illegible] quodammodo generare [illegible] rationes [illegible] [illegible] non cogitur [illegible] generare [illegible] coire et [illegible] coire cum muliere [illegible] impregnare et ex ea prolem generare.

Secundo quaeritur utrum angeli in assumptis corporibus habeant operationes potentiae sensitivae et quod sic videtur. [illegible] est principium motus [illegible] sed angeli corpore assumpto dant motum, ergo etc. Item angeli assumunt corpora habentia organa apta ad motum [illegible] organa apta ad sensum [illegible] corpus [illegible] manus et pedes [illegible] oculos et aures [illegible] organa [illegible] ergo si [illegible] assumunt illa organa [illegible] illa [illegible] et [illegible]. Item [illegible] operationem [illegible] operationes [illegible] sensitivae [illegible] ergo [illegible] angeli in corpore assumpto [illegible] videre et audire. Item aut angeli [illegible] aut non [illegible] cogitationes [illegible] non cogitat [illegible] plane falsum [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible]. Item angeli existentes in corpore cognoscunt [illegible] aut [illegible] aut [illegible] corporis [illegible] ergo [illegible] cognoscit distantiam [illegible] angeli [illegible] auditus [illegible] non indiget [illegible] et discernere [illegible] cogitatio [illegible] et [illegible] distinctam distantiam [illegible] patet etc. Item [illegible] a corpore [illegible] corpore [illegible] angeli [illegible] ab igne [illegible] pati a corpore [illegible] corpus sentire [illegible] magis [illegible] in corpore [illegible] a corpore poenam suscipere. Item angeli.

utrum angeli in assumpto corpore exerceant opera vegetative

utrum [illegible] in corpore assumpto habeant operationes potentiae sensitivae

aspicientis meam assumpto corpore suscepi in oculo meam similitudinem et cum oculus ille est
corporis proprii et tamen ulterius de sua similitudine iudicat. hoc planum est. Si ergo ad sensum non plus
requiritur quam receptio et iudicium quod sentiat per corpus assumptum. ¶ Ad
oppositum. Sensus presupponit vitam. sed angelus corpus assumptum non vivificat sicut probatum
est supra. ergo non sensificat. ergo per ipsum non sentit. ¶ Item sensus presupponit actum
vegetative. sed angeli in assumptis corporibus non habent opera vegetative. ergo nec opera sensitive.
¶ Item si angelus sentiret per corpus cum sensus ille qui sit mediante organo
corporeo sit in corpore alligatur angelus natura corpori sicut et anima propter unionem
corporis. ergo qui haberet corpus non haberet esse perfectum. ¶ Item si angelus sentiret
per corpus cum sentire sit actus coniuncti angelus suas operationes mixtim
alias exercet cum corpore ergo deberet cum corpore penam et gloriam quod est falsum. ¶ Item sen
tire est proprium animalis. ergo nulli competit sentire nisi cui competit esse animal. sed hoc nullo
modo competit angelo. ergo etc. ¶ Item si sentire est mediante organo corporeo ergo
non cognosceret homo clauso oculo non cognosceret hominem a tergo non cognosceret
hominem in obscuro quod omnia cum sint falsa restat quod angelus in assumpto corpore
non habet opera operationum potentie sensitive. ¶ Queritur ergo que opera exerceat vel exerceantur ab
angelo in corpore assumpto. ¶ Respondeo. ad intelligentiam huius est notandum quod
anima unitur corpori ut perfectio et ut motor. quedam sunt operationes que consequuntur ipsam
animam in corpore ut est motor. quedam ut est perfectio. quedam partim sic partim sic. dif
ferenter autem modo exercet anima in corpore operationes que consequuntur ipsam ut moto
rem et ut perfectionem. nam operationes que consequuntur animam ut motorem sic exer
cet per corpus quod illas easdem exercet in corpore. quia non solum movet anima corpus sed etiam
corpore proprio. operationes vero que consequuntur animam in corpore ut est perfectio sic exercet anima
in corpore per corpus quod exercet eas cum corpore et ideo primo competunt anime ut est hoc aliquid et
motor differens a mobili. secunde vero ut est forma iuncta materie. ¶ Quoniam
ergo angelus unitur corpori assumpto non ut perfectio sed ut motor. ideo primas operationes
exercet plene in eodem corpore. secundas minime. tertias vero quodammodo sic quod-
dammodo non et hoc melius patet si descendatur exemplariter. motus progressivus si-
ne quacumque alia sit in nobis exterior est ab anima in corpore ut est motor vel
motrix. et ideo competit angelo. sentire vero per organa corporalia competit anime ut
est motor organorum perfectio. sicut enim anima perficit totum corpus in universo sic potentia visiva
perficit oculum et hoc non convenit angelo in corpore assumpto. videre vero est opus quod partim com-
petit anime ut est motor partim vero ut est perfectio. ibi enim est quedam actio exhilarando
et hoc est ab anima ut est motor. ratione primi non convenit angelo sed solum ratione secundi.
Et hoc patet responsio ad questionem propositam. Si enim vocentur opera potentie sensitive ipsi actus
sentiendi per organa sic verum dicendum. quod angelus non exercet ea per corpus as-
sumptum. Si autem extendantur opera potentie sensitive ad ea que sunt ab anima ut motore
sic exercet ea in corpore. Rationes ergo probantes angelum non sensificare corpus as-
sumptum concedende sunt. ¶ Ad id quod obicitur quod in contrarium videtur esse primum mo-
tivum et sensitivum. dicendum quod philosophus loquitur in aliis in quibus vult quod corpus sit primum sensitivum et hic primum
motivum. ¶ Ad id quod obicitur quod corpus habet organa sensitiva ad sentiendum dicendum quod angelus
non tantum assumit corpus habens ut instrumentum ad operandum sed etiam ut signum
ad se ostendendum. et quod corpus carens organis debitis homini non esset conveniens an-
gelici spiritus ostensivum. ideo corpus habens omnia organa assumit non ad ipsorum or-
ganorum sensificationem sed potius ad suam ipsius ostensionem. ¶ Ad id quod obicitur
quod exercet corpus opera secundum speciem etc. dicendum quod videre non est actus communis speciei
hominis prout dicit motum solum generantem exteriorem que sic consequitur animam ut
motorem. sed prout cum hoc dicit aliquam actionem interiorem que consequitur existen-
tiam anime in corpore ut est perfectio. hoc autem modo non competit angelo sed solum primo.
Ad id quod obicitur quod angelus habet sensum quia cognoscit singularia. dicendum quod sentire potest
accipi communiter et magis proprie. dicitur sentire rem idem est quod rem ut presentem cog-
noscere. sicut quandoque modo accipit Augustinus ad Paulinam in libro de videndo deo. Se-
cundo modo sentire idem est quod rem ut hic et nunc cognoscere et sic accipit Damascenus
quod sensus est particularium et intellectus universalium. Tertio modo sentire idem est quod speciem
existentem in materia mediante organo corporali suscipere. et sic accipit philosophus
in secundo de anima cum dicit quod sensus est susceptivus specierum in materia.
primis duobus modis non differt sensus ab intellectu re sed ratione tantum. et hoc

modo verum ponitur in angelo. angelus enim per suam potentiam intellectivam cognoscit rem ut pre-
sentem et ut hic et nunc dirigendo aspectum suum super ipsam. tertio vero modo differt potentia
sensitiva ab intellectiva re et ratione. et illo tertio modo sensus est potentia alligata corpori
et hoc modo sensus in angelico non convenit. ¶ Ad id quod obicitur quod si cognosceret per speciem
similitudinem non faceret ad hoc distantia. dicendum quod dum singularia cognoscit et si-
mul ut per speciem in similitudine cognoscit aspectum quod super rem cognitam dirigit. et ideo si res illa
non est ei presens sine termine convenientis vicinitatis vel virtute angeli deficit vel
ad ipsam vel econtra. et quoniam tamen virtus angelica obiectum est virtus finita. ideo non cognoscit
nec potest cognoscere in quantacumque distantia. hoc autem non est propter virtutis in virtute
sicut est in sensu corporali sed propter virtutis finitatem. ¶ Ad id quod obicitur quod patitur
ab igne dicendum quod id non concludit sicut melius ostendetur in quarto. sensus enim et affectus
spiritualis sufficit ad sentiendum dolorem sicut ostendetur ibidem. ¶ Ad illud
quod obicitur quod recipit et iudicat. dicendum quod cum ista duo sint in sensu videlicet
receptio et iudicium. receptio est potentie ratione organi. sed iudicium ratione virtutis. In
sensu autem corporali sic est receptio in organo quod est receptio potentie et virtutis et
sic est iudicium virtutis in virtute in organo. quod non potest organum et in receptione quod iudicium
est totius coniuncti. In oculo vero angeli sic est receptio in organo quod non est receptio
in virtute aliqua illi organo alligata et sic est iudicium a virtute in organo quod et potentia
organum. verum angelus ita bene perciperet aliquid clausis oculis ut apertis et
ideo non est in receptione et iudicium. sed quod competit sensui ac per hoc non est in sensu exterior
… et oculus angeli de oculis non equivoce et totaliter corporis plus habet ratione in-
strumenti quam organi. sed organicum possidet propter assimilationem quam habet cum
corpore nostro. et sic patet totum.

¶ Preter ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quaeritur de hoc quod dicit Dominum in formis
corporalibus apparuisse. videtur enim quod talis apparitio possit esse occasio erroris quoniam
veritatis deus est caret forma et figura in corpore et corporis … veritate vel quod
… opinatur contrarium errat. Si ergo frequenter opinantur quod apparent in
formis … quod talis apparitio sit erroris occasio. ¶ Respondeo dicendum quod forma et figura
corporalis non ducit immediate in cognitionem dei. sed mediante spiritu rationali cuius iudicio fie-
bat illa apparitio. et quoniam intellectus per fidem abstracto a corpore formam et figuram
quando pervenit ad deum deducitur ad deum ascendit mediante spiritu in corpore. ideo
talis apparitio potius scala est perducens ad cognitionem veritatis quam sit occasio devi-
andi. ¶ Quod ergo obicitur quod illa opinantur multi quod apparet exterius dicendum quod
id non est si opinio vel idem deserviat ad sensum et ei innitatur. cum et assensus ab-
stineat et innitatur fidei et revelationi non habet occasionem errandi sed potius in
veritate ingrediendi. ¶ Item queritur de hoc quod dicit non videbit me homo et vivet
contra hoc Exodi xxxiii. loquebatur deus ad Moysen facie ad faciem
et Numeri xii. palam et non per figuras et enigmata deum videt. dicit de eodem
Moyse. ¶ Respondeo dicendum est ad hoc quod in prima auctoritate significatur quod deus non potest vi-
deri a viatore in sua essentia et claritate. sed in duabus sequentibus insinu-
atur familiaritas dei ad Moysen quantum ad apparitionem et quantum ad contemplationem
in quibus utrisque prophetas alios excellebat. familiaritas apparitionis notatur cum
dicitur quod loquebatur ei facie ad faciem sub intellectu est in subiecta creatura. hoc enim
… contemplationis cum dicitur palam et non per figuras et enigmata deum videt quia
non tantum fulgebat visione corporali aut ymaginaria sed et intellectuali.
¶ Item queritur de hoc quod dicit visibile quodcumque non quod non est mutabile. corpus enim ce-
li empyrei visibile est et tamen non est mutabile. ¶ Item quero de qua mu-
tabilitate intelligat aut de mutabilitate ad situm aut de mutabilitate ad formam
si de mutabilitate ad situm hoc non est quod in non facit ad visum. si de mutabilitate
ad formam ideo falsum est quod corpora celestia sunt incorruptibilia et alia
et tamen sunt visibilia. … hoc sic quod de quo visu intelligat. aut enim intelligit
corporali aut de visu mentali. si de mentali falsum est. si de visu corporali queritur que
necessitas sit quod visibile sit mutabile cum ita bene sensus iste percipiat corpora
incorruptibilia sicut corruptibilia. ¶ Respondeo dicendum quod angelus intelligit de visu
corporali et dicit hoc non est quod dicit quod omne visibile est mutabile. non est potentia videre sensus
… super extrinsece quantitatis. vel cum et est extensio quantitatis in … composito.
… compositio est potentia est resolubile et mutabile ad minus quantum est de natura rei

solu est omnino simplex est immutabile simpliciter et ideo necessario sequitur quod si aliquid
videmus corpus quod sit mutabile. Ad id quod obicitur de empyreo et de
aliis corporibus celestibus. Dicendum quod non empyreum nec aliud corpus celeste
nec corpus quod est vel potest esse omnino est immutabile quamvis non immutentur mu
tatione que est de esse in non esse, sive de una forma in aliam, mutantur tamen
sunt mutatione que est de non esse in esse et mutabilia sunt per naturam mutatione
que est in non esse et hoc quia sunt composita et ideo nullum suum esse nullum est ens
est suum esse nisi summe simplex. Sic nullum agens est suum agere nisi su
mme simplex et propter hoc quod indicat suum esse aliud esse, dicit hyla quod omnibus est
aliis accidens esse et ideo per naturam suam omnia sunt possibilia ad non esse et sic
patet responsio ad totum.

Illud est consideratione dignum videtur et cetera. Supra egit magister de vir
tute demonum et bonorum spirituum vel corporum humanorum similiter. In hac
parte agit de virtute et potestate demonum vel hominum. Dividitur autem hec pars in
iiii partes. In prima parte dicit virtute in sua confirmat per auctoritatem evan
gelii. ibi quod in homines intrant et cetera. In secunda ibi explanat per auctoritatem
genadii ibi de hoc autem genadius et cetera. In quarta et ultima illam ex
plat per auctoritatem bede presbiteri ibi Beda quoque super illum locum et cetera.

Ad intelligentiam huius partis vi incidunt dubitationes.
Primo est quare utrum demones habitare possint in humanis corporibus.
Secundo utrum illabantur animabus
Tertio utrum possint ludificare humanos sensus.
Quarto utrum possint cogere voluntatem
Quinto utrum possit affectiones incendere
Sexto utrum possint scrutari secreta nostre scientie.

Circa primum sic procedere et ostenditur quod demones in humanis corporibus possunt
habitare. Nullus spiritus eicitur de aliquo corpore vel habitaculo in quo non est. Sed de
mones sic legitur in evangeliis de obsessorum corporibus sibi ait et ei a
pplis quod autem habitaverunt in eis. Item autem de divina demonum loquitur de
demonibus sicut invisibiles et insensibiles propter illa subtilitate suorum corporum
hominum corporum non sentientes penetrando sed possunt corpora penetrare cum possint in
quiescere possunt et inhabitare. Item constans est quod aliqui a demonibus obsi
dentur sed obsessi dicuntur aliqui quia demonium habet in eis effectum aliqui quia est in eis
per substantiam. Si quia habet in eis effectum sed omnes peccatores essent obsessi
a dyabolo quod falsum est. Ergo quia sunt in eis per substantiam obsessi dicuntur, ergo habi
tat in suis corporibus. Item nullum corpus potest prohibere obstaculum spiritui. Sed si
demones spiritus sunt nullum corpus est eis obstaculum sed sicut lumen pene
trat aerem usque in profundum et idem manens sic spiritus demoniaticus corpus hu
manum subintrare potest pro totum. Sed si non expellitur ab agente maioris
potentie videtur quod in possit inhabitare. Ad oppositum arguitur sic super id
abacuc ii dominus in templo sancto suo glo. simulacra assistere potest in immundo
spiritus inhabitare esse non potest. Sed si non potest in simulacris multo minus in corpo
ribus humanis. Item beda dicit et magister adducit in littera super id. Act. v. cur
temptavit sathanas cor tuum. Implevit sathanas cor autem non quidem ingrediens
in eum nec intrans eius. Sed non videtur quod demon ingrediatur per substantiam corpus ali
cuius hominis. Item anima unitur corpori ut motor et ut perfectio. Sed quod coniungitur
ut perfectio ipsius est in eodem corpore esse aliam naturam perficientem. Sed cum coniungatur
ut motor ipsius est in eodem corpore esse alium spiritum ut moventem. Si ergo de
mon in corpore humano non potest esse nec ut motor nec ut perfectio sed nullo modo.
Item sicut dicit demon est nullo modo competit duos spiritus angelicos simul esse in e
odem loco vel ergo pari ratione nec videtur quod in eodem loco possit esse anima et
angelus. Sed anima est in toto corpore suo sicut volunt auctores. Sed in nulla parte corporis potest
esse demon. Respondeo dicendum quod sicut innuit textus evangelicus et augustinus in
ii libro de divinatione demonum. Demones per naturam sue subtilitatis et spiritualitatis
possunt quecumque corpora penetrare et in eis sine aliquo obstaculo et impedimento
subsistere ratione vero sue potentie possunt ea corpora in quibus sunt commovere et con
turbare. Ideo demones quod est de potentia et subtilitate nature possunt

corpora humana intrare possunt et vexare nisi prohibeantur a superiori virtute
et cum permittuntur intrare et vexare et dominari corpora obsidere permittit autem
hoc deus sive ad gloriam sue ostensionem sive ad peccati punitionem sive ad fem
tis correptionem sive ad nostram eruditionem. Sed ergo istarum causarum determinare
permittat latet hoc humanam industriam propter hoc quod occulta sunt
dei iudicia. hoc tamen planum est quod non sunt iniusta et ideo non per
mittit talia sine causa. Concedendum autem igitur rationes que demones
possunt humana corpora subintrare. Ad id quod obicitur de glo. quod intrant
sunt esse non potest. Dicendum quod esse intra in aliquo hoc potest esse dupliciter
aut sicut contentum continentis ut aqua in vase et sic de
mon bene potest esse intra in simulacro. Alio modo esse intra dicitur
aliquid quod influit virtutem vel influendo conservat et perficit
et hoc modo non congruit demoni nec in simulacro nec in homine et sic
loquitur illa glo. de ingressu in hominem qui attenditur ex parte
animi. Ad illud quod obicitur de beda quod non ingreditur in hominem dicendum quod
non loquitur de ingressu in hominem qui attenditur ex parte corporis sed qui
attenditur ex parte voluntatis. Ad illud quod obicitur quod anima comparatur ad corpus
ut perfectio et motor et cetera dicendum quod non est simile de comparatione per
modum moventis et per modum perfectionis quia unius perfectibilis una sola est
perfectio per se vel approprians sibi perfectibile et cetera. Sed unius mobilis potest
esse multiplex motor et unius motoris multa possunt movere maxime
quando illa habent aliquem ordinem et quia divino iudicio anima peccatrix
subicitur demoni obsidenti sicut tortori et affligenti. Hinc est quod
simul in eodem corpore esse possunt et per hoc et per hoc patet responsio ad ultimum
quod obiciebatur de quo existentia duorum spirituum non est simile propter
quod illic ut supra dictum fuit repugnat ordo universitatis hinc
autem consonat ordo divine castitatis sed quia anima peccatrix
affligitur non repugnat ordo universitatis quia dissimile. Ad id
habitaculum comparatur.

Secundo queritur utrum demones illabi possint animabus et quod sic videtur
lu. iiii. exercito ego habens demonium in glo. intrabat
dyabolus vere exierat. sed sic non exierat de corpore sed de spiritu. Ergo dyabolus
subintrat spiritum. Item si imperfectibile adiungatur imperfectibile secundum totum
applicatur ei. Sed quod applicatur alicui secundum suum totum applicatur ei
secundum suum intimum sed illabi nihil est aliud quam secundum intimum perfundari.
Ergo cum demon sit imperfectibile et obsidendo hominem applicetur
videtur quod eidem necessario illabatur. Item sicut est ordo in corporibus ita est ordo
in spiritibus. Sed in corporibus videmus quod agens influunt virtute sua pas
sivo usque ad intimum aliud non alteraret totum. Sed pari ratione et in
spiritibus. Sed demon ... videlicet istud potest virtute sua usque ad intima
anime. Sed virtus demonis non est spiritualior quam substantia. Ergo videtur quod
demon usque intima anime illabi possit. Item sicut homo efficitur
templum dei per gratiam ita efficitur templum dyaboli per peccatum. Sed omnino idem
non prius erat gratia incipit esse culpa. Sed ubi prius habitabat deus
potest habitare dyabolus. Contra augustinus de spiritu et anima convenit singulis spiritibus
id est quo a se invicem distinguuntur et unum in altero non est. Sed anima
humana spiritus est. Ergo non potest esse in demone nec demon in ea. Ergo nec
illabi. Ergo et cetera. Item si unus spiritus illabitur aut alter potest illabi
aut non. Si sic ergo pari ratione et tertius et quartus et sic de aliis et
in omnis spiritus mali possent illabi uni anime quod plane falsum est.
Si non potest ergo unus spiritus implet totam animam. Sed hoc est falsum
quia ymaginem dei non nisi deus implere potest. Sicut dicit augustinus et be
da. Item si demon illaberetur anime esset intimus anime. Ergo profun
diaret ei. Ergo posset provocare ad mala quantumque vellet et
anima non ... quod si anima ... non potest avertere.
Ergo non demon ei illabi potest. Item si illaberetur anime non esset
ita intimum in anima in quo non esset et sic quod posset demoni sed

Utrum demones possint habitare in humanis corporibus

Utrum demones illabantur animabus

sic deus illabendo animam vivificando et conservat. sic demon quia potest deordinare et depravare. quod si demon illaberetur anime posset synderesim vel naturalem [?] lumen depravare et ad malum declinare quod est impossibile. ¶ Ad tertium dicendum quod illabi ad aliquid importat quod id intimum sit ei et quod intime operetur in illo. non autem tale est respectu anime nisi solus deus. quod ideo solus divinus spiritus anime potest illabi. in essentia namque humana id est intimum et supremum et hoc pars que secundum sui primum maxime approximat deo. sibi. sed sui intimum unde quanto magis redit ad meliora tanto magis ascendit et intus est. et quia solus deus superior est mente humana sed sui supremum solus deus potest intra esse intimum et ideo illabi spiritui rationali et dirige spiritum. Concedendum igitur rationes ostendentes quod animabus humanis illabi non potest malignus spiritus. ¶ Ad illud quod primo obicitur de glossa quod intrat diabolus etc. dicendum quod hoc non dicitur de ingressu sed substantiam sed effectum. sive confortatis malicia unde non vult glossa plus dicere quam quod ubi non sunt gratia incipit esse malum. ¶ Ad id quod obicitur quod imperfecte applicatur et tactu dicendum quod aut intelligis denunctiva situali aut de iunctura virtuali si de situali sic potest habere veritatem. sic autem non potest intelligere applicationem spiritualium substantiarum quia non sunt situales. Si autem intelligatur de applicatione virtuali sic simpliciter non habet veritatem. quoniam in simplicibus substantiis reperitur magis virtutis et secundum illam considerari potest in aliquid maiori et minori ideo dignitatis et accessum ad originem individuitatis. ¶ Ad illud quod obicitur quod sic est ordo in corporibus ita est in spiritibus dicendum quod et si sic aliquo modo non tamen omnino propter hoc nec quantum ad ordinem quia omnes substantie rationales immediate sunt nate trinitati [?] quantum ad hoc una preest alteri hoc autem non contingit in corporibus inveniri non est in suo quantum ad naturam quia quod est intra et extra intra corpus est eiusdem et non differens dignitate sed magis parum potentie. In anima non quod est intimum hoc est maxime supremum et deo proximum ideo in rebus corporalibus quod potest influere exterius magis et magis agendo potest pervenire ad intra et ad intimum non sic in spiritu. non ideo dicitur esse intimum quod est in eo supremum et dignissimum. ¶ Ad id quod obicitur quod idem est culpa vel facto quod dicendum quod verum est. sed ex hoc non sequitur quod idem sit diabolus ubi et deus. quia aliter est gratia deo. aliter culpa a diabolo. quia gratia est ... a deo ut presente et influente et intime operante et medullas affectionis penetrante ... quod innuit apostolus. Ad hebreos. vivus enim est sermo dei et efficax et cetera. sed culpa dicitur esse a diabolo. solum sicut a suggerente et impellente quodammodo. quasi exterius instigante et ideo licet diabolus habitare in intimis cordis peccatoris quantumque medullitus adhereat peccato. ultra peccatum non potest adire. sed potius pervertat. ideo simpliciter ipsum non dicitur ad illabi anime. sed potius ab ea ad corrumpi et sic patet quod non sit simile de culpa et quod quantum sint ... ideo.

Tertia questio utrum demon possit illudere et quod sic videtur super illud. exodi. vii. Fecerunt magi per incantationes et archana quedam similiter. dicit glossa. variabant dyaboli figuras extraneas oculos videbant ut res in sua specie permanentes alie viderentur. ¶ Item in itinerario clementis dicitur quod Symon magus ad petitionem presagia symonis videbantur canes cantare et ymagines ambulare constat quod hoc non fiebat nisi virtute demonum. Si igitur demones huiusmodi presagia faciunt quod in nullo in veritate nisi possunt quod oculos extraneum videntur magis est illa facere videntur ad quem per corruptionem veritatis vivam non possunt. ¶ Item in vitis patrum legitur quod quidam adduxerunt quandam puellam ad sanctum patrem que videbatur eis esse equa. sed sanctus pater apprehendit quod esset puella. quod si hoc fiebat arte dyabolica apparet et cetera. ¶ Item potest esse decipere divinitas quam admirationem quia multo fortius videtur potest illudere possunt quantum ad sensum. Sed sensus particularis non errat ut dicit philosophus. circa proprium obiectum. quod non percipit nisi quod verum est. sed delusio sensuum non potest esse sine errore et deceptione. quod et cetera. ¶ Item dyabolus facit aliquem videre aliquem vel aliquid quod non est sed intra oportet necesse est quod faciat similitudinem in anima vel in oculo. sed illa similitudo non potest generari nisi ab illo animali et non possit educi de nihilo. quod vel oportet quod afferat aliquam vel nunquam faciat eum videre. sed si aliquam afferet non est indificatio. si non affert non immutat. quod nunquam potest deludendo immutare vel intus vel extra. ¶ Item quod hominem facit videri caput aut similiter hominis pervenit usque ad oculum aut non. si sic. quod cum iudicet secundum similitudinem receptam iudicabit illum esse hominem quod non decipietur si non pervenit quod ergo impedit et videtur quod non possit existente in medio illuminato necesse est obiectum multiplicari per medium. si non assit corporeum obstaculum. quod videtur quod nullo modo possit esse indificatio sensus. ¶ Item est facere videri quod non est. aut hoc facit immutando oculum aut obiectum. si mutando obiectum. quod est veritas. non quod prestigium. si immutando organum vel virtutem est hoc sunt digniora et est maior immutatio quod talia immutata sunt maiora videtur quod si hoc est similiter verum videtur quod prius.

¶ Secundo ad predictorum intelligentiam attendendum est quod absque dubio demones possunt illudere sicut multiplex experientia docet. modum autem assignare veritatis est valde difficile. et ad hoc plures doctores conati sunt diversimode. quidam namque voluerunt modum huius delusionis assignare dicentes hoc fieri non esse posse aut fieri posse. potest enim hoc facere demon a superiori influendo. ab interiori fantasmata movendo, ab exteriori species obiectas a superiori influendo. dicunt hoc non fieri posse demoni per viam superioris cum superiora nata sunt influere in inferiora demon potest species quas habet in se sensui imprimere tam interiori quam exteriori quia tamen sic spirituales ... in susceptione quia datur. quia quod recipitur in aliquo per modum recipientis recipitur non per modum recepti / Secundo ab interiori fantasmata movendo dicunt sic posse accidere sicut accidit in sompniis ex motu fantasmatum et defluxu ab organo excitari virtutem sensitivam interius et sic sompnians videtur homo quod videat vel audiat veritatem et fantasma vero pervenit ad organum visus vel auditus. sic et in proposito demon potest fantasmata existentia in organo interiori facere defluere ad organa sensuum et sic videtur homo quod videat vel sentiat ipsam rem dum ex reversione fantasmatis fortis organum intrantis secundum superius id consequenter indicat de similitudine. ac si esset naturalis / ab exteriori non species obiectas potest hoc modo secundum quosdam videri quia ymaginem cum resignata est speciem suam susceptibilem dare et si esset aliquid quod non tam speciem susciperet. sed in retinendo posset. posset contingere et alio quod putaret aliud sicut contingit in una turpitudine. quia quod non latet demones non speculans non solum susceptiva speciem sed retentiva media manifeste potest per eas quod vult et cetera quod vult speciem pervenire illis non offerre. quod tamen putative acceperunt iudicantur. huiusmodi igitur triplici modo dicunt demoni esse possibile et in una hoc non in illo nec in tertio. sed quia horum modorum nullus considerantur habet ad probabilitatem non ... videtur possibile quod substantia spiritualis que habet in se species omnes in multis posset eas sensibus imprimere. et omnino sit virtus improportionabilis. non videtur quod species ab organo interiori regrediatur. cum ille sit ordo retrogradus. ¶ Item mirum valde est si demon inveniat tam magnum speculum in quo vera sua magis latere posset quando unum castrum. sic pluribus aliis est consimile mirum et est sicut videtur verum quod non potest videre speciem immutabilem est et non tale vel corpore quod speciem potest suscipere et tenere. et videtur

animus speciem ab aliis sensibilibus separari non posse. Ideo alius modus est dicendus qui magis est consonus veritati et intellectui, quod demon potest iudicium rationis [illegible] vel addendo presens esse quod non est, vel aliquid ostendendo quod est, vel abscondendo quod presens est. Primum quidem facit species augendo, secundum facit [illegible] ut obiectum dimovendo. Tertium vero facit impedimentum perturbando. Primum intelligi potest sic: quia fantastica existencia interius offeruntur forte obiectum ipsi virtuti interiori vel virtutis interioris forte ut intendit sicut videtur in eis qui [illegible] maxime per naturam. Nam frenetici propter ascensum vaporum ad cerebrum ex mediocri commotione exteriori videtur ei quod videat multa que non sunt sibi presencia vel quod audiat sibi propter fortem commotionem virtutis visive. Fantasmata in virtute sicut Augustinus explicat in II. de trinitate quod quidam timida commotione recogitabat cuiusdam mulieris ymaginem quod ei carnalis commixtio videbatur in negotio. Per huiusmodi demon potest suam intentionem ad ymaginem construere sicut fumos aliquos [illegible] spiritus animales commovere et fantastica diversimode variare, intentiones offerre et sic diversa homini facere apparere. Et hoc in virtute [illegible]. Et huius signum est quia numquam facit hominem ad sentire cuius ymaginem non habeat interiori organo virtutis ymaginative. Numquam enim cecos talis facit somniare de coloribus nec surdos de sonis nec eis talia representat in vigilia vel in sompnis. Sed modo possumus intelligere sic: sic quod [illegible] res vel sub alia dispositione appareat sensui quam sit. Hoc potest contingere per variationem aliquam ex parte organi, sicut quando humores sanguinei vel vapores ignei descendunt ad oculos, videtur homini quod ea que circa sunt sunt rubea, vel per variationem aliquam ex parte obiecti, sicut contingit aliquando quod ex positione candele et dispositione palearum videntur palee serpentes esse. Talis [illegible] est in aliquibus virtutibus quantum ad sensum [illegible] et quia iste modus non latet, demones enim sunt nimis veloces potentes quando necesse sit ad hoc statim afferre. Ideo isto modo frequenter deludunt homines ostendentes rem aliter quam sit, dum eam faciunt aliter quam se faciunt habere apparere, quod quidem fit variationem modicam inducendo circa organum vel obiectum, quia quedam variatio non mutat formam, sed solum est ex parte accidentium adherentium et est passio non ut passibilis qualitas. Tertium modo sic possumus intelligere vel [illegible] quod presto est sensibile vel videtur sensum vel obstaculo duplici potest latere, aut quia impeditur virtus sensitiva ne perveniat ad sensibile, aut quia impeditur species sensibilis ne perveniat ad sensum, et utroque modo impeditur sensus ne percipiat quod est presto. Utrumque autem horum satis credendum est esse possibile virtuti demonis, et ideo dicunt posse se facere per hanc viam ut hominem reddat invisibilem quamvis [illegible] est. Et tamen esse hac via posse fieri non est multum incredibile. Huius visionis per exemplum agnoscitur ... [illegible] est in parte affirmativa patet in parte. Ratio ad obiecta. Ad illud vero quod obicitur quod sensus non errat circa proprium obiectum, dicendum quod intelligitur quantum est de sua natura salva scilicet media dispositione organi medii et obiecti. Intelligitur etiam de sensu per se. In hac autem deceptione sensus quasi fiunt sicut fantastice quando diversa collata ad invicem sensum perturbant et indicant esse aliquid quod non est sicut. Ad primum quod obicitur quod nulla res potest videri nisi per suam speciem, dicendum quod suam speciem non de novo dat nec de novo afficit, sed illam quam erat in fantasia et tam immaterialiter [illegible] ulli interiori obicit ut credat se rem exteriorem sensibiliter intueri. Ad illud quod obicitur quod facit hominem videri caprum, verum illa species hominis deficiat ad visum, dicendum quod fortassis impedit ne perveniat ad visum vel visus ad eam, vel saltem impedit ne perveniat ad iudicium. Dum loco illius offert speciem capri quam habet in fantasia, et sic dum aspicit ad corpus humanum estimat se videre caprum. Ad illud quod queritur de facientibus [illegible] vel circa organum vel obiectum vel virtutem dicendum quod potest facere et facit circa omnia, et pro loco et tempore sicut viderit expedire. Ultimum sequitur quod sit verum miraculum, quia non est via forte [illegible] quia est ostendat esse rem veram [illegible] aut indirecte, sed solum quedam [illegible] et quod illa inutilis mutatio quod ostendat esse veram [illegible] esse non est verum miraculum sed vanum et falsum prestigium.

Quarta questio utrum demon possit cogitationes immittere. Et quod sic videtur per auctoritatem in Psalmo: Immissiones per angelos malos. Dominus vero [illegible] eum. Si boni angeli possunt immittere et boni et mali sint eiusdem nature, patet etc. Item auctoritate Iohannis XIII: Cum dyabolus misisset in cor ut traderet eum Iudas. Sed mittere in cor non est aliud quam immittere. Ergo etc. Item Gregorius in Moralibus: Maligni spiritus in cordibus malignorum cogitationes immittere non desistunt. Item suggestio est actus dyaboli sed suggerere non aliud est quam prave cogitationes immissio. Si ergo dyabolus potest mala suggerere, ergo et potest malas cogitationes immittere. Contra: Genesis VII super illud: Non quod omnia intentio cordis hominis. Glosa Bede: quod dyabolus non est malarum cogitationum immissor. Item si potest cogitationes immittere et cogitationes formare acies intellectus, ergo potest immittere mentem formare quod falsum est, cum hoc dicat Augustinus esse proprium veritatis. Item quod nobis intimum est quam nostra cogitatio. Ergo si dyabolus potest cogitationes immittere, potest ad interiora nostra spiritualia introire. Sed hoc non dicendum est. Quod non habitat in [illegible] habitare potest, quod solum est Trinitatis. Item si potest cogitationes immittere, ergo potest quam vult facere cogitare. Sed ipse nobis continue optat nobis malum, ergo numquam permittet nos a cogitationibus malis desistere quod manifeste falsum est. Est igitur quod queritur utrum possit habere dyabolus vim cogitationum generandarum in nobis, utrum scilicet possit efficere vel tantum offerre. Et si offerre utrum necessario possit nos compellere ad hoc quod recipiamus oblatum. Et quod sic videtur, quia si ad presentiam aliquam aspectum oculorum interiorum necesse est nos videre et sic de aliis sensibus. Ergo similiter de cogitationibus. Ergo similiter est videre quod a malis cogitationibus non possumus evadere, et quod mala cogitare non sic spiritualiter est cum Dominus reprehendat, Mt. IX: Quid cogitatis mala in cordibus vestris etc. Solutio. Dicendum quod immissio dicit actum cum effectu tantum in eo quod immissum est. Huiusmodi autem actum potest duplex dicere vel illius effectus, aut sicut causa perfectius agentis et efficientis, aut sicut excitantis vel impellentis. Primo modo proprie accipitur et sic competit soli Deo vel anime. Ipse enim solus est qui perfectionem potest et per eius intimus cognitiones et affectiones gignere et formare. Anima vero accipitur large et minus proprie. Quia immissio dicit solum modo quandam virtutem et actionem sufficientem vel effectus importat, et solum quantum ad excitationem vel impulsionem large accipitur et minus proprie. Et sic competit demoni vel anime quia eius officium est [illegible] studium eius malas cogitationes suggerere. Et sic patet ratio ad rationes ad utramque partem: nam rationes et auctoritates ad primam partem inducte procedunt de immissione communiter dicta. Rationes vero ad oppositum procedunt de immissione dicta proprie. Ad id vero quod querebatur ultimo quantum posse habeant demones vel malarum cogitationum inventores, dicendum quod fantastica possunt offerre. Ad id autem quod queritur utrum necessario possint compellere, dicendum sicut [illegible] quidam enim dicunt quod necessario possunt compellere ad cogitationes malorum, non tamen malas cogitationes, quod de malo non est mala, non eam committit affectio mala que est in parte nostra. Aliis non videtur et probabilius quod non possunt facere quin fiat necessario cogitemus malum vel vanum, videlicet cum cogitare aliquid non est esse utilia occupata et non evagatur, et ideo occasionem potest ei dyabolus offerre ymaginem turpem et vanam, non volentes malas cogitationes et ymaginationes effugere sollicite et diligenter cavendo cum ne contingat aliquando cum a bonis et a utilibus cogitationibus recedimus, sed tamen difficile est ei qui saltem est in talibus animi exercitatus, cum multo facilius est et delectabilius in bonis versari cogitationibus quam sit immunis carnalibus intendere et turpibus ymaginibus.

Quinta questio utrum demones possint malas affectiones imprimere. Et quod sic videtur: Ecclesiastici VIII: Omnes adulterantes sicut clibanus succensus a coquente. Glosa exponit quod clibanus est fornicatorum et coquus dyabolus. Ergo etc. Item Beda super Actus V dicit quod dyabolus fraudulenta et callida deceptione animam in affectum malicie trahit. Sed hoc non esset nisi sua affectionem mutaret. Ergo etc. Item dyabolus potest carnem nostram commovere sicut dicit

Utrum demon possit cogitationes immittere
Utrum demones possint malas affectiones imprimere

Iob .vi. [ii]. Sed tamen tradita est in manu ipsius. exponit Gregorius, id est caro in manu dyaboli. Sed ergo carne commota excitatur stimulus concupiscentie qui est in nobis tamquam ignis vel pruriens affectionis. videtur quod dyabolus possit in nobis incendere affectionem concupiscentie. Item ignem incendere non est aliud quam igni pabulum ministrare. sed male ymaginationes et exteriores operationes et actiones sunt fomenta concupiscentie. ergo videtur quod dyabolus hunc ignem concupiscentie possit in nobis accendere. Item calidum potest calefacere. ergo inflammatum potest inflammare. sed dyabolus totus est inflammatus immo in eo sunt flamme et incendia vitiorum secundum quod dicit Jac. iii. et beda dicit et magister dicit in littera. ergo dyabolus potest nos ad malum inflammare ergo et incendere. Ad oppositum. ymago mentis per tres insinuatur et notitie. ergo si dyabolus non habet posse supra animam in quantum est dei ymago ergo non videtur quod possit affectionem nostram incendere. Item voluntas ad maximum consistit in affectu suo in notitia. sed voluntas est id supra quod nihil potest dyabolus. ergo videtur quod minime possit in nostrum affectum. ergo si non potest intellectum cogitationum immutare ergo multo minus affectionem incendere. Item cogitatio preambulus est ad affectionem sed quod non potest in dispositionem non potest in complementum. ergo si dyabolus non potest immutare cogitationem non potest incendere affectum. Item si possit malas affectiones incendere cum huiusmodi affectiones semper sint culpe continue possit nos facere peccare quod nephas est dicere. est igitur questio quare dicitur intendere et immutare et per quanto dyabolus magis dicitur incentor quam immissor cum e contrario videatur cum multo plus sit efficere quam cogitare. dicendum quod incendere est accendere ac transferre a corporalibus ad spiritualia. in corporalibus autem incendere est non ignem generare sed post igni pabulum ministrare vel applicando ignem combustibili vel combustile igni. sic et in spiritualibus ignis autem iste concupiscentie est sui libido prava. pabulum istius ignis sunt cogitationes et affectiones carnales et terrene et delectationes fede. et incendere in spiritualibus non tantum accipitur pro affectionum immo cogitationum et voluntatis non dicitur actus principalis agentis sed solum sicut excitantis et subministrantis. Concedimus igitur quod dyabolus potest nos ad malas cogitationes et affectiones excitare sed non possit eas in nobis sua potestate efficere. ideo ratione et prime a sanctis et a doctoribus sacre scripture incentor dicitur non immissor et concedende sunt rationes ad hoc. Ad id quod ergo obicitur quod dyabolus non potest supra ymaginem. verum est lii. ar. dicendum quod non potest sicut agens et movens principaliter potest tamen sicut suggerens et inducens. et hoc est quod dicit Damascenus violentiam alicui inferre non possunt in nobis vel suscipere corporis illusiones. Ad aliud quod obicitur quod non potest in cogitationem dicendum quod sicut non potest cogitationes formare sic nec affectionem perficere vel movere. sic autem potest affectionem incendere sicut et cogitationes.

Ad illud quod ultimo obicitur quod tunc posset nos facere peccare. dicendum quod verum est si potentia incendendi operaretur necessitatem vel per propria et effectiva et efficientia peccati vel affectionis prave. sed sicut predictum est non dicitur causa efficiens sed disponens que quidem dispositio efficaciam non habet nisi nos demus ei vigorem et virtutem neglegentia vel consensu.

Sexto et ultimo queritur utrum demones possint scrutari secreta nostre conscientie. et quod sic videtur. demonum officium est accusare et quod legitur Apoc. xii. proiectus est accusator fratrum nostrorum etc. ergo si in iudicio arguentur de secretissimis cogitationibus videtur quod hec non lateant accusatorem nostrum. Item peccatum est caracter bestie et quod insinuatur Apoc. xiii. si in ... cognoscit peccatum nec sit ... sed ut est in nobis secreto quale sit peccatum cogitationum et affectionum videtur ergo si dyabolus hec potest videre secreta conscientie nostre rimari potest. Item Aug. xii super Ge. ad lit. mali angeli cogitationes noverunt quia multa predixerunt que non predicerent si cogitationes non novissent. Item hoc videtur per rationem. notior est operatio quam potentia et potentia quam substantia. quia per cogitationem opus nostrum et potentie pervenit in cognitionem substantie. sed substantia anime non potest latere dyabolum. ergo nec eius opera nec virtus. ergo si cogitationes et affectiones sunt actiones anime ergo non possunt latere demonem. Item substantie spirituales sicut dicit Dyonisius per suum ... sunt specula. sed sic est in speculo

illud quod quantum unum obicitur alteri non solum representat ipsum sed etiam quod relucet in ipso. ergo si majoris conditionis sunt specula spiritualia videtur quod cum demon intuetur et aspicit animam non solum ipsam videat sed omne quod est in ipsa. Item non potest oculus meus videre sine quod non possit videre celum alterius. si ergo sic est in oculo corporali respectu visibilium corporalium per rationem similitudinis est in oculo spirituali respectu cognoscibilium spiritualium. ergo si oculum meum spiritualem non latent secreta conscientie mee per rationem similem nec oculos demonum. Ad oppositum. iii. Reg. viii. tu solus nosti corda filiorum hominum. non ergo demon vel aliquis. Item Jer. xvii. ego dominus scrutans corda et renes. ergo si dominus hoc sibi attribuit tamquam proprium videtur quod non conveniet dyabolo. Item i. Cor. ii. nemo scit que sunt hominis nisi spiritus hominis qui est in ipso sed demon non est spiritus noster nec est in nobis. ergo non novit secreta conscientie nostre. Item Aug. in li. de ecclesiasticis dogmatibus. internas cogitationes nostras dyabolum non videre certum est. Item ratione videtur quia si internas cogitationes cognosceret et intentiones. ergo ubi Iob patientiam cognovisset. quia si cognovisset non temptasset. et noluit separari. sed temptavit. ergo nec intentiones nec cogitationes et consequitur.

Item ad propositum intelligentia est notandum quod sicut deus noster voluntati creature dedit dominium sui arbitrii cui nulla potestas debet nisi divina potentia sic eius cognitive dedit conscientie secretum. et secreta et profunda non penetrentur nisi divina sapientia. et ideo dico quod nulla vis creata nec humana nec angelica potest conscientie humane nosse secreta nisi per signa. vel per coniecturas vel nisi noverit divina revelatione. aut homines demonstrare sui detectione. et quamvis pauca sunt ita secreta quin procedant in opera exteriora vel appareant per signa exteriora faciei vel per signa cordis quod divinitatem monet et diversitatem affectuum. hinc est quod multe cogitationes et affectiones nostre deprehenduntur plus a malignis spiritibus nisi arceantur divina virtute. Hec autem cognitio potius est coniecture quam certe scientie. et ideo concedende sunt rationes ostendentes quod angeli mali secreta conscientie nostre perscrutari non possunt. Ad id quod primo obicitur de accusatoris officio dicendum quod non ipse solus demon erit accusator immo et cor nostrum. unde si de exterioribus et visibilibus accusari possimus a dyabolo. de occultis et secretis non tenet tamen impunita relinquitur quia non deerit accusator et testis. Ad illud quod obicitur quod peccatum est caracter dyaboli dicendum quod peccatum dicitur esse caracter quem scribit in fronte. hoc autem est peccare sine rubore et pudore ut iam possit ei dici frons mulieris meretricis facta est tibi noluisti erubescere. et tunc absque dubio peccatum notum dyabolo est cognitum quia iam non est secretum sed manifestum. Ad id quod obicitur de Aug. quod cogitationes novit dicendum quod loquitur de cognitione coniecture non certe scientie. Ad illud quod obicitur quod notior est opus quam substantia. dicendum quod verum est de opere exteriori. de interiori autem non habet semper veritatem nisi ut res sunt nobis note quia intentiones et operationes nos latent. vel dicendum quod hoc locum habet in opere illo non in opere voluntario. opus enim naturale quod naturale est sicut se non natura est representare nec se occultare potest sicut nec substantia immo per ipsam manifestatur substantia. unde per hoc habet de ratione actionum et per hoc manifestationis et virtutis. in operatione autem voluntaria secus est. naturam est substantia se naturaliter representare sicut naturaliter est et se occultare non possit. opus voluntarium sicut non naturaliter exit in actum ita non naturaliter manifestatur et occultari potest immo non manifestatur nisi homo velit. talia autem sunt que latent in secreto nostre conscientie. ideo quamvis dyabolus possit videre animam per naturam non tamen potest illa conspicere. Ad id quod obicitur quod speculum representat et speculum et que sunt in eo contenta dicendum quod duplex est speculum quoddam naturale et quoddam voluntarium. speculum naturale sic naturaliter suscipit et naturaliter reddit et non occultat. ideo speculum sibi oppositum non solum ipsum sed et que sunt in eo quod representat. speculum autem voluntarium non est in actu manifestationis eorum que in se continet nisi hoc faciat voluntarie. et tale est speculum spirituale. ideo non est simile. Ad id quod obicitur de oculo corporali per hanc ipsam rationem. iam patet responsio. oculus enim corporalis videt quecumque videt. alius si obiectum sit neque revelatum. anima autem cum aspicit talia te

Utrum demones possint scrutari secreta ...

git in parte unde q non uidet aliquid. contra q nullus
se sibi nec inuicem nec patet uelare. quia licet sit plenus est
id oculum spiritum et qui talis est non patet latere. alienum non
oculum patet subterfugere et se illi uelare. quantum non est ipse plene
non circa potius. et id omni oculo spirituali patet aperta uita
late excepto se[illegible] illo qui est sibi. et id dicit aug. sicut be-
ad uit. q sicut corporalis nec corporales habent aliquid quibus se alienis
conspectibus occultant. sic et in illis spiritualibus suo modo esse
inuenitur nec est corporum suorum suma et sicut qualis quo possit
esse sed incorporalis est tota spiritualis sui simplex et uniformis per totum. et ita
uere quamuis modice non latet et est uniformis sit non patet esse ubi
ad occultandum et ad occultatum. dicit q obstaculum illud non habet in
alio per interpositionem aliud non est opa[illegible]. Sic est in uisibili uero corporeo uel
obscurum uel minus clare. sed uel absconditum est q manifestare uol-
le et uis. non sunt diuersitates plicatur expono diuisam una
sed tamen in anima quod dicit portum et [illegible] quedam diuisa esse autem
magis intima in corpore que respirant potius seniores et sim-
pliciores sunt priores et quasi anima magis intus ipsa recolligitur et
ei q summe unum est unitur et simplicitatem et penes hanc magis
resideo considere se etiam. et sic patet solo obiorum. ex quibus est manifestum
omnia que intus. diuinus. sed solum autem indiget explanatione q dicit generaliter
dicit. q demones per inuergiam operantur etc. q in appellentur
inuergia. Et dicendum q inuergia dicitur ab en quod est in et erge
q est labor et inde q est defectus uel inuigia. quia intrinsecus la-
boris uel intrinsecus defectus uel in diuinis energumeni qui intus labo-
rant per uexationem demonum intus obsidentium et anima labo-
rante facientes. et hoc est q intendit generaliter dicere.

Post predicta ista est cognoscere etc. Egit magister de continuationibus
ad malorum obstinationem. in hac parte agit de qua conse-
quitur bonorum confirmationem. hec autem sunt duo. scilicet distinctio or-
dinum et continua illustratio. ideo hec pars duas habet. in prima agit de angeli-
corum ordinum distinctione. in secunda de angelorum illustratione et inuestigatione.
in decimo. x. hoc est inuestigandum est etc. prima pars habet duas partes.
In prima agit de distinctione ordinum quantum ad primam conditionem.
In secunda uero quantum ad reparationem. ibi. Sed est quod decimus ordo etc.
Prima pars habet iiii. particulas. In prima declarat quod angelorum angelorum ex-
dies distinguuntur. In secunda quomodo nominantur etc. hec nomina uel non propter se
etc. In tertia determinat quod horum ordinationis prima in iiii. iam non
inquirere restat etc. In quarta uero et ultima declarat modum ibi.
Per considerari dicit etc. Prima uero pars prima in principio. sed etc. duas
habet. In prima determinat de receptione ordinum angelicorum secundum
quantum ad quod. in secunda uero quantum ad numerum ibi. ii. uel ita numerum eorum etc.

Admittenda autem eorum quod in hac parte dicitur prius
procedit est uia narrationis secundo uero uia inquisitionis. via
narrationis autem est diffinitiua et diuisiua. ideo oportet hic prenotare
quedam scilicet diffinitiones et diuisiones. oportet igitur primo uidere quid sit ie-
rarchia. secundo uero quid angelica. tertio quid sit ordo angelicus. quibus prenotatis
materia illa presentabitur nobis consequentia tractanda. Sed est
igitur quod ipse ierarchia habet dyonisius tres ponit diffinitiones tamen. de an-
gelica ierarchia. quarum prima est hec. ierarchia est diuina pulcritudo ut sim-
pla. ut optima. ut consummata in se uitam. Secunda est hec ierarchia
est ordo diuinus. sciencia et actio deiformis quantum possibile est simulans et ad in-
ditas ei diuinitus illuminationes proportionaliter in dei similitudinem ascendens. Tertia est hec ierarchia est ad deum quantum possibile est similitudo et uni-
tas ipsum habens sancte scientie et actionis ducem et ad suum diuinissimum
decorem incommutabilem diffiniens. quantum uero possibile est refor-
mat suos laudatores. Istarum diffinitionum distinctio
et explicatio patet hoc modo. quia prima diffinitio est ierarchie in creatore
diuine uero secunde creaturae. diffinit autem quia prima illarum penes attendit
penes egressum a deo. secunda uero ultima penes regressum. sed utrobique tangatur
utrumque. Prima autem diffinitio quid est ierarchia in creatore exprimit
ipsum quantum ad trinitatem et unitatem. id est q trinitas preiudicat uni-
tati nec unitas trinitati. sed unitas spectat ad perfectionem trinitatis. et

Ierarchia est diuina pulcritudo. pulcritudo enim consistit in pluralitate
et equalitate. sic dicit aug. in libro de uera religione. ut autem ostendat q plu-
ralitas non preiudicat unitati. dicit ut simpla. quia sic est pluralitas
ut tamen non tollat unitatis simplicitatem. ut ostendat
q unitas non preiudicat pluralitati. subiungit. ut optima. quia
sic est in deo unitas ut tamen summa bonitas per quod est perfecta communi-
catio et sic patet pluralitas. postremo ut ostendat q unitas spec-
tat ad perfectionem pluralitatis et equalitatis. subdit ut consummata. quia
licet q trinitatem et unitatem consistit omnimoda et summa perfectio. Se-
cundo uero diffinitiones intelligis sic patet hoc. diffinitur enim ierarchia angelica
ierarchia secundum egressum a deo. egreditur autem a deo secundum rationem ymaginis et
similitudinis sic est homo. et ideo in illa notificatione primo describit ipsam ie-
rarchiam egredientem a deo per modum ymaginis ut dicit. Ierarchia est ordo
diuinus scientia et actio. ordo enim uel ordinata potestas respondeat
patri et scientia filio et actio spiritui sancto secundum memoriam intellectum et
uoluntatem. secundo uero describit quantum ad rationem similitudinis cum subiungit. deiformis
in quantum possibile est simulans etc. et tangitur ipsa assimilatio quantum ad habitum
cum dicit. deiformis in quantum possibile etc. et quantum ad actum cum subiungit. et ad in-
ditas ei illuminationes etc. Similitudinis enim sunt que assimilantis actus est sur-
sum ducere sicut eius origo est desursum descendere. Tertia autem
diffinitio sic positiuum intellige. describit enim ut predictum
est. angelica ierarchia per regressum ad deum per quod non quod in predicta
diffinitione ierarchia regredientis sunt regressus est. primo quantum ad habitum
cum dicit. ierarchia est ad deum quantum possibile est similitudo et unitas. secundo quantum
ad actum ut dicit ipsum habens sancte scientie et [illegible] ducem. tertio quantum
ad immutabilem cum subiungit et ad suum diuinissimum decorem
incommutabilem diffiniens. quarto quantum ad plenitudinis ubertatem
cum subiungit. quantum uero possibile est reformans suos laudatores. In
hoc enim. scilicet q non solum sibi sufficit sed in tanta plenitudine causa et g[illegible]
potens est alios adiuuare. et sic patet expositio diffinitionis.
Quid sit ierarchia tam diuina quam angelica per quod intelligitur etc. quedam
dictio q magis ualet quam operatur omnis ierarchia. sed non uni cuique talis est. ierarchia
est et sacrorum et rationum ordinata potestas in subditis debitum retinens
principatum. hec autem non solum operatur ierarchie angelice. sed in ecclesiastica
nec uel humane. de qua non est ad presens. sed solum de ierarchia angelica
et quia hec non potest cognosci cum cognoscatur quid sit angelus. ideo premittende
sunt et angeli diffinitiones. angelus autem sic notificatur a damasceno.
Angelus est substantia incorporea intellectualis semper mobilis arbitrio
libera deo ministrans. gratia non natura immortalitatem suscipiens. dyonisius autem
aliter diffinit angelum sic. angelus est ymago dei manifestatio occulti
luminis speculum clarum splendidissimum immaculatum incontaminatum et
recipiens totam si fas est dicere pulchritudinem bonitatis deiformitatis
et mere resplendere faciens bonitatem silentii q est in
abditis. diffiniunt autem hee due notificationes. quia prima describit
angelum quantum ad esse. sed secunda quantum ad bene esse. prima diffinitio intellectus habere
potest sic. describitur enim sicut ibi angelus quantum ad substantiam. quantum ad uirtu-
tem. quantum ad operationem et quantum ad diuisionem. substantia tangitur in hoc quod
dicit. angelus est substantia incorporea. uirtus in hoc q subiungit. intellectualis
semper mobilis arbitrio libera. tamen non semper uirtus angelica. scilicet cognitiua.
apprehensiua et operatiua. cognitiua in hoc q dicit intellectualis. opera-
tiua in hoc q dicit. semper mobilis. quia sine fatigatione potest operari. sed operatiua
tamen in hoc q dicit arbitrio libera. quod non oportet distinguatur ab aliis
per diuisionem naturae. sed sufficit q distinguatur uoce. opera uero tangitur
cum dicit deo ministrans in uero cum subiungit. gratia non natura immortalitatem suc-
cipiens. uocatur autem hic non diuersitas gratia data. sed gratia dicitur
gratuita dei influentia. Intellige autem secunde diffinitionis sic
potest hec diffinitio namque in angelis non solum quantum ad esse nature sed in
quantum ad bene esse. et ideo notificatur hic angelus in quantum habet y-
maginem primam. in quantum habet similitudinem per gratiam. in quantum habet de-
formitatem per gloriam. uero autem ymaginis exprimit quantum ad duo.
scilicet quantum ad id q sursum est. et quantum ad id q deorsum. primum tangitur
cum dicit. angelus est ymago dei. secundum cum subiungit. manifestatio oc-
culti luminis. ymago est in quantum capax dei est et particeps esse potest

r.d.

IXX

ad.

actiua

uoluntas

2

3

1 actiua

[illegible]

non suffi[illegible] quid [illegible]

diffi[illegible] [illegible]

non solum

explet

trinitas unitatis. sed igitur ostendat in eo unitas.

+ quantum ad esse sed circa non solum quantum ad

sed manifestius est in quadam illuminatione quae suscipitur in superioribus conditis. quam ad similitudinem gratiae describit quantum ad duplicem rem, scilicet ad sursum per passionem, ad deorsum per operationem. Comparatio ad sursum tangitur cum dicitur: speculum clarum splendidissimum, id est non quod quasi de sursum venientis non consuliat naturam decoratam non consuliat. Et quantum ad hoc tangitur cum dicitur speculum clarum splendidissimum. Comparatio vero ad id quod deorsum est per modum purgationis notatur cum dicitur: immaculatum incontaminatum et inconquinatum, per quod tria removentur scilicet triplex foeditas ab angelis quae repugnat gratiae. Prima foeditas actualis, et hoc est foeditas actus et removetur per hoc quod dicitur immaculatum. Secunda foeditas adhaerentis sive advenientis, et haec est foeditas vitii, et removetur per hoc quod dicitur incontaminatum. Tertio removetur foeditas contracta, et haec est foeditas originalis, et removetur per hoc quod dicitur inconquinatum. Similiter Dionysius gloriae tangitur secundum duplicem comparationem, scilicet ad id quod sursum est et ad id quod deorsum est. Ad id quod sursum est per hoc quod dicitur: suscipiens sicut decens est totam speciosam boni formam deiformiter. Comparatio vero ad deorsum deiformiter efficitur et speciositatem quam suscipit. Comparatio vero ad id quod infra est notatur cum dicitur: et resplendere faciens bonitatem silentii quod est in abditis. Hoc autem est divina refulgentia divinae bonitatis quam ipse habet ondit aliis. Hanc autem vocat silentium quia nemo potest intime attingere quam in nullo quaerere et quam omnis receptio exiorum excedat. Et ideo vocat silentium in abditis. Et sic patet quid sit hierarchia et quid sit in angelis. Tertio restat videre quid sit ordo angelicus. Definitur autem sic a Gregorio et in lumine adducitur hic distinctio a Magistro: ordo est multitudo caelestium spirituum qui inter se aliquo munere gratiae similantur sicut in munerum donorum participatione conveniunt. Huius notificationis explanatio in primo est notificatio. Nam hic ordo quantum ad suum fundamentum, quantum ad suum complementum, quantum ad dispositionem quae inter haec medium tenet locum. Fundamentum tangitur cum dicitur: ordo est multitudo caelestium spirituum. Ordo enim fundatur in numero. Complementum vero in hoc quod dicitur: qui inter se aliquo munere gratiae similantur. Ordo enim complementum habet a gratia. Dispositio media inter utrumque notatur in hoc quod dicitur: sicut in munerum donorum participatione conveniunt, quia meliora naturalia disponunt ad maiora gratuita. Ex praedictis notificantur nobis illa tria quae plus proposita sunt secundum descriptiones convenientes quae faciles essent et topice ca[...]. Et descriptio sed omittenda est quia valde parum utile. Post hoc procedendum est ad divisiones. Tria praenotanda ad faciliorem explicationem distinctionis angelicorum ordinum. Primum est hoc: hierarchiarum alia simpliciter caelestis, alia caelestium, alia subcaelestium. Secunda haec est: hierarchiarum caelestium alia superior, alia media, alia inferior, sive quod idem est, alia epiphania, alia hyperphania, alia hypophania. Tertia est haec quod ordo primae hierarchiae triplex est, scilicet seraphim, cherubim et throni. Secundae hierarchiae similiter triplex est ordo secundum beatum Dionysium, dominationes potestates et virtutes, secundum Gregorium vero dominationes, principatus et potestates. Similiter tertiae hierarchiae triplex est ordo secundum Dionysium principatus, archangeli et angeli, secundum Gregorium virtutes, archangeli et angeli.

Prima divisio manifesta est ratione et intelligentia. Quantum enim hierarchia sit et non sine illa intelligatur. Hoc autem triplex est, scilicet divina, angelica et humana. Ideo triplex distinguitur hierarchia. Et divina dicitur supercaelestis, angelica caelestis, humana autem subcaelestis. Secunda autem divisio ratione et manifestatio est duplex et secundum ea quae contemplatur(?) respicitur hierarchiam. Quae sunt ordo, scientia et actio, sic triplex oportet esse hierarchiam: unam penes scientiam, et haec est suprema; alteram penes ordinem, et haec media; tertiam vero penes actionem, et haec est infima. Prima vero hierarchia principaliter attenditur penes scientiam divinam, media vero penes potestatem ordinatam, tertia vero penes actionem administrandi. Si vero secundum status et officia sicut secundum eos convertens(?), tamen quidam est status contemplativorum, quidam activorum, quidam praelatorum. Penes statum contemplativorum est hierarchia suprema, penes statum activorum est hierarchia infima, penes statum medium, scilicet praelatorum, assignatur hierarchia media. Tertiae autem divisionis ratio et explicatio exigit divisionis secundum hunc ordinem, quia nam suprema hierarchia secundum triplicem modum

accipitur. Attenditur in scientia et statu contemplativo quae consistit in cognitione divinorum. Ideo est ad eam(?) contemplationem necesse requiritur triplex actus et triplex donum, scilicet contuitionis(?), cognitionis et dilectionis. Ideo triplex ordo in prima. Quantum ad perfectam contuitionem est ordo thronorum; quantum ad perfectam cognitionem ordo cherubim; quantum ad perfectam dilectionem ordo seraphim. Et hoc patet ex suis interpretationibus, quia igitur tria sunt quae ibi requiruntur ideo omnes expositores in hac distinctione concordant. Sed Dionysius qui distinguit penes scientia(?), et Gregorius qui distinguit penes officia, sed secundo hierarchia pendet ex duplici ratione per assignationem, dicendum est quia secunda hierarchia uno modo accipitur penes ordinem sive ordinatam potestatem. Habet enim ipsa ordinare medium. Potestas autem et virtus sive potentia consistit in tribus, scilicet in praesidendo et penes hoc attenditur ordo dominationum, in resistendo(?), et penes hoc ordo potestatum, in operando et penes hoc ordo virtutum. Item ordinatur huius ordines secundum maiorem dignitatem et minorem. Quia plus est praesidere quam repellere et repellere quam posse operari. Ideo beatus Dionysius sic ordinavit ordines mediae hierarchiae quod primo ponit dominationes, secundo potestates et tertio virtutes. Si autem secunda hierarchia sumatur penes statum medium, scilicet praelatorum, sic suos habet ordines secundum triplicem praelationem angelorum. Praesunt enim angeli angelicis spiritibus et hii dicuntur dominationes; praesunt et bonis hominibus et hii dicuntur principatus; praesunt et daemonibus et hii dicuntur potestates. Et sic patet ordo secundum dignitatem praelationum quia nobilius est praesidere angelis quam hominibus et bonis hominibus quam daemonibus. Ideo primo dominationes, secundo principatus et tertio potestates enumeravit Gregorius. Divisio autem tertiae hierarchiae duplici ratione per assignationem deprehenditur. Sed enim tertia hierarchia sumatur penes actionem ministerialem. Sic triplex est ordo angelicus secundum quod triplex contingit deputari ad regimen aliquod per ministerium. Quidam enim sunt angeli deputati ad regimen principatuum et hii sunt principatus; quidam vero ad regimen multitudinis et hii dicuntur archangeli; quidam ad custodiam personarum singularium et hii dicuntur angeli. Et sic patet et ordo et sufficientia illorum ordinum, quia plus est praesidere principi qui unam gentem principaliter regit quam toti genti, et plus est deputari ad custodiam multitudinis quam ad custodiam personae singularis. Et per istum modum distinguit et ordinat Dionysius. Si vero accipiatur penes opera vitae activae, sic triplex est ordo, secundum quod triplex est ministerium. Aut enim ministerium consistit in operando aut in docendo sive in decernendo(?), aut minora aut maiora. Primum est virtutum, secundum archangelorum et tertium angelorum. Et patet ordo quia plus est facere quam docere quam docere sive dicere. Et revelare maiora maius est quam revelare minora. Et penes hunc modum sumpsit distinctionem tertiae hierarchiae Gregorius. Ex his apparet quod horum dictorum apparet indiversificatio inter Gregorium et Dionysium, quia non diversam distinctionem hierarchiarum consideraverunt et diversos ordines in ipsis diversitate assignaverunt. Sed utriusque horum sententia non possit esse una, sicut quod patet tamen sicut de media hierarchia et infima, et specialiter virtutes quae consideravit hierarchia ordinesque quantum istorum sit magis coniunctus(?) et ideo ad hoc quod magis intendit est Dionysius, eo quod ipse didicit sicut dicitur a Paulo, in tertio caelo sicut audivit. Gregorius quia Gregorius in confirmationem eorum quae de hac materia dicit ipse autem inducat tamen et quia sicut expositum patet Dionysius distinctionem hierarchiarum sumpsit penes ea quae sunt ipsis angelicis spiritibus intrinseca et ideo sic ordines distinxit sicut sunt connectari(?) intellexit. Gregorius vero plus pensavit opera et officia et ideo sic distinguuntur secundum quod plus patet valet ad eruditionem nostram tamen non est contradictio alterius nec unus alterius retractat. Sed autem modum distinguendi assignatum est principaliter propter diversitatem considerationis in principio, tamen propter diversitatem considerationis in fine.

Adminiculo praedictorum et eorum quae magister dicit in II libro, Distinctione(?) Aut in ista inquisitione procedamus circa ordinem angelorum secundum. ix.

Et hoc quidem de ordinibus in comparatione ad nostram libertatem.

Secundo in comparatione ad eam contemplativam.

Tertio in comparatione ad dispositionem praeambulam.

Sexto quantum ad adplacionis exactionem [marginal note, partly illegible]

Sexto quantum ad dignitatem.
Quinto quantum ad reparationem.
Septimo quantum ad numerum.
Octavo quantum incomparatione ad summum opposita.
Nono et ultimo in comparatione ad disparatum.

Primo igitur est quaestio de ordinibus angelorum in comparatione ad [illegible] abstractam et est quod utrum angeli diversorum ordinum sic differant specie [illegible] quod sic [illegible] multiplicatio angelorum maxime manifestat divinam potentiam et sapientiam et bonitatem et maior multiplicatio ad maiorem spectat manifestationem [illegible]

[illegible]

se excedant [illegible] et habeant in specie et gradu diversitatem. Alia [illegible] quod angeli omnes sunt eiusdem [illegible] unionem [illegible]

[illegible]

Utrum angeli diversorum ordinum sint diversarum specierum [illegible] — Utrum distinctio ordinum sit [illegible]

Ad tertium dicendum sicut dicit Gregorius quia tanta divinitate replentur ut in eis sedeat deus. Ad quartum dicendum quod deus non dicitur sedere nec inhabitare in aliquibus per gratiam gratum facientem. Ergo ordo thronorum non est nisi angelis [illegible] superiorum de aliis. Item deus non potest dare homini potentiam naturalem sed per naturam. Ergo si distinctio ordinum fundatur in divina acceptatione non esset per naturalia sed secundum gratuita. Ad quintum dicendum quod sicut patet ex distinctione ordinis superius posita, ordo est a natura et est a gratia, sed a natura tamquam a propria dispositione agendi, tamquam a contemplativa perfectione. Hoc dico de istis ordinibus secundum quod attenditur distinctio eorum in istis primis spiritibus, sicut manifeste apparet ex officio et actione et nominatione ipsorum ordinum. Inter quos praecipuus ordo est ordo seraphim qui denominatur ab ardore dilectionis, quae non est in angelis consummata et perfecta nisi per gratiam. Et ideo concedo quod ordinum prima distinctio non potest esse a natura. Ad illud quod obicitur de duplici auctoritate magistri quod primum aliqui angeli sunt superiores, dicendum quod hoc non concludit quod ordines sint a natura sicut a causa completiva, quia naturalis superioritas et inferioritas facit ordinem completum quantum ad officium et statum. Ad primum quod obicitur quod modus et species et ordo est a natura, [illegible] vocato est in ordine, ipse enim loquitur de ordine quo creatura dicitur ordinata per comparationem ad finem. Ordo vero angelorum attenditur secundum perfectionem ipsorum ordinum, non esse completa non est nisi angelorum consummatio per dona gratuita capacitatem explentia. Ad secundum quod obicitur quod gratuita unit, ergo ordines non distinguunt, sed patet: dicendum quod est loqui de gratia quantum ad statum et quantum ad usum et quantum ad statum. Et sic gratia gratum faciens unit et conformat quantum ad statum, quia omnes ordines gratuiti sunt in omnibus; distinguit tamen quantum ad usum et ordinat quantum ad statum, pro eo quod usus perfectionem individuis et statui unius quae est excellentior statu alterius. Et hoc est quod facit in mentibus consilium gratiae ordinem et gradum et decorem esse in angelis et in aliis.

Tertio quaeritur de ipsis ordinibus quantum ad dispositionem praeambulam in eis, scilicet utrum capacitas naturalium [illegible] et quod [illegible] secundum maiorem capacitatem naturalium dederit deus maiora dona gratuita. Et quod sic videtur per illud quod dicitur [illegible] dedit unicuique secundum propriam virtutem [illegible] de dato [illegible] addito [illegible] quod qui meliora naturalia sunt et maiora gratuita. Item magister [illegible] quod in magis subtiles et sui perspicaciores creati sunt hii maioribus gratuitis praediti sunt; et hoc ipsum dicit [illegible] quod in quibus maiora gratuita, [illegible] maiora naturalia. Item ad hoc [illegible] est dispositum ad formam, ex quo dignius et melius disposito deus nobiliorem dat formam. Ergo cum naturalia sint sicut dispositiones ad gratuita, qui habet meliora naturalia tanto deus dabit ei maiora dona gratuita. Item ubi quod deus non dat homini gratiam nisi quia [illegible] non accipit [illegible] ipse sit [illegible] et parat dona sua [illegible] liberalitas eius superexcedat omnem capacitatem [illegible] de capacitate [illegible] dimittat vacuum [illegible] plene se [illegible] ad eum [illegible] quod qui maiora habet naturalia est maioris capax maioris [illegible] gratiam et hoc [illegible] plenius [illegible]. Item sicut gratia est dispositio ad gloriam [illegible] ad gratiam, sed deus ei qui habet ampliorem gratiam ampliorem gloriam, ergo ei qui habet meliora naturalia dat maiora gratuita. Si tu dicas quod non est simile, quia gratia meretur gloriam, non sic autem gratiam [illegible] dispositio [illegible] gloria perfecte complet [illegible] nullus [illegible] appetitus [illegible] completus. Si ergo gloria implet capacitatem aut magis capax magis habebit de gloria aut non erit glorificata [illegible] maiorem capacitatem [illegible] maioritas gloriae et quantitas gloriae [illegible] quantitatem [illegible] maiorem capacitatem [illegible] attendere maioritatem [illegible]. Item sicut incipit [illegible] ad finem [illegible] gloriam [illegible] placens [illegible] ad hoc quod glorificetur tantum dabit ei [illegible] capacitatem quantum satis sit ei datam gloriam aut similiter

tribuat. Faciet ad fructum. Sed si hoc est, restat quod capacitas naturalium et quantitas gloriae se commetiantur. Ergo redit idem quod prius. Item [illegible] datum sibi per [illegible] diversis se [illegible] quod distinctio [illegible] non pensatur ex parte suscipientis sed ex parte dei conferentis. Item [illegible] cum qui maiora habet naturalia [illegible] de gratia [illegible] tempore [illegible] carere gratia, eum vero qui habet minora naturalia [illegible] in gratia [illegible] non est dispensatio gratiae secundum mensuram naturalium. Item deus dat gratiam homini secundum quod se praeparat; sed [illegible] minora naturalia [illegible] melius praeparat quam [illegible] minora [illegible] maiora suscipiat dona gratuita quam [illegible] minora habeat naturalia. Item qui meliora habet naturalia [illegible] in statu [illegible] qui vero minora [illegible] statum [illegible] religionis. Ergo si maior est gratia [illegible].

Item [illegible] nulla [illegible] respicit sicut arbitrium liberum, sed liberalitas [illegible] in hominibus [illegible] maiorem [illegible] non est a natura, sed magis a distributione divina. Item distributio divina gratiae procedit ex visceribus pietatis et misericordiae; est magis compati ei qui magis miser est ceteris paribus et qui magis indiget. Sed ille qui habet minora naturalia magis indiget [illegible] qui habet minora naturalia magis indiget sublevari a gratia [illegible] habet meliora [illegible] nulla [illegible] praecedit. Deus ei qui minora habet naturalia debet dare maiorem gratiam. Ergo distributio gratiae non est penes maiorem capacitatem [illegible] beneplacitum pietatis divinae. Respondeo ad praedictorum intellectum est notandum quod gratiam dari secundum maiorem capacitatem naturalium potest intelligi [illegible] quod [illegible] dicatur efficaciam causalitatis et sic [illegible] est [illegible] quia naturalia non [illegible] gratiae, aut [illegible] quod dicatur dispositionem congruitatis [illegible] non est obstaculum [illegible] est [illegible] quia bona de congruo disponunt ad gratiam, aut [illegible] quod dicatur dispositionem necessitatis et sic [illegible] opinionem [illegible] a doctoribus reprobatam [illegible] aliquorum opinionem aliquando positam [illegible] ponunt [illegible] ponebant quod [illegible] non erat [illegible] et quod [illegible] intentio gratiae vel causalis non erat [illegible] maiorem deputationem [illegible] remissionem [illegible] quod absistit [illegible] non [illegible] extincta [illegible] quantum [illegible] elevari [illegible] ponebant quod [illegible] meliora habebat naturalia maiorem haberet gratiam. Sed hec positio fundamentum reprobatum est [illegible] et amplius reprobatur [illegible] ipsa autem positio de se reprobabilis est [illegible] bonos mores [illegible] quantum ei [illegible] laborat [illegible] quantum ei [illegible] magis [illegible] si maiora habeat naturalia [illegible] in gratia [illegible] et [illegible] praecedentes [illegible] reprobatam et ideo concedende sunt rationes quae hoc ostendunt. [illegible] non cogit quia [illegible] distributione gratiae nec capacitas [illegible] dignitatem [illegible] pensatur, sed divinae praedestinationis dispositio et [illegible] sicut patet de mensura fidei, sicut dicit apostolus, secundum quod [illegible] praedestinatione [illegible]. Ad illud quod obicitur [illegible] quod dedit unicuique secundum propriam virtutem, dicendum quod [illegible] dicit [illegible] omnium [illegible] de congruo [illegible] ubi vocatur [illegible] quod non [illegible] dicit capacitatem, sed [illegible] actualem praeparationem, et ideo auctoritas illa non cogit. Ad illud quod obicitur de auctoritate magistri, [illegible] dicendum quod [illegible] dispositionem de congruo et magis [illegible] dispositionem [illegible] angelos [illegible] hominem [illegible] loquitur magister [illegible] quia ad deum conversi sunt [illegible] hoc plus se praeparaverunt [illegible] meliora naturalia habuerunt, quia [illegible] movebatur [illegible] totum [illegible] conatum [illegible] non [illegible] retardatum [illegible] est in hominibus et ideo auctoritas illa exponi debet [illegible]. Ad illud quod obicitur quod [illegible] melius dispositum [illegible] debet nobiliorem formam, dicendum quod non est simile, quia [illegible] disponitur ad formam [illegible] dispositione quae est necessitatis, sed maior capacitas [illegible] non disponit ad maiorem gratiam dispositione necessitatis, sed solum

Vtrum capacitas [illegible] maiora dona gratuita

congruitatis, et quia dispositio congruitatis inventa modo potest impediri siue per oppositum, siue per maiorem congruitatem quam potest ex aliquo accipi contingere in alio, ideo in malis non concluditur. Ad illud quod obicitur quod non non habet gratiam quia non accipit, dicendum quod verum est, sed exitus non est quod ideo habeat gratiam quia accipit, sicut dicit auctor, quia in prima et condecenti opportunitate non tenetur efficacia dispositionis, sed exitum, et non sicut non concedendum quod maiorem habet gratiam quia accipit, sicut non est concedendum quod maiorem habeat gratiam ex maiori capacitate. Ad illud quod obicitur quod non disponit ad gratiam, dicendum quod hic dicebatur quod non est simile, quia non non sic metitur gratia sicut gloria. Ad illud vero quod obicitur quod gloria perficit totam capacitatem, dicendum quod sicut forte perficit capacitatem non non simpliciter, sed prout exigit dispositio sibi inducta, sic gloria perficit animam non simpliciter, sed secundum quod exigebat gratia quam prius in via data erat. Est autem sic perficere sufficienter perfectum est, quia voluntatem desideriis limitat appetitum non ut non illud appetat quod gratia promeruit magis, sed plene sufficiat quod deus sibi retribuit. Ad illud quod ultimo obicitur quod capacitas non ordinatur ad gloriam finaliter, dicendum quod sic ordinatur a deo ut tamen presupponatur dispositio ... Unde sicut homo qui capax erat beatitudinis per bonitatem perfectis per decordinationem non deputatur eternis suppliciis et post gloriam, sic homo qui maioris beatitudinis capax erat, quia non ex totis viribus suis se disposuit ad gratiam, minorem assequitur gloriam quam assequitur alius minoris capacitatis qui magis se disponit ad gratiam. Unde sequitur quod ad ... simile, quia ex hiis omnibus de quantum possit gratia super ... dimittam. Hoc est in bonis angelis non habet instantiam, quia ... ex totis viribus suis se disposuerunt ad gratiam, et quod habuerunt meliora naturalia data sunt eis maiora gratuita.

Quarto queritur de ordinum nominatione. Videtur quod dicit Gregorius quod unusquisque ordo ab eo denominatur quod plenius accepit in munere. Obicitur autem contra hoc, quia non contingit cognoscere non contingit nominare; sed angelici spiritus sunt nobis ignoti, ergo sunt innominabiles. Si tu dicas quod ipsi se nobis notificant et revelant, tunc ex hoc sequitur quod uno solo nomine debeant nominari; sicut enim nominamus sic cognoscimus. Ergo si per revelationem cognoscimus omnes, debemus vel nominare vel dicere revelatores. Ergo non est ibi ponere nominum distinctionem. Item a digniori debet fieri denominatio; sed caritas est excellentissimum donum quod est in angelis; ergo omnes debent denominari de caritate; ergo omnes debent dici seraphim. Item omnia dona sunt omnibus communia, sicut dicit Gregorius et magister in littera; sed denominatio angelorum ordinum sumitur a donis gratuitis; ergo omnia nomina eorum debent esse communia quantum ad gradum et dona. Item si unusquisque ordo denominatur ab eo quod plenius accepit in munere, cum superior ordo omnia dona gratuita plenius accepit quam ordines inferiores, ergo debet denominari ab omnibus donis, ergo habebit nomina omnium ordinum sicut dona. Item si debet ordo denominari ab eo quod plenius accepit in munere, aut excessus plenitudinis est respectu aliorum ordinum aut respectu aliorum donorum. Si respectu aliorum ordinum, cum ordo inferior in nullo dono angelos superiorum ordinum excellat, a nullo debet denominari. Si vero debet respectu aliorum donorum, tunc aut dona angelorum erunt inequalia aut a nullo fiet denominatio; sed dona gratuita in eodem equalia sunt, sicut infra patebit; ergo a nullo donorum potest denominari inferior ordo. Item in prima responsione dilectio adequatur cognitioni; ergo si ordo cherubim denominatur a plenitudine scientie, erit in eo similiter plenitudo dilectionis gratuite; ergo et cherubim et seraphim eidem angelorum ordini debet attribui nomen. Item cum ordo cherubim denominatur a plenitudine scientie, aut denominatur a plenitudine scientie respectu inferiorum aut respectu superiorum; non respectu inferiorum, quia talis cognitio in eis non est nobilissima; denominatur ergo a cognitione respectu superiorum; sed hec cognitio est sapientia; ergo denominatur a plenitudine sapientie; sed sapientia est excellentissimum omnium donorum; ergo cherubim denominatur ab excellentissimo dono; ergo videtur quod sit ordo supremus, vel quod dignior ordo non denominetur a digniori nomine. Item cum angeli habeant quedam nomina que sunt eis propria, quedam que sunt communia, quedam que sunt et propria et possunt esse communia, quero que sit istorum nominum ratio et differentia.

Ad horum intellectum est notandum quod angeli nominari possunt per ea que sunt eis naturalia, et nominari possunt per ea que sunt gratuita, nominari possunt per aliqua que quodammodo sunt eis naturalia, quodammodo gratuita. Si denominantur per ea que sunt eis naturalia, cum eorum natura non innotescat nobis nisi ... in communi, sic habent nominari nominibus communibus sicut a natura et forma, et hoc dupliciter: vel a genere remoto, et sic dicuntur celestes essentie; vel a genere propinquo, et sic dicuntur celestes spiritus. Si autem denominentur per dona gratuita, sic quia in ipsis differentie habent statum et gradum et distinctionem, sic habent ordines nominari nominibus propriis ... sicut ... aliorum ordinum, sicut dicuntur seraphim et throni. Si autem fiat denominatio ab hiis que possunt esse naturalia vel accepta dono gratuito, sic nomina possunt esse et communia et propria: communia bonis et malis, et propria bonis, sicut principatus et potestates, quod si dicantur a naturali potestate conveniunt spiritibus demonibus; si vero a dono gratuito conveniunt sanctis spiritibus; vel communia ordinibus omnibus et propria vero angelis, sicut angeli et virtutes. Si enim dicatur a naturalibus donis, utpote a lumine scientie et fortitudine potentie, sic, quia hec duo sunt in omnibus, omnes possunt dici angeli sive nuncii ad revelandum omnes et virtutes sive fortes ad operandum. Si autem dicatur a dono gratuito, quod sunt ad hec officia specialiter deputati sive ad ministeria revelanda et miracula facienda, sic sunt quedam ordinum nomina propria.

Concedimus igitur et colligitur quod denominatio angelorum quantum ad nomina propria singulis ordinibus sumpta est a donis gratuitis secundum diversos status et gradus in quibus distinguuntur et ordinantur, sicut predictum est. Sciendum autem accipiendi non ... tria sunt consideranda. Primum quidem quod unum donum dignius est alio, sicut caritas dicitur esse donum excellentius in natura. Secundo vero est ordo superior in omnibus donis excellentior inferioribus. Tertium vero est quod denominatio debet fieri a digniori. Et hiis igitur est notandum sicut status in quibus angeli habeant dispositionem et differentie gratuitorum precellentiam, ordo supremus vendicat sibi nomen a dignissimo dono in statu magis accedente ad summum, et hoc est plenitudo scientie, et sic de aliis descendendo usque ad infimum. Unde in denominatione consideratur duplex excessus, et doni ad donum et ordinis ad ordinem; et hoc vult dicere Gregorius quod unusquisque ordo debet eius rei censeri nomine quod plenius accepit in munere: plenius, inquam, respectu inferiorum, et donum illud sit tante dignitatis et excellentie quod ab ipso debeat denominari ab ordinum aliorum, sicut patet, quia ordo cherubim plenius accepit caritatem quam alii inferiores ordines, ab ipsa tamen non denominatur, quia cum sit donum precellentissimum excellentissimo ordini appropriatur. Hiis visis facile est respondere ad obiecta.

Ad primum igitur quod obicitur quod non sunt noti, dicendum quod verum est de cognitione que est per adquisitionem, sed non verum de cognitione que est per revelationem, qualem cognoverunt beatus Paulus et beatus Johannes evangelista, unde ipsi potuerunt denominare et alios erudire, sicut Paulus erudivit Dyonisium. Omnia tamen angelorum nomina sumpta sunt de sacra scriptura, sicut seraphim de Ysa. vi., cherubim de psalmo et de aliis locis scripture, thronum de Dan. vii., dominationes, principatus, potestates, virtutes ex diversis locis epistolarum Pauli, angeli et archangeli tam ex novo quam ex veteri ex diversis locis. Cum igitur sacra scriptura sit divinitus inspirata, non humana adinventa, et ipsa nomina angelorum potius sunt ex divina revelatione quam ex humana investigatione. Ad secundum quod obicitur quod denominatio debet fieri a digniori, dicendum quod non solum hoc attenditur quod denominatio rei fiat a digniori, sed et quod nomen quod pluribus convenit attribuatur digniori; et ideo, quamvis omnes ordines a dono caritatis et ardoris denominari possent, quia tamen donum illud in supremo ordine precellit, solus ille ordo ab eo debet denominari. Ad tertium quod obicitur quod omnia dona omnibus sunt communia, dicendum quod sicut tactum fuit, etsi sit in donis communitas quantum ad habitum, est tamen distinctio quantum ad statum; denominatio autem non solum respicit habitum, sed precellentiam status. Ad illud quod obicitur quod ordo debet denominari ab eo munere quod plenius accepit, sed de eo quod plenius accepit est in ipso dignissimum magis simile

Quarto de ordinum nominatione

sit ordo dignissimus. Et si ordo sit immediate sequens illum, debet denominari ab eo quod immediate se precellentissimum donum. Et sic continue descendendo usque ad infimum. Et sic patet solutio ad hoc et ad sequens: quia summus a summo debuit denominari, quia ipse dignissimum est et plenissime accepit; infimus non ab infimo dono, quia cum omnibus excedatur ab aliis, non habuit supremum a dono ultimo sibi debuit relinqui, non quia ipse plenius aliis possideret, sed quia alii denominati sunt ab eo quod plenius possidebant. Ex hoc consequitur quod necesse est ut infimus ordo denominaretur ab infimo dono. Et si obicitur quod immo donum sit excellentius gratia, quia dona sunt equalia, dicendum quod et si sint equalia intensive, non tamen est in eis prerogativa eiusdem excellentie, sicut caritas ab apostolo maior esse fide et spe. Ad illud quod obicitur quod maior cognitio maior est dilectio, dicendum quod verum est ad minus in gloria; verum sicut in seraphim est maior plenitudo dilectionis est amplior plenitudo cognitionis quam in cherubim, dicitur quod sit tamen eis amplior plenitudo cognitionis simpliciter, sed in inferiori ordine. Ad illud quod obicitur quod donum sapientie est excellentissimum, dicendum quod sapientia secundum quod plenius est donum excellentissimum est dictum a sapore, non a sapio, et in se includit caritatem. Sed sapientia sumitur pro scientia, a qua denominatur cherubim, notitia dicitur cognitionis; que et si sit nobilissima cognitio et ordinata ad affectum, et ideo possit dici sapientia, non tamen est in nobilissimo ... a qua est sapor, et ideo nulla ratione in nomine sapientie fit equivocatio. Ad illud ultimo quod iam patet ex predictis.

Quinto queritur de ordinum reparatione, et queritur utrum ad singulos ordines angelorum fiat assumptio salvandorum. Et quod sic videtur: Ps. Constitues eos principes super omnem terram; dicit glossa: ... pauperes sunt exaltaverit ad ordines celi qui sunt ex hominibus et angelis. Item super illud Iosue v: Omnem locum quem calcaverit pes vester etc., dicit glossa: Si Dyonisius ... unius portio ... cum contrariat deus sub pedibus meis continet locus eius in celo Lucifer. Quare si Dyonisius fuit de excellentissimo ordine sicut sunt multi ... fuit, dicit ... quod homo possit ascendere ad supremum ordinem angelorum. Item ruina angelorum restauranda est, ... remanet imperfecta; sed non restauratur ex angelis, quia casus angelorum est irreparabilis; ergo restaurabitur ex hominibus bonis. Item distinctio ordinum procedit ex donis gratie; sed divina videmus quod aliqui assimilantur seraphim in usu gratie, aliqui cherubim, et sic de aliis. Ergo si deus reddidit unicuique secundum quod meruit, videtur quod ad diversos ordines angelorum homines debeant assumi et ex eis angelorum ordines restaurari.

Contra: maior est mutatio in natura ... quam in ecclesia militanti; sed in natura ordo hominum non admittit mutationem ... sub unitate divisum ... ergo videtur cum homo distat specie ab angelo quod ex angelis et hominibus non debeat fieri unus ordo. Item sicut ordo notat quandam distinctionem inter eos qui sunt ordinum diversorum, sic ponit convenientiam inter eos qui sunt eiusdem ordinis, quod patet ex ipsa diffinitione ordinis. Sed plus differt homo ab angelo quam distat ordo infimus a supremo; si ergo angeli diversorum ordinum ... non possunt in eodem ordine collocari, multo minus de hominibus et angelis idem ordo integrari. Item corpus nunquam sublimatur ad dignitatem spiritus; ergo nunquam debet collocari corpus humanum ubi collocatur spiritus angelicus; et si sit tamen dignum quantum ... gloriosum; ergo qui sunt in ordine continue in eodem collocatione, videtur ex hominibus et angelis eundem ordinem constare non posse. Item angelus in ... capacitate excessit animam; sed gratia data est angelis secundum suam capacitatem ... et magis ... ergo ... non possit dari gratia animabus supra suam capacitatem; nunquam poterit anima et angelus in gratia adequari; ergo non ex eis idem ordo constitui. Respondeo: ad predictorum intelligentiam est notandum quod sicut predictum fuit ad perfectionem ordinis duo conveniunt, scilicet gratia et natura ... et dispositio ... quibus ... complementum et consummationem, quia ad hoc ... non est ... sola dispositio tamen eo simpliciter, quanto est in natura perfectio cum demones et angeli in nullo convenant. Dicendum aliter demones fuisse de diversis ordinibus angelorum, quamvis nunquam pleni fuerint in aliquo ordine, videtur mihi quod non sit improbabile, quia ubi homines possunt ad eminentiam gratie et glorie in qua fuerunt angeli elevari, patet quod ex hominibus et angelis idem ordo constituitur, quia quantum ad convenientiam in illis assimilantur ... et per hunc modum reparatur angelorum ruina. Et si tu obicias quod non potest esse conformitas imperfecta, ubi non est convenientia in ... dispositione naturali, non autem in dispositione ... conditionis, dicendum est igitur quod sicut de singulis ordinibus aliqui ceciderunt, sic de singulis ordinibus aliqui ascenderunt; sic in singulis ordinibus restaurabuntur, sicut per rationes ostendit. Ad illud ergo quod obicitur in contrarium, quod ad unitatem esse ... non admittit ..., dicendum quod non est simile, quia nullum animal naturale potest habere sibi simile in conformitate cognitionis, et quod plus est in indifformitate glorie, et ideo possunt in eadem et eadem societate et eiusdem societatis ordine convenire, cum maior sit unitas voluntatum que facit et plus facit ad unitatem pacis et societatis et ordinis conservandi. Ad illud quod obicitur quod plus differt homo ab angelo etc., dicendum quod verum est de differentia que opponitur unitati nature, sed non est verum de differentia que opponitur unitati gratie in statu et dignitate; unitas autem ordinis plus respicit ... quam ..., et ideo illud non. Ad illud quod obicitur quod corpus non sublimatur ad dignitatem spiritus, dicendum quod verum est, sed tamen ex hoc non sequitur quod non debeat locari cum angelis, sicut nec in statu vie ... anima sola locum corporis in terra habitat, cum sit nata esse sursum; sic et equaliter in statu premii corpus sequitur locum spiritus et locatum erit ubi est ... nature ipsius spiritus; nec propter se sed propter eum cui coniungitur; et ideo in eisdem sedibus locatur cum angelicis spiritibus. Adde quod dignitatem per gratiam est humanus spiritus sublimatus. Ad illud quod obicitur quod angelus habet capacitatem maiorem quam anima, dicendum quod ... illa ... est ... quantum ad maiorem et quantum ad assumptionem, quia licet naturaliter angelus excedat animam in virtutibus et operationibus, ad tantum tamen ... est ymago angelus et anima; non oportet esse ... perfectissima, et magis videantur humanam ... exaltatam quam angelicam, tamen per gratiam ... in virgine beata. Sed esto quod ad hoc ... habent ... assumptione dubium est, videtur quod angeli susceperunt gratiam secundum capacitatem suam ... quia hoc non est de facili possibile probari ... que maiora illa virtutibus plus datum est de ... que virtutibus minora, quamvis illi et illi plus possint suscipere. Et ex hoc non sequitur quod anima humana non possit ad equalitatem cum angelis ascendere. Immo absque dubio ostendit esse posse cum in Christo et beata virgine videmus precellere.

Sexto queritur de ordinibus angelorum quantum ad prelationum evacuationem, et est quod utrum prelatio que est in ordine ... ordinis evacuetur post iudicium. Et quod sic videtur, 1 Cor. xv: Cum evacuaverit omnem principatum et virtutem; glossa: in die iudicii principatus et potestates et virtutes evacuabuntur. Item Aug. ... vii. ca. Sicut inter bonos quandoque distat minimus angelus angelis, demones demonibus, homines hominibus, potest; sed in futuro evacuabitur omnis prelatio. Item non ordines acceperunt penes officia ministerii ut ... maxime ... huius quam ...; ergo cum cessabit ministerium, cessabit ...; ergo cessabit prelatio. Item prelatio ordinis ad ordinem est ... illuminandi et purgandi et perficiendi; sed post iudicium erit status in completione scientie et gratie; ergo non erit ulterius illuminatio, purgatio et perfectio; ergo nec aliqua in ordinibus prelatio. Ad oppositum: prelatio ordinis ad ordinem est secundum maioritatem et minoritatem gratie; ergo si quantitas gratie in angelicis spiritibus non mutatur, prelatio ordinis ad ordinem non tollitur nec evacuatur. Item angeli statim ut confirmati sunt beati effecti sunt ... perfectione que non remansit in eis quod esset ex

utrum ad singulos ordines angelorum fiat assumptio salvandorum — utrum prelatio que est in ordine ... evacuetur post iudicium

prelationes et prelatio ordinis ad ordinem fuit in eis, quod non fuit ex parte, sed non evacuatur nisi quod ex parte est, ergo etc. Item prelatio consistit in ordine et ordo inperfectionem ponit prelationem ordinis ad ordinem; ergo si ab angelicis spiritibus tolletur prelatio, tolletur et prelationis ordo. Item sicut summus ordo denominatur ab eo quod est ei inseparabile, sic et medius et infimus; sed seraphin nunquam desinunt esse seraphin, ergo et principatus desinunt esse principatus; ergo nunquam desinunt principari; ergo non cessabit in eis prelationis ordo. Item secundum predictorum intelligentiam nomen quadrupliciter dicitur ad prelationem: aut per modum excellentie solum, sicut prelatum [illegible] in celo; aut per modum excedentis et influentis, sicut prelati celestis in celo; aut per modum reparantis, sicut prelatio doctoris magistri. Item ad rationem autem prelationis ista tria concurrunt, ut qui prelatus natus sit eum cui prelatur excedat in perfectione aliquo modo et influere et eius defectum reparare; hoc tamen est in prelatione in prelatione quam attendimus inter ordinem et ordinem in ierarchia angelica et in ierarchia ecclesiastica; in angelis enim ordo ordini prelatus excedit in nobilitate et gratuitis, et quedam influit purgando illuminando et perficiendo et in militia complendi munus. Et quod queritur utrum cessabit prelatio ordinis ad ordinem, dicendum quod si intelligatur de prelatione quantum ad primum modum, scilicet ratione excessus, non evacuabitur sed manebit, quia ordo excedit ordinem tam in gratuitis quam in naturalibus, quod patet in determinatione [illegible]. Si autem intelligatur ratione duorum sequentium, scilicet ratione presidentie in influendo et reparando, sic cessabit et evacuabitur, quia immutato quod recipit angelus ab angelo in patria, si quid est in via attendendum per comparationem ad nos quibus ministrant, non per comparationem ad deum in quo [illegible] et beatitudinis complemento per [illegible] illuminatur [illegible] natura [illegible] procedit [illegible]. Quod per modum dicitur cessabit prelatio ordinis ad ordinem, sicut [illegible] magister et apostolus quod deus evacuabit prelationem evacuando potestatem et principatum, id est, tollet ministerium, tollet [illegible] et [illegible]. Ad illud quod obicitur quod prelatio ordinis ad ordinem attenditur in perfectione naturalium et gratuitorum, dicendum quod hec non est tota causa, nec si ex hoc arguitur ab insufficienti arguitur. Ad illud quod obicitur quod angeli beati dicuntur prelati, dicendum quod hoc ex virtutis parte contemplationis perfectam sunt beati associati et ex illa parte non sunt in eis ex parte; sed tamen adhuc viatores ratione ministerii, quantum ad illam vero ut sidereum fuit se in statu merendi, et ideo adhuc ad hunc quod evacuabitur post diem iudicii. Ad illud quod obicitur quod prelatio consistit in ordine, dicendum quod verum est, nam sicut ab angelis non tolletur prelatio, ita non tolletur ordo; sed ex hoc non sequitur quod non tollatur prelatio in [illegible] includit ratione perfectionis, sed in presidentia quod respicit indigentiam, nunc quantum ad prelationem et perfectionem perficit, et non est tollenda prelatio nisi minuitur. Ad illud quod obicitur quod nomen est inseparabile ab ordine angelorum, quod est esse principatus sicut esse seraphin, dicendum quod principatus secundum quod nominat ordinem non dicit presidentiam actualem, sed donum gratie vel datum, secundum quod angelus natus est ad illius presidere, et hoc manebit post ablatam actum prelationis, et ideo non sequitur desinunt principari, ergo desinunt esse principatus, quia principatus non dicit actum sed habitum vel statum.

Septimo queritur de novem ordinibus angelorum, quantum ad numerum et queritur utrum sit status in novenario an procedat numerus usque ad denarium, et quod sic videtur. Sicut habetur Luce XV, mulier de dragma, hoc intelligitur per dragmam decimam, sed non dicitur dragma decima nisi respectu novenarii, qui est in angelis; ergo si decima dragma reinventa est, videtur quod novem ordinibus decimus ordo adiunctus est. Item si angeli nunquam peccassent, homo tamen fuisset et in beatitudine pervenisset, sed non assimilaretur ad restaurationem angelorum ordines; ergo si non caveret ordine in aliquo ordine pariter, sed sibi in uno vel in pluribus novum ordinibus addideretur ordo ultimus. Si ergo civitas celestis pro [illegible] restaurata est, videtur quod non status ordinum in novenario in uno quod eis adiciatur saltem deci-

-mus ordo. Item pro [illegible] tempore [illegible] et quia omnia per ordinem sunt debita proportione omnia disponit, esse preparata secundum res numerales tam ab auctore quam ab eo; si ergo civitas superna est civitas perfectissima et optime proportionata, videtur quod numerus ordinum in gratuitis eius non stabit citra eum numerum in quo est perfectio in statu; sed hic non est novenarius; ergo videtur quod saltem usque ad denarium procedat. Item beatissima virgo maria in patria non erit preter ordinem, et quia sit super omnes ordines, per se constituet ordinem; ergo videtur quod sint ibi plures quam novem ordines. Item ad oppositum arguitur sic: omnis ordo reducitur ad aliquam ierarchiam, sed non sunt nisi tres ierarchie, sicut patet ex sufficientia prius assignata: suprema, media et infima, et quelibet earum sufficienter completur triplici ordine; ergo non videtur quod debeant esse plures. Item civitas manifestatur in omnibus creaturis, et quia plus et maxime manifestari debet in beatis, sed numerus maxime expressus trinitatis est ille qui consistit in trinitate sive se reflexa sicut sunt tres tria; ergo videtur quod in tali numero ordines beatorum habeant a summa trinitate. Item distinctio ordinum est secundum dona gratie, sed nullum donum gratie est in hominibus quod non sit in angelis; ergo nullum ordinem constituent homines preter ordines angelorum, sed illi non sunt nisi novem; ergo videtur quod sit ponere minimum maiorem. Item si potest ordo hominum plus preter assignatos ordines angelorum, est in aliquo ordine angelorum sunt de hominibus, tunc homines distinguuntur secundum novem gradus; ergo videtur quod perfectionalis unus sit ordo in hominibus quam in beatis spiritibus, quod non videtur esse ipsi principium fuerant priores et superiores, ac per hoc constitui debeat in ordinis et unus nobilissima perfectione.

Respondeo, dicendum ad hoc quod quia rationes probantes solum sunt congruentes tales et auctoritates hoc non inveniuntur expresse, quod sit hoc est opinionis. Quidam namque dicere voluerunt quod omnes homines assumerentur ad angelorum ordines non essent in illa summa ierarchia nisi ordines novem, et sic competebat ut esset expressa configuratio ad supermundanam ierarchiam que in trinitate consistit, et si angeli stetissent ad ordines eorum assumpti essent, sicut nunc assumuntur. Sed hic tamen differt, quod tunc illa assumptio esset hominum beatorum solum, nunc autem hominum beatorum et ruine angelorum per quandam equalitatem reparationis; non obstat rationes ad hec inducte quia solum congruentis sunt. Nec etiam quod obicitur de beata virgine, quia hoc privilegium speciale non est reducere ad legem communem; sic singularis prerogativa que est in beata virgine non est attenda est ordinum distinctione que est secundum legem communem, et ista opinio satis probabilis esse videtur, quia textus evangelii hoc sonare videtur dum hominem decimam dragmam vocat et Anselmus hoc videtur innuere in libro Cur deus homo [illegible]. Videtur alius magis esse probabile quod homines per se constituant communem unum ordinem qui vocatur decimus vel [illegible] ordinum angelorum non decem, ut dictum quod homines assimilantur ad ordines angelorum non illi qui in hac vita fides eis exstiterunt; hii autem sunt virgines qui non nubunt neque nubuntur, et ideo solas virgines ad ordines angelorum dicitur assumi, et ex eis solum ruinam angelicam restaurari, pro eo quod angelice multum est cognata virginitas. Sed hec positio non videtur esse generalis, quia per decimam dragmam non solum corrupti sed et virgines homines intelliguntur, tum etiam quia multi carne corrupti multis virginibus perfectiores sunt, ut beata maria magdalena et petrus apostolus, multis aliis virginibus masculis et feminis absque dubio sunt superiores, et ideo tertia positio adhuc quod sint novem ordines angelorum, addatur ordo decimus ex hiis qui innumera ista non pervenerunt ad tantam virtutem excellentiam ut exaltentur ad ordines angelorum, sed tamen Christo salvati extremum tenent gradum, sicut per eorum salute sal infatuatum Christus per Christum [illegible] descendit quod signatum fuit in mutatione facta Ezechielis IX et XV, et ista positio videtur esse satis probabilis, tunc propter in perfectionem electorum quantum ad numerum quod erit in ierarchia que erit summa perfectio autem maxime in denario consistit, sicut [illegible] dicitur quando agitur de decalogo vel de decimatione, et ideo pro parte ista possumus sustinere quia eam probabilem reddit decimationis signum et

decime dignitate inveniendo et solum propter hoc quod descensio ipsius denarii perfecti. Ad primum ergo quod obicitur quod quibus ordo est in aliqua ierarchia, dicendum est quod sicut patet angelica ierarchia est ad similitudinem ierarchie ecclesiastice; sic patet illas angelicas ierarchias esse intelligere in decimo gradu salvari similiter rationem ordinis et ierarchie. Ierarchie inquantum per comparationem ipsorum ad invicem quia non habent omnimodam equalitatem, sed ordinis per comparationem ad ordines superiores. Ad secundum quod obicitur de expressa representatione summe trinitatis, dicendum quod sicut trinitas addito novenario novenarium non perimit sed salvat et ad perfectiorem unum deducit, sic decimus ordo ex hominibus constitutus representationem summe trinitatis ab angelicis spiritibus non tollit sed salvat illa expressa representatione facit ad summe trinitatis maiorem perfectionem. Ad primum quod obicitur quod est distinctio secundum dona gratie, dicendum quod non est secundum dona tantum sed secundum dona quantum ad statum. Inter autem omnes status angelorum ad hoc ordinum est inclusive status magis infimum in hominibus et ideo ordinem decimum constituere extrema venustate et longitate coniungat in quam homines comparati angelis quibus sunt inferiores per naturam. Ad … quod obicitur quod est maior inferiorum in hominibus, dicendum quod verum est quia hoc non propter maiorem perfectionem sed propter maiorem a deo elongationem. Infimus enim ordo inter omnes magis distat a deo sicut primus maxime appropinquat. Et quia homo pluribus gradibus natus est distare a deo quam angelus, ideo extrema natura fecit sic ei magis proximus. Ideo tenet decimum locum ut sic ostendat quod excellat angelus hominem per naturam. Ostendatur enim quod nos quantum sibi univocatur hominem per naturam.

Octavo quaeritur de ordinibus angelorum in comparatione ad similitudinem oppositam et est quod utrum in angelis ordo comparatur secundum equalitatem, et quod sic videtur per dyonisium. Dicit enim dyonisius quod illi qui sunt in una ierarchia equipotentes sunt, sed qui sunt equipotentes sunt equales. Ergo in eadem ierarchia angeli sunt equales. Ergo multo fortius in eodem ordine. Item augustinus de vera religione: in omnibus actibus convenientia placet, qua unitate salva et pulchra sunt omnia. Ipsa non convenienti unitate equalitatem quam appetit; ergo si in angelicis ordinibus est perfecta pulchritudo, ergo convenientia et equalitas. Sed non est equalitas inter angelos diversorum ordinum. Ergo inter angelos eiusdem ordinis. Item quorum donum et premium est unum ipsi sunt equales, sed donum et premium angelorum eiusdem ordinis est unum; ergo videtur quod habeat equalitatem. Item ierarchia angelica maxime est perpessa summe ierarchie, sed in illa ordo non excludit equalitatem. Ergo videtur quod in ierarchia angelica debeat esse ordo cum equalitate. Sed non est equalitas in angelis diversorum ordinum. Ergo in angelis eiusdem ordinis. Contra. Magister dicit in littera sicut in lapidibus alii aliis sunt digniores, in ordinibus angelorum contingit esse etc. Item perfectioris est percipiat rationem ordinis, sed ordo in omnibus quibus … ordo in aliquibus tantum; sed angeli perfectiores … participat ordinem. Ergo non solum inter angelos diversorum ordinum sed inter angelos eiusdem ordinis contingit ordinem assignare. Item sapientis est ordinare et magis sapientis magis ordinare. Ergo et maxime sapientis in eius effectu nobilissimo esset res maxime ordinatas producere. Ergo videtur quod non solum sit ordo inter angelos ordinum diversorum, sed inter angelos eiusdem ordinis. Item lucifer dicitur fuisse maximus inter omnes angelos et constat quod de aliquo ordine fuit. Ergo angeli illius ordinis non erant sibi equales. Pari ratione videtur quod in aliis ordinibus aliqui sunt superiores, alii inferiores. Respondeo dicendum quod sicut in suprema ierarchia propter summam perfectionem reperitur pulcritudo expressissima equalitatis et similitudinis, sic in angelica ierarchia reperitur pulcritudo perfecta in genere creature ex quadam graduatione dispositionum continuis. Enim duobus modis consistit pulcritudo et …, sicut dicit augustinus de vera religione. Sed in suprema ierarchia ex sola similitudine et equalitate patet esse perfectissima pulcritudo, quia omnimoda et summa perfectio. In angelica non ierarchia quia illi spiritus quamvis coordinentur non habent singulariter summam perfectionem, necesse est ex quadam continua distinctione et quadam proportionali graduatione consurgat quedam convenientia ordinata et pulcritudo in genere creature perfecta. Et ideo sicut in sanctis in aliquibus quorum unus est ordo apostolorum, alius martirum, alius confessorum, et sic de aliis, et tamen in huius ordinibus est gradatio quedam, non patet omnimoda reperiri equalitas, et dicitur sicut possit dici: non est inventus similis illi qui conservaret legem excelsi. Sicut dicitur de uno inter illos, sic est in spiritibus angelicis. Idem et in eodem ordine ponenda est quedam graduatio et quedam ordo, licet non sit tante excellentie quantum reperitur in angelis ordinum diversorum. Unde dicitur: … comparantes … constantes non sunt … tantum magis in una gradu, divina in libro de angelica ierarchia. Ad primum quod obicitur quod equipotentes sunt, dicendum quod equalitas in eis potest attendi vel accipi secundum communitatem conditionis et quantum attenditur distinctio unius ierarchie ab alia; sic … ierarchie et ordines … in illa accipiuntur penes actum conditionis … sed quia ad hoc in differentia eiusdem ordinatur et proprie ab ipso actu omnes denominantur. Ad primum quod obicitur quod convenientia facit pulcritudinem, dicendum quod sicut vere dicit augustinus convenientia non tantum surgit ex equalitate sed etiam ex dispositione convenienti graduatione, et sic in angelis melius est etc. Ad primum quod obicitur quod habent idem donum et premium, dicendum est quod si intelligat de premio essentiali et increato quod est deus, unum est. Si autem intelligatur de beatitudine creata vel de donis gratuitis quantum ad statum et dignitatem et prerogativam aliquis …, sic non habent veritatem. Sic enim quilibet alius aliquam habet prerogativam secundum prius et minus. Ad primum quod obicitur quod licet ierarchia representat summam, dicendum quod representat in quantum potest. Licet in illa suprema ierarchia sit ordo et perfecta pulcritudo in summa natura et equalitate; et quia in ierarchia creata non possit similiter concurrere propter limitationem creature, ideo est in parte ordinem et pulcritudinem et diversitatem quamdam dissimilitudinem, ut quod non poterat habere unus … implere expressius diversitas. Et hoc est verum quod dicitur: deus non habet unum filium, non tamen potuit unum solum angelum, multos, quia filius perfecte implet premium et imitatur ut dicit augustinus, sed angeli perfecte non exprimunt creatorem. Ideo decuit eos esse plures magis in … vel in … ordine.

Nono et ultimo quaeritur de ordinibus angelorum in comparatione ad similitudinem dispositam et est quod utrum aliquibus proprietatibus quibus angeli comparantur per ordines distinguantur, et quod sic videtur. Nam in angelis est pulcritudo naturalium et gratuitorum … in aliis …; quod si penes hoc attenditur ordo in angelis, pari ratione in aliis erit. Item sicut divina bonitas et sapientia manifestantur in conditione angelorum ita et in conditione creaturarum humanarum. Ergo sicut facit angelos in diversis ordinibus, et videtur quod faciat homines. Item ad reparationem ruine angelice homines assumuntur. Ergo eisdem gradibus et eiusdem ordinibus ordinabitur in gloria quibus ordinabantur angeli. Ergo videtur quod non solum angelis sed et hominibus competat. Item ordo est tantum in ecclesiastica ierarchia ordines …; ipsa ecclesiastica ierarchia ex pluribus hominibus constat. Ergo videtur quod homines nati sunt ordinari. Contra augustinus: sicut … competit ordo hominibus sicut competit angelis, ergo sicut angelorum bonorum novem ordines assignantur, et videtur quod hominum; ergo salvatus erit … octo, quod tamen non ponitur. Item omnes homines ex uno homine processerunt, ergo videtur quod quantum est de natura sunt pares; ergo non videtur quod hominibus competat ordo naturalis. Quod si tu dicas quod competat eis per gratiam, est quod plures …; ergo ordo gratie ordinem nature; ergo si non est ordo nature, nec gratie. Item ordines angelorum distinguntur penes vitam contemplativam et administrativam, sed in animabus exutis non est ponere vitam administrativam, ergo non ordinum distinctionem. Item si ponitur ordo in gloria, debet poni ordo correspondens ordinibus repertis in via. Sed in clero sunt multi ordines et religiosi et sunt multi ordines distincti in sanctis … multi ordines, ut ordo patriarcharum, prophetarum, apostolorum etc. Videtur quod multiplices erunt ordines hominum quam angelorum. Respondeo dicendum quod est ad perfectam rationem ordinis concurrit pulcritudo naturalium et gratuitorum sicut cognitum in eius solum proprie et perfecte est ponere ordinum distinctionem in quibus est hec duo similiter … reperire … ergo in angelis quorum correspondet …

Utrum in angelis ordo comparatur secundum equalitatem

Utrum aliquibus proprietatibus angeli comparantur per ordines distingui

P

prelatura et officium in differenti ordine prerogativa. hic tamen est quod ipse est in eis ordo ... maxime, et illa prerogativa vel habeat stabilem permanentiam et distinctionem quod nullam admittat confusionem. In hominibus vero et si sit recipere prelaturam in filiis et in ignaris, tamen hec duo non plurimum sibi non concordant, quia ... meliores sunt non ... minores et gratia, et qui hodie minor est in mundo est fortassis erit maior. Ideo in hominibus secundum statum presentem non est proprie ordinum distinctio secundum gratiam sed aliquo modo secundum auctoritatem et officia et status perfectionum ordinem certa ... quod proprie et perfecte in solis angelis ponenda est distinctio ordinum. In hominibus vero et si aliquo modo reperiatur in presenti reperitur imperfecte et incerte. In futuro vero quamvis reperiatur stabiliter non tamen ... indigentia non sic oporteat nos quod precellimus vel precellentur ... et exhibitis partibus. Ad rationes ad utramque partem. Rationes autem probantes quod non solum angelis competit ordo loquuntur de ordine secundum quamcumque completionem sive perfectam sive semiplenam. Rationes vero ad oppositum ostendentes quod in hominibus non sit ordo procedunt alia via, non enim concludunt quod nullus sit ordo sed quod vita humana vel non habeat tantam ordinis distinctionem quantam habet angelica. Et quia hoc habet solutum per quandam concordantiam ad ... via tamen vero non concludit non est vere ordo proprium quod non proprie gratia est. Unde non oporteat gratiam ad ... ordinem gratie presupponit ordinem nature quamvis presupponat naturam tamquam accidens presupponit subiectum. Et quia quod una conformitas est gratie angelorum quamvis non sit eiusdem speciei cum eorum natura, ideo sicut in nobis erit ordinum distinctio attendenda per conformitatem ad ordines angelicos. Ideo non oportebit plures et novos ordines ex hominibus esse. Non fortassis decimum qui ad angelorum perfectionem non potest pervenire. Sed tamen quod non decimum esse dubium est et magis non ... acceptare quamvis hec supra dicta sunt videatur satis probabilis. Ultima vero cogit de ulteriori ... quia in distinctione ordinum magis consideratur status gratie quam operatio ... Extremus ... ea que tanguntur in littera hoc solum sufficiat ad presens exponere de nomine seraphyn. Aliquando in scriptura legitur seraphyn per n. et tunc est pluralis numeri et neutri generis et significat certum angelorum ordinem. Aliquando seraphim per m. tunc est pluralis numeri et masculini generis et significat angelos nullo ordine contentos. Aliquando legitur seraph et tunc est singularis numeri et masculini generis et significat angelum unius ordinis ... Hoc seraphin dicas, hii seraphym, seraph dicas illum ... Sic seraphim ... cherubin ... sicut cherubim ... amen.

XI

Hic investigandum est etc. Superius egit magister de ordinatione angelorum quantum ad distinctionem ordinum. In hac parte vero agit quantum ad ministerium, et quia ministerium respectum habet et ad eum qui mittitur et ad eum cui ministratur, ideo presens pars in duas dividitur. In prima agit de missione angelorum quantum ad ipsos angelos ministrantes. In secunda vero agit de ministratione ad homines quibus ministratur, ibi: Sciendum est etc. Prima pars ... quibus angelis competit ministrare sive mitti hic tres partes. In prima ponit diversas opiniones ... In secunda vero parte movet dubitationes et determinat ibi: Non est quod si omnes mittantur in ministerium dei exeuntes. In tertia vero parte illas duas opiniones reducit ad quandam concordantiam rationabilem quia ex illis duabus mediam innuit, ibi: Alii vero dicunt illos ordines supremos etc. Hic sunt ... questiones ... in littera.

Ad intelligentiam huius partis incidunt hic questiones. Prima quidem est utrum boni angeli mittantur. Secundo quis ad quos mittantur. Tertio quis vel qui ... officium exequantur. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum aliqui angeli mittantur. Secundo queritur utrum omnes mittantur.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod angeli mittantur. Luce i. Missus est Gabriel angelus etc. et in pluribus aliis scripture locis. Item angelus nomen est ministerii et officii sicut dicit glossa super ... qui facit angelos suos spiritus ... ipse dicit ...

sunt nuncii et hoc ipse ergo si nunciorum est mitti patet etc. Item quanto aliquis habet maiorem caritatem tanto sollicitior est eorum quod potest iuvare, sed angeli habent perfectam caritatem et perfecte nostram indigentiam ... sublevare. Ergo videtur quod sint solliciti nos adiuvare, sed hoc non faciunt ... ergo videtur quod mittantur a deo. Item angeli quantum ad statum et dignitatem sunt medii inter nos et deum, ergo videtur quod ad deum ferant petitiones nostras et a deo nobis referant responsiones divinas, sed hoc est proprium nunciorum ergo etc. Contra. ... frustra mittit ... propter ... est et melius potest facere per se ipsum. Ergo si deus nobis ... potest ... est et omnia potest facere per se ipsum, ergo frustra mittit ad nos angelum. Sed ipse nichil facit frustra ergo etc. Item deus pater misit filium et spiritum sanctum ad operandum nostram salutem; aut ergo sufficienter operatur salus nostra per filium et spiritum sanctum aut non. Si non, ergo imperfectus mediator est filius et non ... quod dicere est profanum. Si sic, ergo frustra mittuntur angeli. Item si angeli mittuntur ad nos aut ad nos veniunt aut non. Si non, ergo frustra mittuntur. Si sic, et non possunt simul et semel in diversis locis morari, ergo desinunt esse beati. Item videtur ex hoc generari angelis preiudicium ... sicut ... sicut ... in ... quia ... assistat, qui est nobis ministerium, sed et minuitur suorum dilectorum ... dilectio devotionis, ergo missio angelorum ad nos diminuit in eis fervorem caritatis et delicias iocunditatis, ergo est in preiudicium eorum. Item hoc ipsum videtur ratione quia ... habeat plures potentias, tamen quia ille potentie in una substantia simplici radicantur et intendere in una ... alia ... ergo per idem et angelus sollicitatur circa ea que sunt ... minuitur eius contemplatio et dilectio. Item angeli boni locantur in celo empireo tamquam in loco ... ergo apparet ... si ergo egreditur extra empireum ... erit in eo incompletus ... quia missio in angelis ponat incompletionem. Si ergo angeli boni sunt in statu omnimode perfectionis, videtur quod nullo modo competat eis mitti. Respondeo dicendum quod absque dubio boni angeli ad nos mittuntur a deo, et si de hoc possunt assignari plures rationes, una tamen potissima sumitur ex lege caritatis. Hec enim missio concordat caritati divine et caritati angelice et humane. Caritati divine, quia in hoc manifestatur divina bonitas quantum nostram salutem diligat, dum nobilissimos spiritus qui ei intima caritate iunguntur dirigit et ... mittit ad procurandam nostram salutem. Competit etiam caritati angelice ... desiderare aliorum salutem ... domino ... dixit Ysaias: Ecce ego domine mitte me. Et angeli possunt nos iuvare pro eo quod videtur nos ... auxilio indigere et malos angelos nos indesinenter impugnare, ideo quod ad nos mittantur lex exigit caritatis angelice. Competit etiam hoc caritati humane que quamvis parvula est quia diu ... in via indiget fomento et nutrimento et excitamento ... angeli sunt conciues hominibus et non solum eis uniuntur ... excitat ad amorem ... obsequium ... ad hoc inducere ... concedendum.

Ad primum ergo quod obicitur in contrarium, quod dicitur nobis presentes ... intelligitur ... ipsum contemplationem ... absentem. Et quia illi spiritus ... videre faciem ad faciem ... presentes quandam ... quod sunt in camera regis ... regis ... ad hoc mittuntur a suo domino sicut ... Nec valet quod potest per se facere, ergo non debet ad hoc ... mittere ... potest ... quod potest per se facere ... ordo. Ad illud quod obicitur quod filius et spiritus sanctus sufficienter operantur salutem nostram, dicendum quod et si sufficienter ... non tamen excludunt nostri arbitrii libertatem ... et quia ... piger est ... indigeat excitatore. Ad hoc autem nullus est magis ydoneus quam sit angelus, et ideo conveniens est ut ad nos mittantur, non propter indigentiam operationis salutis nostre ex parte filii.

utrum aliqui angeli mittantur

et spiritu scilicet sed propter negligentiam cooperationis ex parte nostra. [A]d
tertium quod obicitur quod si motus erga nos non ergo erga deum. dicendum quod aliquid
dupliciter peccat. primum quod non movetur erga nos sed propter deum.
unde motus eius non deficit in nobis sed nos deficimus ad deum et
ideo motus iste non aufert motus in deum sed potius disponit ad
illum. anima enim non est quasi quaedam machina spiritualis potest simul et semel
non possit se convertere ad diversa propter tamen perspicuitatem
animae suae per gratiam perfectam quae est gloria. unde angelus simul
et semel et de nobis cogitat et de deo sicut in eis est in beatis. et per hoc
patent duo sequentia scilicet de amissione superiorum et de re-
missione actionis in virtutis agentis. hic non unum est non una con-
versio impedit alteram quod non est in [illegible] et istud satis clarum est
intelligere ei qui potest hoc capere. quomodo anima beatificata simul et se-
mel intelligit multa. [A]d quartum quod ultimo obicitur de loco dicendum quod licet
in [illegible] locus non debetur angelo propter eius naturam vel indi-
gentiam sed solum propter quandam congruentiam. haec autem congruentia recom-
pensari potest per maiorem et tamen nulla potest [illegible] vel inde-
centia per suam ipsius absentiam et sic ex opposito. potest non de-
lectatur angelus in pluribus [illegible] divini sui et in mediando hominem
placet deo quam delectatur caelo empyreo.

[S]ecundo quaeritur utrum omnium angelorum sit mitti. et quod non. Danielis
[illegible] millia ministrabant ei et decies centena millia assistebant ei. ergo in hoc dis-
tinguit inter ministrantes et assistentes. ergo non omnium est mitti.
ergo non mitti. [I]tem Dionysius in libro de angelica hierarchia: superiora illa
agmina ab intimis nunquam recedunt quoniam ea quae primum sunt
[illegible] extremorum officia nunquam habent. [I]tem Gregorius in [illegible] distare
actiones ministrandi ab actione contemplationis quia ministrant a multo
et hoc patet quod penes primam differentiam fit distinctio hierarchiae.
penes secundam fit distinctio ordinum. ergo si diversos ordines
distincta sunt ministeria ut unus ordo ministret alius ordo non
assumatur. unde quidam ordines angelorum in contemplatione
assistant quidam ad ministeria complenda [illegible] excitato.
[I]tem maior est ordinatio in hierarchia angelica quam sit in ecclesia
sed in ecclesia sunt aliqui [illegible] templorum qui non actores
[illegible] tertia. ergo non omnium angelorum est mitti. [S]ed contra
arguitur sic. Paulus ad Hebraeos I: omnes sunt administratorii spiritus mis-
si propter eos qui hereditatem capiunt salutis. [I]tem Isaias VI: vo-
lavit ad me unus de seraphim. ergo aliquis de ordine seraphim
missus fuit ad Isaiam prophetam. sed constat quod ordo seraphim
est ordo supremus. ergo si ille mittitur videtur quod omnes alii mittantur.
[I]tem videtur tamen de omnibus salutem nostram ut mitteret fi-
lium et spiritum scilicet sed [illegible] quod decebat. ergo si missio ad nos
non derogat filio videtur quod non deroget alicui angelo. ergo videtur
omnibus competere. [I]tem de hominibus assumuntur ad omnes ordines an-
gelorum. ergo si debet angelus de restauratione sui ordinis cu-
rare idem debet adhuc. videtur quod omnis angelus aliquando ad
nos mittatur. [I]tem caritas angelorum cives suos facit eos sollici-
tari circa nostram salutem et per hoc ad nos venire divina iussione.
si ergo in supremis ordinibus est maxima caritas videtur quod ipsi maxime
nostram salutem procurent. ergo et eos maxime debet ad nos mit-
ti. [I]tem promptior est caritas adiuvandi quam sit nequitia ad no-
cendum. ergo si ab angelis qui ceciderunt de omnibus ordinibus impug-
namur multo fortius videtur quod ab angelis persistentibus de singulis
ordinibus adiuvemur. ergo si ad hoc mittuntur ut nos ad-
iuvent et cetera. [R]espondeo. ad hoc dicendum quod sicut dicit magister in littera diver-
sae fuerunt opiniones propter diversas auctoritates quae inveniuntur in hac
materia. unde quidam adhaerentes quibusdam et intelligentes
eos ad litteram [illegible] alias non exponentes fecerunt tres opinio-
nes varias. [Q]uidam enim dixerunt quod soli angeli ultimi ordi-
nis ad nos mittuntur. [illegible] dicunt hoc sensisse Dionysium et si
contra apostolum quia illa distinctio quam facit apostolus [illegible] est
accommodata est dicit omnes sunt administratorii et cetera. [I]ntelligitur
de illis qui sunt de ultima hierarchia. [S]ed quia ista expositio extensiva

et inferiorum et apostoli non concordat. ulterius haec probatur quia
ex nobilioribus est omnibus angelis sed tamen inferioribus. sed inferioribus
non est. Tertia opinio quod omnium angelorum mitti quod mittatur illa auctoritas
apostoli et haec opinio dicit verbum apostoli non esse contrarium verbo Dionysii quia dicit
superiora agmina non mitti aut quia non frequenter mittuntur
aut quia non ex officio competit eis mitti sicut angelis inferioris
hierarchiae. Sed quia expositio ista verbo Dionysii videtur esse valde extranea
cum ipse dicat quod usum exterioris officii nunquam habent, et ipsi [illegible]
dicant eidem [illegible] haec parte tamen verbum apostoli quam
verbum Dionysii. ideo est tertius modus dicendi per distinctionem utrumque
verbum salvans et ad concordiam reducens et excludit a nobis ex-
positiones [illegible] diversas. distinguitur enim duplex missio scilicet missio
exterior quae est ad nos et est missio interior quae est ad angelos sed propter
nos. si de missione exteriori loquamur sic non competit omnibus angelis
quia non competit superioribus agminibus sicut dicit Dionysius quia ea quae primum
sunt usum exterioris officii nunquam habent. et sic intelligitur
de missione exteriori quae est ad nos. si autem intelligamus
de missione interiori quae est ad angelos propter nos sic mitti competit
omnibus. quoniam superiores intimant ad medios et medii ad ex-
tremos divina revelando purgant et illuminant ea quae nobis expe-
diunt et hoc totum est propter nos. et ideo signanter dicit apostolus missi propter
eos non missi ad eos. concedendae sunt igitur rationes ostenden-
tes quod non omnium est ad nos mitti et probantes ex dictis. [illegible]
ad verbum apostoli. [A]d primum ergo illud quod obicitur de VI Isaiae dicendum quod
angelus missus ad eum non dicitur esse unus de seraphim quia esset
de supremo ordine sed quia mittebatur labia eius incendere
et hoc [illegible] officium de angelica hierarchia. [A]d illud quod obicitur quod missio
competit filio ergo cuilibet ordini angelorum dicendum quod non valet quia missio
aut est ad redimendum et ad salvandum aut est ad ministrandum. prima tantae
dignitatis quod nulli alii potest competere nisi soli deo. secunda non tantae
dignitatis quod competat agmini supremo. [A]d illud quod obicitur quod ordines
angelorum debent restaurari ad homines. dicendum quod tamen ad hoc quod omnia
ad duo sequentia quod tamen omnes angeli sunt nobis in adiuto-
rium et omnes nos adiuvant vel mediate sui ministerii re-
velationis sui suspendendo et ostendendo. in illis ordinibus divinum
agmina suprema quae sunt nobis necessaria inferioribus agminibus
revelant et simul cum illis pro nobis ad deum interpellant et pe-
titiones nostras deo exponunt non ut deum instruant sed ut
nostras petitiones igneis suis affectionibus deo acceptas fa-
ciant sic advocati [illegible] orationibus aliorum causam defendunt
et ordinant absque dubio nobis magnum solatium praestant
et sic faciunt ad ordinum suorum reparationem et non sequitur
causalitate et efficacius nos adiuvant quam alii impug-
nent.

[C]onsequenter quaeritur de secundo articulo scilicet ad quid mittuntur.
[C]irca quod primo quaeritur utrum mittantur ad actionem nostram
affectus. [S]ecundo utrum mittantur ad illuminandum intellectum.
[C]irca primum procedendo videtur quod mittantur ad inflammandum affectum nostrum.
angelus enim missus est ad Isaiam sicut dicit Dionysius: dicitur
etiam unus de seraphim quia missus est ad incendendum et ad inflam-
mandum. sed inflammatio respicit affectum. ergo et cetera. [I]tem actio
hierarchiae sicut vult Dionysius de angelica hierarchia sunt illuminare
purgare perficere. ergo si purgatio respicit remotionem sordium
in sordidato respicit affectum quantum ad [illegible]
quod angelus mittatur ad inflammandum affectum per amorem [illegible]
[illegible]. [I]tem hoc videtur bonum sicut quod bonum est diffusivum sui.
sed angelus bonus est perfecte bonus ergo potest bonitatem diffundere. sed
bonum ut bonum respicit affectum. ergo videtur quod in affectum nostrum sui
respectu bonitatis habeat perficere et inflammare quod ad hoc possit
et debeat angelus mitti ut nostrum affectum inflammet et
perficiat. [I]tem nos videmus in aliis quod id quod est inflamma-
tum dum alii rei inflammandae appropinquat ipsam inflammat.
ergo si affectus angelicus igni divini amoris inflammatur et ve-

2a opinio

3a opinio

distinctio

non fuit de ordine seraphim sed venit [illegible] officium [illegible]

ordinibus

dei sunt

aliorum

utrum omnium angelorum sit mitti

utrum angeli mittantur ad [illegible] affectum

piet et in sua musice nos approximat. quo affectus noster in flammatur. ¶ Ad oppositum arguitur primo sic affectum nostrum potuisse consistere ... sed non solus deus potest sic ... sit solus deus potentissimus quod nulla cara ... nobilis et perfecta potest inflammare vel perficere affectum nostrum. ¶ Item sicut affectum nostrum maxime consistit in ... caritas ... ut dicit Anselmus. sed solus summe iustitie est nostram voluntatem rectificare. ergo eius solius est affectum inflammare. ¶ Item pro ista inflammatione affectus consistit caritatis. quo sicut caritas vel est spiritus sanctus vel immediate a spiritu sancto. inflammatio affectus non potest esse ab aliquo alio. ¶ Item sicut affectum nostrum maxime consistit ... deiformitas. sicut quod solius dei est deiformem efficere solius dei est et affectum nostrum inflammare. quod non spectat ad ministerium angelorum. Responsio. ad predictorum intellectum notandum est quod affectum nostrum inflammari ab aliquo dupliciter potest intelligi. aut quia inflammetur ab aliquo sicut a principali agente et efficiente aut sicut ab excitante et adiuvante. Primo istud duplici modo intelligitur. dupliciter intellexerunt aliqui affectum nostrum ab angelis inflammari et perfici. sed primus intellectus est hereticus. secundus non catholicus. Primum intellectum habuerunt aliqui philosophorum ponentes ... animam esse ... intellectum ... in qua intellectus ... influit ... sicut influit angelus ... [illegible] ... quod anima est perfecte habet operationem alteram intellectualem et divinam alteram ex se ipsa intellectualem ex influentia angelica. sed divinam ex influentia divina. sed ista positio est contra veritatem catholicam et piam. quamvis hoc posuerunt non intellexerunt animam ... anime digne ... vivit ... quod si intellexissent sicut beatus Augustinus et alii doctores posuerunt animam immediate a deo compleri et moveri et beatificari dixissent ut beatus Augustinus ... de libero ... errorem extirpat ... quod in immediate anima sic ... dei ... sicut et mens angelica. Si autem intellectus ... sicut ... ut habet ... beatus Dionysius in libro de angelica ierarchia et per hunc modum ab angelis dicitur ... fuisse ... et per hoc patet responsio ad duo prima. ¶ Ad illud vero quod obicitur quod bonum est diffusivum sui dicendum quod diffusio dupliciter potest esse a bono. aut per modum influxus sicut calor vel lumen debet diffundi ut per modum utilis ... per quem modum dicitur bonum ... diffundere dicendum ad hoc ... et laborat ut alii boni ... non ab ipso sed a deo ... et per hunc modum intelligenda est diffusio in bonitate vel caritate angelica. ¶ Ad illud quod obicitur quod inflammatio ... inflammatur dicendum quod ... illa inflammatio est per eductionem ... de ... in actu potest educere ... in potentia ... ad hoc ad inflammari per caloris infusionem non habet ... quia ... inflammatur ad ... per coniunctionem ... caloris quod calore natum est infundere et per hunc modum est inflammari in spiritualibus ubi flamma est amor dei non ex ... anima producitur sed ... a deo infusus. et ideo hunc calorem non potest in nobis angelus ... ad eius susceptionem possit nos excitare.

Deinde queritur utrum angelus imitatur ad illuminandum nostrum intellectum ... sicut ... dicit Dionysius in libro de angelica ierarchia ... ordinem ... delucidationis ... apparentem ut in topicis ... excellentissimis ... per quos possunt ... principaliter radium ... mandare ... quod deus nos illuminat mediis angelis. ¶ Item in libro de motu cordis ... anima. anima est sola ... incorporea ... illuminationum quod ... relatione ... quod inter relationem anime ad deum est ... illuminationum eadem anima ... media. sed hunc non est nisi ... angelus. ergo videtur quod anima illuminetur a deo mediante angelo. ¶ Item angeli sunt ... spiritualia. sed quia intellectus ... agens ... est ... fantasmata abstrahunt et depurant ... illuminat. ergo si angeli intellectus multo magis in actu est quam ... ergo multo magis intellectum possit illuminare. ¶ Item planum est quod angeli ...

nos revelat spiritualia que non sunt nata cadere ... recipi ... in imaginationem. ergo videtur quod immediate possit intellectum nostrum ... sed talis impressio non potest esse sine illuminatione ... ¶ Item angeli dicuntur purgare illuminare et perficere. ergo si hoc soli ... per modum ... est sicut in ... excitatio ... videtur quod ... diceretur illuminare purgare et perficere. ergo si non videtur esse purgator et illuminator sicut angelus videtur quod angelus possit animam a superiori illuminare. ¶ Item multo plus potest angelus bonus quam ... demon potest in nobis varias cogitationes excitare et ab interiori suggerere. ergo videtur quod angelus illuminat ... cum sit ... anima ... interiori et ... ipsum possit a superiori illuminare. ¶ Ad oppositum Augustinus in libro ... quod ... ad ymaginem ... ut immediate ... veritate forme et in pluribus locis dicit quod ... nulla ... medium. ergo ... attendit ... anime supprimit ut non possit illuminari ab angelo. ¶ Item ... dei ... plasmavit ... illuminat ... quod non videtur quod per angelum ... ¶ Item facilius est producere formas ... quam sit dare illuminationem spiritualem. sed angelus nullam formam ... potest producere ... agentis sed solum ... disponere. ergo multo fortius non illuminationem spiritualem potest anime dare. ¶ Item si angelus illuminat animam aut illuminat ... lumen ... aut creando novum ... lumen suum non sit ex ipso. ergo angelus illabitur anime quod est solius dei ... sicut dando novum aut ... ex alio aut de novo. Si ex aliquo quo ex quo ... non sit dare ... angelus producat ex nihilo ... creator. ¶ Item si angelus illuminat animam aut per medium aut sine medio. si per medium ... medium deficit spirituale illuminationem ... deficit spirituale illuminationem non possit esse inter animam illuminatam et angelum illuminantem ponere medium ... de illo ... sed non est ponere medium. si immediate illuminat ipsam animam. ergo videtur quod sit in ipsa anima et quod illabatur anime. ¶ Item immediate nata est ... intellectum ... quod si angelus potest non ... non potest intelligentiam illuminare ... hec que ... accipiant ... scilicet illuminare purgare et perficere. Responsio. dicendum quod animam quam ad superiorem portionem ... illuminare solius dei est ... et in pluribus locis ... Augustinus ... aliqui non intellexerunt ... ponentes ... intellectum nostrum non pervenire ad lumen primum sed perfici et illuminari a primo ... intelligentie medium. sed hoc est ... respondendum est in multis locis ... sicut ... sacra scriptura ... dicatur ... lux ... que illuminat me. quod ... non est lux ... sed lux ... et veritatis ... anima ... intellectus ... ut videmus in ... sole ... sensibilium et ... potius signum ... quod intellectus ... in aspectu ... nata est ... nec unquam aliquid potest esse ... producatur ad ... animam. igitur quod ad supremam partem angelus non potest illuminare sed ... possunt catholici ... animas ... angelis per ... illuminari ... ut intelligatur angelus inferiorem portionem illuminare per modum ... ut intellectum illuminare per modum ... specierum ... ut intelligatur illuminare per modum ... experimentis ... et ... modo ... intelligibiles angelus ... et species ... spiritualis ... locutionis officium ... modum ... angelus irradiat ... affectu ... anime ... quod angelus possit ... suggerere ... doctor ... excitat intellectum ... ad intellectum ... illuminatio ... efficax ... efficax et ... ad ... energie

unitate uocis accipitur dicitur Io. sic in suo intellectu est quod angelus hoc possit facere intuitus et sic uniat non unum in alium. non solum ostendendo sicut obiectum uel speculum sed in unitate excitando sicut doctores exteriores radiis efficacioribus. Huius uirtus patet quia [illegible] magis patet ad obiecta adiuuantque patet. nam uoces audientes quod angelus non potest intellectum nostrum illuminare loquitur de intellectu quantum ad superiorem portionem scilicet mentem et de illuminatione a deo que est pluries infusionem et hoc solius dei est proprium sicut predictum est. Unde uoces ille concedende sunt. Ad primum uero quod obicitur de dyonisio iam patet responsio. Ad primum uero quod obicitur de dionysio iam patet responsio [illegible] quod locus de illuminatione [illegible] non patet. Ad illud quod obicitur de ista differentia [illegible] quod ultima uel [illegible] dicitur anima illuminationes a deo percipere non quia angelus cadat medium inter deum et animam per modum influentie sed quia perfectius et nobilius illuminatur a deo angelus quam anima pura et ideo dicitur ista illuminatio facta ordine causalitatis et dignitatis. Ad illud quod obicitur quod angeli sunt luna. dicendum quod ita est. sed non ideo dicitur luna quia inter solem [illegible] differentia [illegible] in alia sed quia [illegible] non [illegible] et est simile de lumine corporali et spirituali [illegible] spirituale propter sui dignitatem a fonte lucis immediate procedit [illegible] non possit hic medium defensare lumen autem corporale per medium recipitur et defertur et sic potest deferri et recipi sic et potest reddi et sic illuminatum potest illuminare sicut patet in luna. Ad 4 quod obicitur quod multa nobis reuelantur que nobis per sensum non exprimuntur. dicendum quod [illegible] non concluditur quod in me deus illuminat intellectum. hoc enim potest fieri sine medio [illegible] intellectum suggerat et addit uerbis exterioribus sed [illegible] sine mediatione uirtute fantastica. Sicut enim uidemus quod ego non possum [illegible] mediantibus sensibus et uiribus inferioribus quia intellectus tamen non est natus [illegible] ad suscipiendum [illegible] a deo influentiam. tamen non est in me a deo spiritualiter quam mediatione uerbo sensibili possum ad intelligere [illegible] loquitur de spiritualibus sicut de corporalibus multo fortius potest hoc angelus facere mutationem inferiorum quam eleuatiorum [illegible] exteriorum quidam spiritualiter loquentes et fantastica exaltatione. Ad 5 quod obicitur quod si solum possunt per modum excitantis tunc non plus [illegible] amplius quam [illegible] angelus. dicendum quod etsi non possit homo [illegible] angelus [illegible] non sic quod adequetur [illegible] in uirtute exprimendi. quia per eandem uiam contingit bene et melius docere sicut patet per auditores [illegible] exteriores addiscunt a [illegible] doctore et [illegible] sed multo melius nos doceret quam [illegible] habet. [illegible] illo [illegible] sic et angelus intellectum [illegible] habet et [illegible] patent illa [illegible] quia non est sicut de homine [illegible] de [illegible] non potest [illegible] ita efficaciter [illegible] habet aut lumen [illegible]. Ad [illegible] quod ultimo querebatur quo fiat distinctio istorum actuum. dicendum quod iuxta modum dictum est quod [illegible] actus respiciunt intellectum et purgatio sicut [illegible] illuminatio in purgatione [illegible] perfectio maioris [illegible] ad [illegible] ordinate eruditio [illegible] anglica [illegible] est ad remotionem impedimentorum [illegible] ad [illegible] ad [illegible] autem ordinatur per modum [illegible] sicut [illegible] et [illegible] rationabiliter bonus doctor et predicator dicitur illuminare et purgare et perficere suos auditores. Sic expresse habetur [illegible] de angelica [illegible] dat intelligere.

Consequenter queritur de tertio articulo scilicet [illegible] executionem et hoc faciat disserendo et determinando. [illegible] quod de angeli motu et de locutione. sed quia de motu dictum est [illegible] xxxvii [illegible] quaerendum est de locutione anglica. et supponitur quod angelis competat loqui absque assumpto corpore. sicut dicunt plures auctoritates et [illegible] locutione spirituali que [illegible] est sine uoce. Circa modum loquendi duo queruntur. Primum est utrum locutio angeli idem sit quod eius cogitatio. Secundum est utrum eadem locutio possit esse a deo et angelo.

Circa primum sic [illegible] quod spiritus angeli locutio non est idem quod eius cogitatio [illegible] dicitur [illegible] xiii.

si lingue hominum loquar et angelorum [illegible] angeli [illegible] significat in [illegible] quod de [illegible] sentiant quod sit angelis [illegible] aut signis. si [illegible] cogitationis [illegible] est [illegible] cogitatio quam locutio. Item differt in angelo actus intelligendi et intellectiue [illegible] potentie [illegible] differt actus [illegible] et [illegible] actus [illegible] differentie [illegible] non [illegible]. Item non est eadem [illegible] quod [illegible] ad se et [illegible] ad alium. sed [illegible] cogitando [illegible] intelliges ad se et loquendo [illegible] ad alium. si ergo cogitando [illegible] intelliges ad se et loquendo [illegible] ad alium [illegible] cogitare et loqui in angelo non est idem sed diuisum. Item [illegible] est manifestatio cogitationis angelice. ergo si idem esset loqui et cogitare [illegible] cogitaret alteri manifestaret. ergo [illegible] in uno angelo lateret quod esset in alio. [illegible] latet angelus superioris ordinis [illegible] inferioris quod est plane falsum. ergo [illegible] inferiorum [illegible] uoce angelorum [illegible] uox angelorum in laude conditoris est admiratio [illegible] contemplationis. sed [illegible] admiratio sicut contemplatio non actus differens a cogitatione [illegible] locutio sicut uocatio. Item [illegible] indiget angelica [illegible] sermone [illegible] plato [illegible] sibi [illegible] illuminationes [illegible] locutio anglica [illegible] aut si [illegible] est [illegible] ad [illegible] cogitatione. Item locutio non est [illegible] conceptus manifestatio angelus autem [illegible] cogitatio [illegible] et speculum [illegible] per hoc quod [illegible] manifestat et speculum per hoc quod speciem recipit et retinet speciem representat. [illegible] angelus hoc ipso quod intelligit cogitationes suas declarat [illegible] cogitationis declaratio sit locutio idem est [illegible] cogitatio et locutio. Item loqui non est aliud quam dicere [illegible] ad [illegible] uerbum gignere sicut [illegible] sed cogitare [illegible] ubi formatio sicut [illegible] anselmus [illegible] cogitare [illegible] locutio [illegible] sed locutio [illegible] angelo [illegible] interior [illegible] idem est quod cogitatio. Item si locutio differt a cogitatione [illegible] supponat [illegible] quo [illegible] addit sicut ipsam [illegible] dicas [illegible] manifestationem que fit per quandam speciei oblationem et transfusionem in alterum [illegible] angelus superioris ordinis [illegible] recipere [illegible] angelo inferioris quod angelus inferioris ordinis non possit [illegible] angelo superioris ordinis quod plane falsum est [illegible] angelus [illegible] multo magis potest loqui alteri angelo. Item locutio que differt a cogitatione addit aliquod signum exprimens. si [illegible] angelus uult speciem intellectualem [illegible] alteri angelo manifestare loquendo [illegible] differt et cogitatio [illegible] differt species que [illegible] et signum quod exprimit [illegible] quod de illo signo aut est species aut res. si species [illegible] indiget alio signo [illegible] de illo alio [illegible] in [illegible] si autem est res aut [illegible] aut [illegible] non. quia [illegible] est in angelo est spirituale [illegible] quam magis [illegible] angelus [illegible] speciem que est in intellectu et [illegible] que est in una angelo non potest [illegible] in [illegible] angelo [illegible] et [illegible] species [illegible] angeli [illegible] sicut [illegible] aut non [illegible] non. Item quod [illegible] et [illegible] medium [illegible] et quod [illegible] lux [illegible] et [illegible] in angelo [illegible] non uidetur [illegible] necessaria si differt in angelo locutio et cogitatio. [illegible] ad predictorum intelligentiam est notandum quod loqui duplex est. uno modo loqui dicitur actus [illegible] intelligentie [illegible] ad alterum [illegible] per [illegible] loqui idem est quod [illegible] gignere [illegible] idem est quod uerbum formatum exprimere [illegible] in deo [illegible] in homine [illegible] in angelo non est [illegible] cogitatio [illegible] cogitatorum [illegible] differunt [illegible] loqui ad alterum [illegible] notat effectum [illegible] dicitur deus nobis loqui solum quia intelligit [illegible] reuelando aliquid [illegible] in nobis efficit. [illegible] dei locutio [illegible] ad nos [illegible] audit.

quia dum serm[o] ipsum sit mora similis illuminat repentina
sicut inter tenebras ... illustrare ... non solum
ad exteriorem ... actum et signum medium ...
... loquitur alteri non solum cogitatio sed cogitationem suam foris ...
... sensibile alius interpretatur et explicat ... autem quod locutio
in hominibus non solum ad actum sed et signum medium habet quia in anima
... actus conversionis ad alterum ... cogitationem ... autem sicut
... locutio non oportet ... omnis qui alius
actus sit cogitare et loqui ... ad actum locutionis supra co-
gitationem in homine ... addit et signum quia anima ... est
corpore ... medium ... sensibile ...
... ad hoc
quod anima conceptum suum alteri exprimat ... ipsum ...
organa ... medium ... imaginatio ... et sic ...
... signum intellectus ... signum sensibile medium ...
sensibile ad intellectum alterius ...
... ex anima et corpore ... locutio ad hoc ...
ad ... in spiritualibus autem ... non locutio supra
cogitationem ...

...

Utrum eadem locutio possit esse ad deum et angelum

Utrum eadem locutio possit esse ad deum et angelum

sig^m exterioribus auribus oblatum sicut plures audierunt et in veteri
et in novo. aut per aliquod signum interiorem sive in interiori ymagi
natione formatum aut per inspirationis tactum interius mentibus in
stillatum. sicut in prophetis audit interius et in prophetis loquitur deus quia in nobis in spiri
tu excitat auditum. sicut igitur sonum et sui ipsius apprehensionem
excitat mediante signo sensibili in quo apparet angelus ex parte dei. vel deus
apparet ex missione angeli interiora autem mentem presentia ipsius dirigit
ut ipsum videat et cognoscat. sicut in locutione intellectuali. et ita
locutio illa qua deus nobis loquitur per signum sensibile sive interius sive exterius
sive autem fiunt sicut per angelum sicut dicit gregorius in moralibus. cum enim
loquitur deus nobis per angelum. aliquando vocem suam rebus indicat.
aliquando ymaginibus ante cordis oculos exactis assumptis. aliquando corporibus
celestibus. aliquando terrenis. aliquando simul celestibus et terrenis et de omnibus
efficitur locutio non deus inspirat ad mentibus nostris et si pos
sit esse per angelum excitantem ab interiori sicut dicit gregorius quod si nunc
deus nostris cordibus in angelum loquitur ut ipse mens obiectibus
presente sit tamen prius ab ipso deo. primus igitur est modus
loquendi modus per angelum est et divisus tamquam in parte
angeli vero tamquam exequentis. in quo sermo exsequentis re
fertur ad principalem. hoc autem potest esse duplex vel ut angelus
loquitur ipse dei sicut cum formavit illam vocem. luce. iii. vel cum loquitur
ut nuncius dei persona. i. verbum. quia ad eo per quem modum dicit
deus loquitur per prophetas tamen non loquendi modus est per ipsum ipse dicit
et in eo potest eadem esse locutio dei et angeli et modus illum.

Secundus patet ex quo ad quintum ymaginatione potest ad obiecta rationes
quod probant quod eadem locutio possit esse dei et angeli procedit
secundum modum loquendi quod deus loquitur per ministerium angeli. et ideo
eadem est locutio sicut eadem operatio et principalis moventis ad instru
mentum quamvis sit in diversa ratione. et omnis ille rationes hac via
procedunt ut patet et in eo concedere sunt. Ad in non quod obicitur in contrarium
quod diversitas substantiarum agentium diversificat actus. dicendum quod verum est
de actu proprio et immediato vel virtutis agentis. si non intelligatur
de opere operato sicut non habet veritatem simpliciter maxime quando plura
agentia nata sunt concurrere ad unum effectum et sic est in proposi
to non locutio angeli sicut est ab angelo ut non excludit.
sed includat operationem dei. actio tamen dei que est vere quod ipse deus
potest esse eadem cum locutione angeli. sed locutionis effectus et dei
et angeli esse potest. Ad quod obicitur quod locutio dei non est ad quod verbum
dei. Dicendum quod sicut prius dictum est. sicut est loqui interius et exterius et
sermo interior et exterior et sermo sui verbum interius non potest esse idem
est sermone vel verba angeli. sed sermo exterior potest esse sermo. non.
interior dei sui verbum eius est ipse deus. sermo non exterior vel
ubi effectus. Ad id dicendum quod loquitur prius deus dei loquitur per angelum
non comparatur ad deum sicut ad verbum. sed sicut ad effectum. non. enim dicitur
illa locutio esse dei. quia sit dei dispositio. sed quia est ab eius imperio
ipse autem omne de locutione interna et interna. de qua non ad propo
situm. Ad quod obicitur quod ex una et alia parte loquitur deus et an
gelus. dicendum quod obiectio illa procedit de locutione secundum modum. Ad
quod obicitur quod debeant ordinari ex persona deus sicut competit
ei ex parte dei apparere et loqui. dicendum quod sermo quo formatur angelus in
subiecta creatura duplex potest referri ad deum. aut mediate aut in
mediate. immediate cum angelus pronunciat tamquam fidem pro
nunciantis. mediate quando angelus pronunciat ut nuncius dei.
sicut in testimonio in apparitione sensibili. quia forte illa aut prius dicit in angelum
quod est nuncius dei. aut prius autem in deum. et primo illa potest adorari
dulia et secundo potest adorari latria. sicut adoravit habraham

Ad quod ultimo quod utrum vero apparitiones et locutiones sensibiles fiant
semper mediante ministerio angelorum de hoc dubie respondetur. augustinus in iii
de trinitate magis tamen hac parte innuit quod omnes fiant mediante
angelico ministerio sive fuerint in veteri testamento sive in novo. sed gregorius
expressius hoc affirmat quod omnes fiant mediante rationali angelica
creatura. ait enim sicut in moralibus per angelum loquitur deus et sic eius re
velationis verba audiuntur sicut dicitur iohannes xii. clarificavi et iterum

clarificabo. non enim deus qui sine tempore vi intime compulsionis clamat
in tempore vocem suam per litteram edidit quia eternam sententiam tempore per huma
na verba distruxit. sed de celestibus loquitur verba sua que audiri
ab hominibus voluit rationali administrante creatura formavit. de
hiis apertius habitum est in libro sexto. d. xvi. in habitu est de apparitione
sive invisibili missione.

Post ista sunt dubitationes circa litteram. et primo quod de hoc quod dicit
in littera. qui non sunt semper alii angeli vel nuncii fiunt. est. non
non sunt in bonis angelis. sed in malis videtur quod non tamen mittat
bonos semper immo et malos et hoc videtur per illud quod dicitur in iii regum ubi
deus dixit ad spiritum mendacium egredere et facito. item videtur quod deus mittat
angelum malum et expressius in psalmo lxxvii. in immissiones per an
gelos malos et dicit glossa. quod angeli mali mittuntur et expressius in
ecclesiastico viii. contra nos incorporeos. Ad oppositum est quia in missio
malorum angelorum sit pro omni et dei decretalia sicut saluare.
verum quod aliquo modo debeat eos mittere. immo potius impedire.

Item si hos mittit. tunc quod sunt nuncii dei quod debent dici angeli
quod tamen non dicit scriptura. Respondeo dicendum quod exercitio quo nos dyabolus
exercitat duo considerantur et potestas et usus. potestas a deo
ei collata est usus non potestas non est a deo per principalem sed potius per
mittente. quantumcumque missio potest de se dupliciter et auctoritatem. ideo demones
non dicuntur semper mitti a deo in angelis. sed potius dicuntur angeli dyaboli quia
a suo principe diriguntur et ei obedire intendunt. Ad omnes
autem illas auctoritates dicendum quod intelliguntur a deo in permissione sed potius per
missione. Item quod de hoc quod dicit quod a medio ordines preceptum divinum
a superioribus accipiunt et referunt ad inferiores. ex hoc videtur
quod unus angelus mittat alium. cui concordat expositio gregorii in moralibus
arguentis ex eo quod legitur in zacharia quod unus angelus dicit ad alium
loquere ad puerum istum ubi dicit ipse gregorius ad prophetam. angelus angelum
mittit et quod secundum gaudet de eo convenienter comparat. et docet
et erudit ut in presbiteris probatur tam in demonibus quam in hominibus. ut superi
ores mittunt inferiores. Ad oppositum est quod si angelus mittatur
ab angelis. quod angeli sunt nuncii angelorum angelis committit angeli.
et angelus habet auctoritatem supra angelum. sed quod solus deus est penes quem
residet auctoritas et solus dei dicuntur angeli et ministri nuncii sicut
dicitur in psalmo qui facit angelos suos spiritus. videtur quod a solo deo debeant
mitti. Respondeo dicendum quod mittere dicit auctoritatem. potest quod dicit auctoritatem
principalem vel potest dicere habere aliquam tamen vel auctoritatem secundariam principalis.
si mittere dicat primam et principalem auctoritatem sicut solus deus est
mittere angelos tam superiores quam inferiores. totum enim ministerium an
gelorum ad divinam auctoritatem et eius splendorem vocatur referre. et ideo
divini nuncii et nulli sunt soli dei. si autem mittere dicat auctoritatem
secundam. sicut etiam angelus ab altero potest mitti. sicut dicit gregorius et concedendae
sequitur auctoritates. et sic intelligitur verbum magistri in littera. Item
quod de hoc quod dicit. hii sunt qui preueniunt perceperunt horum
vocabulorum quorum gerunt officium. quod est verbum dyonisii. autem non semper
sunt mittuntur ad suum officium. aut ad non suum si ad suum
quare est denominatio a suo non dicitur sortiri. ad non quia propinquum est ad
non suum quare usurpat sibi quod est alienum et hoc est inordina
tum. Respondeo dicendum quod mitti ad suum officium est duplex. aut suum per
nativitatem. quia ad illud deputatus est aut suum per appropriationem. primo
modo omnes qui mittuntur mittuntur ad suum officium. vel ad id. ad quod
est ydoneus. Secundo modo tamen contingit aliquem angelum ad perficiendum illud mitti
quod sibi non appropriatur. ideo non ab illo secundum primam impositionem nomen
denominatur. verumtamen non sortitur nomen competens illi dono ut communiter
datur ad quod mittatur.

XIII

Inde quod sit est quod angeli boni et cetera. Ait determinavit magister de
angelorum missione quantum ad ipsos angelos ministrantes in hac
parte determinat de angelorum missione per comparationem ad hominem cui
ministrant. quia omne officium sui ministerium laudabile et bonum debet
habere premium. ideo presens habet duas partes. in prima determinat quomodo
angeli hominibus ministrando eos custodiunt. In secunda non continuatur
utrum angeli ex ipso actu ministrandi in merito vel in premio proficiant

ciant et incipit illa pars ibi: Post considerationem etc. Pars ista habet duas. In prima ostendit quod angeli deputantur ad custodiam hominum. In secunda quaerit et determinat utrum angeli deputentur ad custodiam hominum singulorum, ibi: Solet autem quaeri utrum singuli etc. Secunda pars prima duas habet, secundum duas opiniones, secundum quas duplex determinat quaestionem propositam. In parte prima ponit primam opinionem quae incipit ibi: Post id considerari oportet etc. In secunda ibi: Alii autem dicunt angelos in sui natura etc. Subdivisiones autem partium et intellectus magistri patent in littera. Nam totalis intentio distinctionis versatur circa duo, videlicet circa custodiam et eius consequentia sive annexa.

Ad intelligentiam igitur praedictorum circa duo incipit hic dubitari. Primo circa angelorum custodiam. Secundo circa eius annexa. Circa primum quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum angeli deputari debuerint ad custodiam hominis lapsi. Secundo utrum si homo stetisset deputati fuissent ad custodiam hominis instituti. Tertio utrum quilibet angelus deputatus sit ad custodiam etc.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod angeli debuerint deputari ad custodiam hominis. Et primo ostenditur ex parte hominis [illegible] nulla parte sic molestatur nulla indiget custodia, sed [illegible] hominum ad patriam [illegible] non violentatur, ergo non indiget ab angelo custodiri [illegible] ergo angeli ad eius custodiam deputari [illegible]. Item quanto ex paucioribus auxiliis [illegible] triumphat de adversario tanto gloriosior est victoria; ergo gloriosius est homini vincere diabolum per se ipsum quam per angelicum suffragium; ergo carentia angelici praesidii auget gloriam, ergo ab oppositis custodia angelica minuit eius gloriam [illegible]. Item hoc ipsum ostenditur rationibus sumptis a parte angeli. Maior est qui recumbit quam qui ministrat [illegible] angelus qui custodit hominem ei ministrat [illegible] maior angelo [illegible] angelus non custodit hominem aut pervertitur ordo. Item si angelus custodit hominem aut [illegible]. Si [illegible] eadem [illegible] ergo mali sint custodes hominum. Si [illegible] una anima praecedit aliam [illegible] quod una anima debeat ad custodiam alterius deputari. Item hoc ostenditur a parte ipsius Dei [illegible] custos [illegible] neque dormit neque dormitabit etc. [illegible] sufficiens est divina custodia [illegible] angelica; aut si angelica est necessaria [illegible] divina custodia est diminuta. Item custodia est ad conservandum in bono, sed non minus est conservare in bono quam liberare a malo [illegible] non decuit hominem liberari [illegible] de potestate diaboli nisi per Deum [illegible] quod non debeat custodiri aut honorari [illegible] ab angelis. Sed contra: Isaias [illegible] super muros tuos [illegible] custodes [illegible] angeli. Item [illegible] in imaginem [illegible] angelos. Item [illegible] angeli [illegible] facie patris mei [illegible] ad quorum custodiam [illegible] angeli. Item [illegible] quod angeli deputati sunt ad custodiam hominum. Item hoc ipsum ostenditur ratione. Ordo universi hoc exigit ut omne malum habeat bonum sibi oppositum [illegible] per illud [illegible] est [illegible] malum [illegible] per angelos malos [illegible] defendi debeamus per bonos. Item lex universitatis hoc exigit ut media reducantur [illegible] media ad suum principium [illegible] hoc confirmat [illegible] lex divinitatis est [illegible] nullo [illegible] ordine [illegible] per prima media et per media postrema reducere [illegible] si angelus naturalis [illegible] homine [illegible] quod homo mediante auxilio angeli ad beatitudinem debeat pervenire [illegible] custodiri [illegible]. Item lex pietatis hoc exigit ut sustineret indigens [illegible] custodiret [illegible] angelus [illegible] fortis est et potens [illegible] quod homo committi debeat angelicae custodiae. Respondeo

[illegible] est quod [illegible] hominem lapsum deputari angelicae custodiae et angelum deputari ad custodiendum hominem [illegible] decet altitudinem divinae potestatis [illegible] decet ordinem sapientiae [illegible] decet dulcedinem misericordiae. Altitudinem namque decet divinae potestatis [illegible] non solum vult honorari [illegible] non sufficit altitudini divinae potestatis quod angeli ministrent [illegible] ad [illegible] excellentiae suae potestatis hoc ab eis exigit ut ministrent [illegible] suae [illegible] quia [illegible] et eius [illegible] adversarios [illegible] magis decens est quod ipse [illegible] per suos ministros ut per hoc ostendat potentiam [illegible] quod non solum potens [illegible] et non [illegible] possit [illegible] exercitum [illegible]. Ordinem vero sapientiae decet nam haec est ordo quem divina lex [illegible] operibus exequitur [illegible] ut postrema per media deducat ad summa [illegible] igitur angelus est [illegible] medius [illegible] Deum et hominem lapsum, decens fuit ut Deus hominem adiuvaret et custodiret per angelum. Dulcedinem vero decet divinae misericordiae [illegible] homini lapso [illegible] aliquo [illegible] quod spectet ad salutis suae reparationem [illegible] homo lapsus [illegible] ut faceret malum [illegible] ei primum sanguinem filii sui per quem est redemptus ut faciat bonum [illegible] adversarium [illegible] dedit ei ministerium custodiae [illegible] auxilii [illegible] ut sic ex nulla parte miseria remaneret humana [illegible] divinae misericordiae subsidio et beneficio. Competebat igitur homini lapso [illegible] hac [illegible] angelicam custodiam [illegible] ad hanc partem [illegible].

Ad primum quod obicitur primo quod homo non patitur violentiam [illegible] possit [illegible] violentiam [illegible] ex parte sui [illegible] angelus non possit sufficienter [illegible] violentiae [illegible] partem [illegible] adeo possit inducere [illegible] de parte [illegible] custodia angelica [illegible]. Ad illud quod obicitur quod carentia angelici praesidii auget gloriam et triumphum, dicendum quod verum est si ita bene triumpharet absque angelo sicut adiutorio angelico; nunc autem non est ita [illegible] decet ei angelicum subsidium [illegible] vincet [illegible] melius est cum angelico praesidio vincere quam praesidio [illegible] praesidium angeli [illegible] excludit [illegible] minuit [illegible] Dei [illegible] triumphi [illegible]. Ad illud quod obicitur quod non conveniunt ex parte angeli quia maior est qui recumbit quam qui ministrat [illegible] quod verum est quando ministrans recumbenti ministrat propter se ipsum [illegible] regis ministrat regi propter eius dignitatem [illegible] alicui [illegible] ad alium [illegible] magnus miles desinit non tantum regi [illegible] nec aliqui [illegible] nec despicit [illegible] ei non ministraret propter utilitatem [illegible] non [illegible] considerat [illegible] angelus [illegible] non propter se ministrat [illegible] propter Deum [illegible] imaginem [illegible] homini [illegible] praesidentiae [illegible] custodiat [illegible] magis [illegible] angelum [illegible] etiam [illegible] ab [illegible] fortior est homine et potentior [illegible] excellentior et stabilior adeo ut plus excedat hominem quam [illegible] paedagogus parvulum [illegible] angelorum [illegible] ut committatur eius custodiae et tutelae. Ad id quod obicitur ex parte Dei quod Deus est custos perfectus dicendum quod perfectio divinae custodiae non excludit utilitatem angelicae [illegible] operatur in omnibus rebus et tamen eius operatio [illegible] non excludit sed conservat et adiuvat [illegible] eius operatio est [illegible] ut operatio [illegible] de custodia [illegible] Deus propter suae bonitatis manifestationem [illegible] operis [illegible]

Utrum angeli debuerint deputari ad custodiam hominis lapsi

sicut et ceteris creaturis communicavit posse operari et in alias creaturas effectum suum imprimere ipso non deserente sed operante, sic dedit angelis posse hominem custodire, et tamen [illegible] custodire ipse numquam desistat, quia tale posse competebat angelice nature, et [illegible] custodia angelica non preiudicat, immo divina facit ad angelice custodie perfectionem, angelica vero ad perfectionis divine custodie manifestationem. Ad primum quod obicitur quod deus per se ipsum debuit custodire, dicendum quod non est simile: redemptio enim magnum est et sic [illegible], ideo sicut nullus debuit esse redemptor nisi solus deus, sic nullus alius debuit esse redemptor; custodire autem dicitur aliquem efficere beneficium qui magis est exterius quam interius, et ideo non est tantum. Nec valet illud quod obicitur quod non minor est virtus tueri bona quam acquirere, dicendum enim quod verum est quando custodia et acquisitio est in parte eiusdem virtutis.

Secundo queritur utrum competens fuit angelum deputari ad custodiam hominis conditi. Et quod non videtur: angelus deputatur ad custodiam hominis propter supplendos eius defectus; sed in homine secundum statum institutionis nulli erant defectus, ergo ad eius custodiam non debebat deputari aliquis angelus. Item homo secundum statum institutionis non erat magis pronus ad malum quam angelus in sua conditione; ergo si angelus conditus nullius custodie est commissus nisi soli divine, videtur quod nec homo in statu innocentie constitutus. Item custodia dicitur quedam providentia in custodiendo; sed anima humana sola deo minor est et non deputatur nisi propter culpam; ergo si homo in statu innocentie nulla culpa erat deputatus, non debuit ei poni custos preter deum aliquis angelus. Item si ad custodiam hominis lapsi deputatur angelus, hoc est quia virtus hominis facta est per peccatum multum debilitata; videtur quod homini non sufficiat unus angelus custos; ergo si unus uni homini lapso sufficit, videtur quod tunc non indigebat custodia angeli. Contra: Mt. xviii, angeli eorum etc., glossa Ieronimi: magna est dignitas animarum ut unaquaque ab ortu nativitatis sue habeat ad sui custodiam angelum deputatum. Si ergo deputatio custodie angelice pertinet ad dignitatem anime, et anima secundum statum institutionis dignior erat quam secundum statum lapse, videtur quod si nunc habet angelum ad sui custodiam deputatum, quod multo magis tunc. Item prior est deus ad miserendum quam ad condempnandum; ergo si in statu institutionis habuit angelum malum temptantem, ergo multo fortius divina clementia debuit sibi dare angelum custodem. Item angeli deputati sunt nobis custodes ut per eorum operationem retrahamur a malo; sed homo in statu innocentie indigebat a malo retrahi, quia erat possibilis peccare; ergo debebat ab angelo custodiri. Item homo [illegible] indiget angelice custodie ut perficiatur et adiuvetur angelico [illegible] et per subsidium eorum operis possit de bono in melius ascendere; sed homo in statu innocentie proficere poterat; ergo videtur quod ad ipsius custodiam angelus deputari debeat. Respondeo: dicendum quod licet angelus deputetur ad custodiam hominis in multis prestet ei subvenimenta, specialiter tamen ad hoc deputatur ut ab invisibili adversario defendat; quia enim homo non habet colluctationem adversus carnem et sanguinem, sed adversus mundi rectores et adversus spiritualia nequitie in celestibus, qui sunt hostes invisibiles, debuit propterea habere invisibiles adiutores ad sui ipsius defensionem. Et quia adversarius undique nos impugnat, nam interdum seducit per astutiam, interdum allicit per blandicias, interdum opprimit per violentiam, ideo bonus angelus specialiter ad hoc nobis datur ut hominem defendat ab oppressione contra violentiam, ut hominem erudiat et dirigat contra fallaciam, ut hominem exortetur et excitet ad bonum contra blandicias. Quia igitur adversarius iste dyabolus quam homo in statu [illegible] erat fortior et astutior et in proposito malitie pertinacior, ideo competebat homini dari angelicam custodiam que opprimeret partem adversariam non solum secundum statum lapse sed etiam institute, licet magis nunc quam tunc indigeat; unde concedende sunt rationes ad hoc inducte. Ad illud vero quod primo obicitur quod angelus datur homini ad custodiam propter supplendos defectus, dicendum quod illa non est tota causa, immo largius loquendo suppletio defectus sive quantum ad defectum qui inest sive quantum ad defectum qui potest incidere [illegible], et licet in homine non esset defectus actualis, erat tamen in eo defectibilitas, et si ex se non haberet defectum, in defectum tamen precipitari poterat per suum adversarium. Ad secundum quod obicitur quod angelus non deputatur ad custodiam alterius angeli, dicendum quod etsi angelus possit alteri angelo prodesse, tamen proprie non dicitur ipsum custodire. Nam ille solus indiget custodia qui potest impugnari et per custodiam servari vel absque custodia perdi, et ille solus dicitur custodire qui nec potest expugnari nec perdi. Et hinc est quod angelus potest deputari ad custodiam hominis instituti et non alterius angeli; nam angeli simul conditi sunt, et simul illi qui beatificantur beatificati sunt, et simul illi qui peccaverunt irreparabiliter lapsi sunt, et ideo angelus non potest deputari ad custodiam alterius angeli, quia bonus post confirmationem non indiget, malo post obstinationem non prodest. Ante vero confirmationem et obstinationem nec erat qui posset defendere nec erat qui posset impugnare, et omnes erant equaliter invisibiles. Sed in homine non est similiter. Nam homine existente in statu [illegible] et pugne in quo poterat amittere vel vincere, angelus in statu [illegible] existere non poterat [illegible]. Ad tertium quod obicitur quod anima humana quando non est per peccatum corrupta solus deus est [illegible], dicendum quod illud est de capitulo Platonis [illegible], qui solum deo dicebat esse subditum et solum dicebat [illegible] non alteri. De platone non [illegible] quantum ad excellentiam status vel providentiam vel aliis actionibus non habet veritatem, sicut [illegible] angelus post [illegible] angelos [illegible] nunquam fuit peccatum. Ad quartum quod obicitur quod si homo habuit angelum ad custodiam deputatum, quod nunc unus homo debet habere multos, dicendum quod illud argumentum non cogit, quia effectus angelice custodie duplex potest crescere: vel propter multiplicationem custodientium vel propter maiorem sollicitudinem custodientis, et ideo licet homo lapsus maiori indigeat officio custodie quam in statu [illegible], tamen quia idem angelus secundum diversas exigentias potest magis et magis succurrere et indigentias relevare, ideo non oportet quod propter angelicam indigentiam necessario numerum custodum multiplicare.

Tertio queritur utrum Christo angelus deputatus fuit ad custodiam. Et quod sic videtur per id Ps.: angelis suis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis; sed [illegible] hoc de capite [illegible] glossa exponit de Christo etc. Item super illud Luce xxii: apparuit ei angelus de celo confortans eum, Beda in tractatu [illegible] angelus eum confortasse et angeli [illegible] descripserunt; si ergo actus confortandi pertinet ad officium angeli custodis, videtur etc. Item hoc videtur ratione, quia Christus secundum humanam naturam maxime secundum statum passibilem minoratus est paulo ab angelis; ergo si erat minor et passibilis et minoratus ab angelis, et indigebat et competebat eum ab angelis potentioribus et melioribus custodiri. Item ordo iustitie hoc exigit ut quemadmodum malus sic bonus; sed Christus habuit malum angelum ad exercitium impugnationis, sicut legitur Mt. iiii quod temptatus est a dyabolo; ergo debuit habere bonum angelum ad custodiam. Item ad dignitatem spectat anime humane quod committatur tam nobili custodie sicut angelice; ergo si anima Christi fuit nobilissima omnium, videtur quod sibi maxime competat custodia angelorum. Item sapientes dicunt quod hoc quod carius habent custodiri diligentius; sed deus carius habebat Christum quam aliquid aliud; ergo videtur quod si alicui non deest angelorum custodia, quod anime Christi, que inter omnes et super omnia erat carissima. Sed contra: Christus ab instanti sue conceptionis fuit beatus et perfectissime beatus; sed beatorum potius est custodire quam custodiri; videtur quod Christo nullo modo competat custodia angelica. Item Christus ab instanti sue conceptionis et secundum animam et secundum corpus fuit divinitati unitus tanta unione quod maior nequit intelligi; ergo si divina virtus [illegible] propter unionem sue [illegible] erat, videtur quod nulla indiget alia custodia. Item qui custoditur ab aliquo, ex hoc quod custoditur est quodammodo sibi obnoxius; ergo si Christus nulli debuit esse obnoxius, nullo angelo debuit custodiri.

Papias

utrum homini fuit angelus deputandus ad custodiam hominis conditi

utrum ab angelis deputatus fuit ad custodiam Christi

Item esto quod Christus non haberet angelum ad sui custodiam, quid tamen ex hoc incurrat ad damnum vel quomodo vel peccatum vel obstinatur ad bonum? Et non multum, nam sic non tollitur a Christo absentia angelicae custodiae, quia non addicitur praesidentia. Quod si posset fieri ab angelo custodiri, videtur quod ad eum ipsum fiat fructus quod est in eius [illegible]. Respondeo dicendum quod Christo non est datus angelus ad custodiam, eo quod Christus non indigebat. Et hoc quia non competebat, nec egebat, quia adversarius eum non poterat opprimere per violentiam corporis dum fuit viator, nec poterat seducere per astutiam intellectum, cum esset plenarie illustratum, nec poterat allicere per blandicias affectum plenum gratiae confirmatum. Ideo Christus non indigebat angelo bono, nec quantum ad defensionem corporis, nec quantum ad eruditionem rationis, nec quantum ad incitationem affectionis. Non solum autem non indigebat angelica custodia, sed nec etiam ei competebat custodiri, nam custodia vel custos dicit quandam praelationem, et quia angeli Christo deo subiciuntur, non praesunt. Ideo nec ad officium praesidentiae angelicae ipsius Christi deputari debebat. Propterea nullus angelus debuit deputari ad custodiam Christi, sed angelorum multitudo debuit deputari ad eius ministerium. Ad primum ergo quod obicitur quod in glossa de psalmo: angelis suis mandavit de te etc., dicendum quod illud dicitur de capite ratione membrorum. Unde sic dicit Augustinus: diabolus male exposuit sinistra intelligentia, dum capiti attribuit quod [illegible] attribuit ratione membrorum. Ad secundum quod obicitur quod angelus eum confortabat, dicendum quod angelus non confortabat eum confortatione praelativa, sicut confortat illos quos custodit, sed solum ministerialiter, sicut confortat armiger strenuum militem. Ad illud quod obicitur quod Christus est ab angelis minoratus, dicendum quod et si minoratus dicatur ratione passibilitatis, nunquam tamen sic minoratus est ut aliquis angelus audeat ei praesidere, cum in eo sit adorandus Christus in carne et sua deitate, sicut et in sua apparebit virtute. Ad illud quod quaeritur quod mittit malum angelum ad exercitium, dicendum quod iste exercitium solum fuit exterius, non interius, nec fuit ad ipsius probationem, sed potius ad nostram instructionem et adversarii confutationem, ex qua Christi dignitas non minuebatur sed manifestabatur; sed non sic est in officio custodiae, nam si angelus angelis ad eius custodiam deputaretur, praeiudicium esset deferendum [illegible] omnia quae virtutis et dignitatis manifestatio vel in alio [illegible]. Ad illud quod obicitur quod dignitatis est habere custodiam angelicam, dicendum quod quaedam sunt dignitatis simpliciter, quaedam non sic sunt dignitatis ut annexum habeant ad indigentiam, sicut custodiri autem ab angelo ita dicit dignitatem in anima vel alia creatura quod non competit angelice custodire, ut tamen dicat in persona [illegible] quae a custodia nunquam egent. Et quia Christo non est attribuendum ad quod derogat eius plenitudini, ideo et si ab angelis custodiri aliquid dicat dignitatis, non tamen Christo debet attribui, quia similiter est hoc in custodia quandam importat defectibilitatem. Ad ultimum quod obicitur quod carior est melius custoditur, dicendum quod verum est quando quod magis carus est et indiget custodiri sicut illud minus; sic autem non est in proposito, nam Christi anima non sic indigebat custodiri, quia peccare non poterat. Vel aliter potest dici quod diligentius custodit animam Christi quam animam alicuius hominis, plus [illegible] facere per se ipsum quam nulli alii faciat per se vel per angelum.

Consequenter quaeritur de secundo articulo, scilicet de angelicae custodiae [illegible], et circa hoc quaeruntur duo. Primo quaeritur utrum angelus propter nimiam obstinationem subtrahat custodiae beneficium. Secundo quaeritur utrum ex nimia beneficatione accrescat ei novum gaudium. Tertio quaeritur utrum angelus custodiens ex damnatione custoditi tristetur ad detrimentum.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod angelus subtrahat ab homine custodiae beneficium propter obstinationem, per illud Ieremiae li: curavimus Babylonem et non est curata, derelinquamus eam etc. Et glossa: medici sunt angeli quos a nobis repellimus dum eorum consilio non adquiescimus. Item per aliam glossam [illegible] glossa [illegible] quin relinquitur de medicina si non restituitur, patet quod ab-

-scessio medica damnatus vita sit, ergo angelus hominem quem custodit aliquando derelinquit. Sed hoc non est nisi aliquando [illegible] facere suam pertinaciam, ergo etc. Item Christus quod [illegible] carebit angelorum praesidio; sed hoc non est nisi quia ipse erit obstinatus in malo, ergo videtur quod praesidium custodiae obstinatis subtrahitur ab angelis.

Item angelus neminem invitum potest compellere ad bonum, sed obstinatus [illegible] est invitus ad bonum, ergo frustra circa ipsum laborat angelus. Ergo si frustra est quod ad frustra facit magister qui hoc novit, videtur quod propter obstinationem privat homo angelicum praesidium. Item maioris benignitatis est deus quam sit angelus, sed deus propter peccati continuationem relinquit cordis humani habitaculum; ergo multo fortius videtur quod propter obstinationem angelus subtrahat ministerium. Item propter rebellionem et obstinationem excommunicatur aliquis et eicitur extra [illegible] et subtrahitur ei omnium ecclesiasticorum beneficium; ergo si tantae severitatis [illegible] maior est angelus quam sit ecclesiae praelatus, et praelatus [illegible] et obstinato subtrahit beneficia communionis et orationis, videtur quod multo fortius angelus subtrahat praesidium custodiationis.

Item gravius peccat ille cui suggeruntur bona et facit mala, quam qui facit mala sine exhortatione bonorum, et propter hoc contemnit; ergo obstinatus in malo gravius peccat quando contempta exhortatione angelica consistit in malo, quam si esset omnino ab angelo derelictus. Ergo si angelus [illegible] non debet facere quod vergat in malum eius quem custodit, videtur quod ex quo obstinatus est non debeat eum amplius custodire. Item paratior est bonus angelus ad eum servandum in bono quam sit malus angelus ad praecipitandum in malum; sed malus angelus quantumcumque videt hominem bonum usque ad mortem non desinit ipsum infestare, ergo videtur quod nec bonus quemcumque malum usque ad mortem desinat custodire. Maior per se manifesta est; minor probatur per illud quod dicitur in glossa [illegible] vi Tobiae super illud [illegible] eius glossa: diabolus usque ad mortem sequitur est [illegible]. Item quanto aliquis peior est tanto est pronior ad malum, et quanto pronior ad malum tanto magis retrahendus. Ergo si angelus deputatur ad custodiam ad hoc ut retrahat a malo, videtur quod non debeat subtrahi obstinato. Item de nemine desperandum est dum est in via, quia quamquam aliquis obstinatus, non est de eo desperandum; sed si medicus non relinquit aegrotum nisi eum de quo desperat, videtur angelus nullum relinquit quantumcumque obstinatum. Item in aegritudine corporis sic est quod quantumcumque aegritudo sit incurabilis, tamen si potest intendi, pro utile est habere consilium medici; sed nullus est adeo obstinatus in hac vita quin possit in eo malitia intendi, videtur quod semper competat custodia angeli. Sed angelus non subtrahit custodiam ab eo cui est idonee custodiri, videtur quod nullus quantumcumque obstinatus beneficio angelicae custodiae quamdiu vivit in via debeat destitui. Respondeo dicendum ad praedictorum intelligentiam est notandum quod communiter tenetur a doctoribus [illegible] quod angelus non omnino relinquit obstinatos quamdiu sunt viatores, nec tamen adeo diligenter custodit sicut custodit bonos aut mediocriter malos; et hoc generaliter dicitur quod quidam destitui et quidam non. Custodia explicatio huius est propter [illegible] angelicae custodiae ab angelis hoc potest duplex intelligi, vel secundum habitum vel secundum actum. Volunt ergo aliqui dicere quod angelus obstinatum secundum actum custodiae relinquit propter eo quod ipse custodienti angelo non obedit, immo contra eius monita facere obstinanter; quantum autem ad habitum non deserit, quia paratus est ei subvenire si quando in ipsum [illegible] videat inclinari. Et iste quidem modus dicendi non sufficiat, quia nullus est adeo malus et perversus quin angelus bonus possit ei aliquod beneficium custodiae largiri; ergo si semper est paratus facere bonum, videtur quod nunquam subtrahat omnino actum. Et ideo secundus modus dicendi est quod duplex est custodiae angelicae actus: unus respectu corporis, alter respectu spiritus. [illegible] ne opprimat corpus [illegible] circa ipsum ne putat [illegible] actus efficacia est in angelo [illegible] non solum est in angelis sed etiam in nobis. Quantum ad primum actum bonus angelus hominem usque ad mortem non delinquit, quia nunquam patitur ipsum a daemone opprimi vel occidi non

Utrum angelus propter nimiam obstinationem subtrahat custodiae beneficium

qui alter exigit secundum sententiam divini iudicii. Quantum vero ad hunc actum, quia actus illius efficacia non tantum est in angelo sed etiam in nobis, subtrahit custos beneficium a illis [illegible] se [illegible] exercere non potest, ab excecatis et obstinatis qui nec recipiunt instructionem nec exortationem. Sed cum custos magis respiciat animam quam corpus adhuc non videtur omnino probabile quod angelus omni custodie subtrahat [illegible] et ideo est ad hoc dicendum modo probabiliori predictis, quod effectus angelice custodie est duplex: boni et est mali. [illegible] boni conservandi vel adquirendi, [illegible] mali defendendi vel evitandi [illegible]. Bonum igitur angelus ab obstinatos non deserit quantum ad actum custodie qui respiciat malum, quia subtrahit hominem ne labatur in peius, et hoc ostendunt rationes predicte [illegible] inducte. Quantum vero ad actum qui respicit bonum obstinatos deserit et [illegible] non custodit, et sic intelliguntur tales auctoritates ad illam partem inducte. Una quod dicitur quod nos relinquunt cum nos eos repellimus. Alia quod dicitur quod abcessio angeli est damnum [illegible] et tertia ad damnationem. Quod dicitur quod anima carebit angelorum presidio. In omnibus enim his intelligitur angelus recedere per absentiam, non quia non defendat ab adversario vel non retrahat a malo, sed quia non consiliat in bono nec perducit ad bonum. Et per hoc patet solutio. Ergo sequens non [illegible] probat quod angelus semper delinquentem obstinatum [illegible] sed solum quantum ad effectum custodie qui est in exortatione et promotione ad bonum. Ad illud quod obicitur quod deus deserit [illegible] cordis propter peccatum, dicendum quod non est simile, quia peccatum [illegible] [illegible] disponit animam ut non sit dei [illegible] et ideo efficitur cor hominis [illegible]. Ad hoc quod in ipso [illegible] de [illegible] [illegible] deus [illegible] magis [illegible] respicit dignitatem custoditi, non angelus [illegible] non exigit dignitatem sed potius respicit indigentiam et necessitatem. Ad id quod obicitur quod ecclesia [illegible] ordinis beneficium ab eis quos excommunicat, dicendum quod hoc facit [illegible] confusionem et correptionem. Sic [illegible] patet cum agitur de excommunicatione [illegible] tamen subtrahit omnino orationum beneficium. Sic et [illegible] intelligendum est quod angelus [illegible] iusto iudicio dei non [illegible] hominem [illegible] ambulet [illegible] mali et ab hominibus [illegible] passionibus [illegible] cordis sui, [illegible] tamen sic deserunt quin [illegible] a malo retardet, licet non omnino impediat. Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] peccatum hominis aggravatur, dicendum quod sicut peccator ex divina [illegible] et patientia thesaurizat sibi iram et [illegible] iram dei ad cumulum reatus sui, et hoc non est a deo sed ab ipso peccatore dei [illegible] iudicio [illegible]. Sic et [illegible] intelligendum est [illegible] [illegible] quod [illegible] sic [illegible] peccatori in malum cum melius sit sibi custodiri quam deseri, quia et si contemptus aggravet peccantis reatum, tamen [illegible] peccatorum [illegible] non incurreret si angelus deseret. Aggravatur multotiens quando contemptum [illegible] [illegible] multis modis angeli qui nos custodiunt et studeant promovere ad studium bonum et studeant retrahere a malo [illegible] non percipiat hebetudo [illegible] quod multi superbiunt [illegible] sunt ingrati et frequenter [illegible] attribuunt quod est ex beneficio angelico. Et ex hoc minus efficiuntur digni ut ab angelis adiuventur et [illegible] hoc [illegible] est effectum angelice custodie [illegible] et intelligere.

Consueverunt autem magistri effectus [illegible] [illegible] ex scripturis. Primus est predictis [illegible], Iudic. ii. Ascendit angelus domini de Galgala ad locum flentium et ait eduxi vos de terra egypti et [illegible] et non audistis vocem meam. Secundus est annuntiare peccatorum absolutionem. Act. [illegible] Angelus astitit et [illegible] ceciderunt cathene de manibus eius, hoc tamen intelligendum est dispositive. Tertius [illegible] ad [illegible] auferre [illegible] Exo. [illegible] angelus percussit [illegible] egypti. Quartus est demones arcere. Thob. [illegible] demonium ab uxore tua compescuit dominus Thobias de Raphahele. Quintus est docere. Dan. ix. [illegible] egressus sum ut docerem te et intelligeres. Sextus est secreta revelare. Ge. xviii. [illegible] angeli [illegible] civitatis [illegible] explanant et idem se [illegible] celare possum [illegible] et cetera.

Septimus est consolari. Thob. v. Forti animo esto [illegible] [illegible] a deo curetur et cetera. Octavus est iniuria [illegible]. Iii. Reg. xix. Surge et comede grandis enim restat tibi via. Nonus est in via deducere et reducere. Thob. v. Ego ducam et reducam eum et cetera. Decimus est hostes deicere. [illegible] xxxvii. Egressus angelus domini percussit in castris assiriorum et cetera. Undecimus [illegible] temptationes mitigare, et hoc significatur Ge. xxxii. ubi Iacob luctatus est cum angelo ubi benedictione accepta confortatus est postquam [illegible] et emarcuit nervus femoris eius. Duodecimus est orare et orationes deferre. Thob. [illegible] quando orabas cum lacrimis ego obtuli et cetera. Hii autem sunt effectus custodie angelice ex quibus omnibus tam deo quam angelis debemus esse obnoxii et grati.

Dicendum quod licet ex beneficio custodiendi angelo custodienti amplietur gaudium et quod sic [illegible] Lu. xv. Gaudium est angelis dei super uno peccatore [illegible] quam super nonaginta novem iustis. Ex hoc textu patet quod ex conversione peccatoris angelis dei accrescit gaudium, [illegible] multo fortius de beneficio custodie. Item angelus in custodiendo homines diligit et non meretur, ergo [illegible] sic probatur est super quod meretur [illegible]. Sed quod recipitur [illegible] hoc est gaudium ergo [illegible] maius gaudium. Item angelus [illegible] perfectam caritatem quod diligit proximum sicut se ipsum, sed [illegible] est par dilectio [illegible] debet esse par gaudium. Si ergo angelus diligit illum quem custodit sicut se ipsum [illegible] gaudet de eius salvatione quantum de sua, ergo videtur eius gaudium duplicari. Item ubicumque est desiderii completio ibi est gaudium et dilectio, ergo ubi de novo completur desiderium de novo accrescat gaudium. Sed angelus desiderat illum quem custodit salvari, ergo cum salvatur necesse est ipsum gaudere de eius salute. Sed primus de hoc non gaudebat quia non erat, ergo videtur quod novum gaudium sibi accrescat. Item in angelis custodibus hominis crescit [illegible] cognitio, sicut probatur magistri in [illegible]. Sed si [illegible] crescit cognitio [illegible] crescat cognitio, eadem ratione et dilectio et si dilectio ergo gaudium et delectatio. Item in eodem qui ordinate gaudet sicut crescit causa gaudii debet crescere et gaudium. Sed [illegible] causa [illegible] et causa [illegible] gaudii ex Christo et eius [illegible] quibus [illegible] angelis [illegible] ergo videtur quod illud crescat gaudium quia causa [illegible] gaudii [illegible] [illegible] [illegible] exaltationem [illegible] ruine angelice reparationem [illegible] hominis [illegible] [illegible] quia ordinatio [illegible] gaudium maxime [illegible] angelico cum sit maxime ordinata.

Sed contra beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, sed ille est status perfectus vel non est perfectus, ergo si in angelis beatitudo est perfectum et plenum gaudium [illegible] quod ex aliquo [illegible] incipiat incrementum. Item gaudium est de [illegible] [illegible] sicut causa [illegible] ergo potest in eis crescere gaudium [illegible] in eis causa crescere [illegible] sed si causa potest crescere potest in eis alteratio, ergo potest in eis [illegible]. Item bonum creatum comparatum et increatum est sicut punctus ad lineam, ergo si angelus beatus gaudet de uno quod est [illegible] gaudium est [illegible] [illegible] gaudet de [illegible] quam gaudeat de aliquo creato. Ergo sicut punctus adveniens linee non auget lineam sic creatura cum creatore non est maioris gaudendi [illegible] quam ipsa creator [illegible] per se ipsum. Ergo cum angelus gaudeat de ipsa veritate eterna [illegible] ad creaturam [illegible] quod gaudium [illegible] in eo crescat. Item sicut crescit gaudium in angelis [illegible] [illegible] quem custodit sed ille qui custodit potest impedire sua [illegible], ergo potest impedire gaudium angeli perfectum, quod si hoc est [illegible] [illegible] rationem [illegible] beatitudinis [illegible].

Respondeo. Dicendum quod gaudium in angelo crescere potest [illegible] dupliciter vel extensive vel intensive. Extensive dicitur crescere cum quis de pluribus gaudet, intensive vero cum affectus eius de aliquo copiosius gaudet. Si ergo intelligamus de incremento gaudii [illegible] modo, sic absque dubio verum est et doctores [illegible] sed

sentiunt quod ipsis beatis angelis accrescit gaudium quia de pluribus gaudent quam quod plures salvantur. Si autem loquimur de incremento gaudii quantum ad modum secundum quem admittit formam sic distinguendum est: nam gaudium duplex est. est enim gaudium in quo consistit premium substantiale et hoc est gaudium de bono increato quod habent angeli de deo et in deo. est iterum gaudium in quo consistit premium accidentale et hoc est gaudium quod habent angeli de bono creato sive proprio sive alieno. similiter quidam dixerunt quod in angelis beatis accrescit utrumque gaudium intensive quia [illegible] perfecte beati gavisi sunt beati confirmati. de quorum opinione videtur fuisse magister. sed quia hoc non videtur probabile sicut supra improbatum fuit de v. ubi agitur de confirmatione angelorum. ideo fuerunt angeli alii qui dixerunt quod neutrum gaudium in eis crescat intensive sed solum extensive. sicut caritas eorum non est maior quam fuit ab initio quamvis plures nunc diligant quam tunc. Sed quia istud non videtur adhuc multum probabile quod angelus accrescat [illegible] et aliquid recipiat in gaudium. ideo est tertius modus dicendi quod in angelis illorum accrescit gaudium in quo consistit premium accidentale accrescit quidem non solum extensive verum etiam intensive et ratione obiecti et ratione obiecti coniuncti. quia multitudo animarum bona opera faciunt in quibus premium accidentale invenitur et tandem ad beatitudinem perducuntur. sed de hiis absque dubio gaudent et congratulantur. et hec positio tertia videtur esse probabilior. Et hanc probatur ad partes oppositas. nam rationes concludentes quod ex animarum beatificatione angelis accrescat gaudium concludunt solum de gaudio accidentali quod est de bono creato in quo non consistit essentialiter premium [illegible]. Rationes vero ad oppositum procedunt sive concludunt de gaudio substantiali. [illegible] angelus perfecte beatus et quod [illegible] habitum et quod est [illegible] bonum increatum et hec est quidem [illegible] et eo sicut ille rationes concludunt vel ratio tamen non concludit quod non possit gaudium angelicum impedire quia sicut iam melius patebit. sic angelus congratulatur de hominum salute non tamen non tristatur de dampnatione et sine salutis impedimentum nullum in angelico gaudio vel premio ponit detrimentum. nullum tamen inveniens creaturam sic recedat quod impediri possit ipsi angeli ad actum gaudium. sed melius declarabitur per sequens problema.

Tertio queritur utrum ex dampnatione custoditi incurrat angelus ad impedimentum. et quod sic videtur. iii. reg. xx. scribitur: custodi virum istum qui si lapsus fuerit erit anima tua pro anima illius. ex quo colligitur quod deus eo pacto committit ad custodiendum quod si custoditus amittatur de manu custodis requiratur. si ergo non perdit videtur quod angelus ipsum custodiens incurrat salutis sue periculum. et hoc videtur dicere aug. super [illegible] xxv. [illegible] glo. post angelos bonos qui pro [illegible] culpantur et pro [illegible] gestu laudantur. Item ysa. xxxiii. angeli pacis amare flebunt. constat autem quod non flebunt nisi propter miseriam et dampnationem hominum quos si [illegible] compatiuntur quos custodiunt. videtur quod de dampnatione illorum incurrant gemitum et planctum et sic ad gaudii detrimentum. Item si oppositum est causa oppositorum [illegible] salvatio hominum custoditorum generat in angelis custodibus gaudium et gratulationem. ergo dampnatio generabit gemitum et compassionem. Item sic [illegible] desiderium delegat animam in frustratione constat. sed angelus cupit salvari eum quem custodit. gaudet cum ille salvatur quia desiderium eius impletur. ergo ex eius dampnatione frustratur. Item pena [illegible] crescit propter multiplicationem illorum quos pervertit sive ad dampnationem trahunt. ergo per oppositum ex nostra salvatione crescit angelorum premium nos custodientium. si ergo nos dampnamur in ipsis gloria non debetur in nobis. sed de nobis videtur quod patiantur glorie detrimentum. Item angeli mali gaudent quod possunt hominem pertrahere ad supplicia et hoc est quia homines odiunt quos exercitant et temptant. ergo si boni angeli diligunt illos quos custodiunt videtur quod propter oppositum doleant. Sed contra bonus angelus est beatus. sed beatus est cui ad votum cuncta succedunt. et autem quod hic

est non potest ad decorem detrimentum. Ergo videtur quod ex dampnatione eorum quos custodiunt nullum detrimentum incurrant. Item angeli boni voluntatem suam divine voluntati conformant. sed si deus non vult salvare non predestinatos. videtur quod nec angelus bonus vult. sed si nullus predestinatus dampnatur nullus dampnatur quem angelus bonus velit salvari. ergo videtur quod ex nullius dampnatione tristetur. Item dolor et tristitia non est sine pena et pena non est sine culpa propria vel aliena. sed in beatis angelis nunquam fuit culpa. ergo non fuit nec potest esse tristitia. Item angelus non magis videtur [illegible] bono quam malo. sed ex [illegible] dona ministerii [illegible] quasi remuneratio pensatur sed contraria non minus remuneratur angelus custos predestinati quam custos presciti. ergo videtur quod ex nullius dampnatione nullum incurrat angelus detrimentum. Juxta hoc queritur utrum angelus velit illum quem custodit salvari. et videtur quod sic cum custodiat invitus si vult. sed non videtur quia voluntas eius non divine conformetur nec quod in implicatur. Item est custos presciti. quero quod premium ei ex hoc reddatur. substantiale non. constat accidentale non videtur quod consistit ex salvatione eorum quos custodiunt sicut patet in premio aureole quod habent predicatores. Ad predictorum intelligentiam notandum est quod circa hoc diversimode sentiunt diversi. quidam enim dicunt quod angeli ex dampnatione eorum quos custodiunt et si non incurrant detrimentum glorie concipiunt tamen gemitum vel [illegible]. sic ex sublimitate glorie immortales et impassibiles non sunt tamen impassibiles. et hoc accipiunt ex quodam verbo [illegible] ubi dicit [illegible] angeli [illegible] ysaye. super quod verbum [illegible] intelligendum est. Sed tamen istud non videtur intelligibile quomodo aliquis possit compati et non compati. non videtur probabile quod angeli aliquid patiantur et animam flectant ad reprobos. et ipsi magis zelent iusticiam et divinam gloriam [illegible] confirmati sunt perfecto statu iusticie. propter quod dicit gregorius in quadam omelia quod ad reproborum non habent compassionem iustorum anime. anime enim sicut iustorum anime animo sic iustorum anime et si ex bonitate sue nature habent iam ex [illegible] sue iusticie mente [illegible] constringuntur ut nulla ad reprobos compassione moveantur. loquitur de beatis. Et propter hoc est alia positio quod angeli custodientes ex dampnatione eorum quos custodiunt nec concipiunt gemitum nec concipiunt propter plenitudinem gaudii quod adeo perfectum est ut nullomodo suscipiat admixtionem contrarii detrimentum et non patiuntur propter stabilitatem. ubi ad eptus [illegible] non habent quod possint amittere. nec ex parte mentis nec ex parte premii. et sunt in gloria et iusticia confirmati et quodammodo detineri ad amissionem [illegible] [illegible] ideo ex nullo eventu detrimentum aliquod possunt pati et [illegible] est ratio quod ad hoc inducunt. Ad primum ergo quod obicitur quod deus requiret animam custoditi de manu custodis. dicendum quod verum est et patet propter custodis negligentiam. quia in beatis angelis nulla cadit negligentia. ideo de manu ipsorum nullus dampnatus requiritur. et propterea verbum originis quod secundum simplicem intellectum est simpliciter nullo enim modo angeli boni culpabuntur nec in iudicium adducentur. Si forte quis dicat. hoc debet intelligi quod adducetur in iudicium. adducentur nisi forte quis dicat. hoc debet intelligi quod adducentur in iudicium non ad suam condempnationem sed ad manifestandum quod reprobi ex sua sunt dampnati malicia non ex suorum custodum negligentia. vel non est intelligendum verbum originis ut angeli dicantur culpari. et per hunc modum verbum ysaye quod obicitur potest intelligi ut exponitur ut angeli pacis dicantur boni prelati. si tamen quis intelligit de angelis beatis per flere amaritudo fletus non indicat amaritudinem doloris. sed aliquam conformationem [illegible] in signo vel effectu exteriori et potest intelligi deum per anthropospatos sic dicitur de factus sum [illegible] ille dolore cordis intrinsecus. Ge. vi. Ad illud quod obicitur quod si oppositum etc. dicendum quod ista maxima habet instantiam. nisi accidit [illegible] parte quantum ad modum [illegible]. sic et illa quod opposita sunt nata fieri circa idem. et quam beatus angelus est susceptibilis gaudii sed non tristitie. ideo gaudere potest de salute quamvis non tristetur ex dampnatione. Ad illud quod obicitur quod frustratio desiderii constat dicendum quod

Utrum [illegible] custodiunt incurrant angeli aliquod [illegible]

Utrum angelus velit illud quod custodit salvari

desiderium frustratum quantum ad

desiderium frustratur, quia quantum ad appetitum in omni euentum sui absolute et ideo non euenit quia non appetitur non euenit. propter hoc non dicitur desiderium frustratum. et sic est in proposito. nam angelus appetit eum quem custodit beatificari si ipse voluerit fideliter adherere deo, et hoc numquam fallit quin eueniat. et quia ille qui dampnatur recedit ad oppositum conditionis, ideo in desiderio angeli nulla potuit frustratio. Dicendum ergo quod non ad id peruenit quod sibi angelus apposuit. Ad id quod obicitur quod ex cura saluationis crescit angelorum premium, dicendum quod licet crescat premium accidentale non tamen ex hoc sequitur quod ex defectu salutis incurrant angeli detrimentum vel dampnum, quia vel iam habent, vel si autem fit vel erit habendo, hoc solum est quod ex impedimento alicuius remaneat indignitas et imperfectio in eo quod impeditur. hoc autem non est sic in proposito, quia quantum ille qui custodiebatur dampnatur, nichilominus tamen angelus habet suum premium salutis et quantum ad gaudium quod habet inde, et quantum ad gaudium quod habet in se ipso. sicut de bono proprio gaudebit enim de bonis operibus que esse illum fecit quem custodiuit et quantum est ad gaudium quod habet in alio. quia cum unus cadit alter coronam suam accipit. sic fuit expositum in primo libro. Ideo et si ruina angelorum non reparatur ex illo quem custodit reparatur ex alio. Cuius quidem propter culpam illius ne de eo gaudeat patiatur impedimentum. et ex tali tempore forsitan dicat originale vitium esse culpandum nullum tamen ex hoc incurrit detrimentum. Ad id quod obicitur quod angelus gaudet malus de dampnatione quam etc. dicendum quod non est simile, quia sicut non est reperire malum omnino impermixtum bono, est tamen reperire bonum omnino impermixtum malo. sic reperiendo angelorum aliquo modo adiunctum gaudium, licet in puro, scilicet propter beatificationem nullum patitur secum tormentum vel gemitum. Ex predictis patet illa duo que intentionem querebant. scilicet de nomine et premio angelorum custodientium malos. voluit tamen malos quos noverunt esse presciptos non voluntate absoluta dampnari. quantum autem in se est vellet saluari. et ideo non custodiunt inutiliter, quia cum sciant se frustra laborare ad perducendum eos ad salutem, tamen sciunt se fructuose laborare in hoc quod retrahunt ne incurrant maiorem dampnationem. Ad primum enim conueniunt primi vel esse custodes assignatos animabus. unus est ut tamen proficiat anima in bonum gratie. alius ut non cadat in malum culpe. tertius est si cadat quod primo modo resurgat. Verum est ne taceas vel vitam malam cadat quamuis vel ad quam aduersarius incitat possit. tamen aliter dicitur quod non est angelis reuelatum qui ex eis quos custodiunt saluari debeant vel dampnari. sed tamen non certum. Ad primum non dicendum quod sicut duplex est finis artificis unus in se et alter in alio. sicut patet in architecture cuius finis est locatio ornate et hic est finis in alio. sic est duplex est premium angeli accidentale unum quo gaudet de bonis operibus que fecit. aliud quod gaudet de salute eius quem custodiunt. et quemadmodum artifex si habeat finem primum et careat secundo non perfecte dicitur habere methodum sicut ex contingentibus non obtinuit. sic angelus qui fideliter custodiuit eum quem ex sua culpa dampnatur perfectum habet meritum et premium quod de bonis suis operibus glorificatur. gaudium autem quod est de multiplicatione bonorum operum non premium substantiale est nec sit de summo bono. sed accidentale vel tamen est aureola. scilicet ad salutem que habet per excellentiam.

Ulterius preter ista sunt dubitationes circa literam. et primo de hoc quod dicit Ieronimus quod unaqueque anima ab ortu nativitatis habeat angelum delegatum. videtur enim falsum, quia est quia puerulus in ortu sue nativitatis non possit mereri vel demereri vel sit culpabilis dicuntur, quod frustra angelus se occuparet circa illum pro illo tempore sicut si aliquis doctor vellet erudire puerulum nascentem.

Ad id si tu dicas quod angelus custodit non erudiendo quantum ad spiritum sed defendendo quantum ad corpus, contra videtur quod cum in ipso periculo sit puer non natus in matre quantum ad corpus quod debeat custodiri ante nativitatis ortum. Responsio dicendum quod sicut dicit Ieronimus auctoritas intelligendum est quod ad custodiam hominis angelus deputatur ab ortu nativitatis, et non solum intelligit de nativitatis exitu exteriore. vel non ante debet angelus custodire eum qui nascitur est deputari, quia illa custodia principaliter respicit spiritum quam corpus. et ideo non dicitur spirituale angelum ad sui custodiam habere tamquam spiritus infundatur. non dicitur in differentia quia extrinsecus defendere potest et adiuuare magis tamen secundum tempora diuisa dicitur. id est inuito premium potest in utero. et dampnationi dicitur ex utero ante adultam etatem potest a baptismo impediri. dicitur est in adulta etate ad diuersa potest peccata perpetrari. consequenter omnia in hiis temporibus statibus debet sibi angelus custos deputari ut per eum ab hiis malis possit eruari et ab aduersario defendi. et hiis effectis satis sunt plani que sunt probationem a malo. utrum autem puerulus quantum circa usum rationis aliquem certum effectum habeat quantum ad illuminationem et directionem in bonum assignare est difficile. sed negare non est tutum. Item queritur de hoc quod dicitur constat omnes angelos magnitudinem diuinorum miraculorum semper perfecisse. Sed contra. nam Gregorius dicit in dyalogo quid est quod non uideant qui uidentem omnia uident. Si ergo uidentur quod a principio temporis extra diuinum videtur quod in nullius cognitione defecerunt. Sed tu dicas quod intelligit de omnibus que sunt de necessitate salutis sicut dicit magister in littera. obicitur contra hoc quod unum salutis est id quod est de certitudine salutis. quod ergo non debet dicere iste videtur quod omnia scient. quod videtur esse inutilis. Preterea si id ex auctoritate diuina eo cum et cum cognoscere eorum vel cognoscat ipsam rem videtur quod angelus omnes res earum cognoscat. et id ineunt cognoscere et si perfecerunt per processum temporis. ergo videtur quod eorum cognitio sibi accedat tunc iam mutatione temporali. et in non videntem esse beati. Responsio dicendum quod cognitio in angelis quedam est amplius quedam non est augmentum cognitionis non quod est aliter duplex est quedam dicitur esse aliter quia in illis in Verbo ut cognoscendo que sunt de prima mundi constitutione. et quantum ad hanc angeli non proficiunt nec deficiunt. quia quantum ad hanc habuerunt plenam speciem hominum. alio tamen cognitio autem dicitur cognoscere que est principalis prima sicut sit innata. sicut ad acquisita et quantum ad istud profecerunt angeli per processum temporis per multiplicem experientiam in conditionem similium denuo fiunt. Item cognitio angelica duplex est. quedam angelica defluentes sicut enim in rebus corporalibus ponuntur quedam virtutes influentes. quedam fixe sicut vita. quedam influens. quedam fixa sicut intellectus est et in spiritualibus in verbis sicut spiritibus angelicis quedam fixa dicitur esse gratia confirmationis. cognitio procedens ab hac quod est visio eterne veritatis. in qua non proficiunt angeli nec decrescunt. cognitio vero que est angelica influente est cognitio reuelationis que ideo vocatur influens quia non sit reuelatio de natura, sed per locum et tempore. et secundum hanc intelligitur magister angelos perfecisse, non quia aperte videntur in Verbo sed quia reuelatio aliqua facta est a verbo. Ad illud quod obicitur quod non proficiunt quia videtur omnia videndo in verbo dicendum quod id dictum est non per proprietatem sed per equivalentiam et sufficientiam. quia cognitio illius ubi addo sufficit angelis. sicut si haberet cognitionem omnium et ueri. Ad id quod obicitur quod videtur omnium rationem dicendum quod speculum eternum est speculum voluntarium et ex voluntate id est voluntarie ductiuum. ideo cognoscit quod in eo aspiciat vel in eo videtur non quantum ipsum vult reuelare. Ad illud quod obicitur de temporis mutatione dicendum quod et si cognitio variatur temporis non variat tamen cognitiones et affectiones. et in cognitiones angelorum esse scilicet cara vel impedimentum variari per tempora. dicitur enim autem sicut Gregorius ad litteram quod spirituale carnem mouent per tempora non per loca. et hec de angelis dicta sufficiant.

Hec de agente et conditione etc. Supra egit magister

de conditione corporalis non spiritualis. In hac vero parte agit de conditione corporalis. Et quoniam circa corporalem duo sunt principaliter inquirenda, scilicet materia et forma, ideo ista pars duas habet. In prima agit de productione ipsius quantum ad primum, scilicet materiam, et hoc producto dicitur creatio. In secunda agit de productione ipsius quantum ad secundum, scilicet formam, et hoc producto dicitur distinctio, d. xiii. Prima autem distinctionis opus sunt etc.

Prima pars continet presentem distinctionem in qua intendit agere de materia sive celum productione. Et quoniam circa productionem materie corporalis diverse fuerunt sollempnes opiniones, ideo pars ista duas habet. In prima unam ex illis eligit. In secunda vero illa ante tacta opinione de materia illa tractat et inquirit, ibi: de qua prius que terminus etc. Et ipsa prima pars habet iiii particulas. In prima dicta dicendis continuat. In secunda diversas opiniones sanctorum circa productionem materie sive celum explicat, ibi: quidam namque sanctorum etc. In tertia tertiam circa illas opiniones eligit et explanat, ibi: hanc itaque traditionem etc. In quarta [illegible] quoddam dubium determinat, ibi: deinde queritur [illegible] etc. Secunda pars in qua de ipsa materia secundum opinionem predictam [illegible] inquirit iiii partes habet. In prima determinat quare fuit informis et confusa. In secunda determinat utrum fuit creata, ibi: nec [illegible] dicendo querebatur etc. In tertia non anticipando determinat quibus diebus [illegible] fuit distincta, ibi: nec sic ut disponere etc. In quarto [illegible] Alcuini confirmat, ibi: [illegible] ut dicit Alcuinus etc.

Ad intelligentiam huius partis sunt duo que magister determinat de informitate materie sive celum, et duo moventur hic dubia. Primo de informitate. Secundo de eius quantitate. Que primum continent sunt tria. Primo queritur utrum materia celum creata sit in omnimoda possibilitate. Secundo utrum creata sit in perfecta actualitate. Tertio utrum creata sit sub aliqua formarum diversitate.

Circa primum sic proceditur. Et ostenditur quod materia creata sit in omnimoda possibilitate, et quod nulla habuit formam primo per Augustinum in libro de symbolo qui ait sic: per omnium formarum capacitas [illegible] ut ordinatissime [illegible] certa forment [illegible] forma sunt [illegible] que in materia [illegible] primo condita fuit, fuit sola formarum capacitas et nulla forma. Item Augustinus in xii libro Confessionum: tunc [illegible] dicere [illegible] [illegible] informe [illegible] formes atque distingueres non erat ad non color, non figura, non corpus, non spiritus [illegible] omnino non erat informitas sine ulla specie [illegible] totum [illegible] erat quando adhuc omnino informe erat iam [illegible] erat que formari poterat. Ex hiis duobus verbis expresse colligitur quod materia corporum sub omni informitate et possibilitate producta fuit. Item quod ideo sit possibile videtur: possibile enim prius esse [illegible] posteriori, sed materia prior est omni forma, ergo possibile fuit esse [illegible] absque omni forma. Item adhuc conditionem [illegible] duplex potentia, scilicet potentia activa et potentia passiva, ut potentia agentis precedit effectum in [illegible] et duratione, ergo possibile est quod possibilitas sive capacitas materie in [illegible] et duratione, ergo possibile est precesserit omnem formam. Item quod ideo sit congruum videtur sic: Si ad unum requiritur in mundo quod est constitutum ex pluribus naturis et alteram [illegible] est perfecte invenire et reducere, adhuc quod universitas sit completa, sed res mundane per materiam componuntur et formam, et est invenire puram formam in qua [illegible] est de potentie [illegible] ut potentie [illegible] ergo erit reperire puram materiam in qua non est de actualitate formarum, sed hic non fuit nisi in mundi exordio, ergo videtur quod materia producta sit sub omni forma. Item dicitur quod agens ordinatissimus ergo a [illegible] mo in extremum pervenit per medium, sed medium inter omnino non ens et ens in actu est ens omnino in potentia, ergo videtur quod deus in productione rerum prius de non ente fecit ens in potentia quod produxit aliquam formam. Ad oppositum Hugo in libro de sacramentis: credo illam primam materiam non ideo dictam informem formis quod nullam omnino formam haberet, quia non ad tale corporeum existere potest, et hoc idem dicit magister

in [illegible]. Item hoc omnino est [illegible] a forma, sed omne quod creatum statim post creationem est, ergo videtur quod habet formam sue conditionis primo, sed non fuit forma ergo etc. Item Philosophus: impossibile est materiam separari a morphea, sed si materia tempore prius extitisset omni forma possibile abea separari, ergo non fuit creata in carentia omnis forme. Item unitas, veritas, bonitas, sive modus, species et ordo sunt in rebus ex parte primi [illegible], sed impossibile est aliquid ut producatur in quo non sit vestigium creatoris, ergo impossibile est quod adducatur carens omnibus. Item si materia creata caruisset omni forma et omni actualitate, ergo non habuit extendi vel locari nec esse in motu, sed nichil tale [illegible] potest existere, ergo [illegible] non potuit in sua conditione omni forma carere. Item materia hic ipsam dicitur a forma, ergo creatum habet dependentiam a forma, sed ergo impossibile est adsepari ab eo quod essentialiter sibi inheret, impossibile est materiam potest omni forma existere. Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod duplex est loqui de materia: aut secundum quod existit in natura, aut secundum quod consideratur ab anima sic considerari in forma sive per privationem formarum distinctarum sive per privationem omnium formarum et sic loquitur Augustinus in xii Confessionum. Certum enim intelligere non secundum est informis per possibilitatem omnimodam et duo sic considerantur ipsa formarum capacitas sive possibilitas est [illegible] forma, est veritas loqui de materia secundum quod habet esse in natura et sic nunquam est preter locum et tempus sive preter quietem et motum et hoc materia non solum non contingit, immo impossibile est materiam informem existere per privationem omnis forme. Hoc est quod dicit magister et Hugo de sancto Victore et omnes in hoc tractatores consenserunt, quia illa materia que producta est per creationem non fuit in omnimoda possibilitate sive in carentia omnis forme. Verum [illegible] sunt rationes ad hanc partem inducte. Ad primum quod obicitur quod prima facta est omnium capacitas, sive de eo quod dicitur in x Confessionum, dicendum quod Augustinus loquitur de potentia non de potentia diversimode, [illegible] in ordine [illegible] prius est in ordine de tempore quod sit sub aliqua forma, et in omnimode informis que a materia formata, quia formam habet aliquando, sed informitas et possibilitas habet [illegible] natura non tamen preter esse formam duratione, nunquam enim informitas est nisi per aliquem actum. Ad illud quod obicitur quod prius esse sive possibilitas [illegible] dicendum quod illud non habet veritatem quando prius a posteriori dependet vel quando ad ipsum necessariam habet coordinationem, ut [illegible] quando illud quod est prius in una consideratione posterius est in altera, omnibus huiusmodi causis fallit predicta ratio in proposito materia enim a forma dependet et ad ipsam habet necessariam ordinationem, et quamvis sit prior productione, sive generatione posterior est tamen completione. Ad illud quod obicitur de potentia agentis, in materia dicendum quod non simile, quia potentia agentis non sic dependet et completur per affectum, sicut potentia materie dependet et completur per actum. Ad illud quod obicitur quod est reperire formam puram, ergo et materiam, dicendum quod propositio illa non habet necessitatem sed solum congruitatem; peccatum est in assumptione quia illa forma que cum [illegible] in facto reperitur est non dicitur quod est pure forma, equivocatur conceptum nunquam sine materia reperitur. Ergo non dicitur quod est pure forma, equivocatur non forma quia vel non dicitur forma purus et per se forma nisi sed forma nominatur vel certa que habet esse in omnimoda actualitate et completione, et nullo modo potest pervenire ad alterius compositionem. Ad illud quod obicitur de ordine in producendo dicendum quod ad hoc quod sit ordo in productione non oportet quod quantum magis habent ordinem non habent ordinem durationis. Sunt enim hic intimabiles sive instantanee, et ideo quamvis ens in potentia simpliciter inter non ens et ens actu sit medium, non oportet quod duratione cedat unum et precedat alterum.

Secundo queritur utrum materia illa producta sit in perfecta actualitate, et quod sic videtur primo per preceptum: Ge. [illegible] perfecti sunt celi et terra in die quo creavit deus celum et terram et omne virgultum agri etc., ergo in eodem die producta sunt

hec [illegible] sit creata sed [illegible] forma [illegible] completi

utrum materia corporalis creata sit in omnimoda possibilitate

utrum materia sit producta in perfecta actualitate

quia prius dixit per vi dies rerum fuisse distincta. ¶ Item
Ecclesiastici xviii: Qui vivit in eternum creavit omnia simul. Si omnia simul sunt
creata, ergo corporalia et spiritualia et omnis corporum distinctio. ¶ Item Iob
xl: Ecce behemoth quem feci tecum, sed behemoth est angelus,
postquam factus, et homo ultimo die factus, ergo omnia simul facta sunt.
Huius autem arguit Augustinus pro sua opinione in hac
parte. ¶ Item hoc ipsum ostenditur: ab agente perfecte potente debet
exire effectus quo magis manifestatur virtus potentie. Sed maioris
potentie est posse simul omnia producere quam producere per successionem,
ergo magis est declarativa divine potentie productio rerum in perfecta
actualitate forme simul et semel sibi collate quam post modum
ex illa successive et educte. Si ergo Deus operatur quod eius
potentiam magis decet, ut videtur etc. ¶ Item perfecte sapientie est operari
ordinate. Ergo si confusio repugnat ordinationi videtur quod
Deus non produxerit in confusione, et sic perfecte sapientie produxit
igitur sub ordine. Sed ordo presupponit distinctionem,
ergo etc. ¶ Item effectus perfectus testatur perfecte bonitatis in efficiente;
si ergo Deus est bonitatis perfectissime, videtur quod statim in productione
materia debuit ipsam formis plene perficere cum ipse hoc
posset et materia exigeret. Si tu dicas quod hoc non concludit
quod statim debuit perficere, sed quod ex rationali causa et potuit
et debuit differre. Obicitur quia hoc quia natura et ars operatur quanto
citius potest, et excellentius virtutis et bonitatis est quod citius suum
compleat voluntatem. Ergo si tamen natura quam ars est imitatrix divi-
ne artis et virtutis, videtur quod Deus statim complere po-
tuit quod nulla mora temporis vel dilationis distulit. ¶ Sed
contra per preteritum Genesis arguitur: non dicitur quod per vi dies spa-
cium complevit Deus opus quod inchoaverat. Ergo videtur quod non libere
materia sit imperfecta actualiter producta sicut sacra scriptura sonat.
Si igitur maior est huius scripture auctoritas quam omnis humani
ingenii perspicacitas, ut dicit Augustinus, magis standum est huic
scripture quam omni persuasioni humane. Si dicas quod loquebatur
rudibus legis lator, et potuit sic dicere quod simul potuit
facere, neutrum istorum videtur sufficiens, quia propter rudi-
tatem auditoris non debet ei dare occasionem deceptionis.
Moyses autem bene noverat quod ipsi verba eius ad litteram
intelligerent; ergo sapientem decebat ut non posset deci-
pi et errare. ¶ Item Clemens non sic potuit omnia facere.
Item Ecclesiastici sicut Io. omnes xxii quod simul exivit per formam
materie, non sic apparuit per speciem forme; ergo non videtur quod simul
producta sit sub formis. ¶ Ad hec sunt auctoritates contrarie
sanctorum et doctorum ut Ambrosius, Po., Gregorius, Basilius, Dionysius et Da-
mascenus et aliorum tam plurium tam grecorum quam latinorum videtur hoc
ipsum. Quamvis Deus posset mundum statim in uno collocare
et in uno momento eam perficere neque ei est post initium facere,
maluit tamen ordinem servare non solum in mundi exis-
tentia sed et in decursu, quia efficacius sic manifestatur
eius sapientia. Ergo similiter videtur quod in primario suo exitu non tenuit
servavit ordinem quantum ad ipsum esse sed in eternum ad ipsum pro-
ducere sui facere; ergo non videtur quod omnia simul produxit sed
successive. ¶ Item divina potentia non tantum manifestatur in productione
formarum sed etiam in re amplius manifestatur in eductione earum in materiam;
autem in maiorem sui capacitatem magis declarat efficientie
potentie. Sed tanto maior est capacitas in materia quanto maior
est in ea informitas. Si ergo ad manifestationem divine potentie de-
buit materiam producere capacem, videtur quod Deus de-
buit eam producere in tanta informitate in quanta materia posset
aliquo modo subsistere, ergo non subiecta formarum distinctione.
¶ Item impossibile est dies tales simul esse, ergo impossibile est hoc in-
telligere quod Deus simul omnia produxit per vi dies; omnes ergo qui ponunt
quod ponunt omnia simul esse producta senarium illum dierum intel-
lexerunt spiritualem et in lucem spiritualem et lucere spiritualem. Ergo si
hec omnia simul producta sunt in primo instanti, divisa est lux a

tenebris, id est boni angeli a malis. Ergo ibi fuit mora inter creationem
et lapsum, quod est supra improbatum et omnino est contra Augustinum.
¶ Item cum sacra scriptura ordinat opera vi dierum aut ordinat
quantum ad ordinem durationis et quantum ad ordinem nature, aut
quantum ad ordinem dignitatis. Si quantum ad ordinem dignitatis, ergo cum homo sit
dignissima creatura debuit eius productio attribui primo diei.
Si quantum ad ordinem nature, ergo productio solis et lune ante produc-
tionem plantarum et herbe. Restat igitur hoc esse dictum quantum ad
ordinem temporis sive durationis. ¶ Responsio. Ad predictorum intelligentiam est
notandum quod circa hanc questionem diverse fuerunt sanctorum opiniones. Quedam
in sensu in hac quod magis secuta sit viam theoricam, theoretes
rationem ad ea que sunt fidei. ¶ Quidam non intendas precipuus
fuit Augustinus, magis secuti sunt viam physicam que illa ponit que
magis videntur rationi consona, ubi et intellectum scripture trahunt
ad rationis confirmationem et attestationem. Unde cum videatur ratio-
nabilissima positio omnia producta sunt et mora temporis interiacen-
tis nullius videatur esse utilitatis et necessitatis, posuit
omnia simul esse producta, suam positionem confirmans per auctoritates
sacre scripture et exponens illud quod videtur contrarium, videlicet de die-
rum distinctione, dicens quod illi dies non fuerunt dies materia-
les sed potius spirituales qui omnes simul potuerunt esse; et hec po-
sitio multum fuit rationabilis et valde subtilis. Verumtamen quia ad
hanc positionem videtur intellectus scripture distorqueri, et securius est et magis
humilitati rationem scripture supponere quam
ipsam aliquo modo distorquere. Propter hoc alii doctores et qui precesse-
runt Augustinum et qui secuti sunt sic intellexerunt et posuerunt
sicut textus et littera sacre scripture Genesis sonare videtur, videlicet
posuerunt omnia corporalia sic esse creata in materia, sed non simul, sed per va-
rium dierum esse distincta in formis. ¶ Hec positio etsi minus
videatur rationabilis quia ratio non tamen est irrationabilis, sustinetur
quia etsi ratio non perspiciat huius positionis congruitatem propter consider-
ationem sive intuitum, perspicit tamen per lumen fidei captivans se.
Est enim huius successionis formarum et distinctionis ratio quadruplex,
videlicet litteralis et moralis, allegorica et anagogica. Litteralis, et hoc
quod Deus non tantum intendit facere quod perfecit, quicquid et significare dare
quod potest recipere. Unde cum posset dare bonitatem absque mutabilitate,
voluit tamen quod ut non creatura sic esset possibilis statim perfici. Maluit
tamen ipsam sub quadam informitate et imperfectione facere ut ex sua
imperfectione quasi ad Deum clamaret ut ipsam perficeret; et hoc
idem voluit per senarium dierum differre, ut perfectio nihil sibi
ostenderet perfecto nimis, sed ut autem senarius est numerus perfectus,
quia constat ex omnibus suis partibus aliquotis, ita quod nec deficit
nec excrescit partes autem aliquote dum in simul sumpte aliquo-
tiens reddunt totum. ¶ Ratio moralis est ut in hoc erudi-
atur homo quod sicut materia prima ipsam informis existit et
autem formatur cum divina bonitas eius informitatem formi-
sic anima formari non potest per seipsam nisi Deus gratiam suam infun-
dat; et in hoc senarius attestatur quia tempus est meriti
per impulsum temporis vite presentis ut per modum dicere hominis
quies quia non pervenit ad perfectionem meriti usque ad
consummationem gratie finalis, postquam nulla legitur vespera,
et in die septimo non habet sibi assignatum vesperum in scrip-
tura. ¶ Allegorica ubi vero est quia sicut expresse Augustinus ostendit in ma-
teria mundi condicione que distincta est per senarium totum
spatium decursus mundi per sex vel vi etates perlegere
ut primus dies primam etatem respondeat, secundus secundam, et sic de
ceteris. Et quia plane adaptat Augustinus super Genesim ad litteram quod hic
longum esset repetere. Ratio autem anagogica est ut in illa dierum
distinctione intellectus per totum concursus anagogica et litteralis et quia pla-
ne ostendit Augustinus super Genesim ad litteram quid vocat ad litteram quia
exponit istam quam aliquis reputabat anagogica dixit legis
latorem intendisse ad litteram ut tamen asserendo dicit sed pro-
testatur ipse non inquisitorio se procedere; et sic patet ex eo

[i]ntentione idem magister volebat excepta eductione ex quo scriptura non possit aliquis philosophus recedere. Et propter hoc aliter talia philosophi invenerunt a fidei veritate recedere. Sic ipse auctor similiter recederet magis inquantum intellectum philosophicum exponendo vel hunc legis latorem; et magis intendo ostendere quid fuit vel esse potuit quam quid factum fuit. Et in .xii. confessionum ostendit quod una et eadem scriptura in pluribus intellectibus et diversis sensibus dicitur, quorum nullus contra fidem latuit Spiritum Sanctum ex cuius inspiratione scriptura edita fuit. Et in hoc magister ostendit quod aliquis non contradicit. Hac igitur positione supposita ad obiecta respondendum est. Ad primum ergo quod primo obicitur de textu Genesis, dicendum quod illud dicitur per recapitulationem et iste tres dies vel confunduntur ut teneantur pro diversis diebus vel tenentur secundum rationem ut reddatur singulis mensibus illius recapitulationis. Ad illud quod obicitur de Ecclesiastico .xviii. Qui vivit in eternum etc., dicendum quod scriptura facit unam mentionem de creatione et factione. Unde creationem vocat productionem materie, et non formationem nec ipsam distinctionem. Et hoc bene significatur Genesis .ii. ubi dicitur quod cessavit ab omni opere suo quod creavit ut faceret omnis igitur [illegible]. Et hec concordant quod omnia sunt simul producta in materia, et ideo omnia conceduntur simul esse creata sed tamen non simul facta. Ad illud quod obicitur de Iob .xl., dicendum quod Gregorius exponit quod esse dicitur in similitudine non temporis, quasi dicat: ecce behemoth quem feci tecum, id est cum similem in bonis capacitate. Ad illud quod obicitur quod maioris potentie est declarativum producere multa simul, dicendum quod deus potentiam suam magis intendebat manifestare in productione de nihilo in esse quam postmodum in formatione, vel [illegible] magis manifestat sapientiam et bonitatem et ut singularem et distinctionem et approbationem in productione effectuum manifestaret perfectionem potentie sapientie et bonitatis. Placuit deo auctori primo opus creationis, postmodum subiungere opus distinctionis, postremo opus ornatus et decorationis. Et ipse manifestat potentiam in secundo sapientiam, in tertio bonitatem perfectam. Licet omnia in quibus hoc manifestari possint et ideo bene manifestata potest considerari esse rerum illa causa. Sic si in principio statim fuissent simul producta et distincta et ornata. Et per hoc patet duo sequentia que procedunt contra [illegible] indiligens de bonitate et sapientie perfectione inventionis non concludunt, neque quod dicitur materiam in informitate non debuit relinquere quia hoc esset contra ordinem et perfectionem; sed deus fecit informem ut formaret et imperfectam ut perficeret omnibus et per formam et ordinem a se [illegible] dari. Et si tu obicias quod ad perfectionem omnium horum spectat velociter effectum perficere et ordinare et distinguere, dicendum quod id non est ut agens agit secundum totum suum posse ubi non condescendit possibilitati et infirmitati et utilitati aliene non habet veritatem. Et sic est in proposito. Sicut enim dicit sacram scripturam nobis tradidit que rudi modo et incepto ut quilibet possit capere et intellegere. Est tamen in ea [illegible] sunt continua tam sapientie et scientie. Sic in informitate quam creabat condescendit materie et eruditioni rationalis creature. Et quia ex illa dilatione homo erudiebatur, sicut prius visum est, ideo placuit omnium potentie bonitati et sapientie formas sub diebus successive distinguere. Est tamen possibile eis subito materiam distinguere et ornare.

Tertio queritur utrum materia illa sit corporum creata sub aliqua forma. Celum etc. Ergo videtur quod in principio sue conditionis habuit formam celestem et formam elementarem. Si tu dicas quod celum hic accipitur pro celo empyreo et terra pro materia corporum, obicitur per textum sequentem: congregentur aque in locum unum et appareat arida. Ergo videtur quod tertio die terra solum manifestata fuit non producta. Ergo in ipso chaos videbantur iam esse elementa. Item Hugo de sacramentis: nomine terre hic terre elementum signari puto. Sic ergo erat sibi elementum terre prius et ita alia elementa. Si tu dicas quod vocatur elementum terre non quia iam erant sed quia futura erant, obicitur per id quod subditur: erat autem terra inanis; hoc enim [illegible] et in hoc loco subsidens ceteris in confusione permixtionis. Si ergo permixtio

non est eiusdem sed diversorum, videtur quod in ea iam erant diverse forme elementares. Item videtur hoc per hoc quod forme que [illegible] sunt forme elementares. Licet patet quia ubi materia non est [illegible] nisi ad materiam primam. Ergo si in illa aliquam formam habuit corporalem, videtur quod habuit formam elementarem vel formas elementares. Secundum quod per [illegible] ergo videtur quod simul habuit omnes. Item constans est positio sanctorum quod lux illa faciebat noctem et diem; sed diem non poterat facere nisi esset corpus opacum suspensum, et similiter noctem non poterat facere nisi esset corpus opacum quod umbram pareret. Videtur igitur quod in primaria conditione in quadam sui parte fuit suspensa et in quadam opaca, et ita quod in se habuit formas diversas. Item nihil est in genere quod non sit in aliqua eius specie. Ergo si materia illa erat quid corporeum, erat igitur aliquod corpus, ergo vel simplex vel mixtum; sed non erat corpus simplex, quia nec celeste nec elementare. Ergo permixtum. Ergo habebat in se diversitatem formarum. Item vel materia illa est cum sub ipsa habebat aliquem appetitum, aut ergo ad unam formam aut ad plures. Si ad unam, ergo videtur quod deus complevit appetitum eius quod debuit dare unam solam formam corporalem. Si ad plures, ergo cum multiformitas appetituum veniat ex multiformitate dispositionum et multiformitas dispositionum ex multiformitate formarum, ergo videtur quod illa materia condita fuit sub formis diversis.

Sed contra Genesis .i.: terra autem erat inanis et vacua. Sed si esset in materia formarum diversitas non diceretur inanis et vacua. Item alia translatio: terra erat invisibilis et incomposita. Sed si esset in formis celestis et elementaris esset iam materia aliquo modo et visibilis et composita. Item si erant in ea forme plures, aut ergo erant permixte aut distincte. Si distincte, ergo non erat materia illa informis. Si permixte, ergo videtur quod inter formam mixtionis et informitatem non erat magis formata quam si haberet solam formam elementarem. Item mixtura illa procedit mixtum; ergo si in ea erant forme permixte, per naturam prius fuerunt elementa quam illa materia que prius est condita. Ergo videtur ordo preposterus quod deus ex materia illa fecerit elementa in sequentibus diebus. Item si permixte erant in ea forme, ergo materia illa magis approximabat mixtioni perfecte; mixtio est que approximet celum; ergo magis approximabat ad opus quinte diei et sexte quam eorum distinctio. Ergo videtur quod non debuit productio illius materie dici in primordio. Et si erat in formis diversitas, ergo videtur quod esset ibi actio et passio et generatio et corruptio et alteratio. Et ideo non erat diversa materia in informis [illegible] statu contra opiniones que ponunt formas distinctas.

Respondeo. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod informitatem illius materie corporalis diversi intellexerunt diversimode. Quidam namque voluerunt dicere quod materia illa dicebatur chaos propter formas mixtas et confusas que erant in partibus materie, non quod ille partes distinguerentur ad invicem secundum loca determinata, sed forme prime invicem iungebantur ut ex eis resultaret quoddam mixtum completum, et ideo erat in quadam permixtione non proportionali sed confusionis, et sic non erat in proportionali mixtione. Et ideo non erat ibi regularis actio. Immo erat quedam pugna et confusio, et ideo calida pugnaret frigidis et humida siccis, et sic forte possit materia illa chaos appellari. Sed iste modus ponendi potius est poeticus quam philosophicus, sed quia magis sequitur ymaginationes fictorum quam veritatem. Et istam positionem ponunt etiam illam materiam sic poneret; tamen illud procedit quod in verbis consonat non sacre scripture. Et ideo est alius modus dicendi rationabilior, quod materia illa producta est sub aliqua forma, sed illa non erat forma completa nec debens tamen esse completiva. Et ideo non sic formabat quin adhuc materia diceretur informis, sed appetitum materie ad formas [illegible] que materia adhuc anhelat formas appetebat. Et ideo dispositiones erat ad formas ulteriores non completas perfectum, et quia ad multas formas materia informis appetitum

Utrum materia illa sit creata sub aliqua forma distincte

forme similitudinem quamdam forme similem et extensioni sue quantitatis quamdam forme similem et continuitati et concretati quamdam similem forme ignis et [illegible] et in omnibus suis partibus uniformem. Primo modo dicitur eadem esse materia spiritualium et corporalium sicut superius fuit ostensum. Secundo modo celestium et terrestrium sive corruptibilium corporum et incorruptibilium. Tertio modo corporum elementorum et ad invicem transmutabilium. Quarto modo corporum sphericorum et non aliorum. Primo igitur et secundo modo eadem est celestium et terrestrium sicut prius rationes ostendunt. Tertio et quarto modo non, sicut concludunt rationes inducte ad oppositum.

Secundo queritur de informitate materie quantum ad tempus sive productionem. Et quod materia producta fuit in die ante omnem diem. Et quod ante formationem videtur per textum Genesis: in principio creavit deus celum et terram etc. Constans est hoc factum fuisse ante productionem lucis sicut ipsa scriptura insinuat. Sed cum luce cepit dies, ergo ante omnem diem fuit productio informis materie. Item Augustinus XII Confessionum informem materiam creasse ante omnem diem. Item Hugo de sancto Victore in libro de sacramentis: primo momento temporis materia creata est omnium visibilium et invisibilium, nec nox fuit nec dies. Contra videtur quia [illegible] prius deus, secundum quantitatem rei producte. Sed materia producta omnino sub privatione forme non sub completa distinctione, ergo eius productio vel diei competebat vel nocti, ergo ante omnem diem. Sed contra Genesis II: iste sunt generationes celi et terre quando create sunt in die quo fecit deus celum et terram. Sed quando deus fecit celum et terram creavit illam primordialem materiam, ergo in die ipsam creavit. Item creator omnium est deus lucis, ergo omnia que facit facit in luce, ergo si creavit materiam in luce creavit et ita in die. Item arguit manicheus: si deus creavit quod in tenebris erat, in tenebris quod ergo habitat lucem inaccessibilem; si ergo hoc est inconveniens, est ipsam creasse in tenebris, relinquitur creavit in tenebris vel in die, ergo etc. Item nox et dies sunt differentie dividentes tempus. Sed materia corporum producta fuit cum tempore, ergo aut in nocte vel in die. Sed non in nocte, ergo in die. Respondeo dicendum quod creatio celi et terre et omnis fuit ante omnem diem quantum ad ordinem nature, non quantum ad ordinem vero non ad ordinem temporis sive durationis. Dissimiliter sentiunt diversi. Quidam enim sentiunt quod non fuit aliqua mora inter creationem et distinctionem in tempore, immo statim cum producta fuit materia producta fuit lux que diem faciebat, vel fuit mora aliqua intermedia. Alii autem volunt quod fuit temporis intercedens inter creationem et lucis formationem, et istud videtur magis consonum sanctorum expositionibus sicut parebit in distinctione sequenti. Utraque tamen potest esse, immo non est ad hoc usque certa sententia tamen determinata. [illegible] dicendum est ad primum obiectum de textu Genesis quia creatio est simul in scriptura et [illegible] dicitur creatio celi et terre utriusque [illegible] et sic exponit Augustinus super Genesim ad litteram V. Non innuit quod creatio celi et terre dicitur dupliciter vel informem materiam factio vel perfectio et specierum distinctio. Ad primum quod obicitur quod deus est lux, dicendum quod intelligitur deum esse lucem spiritualem non corporalem que est lux sapientie et in hac fecit quecumque produxit, quia omnia in sapientia fecit. Et ideo quod obicitur de tenebris corporalibus non facit ad propositum quia non magis est deus in tenebris corporalibus non facit ad propositum quia non magis est deus in tenebris in loco corporali tenebroso quam in luminoso. Ad aliud quod obicitur quod nox et dies immediate dividunt tempus dicendum quod verum est si esset quod hoc non quidem attenditur secundum revolutionem corporum celestium. Sed tempus dicitur tempus secundum mutationem que erat in materie partibus quam quidem mutationem erat absque presentia corporis luminosi et absque umbra corporis luminosi oppositi, et ideo tempus illud non erat huius mensura diei et noctis, aut forte [illegible] autem velit sustinere oppositum plane potest ad rationes [illegible] ad oppositum respondere quod intelligant [illegible] ordinem vel non temporis [illegible] in forma materia [illegible].

Tertio queritur de illa informi materia quantum ad locum. Et quod materia illa informis [illegible] situm et quod illa materia corporalis habet situm. Vult Hugo de sancto Victore erat terrenum sed etiam medio imo loco subsidens ceteris in una confusione permixtis continuumque et nondum nebule opansis. Sed hoc non potuit esse absque situ corporali, ergo etc. Item quod repleuit locum videtur quia celum empyreum sicut dicit Beda est ipsum cum corporalium fuit creatum. Sed constat esse quod empyreum virtute continentie sue naturam omnia alia corpora continet, ergo vel erat vacuum vel ab illa mole corporea replebatur. Sed non habentibus vacuum, ergo videtur quod moles illa repleret locum. Item videtur quod haberet sursum et deorsum quia similitudinem sicut dicit Hugo porrigebatur [illegible] ne simul creatum corpore perfectum quod erat in circumferentia et centro. Item materia illa sicut magis dicitur in suis partibus superioribus erat rarior levior et subtilior, in inferiori parte spissior et grossior, erat vel gravitas et levitas sed per has proprietates corpora habent locari sursum et deorsum, ergo videtur idem prius quod.

Ad oppositum non videtur esse in celo non quod est hic et non nichil est hic et [illegible] quod est [illegible] et omne tale est eius completum, ergo a [illegible] in loco non quod est eius completum. Sed materia illa non erat eius completum, ergo in loco non habebat situm. Item videtur quod inane et vacuum repleret locum. Item quod non repleret locum, sed materia illa erat inanis et vacua sicut dicitur in principio Genesis, ergo locum non replebat. Item quod non haberet differentias positionis sursum et deorsum videtur, quia iste sunt positiones secundum quas distinguitur et ordinatur diversa corpora mundi [illegible]. Sed tunc non erat ibi distinctio vel ordo, ergo nec erat ibi huiusmodi diversa positio. Item raritas et levitas sunt proprietates consequentes formas et [illegible]. Sed in materia illa non dum erat forma [illegible], ergo vel erat vel grave vel leve, ergo vel sursum vel deorsum. Et hec potius differre attendantur secundum illas proprietates. Solutio. Dicendum quod est materia illa esse moles huius extensionis et celum empyreum [illegible] ambiens quod ipsa in loco erat et est esse [illegible] corpulenta locum replebat. Rursum est in partibus distinctionem quamdam [illegible] secundum [illegible] et [illegible] sed incompleta positiones secundum sursum et deorsum quamdam sed imperfecte habebat. Et ideo concedende sunt rationes que ad istam partem adducte sunt. Ad primum ergo quod primo obicitur in [illegible] quod vel est in loco [illegible] eius completum dicendum quod hic est [illegible] si intelligatur de complectione perfecta. Enim [illegible] in loco est [illegible] sit ad completum non naturalis illa deducto [illegible]. In hoc quod dicit quod omne quod est hoc aliquid est completum hoc enim [illegible] est [illegible] ipsam [illegible] et forme individualis [illegible] esse completum et [illegible] completum. Ad aliud quod obicitur quod non replebat locum quia erat inanis et vacua dicendum quod vacuitas loci et vacuitas materie est equivoce dicta. Vacuitas enim loci est per privationem corporis continentis. Sed vacuitas materie est per privationem forme et complementi attendenda tamen quod sicut locus dupliciter dicitur vacuus, aut [illegible] per privationem [illegible] forme et complementi attendendo tamen quod [illegible] aut large secundum vulgarem modum per privationem corporis solidi et sensibilis, sicut dicitur archa vacua propter absentiam [illegible] et [illegible] est in vacuitate materie parum et dolium vacuum propter absentiam vini; sic et in [illegible] est in vacuitate materie quod dupliciter dicitur vacua aut quia non [illegible] aliquam formam omnino perfectam, et sic quamvis esset vacua tamen locum poterat replere quia erat extensa et corporea. Ad aliud quod obicitur quod non habebat sursum et deorsum quia carebat ordine et distinctione et clare proprietate ad illas duas rationes [illegible] dicendum est quod sicut illa materia composita non habebat [illegible] in perfecte et semipiene tamen quamdam [illegible] et longinquam dispositionem, sic et sursum et deorsum non habebat [illegible] habebat tamen quamdam [illegible] in complete et per quamdam [illegible] nes quas habebat ad grave et leve, dicitur magis levior secundum se rariori parte et graviori in inferiori non quod [illegible] proprietates complete participaret, sed in quadam longinqua et [illegible] dispositione sicut supra ostensum est expresse.

Post ista sunt dubitationes circa litteram, et primo quod ad hoc quod dicit quamvis materia ... eloquii nomine tamen appellavit Moyses quando dixit: terra autem erat inanis et vacua. Quod hoc videtur esse quod dicit

speciosa

ingen[?] ... vere fuisse Hugo [illegible] ... [illegible] scriptura [illegible] ... [illegible]

utrum materia informis producta fuit in die an ante omnem diem

utrum [illegible] materia fuit

huius per terram id est elementum terre significari puto. Cum dicitur, In principio creavit Deus celum et terram et cetera, quia non nisi non significare illa materia informem in sua generalitate. ¶ Item si per terram significatur materia informis cum in illa continetur celum et terra, videtur quod non bene distinguantur ista duo, scilicet hoc est quod sequitur quod istis duobus nominibus illa informis materia appellatur, scilicet nomine terre abyssi et aque. Cum tamen magis esset vel de nomine terre et aque quam ignis et aeris. Respondeo dicendum quod si invicem sibi exponentes hic tibi. In principio creavit Deus celum et terram et cetera, quattuor tamen sunt principales [illegible] has differentes exponunt nomina terre. Una expositio est quod celum et terram eandem nominat materiam, scilicet materiam informem omnium corporum, [illegible] tamen de ipsa debebant fieri duorum corporum genera, scilicet celestia et elementaria [illegible]. In principio creavit Deus celum et terram, id est materiam ex qua debebant fieri celum et omnia elementa, et ista expositio confirmatur per subsequentem [illegible] subsequenter, scilicet exprimit quid factum est celum et quid factum est terra. ¶ Alia vero est expositio ab hac expositione valde longinqua, quod nomine celi vult intelligi naturam spiritualem, nomine terre naturam corporalem, ut sit sensus: In principio creavit Deus celum et terram, id est angelicam naturam et materiam primam. Et hec expositio confirmatur per litteram sequentem, quia in sexto die productio celi corporei exprimitur. Ergo in principio temporis [illegible] fuit productio celi, non fuit celi corporalis sed spiritualis. Tertia expositio que media inter has duas est expositio Augustini, quod dicitur per terram intelligi [illegible] celum et [illegible] alia elementa que [illegible] terra [illegible] nobilis creavit corporalia [illegible] confusione [illegible] [illegible] corpora sua [illegible] usque [illegible] [illegible] corpore [illegible] sub per litteram sequentem confirmari. Quarta expositio que nostra est [illegible] expositores et planior est, quod per celum intelligatur celum empyreum quod est angelorum [illegible] angeli [illegible] per terram vero materiam omnium corporum [illegible] celestium [illegible] hec expositio sequitur [illegible] non concordat cum [illegible] de illa [illegible] esse corpora celestia et elementaria et [illegible] quare illa duo distinguantur plana est [illegible] quia celum empyreum completum erat et [illegible] [illegible] [illegible] sunt [illegible] vero illa [illegible] et [illegible] ipsa [illegible] ex ipsa [illegible] et [illegible] debebant [illegible] et per hoc patet quod [illegible] distinxit illa duo valde rationabiliter et eleganter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distribuit [illegible] differentie innotescerent et per hoc patent duo [illegible] obiecta. ¶ Ad [illegible] quare [illegible] nominibus appellata est, dicendum quod si ad hoc satis sufficienter [illegible] magis [illegible]. [illegible] tamen dicendum quod [illegible] [illegible] [illegible] nominibus [illegible] [illegible] [illegible] ad formam [illegible] dat formam [illegible] et [illegible] appellatur nomine terre [illegible] [illegible] elementa [illegible] de [illegible] [illegible] receptibilis [illegible] [illegible] et [illegible] quia tenebris [illegible] nomine abyssi tenebrose [illegible] ad formam [illegible] [illegible] [illegible] quedam [illegible] que significatur nomine aque. ¶ Item queritur de hoc quod dicit: Non erant tenebre ad litteram, scilicet tenebre [illegible] ergo [illegible] aliqua [illegible] quod [illegible] facie abyssi. ¶ Item si tenebre [illegible] [illegible] presentie lucis [illegible] ab eterno [illegible] dico quod erant tenebre quod [illegible]. ¶ Item si tenebre [illegible] non potest ab aliquo [illegible] ergo non potuit tenebre [illegible] a luce [illegible] [illegible] Gen. ¶ Item si tenebre non est [illegible] non bene dicitur quod tenebre [illegible] [illegible] duo. ¶ Respondeo dicendum quod tenebre [illegible] accipiuntur privative et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tenebre [illegible] ad [illegible] oblique [illegible] tenebre non sit ad quod ob tenebretur [illegible] tenebre [illegible] dicitur [illegible] existentia lucis [illegible]

est hic ad aptitudinem corporis [illegible] quia quod tenebre privationem dicunt, [illegible] quia non ad [illegible] obliquo [illegible] [illegible] significatur dicatur aliquando dicatur [illegible] tenebre [illegible] [illegible] ad [illegible] quod dicitur tenebre [illegible] sic [illegible] [illegible] si non dicatur quod tenebre ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sic patet obiecta. Sed ad [illegible] obiecta quia [illegible] [illegible] privationem ergo si tenebre dicunt privationem [illegible] prius [illegible] lux quam [illegible] tenebre. ¶ Item nox est [illegible] [illegible] ergo non est privatio [illegible] quod tenebras appellavit noctem. Ergo [illegible] quod [illegible] dicatur esse quod tenebre non ad [illegible]. ¶ Et preterea [illegible] distinguere quod tenebre [illegible] [illegible] [illegible] privationem uno modo quia simpliciter dicit lucis absentiam et hoc [illegible] non sequitur [illegible] [illegible] [illegible] loquendo sic [illegible] scriptum quod tenebre erant super faciem abyssi, et sic intelligitur [illegible] est dicitur quod tenebre ad [illegible]. Alio modo tenebre dicuntur privationem lucis in una parte et positionem [illegible] in alia et hoc modo tenebre appellatur [illegible] que resultat ex obitu corporis [illegible] et sic tenebre [illegible] [illegible] privatio [illegible] [illegible] privatio et [illegible] accipiendo [illegible] [illegible] diversa [illegible] nomine noctis et [illegible] ad laudem creatoris et [illegible] lucis. ¶ Item queritur de hoc quod dicit: Duo quod Deus operatur in verbo omnia disposuit [illegible] operationi [illegible] [illegible] effectus. Ergo si Deus operatur omnia disposita in verbo [illegible] operationis [illegible] fuit ab eterno videtur quod multa ab eterno produxerit. ¶ Item in sapientie operatione dispositio precedit operationem. Ergo cum Deus sit sapiens [illegible] operibus suis [illegible] quod nulla eius operatio debeat dici dispositio. ¶ Respondeo dicendum quod altissimus indiget hic pio expositore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipsam eternam dispositionem [illegible] operationem [illegible] [illegible] operationis ad [illegible] producendo [illegible] [illegible] producendo [illegible] omnia in ipso disposuit. [illegible] largo modo [illegible] ipsum ab eterno disposuit in filio operari dixit.

XIII D.

Prima autem distinctionis operationum et cetera.

Post hec magister de productione [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. In hac vero [illegible] agere de [illegible] completione sine [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] informi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lucis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magister [illegible] agit de [illegible] productione lucis. In hac scilicet distinctione [illegible] vero agit de productione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Dixit quoque Deus fiat firmamentum et cetera. [illegible] [illegible] agat de eo quod est generale [illegible] [illegible] [illegible] corporibus hoc est de [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] ad opera dierum [illegible] [illegible] autem [illegible] ista in duas partes. In prima dicitur de [illegible] [illegible] [illegible]. Secunda [illegible] ad eius effectum, scilicet dicens: [illegible] [illegible] hic notandum est quod dies [illegible] accipitur. [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] accipiendo [illegible] et cetera. [illegible] [illegible] tres particulas [illegible] [illegible] que sit lux illa facta quia [illegible] omnia alia. Secunda vero [illegible] fuit [illegible]. Sed queritur [illegible] lux. Tertia vero [illegible] posita fuit [illegible] Sciant [illegible] ubi facta est lux. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] particulas. In prima [illegible] de ipso effectu lucis [illegible] de die quantum ad spatium. Secunda quantum ad [illegible] [illegible] [illegible] hic [illegible] [illegible] ordo distinctionis dierum. Tertia quantum ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est sol. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad suum [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] operans [illegible] [illegible] [illegible] In prima parte explanat [illegible] [illegible] [illegible] quod dicit dicendo [illegible] [illegible] [illegible]. Secunda explanat [illegible] quod dicitur scriptum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Tertia vero [illegible] [illegible] [illegible] similiter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

hac re posse etc.

Dominica in[fra] viii post pent[ecosten] ag[itur] de for[ma]t[i]o[n]e lucis q[ue] est [...] est opus p[ri]mi diei. continet [...] tria.

Primum est de ipsa lucis p[ro]ductione.

Secundum est de ipsius lucis effectu et illustratione.

Tertium est de ipsius lucis [...] et [...] etc.

Circa primum [...] dico.

[...] p[ri]ma lucis q[ue] d[icitu]r esse op[us] p[ri]mi diei intelligatur [...] lucem corporalem vel spiritualem. Secundo dato q[uo]d [...] celestem corporalem [...] faciebat diem et noctem.

Circa p[rim]um sic proceditur [...] q[uia] illa lux [...] p[rim]o die fuisse creata non [...] lux corporalis. lux enim corporalis [...] ad decorem et complementum celi [...] si ergo [...] ornat et decorat aliquod corpus [...] ante ipsum [...]

[illegible]

Si ergo nox [...] tempore [...] sicut [...] probatum est [...] etc.

[...] ad [...] hac quidem differentia [...] aliqui doctores, sicut et in questione de informitate [...]

[illegible]

insinuanda. Unde non indecenter per formationem lucis similiter per formationem spiritualis principaliter cum insinuatur formatio corporalis. Et sic patet quare processus scripture generalis est invulgaris, tamen est sufficiens et bonus. Ad 4m quod obicitur quod lux prima conveniret non spiritualis, dicendum quod quamvis verum esset quantum ad proprietatem vocabuli, non est tamen inconveniens ad usum quem notavit, id est lucem non dicere spiritualem, immo convenientia, quia lucem intelligimus corporalem per quam tamen provenimus ad intelligendum spiritualem, quia cognitio nostra incipit a sensu, et sic dicit Dionysius in libro de divinis nominibus. Ad illud quod obicitur quod lux corporalis est ad formam universitatis et solatium animalium, dicendum quod lux non solum ad istam utilis, immo et aliquas utilitates quas fortasse nos latent quas etiam in usum potuit trahere, et sic licet ceteras utilitates ignoramus, tamen eas esse non dubitamus. Possumus tamen dicere quod usus eius fuit diem et noctem facere, non ad animalium illustrationem sed ad dierum operum distinctionem. Unde et si tunc non faceret ad illustrationem visus, faciebat ex ipsa distinctione ad illustrationem intellectus, dum ex illa intellectus capit distinctionem dierum operum. Ad 5 quod obicitur quod superfluum fuit facere solem, dicendum quod factum est quia si lux illa perfecte illuminaret et diem faceret, quod sufficiebat pro illo tempore ad dierum distinctionem, placuit tamen Deo res ad maiorem perfectionem deducere, utpote ad ornatum lucem facere pleniorem qua diem faceret clariorem. Et propter hoc ex ipsa materia lucis sive nube lucida solem facit in maiori lumine sicut dicetur postea. Et per hoc patet solutio ad id quod obiciebatur ultimo, scilicet quod lux illa debuit manere. Dicendum quod verum est quod manet secundum formam et non secundum antiquum ordinem quia maneat in illo statu secundum quod post formata erat, manet autem in sole qui ex ipsa formatus est, sicut innuunt expositores et melius patebit in sequentibus.

Secundo queritur quomodo illa lux faciebat noctem et diem. Et dicit Damascenus quod faciebat emissione radiorum et contractione. Ait enim sic: in primis diebus tribus refluxo et contracto lumine divino precepto dies et nox fiebat. Et Basilius in exameron: Ut autem non solaris corporis motu sed diffusione primaria luminis rursum se subducentis rursum denuo redeuntis secundum divina precepta dies fiebat nox que revelabatur. Beda autem et alii expositores latini dicunt quod diem et noctem faciebat sua revolutione, et hoc videtur sentire [illegible] ante posita quod inchoata occidente luce paulatim etc. Contra primum modum dicendi obicitur sic: post septimam diem divisit Deus lucem a tenebris, ergo simul fuerunt lux et tenebre. Sed si lux illa faceret diem et noctem per emissionem et retractionem radiorum, cum non sit simul emissio et retractio, non esset simul tenebrarum et lucis divisio. Item scriptura dicit quod lux illa faciendo diem faciebat vespere et mane. Sed si sola radiorum emissione fieret dies et sola contractione fieret nox, nunquam esset vespere et mane, sed semper esset clara dies vel obscura nox. Ergo ille modus dicendi non competit sacre scripture. Item emittere et contrahere radios sunt operationes opposite. Ergo cum sole pares quales sunt ad opposita, videtur quod lux illa esset equalis [illegible]. Si ergo hoc est absurdum dicere, videtur etc. Item quod lux illuminet, hic est actus naturalis et necessarius. Si ergo nulla res potest se ipsam privare sua necessaria et naturali operatione, videtur quod lux non erat [et] non poterat radios suos contrahere. Contra secundum modum obicitur sic. Ad hoc quod fiat motus alicuius corporis regularis et uniformis non solum requiritur virtus motoris sed etiam congrua dispositio ex parte mobilis et ex parte spatii. Ergo si adhuc non erat facta orbium distinctio, videtur quod nulla fieret ipsius corporis revolutio.

Item tamen ex omni parte sua erat uniformis. Si ergo movetur, sic est propter aliquam diversitatem vel in eo quod movetur, videtur quod lux non movebatur, ergo non faciebat diem et noctem per suum motum. Item tamen illa ex omni parte erat equaliter immobilis, ergo si lux illa unquam esset immobilis quamcumque moveretur statim faciebat [illegible], ergo nunquam faciebat mane et vespere. Item si per suum motum faciebat diem et noctem, cum lux illa fuerit producta cum omni die, ergo non fuit opus sex dierum. Si tu dicas tamen quod simul cepit esse et illuminare et moveri, quero utrum primo incepit moveri aut ex oriente aut ex occidente aut ex aliqua parte celi. Si ex oriente, ergo videtur quod primo fecit mane et postea vesperam, et hoc est contra scripturam que dicit: factum est vespere et mane. Si ex occidente, ergo videtur quod lux cepit in occasum, quod est inconveniens. Si in aliqua parte alia in meridie, videtur quod dies ille non habuit 24 horas, quod est contra expositores, et propter hoc quero utrum lux illa sit facta et quomodo diem et noctem faciebat. Respondeo dicendum quod sicut pretactum fuit in principio duplex est hic modus dicendi. Unus doctorum grecorum, videlicet Basilii et Johannis Damasceni, alter secundum latinos. Dicunt enim Basilius et Damascenus quod lux illa emissione et contractione radiorum diem et noctem faciebat. Hoc autem dicebant esse in parte illius lucis non privative propriam sed per preceptum divinum, et hic sunt leguntur in scriptura Exodi 10: Extendit Moyses manum in celum et facte sunt tenebre horribiles in tota terra Egypti tribus diebus. Constat enim quod in illo tempore sol erat in emisperio nostro habitabili et in terra Jessen et in aliis habitabilibus regionibus radios sue lucis emittebat et a terra Egypti radios eiusdem lucis continebat. Similiter contra forte factum est in passione domini ubi sol dicitur obscuratus fuisse, et hoc totum factum est non naturaliter sed divino precepto. Et primum modum intellexerunt doctores greci fuisse in illo triduo. Et preterea rationes prius inducte aliquas partes in illo eos ledunt. Auctoritas enim sacre scripture non convenit, quia divisio illa lucis a tenebris non intelligitur quantum ad situm localem sed quantum ad distinctionem temporalem, sicut distinguitur habitus a sua privatione, et quia ad hoc habitu in processu et successione erat et regressus, quantum ad regressum inchoatum dicitur fecisse mane, quidem fiebat radiorum emissione; quantum vero ad progressum processionem dicitur fecisse vesperam, quidem fiebat radiorum contractione. Alius modus dicendi est secundum latinos doctores, quem videtur esse probabilior quia videtur possibilior, scilicet quod lux illa noctem et diem faciebat suo motu sicut sol sua facit [illegible]. Intelligendum enim lux illa facta fuisse ubi nunc est sol, [illegible] producta autem fuit ex ea parte [illegible] et in sui emissione et ipsius emissione luminis fecit diem, et progrediens pervenit ad occasum et fecit vesperam, et postea denuo regrediens ad ortum fecit mane. Unde [illegible] et eius emissione alterius faciebat diem ex una parte et noctem ex obitu [illegible] cum erat in [illegible] nondum esset adhuc in forma completa. Erat tamen in illa parte ita densata ut pulsu proprie nubium sicut in parte superiori per sua varietate et quadam stabilitate poterat suscipere lucis influentiam et non nunquam horum tamen sinuans scriptura dicit divisit Deus lucem a tenebris quantum existentia lucis in uno emisperio et tenebre in alio, et factum est vespere et mane quantum ad recessum a terra emissio et quantum ad regressum. Hic igitur modus tanquam probabiliore sustinendo videtur quod est ad primum quod obicitur in contrarium quod non erat ydoneitas spatii et corporis per quod fieret motus et alicuius orbis, dicendum quod sicut sol in celitate illa lucem excedit, sic et in motu regulari propter orbium distinctionem et complementum, et sic lux illa celitate habebat sufficientem pro illo statu. Similiter et similiter in parte quantum variorum erat et puriorum et prebebat ad motum lucis quamvis non esset in tanta perfectione in quanta nunc est ether. Ad id quod obicitur quod materia ex omni parte erat uniformis, dicendum quod et si ex omni parte erat

Utrum [illegible] lux faceret diem et noctem

ul' [illegible]

videlicet

precede[n]ra

et greci damascenus

horribiles

habitabiles

[illegible]

allatione

noctem et diem faciebat successive respectu vero emisperii nostri

i firmamento lucis equaliter nata suscipe illa tamen lux non poterat
undique illuminare sicut et sol non potest. et ideo extrema pars illumina-
bat extrema pars erat obscura. et quia ad inmensum informitatem e-
rat disposita et non possunt simul illuminari oportebat illumi-
nacionem et operabatur fieri noctem et diem. si tu queris quare deus non
fecit lucem sufficientem que undique possit illuminare. dicendum quod si sic
fecisset per illam lucem esset illuminatio. sed non notaretur distinc-
tio nec temporalis successio. deus autem dispositionem placuit mundi
quasi carmen pulcherrimum quodam decursu temporum venus-
tare. Secundo videtur quod obicitur quod semper illuminabat. ergo semper diem facie-
bat. dicendum quod non sequitur quia non quecumque illuminatio dies appella-
batur sed illuminatio que est in medio emisperio quam magis dies di-
cebatur quam illuminatio alterius emisperii. non propter hoc quod tunc erat to-
tum. sed propter hoc quod futurum erat. Secundo videtur quod obicitur quod ante fuit
producta quam mota. dicendum quod in die illa duo sunt videlicet
claritas aeris sive eius transparentia et successio temporis. clari-
tatem autem faciebat lux radiorum multiplicatione per totum transparencias
et quia lux simul et lucet et illuminat simul cepit ideo tamen dies
est lucis successionem autem temporis faciebat vel ipsius mutatio
que erat in mediorum ante productionem lucis vel ipsa lux mota
que erat lux mota que erat nubes lucida et in utraque in successione
temporis vel simul cum luce incipiebat vel ante. et illa successio ad
primum dictam superabat. et ideo quocumque modo dicatur dies
factio lucis est opus prime diei. non quia tota dies ipsam lucem
lucem precessit sed quia simul incipit dies cum luce quantum in-
motus sequitur esse firmamentum tantum duratione per se sive cum mobili
tempore. et si tu queras ubi incepit mane. dicendum quod ubi facta est.
Sed de loco ubi facta est due sunt opiniones. quidam enim dicunt
quod lux illa facta est in meridie et rationem eius assignant du-
plicem ... quia lux illa primo faciebat vesperam et postea
mane sicut dicit scriptura. ergo videtur quod prius tenderet ad occa-
sum quam rediret ad ortum. Alia ratio est quia dicit perfecta sunt
opera et ideo dicitur lucem fecit in sua plenitudine et in m-
eridie et hoc videtur sentire beda et alii expositores qui
dicunt primum diem a plena luce cepisse. Et si tu obi-
cias quod tunc a principio diei usque ad mane non fuerunt xx
iiii hore. Respondent et dicunt quod vi hore huius diei precesse-
runt successionem temporis per transeuntem per mutationem ipsius
vel et postmodum vi hora que est in medio perfecto facta est
lux que est corporis perfecti in sua natura in plena et perfecta irra-
diatione et in parte in meridie et est illa tunc ... equinoctiale usque
ad occasum fuerunt vi hore et postmodum usque ad ortum
sequentis diei fuerunt xii et vi precesserunt ante formationem
lucis post creationem celi et terre et ita fuit est dies ille
perfectus et integer. Alia opinio est quod non fuit mora
temporis intercepta inter creationem et distinctionem immo statim
post creationem celi et terre produxit deus lucem in quod postea
... sed sive duratione et ista dicunt lux illa cepit in oriente
et sua revelatio est perfecta tendendo. ab eodem puncto
in quo fecit diem illam et hoc videtur hugo in li. de sacramen-
tis sentire. ait enim quod non fuit mora intercepta inter
creationem et distinctionis inchoationem que facta est in lucis for-
matione et ubi videtur quod satis probabile est ubi cepit lux illa
in die post ... sol in die quarto. Editur enim sol in iiii
die condita fuisse in oriente non in meridie et luna in occi-
dente. et si tu obicias quod prius debet dici factum est mane
et vespere. dicendum est quod sicut dicit magister in sententiis mane dicit finem
precedentis noctis et exortum dicit quandam obscuritatem propter hoc quod non
tamen dicit diei initium immo dicit noctis consummationem. et quia ipsam
lucis formationem non precessit nox sed statim lux incepit
sua tota parte illuminare ideo dicitur dies ille cepisse a
plena luce. ad hoc enim inchoabat ubi cepit sicut si esset in
meridie non dicitur fecisse mane quia non precessit dies sed p-

ius vespere quod est finis diei et postmodum mane. quod est fi-
nis noctis. quia prius fecit diem et postmodum fecit noctem et
tamen hic modus dicendi quam precedens satis est probabilis nec
facile discernitur quis eorum plus habeat veritatis. et non quoque is-
torum modorum dicatur non est facta magna vis.

Consequenter queritur de essentia quiditatis lucis corporalis in se.
et circa hoc queruntur duo. Primo quod utrum lux sit corpus
vel forma corporis. Secundo quod utrum sit forma substantialis vel accidentalis.

Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod lux sit
corpus. augustinus in li. ar. ii in corporibus lux primum locum tenet
quod est augustinus super Genesim ad litteram li. vii inter omnia corpora tamen et
dignitate precellit ... et actu quam in mundo preva-
lentia sunt ... corpus admixtum. Item augustinus ad volusia-
num iii homo ... iste ... non corpus valentium co-
gitare sive ista gloriosa ... humorum ... sive ista
nova sicut aer et lux sed tamen corpora. Item hoc videtur ratione in spiritualibus
est reperire spiritum qui est pure lux. ergo similiter in corporalibus videtur quod
sit reperire corpus quod sit pura lux. ergo videtur quod est luminosum
in corporibus sit lux pura. sed ideo est corpus quod habeat extensionem
sicut patet in sole. ergo videtur quod lux sit corpus. Item lux in sole est
in plena actualitate et parte multiplicabilis se. ergo non videtur quod sit
permixta passivitati. constat autem solem esse corpus. ergo videtur
quod pura lux sit corpus. Item nullus motus localis motum dimen-
sivo et successivo non corpus. sed lux illa que primo creata fuit suo
motu faciebat diem et noctem. ergo erat corpus. Item oppositum
damascenus ... est qualitas ... ignis. sed nulla qualitas est
corpus. ergo lux non est corpus. sed qualitas corporalis. Item dicit philosophus quod forma
est principium agendi. ergo quod maxime est principium agendi illud maxime
est forma. sed lux inter cetera corporalia est maxime activa. ergo
videtur quod sit pure forma. sed nullum corpus est pure forma. et omne
corpus sit compositum. ergo lux non est corpus. Item augustinus xii super
Genesim ad litteram lux est subtilissimum in corporibus et ad hoc ... vici-
nissimum. sed quod est ... nobilissime forme quod maxime
participat rationem forme. ergo videtur quod ipsa lux sit pure forma.
Item nullum corpus opponitur ad privationem ... quod corpus est. sed ... et
quod lux est opposita tenebris privationi. ergo lux non est corpus. ...
quod quidam non attendentes ... conversio ... diversa au-
dixerunt lucem esse corpus pro eo quod posuerunt ad corpus esse pu-
re lucem. ita quod in eo non esset admixtum de tenebrositate ...
sicut est corpus solare. aliquod cetera corpora mundi recipiunt illumina-
tionem. sed cum sit probatum sit quod nulla substantia per se existens sive
corporalis sive spiritualis est pure forma nisi solus deus satis planum est
quod nullum corpus potest esse pure forma. cum in nullum corpus care-
at extensione. et omnis extensio fundetur sicut in materia corpora-
... corpus potest esse sine materia. et tamen nullum potest esse pure sine
forma. sic ergo lux formaliter dicta non potest esse lux ipsum corpus. sed ad
corporis sic enim lux esset ipsum corpus et lucis sit ex se ipsa se
ipsam multiplicare ad corpus possit se ipsam multiplicare ad corpus
possit se ipsam multiplicare ... apponere in aliunde. quod est
impossibile ... non haberet eductionem sive per creationem.
et ideo autem dicendum est quod sicut humorum et calorum duplex acceptio. aliquando enim
dicitur proprie sive quidditas corporis ... sicut dicitur humorum ... quod
et calorum ... ignis aliquando nominat ipsam substantiam subtilem
... sicut autem dicitur quod humorum ... et ... proba-
dicit quod calorum est substantia quedam subtilis. sic intellectus capte-
lucis quod lux potest dici in abstractione et sic nominat formam corporis
luminosi per quam corpus ... et agere et sic dicit damascenus.
quod est qualitas ignis. aliquando nominat in concretione ipsam substantiam
luminosam et sic accipitur in illa divisione sive que est species
ignis sive carbo flamma et lux. et per hunc modum loquitur augustinus
cum dicit quod lux tenet primum locum in corporibus et quod lux et aer
sunt corpora subtiliora. vocat enim vel lucem quod nos vocamus
ignem sicut ex verbis ipsius augustini colligitur expresse et per hoc patet

utrum lux sit corpus vel forma corporis

obiecta ad utramque partem. nam auctoritates et rationes quae dicunt et
probant lucem corpus esse sequuntur, accipiunt lucem in abstrac-
tione sicut patet. auctoritates vero quae oppositum innuunt loquuntur de luce
prout accipitur concretive. rationes vero quae probant quod ad corpus
sit lux patet non sunt cogentes. ¶ Ad primum ergo quod obicitur de
similitudine spiritualium et corporalium non est simile, quia lux spiritualis
convenit creatori et creaturae secundum analogiam, et quia creator pure
actus est, ideo potest reperiri in spiritualibus lux omnimoda
actualiter, in quibus nihil habet de possibilitate ignorantiae. corporalis vero lux
pura per omnimodam exclusionem possibilitatis non potest
reperiri; pura lux per exclusionem opacitatis et tenebrae et
sic est in sole. ¶ Ad secundum quod obicitur quod si lux solis esset permix-
ta materiae non actualiter posset se multiplicare perfecte, dicendum quod pluralitas
materiae non tollit actualitatem formae quando corpus multum habet de
specie et parum de materia, et quia in sole est abundantia lucis quamvis
sit in materia non impeditur ab actione sua. causa autem quare omnia
habentia lucem in corpore non habent perfectam potestatem multiplicandi
se non quia solum lux sit in materia sed quia corpora illa multum
habent de materia et parum de specie. ¶ Ad tertium quod lux prius creata
mota fuit diffusive et successive, dicendum quod lux illa vocatur
nubila lucida quae non corpus erat et illa non fuit creata
pro eo quod fuit ex praeexistente materia formaliter lucis sibi dimittere
ipsa reducta. sic ergo ex praedictis patet quod lux proprie et ab-
solute loquendo non est corpus sed forma corporis.

Secundo quaeritur utrum lux sit forma substantialis vel accidentalis, et quod sit
forma substantialis videtur: prior est generatio substantiae quam accidentis; sed
lux inter omnes formas corporales describitur prius fuisse creata; ergo
non videtur accidentalis. sed substantia ante illa operatio fuit in ordina-
ta. ¶ Item forma substantialis est nobilior quam accidentalis; sed lux est
nobilissima formarum corporalium, sicut in multis locis dicit
Augustinus. ergo cum multae aliae formae corporales sint substantiales, videtur quod lux
est nobilissima formarum corporalium, sicut in multis locis dicit
Augustinus. ergo cum multae aliae formae corporales sint substantiales, videtur quod lux
sit forma substantialis. ¶ Item lux inter omnia corporalia maxime assimilatur
luci aeternae sicut ostendit Dionysius de divinis nominibus, et maxime in virtu-
te et efficacia. ergo sibi totum magis competit forma substantialis
quam accidentalis. videtur quod lux sit substantia. ¶ Item nullum accidens est
causa substantiae; sed lux corporis caelestis est principium educendi animam
vegetabilem et sensibilem quae sunt formae substantiales. ergo videtur quod sit substantia.
¶ Item nullum accidens est per se activum ipsum, activum et nullum
per se existens ergo sicut patet non est in [illegible] nec per se agit. sed
corpus luminosum inquantum luminosum est per se activum. ergo videtur
quod lux non sit ei accidens sed substantialis forma. ¶ Item nullum accidens
facit gradum et nobilitatem in rebus secundum diversas participationes
sive ipsius principaliter maiorem et minorem; sed corpora mundi secundum
quod plus et minus participant de luce sunt magis et mi-
nus nobilia quantum ad esse substantiale et speciei differentiam sicut patet per
principalia corpora mundi. ergo videtur quod luce acceptus esse
corpus luminosum. ¶ Contra lux est de genere actuum non accidens.
sed lux est de genere colorum et color non sit aliud quam lux
in corpore terminata; ergo cum color sit accidens lux est forma accidentalis. ¶ Item
lux est per se obiectum sensus non accidens, quia omne obiectum sensus per se est
[illegible] sed lux se ipsa videtur et percipitur a sensu visus et
est id quo mediante cetera sentiuntur sicut dicit Augustinus super Gene-
sim ad litteram. ergo lux est accidens. Item Augustinus dicit videtur
agere pura luce [illegible] luce in corpore terminata [illegible]
sed aeris deinde lux mixta in aere caliginoso deinde
in corpulento humore deinde in terrena [illegible] et sic.
[illegible] ¶ Item quod augetur et [illegible] salva est substantia et
non ipsius est sibi accidens; sed lux augetur in corporibus perspicue
luminosis sicut dicitur [illegible] lux [illegible] sicut lux solis
septentrionalis. ergo lux non est substantia sed accidens, et accidens
[illegible] non recipiat magis et minus. ¶ Item sicut igitur [illegible]

lux in [illegible] caloris. nec maior est virtus in ipso [illegible]
quam calor sui calefaciens ipsius ignis. ergo et luminositas. ¶ Item
lux in igne est forma substantialis. aut ergo in via completiva aut
est ultima. si est forma ultima completiva, ergo videtur quod ignis
differat a caelesti non [illegible] quod aliqua luminosa differant specifi-
ca differentia sicut forma est ultima. ergo relinquitur quod forma perfecta qua
ignis specificatur est forma ultima completiva sicut [illegible] per-
fectissima. ergo non videtur quod in igne lux sit nobilissima forma.
Si ergo in caelo est forma ultima videtur quod digniora sunt nobiliora
sunt corpora clara quam caelestia [illegible] restat [illegible]
¶ Item in creaturis qualitas est immediatum principium actionis.
unde forma substantialis agit mediantibus qualitatibus activis [illegible]
sed lux est immediatum principium actionis. ergo videtur quod lux sit
accidens. Responsio. dicendum quod in hac quoque sapientes opinantur
contraria sapientibus. quidam enim dicere volunt quod lux est actus corporis
luminosi sicut sapor [illegible] quod est lux spiritualis et actus ipsi-
us et sicut calor est actus corporis [illegible] et calor est actus
corporis calidi. diximus enim quod sicut se habet corpus luminosum ad
lucem sicut anima ad corpus [illegible] et sicut corpus [illegible] ad colorem
et sicut corpus calidum ad calorem quando per ipsam [illegible] per
ipsam [illegible] et per ipsam operatur. et ideo si dicatur forma nobilissima
hoc non intelligitur quantum ad esse primum sed quantum ad esse secundum. sicut scientia
et gratia nobilissimae formae ponuntur quamvis accidentia esse dicantur,
et sic per magis praedictae rationes evadimus. ¶ Sed quoniam sacra scrip-
tura lucem inter [illegible] formas corporales [illegible]
et catholici expositores sicut Dionysius in iv de divinis nominibus et
Augustinus in multis locis et [illegible] principatum operandi in
corporibus [illegible] ideo lucem magis esse substantiam quam ac-
cidens [illegible] videntur. et ideo est dicendum quod lux est forma substantialis
corporum secundum cuius maiorem participationem corpora habent verius
et dignius esse in genere entium. unde si nobilissimum corporum
sidereum est empyreum, ideo est perspicue luminosum. ultimum vero sicut ter-
ra est maxime opacum. Inter media vero secundum quod sunt magis et
minus [illegible] et quod omnia corpora [illegible] lucis participent [illegible]
de plano [illegible] quia lux est corporis [illegible] per multam
[illegible] et politionem [illegible] efficitur luminosum sicut patet
de [illegible] et de terra carbunculo [illegible]
[illegible] magnorum est et quibus valde [illegible] de
facili probari potest. Si autem [illegible]
[illegible] fundamentum [illegible]
[illegible] sit [illegible] lux [illegible] forma no-
bilissima [illegible] sicut dicunt philosophi [illegible] et [illegible] participa-
tionem maiorem et minorem sunt corpora magis et minus en-
tia. [illegible] substantialis forma [illegible] quod lux sit per se sensibilis
et instrumentum operandi sit augmentabilis et minuibilis
salva forma substantiali, quod ipsa [illegible] forma accidentalis, et ideo non
est ad intelligendum [illegible] et rationem quod sicut lux in corpora-
ta est principium coloris in ipso corpore [illegible] quod idem color
est actualis et passibilis qualitas et sensus percipit [illegible] lux in
corpore luminoso est principium eiusdem fulgoris qui ad modum
coloris est actualis et mediante qua luminosum corpus a sensu ap-
prehenditur. et secundum hoc lux dupliciter potest accipi. uno modo
lux dicitur ipsa forma quae dat esse corpori lucido [illegible]
[illegible] corpus [illegible] est actum sicut apparet in monte et regu-
lante. alio modo lux dicitur esse fulgor qui est [illegible] corporis lumino-
si [illegible]
obiectum [illegible] et sic est accidentalis completiva.
et sic patet ad quaestionem propositam [illegible] ad ob-
iectiones [illegible]
sicut patet [illegible] ad partem oppositam procedunt
[illegible] ad quas satis de facili respondi patet.
¶ Ad primum enim quod primo obicitur quod lux est de genere coloris, dicendum
quod lux non dicitur esse de genere coloris tamquam principium [illegible]

utrum lux sit forma substantialis vel accidentalis

sed tamquam primum effectivum et activa simplicia sunt. forma autem specialis unum potest esse effectivum primum activum. Ad illud quod obicitur quod est forma sensibilis dicendum quod non sentitur lux sine certa sed tamen ne fulgoris et coloris eam inseparabiliter concomitantis magis non est vehementia lucis. Ad illud quod obicitur quod augetur dicendum est quod augmentum et attenuatio vel fulgoris non vel lucis quod est forma specialis et si vel illi attenditur ad hoc dicendum non valet quia quamvis forma specialis et se non recipiat magis et minus habet tamen intendi et remitti secundum esse ipsius in materia et hoc maxime est de formis quantitatibus in quibus magis consistit quantitas analogice et magis et minus et prius et posterius quam uniformitas. Ad illud quod obicitur quod calor non est forma specialis caloris dicendum quod non est simile quia non est tante dignitatis et perfectionis forma caloris sicut forma lucis et hoc patet quia forma lucis plus recedit a natura contrarietatis corruptionis et alterationis. Ad illud quod obicitur quod non est forma ultima indigne dicendum quod si lux potest esse forma specialis corporum superiorum nobiliorum utpote celi et ignis nichilominus est forma ultima completiva. Et ad hoc non concluditur quod non clarius sit nobiliorum celestium. nec ex hoc patet concludi quod alia forma sit nobilior forma lucis quamvis sit ulterior forma scilicet lucis non potest in eodem corpore esse alia forma non potest sicut dispositio imperfecta quod nata sit perfici per ultimam formam. sed potest tamquam forma et non omnis alterius carens forma completiva et dans ei aggregatum effectuum et secundum quod attenditur cuiuslibet forme corporalis mensura dignitatis et excellentie. Et quod obicitur quod forma ultimo completiva nobilior est hec tamen non forma ultima habet completivi et perfici per ultimam et specialis vel dicendum quod hec intentio habet non utrumque forma secundum quod unius (?) et ultima est distinctio potissima esse. si autem lux non est nisi in celestibus corporibus. Ad illud quod obicitur quod est immediatum principium operandi, dicendum illud non concedendum ut videtur forma scilicet specialis per se posse agere ut videtur sed quia exemplum huius non de facili invenitur in aliis quamvis non irrationabiliter credatur in forma lucis esse potest et sit magis activa concedi potest quod quamvis lux tamen perficiens sit specialis forma tamen fulgor ille quo corpus ipsius immaterialiter operatur suum et deputatur ad naturam activam sicut predictum est patente (?) credi potest.

Consequenter queritur de lucis effectu et irradiatione et circa hoc queruntur duo. Primo queritur utrum lumen quod emittitur a corpore lucido sit corpus an qualitas corporalis. Secundo dato quod sit qualitas queritur utrum sit specialis vel accidentalis.

Circa primum sic proceditur et ostenditur primo quod lumen quod exit a corpore lucido sit corpus. sed radius sive lumen egrediens a sole movetur localiter utpote ab oriente in occidentem. ergo tam radius quam lumen est corpus. Item non reparatur et repellitur a corpore nisi corpus impossibile est enim non corpus corpore moveri. sed luminis et radiorum fit repulsio ad corpus opacum. ergo tam lumen quam radius est corpus. Item impossibile est esse concentrationem et intersecationem nisi corporum sed ex repercussione luminis ad speculum concavum fit radiorum intersectio et concentratio. ergo videtur quod tam lumen quam radius sit corpus. Item omne quod habet trinam dimensionem est corpus. sed lumen in medio habet trinam dimensionem quia diffunditur secundum omnem positionem et non tamen est in superficie immo penetrat aerem usque ad profundum. ergo videtur quod lumen in medio sit corpus. Item esto quod sol esset et esset ipsum spatium vacuum cum sol potens sit in virtute lucis absque adiutorio intrinseco lumen suum diffundere non habet resistens et in illo spatio vacuo nullam habet resistentiam in quo debet lumen suum diffundere sed lumen non esset in tali corpore sustentamento quod videtur quod esset sua per se causa et non spiritualis hoc constat quod corporalis. Item quod potest generare corpus scilicet ignem per suam multiplicationem ergo lumen in medio est corpus. Ad oppositum philosophus in secundo de anima. lumen non est corpus nec defluxus corporis. Item si vero nobis per suum oppositum mutuum scilicet oppositum tenebrarum privationis si ergo privatio non est corporis. sed forme lumen et non est corporis sed forme. Item hoc videtur per motum. nullum enim corpus movetur subito secundum motum. sed lux subito alterat quia in instanti ab oriente venit in occidens. ergo lumen non est corpus. Sed tu dicas quod non movetur subito sed repente movetur. id est imperceptibiliter de aliquo spatio in maiori spatia possit fieri in successio. sicut patet in sono. contra. Item nullum corpus velocius movetur quam corpus mobilis primi quia ille motus est perfectissimus omnium motuum et ideo velocissimus. sed lumen ab oriente in occidens multo citius movetur quam moveatur celum primum quia lux in instanti et celum in xxiiii horis. ergo lumen non est corpus. Item nullum corpus simul et semel movetur ad oppositas partes quia diffinitiones sursum et deorsum. et retro ad ante et a sinistris. ergo non potest esse corpus. Item impossibile est duo corpora in proximitate et non sese augmentantia esse simul sed lumen et aer est in proximitatem et ipsum aerem non augmentat et tamen est simul ergo non est corpus. Quod autem impossibile sit duo corpora simul esse philosophus dicit et ad hoc sunt rationes que possunt adduci ad plenum quia inducuntur in textu. ubi agitur de penetrabilitate corporum glorificatorum. Item nullum corpus habet suum esse in fieri continue. sed lumen in aere habet suum esse in fieri quia continue egreditur a sole sicut dicit auctor. ergo impossibile est corpus esse. Item si lumen est corpus aut est ex aliquo aut est ex nichilo. Si ex nichilo ergo est a creatore. ergo lumen est a solo deo et non ipsius sit creare. si ex aliquo vel ex quo ex quo aut est corpore a quo creatur aut ex corpore in quo suscipitur. quia lumen producitur ex aere. esset enim impossibile manere recedente sole. Si ex corpore a quo creatur. ergo videtur quod corpus illuminans in emissione luminis ad parum de sua substantia et minuitur in tantum quod iam sol deberet esse consumptus. Et . ad predictorum intelligentiam notandum quod hec iiii fuerunt opiniones quidam enim voluerunt dicere quod tam lumen quam radius in medio corpus est et egressus ipsorum radiorum ab ipso sole est sicut egressus rivulorum a fonte. sicut enim a fonte procedunt rivuli. que sunt corpora et recedunt ut est fonte sicut dixerunt esse in radiis et sole. et si tu obicias eis quod videtur quod substantia solis et aliorum luminarium iam esset pene consumpta. respondebant quod sicut non consumitur substantia fontis pro eo sicut fit emissio sic fit in restauratio sicut dixerunt quod non consumitur substantia solis pro eo sicut quod extra emittit lumen suum sic in se trahit. sicut virtute radiorum vapores ad se trahit superius ex quibus restauratur sicut corpus alimento adhuc ut si deficiat in decrescat et hec videtur sensisse sicut ponunt qui ista est contra philosophiam que dicit corpora celestia esse omnino incorruptibilia. Secunda vero positio est quod lumen est corpus et sunt radii et processus ipsorum radiorum a sole est sicut ramorum a radice maxime sicut dicunt quod secundum radii possunt se producere arborem ad mensura virtutis sicut forte fuit in principio fuerit uberiorum conditione et sicut radii non diminuuntur. sed producunt arborem et tamen diceretur sequitur ramus a nulla radice exeuntes non quia de novo egrediantur sicut dixerunt et in sole radius est hic et .n. dicunt sole tamquam origine et principium lucis fecit simul cum eius ramificatione radiorum sibi dedit et sol continue dicitur illos radios emittere quia illi radii numquam separantur a sua origine. sed sicut motus sic radii consistunt non novi generantur eosdem radios quos emisit a principio creationis emittit et in nunc. Sed esto quod sol obscuraretur sicut in passione christi creditur esse factum tamen videtur quod oporteret extinctos radios renovari et iterum de novo creari. si corpora esset. Tertia positio est ad tam lumen quam radius in medio corpus est et processus eius quantum ad formam est a sole. quantum vero ad materiam est a creatore. dicunt enim quod sol spectat ad perfectionem universalis ut sicut est angelus creatura quantum ad materiam et formam immediate est a deo. ut anglicus quantum ad conditionem ad formam est a deo immediate et quantum ad materiam a deo sed id non videtur probabile est dicunt numquam crevit materiam proprie formam

1 opinio

2 opinio

3 opinio

utrum lumen sit corpus an qualitas corporalis

aliqualiter licet autem quod lumen habeat potentiam spiritualem dicatur ad improbabile esse originem luminis ex luce [illegible] tamen [illegible] imperfectam per hoc quod dicunt lumen in medio esse corpus. tamen [illegible] ipsius diffusionem que sic dicta est tamen in ipso coexistentia in aere in primis est cum in ipso ipsius productione. quod non est extra nec unquam separatur ab eius existentia, immo sic continue est in continue generatur [illegible] lumen habet permanentiam solis influentia et ideo [illegible] corporis [illegible] phisice. quod lumen et radius si noceret [illegible] a luce habet ortum nec est corpus nec corporis defluxus sicut rationes ad hoc inducte ostendunt. Si autem dicatur videmus aer illuminatur [illegible] lumen aeris [illegible] experimur sic isto modo radius et lumen potest dici corpus tamen proprie accipiendo lumen et radius in medio corpus non est. Ad id quod primo obicitur quod motus localis, dicendum quod sic videmus in specie generata a colore quod duplex est motus [illegible] per diffusionem procedendo a corpore [illegible] usque ad perceptum. Alius autem movetur [illegible] in speculo ad motum corporis obiecti et primus non est motus localis sed generationis. Secundo modo motum non movetur per se sed per accidens. Sic intelligendum est in proposito quod motus luminis qui est per egressum ipsius a corpore lucido non est proprie loci mutatio sed magis luminis generatio et diffusio et per hoc patet [illegible] quod fit subito in spatio quantumcumque magno. motus vero alius qui est per delationem ipsorum radiorum sicut etiam est in ipso sole, iste est solum per accidens sicut motus [illegible] ad motum sui principii influentis. et tamen [illegible] corpus non est [illegible] de lumine quod se habet ad corpus luminosum per modum virtutis [illegible] fluxe. unde [illegible] dicitur [illegible] lumen quod ex ipso producitur [illegible] ignem et non ponimus [illegible] organum igitur esse quod ex ipso est lumen virtute non magis naturale. Ad id quod obicitur quod radii repercutiuntur a corpore, dicendum quod repercussio aliquando ab aliquo potest esse duplex: quedam ex commissione duorum sibi invicem obviantium sicut pila repercutitur a pariete; quedam ex incapacitate patientis ad suscipiendum virtutem agentis, et sic repercutitur radius a corpore denso et opaco. Solis enim [illegible] ad corpus luminosum habet virtutem diffundendi lumen usque ad spatium determinatum et sic virtutes finite et quamdiu se extendit illa virtus multiplicans lumen si susceptibile sit ydoneum. Cum non [illegible] ulterius virtutis [illegible] ad corpus quod non est ydoneum ad eius susceptionem. hoc ipso quod lumen non potest se multiplicare [illegible] multiplicat retrorsum non ex virtute corporis resistentis sed ex virtute principii moventis. unde est sicut repercussio radii in aqua mota aquo motu radius non quia aqua sit principium movens sed principii virtus radium producentis que occasione accepta ab aqua potest radium reflectere et occasione accepta ab eadem potest reflexionem variare et in radium movere. [illegible] in [illegible] impossibile est non corpus a corpore repelli. dicendum quod si est ad [illegible] non corpus quod sit species [illegible]. Si autem est [illegible] non corpus quod indiget corpore deferente, [illegible] absque dubio repelli potest sicut predictum est in luce et manifestum est in ymaginibus que resultant in speculo propter appositionem plumbi cum vitro corpore quod est opacum. Si enim esset solum vitrum per se quod est corpus pervium transiret species et non reducatur ad oculum. sed patet per sensibile experimentum. Ad illud quod obicitur quod fit intersectio et confractio radiorum, dicendum quod hoc dicitur ratione aeris continuati que ex virtute radiorum [illegible] esse cum habet subtiliari et moveri et ratione illius dicitur in radiis confringi [illegible] ex multiplicatione et [illegible] per progressum et regressum fit quedam multiplicatio et aggregatio luminis et subtiliatio aeris esse corporis [illegible] ex quo contingit effectum caloris radiis intendi et ignem [illegible] per calo-

-ris intensionem exarere sic subtiliato generari. Ad id quod obicitur quod lumen habet etiam divisionem in medio, dicendum quod divisionem potest habere duplex vel ex se vel ratione eius in quo est. Si ex se sic est corpus, si aliunde non. Sic enim habet etiam divisionem albedo in cerusa et nive. Quod sic albedo et cetera. Ad id quod obicitur quod si esset solem esset vacuum quod illuminat, dicendum quod licet hoc aliqui dixerint tamen non videtur verum nec probabile. Philosophus enim sentit in secundo de anima cum dicitur quod privatum non est videre, et augustinus libro [illegible] confessionum in principio dicit sic: nisi lux esset, si esset vel si esset, [illegible] multitudo. Ratio est contra hoc quia cum lumen sic forma corporalis indiget medio deferente et si tu queras quid impediat dico quod hoc non est propter presentiam impedientis sed propter absentiam adiutorii sicut si aliquis habens magnam famem et carens cibo non potest comedere non quia impediatur sed quia non adiuvatur. Ad id quod obicitur quod lumen generat corpus, dicendum quod lumen non agit propria virtute sed virtute corporis luminosi. corpus autem luminosum non educit corpus [illegible] sed solum [illegible] ad formam et ideo cum lumen sit illud per quod agit non oportet lumen esse corpus. sed sufficit quod sit forma corporalis.

Secundo queritur utrum lumen sit forma substantialis vel accidentalis et quod sic forma accidentalis videtur quod advenit rei complete in esse est accidentale. sed lumen advenit aeri iam completo in esse. quare est accidentale. Item quod adest et abest preter subiecti corruptionem est accidens. lumen adest et abest preter subiecti corruptionem quare est subiectum [illegible] et cetera. Item sicut se habet color ad corpus terminatum ita se habet lumen ad corpus transparens. sed color est accidens in corpore terminato. ergo lumen est accidens in corpore transparenti. Item si unum oppositorum in subiecto est accidens et reliquum est accidens. sed obnubilatio accidit ipsi aeri, ergo patet idem et in luminatio. Item impossibile est duo accidentia eiusdem speciei esse in eodem subiecto quia accidens numeratur per subiectum [illegible] est sed duo lumina sicut [illegible] sunt in eadem aeris medio. ergo impossibile est lumen esse accidens aeris. Item accidens est generatur ex principiis [illegible] subiecti habet ortum et cum resolvitur resolvitur in subiectum. sed lumen nec educitur ex aere nec resolvitur in aere. ergo lumen non est accidens aeris et constat quod est in aere. ergo si eius non est accidens nullius est accidens. Item nullum accidens transit a subiecto in subiectum. sed radius mutatur ab una parte aeris in aliam et lumen similiter. ergo lumen accidens esse non potest. Item nullum accidens manet in moto cum motu eo in quo est. sed radius manet in moto aere. ergo radius non est. Si tu dicas quod hoc esse propter hoc quod lumen in medio habet esse spirituale [illegible] solum obicitur contra hoc quia radius et lumen habet esse operatum naturale et principium operationis naturalis. ergo videtur quod sit in aere et cetera non spiritualiter et abstracte. Respondeo dicendum predictorum intentionem cum nos dicimus quod esse hoc est triplex modus dicendi quorum quia supponit lumen in medio esse formam tamen quamdam aliqui [illegible] enim dicunt quod lumen immediatum est substantia existens tamen in medio per modum accidentis quia non est ipsi aeri substantiale et hoc dicunt propter hoc quod generatio luminis aucte est [illegible] in materia immutatorum et ideo est sicut substantiale in suo fonte, dicunt lumen substantiam esse in medio, hunc modum concedi habet accidentale magis esse lumine et ideo non videntur concedere esse sed solum diversitatem videantur per modum concedi sunt per esse. Sed quia lumen in medio est id quod potissime sustinetur et [illegible] alia sustinentur [illegible] ideo quod lumen in medio accidens est. [illegible] enim calor a corpore luminoso vel magis fulgidum est et in esse accidens per comparationem ad principium a quo dicitur et quod est accidens per comparationem ad subiectum in quo quia advenit in completo et potest adesse et abesse preter subiecti corruptionem. et in plenam rationem accidentis habet lumen in medio non tamen per comparationem ad id accidit. enim habet comparari ad subiectum sicut ad subiectum ad causam unam non et sic huius duobus modis habeat comparari ad subiectum non tamen ad eandem quia ad aerem comparatur sicut ad subiectum quia est in eo, ad corpus luminosum sicut ad principium quia est ab illo.

Sed quia lumen proprie est immediate existens habet se ipso sim[illegible] ... ita quod positum super illuminationem ... [illegible] ... parte medii habet suam conclusionem ... [illegible] ... non est tria [illegible] quod lumen immediate nec est [illegible] actualis ... quia non habet esse tale et materiale ... sed spirituale et abstractum ... unde dicatur quod sic comparatur species coloris immediate ad colorem existentem in corpore luminoso ... sic lumen immediate ad colorem existentem in corpore luminoso ... [illegible] ... non solum [illegible] esse in aere per modum spiritualem ... [illegible] ... sufficiat dicere quod [illegible] videatur esse valde [illegible].

[illegible]

eo [illegible] est [illegible] et ei coniungitur inseparabili vinculo. hoc autem non est [illegible] quia lumen [illegible] sit in aere [illegible] a corpore luminoso et ab illa [illegible] dependet ... non est in aere sicut in sustentante sed sicut in deferente ... [illegible] ... influente. [illegible] ab aere suscipitur et ob hoc dicit dyonisius [illegible] ... [illegible] ... et sic certa est hec questio [illegible] patet.

Item super ista sunt dubitationes [illegible] ... dubitatur de hoc quod dicit ... dies computatur de vespera in vesperam ... [illegible]

[illegible]

[Marginal notes, left: p(ri)mo — 2(us) — 3(us) — 4(us)]

[O]Bi(ciunt) q(uidam) q(uod) c(um) q(uod) de illa luce f(ac)tu(m) sit .iiii. mod(is) ad hoc r(espon)di(tur) quor(um) duos magi(ste)r tangit i(n) l(itte)ra. p(ri)m(u)s e(st) q(uod) luminarib(us) celi f(ac)t(i)s illa redacta i(n) p(er)iacentia u(e)l [illegible] q(uia) n(on) erat f(ac)ta n(isi) ad facienda(m) qu(an)dam distinctione(m) dier(um) seruplena(m) q(ua) p(er)f(e)c(t)a in re dut. Un(de) sumpta e(st). s(ed) h(oc) n(on) p(otest) e(ss)e (con)t(ra) r(ati)o(ne)m (con)t(ra) l(itte)ram q(uia) deus debet op(er)a .vi. dier(um) p(er)p(etu)a u(e)l q(uod) sine p(er)itur. Sed mod(us) d(icen)d(i) e(st) q(uod) illa lux simpl(ici)t(er) man(sit) (et) i(n) for(m)a sua n(on) mutata nec dis(solu)t(a) q(ua)m adu(n)at(io)n(em) p(er) (con)iunctione(m) sui ad sole(m) n(on) t(ame)n est frustra q(uia) ip(s)i(u)s sol(is) auget effectu(m). S(ed) q(uia) diffi(ci)le est assig(nar)e q(uem) effectu(m) h(abe)at c(um) sole id(e)o e(st) t(er)ci(us) mod(us) d(icen)di q(uod) ex ip(s)a f(a)ct(u)s sit sol (et) i(n) eo saluat(ur) tamq(uam) i(n) re eiusde(m) g(e)n(er)is. S(ed) q(uia) n(on) u(idetu)r sc(ri)ptura exp(ri)me(re) q(uod) d(icitu)r p(os)t p(ri)mu(m) die(m) p(ro)duxit noua(m) luce(m). S(ed) solu(m) luminaria distinxit id(e)o est q(uar)ta op(ini)o q(uod) ex illa luce f(a)c(t)a sunt cor(pora) luminaria m(u)l(t)a que p(ri)ncipali(te)r s(u)nt sol u(e)l s(u)nt u(e)l aliq(ua)n(do) uolen(tes) q(uia) i(n) imag(ine) creatu(m) cum loc(us) accipiebat q(uod) sibi d(e)b(itu)s p(ro) n(atur)a(m) deputabat (et) sic patu(i)t obi(ectio) q(uia) n(on) s(u)nt i(m)m(er)s(a) in ea corrup(t)a n(ec) (con)uolen(tia) s(ed) q(ua)dam maior (et) p(er)f(e)c(t)ior distinctio. Q(uo)d aut(em) d(icitu)r da(m)na(ta) op(er)a p(ri)mi diei fuisse p(er)f(e)c(t)issima hec d(icitu)r p(er) p(ro)paratio(n)e(m) ad alia cor(pora) q(ue) a luce lume(n) recip(iu)nt influen(tia)m n(on) p(er) p(ro)p(ar)atio(ne)m ad lu(min)aria q(ue) ex ip(s)a luce for(ma)ta. [I]te(m) q(ueritur) de hoc q(uod) d(icitu)r: dix(it) deus fiat. i(d est) non t(em)p(or)ali nec sono uocis s(ed) i(n) u(er)bo deo co(a)et(er)no u(e)l .n. hoc esse filiu(m) statim .n. c(um) dix(it) d(eu)s res f(a)c(t)e sunt sic dic(itur) in ps. dix(it) (et) f(a)c(t)a s(unt). q(uia) e(st) p(ro)ductio rer(um) sit t(em)p(or)al(is) d(ict)io n(on) fuit et(er)na. [I]te(m) dicitio et(er)na n(on) d(icitu)r d(eu)s n(on) semel sic(ut) sic d(icitu)r i(n) ps. semel locut(us) e(st) d(eu)s. s(ed) c(um) p(ro)dux(it) op(er)a .vi. in p(ro)ductione cuius op(er)is dix(it). g(o) id dic(itu)r n(on) est fuit n(on) uni(us) solu(m) (con)tra t(ame)n p(ro)p(ter) multos effectus (et) u(idetu)r q(uod) si addid(it) sc(ilicet) fac(tum) (et) semel dix(it) g(o) semel o(mn)ia fec(it). s(ed) n(on) semel fec(it) sic(ut) d(icitu)r sup(ra) p(ro)batu(m) e(st). g(o) n(on) simul dix(it) p(ro)p(ter) hoc q(ueritur) u(tru)m dic(er)e accipia(tur) n(on) t(em)p(or)al(iter) u(e)l et(er)nal(iter). (et) si et(er)nal(iter) quo(modo) deu(m) possit e(ss)e t(em)p(or)ale (et) si t(em)p(or)al(iter) quo(modo) dic(er)e t(em)p(or)ale potuit o(mn)e(m) c(re)atura(m) p(re)cede(re). [I]te(m) questio e(st) u(tru)m accipiat(ur) notio(n)al(ite)r u(e)l es(s)encial(ite)r. si .n. accip(itur) notio(n)al(ite)r quo(modo) poterit effectu(m) a(n)t(e) quo(modo) effect(us) c(re)atur(a)s q(uia) d(eus) dice(n)do p(ro)dux(it) (con)p(ar)at(ur) toti t(ri)n(ita)ti. Si n(on) e(ss)e(n)t(ialite)r quo(modo) pot(er)it d(icere) illud u(er)bi ad n(ostr)am ubi p(ro)p(ter) q(uod) f(a)c(t)a sunt o(mn)ia c(um) u(er)bum dicat(ur) p(er)s(ona)lit(er) sic(ut) i(n) p(ri)ma .ii. a(u)c(tori)t(a)tu(m) est. [R]e(spon)d(eo) q(uod) dic(er)e uno m(odo) (con)notat effectu(m) i(n) actu, alio m(odo) (con)notat effectu(m) i(n) h(abi)tu. t(er)tio m(odo) n(ec) i(n) h(abi)tu n(ec) i(n) actu d(icitu)r. n(am) uno m(odo) q(uod) actu ad exi(re) (et) sic dic(er)e e(st) aliq(ue)m effectu(m) effic(er)e i(n) q(ua)n(tum) dicitur exp(ri)mit se (et) hoc t(ame)n d(icitu)r d(eu)s dic(er)e su(am) c(re)atura(m) p(ro)duce(n)do i(n) q(ua) se declarat s(iue) ad ali(qu)e(m) i(n)spira(n)do. i(n) q(uo) n(on) (con)u(e)n(it) et(er)na de(monstratio) (et) sic plerumq(ue) accip(itur) i(n) sc(ri)ptura. (et) (con)notat effectu(m) actual(em). [A]liq(ua)n(do) u(er)o dic(er)e dic(itur) actu(m) q(ui) m(odo) n(on) t(ra)nslatu(m) (et) hoc m(odo) d(icitu)r in (com)paratio(n)e ad u(er)bum (con)ceptu(m) p(er) q(uod) dicu(n)t(ur) s(cilicet) (et) o(mn)ia loq(ui)t(ur) p(er) q(uod) m(odo) accip(itur) in ps. semel locut(us) est d(eu)s. glo(sa) .i. filiu(m) genuit in q(uo) o(mn)ia disposuit. (et) sic dic(er)e (con)notat effectu(m) i(n) h(abi)tu q(uia) dic(er)e i(m)portat disposit(ione)m (et) ad disposit(ione)m s(e)q(ui)t(ur) [illegible] t(er)tio m(odo) dic(er)e d(icitu)r act(us) i(n)tellect(us) (et) absolutu(m) (et) hoc m(odo) d(icitu)r a(n)gel(us) q(uod) dic(er)e n(on) e(st) a(liu)d q(uam) uide(n)do i(n)tueri (et) sic a(liu)d q(uam) p(ro)p(rie) d(icitu)r s(cilicet) alia (et) hinc dic(er)e n(on) r(espon)de(n)t u(er)bum (con)ceptu(m) q(uia) h(oc) m(odo) id p(er)t(inet) (et) deu(m) (et) quo d(icitu)r q(uia) .n. p(er) se ip(s)u(m) (et) sic n(on) (con)notat effectu(m) n(ec) actu n(ec) h(abi)tu. [S]i g(o) q(ueritur) q(uo)m(odo) accip(itur) dic(er)e i(n) r(er)u(m) p(ro)duct(io)ne d(icen)d(u)m q(uod) p(ote)st accipi p(ri)mo m(odo) s(ed) p(ro)ut (con)notat effectu(m) i(n) actu (et) t(unc) dic(er)e id est q(uod) p(ro)duc(er)e n(on) e(st) u(e)l nugatio e(st) d(icere) dix(it) d(eu)s fiat q(uia) n(on) t(ame)n i(m)portat ip(s)am actione(m) sic. s(ed) (et) p(ro)ut e(st) ad ip(s)i(us) manifestatio(ne)m (et) p(ro)ut(er) sc(ri)pta u(er)bu(m) d(ic)i u(er)bo fac(tu)m ut in hoc (con)iu(n)at(ur) q(uod) d(eu)s max(im)e facil(ite)r p(ro)duc(it) singula. n(on) q(uia) aliq(ua) uox c(re)atura(m) p(ro)duc(ti)o(n)e(m) a(n)teced(er)et (et) s(ucce)de(re)t i(n) diuisis dieb(us) p(ro)pt(er) plurificari. n(on) r(ati)o(n)e p(ri)n(cipalite)r sig(nificati) s(ed) (con)notati. s(icut) p(atet) q(uia) plurim(um) p(ro)ductor(um) plures s(u)nt p(ro)ductio(n)es passiue. [P]ote(st) t(ame)n accipi s(ecund)o m(odo) (et) sic e(st) s(ens)us. dix(it) .i. filiu(m) genuit i(n) q(uo) o(mn)ia disposuit (et) p(er) q(uem) o(mn)ia p(ro)dux(it). (et) sic exponit b(eatu)s aug(ustinus). c(um) d(icitu)r q(uod) uox d(e)i ad n(ostr)am ubi p(er) q(uod) o(mn)ia f(a)c(t)a sunt refer(tur) (et) ad id d(icitu)r sc(ilicet) c(re)atura(m) f(ac)ta sic(ut) ad disposit(ione)m s(e)c(un)d(u)m op(us) n(on) imediat(e) ut e(ss)et sic q(uod) q(uia) p(ri)mo disponit. s(ed) p(ro) loco (et) t(em)p(or)e s(cilicet) sic(ut) diuinus dispo(sitio) ordinauit. (et) sic e(st) i(n) p(ro)posito n(on) d(eu)s p(ro)dux(it) n(on) t(ame)n c(um) filiu(m) genuit i(n) q(uo) disposuit s(ed) sic gr(adu)ando filiu(m) ab et(er)no disposuit se p(ro)ducturu(m) i(n) t(em)p(or)e sic p(ro)dux(it) i(n) t(em)p(or)e. In ip(s)a .n. disposit(ione) d(e)i et(er)na n(on) solu(m) erat q(uod) res p(ro)duce(re)tur. s(ed) i(n) q(uo) p(ro)duce(re)t(ur) (et) hoc in d(eo) (et) i(n) diuisis dieb(us) de(um) ea(n)de(m) i(m)portat disposit(ione)m (et) et(er)na(m) i(n) q(ua) sil(iciter) disponit et(er)nal(ite)r q(ue) s(ucce)ssiue p(ro)ducu(n)t(ur) ex t(em)p(or)e. sic e(st) p(ri)mo (et) s(ecun)do m(odo) p(ote)st h(oc) accipi dic(er)e. s(ed) s(ecun)do m(odo) mag(ister) p(ro)p(ri)e. t(er)tio aut(em) m(odo) n(on) u(idetu)r hic accipi q(uia) n(on) notat i(d est) aliq(ue)m effectu(m) n(ec) actu n(ec) h(abi)tu. n(ec) u(idetu)r i(n) illo t(er)tio m(odo) accipi p(ro) act(u) dice(n)di u(er)bi sic(ut) d(ictu)m fuit i(n) p(ri)mo li(bro) .d. xxvii. dic(er)e p(ro)p(ri)e n(on) est sicut illo. sic(ut) n(on) p(ro)p(ri)e u(e)l d(eu)s e(ss)e locutus n(on) u(idetu)r e(ss)e p(ri)mo n(on) t(ame)n t(er)tio modo accip(itur) [illegible] accipi dic(er)e n(on) u(idetu)r e(ss)e or(d)o i(n)p(ro)ba(n)d(u)s p(ro)pt(er) q(uod) satis r(ati)o(n)abil(ite)r u(idetu)r posse (con)cedi q(uod) a(liqu)a(n)do p(ri)ma loq(ui)t(ur) sc(ilicet) a(n)g(e)li. Si .n. iste act(us) q(ui) est d(icere) c(um) (con)uenit eis p(er) c(re)atur(a)s p(ote)st (con)uenire eis p(er) i(n)c(re)ata(m) u(e)l u(er)o [illegible] t(ra)nsu(m)pto. Iste t(ame)n mod(us) accip(iendi) n(on) (com)petit p(ro)posito (et) p(ro)pt(er) h(oc) patuit q(uo)d obi(ectu)m s(it). [I]te(m) q(ueritur) de h(oc) q(uod) d(icitu)r. In p(ri)n(cipi)o .i. in filio c(re)auit d(eu)s c(e)l(u)m (et) t(er)ra(m). s(ed) .n. c(re)atio mutatio e(st) (et) i(n) filio n(on) mutat(ur). g(o) i(n) filio n(on) c(re)at(ur). [I]te(m) q(ueritur) q(uia) ista accip(itur) pat(er) est in filio (et) c(re)at i(n) filio i(n) q(uantum) h(oc) p(ro)p(ositi)o (con)refert (et) ad ub(ic)u(m)q(ue) c(re)andi (et) ad u(er)bum op(er)andi. hec aut(em) n(on) recip(itur) pat(er) e(st) p(er) filiu(m) (con)u(er)tit(ur) ista [illegible] recipiat(ur) pat(er) op(er)at(ur) p(er) filiu(m) q(ue) t(ame)n i(n) q(uo) [illegible] i(m)portat h(ec) p(re)p(ositi)o. p(er) e(st) d(icen)d(um) q(uod) pat(er) c(re)at p(er) filiu(m). [R]e(spon)d(eo) q(uod) h(ec) p(re)p(ositi)o p(er) [illegible] d(icen)d(u)m q(uod) p(ote)st c(re)at p(er) filiu(m). p(ro)p(ter) i(m)portare ca(usali)t(at)e(m) (et) p(ote)st i(m)portare y(po)stasi(m) (et) ca(usa)li(tat)e(m) ut c(um) d(icitu)r o(mn)ia s(un)t i(n) eo. y(po)stasi(m) ut c(um) d(icitu)r pat(er) e(st) in filio. h(ec) aut(em) p(re)p(ositi)o p(er) q(ua)m e(st) de se i(m)portat ca(usa)li(tat)e(m). dico i(gitu)r q(uod) (con)uenit d(icere) d(eu)s op(er)ari i(n) filio. (et) r(ati)o(n)e y(po)stasis q(uia) p(ote)st op(er)ans e(st) in filio. (et) r(ati)o(n)e ca(usa)litatis q(uia) filius e(st) ca(usa) effect(us) p(ro)ducti a p(at)re. (et) id(e)o h(ec) p(re)p(ositi)o in c(um) suo ca(usa)li accip(itur) i(n) diuinis c(um) ubiq(ue) absolut(e). (et) t(ame)n t(ra)nsitiue r(ati)o(n)e dup(lic)is h(abi)tudi(ni)s s(cilicet) ca(usa)litatis (et) y(po)stasis. h(ec) a(utem) p(re)p(ositi)o p(er) q(uia) i(m)portat h(abi)tudi(ne)m ca(usa)e (et) p(ri)ncip(ii) n(on) recip(itur) n(ec) i(n) ul(timo) u(er)bo q(uod) i(m)portant aliq(ue)m effectu(m) u(e)l c(um) filius h(abe)t ca(usa)li(tatem) cu(m) (et) id(e)o recip(itur) q(uod) p(ote)st op(er)atur p(er) filiu(m) s(ed) t(ame)n n(on) recipit(ur) q(uod) p(ote)st sit p(er) filiu(m). s(ed) h(oc) plani(us) d(i)c(tu)m e(st) i(n) p(ri)mo li(bro) .d. xxxi. (et) id(e)o ad p(re)sens sufficiant hec.

[D]ix(it) q(uo)q(ue) d(eu)s fiat firmamentu(m) (et) c(etera). Su(pra) eg(it) magi(ster) de p(ro)ductio(n)e u(e)l for(mationis) q(uia) e(st) q(uasi) g(e)n(er)ale p(ri)mi distinguende c(re)aturas cor(porales) for(mas) in hac p(ar)te agit de p(ro)ductione r(er)u(m) q(uantu)m ad for(mas) sp(eci)ales (et) q(uonia)m q(ua)dam res s(unt) simplices q(ue)da(m) mixte. s(ed) q(ue)da(m) s(unt) i(n) sen(sibi)les q(ue)dam sensibiles id(e)o p(ar)s ista h(abe)t duas. in p(ri)ma agit magi(ster) de p(ro)ductione simpliciu(m). (et) i(n)se(n)sibiliu(m). In s(ecund)a u(er)o de p(ro)ductione mixtor(um) (et) sensibiliu(m) i(bi) .d. xv. Dix(it) q(uo)q(ue) d(eu)s p(ro)ducant aq(ue) rep(ti)le (et) c(etera). (et) q(uonia)m cor(porum) simplicium insen(sibi)lia s(unt) i(n)simpl(ici)a d(icitu)r a(lte)ra .n. s(unt) (con)tinentia a(lte)ra (con)te(n)ta. id(e)o p(ar)s p(ri)a h(abe)t duas. in p(ri)ma ag(it) de p(ro)ductione (et) distinctione cor(porum) q(uantu)m ad res (con)tinentes. in s(ecund)a u(er)o q(uantu)m ad res (con)tentas u(e)l (con)tinentas. Dix(it) d(eu)s (con)g(re)gentur aq(ue) (et) c(etera). p(ri)ma p(ar)s in q(uibu)s s(cilicet) agit de reb(us) (con)tinentib(us) utpote de celis (et) celor(um) distinctione h(abe)t .iiii. p(ar)tes. i(n) p(ri)ma det(er)minat celor(um) n(umer)am. s(ecund)a tangit q(ua)ntu(m) de figura i(d est) c(ir)c(u)l(ari) (et) c(ete)ra. Sunt ta(m)q(uam) firmamenta quit(ur) de motu i(d est)

[Marginal note beside left column: (et) e(ss)e(n)tia fuit q(uia) n(on) p(er)tinet filio d(e)i in d(icere) q(uod) id dic(er)e n(on) fuit n(isi) s(emel)]
[Marginal note beside right column: i(d est) (con)t(ra)]

... ad intellectum autem huius partis notandum quod de celis requiruntur hic tria. Primo quod celestia ... Secundo quod est de eis quantum ad figuram. Tertio quod est quantum ad motorem ... Circa primum queruntur duo. Primo de natura celi cristallini. Secundo de natura celi firmamenti.

Circa primum sic proceditur quod cristallinum ... celum sit de natura aque, et quod sic videtur per auctoritatem Scripture. Genesis i: Fiat firmamentum in medio aquarum et dividat aquas ab aquis ...

[illegible]

narrant in aqua quam autem ad naturam quintam simpliciter differt. ille enim aquam [illegible] secundum quales nec apparet esse decorsum quoniam vero ad naturam quintam frigiditatis plurimum conveniunt plurimum distant. conveniunt enim in hoc quod utraque aqua sit frigide essentie. differunt autem in hoc quod iste sit frigide fortune. ille vero [illegible] et sic patet quod non aqua corpus accipitur in primaria [illegible] distinctione alia per formam [illegible] ut dicitur supra dictum fuit. sed aliam per [illegible] vel ille vertatur ut fiat firmamentum in medio aquarum aliam propter elementa aquarum conveniunt congregatur aqua in locum unum et arida patet quod sicut firmamentum ut sit aqua [illegible] dicitur supra et ante [illegible] quia id [illegible] persuadere patet in quo non sunt ille aque elementares sunt celi. est iste aqua nec quantum ad corruptibilitatem nec quantum ad quantitatem nec quantum ad ignobilitatem nec quantum ad gressionem [illegible] ad [illegible] passiones que conveniunt vocet ad opponendum adducere. hec quidem vera doctrina satis sustinere possumus probabilitatem et ut videatur sibi obviare hoc autem principue attendendum est ne in terra [illegible] ad [illegible] alterare melius est enim propter dubitare quam ad temeritatem diffinire.

Ad id vero quod dicitur quod ultima quod [illegible] nomine aquarum censeatur celum [illegible] non sit de natura aque iam patet [illegible] hoc enim dictum est quod conveniant non solum in perspicuitate sed etiam in frigiditate sed in perspicuitate formali in frigiditate essentie.

Et si tu obicias quod firmamentum conveniat similiter in perspicuitate arguens ab [illegible] non convenit eo modo firmamentum et aqua in perspicuitate quo modo celum aqueum convenit. cum aqua enim in perspicuitate [illegible] non tantum est unius susceptiva sed perspicuum aeris. sed in quantum tecnica sit per experientiam omnis metallum ad ponderis [illegible] nature [illegible] aque [illegible] videbis [illegible] ab aqua [illegible] diu probari [illegible] quod per se non lucet de nocte. convenit [illegible] et aqua in frigiditate sed essentie sicut dicit Basilius [illegible] ex hoc sequitur quod possit calefieri [illegible] sicut sol [illegible] calefaciat [illegible] formaliter in frigiditate. sed solummodo per frigiditatem [illegible] opponitur [illegible] cuius [illegible] patet omnia quesita esse illius celi aquei naturam.

Secundo queritur de natura firmamenti et quod videtur sit celum de natura ignee elementi et quod sicut videtur potior pars sancte scripture quidem nullam facit mentionem de productione ignis. ergo si ipsum est nobilissimum elementum eius productio non debuit pretermitti nisi quod saltem intelligatur nomine celi.

Item hoc videtur auctoritate Augustini qui [illegible] ad litteram in libro de civitate dei dicit tria vero corpora media [illegible] humorem et humidum aerem et lucem. si ergo firmamentum est ad de corporibus mediis non est terra nec est aqua nec aer ergo est ignis.

Item Hugo de Sancto Victore exponens id in principio creavit deus celum et terram dicit celum primo in de sacramentis. ibi namque terra erat ipsum [illegible] elementum et celum erat levius et nobilius [illegible] sic tenebatur cum quo [illegible] iacens tunc suspensa ferebatur et id opus omnium corporum sui celestium [illegible] formidorum [illegible] continebat ex hoc sequitur quod firmamentum sit de natura firmamenti.

Item hoc videtur ratione. sed quatuor [illegible] debent esse corpora quod sunt de constitutione mundi primaria. quod [illegible] firmamentum est corpus mixtum vel est de natura [illegible] elementorum sed non est mixtum nec de natura terre elementorum in [illegible] ergo est de natura ignis.

Item tres sunt species ignis scilicet ignis carbo ignis lux ignis flamma. sed firmamentum est [illegible] ergo videtur continui sub tertia specie ignis.

Item equalitas inest igni [illegible] ergo si ad maximam calefactionem [illegible] ignis sed corpora celestia maxime calefaciunt inferiora sicut patet in sole ergo [illegible] igneam naturam.

Sed

oppositum est [illegible] philosophi in libro de celo et mundo quod [illegible] quatuor corpora ponit esse corpus quintum ipsum vero dicit esse incorruptibile et incorruptibile [illegible] non habent eandem formam complexionem sed firmamentum [illegible] est incorruptibile ignis elementum [illegible] corruptibile ergo non est eiusdem nature.

Item corporum habentium diversos motus naturales diverse sunt nature sed firmamentum et ignis habent diversos motus naturales quia ignis tantum [illegible] motu vero firmamentum [illegible] motu orbiculari ergo firmamentum est igni alterius nature. Si tu dicas quod ille modus non est [illegible] forma [illegible] quia si [illegible] motus in aliquo corpore non naturalis est [illegible] ad corpus [illegible] sit [illegible] ergo [illegible] ponere ad corpus [illegible] moveret motu orbiculari quod firmamentum [illegible].

Item si firmamentum esset igneum [illegible] inflammaretur corpus maxime propria [illegible] maxime [illegible] quod statim totum aerem absorberet. Si tu dicas quod [illegible] hoc non videtur quia [illegible] sic res [illegible] admisceret sicut dicitur [illegible] vii de ci. dei [illegible] propter motum firmamenti [illegible] hoc [illegible] esse [illegible] sed [illegible].

Item nobilius est corpus quod non habet contrarium [illegible] si ponere est corpus habentia contrarietatem erit ponere corpus [illegible] contrarietate immune sed hoc non est nisi corpus celeste. ergo firmamentum non habet contrarium sed igitur elementum habet contrarium ergo non erit de natura eius.

Item si aliqua divisa reducuntur ad concordiam per aliquod [illegible] quod id non habet naturam alicuius illorum sed quod potentius sit super omnia sed firmamentum sua influentia [illegible] elementa contraria concordat ergo non est de natura alicuius elementi.

Respondeo dicendum est quod in hiis questionibus declarande videntur [illegible] expositores sacre scripture contradicere philosophis. [illegible] enim philosophi [illegible] elementa posuerunt celum [illegible] quintam quod dixerunt esse corpus [illegible] et elevatum a contrarietate et [illegible] hoc esse [illegible] [illegible] non [illegible] ponere [illegible] corpora et sentire videtur [illegible] firmamentum esse igneum sed [illegible] satis evidenter persuadeat firmamentum esse alterius nature quam sit ad firmamentum elementum propter motum quem non latet [illegible] propter [illegible] variorum [illegible] non absurde dici [illegible] philosophos in hac parte non sensisse et doctores [illegible] ab eis in [illegible] non discrepasse [illegible] videantur [illegible]. Sic enim patet ex verbis [illegible] in pluribus locis [illegible] elementum ignis denotat a perfectione [illegible] philosophi maxime igne notificat propter candorem [illegible] in [illegible] in igne [illegible] ipsum firmamentum igne dicunt corpus [illegible] non [illegible] habent unam formam [illegible] specialissimam. sed quia [illegible] participant quandam rationem analogice [illegible] corpus firmamentum [illegible] est a [illegible] generabilitatis et [illegible] participat in quadam [illegible] igitur [illegible] habet [illegible]. hic est quod philosophi dixerunt ignem et firmamentum alterius et alterius nature esse et de testimonio adducunt quod ignis [illegible] motu directo [illegible] celum non quia [illegible] non habet motum orbicularem [illegible] solus motus est simplex qui caret contrarietate. in hoc [illegible] et [illegible] est non [illegible] ostendentes quod firmamentum et ignis elementum non sunt [illegible].

Ad id quod obicitur quod scriptura non facit mentionem de igne dicendum quod [illegible] non facit mentionem de aere in separatione aquarum a terra [illegible] est distinctio elementorum [illegible].

Ad id quod obicitur de Hugone iam patet [illegible] celum [illegible] igne [illegible] participationem [illegible] sicut dictum est supra quod celum cristallinum censetur nomine aque quia aliquam proprietatem eius [illegible] sic [illegible] ignis [illegible] sicut supra dictum est de aqua [illegible] est [illegible] alia caliditas [illegible]

levitas. propter quod motus motu qui est sursum in sphera perpetue ignis et firmamentum conveniunt. Contraria ignis et firmamentum sunt; propter distinctionem. In media non propter contrarietatem conveniunt propter distinctionem. Conveniunt utique in hoc quod tam ignis quam firmamentum est calidus effective. Differunt vero in hoc quod ignis est calidus formaliter, firmamentum vero minime. Sic ergo habent caliditatem … utique conveniunt. Ad primum quod obicitur quod tantum iiii sunt prime qualitates, dicendum quod verum est de qualitatibus activis et passivis. Sed … non sunt talia corpora que sunt in … habent aliquid illarum qualitatum sed solum illa que habent convenientiam ad constitutionem … mundi non solum hoc corpus … Sed in ad quod sit superius hoc sic prius ostensum est. Ad secundum quod obicitur quod lux est species ignis, dicendum quod non, tamquam lux est ignis species. Sed illa que est in materia … et hic est caliditatis … eandem materiam. Hic autem non est lux corporis quinti quamvis aliquo modo sit illi conformis.

Ad tertium quod obicitur quod corpus quintum calefacit, respondetur quod corpus quintum non calefacit per naturam caliditatis quam in se habeat sed per virtutem suam. Et hoc apparet in excursu et reflexione radiorum et speculum concavum generat ignem. Et si tu obicias quod nichil dat aliud quod non habet, ergo si celum non habet in se naturam igneam non magis aggravat ignem quam aerem. … quod in hoc instantia … ad calefactionem a motu. Sic et in proposito … et si tu queras quare magis generat ignem quam aerem cum non habeat cum ipso conformitatem, dicendum quod et si non habeat conformitatem in forma tamen virtus ignis maxime accedit ad eius naturam … ad hanc partem educendi multa que sunt in potentia in materia … quod sit ad illa indifferens magis educit quod nobilius est … desiderat quod melius est et ideo cum ignis sit nobilior magis educit ignem. Sed ad hunc maxime quod si corpora calefaciunt celestia per naturam … verum est hoc quod luna humectat et frigidat. Sed fortassis de hoc ad dicendum quod ad particularitatem tamen sufficiat quod aggregatio caloris a corpore celesti in hiis inferioribus vel in … radiorum aggregationem et intensionem ex quo … aer suscipiens illuminationem ab aliqua virtute divina ei data a prima conditione totam speciem … ad animalis. Quare et si non faciat corpora celestia formaliter calida quia sua natura non est ad formam … apta, intendens tamen in hiis inferiora inflammat ea cum sit … disponere in …

Consequenter queritur de illis quantum ad figuram. Et circa hoc queruntur duo. Primo queritur utrum celi habeant orbicularem figuram. Secundo queritur utrum habeant dextrum et sinistrum.

Quod autem habeant orbicularem figuram videtur. Et primo experientia. Sensus enim intuens in qualibet parte terre per aliquam quantum erat celum semper videtur … altum. Hoc autem non esset nisi haberet orbicularem figuram. Ergo et cetera. Item videmus sensibiliter motum circularem. Sed motus circularis non competit nisi figure circulari. Ergo celum est orbicularis figure. Item simplicissimo corpori simplicissima debetur figura. Sed celum est simplicissimum inter corpora cum sit … ergo simplicissimam debet habere figuram. Sed hec est figura circularis. Ergo et cetera.

Item ei corpori quod est maxime continentivum debetur figura capacissima. Sed celum est continentivum omnium sicut dicit Damascenus. Et figura orbicularis est capacissima sicut manifeste … ergo et cetera. Item corpori perfectissimo perfectissima debetur figura. Sed celum est perfectissimum omnium et figura orbicularis est perfectissima omnium figurarum sicut probatur in alia scientia maxime cum ea repleatur perfecto senario. Sexies enim repetitur in circulo … a circumferentia adiacentem. Ergo et cetera. Item corpori velocissimo debetur figura maxime ad motum ydonea.

Sed celum est velocissimum corporum. Figura autem maxime apta ad motum orbicularis. Ergo et cetera. Ad oppositum arguitur per … primo: qui extendens celum sicut pellem. Alia translatio sicut cameram. Ergo videtur quod celum se habeat ad modum tentorii vel … figure semicircularis. Item videtur cum in universo … omnia facta sunt propter hominem. Quare … est quod non valeat ad hominis usum. Sed si celum esset semicircularis figure sufficeret ad tegendum terram inhabitatam et ab hominibus. Ergo videtur quod situatur aut semicirculus. Item celum sicut solidissimum firmatum sicut dicitur in Job. Et hoc … ipsum nomen … firmamentum. Ergo maxime competit eius figura que maxime stabilis. Sed autem magis est semicircularis quam circularis. Ergo et cetera. Item si celum esset figure orbicularis ergo aut aliqua pars celi erit vacua aut multo plus distabit corpus … ab aliquibus beatis quam … a terra et ab una circumferentia celi ad aliam … in medio consistat. Ergo si non est congruum ponere quod aliqua pars empyrei vacua sit a continentia beatorum, nec est ponere tantam distantiam inter … et alia corpora beata, videtur quod empyreum non sit orbicularis figure. Et si hoc ergo nec cristallinum, et sic …

Responsio. Dicendum quod ad istam questionem … philosophia satis plane respondetur. Quamvis expositores sacre scripture videantur de ea loqui dubie. Hoc enim faciunt propter ipsius sacre scripture reverentiam non audentes explicare quod illa divina dispositione voluit obscurare. Vel hoc faciunt ad reprimendum humanam curiositatem volentes nos in hiis que … in lege et prophetis contentos esse et non ultra inquirere. Quamvis tamen curiositas in … non desistat. Necesse tamen doctores sacre scripture multa declarare que sine salutis dispendio possent de facili pretransire. Dicendum quod ad predictam questionem concedentes … rationes et attestationem dicentes celum habere figuram orbicularem et hanc maxime sibi competere tum ratione simplicitatis tum ratione capacitatis tum ratione perfectionis tum ratione mobilitatis sicut patet per predicta. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium de sacra scriptura quod dicitur celum sicut pellem esse extensum et sicut cameram, dicendum quod scriptura condescendens parvulis simplicitati eorum in vulgari frequenter loquitur, et tamen cum loquitur de celo de ipso loquitur sicut apparet sensui nostro et dicitur ad modum pellis vel camere extensum quantum ad nostrum … Ad secundum quod obicitur quod pars inferior empyrei non est utilis ad usum humanum, dicendum quod falsum est immo … si enim celum super nos … circulariter una pars sunt nobis de die alia sunt de nocte. Ad tertium quod obicitur quod celi solidissimum sunt firmati, dicendum quod firmitas illa non excludit mobilitatem … sed illa solum qui ad motum sursum et deorsum … motum rectum. Unde firmum dicitur celum quod non movetur ad locum. Licet tamen est mobile quia movetur … in loco. Et tali dispositioni magis competit figura orbicularis quam aliqua alia. Ad quartum quod queritur quod empyreum si circulare est undique sanctorum corporibus replebitur, dicendum quod et si non sit … et per quemdam modum … tamen … dicatur sive quod sint in uno semicirculo empyrei sive quod in toto non impedit utrumque ponere. Si enim in toto sunt … visui habebunt a dono potentie quo inde potuerunt utrumque videre. Si non sint in media parte celi altera non est vacua vel superflua. Sicut magnum palacium non est vacuum quando … magnitudine … quamvis non impleat omnem partem; magnitudo enim curie et spatiositas et si non impleatur totaliter facit tamen ad ostensionem regalis magnificentie. Sed hoc melius sciemus quando videbimus.

Secundo queritur utrum in corporibus celi sit ponere dextrum et sinistrum. Et quod sic videtur per primum quod dicit philosophus in secundo de celo

lo et mundo. Aristoteles. Et non sic est quod absque dubio variis di-
versa, scilicet dextrum et sinistrum, quoniam habet ei locata in terris et partes ex-
tra secundum similitudinem sic. ¶ Circa hoc oritur probatio sua. Primo omnis
motus habet principium a quo incipit, sed circularis caeli revolu-
tio est finita, ergo habet aliquem situm a quo incipit. Sed dex-
trum dicitur in corporibus unde est motus principium, ergo oportet caeli sint mo-
tus caeli habent dextram et sinistram. ¶ Item dextrum et sinistrum sunt
differentiae latitudinis sicut sursum et deorsum differentiae longitudinis et
ante et retro profunditatis, sed omne corpus completum et perfectum
habet tres dimensiones et differentias dimensionum, corpus autem
caeli est huiusmodi, ergo videtur quod habeat dextram et sinistram. ¶ Item perfecto
in motu moventur corpora caelestia quam inferiora, sed perfecto mo-
tus completorum animalium habent dextram et sinistram, ergo multo fortius
corpora caelestia. ¶ Item sicut dicit philosophus in secundo de caelo et mun-
do, in plantis non est dextrum et sinistrum, sed multo magis
plantae excedunt ad distinctionem organorum quam caelum,
ergo videtur quod caelum non habeat dextrum et sinistrum. ¶ Item dextrum
et sinistrum causantur in nobis, ut dicit Commentator super secundum de caelo
et mundo, a qualitatibus activis et passivis, scilicet habundantia ca-
loris nostri procedente a corde et spiritu plus ingenerato in
parte dextra quam sinistra, sed hoc non est reperire in caelesti, ut
videtur etc. ¶ Item dextrum et sinistrum praesupponunt sursum
et deorsum, sicut latitudo praesupponit longitudinem, et habent se-
cum annexa ante et retro. In caelo autem non est ponere sursum
et deorsum, et si sit, gratia non est ibi ponere ante et retro cum
ante dicatur ut est sicut dicit philosophus, ergo videtur quod non sit in dextrum
et sinistrum. ¶ Item illud quod habet ex se principium et finem sui et motus
habet dextrum et sinistrum, sed corpus caeli est huiusmodi, cum motor eius sit
separatus, ergo non habet dextrum et sinistrum. ¶ Item dextrum enim
est principium motus, sed una pars circularis mota movetur
omnis, ergo non magis incipit motus ab una parte circuli quam
ab alia, ergo in circulo vel quaelibet pars est dextra vel nulla, sed cae-
lum est sursum corpus circulare quia motus circularis, ergo etc.
¶ Item si aliquod corpus habet dextram et sinistram, una pars quae
semel est dextra quantumcumque corpus varietur motu locali, ergo si caelum
habet dextrum et sinistrum, illa pars quae est semel est in tempore dextra semper est
dextra, sed non est dare aliquam partem caeli quae tamen non sit in orien-
te modo in occidente, in alio regionum caeli, ergo
dextra caeli aliquando erit oriens aliquando occidens, vel nullo modo
concedi potest. ¶ Sed dicendum quod quamvis dextrum et sinistrum dicantur
differentiae latitudinis et sursum et deorsum longitudinis, ante et
retro profunditatis, tamen nominant differentias illas simpliciter sed propter
actionem ad motorem; unde in nullo corpore possunt poni dextrum et si-
nistrum nisi quod diversificantur ex susceptione motoris influentiam in quo prius
in una parte quam in alia; unde dextrum et sinistrum non possunt esse
in lapide nec in planta, nec in statua ponuntur nisi
similitudine, quia non habent motum localem a motore sufficientem, sed in eis
ubi corporibus qui moventur ad locum et magis in una parte suscipi-
unt motoris influentiam quam in alia, possunt poni dextrum et sinistrum sicut in
animalibus quae moventur motu progressivo, et quibus virtus cordis
et motoris magis viget in parte dextra et signum est maior
fortitudo animalium in parte illa propter quod et illa parte prius movent
quando incipiunt ambulare. Sed hoc manifestum est quod in corpore
caelesti quaedam habeant ab oriente in occidentem vel econtra ut est fir-
mamentum et orbes planetarum, quaedam ubi nullum sicut est em-
pyreum, quod dextrum et sinistrum competunt solis prout non
tamen vel conveniunt orbibus mobilibus, sed non orbi immobili
attendendum autem est quod et in animalibus et in caelo ponatur dextrum et si-
nistrum propter rationem eandem conformiter, scilicet propter influentiam motoris
differentiam tamen accipiunt propter diversam comparationem mobilis ad
motorem, quia in animalibus moventur a motore sibi unito;
unde dextrum et sinistrum dicunt distinctionem in partibus animalium; in quibus illa
pars quae in eis est dextra numquam est sinistra, quia uniformiter comparatur

ad ipsum motoris influentiam propter eo quod ipsum habet sibi unitum
et numquam ab eo magis elongatur. Corpus vero caeleste motorem
habet separatum, cum non sit corpus animatum sicut postea videbitur,
et ideo motor sed differentiam dispositionem principium incipit influere ex aliqua
certa parte et eandem probabiliter quod in ea parte ex qua incipit motus corpo-
rum caelestium prius nobis apparent, utpote in oriente et omnia corpo-
ra sunt propter hominem, et quia motor et spiritus ex illa parte in-
fluit uniformiter quantumcumque pars veniat immediate et propinqu-
ius suscipit motoris influentiam, et ideo semper est vel dextrum, nec mu-
tatur cum partibus mobilis propter eo quod non est dispositio absoluta sed
relata ad motoris influentiam quae permanet fixa, et per hunc
modum loquitur et ratio dicitur esse immobilis propter hoc quod dicitur sicut rela-
tum ad centrum et circumferentiam mundi quae numquam possunt mo-
veri. Ex praedictis patet quod propositum patet in textu ad obiecta. Concedendum
est enim quod in caelo sit dextrum et sinistrum et rationes ad hoc inductae
similiter concedendae sunt, quia verum concludunt, sed tamen non simpliciter
admissionibus procedat absque sufficientia. ¶ Ad primum vero quod obicitur in con-
trarium quod planta non habet dextram et sinistram quamvis sit organi-
zata, quod dextrum et sinistrum non sunt principia membrorum distinctiva, sed in
accidunt et frequenter contingit quod eiusdem dispositionis est
alterum in parte dextra et sinistra, sed hoc facit influentia motoris
prius et magis prius suscepta, sed quae attenditur inchoatio
motus et duratio et sic reperitur in caelo. ¶ Ad secundum quod obicitur quod
dextrum et sinistrum in nobis est a qualitatibus activis et passivis, iam
patet responsio ex dictis, quia dextrum et sinistrum in animalibus convenit partes
deviatas propter unionem motoris ad mobile ut non semper per modum
motoris sed in per modum perfectionis, et ideo ad hoc quod una pars magis
quam alia suscipiat motoris influentiam requiritur dispositio alterata, et
quia ad hoc sic parantur activae et passivae, in caelo autem non sic
est sicut ostensum est supra. ¶ Ad tertium quod obicitur quod dextrum et sinis-
trum supponunt sursum et deorsum, respondendum per hoc quod una est pars
sursum deorsum dicitur differentias dimensionis non quod est una pars
dicitur inchoativa et tamen alia terminativa, scilicet sursum et de-
orsum proprie attenditur augmentum sicut motus ad locum, sed dextrum
et sinistrum attenditur motus in loco, ideo et si in caelo ponatur
dextrum et sinistrum non tamen oportet sic poni sursum et deor-
sum. ¶ Aliter tamen potest responderi magis secundum opinionem philosophi
quod in caelo est ponere sursum et deorsum et ante et retro sicut
ponitur dextrum et sinistrum, quia dicantur differentias diversorum mo-
tuum, sed quia in eodem motu considerantur ultra tamen dimensionum
sed magis proprie dextrum et sinistrum, et hoc patet. Ad hoc enim quod caelum
revolvatur necesse est ponere duos polos quorum unus habet rationem
sursum et alter rationem deorsum, et est ponere duo emisphaeria
quorum unum habet rationem ante et alterum habet rationem retro, propter quod
est ponere quod in emisphaerio una pars sit ex qua caelestia corpora prius appa-
rere incipiant alia vero pars ex qua desinant, et hoc de facili
non est ymaginari sicut ymaginatur hominem cuius pedes habeat
in polo artico et caput in polo antartico et habet faciem ver-
sus ad nostrum emisphaerium, statim ymaginabitur dictas habere po-
sitiones. ¶ Ad quartum quod obicitur quod caelum habet ex se principium sui motus
et ideo non habet dextrum, dicendum quod ideo non est dextrum et sinistrum
nominant partes deviatas, sed quia nominant ordinem mobilis
ad motoris influentiam non habet veritatem, ut enim facit ad hoc
virtus sui motoris intrinseci vel extrinseci. ¶ Ad quintum quod obicitur quia una parte
circuli mota moventur omnes, dicendum quod verum est, sed tamen
ex hoc non sequitur quod aeque participant motoris influentiam, ut ipsi
enim aliquo modo tota prius movetur illa parte quae contingit.
¶ Ad ultimum quod ostenditur quod pars dextra semper est dextra, iam patet ex dictis
quia hoc intelligitur de illo dextro et sinistro quod dicit dispositionem
perpetuam comparationis ad motorem coniunctum sicut est in animalibus,
hoc autem non est possibile in corporibus caelestibus sicut prius tactum est.

Consequenter quaeritur tertio loco in comparatione ad
motoris influentiam et circa hoc quaeruntur duo.

Postea queritur utrum primum mobile moveatur a deo immediate tamquam a movente [illegible] aliqua virtute creata. Secundo est utrum moveatur ab intelligentia an a propria forma.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod celum immediate movetur a deo. Per philosophum quia in libro de celo et mundo dicit quod primum motorem celum [illegible] primum non est [illegible] et cetera. Item Boetius de consolatione loquens ad deum: stabilisque manens das cuncta moveri. Et ubi magis movetur quam primum mobile quod est celum, ergo et cetera. Item unius primi mobilis motor debet esse primus. Sed primus motor est immobilis [illegible] non nisi solus deus. Ergo motor primi mobilis solus deus est primus. Item ex motu et influentia celestis corporis est continuatio omnium corporum viventium. Ergo ex motore eius est continuatio omnium spirituum vivificantium, quia sicut se habet mobile ad mobile sic se habet motor ad motorem. Sed solus deus est qui est continuator et vivificator spirituum. Ergo solus ipse movet primum celum. Sed contra: similitudo [illegible] hoc reddere ut dicit [illegible] virtuti create actum quem illa natura suscepit. Sed actus qui est movere et totum quod exigit est natura convenire virtuti create. Ergo videtur quod deus nullum corpus moveat absque virtute alia creature. Item virtus motoris debet proportionari mobili. Sed virtus celi finita est, virtus autem dei est infinita. Ergo ad hoc quod salvetur proportio debita videtur quod inter deum moventem et celum motum sit ponere aliquam virtutem creatam et finitam. Unde philosophus dicit quod si tanta virtus in tanto tempore et maior in minori et maior et minimo et infinita in nunc. Ergo si deus infinite virtutis est et ipse immediate movet celum videtur quod in instanti revolvat ipsum ab oriente in occidentem quod manifeste falsum est. Si tu dicas quod deus in movendo non exercet totam virtutem suam effectivam, non exercet totam virtutem suam effectivam quia est movens voluntarium potest movere et cito et tarde, tunc redit primum obiectum quia in actu sic movere successive virtutis finite est natura convenire creature. Item ea que sunt immediate a divina potentia procedunt debent esse omnino invariabilia ut patet in creatione et iustificatione et miraculorum operatione. Ergo si celum immediate movetur a deo motus eius esset invariabilis, non talis [illegible] est talis, non ergo est a deo immediate.

Respondeo ad predictorum intellectum notandum quod in omni opere deus operatur et immediate [illegible] sicut dicit Augustinus et habitum est in primo libro [illegible] summa [illegible] omnium spirituum et motorum tamquam [illegible] sic operatur ut ipse sit tota causa, non quibuslibet sic operatur et movet ut virtuti create aliquid et modum communicet causandi et propter quedam divina [illegible] invariabilia [illegible] non alia vel voluntate [illegible] quem adequavit [illegible] utrum motus primi mobilis immediate sit a deo. Non est quod intelligit divina virtute operetur et immediate ad illam mutationem exercendam quia sic nullus motor nisi ipse moveat et cooperetur creatura motive. Sed est quod intelligit motor primi mobilis sit a deo tamquam a causa [illegible] simpliciter et virtute divina movente moveat aliqua virtus creata. Et istam questionem [illegible] de plano [illegible] potest quod motus ille sit natura convenire creature finite propter suam successionem quam divina bonitas ad suam manifestationem concedit creature quam ipsa natura est susceptibilis. Propter quod deus primum mobile movet mediante aliqua virtute creata sicut et alia mobilia et concedende sunt rationes ad hoc inducte quamvis alia non necessario cogant. Ad primum vero quod obicitur de philosopho dicendum quod possunt satis probabiliter quod philosophus non intelligeret quod per orbes motores per modum efficientis [illegible] deus ipse non posuit virtute motoris a deo [illegible] quod si [illegible] vel mediante corpus apponeret [illegible] lassaret virtus motoris in motu sicut dicit in libro de celo et mundo. Sed propter

quod deus moveat primum totum metaphysicus sicut finis et desideratum, aut si ponitur quod moveat per modum efficientis non potest quod ipse solus moveat sed cooperante virtute mobili proportionata, unde ubicumque sunt plures intelligentie ponuntur per quandam apparatum et preparationem influentie sive similitudinis. Ad secundum quod obicitur de Boetio quod deus cuncta movet dicendum quod extrema aliqua non concluduntur solum quod deus moveat sed quod non movetur absque divine virtutis influentia, nulla enim virtus alicuius motoris potest ut modicum operari sine beneficio et auxilio eius quod primum est in causa sicut in primo libro [illegible] sunt et consequentibus ostenditur cum queritur utrum omnis actio sit a deo. Ad tertium quod obicitur quod motor primi mobilis est primus et immobilis dicendum quod non oportet motorem primi mobilis esse omnimode primum vel omnimode immobilem sed sufficit quod sit primus respectu aliorum motorum suorum mobilium moventium et quod sit immobilis secundum eum modum per quem movetur. Non enim oportet esse statum in motore primo simpliciter sed in genere causarum omnium cause deficiunt [illegible] et reducuntur ad ipsum deum qui est primum et finis omnium causarum quia [illegible] est perfecta [illegible] non perfectus status. Ad quartum quod obicitur quod sicut influentia mobilis continuat mobilia et influentia motoris motores alios dicendum quod illud non oportet quia non consimilis proportio quod ordo est in corporibus mundi. Et causa predominantiam et excellentiam quam unum prestat super [illegible] et talem. Sed non invenies quod sint vivificatores et motores corporum sicut habitum [illegible] et ordinem ut est semen suum susceptivum a deo immediate perficiatur et formetur et hoc est per rationem ymaginis per quam immediate est ipsius dei capacitas.

Secundo queritur utrum motus celorum sit a propria forma vel ab intelligentia, et quod sit a propria forma videtur sic. Unde philosophus [illegible] primum motum naturalem eo in quo est [illegible] sed omnis motus naturalis est a forma intrinseca. Sed motus ille est [illegible] celi naturalis sicut probat philosophus, ergo est a propria forma. Item levem sua levitate potest sursum ascendere nullo impellente et similiter grave descendere absque aliquo intellectu movente. Si ergo forma celi perfectior est quam claritas et appropriata figura ad motum circularem videtur quod moveri possit a propria forma absque omni forma intellectiva. Item lux potest movere se ipsum exeundo locum proprium quia non continendo se sed natura est se diffundere per corpora alia et in se diffundendo redire, ergo videtur quod multo fortius corpus celi per naturalis possit se in suo colore orbe movere absque influentia alicuius spiritualis substantie. Item motus aliquis est a forma propria et intrinseca et hoc spectat ad complementum motus, ergo cum motus celi sit multo completior erit a forma propria et intrinseca, ergo ut videtur celi non moventur ab intelligentiis. Et intelligentie est ipsius celi perfectio et forma, sed intelligentia a [illegible] non est perfectio celi sicut dicit [illegible] celi sunt [illegible] et insensibiles ergo et cetera. Item nullus motor necessarius dependet a voluntate creature tamquam a principali motore. Sed motus celi est uniformis et necessarius sicut dicunt philosophi, ergo non est a voluntate alicuius angeli vel intelligentie. Item virtus cuiuslibet angeli vel intelligentie est finita. Sed virtus finita in movendo recipit fatigationem et laborem maxime cum movet id quod non est sibi mobile aut naturale motu propria forma aut si movet virtute intelligentie necesse est illam laborare et lassari [illegible] omne quod movetur ab alio movetur. Sed celum si se totum moveret ergo videtur quod non per formam et formam eius sit potentia ad aliquid moveatur. Hoc autem non est angelus vel intelligentia, ergo et cetera. Item omnis motor est actu in mobili. Sed totum celum est mobile. Sed non idem est simul in actu et potentia. Ergo celum non potest moveri a se

sibi propria virtute. Item omnis motor sufficiens dis-
tat a mobili, ergo nulla forma extensa distat a sub-
iecto; nulla forma extensa potest esse motor sufficiens, sed for-
ma celi est forma corporalis et extensa, et motus eius est sicut p-
rimus inter alios, et motus est a motore sufficiente,
ergo non potest esse a virtute propria forme. Item omne quod
naturaliter movetur ad locum aliquem, si movetur ab illo loco
movetur per violentiam; ergo si celum movetur naturaliter ab oriente
in occidens, ab occidente in oriens non regiratur per
naturam; ergo videtur quod celum habeat motorem alium quam
formam propriam. Item omne quod movetur propria forma mo-
vetur propter propriam indigentiam, id est, forma non movetur nisi
propter appetitum rei qua ipsa indiget, sed celum, sicut di-
citur, non movetur propter propriam indigentiam, ergo non mo-
vetur a propria forma et natura. Item quod movetur a propria forma naturaliter
movente numquam quiescit nisi violenter, ipso existen-
te in eadem dispositione; sed celum quantum ad naturam
suam formam semper erit in eadem dispositione, ergo aut non mo-
vetur a propria forma et natura aut numquam quiescet, vel si quiescat
violenter quiescet. Si ergo celum aliquando quietabitur et
non violenter, ergo motus non est a virtute forme intrinsece.

Respondeo dicendum quod in hac questione due sunt opiniones proba-
biles concordes veritati et scripture preter unam erroneam
quam quidam philosophi posuisse videntur, scilicet quod celi haberent
animas et propter hoc quod celum esset magnum animal, et quod movetur
a propria forma perfectiva sicut movetur animal; et hanc animam mo-
tricem posuerunt vegetativam et [illegible] absque mediante intellectu;
et hec positio falsa est et erronea, sicut enim dicit Damascenus celi
sunt inanimati et insensibiles, et quod dicitur celi enarrant gloriam Dei hoc
est dictum per prosopopeiam, et idem est quod [illegible] -
[illegible] ratione qua innuunt quod dixit (?) et de immortali-
tate anime quod mundus animatur; et si aliqui sancti hoc videantur
dicere, sicut Ieronimus (?) [illegible], hoc totum intelligendum est dictum me-
taphorice, non solum autem hec positio est contra catholicos doctores,
sed etiam contra philosophos peripateticos qui ponunt quod substantia intellectualis
non unitur corpori nisi mediante vegetabili et sensibili, et in sic ce-
lum perficeretur a substantia spirituali haberet sentire et
vegetari, et in illud possibiliter corrumpi; et propter hoc ista
positio omnino est eiecta. Intelligendum est quod duplex est hic mo-
dus dicendi satis catholicus. Quidam enim dicunt quod celum
movetur a propria forma, hoc est celum habet quantitatem et fi-
guram, et propter hoc est ad motum habile, et tamen non movetur nisi
per formam et formam quam inter ceteras formas corporales est maxime
activa, et quia media tenens inter formas spirituales et
corporales, et per virtutem huius forme moventur corpora celes-
tia orbiculariter modo sufficienti; ergo alia mo-
veantur motu recto nec oportet ad motum celi adhi-
beri ministerium angeli vel alterius. Sicut enim ad motum cor-
poris [illegible] non obstat; idem quod movens debet esse distans
a mobili, quia sicut aliter est ad suum motorem et ad suum est
mole, et tamen totum est movens et mobile. Sic et in
celo intelligendum est quod est mole primum quantitatem et figuram,
et movens per formam suis activitate; non obstat idem quod re-
cedit ab eodem loco ad quem movetur celum, non enim proprie non
habet motum ad locum sed potius est latum, nec pars que
est in oriente movetur ad occidentem, quia in unum si-
tum intendat devitare, sed quia intendit motum or-
bicularem qui est motus competens sue nature; unde
sicut dicitur in radio qui procedit et retrocedit per virtutem suam
et sic repercussio ad radium corporis splendidi sicut est in proposito,
et per hoc respondetur ad omnia obiecta. Difficile tamen est
per hanc positionem sustinere quod celum moveatur a propria
forma [illegible] et illa permanente quiescat; preterea vio-
lentia difficile est intelligere quomodo non moveatur propter
propriam indigentiam; sed aliter potest dici quod celum est in forma tendente (?)
et non ita complete ad hoc reddere; et dicatur quod ad
modum non sufficit virtutis proprie forme; sed sicut cum ea requiritur
influxus divine potentie, sed quia celum habet motum et quiescere,
sed tunc remanet quod quando sit ille influxus non dicatur quod
creatum vel increatum; et si hoc dicatur, sicut idem non est facile
expedire quia Deus immediate motum exerceat sine ministerio spi-
ritualis creature cum ille sit nature quiete; et tamen de facili
non potest hoc reprobari, sicut si hoc dicatur quod defectus istius
creature corporalis velut debet per se motum ipsum supplere, ut
ordinat se esse dominum celi et terre; et si dicatur celum moveri
virtute propria quod si ad desit sibi ad movendum suffi-
cientia, suppleatur ab ipsa virtute divina, et sic sustinendo
hanc positionem responsio ad obiecta est satis plana. Alia
vero positio est quod debet moveri celum mediante intelligentia creata
sive mediante angelo, et hoc competebat ordini quod dicit constitu-
tio universalis, de quo dicit Augustinus 3° De Trinitate ad litteram quod dicit sic mun-
dum ordinavit ut ipsum perficeret omnia corpora; et non
sicut congruum est angelos deputari ad ministerium hominum
sic etiam congruum est deputari ad motum et regimen ce-
lorum; et in hoc et [illegible] homini viatori et divine sub-
limitati maiestati; et hoc videtur Augustinus sentire de II articulo
loquens de angelica natura, dicit quod non sua maiestate
continet omnia, sed in tenendo illi maiestati et eius imperiis de-
votissime obtemperando, ad quod et per quod et in quo facta sunt omnia;
et hec positio magnorum est tam in theologia quam in philosophia,
quia doctores pie fidei et rationi et philosophie esse videntur. Si ergo
hanc positionem sustinemus videtur de facili posse ad obiecta et
congruum respondi. Ad id quod primo obicitur quod motus ille est
naturalis, dicendum quod motus ille comparatione ad primum mobile naturalis
esse dicitur, quia nature eius et figura illi motui concordat; nec
oportet quod est naturalis sit a principio intrinseco sicut a tota causa,
sed sufficit quod virtus intrinseca cooperetur virtuti active.
Ad id quod obicitur de gravi et levi dicendum quod ad motum gra-
vis non sufficit solummodo gravitas sive qualitas propria, immo
concurrit virtus loci attrahentis et virtus loci expellentis
et virtus corporis generantis; preterea illa duo moventia que ponit
philosophus, scilicet generans grave et leve et removens prohibens;
et quia hec ad motum celi non possunt concurrere oportet quod concurrat
virtus spiritualis substantie. Ad id quod obicitur de diffusione lu-
cis, dicendum quod ille non est motus localis vel proprie, sed magis motus
alterationis; unde sicut ignis per calorem suum diffundit
decorem suum virtute propria non se movet de loco in quo
est, sic intelligentia separata est in celo (?). Ad id quod obicitur quod ad
completum motum facit quod ad moveatur a principio intrinseco,
dicendum quod hic accidit. Non enim hoc est propter unionem mo-
toris, quia eadem est substantia spiritualis distans a mobili vel
distans motoris a mobili, et completius motor illi
la est quod facit ad motoris perfectionem; hoc autem multa ma-
gis reperitur in motu celi quod movetur ab angelis sive ab
intelligentia separata, sed substantia unita et virtute quam si mo-
veretur a propria forma. Ad id quod obicitur quod necessarium pendet
a voluntario, dicendum quod unum est de voluntate incorruptibilium, quamvis
autem voluntas angeli sit per naturam incorruptibilis, tamen per gratiam omnino
incorruptibilis efficitur; et talem substantiam intellectualem est esse celi mo-
tricem, que ut dicit Augustinus summe maiestati continenter perfecte
inheret; et quod talis substantia sit motrix celi, competit ipsi motori
nobilitas et immortalitas et necessitas, et non queres unde est
perfecta etc. ut sicut creatas ad quam consideranda finaliter ordina-
tur ministerio angelica. Ad id quod obicitur quod est sine in-
tentionis fine lassari, dicendum quod lassationem, dicendum quod lassatio
non facit finitas sed est in proportione motoris ad mobile.

proprie contrariae. Ut in capitulo de exemplo quorum nullum est in proposito. Et sic patent quaesita et per quod in manifesto est ea quae dicuntur in littera possunt. Tamen adhuc dubitari de eo quod dicitur in littera: glaciali soliditate suspendi. Et hoc videtur supponere quod aquae illae de se sint ponderosae et quod teneantur per violentiam soliditatis quod est contra ordinem universi. Sed dicendum ad hoc quod Magister comparat glaciali soliditati non propter quantitatem sed propter continuitatem et stabilitatem quia non fluunt nec refluunt nec deorsum descendunt. Item possit adhuc dubitari de hoc quod dicit: aquas super caelum minutioribus guttis et levioribus emanare vaporibus. Si enim hoc verum esset videtur esse firmamentum porosum esse et per illos poros guttae aquarum emanare. Videtur etiam caelum alterabile esse et susceptibile peregrinae impressionis. Sed dicendum ad hoc quod non vult dicere quod aqua ibi per sublimationem caloris penetraverit caelum sidereum quia numquam illud ascendit, sed per oppositum quia quantum usque ad aerem elevat aquas, vult quod a minori illuminare quod divina virtus aquas supra firmamentum sua providentia potuit constituere et sua potestate esset magis et magis corporis subtiliare. Item quaeritur de illa ratione quam reddit: non est hic dictum quod esset bonum quia binarius principium alteritatis et signum divisionis. Videtur enim ista ratio ita videtur esse ad oppositum sicut ad propositum, binarius enim propius accedit ad unitatem quam alius numerus. Sed dicendum est ad hoc quod ista ratio magis est allegorica. Vera tamen est quoniam enim binarius inter numeros primus ab unitate recedat, primo tamen hic recessus est et propter hoc ipsum intelligitur dico magis quam per alios numeros recessus ab unitate intuitus et perfectionis. Alia tamen est ratio litteralis quam tangit Magister in Historiis quia secundo die non vocatur facta est distinctio aquarum ab aquis, quae distinctio et si inchoata fuit secundo, fuit tamen consummata in tertio cum dicitur: congregentur aquae in locum unum; et quia divina visio sequitur approbationem perfectionis.

Sequitur de opere quartae diei. Sequitur. Agit Magister de productione sensibilium conditorum in quorum hic est duplex differentia, quoniam quaedam enim caelos continentes. In hac parte agit de productione sensibilium conditorum in quorum hic sunt duplex differentia quoniam quaedam enim caelos continentes ut talia vel grandia sicut sunt caela, quaedam non contenta ut sunt caelestia luminaria. Secundo pars ista habet duas. In prima agit de distinctione caelorum, in secunda de productione luminarium ibi: Dixit Deus: fiant luminaria. Prima pars habet duas. In prima declarat veritatem, in secunda solvit dubitationem ibi: Si autem dicatur congregatae sunt aquae. Secunda pars prima habet duas: in prima comparat productionem luminarium operibus aliorum dierum; in secunda determinat propter quod sunt facta ibi: quae ideo facta sunt ut per illa etc. Et sic duo continentur in parte ista videlicet distinctio caelorum et hoc satis est plana quantum ad praesentem materiam; sed circa secundam autem quod est formatio luminarium occurrunt dubitationes ut textus sacrae scripturae intelligatur plane.

Ad intelligentiam huius partis obmissa distinctione caelorum circa productionem luminarium quaeruntur duo. Primum est de ipsis luminaribus per comparationem ad corpus in quo locantur. Secundum est de ipsis in comparatione ad ea in quae operantur. Circa primum quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum luminaria posita sint in eodem corpore continuo aut in diversis. Secundo quaeritur utrum moveantur motu corporis continentis aut motibus propriis. Tertio quaeritur an motus comparatur alicui caelo sine stellis.

Circa primum sic proceditur: et quod omnia luminaria caeli locentur in uno corpore continuo et quod sic videtur per textum sacrae scripturae quod dicit omnia luminaria in firmamento posita esse. Genesis 1: Fiant luminaria in firmamento caeli etc.

Item hoc idem videtur ratione quoniam corpora distinguuntur ab invicem distinguuntur aut forma aut situ. Sed corpus caeli a luna usque ad caelum stellatum est uniforme et situm non est corporis dictatam superficiem. Ergo impossibile est ipsum habere pluralitatem sive distinctionem. Ergo omnia luminaria sita sunt in eodem corpore.

Item si aliqua corpora sunt discreta ab invicem ad motum unius non sequitur motus alterius. Sed ultima sphaera movet totum quod infra ipsam est ab oriente in occidens. Ergo necesse est totum firmamentum caeleste esse unum corpus continuum.

Item sicut aves sunt productae ad ornatum aeris, et luminaria ad ornatum caeli. Sed unum est corpus aeris quod ornatur omnibus avibus. Ergo pari ratione unum est corpus quod ornatur omnibus luminaribus.

Ad oppositum arguitur sic: nullus venit in corporibus eiusdem ex divisione continuum. Sed orbes planetarum dicuntur esse septem tam ab (?) quam in Almagesti. Ergo sunt discontinui. Igitur luminaria caeli non sunt in eodem corpore continuo.

Item impossibile est duo corpora quae moventur diversis et disparatis motibus firmamentum totum esse continua. Sed orbes planetarum sicut dicunt astronomi moventur contra ultimam sphaeram. Ergo impossibile est continuari.

Item Damascenus in enumeratione caelorum distinguit caelum septem planetarum a caelo stellarum. Sed hoc non esset si corpus in quo planetae et stellae essent in firmamento posita in quo in uno continuo, ergo etc.

Item si omnia luminaria essent in firmamento posita, itaque in uno corpore continuo omnes essent stellae fixae et nullae erraticae. Si ergo aliae dicuntur esse fixae et quae erraticae videtur quod positae sint in alio et alio corpore. Iuxta hoc quaeritur quare dicit plures esse stellas quae faciunt planetas, cum quae plures sunt stellae fixae quam erraticae.

Respondeo. Ad praedictorum intelligentiam notandum est quod secundum communem positionem loquentium et hanc tamen Almagesti luminaria locantur in diversis orbibus. Haec autem distinctio orbium secundum melius intelligentes non venit ex distinctione formae sicut distinguitur aer et aqua, nec venit ex discontinuitate superficiei sicut distinguitur lapis a lapide, sed venit ex diversitate motuum. Diversitas autem motuum non tollit continuitatem eo quod caelum est subtile et ad motum habile sicut manifeste apparet in aqua quae secundum diversas sui partes ad diversas moveri potest et similiter in aere ex quo tamen non discontinuatur. Sed haec igitur discontinuationem. Sed haec quae positio dicit quod luminaria caeli posita esse in pluribus orbibus, sed corporis tamen uno continuo quod septem vocatur nomine firmamenti; et ideo dicit omnia luminaria posita esse in firmamento caeli. Veritatem rationes ad hanc partem adductae sunt concedendae.

Ad illud ergo quod obicitur quod nullus est ex diversitate continuum, dicendum quod verum est de illo motu quo mutantur corpora eiusdem in genere contrarium; sed non est verum de motu quo mutantur corpora in genere mobilium. Ad hanc igitur sufficit sola motuum distinctio sicut est in proposito.

Ad id quod obicitur quod orbes planetarum moventur contrariis motibus ultimae sphaerae, ergo discontinuantur, dicendum quod non sequitur hoc. Non enim habet contrarietatem in corpore solido. In corpore enim subtili et raro sicut est aqua et aer manifestum habet veritatem, quia huius enim distinctio potest venire a virtute motoris cum continuitate mobilis propter hoc quod est maxime obediens motori, nec habet superficiem sectivam sicut habent corpora solida; et ideo partes planae et duo venti oppositi perflant in aere, quod unus dextrorsum et alter sinistrorsum.

Ad id quod obicitur de Damasceno quod caelum planetarum distinguit a firmamento, dicendum quod distinctio caelorum plus attenditur secundum diversitatem operationum et motuum quam attenditur

utrum omnia luminaria caeli locentur in uno continuo

per distinctionem corporum. Sed neque modo posset antiquitus dici. Unde Rabanus in distinctione celorum: celum sidereum et celum planetarum. Secundo de celo comprehendit. Ad primum quod obicitur quod si planete sunt in firmamento non sunt stelle erratice, dicendum quod non sequitur, quia in eodem corpore possunt inventa diversitate collocari, in quo unitur alligatur inseparabiliter; reliquum non minime. Et stelle fixe dicuntur immediate posite in octavo spatio; cum motu moventur planete non sunt in orbibus inferioribus qui moventur motu contrario, et ideo ad aspectum nostrum errare videntur, dum in suis superioris orbis incedunt. Ad secundum quod queritur quare in octava spera luminaria plura ponuntur, dicendum ad hoc assignatur plures rationes. Et prima ratio est quia spera octava maxima est et a nobis remotior; partes ipsius non possunt perduci nisi luminibus diversis stellis. Secunda ratio est quia sicut apparet in dante inferioribus, ipsius que plures habent motus stellam unam, et inferiori que habent pauciores dant stellas multas. Tertia ratio est quia motus influunt in inferioribus orbibus inferiores, quia secundum proportionem distantia debet esse influentie ut orbis ille octavus precellet in inferioribus quos movet; inundante corporum luminarium multiformitate. Mediantibus has autem rationes mediante ut esse probabiliorem in quo concordat Alpetragius quia multiformitas ad unitatem reducitur, et ideo in spere quanto plus accedit ad uniformitatem motus, tanto multiformitatem corporum. Ut non quod habent motuum formam multiformitatem debent luminarium unitate.

Secundo queritur utrum luminaria moveantur in orbibus sicut motibus propriis, et quod sic videtur, quia sicut aves et pisces sunt ad ornatum aeris moventur motu proprio in aere et pisces in aqua, ergo et pari ratione luminaria in celo. Item motus orbium non ponitur nisi propter motum luminarium, quia circumscripto corpore desiderant nihil influere sive moveatur sive stent. Sed natura non facit per plura quod facere per pauciora, nec facit cum maiori difficultate quod potest facere cum minori; si ergo idem facit sidus quod facit motus totius orbis, videtur quod non sit consonum ponere quod stelle moveantur propriis motibus. Item si luminaria moverentur motu suorum orbium et moveantur motibus dispositis, et quod in oppositum celo stellato, videtur quod ibi obviatio et retardatio est in quo moventur sit unum corpus continuum. Item manifeste videmus ad oculum in planetis esse elevationes et depressiones, progressiones et retrogradationes; sed non hoc possunt esse nisi propriis motibus motum habeant, ergo etc. Contra: si motibus propriis moventur planete, ergo vel duo corpora erunt in eodem loco, vel necesse est esse vacuum ubi pertransit planeta; vel necesse est corpus celi rarefieri et condensari et in corrumpi, sed quibus horum est inconveniens, ergo etc. Item natura non deficit in necessariis maxime circa ea que sunt in ipsa nobiliora; ergo si in hiis que moventur proprio motu providit instrumenta, utpote pedes et alas vel pennas, videtur quod in celestibus corporibus debuit dare ista; sed ista non habent sicut patet ad sensum, ergo videtur in eis deficit vel non videntur motibus propriis. Item stelle in octava spera non moventur nisi motu unius spere, ergo si ita collocatur unusquisque planeta in suo orbe sicut stelle in octava spera, videtur quod nullum luminare proprio motu habeat moveri. Item si luminaria aliquando moverentur motu proprio ad faciendum progressionem vel retrogradationem, ipsorum esset motum celi esse uniformem; sed ergo motus est uniformis et perpetuus, videtur quod non sit planetas moveri motibus propriis et aliquando

retrocedere, aliquando progredi. Ad tertium dicendum quod de hoc questio contraria est inter naturales et mathematicos. Mathematici enim, maxime considerantes apparentiam, ut illa possent salvare sicut sunt motus perpetuitatis et uniformitatis, posuerunt eccentricos et epiciclos, et planetas moveri motibus propriis in epiciclis, et secundum hoc salvata motus uniformitate aliquando contingit planetam deprimi, aliquando elevari secundum motum ipsius planete in epiciclo et epicicli in eccentrico, et eccentrici esse centrum aliud ab eo quod est centrum mundi. Ad oppositum autem illorum de quorum illorum contrario gaudent, credentes quod non est in continuis sed corpus illud scinditur motu planete pertranseuntis corpus, nec inconveniens potest esse aer corpus positum non tamen compressibile sed ad raritatem et compressionem: quod planete non moveantur nisi motu suorum orbium sicut clavus fixus in rota movetur motu rote non proprio, et hoc ponunt propter unitatem corporis et incorruptibilitatem propter quod non potest scindi nec transitum prebere aliis corporibus. Ponunt vero idem esse centrum orbium superiorum et inferiorum, scilicet centrum mundi propter rotunditatem perfectam ipsorum orbium qui circulariter moventur; et quod unus non sit inferior alteri ponunt, et cum hoc maiorem et minorem velocitatem in orbibus, et ex hoc habent vias retrogradationes vel progressiones, quia cum unum corpus multum, corpus aliud multum precedit alterum sua velocitate, alterum videtur retrocedere; et hec omnia valde videntur rationi consona, et ideo licet positio mathematicorum secundum iudicium sensuum videatur esse melior, quia secundum illam in apparendo. Et naturalium esse motus corporum superiorum secundum rationem tamen non oportet esse melior quia secundum frequentem viam naturalium. Sed rationabilius videtur procedere et ponere. Sicut patet, ideo si illa pars sustinere velimus, potest responderi ad ea que obiciuntur in oppositum. Ad primum enim quod obicitur quod aves in aere et pisces in aqua motibus propriis moventur, dicendum quod non est simile, quia tam aer quam aqua sunt corpora que possunt rarefieri et condensari, et propter ista eadem non sunt sic nata moveri. Ad corpora que ad eorum ornatum spectant ipsorum motu sufficiente possidere transitum localem, et quod exigit decorem universi. Preterea ipsis alibi competit motus progressivus propter suam indigentiam, et qui est ad assequendum delectabile; et hic in luminaribus celi non competit, patet. Ad secundum quod obicitur quod motus orbium est propter motum luminarium, dicendum quod verum est, tamen ex hoc non sequitur quod sola luminaria debeant moveri; non enim sic salvatur integritas corporum continui si stelle moveantur motibus propriis sicut si moveantur in orbibus suis, quia per talem motum corporum celestium non fit aliqua mutatio de loco ad locum secundum totalitatem motus, sed esse locum in alio corpore divisio, et hoc totum perfectum et incorruptibile totius celi exigebat. Ad tertium quod obicitur quod si moventur motu orbium videtur quod sit retardatio et obviatio, dicendum quod non est obviatio nisi quando diverse secundum eandem lineam corpora moventia sibi adinvicem; hic autem non est sic, quia orbes inferiores sunt in superioribus; ideo motus eorum eis non repugnat, nec retardat propter maximam mobilitatem ad motorem obedientiam. Ad quartum autem quod obicitur de illis retrogradationibus et progressionibus, dicendum quod iam tactum est quod et si videantur fieri ad sensum, hec non vel propter maiorem et minorem velocitatem ipsorum orbium. Et sic quamvis salvet explicite hec via unica possit salvare, ideo ad quod salvandum mathematici posuerunt eccentricorum et centrorum multitudinem. Sed hoc ad aliam scientiam spectat.

Tertio queritur utrum conveniat aliquem orbem moveri absque stellis, et quod non videtur, quia celum empyreum potest a scientia esse immobile propter suam uniformitatem. Sed celum illud caret stellis et uniforme, ergo nullum celum quod caret

quia ut ignorent alii dicunt quod illud non scinditur [illegible] planete

utrum luminaria moveantur in orbibus (sive [illegible])

utrum 3 aliquis orbis moveatur absque stellis

stelle est mobile. Item variatio est motus in eo. In motu est continuitas et variatio. Sed continuitas que est in motu est a continuitate magnitudinis. Ergo pari ratione variatio motus est a variatione mobilis. Sed corpus celeste quod caret stellis non habet in suis motibus variationem, ergo non movetur. Item animalis motus est propter aliquam indigentiam supplendam vel in ipso movente vel in aliquo inferiori. Sed celum quod caret stellis non potest moveri propter suam indigentiam cum nulla in motu illo eius indigentia compleatur, nec propter supplendam indigentiam in inferioribus, quia in bonum inferiorum descendendo sit motus difformis et uniformis. Ergo videtur quod nullo modo alicui sine stellis celestium corporum motus competat. Item motus celi est perfectissimus omnium motuum et ideo est omnium motuum regula. Ergo sicut per regulam mensurantur omnia que sunt in genere illo, alia mensurantur omnes motus per motum primi mobilis. Ergo motus primi mobilis maxime notus est ipsi anime. Sed nullius corporis motus est notus ipsi anime. Sed nullius corporis motus est notus ipsi anime nisi quod habet stellas ad luminaria; non desphericum (?) motus orbis nisi per motum luminaris. Ergo videtur quod non sit ponere aliquem orbem motum qui careat omni luminari. Propterea cum motus eius lateat [illegible] [illegible] sancti scriptura uniformis orbis recreat motum. Et sic videtur quod ponere aliquem orbem motum supra firmamentum quod est celum, nullius consensum sit temerarium. Ad oppositum multi reducunt ad ... Ergo motus corporis multiformis reducitur ad motum corporis uniformis. Sed uniforme corpus non est nisi quod caret omni luminari. Ergo videtur quod istas rationes in quibus sunt luminaria sit ad celum mobile. Item motus ille qui non est in natura omnium motuum est ille qui est ab oriente in occidens, qui est motus diei naturalis, et completur in xxiiii horas. Sed dies naturalis omnium temporum est uniformis. Ergo et iste motus. Ergo et mobile et cetera. Item sicut est terra ordinatum medium ad extrema necesse est medium participare conditionem utriusque extremi. Sed celum cristallinum medium est inter empyreum et firmamentum. Ergo cum empyreum sit uniforme et immobile et firmamentum sit multiforme et mobile, videtur quod cristallinum celum sit aut multiforme et immobile aut uniforme et immobile aut uniforme et mobile. Sed multiforme et immobile esse non potest cum varietas mobilis disponat ad motum. Ergo necesse est quod sit uniforme et mobile. Item quecumque aliqua plura conveniunt ad constitutionem alicuius necesse est ut virtute alicuius unius coniungi. Ergo cum quecumque plura mobilia concurrunt ad effectum unum conforme per sua influentia, necesse est quod coniungantur per aliud mobile uniforme. Si ergo virtus planetarum et stellarum concurrunt ad productionem effectuum in his inferioribus, et quandam conformitatem, necesse est ut illa esse ad mobile quod iungat eadem habitudine et temporibus uniformiter, et illud aliquod orbi absque stellis competit motum. Est igitur quod aliquis sit ille orbis et per quas rationes competit motum eius, scilicet vel quia celum est, tunc et empyreum erit mobile. Si quia celum quod est non tamen continens sed contentum, tunc de celo igneo et ethereo qui quidem continentur et continent et tamen non moventur obiectante. Item super hoc quod de sufficientia et numero celorum, et cum celestia distinguat ab [illegible]. Quia aliqua distinctio celorum sumitur penes cla[ritatem].

Si tu dicas quod propter naturam perspicui tenuis reperta causa est perspicuitas sit in aqua, etiam aqua debet dici celum. Et quod est ponere celum motum quod caret luminari et stellarum variatione, et hoc est celum aqueum sive cristallinum ad eius cognitionem et si pauci philosophi pervenerunt quia corpus illud latet sensum tamen pervenerunt aliqui et illi qui pervenerunt et posuerunt ipsum motum sicut quidam astronomi

non sit hoc probare. Item tamen ad cognitionem existentie huius celi pervenerunt omnes tractatores catholici auctoritate sacre scripture dimittentes insistentes, quia ipsius existentiam expresse declarat. Materiam tamen eius vel qualitatem non explicat sed doctores catholici rationibus sufficientibus convincunt ponere id celum motum et multas alias rationes potissimas quod tamen illa que sunt ex perfectione intellectus. Ex quo distinctio celorum et numeri rationabiliter potest investigari. Et potest sic: celum, id est de sua quod accepit dicitur aliquod uniforme perspicuum et contentivum supra contentum elevatum.

Secundum primam acceptionem celorum distinguuntur a Rabano septem celi, scilicet perspicua et contentiva. Aut est tantum dativa aut receptiva. Si est dativa, aut est uniformis non mota, et sic est empyreum, aut est uniformis et mota et mota et sic est cristallinum.

Contra dicta sunt quod sic potest quod sit multiformis non mota propter hoc quod singularitas motus est passio consequens ad multiformitatem corporis. Si autem sit perspicua et tantum receptiva aut separabilis aut inseparabilis. Si inseparabilis aut est calidum sicut ignis et vicarium et sic est igneum aut frigidum sicut aer aquosus; et quo gignitur aer, et sic est olympum quod dicunt diversi sipium propter montes approximationem. Si autem est receptivum separabile sicut aer quod illuminatur et replet corpus luminosum et obtenebratur ex eius absentia. Hec duplex: aut superiorum pars et sic est ethereum, aut secundum inferiorem et sic est aereum. Et in hac distinctione comprehendunt omnia corpora mundi preter terram et aquam. Terra enim non potest comprehendi ratione celi quia caret tam perspicuitate quam ambiendi tanta capacitate. Aqua autem similiter caret quia quamvis habeat perspicuitatem non tamen ambit undique. Et sic est ista sufficientia celorum in quantum obiecta sapientie conditoris et perfectio intellectualis manifeste apparet quod ponere aliquod orbem sine luminarium multiformitate motum et id propter hoc dictum est primum mobile. Sed autem distinctio et sufficientia sumpta est secundum enumerationem Rabani qui celos numerat secundum acceptionem celi prout nominat non perspicuam contentivam. Sic non comprehendit tamen celestia pure dictum et elementaria non omnia. Si autem celum proprie dicatur tantum celestia, scilicet non perspicua undique contentiva et nulli contraria, sic distinguitur a quibusdam philosophis per viii orbes quos dixerunt viii sphera ultima est. Alii autem amplius ultimi in hac tamen ultra viii spheram posuerunt. Unde et propter hoc ultimi venerunt ad perfectam orbium distinctionem ut ponerent decimam speram in qua est quies et vita sempiterna, videlicet celum empyreum de quo et si alii vix aut numquam loquuntur, Beda tamen et Rabanus ipsum esse expresse testantur. Horum autem numerum et sufficientiam possumus sumere sic. Distinctio enim celorum aut est per diversitatem spatiorum aut per distinctionem motuum et luminarium contentorum. Si per diversitatem formarum sic distinguimus celos: aut enim indiget ideo non perfecte luminositatis et sic est habile ad statum gloriae et ideo quietum et sic est empyreum, aut indiget ideo non perfecte perspicuitatis et extreme frigiditatis et sic est cristallinum sive aqueum quod conducit facit ad conservationem vite cellulis et ideo est habile ad motum, aut indiget ideo non perspicuitatis et luminositatis vel extreme caliditatis et sic est celum sydereum quod quidem facit ad consummationem vite inferiorum et ideo est multiforme in motu. Si non fiat distinctio celorum penes distinctionem luminarium sic est distinctio orbium aut in orbibus continentibus multitudinem sydereum aut unitatem. Si multitudinem sic est celum stellarum. Si unitatem sic etiam vii sunt planete secundum quos regitur mundus

temporis quod in xxvii diebus clauditur. viii sunt orbes et sic tertium celum sua multiformitate continet viii spatia sive orbes, duo superius precedentes et ita x, et sic perfectio partium universi videatur esse perfecto numero scilicet denario.

Ex predictis igitur patet quantum est de sufficientia celorum sub propria appellatione celi contentorum: ponitur esse celum cristallinum motum quod caret stellis et ideo ad quorum proportionem reddendam et quod absque stellis preter alios orbis motum. Celum aqueum quod est mobile primum et quod uniformiter movetur ab oriente in orientem per occidentem et ... et alios orbes inferiores in uno die naturali scilicet per spatium xxiiii horarum ab oriente in orientem revolvit quamvis nostro sensui appareat. Et aliqui philosophi hoc senserunt quod ... sic ... angelum philosophi reprehenduntur quod ipsum firmamentum movetur proprio motu ... annus perfectus uno gradu sive anno ... sive secundum ... et tenendo quod ... ponitur quod est celum quod ... firmamentum carens stellis et concedendo sunt rationes hoc ostendentes. Ad primum vero quod omne continuum quod est uniforme etc. dicendum quod si haberet uniformitatem per carentiam diversitatis partium, habet tamen diversitatem rationum dextri et sinistri per operationem ad intelligentias motorum et hec diversitas sufficit ad faciendum motum et per hoc patet responsio ad formam. Quia non est talis variatio in illo motu primi mobilis que exigat diversitatem luminis in partibus quia partes concordant uniformiter et hoc non motus dicatur variatio vel quietis motus tamen per motum aliorum est uniformis. Ad secundum quod obicitur quod ... movetur et descendit, dicendum quod verum est sed non quiescit non movet orbes inferiores suo motu nec autem movet ... motum ab ipso descendit ... inferiora. Ad tertium quod motus eius debet esse notissimus et sic regula aliorum motuum dicendum quod non debet esse notum sensui in se sed sufficit quod notificetur in effectu suo sic in non perpetuum revolutionem viii spere ab oriente in orientem manifeste ut per solem et alia luminaria per hunc modum uniformitas que ad spatium horarum nobis motum celi uniformis expresse indicat hanc perpetuam per variationem diei et noctis. Ad illa vero que in initio querebantur iam patet solo expediens.

Consequitur quod de ipsis luminaribus in comparatione ad ea que aguntur et circa hoc queruntur tria. Primo queritur utrum in luminaribus diversis sit diversitas specierum. Secundo queritur utrum habeant diversitatem compositionum. Tertio queritur utrum ex eorum compositionibus causetur diversitas morum.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum luminaria diversitatem habeant specierum, et quod sic videtur: sicut vult philosophus, sol non est nomen individui sed speciei, similiter et luna. Constat autem quod sol et luna sunt in posita diversis, ergo ea sunt diversa secundum speciem. Item non potest esse nisi unus sol sicut dicit philosophus quia sol est ex tota sua materia, sed si sol ab aliis luminaribus non differret nisi solo numero non esset ex tota sua materia, ergo differt amplius quam numero, ergo differunt specie. Item corpus quod est natura luminosum et corpus quod ex se est opacum simpliciter alterius rationis sunt secundum speciem, sed corpus solis de se ... est luminosum, luna vero quantum est de se opacum corpus est, quod patet in eclipsatione solis et interpositione lune, ergo sol et luna differunt specie, pari ratione et alie planete. Item terra ornata est diversis lapidibus et plantis et animalibus secundum speciem, ergo pari ratione videtur quod celum sit ornatum diversis luminaribus secundum speciem differentibus. Sed contra corpus simpliciter non habet a

mixtionem aliorum corporum preter ... ad totum et ... sed celum sic probat philosophus est corpus simplex ... ergo luminaria non habent formas secundum speciem diversas. Item luminaria sunt exaggerationes materie sui orbis sicut vult philosophus in libro de celo et mundo, sed maior aggregatio et minor non facit diversitatem secundum speciem sed solum numero, ergo luminaria celi non sortiuntur diversas formas secundum speciem. Item flamma maior et minor non differunt secundum speciem quamvis sit in una maior aggregatio luminis quam in alia, ergo si sic videtur esse in luminaribus celestibus videtur quod non differant forma specifica. Item nobilissima forma que sit in sole est ipsius lux, et nobilissima forma lune est forma lucis, ergo lux est forma ultima et completiva solis in specie sua, sed in luce conveniunt cum omnibus aliis luminaribus, ergo videtur quod luminaria celi specie celi non sunt differentia. Respondeo ad predictorum intelligentiam est notandum quod quidam philosophorum posuerunt quod inter luminaria celi est reperire diversitatem quantum ad speciem et formam, et istud concordat satis rationi recte quamvis non omnino recta ratione moveantur quidam ad ponendum diversitatem secundum speciem in luminaribus celi. Posuerunt enim aliqui quod luminaria secundum speciem essent necessario diversa propter hoc quod non haberent ... continuitatem et unum quodque esset ex tota materia, sed hec ratio est falsa et vana et plurium errorum et ... ponendi in omnibus hominibus animam unam sicut melius patebit in ... quod ... non requiratur ad diversitatem secundum numerum. Dicendum quod ... est ... diversitate secundum numerum quod attenditur in aliquibus secundum similitudinem sive productionis et secundum ... egressum ab opifice sed in hiis solum ... unum generatur ex alio. Et ideo ex hac ratione premissa ... diversitatis illorum luminarium. Ex parte quorundam philosophorum ... ex parte finis ... producta propter diversitatem ... in hiis inferioribus faciendas et propter ornanda celestia ... et ideo competebat diversitas ... spere et ... ut ex diversitate ... continentes resultaret perfecta ... et ex diversitate ... comparatione ... contingeret ... Similiter ... ex parte efficientis qui secundum suam potentiam et sapientiam et bonitatem diversa produxit secundum speciem et formam et quod dare ... potuit unum solum posse dare diversa in specie. Similiter ... ex parte materie. Sicut enim ... secundum diversitatem mixtionum apta ad susceptionem diversarum formarum sic in corporibus simplicibus secundum maiorem raritatem et densitatem ... partibus ad diversarum formarum aptam susceptionem sicut patet in ... quod ... secundum maiorem densitatem suscipit formam ... dum autem rarescit fit ... minus dispositum ad formam aliquam ... per hunc modum intelligendum est in celo ... in celestibus ... de ... orbis sit reperire rarum et densum ... secundum maiorem raritatem et densitatem ... diversarum formarum ... susceptibilia ... rarum et densum ... clari et ... celestibus ... frigida et calido dissolvere et constringere preter ... in celo ... causante ... secundum diversum ... rarum et denso ... preter ... magis distantes, quia ... denso ... compressive et magis unite et in raro ... Similiter ... ex parte forme ... in una forma ... ex diversis luminaribus et secundum ... proprietatem maiorem ... magis et minus nobilia et ideo ... formam diversitate propter diversos ... gradus complementi ... ideo diversitas formarum completivas. Concedendum est igitur rationes ostendentes luminaria celi secundum speciem esse diversa quamvis illa ratio primum valeat quod sol ex tota sua materia ... sicut iam ostensum est. Ad primum vero quod obicitur quod corpus simplex ... dicendum quod simplicitas corporis tollit diversitatem ... habet ex

mixtione et forma perficitur mixtum. Sed non tollunt ista diversitatem que est ex diversitate formarum simplicium sicut patet; quia quamvis elementa sint corpora simplicia non tamen omnia elementa sunt unius speciei. ¶ Ad illud quod obicitur quod secundum exaggeratione materie dicendum quod non tangitur diversitas a diversitate et ideo sequitur ratio non valet; de flamma minori et maiori plus enim differunt luminaria quam flamma maior et minor sicut colligitur ex suis virtutibus et operibus contrariis. ¶ Ad illud quod obicitur quod forma lucis est completissima dicendum quod hoc est verum de formis que disponunt ad ipsam. Lux autem potest esse forma perficiens alias formas corporales que ad eas disponentes et secundum eius participationem maiorem et minorem forme corporales sunt magis et minus complete. Vel dicendum quod lux est nobilissima forma corporalium [illegible] que sunt ei ex [illegible] non est una de formis luminarium celestium in quibus situs est et tamen complete salvatur.

Secundo queritur utrum diversa luminaria habeant diversas impressiones in corporibus inferioribus et quod sic videtur. Per auctorem [illegible] v. de celo dicit quod usque quo ab suis [illegible] ad corpora [illegible] afflatus variare videtur sic in solaribus accessibus et recessibus videtur ipsius anni tempora variari et lunaribus incrementis et detrimentis augeri et minui quedam genera sicut maria [illegible] estus occeani. ¶ Item alkindi dicit quod quedam stelle calefaciunt quedam infrigidant quedam humectant et quedam desiccant et hoc ostendunt plures experientie. Igitur videtur quod corpora celestia impressiones diversas habent sicut corpora. ¶ Item ad diversitatem formarum sequitur diversitas virtutum et ad diversas habent sicut corpora. ¶ Item ad diversitatem formarum sequitur diversitas virtutum sicut diversitas impressionum. Ergo luminaria celestia diversa specie et non diversitas efficiant impressiones sicut hec inferiora. ¶ Item si diversitas impressiones et virtutes non haberent [illegible] quod diversitas in eis frustra esset sed non est frustra ergo et cetera.

¶ Sed obicitur per ptolomeum dicit [illegible] quod sunt in signa et tempora et cetera. Sed ad est signum et ad causam. Si igitur luminaria non possunt [illegible] sed quod eius instruunt videtur quod non habent in hiis inferioribus effectum sed solum signare. ¶ Item damianus autem dicit quod ipsa non sunt causa alicuius corporum que fiunt nec corruptionis alicuius que corrumpuntur. Ergo videtur quod non habent in hiis inferioribus effectum aliquem impressionem. ¶ Item quecumque habent diversam impressionem videtur quod aut imprimunt formam quam habent aut formam quam non habent formam quam non habent non possunt imprimere quia agens debet esse in actu [illegible] passo. Si imprimunt formam quam habent aut formam in qua communicant aut formas in quibus differunt. Si formas in quibus differunt ergo videtur quod luna generet lunam et sol solem et hoc est falsum. Si formam in qua conveniunt ergo videtur quod omnia luminaria eandem habent impressionem in hiis inferioribus. ¶ Item sol calefacit per suum motum et emissionem radiorum et [illegible] mediante lumine. Sed omnia luminaria celestia conveniunt in luce et radiorum emissione et motu. Ergo videtur quod omnia habent calefacere. Ergo non est verum quod dicitur quod quedam calefaciunt quedam non. ¶ Item sol habet virtutem illuminandi et calefaciendi hec inferiora. Si ergo sol plus communicat de virtute sua lune quam alicui aliorum corporum videtur quod luna eandem habet impressionem et magis [illegible]. ¶ Item ignis inter omnia elementa magis accedit ad naturam celestem. Ergo omnia luminaria celestia plus conveniunt cum igne quam cum aliquo elementorum. Ergo videtur quod magis habent effectum super ignem et eius qualitatem. Ergo videtur quod omnia in sua actione et dominio quecumque ignis incendat et fortificet [illegible] et videtur quod omnia desiccent et calefaciant et nulla infrigident. ¶ Solutio. Dicendum quod luminaria celestia impressionem habent sicut elementa et elementaria corpora impressionem tamen non unicam tantum sed multimodam. Non autem quo sicut inferiora in hec inferiora agunt et imprimunt et per qualitates intendunt et quia sunt corpora nobiliora et precellentia virtute sicut

cellunt in situ et ideo est ordo universalis sic ut potentiora et superiora influant in inferiora et minus postea ordo universalis operatur ut luminaria celestia influant in inferiora et minus post ordinem universalis operatur ut luminaria celestia influant in elementa et corpora elementaria. ¶ Et ordo hoc requirit quia sicut in motu locali necesse est ad unum movens immobile et in motu alterationis et qualitatis necesse est venire ad unum alterans non alterabile secundum easdem qualitates et ideo cum elementa et ex elementis mixta sint per qualitates alterata et alterabilia recte disposuit divina sapientia corpora celestia in quantum luminaria que inferiora alterarent sua influentia secundum qualitates [illegible] et quantum aliis qualitatibus materie contraria caverent. Res vero quod diversa imprimunt a quibusdam sunt per diversitatem quantitatum sicut dicitur in libro de [illegible] orbis [illegible] dicunt secundum quandam opinionem quod luminaria celi qualitates [illegible] sed non [illegible] eas [illegible] unitate cum aliis elementaribus [illegible] stellas agere possunt in hec inferiora sed ad invicem pati non possunt. Sed ista ratio non valet [illegible] esse equivoce effectus corporum nec concordare quibusdam elementaribus. ¶ Et ideo meliores sunt [illegible] ex parte diversitatis virtutum quia [illegible] conditor mundi corpora celestia incorruptibilia posuit ad regulandum et regendum [illegible] que sunt diversa et multiplicia dedit eis virtutes [illegible] et quia diversa luminaria [illegible] habent ad diversa elementa et ad diversa corpora mundana [illegible] quia luna ex virtute sibi indita et adiutorio universalis [illegible] habet humorem ideo per suam influentiam humiditatem augmentat et ad eius presentiam excrescunt maria et quia excrescunt et effluunt ad absentiam vero [illegible] colligunt et refluunt sicut dictum est et in aliis luminaribus. Concedendum est ergo rationes ostendentes quod luminaria in hiis inferioribus habent diversas impressiones. ¶ Ad id vero quod obicitur quod nulla habent impressionem quia sunt signa tantum dicendum quod scriptura non dicit quod sint tantum in signationem quia et sunt in signationem et sunt in efficaciam magis tamen exprimit quia sunt signa quam quod sint cause pro eo quod non causant sufficienter sed causant necessario et ideo magis attribuit eis rationem signorum et per hoc patet solutio ad id damiani cum dicit quod non sunt causa in hiis inferioribus non vult negare quin habent influentiam sed hoc hoc vult dicere quod nec sint primo inferiorum sufficientia nec sunt necessaria [illegible] non causent [illegible] que per [illegible] indigent adiuvari et possunt impediri. ¶ Ad id quod obicitur ratio aut imprimunt quod habent aut quod non habent dicendum quod per infinitam virtutem suam quam habent et per illam generant et augmentant formam et speciem quam non habent et cum dicitur quod non dat formam quam non habet dicendum quod habet dicitur duobus modis: virtualiter vel formaliter et ad hoc quod imprimat ad aliquid sufficit quod habeat virtualiter non oportet quod habeat formaliter sicut movens immobile dat motum quamvis ipsum non moveatur sicut dictum est in prologo. Per quam ponunt corpora celestia imprimendo in hec inferiora et diversas qualitates agitare hoc non est intelligendum quod eis dent ex se sed quod educunt id quod est in potentia in actum. Preterea non est intelligendum quod dent per se solum sed adiuvando virtutem inferiorum hoc autem faciunt cum per virtutem [illegible] [illegible] tamen in [illegible] potentias qualitatum quas agunt in hec inferiora non ut producant sibi similia sed ut influendo sciunt regant et intendant virtutes inferiorum qualitates et [illegible].

¶ Ad id quod obicitur quod omnium sit calefacere etcetera dicendum quod motus et lumen non est sufficientia caloris sed motus cum velocitate et lumen cum radiorum multiplicatione et hec quia non concurrunt in omnibus luminaribus ideo non possunt omnia calefacere. ¶ Possumus et ad hoc reddi aliam rationem quia hoc non tantum facit motus et luminositas sed et ad hoc facit [illegible]

Utrum diversa luminaria habeant diversas impressiones

propria forma quia stella vel planeta calefaciens aspectum habet scilicet naturam igneam patet. Ad primum quod obicitur quod sol magis calefacere videtur virtute sua unde quia aliquando actionum est in propria dispositione et forma. Ad secundum quod obicitur quod recipit est virtute recipientis per modum recipientis non recepti. Cum igitur hec inferiora sint susceptibilia virtutis per se et caloris, hinc est quod sol non tantum ea illuminat sed et inflammat, quia ubi luna nata est illuminari sed non est nata calefieri. Hinc est quod a sole lumen recipit et refundit, calorem vero non recipit nec refundit. Ad secundum quod obicitur quod non ignis per se competit esse celestibus, dicendum quod de luminaribus celestibus est loqui dupliciter: quantum ad substantiam et quantum ad virtutes. Et quantum ad hanc viam est dicendum quod vel magis conformiter igni quam celo aliquid est. Et alio modo loqui quantum ad virtutes sibi speciales datas, et sic quod deputantur ad regimen inferiorum. Et quia non tantum videtur regere ignem sed etiam alia corpora, hinc est quod est quod et sua virtute elementaria aliquis ex eis magis quam ignis aspiciunt etiam alia. Et quia omnis actio attenditur secundum aspectum virtutis agentis ad patiens, sicut dicunt medici et astronomi, hinc est quod quedam luminaria magis ignem in effectu conveniant, quedam vero discordant, diversimode aspiciunt etiam talia aspectus ante ipsorum de natura aliorum est sed etc.

Tertio queritur utrum ex impressionibus morum luminarium causetur in hominibus diversitas morum. Et quod sic videtur: Boetius in libro de consolatione: fatum est in rebus mobilibus inherens dispositio per quam providentia suis quibusque nectit ordinibus. Sed Augustinus in v de civitate Dei dicit quod fatum est vis positionis siderum que existente quando quis concipitur vel nascitur cognoscatur. Cum fatum sit ex prima auctoritate habetur quod fatum inest. Ex secunda habetur quod fatum est vis stellarum. Ergo si totum regimen vite consistit in fato sicut dicit Boetius, et fatum est vis sydereum sicut dicit Augustinus, totum regimen vite et diversitas morum pendebit ex virtute sydereum. Item philosophus in libro de proprietatibus elementorum dicit quod regna vacua facta sunt et terre depopulate apud coniunctionem duarum magnarum stellarum scilicet Iovis et Saturni. Sed hoc non esset nisi bella et vites hominum ex astris penderent. Ergo etc. Item hoc ipsum videtur per sacram scripturam Mathei ii: magi cognoverunt ortum regis per apparitionem stelle. Et Iohannis ii dicit Dominus: nondum venit hora mea. Et Iohannis viii: Nemo apprehendit eum quia nondum venerat hora eius. Sed si homo Christus natus fuit sub constellatione et hora temporis expectavit in sua passione, videtur quod multo fortius alii homines regi et gubernari habent et disponi secundum stellarum virtutem. Item hoc ipsum videtur sensibili experientia in moribus et in regimine, ut dicunt astronomi: apparet stella cometa et astronomi et mathematici de multis regulis secundum astrologie iudicium multa predixerunt vera. Hoc autem non esset nisi mores et effectus hominum disponerentur secundum virtutem stellarum. Ergo etc. Item hoc ipsum videtur etiam ad universitatis ordinem spectat et ad perfectionem regiminis ut nichil casu fiat vel absque providentia. Ergo si deus regit ignobiliora per nobiliora et inferiora per superiora et corruptibilia per incorruptibilia, videtur quod in hiis inferioribus fiat quod a stellarum virtute et influentia non procedat. Et si hoc, ergo verum est quod diversitas morum causatur a diversitate constellationum. Contra Deuteronomium iiii: solem et lunam et omnia astra celi creavit deus in ministerio cunctis gentibus que sub celo sunt. Sed quod est captum in ministerio hominis non preordinat ei necessitate et virtute. Astra vero non creata sunt in dominium non in ministerium. Si igitur astra celi sunt creata in ministerium, ergo ex eis non pendebunt principaliter mores hominum. Item hoc videtur auctoritate ipsius Ptolomei maximi astronomi qui dicit quod sapiens homo dominabitur

astris. Sed hoc non esset si mores hominum causarentur ex impressionibus stellarum. Ergo etc. Item hoc ipsum videtur ratione considerata, quia ordinatum est quod homo non tendit nisi ad bonum. Sed celum et sua sydera a primo conditore naturaliter ordinatum est, quod numquam tendit nisi ad bonos mores et rectos. Quod autem omnes homines habent bonos mores aut bonitas morum non causatur ex positione sydereum. Item hoc videtur per rationem ducentem ad impossibile. Si enim diversitas morum causatur a positionibus et impressionibus sydereum et motus eorum sit fixus et necessarius, diversitas morum in hominibus erit necessaria. Et mores quorum non erit necessitas non valebunt consilium, nec virtutum erit meritum nec demeritum, nec laus nec vituperium. Sed quod hoc est maxime impossibile, quia de honestate et de specie totum universum maxime impossibile est quod diversitas morum causetur a positionibus sydereum. Respondeo dicendum quod mores hominum et eventus futurorum a syderibus causari dupliciter potest intelligi: aut necessario aut dispositive et contingenter. Si primo modo dicatur, sic non tantum est falsum immo est heresis et dyabolicum figmentum, quia racioni et sane religioni repugnat. Dicit enim contrarietatem fidei et honestati morum, veritati enim fidei in hoc errore salvari non potest. Dicit enim ponit omnia a syderibus necessario evenire, tollit meritum et per consequens premium tollit, et igitur et per consequens gloriam. Honestas etiam morum per hunc errorem perit, quia culpa peccantis in sydera refunditur et unusquisque malefactor suam reprehensionem concedit. Et homo ad horandum et colendum sydera invitatur. Et iste est finis huius erroris pessimus, quia ad ydolatriam perducit. Et hoc patet hoc esse commentum dyaboli, quod maxime ad hoc intendit hominem perducere ut faciat se adhorari et coli. Sensui etiam repugnat, quia sensibili experientia in eadem constellatione conceptos et natos videmus in diversitate in moribus et exitus et eventibus et in aliis. Probabiliter et id maxime apparet in Iacob et Esau, qui simul fuerunt concepti et nati et tamen in omnibus huius sunt diversificati. Et quia in eadem constellatione nascuntur filius regis et filius rustici nascitur, et ideo etiam in eadem nascitur femina et masculus, quorum consimilitas in moribus nec in eventibus nec in aliis probabiliter. Et hoc ipsum probat Gregorius in omelia Epiphanie. Sic enim mathematici solent quod qui sub signo aquarii nascitur in hac vita piscatoris ministerium sortiatur. Piscatoris enim ut fertur Gethulia non habet. Quis dicat quod nemo sub stella aquarii nascatur ubi piscatores omnino non habet? Dicunt etiam quod qui sub signo libre nascuntur trapezete futuri sunt, in multis autem locis sub libra multa nascuntur, nec trapezete penitus ignorantur. Repugnat etiam iste error rationi, quia superioribus proponit inferiora et sic implicat contraria in moribus. Namque proponit inferiora dignioribus, proponit astra quod est creatura dignissima, sicut philosophus testatur, et ratio vero hominem esse finem omnium que sunt. Et ideo dicit Gregorius: Non ita quippe homini salus quia causat conditor, non ut stelle propter hominem facte sunt. Dicit igitur error mores hominum astris subicit et inferiora suo superiori et ignobilia nobiliori proponit. Non solum autem ex hiis rationi repugnat sed etiam quia in se opposita implicat. Dicunt enim quod quia mores hominum pendent ex astris et constellationibus, ideo astra sunt veneranda et constellationes observande. Et hoc est ponere duo opposita. Aut enim necesse est evenire homini secundum constellationes sydicantium aut non. Si non, ergo non sunt fata metuenda. Si sic, ergo frustra sunt constellationes observande in actibus suis, cum secundum formam constellationum necesse sit ei bona vel mala evenire. Si non in ipsis constellationibus, ergo providere nec in agentibus, ergo nulle sunt observande. Dicit igitur error ponit constellationes efficaciam habere et ponit constellationes observandas esse propter hominis nativitatem apte in sibi ipsi convenire. Et sic iste error repugnat sensui et fidei et rationi. Hanc autem triplicem sententiam quod deum esse colligitur ex verbis Damasceni et Gregorii et Augustini. Sed igitur hunc modum dicendo scilicet mores hominum et eventus

futurorum, alterum necessarium et sufficiens, causa salutaris et erroris, et fuerit praeclausa. Si autem dicatur mores hominum a dispositionibus sydirum variari dispositione et contingenter, secundum predictum modum, quia non est contra rationem nec fidei repugnat, planum est enim quod dispositio corporis multum facit ad variationem affectionum et morum animae et propterea, quia complexionem corporis sequuntur, unde colerici sunt iracundi et sanguinei sunt benigni et melancolici sunt invidi, flegmatici pigri. Hoc autem non est necesse, quia non destruitur suo corpori maxime quia est ad virtutem pergunt, multos non videmus colericos mansuetos et melancolicos benignos. Contingit igitur corporum celestium operationes ad impressionem et qualitatem complexionum. Hinc est quod quis operatur quod est ad qualitatem morum valde tamen de longinquo, propterea non facit ad qualitatem complexionis nisi in melioris quam non sydus. Unde et Augustinus V. De civitate Dei: In solos eandem complexionem de duobus fratribus qui simul infirmabantur et curabantur. Unde hoc est magis commendat rationem ypocratis phisici quam astronomi. Ypocras enim ostendit quod hoc esset propter similitudinem complexionis, et astronomus reddit quod esset propter contemperantiam constellationis. Melius enim ostendit phisicus quia causam reddit magis propinquam et magis proportionatam. Si igitur hoc modo dicatur virtutem impressionis sydirum aliquo modo disponat ad varietatem morum, respondendum est quod sic. Verum non dispositione necessaria et propria et sufficiente, sed dispositione remota et contingente. Si autem quaeratur utrum sint casu facta, respondendum est quod simpliciter quod non, quia omnia divina est benedictum sicut prius est ostensum. Ad illud quod obicitur de fato, dicendum quod de fato aliter loquitur Boetius et aliter Augustinus; Boetius enim loquitur de fato prout est ad futuritatem, et sic fatum nominat ordinem in rebus mobilibus ad divinam providentiam relatum, ordinem in quantum talium causarum necessariarum sed et liberarum voluntatum et contingentium. Dicit enim sic: Alia res est consilii providentia cuncta pariter quamvis diversa quamvis infinita complectitur. Fatum vero singula dirigit in motum locis formis ac temporibus distributa; ut hec temporalis ordinis explicatio et divinae mentis adunata prospectu providentia est. Eadem vero adunatio digesta atque explicata temporibus fatum vocatur. Et sic patet quod Boetius fatum accipit generaliter ad omnium et defectum quorumcumque sive voluntariorum sive naturalium sive necessariorum sive contingentium. Augustinus vero in V. De civitate Dei accipit fatum secundum estimationem philosophorum qui vocant fatum vim positionis sydirum et constellationum per quam cuncta necessario eveniunt in hiis inferioribus, et sic fatum nihil est et omnino detestandum quod nihil sit, et in hac equivocatione accipit fatum Boetius et Augustinus, et propter hoc non sit assumptum de medio, sed magis equivocatio debet propter quam tollenda de medio dicit Augustinus V. De civitate Dei: quod si fatum vocat ordinem causarum quae Deus instituit, et hoc sit verum sententiam teneat et linguam corrigat, quia secundum communem usum sic accipitur sicut mathematici accipere consueverunt. Ad illud quod obicitur quod bella causantur ex positione sydirum, dicendum quod illud verum propterea non debetur ad sydera; quod quaedam dispositionem ad tales effectus ex quibus bella generantur ex commotione, non autem violentiam praeter aliquam affectionem in anima excitari quam tamen non necesse est pati, quia anima potest eam reprimere. Sed quia multi sunt insecutores passionum et eis quibus passiones dominari se ipsos sciunt, hinc est quod multi se sciunt in passionibus; astrologi non frequenter astrologi ita praedicant maxime quod homines animalis viventes et non spirituales sapientes eam dominantur passionibus. Pauci possunt ita praedicere immo sicut dicit magnus astronomus Ptolomeus: sapiens homo dominabitur astris. Ad illud quod obicitur quod Dominus natus fuit sub constellatione, dicendum quod stella est non apparuit; stella sub cuius regione nascerentur et in partu expectaverunt horam fatalem, sed in nativitate stella apparuit ut signum et in presepio non expectaverunt sibi a Deo per ... dispensationem et signis regentibus propterea signum et si quis hac ... hoc est quod magi per illam stellam cognoverunt regem. Dicendum quod ad hoc non fuit solum humana inventione, sed fuit revelatione et demonstratione. Praeterea illa stella non fuit cum aliis stellis creata, sed in nativitate Domini fuit producta, nec motum habuit aliarum stellarum sicut dicit Glossa, nec fuisse creditur in orbibus aliarum stellarum, sed longe terris adeo ut directe appareret supra domum. Ad illud quod obicitur quod multa ita praedicuntur et maxime hoc apparet in stella comata quae apparet in morte regum, dicendum quod est huius quod considerantes esse motum celestium corporum invariabiliter possunt ita praedicere et propterea sicut de eclipsi solis et lunae, in huiusmodi quae consideranti esse effectum vel in istorum quae eis similiter probabiliter et propterea possunt praedicere in tamen sicut sunt tempestates et serenitates et huiusmodi. In hiis non quae similiter ... frequenter in diversis ... sicut et ... et si aliquando videantur dicere ... vel casum vel diabolo instinctum ... diabolus sicut dicit Augustinus se immiscet in huiusmodi divinationibus et valet. Ad illud quod obicitur de stella comata quae prout significet mortem regis non fit nisi divina iussione ut dicit Damascenus. Sed non fuit sic non in ... quare non apparet in morte principis quam in morte rustici, nisi forte tu dicas sicut voluerunt aliqui astrologi qui dicunt quod stella aliquando per se est et sive in morte divino iussu ad se trahit partes celestes quae cadunt in eius corpore quibus abstractis a corpore grauantur dissolutio in eo quod remanet et dum sursum trahuntur et stelle approximantur fiunt comata, sed tunc remanet quod quare talis non sit et rusticum et non sequitur quod praeter quod comata autem non significet mortem principis, sed solum hoc accidit quod moriatur in eius apparitione. Aut si significet sit divino iussu quam magis mortem principis significat quam alterius, quia est principalis, vel quia ex hoc patet tamen omnium probatio regni in custodia magis sollicitatur angelus deputatus bonum nomen proponit bono spiritui. Ad illud quod obicitur quod de prescientia ordinis est quod illud quod legitur praesertim scribitur regentium, dicendum quod illud est ubi regens ad regit per modum dominationis non per modum ministerii; unde quia humani actus reguntur a divina providentia sicut a dominante, non praeter eventus per ipsius providentiae intentionem et cognitionem in unum causam, quia non ab astris diriguntur solum per modum ministerii, ideo non oportet quod per omnia sidera fiant cum hoc exigit profectus universi.

Consequenter illa sunt dubitabilia circa litteram et primo de hoc quod dicit congregentur aquae in locum unum et appareat arida.

Primo quaeritur utrum dicit congregentur in locum quia motus ad locum est causa repleti, sed aquae non dum erant productae, quare male dicitur in locum unum congregari. Item non praeterea apparere nisi coloratum, ergo enim simpliciter est coloratum, quare terra non praeterea apparere nisi colorata, male quod dicit appareat arida. Item cum sint alia duo elementa in aliis, ignis et aer, non quod insufficiens sit scriptura quae non de eorum distinctione explicatur; iuxta hoc quaeritur enim aquae nomen plurale et etiam terrae singulare, sed tu dicas quod hoc est propter aliquam dispositionem terrae, videtur quod male dicatur congregentur aquae in locum unum. Item quaeritur etiam terram primo vocat aridam et postea vocat terram, et autem sicut dictum est in primo est autem Deus ... Item cum enim aquae sint insipidae, propterea maria sunt salsa non videtur quod congregationes aquarum debeat appellari maria. Responsio. Dicendum quod scriptura distinctionem eorum in hiis libris valde elegantem explicat sicut attendat, quia non motus ad situm non est et vel complere ... nisi formam vel ad fuit aliis congrega

ri i inun q ipi elo aq dando spem una i teli
natom ad loc spei debitu sit sen exiguitate sol
i iclinatom sad situ dare locu cogitu congru
i qz locus aq est inuicem oc ee tram d aq co
ggat ab eis sitioribus s aere i igne separat q
i congregatoe tangi aqr p omis distinctio ali
oz duoz eloz uirlus qz aq sit nate circundare
tra i si exoriu pte eius tram adhitando
nob i alib aptam no eet io sic distinguntur
ut i sitioz parte arida appeat uiuis si tra eet
oio ab aq separata ad gnand n eet apta i io
sic ds areficit tre suficie ut tn ipius radices
aq ipleret i petu fluuioz irrigaz i p hoc
ea ea dr scriptur p pp eloz distinctom cogre
gent aq i locum unu sed io pp sufficiei tre
dendationem i appeat arida sco pp irriga
tom q ab eis suscip ut gminare possit dr no
cauit arida tram congregatones c aqru appella
uit maria exhinc patent oba [Q]d n p ob
de uo congregandi no n qz no fec ds aqs congrega
n sic pus existentes s sic dans eis formam i na
ta p q sunt apte nate in unu locu redire [S]z p
isto q obie de appitione tre qz tra q appet
n est elm pmu s elm gmixtu s p z i q ob
de distinctione elemtoz alioz qz i hus duob q
s max septia i terra claudit illoz distincto
q si sensi tmit certa sit p z q aqru uocat
pl i tram singl pp s earu dispsione hund
n pra tio e male tiabile qz e sicca de sui natura
tiable est io tram uocat singlarit i pus uo
cat ea arida i postea tra qz pim nom dr p
ecato ei iudi siccitate sm uo nom dr ei unu
si utili q he pmixtione aq ut posset co
li i fructifica io dr tra q terr s p z i q ob
de aqs appllant n maria no qz amaritudo
sit p qntas aq s qz oe aq in sua congregatoe
pp glsitas peni q remanent sbtilioribus eleua
tis sursum i penetrantib ire pfundo exq su
tilia ut dulcescat [Q]r q ee hoc q dr eod die
pduxit tra hbam uirentem ui n hoc sm ee
iordis si n sma pus fem q tra pus debu
it ornari q tra [Q]r e innuans coz sit ex
tra i sic ing ui q i sufficit deciet septura
ea q uirtute diuina pducunt ex tra [Q]r q ui
te tra gminant arbores i spinas si n tc no
pduxit ui q pt pcm sunt ea fecundioz i
nouas recepisse pom ad pducenda talia si uo
tc pduxit ui septura insufficies qz no exprimit
sic n sibi gria du sn iii Ge d ma i pena hois
gminat maledca tra i rc [Q]z dd e q sep
tura ordinate exprimit i ds ordinatissime fec
du eod die q tra pducta est ex ea hbas i lig
na pduxit fec tn pp errozis remotom ut dr
basili ne crederet q sol eet ca pm tre nascentiu
sic dr phus q tra e mat plataru i sol pri cu
i qz plante i hbe s q sulcs tre du ei sit ra
dicit affixe credo cipa formam i origine
no sic au est i ornatib aliorum i p hoc p z
pmu obiu Q d uo ob de corpib minabib dd qz
pmu recedere si tre latitu sb tra no extunt spa
n septura expmit [Q]rto i q ob de spinis i tribul
dd q tc pducte st peo qz pfca fecunditas
data e terre i nulla hba e qntucq: uit q no

sit aut utiles i uenenos i no e aius inuiduz hbis
i lignis fructiferis intellis est ista pduci i separa
ri illoz gnali copndit i q ob q gnata sut i pe
na pcti dd q spina i tribulu gnari n sciat sim
mini hoc est in pena pcti i ex maledcoe tra q e co
lit ut det fructu uin no sustentet po pdue uu
no cessant Q d aut i locis multis gnant spina i t
bul hoc no e spina s in [Q]r q hoc q dr fiant
luminaria i firmamento celi i q q sit ista luminaria S i tu
dicas q sol i luna qz septura explicat fec ds duo
luminaria magna i c ut ee instant pmu qz ista no st
i firmamento s sb firmamto Secdo uo qz luna no est lu
minare magnum e cuius de capi multe stelle st
maiores tcio uo qz luna no ut ee luminare s po
coz opacu du sui inpoe solem facit eclipsari
Sz tu dicas q luna dr lumare no qz ex se lucat
s qz lume a sole recip ob s hoc qz e luna sit de
n v eclipsis sic sol ut q t debat lucere sic sol
[Q]r si lume recip aut sic coz trasparens aut sic
clarum aut sic speculu q prim hec i clari i pci
trasparentas sic recipit sic trasparens ee ut q no
obiciat se uisui pse i q i no possit occultare
sole s sic clarum ee dup ozie i hens pmu qd
e coz clat no est uisi terminu no p t luna ee
coz clat Secd uo q ee no uiuabit n illuis go
ut q pmum deum suscipiat i p aer refundat
g n d z d luminare si uo recip sic speclm ee sit
dup ost i hens p m q i luna debem uide yma
gine sui spem sol sic in inspeclo aliud qz ee
no debet luna illuminare in om pte sic et speclm
ymagine offt f om ptc pp hoc igr e qd q luna
dicat ee luminare i q magis luc de nocte q de
die i i q magis dn a sole elongat qz e ei ap
ppinquat s n dz ee si ab ipo accip lume [R]
dd q ee luminaria celi qdam singlaritatem tenet opio
ne dnt q coz celestia sint ex iiij eltis p
dnante i eis et ignis sm celestia coz q dnt ee
ut ignee pdnante igi no solu f qnte s i m
qntitate i sm q i eis magis pdnat illa ut f hoc
hnt loca magis i mag suprema i q m i luna que
nob pxioz e minime dnat ut ignea ut certa lu
minaria i pt recipit i ipa de n uir suscep hic
e q luna pse pmu luc i ex psen sol mltu sus
cipit lum adeo ut dicat d luminare i magno lumi
ne pp magnu effectu luis q ht i terris In sui aut
poms tertiu adducut hoc qz luna ut ee coz tra
tn i colozatu i io int nos i sole posita radios
sol nob occultat i solu opposita d ex ea pte q
nob oppo lume suscip in foza illuiat s h pe
e q quenientia phoz i s queny uiam secdo
[Q]s phos namq est qz phi dnt q mixta ex
iiij elis st corrupta i ad hoc q sit queus mixtio
oz q pt sit i de n gnum f qntite i ut luminaria
celi f hanc pone i eent corruptibilia i eent g
ma q si tu respondeas q illa sbunata au coz
rup i gnati sic coz hom gloria s no satit
qz no q hic q facta dr p gm i glam s qua
sunt illuminaria codita pmu [S]z queniam uiam secdo
est qz si coz illa st mixta nobili ualde mixtione
mixta st i si hoc g sunt nata pfici ab aia
i sic st aiata i hoc est q damu q dr celos ee aia
tos i i sen s q e e q ierom a do ut dnt alt ee
aiata dicat heticu un hoc enumat int heses orig

aut alius reiterat quia dixerat in libro de imo ... dicere
non tamen omnino tamquam ... condempnat aut enim ... in
reiterationem. Circa indigare potuit dubitare scriptura
antequam persuadere posse ... talem ... aute dictum quod
accepi possit que ... sit mundus ... reprehendo
quod si dicatur ista est complexionata non tamen animata quia
tamen est potius cum nobis complexio sit ad suscipiendum
animam propria dispositio. Et propter hoc et huius similia hic modo
dixi non ... approbando. Secundo tamen potest dici et plures quod
luminaria producta sunt exaggeratione lucis suorum orbium
sicut enim si calor dispersus in unum colligeretur fieret intensior
et fortior: sic dum lux inest in orbibus repentinum
sine opificio in unum colligi luminare constituunt. Et secundum
luminare est maius vel minus secundum quod maior est in eo lucis
aggregatio. Et quantum luna inter corpora celestia magis est nobis
propinqua et eius orbis hinc est quod ipsa quamvis eius obscurius
participat de perfectione lucis quia tamen multum est tamen lucis confusione
obscura soli multum illuminatur et quia habet diversitatem partibus
et radius solis penitus non est et propterea radios accipit
apit refundit extra partem ex qua soli se obicit et est
sic nobis propinqua multum nos illuminat et propterea sancta
scriptura vocat solem et lunam duo luminaria magna
et hoc potest satis esse probabile non tamen in omnino sufficiens
est. Si enim luna est exaggeratione et densatione perspicui
sui orbis quod est luminosum, licet non proveniat ad luminositatem
solis in quantum ... debet deducere non tamen ex luminis solaris
susceptione quod ad octavum patet ... et ideo est ad hoc
dicendum modo ... modum ... scilicet damascenum et basilium dicendo
quod luminare non tamen ... lucet sed lucis vehiculum
et lucis vasculum propter quod exemeron xlv. de sole dicitur vas
admirabile opus excelsi. Unde sicut lucerna quod dicitur vehi-
culum lucis habet in se duplicem naturam scilicet lucis quod vehitur
et corporis quod vehit et sic voluerunt dicere de luminaribus celi.
Aut enim sicut visibile hoc solare corpus effectum est
vehiculum illi primo genito lumini sicut enim ad est ignis
ad lucerna sic illi luci vehicula tamen luminaria parata
sunt secundum damascenum luminaribus vel ... clarum lumen conditor deposuit
sunt non ut ... dare eis ad ... lumen sed ut non
vacans vel remanens luminare. Non est in ipsum lumen sed
luminis receptaculum. Secundo igitur basilium et damascenum luminaria con-
stituta sunt ex illa prima luce que faciebat diem et noctem
et sui orbis ut quadam aggregatione divina manu ad modum
vasis et receptaculi lucis coadunata. Hec igitur modo
sustinendo propter sanctorum reverentiam et securius est nobis eorum inni-
ti in hec tamen ... plus procedere ex scriptura. Quod ex hoc
dicta quod quod luminaria in quantum constituunt ex orbibus
suis per aggregationem plus habent ydoneitatem ad susci-
piendum quam ad diffundendum quod non lucet. Hoc habent ex luce
prima parte perfecte et ideo illud luminare cui dedit multum dedit
de illa luce magis lucet sicut sol ideo est minus dedit et ideo
... ... luc ex se sed si lucet hoc est ex
susceptione solaris influentie et ideo voluerunt aliqui dicere
non tamen lunam sed omnes stellas a sole lumen recipere. Sed
quod autem sic de aliis stellis tamen de luna satis plane
apparet quod ... per se non lucet et ideo hoc est quia ad sui complexionem
non modicum suscipit de illa luce prima creata quia non est ag-
gregatum ex ... quod multum est apta ad suscipiendum. Luminare
sic corpus magnum et densum et nobis propinquum hinc est
quod multum de lumine suscipit et refundit quam ex ea parte
illuminatur que se opponit. Hoc autem est quando est in perfecta dis-
tantia a sole in quo sol est in imo emisperio et luna in alto.
Et hoc est ideo quare scriptura appellat luminare magnum. Quia
sol prepositus est diei et luna preposita est nocti. Et per hoc patet

ad obiectum quod enim dicit luna esse luminare magnum
hoc non dicit quia luceat ex se vel quia sit maius quam stelle
sed quia magis nobis illuminari quam magis illuminat de noc-
te quam de die. Et ideo iam dictum est. Ad illud vero quod quaeritur
recipiat lumen utrum sit transparens vel clarum vel spe-
culum dicendum quod luna nec habet naturam perfecte opaci nec perfecte
transparentis nec perfecte habet naturam speculi. Participat tamen ad
de singulis horum naturam. Nam transparentis quodammodo participat
dum ex ... corpus constat. Naturam vero opaci in eo quod
partes ille ita densantur ut radius solaribus necnon
visibilibus perveant transitum. Naturam vero speculi habet in hoc
quod sic recipit ut in se reddat non tamen omnia reddit sicut spe-
culum quia non est corpus tersum et politum sicut patet aspicienti
ipsum corpus lunare et est illuminatum speculum autem reddit
ymaginem quia est corpus politum quod non est radius primum
... autem magis confirmando dicas sicut quod allendo ut aliqui
intelligens satis huius possit de eo quod dicitur scriptura. Fecit deus
duo luminaria magna etc. Quod dicitur obiectio quod non sunt posita
in firmamento dicendum quod firmamentum in scriptura aliquando accipitur
large aliquando stricte. Aliquando enim nomine octave sphere in qua
posite sunt stelle et sic accipitur ut ibi et posuit
eas stellas in firmamento celi. Aliquando accipitur large pro
natura quinti corporis quod dividit aquas ab aquis et sic accipitur ibi
fiat firmamentum in medio aquarum et hoc modo fiant luminaria in firmamento
celi. Et sequitur de hoc quod dicitur sunt et magis quid in illa
de hoc scilicet et sint in signa et tempora et dies et annos. Si
enim sunt in signa non videntur peccare quod per illa pronosti-
cant futura si in tempora tunc videtur quod ante solem et lunam tempora
non fuerint. Vel si in tempora quod ... plane dicitur tempora est non sit nisi
unum tempus. Item videtur quod de sufficientia istorum. Unde
quod quare ... in signa et tempora dies et annos quia alia
sunt ... et septimanas. Si tu dicas quod clau-
duntur in his duobus scilicet dies et annos tunc sicut dies
et anni claudi possunt in hoc quod dicitur signa et tempora. Sed
dicendum quod id sub duplici habet exponi secundum quod duplex est sensus signa
signum enim et est ad signandum et est ad distinguendum. Si primo ac-
cipiatur signum tunc est sensus quia ista luminaria facta sunt
in signa id est in signationem futurorum et variationem temporum et
dierum et annorum ut variatio temporum attendatur tamen
... ad calorem et frigus variatio dierum quantum
ad lucem et tenebras variatio annorum quantum ad renovationem
horum duorum et sic dicit corpora celestia esse in signa non
... futurorum sed eorum que ipsa sunt quedam tamen sicut
ymbrium et ventorum et sic exponit damascenus. Vel eorum a
peritia ... divina providentia sicut eorum que adveni-
ent scilicet in iudicio ... ut ... sicut ...
... divina sed postea ad illa signa ... facta
... et ... Si autem secundo accipiatur
videlicet ab actu distinguendi tunc est sensus sint in signa
et tempora etc. Sint in signa id est in distinctiones temporum et dierum et
annorum. Hec autem expositio dicitur ... magis con-
sona quod patet per antecedentia ubi dicitur fiant luminaria
in firmamento celi et dividant diem et noctem. Dividunt enim est mo-
tus ... quod est ad motum ... super polos primi mobilis
ab oriente in oriens per occidentem qua motu revo-
lvuntur semel ... illi die et secundum hunc modum dividunt
diem et noctem sicut dicitur in psalmo. Fecit solem in potestate diei
lunam et stellas in potestate noctis. Alius est motus proprius quem
habent illi in circulo obliquo scilicet in zodiaco in quo xii signa
describuntur et secundum motum planetarum in illis signis et
maxime solis sit signatio et distinctio temporum et dierum et an-
norum distinctio temporum fit quia iiii sunt tempora anni hiem-
estas autumpnus et hyemps que distinguuntur per motum

sol' · i zodiaco pp̄ius ad nos accedit · et a nobis elongat · distinctio uero dierum fit sub pernide motum · quia in dies crescunt uel decrescunt. alii dies sunt maiores noctibus alii minores. et quia per illum motum accipiuntur duo solsticia · s. estiuale et yemale · et duo equinoctia · s. uernale et autumpnale · ideo in distinctionem · Luna similiter in ea est in signum temporum · et dierum et annorum apud iudeos maxime quantum ad sollempnitates · sicut apud nos est sol · sicut dicitur ecclesiastici · xliii · a luna signum diei festi · Si autem queratur quare ecclesia magis accipit festa sua secundum solem quam secundum lunam exceptis duabus · pascha et huiusmodi · quod tenus declaratio et plane intelligi potest in libro · aut · ad ianuarium · hoc quantum ad presens sufficiat · quia quia synagoga in tenebris noctis ambulabat · et minuenda erat · ideo a luminari quod nocti preest · et quod minuitur et consumatur accipiebant suarum sollempnitatum distinctionem · quia uero ecclesia iam ablata est lune sicut de ipsa dicitur apocalypsis · xii · mulier amicta sole · et luna sub pedibus eius · ideo inser computat · et dies sollempnes magis per motum solis quam lune excepto sole paschate · et per consequens penthecostes · pascha · n · sollempnitatem non solum celebratur in rememorationem utriusque preterite · sed etiam in prefigurationem resurrectionis future · et in hoc ecclesia quantum conformis est synagoge · unde festum illud obseruat ecclesia non iudaizando sed post illam futuram sollempnitatem quam expectat et quam sibi competit prefigurando · Et autem dicta sunt per id quod dicitur tempora · et sic intelligitur · et c. · et per hoc patet responsio ad obiecta. ¶ Ad · n · dicendum est quod in signa hoc est uel in signa ymbrium et uentorum uel in distinctionem temporum · et ideo dicitur tempora per uariationem · in · iiii · temporibus anni · secundum · iiii · qualitates elementorum · et distinguit dies et annos · ut sicut per tempora notabatur uariatio · sic in per dies et annos possit notari motus illius uariatio · ita quod dies dicitur continuatio motus quo mouetur sol motu firmamenti · et annus continuatio motus quo mouetur obliquo circulo · et in hoc patet quod non dicitur pro nunc mensis · et septimana · quia non tangitur ibi noua uariatio · nec noua continuatio · et per hoc patent omnia que sunt quesita.

XVI

Dixit etiam deus producant reptile · et c. Sicut ergo magister de productione rerum insensibilium · in hac parte agit de productione sensibilium scilicet animalium · et quantum ad aliam productionem facta est inuisibilium completa · et ad completionem secundum ab opere cessatio. Jam ista pars habet tres partes · in prima agit de sensibilium productione · In secunda uero de diuinorum operum perfectione ibi · Cumulus autem huius causas atque dispositionis · et c. In tertia agit de septime diei requietatione ibi · Jam de septime diei requie ad uideamus · et c. Prima pars habet duas · in prima determinat de productione animalium ex aquis · In secunda de productione animalium ex terra · ibi · sequitur · dixit deus producat terra · et c. In quarta parte primo determinat intentionem deinde soluit dubitationem · Secunda parte scilicet · in qua determinat de operum diuinorum continuatione habet duas · in prima astruit quod in productione hominis facta est · et continuata distinctio rerum · In secunda uero ostendit eandem distinctionem explicat diuersas sententias catholicorum tractatorum ibi · In hac autem rerum distinctione catholici tractatores · et c. Secunda tertia pars habet duas · in prima sententiam explicat · In secunda questionem mouet · et determinat ibi · Sed queritur quo septimo die dicatur deus · et c.

Ad intelligentiam huius partis mouentur hic quod circa duo · ¶ Et primo queritur utrum sensibilia siue animalia facta sunt. ¶ Secundo quo ordine facta sunt. ¶ Circa primum queritur tria. ¶ Primo queritur utrum sensibilia quantum ad animam sint producta ex aliquo uel ex nihilo. ¶ Secundo quantum ad corpora producta sint ex nihilo. ¶ Tertio queritur utrum in corporis compaginatione actiue concurrant passiuum an contrario.

Circa primum sic proceditur · et ostenditur quod sensibilium siue irracionalium animae producte sint ex aliquo. Primo per textum scripture quia dicitur producant aque reptile anime uiuentis · et c. · et paulo post producat terra animam uiuentem · scilicet · n · quia causatur a solo deo · et non aqua accepit facultatem producendi reptile anime uiuentis · ergo non uidetur quod anima sensibilium producta sit ex nihilo. ¶ Item per auctoritatem philosophi in libro de animalibus · xvi · solus intellectus intrat ab extrinseco · sed si anime brutorum producte fuissent ex nihilo · essent a solo deo · et intrarent ab extrinseco. ¶ Item nec ipsum uidetur uerum · quia ex eo res producitur in quod resoluitur · sed non est ad quod fiat resolutio resoluatur in nihilum · ergo anime brutorum aliunde uidentur resolui uidelicet quando aliqua animalia fuerint corrupta · ergo non producte fuerunt ex nihilo. ¶ Item ex eodem est anima istius bruti quo nunc est · et per illud per conformitatem · sed anima illius bruti generati per naturam non est ex nihilo quia tunc anima non posset produci · et sic sequitur quod nec possit fieri per creationem quod est non uidetur probabile · et planum sit sicut ex precedentibus apparet quod naturalia non potuit ad ex nihilo producere · restat ergo quod prime anime brutorum animalium non fuerunt ex nihilo producte. ¶ Item anima uel est per creationem educitur in esse est unionis · et in corruptionem eius non producitur non pendet a corpore · sed ex principio est fermento · sed anime brutorum per naturam sunt corruptibiles ergo non sunt ex nihilo producte. ¶ Item operis ornatus presupponit opus distinctionis · et opus distinctionis presupponit opus creationis · sed quod in distinctione corporum non fuit noua creatio · sed producta ex aliquo multo fortius uidetur quod exornatio corporum aliunde · et anime ad ornatum spectantes · uidentur quod non sunt producte ex nihilo · sed ex aliquo. ¶ Sed contra si est producte sunt sensibilium anime in primordio · quero de illo ex quo producte sunt utrum id producta sit ex aliquo uel ex nihilo · et si ex aliquo sit illud quero · et sic erit abire in infinitum · uel erit ponere quod id ex quo producta est anima sensibilis abinitio produceretur ex nihilo · sed quia uoce id productum fuit ex nihilo · eadem ratione et anima sensibilis · ergo uidetur · et c. ¶ Item si anime ille producte sunt de aliquo illud aut erat spirituale quod · aut corporale · non · ex corporali nunquam potest fieri spiritus sicut dicit augustinus super genesim ad litteram · Si spirituale erat quod de illo · aut uiuebat · aut non uiuebat · et quod usum habebat · et iterum si spirituale quod ex nihilo non potest fieri anima rationalis · si ergo ad hoc non coniungitur rationabiliter respondere sicut innuit augustinus super genesim ad litteram · ad hoc intendens · relinquitur quod prime anime sensibilium ex nihilo sunt producte hic. ¶ Item si fuissent producte ex aliquo est talis modus productionis competat uirtuti illi · uidetur quod est iam erant corpora supercelestia agentia et mouentia · et ad mixtionem operantia quod alia uirtute non possent producere · ergo propria opera non erant per propria diuina potentia quod est idem · est ipse sit solus inuisibilium conditor et factor. ¶ Item uidemus nunc quandam alia igno(ranti)a per putrefactionem generari terra uel aqua educuntur eorum anima · et uidetur quod non possint anime esse non sunt nisi insita rebus ex quibus fiunt producuntur · et quod non possit uirtute corporis celestis quia minus nobile non potest educere magis nobile · secundum autem spiritualem ut dicitur animal nobilius est omni corpore · ergo oportet quod educantur a creatore creaturis · sed quia sic educuntur hoc est ducere ex nihilo · ergo eorum animalium que per putrefactionem generantur anime creantur · ergo multo fortius animalium per fetum. ¶ Item nos uidemus in animalibus anulosis quod ad diuisionem corporis remanet anima in partibus diuisis · sed illa non potest esse anima · quia quia erat una sola · ut anima producta est secundum statum sit in quibus pars · ergo oportet nunc sit est successiue · ergo uidetur quod illo prius creata est a creatore · ergo multo fortius et sensibilia in primaria productione. ¶ Item omnium brutorum generatur brutum aut traducitur anima aut non · si traducitur est anima non sit indiuisibilis dabit animam suam totam · ergo in generatione moreretur · si non traducitur ergo oportet esse eius operatio insertis decisione · et necesse est per creationem agens · per quod anima educatur · hoc autem non potest esse feruida.

¶ 127 · cesset · illa · est fuerit · qui · est a creatore

vt ex illa ... ad utrum sit producta ex aliquo uel ex nihilo

ē sit mag̃ p̃rīm passiuū q̃ actiuū sic mūc p̃hs
p̃z ꝓ p̃rī ad carā. g° in medi° p̃ducit ad o. n. ex
no. multo ug fortiusq sic p̃ducte sūnt ī p̃
mordio. ¶ Ergo ad p̃dcc̄oz mēlliā est nod q̃ cc̄ p̃
dcc̄ioni aīaꝝ brutarū diuisi diuisa opinati sūt
ꝗdam .n. dic̄ uolūt q̃ aīē brutoꝝ p̃ducte sūt ex
no q̃z nō ex aīa illr nec ex aliq° scīali q̃z nō ħabu
erūt ad p̃exustenᷤ. ꝛ nō dnt ꝑduc p° esse simp
sinūl cetas. Sz deinceps ī ꝑpagatōe nō dnt eas
cari. sz po° educi nō p̃ decisionē ꝛ sepatōm p̃tis
aīe. sz p̃muntāpl° sic̄ n. candela ex quo accensa
ē p̃t se multip° cū sīn ullis dimīnutōe. sic ī mo
multo fortius dnt sūam sp̃ualē posse. ¶ Scda pō

[illegible]

Si igitur anima sensitiva cum sit forma nobilis debet unire corpori nobili. ergo corpus animalis non tantum non est corpus simplex sed compositum ex diversis elementis. ¶ Respondeo dicendum quod absque dubio corpus animalium unitur in se quatuor elementa. elementorum sic compositum est propter quatuor. vel tum propter hoc ut sint ydonea ad sensum. tum propter hoc ut sint ydonea ad motum. tum propter hoc ut sint ydonea ad multiplices operationes. tum propter se habent dignitatem complexionis que omnia competunt in corpore quod perficitur anima sensitiva et propter hoc debet habere aliquem gradum perfectum mixtionis non tamen sit mixtio sed in complexio. perfecta autem mixtio non est nisi quatuor concurrant. nam elementa aqua enim non est sic subtilior terra in decupla proportione penetrat partes terre. sed non perfecte pro eo quod aliquantulum habet grossitiem. aer vero qui est subtilior in decupla proportione adhuc adminus se perfundat sed ignis qui est subtilior et rarior in millecupla proportione tota sua subtilitate penetrat usque ad minima et sic fit alteratio plena usque ad minima et mixtio perfecta quia mixtibilia sunt perfecte alterata et sic patet quod talia debent componi corpora perficienda ab anima sensitiva. ¶ Ad primum vero quod obicitur auctoritas Boethii, dicendum quod primo dictum est per quandam preponderantiam sive appropriationem sicut melius patebit. ¶ Ad secundum quod obicitur quod forma debet proportionari materie. dicendum quod unum est in individualibus que magis competunt ipsi forme. anima enim est sic simplex in substantia multiplex est in virtute et ideo non competunt ne corpus ei assimiletur in simplicitate pro eo quod simplicitas corporis repugnat multiplici virtuti et per hoc patet solutio ad primum quod tertio obicitur quod quanto ad compositionem tanto minus perfectum hoc verum est si habeat veritatem in spiritibus quorum perfectio attenditur per accessum ad summe simplex. non tamen habet veritatem in corporibus in quibus et magnificatur virtus ex parte magnitudinis sicut magis urit magnus ignis quam parvus et multiplicatur ex parte multiplicitatis sic maiorem virtutem habent plus composita quam minus composita. unde quod in eo anima est perfectissima inter cetera est compositissimum sicut planius videbitur infra. ¶ Ad quartum quod obicitur de corporibus ornatis celum dicendum quod non est simile quia illa non propriis motibus movent non spiritus perficiunt quibus debeat multiplicitas operationum vel diversitas partium componentium non est diversitas partium componentium et organorum sicut potest in animalibus. ¶ Ad quintum quod obicitur quod fit elementorum violentatio. dicendum quod non est verum quod deus in primordio est corpus animalium composuit elementa ex diversis speciebus convenire fecit hoc enim non oportebat. tamen quia tam aqua quam terra non sunt elementa pura sed aliis permixta secundum eam partem ex qua facta sunt ex eis animalia tamen quia sic essent pura et simplicia in uno corpore sunt certa in potentia et extremo possint secundum omnia sic assistit invicem alterans et activa sine aliqua localitate (?) ac potius sine aliqua violentatione. ¶ Et per hoc patet ergo ad ultimum quia sic quando fit commixtio elementorum non facit ignem igne qui sursum est descendere vel aerem. sed cum ignem vel aerem qui vel est in terra vel generatur per actionem alicuius agentis facit venire ad constitutionem alicuius et hoc quod fit per rationem non prevalentiam. quia enim ut dicit philosophus desiderat quod melius est … sub forma elementi competit esse sub forma mixti et quod est sub forma mixtionis appetit esse sub forma complexionis. ideo est ex diversis elementis sic mixtio in unum appetitur vel completur et violentia non infertur.

Tertio queritur utrum corporis … magis constent ex elementis passivis quam activis vel econverso et quod magis ex elementis passivis videtur propter … quod dicitur … facta ex terra et aqua. hoc autem non est dictum quia … animalium … tota … ergo dictum est per preponderantiam. ¶ Item sicut vult philosophus ex eisdem constant animalia ex quibus nutriuntur sed animalia maxime nutriuntur ex aqua et terra per cibum et potum. ergo etc. ¶ Contra ex eis maxime constituuntur corpora in quibus magis vegetantur. quia anime attenditur penes appetitum et appetitus intentio penes quantitatem preponderantis. sed ergo omnia animalia maxime vegetantur in calido vel in tali … quod ex eis sint maxime constituta. ¶ Item in sepe corporis animalis multi officialia fuit hoc ex consimilibus et consimilia ex humoribus. sed in humoribus maxime dominantur in animalibus et in iuvenibus sanguis maxime dominatur … ergo sic elementa non veniunt ad constitutionem corporis animalis nisi per humores et humores … quod omnia animalia ex hiis duobus elementis maxime sunt constituta. ¶ Ad oppositum arguitur sic. sicut vult philosophus vita maxime est per calidum et humidum. ergo si omnia animalia vivunt ex eis habundat et preponderat calidum et humidum. ergo et cetera elementum cuius proprietates insunt. hoc autem elementum est activum scilicet aer. ergo etc. ¶ Item sicut vult auctoritas Boethii ad litteram libri tertii de anima et spiritu lux est id quod medium corporis unitur anime et anima regit corpora ergo sic lux proprie recipitur in igne quod in corpore cuiuslibet animalis ignis debeat preponderari. ¶ Item anima sensitiva sic est principium sensus et est principium motus. ergo animalium corpora non tantum ad sensum sed et ad motum debent esse habilia. et hoc sunt elementa passiva. ergo videtur quod animalium corpora magis constent ex activis quam passivis. ¶ Item nobili perfectioni debet respondere nobile perfectibile. sed anima sensibilis est perfectio valde nobilis. ergo corpus eius ex hiis elementis maxime debet constitui que sunt nobiliora inter corpora simplicia. hec autem sunt elementa activa non passiva ergo etc. ¶ Si tu dicas ad hoc quod animalium corpora plus constituuntur ex elementis activis quam passivis secundum quantitatem virtutis non molis. obicitur hoc quia motus secundum naturam preponderantis secundum quantitatem … ergo videtur quod in eis sicut quantitate preponderent elementa que sunt nata ferri sursum. hec autem sunt activa non passiva sed ignis et aer. ergo etc. ¶ Item volatilia sunt ad ornatum aeris sed ornatus proprie et debite collocatur in eorum ornatum. illum autem corpus proprie et debite ordinatur in aere nisi in quo dominantur elementa activa. ergo si animalium corpora in ordinante utrumque ornantia videtur quod in eis preponderent elementa activa. quia si non proprie ibi locarentur quia non vegetarentur sed magis in terra videtur quod potius deberent dici volatilia ad ornatum terre quam aeris cuius contrarium conceditur. ¶ Respondeo dicendum quod sicut duplex est quantitas videlicet molis et virtutis sic hoc duplex potest attendi elementorum preponderantia videlicet quantum ad molem et quantum ad virtutem. si enim loquamur de preponderantia quantum ad molem sic in corporibus animalium preponderant elementa passiva et illa ex eis maxime dicuntur esse facta. si autem loquamur quantum ad quantitatem virtutis et corporis complexionatum sit natum regi ab anima mediantibus eius actibus sic preponderant in eis elementa activa. ratio autem huius quod elementa activa et passiva secundum hanc duplicem quantitatem virtutis et molis mirabiliter preponderant sumitur ex parte finis. finis enim proprius … ad finem. finis autem corporis complexionati anima est in quantum debet ei vitam et sensum et motum ad vitam autem corpus id proprie est habile sic preponderent in illo elementa passiva quantum ad quantitatem et virtutem propter suam … et soliditatem sicut … esset habile si preponderant ei elementa activa quantum ad virtutem et quantitatem quia sicut convenienter elementa passiva non esset quod posset vegetari ab anima et in operante quod ex quadam mutua preponderantia consurget quedam mutua concordia et proportio ex qua corpus esset aptum ad vitam suscipiendam et animam que est quedam armonia. ¶ Ad primum sic ydoneum non esset nisi preponderaret in passivum elementum quantum ad molem quia tactus est primus inter omnes sensus animalis in quo sensus preponderat terra. et si non preponderaret terra in corpore non esset ydoneum ad tactum. ergo sic ad aliquem sensum. ¶ Similiter ad hoc quod sit ydoneum ad sensum preponderetur in eo ignis quantum ad virtutem sive calorem. calor enim … est instrumentum virtutis sensitive et hoc est quod dicit auctoritas Boethii ad litteram libri tertii. tactus quod est … in illis

Vtrum corpori animali magis constet ex elementis passivis quam activis vel econverso

terreo est magis convenit. propter quod per totum corporis animalis
quod magis ex terra est tacta sentiuntur et propter eandem causam
sensus dicti. ¶ Et est corporea non sit per substantiam corporis agitat
vigore sentiendi. inchoat namque motum in omnibus
sensibus substantiate ignis et cetera. ex hoc patet quod ad hoc quod corpus sit
ydoneum ad sensum necesse est elementorum activorum et passivorum
esse mutuam proportionem. Sed ad hoc quod sit ydoneum ad mo-
tum necesse est quod elementa activa virtualiter producantur mediantibus
¶ Calor motiva ad tabulas pertingat. necesse est enim quod
ducentur passiva secundum quantitatem motus ex quibus constituantur
motus solida ad movendum ydonea. et hoc est quod dicit Aristoteles
in secundo de Generatione. ad hoc ignis omnia penetrat ut motum in
eis faciat et cetera. non autem calor sive per unione est corporis nimio
frigore obtunditur. ideo quia motus pigrescat quod ex calo-
re inest corpori. sic igitur propter motum necesse est esse mutuam
actionem et passionem elementorum in corpore. aliter proportionata
non tamen sunt modo [illegible] vigore et agilitate habent ex
aere et igne. Soliditatem vero habent ex predominio aque et terre
secundum quantitatem aque igitur intra in omnibus animalibus secundum quantitatem mo-
tus proportionantur. sic enim artifex miscendo terram cum aqua
facit limum et ex illo componit statuam. sic de liquore aquis est
ut terre misceatur sic humor et de ille coagulatur per frigus
sit corporis organicum duplex autem propter tactum [illegible] commixtio.
aut ut aqua prevalendo fluxibilitatem miscetur terra.
aut econtra ut terra prima [illegible] quasi arida et ad siccum pau-
latim [illegible] miscetur aqua. et his duobus modis produc-
ta sunt alia corpora. et ideo quedam dicuntur esse ex aqua quedam ex
terra facta. hoc autem non est dictum quia ista que facta sunt ex aqua
plus habent de aqua quantum ad substantiam quam de terra. tamen omne
corpus animalis ad suum constitutionem plus recipiat de terra quam
ad substantiam. tamen propter hoc quod ipsa est que plus aliis solida et sta-
bilitate et quia ipsa parum habet de spiritu et humiditate de [illegible].
sed quod dictum est aliqua ex aqua esse facta hoc est quia magis excel-
lentia natura aqua. hoc autem dico non quantum ad
proportionem quantitatis activam vel passivam. sed quantum ad aliquam conformi-
tatem et cetera. quia illa que ex aquis producta sunt in aquis
magis delectantur et cetera. quantum humorem aquis est in duplici
differentia. videlicet in rore humoris fluitantis et in rore va-
poris exalantis. ideo aqua est principium duplicis generis animalium
scilicet natantium et volatilium. natantium secundum rorem humoris et ideo
illa vermascunt in aquis. volatilium vero vaporis et ideo
est ille vapor sit commixtus aeri et ideo [illegible] volati-
lia in aere elevantur et eo usque possunt ascendere quousque
[illegible] aeris humidis exalationibus pinguescente
et quod est quod dicit Aristoteles in tertio libro de Generatione ad hoc iste inferior aer
qui excipit exalationes humidas maris et terre et ad
sustinendas aves. quamvis cum illa non ex aquis accipit
alia quod non enim humidus est hoc portat animalium corpora
que in eo pennis volantes. quemadmodum pisces quibus-
dam sunt alis natantes. propterea dicit super [illegible] ex
aqua dicitur esse producta volatilia aquarum non vero [illegible] loca
sortiuntur et cetera. sed inde habui sicut [illegible] non aura fla-
bili minus deputatum natantibus istum valentibus. sic
sensus eius [illegible] duos [illegible] animalibus datos videmus olphatum
explorandis vaporibus gustum explorandis liquoribus
¶ Ex predictis igitur patet responsio ad questionem propositam. patet enim quod
ad omnia que in corporibus animalium durant elementa passiva quantum ad
quantitatem molis sunt commixta vero ad primam partem inducte
et in genitum adducere. ¶ Ad primum vero quod obicitur per quintum quod in
volatilibus dicuntur aer secundum quantitatem quia aer movet sursum
ad quod est dicendum quod motus secundum naturam proportionatus hoc non est de
motu tali quod debet corpus recte sine pondus sed non est non de
motu alio quod est in virtute ipsius aeris. corpus autem animal non sine
relicta numquam ascendit in aera sed descendit ad
terram. quia autem ascendat. quia autem ascendat hoc est per
virtutem anime sufficientibus et penis et spiritibus interioribus
et vaporibus in aere elevantis. ¶ Ad primum quod obicitur quod aves coro-
nant aera dicendum quod si dicuntur ornare aera quia in magis exel-
cunt quam in terra. hec non est simile. unde enim quiescunt
et ab ea recipiunt alimentum. sed ideo hoc est quia animalia aeris
in motu maxime et volatu et quia illum excecunt in aera
ideo dicuntur aera decorare et ornare potissimum non ad
terram sive vero excecunt.
¶ Consequitur quarta quomodo ordine anima sit producta et circa hoc
queruntur tria. ¶ Primo quod de ordine productionis ex parte
finis. ¶ Secundo vero ex parte temporis. ¶ Tertio vero de ordine
productionis et quietis.
¶ Circa primum sic proceditur et quod videtur omnia sensibilia facta sunt propter
hominem et quod sic videtur per scripturam Genesis. Dominamini
piscibus maris et volatilibus celi et cetera et post Genesis ix. Omnes pisces
maris manui vestre traditi sunt et omne quod movetur et vivit.
ergo omnia ad utilitatem hominis facta sunt. ¶ Item apostolus i. Corinthios iii.
omnia vestra sunt. hoc dicit in sensu vestris. ergo propter viros iustos
omnia que facta sunt sunt producta. ergo et alia sensibilia omnia vero
exoptant non quantum sed similiter. sic vult dyonisius et philosophus.
sed inter cetera insensibiles non naturalis est in medietate ad
dominum pertingere. ergo alia creature ordinantur in fine mediante homine
sed quod in fine ordinatur mediante aliquo est propter id. ergo omnia sensibilia
facta sunt propter hominem. ¶ Sed contra dignius est esse ve-
rum sic est primum esse. sed sensibilia anima sensibiles de fine primum
et quod non homo ergo corporum finis est non homo sed deus. ¶ Item quedam sunt
anima que non valent homini nec ad esum. quedam que non vale-
nt ad vestitum. sed homo sicut sterilis huiusmodi non indiguisset. ergo ista
alia aut facta essent frustra aut non sunt facta propter hominem.
Si tu dicas quod deus ea fecit quia previdit hominem esse lap-
sum et ut quod in necessitate hominis et sic consultet ut illa
alia frustra facta essent quod falsum est. ¶ Item si anima facta
sunt propter hominem ergo nulla debuit esse facta contra hominem. sed bes-
tie sunt nocive. ergo non debuerunt fieri. In primaria rerum con-
ditione aut esse facta sunt. Si tu dicas quod bestie non
possunt nocere si homo peccasset et ut quod post peccatum hominis
sit nova eis potestas tradita. ¶ Item si anima facta sunt
propter habitationem hominis decoranda in statu innocencie
non debet habitationem fedari et ut quod non debuerunt
corruptibilia animalia fieri que sunt corruptibilis et exalationibus contami-
narent aerem. si tu dicas quod non corrumperent hoc est contra Augustinum
super Genesim ad litteram. quod dicit esse facta esse alia nunc etiam
de rapina vivit ut quedam reficerentur corporis suis et
non corporibus quarum non loquimur de bestiis. ¶ Item queritur
quod sic de hoc sunt morientes sunt non morientes ut quod
alia quod alia devorat hominis habitationem dehonestat
et ea deserviunt quod ad ipsius faciunt decorem et ornatum
¶ Respondeo ad predictam virtutem dicendum quod finis ad quem res
ordinatur duplex est. quidam enim est finis primus et ultimus.
quidam vero est sub fine. si [illegible] tamen loquimur de fine universorum
tam rationalium quam irrationalium finis est deus quia omnia propter se
metipsum creavit altissimus. omnia enim fecit ad laudem sue
bonitatis. Si vero loquimur de fine non primo qui est finis quidam
et finis sub fine sic omnia sensibilia alia facta sunt propter hominem
et hoc insinuat philosophus et dicit sumus finis nos quodam
omnium eorum que sunt insinuat et scriptura multo excellentius
et dicit faciamus hominem ad ymaginem et cetera. et presit
piscibus maris et cetera. quia enim homo rationis capax est ideo habet
libertatem arbitrii et natus est piscibus dominari. quia non per
[illegible] natus est in dominium in medietate tende. ideo omnes creature ratio-
nales ad ipsum ordinantur ut mediante ipso in fine ultimo

q[uod] s[ecundu]m statum innocencie alia s[ecundu]m statum nature lapse, s[ecundu]m statum uno ...

producantur. et sic convenienter sunt rationes ostendentes quod alia propter hominem facta sunt. Ad dissolvendum autem rationes quae inducuntur in contrarium notandum est quod animalia ordinata ad hominem secundum statum innocencie ordinantur ad hominem secundum rationem quadruplicem. Prima ratio est ad manifestandum eius imperium in natura, cum ei per omnia obedirent. Secundo ad decorationem hominis habitaculi multiplicationes non solum arborum [illegible]. Tercio ad exercitandum hominis studium ut in ipsorum animalium naturis diversis videret homo multiformitatem sapiencie conditoris. Quarto ad motum et affectum, dum homo videret alia servire sibi [illegible] et amaret id ad quod ipsa facta sunt, ex hoc excitaretur ad amandum deum. Et propter has rationes non solum animalia domestica sed et bestie et pecora omnia eum faciunt ad hominis utilitatem secundum rationes predictas. Secundum statum vero lapse ordinantur ista alia ad utilitatem hominis. Sed animalia bestie et alimenta et pecora ordinantur ad relevandum hominis indigenciam: quaedam ad cibum, et quaedam ad vestitum, et quaedam ad obsequium, sicut sunt asini et equi etc., et quaedam ad solacium, sicut quedam aves et catuli et similia; et sic facta sunt propter hominem ratione quadruplici. Sed bestie vero et alia noxia ordinantur ad hominem secundum quadruplicem rationem et utilitatem quam ponit Aug. super Gen. ad litteram li. iii. c. x.: quod aut penaliter ledunt, aut salubriter exercent, aut utiliter probant, aut ignorantem docent. Et sic patet quod et bestie et reptilia et nociva facta sunt propter hominem, sive in statu innocencie sive in statu lapse. Planum est contra hoc quod obicitur in contrarium.

¶ Ad primum ergo quod obicitur quod finis est magne dignitatis, dicendum quod verum est de fine principali qui est finis carens fine; [illegible] autem est verum de fine qui est quasi finis [illegible]. ¶ Ad illud quod obicitur de animalibus non nascentibus ad esum et vestitum, dicendum quod illa fecit deus quia previdit hominem lapsurum [illegible] non [illegible] fuisset in statu [illegible] in dignitate quadruplicem utilitatem sicut dictum est supra. ¶ Ad illud quod obicitur de bestiis quod contra hominem, dicendum quod hoc stante nulla alia ipsum offenderet, sed omnia sibi mansueta essent, sicut alia dicto in [illegible] mansuete fecit [illegible] leonem Danieli. Quod autem nocerant vel offendant hoc est propter peccatum hominis, non propter [illegible] propter dignitatis providencia ab homine amissa [illegible] a sole non ledere, sed [illegible] statim offenderet propter mutacionem factam in sole sed [illegible]. ¶ Ad illud quod obicitur quod hoc stante non debuit fieri alia mortalia, dicendum quod animalia sua [illegible] habitacionem hominis decorarent et ornarent, sic in morte sua [illegible] faciunt [illegible] ad decoracionem, et sic alia [illegible] sic in alia [illegible] offendentia, et de cadaveribus aliorum animantium [illegible], quia illa corrupcio aeris hominem non inficeret, qui eius odoratum offenderet [illegible] decorarent [illegible] carnem [illegible] cederet. ¶ Similiter bestia ad aliam comedendo cederet in hominis habitacione; discordiam non faceret, sed [illegible] hominis [illegible]. Et hoc est quod dicit Aug. iii. super Gen. ad litteram: [illegible] bestie [illegible] aliorum [illegible] recte possemus dicere non essent [illegible] quibus [illegible] omnia condita sunt [illegible] et ordines [illegible] que cuncta [illegible] considerata laudantur [illegible] occulta [illegible] moderatione pulchritudinis temporalis ex alio in aliud [illegible] mutantur et [illegible] talibus [illegible] motibus [illegible] homini salubriter admonitos deum planius [illegible] et ex hiis patet responsio ad obiecta.

II

Secundo queritur de ordine productionis seu creationis quinti diei. Et expresse dicitur in scriptura quod volatilia et natatilia facta sunt in uno die, scilicet v., gressibilia vero et homo facta sunt die alio, scilicet vi. Contra istum ordinem primo obicitur ex parte aliorum ipsorum animalium seu creaturarum in se, secundo in comparatione ad hominem. ¶ Et primo obicitur sic: uno die fiunt omnia elementa distincta, non solum aer et ignis sed et aqua et terra; ergo pari ratione a summo artifice debent fuisse ornata; ergo in uno die debuerunt fieri ornatus aeris et aque et terre. ¶ Item distinctio dierum sicut penes diversitatem operum; ergo si tria sunt elementa que ornantur ex animalibus et tria sunt genera animalium, scilicet volatilia et natatilia et gressibilia, [illegible] producta debuerunt esse in tribus diebus. ¶ Item terra prior omnibus producta est; ergo prior aliis debuit esse ornata; ergo animalia que terram ornant prius producta debuerunt quam illa que ornant aquam vel aerem. ¶ Item cum producuntur animalia ornancia elementa, aut producuntur secundum ordinem dignitatis ut incipiatur in supremo, aut secundum ordinem ascensionis ut incipiatur ab infimo. Si primo modo, ergo debet prius fieri ornatus ignis quam aeris. Si secundo modo, ergo prius debet fieri ornatus terre quam aque. Cum utrumque repugnat scripture sacre et ordinacioni productionis prius dictate quantum ad productionem ipsorum animalium. ¶ Item obicitur contra ordinem productionis alium in comparatione ad hominem: [illegible] plus convenit cum angelis quam cum bestiis; ergo magis debuit produci eodem die cum angelis quam eodem die cum bestiis; ergo productio hominis et bestiarum non recte facta est in eodem die. ¶ Item plus convenit irrationale cum irrationali quam homo cum irrationali; ergo magis competens fuit in eadem die produci omnia animalia irrationalia quam producere hominem et bruta. ¶ Item perfectio unius operis diei dicitur perfecta; sed homo perfectius opus fuit sexti diei; ergo debuit ante fieri quam fierent cetera bruta, quod est contra ordinem sacre scripture. ¶ Item posterius magis indiget priori quam e converso; sed bruta alia magis indigebant homine quam homo indigeret eis secundum statum [illegible]; ergo ante debebat homo produci quam illa in terra produceret. ¶ Respondeo quod in productione creaturarum duplex attenditur ordo: unus scilicet distinctionis diei ad diem, alius scilicet ordo eorum que eodem die producta sunt. Primus autem ordo attenditur secundum exigenciam finis et [illegible], et quia volatilia et natatilia ex aquis producta sunt, prius aqua dicitur [illegible] ad [illegible] et vaporem et sic ad ornatum [illegible] perspicue. Ideo sacra scriptura dicit ea esse facta uno die, quia [illegible] non solum ratione sed in [illegible] natatilia ad ornamentum duo spectant ut ex eadem materia producta, scilicet terra; ideo in eodem die. Sed alio [illegible] facta sunt, ita quod sicut uno die ornata est natura celestis quarto, sic uno die ornatur natura elementaris perspicua, scilicet aer et aqua, scilicet v., et sic natura celestis precedit elementarem perspicuam, et perspicua opacam. Sic habetur naturaliter ornata sunt ordine temporum convenienter producta. Secundus autem ordo qui est in terra, que producta sunt eodem die, attenditur secundum excellenciam perfectionis. Unde prius producuntur que imperfectiora sunt et deinde que perfecta, quia iste est ordo ut animalis completio perveniatur ad magis completum. Et ideo scriptura prius dicit esse producta natatilia die v. quam [illegible] perfecta quam volatilia, et illa in vi. die prius dicit esse producta irrationalia quam hominem [illegible] multiplex [illegible] non possit [illegible] post [illegible] productus [illegible] ad [illegible] quia post omnia productus est homo [illegible] multa [illegible] et corporis distanciam [illegible] propter [illegible] corporis multa debuit [illegible] produci [illegible] completissima [illegible] ad compositum [illegible] post omnia productus est [illegible] propter [illegible] et corporis distanciam debuit fieri post cetera. quia

utrum volatilia et natatilia facta sint in v. die

distat celum a corpore non solum sicut forma a materia et ut sic spirituale a corporali sicut perfectum a corruptibili ideo magis distant tempus ad initium principium et coniunctionem lu[illegible] debuit intuente in productionem hominis quantum ad initium principii et coniunctionem similitudinis propriam et per distantiam temporis intelligetur principium constitutum. ¶ Ad tertium dicendum quod ponitur perfectionem post cetera debuit homo produci quia homo dignitate et complemento finis est omnium corporalium ideo post omnia erat producendus ut sua productione finis complerentur omnia precedentia tamquam finis complet que ad ipsum ordinantur. Et sic patet quod divina sapientia in productione rerum servavit ordinem convenientissimum. ¶ Ad primum quod obicitur quod ista sunt distincta dicendum quod non sic est quia distinctio non est in uno celo nisi ut aliud, ideo non potest distingui unum celum ab aliquo quin aliud distinguatur ab eo. Sic autem est in ornatu ornatus unus enim non necesse respicit alterum. ¶ Ad secundum quod obicitur quod tria sunt celestia que ornantur ergo et cetera dicendum quod si tria sint ornatus tamen duorum scilicet aeris et aque non respicit illa ut duo sunt sed ut in uno conveniunt. Si enim aqua sic declaratum est super et ideo duorum ornatus ad eandem diem spectat et productio alia quam illa duo elementa ornatus in uno die est facta. ¶ Ad tertium quod obicitur quod terra prius producta dicendum quod terra est una et prima generatione terra non accipitur pro elemento sed pro materia. ¶ Ad quartum quod obicitur de igne quod quia est perspicuum inter elementa prius debet ornari dicendum est quod ipse quantum est activum non passivum ideo nichil aliud et ipse minima distantia a nobis non est nobis apta et ideo non decet eius ornatus non perveniat. Terre vero ornatus ornatur pretermisso pro eo quod ipsa est infima et obscura et ideo maiori indiget ornamento et ipsa non ornatur plantis et aliis et animalibus et in eius ornatu consistit totus ornatus complementum quantum ad hominem qui est perspicuus inter alia alia. ¶ Ad quintum quod obicitur quod non debuit produci cum angelis cum quibus magis conveniunt dicendum quod et si magis conveniant quantum est apte anime non tamen quantum est apte corporis. ¶ Quia ad sequens dicendum est quod quamvis generativa et volatilia magis conveniant in forma perfectionis non tamen conveniunt quantum ad celum ex quo prius constituunt et quod ornatur et quod est celum terre. ¶ Ad primum quod obicitur quod principia simplicis debent esse prius dicendum quod verum est quia et que producuntur prius est minus perfectum quam magis perfectum secundum ordinem generationis quamvis magis perfectum sit prius secundum ordinem dignitatis. ¶ Ad sextum quod obicitur quod posterius indiget priori dicendum quod verum est cum aliquid ordinatur in quo intra cadit ordo causalis cuiusmodi est ordo causalis agentis sic in proposito non est necesse quod habeat veritatem.

Tertio queritur de ordine productionis aliorum ad actum. Et queritur utrum deus perficerit alia producens a suo opere quieverit quod sic videtur per scripturam Genesis ii. requievit deus die septimo ab omni opere quod patraverat sed alia producta sunt v. et vi. ergo post eorum productionem sunt quietata. ¶ Item omnis operatio que producitur ad completionem habet quietem consequentem sed productio creaturarum completa est productione aliarum et maxime hominis ergo videtur quod perfectis deus die vi. alia producens quod in die vii requievit. ¶ Quarto distinctio dierum est ad invicem conversionem sed vii diebus precepit deus hominem operari vi. septimo quiescere et cessare ab omni opere. Sed ad mandatum eorum habet quod prima iniunctio adiuncta est que ad initialem productionem consecuta fuit quies. ¶ Quinto creature producte fuerunt vi et tantum quia sex dies sunt in quibus ad producendum habet vesperam sed vii dies sed septimam non assignatur vespere ergo post vi diem nulla sunt producta et in vii die producta sunt alia ergo et cetera. ¶ Sed contra Jo.

v. pater meus operatur usque modo quare et ego operor ergo si usque modo operatur non in vii die non cessavit ab opere. ¶ Item vii dies aut est nonus dies post precedentes aut non. Si non ergo non dicitur aliis continuari. Si sic et unum fecit deus constat ergo non requievit ab omni opere postquam produxit alia. Si tu dicas quod dies unus non differt a precedentibus nisi sed numero sed sic differt primus et secundus et sic deinceps ergo si vii numeratur eadem ratione et octavus debet numerari. ¶ Item requies aut connotat aliquem effectum aut nullum sed nullum effectum connotat ergo ab eterno requievit quam antequam inciperet producere ergo penes requiem non dicitur accipi aliquis dies. Si connotat aliquem effectum et iste effectus non fuit in diebus precedentibus ergo ad novum produxit in die vii non ergo requievit ab omni opere suo postquam produxit alia die vi. ¶ Item deus creat cottidie novas animas et infundit corporibus. Creare autem est opus soli deo proprium ergo non videtur quod ab operatione quievit post diem vii. ¶ Item alia quedam producuntur per putrefactionem sed constat quod illa non sunt producta in vi diebus sicut dicit Augustinus iii super Genesim ad litteram et huius sunt species plures preparatione et ideo videtur quod post vii diem non cessavit a productione novarum specierum et generum aliarum. ¶ Item quedam alia generantur per commixtionem sicut mulus ex equo et asino sed autem in vi diebus non fuit factum nec in eo individuum nec in sua specie ergo post vii diem non cessavit a productione non solum quantum ad individua sed et quantum ad speciem et genera. ¶ Respondeo ad predictorum intellectum est notandum quod omnis artifex perfectus opus inchoat ut ad perfectum producat et sic intendit vel facit si per omnia sufficientia virtutis agentis sibi suppetit et autem ad perfectum deduxit habet quod intendit. Dicitur autem operans ipse ad appetendo eo ipso quod agit quiescere ut cum agens perfectus sic operatur ut alii quiescat. Et igitur deus sic agens perfectissimus in productione ipsius universi vere est quod ipsum aliquando quiescere sed est duplex sit agens quedam quod motum et laborat in sua operatione quedam vero quod non mutatur ut navigat ideo quando agit quiescit per quietationem quandoque est pro motu et labore sicut est agens creatum vero non quia eo modo agens quiescere quietatione non quia sit laboris vel fatigationis principio sed quia est cessatio ab opere per ipsius perfectionem et sic dicitur deus ab omni opere quievisse et universum produxit ad perfectum esse et sic quievit sicut ad perfectum esse deduxit. Ipse quod notandum quod duplex est perfectio universi una est perspicua est permanens alia est secundum ipsius esse decurrens vel attenditur in completa existentia primorum in completa unius speciei quandoque species nunc generis principiat. Sed secunda ordinata intentionem ut sit in perfectione consistit in productione eorum que prius deerant et sibi convenienter succedunt ex cuius successionis ordinatione resultat quedam universi plenitudo et perfectio. Cum ergo igitur sit prima perfectio deus universum in vi diebus ad esse produxit scilicet quantum ad completam existentiam primorum et quantum ad completum numerum specierum ideo dicitur requievisse ab omni opere quod patraverat quia non continue operatur ad rerum successionem per propagationem et in individuorum multiplicationem ideo dicitur operari usque modo. Et ex hiis patet responsio ad questionem propositam concedendo est enim quod ad productionem aliorum maxime hominis secuta est quies in diem vii. non quia secuta sit laboris fatigatio sed quia secuta est operis inchoati completio et eadem sunt rationes hoc probantes. ¶ Ad primum quod obicitur in contrarium de Io. v. pater meus operatur et cetera iam patet responsio quia non dicit de illa operatione que spectat ad operationem universi secundum esse decurrens non secundum esse permanens. ¶ Ad primum quod obicitur quod fecit diem vii dicendum quod dies vii non fuit aliqua species a

precedentibus diebus immo quantum ad animam iam erat talis productio. Et ideo ad primam completionem universi vel addebat [illegible] et ideo eius productio non repugnabat quieti. [illegible] cessationem a productione eorum que sunt de prima universi constitutione eminat [illegible] in precedentibus diebus magis [illegible] dies septimus [illegible] propter cessationem ab opere consummati universi [illegible] quia non habet [illegible] et ideo septimus dies non dicitur habere vesperam sicut precedentes [illegible] dies nominis [illegible] ad primum. Ad illud quod obicitur quod requiescere ab opere aut connotat effectum aliquem aut [illegible]. Dicendum quod secundum Augustinum requiescere dicitur et ideo [illegible] quia fecit creaturam spiritualem et completam templum sibi in se [illegible] quiescere vel quiescendo sibi in se [illegible] et ideo convenit quiescere [illegible] effectum non quia sit in die sabbati sed qui precessit. Unde dicitur requiescere ab opere quod prius fecerat et deinceps nova non facit [illegible] hoc dicitur complesse ante opus suum in die septimo [illegible] quia [illegible] ad [illegible] que fuit ad completionem sed quia [illegible] quiescendo [illegible]. Ad illud quod obicitur de creatione anime dicendum quod [illegible] anime rationales non creatur nova species sed novum individuum. Hoc autem individuum non est de constitutione universi secundum primaria [illegible] et ideo per quietationem in sabbato non excludebatur anime creatio. Ad illud quod obicitur de productione eorum que fiunt per putrefactionem et commixtionem que sunt nove species, dicendum quod tamen illa que generantur per putrefactionem [illegible] aut producuntur species commixtionum producta sunt [illegible] prius in rationibus seminalibus [illegible] non sunt producta in similitudine [illegible] eorum sunt de primaria constitutione universi in potentia speciei completi in rationes seminales, sed illarum specierum actualis existentia ad primariam constitutionem universi non spectat, quia species [illegible] degenerantes [illegible] per quandam generationem producuntur sicut [illegible] producuntur ex humo corrupto secundum Augustinum [illegible] que etiam fiunt ex [illegible] degenerare et ideo non [illegible] producta in se [illegible] ad primariam constitutionem universi. [illegible] quia [illegible] ad [illegible] esse aliquo modo decorant. Unde [illegible] eorum que fiunt [illegible] producuntur quedam eorum fiunt in se [illegible] distinctione producta in similitudine sed non in rationes seminales in potentia [illegible] que producuntur per creationem et ideo [illegible] in seminale. [illegible] producte sunt que producta fuit anima Ade [illegible] producitur nova species [illegible] producantur nova individua [illegible] producta sunt in primis diebus [illegible] ad rationem seminalem sed [illegible] sicut ea que generantur per putrefactionem [illegible] species commixtorum quedam sunt que producta sunt in rationes seminales in [illegible] sicut plante et bruta animalia que producuntur per propagationem [illegible] gratia possunt reduci omnia que fiunt in [illegible] non dicitur [illegible] producere aliquid de novo [illegible] quod dicitur in [illegible] vel quod nichil novum [illegible] dicitur ab omni opere requievisse quia nichil producit quod prius non fuit in similitudine vel in rationes seminales que erant de primaria constitutione universi et sic patet quid ad animalium productionem in die sexto sequitur requies ab omni opere in die septimo.

Postea [illegible] incidunt dubitationes [illegible] quod dicitur: producant aque reptile anime viventis. Reptilia et natatilia diversarum sunt specierum, ergo [illegible] producta ex aquis sicut natatilia non debuit dici reptilia. Item reptilia spectant ad ornatum terre [illegible] spectant ad ornatum aque. Item videtur hic esse nugatio cum dicitur reptile anime viventis [illegible] anima est [illegible] quod est anima vivit. Respondeo dicendum quod in talibus differt modus reptandi [illegible] motu [illegible] ut reptile ad [illegible] aliquando [illegible] presentialiter vel [illegible] appendens [illegible] totum corpus post se patet [illegible] modus ingrediendi [illegible] quando [illegible] ea que natant se [illegible] et pretendunt anterius et extensionem ad anterius [illegible] tenendo se ad [illegible] ad [illegible] totum corpus suum sicut patet in natantibus [illegible] omnia natantia dicuntur reptilia [illegible] aliquando [illegible] aliqua [illegible] in [illegible] alia [illegible] que [illegible] in aquis et intra deno [illegible] [illegible] qui est eis magis [illegible] quia [illegible] sicut habitationi in aquis [illegible] non dicuntur reptilia [illegible] aut [illegible] sicut pisces in aquis [illegible] diversus modus movendi quia magis movent [illegible] dum aves volat [illegible] alarum [illegible] applicant ad corpus [illegible] violenter aerem propellit [illegible] alarum [illegible] et ex illo pulsu corporis aves [illegible] anterius et ideo natatilia et reptilia non [illegible] nec [illegible] quia non manent [illegible] virtute pedum sed [illegible] alarum [illegible] sic similitudo aliqua [illegible] ad motum quia alia aut movent se anterius extendo et sic est reptile sive sit in aquis sive intra aut in [illegible] et hoc dupliciter aut pedibus et sic est [illegible] aut [illegible] et sic est volatile et sic patet [illegible] pisces dicuntur reptilia [illegible] ille [illegible] quod reptile distinguitur contra aquatile immo est in [illegible]. Ad illud quod obicitur quod reptilia spectant ad ornatum terre, dicendum quod reptile dicitur [illegible] immo in [illegible] quod se [illegible] ut serpentes [illegible] que se [illegible] ut pisces. [illegible] modo dicitur reptile large quod in modo se magna parte corporis applicat terre [illegible] habeat pedes sicut lacerte [illegible] et sic [illegible] accipiunt reptilia pertinentia ad ornandum diversa elementa. Ad illud quod obicitur quid dicitur anime viventis, dicendum quod vita manifestatur maxime per sensum et motum. Ideo anima vivens appellatur que vivit vita manifesta [illegible] est illa que dat corpori motum et sensum. Talis autem non est in plantis sed in talibus et ideo ad differentiam plantarum dicitur producant aque reptile anime viventis quia in plantis sic anima vivens et in aliis est anima [illegible] quia hoc movent et sentiunt, illa non [illegible]. Item queritur de hoc quod dicitur: producat terra iumenta et bestias et reptilia [illegible] esse superfluitas quia omne animal brutum bestia est [illegible] bestia vocatur [illegible] superflue dicitur reptilia. Item [illegible] non solum [illegible] iumenta et bestie et reptilia sed in pecora [illegible] dicitur [illegible] sufficientia. Queritur [illegible] omnia animantia que [illegible] in mari [illegible] una dictione [illegible] est reptile et similiter omnia animantia aeris [illegible] volatile [illegible] omnia animantia terre [illegible] una dictione [illegible]. Respondeo dicendum quod terra inter cetera elementa [illegible] decora [illegible] magis indiget decorari et [illegible] quia maior [illegible] [illegible] habet animalibus inter cetera elementa [illegible] in [illegible] animantium diversitate reperiuntur in illa. Omnis autem illa differentia reducitur ad has [illegible] differentias [illegible] et sufficientia potest accipi dupliciter [illegible] ex parte motus ipsorum animalium. Sic enim omne animal aut movetur [illegible] et sic est reptile aut in [illegible] aut sic est gressibile et hoc est dupliciter aut ad naturam servire aut mansuescere. Primo modo dicitur bestia, secundo modo dicitur iumentum et sub iumentis comprehenduntur pecora. Ex parte finis sic: animalia [illegible] facta sunt propter hominem aut igitur sunt ordinata ad hominis exercitium [illegible] sic sunt iumenta [illegible] aut sunt ordinata quantum ad hominis exercitium et hoc potest esse dupliciter quia aut exercet nocendo manifeste et sic sunt bestie que vastant aut occidunt et sic sunt reptilia que occulte nocent

et insidiantur calcaneo. Hos autem fines et si non haberent si homo non peccasset, sed actu haberent tamen in aptitudine, et ex ipsa aptitudine erudiatur, non exactum in statu culpe. Et sic patet horum tamen divisio et sufficientia. Et patet responsio ad obiecta.

Item queritur de hoc quod dicitur: Inveniuntur dissentire catholici tractatores dissentire inveniuntur. Contra: non est ibi sic dissensionis sed patens vel scripture sic eodem spiritu exposuerunt quo fuerit condite, sicut dicit Gregorius. Ergo nullatenus possunt dissentire.

Item ubi non opponuntur, ergo si catholici tractatores dissentiunt, unus dicit verum et alter dicit falsum. Sed intellectus scripture non potest esse in vero. Ergo cum dissentiunt necesse est alterum eorum depravare scripturam et in non minus faciendum est in hiis que dicitur magis dissentire videntur. Unum enim aliquod est verum, aliud quod non est. Et solutio: hoc duplici modo potest intelligi. Libri magnum ut catholici tractatores in aliquibus videantur dissentire et dissentiant, in aliquibus videantur dissentire et non dissentiant. Ad enim dicunt asserendo, ad dictum opinando. Quantum ad id quod asserendo dicunt in hoc non discordant quia non assimunt et revelationem sanctam scripturam dicunt qui non sibi contrarius. In eo vero quod opinantur dissentire possunt et aliquando dissentiunt quia aperto licet aliquando ex probabili coniectura volens inquirere homo frequenter decipitur, deceptio non potius est pena quam culpa. Aliquando vix dicitur tractatorum catholicorum inimicus fuit et non talis dissensio reprehendenda non est, quamvis enim discordent aliquando in iudicia concordant cum desidia omnis enim catholici tractatores in veritate dicunt non [illegible] et sic patet responsio ad primum quod obicitur. Ad aliud patet dicitur et supra tactum fuit quod et si sentire videantur non tamen dissentiunt quia non dicitur quod fuit [illegible] sed quod [illegible] potuit non dicunt quod legislator scilicet Moyses in illo libro intellexerit sed magis quod spiritus sanctus intendit, quod est [illegible] et quantum divini modi producendi sunt successive contrarie possunt dicere potentia et spiritus sanctus in eadem scriptura [illegible] intellexit et fecit expositores intelligere. Non enim si discordia videatur inter doctores sanctos secundum exteriorem faciem litere non tamen est discordia secundum veritatem et non sicut dicitur dissentire videntur non dissentiunt. Unde Augustinus in libris suis in multis locis tenuit via quorum sanctorum ex qua patet quod non erat eis contrarius.

Item queritur de hoc quod dicitur: **nona creatura facere cessavit.** Contra: Ieremias xxxi: Novum faciet Deus super terram. Item Galatas vi: In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet neque preputium sed creatura nova. Respondeo quod novum dicitur dupliciter: uno modo dicitur novum contra antiquitatem cursus nature et consuetudinem communem creature. Et sic Deus non cessavit post vi dies facere novam creaturam in novitate faciendi miraculis et mirabilibus contra solitum cursum nature et consuetudinem humane. Et nova dici possunt. Alio dicitur novum cum nulla similitudo precessit nec in ad primam creaturam quod est ipsius scientia, et sic dicit magister in principio quod novam creaturam facere cessavit et dicitur quod est [illegible] secundum rationale novum [illegible] produxit Deus. Et sic fecit aliquid in similitudine vel quod non produxit prius seminale in operibus vi dierum. Et sic patet quod non est contra dictum.

Ad aliud patet dicitur quod requievit Deus faciendo novam creaturam quam eadem sit de necessitate perfectionis universi et producto autem secundum excedit universi complementum et ideo patet quod est. Et dicitur Deus fecisse novum contra nature conditionem.

Item queritur de hoc dicto: **unum diem benedixisse et sanctificasse dicitur.** Contra: enim tempore quo est de se sit in differens et dies dicatur tempus non magis debet benedici dies septimus quam sextus. Item cum sanctificatio respiciat creaturam rationalem, quid est quod dicitur quod sanctificavit diem. Item cum equus vel maioris dignitatis sit bonum operari quam requiescere videtur quod magis debuit benedicere diem vi quo operatus est quam diem vii in quo requievit. Respondeo quod sic dies dicitur esse malus non ratione sui, sed quia mensura est actionis male, sicut dicit Apostolus Ephesios v: Redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Sic dies dicitur benedictus et sanctificatus quia est mensura alicuius operis in quo benedictio et sanctificatio in ut ad eum diem aliquid benedicere et sanctificare quantum dicit talis actionis ut mensuram deputari. Quoniam igitur de omnia fecit propter hominem in extensionem ut hominem non solum verbo sed in opere erudiret. Sicut vi dies operatus fuerat sic vi diebus dedit homini licentiam operandi in terrendis rebus et laboribus et sicut Deus vii die ab opere cessavit sic voluit quod vii die homo ab omni opere cessaret et ei per contemplationem inhereret et inherendo quiescet. Et quia in hac inhesitatione homo operatur ad dei amplificationem benedictionis et sanctitatis non dies vii ita a Deo benedicitur et sanctificatur non ratione sui sed ratione illius quod dominus reputavit in illo fieri. Et sic patet. Ad obiecta patet. In quarto dicunt plus quod quia homo sibi soli intendat et in eo requiescat dum tale vocationem sibi perfectionem benedixit et sanctificavit propterea in lege frequentius iterat inter omnia mandata de observantia sabbati.

Item queritur de hoc: **numerando dies usque ad viii procedimus.** Contra enim status esse non debeat nisi in aliquo perfecto et senarius potius dicatur perfectus quam vii vel in denarius videtur quod aut infra vii debemus stare aut ultra procedere. Contra etiam quia gentiles qui sacrum septenarium non recipiunt in computatione dierum usque ad viii procedunt. Si tamen dicas quod hoc est propter septenarium planetarum, tamen non videtur ordo rectus quia cursus non sequitur immediate lunam, ergo non debet sequi dies martis post diem lune. Respondendum quod numerus dierum perficitur secundum diversitatem mensuratorum quibus ipsa mensura apparatur. Quoniam igitur non dies nova apparet ad aliquod spatiale effectum sed solum in primaria rerum conditione in qua recepit distinctionem, propter viii numerus dierum secundum numerum speciale non propter perfectionem numeri vel temporis quod clauditur septenario sed propter perfectionem divini operis et quietis accipitur. Sic numerus gentiles numerum dierum acceperunt penes dominium vii planetarum, secundum quos regi habent et disponi tempora. Et quia Saturnus est primus inter planetas dicunt quod ipse dominatur in prima hora diei et sequens planeta in sequenti, et sic usque ad viii horas preter modum sit regressus ad primum et sic est procedendo preter modum ille planeta qui dominatur in xxv hora ille est principium sequentis diei et ab illo denominatur dies ille, et sic deinceps procedendo denominantur vii dies a vii planetis. Et hoc patet considerantibus ordinem planetarum quo ordine situato incipiendo quod Saturnus dominatur in prima hora diei sol dominatur in prima hora sequentis, luna in prima hora tertii, et sic procedendo in aliis. Hec autem modi denominandi dies nec omnino tenetur ne videamur eis munditie servire nec omnino relinquitur propter consuetudinem. Unde dominica dies nominatur a nobis, sabbatum a Iudeis, in aliis diebus quamvis consuetum morem gentilium certa tamen loco illorum nomina ponit ii feria iii feria et sic deinceps. Et sic patet responsio ad obiecta.

His expeditis que sunt de hominis creatione et creationis duabus partibus in quibus magister determinavit de conditione creature spiritualis et corporalis, distinctionibus hic secunda pars in qua determinat de productione creature composite ex utraque scilicet de homine. Dividitur autem presens in partes duas: in prima magister determinat de homine quantum ad ipsius productionem, in secunda quantum ad primam institutionem, ibi: d. xix. **Solent plurima queri de primi statu.** Prima pars habet duas: in prima agit de productione hominis in comparatione ad primum effectum, in secunda non preter in comparatione

ad principia consistit. capitulum viii. Hinc de origine animae plura quaeri solent. Praesens pars spectat ad praesentem hystoriam et dividitur in partes duas. In prima parte magister de unitate narrat, scilicet quod deus produxit hominem ad suam ymaginem in qua similitudinem habet ad similitudinem primum sufficienter. In secunda vero parte unitatem explanat, ibi: Fuit vero alia ymago dei. Prima pars habet duas particulas. In prima continuat magister dicta dicendis. In secunda vero auctoritatem sacrae scripturae inducit in qua ostenditur per quem modum homo productus ad suum esse. Unde primum comparatur, ibi: In Genesi legitur Faciamus. Iustitia parte subdividitur alia autem exponit, ibi: ymago

et sic summa totius huius partis consistit in hoc, scilicet ostendendo quod homo factus est ad dei ymaginem et similitudinem.

Ad intelligentiam huius partis est duo incidit hic quaerenda. Primo quaeritur qualiter homo sit ymago secundum considerationem absolutam. Secundo quomodo sit ymago secundum considerationem oblatam. Secundo qualiter sit ymago secundum considerationem relatam.

Circa primum quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum sit ymago dei etc. Secundo utrum sit ymago dei filius. Tertio utrum sit ymago dei per naturam.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod homo sit ymago dei etc. Genesis i. Faciamus hominem ad ymaginem etc. hoc vero est non solum intellectus etc. Item Ecclesiastici xvii. deus de terra creavit hominem et secundum ymaginem suam fecit illum. Si igitur homo factus est secundum ymaginem dei, homo est ymago dei. Item quod est maxime natum uniri alicui maxime natum est ei configurari et conformari. amor enim quia unit totaliter et transformat amantem in amatum sicut dicit hugo. Si creatura rationalis ut homo maxime nata est uniri deo et inspirari tendere per amorem, ergo maxime natus est configurari et assimilari, si igitur ymago dicitur similitudo expressa patet etc. Item quod ita repraesentat deum et eius nobilem actum et distinctionem et ordinem ita est eius ymago, sed homo ita repraesentat deum secundum eius nobilissimum actum qui est intellectus, non solum enim repraesentat deum in quantum est ens et vivens sed in quantum est intelligens, et iterum repraesentat distinctionem et ordinem quae est in personis quantum ad memoriam intelligentiam et voluntatem, ergo homo ita est dei ymago. Contra est quod ad quod fit quod non fit ad se ipsum, sed homo factus est ad ymaginem dei sicut dicitur Genesi i. ergo homo non est ymago. Item ubicumque est ymago ibi est similitudo, ubicumque est similitudo ibi est ydemptitas aliqua, ubicumque autem ydemptitas est ibi est convenientia, sed nulla est creatura in aliquo conveniat, creatura non potest esse similitudo dei ergo nec ymago. Item non quaecumque similitudo est ymago sed similitudo expressa, sed nulla est similitudo expressa ante quam potest esse dissimilitudo, quam conveniens est ergo omnis creatura plus sit deo dissimilis quam consimilis sicut dicit augustinus xv. de trinitate ergo nulla potest esse expressa dei similitudo ergo nulla potest esse ymago. Item ubicumque est ymago idem est configuratio. ymago enim attenditur in figura, sed divina essentia nullomodo est figurabilis, ergo nullo modo est per aliquam ymaginem repraesentabilis, ergo nulla creatura est ymago dei. Item differt ymago a vestigio quia vestigium repraesentat secundum partem, ymago autem secundum totum, sed nullum finitum potest repraesentare infinitum secundum totum, cum igitur deus sit infinitus et quaelibet creatura

finita, nulla creatura potest esse ymago dei. Item quaelibet creatura distat a deo in infinitum, deus enim quia infinitum excellit, ergo si infinita distantia non est maior una creatura non distat magis quam alia, sed si una magis appropinquat quam altera, ergo vel omnis creatura est ymago vel nulla, sed non omnis est ymago ergo nulla. Respondeo ad praedictorum intellectum est notandum quod ymago dicitur expressa similitudo. notandum est autem omnem creaturam quodammodo assimilari deo, necesse est autem aliquam ad complementum universi expresse assimilari deo. ut non omnis creatura habet rationem vestigii sed aliqua habet rationem ymaginis, ita videlicet quae assimilatur expresse. Haec autem est rationalis creatura ut homo et ideo concedendum est quod homo est ymago dei quia eius expressa similitudo ad quam intellectus noster est. Quaedam est similitudo per convenientiam communem in natura et sic una persona in trinitate est alteri similis. quaedam per participationem alicuius quod univocum sic homo et asinus assimilantur in animali. quaedam vero secundum proportionem sicut nauta et auriga conveniunt secundum comparationem ad illa quae regunt. quaedam similitudo est per convenientiam ordinis sicut exemplatum assimilatur exemplari. Primis enim duobus modis nulla creatura potest deo assimilari. Secundis enim duobus modis omnis creatura assimilatur, sed illa quae assimilatur magis de longinquo habet rationem vestigii, illa vero quae de proximo habet rationem ymaginis. talis autem est creatura rationalis in parte quidem hominis et hoc patet sic. Propter deum ordinis deus enim universa propter semet ipsum operatus est. et quia est sit summa potestas et maiestas fecit omnia ad suam laudem, et sit summa veritas fecit omnia ad suam manifestationem, et sit summa bonitas fecit omnia ad suam communicationem. non est autem perfecta laus nisi assit qui approbet, nec est perfecta manifestatio nisi assit qui intelligat, nec perfecta communicatio bonorum nisi assit qui eis uti valeat. Et quia laudem approbare veritatem scire dona in usum assumere non est nisi solum modo rationalis creaturae, non habet ipsa creaturae irrationales immediate ad deum ordinari sed mediante creatura rationali. ipsa autem creatura rationalis quae deo servata est et laudare et nosse et uti alias in facultate nostra assumere nata est ordinari in deum immediate et quanto quanto ad talia fuit ordinis et ratio rationalis et quia rationalis creatura eo quod capax dei est et particeps esse potest immediate ordinatur in ipsum maxime convenit esse ea genere ordinis et quia quanto maior est convenientia tanto expressior est similitudo. hinc est quod attributum ad hoc genus similitudinis rationalis creatura est similitudo expressa et ymago. ideo ymago dei et hoc est quod dicit augustinus de trinitate xiiii. quod eo est anima ymago dei quo capax eius est et particeps esse potest quia enim ei immediate ordinatur ideo capax eius est in esse et quia capax est nata est ei configurari et propter hoc fit mens in sua origine unitum intus deum et ideo quantum ad similitudinem quae attenditur ad genera ordinis perfecte dei ymago dicitur quia in hoc ei assimilatur expresse. Secundum insimilitudinem quae attenditur in genere comparationis vel proportionis expresse assimilatur deo creatura rationalis et ideo secundum etiam vere dicitur ymago quod patet sic. Convenientia enim proportionis attenditur secundum habitudinem hoc potest esse dupliciter vel in comparatione ad extra vel in comparatione ad intra sed in comparatione intrinseca. Contingit autem comparare divinam essentiam ad creaturam contingit in comparare personam ad personam omnis autem creatura aliquam comparationem habet et quantum aliquid conformis deo et quod est causa creaturae sicut est comparatio illa quae est ad effectum producendum sicut enim deus producit suum effectum sic et agens creatum; sed non omnis creatura non rationalis non solum sic convenit, sed in quantum ad intrinsecam similitudinem personarum originem ordinem et distinctionem in quibus assimilatur in distinctione et ordine quae est in divinis personis trinitatis et hoc ostendit augustinus in libro de trinitate hominem esse ymaginem dei et haec explanata fuit in primo libro ubi ostensum est quod in anima rationali est unitas essentiae et trinitas potentiarum ad invicem ordinatarum et quae

consilium se habentium sic se habent per similitudinis et non est in
expressa similitudine proportionis et propter hoc rationalis creatura que est
homo est ymago dei huiusmodi prima est ad quam proportionata et
in ad obiecta. Concedendum est enim quod homo vere est ymago dei
sicut ostendunt rationes ad hoc inducte. Ad primum quod obicitur quod homo est
ad ymaginem et cetera. Dicendum quod non sequitur quia est dicitur secundum ad y-
maginem ymago accipitur absolute est dicitur ymago dei
ymago accipitur comparative quia est ymagine dei configuratur
sicut tabula in qua depicta est ymago et ymago patris dicitur
et ad ymaginem sicut est in proposito. Ad secundum quod obicitur quod non
est aliqua ydemptitas ad creaturam ergo similitudo. Dicendum quod similitudo
que est in ymagine non attenditur per ydemptitatem aut eiusdem
nature participationem sed per conformitatem in ordine et proportione
que similitudo non exigit coequalitatem. Tertio quia in genere
diminutum est similitudo aut in genere proportionis non est
similitudo in numero sed in duabus comparationibus. Ad primum quod
obicitur quod ymago est similitudo expressa iam patet responsio quia si
magis sit dissimilitudo in proprietatibus absolutis nichilominus
tamen magis est in similitudine ordinis et comparatione proportionis
ex quibus et in quibus duobus expressa similitudine consistit que
ymaginem facit. Ad aliud quod obicitur de configuratione dicendum
quod ymago corporalis exigit configurationem corporalem ymago
non spiritualis configurationem et effigiem spiritualem convenientem est
et autem consistit non in quantitate molis sed in quantitate virtu-
tis et in potentiis ita quod sicut figura triangularis habet tres
angulos et tres lineas sic in ymagine spirituali possunt ad
modum trium et egressio unius ab altera quantum ad actum se
habeat ad modum linee coniungentis. Ad aliud quod obicitur quod
ymago representat secundum totum. Dicendum quod id est verum de ma-
gine que habet omnimodam perfectionem et ita solus filius
dei est ymago patris de anima non est verum quod represen-
tet secundum totum simpliciter representat autem quantum ad aliquam
totalitatem quia rationalis creatura et intellectus quodammodo est omnia
et omnia sunt nata ei subici et ipsum omnium similitudines et
depingi et sic totum universum representat dum in
quadam totalitate sensibili sic creatura rationalis eum representat
in quadam totalitate spirituali quamvis autem alia creatura irrationalis
representat eum solum in parte quia secundum se tamen est non sit
nata aliqua in se spiritualiter continere et quia non sic quod non sit
nata cognoscere. Hoc dico propter animam celestem que si
cognoscat aliqua non tamen nata est cognoscere omnia. Ad
id quod obicitur quod aliquis creatura distat infinitum. Dicendum quod verum
est de illa distantia que opponitur participationi et ad esse
est enim deus sit infinitus tamen potest ei ad esse sic sic
propter non potest aliqua tam creata est aliqua creatura participa-
re et penes hanc similitudines nulla vel attenduntur
vestigia ymaginis in hoc sed penes aliam duplicem scilicet cor-
diuis et cognitionem beatitudinis secundum quam rationalis non distat
infinitum a creatore sed valde appropinquat ei sicut
ostensum est supra.

Secundo queritur utrum homo sit ymago dei naturalis et quod sic
videtur quod naturale est alicui a prima sua origine et est ei in-
natum sed esse ymaginem dei convenit homini a prima sua conditione
ergo est ei naturale. Item quod inest omnibus simul et inseparabiliter
est naturale sed esse ymaginem convenit homini universaliter et inseparabiliter
ergo et cetera. Item quod convenit alicui secundum naturales eius proprietates
ei naturale sed esse ymaginem convenit homini secundum intrinsecas potentias
naturales ergo convenit ei naturaliter. Item esse ymaginem dei
non est homini accidentale sed potius substantiale sicut esse vestigium nec
vel accidentale creature si ergo homo non est ymago dei naturalis ergo
non est vere naturalis sed artificialis sed hoc est plane falsum
scilicet quod homo sit artificialis ergo non est ymago artificialis
sed naturalis. Item anima artificialis non est animus divinus ergo
ymago artificialis non est ymago naturalis sed homo est
ymago naturalis ergo non est ymago artificialis et est ar-
tificialis vel naturalis ergo et cetera. Contra. Hylarius in libro de synodo diffi-
niens ymaginem naturalem dicit ymago est eius rei ad quam
ymaginatur species indifferens ipsius dei sed non est yma-
go naturalis. Item Augustinus de decem cordis sic differt y-
mago in parentibus in filio et in nummo est artificialis unde
quod solus filius dei sit ymago naturalis homo non solum
artificialis. Item non ipsum nunc ratione sicut primum est
esse ymaginem sed sola persona filii est filius naturalis et non homo
ergo pari ratione sola persona filii est ymago naturalis et non homo.
Item quod est a natura non est a natura sed productio hominis est
a voluntate dei ergo non est a natura sed ab eo habet esse ymaginem
a quo habet et produci secundum animam hominis non procedit a deo secundum
naturam et secundum naturam non est ymago dei naturalis sed non naturalis. Item
ymago dicitur imitatione et similitudine ergo si ad est ymago
aliqua naturalis assimilatur est ea in natura sed homo est deo in natura assimi-
lari non potest ergo non potest esse eius ymago naturalis sed non naturalis. Re-
spondeo dicendum quod est ymago dicitur ab actu representandi unde
ymago refertur ad prototypum ut dicit Damascenus et repre-
sentatio duplex potest esse alicuius vel per formam naturalem
vel per formam naturalem vel per formam artificialem quod duplex est y-
mago naturalis scilicet et artificialis et quia homo non representat per
formam artificialem sed per suam formam naturalem et potest ei conve-
nire naturalis homo non est ymago artificialis sed naturalis. Differt
autem dicere ymaginem naturalem et connaturalem nam ymago
naturalis est que representat per id quod habet a natura sive in illo quod re-
presentat connaturalis in natura sive non ymago in quantum consimilis dicitur quia
imitatur et refertur non solum per id quod habet a natura sed per hoc
in eadem natura et ideo et si esse ymaginem connaturalem homini esse
tamen ymaginem consimilem non convenit homini sed soli filio
dei. Concedendum sunt igitur rationes ostendentes quod homo non
est ymago artificialis sed naturalis. Ad primum vero quod obicitur in con-
trarium dicendum quod Hylarius diffinit ymaginem connaturalem non naturalem.
Ad id quod obicitur de Augustino dicendum quod non intendit parie-
tatem quantum ad naturale et artificiale sed quantum ad convenientiam
et discrepantiam tertio sicut enim nummus est in comparatione
tamen non convenit sed filius ei convenit sic in proposito
intelligendum. Ad id quod obicitur quod sola persona filii est filius naturalis
dicendum quod non est simile aliter enim accipitur naturale prout adiacet
filio aliter prout adiacet ymagini non enim differt
dicere filium naturalem et connaturalem sic differt in ymagine et ideo
huius est ista quia filius dicitur utroque quantum de suo patre
intellectum ymago dicitur ut ad exemplum id est naturale dicitur de filio
significat quod egreditur filius sit per modum nature et ideo est par. Hoc
autem in naturali sed cum dicitur ymago naturalis significatur quod illa representa-
tio est a naturali principio sive proprietate et propter hoc non datur intelli-
gi quod sit inter ymaginem et eam cuius est ymago convenientia nature.
Ad aliud quod obicitur quod est a voluntate non est a natura dicendum quod verum
est ex ea parte ex qua a voluntate omnis est creatura a deo p-
ducitur voluntarie non dicitur ab eo exire naturaliter si non
voluntarie ex hoc tamen sequitur quod naturaliter representat in eo est
et actualis quamvis enim deus voluntarie produxit hominem homo
tamen habet rationales operationes naturales quia divina voluntas fabri-
cavit et fecit ipsam naturam non sic autem est de voluntate
artificis cum qua naturalem formam non potest producere. Ad
id quod obicitur quod ymago dicitur similitudine et ut dicendum quod sub detra-
ctione naturalis addita aliquo modo qua quando non dicitur similitudine
ut a quo nec ut ad quod ambiguam reddat locu-
tionem quia potest dicere similitudinem vel in natura eadem vel in natura
similitudinem sed hec est duplex iste naturalis assimilatur in eo quod
habet a natura vel ut intelligatur formaliter quia assimilatur in
patre non modo accipiendo sed est vera homo naturalis assimilatur

deo. secundo in glossa et propter non sunt ad hunc homo tulit est
ymago dei. 4o non non.

Tertio quaeritur utrum esse ymaginem conveniat homini
proprie in comparatione ad alia. et quod sic videtur in solus homo
conditione dicitur est faciamus hominem ad ymaginem
et cetera. sed haec est nobilissima conditio quam si dare aliis vel-
let non deberet permittere. ergo videtur quod nulli alii quam homini
esse ad ymaginem suam deus dederit. quod si permisit
de aliis et non de homine tacet est quod quae scriptura fecit
Item augustinus in sermone de ymagine ad ymaginem
et similitudinem suam. deus unum creavit. loquitur de homine quod
nulli alii creaturae dedit. Item hoc videtur per rationem
quia quod sic habundantia deus uni soli convenit. sed y-
mago dicitur similitudo expressissima in genere creaturae.
ergo oportet quod conveniat vel uni soli speciei vel uni soli
individuo. Item eo ipso homo est ymago dei
quia immediate tendit in deum. sed ergo immediate est conditus
secundum omnem sui partem. impossibile est quod aliqua creatura diversarum
specierum ordinetur in deum ex quo et immediate. ergo vel homo
vel angelus erunt eiusdem speciei vel esse ymaginem conve-
nit soli homini. Item homo ex ipso quod est ymago dei
est finis omnium aliorum. sed hoc non potest pluribus diversis
specie convenire. et planum est quod angelis non convenit
ergo videtur quod esse ymaginem conveniat soli homini. Item quia
homo est ymago dei fuit unibilis divine naturae. hoc autem
est eius proprium. ergo proprium est homini esse dei ymaginem. Contra
damascenus de dei non. dicit quod angelus est ymago divinae
facta creatura [illegible] et cetera. Item anima eo est ymago
dei quo capax dei et particeps esse potest. sed hoc competit
angelo sicut animae. ergo non soli homo convenit esse ymaginem
Item ista est nobilissima omnium conditionum naturae videlicet
esse ymaginem. ergo nobilissimae omnium creaturarum. sed proprie-
tatis non debuit esse expers. sed creatura angelica est
huius [illegible] et cetera. Item ymago mentis animae ex [illegible] patet
sicut supra ostensum est. sed in illa parte homo et angelus
videntur convenire ergo videtur quod in dignitate ymaginis con-
veniunt. igitur esse ymaginem non est proprium solius hominis.

Respondeo dicendum quod proprium dicitur duplex. est enim proprium simpliciter et
proprium ante. proprium simpliciter quod convenit omni et soli.
proprium autem est quod convenit omni contento sub illa specie.
[illegible] quod quibusdam aliis convenit. quibusdam vero non convenit.
sicut esse bipedem proprie convenit homini respectu quadrupedum non respectu
volatilium. dicendum est ergo quod sicut esse rationale vel intellectuale
non est proprium hominis simpliciter quia convenit et hoc est angelo
sed est proprium respectu corporalium. sic esse ymaginem proprie
convenit homini respectu brutorum non tamen respectu angelorum immo
similiter convenit hominibus et angelis sicut ostendunt rationes
ad hoc inductae. Ad primum ergo quod primo obicitur dicendum quod
scriptura non exprimit. dicendum quod scriptura non debebat
conditionem angelorum exprimere. ideo non est mirum si non deter-
minat eius modum et dicitur eam ad ymaginem esse factam
si autem quaeras quare non debebat hoc determinatum est
supra distinctione xiii. Ad secundum augustini dicendum quod augustinus non excludit cre-
aturas spirituales. sed creaturas corporales et illis quam dicitur
quod nulli alii creaturae dedit. Item hoc dicitur per aliquam
competentem representationem quia deus dedit homini non alii cre-
aturae spirituali vel corporali non propter rationem ymaginis
[illegible]. Ad illud quod obicitur
quod est similitudo expressissima dicendum quod similitudo duplex potest ex-
poni. uno modo [illegible] est valde ad nichilo et al-
tissimum. id est valde albus et sic intelligitur dicitur ad y-
maginem. [illegible] ipsum angelum supponi. aliquam re-
lationem intellige respectu [illegible] excessum respectu omnium ad

quod comparatur. et hoc modo non potest convenire pluribus et sic
non accipitur in proposito. Ad aliud quod obicitur quod eo ipso quod
est ymago est finis. dicendum quod illud non est tota ratio. [illegible]
[illegible] quia sicut ymago in anima ex parte corporis est [illegible]
[illegible] corporibus habet quandam convenientiam. et ideo solus homo
dicitur omnis creatura. et omnia propter ipsum creata sunt et ad ipsum
reducuntur. Ad illud quod obicitur de unione dicendum quod et si ratio
ymaginis sit dispositio ad unionem non tamen est dispositio suf-
ficiens de se [illegible]
et hoc est repertum in homine non in angelis. sicut [illegible] melius
patebit in tertio. ad presens autem sufficiat quod [illegible]
de unibilitate. ymago tamen [illegible] naturalem
omnis creatura rationalis est ymago dei [illegible] naturalis
et non [illegible] ex [illegible] ad [illegible] ordinis
quod supra in primo [illegible] explanata fuit.

Consequenter quaeritur de ymagine secundum considerationem rela-
tam. et circa hoc quaeruntur tria. Primo quod utrum
ratio ymaginis plenius reperiatur in angelo quam in anima. Secundo
utrum plenius in viro quam in femina. Tertio utrum
plenius reperiatur in contemplativa quam in activa.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum ratio yma-
ginis plenius reperiatur in angelis quam in anima et quod
sic videtur ezechielis xxviii tu signaculum similitudinis
glossa. quanto subtilior est natura tanto in ea ymago dei magis
[illegible] tabula nobiliorem debet picturam sig-
ymago in creatura est quasi quaedam picta tabula expressa
sic dicitur magis [illegible]. ergo perfectiori et nobiliori modo y-
mago divinitatis [illegible] in angelo quam in anima. Item ex
eo dicitur creatura rationalis ymago dei quo capax dei est
sed angelus [illegible] est capacior quam humanus est sic virtuosi-
or et expeditior. ergo in eo ymago divinitatis est eminentior
et plena. Item ymago consistit in memoria intelligentia et voluntate
sed memoria perfectiori modo habet actum suum in angelo quam in
homine. similiter intelligentia et voluntas memoria enim eius [illegible] obli-
vione et intelligentia [illegible] inquisitione et voluntas diligens
sine retardatione quae opposita sunt in anima ergo et cetera. Contra
expressius representat summam trinitatem quod representat
non solum quantum ad unitatem substantiae sed etiam quantum ad distinctionem
personarum sed homo expressius representat distinctionem personarum quia
in homine est persona distincta [illegible] angelis autem non. ergo
expressius representat trinitatem homo quam angelus. sed ubi est expres-
sior representatio est expressior ymago. ergo et cetera. Item
evidentius imitatur aliquem qui imitatur quantum ad substantiam
et modum existendi quam qui imitatur solum quantum ad aliquid
sed anima representat trinitatem summam et [illegible] est in se [illegible]
[illegible] ut sic [illegible] tota sit
summa existentia [illegible] est in creatura. ergo expressius imi-
tatur deum quam angelus. sed quod expressius imitatur excel-
lentius sua ymagine insignitur ergo et cetera. Item ex-
pressius representat deum quod representat ipsum non solum
in se sed etiam quod est principium aliorum quam quod aliquo modo tamen sed homo
representat deum non solum ut eius est in se sed ut est
principium aliorum. quia sicut ex uno deus omnia. sic ex uno homine
omnes homines sicut in glossa i. cor. xi. ergo si quod expressius
representat rationem ymaginis participat eminentius [illegible]
et cetera. Item plenius representat ad quod representat ipsum
per maiorem excessum ad suam totalitatem. sed homo representat
deum in quantum est ex [illegible] et spiritualium et corporalium. angelus autem
tantum. ergo in homine excellentiori modo reperitur ymago.
Item quanto ex [illegible] magis imitatur exemplar tanto
magis conformatur ei et quanto magis natura imitari tanto ma-
gis natura est conformis. sed in humana unitur divinae in unitate
personae quod quidem non fit angelicae. ergo expressior est in ea

[illegible] ista artifex sapiens in nobiliori tela

utrum proprium homini sit esse ymaginem dei

utrum ratio ymaginis plenius reperiatur in angelo quam in anima

[con]tra ymago quam sit in angelo. Circa primum considerationem ex philosophia: si optimum in uno genere est melius optimo in alio genere, et est simpliciter hoc illo melius. Sed Christus qui est optimum inter homines excellentiori modo insignitur est ymagine dei quam optimus angelorum; igitur ymago dei habet in homine quam in angelo reperitur excellencius. Respondeo dicendum ad predictorum intelligentiam est notandum quod quidam dicere voluerunt quod creaturam magis esse ad ymaginem dei potest dici dupliciter: vel extensive vel intensive. Sic dixerunt quod homo magis representat deum quam angelus, quia in pluribus rebus expressius sibi unitur utpote in spiritualibus et corporalibus, et in ista extendi in rebus, et secundum istum modum procedunt rationes. Et sic dicunt procedere rationes ad primam partem. Unde quod de Gregorio obicitur non valet, id est non est singulare simpliciter, non est sed potius gratie. Si autem dicatur una creatura magis esse ad ymaginem quam alia intensive, quia expressius representat, sic dicunt angelum magis esse ad ymaginem dei quam sit homo. Sic ostendunt autem rationes ad oppositum, et hoc insinuat Gregorius cum dicit: quanto subtilior est natura tanto in ea ymago dei subtilius insinuatur impressa. Et rationes in contrarium ostendunt quod sicut excellentior est natura angelica, sic excellentiores habet potentias, maiorem habet capacitatem et digniori modo est ymagine dei insignita. Et ista via plana est et rationabilis, et ad quodcumque proposita et sic ad obiecta. Sed licet iste modus dicendi probabilis videatur, non modicam tamen habet calumpniam, reddentibusque predictis distinctionem, quod non dicatur ymago magis esse in homine extensive quam in angelis. Hoc illud autem non consonat quod ratio ymaginis dicitur esse in anima per se secundum partem suppremam, sic patet in xiiii et xv de trinitate. Si vero quod dicatur vel expressior esse ymago dei in angelo quam in anima propter maiorem dignitatem nature, nec non videtur sonare glossa que dicit super illud: Minuisti eum paulominus ab angelis; et quia modicum minoratus est ab angelis ut dicit glossa, quod non in natura humana quam Christus assumpsit solum, dicit maiorem esse angelis. Hoc vivit in pluribus locis et pie creditur et communiter conceditur quod virgo Maria magis inter omnes angelos accedit ad deum. Propterea est alius modus dicendi quod cum expressio ymaginis consistat in generali ordine et proportione, intensio dignitatis ymaginis consistat secundum intencionem vel ordinem. Attendendum autem quod generaliter creature rationalis ad deum secundum ordinem quidam est de esse ymaginis et quidam de bene esse. De esse ymaginis est quod creatura immediate ordinetur ad deum; de bene vero esse est quod creatura que est ymago preponatur aliis que tenent rationem vestigii, et quod anima ordinetur in ipsam tamquam in finem. Et sic triplex est ordo in creatura rationali secundum quod comparatur deo: primus quod immediate nata est deo coniungi, et hic est essentialis ymagini, et in hoc angelus et anima coequantur, quia utraque natura immediate ab ipsa prima veritate formatur. Secundus est quo preponitur creature que est ymago aliis creaturis, et in hoc angeli precellunt, quia non solum melius sed et hominibus rectores sunt deputati, secundum illud Deuteronomii xxxii: Statuit terminos gentium iuxta numerum angelorum, id est angelos. Tertius ordo est creature rationalis respectu aliarum rationalium, ut cum est ordo quo creature irrationales ad rationalem ordinantur tamquam in finem propter quem sunt facte, et immediate illo non ultimum finem principalem; et secundum hunc ordinem magis convenit homini et deo quam angelis, magis nam magis ... facta sunt et corporalia et sensibilia propter homines quam propter angelos. Et sic patet quod ratio ymaginis quantum ad id quod est de esse in homine et angelo reperitur equaliter, quia utraque ordinatur in deum immediate quantum vero ad id quod est de bene esse, secundum quod ad ordinem rationalis creature se habet per modum excedentis et excessi, angelus in magis

convenit quantum ad ordinem secundum vero rectoris homo non magis quantum ad ordinem quo attenditur in rebus finis. Consimiliter invenitur et equalitas et inequalitas excessus in expressione ymaginis que attenditur secundum conformitatem proportionis, quia quedam est conformitas que est de esse ymaginis, quedam de bene esse. Illa est de esse que consistit in comparatione ad triplicitatem, sicut ad potentias, et in hac homo et angelus coequantur, quia in utroque reperitur distinctio et origo et equalitas et coequalitas in potentiis; anime in memoria, intelligentia et voluntate, sicut in potentiis angeli. Illa vero conformitas est de bene esse que attenditur in comparatione creature rationalis ad ad exterius utpote ad corpus quod est ipsa influens. Hoc autem dupliciter potest esse expressior vel privative vel positive. Si positive, sic anima est ymago expressior, quia in hoc quod coniungitur corpori, in quo corpore id est per membra universaliter et per id totum subsistit, magis representat deum qui presentialiter continuit et qui universe est in omnibus. Si autem privative, sic angelus magis representat deum, quia deus est spiritus purus omnino impermixtus et independens a creaturis omnibus, et in eo representat angelus spiritus deus est a corpore actum et aptitudine separatus, et pertanto dicendum est subtilior angelus, et in eo ymago dei dicitur esse expressior. Et sic patet quod quantum ad generalia proportionis que est de esse ymaginis inter hominem et angelum potest esse equalitas, quantum vero ad illa que est de bono esse se habent sicut excedens et excessa. Ex predictis igitur patet responsio ad quesitum propositum. Cum enim queritur principaliter utrum expressius sit ymago dei in angelo quam in anima, respondendum quod quantum ad id quod est de esse primum quantum ad id magis primum quantum ad id minus sicut explanatum est. Et in hoc patet responsio ad rationes ad utramque partem quia procedunt secundum diversas vias; licet ad veritatem possint concludere quia non habent apertum. Illud tamen quod obicitur de maiori capacitate aliquid parte quod non cogit. Angelus enim capacitatem gratie habet in comparatione ad similitudinem quam comparatione non excedit naturalitatis humane. Quod autem in angelica dicatur excedere humanam, licet sit comparatione ad corpus ad quod non habet inclinationem sicut anima, et ideo maior capacitas dignitatis in natura angelica licet autem non faciat ad excellentiam ymaginis sine capacitate que est in natura humane mentis qua anima est capax dei sicut ad quod se cogit, quia maior vivacitas memorie vel intellectus potest facere ad intensionem similitudinis quantum ad ymaginis maiorem expressionem. Aliud non consistit in hac rebus: ymago in ymagine consimilitudine; et quamvis potentie in angelis sint vivaciores quam in animabus, non tamen sunt illo ordine et similitudine sicut ostensum est. Supra vero magis prope concedendum quod angelus sit deo similior quam homo, quia possit concedi quod angelus sit magis ymago. Et hoc vult dicere auctoritas Gregorii. Rationes vero ad oppositum procedunt et concludunt maiorem expressionem quantum ad illud quod est accidentale ymagini, excepta illa que fundatur super rationem ad quam dicendum quod non cogit pro eo quod licet anima minus capax est gratie per naturam, potest tamen magis capax per aliquam gratiam sibi datam, que disponit et ampliat capacitatem naturalem ad suscipiendum gratiam facilius; unde esto quod natura angelica esset magis capax gratie quam humana natura, sed non potest sicut vocabulum esse ponendum ut natura angelica sit excellentior et excellentior debeat excellentior potentia et capacitas. Dico tamen per aliquod donum divinum sibi gratis datum potest elevari capacitas anime usque ad capacitatem angeli et quandam amplioris. Nam donum gratie gratis date disponit ad gratiam gratum facientem. Et sic potest fuisse in Christo et beata virgine. Et sic patet obiecta ad utramque partem.

Secundo queritur utrum potius sit ymago in masculo quam in femina.

Utrum potius sit ymago in masculo quam in femina

et quod sic videtur. I Cor. XI: vir est ymago et gloria Dei, mulier autem gloria viri. Ergo ut dicit apostolus, separat virum a muliere; quia aut mulier non est ymago aut si est ymago, non est ita expresse sicut vir. Item glossa: Idem ad ymaginem factus est vir, non mulier. Sed hoc non dicitur quia mulier minus sit ad ymaginem Dei facta quam vir, non mulier. Sed hoc non est dictum quia mulier minus sit ad ymaginem facta; ergo dictum est quia vir magis est ad ymaginem quam mulier. Item quia non est ad ymaginem nisi illud quod est naturale, sed magis sunt naturalia in sexu masculino quam feminino, ergo magis est ymago in viro quam in femina. Item quia non est ymago Dei omnibus est praelatus sibi suppositis, quod innuit in textu Gen. I: Faciamus hominem ad ymaginem etc., et subditur: et praesit piscibus etc. Ergo si praesidere non convenit [illegible] sexui femineo sed masculino, videtur quod ymago excellentiori modo sit in masculino sexu quam in femineo. Contra Gen. I: creavit Deus hominem ad ymaginem et similitudinem, masculum et feminam creavit eos. Item mulier creata est ad ymaginem Dei et ad conformitatem viri, ut sic innuit formatio eius de latere viri, non [illegible]; dixit Dominus: Faciamus adiutorium simile sibi. Videtur ergo quod in viro et muliere aequaliter reperiatur ymago. Item ymago attenditur in homine ad supremum animae, sed in supremo animae non est distinctio aliqua per sexum; ergo sicut vir sic mulier similiter est [illegible] ymago. Item sexus non variat speciem, ergo vir et mulier sunt eiusdem speciei; sed ymago convenit homini quantum ad formam individui, quae eadem est in viro et muliere. Item ymago creationis non ordinatur ad ymaginem recreationis sive glorificationis, sed ymago recreationis sive glorificationis sive ymago recreationis quae consistit in gratia et virtutibus in excellentiori parte est in muliere sicut in viro; ergo pari ratione et ymago creationis [illegible]. Respondeo: ad praedictorum intelligentiam notandum est quod sicut ex praedictis patet, ymago quantum ad suum esse principaliter consistit in anima et eius potentiis, et in hiis pariter reperitur tam in viro quam in muliere; quantum ad hoc non est distinctio masculi et feminae [illegible], ymago quantum ad id quod est de complemento eius et de eius esse non magis reperitur in viro quam in muliere; quantum autem ad bene esse sive ad clariorem expressionem consistit magis in anima quae ad corpus habet ordinem et habitudinem, et quoniam ex parte corporis est sexuum distinctio et per sexuum distinctionem maior est repraesentatio sive quantum ad rationem praesidendi sive quantum ad rationem principii, quia vir est caput mulieris et vir est principium mulieris et non e converso, sed mulier e converso, quantum ad hunc utique modum excellentiori modo reperitur ymago in sexu masculino quam femineo, non ratione eius quod est de esse ipsius ymaginis sed ratione ipsius quod adiacet. Et per hoc satis plane patet ad obiecta. Prima enim ostenderent quod non magis est ymago in viro quam in muliere; procedunt de ymagine quantum ad suum principale esse, sicut monstratum patet. Rationes vero ad oppositum procedunt de ymagine quantum ad aliquam accidentalem proprietatem sive ad relationem ad corpus. Ad primum autem quod dicit apostolus et glossa quod vir est ymago et gloria Dei etc., dicendum quod vir accipitur metaphorice pro superiori parte rationis et mulier pro inferiori, sicut exponit Augustinus XII de Trinitate. Et si tu obicias quod apostolus loquitur de viro et muliere ad litteram, dicendum quod loquitur de eis non secundum se sed secundum signum [illegible], quia forma [illegible] est in praesidendo mulieri superiorem portionem rationis significat [illegible] non in inferiorem [illegible] in matrimonio quod vir significat Deum et mulier significat ecclesiam sive animam. Hoc autem ostendit ratio [illegible] ex parte viri et feminae sive fragilitatis exacta, quae non respiciunt ymaginem secundum se sed ratione corporis annexi et in non essentialibus sed accidentaliter.

Tertio quaeritur utrum ymago prius sit in cognitiva quam in motiva sive affectiva. Et quod prius in cognitiva videtur per id quod dicit Augustinus: ymago est in potentia cognitiva et similitudo in potentia dilectiva. Sed hoc non est dictum quod omnino sit in potentia cognoscendi, ergo dictum est quia prius est ibi. Item ymago prius convenit ipsi verbo aeterno [illegible], ergo ei prius magis convenit [illegible]; sed autem est ipsa intellectiva quam est ipsa potentia cognitiva, ergo etc. Item ymago consistit in memoria, intelligentia et voluntate, sed duae illarum potentiarum, scilicet memoria et intelligentia, tenent se ex parte cognitivae; ergo ymago plus se tenet ex parte cognitivae quam affectivae. Item ymago dicit quandam configurationem et distinctionem, sed affectiva est unitiva et cognitiva distinctiva; ergo ymago principaliter residet penes cognitivam quam penes affectivam. Contra: ymago reformationis praesupponit ymaginem creationis, sed ymago reformationis [illegible] est principaliter in affectiva quam in cognitiva, ergo et ymago creationis. Item in eo principaliter consistit res in quo consistit eius complementum, sed ymago completur in voluntate, et voluntas se tenet ex parte affectivae, ergo etc. Item ymago est nobilissimum in anima, ergo consistit penes id quod est in anima nobilissimum; sed [illegible] voluntas est nobilissimum quod sit in anima, ergo principaliter consistit ymago penes [illegible] quod principaliter respicit affectivam, ergo etc. Item similitudo est in potentia sicut ymago, non enim [illegible] similitudo est ymago, sed similitudo expressa et quaedam configuratio et imitatio; ergo ubicumque est ymago est et similitudo; ergo si principaliter est ymago, principaliter et similitudo; sed similitudo non est principaliter penes cognitionem sed penes affectionem, cum similitudo sit in gratuitis quae magis respiciunt potentiam affectivam; ergo pari ratione ymago. Item iuxta hoc quaeritur quae sit differentia inter ymaginem et similitudinem; cum enim in potentia sit similitudo quam ymago, sicut dicit Augustinus in libro LXXXIII quaestionum, [illegible] non debeat convenire in suo superiori, videtur quod male dicitur: factus ad ymaginem et similitudinem. Item cum duae sint potentiae ex parte affectionis, scilicet irascibilis [et concupiscibilis], sicut duae ex parte cognitivae, scilicet memoria et intelligentia, quaeritur quod in ternario ymaginis potentiae accipiuntur duae potentiae ex parte cognitivae et una ex parte affectivae; videtur enim quod potius deberet esse e converso, cum tres virtutes theologicae quae reformant ymaginem aliter sic in ea ponantur ut duae sint ex parte affectivae, scilicet spes et caritas, quarum una est in irascibili et altera in concupiscibili, et una ex parte cognitivae, scilicet fides, quae est potentia in rationali. Respondeo: quod de praedictis notandum [illegible] in primo differt ymago et similitudo. Ymago enim notat conformitatem in quantitate, similitudo vero convenientiam in qualitate. Ymago enim notat quandam configurationem et importat figuram quae est quantitas [illegible] vel qualitas in quantitate. Similitudo vero dicit convenientiam [in] eadem qualitate. Ex hac autem primaria differentia doctores consueverunt assignare modos distinguendi inter ymaginem et similitudinem cum dicitur: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem.

Primus est quem dicit Hugo, quod similitudo respicit essentiam, ymago respicit figuram, quia similitudo dicit convenientiam in qualitate, ymago vero convenientiam in distinctione figurali ad modum eorundem triangulorum, in quo sunt tres anguli et tres lineae, quia tres sunt potentiae [illegible] et [illegible] trium linearum. Secundus modus distinguendi est quod ymago est in naturalibus et similitudo in gratuitis, quae [distinctio] habet ortum ex illa prima differentia; quia enim ymago dicit configurationem, et illa attenditur ex parte trium potentiarum animae, scilicet memoriae, intelligentiae et voluntatis, hinc est quod ymago est in naturalibus; quia vero similitudo dicit convenientiam quae ortum habet a qualitate, et qualitas in qua anima similatur Deo [illegible], non similitudo dicitur in gratuitis esse. Tertius modus distinguendi est quod ymago est in potentia cognoscendi et similitudo in potentia diligendi, et iste modus similiter habet ortum ex dicta [differentia]; quia enim ymago consistit in [illegible] ex parte configurationem et

vtr ymago prius sit cognitiva quam affectiva

configuratio actiuo in origine similitudine et potentiarum dis-
tinctione. et hec origo et similitudo potius resident ex parte cog-
nitiue. ideo ymago potius respicit cognitiuam. similitudo uero dicitur generari
in qualitate quia caritas in qua potius assimilatur anima deo est in uolun-
tatis affectione. hinc est quod similitudo ponitur potius in potentia affectiua. inde
est quod in ymagine creationis due sunt potentie ex parte cognitiue.
scilicet memoria et intelligentia. una ex parte affectiue. scilicet uoluntas. con-
uerso in ymagine recreationis que quidem consistit in gratia
due uirtutes sunt ex parte affectiue. scilicet spes et caritas
et una ex parte cognitiue. scilicet fides. ymago enim potius respicit
originem et similitudinem. similitudo autem et origo attenditur
inter memoriam et intelligentiam per modum parentis et prolis et inter
hec duo et uoluntatem per modum donationis siue processionis.
inter uoluntatem uero est talis ordo et origo et motus uoluntatis
passiue esse sine concupiscibili et [illegible]. motus autem uoluntatis non potest
esse sine motu intellectus prius uel actu siue intellectus siue ac-
tu memorie in habitu. dico quod licet de uoluntate ymaginis. ideo in
assignatione ymaginis duo sumuntur [illegible] ex parte cognitiue
et unum ex parte affectiue. hoc enim exigit ordo et ori-
go et distinctio. et propterea ymago potius est cognitiua
quam in affectiua. similitudo uero potius consistit in unione anime ad
deum quod idem est per gratiam. Et quoniam unio gratia potius respici-
unt affectiuam. hinc est quod in ymagine recreationis que de-
est in gratuitis due uirtutes sunt que respiciunt affecti-
uam. spes et caritas penes duas uires scilicet irascibilem uel con-
cupiscibilem. una uero que respicit rationalem [illegible]. et spes
reformans irascibilem. per quas reformet memoria [illegible] in
actu [illegible]. sed hoc [illegible] planum est respondendo ad
questionem et ad obiecta. Concedendum enim est de plano quod yma-
go potius respicit cognitiuam concedende [illegible] rationes que hoc
probant. ¶ Ad id uero quod obicitur de ymagine reformationis.
dicendum quod non ualet. quia ymago reformationis potius est similitudo
quedam quam sit ymago. [illegible] est ymago recre-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non autem [illegible] [illegible]. et non
quia ymago recreationis potius est similitudo quam ymago mag-
[illegible] respicit potentiam affectiuam quam cognitiuam. [illegible] refor-
met tam cognitiuam quam affectiuam. ¶ Ad id quod obicitur
quod complementum ymaginis est uoluntas. dicendum quod et si uoluntas
ultima sit in ymagine non tamen se habet ad modum complemen-
ti in uoluntate ymaginis. ymago enim dicit ordinem et originem
in potentiis [illegible]. ¶ Et quemadmodum [illegible] non potest
complere nec animas complere. sed potius ab eis recipit. sic
uoluntas [illegible] est [illegible] ymaginis. potius consideratur in uoluntate [illegible]
quam in uoluntate complementis. et quia [illegible] ordo origenis est per modum [illegible]
[illegible] quidem consistit in [illegible] intellectus ex memoria. hinc est
quod ymago potius respicit cognitiuam quam affectiuam. ¶ Ad id
quod obicitur quod ymago consistit penes nobilissimum in anima.
dicendum quod nobilius in anima dupliciter potest accipi. uel [illegible] distinctionem potentiarum
scilicet affectiue et cognitiue uel [illegible] conditionem statuum. scilicet [illegible]
[illegible] et [illegible] est [illegible] quod ymago consistit penes
nobilissimum hoc [illegible] ad statum [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] quia ymago complectitur tam affectiuam quam cog-
nitiuam [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] [illegible]. ¶ Ad
illud quod obicitur quod similitudo est [illegible] quam ymago. dicendum quod similitudo
si accipiatur in [illegible] generalitate [illegible] est. Si uero acci-
piatur [illegible] sic accipitur [illegible] non est [illegible] immo distinguitur
ab ymagine. [illegible] quod et si [illegible] tam affectiuam quam cognitiuam
respiciat ymago tamen potius respicit cognitiuam et similitudo
affectiuam et ideo [illegible] est et per hoc patet responsio ad illa duo
que querebantur.

[illegible] [illegible] [illegible] dubitabiles esse [illegible] quod de uoluntate quod red-
dit magister et [illegible] in eo quod dicitur faciamus hominem ad ymaginem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] sic fecerunt hominem [illegible]
admodum in productione hominis dicitur faciamus. [illegible] debere dicit
in productione aliorum. ¶ Item queritur quare in productione hominis
[illegible] [illegible] uerbo [illegible]. scilicet faciamus. in productione
aliorum [illegible] [illegible]. scilicet dixit et fecit. ¶ Item [illegible] hoc
est quod queritur distinguitur inter productionem hominis et bestiarum
et eodem die producta sunt ad ornatum eiusdem [illegible].
¶ Respondeo quod in productione hominis non tantum [illegible] maiestatis [illegible]
[illegible] uestigio. sed etiam ymaginis. et ideo [illegible] [illegible]
[illegible] productio hominis ut ostendatur quod in homine [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] explicatur. et quia ymaginis [illegible]
conuenit [illegible] [illegible] [illegible] in productione eius
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] creatura precellit animas
[illegible] et [illegible] productionem hominis distinguit a produc-
tione bestiarum. [illegible] [illegible] [illegible] ordinando [illegible] [illegible] opus
[illegible] diei [illegible]. et sic patet [illegible] ad quesita. ¶ Item queritur de hoc
quod dicitur dei et angelorum non est una et eadem ymago
[illegible] [illegible] [illegible] angelus sit ymago dei quod conformatur an-
gelo [illegible] conformatur deo. ergo quod est ymago angeli est
ymago dei. ¶ Item unum opus [illegible] est dei et angeli. ergo
[illegible] [illegible] quod eadem ymago. ¶ Respondeo dicendum quod ymago
dicitur ordine ad [illegible] est ymago [illegible] [illegible] et or-
dine [illegible] [illegible] [illegible] sit deum et angelum eiusdem
rei esse [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] eandem
ymaginem esse angeli et dei. quia uero dicitur cooperatur an-
gelo et quod omne est ab angelo est a deo. [illegible] [illegible] unum
opus sit esse et angeli et dei. [illegible] [illegible] quod obicitur quod si [illegible]
[illegible] angelum [illegible] representat deum. [illegible] [illegible]
[illegible] ualeat quod creatura [illegible] representat deum medi-
ante [illegible] [illegible] [illegible] quod representet in medio. ¶ Item
queritur de hoc quod dicitur fuerunt non nulli qui distinxerunt
ut in hoc loco ymaginem intelligerent [illegible] [illegible]
[illegible] reprehendit [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quas [illegible] [illegible] [illegible] ymaginis
[illegible] [illegible] ¶ Item queritur [illegible] oportet intelligi [illegible] autem [illegible] yma-
go stat in increata aut in [illegible]. Si increata er-
go idem est dicere faciamus hominem ad ymaginem quod faci-
amus hominem ad se ipsum. Si [illegible] sed illa non est
[illegible] [illegible] ergo [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] hoc [illegible]
[illegible] [illegible] exponimus [illegible] magister assignat in littera sit tenen-
da. ¶ Respondeo dicendum quod duplex est modus exponendi istam auctoritatem
faciamus hominem [illegible] [illegible] de ymagine
creata. primus modus [illegible] [illegible] ymago et similitudo
referantur ad deum. scilicet ad [illegible] [illegible] [illegible]. ¶ Secundus modus
est ut ymago et similitudo referatur ad idem. scilicet ad
[illegible] filii. ¶ Tertius modus exponendi est ut yma-
go referatur ad filium et similitudo ad spiritum. scilicet has omnes
modos potest magister [illegible] [illegible] approbat. sed [illegible]
[illegible] possunt. primum enim arguit de [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non est [illegible] ymago. Sed de [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non est ymago [illegible] et de hoc [illegible] quod dicitur quod homo
non est ymago. sed ad ymaginem. [illegible] arguit [illegible]
[illegible] quia auctorem ex [illegible] non [illegible] [illegible] modus
exponendi [illegible] est de ymagine creata et iste [illegible]
est [illegible] qui sic exponit ut ymago [illegible]
similitudinem. [illegible] quod ymago est in [illegible] et similitudo in [illegible].
¶ Secundus qui sic exponit ut similitudo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod ymago sit in [illegible] [illegible] similitudo in [illegible] [illegible].
tertius modus qui sic exponit ut ymago sequitur similitudinem
[illegible] [illegible] quod similitudo est in [illegible] et ymago in [illegible]. omnes
hos modos approbat magister et [illegible] et satis [illegible] pro-
babile quod scriptura de ymagine creata intellatur [illegible]
[illegible] possit intelligi de increata. [illegible] [illegible] quod homo predestinat

tur formatur ymaginem filii dei. non ideo magister illam primam redarguit. quia hec non sit vera. sed quia illa ymago non proprie potest dici nisi verbum. quia non sunt [illegible] eius est ymago. sed tunc [illegible] dicebat in illo in exponendo. Ad id vero quod obicitur quod ymago non prestat pectora ymaginis dicendum quod tunc ymago accipitur in abstractione et sic per se dicitur non est ad ymaginem. sicut tabula dicitur ad ymaginem. sed [illegible] sibi ipsum ymago secundum illud. hinc est quod non [illegible] est ymago. sed ut ad ymaginem. sed homo ergo ymago in uno differt ab ymagine filius vero homo est ymago [illegible]. et ideo solum est ymago non ad ymaginem. Item quod de hoc quod dicitur non solo [illegible] fiebat illa ymago tamquam non ab illo [illegible] sed ab eo [illegible]. Quod dicitur non [illegible] ex [illegible] parte. sed quod ex parte non [illegible] et eo quod est [illegible] uno equivocatur. quod equivoce dicitur ymago de filio dei et de homine. Item dicendum est quod ymago de filio dei et homine. nec dicitur equivoce nec univoce. sed analogice. [illegible] per prius et posterius. Quod quod obicitur id quod [illegible] est ab arte. dicendum quod quedam est ars et opus [illegible] artis sic est artificiale quod non est [illegible] et ideo opus istius artis [illegible] et eodem nomine [illegible] [illegible] sicut homo pictus [illegible] quedam est ars que est [illegible] opus illius artis [illegible] quod habeat ipsam naturam et talis est ars cuius opus est [illegible] et ideo non [illegible] esse equivocum. Quod quod [illegible] est equivocum quod dicitur homo pictus et homo [illegible] quod hoc non homo [illegible] et ideo est dicitur de homine picto alia acceptione. alia signo non sit ymago [illegible] filio. sed omnis [illegible] expresse representat alterum.

Hic de origine anime plura solent queri. Hic postquam egit magister de productione hominis [illegible] ad primum [illegible]. In hac vero parte agit de productione eius quod ad [illegible] constituta. sed [illegible] ad corpus et animam dividitur autem pars ista in duas. In prima determinat de productione viri. In secunda vero de productione mulieris ex viro [illegible]. In eadem quod paradiso mulier [illegible] [illegible] xviii. [illegible] partis [illegible] in duas. In prima determinat de hominis formatione. In secunda de hominis [illegible] locatione [illegible] hominem autem [illegible]. Prima pars in duas [illegible] in prima determinat de productione anime [illegible] [illegible] ad corpus [illegible] [illegible] in corpore an extra corpus [illegible]. Prima autem [illegible] determinat de productione anime [illegible] in duas. In prima determinat [illegible]. In secunda removet errorem [illegible] putaverunt [illegible] quedam [illegible]. Secunda illa pars in qua determinat de productione anime [illegible] [illegible] ad corpus [illegible] in duas. In prima determinat [illegible] fecit [illegible] [illegible] corpus an extra corpus. In secunda [illegible] fecit hominem [illegible] posuit [illegible] [illegible] hominem reputavit. Secunda vero pars illa in qua determinat de locatione [illegible] [illegible] duas. In prima determinat de loco eius in se. In secunda vero determinat de [illegible] ad [illegible] [illegible] paradiso [illegible].

Ad intelligentiam huius partis [illegible] hic quod de productione hominis quantum ad duo. Primo quod de productione [illegible] quantum est ex parte anime. Secundo quantum est ex parte corporis. Circa primum queritur [illegible]. Primo [illegible] anima primi hominis sit de dei substantia. Secundo [illegible] producta fuit ex angelis. Tertio [illegible] producta fuit ante corpus [illegible] [illegible] [illegible] in corpore an extra.

Circa primum sic proceditur et [illegible] quod anima humana sit ex dei substantia.

per auctoritatem Genesis ii. inspiravit in faciem eius spiraculum vite. sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sed [illegible] eiusdem [illegible] cum spirante sic humanus spiritus [illegible] [illegible] ab eo [illegible] de [illegible] substantia. Si tu dicas quod sufflatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Contra glossa [illegible] [illegible] [illegible] insufflavit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] insufflavit in faciem hominis spiraculum vite [illegible] [illegible] spiritus hominis productus ex se. Item eccl. [illegible] donec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] spiritus redeat ad deum [illegible] pulvis redit ad terram [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] spiritus redit ad deum sicut pulvis redit ad terram. sicut [illegible] quod ad carnem est de terra [illegible] [illegible] quod [illegible] ad spiritum est de dei substantia. Item [illegible] xvii. Genesis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eiusdem generis sunt eiusdem [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eiusdem [illegible] non [illegible] ad corpus quod quod ad animam quod anima est de dei substantia. Item videmus omnia corporalia producuntur ex aliquo [illegible] [illegible] corporibus [illegible] [illegible] [illegible] producuntur ex aliquo spirituali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] spiritualis substantia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est divina [illegible] anima facta est facta est ex dei substantia. Item solus deus est immortalis [illegible] [illegible] nulli convenit immortalitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex deo nulli autem convenit esse ymaginem dei nisi cui convenit esse immortalitatem [illegible] [illegible] [illegible] ymago [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anima [illegible] [illegible] est ymago [illegible] [illegible] est immortalis [illegible] de dei substantia producta fuit. Item deus est [illegible] spiritualis que est finis omnis illuminationis spiritualis sicut sol est finis illuminationis corporalis sed [illegible] [illegible] [illegible] eiusdem [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eiusdem [illegible] est [illegible] deo [illegible] [illegible] de deo. Contra Genesis i. faciamus hominem ad ymaginem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anima hominis est facta et [illegible] divina [illegible] non cadit factio [illegible] mutatio [illegible] [illegible] est ex deo non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anima est ex deo [illegible] [illegible] anima sit pars hominis [illegible] [illegible] venit ad constitutionem hominis. sed pars est minus nobilis [illegible] toto [illegible] de [illegible] minus nobilis [illegible] [illegible] sed hoc est [illegible] [illegible] [illegible]. Item si anima [illegible] ex divina [illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] forma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nulla [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] divina [illegible] [illegible] [illegible] anime [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] incompletus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] incompletus [illegible] imperfectus [illegible] [illegible] [illegible]. Item si anima est ex dei substantia [illegible] anima [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] divina [illegible] non est ex deo. Item si anima est ex deo aut [illegible] per generationem aut per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anima [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si anima non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnis homo esset deus. Item si anima [illegible] esset ex deo aut de toto deo aut de parte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est omnino [illegible] [illegible] de toto [illegible] omnipotens [illegible] nullus dubitat esse [illegible]. Ad id quod [illegible] aliquis [illegible] fuit qui intellectus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intellectus dicebat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humane [illegible] [illegible] [illegible] corpus ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] constituta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et absolutam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] non minus [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Utrum anima primi hominis sit de dei substantia

spiritus vegetabilis sit de dei substantia et non ut dicitur, nam quod in homine est duplex anima sicut recitat Augustinus in libro de duabus animabus, quarum una inclinat ad bona et alia inclinat ad mala, et illa que facit bona numquam potest facere mala et illa que facit mala numquam potest facere bona, et illa que inclinat ad faciendum bonum est de divina; sed hoc positio multipliciter a veritate est aliena, primo quia ponit deum causam non esse omnis creature et aliquas creaturas esse malas, et ponit creaturam fieri ex dei substantia, et ad hanc positionem sequuntur inconvenientia in genere; et hoc patet, scilicet quia replicat ille duo opposita, dicit partem anime a deo esse factam et tamen esse de substantia divina, deviat a veritate in hoc quod ponit in nobis duas animas, sed hoc ipse melius retangetur infra. ¶ Et ideo tertia positio est vera et catholica quod anima non est producta de dei substantia, deus enim ad creaturas se habet in ratione efficientis et exemplaris et finalis, sed nullorum potest se habere in ratione materie, quantumcumque creatura sit nobilis, et non valent ad hoc probantes concedende sunt. ¶ Ad primum vero quod obicitur: inspiravit in faciem etc., dicendum quod inspirare idem est quod spiritum facere et factum corpori insinuare sibi, et insufflare est flatum hominis facere et factum corpori infundere; unde sicut qui dicit vel pariter dicendo non fuit vox, sic qui insufflavit non fuit mediantibus faucibus et instrumentis corporalibus, et ideo non valet [illegible] ad nunc sufflavit, et illa insufflatio erat perfectionis spiritus signo et ostensio. ¶ Ad secundum quod obicitur de ecclesiaste: spiritus redeat ad deum etc., dicendum quod sicut corpus resolutio fiat est pulverum est ad terram, sic immortalitas anime tunc dicitur stare cum coniungitur ei secundum quod facta est in celo, nunc deo fruentur per spiritum quietem; et ideo non vult sapiens dicere quod spiritus redeat ad deum per corruptionem sicut corpus in terram, sed sicut regressum est ad quietationem. ¶ Ad tertium quod obicitur quod genus dei sumus, dicendum quod genus dupliciter accipi potest: uno modo proprie et sic dicuntur aliqua convenire in ambobus; et aliquando communiter spiritualis sive similitudine analogie, et sic dicit apostolus [illegible] domini quod anima cognoscit in quadam luce sibi connaturali et vocat illam lucem, lucem increatam, quo dicimus esse sui generis propter hoc quod est spiritualis sicut anima et sic intellectualis [illegible] apostolus. ¶ Ad quartum quod obicitur quod corpora sunt ex aliquo termino, dicendum est quod hoc non concludit quod spiritus rationales fiant ex deo, sed ex nichilo, ex quo fiunt corpora est causa in potentia et materia; dicimus autem quod nichil potest esse in potentia, et ideo ex hoc non sequitur quod spirituales sic producantur de divina substantia. ¶ Ad quintum quod obicitur quod solus deus est immortalis etc., dicendum quod quantum sufficit est ad presens, quia immortale dicitur de immortalitate quod immortalitas per [illegible] dicta de deo intelligitur per privationem omnis generis sui dicatur ad sic additum, id est si dicatur quantum influentia per quam conservatur, quia deus se ipso permanet, anima autem et cetera de sui natura sit ad permanendum ydonea, tamen numquam permaneret nisi conservetur per gratuitam dei influentiam. ¶ Ad sextum quod obicitur quod deus est lux spiritualis etc., dicendum quod non est sicut de luce spirituali et corporali omnino, lux enim spiritualis que deus est cum sit simplicissima non potest esse perfecta [illegible] diversarum [illegible]; est autem sic et potentia potest producere et facere lucem creatam aliquam sibi conformem, que tamen sibi non sufficiens et per quam producta est non assistit ei lumine suo influentie, et sic intellectus est in anima humana quod ipsa habet lucem per alia creatam per quam completur a luce eterna, producitur et conservatur; lux autem corporalis in diversis corporibus potest reperiri ut perfecto cum non sit forma omnino simplex, sed sicut nata coniungi materie.

¶ Sed quod utrum anima adeo producta fuit ex materia, et quod non videtur per philosophum qui dicit quod forma est compositi coniungens et simplex esse consistens; sed si anima rationalis est forma, est ergo simplex, est ergo non componitur ex materia et forma.

¶ Item philosophus in libro tertio de anima dicit quod intellectus est incorruptibilis et impassibilis, sed omne quod habet materiam habet potentiam passivam, ergo substantia intellectiva non habet materiam. ¶ Item magister [illegible] substantia anime [illegible] causat deus non de materia aliqua corporali vel spirituali sed de nichilo. ¶ Item hoc ipsum videtur: substantia intellectiva nichil cognoscit nisi abstrahatur a materia, sed in actu cognoscendi recipit actus cognoscentis ad cognoscibile et econverso; ergo si ad hoc quod intelligatur necesse est quod abstrahatur a materia, ad hoc quod aliqua substantia intelligat necesse est quod sit penitus a materia separata; sed anima est huiusmodi, ergo etc. ¶ Item quanto forma nobilior tanto simplicior, sed anima inter omnes formas est nobilissima, ergo simplicissima, sed a forma non componitur ex materia et forma, ergo multo fortius nec rationalis anima. ¶ Item quod habet materiam et formam ut prius constitutivalia et hoc ad hoc est completum vel aliud quod est illud ad hoc completum inest necesse ad constitutionem tertii, sed anima rationalis venit ad constitutionem tertii, et hoc ex anima et corpore fit unum per essentiam; ergo anima non est hoc aliquid, ergo est vel materia vel forma pura, non materia, ergo forma. ¶ Sed contra in tertio de anima dicit philosophus quod sicut in omni natura est materia et efficiens, sic in anima est intellectus quo est omnia fieri et intellectus quo est omnia facere, sed potentia passiva est a materia et hoc est in anima, probatur etc. ¶ Item [illegible] phisicorum dicit philosophus quod sicut materia est substantia formarum [illegible] ita compositum est substantia accidentium; sed anima rationalis est substantia sensuum et virtutum et sic considerata, ergo composita est ex materia et forma. ¶ Item philosophus in vii methaphysice arguit contra ponentes [illegible] non facit nisi [illegible] materiam, ergo si deus facit animam que est aliquid [illegible] necesse est quod materia vel sit in deo vel sit in anima, sed non est in deo, ergo est in anima. ¶ Item hoc ipsum videtur ratione: omnis creatura debetur propria operatio, habet autem duo diversa, scilicet quod agit et quo agit, sed anima sic considerata debetur propria operatio, ergo videtur quod non solum sit forma, quia si pure forma esset non ageret se ipsa, ergo habet ad esse materiam. ¶ Item omne illud quod est sine mutationem est susceptibile contrariorum, sed hoc [illegible] et substantia per se existens singulare, et omne tale compositum est ex materia et forma, sed anima est susceptiva mutationem, est susceptiva gaudii et tristitie, ergo anima rationalis composita est ex materia et forma. ¶ Item anima rationalis non solum vitam prebet corpori sed in ipsa vivit; aut igitur est sua vita aut non; si sic, ergo non differt a deo [illegible] vivens et vita; sicut est sua vita non vivit per participationem sed per essentiam, quod [illegible] duo sunt quod vocatur [illegible], quod ponitur in anima sic considerata ad quod det vitam et quod ab recipiat; et si hoc, ergo est composita ex materia et forma. Ad hoc possit adduci rationes que adducte sunt supra ad ostendendum angelum esse compositum ex materia et forma. ¶ Respondeo: ad predictorum intellectum est notandum quod circa hoc diversi diversa opinati sunt; quidam enim dixerunt nullam animam nec rationalem nec brutalem habere materiam, quia spiritus sunt simpliciter, animam tamen rationalem dixerunt habere compositionem ex quo est et quod est, quia ipsa est hoc aliquid et nata est per se et in se subsistere. Sed est planum, sicut anima rationalis possit pati et agere et mutari ab una proprietate in aliam et in se ipsa subsistere, non videtur quod id sufficiat dicere quod in ea sit tantum compositio ex quo est et quod est, nisi addatur etiam in ea compositio materie et forme; ideo fuerunt et alii qui dixerunt non solum animam rationalem et brutalem ex materia et forma compositam esse, cum utraque sit motor corporis sufficiens.

¶ Sed quia anima brutalis propriam operationem non habet nec est nata per se subsistere, non videtur quod habeat materiam [illegible]; et ideo est huiusmodi dicendum, tenens medium inter istam, quod anima rationalis cum sit hoc aliquid et per se nata subsistere et agere et pati et moveri, quod habet in se fundamentum existens et principium [illegible] quo habet existere et stabile aliquid habet esse; de brutali autem non, quia ipsa [illegible]

Utrum anima adeo fuit producta ex materia

retur in corpore. ¶ Cum igitur primum a quo est tota existentia creature necesse sit primum ... concedendum est animam humanam materiam habere. Illa autem non sibi negata est esse subiectum extensionis et subiectum esse privationis et corruptionis. Et ideo dicitur spiritualis. Et propterea illi qui locuti sunt de tali principio quantum ad esse extensionis secundum quod habet esse sub privatione dixerunt animam rationalem non habere materiam, non attendentes de materia in sua generalitate, secundum quod ad eam stat resolutio philosophica sicut dictum est de simplicitate angeli. Unde concedende sunt rationes hoc ostendentes. ¶ Ad primum quod obicitur quod omnis forma est simplex, dicendum quod auctor ille diffinit formam vocatam de forma illa que est forma tantum, non de ea que est forma hoc aliquid. Vel diffinit formam communem vel diffinit formam naturalem. ¶ Ad aliud quod obicitur quod intellectus est impassibilis et immixtus, dicendum quod philosophus removet ab intellectu materiam secundum quod consideratur sub privatione et subiecto ad transmutationem; et esse removet non materiam ... immo ponit, et dicit quod intellectus est ... quo est facere, quo est fieri. ¶ Ad aliud quod dicitur magis in littera, dicendum quod magister non vult dicere quod omnia non habent materiam, sed non habent materiam privationi subiectam. ... autem ... quod anima non est producta nec producitur ex materia et cetera. ¶ Ad aliud quod obicitur quod ... anima intellectiva nichil cognoscat nisi quod abstrahatur a materia, dicendum quod hoc non facit propter hoc quod ipsa sit composita in materia, sed propter hoc quod res non potest ei uniri secundum veritatem corporis quod unitur, set similitudo; quod anima abstrahit a re alia est ... quod intellectus possibilis quo intelligit ... in actu intelligibile; intellectus autem quo facit res esse in actu speciem est et forma. Ideo anima non cognoscit rem nisi speciem eius et formam sibi imprimat; et hoc non potest esse nisi illa abstrahatur a materia. Non ex hoc sequitur quod anima careat materia ... abstracta a materia ... potest fieri in alia ... sicut ... colores in speculo. ¶ Ad illud quod obicitur quod quanto forma nobilior tanto simplicior est, dicendum quod illud habet locum in hiis que sunt pure forme; anima autem non tantum est forma, immo est hoc aliquid. Ideo si comparetur forma anime ad alias formas, absque dubio simplicior est quam alie forme. Ipsa autem anima cum sit rationalis et sit per se existens aliquid compositionem habet, quam alie forme que sunt nate per se habere ... sunt nate per se existere. Ideo tamen ipsa anima simplicior et simplicior aliis formis dicitur propter ... multiplex genus simplicitatis ... multiplex est genus compositionis et partium ... partes quantitative et compositio ex partibus ... et compositio ex partibus ... et sic simpliciter dicitur dupliciter: aut quod caret partibus constitutivis aut quod caret partibus quantitativis. Anima non sit aliis formis simplicior quantum ad partes constitutivas, quia tales partes habet; spectat ad complementum et perfectionem. Hec ... facit eam esse per se simplicior tamen est quantum ad privationem partium quantitativarum. Ipsa enim sic habet extensionem per se, nec habet extensionem per accidens quantum ad illam, nec quantum ad propriam actum; alie autem forme per accidens possunt habere extensionem.

Vel secundum id quod ... vel secundum id quod operantur, et ideo quantum ad hoc anima et maxime rationalis est forma nobilior. ¶ Ad id quod obicitur quod compositum ex materia est eius complementum et ideo non convenit ad constitutionem ... dicendum quod hoc non est verum generaliter, sed tantum quando materia habet omnem appetitum forme et forma omnem appetitum materie. Tunc enim appetitus ad ... et ... possibilitas ad compositionem quam perexigit ... appetitum et inclinationem. Sed anima rationalis compositionem habet ex materia et forma, appetitum tamen habet ad perfectionem perfectiorem corporalem ... sic corporis organici ... cum ex forma et materia composita ... tamen habet appetitum ad ...

Tertio queritur utrum anima Ade producta fuit ante corpus vel postea, et quod ante videtur quod per ... Sataam

... tamen. Genesis: "Et fecit deus ... ad ymaginem et cetera", sed dictum est ... die; sed post ... diem ... formavit deus hominem de limo terre. Quia ergo formatio refertur ad animam et ad corpus, prius fuit facta anima quam corpus. ¶ Item hoc videtur rationi. Sicut homo ex parte corporis communicat cum aliis brutis, ita ex parte anime communicat cum angelis. Quia ergo sicut corpus hominis productum est eodem die cum aliis brutis, sic ex parte eius rationalis debuit produci eodem die cum angelis et cetera. ¶ Item anima Ade se habet ad corpus eius tamquam ad temporale, et sic eternum ad temporale; sed eternum est prius tempore et eternum prius temporali; ergo prius videtur debuisse produci anima Ade quam corpus cui debebat uniri. ¶ Item substantia spiritualis a corpore non dependet quantum ad esse; non dependet quantum ad productionem. Sed spiritus rationalis Ade ab eius corpore non dependebat quantum ad esse; ergo nec quantum ad productionem. Corpus autem a spiritu dependebat, quia sine illo permanere non poterat; ergo sicut absolutum est ante dependens, prius debuit produci anima quam corpus. ¶ Item maior est distantia inter spirituale et corporale quam sit inter corpora miscibilia; sed miscibilia corpora prius producta sunt separata quam sint ad invicem mixta ad constitutionem ... Ergo anima prius debuit produci quam corpori uniri, ergo non est creata in corpore sed extra. ¶ Item tanto aliquid prius debet produci quanto magis debet appropinquare primario rerum origini; sed anima plus appropinquat ad deum qui est primum omnium quam corpus humanum, et sit ei similior in simplicitate et spiritualitate; ergo et cetera. Contra Genesis ii: "Formavit deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite", quod exponitur: id est spiritum fecit, et spiraculum vite spirare nichil aliud est quam hominis creare. Ergo si prius creavit corpus quam spiraculum inspiravit, prius igitur produxit corpus quam animam. ¶ Item anima non est forma sed actus forme; aut simul producitur cum materia aut secundum illam; igitur aut anima non est forma naturalis, aut sicut forma vel producta est post corpus vel simul est corpore, non quam ante. ¶ Item quanto forma nobilior est tanto ultimior; sed anima inter nobilissima est inter omnes formas naturales, ergo ultima; ergo produci debuit post vegetabilem et sensibilem. ¶ Item ordinata productio procedit ab imperfecto ad perfectum; sed perfectio omnium operum factorum est in homine et maxime quantum ad animam; videtur quod homo quantum ad animam produci debuit ultimo post omnia. ¶ Item si omnia producta essent ante corpus et haberet usum ... nichil esset impediens quin retardans. Ergo videtur quod ante unionem ad corpus ... anima debet remunerari in corpore, quod si hoc falsum est, planum est animam Ade ante corpus eius non fuisse productam. ¶ Item si anima Ade ante corpus esset producta aut appetivisset uniri corpori aut non. Si non, ergo unio eius ad corpus non esset naturalis, ergo unio eius ad corpus fieret per violentiam. Si sic, appetebat igitur corpus quod non habebat; ergo cum corpus debebat ipsa in appetendo affligebatur; ergo pena erat ei ante culpam. ¶ Respondeo dicendum quod quamvis ista questio videatur dubitasse egregius doctor Augustinus, quia utraque pars posse videtur sustineri probabiliter, et ordo congruus suavi ... utrique tenendus est, tamen tamquam verius et magis congruum quod anima Ade producta fuit in corpore. Et licet deus eam produxit ante corpus ... ratione ... at ... posse dicitur quod deus animam ante corpus eius produxit ut ostenderetur eam a corpore non dependere, sed per se posse subsistere, ut ... hac parte ostendet ... et ... angelica ... in rationis capacitate per quam est anima ymago ... in vicinitudine ad quam anima et angelus habent ordinari loge. Tamen rationabilius videtur ponere quod anima producta sit statim cum corpore. Et quia anima unitur corpori ut perfectio naturalis et naturaliter appetit copulari adeo ut sine illo pena sit ei esse et ab illo se ... cum ... unitur sicut mortem ... ita quod sine ipso non potest ... vel ... ideo non debuit ante corpus produci.

Vel ... anima Ade producta fuerit ante corpus ... ipsa.

ne am culpam puniret et ne absque corpore maneret vel deneretur hunc autem ponimus non tantum concordat immo et scripture suffragatur auctoritas que dicit quod producere et formare hominis deum sibi vite spiritum inspirasse. hunc igitur partem tanquam probabiliorem et securiorem adherendo concedere possumus rationes hanc partem astruentes. Ad primum in quod obicitur per ingressum de textu dicendum quod aliquem eorum est dicendum per recapitulationem vel primum est dicendum participationem. melius tamen est dicere quod scriptura recapitulat ut addat.

Ad primum quod obicitur quod corpus simul productum est cum brutis ergo et cetera. dicendum quod non est simile. productio enim corporis sic concordat productioni brutorum animalium ut productio rationalis spiritus non discordet. immo potius morum inspectione sua dignitate consonat productio non spiritus sic concordat productioni angelorum ut nunc concordet productio corporum humanorum que quidem spectant ad terre ornatum cuius ornatus productio spectat ad diem sextum. Ad secundum quod obicitur de comparatione eiusdem ad temporale dicendum quod et si sua eiusdem ex parte per se plus extendat quam temporale in parte que tam sive sit non tamen quod a parte ante maxime si sit talis quod sui productione appetitum rei temporalis habeat clare et sic fuit in anima ade. Et preterea et si ullo possit esse unum de eiusdem quod pure habet rationem eiusdem quod est temporale. anima enim rationalis et si in quantum spiritus et eius per se habet rationem eiusdem in quantum tamen informat corpus transmutabile habet tempus mensurari. Ad secundum quod obicitur quod anima non dependet a corpore quantum ad esse dicendum quod et si non dependebat a corpore tanquam indigens eo ad sui conservationem dependet tamen per appetitum suum inclinationem quam habet ad ipsum sic fortem ad ipsum separatam et ideo sic forte producitur in ea sic anima ade produci debuit ipso. Ad primum quod obicitur de corporibus misceatis dicendum quod non est simile quia eorum que miscentur non dependet ad invicem et unum potest sine esse completum sine alio. non sic autem est de anima et eius corpore quia utrumque ab alio dependet. Ad primum quod obicitur quod anima origini plus magis appropriatur dicendum quod est deus sit alpha et o principium et finis et rationalis creatura in utraque similitudine sit ei propinquior propter tamen loquendo angelica tamen plus ei appropinquat in ratione principii et humana plus in ratione finis. Quod item omnes creaturas prior omni creatura est sapientia sive creatura angelica et dignitate et origine et postea omnia producta anima humana tanquam finis omnium et consummatio et ideo quamvis multum approximet deo in genere rationis originis non minus tamen approximat deo in quantum habet rationem finis. et ideo convenientius fuit eam produci postea quam prius. hec dicta sunt de anima ade. nam de aliis animabus item suo loco queretur.

Consequenter queritur de productione corporis hominis

ex parte corporis et circa hoc queruntur tria. Primo que materia corpus primi hominis produci debuit pure de natura celesti.

Secundo que materia productum fuit de natura elementari.

Tercia que materia conditum fuit in complexione equali et temperata.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod corpus ade produci debuit de natura celesti sic. nobilissimo forme debetur dari nobilissima materia. sed nobilissima inter omnes formas est anima rationalis innocens et absque peccato qualis fuit anima ade nobilissima inter materias corporales est natura celestis. Item motoris ad mobile debet esse proportio. sed anima rationalis est motor in corpore incorruptibili ergo debuit ei dari corpus incorruptibile in passibile. Item finis importat necessitatem eius quod sunt ad finem. sed rationis adam factus est ad percipiendum beatitudinem. locus autem beatitudinis spiritualis est ipse deus. corporalis vero celum empyreum. ergo sic spiritus ade non requiescit nisi in deo celo. hoc autem est corpus de natura celesti. ergo et cetera.

Item spiritus rationalis prius absque culpa conditus fuit maxime erat potens et ydoneus ad agendum perfectus erat cognitionis intellectus et ydoneus ad cognoscendum. lux autem erat non et veritatis et ideo facilius ad tendendum in suum optimum. ergo debuit ei dari corpus quod maxime competit agere et ad cognitionem disponere et quod nunc habet veritatem tamen hoc autem est lux et natura celestis. ergo corpus ade pure produci debuit de celesti corpore. Sed contra anima rationalis quantum est anima sic ergo corpus debet proportionari anime corpus cuius debet huic est communibus convenientiam. sed hoc non haberet nisi esset pure de natura celesti et non contrarietate elementis. ergo et cetera. Item anima rationalis quamvis sit simplex in essentia tamen est multiplex in effectu. ergo si corpus ei debet correspondere. necesse est quod corpus eius habeat varietatem in partium compositione et organorum et hoc non haberet si esset corpus pure celeste. ergo et cetera. Item vegetabilis et sensibilis dispositur ad rationalem et magis ad ipsam appropinquat quam in aliis corporis. in aliis corporis unitur rationalis potentia absque vegetabili et sensibili nullum igitur corpus est habile ad actum vite rationalis nisi prius fuerit habile ad actum vite vegetabilis autem est corpus cibabile. et hoc non potest esse corpus pure celeste. ergo et cetera. Item corpus celeste simplici debetur unus motus tamen sive ullo corpus sit celeste sive elementare corpus autem quod motu ab anima debetur motus omnibus dimensionibus eiusdem anima sit motor sufficientius. ergo corpus ade non potuit esse omnino de natura corporis simplicis. ergo nec pure de natura celesti sicut firmiter textus. Genesis que dicitur eum formatum de limo terre. non debuit pure de natura celesti formari immo de natura elementari. hoc exigente ordine universi contingentia quod in omnibus suis operibus consonat sapientia divina requirebat. enim hoc ordo hominis sive in se sive ad creaturam inferiorem sive ad creaturam superiorem sive ad deum finem. Ordo ipsius hominis in se ipso hoc requirebat quia enim homo conditus fuit ut natura multa cognosceret non solum cognitione intellectiva sed et sensitiva. ideo debuit ei dari corpus multiformis ut diversa organa diversa sensuum deserviret ad diversa obiecta cognoscenda quia enim conditus fuit in vita ut potens universum innuisti et mori per culpam dari debuit corpus quod non tamen esset habile ad vivendum sed et quod possit fieri habile ad corrumpendum sive ad moriendum et ita ordo huius ipsius in se requirebat ut corpus daretur homini multiformis et ad corruptionem corruptibile potius et ideo non celeste sed elementare. Ordo in hominis ad creaturam inferiorem hoc requirebat. quia enim corporales in inferiores facte sunt ut deservirent creature rationali sicut superiores stantes sunt facte sunt et immediate illa quamvis perducantur in finem hinc est quod debuit fieri rationalis creatura talis composita quod obsequium inferiorum creaturarum esset ei utile et quod mediante illa creatura inferiores quodammodo producerent ad beatitudinem et ideo ut inferiores possent homini deservire et in hoc quamvis gustum debuit homo non ex natura superiorum corporum quam ex natura elementorum constitui. Ordo in ad creaturam superiorem vel ad angelum hoc requirebat sic. enim facta est una rationalis creatura prope deum et in loco supremo ut in empyreo sic debuit fieri alia rationalis creatura in loco infimo scilicet terra. et ideo corpus eius constitui debuit ex natura talium inferiorum contentum et ideo magis ex natura elementari quam celesti. Ordo in ad finem hoc requirebat. debebat enim homo sublimari ut prius ille superiores ascenderet unde angelus ceciderat per sublimationem elationis et ideo debuit sibi dari corpus constitutum de natura inferiori ut se ipsum pulverem reputans deo per omnia subderetur.

Marginalia (later hands): Pa — ‖ assumat — ‖ Fica — ‖ non sunt corpus spiritus de eo quod sit habitum rationem eiusdem in corporalis — ‖ corpore — ‖ Sapientia creatura angelica prior omni creatura — ‖ infra — ‖ Fo — ‖ Ro

Utrum corpus primi hominis produci debuit de natura celesti

iacent. unde et scriptura maluit eum dicere de limo terre productum. ut ex hoc homo proficeret ut ascenderet per humilitatem. et ideo concedende sunt rationes que ad hoc sunt inducte. Ad primum vero quod obicitur ad contrarium de nobilitate forme. dicendum quod nobilitas forme venit ex ordinatione ad formam quam quia corpus magis erat ordinabile ad animam quando erat constitutum ex elementari quam si corpus quod esset pure celeste. hinc est quod si illud sit nobilius tamen in relatione ad formam corpus ex diversis elementis compositum magis est nobile. Ad aliud quod obicitur quod motoris ad mobile debet esse proportio. dicendum quod cum sua anima sit immortalis ... morte vel quam tamen erant sunt mori potuit ... culpe. et quia corpus datum est ei non solum ad vivificandum sed etiam ad merendum. ideo non solum debuit dare corpus aptum ei immortalitati sed etiam aptum ei ... ideo non solum ... ad ... sed in potentia ad mortalitatem.

Ad aliud quod obicitur quod homo factus est propter beatitudinem perpetuam. dicendum quod et si factus propter beatitudinem ita tamen ut perveniret per merita et varia opera. et in principio esset viator quam comprehensor. et quia prius oportuit eum transire per viam quam perveniret ad patriam. ideo in prima sui conditione debuit ei dari corpus conveniens statui vie. et quia locus sibi deputatus ad merendum erat locus inferior scilicet paradisus terrestris. inde est quod competebat corpus suum de elementis terrestribus assumi non pure de celesti. est autem assumetur in gloria tunc corporis eius dispositio erit renovata sicut patet in quarto ubi agitur de dotibus corporum glorificatorum. Ad aliud quod obicitur quod anima illa erat potens ad agendum et cognoscendum et excedendum in dominio. dicendum quod et si erat potens ad actum tamen in perfecte poterat. erat quia non esset potens ad defectum. et ideo non sequitur quod debebat sibi ad hoc complenda dari corpus celeste quod est incorruptibile sed magis elementare quod ex bona dispositione et complexione esset ydoneum ad agendum et nisi si homo peccaret esset potens ad patiendum.

Secundo queritur utrum corpus Ade cum corpus humanum constitutum fuit de natura pure elementari. an simul cum natura elementari ad eius constitutionem concurreret natura celestis. et quod simul cum elementari concurrat natura celestis ad corporis humani constitutionem videtur per Augustinum super Genesim ad litteram. qui dicit quod anima mediante luce corpus vivificat et ... est sua auctoritate. si ergo corpus humanum sit conditum est ut natum esset ab anima vivificari videtur quod ad eius constitutionem concurreret natura lucis. et hec est natura celestis. ergo et cetera. Item philosophus in xvi de animalibus dicit quod in nobis est calor igneus et calor celestis. qui idem est calor vitalis. sed non est actuus sine illa. ergo de constitutione corporis nostri est celestis natura. Item in potentia est convenire ad conformitatem et unitatem nisi per unum quod sit elevatum a contrarietate quia si uterque haberet contrarietatem potius discordiam faceret quam conciliaret. si ergo natura corporis a contrarietate elevata est natura vel natura celestis in corpore viventium ... est contraria elementa conciliari magis videtur igitur quod de constitutione corporis hominis fuit et celestis. Item omne corpus mediante anima rationali ad animam habet beatificari. sed non pertingunt ad beatitudinem mediante anima nisi que ei uniuntur. nulla tamen corpora ei coniunguntur nisi que sunt de constitutione corporis sui. videtur igitur quod corpus hominis non tantum constitutum sit de natura elementari tantum sed de natura celesti. Item cum organo ... dicatur ad corpus simplicissimum sicut dicit Augustinus super Genesim ad litteram. et igitur v. sunt in homine. videtur quod v. corpora sunt de eius constitutione. ergo non solum elementaris sed et celestis. Item ordo est in ascendendo et descendendo quod ab infimo perveniatur ad supremum per medium. et constat quod substantia spiritualis maxima distantia distat a natura corporea opaca et minus a natura perspicua et adhuc minus a natura luminosa. que est natura celestis ergo videtur quod nec corpus anime nec anima corpori uniri debeat nisi natura celestis mediante interveniente. videtur igitur quod corpus hominis non tantum de elementari. sed etiam de celesti natura constitutum fuit.

Contra. ex nullis corporibus constituitur corpus mixtum nisi que possint ad invicem agere et pati. sed agere sola contraria sunt contrarietate. et igitur natura quinti corporis talis sit quod non habeat contrarietatem. non videtur quod veniat ad constitutionem corporis mixti ergo nec ad constitutionem corporis hominis. Item natura veniens ad constitutionem mixti natura corporis quod est miscibile. miscibile autem non est nisi corpus rarefactibile et condensabile. et omne tale est corruptibile. natura autem quinti corporis est incorruptibilis. ergo non potuit venire ad constitutionem humani corporis. Item corpus humanum secundum se totum est passibile. ergo secundum se totum est generale et corruptibile per naturam. sed natura quinti corporis non recipit generationem vel corruptionem. ergo non videtur esse de constitutione humani corporis. Item si est de constitutione quero unde sumpta sit illa natura. aut videlicet de celo. aut de terra. Si de celo. ergo videtur de ipso celo fiat aliquid parvum sequestratio est generatio. Si de terra. sed constat natura non est de terra quod non sit natum de ipsa produci natura quinti corporis non est nata produci de natura alicuius elementi. ergo nec de celo nec de terra potest sumi illa natura. ergo non est de constitutione corporis humani. Si tu dicas quod de celo venit per radiorum immissionem hoc non videtur conveniens quia impossibile est per radium separari a sua origine impossibile est quod veniat ad actius constitutionem et lumen in medio sit per modum speciei et ydoli quod nullo modo veniunt ad constitutionem alicuius rei. Item si natura quinti corporis venit ad constitutionem corporis hominis cum quod fiat de ea cum corpus humanum resolvitur aut videlicet tendit sursum. aut in terra natura manet deorsum. aut corrumpitur ad elementum. sed in ad elementum non potest cedere cum sit per naturam incorruptibilis deorsum in terra natura non convenit sibi manere extra eius locum. amplius sit esse in centro non tendens sed sursum tendit. ergo videtur spacium orbium celestium aliquando ampliari aut condensari. quod si tu dicas quod cedit ad constitutionem alterius corporis. vel hoc est corrumpi. est ergo ex corpore hominis generentur vermes et bufones et serpentes patet natura quinti corporis esse de constitutione vermium sicut de constitutione hominum. Item quero ratione cuius natura quinti corporis veniat ad constitutionem humani corporis. aut videlicet ratione mixtionis. aut ratione animationis. aut ratione sensus aut ratione intellectus. Si ratione mixtionis quod tunc esset de compositione elementorum mixti. Si ratione animationis tunc esset de natura elementorum plante. sed ratione sensibilitatis tunc esset de natura elementorum aliorum brutorum. Si ergo venit hoc est ratione intellectus solum. sed constat intellectus nullius partis corporis est actus. ergo quintum est ... non magis exigit corpus suum compositionem de natura celesti quam de elementari.

Respondeo. ad predictorum intellectum est notandum quod circa hoc triplex modus dicendi. Quidam enim dicere voluerunt quod natura celestis venit ad constitutionem humani corporis sed etiam per eo quod natura celestis non est aliqua que natura ignis. et ideo cum concedere ignem ad constitutionem humani corporis venire dixerunt corpus humanum ex natura celesti constitutum esse. Hic autem natura ignis et si pure amicus esset miscetur habet agere et pati et corrumpi et generari. et propter hoc pure est hic mixtus pure tamen est in spera sua contra mutabilitatem et quietate hec suscipit corruptiones vel peregrinas impressiones. et ista sua positio per verba auctoritatis ... qui negant esse quintum corpus preter iiii corpora mundi. sed hoc potius in ... philosophice et contra aperte repugnat. quia preter iiii corpora mundi

utrum corpus Ade constitutum fuit de natura elementari

ponit centrum spiritualis supra omnem contrarietatem elevatum, quod valde notabile est, sicut ostensum fuit supra d. xiiii. Nec huic repugnat Philosophus si recte intelligatur, sicut ibi expositum est. Et ideo aliter voluerunt alii dicere, quod natura caelestis venit ad constitutionem humani corporis non secundum numerum essentiae, sed sicut medium ligans omnia elementa et illa concilians. Et haec dicunt exigere dignitatem complexionis humanae, propter quod corpus humanum inter alia prima conditione habuit elementa in optima contemperatione et idoneitate, ad hoc ut posset uniri continuatam in hereditatem in caelesti mansione. Et sic debuit habere naturam caelestem et claritatem de sui constitutione claritatem, propter statum in quo ingressus competebat ipsum habere passibilitatem corporis caelestis propter statum praesentem in quo competebat eum habere corpus clarum et impassibile. Et quemadmodum in statu innocentiae natura claritatis praedominatur, sic in statu praesenti est econverso.

Hoc autem etsi videatur satis probabile esse, dicendum tamen non modicam habet calumniam, quia aut intelligitur natura quintae essentiae, quae sit incorruptibilis et carens contrarietate, veniat ad commixtionem cum aliis elementis et verum sit venire, in virtute [illegible] et quid dicendum difficile est assignare. Et ideo est tertius modus dicendi, quod duplex est loqui de natura caelesti: aut pro proprietate aut pro forma. Proprie natura caelestis dicitur esse natura quintae essentiae, quae sic perfecta est sua forma ut nullo modo habeat appetitum ad aliam formam, sicut est actu quia nullam potest pati, et corruptibilis est, ut orbium et stellarum et firmamenti, et haec autem non venit ad constitutionem humani corporis secundum substantiam et virtutem. Et solum venit secundum virtutem, quia virtus stellarum et orbium influendo facit elementorum contemperationem quae venit ad humani corporis constitutionem secundum rerum durationem actio elementorum regimine et ductione habet ab influentia corporum superiorum.

Secundo modo dicitur natura caelestis pro conformitate, et sic large accipitur et notat naturam caelestis modi, quae est conformis caelo in subtilitate et claritate et quadam similitudine a contrarietate, et hoc modo species quaedam dicitur de constitutione corporis viventis et maxime hominis esse naturae caelestis propter subtilitatem et nobilitatem et propter quandam sublevationem habet a natura contrarietatis, dum consurgit ex commixtione elementorum in quadam harmonia et consonantia; et quanto in corpore huiusmodi dicitur, in parte habet maior est harmonia quam in aliquo corpore mixto. Hic est quod calor et spiritus et complexio magis conformantur naturae caelesti. Et hoc modo accipiendo naturam caelestem large, sicut per conformitatem, venit in constitutione corporis secundum varietatem magis quam secundum constitutionem corporis secundum virtutem, magis quam secundum constitutionem aliud alterius mixti propter huius complexionis aequalitatem et dignitatem secundum virtutem, tamen est spiritus quam calor, qui dicitur naturae caelestis, tam de natura claritatis, quia deperdunt et restaurantur. Et quod expresse philosophi dicunt, iuxta haec tria viam que probabilior et planior, patet responsio ad quaedam proposita, patet responsio ad obiecta. Nam rationes ostendentes quod natura quintae essentiae non venit ad constitutionem corporis humani loquuntur de natura caelesti proprie dicta, quae est incorruptibilis et inalterabilis et immutabilis, et ideo non est miscibilis ad constitutionem talium. Rationes vero ad oppositum inducte procedunt vel de natura caelesti dicta per conformitatem, sicut duae primae auctoritates, vel si concludant de natura quintae essentiae proprie dicta, non ostendunt quod veniat ad constitutionem corporis humani secundum substantiam, sed secundum virtutem, aliter non concludunt, sicut patet discurrendo per singulas. Nam ad primum quod primo obicitur de luce, dicendum quod est lux quintae essentiae et lux ignea et lux aquae, complexionis generata sive consurgens, et haec est illa lux quae facit corpus esse susceptibile vitae, et haec non nimiae. Ad illud quod obicitur de calore, dicendum quod calor caelestis non dicitur quia non sit in natura caelesti sicut in subiecto, quia illa natura calida est nec frigida, sed quia est a natura caelesti secundum debitam proportionem, ita quod facit ad conservationem, et talis calor in corpore humano est, ex hoc

non sequitur quod natura caelestis veniat ad constitutionem corporis humani secundum substantiam, sed solum quod influat.

Ad aliud quod obicitur de conservatione, iam patet responsio, quia non conservat veniens intra, sed sufficit ad conservandum influere extra.

Ad illud quod obicitur de beatificatione, dicendum quod corpus beatificatur dicitur in hoc, non pro natura, sed pro conformitate, et ideo ex hoc non sequitur quod de constitutione humani corporis sit natura caelestis secundum virtutem, sed sufficit quod sit secundum conformitatem ita quod ad eam conformiter respondeat in humano corpore.

Ad illud quod obicitur de quinque sensibus, sicut aqua tamen vere vapor dicitur in olfactu, fumus vero humorum dicitur in gustu, sicut ipse dicit iii. super Genesim.

Ad illud quod obicitur de origine, dicendum quod etsi natura caelestis sit excellentior in corpore simplicia, et se considerata, non tamen excellit in gradu in comparatione ad nobiliorem formam suscipiendam, sed huius est ordo quod forma elementi venit ante medium formae mixtionis et forma mixtionis disponit ad formam complexionis, et quia haec est in aequalitate et harmonia conformis naturae caelesti, ideo habilis est ad suscipiendum nobilissimam influentiam, scilicet vitae. Et sic in unione animae cum corpore vere servatur ordo. Magis tamen est dignitas humani corporis propter magnam harmoniam et proportionabilem coniunctionem suarum partium, ob quam in multa ratione conformis sit naturae caelesti in multa autem complexionis perficiat adeo in tantum ut sit conformis, sed ita ut supra naturam caelestem sit exaltatum et sit ut ei congruat potissime habitatio caeli empyrei.

Tertio quaeritur utrum corpus primi hominis constitutum fuerit ex elementis in complexione et contemperatione aequali. Et quod sic, videtur: quanto complexio et corpus magis accedit ad aequalitatem tanto nobilior est, et quanto nobilior est, tanto nobilior forma est susceptiva; sed complexio corporis primi hominis fuit susceptiva nobilissimae formae, prius etiam quam non erat depravata per culpam; ergo fuit complexio maxime nobilis, et si hoc, ergo maxime aequalis.

Item, tanto res complexionata est ad durandum habilior quanto est complexio aequalior, quia aequalitas naturalis est via incorruptibilitatis; sed corpus Adae habile est ad durandum in perpetuum, quantum ex parte sua constitutionis; ergo videtur quod in perfecta aequalitate complexionis et contemperantia fuit constitutum.

Item, ubi est inaequalitas complexionis, ibi necesse est pugna; ubi non pugna est, forma non sic potest gubernare materiam sicut esset ibi pax et tranquillitas; ubi autem hoc est, ibi est aliqua penalitas; sed nullam poenam perpessus est ante culpam; ergo etc.

Item, corpus Adae debuit fieri proportionatum animae, et ideo quia omnia anima fuit in immunis a morte, et corpus eius fuit immune a morte; ergo cum animae primi fuit aequalitas, et corpus fuit aequale in complexione; sed in anima primi hominis nulla erat obliquitas in intellectu in prima constitutione, immo perfecta et recta; ergo et in corpore erat aequalitas, sed concordia et amicitia perfecta.

Sed contra: vita est per calorem et humidum, et omnes operationes animae in corpore per calorem sicut dicunt medici; sed in corpore Adae anima habebat expeditas operationes; ergo magis erat ibi abundantia caloris quam praedominabatur calidum; et si hoc, ergo non erat perfecta aequalitas complexionis.

Item, si complexio hominis est deteriorata, tamen non est tota corrupta; sed nos videmus quod corpus primi animalis est calidissimum et excessivum; et quaedam sunt alia in quibus regnat phlegma et melancholia; ergo etiam tunc erat. Sed in corpore Adae erat praedominatio humorum, pari ratione et quorumvis elementorum; ergo non erat ibi perfecta aequalitas mixtionis.

Item, si esset mixtio secundum ordinem aequalitatis, ergo non esset levis neque gravis neque deorsum; ergo corpus illud esset indifferens ad gravitatem et levitatem, ergo et ad motum et ad quietem. Sed nec esset

utrum corpus primi hominis constitutum fuerit ex elementis in complexione et proportione aequali

naturam motum non quiesceret nec sursum nec deorsum esset. ergo non esset corpus mixtum. Item si corpus fuisset constitutum secundum omnimodam equalitatem tunc unum quantum ad elementa ageret tantum reliquum resisteret et ipsum repelleret. ergo unum virtutem suam et actionem in alterum non profundaret, et si hoc non esset alteratio nec transmutatio et per hoc nec mixtio. aut igitur corpus Ade non fuit mixtum aut si mixtum non in perfecta equalitate constitutum. Item si corpus Ade fuisset constitutum in perfecta equalitate, ergo ignis suum calorem in eo non consumeret. ergo alimento non indiguisset sed constans esset secundum eodem et maxime secundum animam quod alimento indiguit. ergo in equalitate musicalium corpus eius constitutum non fuit. Item est Adam peccante non fuit ei ablatum aliquid esse ex parte corporis. ergo si prius erat complexione equali, postea fuit similiter. ergo post peccatum nulla fuit in corpore eius pugna. ergo nec infirmitas nec mortalitas quod sibi est restat et cetera. Ad hoc dicendum sic distinguunt artes et medici duobus modis dicitur equalitas musicalium in mixto scilicet a pondere et a iustitia. equalitas a pondere ut dicunt [illegible] in re non equalitas a pondere [illegible] immo dicitur equalitas a pondere cum musicalia adequantur et quantum ad quantitatem molis et quantum ad quantitatem virtutis et hec duo sunt in compositione non solum mixto secundum rem sed in intellectu hic intellecto quod etiam quod plus habet de minimum habet de [illegible] et sic enim in pondere est quod una aurum esset argento in quantitate et valore, sic in pondere est quod etiam activa et passiva convenit ad invicem equalitate ponderosi in aliquo mixto. Alio modo pro dicitur equalitas a pondere secundum ad extremum musicalium et in quantitate molis solum et ad hunc est in proportione primum quia corpus ideo non esset durabile. etiam enim activa statim passiva consumerent sicut enim ad equivalentem in illa activa accederent in virtute ut possent esse consumptio quia mixtio [illegible] corpus non esset durabile. Item non esset leve nec grave cum motus gravis vel levis sequitur predominans quantum ad quantitatem molis et si non esset durabile nec leve nec grave non esset de [illegible] nec [illegible]. Item dicitur equalitas a pondere equalitas a quantitate virtutis et sic adhuc dicunt tale equalitatem non esse possibile quia non esset omnimoda equalitas [illegible] resisteret quantum virtus alterius ageret et sic non esset profundatio et confractio usque ad minima et per hoc non esset mixtio. Item si hoc non esset corpus [illegible] carent operatione caloris et frigoris et [illegible] elementa ergo fuisset esset ex diversis constitutum tale igitur corpus non est nec possibile quia repugnat in mixtis et est experientia [illegible] quia carent sibi debita operatione et sic [illegible] accipiatur equalitas a pondere non potest esse nec debuit in corpore Ade. et hoc satis apparet quia corpus Ade magis magis esset grave quam leve magis ydoneum ad agendum quam ad patiendum. ergo non habuit equalitatem musicalium non quantum ad quantitatem molis nec quantum ad quantitatem virtutis. non habuit equalitatem a pondere [illegible] concedende sunt rationes hec ostendentes quia procedunt ista via sic patet [illegible]. Est et alia equalitas a iustitia et hec est quando [illegible] in commixtione musicalium secundum proportionem debitam [illegible] exigentiam forme introducende. et hec equalitas reperitur in hiis que vivunt [illegible] et inter omnia potissime reperitur in homine quia nobilior debet esse [illegible] corporis proportio et armonia musicalium secundum quod disponitur ad nobiliorem formam. Hanc autem equalitatem [illegible] sed latitudinem habet et gradus et hec secundum diversos status. Est enim status glorie quando est perfectus debet corpus humano equalitas et iustitie equalitas in [illegible] perfecta in qua nec cadit discordia nec repugnancia nec actu nec potentia. Est status miserie quando est status imperfectus debet corpus hominis

equalitatem sed distinctam quia permissa habet inequalitatem et discordie non solum passive sed in quadam [illegible] status vero medius scilicet innocentie debet corpus hominis equalitatem mediam que a discordia et repugnancia musicalium erat aliena in actu propter adiutorium intrinsecum anime gubernantis et propter adiutorium extrinsecum alimenti nutrientis. erat enim hec equalitas potens ad inequalitatem sive ob defectum virtutis continentis sive ob defectum alimonie nutrimentalis. autem hominis defectum esse potuit in hoc quod non peccaret transgressio inobedientie. et sic patet corpus primi hominis constitutum fuit in equalitate iustitie que media inter equalitatem que est in gloria et equalitatem que nunc est in miseria secundum quod status ante exigebat. et rationes equalitatis probant fuisse in corpore primi hominis rationes inducte ad astruendam partem istam et sunt concedende sed quia nimis concludunt. Si autem ex eis velint concludere omnimodam equalitatem a pondere rationes ille non valent quia illa equalitas ad non [illegible] non spectat. Si autem velint concludere equalitatem omnimodam a iustitia ad hunc [illegible] concludunt quia et non corpus habet nobilissimam formam non tamen Ade erat in statu suo nobilissimo sicut erit in gloria. hoc autem solum concludunt quod in [illegible] erat tanta equalitas a iustitia quod non erat in musicalium actu repugnantia et hoc quidem est verum et in [illegible] patet responsio ad rationes.

Item post ista sunt dubitationes quedam esse ut [illegible] quod de hoc quod dicit in textu. Creatoris non necessitatis est hoc. necessarium futurum est quod vult et prescit. quod si verum est cum sic ut omnia bona futura nullum bonum futurum eveniret contingenter. patet ergo vanitas quod [illegible] et hoc quod sibi iungit multa et meliora erat facturus et cetera. Futura sunt et prescita dicuntur futura non sunt quod non est futurum est quod non est futurum in prescientia divina est ergo sibi idem est et non est. [illegible] dicendum primum tenendum est de necessitate non consequentis sed consequentie quia necesse adverbium dicit se ipsum volitum esse vel futurum esse. secundum autem [illegible] est et quod precipuum futura significet ordo esse ad causas non eveniret ut sit [illegible] multa et meliora causa futura sunt id est ordinata et quantum ad [illegible] vel prescientiam non sunt futura quia non evenient. Item quod de hoc quod dicit quod homo extra paradisum et cetera. Est causa propter modum in paradiso est positus. Cum enim paradisus esset locus habitationis debitus homini secundum statum innocentie et locus congruus habitationi sit congruus generationi et productioni videtur quod homo debuit produci in paradyso. Item est tota terra esset terrestris et aer tranquillus videtur quod tota erat congrua ut habitaret in homo. ergo si homo extra paradisum productus est videtur quod extra paradisum ad habitandum debuit relinqui. Item si tota terra producta est propter hominem ergo videtur quod homo steterit alia pars terre a paradyso sufficeret propter hoc est hic quod quidem videtur hic paradysus in quo homo est positus.

Est ad predictorum intelligentiam est notandum quod sicut dicunt magistri tres fuerunt de paradyso sententie. quidam enim dixerunt quod paradysus ille in quo erat positus homo erat locus corporalis et propter suam amenitatem paradysus dicebatur et est alius paradisus non corporalis. Alii non attenderent quod beatificatio hominis est in paradyso que consistit in dei fruitione non in corporali amenitate dixerunt hunc paradysum non esse locum corporalem sed spiritualem et omnia que dicuntur de paradyso intelligenda esse metaphorice vim homo [illegible] dicitur positus fuisse in paradisum non quia fuit localiter mutatus sed quia in spirituali amenitate et deliciis ex dei amore et cognitione et fruitione est positus. Ad hanc autem sententiam adducitur illud quod dicitur de latrone Luce xxiii. hodie mecum eris in paradiso et illud quod dicitur de lucifero Ezechielis xxviii. in deliciis paradysi dei fuisti. Tertia est positio quod est paradisus spiritualis et est paradisus corporalis. paradysus spiritualis dicit statum quietis et amenitatis

deliciarum spiritualium. et iste potest esse secundum duplicem statum. scilicet ecclesie triumphantis et ecclesie militantis. unde paradisus spiritualis duplex est. sive duplex deliciarum. unde est in ecclesia militante. alius in ecclesia triumphante. unde illa que dicta sunt in eden de paradiso isto spirituali possunt exponi methaphorice. Paradisus autem corporalis locus est deliciarum et amenitatis. et hic est duplex. scilicet secundum duplicem statum. scilicet perfectum et imperfectum. secundum statum perfectum paradisus est empyreum. secundum statum imperfectum paradisus est locus quidam amenus in partibus orientis de quo dicit damascenus. diuinus paradisus est dei manibus in eden plantatus gaudii et exultationis uniuerse [illegible]. In hoc autem loco decreuit hominem poni ut et esset ei facultas proueniendi ad patriam. et ut deus homini ostenderet beniuolenciam suam cum locum amenissimum ad habitandum preparauit. et sic amenitas exterioris habitaculi interiori responderet deliciis interioribus. quies interior anime que est templum dei. et habebat anima primi hominis. extra autem hunc locum debuit homo poni ut melius cognosceret dei beneficium dum se uideret quasi alium de adductum. et ut in hoc ostenderet quod homo non erat ibi factus ad eternaliter habitandum. set temporaliter peregrinandum. et quia deus presciebat hominis casum in paradiso noluit eum collocare [illegible] ut per se de loco uoluptatis cognosceret sensibiliter quanta bona spiritualia amisisset per culpam cognosceret. et nos quanta esset distantia inter eum qui dominio humilis obedit et eum qui ipsum superbe contempnit. et hec patet etiam ad oculum locum paradisi conuenientem fuit factum propter hominem quem deus preuidebat esse lapsurum. et quia semel eiciendum erat hominem et peccatum de ea terra simpliciter ex qua erat postmodum rediturus. nec tamen si homo stetisset alia pars mundi [illegible] quia bestiis conuenientibus homini habitaculum preberet. et habitaculum hominis sua nobilitate excellens ostenderet. et sua magnitudine decoraret sicut magna platea decorat palatium. et sicut aula decorat cameram. ¶ Item queritur de hoc quod dicitur. locum paradisi in alto situm usque ad lunarem circulum pertingentem. utrum uerum est. Primo quia inter lunarem circulum et aerem est spacium quod non patitur hominem uel posse uiuere. ¶ Item aer in sua parte superiori est tante subtilitatis quod non possent aues uiuere sicut dicit augustinus. ergo si paradisus locus esset adeo eleuatus non posset in uiuere homo habens corpus et animam. ¶ Preterea si adeo esset ille locus eleuatus cum magis appropinquaret soli. ergo esset calidissimus et inhabitabilis. Sequitur et ex hoc quod terra esset super aquam et super aerem. Solutio quod sic doctores dicunt paradisus corporalis situs est ualde eminens et altus et inter equinoctialem in oriente quantum ad meridiem. est autem tante altitudinis ut illuc non ascendant uapores in aere eleuati. sed sit ibi aer mundus et purus ydoneus statum perpetuitatis. et propter puritatem aeris ibi esse contemperantiam caloris. et quia sensus equinoctialem est ibi magis temperies temporis. Quod autem dicitur usque ad lunarem circulum pertingere hoc non est dictum secundum situm. set secundum quandam comparationem. sive quia consortium in tranquillitate et immobilitate sua quia uapores quibus dominatur luna illuc non pertingunt. et sic patet id. ¶ Item queritur de hoc quod dicitur. ¶ In paradiso erant ligna diuersi generis. et cetera propter quid duo ex illis lignis nominantur et non plura. ¶ Item cum lignum id de quo facta est prohibitio non fuit scientie boni et mali. nisi propter transgressionem ade non uidetur quod sic debuit a sui principio nominari. ¶ Item cum lignum uite illum effectum uiuificandi non haberet uel aut frustra fuit. aut ab illo effectu denominari non debuit. Solutio ad quod uarietas lignorum secundum diuersitates comprehendit

secundum quod ad complectionem uitalem hominis pertinent ordinari aut ex parte corporis. aut ex parte anime. aut ex parte coniuncti. Si ex parte corporis. sic erant ligna fructifera que prebebant ei alimenta ad corporis sustentationem si ex parte anime. sic fuit lignum scientie boni et mali quod ordinabatur ab obedientie uel probationem. Si ex parte coniuncti. sic erat lignum uite quod faciebat ad humane uite perpetuationem. de illis autem lignis duo tamen nominata sunt propter spirituales effectus. propter quos et deus illa duo ligna collocauit in medio paradisi. et unum posuit iuxta alterum ut ex uno conciperet homo affectum amoris. et ex alio affectum timoris. et qui appetita iuxta se posita erubescerent et facti abstinencia [illegible] mererentur hic sufficientem refectionem exaltationis. et hoc est quod dicitur autem [illegible] dei loquens de ipsis parentibus statis immortalis eis de ligno uite quod in medio paradisi est arbore uetitia sub erat mirabilis dei gratia monstrabat eum et alios sciebat esse per unam arborem que fuit in dea et sic patet quare illa duo ligna specialiter nominantur. unum autem scilicet lignum uite nominatum ab effectu non quem fecit. sed ad quem ordinabatur. Aliud uero scilicet lignum scientie ab euentu. et utrumque satis congruit. quia tam ille effectus quam iste euentus ualde notabiles erant licet autem lignum uite primum effectum non habuit in actu. habuit tamen in potentia nec tamen frustra fuit quia quamuis ex ipso fuit primus homo fructum accepit eius tamen posteri receperunt instructionem dum per id lignum intelligunt christum. ¶ Item queritur de hoc quod dicitur. a ligno homo prohibitus est quod malum non erat. utrum non quod deus in genere fecerit. Primum quia sicut prohibere malum est bonum. ita prohibere bonum est malum. quod uero quod deus fecerit male dum dum prohibuit illud lignum usui. ¶ Item bonum sciebat deus quod ipsi prohibitionem suam non seruarent ergo si sine illa prohibitione parabat paratum esse solus uidetur quod non fecerit ad quod laqueum eis iniecit dum prohibuit. ¶ Item si omnia facta sunt propter hominem. ergo lignum id erat homini et non deus subtrahi uel aufferri absque culpa quod uidetur quod deus iniuriatus fuit homini et eum priuauit prohibendo ad quod suum erat in quo tamen nulla culpa precesserat. ¶ Solutio dicendum quod deus homini lignum id prohibuit propter obedientie meritum ad querendum ex parte hominis et propter ostendendum sue iurisdictionis dominium quod habebat in homine. quia prohibuit propter obedientie meritum et id meritum esset maximum et plenum a tali prohibuit aliquando non debet cessare nisi solius obedientie meritum et id ante bona. ¶ Item quia prohibuit ad ostendendum sue iurisdictionis dominium id a tali re debuit prohibere aliquando homo non debet manum retrahere nisi propter solius dei imperium et hoc quidem sunt res bona et propterea id mandatum dei esse mandatum disciplinae. quia ad hoc homo non obligabatur ex se scilicet ex aliqua iuris naturalis dictamine. sed ex sola diuine preceptione quamuis. et alia possit reddi ratio quare datum sit illud mandatum dominum. ut per hoc disceret de quo deus debet esse subiectus et quomodo sunt distinguitur inter eum qui deo obedit et eum qui contempnit eius imperium nulla igitur ex hoc fiebat iniuria. immo fiebat utilitas dum percipiebat ad eius eruditionem et meriti amplificationem quod si contrarium euenit hoc fuit ex culpa sua ex qua conuertit sibi bonum in malum sicut impius et peccatoribus bona conuertuntur in mala. propter illius tamen euentus

|| instituit et alia facta que mirantur fuit facta propter hominem quam deus

elargiri fere

inter de eta

prouisioni non debuit deus dimittere dare tale mandatum quia ordo et decor qui attenditur in operibus dei fuerat regulam divine sapientie non dicitur irritum quod in ymaginem suam creaverat. preterea exitu malo inde sequitur deus poterat et sciebat multo magis bonum elicere et pro hoc ad obiecta. excepta prima quia non est sic. propter hoc non malum bonum sed non potest dici malum propterea fuit culpa. sed prohibere bonum non est ita malum quia abstinere non a bono commodi cadit in genere boni honesti. alia patent per iam dicta.

Hec de paradiso etc. Supra egit magister de formatione viri. hic agit de formatione mulieris de viro dividitur autem pars ista in partes duas. in quarum prima determinat de productione mulieris ex parte corporis. in secunda ex parte anime ibi. Quadrinos mulieris corpore etc. Prima pars habet iiii. partes. in prima parte determinat de productione mulieris ex viro in comparatione ad causam finalem. In secunda vero in comparatione ad causam materialem ibi. Solet etiam queri utrum de costa illa etc. In tertia vero in comparatione ad causam efficientem ibi. Illud etiam sciri. In quarta vero in comparatione ad causam formalem ibi. Sed queritur vero cum deus primis operibus cessaverit. Similiter secunda pars principalis habet iiii. particulas. in quarum prima ponit opinionem quandam erroneam de productione anime mulieris. In secunda vero subiungit aliam opinionem non minus falsam ibi. Alii autem putaverunt etc. In tertia vero ponit veritatem catholicam ibi. catholica autem ecclesia. In quarta et ultima. ponit i. autem vii in ecclesiasticis dogmatibus etc. et dicit determinatur in parte ista. quorum est formatio mulieris quantum ad corpus. et est productio quantum ad animam.

Ad intelligentiam autem huius partis est duo incidunt hic. Primum est circa productionem corporis mulieris ex latere viri. Secundum est circa productionem sive creationem anime eiusdem mulieris et propter oriuntur animarum que sunt in posteris.

Circa primum queruntur tria. Primo queritur utrum mulier formata fuit. Secundo queritur utrum sicut seminale corporis mulieris de costa precessit. Tertio vero queritur utrum sit verum et ...a ipsa non sciat.

Circa primum procedit sic et queritur utrum fuit productum corpus mulieris et dicit magister in littera et tenetur et de fide credendum. quod mulier formata est de viro. et non de quacumque parte. de costa de qua mulier est de viro dormiente formata et sic tamen tangunt imperfectionem mulieris. sed quod facta est de viro dormiente et non de quacumque parte. sed de costa eius et osse. Contra primum sic. Genesis i. fecit deus hominem ad ymaginem et similitudinem suam. scilicet masculum et feminam creavit eos. Si ergo deus in primaria conditione masculum et feminam similiter creavit non magis quod mulierem de viro produxerit. Item sexuum distinctio spectat ad perfectionem speciei sed alie species animalium in quibus est distinctio sexuum simul et semel producte sunt ergo etc. Item quod de viro primo modo mulier ad alterum non est completum quia nullus quod ex ipso productum si ergo vir habet complexionem viri mulieris non mulier de viro. sed ergo vir de muliere produci debuit. Contra obiicitur sic. Sompnus vel sopor est sigillatio animalium virtutum et suspensione illarum. sed in adam non erat sicut fatigatio virtutes animales. ergo videtur quod sompnus ille non fuit ade utilis. si ergo nichil debuit fieri circa adam nisi quod eius utilitati congrueret videtur quod deus in eum non debuit soporem immittere ut de costa eius produceret mulierem. Item in separatione illius aut fuit aliqua lesio et afflictio aut non. Si sic. ergo adam ante passus est penam quam commiteret culpam. Si non. ergo sicut bonum patitur sic de latere vigilantis sicut de latere dormientis.

Item maiori postea attestatur separare preter aliam ab homine vigilante sine dolore quam a dormiente. magis igitur fuisset manifestum dei potestatis si absque dolore produxisset mulierem de latere ade vigilantis quam cum produxerit de latere vigilantis dormientis. Contra obicitur sic sexus muliebris est infirmior quam sexus virilis propterea ergo de partibus eius infirmis debuit fieri. non ergo de osse. sed potius de carne. Item in textu primo modo subiungitur hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. ergo si tantum de costa ade facta est. sed etiam de carne alia. Item costa illa aut erat necessaria ade aut superflua. si necessaria ergo debuit illa costa reddi ade pro illa. Si superflua. ergo corpus ade non fuit in prima sui productione perfectum formatum cum ad perfectionem spectet nichil habere superfluum nec diminutum. Item si superflua erat. ergo non oportebat carnem repleri pro ea. Item igitur quod aut mulier esset de viro et si de viro quia magis de dormiente quam vigilante et si dormiente. quia magis de costa quam de carne. Respondeo ad predictorum intellectum est notandum quod est sapientia dei admirabilis et laudabilis ostendatur in omnibus operibus suis potissime tamen manifestatur in formatione creature rationalis. hoc autem clarius apparet si consideretur ordinis congruentia quam tenuit divina sapientia in productione mulieris de latere viri congruum namque erat mulierem sic de viro produci cum propter ordinis similitudinem quam attenditur inter ea prima viri et mulieris in humana specie est in propter ordinem et similitudinem que attenditur inter ea quam per virum et mulierem innuitur significationem. videlicet et mulier sicut suorum sexuum competentem et non sic facti sunt ut invicem coniungerentur et ex hoc unus in alterius quietaretur et unus ab alterio sustentaretur quia igitur fortior unitio et singularior mulier coniungitur viro et econverso. ideo unus sexus productus est de altero quia vero illa coniunctio dat viro quietationem. ideo producta est de viro dormiente. vir vero quia dat mulieri fortitudinem et sustentationem. hinc est quod mulier dicitur esse facta de osse et quia in omnibus huius est quedam equalitas mutue societatis ideo formata est mulier de osse non quocumque sed de costa et eius latere et sic patet quomodo formationis productionis propter similitudinem mutue coniunctionis que est inter virum et mulierem fuit. Consonat etiam ratio huius que significatur per mulierem et virum. per virum namque et mulierem significatur christus et ecclesia. sive superior portio rationis et inferior. prime significationi competit formatio mulieris ex viro formata modo predicto quia nunc omnis spes valet in medio et procedunt ad eos tanquam apud principium et in medio et deus in eis requiescat et quia sopor dum dormiret sic christus est filius hominum et videtur super admodum speciem in habitante conformatur et roboratur apostolica consonantia conformatur significatio significato. sed quod primum et mulierem significat deus et anima sibi corporis respondens. sed quod mulier primum significat ecclesiam et christi ecclesia nunc ex christo formatur dum de latere christi dormientis in cruce profluxit sanguis et aqua ex quibus in sacramentis ecclesie redundavit efficacia per que sacramenta fundatur ecclesia et sic nunc respondet christi dormitatio congrue morti ab latere christi aperitum lateris. Concordat etiam formatio significationi pro virum primum et mulierem. sive superior portio rationis et inferior habet significationi sicut enim vir est fortior et mulier est infirmior. sic superior portio et inferior. et sicut mulier ex viro. sic inferior portio est in conversatione ad hec inferiora. dum autem ad hec inferiora convertitur cessat a vigilantia contemplationis et quodammodo efficitur inferior ipso et tendit ad mollitiem muliebrem non quasi separari et os eius auferri et quasi muliebriter fortitudo et sic patet quod magna fuit congruentia ordinis observata. In huius formatione mulieris tam in se sive in significato per ipsam.

nisi in sis de facili rndeo ad obta. Ad .n. pmo ob-
de textu Gen. dd q. id dem e participatoria p i dcu
e q ad pductionem aie s qua no est forta mlr ex
viro. s3 ex no. sic i patebit. et id ideo q. obic de aiis
spelz. iam p3 q. no. n. e pp legem nature q i no
attendit in bestiis sic i hoibz. Ad id q. obic q vir
est mlre pfectior dd q vile min est nobile q id q ex
eo pducitur. s id q e vile. vir aut no fuit m
mlris s de terra. s3 s ad simil. s. costam et io q
vis vir esset nobilior potuit tn ex el costa vi
ri q nta est uno cor mlris. Ad q si qrat q re mag
mlr de viro q vir de mlre. dd q hoc aliqn fu
turu erat sic i ipso adam .s. xpo et io put pfecta erit
dei opa debuit ee sic et mlr de sola viro. sic .n.
sit impleta sic d anselmus. iiij. modi eductois hois
in ee. vnus qui e de viro nec de mlre qui fuit
de muliere pductoe p hois. alius qui est de viro
tm. et hic fuit i formatoe eue. qrtus qui e de mlre
tm absq3 viro et hic fuit in pductoe xi de virgi
ne. tunc aut magis agebat mlre educta de viro
ut ostenderet q vir capud est mlris et q. ñ vir
pp mlre. s3 mulier pp virum. et alia plura q tac
ta sunt. Ad illa q obiciunt de soporatone
dd q ille sopor no fuit ex lassione. s3 fuit ex di
na immissione sic dic textus. vi tn fuit q ita
et si adam sterilis esset utiq i illo tempore n pp
debilitate pot sen ve. s3 pp vigoratoem pticle vegetati
ue q n et si. utiq3 hat virtute contingeret i adam lassi
tan tn qn una cessabat ab opatoe contingebat
alteram vigorari dum tota vita ee actum minus
intentus intend. Immisit aut ds soporem i adam.
no pp hoc q. no posset separare costam a vigilante
sine dolore et errore. s pp signatoem et pp i titulis
ade sublevatoem. q3 sic dnt scta adam in illo sa
pore multa pudit. vnd statim e enigmavit pphe
ce locutus locutus e. et tn hac cuiusmodi ost dr po q
sic potuit separare costam. ut n no aduerter qete
sua et ex hoc patent illa q obta de sopore. pma
n. no. v3 quia no erat ibi sompnus ex lassitudine
fm sil no valz q3 no est fcm pp lesioem hois
occultandam. tertium et no valz q3 no est fcm pp
lesioem i tm manifesta e ect. si fortis cum de lare
vigilantis sin dolore aliquo. Ad illa q obic dd n de
buit fi de osse. dd q. no tantu mlr fca e de
osse s3 de costa. s3 et aliq pticla fuit sumpta de
carne ade sic sequitur vna inuenit. hoc nunc os de os
se et caro de carne. mag aut fit denoiatio ab
osse s3 q3 illa fuit ps pncipalior s3 q3 vir mlri
et ost robur et mulier pum confortauit vigoratur
vir aut p mlris confortat emollitur et io dr eo ca
ro repleta p costa q3 vir dat fortitudine suscipit
i se in te. sic e q3 costa illa locu carnis occupabat.
s .n. fca fuit i adam ut i eo maneret. s3 ut de
ea formetur mlr et sic patent illa q obiciuntur
.n. no valz q3 mlr et si debilis sit i se tn aliquo
hz robur. et io mag dz esse fca de costa
q de carne. sm no valz q .n. mlr dr fca ee de
costa. no intellig ita p se q n de carne. tertium
n valz q3 si illa costa sua erat ade i tantu erat
i diuidua erat tn optima inqntum erat mlris pti
et io [illegible] restringz i mlre n i viro sic plane expu
eat i qsto.

Scdo q. utru mlr forta sit de costa viri fm

rom seiale et q sic vir p preceptum consummauit
ds die sexto omne opus suum. si g formatio mlris fu
it pt diem. vi. sic scriptura innuit q aliq m i
ill opibz. vi. dierum mlr condita fuit. s3 n ea nisi
i costa. g i costa erat vn fiet mlr. s3 q sic est
i aliquo. dr ee i eo s rom seiale. g .c. Item aug
vi. sr Ge. ad lit. oia q cunctibz erant euoluenda
tpibz pmit ds sil erant e facto mundo consumata
quide q n vnt illa in natis suis quibz suoz tp
ri eius agunt q no ipo i ill erunt fin sit. incho
ata aut q adam erant seia fiuror. g si mlr pos
tea pducenda erat seim mlris p existebat. s3 no
n costa. g .c. Item vir dr ee ymago di quia
ex ipo sunt aiis hoc sic oia s ex do s3 nulla
creatura e ex do mlr. g si recta e assilaco recte e
q vir i mlris no solum hat pticipium pncipii mlris
s3 i actum. s3 qd e ex aliquo sic ex mlr et actiuo pncipio
est s rom seialem. g .c. Item vir pducit ex
limo et mlr de viro. aut ig e maior similitudo et
conuenientior coste ad mlrem q viri ad limum. ali
no. si no. q n mag attinz mlr viro q vir limo.
si sic g vir rom sil p. s fuit i. aliq m rom acti
si g. h e ro seial apparet q. fm rom seiale ex costa
formata fuit corpus mlris. Item e de pductoe corporis mlris
de costa aut hoc fuit s n aut q. si fm natam
e n qcqd facit faciat s roes seiales. vir q seiali
mlr de costa pducta sit. si q n q conditoz n n
dr aut fac q n et sup. Ge. ad lit. tn n fac ds
q eas q sua conuenial statuit q n no e sua n fac. g si
formatio no potuit esse ee q n fuit ig fm n
sal. fuit ig s rom seiale. Item si pductio illa fu
q n g formatio mlris fuit miraculum. s3 aug sup Gen.
ad lit. dr q. dd ipo condtoe no vtitur rebz admira
tiua no faciebat s3 operatur s q exigebat vir qd
nalr pduxit fm seiale rom si eam pduxit fm
exigentiam nature magis dic miraclm. et est aut aul.
illa q s cam seialem fuit dns tub fe q3 i cursu
re hoibus inuenit. Si g pductio mlris de costa
no est s re cetum. g no erit s rom seiale. Item
magis i na. corpus mlris de costa fcm dr eo tanq
miraclo quo de .v. panibz .v. milia hoim sata
ta sunt. s3 id no fuit s rom seiale. g .c. Item hoc
vir voce seim dr pa actiuum et termusculum. vn no
dr seim hois hmoi denq3. s3 ille qui decisus e a lumbis
patris. s3 decisa no erat vis actiua ad talis pro
ducendum. g no ro seial. Item seim hz i se vim vec
i pam eius rei que ex ipo pducitur vn aug sup Ge.
ad lit. in seie oia pducta sunt fuit pmitte no
mole magtudinis s3 i pot cali. s3 i costa illa no erat
virtus ad singla mlris formanda. g no erat i mlr
s rom seiale. Item i pole e do educere primitie e
ata n p mutacoem aut appoem. s3 corpus mlris de
illa costa pductum e q erat ipa magis n p costo in
vcesonem. nec extra e ut appoem sic magis dr crea
g pductio illa ex costa n fuit fm intue eatum
s3 tocius creature eterne. s3 seialis ro dr intue creata no
.n. diu i do ves ee seiales g h pducto mlris ex
costa no fuit s roes seiales. Item s roes seiales
attendit in ppagatoe et generatoe. s3 fm eductoem
corpus de costa no fit ppagatio i humana spe. g p
ductio alic corpus humani ex costa no e fm rom seia
lem. Item pp hoc e qo e magis dr aliq fi s roes causales
aliq s roes seiales. q sit differentia inter h duo. s i tn

- ad miraculum fuc potest s qr q ipse com
petit opa Item natue q si miracli
no faciebat

dicas quod illa fiunt secundum rationes [illegible] vel etiam
illa secundum rationes que fiunt seminales secundum exigentiam et virtutem propter
ordinationem ipsius causalis obedientie. Contra hoc pauca dicit enim augustinus in .vi. super
Gen. ad litteram: non tamen res [illegible] ut nos in primis
diebus condite sunt ita causales ut rationes quas nunc in mundo
indidit. Contra primum sicut omnia causaliter que instituit se-
cundo [illegible] et paulo post: mulier primum [illegible] causaliter
[illegible] primum causando inseruit non tamen [illegible] ad
de limo terre formatus fuerat homo. Et quemadmodum [illegible]
tur. Ergo rationes causales non dicuntur quod iteratum sed causaliter.
Item ipse augustinus rationes causales quas dicit inditas primis rebus
distinguit contra seminales rationes. Unde in .vi. super Gen. ad
litteram. Quero .vii. Queritur que differentia inter rationes seminales
et naturales [illegible] quod nulla. quia augustinus dicit quod causa arboris continetur
de semine de [illegible] comprehendit et propagatio [illegible]
Item oppositum quod est animi seminalis aut est naturalis aut est non naturalis
est enim non sit a causa parte [illegible] et sic a causa causata [illegible]
quod sit a natura vel ab intellectu sed non est ab intellectu. Ergo a natura. Ergo
omnis quod sit seminalis sit naturalis [illegible] est non sit naturalis propa-
gatio [illegible] propagatio fieret mediante semine. omne quod fit natura-
liter fit seminaliter. Quod ad predictorum intelligentiam est notandum
quod de hiis rationibus seminalibus egregius doctor augustinus in
.vi. et .vii. super Gen. ad litteram ambigue loquitur et ab ipso po-
tissime [illegible] nominum usum [illegible] facile intel-
ligere [illegible] vocabula recte distinguere. Ipse enim rationes causales
[illegible] dicit rebus [illegible] [illegible] ad aliquid
in diversa [illegible] causatas. possumus tamen quantum est
de vi vocabuli diversitatem assignare in hunc modum. causa enim generis
est ad principium intellectum et extendit. Semen vero causalis quantum
est de vi nominis [illegible] non dicit principium [illegible] et ideo causalis
se extendit ad rationes causales et [illegible]. ratio vero seminalis
solum ad rationes causales quantum ergo [illegible] nominis [illegible]
[illegible] vel alterius [illegible] ad invicem distinguitur et
[illegible] causa et causalis [illegible] accipitur [illegible] ad principium re-
atum. semen vero et seminalis non spectat ad principium causatum differt
tamen causa et ratio causalis quia causa dicit principium productivum. ratio
vero causalis dicit regulam dirigentem illud principium in sua operatione
[illegible] per hunc modum differt semen et ratio seminalis. regula autem
agentis in causa est forma exemplaris [illegible] ydealis regula vero agen-
tis causati est forma [illegible] et [illegible] rationes causales sunt forme ydeales
sive exemplares. rationes vero seminales sunt forme naturales. [illegible]
patet quod rationes causales et primordiales [illegible] differ-
entes solam rationem primordiales enim dicuntur per privationem
[illegible] causales per positionem posterioris vel primordiales
in quantum respiciunt divinum [illegible] principium. causales in quantum
respiciunt divinum ut finem ultimum qui est causa causarum. [illegible]
naturales rationes et seminales [illegible] non differunt
quia enim semen dicitur ut ex quo et non dicitur ut a quo. [illegible] non at-
tendit [illegible] potentia ut ex aliquo fiat ad-
[illegible] ut ab aliquo fiat ad [illegible] seminalis respicit incho-
ationem et [illegible] [illegible] et operat ad effectum
totius productionis [illegible] producentis [illegible]
[illegible] [illegible] et modi agendi assuetudinem
[illegible] appropriate loquendo et magis exigunt [illegible]
[illegible] [illegible] hoc fiunt secundum rationes seminales. [illegible]
[illegible] assolet [illegible] [illegible] hoc fit secundum
rationes naturales utreque et naturales et seminales [illegible] dici
possunt. Contra ergo quod utrum aliquis effectus fiat secundum
rationes causales aut seminales. Respondeo dicendum est quod aut sic est a
deo ille effectus quod causativa non habet in eo potentiam aliquam
aut si habet habet solam potentiam obedientie utpote cum
mundus fit de nichilo. vel nulla est potentia causativa vel cum multi pa-
nes multiplicantur ex pane uno. non est sola potentia obedientie

non potest esse mundus fit de nichilo vel nulla est potentia causative
vel cum multi panes multiplicantur ex pane uno. et hec fiunt
secundum rationes causales quas dicit augustinus [illegible] quia non fiunt secundum
exigentiam causative sed secundum exigentiam dispositionis eterne.
Si autem sic producatur effectus quod est in potentia non solum obe-
dientie sed [illegible] patentie [illegible] ad actum producenti. Sic dicitur fieri
secundum rationes seminales. sicut patet cum homo generatur ex homine vel arbor
ab arbore. Sed attendendum est quod illa potentia ad effectus istos
aut est propinqua et sufficiens sicut est in semine deciso animali
vel ad generandum humanum corpus et sic dicitur proprie haberi in se rationem
seminalem. aut est remota et insufficiens sicut est in pane
vel alimento ut ex eo fiat homo et sic minus proprie dicitur esse in
ratio seminalis. non enim dicitur in pane esse ratio seminalis [illegible] [illegible] produ-
cendi nisi valde large accipiatur. quod autem est in sic re-
mota dispositione vel effectus aut producat in illum effectum me-
diantibus illis ad que habebat ordinem immediatum. aut immediate.
Si mediante [illegible] potest dici quod effectus ille sit secundum rationem
seminalem utpote si panis comedatur et digeratur et convertatur
in humorem et postmodum in humidum convertatur in semen
et deinde in hominem. Si autem immediate producatur ad ef-
fectum utpote si de pane statim formetur corpus hominis
sic nullomodo dicitur esse factum secundum rationes seminales sed secundum rationes
causales. Quamvis enim in eo esset aliqua potentia activa ad hoc quod in fieret
corpus per multa intermedia tamen quod immediate fieret hoc habuit
in sola potentia obedientie. Cum ergo queritur utrum mulier fuit in costa
seminaliter. dicendum quod si proprie accipiatur ratio seminalis non. Si autem accipi-
atur large pro quacumque potentia activa existente in illa sic potest
dici in costa fuisse ratio seminalis. Rursus si queratur utrum
mulier facta de costa secundum rationes seminales. Respondendum est quod non quia
costa in talis modi productionem et in tanti corporis ex ea forma-
tionem absque additione non habuit nisi solam potentiam obedientie. unde
concedo secundum rationes [illegible] ad hoc inducere. Ad illud autem quod
primo obicitur quod non noviter fecit deus ut dictum est .vi. dicendum
quod id autem deficit duplex [illegible] quia et si formatio mulieris potest di-
ci sextam variare non est tamen concedendum quod tam longe [illegible]
mulieris formatio processit sed quod de latere viri produc-
ta est. id autem quod [illegible] intelligendum [illegible] recapitulationem re-
capitulat [illegible] addat [illegible] in hoc quod dicit non
dicitur facere novum non solum in hoc quod omnia producta sunt in
ratione seminali sed quia producta sunt in suo similitudine et hec ratio
est dicte [illegible] causalem aliquem non extat in esse secundum seminalem rationem
et per hoc patet responsio ad sequens quia formatio mulieris non fuit de
[illegible] ad opera [illegible] dicere illa fuit de causalibus dicitur esse facta
quia processit potentia obedientie in costa. vel aliqua ratio seminalis
longinqua licet secundum illam ratio sit formata sed secundum potentiam di-
vinam. Ad id quod obicitur quod vir est ymago dei quia principium omni-
um hominum. dicendum quod non est omnimoda similitudo. deus enim est principium
sufficiens hominum [illegible] autem non est per se principium sufficiens
hominum aliquo tamen in [illegible] principium et hec facit
ad maiorem expressionem ymaginis ad expressionem magis
aliquam in amplificandum non solum facit assimilationem perfecta sed
in assimilatione modica. Ad id quod obicitur quod maior erat
[illegible] coste ad mulierem quam viri ad virum dicendum quod costa
duplex potest considerari aut in quantum se aut in [illegible] fuit pars
viri [illegible] [illegible] dilatabat a forma corporis mulieris
sicut [illegible] a forma corporis viri. Si autem consideretur in quantum
est pars sic quia vir et mulier [illegible] in quibus potest esse affini-
tas et accidentia talis formatio faciebat ad dictam maximam
[illegible] accidentie esse inter virum et mulierem quod quidem
non potest esse inter virum et clima terre. Ad illud quod obicitur
quod productio mulieris de costa [illegible] fuit [illegible] dicendum quod
duplex dicitur [illegible] commendatio dicitur non esse illud quod competit rei
a sua tali origine vel sic competit causa ut ex ea p[...]

ducatur esse quod deus uult operatur non tamen sui artificium habet inesse potentiam perfectam et potentia subiacebat eius uoluntati propter quod dicitur quod spiritus domini ferebatur super aquas et contra hanc naturam facit et secundum hunc modum accipitur potentia naturalis. de costa est formata contra naturam aliquam dicitur non propter uis insita rebus sed quia fit res tales preter cursum suum et motus solitos et hoc modo accipitur contra naturam aliquam deus facit contra naturam aliquam super naturam et facit contra naturam quando facit aliquid cuius simile in natura et ante preuenit. hec tamen non modo diuiso ut patet in hoc quod non dat ceco uisum et surgere in primaria generatione sibi et dat tamen numquam tamen cecum redire ad uisum nec mortuum ad uitam. Si igitur deus sua uirtute hoc faciat ut ceco uisum restituat et mortuo uitam tunc dicitur facere contra naturam id est contra solitum cursum nature et tunc dicitur miraculum. Quod non deus facit ad cuius simile non facere non potest et ad quod non habet ordinem secundum propriam naturam. Sicut quando deus fecit ex homine vel quando corpus mortale fit ut glorificatum tunc facit facit supra naturam et illud opus proprie dicitur mirabile non miraculum. quando ut in operibus vi dierum non erat non deus creat contra naturam sed cursus cause determinati et tamen producuntur mulieris ex costa uiri que in productione anime ut operatur supra naturam non contra et ideo opera illa mirabilia non miracula dici debebant. et per hoc patet responsio ad rationes oppositas quoniam non sunt preter contra naturam non est miraculum mirabile et ideo differt facere ad contra naturam et supra. postremo quod uerum est quod deus nichil facit contra naturam et tamen mirabilia aliquando in suo genere.

Patet igitur quantum ad ista sit inter rationes primordiales causales seminales et naturales. duo namque prima scilicet primordiales rationes et causales differunt ratione sed duo ultima scilicet rationes seminales et naturales duo non intermedia scilicet rationes causales et seminales ratio in se habent sic generale et speciale. et ideo si fiat approbato causales circa quas supra sunt in mente diuina seminales non quere rebus insite. et hinc est quod aliquando causales dicuntur esse rationes ad ea que fiunt mirabiliter et alia dicuntur in quandam rationes causales in mente diuina reseruatas quasdam autem esse rebus insitas ut supra dictum est. et sic patet quod nulla est contrarietas.

Tertio queritur quid sit ratio seminalis secundum eum et est contrarietas eam esse formam est quod utrum sit forma uniuersalis an singularis et quod sit forma uniuersalis. uidetur per philosophum in xvi. de animalibus ubi dicitur quod prius est animal quam homo ergo non producit formam speciei mediante formali generis. sed illa est ratio seminalis mediante qua preuenit ad ultimum complementum. ergo ratio seminalis est eadem que forma uniuersalis. Item quanto ad simpliciora tanto prius. sed forma quanto uniuersalior tanto simplicior. ergo tanto prior. sed in processu ordinato prius quod prius est deuenit ad id quod posterius est. ergo ut procedens ad generationem formarum singularis preuenit ad ipsam mediante uniuersali. sed ratio seminalis est illa mediante qua preuenit ad ens completum. ergo et cetera. Item intellectus si uerus est intellectus sic in re. alioquin si non responderet ei ita in re sicut intelligit philosophus est in uanum. tenet rationalis philosophus quam in metaphysica dicit contra Platonem de positione generum. ergo oportet quod in re sit ut forma uniuersalis existant in esse a formis magis uniuersalibus aut consideratio logica et philosophica esset uana. et si est in essentiis restat quod forme uniuersales sunt ille media quibus educuntur singulares in esse. sed hec sunt rationes seminales. ergo et cetera. Item forma preuius dicitur generis in actu completo. quia nulla potest uenire sine additione. tamen ubi dicitur ens omnino in potentia sed tamen ens omnino actu et omnino in potentia cadit medium eius quod est partim in actu partim in potentia. hoc autem est forma uniuersalis quia sicut in medio est eius in actu et cetera ultimationis est eius in potentia. ergo si non preuenit ab extremo in extremum nisi per medium. tamen non perueniet ad actum completum nisi mediantibus formis uniuersalibus sed rationes seminales sunt ille media quibus peruenit ad actum completum. ergo et cetera. Item ex hoc generatur homo non nisi hoc autem non est nisi per aliquid contrarium que est inter hominem et hominem et non inter hominem et asinum. illa autem contrarietas non est nisi in forma uniuersali. ergo ratio qua homo generat hominem est forma uniuersalis. sed illa est ratio seminalis. ergo et cetera. Item hoc uidetur per deductionem ad impossibile ex eo incipit generatio in quod terminatur corruptio et econtra. si igitur non nichil producatur ex nichilo corruptionem nulla forma transit in nichilum. quod ex aere fit ignis. forma aeris non corrumpitur in nichil nec in materiam quia materia non est ad de esse. ergo ipsius forme corrumpitur ergo in aliquam formam. illa ergo forma aut est uniuersalis aut singularis. si singularis aut ergo est forma ignis aut forma alia ab igne non alia ab igne quia in igne generato non sunt due forme singulares sed una tantum. si est forma ignis ergo forma aeris et forma ignis sunt una forma numero quod est impossibile. restat igitur quod non possit esse forma singularis quod sit forma uniuersalis. si ergo hec in incipit in generato adequatur corruptioni generato uniuersali ex qua uel a qua incipit a forma uniuersali. sed a qua generato incipit esse generatio ratio seminalis non est ad quam forma uniuersalis.

Contra philosophus in ii. de anima. Vniuersale aut nichil est aut posterius. sed ratio seminalis super formam est. ergo ratio seminalis non potest esse forma uniuersalis. Item uniuersale est semper et ubique. sed ratio seminalis respicit hanc materiam in qua fundatur determinate. ergo ratio seminalis non potest esse forma uniuersalis. Item ratio seminalis non predicatur de eo cuius est seminalis ratio. non enim potest dici quod homo sit semen uel quod corpus hominis sit embrio. sed uniuersale predicatur de singulari. ergo ratio seminalis non potest esse forma uniuersalis.

Item omnis operatio terminatur ad hoc aliquid et esse hoc aliquid. hoc aliquid autem dicitur formam et materiam. uniuersale autem dicit formam communem. ergo forma uniuersalis non est operationis principium nec est operationis terminus. principium est operationis terminus. principium et terminus secundum ratio seminalis dicitur operationis principium. ergo ratio seminalis non potest esse forma uniuersalis. Item si ratio seminalis dicitur forma talis aut igitur forma ignis. quod in hoc est ratio seminalis ut asini scilicet forma speciei. ergo humanitas est ratio seminalis alicuius quod autem preexistit in materia quam sit res completa in actu. ergo ante erit forma humanitatis quam existit completa. sed hoc est falsum et non intelligibile quod forma humanitatis sit in actu et illud non sit res completa. ergo non est ponere quod forma uniuersalis dicatur ratio seminalis. Item forma uniuersalis est prius esse ratio seminalis est quod sed albedo dicatur forma speciei et color forma generis et qualitas esset adhuc forma superioris generis et qualitas esset adhuc qualitate magis uniuersalis et qualitas adhuc forma uniuersalissima esset in ipso productore huius albedinis preueniret mediantibus omnibus predictis ergo prius faceret quantitatem quam qualitatem corporalem et qualitatem corporalem prius quam qualitatem sensibilem et qualitatem sensibilem prius quam colorem. quod non est intelligibile. Item ad predictorum intellectum est notandum quod est causa quare ratio seminalis est potentia actiua indicat autem illa potentia actiua quare esse essentia forme est ex ea fieri forma mediante operatione nature quam non producitur ad esse non satis probabiliter possit quod ratio seminalis est essentia forme producende differens ab illa secundum esse completum et incompletum. sicut esse in potentia et in actu. utrum autem illa forma seu potentia actiua que dicitur ratio seminalis sit forma uniuersalis. hoc non est in plano. diuersi enim sunt modi dicendi diuersas ponentes que habent diuisionem de forma uniuersali. quidam enim dicere uolunt quod uniuersalia non sunt fictiones reales et sunt in natura sed solum sunt in anima. sed hoc est in intellectu et quia omne quod est in intellectu habet fundari in re sicut forme uniuersales quam singulares esse in re habent et in re non differunt forma uniuersalis et singularis

ad pfcom aiu et ceterae i uis, diffu ad ad
diuidium ad altam et p mag cpletu uni
cpletu e signu et signu est qz mediocriatane
genu et spe foz spe e completissia et cpletissa
foz no gnis et uliuis e eis in po et fit mag i
actu p dram sibi supadditam et ira e no sciat di
cat fozm vo completa- diximus ita ad ee rom
sciale qa fozm alem- hec aut po pmpendnda
no est magnoz ii e et ceteroz ee in rauc et uoi
et saluti. auct qz ipo qumtatoz dr lr sic me
thafica i exaplo. qa aut infunda eo qd rii suscip
foz singlares media foz nlis ex no et cecoz
dat qz cum i singlare dicat ens i actu et qda
ul dicat ens i actu et qdam i po et foz ulis g
dam m dicat ens i actu et qdam i po et cu
uidet et cgium q in pdicatiu ad fozm cple
tam medii foz uib, laum i cecordat qz sic
nuit phus impn phicoz pgressus ure cgiuco
nis assilatur pgressu it in sua cpone, nob
i uata est uia ad uioribz ad min ulia. qre
sile ett in pr. siquis aut hanc patn sustinere
uelit. patit declinare uoces ad oppoite adduc
tas. dicens q loquit de uli et q hee ee abstra
i aia et sic pdce patu no obuiant. Aliud uo
po est q ulis foz est. sz no qbz foz spe ulis
est. e n foz ptis. sz foz tocius et sic no e foz
ptis. sz foz toci. aia uo no dr ee ulis et uni ho.
sz po ho. unam aut dnt ee fozm toci q. da
dat ee toti et h dz ecthi uei quia totu ope co
pletur et hac fozm csidat metha fozm no
ptis q igne no hr ee i produccom no e dido spe
ulem. pp in aliq m dicit ulis radicatio e ua
e indiffens ad multa q possunt fiery pa. sic ta
dr ee ul qz pt in multa et sic illa po activa q
e i ui q dicebat vo sciat pt dr scial ulis hi spe
fin q ulis csidatur a metha vz longe ut dicit
pn i diuam qr csidat phus et h po magnoz
est et multoz et mag eam apbat ua qu q
i nuto qz ecordat voi et auc et sensu vol do
qz uere e pone ules foz spe cgnem et pdicom
unione. si q no e integ cgiuco u totum ee
uei cogscat et io e cgtio nisi p fozm nece e al
qr fozm ee q complectet totu ee hac aut dnt
ee et h ul foz ut dr auicenna. dr n. q. ee ua
ul ad e q adieas uei ulis. sil no e ia uniuoca
tio n qa aliq infima foz tamen realr assilan
q de ipis eencialr pdicat foz aut i q pla assi
milant n pt ee n foz ulis. q uo ee ulis p di
catur de ill no pt ee nisi foz totu complectes.
foz ig ulis no e ad q foz tocius sz e de se
uata sic ee i multas ulis e pdicatur aut no
p addicom ulioris foz sz p coniunctom sui e
illis eq coniunctoe in aprobat sibi fozm et foz
am sic decta e sup et qz nunq e foz separata
a rii. nunq e foz ulis sn ptri. qmuis aut unu
a sic sine alio diffte tn unu ab alio. qmuis n.
albedo no possit ee sn coz. diffte tn a coz. vn
i separabilitas no pait pdemp ee cmoda. Co
cordat h po auct dr n. phus qd e dico ectu d
fozm hoc ectu dico illi q i dicaui fozm ulem
no addit fozm. sz saluni in. dr n. boecl qd
spes e totu esse indiuidu q foz ulis que e spes
est foz toci q complectitur totu ee et q e suf

ficiens no cog qm ad ee sciale. et hoc e meli tac
tum e sup. dr. iii. Concordat i sensu ali e. n
ordo i gson sperum agde et i eductoe foz depo
in e. ul. n. dic q in plus suscipit fozm clarem.
et medi ita uenit ad fozm mixtionis et medi re
illa uenit ad fozm cplexionis. qz csidat illa po
in e q p opone hr in effectu pdure. metha cus
no aut csidat foz tales sn eem al i ambz res si
glares hnt assilari pont mag ul et min. sm
q pla ul pauciora hnt assilari i illo. et il inqo
est pa assilatio dr eegn generalissimi. id no i quo
e pfca assilatio dr ee spem specialissima et pfca
dr spem adde ad gen et hoc totu inuenit inio dr
i gen simplices spe et i plibz separa et hinc e q
genus i aliq assilar do. mag qr spes in aliq
eq. deus n. quia nobilissim e infine totius no
bilitatis sil hr in se om pfcom. i q ipe e simpli
cissim et oio i corrup est i pfcus i commodo
auctia ee statuit. eata uo e q pt se inplene as
silatiu do et qm ad tota auctia ee mag assilat
ulo. Har aut duar patu que sit pbabilioz
et uioz difficile est uide stati in g csidatoe de
cendenti uo ptes opes ul uidebitur csidato
ascendenti phici et metha d iuistificari. si pos
se bu sic sibi correspondre. au. n. diffinit albe
do sic pus tactum e. alr a u pducit. diffinit
n. p genus suu qui est coloz et coloz p genus
supi et sic usq ad summu gnis sui. sz n e pdu
no stat huc ordine. sz sic pducit albedo. sic
exigit opo qu tu clarum cum ptate nuc et io
po illa dea oioz e et intelligibilioz et sensu in
cinioz. hanc ig uix uia suetu sustado respode
possum ad questom ppsitam q si foz ulis dicat
spe et qr ues est ordo ingre qui metha us hr
csidare uo scial no est foz ulis. Si aut dicatur
foz ulis foz existens et ee cpletu cui et i diff
eus et pa ad multa pduc. sic pt dr uo scial
foz ulis. et hec pz ex adob ta qm ad utruq p
tem. voces n. cpbat q uo scial est u sit foz ulis
loquitur de uli spe. voces uo ad oppom addicte
de foz uli p alia accepcione q foz ulis dr q
foz exsitens i po sui sic foz tocius. sic sic foz
ptis. et hec pz distinguendo p singla. na id q po
obic q pus e al qr no no cogit q uo scial sit
foz ulis spe dea. no ho et al et qmuis aia ulis
foz no dr ee n pedicom alicuius singlaris. uni
auctoz. vi. pn ot dr q n in huius eamsto opat.
Ad e silr q obr qd ulis est simplr pz ex ui
e. n. q ulis e simplia e eam uiam e q in hr
coordinatom et id q e min ulis. s. e ee dif
finitum e aut ua gnalis u hr coordinatom
nisi solum p accns. acciz. n. q p apone et p
ipsi sit aliqu gen qm spes. spes aut nunq est
qn sit i coiduum. Ad id q obr q csidatoi
phisice dd gndz inue dd q inuest ua n. et realr
est silido int petru et paulu ei hr uece e ponicdo
tam in quo assilares sil int hoiem et asinu realr
realr e sili do et io e csidatio phisica no est uata
nec tn oz i eenciar pdua. sic int cognoscu
sz no oz q sic se hant ad pducom. Ad e qd
obicitur qd foz pticlaris dr ens i actu cpleto
dd im est qd illud quo medi e puenit ab en
te i po ad ee cpletu est qdam ens i actu qdam

in potentia. sed hec non est aliquid eius in potentia. sed in quantum habet ordinationem ad hoc et hoc est potentia non activa. que rationem unius non habet cum sit forma partis quamvis sit quedam in actu quedam in potentia. Ad illud quod obicitur quod non generat hominem asinum. dicendum quod hoc non est propter formam humanitatis sed hoc est propter materiam datam illi non ad productionem illius. Ad ultimum patet quod concedo. tamen quod potentia illa activa non est forma singularis ut ignis nec aeris. sed est indifferens ad utrumque. et non ex illa quibus cavum potest educi. et multum aliud carum habet rationem. et illa dicitur potentia non seminalis.

Consequenter queritur de secundo articulo. scilicet de productione anime ipsius eius et pro omnibus de alterius anime ab anima adde et est hoc queruntur tria. Primo quod utrum anime omnium hominum sit una substantia vel diverse. Secundo dato quod diverse quare utrum simul vel successive sunt in esse productae. Tertio dato quod successive quare utrum anima sit ex traduce.

Circa primum sic proceditur. et ostenditur quod anime omnium hominum sint una anima numero non diverse. omne quod individuatur et multiplicatur ad alterius multiplicationem et individuationem secundum esse dependet ab illo. sed anima intellectiva non dependet secundum esse a corpore cum possit esse separata. similiter modo. ergo non individuatur nec multiplicatur secundum individuationem corporis per multiplicationem. Item preterea assimilantur in complexione et non duorum hominum corpora quam eiusdem corporis membra diversa. ut caro mea. caro tue. quam os meum carni mee. ergo si una anima potest esse in multis membris diversorum membrorum unius corporis. Ita quod in illa membris diversas habet influentias secundum eorum dispositiones varias multo fortius quod una anima possit esse perfectio duorum corporum sibi similium. Item multiplicatio in individuis eiusdem speciei attenditur propter continuationem non ut prius et est in pluribus quod non potest fieri nisi in materia. sed anima rationalis est et incorruptibilis sicut in patebit quod ergo in ea non sit multiplicatio secundum numerum igitur in diversis hominibus non numeratur sed est eadem numero. Item si anima intellectiva individuaretur secundum corpora pro eo quod reciperet in illa individuatione secundum exigentiam corporis. sed anima multiplicatur nulla suscipit formam nisi ut est talis. ergo si forma recipitur in anima non individuatur. pro eo quod anima ponitur in hoc corpore individuari potest. Item ad hoc quod anima intelligat necesse est quod ex se intellectu et intellecto fiat unum sed contingit animas diversorum hominum omnino idem intelligere. ergo contingit unum et idem esse unum. sed que sunt unum et idem sunt eadem inter se sunt eadem. ergo anime plurium hominum sunt una et eadem substantia numero. Item actus et officium substantie spiritualis est ociosum in natura nec est ponere substantiam spiritualem que non moveat corporalem. sed diverse essent ille individuis hominibus et contingat eas separari a corporibus ipsius contingeret eas aliquando ab actu cessare et in ocio cessare esse. ad si hoc est inconveniens. inconveniens est plures homines diversas animas rationales habere. Item sicut dicit philosophus. ipsius actus habet fieri in ipsa materia sed anima rationalis est actus et endelechia corporis humani. ergo est diversa sicut corpora humana. diverse enim anime rationales aliorum corporum perfectiue. Item perfectio et perfectibile necesse est ad invicem esse proportionalia ergo nec perfectibile excedit perfectionem nec perfectio ipsum perfectibile. si igitur anima rationalis est perfectio corporis humani illa anima rationalis que est perfectio istius corporis non est perfectio alterius corporis. et in impossibile est quod perficiat duo corpora. Item ab eodem est esse et esse unum sive esse distinctum sed unumquodque habet esse a sua perfectione. ergo distinctionem. si igitur non ab hoc distinguitur quod est perfectio hominis secundum quod non est ipsa anima rationalis. non tamen separ. ergo etc. Item hoc ipsum nunc productionem ad impossibile multiplicitatem quorum principium est quia si eadem est anima in multis hominibus est unus sit sciens. alter ignorans. unus bonus alter

malus. unus et odiat alterum. se et quod duo contraria sint in eodem subiecto secundum numerum et idem ipsum contrariabit sibi ipsi. quod si hoc est impossibile restat et erit ex quo sequitur una et eandem animam esse in pluribus hominibus. Item una et eadem anima est in pluribus post mortem non plus habet in statu quam in corpus. ergo bonum remaneret irremuneratum et malum impunitum. ergo mundus est inordinatus et deus est iniustus et stultus qui facit ad bonum. quod si hoc est ad dictum impossibile est plures homines eandem animam intellectivam habere. Item si una anima rationalis est in diversis hominibus. ergo post mortem non est magis beatus unus quam alter. Sed quidam beatitudinem non pervenerint vel pervenient et multi sunt qui in hac vita habent virtutes. et multi sunt qui non pervenient ad beatitudinem et si igitur eadem est omnium anima nulli beatificatur. ergo stultus stultus est. stulte est et totus mundus. et si hoc omnino est falsum et impium falsum est et impium unam animam esse in pluribus. Propter predictorum intellectum nota quod in hac questione multi philosophantes multa dixerunt falsa et vana. quidam enim philosophi crediderunt non solum eandem esse animam in omnibus hominibus. sed in omnibus aliis. crediderunt enim animam non esse nisi quandam. huius partoris fuit pytagoras. et nato sicut dicit augustinus. libro de civitate dei de natone. maxime autem hoc putaverunt de anima humana propter sui dignitatem et spiritualitatem quantum ad intellectum agentem. quod non ad intellectum possibilem crediderunt esse idem quod ylen. quia anima potest recipere omnia et in se nudata est a formis omnibus. hec autem ponere non est philosophia. sed maxima insipientia. cum anima sit variabilis et susceptibilis boni et mali susceptibilis omnino dicere esse non potest cum ita sit forma nobilissima inter omnes formas dans actum et complementum corporis et distincta ab aliis formis nullis yle esse non potest. alii autem opinati sunt quod anima humana secundum intellectum secundum quod intellectualis est. una est in omnibus hominibus non solum quantum ad intellectum agentem. sed in quantum ad intellectum possibilem et id quod movit ad hoc ponendum fuit ipsius anime immortalitas et incorruptibilitas quia enim in multis est et a corpore non potest individuari cum non sit corporis virtus in corpore ut dicit philosophus cum sit incorruptibilis non indiget multiplicatione ut continuatio conservari possit. et hi fuit post commentatoris super librum de anima qui in multis in potentia nec arguit. et tamen ex his sunt. tamen quod ponit numerum certum et in hominibus infinitos possint tamen et quia ponit quod nulla sit substantia spiritualis que non habeat corpus movere quod si diverse anime essent in diversis hominibus aliquando cessarent ab actu movendi cum separarentur. essent infinite actu et motus esset non habet principium secundum philosophum adinventa das autem obiectiones in eorum adductas distinguit commentator tres partes in humana anima. et observavit hoc tres tamen de anima opinandum est quod in anima sunt tres partes intellectus. quarum una est intellectus recipiens. secunda est efficiens. tertia autem factum. et due istarum sunt eterne scilicet agens et recipiens. tertia est generabilis et corruptibilis. anima autem tertia quod dicit generabilis et corruptibilis vocat intellectum passivum. et id dicit quod non est aliud quod ymaginatio. unde postmodum subiungit intellectus passivus est corruptibilis et absque hoc nihil intelligit. per intellectum autem passivum intelligo virtutem ymaginariam. unde vult dicere quod sicut in visu est color et est lux et oculus videns sic in intellectu se habet quod species ymaginarie sunt sicut color intellectus agens est sicut lux. intellectus possibilis est sicut oculus et sicut in coadunatione istorum trium efficitur visus. Ita ex coadunatione istorum trium efficitur intellectus et sic

Utrum anime omnium hominum sit una substantia vel diverse

ex diuisitate uel defectu caloris causatur diuisitas uel de-
fectus actus uidendi sic ex diuisitate exigentie uir-
tutum ymaginariis uel ymaginationis causatur di-
uisitas in intellectu primo et defectus in actu intelligendi et
in eodem homine quia uel intelligit uel non in infantia et pro tanto
dicit philosophus corrumpi intellectum quodam interius corrupto
intellectus uero nichil patitur. Sed ad exemplum et prohibet quod dictum sit
nititur declinare in Genesi. Quia ad hanc opinionem sequuntur
quamplurima inconuenientia: quamuis autem hanc opinionem roboret pessima et
heretica est. Est enim contra sanam religionem dicere auferri
retributionem quia non esset. Item omnium anima una esset. Et
contra sanam rationem. planum est enim quia anima intellectiua
ut intellectiua est perfectio hominis secundum quod homo. Si ergo homines
non sunt diuisi solum secundum quod animalia sed secundum quod homines non
solum habent diuisas ymaginationes et animas sensibiles immo et
diuisos intellectus et animas rationales. Est enim contra sensibilem experi-
entiam quod diuisi homines diuisas habent contrarias cogitationes
et affectiones. Quod si tu dicas quod hoc uenit ex diuisitate
specierum existentium in ymaginatione hoc nichil est quia non
sequitur quod diuisificant intellectus quam extrinsece
existentes [illegible] quia sunt solum ymagina-
tiones [illegible] que intelligunt per suam essentiam
et non per speciem ymaginariam [illegible] Quod quidam
diligunt quidam contempnunt. Hanc igitur positionem repudi-
ando tamquam hereticam et falsam. Dicendum est secundum fidem et ueritatem
quod diuisi homines diuisas habent cogitationes animas rationales
et contrarie sunt rationes hoc probantes. Ad primum autem quod
primo obicitur quod intellectus non dependet a corpore ergo
ab eo non potest indiuiduari. Dicendum quod intellectus indiuiduatur
secundum corporis exigentiam non tamen eius indiuiduatio est a corpore
sed a principiis principalibus in [illegible] et forma sua [illegible]
in se subsistit sicut declaratum est supra. Ad secundum quod obicitur quod
una anima potest perficere diuisa membra. Dicendum quod non est simile
pro eo quod omnia membra continuantur et reducuntur ad unum
principale membrum in corpore mediante quo est defluxus motus
et sensus ad alia membra ut patet in corde. Diuisorum autem
corpora hominum non continuantur et reducuntur ad unum mem-
brum et ideo non possunt una anima perfici. Ad tertium quod
obicitur quod multiplicatio nichil uidetur facere ad conseruationem speciei. Dicendum quod
sic in speciebus [illegible] hec non est tota causa sed precipu-
a immo principalis ratio est ad manifestationem bonitatis diuine
et hec precipue in animabus que innate sunt ut eis distribu-
atur gratia diuina et multiplicetur infinitas et explicatur ibi diuinitatis
integritas et uirtuositas. Ad quartum quod obicitur quod anima recipit
formam uniuersalem ut est uniuersalis. Dicendum quod et si illa quam anima reci-
pit sit uniuersalis per indifferentiam ad multa singularia cogitanda
tamen recepta illa species que est in anima est quedam accidens
singulare quod qualificat et disponit ipsam animam et
in diuersis animabus diuisificatur sicut et scientia que in diuersis
cognoscentibus est alia et alia quamuis sit de re una
tantum. Et per hoc patet responsio ad sequens. Cum enim dicitur quod ad ac-
tum intelligendi requiritur quod ex intellecto et intellectu fiat unum.
tamen hoc intelligitur quantum ad speciem que unitur intellectui non
quantum ad ipsum obiectum extrinsecum. Illa autem species cum intel-
lectu unitur habet comparationem ad intellectum. Talis est et ad
obiectum ad quod est et quod representat et quamuis in compara-
tione ad animam in qua est habet diuisitatem et potest poni ex
de speciebus receptis in duobus speculis. Vel in duobus oculis.
Ad primum quod obicitur quod ibi spiritualis officium est mouere corpora
Dicendum quod primo anime duplex deficit primum quidem quia per
hoc non est substantia spiritualis. Pro [illegible] cessabit enim omnis
motus quod ignorauit philosophus. Verum natura est ratio sua quam
assumpsit motum motorum et mobilium et mo-

tum. Multo enim plures sunt angeli quam sint orbes qui
mouentur nec sunt facti solum ad hoc sed ad fruendum deo. Deficit et
in hoc quod et si anima separetur a corpore resumet tamen aliud est simul
et omnino tenere quod philosophus ignorauit et ideo non est mirum
si in hiis deficit necesse est enim philosophum in aliquibus errore
labi non adiunctum presidium fidei.

Secundo queritur utrum anime omnium hominum fuerint simul producte
et quod sic uidetur. Job. xl. Ecce uehemoth quem feci
tecum. Glossa: Job factus est simul cum uehemoth. Ergo per rationem et
anime aliorum hominum producte sunt in primordio. Item angeli
simul producti sunt et corpora celestia propter tenorem et motum corporum.
Sed ergo animas rationales sunt [illegible]. Item anime omnes equa-
les sunt durationis cum angelis ex parte post. Ergo pari ratione uidetur
quod debeat esse equalis durationis ex parte ante. Ergo anime simul
cum angelis fuerunt create. Item non est anima propter corpus sed corpus
propter animam. Ergo potius corpus debet fieri secundum exigentiam anime.
quam anima produci secundum exigentiam corporis. Sed primum ad quod exigentia
sit anime prius est. Ergo uidetur quod anime ante quam
corpora sunt producte fuerunt. Item reperitur spiritus qui per na-
turam suam est omnino separatus et spiritus qui per naturam suam spiritus est coniunc-
tus. Ergo quod sit reperire spiritum qui est natus esse separatus
et coniunctus. Talis autem non est nisi anima humana. Ergo si anima
humana de sua natura est separata. Ergo uidetur quod anime separate
a suis corporibus debuerunt produci et in tempore simul. Ad oppositum
arguitur sic. In psalmo. Qui finxit singillatim corda eorum. Glossa
exponit id est animas. Ergo anime facte sunt singillatim et successiue
sicut et corpora. Item Augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus tenendum
est quod anime non sunt simul create. Item hoc uidetur ratione si anime essent
create ante corpora uolentes aut nolentes. Si uolentes
quis [illegible] impedimentum et est non sit dare. Restat quod si subito
dicte sunt statim habent usum rationis aut non. Et si sic
ergo inueniunt uel demeruerunt quorum utrumque est contra apostolum
Rom. ix. antequam quicquam boni uel mali egissent. Item si anime
fuerunt simul create aut uolunt uenire ad corpora aut
non. Si uolunt cum corpora illa sint in peccato et penalia ergo
sunt turpes et stulte cum ueniant uoluntarie ad contrahen-
dam culpam et penam. Si nolunt et mittuntur in corpora
ergo cum sint innocentes sic est iniuria deo autem infligere
penam qui commisissent culpam. Item anima quamdiu est in
corpore [illegible] mole corporis grauatur ergo melius est ei et perfectius est esse
extra carnem quam in carne. Sed non est ordo sed peruersio procedere
ad statum minus perfectum a statu magis perfecto. Si ergo
deus et non ordinate facit quicquid facit uel ordine uel prudenti-
e docet animas simul creari et postmodum corporibus uniri.

Ad hoc et faciunt rationes que supra adducte sunt de anima
ante non asserere quod anima creata fuerit in corpore et non ante. Item
ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc tres sunt modi
dicendi secundum estimationem aliquorum philosophorum. Alter secundum inuentionem
quorundam hereticorum. Tertius secundum assertionem sanctorum doctorum.

Primus modus dicendi est quod anime simul fuerint create in stellis
compari[bus] et postquam fierent corpora sibi ydonea ad hec corpora ui-
uificanda descenderent per lacteum celum et alios orbes pla-
netarum et postmodum corruptis corporibus iterum redirent
et postmodum suo loco et tempore iterum descenderent et est descen-
dere prius cogitatorum et est ascendere obliuisci malo-
rum que in corpore habuit. Hec autem positio platonis fuit et suorum
sequacium et hanc nituntur approbare macrobius explanans
sompnium scipionis. Sed uidetur ista positio plus esse sap-
ere nunquam aliquid dictum autenticum. Primum quidem quia tales
creationes et descensus et ascensus nullam omnino partem habent ce-
titudinis et neque possit hoc conuinci ratione neque et sic
quod possit dicere se talium recordari. Secundo uideo quia manifeste
contrarium absurditatis quod deus ponit tales animas ociosas. Post

Utrum anime omnium hominum fuerint simul producte

quod anima non sit rationalis corporis perfectio et ipsius actus. Ipsa enim habet et ponit quod nulla possit esse beatitudo et illa non sit nisi est perpetuitas et certitudo, sicut dicit Augustinus de civitate dei xiiii. Secundus modus dicendi est quod anime humane simul fuerint create in celo cum angelis in tempore quo sunt illi creati et postmodum ad suggestionem diaboli tenebrarum peccaverunt et in vita illi pro peccato in corporibus sunt destinate tamquam in carceres ut ibi purgentur et cum purgate fuerint ad celestem patriam revocentur. Hec autem positio est hereticorum qui dicuntur manichei. Et non solum est contra fidem catholicam sed et contra philosophiam et contra sensibilem experientiam. Contra fidem catholicam est quia ponat animas ante peccasse quam corporibus essent unite cum dicat apostolus de Iacob et Esau Romanos ix. antequam aliquid boni vel mali egissent, ponat etiam nullam animam dampnari finaliter et ita timorem dei auferat de cordibus. Contra philosophiam est quia ponit animas esse unitas diversis corporibus cum ipsa secundum ipsam non habeat fidem et ponit quod corpus comparatur ad animam non sicut perfectibile sed sicut carcer. Quia si unum est homo non est unum habens speciem cum ex anima et corpore non fiat unum. Contra sensibilem experientiam est quia videmus animam quantumcumque bonam nolle a corpore separari sed quod dicit apostolus: nolumus expoliari sed supervestiri, quod mirum esset si ad corpus non esset aptitudo naturalis et inclinatio naturalis, sicut ad suum sodalem non sicut ad carcerem videretur. Et quia nichil novimus nisi ea que postquam nati sumus didicimus, quod non esset si anime nostre a primordio create fuissent et in celo processissent, multa enim alia scirent. Quod si tu dicas quod in corporis oppressione obliviscuntur, quare tunc quando per tempus non recordantur aliquid. Tertius modus dicendi est quod anime non sint create sed successive producuntur in suis corporibus et in hoc consentiunt omnes catholici doctores et adeo certum est quod non licet aliquem dubitare de aliquibus aliorum hominum ab Adam. Nam de anima Ade dubitasse videtur Augustinus super Genesim ad litteram utrum fuerit ante corpus vel in corpore creata. De istis autem animabus non dubitat, immo improbat quod ante corpus producte fuerint duplici ratione. Prima est quod anime aliorum hominum quarum nulla reperitur in anima Ade. Prima est quod anime cum corporibus uniuntur originalem culpam contrahunt et inficiuntur, ita quod nullam habent culpam actualem, quia in eis nec intentio nec delectatio potuit precedere nec ubi arbitrii usus nec deliberatio veniendi vel non veniendi ad corpus. Alia ratio est quia anime nostre a sua prima origine sunt ignorantes, nec noverunt ista que postmodum addiscunt, nisi addiscere est reminisci ut probavit Plato. Et ideo anime nostre hac duplici de causa non possunt dici ante corpus producte: tum propter ignorantiam, tum propter originalem culpam. Utrumque non fuit in anima Ade quando in corpore fuit infusa. Et ideo magis fuit de illa dubitatio quam de istis. Probabilius tamen est de illa dicere, sicut superius ostensum fuit, quod fuerit creata in corpore. De istis autem non solum debemus opinari probabiliter, sed cogimur credere fideliter quod ante corpus create non fuerunt et hoc omnes catholici sentiunt doctores. Et si quis videtur auctoritas quam videtur sonare, pie intelligenda est, quia vel loquuntur aliorum opiniones vel si [illegible] loquuntur intelligunt quod anima prius quam corpori uniatur creata est, non ordine temporis sed nature. Et sic intelligenda sunt verba Gregorii Nazanzeni et verba Damasceni et Augustini in libro de anima et spiritu, qui dicit quod corporales et [illegible] spiritus [illegible] anime quam ipsa [illegible] corpora [illegible] ordo nature non temporis. Concedende sunt igitur rationes ostendentes quod anime non fuerunt create. Ad primum ergo quod obicitur de Iob, dicendum quod [illegible] associationem quantum ad [illegible] durationis sed dicitur [illegible] Ad secundum quod obicitur quod angeli sunt creati quia

incorruptibilis, dicendum quod ista non est ratio tota sed quia sit incorruptibilis vera quod non habet inclinationem ad aliquid alterius perfectionem. Anima vero cum sit perfectio corporis habet inclinationem ad corpus et ideo quamvis sit incorruptibilis et corpori separabilis, decuit tamen produci cum suo corpore propter exigentiam inclinationis ad corpus, quod non est ponere in angelis. Qui autem hanc inclinationem negaret esse in animabus indiget sensu. Ad secundum quod obicitur quod omnis anime duratio a parte post est equalis durationi angeli, ergo et a parte ante, dicendum quod non est simile quia duratio cuiuslibet a parte post est infinita et infinitum infinito non est maius. Et ideo una substantia spiritualis incorruptibilis non potest aliam excedere quantum ad durationem ex parte post. Quantum autem ad durationem ex parte ante est finita et ex illa parte potest esse excessus et excedit duratio angeli durationem anime [illegible] ut perfectibile quia corpus non decuit sic esse sed successive produci. [illegible] Ad [illegible] quod obicitur quod corpus est propter animam, dicendum quod verum est, sed tamen non oportet propter hoc quod anima precedat in re, sed solum secundum intentionem artificis finis. Et si precedat in intentione tamen habet sequi in executione. Ad [illegible] quod obicitur quod debet esse [illegible] separata [illegible], dicendum quod illa coniunctio non est contra naturam. Spiritus enim qui sibi coniungitur corpori magis naturale est [illegible] separari nisi propter penam peccati [illegible] cum non sit incorruptibilis [illegible] sed ei aptari corpori incorruptibili et non possit ab eo separari absque dolore. Et ideo illa [illegible] non dicitur [illegible] passio, tamen dicitur quod [illegible] etiam manendo post corpus quam ante, quia incorruptibile necesse excedit corruptibile durando ex parte post, sed [illegible] ex parte ante, et hoc condecebat esse in anima et corpore cum proportio debeat esse perfectionis ad perfectibile quanta potest esse.

Tertia questio: supposito quod anime producantur successive, utrum anima rationalis sit ex traduce. Et videtur quod sic. Genesis xlvi: omnes anime que egresse sunt de femore Iacob lxvi. Sed [illegible] quod anima non [illegible] perfectio [illegible] [illegible] de Ge. [illegible] informatione [illegible] quod deus inspiravit in faciem eius spiraculum vite, ergo videtur quod tota de Adam producta fuit quantum ad animam et quantum ad corpus. Item ad Ephesios: eramus natura omnes filii ire, sed non sumus filii ire ex parte carnis sed ex parte anime. Nec sumus filii ire nisi quia sumus filii Ade, ergo anima nostra procedit ex anima Ade. Item hoc ipsum videtur ratione [illegible] unumquodque completum est cum potest generare tale quale ipsum est, sed anima humana inter omnes formas nobiles est perfectissima, ergo si alia forma [illegible] potest multiplicare se in diversis materiis sicut una flamma in diversis candelis, multo fortius hoc videtur esse in anima rationali. Item [illegible] residet penes animam, ergo si non generat homo cum generatio fiat [illegible] principaliter producit animam quam carnem. Et si corpus est ex carne multo fortius anima est ex traduce. Item equo magna et maior congruentia est hominis ad hominem quam sit bruti ad brutum et perfectior est vis generativa in homine quam sit in aliquo bruto animali. Si ergo brutum totaliter potest producere brutum et quantum ad animam et quantum ad corpus, et non est necesse animam brutorum esse [illegible] multo fortius videtur quod anima rationalis possit educi et produci seminaliter. Item hoc videtur per deductionem ad inconveniens: anima rationalis est per propagationem aut per creationem. Si per propagationem, habeo propositum, scilicet quod sit ex traduce. Si per creationem, cum deus nec creare possit vel debeat

Con

Utrum anima sit ex traduce

in ordinate facere. Unde quod sic adulterio non dat gratiam et immediate procedit ab ipso. Sic in corpore per adulterium generato non deberet infundere animam quod si infundatur esset reprehensibile et accipere contra adulterium. Item Genesis vii: omnia in quibus flatum spiritus vite. Constat quod de flatu corporali non intelligit, ergo de flatu spirituali qui est anima rationalis. Ergo creat animam sicut solus deus insufflavit in faciem ade spiraculum vite, ita creat animam cuiuslibet hominis. ¶ Item philosophus in xvi de animalibus solum intellectum intrare ab extrinseco. Sed si educeretur non intraret ab extrinseco, ergo anima rationalis non est ex traduce. ¶ Item hoc verum quod omne quod est propagabile est per materiam corruptibile. Sed anima rationalis secundum philosophos et secundum omnes leges et sectas est incorruptibilis, ergo non est per materiam propagabilis, ergo non est ex traduce. ¶ Item si anima est ex traduce, aut ergo anima est ex carne, aut anima ex anima. Ex carne esse non potest quia impossibile est ex corpore fieri non corpus. Anima autem est non corpus sicut multipliciter probat philosophus et augustinus. Si ex anima, aut ergo ex toto, aut ex parte. Ex parte non quia anima est simplex. Et si ex tota, ergo est aliquis generans aliquam cuius deus ei totam animam suam deficit habere animam et sic deficit vivere quod si hoc est manifeste falsum, patet etc. ¶ Item anima rationalis est sicut forma per se existens et incorruptibilis in materia et formam sicut probatum est supra. Et ergo producitur aut producitur ex materia preiacente aut simul est ipsa productum sua materia. Si simul est ipsa producitur sua materia, ergo necesse est quod producatur ex nichilo, ergo a solo deo. Si producitur ex materia preiacente quero de illa materia aut est corporalis aut spiritualis. Si corporalis ex ea non potest fieri anima, si spiritualis aut habet formam aut non. Si non, quid potest esse materia non sub forma cum esse sit a forma. Si habet, ergo vel est angelus vel anima, ergo ex ea non potest fieri anima. ¶ Item si anima rationalis esset ex traduce oporteret decidi aut decideretur semen sed multa semina sunt que numquam proveniunt ad organizationem animo plura effunduntur quam ad formam producantur. Ergo vel essent anime rationales sine corporibus vel periret tam nobilis forma quod utrumque absurdum est dicere et impium. ¶ Ergo ad probationem intellectus est notandum quod est verum est tertius modus dicendi quidam magistri dixerunt quod anime productio est mediante intelligentia ut sicut corpus celeste ad productionem facit corporis naturalis sic intelligentia ad productionem anime et hoc plures senserunt philosophi et sensisse videtur auctor in libro de causis. Id autem quod movit eos ad hoc ponendum fuit et divina unitas que non patiebatur ut deus immediate produceret multa et divina immutabilitas que non patiebatur ut deus produceret nova. Sed hec tamquam heretica abiicienda sunt et ostensa est ex dictis supra d. i. viii. libri illius de causis tamquam hereticum est respuendus nisi quis intelligat quod omnia deus creavit ab intelligentia in hoc quod aliquam illuminationem suscepit mediante illa. ¶ Quarta est opinio que ponit ex traduce animam in celo creatas et id dicit quidam philosophus quod anima rationalis creatur in numeris intelligentiis et sensibilibus in numeris rationalibus. Hoc autem dictum est quia una debet a perfectione alia non quia una producitur ab altera et alius modus dicendi quod anime productio est per eductionem ut anima traducatur ex anima sicut caro ex carne et sicut una candela accenduntur infinite sic ab una anima plures multiplicarentur absque diminutione inficientur multa corpora et de hoc aliquando dubitaverunt catholici doctores et augustinus maxime sicut patet in libro super Genesim ad litteram in x libro de ii. ar. in i libro retractationum ubi dicit quod non potuit pervenire ad certitudinem utrum quis unus autem potissime fecit eum dubitare fuit transfusio originalis peccati. Improperium ipsa autem hanc ponere expresse reprehendit in libro de ecclesiasticis

dogmatibus et autem magister ponit in littera et ipse istum etiam modum improbat super Genesim ad litteram quia si per originale peccatum anima transfunderetur ex anima autem anima ex non esse de genere anime animam aut nullus originale peccatum quorum utrumque est falsum et impium. ¶ Et ideo est tertius modus dicendi catholicus verus quod anime non seminantur sed forte corporibus creantur et creando infunduntur et infundendo producuntur animam vero creationem deus sibi soli debuit reservare et propter causam dignitatis tum propter causam immortalitatis propter anime dignitatem quia est anima sit ymago dei et nata immediate frui summo deo et vivificari in ipso diligenda eum ex toto corde totum suum esse immediate debuit ab ipso habere ut ipsum ex toto corde teneretur diligere debuit in hoc propter anime immortalitatem. Verum solus deus sit qui habet vitam in semetipso et vitam indeficientem solus est qui potest producere principium vite perpetuum. Cum ergo res incorporalis sustentari non possit in materia transmutabili et operatio eius creature sit super materiam transmutabilem in potestate aliquando creature animam rationalem producere et ideo eius productionem deus sibi soli debuit reservare. Concedende sunt igitur rationes probantes quod anime rationales non sunt ex traduce sed ex creatione. ¶ Ad primum vero quod obicitur in contrarium de textu Genesis dicendum quod anima ibi accipitur pro homine et non dicitur egressus de corpore propter corporis. Similiter valet illud quod secundo hoc obicitur quod non dicitur in productione anime eve inspiravit in faciem eius et ei quia cum iste modus productionis esset anima eve ei animam adeo non oportuit iterari. ¶ Ad illud quod obicitur omnis nascentium nisi filii ire dicendum quod hoc est quia anima est unitum carni inficitur statim inficiatur et contrahit culpam originale non quia ipsa traducatur quia traducatur caro cui unitur. Quando autem hoc fieri possit postea declarabitur cum agetur de originali peccato. ¶ Ad tertium quod obicitur quod actus generandi est etiam completi dicendum quod non est cuiuslibet entis completi sed eius vel que habet materiam transmutabilem ex qua potest producere, et quia anima non habet talem materiam non potest animam talem producere quamvis sit forma completa. ¶ Ad illud quod obicitur quod virtus generativa patris videtur pervenire animam dicendum quod et si patris respiciat animam per modum moventis et agentis patris tamen respicit corporis tamquam illud ex quo producit. Et quantum decisio potest

q̄ maiorē hn̄ caritatē tanto ⁊ magis quiete
ē cū quō amatus ē

fi a cor' nō ab aīa. hinc ē quod ordinat' ad pductionē cor' hūani nō ad pdu'ctiōnē aīe rōnal'. Ad id q' ob' q' p'ducēt ūtū ūtū. dd' q' nō ē sile. q' anima ūtis cū sit forma t' forma corrup'tibilis pōt de pō'tentia m'e educi. aīa ū rōnal' ē hoc ad incorrup'tibilis nō educi'tur de m'ā p'ia tūc necē ē alter nō educi'tur i tali. Q' aūt nō p'tit pduci ex m'ā p' accntē intell'ect' p's aīe. sic 9e. ad līt. l. v. quod illa m'ā p'exiens nō p'tit ēē corp'alis ū spualis. Ad id q' o'ls'de grauato p adultiū dd' q' i h' oīs poci laus diuine bonit'at' q' reprehēsio. q' bonitas q' disponit s'uare n'a grāni t'a et p'pt pecca homin' nō i'muta'tur ē m'ētis p' cū anima i s'ū dic nō 9sidat iniq'tū. s; 9sidat iniq'tatē ū. ū ē simile de grā q' nō respic' ē'iā. s; quod ū ē. s; mag' s' q' ad diuina 9ūsa ē. t' p'z p' rō. ad obitū patiūt' t' ea q' dur' i līra.

P's cū ac tū dubitatio de h' q' dic'. quod mlr de costa facta ē t' uirtute q' de. v. patr' z̄c. m. p. dic' q' form' nō m'ltis fuit m'ata. z grā h' pass' introduci qd de m'ata s' p' sua pl'uri t' q' p'ur p'tim ad pponitū obmittenda z ad p'sens h' sol' dixisse sufficiat q' id de m'ā m'lierē de costa m'ata ēē factā nō q' factā sit 9 solitū c'suū n. t' 9 ūm. s; q' factū ē ūtute diuina opante sup' ūm. Siquis aūt q'rat ut' h' opus ū ūm fecit m'istū te s' uirtute anglica. Rd' aū. sic 9e. ad līt. li. x. t' i'quns ifle m'istū exhibuit angli, illa m'lier' formatiōne ar audeat alligē. ētulisse supleme'ntū dyē m'tū ē catu i coste loco ip's fēie cor' t' aīam 9figr'om q' i libro m'cā ss' diūs t' q' quid ea q' illa creatura t' hō t' fēia erit nō ū illo ope di. fem̄ q' dē nō p angelos. s; p se ip'm opatus z rō aūt potissima q' deus t' for'mit. ē cū q'm od' ille formandi erat cū s'ciētem nū. cū t' tūc hō ut ut'z sexu i'me'dīe i eū tendet t' ex se toto eū dilig'et a q se noscz i'mediate ēē factū. Q' aūt ex uno ho'ie d's oīs pduce uoluit h' talis grūbz a'ferū hoc nō fecit si m' pot ex ordine t' 9nexione t' sig'tōne. Ex ordine u du't. p ex ordine cor' ad animā. ut sic oīs aīe r'nales i'mediate ab una pcedunt pu'o sic oīa cor' h'ua i'mediate exigēt ab uno. Q' u ex ordine totū 9iūcti ad alias ēēias. q' n. hō mediū ēēt int' ūm angli q' m' t' bestiale cū angeli singulari ado pducti sūt t' bestie bestiales. Jn dic' sexu i masculino. s. t' femino. l. debi' pduci medio m' t' sic fēia ex uiro. Ex 9nexiōe silr dup' sūmit rō. p' r' totū sp'ēi ult'. ut oīs hō dilig'at oēm hoīem tanq' fratrē. Q' u ū ē uxoris sp'alis q' qd' uincl'm reliquid h'o p'atrē t' mr̄ē t' adh'et uxori t' sunt duo in carne una. Ex signe dup' sumit' rō. p' ex signatiōe allego'rica q' intellig' p un'm t' mulierē p' t' ecclam. s'a p analogū. q' p'uri qui fuit pu'' oīm hoīm i telligi'm dr̄z q' fuit pn' omnium rerum. c. c.

Sedent qui p'la de p'mi homīs statu z̄c. segit mag'r de hoīs pductiōne. Jn hac p'te agit de hoīs diuīsē t' sim h' di'. pōt i ē 9s'uari. s. 9se t' illo sili i se p uitam pductiua tē i 9sili ū p amor' ētatōm. h' ps ista duas h't m'. p'. deciat de hoīs i'mortal'. Jn s'a deciat de filior' pcreatione. J. xx. d. p' h' m' ē q'lis z̄c. p' ps h't duas. i p' deciat de iu t'ate. Ju s'a dissolū dubiōnes t'. Solet h' q'i cū p'mi hoīs z̄c. p' ps h't duas. Ja p' p'te ūtatē narrat. Jn s'a ūtatē expl anat l. Jn p' statu fuit cor' homīs aiale z̄c. s' s'a ps h't duas. J p' m'a ūet deciandā q'oēm ēē hoīs immortalē. Jn s'a ū mouēz aliam dubiōnē q' h't ortū ex illa t' illā deciat s' opiniōnes diu'sas l. s; ad hunc q'. si nō ēēt pceptū z̄c.

Ad intellig'ciā h' p'tis tanq' ag' de hoīs i'mortalitate i statu innocen'. ēē ē ci 9stitue dubio. Ex p' quē de i'mortalitate hoīs q' ē ex p'te anime. S' u q' ē ex p'te cor'poris u ex p'te 9iūcti. Ex p'm q'runt' duo. p'mo q' ut' anima rōnal' p' naturā sit i'mor'. S' q' ut' oīs sp'iales q'a ē de p 9stiū n'e sit i'corruptibiles. c.

Circa p'mū pced' sic. t' ostē q' aīa rōnal' nō sit n'alit' i'mortal'. p' s' anc'. ap' thi. ult'. q' sol' h'ō i'mor' l' de dō. g' i'mortalitas nō 9ē alic' creature. si tu dicas h' ēē ūm q' solid' 9ē p' n'am. aīe. hoīs ūo ū 9ē p' n'am. s; 9' s'm. 9. g'. nō repugnat n' ū n'am uariat. s; p' 9s'uat. si g' mortalitas i ē oīm creature p' n'am. i'mortalitas q' z 9dico oppō' ulli creature i e p' g'm. g' ū aīe. Ite damascēn' q' a uisione i'cepit uisione tendit. s; aīa rōnal' a uisione i'cip'it 9 sic creata ut oīa fuit f. g' tendit i uisione. g' nō ē i'mor'. si tu dicas quod tendit q' ede se. s; tenet t' sustentat manu 9ditoris. 9 h' ē i au'. ui de. ci. di. sic res q's 9didit 9dunt' nō eas agere p' motus sinat. id de dō. s' q' de se ad corrup'tiōnē tendit. dicē ypan' pō' nō' obsistit. Ite p' auc' ph'i. intell'c corrup' quadā i'nti corrup'tiōne. s; nō corrup' intell'. u a corrup'tiōne aīe rōnal'. g' aīa rōnal' nō ē i'mor'l'. Ite in h' ip'm ui rōne aīa pati i cor' p' n'am. sic planū z. s; passio mag' t' mag' facit ab ice a s'ba. q'oz aūt s'ba fiat aliq' obiect'. fit t' aliq' corrup' p' q' aliq' inde corrup'. t' oīs tal' s'ba z corrup'. g' aīa rōnal' ē corrup' . Ite aīa r'nal' 9dol' cor' pati'tur. mag' 9pati. g' ut q' morien' 9moriat'. Ite si q' i ē corrup' t' ope carens illa s'be. q' nūq' s'ba p'uat' ppa opatiōne. g' si destitu'tur t' ledit' opus des'tit' t' ledit'ur s'ba. s; ad lesiōnē cor' ledit' t' i'pedit'ur actus s'be rōnal' q' ē intellige. g' ū q' ledi' t' ip'a s'ba. g' s'ba ē corrup'ti'bilis t' i'mor'. Ad opp'o sic' t' n'gables aucē' t' p'bor' t' s'cor' t' nō ostendam' hoc rōnib' ū aūt suffic' aīe 9ndat i'mor' talis. attendend' ē quod aīa h'et 9siderari ordine h't 9sidari ip'e. t' i ordine r' uniu'se creature r' dīe ita t' r' fine q' 9petit ip'e ū t' ē. s' q' ad uirtutē q' ad actū t' q' ad obm̄ t' sic. d. i. m'gdis 9sidari h't. t' ex 9sideratō ē ex ordine q' h't ut' creatis uniu'si t' ex hac 9sideratōm os' eius i'mortalitatē ex du' rōne. Ex p' h'. Jn ordine creature uniu'si reppim' p'ma in t' ultimā form' t' ē q' magū ē de 9plemēto uniu'si t' ulcia for'. sic t' p' m'. si g' p' m' z i corrup'. g' t' ultima for'. s; h' ē aīa r'nal' g' z̄c. Ite alia rō ad id. ad hoc q' uniu'sū sit 9plecū nccē ē repire dr̄as creature p' p'fectō 9leniatō. s; 9ting' repire i uniu'so s'bam h'ntē magnitudinē exutā ē i corp'le q' n ē magnitudo. ū 9iūcta magnitudini. 9ting' repire s'bam media i corrup'le q' nō sit magnitudo s; 9iūcta magnitudi'. s; h' ē aīa r'nal'. ex p'p'tiōne g' ordinis uniu'sitatis colligi aiam ēē i'mor'le. Ex s'a 9sideratōe. s. ex ordine diuine iusti'c. ostē sic nullū bonū z remuneratū t' nullū mal' ē i'punitū. ap' eū qui recte iudicat. s; m'lta bona remanēt irremunerata t' m'lta mal' i'punita.

vtz aīa rōlis pndz sit īmortalis

sum presentem vitam quam ponere et aliam vitam que habetur. Sed si non esset nisi anima remaneret post corpus. Sed tu dicis quod hec non cogit, quia hic suscitati corpora in quibus anima possit suscitari. Talis non esset deus talis iustitie. Cum igitur anima ex non sit creata si corrumperetur in nichilum tenderet quod non suscitaretur. Ergo alia anima de novo crearetur.

Tertia divina iustitia spectat quod vel hic vel in alia vita sit premium de virtute in alio exitu. Sed secundum moralem philosophum et secundum legem divinam et secundum rectam rationem potius homo debet pati mortem quam recedere a veritate vel de veritate iustitie. Sed si omnino periret anima periret omnino iustus qui est iustus, et talis moreretur pretio quam iniquus et e contrario. Laudat omnis recta ratio medium breve super excessum. Quare et contra divinam iustitiam. Colligitur ergo ex ordine iustitie animam immortalem esse.

Tertia consideratione scilicet ex ordine ipsius anime ad proprium finem ostenditur sic: remoto ultimo fine quo supremo omnes alii fines cassi sunt et vani. Sed finis ultimus omnis operis rationalis est beatitudo perfecta. Ergo si illa non est, omnia que quis facit frustra. [illegible] necesse est illum finem ponere. Sed beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus. Unde cum hoc est necesse et esse immortalitatis, ergo anima [illegible] capax nata ad incorruptionem et immortalitatem.

Item omnis anima rationalis naturaliter appetit beatitudinem. Sed non est ociosum [illegible], non ergo omnis anima rationalis nata est ad beatitudinem pervenire. Sed beatitudo non perfecta securitatis, sed perfecta securitas immortalitatis. Unde cum mors post accidere necesse est, tunc colligitur ex ordine ipsius anime ad suum finem ipsam habere immortalitatem. Et hec tres considerationes supra per explicitam ordinem ipsius anime scilicet ad suum proprium, ad divinum iudicium, ad totum universum.

Quarta consideratione scilicet ipsius anime quantum ad propriam virtutem arguitur sic: nulla virtus materialis et corruptibilis nata est supra se reflecti. Sed per experimentum anima rationalis secundum actum proprium nata est supra se reflecti considerando se et amando. Ergo virtus anime rationalis non est materialis et corruptibilis. Ergo nec ipsa materialis et corruptibilis. Sed si virtus est incorruptibilis et substantia. Ergo etc.

Item omnis virtus que per recessum a corpore [illegible] cum corpore corrumpitur fortificatur et potius corpore efficitur incorruptibilis. Sed virtus anime rationalis est huiusmodi. Sic probatur quia tanto magis relevatur spiritus et homo interior quanto magis mortificatur homo exterior. Unde ergo anime rationalis est incorruptibilis et sic ex sua virtute colligitur animam rationalem esse immortalem.

Quinta consideratione scilicet quantum ad operationem arguitur sic: [illegible] spiritualis [marg.: fuerit esse et durationem] pendentis ex corpore operatio pendet ex corpore, et anima rationalis propriam operationem habet secundum quam non pendet ex corpore scilicet intelligere quia nullum organum sibi appropriat. Ergo [illegible] anime non pendet ex corpore. Sed ipsa destructo corpore non habet cum ullam contrarietatem. Ergo [illegible] immortalis et incorruptibilis.

Item ubi libere corrumpitur operatio antiquatur et senescit tempore in tempore; senescit et antiquus est sapiens. Sed anime rationalis operatio non senescit nec antiquatur tempore, immo iuvenescit [illegible] ex propria operatione colligitur animam rationalem esse immortalem.

Sexta consideratione scilicet per comparationem ad corpus probatur animam rationalem immortalem esse sic: necesse est [illegible] ad corpus. Sed anima rationalis nata [illegible] et intelligere [illegible] incorruptibilis [illegible] anima rationalis [illegible] immortalis [illegible] de quo sapiens [illegible] iusti [illegible] et immortalis [illegible] anima est iustitie capax.

Et omnis [illegible] corrumpitur ledi ab obiecto [illegible] excellente et magna natura declarari in medio quam in extremo. Sed anima rationalis [illegible] eius maiora et magis [illegible] magis per intellectum minora [illegible] delectatur in cognitione summe legis [illegible] sapientie [illegible] in cognitione [illegible] ex comparatione quod ad obiectum colligitur animam rationalem esse immortalem. Si [illegible] per virtutem [illegible] comparatione [illegible] ad obiectum [illegible] explicite consideratione ipsius anime ostenditur sic ipsam esse immortalem. [illegible] anime [illegible] divine [illegible] anime immortalitate.

Ad [illegible] quod anima rationalis immortalis esse [illegible] dicit fides catholica [illegible] et omnis recta ratio [illegible] cognitionem immortalitatis anime rationalis [illegible] potuissemus [illegible] modum deveniendi ex manu ducti [illegible] deducti et manu ducti potuissemus tamen modum deveniendi in cognitione nec ex consideratione sumus et hunc modum [illegible] bat Augustinus in .xii. de trinitate [illegible] de civitate dei [illegible] ad finem. Hoc ergo primo supponendo [illegible] quod anima rationalis [illegible] sit ad participandum summam beatitudinem. [illegible] ad eo [illegible] omnis appetitus [illegible] de eo dubitare [illegible] est omnino [illegible] nos quod omnes volumus esse beati. Sed quod beatus esse potest quod bonum [illegible] potest amittere, quia hoc ipso iam beatus [illegible] timeat [illegible] et doleat [illegible] necesse est quod si anima [illegible] beatitudinis quod ipsa sit [illegible] immortalis. Et sic colligitur ei [illegible] colligitur [illegible] ex parte anime [illegible] ad participandum beatitudinem [illegible] in summo solo bono [illegible] capax dei et ad ipsius imaginem [illegible] Sed [illegible] imago [illegible] imago dei [illegible] non esset [illegible] tis [marg.: in imo claudet] [illegible] de [illegible] sua sit imago [illegible] claudi.

Ex hoc [illegible] colligitur [illegible] ex parte [illegible] ipsum [illegible] tante dignitatis [illegible] reddat dei imaginem [illegible] nobilissima [illegible] appetitum [illegible] eius appetitus [illegible] quod ullatenus [illegible] aliam formam [illegible] colligitur [illegible] ad [illegible] bona [illegible] dissolui velle non est dei [illegible] qui [illegible] anime actor est [illegible] anime [illegible] conservator [illegible] anime [illegible] anime [illegible] immortalitas [illegible] quod [illegible] rationes [illegible] tendit quod anima est immortalis [illegible] conclusio [illegible]

Ad [illegible] quod obicitur de [illegible] dicendum quod [illegible] salomon [illegible] immortalitas [illegible] solus est [illegible] potest [illegible] anime [illegible] sit [illegible] origine idonea ad immortalitatem [illegible] potest [illegible] a summo auctore et illa [illegible] dei bonitate [illegible] repugnet [illegible] ipsi anime [illegible] ad [illegible] illorum appetitus.

Ad [illegible] quod obicitur de damascenus quod tendit in visionem, dicendum quod tendentia illa non est per aliquem appetitum [illegible] sed [illegible] per defectum [illegible] quod creata est ex nichilo [illegible] defectum [illegible] sua potentia et manu tenentia excludit a creatura [illegible] anime rationali [illegible] ut est [illegible] per potentiam [illegible] et [illegible] anima rationalis [illegible] potest corrumpi [illegible] quod [illegible] de [illegible] augustinus [illegible] demonstrationibus qui sunt [illegible] quod [illegible] dicitur [illegible] est [illegible] non repugnat [illegible] et hoc melius explicatum [illegible] viii.

Ad [illegible] quod obicitur de philosopho quod intellectus corrumpitur

etc. Dicendum quod ibi [illegible] primo de hoc intellectu non [illegible] quod philosophi nolunt dicere intellectum esse corruptibilem cum per eam probet ipse ipsum esse incorruptibilem et immortalem esse sicut dictum de anima [illegible] patet. Sed vult dicere quod operatio intellectus quam habet in corpore impeditur propter [illegible] lesionem sensitivi in organo ymaginationis vel alterius sensus et [illegible] ad hoc [illegible] dicit [illegible] patet et est manifestum satis. Ad illud quod obicitur quod anima patitur, dicendum potest dupliciter. Primo quidem quod passio est non propter lesionem sed propter passionem corporis lesi et hoc non pertinet ad destructionem eius [illegible] sed de sua [illegible] habet unire.

Aliter potest dici quod ipsa anima non solum in corpore sed et extra corpus habet pati nec tamen sequitur quod habeat corrumpi, non enim est illa corruptio propter perfectionis ademptionem sed [illegible] et [illegible] continua impeditione [illegible] autem in quo [illegible] declaratum est cum agitur de penis animarum dampnatarum. Ad aliud quod obicitur quod anima corpori condolet, dicendum quod illa compassio non est in [illegible] coniunctione anime et corporis et quoniam mors separat illam coniunctionem ideo non [illegible] compassionem mortis [illegible] a [illegible] non [illegible] manere [illegible] illa [illegible]. Sed anima magis operatur [illegible] magis pati [illegible] moriatur moriente [illegible] sic [illegible] letitie est [illegible] doloris. Sed tamen sic [illegible] nullo modo est susceptibilis mortis. Ad id quod obicitur quod operatio anime leditur vel impeditur, dicendum quod [illegible] per accidens solum quia enim anima [illegible] inclinatione [illegible] ad corpus et corpus suas operationes [illegible] sensus ipsi [illegible] intellectus et immediate [illegible]. Inde est quod lesis organis [illegible] corporeis et impeditis [illegible] sensitivis operatio intellectus quamdiu est in corpore habet impediri ipso intellectu [illegible] in se leso, quod ex hoc patet quod statim cum a corpore separatur habet suum usum completum et sufficientiam quo ad [illegible].

[illegible] quamvis omnis anima ut potentia vegetabilis non solum [illegible] ex parte [illegible] non sunt immortales [illegible] sic [illegible] est in [illegible] hominis et [illegible] Sed [illegible] quod ad corpus [illegible] anime est per rationem [illegible] alia. Item [illegible] de morte non [illegible] vivorum. Sed mors non est [illegible]. Et si [illegible] non [illegible] immoreretur ipse [illegible] moreretur [illegible] aliter sed hoc non oportet [illegible] anime brutorum essent immortales etc. Item hoc [illegible] ratione probato quod anima per se sit immortalis, quod omnis anima est immortalis [illegible] quia non est maior ratio de una quam de alia loquendo de animabus rationalibus. Ergo [illegible] ratione loquendo de animabus sensitivis. Si una anima sensitiva est immortalis ergo omnis. Sed anima sensitiva humana est immortalis quia numquam est rationalis sine sensitiva [illegible] cum [illegible] homo cum [illegible] anima sensitiva brutorum [illegible] est immortalis. Item omnis anima [illegible] de nobilitate excellit omne corpus [illegible] magis accedit ad [illegible] corpora [illegible] sunt immortalia sicut corpora celestia, ergo [illegible] forma anime brutorum [illegible]. Item sua [illegible] et operatio non senescit [illegible] si corrumpitur [illegible]. Sed anima sensitiva [illegible] quia sic dicit philosophus: si senex acciperet oculum iuvenis videret sicut iuvenis, ergo etc. Item quod [illegible] est dignum terminationem et non necesse [illegible] animam eius immortalem ut [illegible] ergo pari ratione cum bruta alia [illegible] in hoc [illegible] debeant terminari. Sed nulla forma est separabilis a corpore [illegible] nullus spiritus vegetalis [illegible] manifestum est ad sensum. Ad omnia bruta animalia facta sunt propter [illegible] hominis [illegible] ad quod [illegible] hominis.

propter [illegible] sed et [illegible] perpetue. Sed non esset sicut anime eorum essent immortales etc. Item anime immortalis debent corpora immortalia [illegible] quod si anime brutorum essent immortales haberent corpora immortalia. Sed constat quod bruta non [illegible] ergo debent [illegible] esse immortalia quod tamen hoc constat esse falsum. Patet etc.

Item si anime brutorum essent immortales ergo deberent omnia corpora brutorum redire sicut et corpora hominum. Sed si hoc esset [illegible] omnia essent [illegible] cum immunda bestiarum [illegible] et animalium [illegible] succedit. Ergo [illegible] brutorum animas esse immortales. Contra ad probationem [illegible] non est quod aliqui dicunt nolunt brutorum animas esse immortales [illegible] corpora brutorum [illegible] hominum [illegible] de corpore ad corpus [illegible] philosophorum et [illegible] fuit [illegible] ab [illegible] bestias esse [illegible] indicat quod [illegible] defensores sunt homines bestiales [illegible] ut bestiarum [illegible] esse. Item sunt tales qui dicere nolunt quod anime brutorum non sunt adeo immortales sicut anime rationales ut [illegible] non sunt adeo corruptibiles [illegible] bruti [illegible] de [illegible] impedimentum [illegible] corporum brutorum [illegible] homines [illegible] adam non [illegible] brutum decederet [illegible] hominis obsequium [illegible] sunt [illegible] et bruta alia [illegible] sunt morti obnoxia [illegible] ad [illegible] alia [illegible] descriptura(?) [illegible] alia repugnat [illegible] esse [illegible] ymaginationis [illegible] essent tot alia [illegible] ad [illegible] immortalia quod [illegible] dicens quod non essent [illegible] brutorum [illegible] homo [illegible] eius [illegible] spiritus.

Et ideo dicendum quod [illegible] modo quod nulla [illegible] anima [illegible] immortalis [illegible] appetet [illegible] ad finem [illegible] creature [illegible] et [illegible] fine [illegible] rebus perpetuitas vel corruptio [illegible] exigentiam. Cum autem omnis creature [illegible] imitans [illegible] operatur [illegible]. Sola creatura rationalis [illegible] est ad [illegible] ymaginem. Alie vero creature [illegible] solum [illegible] vestigium [illegible] vel ad [illegible] vel ad obsequium creature rationalis [illegible] habet esse [illegible] decrescens non [illegible] permanens [illegible] ad esse [illegible]

Utrum omnis anima ut potentia vegetativa non solum [illegible] ex [illegible] sunt immortales

sic sunt orbes celorum et elementorum perpetui [?] tunc ille non erat respi-
ciendum quia ad esse defecerunt ut potest contingere conbustione igni-
ne et corruptione quia sunt animalia plante et alia
brutalia non debuerunt habere esse perpetuum et eterne quod sicut adam
constitutus in statu suo et adam in creatione et in renovatione morte
et vivificatione decorant mundum et sic patet quod bruta alia
que ad corpus et animam corruptibilia sunt perirent in illa statu
ad representandum divinam bonitatem et sapientiam et hec ratio superior et aliis
ne preuit. Est et alia ratio superiori affinis non perinde
in qua creature in quibus et sola ratio vestigium facte sunt propter
creaturam rationalem scilicet hominem adam in facte sunt propter hominem secundum
eum statum sive vite sive patrie quia solum secundum statum patrie
status perfectus sic perpetuum debuerunt esse perpetua et talia sunt
que regresus hominis melius videntur sicut celum et ignis elementa
illa vero que facta sunt propter hominem secundum statum vie tantum ille status
sit provisorius et vanitatis debuerunt esse corruptibilia et talia
et sunt alia bruta que facta sunt ad supplendam corporis indige-
nciam secundum eum statum quando indiget cibis et alimoniis et
sic concedunt sunt rationes ostendentes quare bestiales esse mor-
tales sunt per ordinem. Ad primum ergo quod primo obicitur de creatura quod
nunc est nichil et cetera. Dicendum quod quod ibi dicitur ad exteriorem inclinationem et
quod ibi ingit quis novit si spiritus filiorum adam et cetera quod dicitur
non novit homo qui ambulat secundum intellectum carnalem quod ei solam
sensualitatem et eius apparet hoc et sapiens novit quod prius attendit quod
et eternam vite dicitur scito quod pro omnibus eis adducet te deus in
iudicium. Ad secundum quod obicitur de libro sapientie dicendum quod loquitur de morte
dampnationis eterne vel de morte temporali in eo enim mors est pena
tale et solum ad rationis capax et sic solum natum est esse
beatum solum natum est esse miserum sic solum natum est per maria
solum natum et punire quod solum ipsum est cui data est indiscreti-
ua inter bonum et malum ut et eorum et si bestia doleat cum
occiditur vel leditur non tamen punitur non enim est capax miserie
solum enim ille est miser qui vel sic se esse miserum vel sentit deus cum
malum habet. Ad tertium quod obicitur quod anima sensibilis hominis et iumenti dicendum
quod non est simile sensibilis enim in homine nominat potentiam et animam rationalem sic
confirmatur sensibilis in brutis nominat formam et substantificam
in illis substantiam et dependens ex illa quia ad esse corrupti illa
corrupta. Ad quartum quod obicitur quod anima sensibilis nobi-
lior omni corpore dicendum quod maior nobilitas et minor non facit ad
maiorem durationem continue magis enim nobilis est et secundum statum
non lapsum homo quam sit lapis cum lapis plus durat in eo
hoc facit suo corruptibile esse et hoc habet anima sensibilis propter hoc quod sen-
ditur et dependens ex corpore composito ex contrariis sicut quo generata
sublimata et non celestis. Ad quintum quod obicitur quod anima sensibilis non sensi-
escit dicendum est quod non est quod non est per se senescit cum ratione est
radicata secundum tamen carnem ratione cuius et habet corrupi et eius ex
conditione sua primaria. Ad sextum quod obicitur quod bruta sunt
inter hominibus dicendum quod tamen venerabile non est non ideo quod esset
laudabile sola autem potentia rationalis et deliberativa in qua consistit ar-
bitrii libertas est in quod cadit laus et vituperium et ideo quod ob
sequium sic magnum et utile non est dignum remuneratione
nec est fecerunt ex arbitrii libertate ideo non decet remunera-
tio quare brutorum et sic patet illud.

Consequenter queritur quod ad sextum articulum de immortalitate ade ex parte
corporis et circa hoc queruntur duo. Primo quod utrum anima non peccante per esum
lignum vite in vita perpetuari. c. IIII

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod sic adam non peccans corpus est
dissolubile potuisset tali ratione adam in statu innocentie
habebat corpus mortale sic magister dicit et augustinus in libro geneseos corruptibile sed
omne corruptibile devenit corruptibile sicut vult philosophus quod omne non esse
generale devenit corruptibile generet ergo corpus ade corruptum similiter
posito quod in statu innocentie permansisset. Item contrarius est tamen pu-
gne et pugna in posito est causa dissolutionis ergo in illo statu in quo
erant contrarii potuit esse dissolutio sed corpus ade est secundum statum innocentie ex contrariis
habebat compositum ergo statu illo manente potuit habere dissolu-
tionem. Item cum ex statu restaurativo competit deperdito sed
corpus ade in statu innocentie competebat restaurativo per sumptionem
nutrimentum ciborum ergo eidem corpori secundum statum innocentie erat deperditio
sed cum et deperditio tamen et consumptio et sic per consumptionem post et
corruptio ergo corpus ade in statu innocentie per statum dissolubile poterat
et corrumpi nulla culpa interveniente. Item cum status est quod adam
non poterat vivere nisi comederet cum haberet corpus animale sed poterat non
comedere ergo poterat absque ullo peccato corpus ei deficere. Si tu di-
cas quod nec peccaret in non comedendo quia tenebatur comedere quod non
simpliciter tenebatur comedere in illa hora quando adam esuriret aut
non si esuriret ergo peccaret cum ipse peccavit si post esuriret
ergo non non indiget cum in bene disposita corporis nec ciborum apperet
at ergo non tenetur tunc comedere nec alias ergo nunc. Item si
adam creatus ex defectu eius potuit peccare ponatur ergo
quod peccasset sed possibile est virum iustum a peccato in indigentia est
quod peccasset sed possibile est... sic abel innocens est a caym ergo possibile
esset adam saltem dormientem ab eo vigilante et iugulatus
interiret nulla culpa sua interveniente. Item in passibilitate est dos
corporum glorificatorum sed corpus ade in statu innocentie glorificatum
non erat ergo in statu illo passibile impassibilitatem non habebat et per
non erat ergo in statu illo mori et mori poterat ergo corpus ade erat
dissolubile anima non peccante et cetera. Contra hoc dicitur et ostenditur. Si homo in
statu innocentie viveret non igitur cum viveret non aqua mergere
non absque aeris suffocaretur non omnia que nocent mortalibus
impedirent ergo cum ipso permanente in statu innocentie corpus eius
non erat dissolubile. Item mors est pena peccati sed omnis pena
condempnata pena autem non ordinatur nisi per culpam nulli ergo pot
inesse nec pena nec mors nec corruptio nisi cum prius inest culpa si
anima non peccante ipso facto fuit dissolubile corpus ade. Item ad hoc
quod debite constituatur ad comparatum inter et eorum aptorum
natura adiungere sed anima ut forma perfectio unita est corpori in pro-
porcionata erat corpori dissolubili et corruptibili non quod corruptio prius cadet ex
parte anime non est nisi culpe ergo impossibile fuit corpus ade dissolubile
et per animam sua culpa fuisset passibilis. Item status innoce-
ntie medius erat inter statum glorie et statum miserie sed in
isto corpus omnino oppositum statu glorie ergo in statu glorie non oppo-
sito corpus omnino in statu innocentie... adam in statu innocentie perfectum
habet dotem status innocentie.
erat corpus est non fuit dissolubile. Item omnis passio est ab agente preva-
lente et predominante sed adam in statu innocentie existente
illi omnia concordarent ei nec obviarent ergo impossibile corpus esse
non autem passioni subiecto ergo corpus est non erat passibile et indissolubile sed
ipso est stante in statu vite aliter ipsum obligari sed ratione omnis
constituit in obviacendo deo et subiciendo aliis creaturis ratione corporis
sine quod est brutis ergo ipsum rationali stante in statu innocentie
et obediente ipso fuit corpus ab eius nutu recedere quod anima sit apparet
esse unita corpori ergo ipso fuit corpus tali statu dissolubile.
Item ad predictorum intelligentiam est notandum quod ubi non pecci licet dici

utrum adam non peccante posset per esum ligni vite in vita perpetuari

q(uod) ut corpus eius dissolueretur [illegible] ante illi ablatum referatur ad actum

i. etiam locutio

ad esse uitae immortalis. quia ad uerbum uel potest declarare hoc quod est immortale ratione actus moriendi, et ratione potentiae. Tunc locutio praecedens uel corpus hominis esset dissolubile, tunc possit dissolui, ipso non perimente dissolui[illegible] gradus, et illud ablatum ab aliquo praesente declarare hoc uerbum possibile uel hoc uerbum dissolui. Si hoc uerbum possit declarare ueritatem, haec locutio est uera: scilicet quod Adam dum existeret in statu innocentiae posset beari ad actum qui est dissolui. Sic locutio falsa est, scilicet quod Adam potest dissolui in statu innocentiae. Et quia simpliciter esset innocens et immortalis sine corruptionis pena, et hoc est impossibile secundum prudentem ordinem diuinae iustitiae, quae nullam inordinationem in uniuerso sustinet. Si ergo pena esset de ordinatione, cum non praecedat culpa et corporis dissolutio non potest esse sine pura et innocenti, esset pena. Iudicans uniuersum cum ordine diuinae iustitiae quod corpus hominis dissolueretur in statu innocentiae, et hoc [illegible] rationes ad hunc [illegible] concedendae et concedendae sunt rationes concludentes.

Ad primum ergo quod primo obicitur quod omne corruptibile de necessitate corrumpitur, dicendum quod philosophus loquitur de illo corruptibili quod regimini non subiacet, sed soli instituto naturali et de necessitate corrumpitur, quia habet causam corruptionis intra se. Corpus autem Adae etsi esset mortale et corruptibile, tamen non subiacebat ex ordine diuinae iustitiae, et non uoluntatis de ordine corporis corrumpere.

Ad secundum quod obicitur quod compositum ex contrariis oportebat corpus ex illa distantia, quod a modo se habent contraria in compositione corporis per statum illa, patet non solum agunt in ad [illegible], sed etiam ad inuicem mutuo agunt et patiuntur non solum in ipsa compositione. Sed tamen in statu innocentiae talia contraria fuerunt et in compositione tam concordiam educta ut illo statu manente mutuo non pugnarent, et ideo per illa compositione corpus dissolui necesse erat.

Ad tertium quod obicitur quod in statu innocentiae in illo corpore fiebat deperditio, dicendum quod licet in illis pateretur etiam corrupi per [illegible]. Et [illegible] patiuntur corrumpi per statum. Sic etiam humidum consumebatur in homine regulatum ab ordine iustitiae prudentiae, ad mittebat deperditionem sicut in homine per statum aetatis in quo erat; sed illud non patiebatur corruptionem et in toto. Sic non fiebat corruptio et deperditio, et fiebat restauratio, et ideo non consequebatur dissolutio.

Ad quartum quod obicitur quod Adam a cibo poterat abstinere, dicendum quod non poterat abstinere comestione quam esset locus temporis; tum quia Deus expresse praeceperat ut comederet de lignis paradisi aliis a ligno scientiae boni et mali; tum etiam quia sciens non praeceptum naturali instituta dictaret quod dictat nullum debere manum sibi inicere; uel per illa obiectio quae obicit de famine, debebat uel famem pateretur et ipsa uel sciebat horam et indigentiam sine uel quod si persisteret abstineret et peccaret. Ad quintum quod obicitur quod potuit occidi innocentem, dicendum quod licet etiam per statum uel lapsus in quo omnis homo in isto peccato omnibus est mortalis debitor, uel per innocentem occidi ab ipso non est de ordine diuinae iustitiae per statum praesentem, in statu autem primo illo quia nulla culpa processerat, ordo diuinae iustitiae talem deordinationem uel punitionem admittere non debebat.

Ad sextum quod obicitur quod impassibilitas est dos corporis glorificati, dicendum quod licet in eo sit quod impassibilitas privatiue talium passionum per omnem statum illa, et impassibilitas corporis Adae non erat in statu declaratum, et ideo perfecta non erat, nec dos dici debebat.

Secundo quaeritur utrum Adam peccante corpus eius posset perpetuari per esum ligni uitae. Et quod sic uidetur primo per [illegible]: Genesis III: ne forte sumat de ligno uitae et uiuat in aeternum.

i. aliter sine statu uitae [illegible] statu [illegible] lapsus [illegible]

Si dictum est de Adam post peccatum, ergo si post peccatum sumpsisset de ligno uitae, corpus eius perpetuum fuisset. Item, hoc ipsum uidetur per Bedam de Sancto Victore, qui de Adam agit sic: homines autem per eum corrupti per peccatum percorrupti, sed tamen modo per esum ligni uitae poterit suscitari. Item, hoc probatur per experimentum euidenter: in herbis sicut dicit glossa, et aucthoritas sanctorum in paradiso conseruabatur per esum ligni uitae usque ad aduentum. Sed quia rationes ad idem conseruari perhibent eadem ratione et deinceps ergo per eius rationem corpus Adae.

Item, non fuit maioris efficaciae lignum scientiae boni et mali ad corpus perdendum quam lignum uitae ad conseruandum. Sed per esum illius ligni corpus hominis factum est dissolubile; ergo pari ratione per esum alterius ligni poterit corpus corruptibile solidari et perpetuari. Sicut esus alterius ligni comestio corpus tantum fecit solidum et reddidit dissolubile et infirmum.

Item, post peccatum sicut ante hominis uiget fomes uitae dispositae ad perpetuam uitam, immo et immortale. Ergo lignum uitae corporale sic se habebat ad corpus conseruandum sicut lignum uitae spirituale se habet ad spiritum. Ergo si homo permansisset et de ligno uitae gustasset, quod corpus eius esset semper indissolubile.

Item, homo bene complexionatus, si non habet impedimentum extrinsecum, uidetur potius ad consumptionem humidi radicalis. Sed ergo illud humidum possit restaurari, per hoc corpus eius in perpetuum incorruptum seruari. Sed ergo illud lignum uitae sicut dicunt doctores habebat uim restaurandi humidum radicale, uidetur quod si homo de illo comedisset quod corpus eius in aeternum possit durare etiam post commissionem culpae.

Sed contra: Romanos VI: stipendia peccati mors. Ergo si post peccatum homo peccauit, necesse fuit ipsum peccasse, necesse fuit mori. Ergo necesse fuit corpus eius dissolui. Ergo non poterat corpus eius perpetuari per esum alicuius ligni.

Item, sententia data est Genesis III: quacumque die comederitis, et cetera. Si ergo illa sententia illa iterum data potuit firmare, quod si homo comederet de ligno uitae necesse erat ipsum mori et corpus eius resolui, et hoc ipse dicit alibi: terra es in puluerem reuerteris, et cetera. Item, homo per peccatum similis factus est iumentis insipientibus. Sed iumenta si comederent de ligno uitae non propter hoc corpus eorum fierent indissolubilia. Ergo similiter quod ad conditionem mortalitatis iumentis similis factus est per culpam; et si de ligno uitae comederet, corpus eius dissolui necesse esset.

Item, non minus est de mortali immortale facere quam de mortuo uiuum. Sed mortuum suscitare hoc est uirtutis solius Dei et uirtutis infinitae. Ergo corpus dissolubile ad indissolubile reducere hoc est solius uirtutis diuinae. Ergo si homo post peccatum de illo ligno comedisset, corpus eius non dissolui esset necesse.

Item, dicendum quod eadem lege qua diuina iustitia non patitur innocentem puniri et mori, non patitur et malum remanere impunitum. Et ideo diuinum decretum fuit ut si homo mandatum uiolaret, homo Deum contemnendo peccaret et ipsi auctori suo inobediens existeret; sic certus diuinae iustitiae et sic non ab Adam recesserat. Sic anima in uita corpus desereret et dissoluitur in suam originem; sed superius erat redderet et quod diuinum decretum erat inuiolabile. Hinc est quod post peccatum homo peccauit, quamuis de ligno uitae esset, corpus eius non fieret indissolubile, et quod mortem posset euadere. Et concedendae sunt rationes hoc ostendentes.

Ad primum quod primo obicitur in contrarium de textu, dicendum quod expositores non dicunt quod uiueret interminabiliter, sed uiueret quandam diuturnitatem, quod saepe consueuit loqui scriptura. Quamuis enim lignum uitae corpus non possit perpetuare, poterat tamen Adam uitam ipsius adiuuare et uigorare ut diutius uiueret; et per hoc patet.

Item, ad duo sequentia patet ad uerbum recurrendi et ad primum quod obicitur de en

Utrum Adam peccante corpus eius possit perpetuari per esum ligni uitae

och et helya. unde non concludit vite eternalitatem sed solum quandam diuturnitatem. Quam (?) et si lignum vite per se homo lapso conferret per se diuturnitatem collatam virtute non tamen poterat eternum conservare, quia divinum defectum in finitate non poterat corpus hominis peccatis adhuc percipere habile non erat et illud lignum in solo se eo quod dispositionem habebat ad eius effectum efficaciam haberet.

Ad id quod obicitur possibile de ligno scientie boni et mali, dicendum quod id possibile dicitur dupliciter: primo quia lignum scientie boni et mali non fecit corpus illa esse dissolubile, sed solum hominis culpa et pena sequens [illegible]. Quia corpus Ade antequam peccaret non habebat necessitatem ad putrefaciendum nec necessitatem ad corrumpendum, sed post peccatum incurrit corpus eius sumptum sine necessitate moriendi. Et ideo per esum ligni vite non poterat conservari.

Ad id quod obicitur de conversione spiritus ad fontem vite spiritualem etc. dicendum quod id possibile dicitur dupliciter: primo quidem quia non facilis introitus et reditus quia non [illegible] fons vite spiritualis [illegible] potius corporis est sed quam quod id lignum esset sic corporis et non sed quod [illegible] ipso tenente et innificiat quam quod lignum vite restitueret et consolidaret corporis calorem [illegible] primitus.

Ad id quod obicitur quod lignum vite restauraret humidum radicale, dicendum quod etsi per suum esum sufficienter restauraretur humidum in corpore hominis [illegible] in statu innocentie numquam tamen in statu non lapso sic restauraretur quin spiritualia deperdita fieret et quia [illegible] conservaret non tamen aliud humidum radicale deficeret et corpus ad dissolutionem perveniret.

Consequenter queritur de immortalitate primi hominis quantum ad conceptum circa hoc queruntur duo. Primo quidem utrum illa immortalitas in esse homini actu vel agnitum (?). Secundo queritur utrum illa immortalitas esset eadem per essentiam cum immortalitate glorie.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum illa immortalitas esset actu vel agnitum. Et quod actu videtur. Id est ubi nihil est quod [illegible] nati sunt. Sed homo cum illa immortalitate productus est et illa immortalitas data est homini a sua conditione ergo fuit ei [illegible] actu.

Item mors non poterat inesse homini nisi per eam culpa sicut [illegible]. Sed culpa non poterat homini inesse nisi deordinatione [illegible]; ergo mors [illegible] homini immortalitas inerat ei primum.

Item per hoc erat homo immortalis quod erat innocens. Sed innocens erat ex conditione sed [illegible] quia nullam haberet [illegible] non tamen haberet innocentiam ergo immortalitas erat ex ui conditione non ex beneficio gratie.

Item immortalitas a [illegible] consistit in continua coniunctione anime et corporis. Continua autem coniunctio anime et corporis est per continuum appetitum quo corpus unitur ad animam. Sed anima habet continuum appetitum ad corpus et corpus primum absque gratia ergo immortalitas inerat homini primum.

Item id est per quod dicitur vel esset et per quod est conservatur. Sed anima rationalis [illegible] primum immortalitatem et incorruptibilitatem corpori dabat unde et complementum ergo ipsi corpori suum [illegible] esse uel [illegible] continuabat. Sed a quo [illegible] et continuatio ab eo est immortalitas perpetuatio ergo etc.

Item ubi homini conveniens esset [illegible] apponitur. Sed homo per esum ligni vite et aliorum lignorum paradisi vitam suam poterat perpetuare. Sicut dicit Augustinus et magister ergo [illegible] quod homini perpetuatio inerat homini primum.

Sed contra. Sed contra [illegible]. In libro Genesis [illegible] et homo immortalis [illegible] at ei de ligno vite ut de [illegible] mors erat conditio [illegible] immortalis [illegible] conditoris et [illegible] ipse Augustinus exponit dicens quod [illegible] sicut filiis Israel quod in [illegible] annis vestimenta eorum non [illegible] sed [illegible] sunt Ade ut non moreretur.

Item super illud Luce x: "expoliaverunt eum et plagis impositis" etc. Glossa exponit [illegible] hominem quod dicit expoliatum fuisse gratuitis et vulneratum naturalibus, sed [illegible] immortalitas non fuit vulnerata sed simpliciter ablata ipsi homini per culpam quod non meruit ei [illegible] sed a gratia. Hoc [illegible] [illegible] naturales non delinquentes sed per [illegible] [illegible] [illegible] erat homini actu non ui quod debuit eum relinquere per [illegible] quod si eam amisit per [illegible].

Item ipso est duo oppo[sita]: in esse eius [illegible] primum magis et primum [illegible] [illegible] quod non inclinat ad opposita. Sed homo per [illegible] sua poterat mori, ergo autem immortalitas non erat actu si erat non erat per [illegible] sed per gratiam solum.

Item corpus Ade primum [illegible] erat nobilis complexionis ergo mollis [illegible] carnes habebat sed [illegible] molle cedit duro et per [illegible] corpus Ade mutilari poterat et secari. Ergo primum Adam non erat immortalis.

Item igitur [illegible] consistit corporis ex elementis [illegible] consistunt et corpus Ade primum indiget aspiratione et respiratione ergo si homo caderet in aquam vel in ignem et non moreretur. Si non esset [illegible] [illegible] sed per [illegible] vel [illegible] non ergo esset actu sed potius ex gratia.

Responsio. Dicendum quod sicut dicit magister multi esse [illegible] contraria sunt opiniones. Quidam enim volunt dicere quod immortalitas primi hominis esset actu. Quidam vero quod esset agnitum. Unde in istarum opinionum [illegible] efficaciter [illegible] movente [illegible] ad [illegible] plus una [illegible] quam alia. Sicut enim cum dicitur homo est [illegible] duo tamen queruntur [illegible] et dispositio [illegible] cum dicitur homo est immortalis [illegible] sic homo quidam in potentia [illegible] primum Adam [illegible] per gratiam sicut in opposito per [illegible] hoc quod est [illegible] apertitudine sic in homine primum homo enim a sua [illegible] habet aptitudinem [illegible] [illegible] quod [illegible] sufficientem per quod aliquis perveniret ad [illegible] sufficientem [illegible] actum. Sic in homine primum sed per gratiam per quam sufficienter disponitur ad gloriam. Non tamen illa potentia sufficiens ut [illegible] sic [illegible] immortalitas ad statum innocentie dici poterit homo per [illegible] immortalis et per gratiam quia [illegible] habebat aptitudinem sed agnitum habebat complementum.

Et hec patet sicut plures potest enim mors homini contingere autem per elementorum pugnam et dissolutionem autem per humidi consumptionem autem per exteriorem lesionem. Immortalitas ergo dicitur per [illegible] [illegible] [illegible] modi moriendi [illegible] ad actum et potentiam [illegible] quod [illegible] immortalis [illegible] ad actum non solum in homine [illegible] quod [illegible] immortalitas [illegible] poterint non mori. Et [illegible] genere moriendi habebant enim aptitudinem evadendi. Et [illegible] genere mortis per id quod habebant autem [illegible] corpus valde bene erat complexionatum et anima de se incorruptibilis erat que illud corpus regebat et conservabat [illegible] ydoneum erat per [illegible] homo ex hiis continue [illegible] deficeret per elementorum pugnam. Sed tamen id non sufficiebat hoc enim [illegible] possit [illegible] peccatum [illegible] facere si poneretur in ossibus corporis et non datum fuit illa autem donum gratie per quod possit corpus perfecte et [illegible] agere [illegible] [illegible] quandam amicitiam et [illegible] et [illegible] quod [illegible] vellet suo actori [illegible] [illegible]. Et hanc donum gratie vocat Augustinus iusticiam originalem et sic [illegible] quod quantum ad immortalitatem [illegible] primum genus moriendi aptitudinem habebat autem sed complementum agnitum.

Et quantum ad [illegible] genus moriendi quod est per humidi consumptionem [illegible] [illegible] potius [illegible] erat ad conveniendum alimentum sufficiens et illa efficaciter habebat virtutem ad [illegible] [illegible] et hoc [illegible] ydoneum erat ut conservaretur in eo [illegible] [illegible] [illegible] humidum sed quod humidum radicale paulatim consumitur non potest [illegible] per [illegible] alimentum. Ideo data est ultimus [illegible] [illegible] ligno quod dicitur lignum vite per cuius sumptionem repararetur humidum radicale et hoc quod non fuit ex conditione [illegible] sed ex beneficio conditoris. Sic autem dicitur [illegible] ad tertium genus quod Adam sic pervenit [illegible] lesionem. Adam enim [illegible] aptus erat ad repellendum nocivam sapiens et diligens ad providendum. Non habuit nocivam exteriorem [illegible] non ydoneitatem habebat ut per nullam lesionem incurreret mortem non [illegible] quod bestie et alia sunt que nocere possent ipsi [illegible] non

Utrum illa immortalitas esset actu vel agnitum

ledent n' in sompno n' in uigilia. hoc nō erat an' g(ratiam) adi
n(eccessari)a p(ro) sp(irit)ali p(ro)uiden(tia) q(ue) t(ame)n custodiebat ut sub pedibz ei(us)
omnia subiacerent ut n' cuperet ip(su)m offendere et si cuperet n'
naleret et sic p(atet) q(uod) i(m)mortalitas q(ue) fuit i(n) statu i(n)nocen(tie) q(uantum) ad a
pticu(lar)e fuit an' g(rati)am ad co(m)plementum fuit et p(ro)p(ter) hoc p(er) mag(istrum)
p(re)te(r)p(osi)tum. Contra. Ad ob(iecta) r(ati)ones n' [illegible] q(uod) nō fuit si(m)
pl(icite)r a n' co(n)cedende sunt q(uia) n' concludunt. Ad p(rimu)m q(uo)d
ob(icitur) q(uod) fuit an' q(uia) fuit ei innata. d(icendum) q(uod) nō o(mn)e q(uod) i(n)e(st) homini
a p(ri)n(cipi)o sue natiuitatis [illegible] extendat [illegible] [illegible]
n' bona g(rati)e data [illegible] cu(m) n' sic plan(um) [illegible]
id nō [illegible]. Ad s(ecundu)m quod ob(icitur) q(uod) mors nō poterat i(n)uenire
n' p(ro)pria c(ul)pa. d(icendum) q(uod) hoc nō erat sol(um) [illegible] [illegible]
[illegible] g(rati)e q(ue) erat ei superaddita q(uia) n' orig(inal)i iusti(tia) fuit
erat n' i(m)mortale [illegible] ad hu(n)c nō poterat p(er)dere n' p(e)cc(a)n(do)
id(e)o mors nō poterat i(n)uenire n' p(e)cc(a)n(d)o. Ad s(ecundu)m q(uo)d
q(uod) i(n)nocen(tia) erat an' g(rati)am ergo [illegible] i(m)mortalis. d(icendum) q(uod) i(n)nocen(tia)
dupl(icite)r pot(est) dici. vno m(odo) p(ro) p(ri)uatione q(ue) p(ri)uat culpam. a(lio)
m(odo) p(ro)ut q(ue) pon(it) iustitiam originalem. Innocen(tia) erat nō causa
i(m)mortalitatis [illegible] q(uod) dic(it) p(ri)uatione(m) [illegible] s(ed) quod portat origi(na)le
iusti(ti)am [illegible] erat i(n) a(n)i(m)a. [illegible] corporis [illegible]. Ad
[illegible] q(uod) ob(icitur) q(uod) continuatio uite [illegible] anime [illegible] d(icendum)
q(uod) ad continuationem uite nō sufficit appetit(us) sic ad b(ea)titudi
ne(m) nō sufficit appetere b(ea)titudi(n)em. s(ed) [illegible] [illegible]
ad sufficiens appetitum [illegible] appetio [illegible]
re nō [illegible] hominu(m). s(ed) [illegible] nō [illegible] i(m)mortalitas
[illegible] nō [illegible] q(uod) [illegible] sit continuat(io) appetit(us) q(uod) [illegible] sit contin
uatio i(m)mortalitatis. Et p(er) hoc p(atet) [illegible] ad a(liu)d q(uod) ob(icitur) q(uod) ab eade(m)
e(st) [illegible] [illegible] [illegible] d(icendum) q(uod) [illegible] id [illegible] de conseruatione
q(ue) ad [illegible] nō [illegible] de p(er)petuatione. [illegible] sic q(ui)
dare [illegible] nō [illegible] p(er)petuare. Ad [illegible] q(uod) ultimo ob(icitur)
q(uod) p(er) esum ligni uite et aliorum lignorum poterat i(n) ee(ss)e
conuari. d(icendum) quod uita nō erat [illegible] immo [illegible] erat
[illegible] [illegible] p(er) regi(mi)n(e) et p(ro) [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] g(rati)a. [illegible] q(uod) lignu(m) uite talis effectum h(ab)ebat
[illegible] do(nu)m erat d(e)i [illegible] tanto t(em)p(o)re [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] poterant [illegible] ob [illegible] et sic p(atet) [illegible].

Sed que(ritur) ut(rum) eadem i(m)mortalitas i(n)nocen(tie) p(er)manens i(n) [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] q(uod) p(er)didimus i(n) adam. [illegible] illa i(m)mortalitas [illegible] [illegible] p(er)dedi(mus)
[illegible] recuperam(us) s(ed) illa i(m)mortalitas q(uam) recuperam(us) [illegible] e(st) i(m)mortalitas
gloriosa [illegible]. Item p(ro)p(ter) m(odum) disposita e(st) [illegible] p(er) [illegible] [illegible]
se ip(s)a [illegible]. [illegible] i(m)mortalitas i(n)nocen(tie) et i(m)mortalitas glorie
sic se h(ab)ent sic p(ro)p(ter) [illegible] [illegible] disposita dispositione q(ue) [illegible]
erat [illegible] statu i(n)nocen(tie) poterat mori et nō mori. [illegible] statu
glorie [illegible] h(ab)et n' mori. [illegible]. Item [illegible] [illegible] continuat
[illegible] continuatum e(st) [illegible] p(er) [illegible] [illegible] [illegible] r(ati)one i(m)mo
[illegible] s(ed) sic se h(ab)et [illegible] i(m)mortalitas [illegible] [illegible]. Item maior
[illegible] i(n) statu i(n)nocen(tie) nō e(st) q(uam) [illegible] i(n) statu m(ise)rie q(uia)
nō e(st) p(er) [illegible] data noua p(ro)p(ter) n' ablata [illegible] r(ati)one i(n) statu
i(n)nocen(tie) et i(n) statu glorie nō e(st) [illegible] i(m)mortalitas. Item [illegible]
[illegible] [illegible] ad i(m)mortalitate(m) [illegible] [illegible] nobis i(m)mo
[illegible] [illegible] [illegible] cu(m) i(m)mortalitas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] illa i(m)mortalitas nō [illegible]. s(ed) nō sunt [illegible]
[illegible] [illegible] i(m)mortalitas [illegible] [illegible] i(m)mortalitas i(n)nocen(tie) et i(m)mortalitas
glorie nō differunt. Contra q(uia) [illegible] [illegible] [illegible] differens
p(er) [illegible] e(st) differens p(er) [illegible]. s(ed) i(m)mortalitas i(n) statu i(n)nocen(tie) et illa

tu [illegible]

h(ab)ent [illegible] [illegible] [illegible] differens p(er) [illegible]. q(uia) illa e(st) [illegible] [illegible] e(st)
a g(rati)a [illegible] data. [illegible] differunt p(er) [illegible]. Item nō e(st) [illegible]
ab eo [illegible]. s(ed) [illegible] e(st) ab i(m)mortalitate i(n)nocen(tie) ad i(m)
mortalitatem glorie. [illegible] illa i(m)mortalitas [illegible] nō sunt eadem. Item q(ue) op
posita sunt diuisa [illegible] sunt diuisa. s(ed) i(m)mortalitas status in
nocen(tie) nō opp(on)itur mortalitati cu(m) [illegible] [illegible] adam [illegible]
i(m)mortalis erat et i(m)mortalis. s(ed) i(m)mortalitas glorie opp(on)itur illi [illegible] nō
e(st) eadem cu(m) illa i(m)mortalitate. Item [illegible] uita ade erat [illegible] et
continua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
erat [illegible] q(uia) ad [illegible] [illegible] nō h(ab)ent [illegible]
[illegible]. s(ed) p(ro)p(ter) opp(ositi)o(ne)m et [illegible] [illegible] i(m)mortalitas nō dicitur
solu(m) [illegible]. s(ed) p(ro)p(ter) [illegible] uite [illegible] statum [illegible]
[illegible] q(uod) i(m)mortalitas sit [illegible] [illegible]. Item hoc [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. alia e(st) i(m)mortalitas q(uam) amisim(us) [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q(uod) [illegible] sic i(m)mortalitas [illegible]
et alia [illegible]. [illegible] ad [illegible] [illegible] nō e(st) [illegible]
sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] q(uod) e(st) i(m)mortalis et eius q(uod) e(st) i(m)mortalitas i(m)mortale [illegible]
d(icitu)r q(uod) e(st) capax [illegible] [illegible] potens n' mori. i(m)mortalis [illegible]
[illegible] quod p(ro)p(ter) [illegible] [illegible] ad nō mori [illegible] p(ro)p(ter) ad n' mo
riendum nō e(st) ad [illegible] p(ro)p(ter) a(n)i(m)e [illegible] [illegible] corporis
[illegible] deficiat [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] p(ro)p(ter) [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i(n) statu i(n)nocen(tie) h(om)o poterat p(e)c
care et nō peccare. sic [illegible] poterat cor(pus) [illegible] et nō [illegible]
[illegible] et h(om)o poterat mori et nō mori q(uia) i(n) statu glorie [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] e(st) a(n)i(m)a cor(poris) de [illegible]
i(n) statu m(ise)rie [illegible] [illegible] peccare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sua origine. id(e)o [illegible] e(st) a(n)i(m)a cor(poris) uita [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i(n) statu i(n)nocen(tie) et
glorie e(st) eadem p(er) [illegible] differens sol(um) [illegible] statum et dispo
[illegible] [illegible] sic illa [illegible] [illegible] [illegible] cor(poris) [illegible] i(m)
mortalitas p(er) [illegible] e(st) eadem differens sola [illegible] dispositione
et id(e)o cu(m) [illegible] [illegible] i(m)mortalitas i(n)nocen(tie) et glorie [illegible] [illegible] et [illegible]
e(st) eadem. Vnde [illegible] quod eadem e(st) [illegible] ad [illegible]. s(ed) [illegible]
ad dispositionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] e(st). s(ed) [illegible]
[illegible] [illegible] sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. s(ed) [illegible] [illegible]
cedende sunt r(ati)ones [illegible] q(uod) [illegible] i(m)mortalitas [illegible] p(er) [illegible]
e(ss)e [illegible]. Ad r(ati)ones ad opp(ositu)m facile e(st) responde
re. ad p(rimu)m q(uod) p(ri)mo ob(icitur) q(uod) [illegible] [illegible] [illegible] i(m)mortalitas. et [illegible]
[illegible] plana e(st). [illegible] q(uod) [illegible] [illegible] p(ro)p(ter) [illegible] [illegible] [illegible]
sic [illegible] [illegible] disposita [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] glia. Ad [illegible]
q(uod) ob(icitur) q(uod) nō e(st) transitus ab eo(dem) [illegible]. d(icendum) q(uod) transit(us) ab h(ac)
i(m)mortalitate ad illa(m) e(st) p(er) [illegible] statuum q(ue) e(st) transitus a(b)
statu i(n) statum [illegible] q(uod) sic [illegible] a statu [illegible] ad statum
p(er) [illegible] nō [illegible] [illegible]. s(ed) [illegible] [illegible] [illegible]. sic [illegible] [illegible]
[illegible]. Ad [illegible] q(uod) ob(icitur) q(uod) h(ab)ent diuersa opp(osit)a. d(icendum) q(uod) illa diuersitas
opp(ositi)o(n)is uenit ex r(ati)one superaddite dispositionis sic [illegible] de
libertate arbitrii q(ue) e(st) libertas a coactione et a culpa [illegible]
[illegible] libertas [illegible] a culpa superadditur [illegible] dispositionem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] superadditur dispositionem [illegible] [illegible] i(n)nocen(tie) [illegible]
r(ati)one [illegible] dispositionum h(ab)ent [illegible] opp(osit)a diuersa sic et i(m)mortalitas glorie
superaddit [illegible] i(m)mortalitati i(n)nocen(tie) sic [illegible] q(ue) e(st) [illegible]
dispositionem q(ue) e(st) [illegible]. Ad [illegible] q(uod) ob(icitur) i(m)mortalitas [illegible] [illegible]
uite [illegible] [illegible]. d(icendum) q(uod) [illegible] e(st) s(ed) nō [illegible] immo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sic [illegible] e(st) [illegible] [illegible] illa nō cogit ad [illegible]
[illegible] adam [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] q(uod) sic [illegible] [illegible] [illegible]

Vtrum eadem immortalitas innocentie sit p(er) [illegible] ad i(m)mortalitate(m) glorie [illegible] [illegible]

intellectus, sed esse deinde quod esse aliud et aliud: ad intellectum alia et alia non quod ad ipsam positionem quod prius importat ipsum immortalis. Sed quod ad dispositionem superadditam. Et sic patet responsio ad questionem. Circa partem illam quaedam dubitationes esse videntur, et primo de hoc quod dicit: *In primo statu fuit corpus hominis animale.* Animale enim denominatur ab anima, quoniam omne corpus habens animam potest dici animale. Sed corpus gloriosum est huiusmodi, ergo animale dici potest, quod tamen contradicitur animale contra spirituale. Si tu dicas quod anima nominat vitam carnalem, sicut dicitur Io. XII: qui amat animam suam perdet eam, sed talis modus vivendi est reprobabilis, ergo ut patet tale corpus non competet statui innocentie. Circa dictum: quod non gravius alimentum apponebatur ei, quod propter sui impletionem vel ingestionem non addit non spirituale vel animale, sicut alimentum apponitur bestiis, et dicuntur bestie esse alia sicut animale dictum ab anima, apparet quoddam huius, quae habent animam cibativam, et non volunt autem appellare corpus animale, id est corpus alimonie egens, et primo modo additum est dictum quod animale venit ab anima, et patet responsio ad obiecta. Secundo modo posito dicitur [illegible] quod animale veniret ad hoc quod est alimentum, et cum alimentum apponitur bestiis, dicetur corpus animale, id est bestiis simile. Erat enim Adam in sua conditione quodammodo consimilis bestiis in hoc quod indigebat refici cibis, quod ad nutrimentum non erat in honore et bestiis dissimilis. Sed quia cum in honore esset non intellexit, immo peccavit, immo comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis, ut non solum ipse et eius posteri bestiis essent similes indigentia ciborum, sed etiam in bestialitate et appetitu morum [illegible] patet propter quod dicitur Adam fuisse corpus animale, et quomodo dicitur spiritualis. Item queritur de hoc quod dicitur quod *habebat corpus mortale et immortale*, cum enim mortale et immortale sint opposita, videtur quod duo opposita simul et semel inessent eidem. Item alibi contra distinctionem dicit per mortale et immortale sicut per tonale et irrationale: sed sicut impossibile est aliquid similiter et semel esse rationale et irrationale, impossibile est ergo mortale et immortale. Circa dictum quod immortale dupliciter dicitur: uno modo per hoc quod privatur actu et appetitu mortis, et sic dicitur immortale quod non est potius mori, et hoc modo dicitur oppositum ei quod est mortale, et ideo impossibile est quod privatur actu solum et tunc dicitur actu immortale, id est potens non mori, et hic immortale et mortale non habent oppositionem, quia non sunt privative tonales et ille que tonalibus subiciuntur sunt ad oppositionem, et non licet actus sint oppositi, potentie tamen non sunt opposite. Et sic patet responsio ad illa obiecta. Procedunt enim secundum quod immortale privat potentiam et actum. Obicias quod potentie distinguuntur per actus, ergo si actus sunt oppositi et potentie similiter. Et dicendum quod hic locum in potentiis non habet, sed in illis potentiis, licet si in aliis potentiis cuius locus habet intelligi de actu qui complectitur potentiam totam, cum autem quod non est ad oppositum, nulli illorum actuum potentiam totam non complectitur. Item queritur de hoc quod dicit: *Quod post peccatum corpus factum est mortuum.* Mortuum enim et vivum opponuntur privative, ergo si vivebat, sed corpus Ade post peccatum vivebat, ergo non mortuum erat. Si tu dicas quod licet esset denique generaliter mortuum, erat tamen aliquo modo vivum, propter rationem cum haberet necessitatem ad putrefactionem, debet dici corpus Ade esse putrefactum. Circa dictum quod sicut dicit Augustinus in XIII libro de Civitate Dei mortuum potest esse non propter quod est peccatum, sicut significat mortem intulisse quae est peccati pena, et non dicitur esse aliquis mortuus in quo mors prius fuit, sed aliquid quod est in sic denominatur aliquid non solum a morte quae infuit, sed etiam a morte quae inerit, sicut dicimus album ab albedine quam habet, et quemadmodum mors non dicitur quamvis tendencia ad non esse et continue ad non esse tendens post lapsum habet esse, quod continue est in morte et non continue potest dici mortuus. Non dicit apostolus quod corpus mortuum est propter peccatum. Circa solutionem quod ob mortuum et vivum opponitur, dicendum quod non est per quod mortuum simpliciter, sed per quod dicit actualem separationem sui cum corruptibilis. Quantum autem dicit ordinem ad illud, tunc non oppositio esse intelligitur, ratione eius ad quod coordinatur quod ordinatur ad oppositum intueri, sic simul esse cum vita presenti, et non significat per peccatum, sed in ipso mori est, cum moriens non intelligit [illegible], precipue propter peccatum sicut dicit Augustinus. Item queritur de hoc quod dicit: *Fundetur homo de ligno vite, quod perfecte immortalitatis fuit cibi alimenta ultra requiret.* Contra: lignum quod est incorruptibile non potest dare incorruptionem, sed fructus illius ligni vite erat corruptibilis, aliter non posset manducari et digeri; ergo non poterat homo per se perfectionem immortalitatis. Item autem ille fructus convertebatur in corpus humanum aut non; si non, ergo non reficiebat nec significabat; si sic, ergo erat eiusdem naturae cum carne reliqua; ergo in quantum immortalitatem conservare non poterat. Circa dictum quod lignum vite dicitur ab Augustino posse conservare perfectionem immortalitatis, non tamen propria virtute posset corpus hominis facere incorruptibile, cum hoc sit soli possibile divine. Sed quod virtute sibi data habebat ad hanc dispositionem a divina virtute illi ligno tanquam sacramento, ut adesset quod immortalitatem perficeret. Et quod lignum vite huiusmodi posset habere virtutem in adiumentum immortalitatis, dicendum sicut patet in multis similibus: multa enim sunt aromata et unguenta et balsamum quae corpus humanum in putrefactione conservant et non ratione divine virtutis assumuntur, dicente corpus illud immortale possibile similiter habent in tactu aliquo conservare, quae tamen non operantur, sed divina virtus ipsis assumitur, sic intelligendum est cum lignum vite esset primis hominibus in sacramentum, sicut dicit Augustinus. Et cetera.

Post hec videndum est si primi parentes etc. Hic agit magister de propagatione immortalitatis. In hac parte agit de propagatione secundum ultimum aliquid quod in hoc redit, sine est quod de generatione in diversis. Hic agit de generatione spirituali et corporali propter filiorum propagationem dicitur. Et prima in partes: in prima declarat quomodo primi parentes filios procreassent; in secunda declarat quales filii nascerentur, vel quomodo quales sint procreassent etc. In secunda explicat quod predicata sunt et talis erit. *Hominis institutio cum peccatum* etc. Prima pars habet duas: in prima declarat de modo generationis; in secunda de tempore translationis, vel de iis quae transferent etc. Similiter secunda pars prima habet duas: in prima declarat quales nascerentur filii quoad corpus; in secunda quales nascerentur quoad animam. Licet et tale de corpore humano non sit stabile, reddit aliter per eum sermonem etiam manifestata sunt in libro.

Ad intelligentiam huius partis quaeritur de propagatione liberorum in statu innocentie quaedam incidunt dubia. Et primo quaeritur utrum in statu innocentie fuisset sexuum commixtio. Secundo utrum in illa commixtione esset seminis decisio. Tertio utrum in illa seminis decisione esset delectationis intensio. Quarto quaeritur utrum in illa commixtione esset integritas incorruptio. Quinto quaeritur utrum omnium coitu esset prolis generatio. Sexto quaeritur utrum ibi esset per genitorum masculorum et feminarum multiplicatio.

Circa primum sic procedit: et ostenditur quod si homo stetisset, fuisset sexuum commixtio. Primo per tertium Genesis: faciamus ei adiutorium simile sibi. Sed vir non indigebat adiutorio mulieris nisi ad actum generationis, secundum potentiam similem generare. Item sic arguitur secundum rationem. Item Augustinus XIV de Civitate Dei: qui dicunt non coituros nec generaturos homines si non peccassent, quid aliud dicunt nisi propter peccatum hominum necessarium fuisse? Sed si hoc est, videtur ponere etiam si homo non peccasset non tamen propter commixtionem sexuum generaret.

[margin, left:] [illegible]

[margin, left:] [illegible]

[margin, right:] [illegible]

[margin, right:] [illegible]

[margin, right:] commixtio

[bottom margin:] Utrum in statu innocentie fuisset sexuum commixtio

Item distinctio sexuum non est nisi propter generationem. sed in primaria sui conditione distincti fuerunt in humana specie sicut alius. ergo si sexus distincti ad unum effectum non accrevit nisi commiscerentur. videtur quod si homo stetisset vir et mulier commixti essent. Item vir habuit vim generativam. sed planum est quod plenam [illegible] recipere non poterat cum non haberet locum in quo fetus vegetaretur. si [illegible] ergo [illegible]. Sed contra quod ad hoc quod generaret oportet eum cum muliere commisceri et convenire. secundum Augustinum de bono coniugali nuptie non essent nisi mortalitas esset. potuit autem hoc dari esse quod ad commixtionem sexuum. si ergo manente statu innocentie homo non poterat stare mori. ergo nec mulieri poterat commisceri. Item damascenus. poterat deus generare hoc absque generatione et lapsu si homo mandatum servasset. ubi ita ergo non quod si homo stetisset quod vir mulieri commisceretur non haberet nisi filium per carnem. Item ad hoc data est vis generativa ut quae non habet continuari in se conservetur in suo simili. sed homo stante in perpetuum continuari posset. ergo non videtur quod homo generaret. Item commixtio sexuum est opus carnis. sed perfectis cum generet spiritualis erat homo operibus carnis non impeditur aliquid contemplatione. ergo [illegible] quod in statu illo haberent sexum commixtionem. Responsio. dicendum quod in statu innocentie absque dubio homo haberet generationem. et hoc attestatur auctoritas scripture et iudicium rationis. dicit enim libro in statu innocentie sicut scriptum est Gen. I. crescite et multiplicamini et replete terram. et alius textus dicit mulierem in adiutorium viri esse factam. Ratio etiam hoc consonat quod dicitur [illegible] audi [illegible] ... ad complementum [illegible] et perfectionem [illegible] et quia in statu innocentie non peccaret quam in statu vie. ergo si homo stetisset [illegible] sumatur [illegible] fundamentum esset. ponendum est quod homo in statu innocentie generare potuit [illegible] quod non per se vir nec mulier per se sufficeret ad generandum. ideo per commixtionem fieret commixtio unius ad alterum [illegible] auxilium [illegible] plus ad multiplicationem generis humani. et ideo concedende sunt rationes ostendentes quod si homo stetisset esset generatio et sexuum commixtio. Ad primum autem quod obicitur in contrarium de verbo Augustini de bono coniugali dicendum quod nomine nuptiarum intelligit [illegible] mortalitatis. sed mortalitas generalis [illegible] alia in qua sola potest fieri generatio. quia nec sola potest fieri decisio et restauratio. et hec intelligitur esse potuit in statu innocentie quamvis non in statu glorie ideo patet primum. Ad quod obicitur de verbo damasceni dicendum quod damascenus non vult dicere quod non esset generatio si homo stetisset. sed quod non esset per eundem modum per quem est modo. scilicet cum libidine et feditate. sed non dicit quod deus faceret. sed quid facere posset. Ad secundum quod obicitur quod ideo data est vis generativa quod perpetuum non corruptibilia. dicendum quod illa non est ratio tota. ideo ratio [illegible] ut [illegible] fidem quod ignoraverunt philosophi est propter multiplicationem [illegible] electorum quam deus sic disposuit facere succedentes [illegible] eorum per generationem multiplicare sic sint [illegible] videlicet propter divine generationis manifestationem [illegible] propter hominis maiorem conditionem. ut [illegible] se diligerent [illegible] universi decore et perfectionem quod non solum modo attenditur secundum esse permanens in uno [illegible] decursus autem in rebus variabilibus debet esse secundum ordinem [illegible] ex agentia ad res corporales [illegible]. Ad quod obicitur quod commixtio sexuum est opus carnale dicendum quod caro in homine sonat vitium. sicut Gen. VI. caro concupiscit adversus spiritum. aliquando in caro dicitur natura sicut Eph. V. nemo carnem suam odio habuit. et sic carnale dicitur dupliciter. vel actu vitiose

secundum quod dicitur vitium. et hoc vitio modo in statu sexuum commixtio non esset carnale opus. quod non esset vitiositas. esset tamen opus carnale secundum quod caro sonat naturam. et non esset opus spirituale quod non opus concordaret spiritui et gratie.

Secundo queritur utrum in illa commixtione esset seminis decisio. et quod sic. non generare est de substantia sua aliquid producere. sed nemo producit aliquid de substantia sua nisi debet ei partem substantie sue cum totam dare non possit nisi solus deus. partem autem substantie non dat nisi decisio. ergo etc. Item filius a patre et matre generatur non tamen effective. sed materialiter. sed quia a duobus sunt non nisi [illegible] necesse est a [illegible] veniret et commisceri secundum totum. vel secundum partem. non autem quod secundum totum non solum [illegible] ergo et [illegible] et talis vocatur semen. ergo si homo stetisset generatio non esset per commixtionem seminum. Item vir ex suo corpore mulierem formaret. sed hic non esset nisi ad reparationem mulieris. sed constat quod non reparare [illegible] quod [illegible] [illegible] ergo reparare [illegible] superfluum est semen. ergo fieret seminum commixtio. Item a primaria conditione fuerunt vir et mulier natura susceptibiles et idonea ad humoris seminalis generationem et decisionem et commixtionem et illa sunt quae sunt organa virtutis generative. ergo in generatione [illegible] est semen destinatum. ergo si homo generaret [illegible] [illegible] in statu innocentie fuisset commixtio seminum. Sed quod semen est superfluum nutrimenti [illegible] superfluitas [illegible] sitas. sed in nostra institutione non erat necessitas. ergo nec superfluitas ergo nec humor seminarius. Item semen est superfluitas dele digestionis. sed si homo stetisset non esset in eo superfluitas secunde digestionis ut [illegible] et urina. ergo nec superfluitas [illegible] [illegible] manifestum est. quia ille superfluitates [illegible] sunt [illegible] et ignominiosa. ergo si feditas et ignominia non fuit in homine in perfectio nullo modo esset in eo talis superfluitas. Item si esset in semine. aut esset conveniens per se complexioni aut non. si non. ergo non [illegible] quod de eo deberet vel posset proles generari. Si sic. sed nihil [illegible] quod sic [illegible] et si expelleretur hoc non est per [illegible] sed per violentiam. sic in statu innocentie homo hominem generaret. violentia sed [illegible] ergo quod in generatione semen non emitteret. Item actualis decisio [illegible] est via ad corruptionem. sed homo in statu innocentie ad corruptionem non tendebat. ergo generando semen non decideret. Responsio dicendum quod cum generatio plus [illegible] est de ordine [illegible] potentia habeat fieri per coniunctionem et commixtionem duorum seminum in hominibus qui [illegible] plus se habent per modum masculi et feminei [illegible] [illegible] plus residet penes mulierem et efficientia sive actuum plus residet penes virum. necesse est ad generationem aliquid procedere tam a muliere quam a viro decidi in quibus esset virtus activa [illegible] corporis [illegible] [illegible] ergo quia hic est ordo nature non solum in lapsu sed in statu et ideo dicendum est quod in statu innocentie et viri et mulieres per decisionem seminum generassent. Ad primum ergo quod obicitur in contrarium de semine superfluitate dicendum quod est superfluitas residui et est superfluitas in [illegible] superfluitas residui [illegible] est semen [illegible] superfluitas necesse non excludit immo idem ipsum quod est [illegible] est superfluum. sed necesse fuit [illegible] superfluum residuo [illegible] generationem. sed superfluum [illegible] non repugnat bone [illegible] non sonat vitium. sed complementum est et sic superfluitas in potentia sicut stercus et urina de superfluitate terminantis et emissio sudoris. et si sic est mulier [illegible] venit ex debilitate virtutis [illegible] et [illegible] sicut reuma et sudor et talis non fuisset in statu innocentie [illegible] etc. et usque venit [illegible]

et h' ē sensibilitas sensus tactus qualis ē sensibilitas egredientis uri-
ne q̄ sit per separationem sicut ab impuro ut idq; purum ...
donem ē assumendum in aliquem. 1° non q' ē unum ... ab
...tas exeuntis h' non cum tanto feetore ... sic ...
sat iudicare uasa et intestina et foramina q̄ superfluitas
in a sua pro ... depurata. et p' h' patet ... q.
ad omnia soluta. ¶ Illam p' quod obicitur quod ubi ē sensibilitas
tas ibi ē intensitas. non ualet quia non intensive de sensibilitate tacti
... qualis ē sensibilitas tactus sensus. ... ad quod obicitur q' sensibi-
tas fedi ... ē causa fedi et ... pena. similiter non ualet ...
uis illa separatio puri ab impuro sit ... cum fedi-
tas eē sit ... corruptiue ... ita
... ¶ ... non mixtum ... q̄
... cum sit sensibilitas ... nō ...
n' ut saluaret ipsum in se. sed ut saluaret ipsum ... et
... non appetit ... sed ... et
... ut ... nō ... sicut ... n'
... ultimum ... decisio ē ...
corruptiue ... decisio ... ad
... decisio sui restitutiue. hoc ad nō ē ...
... decisione ... ē. et sic omnia obiecta solu-
... distinctorum ... media ... adducta. c. c. c.

¶ Tercio q' utrum in illa sensus emissione esset delectationis in-
tensio. et q' sic ... bene disposita desiderat sensibilitatem
emitte. sed melius disposita magis desiderat emittere. sed in
statu ... melius erat dispositus quam in lapsu. ergo ...
... magis desiderabat ... quam ... sensibili-
tas. sed ... magis ē desiderium ... magis esset
delectatio. ergo ... decisione ... maior esset delectationis in-
tensio ... sic modo. ¶ ... delectatio ē ex unione ...
... ...
... ... maior ...
... ...
sione maior ... delectationis intensio ¶ ...
... delectatio ... et ...
... ... delectatio ...
... maior delectatio. sed ... et ...
... ... maior ... maior
maior esset delectationis intensio. ¶ ... de ...
... ...
quam ... ...
tu ... ...
cum ... ... maior delectatio
... ¶ Sed ... dicendum ... quod ... non
... ... maior ...
... maior ... delectatio ... magis ad ...
... modica ... delectatio. ...
... ¶ ... delectationis intensio ...
... ... intensionem de-
lectationis ... ...
... ... ¶ ... delectatio
intensio ... ...
... ...
... ...

¶ Item sicut ... esset ... delectatio in ... et commixtione sex-
uum ... ... appetitus ... absentia ...
... sed ... desiderium ... appetitus ...
... uehemens ... illa inobediencia ... et
... ... lapsum esset ...
... ... fide ... ...
... ... commixtione nō erat delectatio ...
¶ ... esset ... duplici modo ... ...
... maior erat delectatio ... ...
nō erat ... ...
... nō erat ... ...
... illi delectationi ... ...
nō absorbebat ... ... obia
¶ ... tali modo ... magis ...
... ... decisione ... commixtione ...
... ... delectatio ...
... ... separare
... nō erat ... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ... delectatio ...
... ...
... ...
... delectationis ... ...
... nō ... ... ¶ ...
... ...
... ...
... ... ¶ ... delectatio ...
... ...
... ... delectatio ...
... ...
... ...
delectatio. ¶ Ad ... quod ... delectatio ...
... ... delectatio ...
... ...
... ...
... maior. ¶ Ad ... delectatio ...
... ...
... delectatione ... ...
... ... delectatio ...
... ...
... delectatio ... intensio ...
... ...
... ...
¶ Quarto q' ... illo coitu esset integritatis corruptio. et q' ...
... ...
... ...
... ... integritatis corruptio ¶ ...

vt4 i illa sens emissione esse delectacionis intensio

vt4 i illo coitu esse integritatis corruptio

est integritas in re bruta non est passio uel dolor. quia do
lor est disiunctio partium sicut dicit philosophus. Si ergo in actu illo fu
isset integritas corrupta tunc esset in re bruta sensu esset do
loris passio. Sed si passio non potest esse in ipsa
nec ergo integritas corrupta. Item non est corruptio integritatis
et amissio dignitatis uirginalis dignitatis. Sed si hoc fecissent in actu
non fuisset aliqua dignitatis amissio. ergo nec integritatis uiola
tio. Item corruptio integritatis est per uiam destructionis et
dispositionis ad mortem in mortalitatis. in integritate dicitur ipsa
ac corruptione. Si ergo statu illo manente tamen in ...
nullus erat in mortalitas ergo integritatem pro corruptione ... non
non poterant perdere. Sed contra. ipsa est semen suscipi et emitti
nisi per apertionem uirginis. Sed in actu generationis fuisset semi
num commixtio ergo fuisset et uirginis apertio ergo in apertione in
tegritatis est integritatis uirginalis uiolatio. et cetera. Item quam
uis uirgo sit deflorata non tamen sit ablata ergo sicut
semel amissa nunquam uirgo integritate. Sed nec non potest communi
sine corruptione integritatis ergo ... Item
quod alia uirgo conceperit hoc est miraculum et solum hanc et per
soli Christi. Si ergo miraculum solum habere ... in uirginitate
quod non ... nisi post conceptum maneret uirgini
tate et corrupimus integritate. Item mulier non potest parere
salua uxoris integritate quare fecit non potest non apertionem
portam exire. exire non per portam clausam ... solius
... Si ergo esset integritatis corruptio ip
si per ratione et incepta. Respondeo quod proposita quod plus sit
... quod ... habet ... ubi augustinus ... in
... in explanationem illius ubi dicit quod marito
committere uxori sine ulla corruptione integritatis quod de
non ... Sed non nulli permaneret integritas
esset ... ad mulierem carnis commixtio. Item quod intelligendum
est quod integritatis corruptio dicitur scilicet claustrorum ... penal
alem passionem et fedam delectationem per eum ... pene
... non est corruptio ... medium ... et
pena. Si ergo in uxore cognouisset in tempore non istituente fuisset
claustrorum apertio sic ... tamen ... non tamen
fuisset penalis passio ac feda delectatio quare ...
non esset corruptela non esset infecta. immo obedirent ... il
la ... sic dicit augustinus sic obedirent ...
sicut manus aperire et claudere et os aperitur et clauditur non est
passio uel pena non delectatio feda. sic fuisset ...
... turpis fuisset ... de illis ... sic loqui
de aliis. ... turpe est loqui ... hoc quod non horret et erubes
cit actum illum ... quam ... et sic ...
... ad ... opposita. ... non procedunt de corr
uptione ... corruptio sonat ...
... et ... uirginale ...
... singulas.

Quarto queritur ... uictoriam ... esset ...
... matrimonium ... innocentie erat ...
... non ... plenum ...
... Si ergo ... non ... mi ... mali
... quod erat matrimonium ... quod ... complem
... Item quod debitum petit ... uiri
... plus ... petit ... nisi
debitum peteret ... plus ... aut si peteret
... in statu innocentie ergo illo statu manente
... uxorem ... susciperet plenum cum ac

actus non esset ... debitam ... et ... debito
sine ... non est ... culpa ...
... non esset pena quorum neuter erat in ... Item
... ex illa commixtione suscepturi ...
nec ... in ... actu ... fuisset ... ergo ...
ratione ... in ... debito fru
ctu sed fructus ... Item ... homo ...
... ex illa commixtione ea colligitur fructum ...
... non fuisset ... homines ...
... alienis ... sicut ...
... ergo ... cognouisset ... fru
ctum debitum ... Sed ...
... homo ...
... ergo ...
hominem ...
... cognoscere ... non esset ...
... plenum ... Si ergo ... duo
... non ... ergo ... uxorem ... cognouisset ...
plenum non ... Item si ...
... homo ... appetit ... non ...
... ergo ... appetebat ... Sed homo
... debebat appetitum ...
... et ordinate appeteret ... pena ... ergo ...
... non ... plus grande
... Item ponatur quod adam ... uxo
rem suam ... non ... non ... non er
at ... grauaret ... sancti erant
matrimonii ... magne uel maio
ris efficacie. Sed non ... matrimonii ...
... plus ... quod ...
tur. Item non erant ... in actu illorum
membrorum ... manum ad os. Sed manum ...
... ergo ... adam potuit
... uxorem suam ... plus grande.
Respondeo quod ... actu ... suscepisset
... est ... ordinis ... gran
de exigebat et ... ad hoc sufficiebat. exi
gebat ... duplex ordinis. ... grande
ad ... ad suum finem ... ordine
habebat ad ... ordine ...
non exibat ... dicebat ... et ordina
dicat ... ad id ... grau
dati fuit ... ad plus ...
dictaret et uis ...
... ordinis exigebat ...
aderat ... ad hoc suscipiebat ...
ad ... erat potens et sufficiens nec habebat impedi
mentum ... loco et tempore ...
... uxore ... exemplum susciperet ... exigentiam
duplicis ordinis et sufficiam duplicis ...
... sicut ... hec ...
... Ad ... ergo ... quod ...
... deesset ... ad quod ... ordi ...
... non ...
... quo ad ...
quo ... debita ... adam ...
... innocentie ... et ...
... debuisset ... et ...

solue quod n̄ ad ff̄ h̄ ydemciam n̄ ad indigu̇ declinar
et. Ad i quod, quod inf̄ appetet 9ra sicg̃ intellectum dr̄ q̄
quod nō est sile q̃ actus gn̄uatiois ordinat̃ ad salu̇
indiuidui in quo gn̄atur sic depditio actus ii gn̄atois ad 9
suatōm spēi t multiplicatōe silis. q̄ nō oz gn̄ari fr̄. ergo
ib; deuiatur t tñ nō sic est appetit̃ n̄ris ad coytu̇ sicu
t ad cibum [illegible]

[illegible]

Vtrum ex filiis fiet multiplicatio virorum et mulierum

tis et ymaginatio cum ergo vir intenderet et vellet generare vir
um et vigorares virtus filius eius in agendo et esset semen ma
ioris virtutis et generaret secundum vigorem suum masculum quam non
vellet et ymaginatio generare sexum feminei tamen eius
in operatione ageret in ipsum ex fore conformem et tunc semen
esset in fortiter generare secundum feminei non intendit in ista
genito magis et semine sibi non conveniunt et quia deus
aret omnia facienda esse ordinare et tot producere mulieres
quot viros ut quilibet vir haberet ad minus suae legitime
legis matrimonii et tamen viros et mulieres producet
in eis equaliter tamen quod generativa non omnino sibi conveniat ali
quid ymaginatione non convenit licet aliquid in conformem sed ma
gis variatur per eius dispositionem et recipiens ad virtutem hic
est quod non est causa de creatio viri ut virus in ipsis generandis
uno modo quam credit generare masculum et aliquando plures
feminas aliquando plures masculos sic ergo patet quod bene secundum
equaliter non fiet multiplicatio virorum et mulierum sed tamen ei
ordinentes concedende sunt. Ad primum ergo quod primo obicitur quod femina
dicitur vir occasionatus dicendum quod philosophus dicit quod femina sit preter
intentionem sed quod virtus generativa est de se aliquando defectum habens
ducet masculum produceret viri illa tamen defectus non repugnat
ordini nature sed potius salvat ... ordinem nature sic producit in
eadem corpore quidam sibi magis fortia quidam minus sic produ
cit et ...
sed ille defectus contra ordinem non corrumpit ut potest esse ille qui
ex defectus sibi vel bone complexionis sic ... ut ... ingen
tem ... tamen ... naturam ...
Ad secundum quod obicitur quod desiderat et generat est dicendum quod
quod desideret melius simpliciter ... ...
magis melior sit in sexu quam femineus non tamen esset in
sufficientie salus nature in solo virorum sexu ...
... et mulieres ... non magis desiderat ... Ad
tertium quod obicitur quod semen viri ... ... Dicendum quod illa
ratio dicit sane intelligi ad hoc quod valent ... ...
quod semen mulieris ... ... viri ... ...
tis quam magis et ydoneum ad productionem sexus mulieribus ...
... potuit esse ... ... periculum
est. Et per hoc patet ... Ad quartum quod obicitur de ... calor
et virtutis ... ...
... ... alii ... magis ...
... ... si quis
autem vellet dicere sic aliquando ... ... geme
llos acceperit ... ...
... ad generationem ... ... quod ... ...
magis debilis ad generationem ... ... tunc ... esset ad ...
... ... hoc autem ... ...
... ... esse magis
rationabilis. Item post illud tunc queres ... ...
quod de hoc quod dicitur quod ... ... excipit bo
nitate in peccato ... ... quod non ... ...
ille ... ... et turpi ... ... quod hoc est quod omnis actus
qui est in precepto ... ... Item
quod ... non de ... ... quod magis ... ...
pena vel fide illa intelligentia ... ... excip
... ... quod actus ille absque omni peccato
potest ... quod dicit magister quod ... ... actum illum
... ... in actu illo ... ...
... ... de hoc autem ... ... de ...

Item queritur de hoc quod dicitur quod in paradiso ... ...
... ... honorabiles ... ...
sic sacramentum magnum sicut dicit apostolus ... ...
... ... quod honora... ... ...
quod ad actum illum tunc ... quam magis ... actus ille est ... ...
... sit cum pudore ... ... actus in quo est culpe ...
... ... quod de actu illo honeste et
caste ... ... de alio actu ... ut ... ...
uxorem quod ... sunt. Ad secundum quod eloquium de ...
... ad signum ... ad fructum ... ad actum ... ad
hec ... honorabiles erant in paradiso ... ...
... sunt honorabiles quod ad signum et fructum ... pudore
... quod ad actum ... omnis homo ... ... actu
illum erubescit ... ... alius ... cum ... ...
... ... debet ...
... magis erubescit quod ... ... et
... ... inordinate ... ...
et ... ... libidinis ... ...
... ... Item
... de hoc quod dicitur ... non ... ... hoc
... ...
... ... quod ... ... est ... ad actum ... ...
... hoc queritur ... mandatum ... ... obligabat ...
... quod ... ...
... quod potuit ... ...
Item ... ... mandatum maneret adhuc quod ...
... ...
... ... volo omnes vos esse sicut ... ...
... ... non obligat ... ... quomodo
modo sit melioris ... ... quam
possint ... ... tunc ... ... Ad
quod ... mandatum datum fuit ... ... statu
innocentie. Sed cum esset mandatum ... non obli
... ad ... ...
... ... Ad
... ... dicit magister quod ... ... obligabat
... ... obligabat ...
... ...
qui sufficient ... ...
... ...
... ... magis ...
... ... ad ... ...
... ... magis ...
... et dignitatis et sic patent ... que obiciuntur.
Item queritur de hoc quod dicitur complerem ... ...
... ... magis
... esset ... ...
quousque electorum ... ...
... ... electorum
... sic magnum ... quod possent omnes ... ...
... spacium ... non ... probabile. Sed ... ...
... ... hoc non ...
... ad magistrum ... ... sicut ... ... die
iudicii generali ... Et dicendum quod ... ... opi
... probabilior est sic ... ... non obligatur ... ...
... ... magister ... ...
... esse sic ... ... collationem ... ...

xxvi p.

In .iiii°. in tractatu de ratione. Item que de hoc quod dicit quod infantuli ex statim etate ad ambulandum et loquendum sic modo. hanc .n. opinionem videtur magister approbare. eg d. hoce ubi ait: procedentes paulo ante li. d. .ii. sic. in primitiva statu conditi sunt in infirmitate... quod filii hominum. Credo quod magister illam utique opinionem intendit asserere et dubium est... hanc opinionem approbat tanquam probabilem. que dicit parvulos ... loquendi et ... ad ... ratione ...

[illegible]

ad disciplinae fuit negotium ut similiter esset eius obstinationem ... non posset de ... communione ... sic hoc ... illi ... contradictione

XXI.

Videns autem diabolus hominem ... Liber in quo agit magister de hominis conditione ... in quo agit de lapsu. et quomodo lapsus homo est ... ex peccato ... In ... de peccato originali ... In tertia agit de peccato actuali ... de peccato ... decretum de ... de ...

[illegible]

invidia, ergo etc. ¶ Ergo omnis invidia est respectu prosperis vel superioris, sed
quod dicitur Job: parvulum occidit invidia. [illegible] saltem
secundum reputationem. Sed dyabolus non reputabat hominem superiorem secundum [illegible] quem ei non
videbatur, quia si ipsum reputabat, hoc non erat ex invidia. ¶ Item
invidia est de bono quod aliquis non potest acquirere. Sed dyabolus non poterat
acquirere ad eternam beatitudinem, quia lapsus erat irreparabiliter, ergo
videtur quod propter illud non invidebat homini. ¶ Item invi-
dia est de bono quod desideratur, vel nullus invidet alicui de eo quod non concu-
piscit. Sed dyabolus non concupiscebat mandatis Dei obedire nec ad glo-
riam paradisi ascendere, ut dicunt, quia erat in statu desperationis, ergo
propter hoc homini non invidet, ergo etc. ¶ Item invidia non est nisi de eo
quod est nocivum diminutive boni proprii. Sed bonum adquisitum nullius bonum
potest diminuere, ergo non est de quo ab aliquo invideri possit, ergo etc.
Si dyabolus aliquid appetitu cadere per peccatum, ex invidia motus non fuit.
¶ Solutio: Ad quod sic [illegible] sunt ista duo peccata secundum que maxime pro-
cedunt contra Deum, scilicet superbia et invidia [illegible] sunt sua audie-
ex hiis duobus sic peccavit. Et licet dyabolus superbus esset et licet [illegible] duo
in superbia [illegible] ad alterum [illegible] amat excellentiam
et nullum habere vult parem. Ante per hoc statim appetit excellentiam singu-
lariter possidere, et ideo statim vel ab actu vel habitu invidet cum videt bonum
consimile bono quod appetit ab alio concedi. Invenies ergo dyabolum ab invidia
initiis possessionis, videlicet superbia et invidia, videns hominem in statu
in quo poterat cadere sicut dyabolus et in quo poterat ascendere ad su-
mam felicitatem, ex qua ipse ceciderat, et ex superbia motus et ex invidia ad
ipsum temptandum; ex superbia videlicet ut ipsum sibi subiceret, invidia vero ut ipsum
a gloria felicitatis impediret. Et superbia sunt sic moventes primum, invidia
vero sic movens proximum et immediatum [illegible] quia non posset dyabolus bene
me adquirere, adhuc studuisset ipsum a paradisi gaudiis impedi-
re, et ideo scriptura dicit: invidia autem dyaboli mors introivit, et hominem ex
invidia mortis esse concede [illegible] hoc ostenditur. ¶ Ad
primo obiectum quod invidia est superioris vel paris, dicendum quod non solum est
superioris eius qui est superior, sed eius qui potest esse. Quamvis autem dyabolus
statu illo non reputaret hominem superiorem se, tamen videbat eum
ne [illegible] obedientie sublimaretur ad statum glorie, in quo statu ipsum supe-
riorem se non dubitaret. Potest et dici quod quia non reputat illum superiorem
se, in hoc quod poterit pervenire ad illam gloriam ad quam dyabolus
ascendere non poterat. ¶ Ad secundum quod obicitur quod invidia est boni desiderati,
dicendum quod potest adquiri. ¶ Unde est preterea [illegible] quod non solum invidet quis
de eo quod potest optinere, sed etiam de eo quod natura est [illegible] non possit sic
[illegible] et cecus invidet alius visum et [illegible] sed ante dyabolus non
potest ad beatitudinem pervenire, cum habebat ad hoc illud aptitudinem. ¶ Ad tertium
obiectum quod invidia est boni desiderati, dicendum quod invidia non tamen venit
ex desiderio alicuius boni separati, sed potius ex odio boni alieni, quamvis
desiderium boni proprii non esse [illegible] omnis peccati. Ideo potest ad litteram dici quod
invidia non solum modo est eius boni quod desideratur, sed etiam eius boni
cuius obtentu minuitur bonum desiderium proprium vel estimatur minui, et quia
dyabolus desiderat singulariter excellere, ideo ex exaltatione hominis estimabat similiter
suum impedimentum, et ideo invidebat, et ex invidia oppugnabat. Et per hoc
patet ad ultimum, quia licet hominis glorificatio et exaltatio secundum veritatem al-
terius bonum non diminuet, tamen secundum estimationem falsam credi potuit
esse alicuius boni diminutivum, et ex illa estimatione oritur invidia [illegible]
[illegible] non tamen oritur ex iudiciis veris, sed etiam ex suspicionibus et
estimationibus falsis.

¶ Secundo queritur de temptatione per peccatum, quantum ad instrumentum medium, scilicet de serpente.
[illegible] quod dyabolus temptaturus hominem per serpentem et quod talis modus non fuit conveniens
videtur primo sic: quanto temptator occultior, tanto est ad decipiendum efficacior.
Sed dyabolus quanto occultior et callidior poterit, homo decipi [illegible]
abatur; ergo ipsum debuisset temptare sub ipsius serpentis abs-
conditione corporis [illegible] assumpti. ¶ Item quanto temptator est efficacior, tanto
temporis est in effigie amicioris. Sed dicitur: locuta est ipse debet
humane effigiei. Ergo [illegible] quod dyabolus ad temptandum magis debuit
assumere effigiem hominis quam bestie alicuius, cum verbum malo
curationis potius esset ad credere quod ad persuasionem. ¶ Item quanto
temptator magis similis est, tanto magis [illegible]. Serpens scilicet tanto magis
[illegible] temptatum. Sed multa fuerunt alia que magis in suis [illegible]
[illegible] pretendunt quam serpens, sicut columba [illegible] ergo vel aliqua
illarum magis debuit assumere dyabolus ad temptandum. ¶ Item in
[illegible] [illegible] organum [illegible] contra [illegible] per ipsum [illegible]
sed temptator erat ad decipiendum, ergo dyabolus debuit assumere animal
doctissimum et callidum, sed plus est de dolositate in vulpe quam in
serpente. ¶ Ad oppositum sunt rationes. Sed quam non concludit quod
claudi in serpente. ¶ Solutio: ad predictorum intellectum notandum est quod modus
ille temptationis non consistit ex dyaboli electione, sicut dicit Augustinus,
sed ex divina permissione. Non enim licuit dyabolo temptare omnino
quomodo vellet et posset, sed eo modo quo divina permittebat. Consistit ergo
divina sapientia que omnia ordinat et gubernat, permisit quod
quod dyabolus temptaret hominem in effigie alicuius bruti, et non cuiuslibet
serpentis, sicut exigebat [illegible] congruentie ordinis, quia homo temp-
tatus a dyabolo in effigie bruti alicuius congruum erat, tum ratione operis
et finis intenti, tum ratione divini iudicii, ratione operis quia homo na-
turaliter inclinatur ad bonum, ut nec maxime ex parte sensualitatis rebellat,
et ideo congruum erat ipsum temptare in effigie alicuius bruti ratione finis in-
tenti. Congruum erat quia ad hoc ordinabat temptationem ut homo
efficeretur similis bruto, cum autem temptatione bono [illegible] ad hec
et bono [illegible] et quiescere non ad hoc finem, et ideo in specie al-
icuius bruti debuit temptare. Ratione divini iudicii congruum fuit quia
Deus iustus et fidelis non permittit hominem temptari ultra quam pos-
sit, et ideo sic permisit dyabolum in temptatione latere ut non posset ab ho-
mine percipi, et ideo non permisit quod dyabolus hominem temptaret occulte sed
similiter, et per hoc non in specie vel effigie humana, sed potius bruti
[illegible] congruentie ordinis exigebat ut homo a dyabolo sub tali specie
temptaretur, sed et simplici congruentie exigente, permisit esse hominem tempta-
tum a dyabolo potius in quolibet alio bruto quam in serpente, pro ratione corporis, quia
temptatio fiebat per suggestionem [illegible] que teneret ad [illegible] ad modum
serpentis, et verbum [illegible] peccati diffundit, ex quo homo habet spiritualem
mortem, ideo ut exterior effigies operi conderet interiori, congruum
fuit homini dyabolum temptare in effigie serpentis, cum est serpens
et venenum diffundere, et dolosus homo in [illegible] ratione finis inten-
ti, congruum erat quia intendebat dyabolus facere hominis temptationem
sive serpentine [illegible] dolosum et tortuosum, ipsum et callidum
et ad malum finem deducere, proposuit sic dyabolus ad delectabile ideo
permisit temptare in serpente, qui secundum situm corporis habet tortuosum
in suo incessu ad litteram, congruum etiam ratione divini iudicii, quia ut
ex illa temptatione divino iudicio in hac temptatione ipsi temptatori
debebat iniuria exsolvi, ideo temptator alius in serpente
debuit fieri, quod post lapsum magis exosus et quam magis insidi-
atur homini ledere, et sic patet ex multiplici congruentia quod dyabolus permissus
est hominem temptare in effigie serpentina. ¶ Ad illud ergo quod primo
obicitur quod temptator quanto est occultior tanto efficacior, dicendum quod
et si dyabolus se manifestavit exterioribus sensibus in effigie serpen-
tis, non tamen in illa manifestatione plus se occultabat quam manifestabat,
videlicet [illegible] non credidit eum qui loquebatur in serpente esse

ad ui cauit. s; ē ps bon[illegible] cilianū et occulta erat illa temp[illegible]
sicut dyab loquitur ad cor uiri. alii post rendi[illegible] g uiro
[illegible] di nō generis temp[illegible] uirt. q n habuit plene [illegible]
[illegible] n hō [illegible] tedium. et io temp [illegible] p senit
uoce [illegible] mag[illegible] q uoce spuali. nō n debebat alie p
[illegible]. Ad a[illegible] de maiori [illegible] ia p[illegible]. [illegible] n e n q
[illegible] in effigie humana [illegible] [illegible] [illegible] p in
deū nō debuit. hoc p [illegible] dyab[illegible] debuit [illegible]
[illegible] nō [illegible] hebat [illegible]
[illegible] die beati [illegible] erat [illegible]
se in aperte posset late [illegible] deprehendi. Ad [illegible]
[illegible] debuit [illegible] effigi
ei amicicie ut posset deprehendi [illegible] amicicie. ua temp
tator effigie amicicie [illegible] ē er
at. [illegible] op[illegible] mag [illegible] gl[illegible]
[illegible] alie q nati ē hoi eet mag inimicu.

Ad ē quod ob primo uirtis de calli[illegible]. dd q [illegible] a alia ca
[illegible] in [illegible] hoi [illegible]
[illegible] calliditer [illegible] temp erat ad ho[illegible] offendi. hic
ē q [illegible] alia mag primū ē temp[illegible] p[illegible].

Tercio q[illegible] de temptatione p[illegible] ad ordinē [illegible]
die septima [illegible] q temp icep ambire
p [illegible] ad [illegible] q [illegible] mod [illegible]
[illegible] astucie dyab[illegible] debebat [illegible] ordo. unde
[illegible] ordo p[illegible] que in [illegible]
do [illegible] ut [illegible]
q [illegible] temp ambire debuit [illegible]
temp debuit [illegible] aggredi. Item temp [illegible]
[illegible] temptatione [illegible]
ascen[illegible] ad [illegible] medi [illegible]
ne [illegible] ut [illegible]
temp [illegible] adu[illegible] medi [illegible]
Item cum pugnator [illegible] aggredit ad bellū [illegible]
pot expugnare [illegible] potuit expug
n q [illegible] temp p uenire debuit ad [illegible]
medi [illegible]. [illegible] ē [illegible] expugnare [illegible]
[illegible] p domesticu [illegible] temp [illegible]
[illegible] p[illegible] nō [illegible] temp
[illegible] domestici g medi[illegible] temp [illegible]
[illegible] ad [illegible]. [illegible] nō [illegible] ymag
ine. [illegible] ad ymaginē di [illegible]
[illegible] temp nō mag debuit [illegible]
[illegible]. Item [illegible]
[illegible] temp dyab mag [illegible]
Item [illegible] audaciū [illegible] fortib[illegible] occurrere. [illegible] dia ē
[illegible] temptatione debuit [illegible]
[illegible] aggredi p[illegible] temp[illegible] [illegible]
probabile q [illegible] temptauit [illegible]. [illegible] ad qd
[illegible] die septima [illegible] die [illegible] nō dubitando [illegible]
[illegible] dyab [illegible] p [illegible] ad [illegible]
[illegible] sapiencie [illegible] astucie dyab [illegible]
[illegible] sap di [illegible] ordinē [illegible] dyab temp [illegible]
[illegible] excitacionem [illegible] excusacionē [illegible]
[illegible] eruditionem [illegible] excitationem [illegible]

erat in spuali uirtute p[illegible] nō solū potuit resistere temptati in
[illegible] suggestionem [illegible] temptatione [illegible]
temptata. [illegible] tercio [illegible] excusationem. primo debuit ab
[illegible] incipere [illegible] primo [illegible] sit [illegible]
[illegible] nō eet [illegible] similr [illegible] sentiret. primo
magnū haberet excusationis colorem [illegible] eruditionem [illegible]
primissimum ē in illo [illegible] temp [illegible] nos [illegible]
[illegible] tempus [illegible] et sic ille a [illegible] uenit ad [illegible] me
di [illegible] peruenit ad [illegible] ē
dyab [illegible] astucie dyab pot [illegible] dyab [illegible]
attendebat [illegible] eē minoris [illegible]
[illegible] erat facilior erat ad
[illegible] dyab seductor p [illegible] uoluit [illegible]
q debilioris [illegible] facilior erat ad [illegible] dyab [illegible]
[illegible] ex [illegible] erat [illegible]
[illegible] erat [illegible] dyab [illegible]
primo [illegible] nō quousq [illegible] de
[illegible] quod lapsus ē [illegible] et sagena [illegible]
[illegible] dyab [illegible] impulsor [illegible]
[illegible] die septima [illegible] temp in icepi a
[illegible] dyab astucia expetebat [illegible] diuina prouidencia [illegible]
[illegible] sunt [illegible] ad hoc inducte. Ad ē aut q primo
ob [illegible] q ad ymaginem nō ē [illegible]. dd q [illegible]
[illegible] ymago [illegible] ē [illegible] anime. q [illegible] aia
[illegible] complexione corporis [illegible] debilis [illegible]
[illegible] anima [illegible] [illegible]
[illegible] maioris [illegible] ad [illegible]
[illegible] nō cog[illegible]. Ad [illegible] q obie quod [illegible]
ad hoc [illegible] dd quod [illegible] ex hoc [illegible] quod [illegible]
[illegible] nō [illegible] in [illegible] decep[illegible]
[illegible] in hoc [illegible] erat [illegible]
[illegible] habundancior. Ad [illegible] quod ob [illegible]
uinci [illegible]. dd q [illegible]
[illegible] cū uiro luctando [illegible] dyab [illegible]
[illegible] timebat [illegible] maior [illegible]
gl[illegible] ad [illegible]. Ad ē quod ob quod audaces [illegible] aggrediunt
fortes. dd q [illegible] ē audacia [illegible] astucia. dyab [illegible] ē audax et
[illegible] et astucie [illegible] et [illegible] temp nō aggressus ē [illegible] diffi
cilior [illegible] nō [illegible] suā [illegible] cū
[illegible] nō [illegible] uolencie ē debilis [illegible] nō [illegible]
[illegible] a debiliori suā inchoauit temptatione.

Consequenter q[illegible] articul[illegible] de [illegible] temp[illegible] [illegible]
[illegible] temptatione [illegible] ab hoste [illegible] a carne. [illegible] cū
de temptatione q ab hoste aliquis possit [illegible] noticia [illegible]
nata sunt [illegible] de potestate demonū. [illegible] de temptatione [illegible] a carne
et [illegible] hoc possunt [illegible]. Primo q[illegible] carnis sit temp[illegible].
[illegible] q [illegible] temptatione carnis a temptatione dyab [illegible] sepa
re. [illegible] q [illegible] temp[illegible] difficilius sit resistere.

Circa p[illegible] quod carnis sit temp[illegible]. Iac. j. [illegible]
temptatur a [illegible] sua abstractus et illectus. [illegible] q max
[illegible] ē [illegible] carnis [illegible]. Item [illegible]
[illegible] temptatione dic[illegible] q temp[illegible] est [illegible] boni ad fallendū. [illegible]
[illegible] carnal[illegible] bonū [illegible] credi eē bonū [illegible] hoc de
cip[illegible] fallit [illegible] temp[illegible] a carnali appetitu.
Item temp[illegible] dyab nō ē [illegible] suggestio. [illegible] dyab [illegible] hoi
mala [illegible] q ē [illegible] [illegible] dyab temp[illegible] cū

habebat

Utrum [illegible] ambulare [illegible] ad [illegible]

Utrum carnis sit temptatio

suggerit mala eidem ratione et caro cum spiritu est in te concupiscentia carnali. Item dyabolus impugnat temptando non est ergo dyabolus temptans quin eius impugnatio sit sic impugnatio dyaboli. Item caro a carne impugnatur. Et super illum: quod uel quod sic temptatum a dyabolo: id est non temptatum a carne et cetera. Hu. de sancto victore: temptare est callide experiri et quibusdam blandis conatibus probare. Set experimentum sumere sibi est soli. Sibi enim non uel esse carnis. Item temptacio distincta a temptatione nullius temptantis. Set qui temptat est homo carnalis cuius homo carnalis a carne sua non differt, set sicut nullus homo temptatur a carne sua ab alia generatur. Ergo nulla caro temptat. Item persuasio ordinata ad decipiendum potest esse sophistica, quin temptacio. Temptacio est persuasio ordinata ad sumendum experimentum. Set caro uiciosa ex te inclinat ad malum et sua inclinatione seducit spiritum. Ergo carnis persuasio potest dici sophistica quin temptatio. Item queritur a quibus et de aliquibus sensibus dicitur. Dicit enim ad omne et cetera. Set de temptatione dicitur in scriptura et dyabolo et homo et caro. Ergo et ad omne dicitur. Set caro non aliquo modo conuenit in actu cum deo et cum spiritu angelico. Ergo uel quod causa positio operet temptacio. Aut si competat hoc et equiuoce et secundum alium modum dicitur, et sic est uage est quod per quem modum dicitur. Et quia illa carnis persuasio temptacio appellatur. Respondeo. Dicendum quod hoc uocabulum temptare utitur habet acceptiones sicut dicunt illi qui significationes uocabulorum studiose examinant. Sicut enim uelle est proprie et principaliter significationem accipere: temptare probare est. Unde temptare dici potest quidam tactus quo enim contingit probaciones sicut esse dicitur temptare quando suo tactu uel alium tentat tenendo se quem tangit. Per hunc modum in spiritualibus temptare dicitur quidam tactus ad probandum ordinatus. Hoc autem potest esse quod pluribus: aut quod ille qui pulsat intendit probare et approbare suum probatum omnino et hoc modo temptatio dicitur. Secundum quod dicit capitulo iii de temptatione illos et uenit illos dignos se. Aut ille qui pulsat intendit probare et reprobare sicut reprobum facere et sic temptacio dyaboli secundum quod dicitur: uenit temptator sathanas certum inimici spiritus secundum. Aut quod ille qui pulsat intendit solum probare et experimentum sumere de eo quod est in homine et sic temptare homo dicitur et de hoc dicitur in xiii exemplaris loquitur temptatio et scribendo interrogabat et de absconditis autem quod et si pulsans non intendat ad hoc cum pulsatione esse approbacio uel reprobacio hominis et esse temptacio caro uel carnis temptat deinde et iusticia magis temptacio a concupiscentia sua abstrahitur et allectus a carne. Uel sic: a carnis concupiscencia homo pulsatur et tangitur et in contactu suo pulsationis si consenciat probatur et reprobatur, si non dissenciat probatur et approbatur. Et sic et temptacio carnis impulsio temptacio dici potest. Uel sic temptacio et ea et cetera conuenienter concedende sunt. Ad id autem quod obicitur contrarium quod temptare est experiri. Dicendum quod illa ratio ab humana consequencia temptatione dyaboli. Si autem quis generaliter uelit eam intelligere ut se extendat ad omnem temptacionem que ad malum inclinat, dicemus quod intelligitur per eum ut sit sensus quod per temptacionem fit experientia et probacio, ut homo digne sic approbetur uel reprobetur et ideo non sic a dyabolo. Set et a carne. Si autem uelit dicere sic esse intelligere ideo dicimus quod non carnis non intelligitur causaliter solum. Set non carnaliter et idem ipse homo sibi enim rationale est et ad carnem consistit se ipsum temptat. Secundum quod ipse uisibilis est et dicitur legi subiectus. Ad id quod obicitur secundo quod temptacio distincta a temptante est in substantia. Dicendum quod sic: iudicans et iudicatum sunt actus diuersi per se, non tamen eadem per se. Secundum aliud et aliud tamen sicut potentiam potest se ipsum iudicare sic se ipsum non diiudicat et se et superior potentia iudicat inferiorem. Sic et intelligi est quod spiritus superior se temptari potest et non homo exterior interiorem et sic et caro temptat spiritum non idem esse. Set aliud ab alio illa tamen reperiri huius et eadem persona.

Ad id quod obicitur quod persuasio ordinata ad decipiendum potest esse sophistica quin temptacio, dici potest quod temptacio large dicta comprehendit et sophisticationem. Non uidetur aliter tamen potest dici quod temptacio proprie et persuasio sophistica in persuasione potest homo dici experimentum sumere et in non est illa glosa. Quod temptacio secundum quod hic accipitur comprehendit et sophisticationem non uidetur. Aliter tamen potest dici quod temptacio non magis translatum est a temptatione, quia in quia est quedam palpatio. Secundum quod et dicitur temptare quin a temptatione illa que est ardentia. Sed per quem modum uidetur sicut sophisticationem uel dicitur aliud illius sophistica. Aliud temptationis. Ad ultimum patet responsio. Expedit enim ad non conuenit reperitur in omnibus uel de quibus dicitur actus temptationis, quibus tactu quodam pulsatione ad quem consecuntur pulsantis probo, et hoc prius explanatum est.

Secundo queritur utrum contingat temptationem carnis a temptatione dyaboli separare et quod sic uidetur. Quia sicut uidetur ex oppositis inuicem esse in alio sic separari potest ab alio. Set temptatio carnis uidetur contemptione hostis et cetera. Item dyabolus temptat homines per temptationem. Set non caro et non caro hominis per ipsam ad malum impellebat. Ergo uenit a carne temptabatur. Ergo tamen temptabatur a dyabolo, temptacio que est a dyabolo separatur a temptatione que est a carne. Item certum quod dyaboli mittunt nobis mala suggerunt nos enim nos ad malum ab adolescencia prona esse. Ergo omni temptatione dyaboli causa peccati adolescens homo temptatur a carne sua. Item dyabolus est inanatum et carnis et est inanimate speciem. Set dyabolus impellit ad peccata spiritualia caro non ad peccata carnalia. Ergo cum peccatum spirituale possit esse sine carnali et econtrario, uidetur quod temptacio carnis separari habet a temptatione dyaboli. Item quecumque duo sic se habent quod uno contingit inueniri et alio deficere, illa contingit ab inuicem separari. Set temptacio hostis est in exteriori uel interiori temptacio non carnis sine culpa uel cum culpa sicut dicit magister. Ergo una illarum separari habet ab altera. Item temptacio carnis et hostis differunt sicut dicit magister in litera: sicut temptatio exterior et interior. Set quod est exterius separari habet ab eo quod est interius. Ergo temptacio carnis ab ea que est a dyabolo. Uel si dicas quod temptacio que est ab hoste est in interiori sicut temptacio que est a carne, patet non effugit. Quia dicit quod fidelis non prohibet hominem temptare. Tamen quia fuit tale uiuorum motum ad exercitandum sufficiat, ut homo sensualis potest esse intenti esse diuisa. Uidetur quod alia et alia temptatione fiat esse uos temptacio carnis et temptacio dyaboli. Set contra, quod temptacio carnis quod non habeat esse sine temptatione hostis uidetur. Temptatio dicitur a malo et facit bonum. Glosa. Iohannes. Mala omnia ab instinctu dyaboli procedunt, sicut bona ab instinctu dei. Ergo nullum peccatum sit in quo dyabolus non se ingerat ponat partes suas. Si igitur temptacio carnis inducit ad temptandum uidetur quod non possit sine temptatione dyaboli. Item motus substancia sicut est in mota prius mouentis. Set caro est sicut instrumentum sub peccati in dyabolo. Sicut dicit super illud Iob xii: Ecce data est in manu eius, scilicet caro in manu dyaboli. Ergo titubacio carnis non est absque temptatione dyaboli. Si igitur hec temptacio prius. Item et sic non sit ponere peccatum malum quod non sit ab eo et cum ponere malum quod est initium omnium malorum. Sicut dicit et cetera: Initium omnis peccati superbia. Sicut et igitur dyabolus rex est super omnes filios superbie et pater omnium iniquitatis. Uidetur quod nullum sit peccatum quod aliquo modo modo non procedit ab illo et ita ad nullum malum impellit caro absque dyabolo. Ergo temptacio carnis non separatur a temptatione hostis. Item quod temptacio hostis non separetur a temptatione carnis. Filii omnium dicit: Gal. v: manifesta sunt opera carnis que sunt et ... temptacio ad uiciorum contentione emulationes, ire, rixe et uidentur.

utrum contingat temptationem carnis a temptatione dyaboli separare

tur. ibi enumerantur peccata carnalia et spiritualia. quod non est contra quia omnia fere peccata procedunt a carne. quia ad nullum malum inclinat temptatio hostis absque temptatione carnis. Item quando fuisset a columba [illegible] ad [illegible] invitabatur, sed [illegible] non est quod [illegible] ad aperte absque [illegible] quod non in spiritu. sed [illegible] omnis peccati dicitur esse diabolus. mater non caro sive concupiscentia. quod tamen patet per [illegible]. sed manifestatur primo quod dicitur. Pater tuus amorreus et mater tua cethea. per amorreum non intelligitur diabolus, per ceteam non concupiscentia. et [illegible] dicit glossa super levit. xix. concupiscentia est mater omnium peccatorum et diabolus pater.

Item diabolus non potest temptare bonum angelum sive malum vel spiritum separatum, sed solum spiritum carni coniunctum. quod [illegible] ad [illegible] habeat adiutorem nisi per carnem. quod absque carne non temptat. quod non contingit temptationem diaboli a temptatione carnis separari. Ad quod dicendum quod dicitur temptatio esse a carne vel ab hoste dupliciter potest intelligi: aut sicut amovente [illegible]. sic temptatio carnis numquam potest esse absque [illegible]. aut sicut commovente primo et tamen sicut commovente [illegible]. sic temptatio carnis numquam potest esse absque temptatione hostis. [illegible] carnis [illegible] Item temptatione temptatio cum hostis potest esse absque temptatione carnis, sicut [illegible] qui in temptatione [illegible] sicut fuit in adam et eva. vel quando ex illa temptatione nulla oritur [illegible] quando temptatio hostis ad peccatum pertrahit cum nullum peccatum sit in nobis quod non habeat ortum ex concupiscentia aliqua. Sic temptatio diaboli a temptatione carnis non potest separari [illegible]. Temptatio dicitur esse a carne vel ab hoste tamquam amovente [illegible] sicut dicitur esse [illegible] amovente primo [illegible] sic accipitur [illegible]. Sic [illegible] dicitur [illegible] quia [illegible] modo temptatio carnis, [illegible] modo diabolus ad vitium [illegible] ille [illegible] movet [illegible] quia [illegible] tempore [illegible] diabolus [illegible]. Ad [illegible] dicendum quod non inclinat caro [illegible] esse [illegible] ultimo modo accipitur [illegible] temptatione carnis et temptatione hostis ut accipitur magis [illegible]. concedendum est eas ad invicem separari, ut non solum [illegible] sed [illegible] esse sine altera. [illegible] concedendum [illegible] hoc probant. Ad [illegible] quod [illegible] omne malum est ab [illegible] diaboli intelligendum est sicut amovente [illegible] sicut amovente primo [illegible] ab [illegible] diabolus [illegible] potest esse [illegible] carnis concupiscentia. Ad [illegible] quod caro movet [illegible]. Ad quod hoc [illegible] quod diabolus [illegible] carnem [illegible] carnem [illegible] spiritum [illegible] temptatio carnis [illegible] diabolus non [illegible] carne [illegible] ad malum inclinare [illegible] diabolus non movere [illegible] non movet [illegible] sic movet [illegible] hoc modo [illegible] a temptatione diaboli. Ad [illegible] quod [illegible] diabolus est [illegible] omnis mali. Ad quod hoc non est [illegible] quod [illegible] immediate [illegible] peccati. sed [illegible] non [illegible] ad [illegible] sicut [illegible] peccati [illegible] ad omne malum. Ad [illegible] quod omnia peccata sunt a carne. Ad quod caro [illegible] largo [illegible] concupiscentia [illegible] ad carnem et sic non carnis in [illegible] concupiscentia quod est mater omnium malorum et [illegible] diabolus non generat in nobis ad [illegible]. Et per hoc [illegible] ad [illegible] diabolus [illegible] spiritualia accipitur [illegible] caro et concupiscentia large [illegible] omnium

Ex illo tamen non sequitur quod temptatio diaboli non possit esse absque temptatione carnis. non [illegible] omnis temptatio diaboli est [illegible] frequenter [illegible] nulla [illegible] culpa. ad [illegible] quod non temptat [illegible] carnale [illegible] non est [illegible] quod temptatio diaboli dependeat a temptatione carnis. sed [illegible] alicuius temptationis [illegible] et est [illegible] qui [illegible] non [illegible] quo potest seduci et hoc solum est [illegible] continetur [illegible] carni ex illa tamen [illegible] non excluditur quod caro [illegible] temptatio diaboli temptatio [illegible] sed [illegible] nova.

Tertio quaeritur utrum temptationi [illegible] facilius resistitur. et [illegible] temptatio carnis [illegible] magis [illegible] temptatio carnis [illegible] difficilius [illegible] quod nos roboratur. sed [illegible] temptationi difficilius est resistere quam difficilius vincere. [illegible] Item [illegible] nulla pestis [illegible] familiaris inimicus. sed [illegible] carnis [illegible] familiaris [illegible] diabolus [illegible] temptatio crudelior [illegible] hoc [illegible] difficilior. Item quanto temptatio est [illegible] efficacior tanto difficilius est resistere temptationi [illegible] efficacior est ad [illegible] temptatio hostis [illegible] hostis [illegible] temptatio carnis [illegible] culpa [illegible] Item tanto difficilius est resistere alicui [illegible] quanto ille [illegible] magis amatur. sed homo [illegible] diligit carnem [illegible] diabolum. [illegible] difficilius est ei resistere [illegible] carnis quam [illegible] diaboli [illegible]. [illegible] quanto [illegible] est [illegible] tanto est [illegible] difficilius resistitur. sed diabolus est hostis [illegible] job xl. non est [illegible] super terram quae ei possit comparari. [illegible] difficilius est temptationibus [illegible] resistere quam ei temptationibus quae ex carne. Item quanto temptator est [illegible] tanto difficilius est eius laqueos et cautelas evadere. sed diabolus non est [illegible] difficilius est eius [illegible] temptationi resistere quam temptationi carnis. Item quanto inimicus est occultior tanto minus potest homo eius [illegible] declinare. sed diabolus est hostis spiritualis et occultus [illegible] caro [illegible] quod temptatio [illegible] diaboli [illegible] periculi quam temptatio carnis cum maiori [illegible] difficultate ei resistitur. Item [illegible] dicitur [illegible] potentie quod [illegible] non est [illegible] sed caro [illegible] [illegible] diabolus [illegible] facilius est resistere eius temptationi quam temptationi diaboli. Item spiritum magis adiicit bono [illegible] quam bono carnis [illegible] maiori [illegible] bono [illegible]. sed diabolus [illegible] et inclinat ad bonum [illegible] temptatio de peccatis spiritualibus, caro [illegible] ad bonum [illegible] temptatio de peccatis carnalibus. [illegible] difficilius resistitur temptationi hostis quae est de peccatis spiritualibus quam temptationi carnis quae est de peccatis carnalibus. Item difficilius est resistere violentiis quam blanditiis. quia violentia [illegible] sua [illegible] vel difficultas resistendi. sed diabolus temptat violentia [illegible] sic dicit hugo. caro autem temptat blandiendo [illegible] difficilius [illegible] diabolus [illegible] caro. [illegible] ad [illegible] non est quod cum [illegible] temptationi sit difficilius resistere ut temptationi carnis vel hostis [illegible] potest intelligi [illegible] peccati [illegible] sicut [illegible] peccati carnalis [illegible] caro [illegible] diabolus [illegible] quod temptatio carnis sit difficilior [illegible] ad spiritum [illegible] magis [illegible] et [illegible] magis [illegible] ad [illegible] inducere. [illegible] intelligitur [illegible] temptatio carnis intelligitur [illegible] temptatio hostis [illegible] spiritualium [illegible] ut [illegible] et [illegible] quae magis [illegible] ad peccata carnalia ut [illegible] ad luxuriam quam ad superbiam [illegible] difficilius est resistere temptationi carnis quam temptationibus hostis. [illegible]

sunt ad peccata spiritualia quam ad carna- lia non potest illa
magis desiderant honores quam vo- luptates et huius di-
cialis est resistere temptationi hos- ic quam temptationi car-
tis. Si quis autem sic videtur ad nec [illegible]
est de se et quodam modo tem- per carnis est difficilior
pus maiorem quodam modo temptationem hostis et temptationis carnis
erat difficilior propter maiorem et magis inclusionem et magis con-
tinuam ad veniendum temptationem hostis difficilior propter maiorem boni
apparentiam et propter latentiorem instigationis fallaciam. Secundum vero
est in moralibus quod hostis antiquus vitia que sunt vicina virtu-
tati palliat sub specie virtutum. Sed ergo quaeritur quare temptatio
sit ad vincendum difficilior. Circa peccati intelligentiam re-
dendum est temptationis carnis. Si enim duo sunt: hic se habent sic excedentia
et excessa sic omnino et ... excedunt terminos ad utrumque per-
tinent; ... quam magis excedit alterum. Ad quod omnis ca-
ro corruptio ... homo ex maiori parte carnales sunt et desideriis
carnis obsequuntur, quod difficilius est resistere temptationi carnis quam
hostis. Et ad rationes illas quae obiciuntur in oppositum quia hostis
ipse est fortior et astutior et occultior, facile est respondere quia
non procedit temptator per totam suam potentiam et astutiam, immo res-
tringitur potentia divina. Ad illud quod obicitur quod caro est in nostra potestate
dicendum quod et si in nostra sit potestate per ordinem nature, tamen propter prevaricationem
peccati in illis et regnat ancilla et nimius amor carnis facit
venire esse dominam hominis et ideo non est in nostra potestate quousque liberemur de
potestate corporis huius, adiuvante gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Timeat
enim ... amoris ... amaret ... Adam in ...
... sic ... non est ... facile occidere vel
affligere filium, sed valde difficile sic ... melius est quod ne-
mo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam.
Ad illud quod obicitur quod bonum ... magis adheret, dicendum quod
si magis adheret spiritui quam quod ... est non tamen magis adheret ...
carnalis est. Nunc vero fere omnes homines carnales sunt ... primam
speciem Dei in ... quia caro est. Ad illud quod obicitur quod dura tempus ... in vio-
lentus, dicendum quod nulli inest violentia sempiterna ... violentie ten-
... in ipsis in visione ... que non moventur affectus
sicut carnis ... ut ... ponat ... suas.

Consequenter queritur ad tertium articulum quod sequitur peccati primorum
parentum, et circa hoc queruntur tria. Primo quod utrum primum peccatum
potuit esse veniale. Secundo que utrum fuit remediale sive
remissibile. Tertio quod utrum ... gratia peccatoris fuit magis grave.

Circa primum sic proceditur et quod utrum primum peccatum hominis fuit vel esse po-
tuit peccatum veniale et quod sic ... ingressu articuli ... ve-
niatur ad ... obligatione quam ... magna. Sed magna obli-
gatio est culpa mortalis et parva est culpa venialis. Ergo ... cecidit sta-
tu ... innocentie per veniale ... ad mortale. Ergo prius peccavit
venialiter quam mortaliter. Item constat cum electionem precedit appetitus
... et eligitur ... prius appetitum. Ergo ante consensum hominis fuit
appetitus, sed appetitus ille erat illicitus. Ergo erat peccatum. Sed non
mortale quia non est mortale ... Ergo veniale prius. Ergo peccavit pec-
cato veniali quam peccato mortali. Item contingit ad diligendum inordinate
et sui domini ... contingit et ad diligendum ordinate et sub Deo. Sed inter hec duo
cadit medium videlicet diligere ad sub Deo. Sed inordinate, si ergo ab
extremo in extremum pervenitur per medium prius dilexit homo ad inordinate

sub Deo quam supra Deum. Sed hoc est mortale, primum veniale. Ergo etc. Contra
si ergo dicis quod homo in primo statu existens non potuit
peccare venialiter, ostenditur quod sic, per quod verbum otiosum peccatum veniale
quod est de genere suo tamen non sit contra ad mandatum. Sed Adam po-
terat verbum otiosum dicere et cum uxore sua iocari. Ergo pote-
rat in statu illo venialiter peccare. Item quod potest in maius potest
in minus quod est ordinatum ad illud. Sed Adam poterat peccare mortaliter.
Sed peccatum mortale est maius quam veniale. Cum ergo Adam potuerit
peccare mortaliter, potuit peccare venialiter. Item est ponere statum
in quo non potest quis peccare venialiter nec mortaliter, ut pote
statum comprehensoris, et statum in quo potest peccare venialiter, ut pote
statum viatoris, et statum in quo contingit peccare mortaliter et non
venialiter, sicut statum angeli lapsi. Ergo et ponere statum in quo
contingit peccare venialiter et non mortaliter. Sed hic non est nisi status
innocentie hominis. Ergo etc. Contra: peccatum veniale ideo veniale
est quia ex passione et ex prima ... quam homo habet ad illud. Sed primus homo nullum
habuit impulsum. Ergo non potuit primo committere veniale pec-
catum. Item super hominem nullus erat motus brutalis. Sed quilibet er-
at per deliberationem rationis. Sed peccatum committere cum deliberatione rationis
in nulla ... non potest esse nisi mortale. Ergo etc. Item regnum
autem Adam ordinatum erat sicut dicit Augustinus quod si ipse servaret ordi-
nem sub Deo non exiret eum ipsum ... Ergo ipse sibi subiectus fuit homo per
eaque non prius ... se avertit. Sed hoc est per mortale. Ergo etc. Item
angelus propter dignitatem sui status non solum peccavit mortaliter sed
et ... mediate. Ergo si status innocentie excedebat statum
miserie in magis ... [illegible] ... quod ... in medio
et leve in statu illo esset magnum et grave. Nulla ergo tunc erat levia
... peccata, sed omnia essent gravia et mortalia. Item de peccato ...
innocentiam, sed quod auferebat hominem innocentiam auferebat immortalitatem et quod
auferebat immortalitatem inferebat mortem et quod inferebat mortem erat
mortale. Ergo ... nullum peccatum potuit esse in homine quod non esset mor-
tale. Item si Adam peccavit committendo veniale quod non potuisset
penitere aut non, si non ergo fuisset in eternum ... Ergo propter veniale
peccatum doluisset. Ergo passibilis fuisset. Et si passibilis, ergo et mortalis cum eadem
esset ratio passibilitatis et mortalitatis. Ergo necesse fuisset per peccatum per hominem
vel esse mortalem vel esse ... vel quod adesset veniale et inesset
mortalitas que duo simul stare non poterant. Ad predictorum in-
telligentiam ... Hec est que ... opinio. Quidam enim dixerunt
quod Adam per peccatum fecit mortalitatem ... tamen peccare veni-
aliter, non tamen omnino venialis. Quidam enim veniale quod est ve-
niale ex genere actus, sicut dicere verbum otiosum et iocari cum
uxore sua vel exire ... dissolutum, et hoc est veniale non
solum ... iudicium. Sed ... et isto
dicunt Adam peccare potuisse. Restat autem ... peccati veni-
alis quod dicitur veniale a veniendo, quia venit ex subreptione
... corruptione ... non ... iudicium
rationis, et tali peccato dicunt Adam peccare non potuisse
propter ordinem originalis iustitie, quia inferior potentia ... superiori
quod non appeteret absque imperio et dictamine rationis. ...
sunt probabiles. Verumptamen non ... applaudunt ... the-
ologi ... si quis attendat ad perfectionem status
... quod ... cum nullius ... ip-
se exire non poterat nisi contemptu divine iustitie ...

nota primum peccatum potuit esse veniale

fedando suam innocentiam et corrumpendo non suam que omnia fa-
ciunt culpam suam ade non venialem sed mortalem fuisse ingressa esse po-
tuisse. Et id est quod opinio quorum hodie applicant doctores contra ...
atum innocentie per peccato peccavit mortaliter in ipso eius peccatum ve-
niale esse potuit. Vel accedendo sunt rationes quod hoc ostendunt.
Ad 8 ergo quod obicitur quod prius est pervenire ad parvam obliquitatem quam
ad magnam. Dicendum est quod non est ubi est civitas pavlatina et per
successionem ibi ad. Et potest sunt tractio quam curvatur per se
curvatur. Vel dicendum quod primo incipit inclinari quia sunt mortale pec-
catum in ... statum nullam obliquitatem non incidit medium. Et
contra quas vel dico quod hoc non sunt propter immediatam oppositionem
statuum innocentie ad peccatum mortale. Sed quod in tali statu quod quidem vel oportebat
esse unum vel mortuum. Ad 5 quod obicitur quod appeti-
tus precedit consensum. Dicendum quod non est. Sed appetitus qui precessit
consensum post peccatum non sunt libidinosi. Sed ultimus extitit ante in-
ceptionem esse libidinosus quam voluntas delectativa consensit tunc et
inceptio esse mortale et non ante inceptum esse peccatum quod esset mortale. Ad 6
quod obicitur quod medium est inter diligere deum super omnia et ordinate
super deum. Dicendum quod et si sit medium comparando statum ad statum
simpliciter comparando tamen ad hominem illum non cadebat medium quod
... erat propter magnam approximationem ad deum ob quam non poterat
inordinate diligere cum propter hoc deo iniuriam faceret. At propter hoc sim-
plex deum diligeret. Ad 4 quod obicitur quod potest dici ultimum peccatorum
quod est veniale. Dicendum quod ultimum ociositatem ei fuisse mortale propter
actus perfectionem. Vel dicendum quod dicitur ad peccatum esse veniale generaliter. Vide
genere suo actus. Sed in illo est vel non lapsus. Ad 4 quod obicitur
quod potest in malum et in minimum. Dicendum quod in non est simpliciter. Quia non est homo potens
alium inordinate ad minimum sicut ad maius vel maius est hominem in
ore quam febricitare facilius tamen potest alicui inferre mortem
quam febrem. Sic et homo primus citius se potuit occidere quam debili-
tare id est prius mortaliter quam venialiter peccare. Ad 8 quod obicitur quod
quesitus status esse debet in quo possit tantum venialiter peccare. Dicendum
quod illum statum ullo modo convenit esse quod potest ad peccatum sic
veniale aliquis. Hoc est propter magnam perfectionem quam habet ad fa-
ciendum et difficultatem habet quam ad bonum faciendum tamen sed
sunt et facilius ad mortale et magis est ponere statum in quo peccet
venialiter in quo non possit peccare mortaliter. Et tamen ponere contra
actus sunt contingere peccare mortaliter et non venialiter propter defectum
primitive habitus qui est status demonum.

Secundo queritur peccatum quod primo secutum est tempus ne illa fuit
remissibile vel irremissibile. Et quod remittitur non autem demonum
talibus. Sicut Ioannes Damascenus loquens de angelis dicit quod resurgere non potuit
quia de sublimissimo statu cecidit. Sed homo cecidit de nobi-
lissimo gradu et statu quo potuit habere in via, ergo si non potuit resurgere
demon, pari ratione nec homo. Item peccatum ad quod nullam habet homo
inclinationem nullam habet excusationem et per omnia caret excu-
satione non est dignum remissione. Sed peccatum quod omnino incep-
tum est ad remissibile est irremissibile. Ergo peccatum id est irremissibile quod fuit
... Sed tale fuit peccatum quod consecutum est ex parte tempo-
re etc. Item morbus quod non in sua ... sanari ... quod
omnino ... expulsit. Sed peccatum quod ex primaria
tempore subsecutum est totam naturam humanam infecit ... in
quod fuit morbus ... Item ade ... non solum

huius ... Sed contra Gregorius
glosa Luce x ... dicit quod
... angelus
sic ... fuit ...
in ... quod peccatum in angelis ...
... sanari. Ergo
solum peccatum hominis. Sed quia prima est via ad veniendum. Sed primi parentes
post peccatum fecerunt potuit penitere quod post quod doluerunt et penituit. Ergo
potuit veniam et misericordiam invenire. Ergo peccatum eius fuit remissibile.
Item dignum est ut qui ab alio decepti ab alio adiuvetur. Sed homo casum
... tempus deceptus est ergo debuit ipsum habere presidium et ad-
iutorium ad resurgendum. Sed illo habito peccatum hominis sit remissibile
ergo etc. Item peccatum primi hominis totam humanam naturam infecit. Ergo
si irremissibile fuisset tota humana natura dampnata fuisset. Ergo divina providentia et
dispositio quod hominem faceret propter beatitudinem fuisset frustrata et non esset vana.
Item non est maioris stabilitatis culpa quam gratia. Non demum totalis quod
initium. Ergo si culpa ade fuisset irremissibilis gratia precedens fuisset inamis-
sibilis. Ergo si gratiam potuit amittere pari ratione a culpa potuit resurgere.
Quo est. Ergo propter quid remissibile fuit peccatum humanum non angelicum.
Dicendum quod primum peccatum hominis quod ex tempore ne ... secutum est
remissibile fuit. Et si queratur ... Dicendum quod ex ratione ... mi-
... non sufficiens colligi ... remissibile fuit peccatum primi hominis quod
erat incarnatione ... remissibilis quia transgressione excusa-
bilis. ... facilius fuit remitti potuit ... divina iusti-
tiam ... iuditium ... dampnatione
... quod homine ... morte ... et homo ... morte
... sicut ... iuda ...
... deum ... mo-
re culpe occidit sic ... deseret ...
... angelus autem ... mor ...
non mori potuit in morte eterna et non non ... alia ... execu-
... morte ... et sic ... mor-
... ad hoc quod peccatum hominis esset remissibile ...
ad hoc non faciebat quia homo ... que
non ... ad ... Sed et ad tempus ...
... longo tempore debebat esse ... sic gratiam ad
veniendum ... ad ...
... non abstulit potentiam revertendi ad bonum et sic potuit
... potuit ... per culpam pervenit ad ... sic per
primam redit ad gratiam. Hoc autem angelus non habuit ...
... spacium ... quod non ... habere
non potuit sic idem ... excusabilis ... in culpa facie-
bat ad peccatum hominis remissibile ... suggerente cecidit dignum
fuit per alium sublevari et non competebat ... mediatorem habere ... lapsus
... non potest resurgere sine manu sublevantis et amicus non recon-
ciliari sine mediatore ... peccatum hominis remissibile fuit non
peccatum angeli quia homo qui per alium cecidit alium debuit habere mediatorem
et relevatorem. Angelus autem non quia cecidit per se ipsum et hic est ... quam
magis reddit ... sic ... est ... quod peccatum hominis remis-
sibile fuit ... reddunt ... Intelligitur ...
... medio loco posita est ... per la-
psum ... homo ... erat penitere mediatorem ... ad veniam
potuit pervenire ... rationes ostendentes peccatum hominis

Vel potius primi hominis fuit remissibile vel irremissibile

quod ex prima conditione secundum quam creatus est fuisse recessit. ¶ Ad secundum quod obicitur quod cecidit de nobilissimo statu. Dicendum quod quamvis homo esset in statu sublimi non tamen sic de sublimissimo statu cecidisse sicut angelus. angelus enim proximus erat gloriae adeo quod uno solo motu consummationis adipisci potuit effici gloriosus. non sic fuit de homine. ideo non est simile.

¶ Ad tertium quod obicitur quod homo nullam habuit inclinationem. Dicendum quod etsi non habuit inclinationem in malum habuit tamen suggestionem ex qua ratione cum aliquo modo fuit excusabile peccatum eius. esto tamen quod excusabile non esset ipse non excusasset. Secundum est quod homo incepit de sua transgressione dolere. ¶ Ad quartum quod obicitur quod tota natura corrupta est. Dicendum quod etsi corrupta sit tota quantum est in tota posteritate quae seminaliter ex ada procedit. non tamen remansit ipsi ade semen in quo benedicerentur omnes gentes. id est christus in quo nulla fuit corruptio. immo mundissima sanctissimi et sola [illegible] carnis mundissima a fece peccati continuo remansit et in homine a nullo vitio ut posset sindesis quae non fuit in eo extincta quin moneret et instigaret potuit peccatum detestari et detestando ad deum reverti et revertendo curari. ¶ Ad quintum quod obicitur quod homo nullam gratiam quam perdidit. Dicendum quod et si ad donum amisit ipsam tamen quia lucis non perdidit quod non habuit. nec tamen totum non est adeo oblatum. In homine enim sic fuit in deum et ideo tamen per habere et post gratiam adhesit ei quod appetitus sicut angelus qui nullam habuit revertendi.

Tertio quaeritur per peccatum quod ex illa temptatione secutum est fuit gravissimum omnium peccatorum. et quod sic videtur. augustinus xiiii de civitate dei magnitudinem peccati utique aliis non minor fuit in eo peccato facilitas ex quo verbo elicitur tale argumentum. ubi maior est facilitas a dolendo ibi maior est culpa in contemnendo. sed primo homini obedire fuit facillimum. ergo in transgressione illa fuit peccatum maximum. Item augustinus ideo obedientia fuit hominis eo quod praedicabiliter quo factus est obediens usque ad mortem. ex quo verbo potest elici tale argumentum. sicut qui est obediens usque ad mortem habet maximum meritum in obedientia et maximam laudem sic fuit filii dei sicut qui sic est inobediens ut non desistat propter timorem mortis maximae est culpae et vituperii. sed talis fuit inobedientia primorum parentum quod comminatione mortis non timuerunt transgredi divinum mandatum. ergo videtur quod primum peccatum fuit maximum. ¶ Item tanto gravius est peccatum quanto magis est corruptivum. quod patet est corruptivum modi speciei et ordinis. sed peccatum primorum parentum fuit maxime corruptivum. sed et totum genus humanum ergo fuit omnium creaturarum maximum. ¶ Item tanto gravius est peccatum quanto maiorem poenam promeretur iusto dei iudicio. sed peccatum primorum parentum promeruit fuit poena mortis et exheredationis in se et in suis posteris. et hoc est maxima omnium poenarum. ergo eorum peccatum fuit maximum. Sed contra maius est peccatum remissibile quam irremissibile. sed peccatum eorum fuit remissibile ut supra placitum est ergo nullus a[illegible] peccati sicut irremissibile. ergo etc. ¶ Item gravius est peccatum quod nullo modo est excusabile quam quod aliquam habet excusationem. sed peccatum primorum parentum aliquam habet excusationem. In hoc quod factum est ad alienam instigationem peccatum autem in spiritum sanctum colorem excusationis non habet. ergo peccatum illorum non fuit peccatum gravissimum. ¶ Item tanto gravius est peccatum quanto ex maiori libidine procedit. sed peccatum libidinis regnat libidine et inique tamen cum eorum non esset immunda et sana. ergo videtur quod illa transgressio ex inobedientia non fuit maxima. ¶ Item gravius est peccatum quod est contra deum et in iustitiam divinam quam quod solum est contra divinum mandatum. sed peccatum primorum parentum quod ex illa temptatione secutum est non fuit omnino contra deum nec contra deum sed solum contra divinam iustitiam. nam non verum per se dicebat de illo ligno non esse edendum. multa autem sunt peccata quae sunt contra deum et contra iustitiam divinam quae nos appellamus sic quod videtur quod illa primorum parentum transgressio omnium peccatorum fuerit maximum. ¶ Responsio. Dicendum quod cum multis modis possit dici peccatum

maximum gravius et maius altero. ad praesens tamen attendendum est quod tribus modis dicitur unum peccatum esse gravius altero. aut propter maiorem libidinem aut propter maiorem ignorantiam aut propter maiorem corruptionem. si primo modo loquamur sic peccatum primum non fuit maximum simpliciter nec respectu omnium peccatorum ex maiori enim libidine dicuntur peccare et ex multis filii adae ex maiori libidine peccaverunt quam peccaverit primus parens. si vero secundo modo dicatur peccatum maius s. quod ex maiori ignorantia. sic peccatum adae non fuit maximum simpliciter. maximum tamen fuit omnium bonorum maximorum simpliciter non fuit. quod dicitur ex maiori ignorantia peccavit cum plura bona in sua creatione percepit et de sublimiori statu lapsus fuit. tamen maximum omnium bonorum et nobilissimum statum aliorum erat quam aliorum posteriorum suorum qui lapsi sunt in peccatum. et ideo maximum iudicatur fuisse. igitur si et dicitur tertio modo peccatum maius altero ratione maioris corruptionis sic quidem modo fuit maximum omnium et quodam modo non. maior enim laesio dicitur per multitudinem et esse sive intensive sive extensive. intensive loquendo peccatum adae non fuit maximum laesionis quia non adeo depravavit naturam suam sicut et multa peccata depravant. extensive vero loquendo peccatum primum maximae laesionis fuit quia ultimum per se est et quod per se notum et inde processit. sic primum peccatum quod per peccatum fuit ex ex tempore non primaria et quadam modo fuit gravissimum quadam modo non. ¶ Et per hoc patet ad rationes ad utramque partem adductas quia per diversas vias non concludunt sicut aspicienti planum est. ¶ In parte ista sunt dubitationes circa litteram et primo de hoc quod dicit. *Et diabolus loquebatur per serpentem ignorante sic per energuminos.* Sed contra diabolus movet energuminos mediante virtute sensitiva ergo videtur quod moverit serpentem ad formandam locutionem mediante sensitiva virtute. Sed cum virtus phantastica vel imaginativa serpentis non erat capax sermonis et locutionis mediante illa non potuit vocem articulatam formari. ¶ Item si quaeritur intra sunt locutionis spiritus primus et ut sic data nova potestas serpenti ut et fuit miraculum sicut fuit in locutione asinae balaam. Ergo dicendum quod ad locutionem formandam in illa duo concurrunt primo instrumentorum aperitio deinde virtus motiva et deinde virtus directiva cum regimine rationis vocem articulatam. sed haec duo sunt in homine complete a sui natura. In brutis vero aliquibus reperiuntur incomplete. habent vero quaedam alia organa apta licet non complete ad vocis formationem. habent et sensibilem motivam. habent et virtutem excogitativam et imaginativam ratione cuius erudiuntur ad aliquas voces pronuntiandas. non tamen est in eis complete. sed cum adest virtus rationabilis quae perficit et regit et movet. tunc illa potest impleta ad actum habere reduci. et fuit in illa tempore natura diabolus excitabat virtutem motivam et adiuvabat et dirigebat ut per eas illas voces articularet formare ut quod serpenti non esset data nova potestas. sed potestas superior assistebat et ideo miraculum non erat licet quis rationaliter admirari possit cum esset supra potentiam naturalem cuiusquam talia verba formari. sed magis maior sic apparet in energumino ratione invitatione et organizatione quam in serpente. quod tamen ut verius potest movere in brutis et dei gratia in formando est ut dempsis id dicere magis eodem modo locutum esse diabolum per serpentem quam loquitur per daemoniacum. ¶ Ad quod quod obicitur quod imaginativa serpentis non erat capax locutionis. Dicendum quod immo est de locutione per modum ad significationem. sed non est in quantum ad vocis expressionem. ¶ Ut patet dicendum quod quamvis motum serpentis cooperans motui linguae non tamen cognitiva cooperabatur ad vocis articulationem et per hoc patet etiam quaestio sequens. ¶ Item quaeritur de hoc quod dicit. *Serpens callidissimus dicitur esse propter astutiam diaboli.* Sed hoc est contra quod serpens dicitur esse callidissimus propria ratione sicut diabolus quod est alia assumpta callidissimum dicitur. ergo non esset ratio quare magis quam alia assumptio quam alias.

vel peccatum primi hominis fuit gravissimum omnium peccatorum

Ad quod calliditas attendenda in temptatione ordinatur ad nocendum et ad seducendum. Et quoniam dicitur nocumentum videtur spirituale et corporale duplex est calliditas: aut in nocendo corporaliter aut in nocendo spiritualiter. Calliditas quoad corporalia homines habent quasi aut sicut inducta loco salutis per statum illa pertinet. Calliditas vero in nocendo spiritualiter non habent a se. Sed ad ipsam pertinet adhibere aut magis intimam et ideo spiritualia debuit assignari per ista. Gregorius xiiii. moralium: sunt ex se habent calliditatem nocendi et insidiandi contra cogitationem sicut propria, quia exercet callidi sua hominis in nocendo spiritualiter et hoc diu temptatus intelligi potest septima. Item quidem deinde qui dicitur septima. Sciendum est duas esse species temptationis interiorem et exteriorem. Exterior vero temptatio non est nisi interiorem nec ad culpam perducit. Non medietate interiori quidem non nisi quod ab invicem habent distingui. Item subdividitur interiorem in eam quae est ab hoste et eam quae a carne et mundo, quod dicitur illa sic insufficiens quia non solum temptatio est ab hoste et a carne sed etiam a mundo. I. Jo. ii. omne quod est in mundo aut est concupiscentia carnis etc. Quaeritur de sufficientia horum membrorum et cum alibi legantur plures aliae differentiae temptationis quibus distinguantur ab illis. Ad quod temptatio hostis considerari potest secundum quantum ad motivum et quantum ad effectum et quantum ad gradum et ad modum. Quantum ad motivum vel generaliter vel spiritualiter. Si generaliter sic dividitur temptatio in eam quae est ab hoste et a carne et a mundo ut dicitur inquantum sequentia: mundus caro demonia diversa moventur. Si spiritualiter ut dicatur motivum quod temptat non solum per modum obiecti sed et quod inducit et excitat per modum impulsum sic est illa divisio quam ponit magister in littera, quod temptatio alia est ab hoste alia a carne quia utraque habet ad malum attendere. Si autem loquimur quantum ad effectum sic duplex potest considerari: aut generaliter aut spiritualiter. Si generaliter sic est illa divisio Gregorii quod temptatio quaedam est prima, quaedam prava, quaedam probatoria. Si spiritualiter sic est illa divisio temptationis quam ponit glossa in psalmum super hoc esuriam ab bona ante et etc. Unde dicitur quod multiplex est temptatio quia prima est error sui nescia ignorantia. Secunda difficultas vincendam concupiscentiam et eratedium boni. Quarta temptatio. Si est modo secundum quantum ad effectum consideratur ipsa temptatio sic potest considerari aut generaliter aut spiritualiter. Si generaliter sic est illa divisio quam ponitur in glossa. Super i. Cor. x. temptatio vos non apprehendat etc. Unde dicitur in glossa quod temptatio alia est humana alia non humana et differunt quia sic idem omnes temptationem peccato dicitur est quando malum habet et vincit et delectatur ad mortem peccatum peccato non humana temptatio periculosum non habet quia ubi est peccatum non est tale vel illa est temptatio in quo consideratur in glossa. Unde dicitur quod triplex est temptatio humana. Si spiritualiter sic est illa Augustinus de doctrina christiana diversa temptatio aut ignorantia aut infirmitatis aut voluntatis. Aut vero secundum hanc ponitur speciales effectus temptationis diversi. Si autem quantum ad modum consideretur temptatio secundum quod ad gradum, hoc potest esse duobus: aut generaliter aut spiritualiter. Si generaliter sic est illa quam ponit magister in illa temptatione alia est exterior alia interior. Si spiritualiter sic est illa quam ponit Gregorius et habetur in glossa super illud Jac. i. unusquisque temptatur a concupiscentia etc. quod temptatio triplex suggestione delectatione consensu. Unde notandum quod grdus temptationis explicatur qui ponebantur in divisione superius habita. Simplicitate perveniunt etc. ex interiori intelligimus suggestionem per intellectum interiorem illam namque est delectatio vel consensus et sic patet. Ad et quod probatur quia illa membra ab invicem ab invicem non distinguuntur cum numeri ordinaria ad alterum. Sed ad. Si modo consideretur temptatio secundum quod ad temptationem modum hoc simpliciter aut est generaliter aut spiritualiter. Si generaliter sic potest esse implicite vel explicite vel implicite sic est illa quam ponit in glossa super hunc ... ad modo ... dicitur quod quaedam temptatio

temptatio levis et occulta, quaedam gravis et occulta, quaedam levis et manifesta. Gravis explicite sic est illa quam ponit Bernardus super psalmum Qui habitat: quod ...tur est importuna secundum quod praecavetur in subito sed dubia secundum quod accidit in dubietatis nebulas involuit ... et est subdola secundum quod iudicium timoris pervenit quasi occulta quasi de lumine ordinem perfecte fugit quasi violenta secundum quod vires intimas incendit. Septima fraudulenta quae sicut mundum seducit. Unde quia explicita quaedam natura variis speciebus. Item hanc distinctionem explicamus difficultates et grados temptationum secundum modum temptationis et latentiae quae per quandam conditionem implicite claudebantur. Vel contra illa divisio quam praecedens de modis temptationum in singulari generaliter consideratur. Sicut autem consideratur specialiter temptatio prout habent ad temptationem diversa sic modi est duplex praesentia assignari vel implicite et sic dividitur assimilatione quaedam sermone dicitur temptatio ut leo temptat ut draco vel explicite et sic est illa divisio Gregorii super Job xl. super quem locum dicitur Gregorius: sic fideli famulo dominus cautelas hostis callidi magis innotescit quando aperto impetu et subdolo convenit insidiando ... terret suadendo blandiendo desperando frangit perfrangit decipit. In hac divisione explicantur modi quos auctoritas clauserat sub his duobus vel quod temptat ut leo temptat ut draco et sic patet ratio assignandi diversas divisiones temptationis secundum diversas considerationes. Patet non ... ad obiecta. Item quod debet dici quod in littera temptatio quae fit ex carne non est sine peccato. Cum non dicatur possit carnem continere et viceversa vel simile quod temptatio quae est ab hoste sine peccato esse non possit. Item cum non sit durum possibile temptationem vel non temptationem ubi quod temptatio de seipso non ponat in nobis culpam vel eius veniat. Sic ergo temptatio hominis hostis continent etiam in excedente virtutis in virtutem temptationis carnis. Item hoc ex quo quia temptatio carnis magis est propter cum peccato quam temptatio hostis. Ad quod temptatio carnis impulsus seu consensus quod contineretur appetitus primum motum et quam in illo impulsu seu motus non ordinate et praeter omnem ordinem. Hinc est quod temptatio carnis numquam est in ubi quod sit in nobis deordinato et sic quod venialis culpa temptatio vero hostis omnino extra est potest esse sine delectatione inordinata in nobis existente et non dicitur magis quod temptatio hostis potest esse sine peccato temptatio vero carnis numquam. Item possit reddi ratio quia caro est conjugata nobis et ex peccato carnis ad sua domestica et non per ipsum nos in culpa carnis impulsio quam diabolica suggestio quod ... carnis impulsus super progenitus debebant dici esse peccatum. In suo loco magis explicite declarabitur. D XXII · xxii. d.

Hic vero diligenter investigandum etc. Cum egit magister de lapsu hominis in quantum ad diversa temptatione et hoc non perveniat ad hominem transgressionem. Dicit autem praesens Item inter duas per declarat de peccato per quod pervenitur ad generis. In secunda ad radicem venit secundum sicut ex inductione an exignorantia. Prima autem opponitur ibi quia Item secundum. Prima hoc est ibi etc. In prima declarat de genere peccati in ... et in secunda de genere peccati unde ... spiritualis ... etiam quod elatio in interiori. Item non inquirit quod eorum peccaverunt magis ex quo manifeste animi potest etc. Quia autem peccati dividi potest in duas: una inaequalis per declarat negatione secundum secundo temporum dubitavit secundum primum, secunda declarat de peccato quod ad radicem dicitur unde procedit. In prima ut peccatum per exigendo procedit. ex illa excusari beati ... non qui est proposito procedit per peccatum ... etc. Et quod non conqueri sicut non ... etc. Item inquirit non inquirit super eum primum sunt quia non ... vel quod non voluit quod peccaverit. Si vero quaeritur ut non ... peccatum est etc. Dividitur per totum et ... appetit ... non magis declarat de ipsa culpa primorum parentum ... ad indictum ignorantiae.

Ad tellum huiusmodi ... est divisio ... hic quod. ... decem

pa primorum parentum. In sequenti ad inordinationem actum assig. ¶ Secundo quaeritur in comparatione ad ignorantiam mulieris. ¶ Circa primum quaeritur. ¶ Primo quo genere peccati mulier peccaverit. ¶ Secundo utrum mulier appetiverit aequalitatem (?). ¶ Tertio quis horum gravius peccaverit.

Circa primum sic proceditur. Et videtur quod mulier peccaverit peccato superbiae. Ecclesiastici x. Initium omnis peccati superbia et cetera. Et mulier sicut peccavit, ergo mulier peccavit peccato superbiae. Item Augustinus in libro de civitate dei: diabolus in angelo voluit esse sicut deus, cadens autem persuasit homini; sed illud quod persuasit mulieri et mulier persuadendo consensit; peccavit ergo peccato superbiae. Item Hugo de sancto Victore: In paradiso non poterat homo deordinari in corporalibus, quia non poterat deordinari in inferioribus; ergo non poterat prius inordinate converti ad bonum mutabile vel exterius, quam converteretur ad bonum interius; sed converti inordinate ad bonum interius, hoc est superbia; ergo primum peccatum mulieris non potuit esse nisi superbia. ¶ Item mulier voluit manducare pomum; hoc non fuit propter famem vel appetitum delectationis in cibo, cum nulla esset rebellio, sed ex deordinatione quadam ad spiritualem, per illum cibum conversionem intendebat, et vocatur non erat nisi esse sicut deus, quod diabolus promiserat, ergo et cetera. ¶ Sed contra videtur quod primum peccatum mulieris fuit inobedientia, et quod hoc innuit textus Genesis iii. Quis indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod de ligno de quo praeceperam tibi ut non comederes comedisti. ¶ Item quod hoc confirmat apostolus Romanorum v. Sicut per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi et cetera, et unius per inobedientiam mors intravit in mundum per primo. Hoc expresse declarat Augustinus de vera religione: Adam per transgressionem inobedientiae de paradiso eiectus est; sic ergo primum peccatum hominis fuit inobedientia, non ergo mulieris fuit superbia. ¶ Item quod primum peccatum fuit gula, videtur per hoc quod innuit textus Genesis iii. Vidit mulier lignum quod esset ad vescendum suave. Et hoc confirmat evangelium: quando primo fuit tentatus Christus, prima tentatio de gula fuit. Legitur Matthaei: Dic ut lapides isti panes fiant et cetera. Sed eo ordine temptavit Christum quo temptaverat primum hominem, sicut sancti dicunt in primo. Hoc expresse declarat Ambrosius in illo hymno: Quem pomi noxialis morsu (?) mors et cetera. Si ergo primum peccatum fuit gula, non ergo fuit superbia, cum sint diversa peccata gula et superbia, et sint in diversis generibus esse non possunt. ¶ Item videtur quod primum peccatum mulieris fuerit avaritia, per textum Genesis iii. Eritis sicut dii scientes bonum et malum. Hoc expressius diabolus ei suggessit; hoc primo cecidit in mulieris appetitum; sed appetere multitudinem scientiae plus quam oportet est avaritiae, sicut dicit Gregorius; ergo et cetera. ¶ Item apostolus i ad Timotheum ultimo: radix omnium malorum est cupiditas; sed peccatum mulieris omnium aliorum peccatorum radix fuit in primo. Hoc ipsum expresse declarat Glossa super illud Psalmi: Quae non rapui et cetera, ubi dicitur quod Eva voluit rapere divinitatem; si ergo rapina est peccatum avaritiae, primum peccatum Evae fuit ignis avaritiae, ergo non fuit ignis superbiae. ¶ Item videtur quod primum peccatum fuit infidelitas, per quod hoc innuitur textu Genesis iii. Ubi dixit mulier: ne forte moriamur, dubitavit ergo de verbo dei; si ergo dubitavit de eo quod debebat credere, hoc est infidelitas. Peccatum infidelitatis primo commisit. Et hoc confirmat evangelium Lucae i: Beata quae credidisti; dicitur Virgini Mariae; sic ergo salus nostra incepit per oppositum praevaricationis; incepit a fide Mariae, nostra quoque ruina incepit ab infidelitate Evae in primo. Hoc expresse declarat magister libro tertio. Et in dubitatione Evae ... Praeterea super illud Genesis: Ne forte moriamur, dicit quod mulier dubitavit ab alta excellentia et praecepta dei ... Sed hoc non fuit sine culpa infidelitatis; ergo infidelitas fuit primum mulieris peccatum, non ergo primo peccavit peccato superbiae. Si forte tu dicas quod pluribus generibus peccatorum simul et semel peccavit,

hoc non videtur posse, cum simul et semel non possit esse pluribus conversionibus et aversionibus deordinari; et quomodo debeat hoc planum est quia ex his per quae mundus convertitur potest cum primo generibus abundantia debet habere. ¶ Respondeo dicendum quod sicut innuit textus et expresse dicit apostolus prima ad Timotheum secundo: Vir non est seductus, mulier autem seducta in praevaricatione fuit. Et primus casus est fuit inobedientia, et per hoc dicitur mors in omnes pertransivit. Et ad hoc diabolus primum inducere intendebat quod per praeceptum Dei transgrederetur, cuius praecepti nobis dicitur et cetera. Sed quoniam nemo operatur ad malum aspiciens nec appetit malum nisi sub specie boni, idcirco deprehendens diabolus quod non posset mulierem inducere quod praeceptum transgrederetur nisi appareret ad appetendum illud, idcirco proposuit ei aliquod bonum; ad omnis boni universitatem tendit ut liceret; nam omne bonum appetibile, videlicet appetere quae sunt bonum gloriosum et copiosum et delectabile, idcirco omnis boni appetere excellentiam et sufficientiam et delectationem per inordinatum appetitum eorum consistit mulieris. Unde in modo dicto non consistit culpa. Nam superbia non est aliud quam immoderatus appetitus excellentiae, avaritia non est aliud quam inordinatus appetitus sufficientiae, gula non est aliud quam immoderatus appetitus cibi reficientis suavitate vel delectatione. Ergo diabolus inducere volens mulierem ad praeceptum dominicum transgrediendum mulierem in culpa per proposuit dignitatis excellentiam, cum dixit: Eritis sicut dii; proposuit cognitionis abundantiam, sciens bonum et malum; praemio praetendit suavis experientiam, cum ostendit lignum pulchrum visu et aspectu delectabile. Cum ergo mulier diabolo suggerenti consensit, idcirco appetere esse sicut deus fuit superbia, deinde appetere scire bonum et malum quod non oportebat, et scire plus quam oportebat fuit avaritia; postremo appetendo suavitatem ligni vetiti fuit gulositas. Haec fuit tamen transgressionis rea et culpa inobedientiae involuta. ¶ Et sic quod mulieris inchoativum fuit superbia, progressivum fuit avaritia, consummativum fuit gula. Patet quod inordinata fuit quantum ad triplicem potentiam: quantum ad irascibilem, dum appetit alta; quantum ad concupiscibilem, dum appetit scire occulta; quantum ad concupiscibilem, dum voluit degustare suavia. Et ex illo peccato pullulaverunt radices omnium peccatorum. ¶ Ex his ergo patet ad quaestiones rationes. Nam ostendunt quod primum peccatum fuit superbia, non concludunt quin ab illo fuerit inchoatum. Rationes autem ostendentes quod fuit inobedientia, gula et avaritia non concludunt, licet non fuerit avaritia appetere divitias, scilicet quod debet esse appetitus pecuniae; fuit tamen avaritia secundum quod est appetitus sufficientiae, et in ipso fuit peccati progressus. Sed peccatum gulae et inobedientiae fuit consummatum in actu, videlicet comedendo; gula vero erat in ipsa quia in illo cibo inordinate delectari volebat; sed inobedientia tactu ipsius comestionis contra divinum imperium faciebat; et hoc expresse dicit Gregorius: Cum Adam comedit, non est quibus peccatorum generibus temptatus, et cetera. Sic prius temptaviat mulierem in altitudinem, quam deiecit et sic per illa, tamen mulier decidat in eius per suadentia peccatorum genera ad imum flagitium processum facilius. Ut est de praecipitio, ipse ruere sic per consequens demonstratur ad motum altius ascendere. ¶ Ad id ergo solum restat respondere quod obiectum est de infidelitate. Unde concedendum est mulierem peccato infidelitatis peccasse, nisi infidelitas accipiatur valde large. ¶ Quod ergo obicitur quod mulier dixit Forte, id est quod forte esset non eveniret, non dubitavit. Sed quia magister dicit expresse quod non est dubitationis, idcirco aliter potest dici quod verum mulier non dubitavit ut non esset quod deus dixerat. Sed de hoc dubitavit qualiter deus intelligebat, utrum scilicet intelligeret de morte corporali vel spirituali, vel aliquo alio modo; et illa dubitatio non fuit poena, licet sint

culpa. sed adam nesciam quando tempus peccauit uiam. Ille
cogit 1o quod obicitur de fide beate marie uel si fides in conceptione
filii dei non modicum tenuit leo. huius huiusmodi usum parum
blum tune cum dicitur ligo do placuisse sic ipsa dicit respe
xit deus humilitatem ancille sue non enim omnino per eius or
dinem respendere reparationem destruitur. Immo frequenter contrario
sicut una resolutionis conponis oppositis modus huius ci
ari et ichoarum sic et impossibile potest uelle.

Secundo queritur quod mulier appetiuit uiri esse concupierit et quod
non. ut .i. thymoteum .ii. uir non est seductus sed mulier. sed si adam
noluisset esse sicut deus quando adam mulier uterque conuenit fuisset. sic conu
uenit uir seductus. sed igitur conuenit uir seductus fuit ideo mulier
appetiuit non concupiuit. Item augustinus super genesim ad litteram non
arbitror uirum si iam spiritualis mente preditus erat credere quod deus
prohiberetur sed ergo adam gloriam habuit. patet et cetera. Item si adam
appetiuit esse sicut deus cum ad hoc uideo maiorem habet simili
tudinem cum lucifer. uel quod grauius peccauit adam quam lucifer ergo super
lucifer fuit uitae. peccatum huius fuisset uitae quod sui duplatum
Item si adam appetiuit esse sicut deus aut ergo suggerente muli
ere aut suggerente serpente. non suggerente serpente. quia ipse
adam non conuersatur de serpente sed de muliere. genesis .iii. mulier quam
dedisti mihi et cetera. sed suggerente muliere ergo sic mulier decepit sic
a serpente. in uir a muliere. sic contra dixit serpens seduxit me
sic uir dixisset mulier decepit me. sed hoc non dixit. sed dixit mulier
dedit mihi et cetera. quod si tu dicas quod in fuit commune scriptura non
exprimat hoc simul apparet improbabile. nam mulier dixisset
comede. quia eris sicut deus cum ipsa comedisset et absque dubio
non esset sicut deus ulla tunc uidere probabile quod uir ei credidisset
sed quod super est post solui uniquam et cetera. non hoc suggestione serpentis ut
deus esse uoluisset. non leuare culpa cum suis ad nos hec dicis
si tu dicas hic esse dicitur quod ad uiribus ob deum per quod dicitur
gregorius. In moralibus et habetur In glossa. Job. xlii. per se accipe dicitur
adam credidit et timore gloriam amisit. ergo adam idem quam
mulier appetiuit. Item. primo .ii. sic non rapinam arbitratus
est esse. non usurpauit quod suum non erat. sed equalitatem
dei sicut diuina fecit et primus homo ergo primum homo uoluit esse
sic deus et hoc uoluit mulier ergo et cetera. si tu dicas quod primus homo stat
tempus muliere. quod scilicet primo qui est que non rapuit et cetera. adam et eua uol
uit rapere quod sunt cum sunt sicut cetera. ecce expresse dicit de deitate
Item hoc uir tunc maiorem assilationem hebebat uir ad deum
quam mulier. ergo si sicut est mulier fuisset. uir quod multo magis credibi
liter uir appetere esse sicut deus quam mulierem. Item multo sapi
entior lucifer quam esset homo primo ergo sicut tota sua sapientia sluitur
uoluit esse sicut deus. si sapientia impediuit superbia. multo minus
uir quod sapientia impediret humana. et igitur hoc totum appe
tiuit non est probabile quod uir non concupierit. maxime cum glossa et
auctoritas. uideatur hoc dicere. Resolutio. Dicendum quod quia hec dicitur uidetur quod sed
quam non potest homo multum efficaciter et ratione et scriptura non dicitur
expresse et tamen hoc locum uarie. ideo sinio hic opinione diui
se. Quidam enim ipsi auctoritate inducta dicunt quod adam id ipsum
quod mulier appetiuit et concupiuit. sed non credidit sicut mulier et ipse hic fecit est
sed. sed tamen non dicitur fuisse seductus. appetere potest aliquid ad tamen non
credere ad hoc peruenire. multa quidem cupimus ad que non speramus nos
peruenire. quando quidem ponitur. sed quod uelit attendit ambitionis ela

tionem. Et istam quidem ponunt sunt tendentes ad tenet
ad uerum per eum. Sed quod ubi sibi autem. hoc opus non considerat
immo expresse non sententie contrarium sic patet. exaniter. cuius idu
ctus in ipsa. non uir est credibile quod uir appeteret adam quod diceret
se non posse peruenire. cum quando est post ualde ordinatus esset. Sed
quod quod uir tamen ipse et uiuit modo non fuit conformius uir
reri suggerendo sed ei esset conformius in transgressione mandati
diuini. uel .ii. inobediens fuit. sed aliter uir quam mulier ad inobe
dientie culpam et lapsus non .i. uir pomum comedit ipse appe
titum excellentie in suasdam assilatione. non ipse appetitum
sufficiat inuitationem cogitatione non ipse appetitum suauitatem et abrogat
usitatione sicut fecit mulier. fuit tamen in uiro quidem superbia. quidem
auaritia et quidem lascinia per quas perductus est ad inobedientiam. quidem
.i. ut nisi sit bonum dum se nimis magis peti esse apud deum esti
mauit et tantum ut ipse connexionem illius alibi non teneret
grauitatem aliud supplicium. sed de facili consequens uenia deo offen
enti. fuit et quidem auaritia dum curiose scire uoluit
quid sibi eueniret dum gustum uetitum degustaret fuit et quidem
lascinia non carnalis delectationis. sed quibus cum eam amici
affectionis quod frequenter fit ut offendatur deus ne amicus perimatur
hoc autem fecit adam dum comedere uoluit ne suas delicias
contristaret. hoc est ne uxorem offenderet. Unde ipse arguit quod
obediuit uoci mulieris et per hoc perductus est ad inobedientiam et trans
gressionem mandati dei. et sic cum habetur ex ubi autem. super genesim. ad
litteram que adducitur magistri In libro. primo .ii. dicit quod non non est putandus
quod homo deciderit in processum tunc quidem elatio conprimit et tamen
dicit uoluit adam lignum uetitum experiri cum non uideret mulierem
mortuam esca illa perceptam et tamen uoluit eam contristare quam
credebat sine solatio contabescere et a se aliena uiuere. Conce
dendum est ergo quod adam non appetiuit esse sicut deus quam adam mulier sicut om
nino tunc ad hoc inductum. sed dicatur aliquibi appetere esse sicut
deus. hoc potest esse dicitur explicari tunc. aut quod diuinum conceptus sicut in
primis et non sua diuine peculiari iussione et scire tamquam deo sibi
credere hoc modo ex parte uelle. aut dicitur est quod mulier de illo super
ta appetiuit sicut deus esse et per synodochen quod est pars attribuit to
ti. unde scilicet quod appetiuit aliquid frequenter loquitur synodoche et attribuit
uiro utrumque. aut sed hoc dicendo modo de eo intelligitur quia ipse cum esset in
ubere sponte ipsum non conpescuit. unde sic imputata culpa muli
eris autem intellectum est appetere esse sicut deus. non proximum eum hic
sed per quam de solitum indigere sui humanum modus quod cum uir non conpe
scuit. simo ipse non eam appetiuit patitur sicut pe mulieris imputatur et
noluisse esse sicut deus restitutio. sic patet primum. Ad autem quod perinduc
te sicut et per hunc uiam declaratum per sunt sique aliter esse uiam non
consilet inueniatur. Ad tertium ergo quod obicitur quod maiorem assilationem he
bat tamen ipse uir quam mulier. Dicendum quod et maiorem assilatio
ne hebat tamen per excellentiam uirtutis et cognitionis et mulieris quando
non preciebant hominem in tum a medica sibi sicut mulier. Ad
ultimum quod obicitur quod angelus erat sapientior homo. Dicendum quod non est de cognitione in natura
rum non est de cognitione grauia dictum. ad hoc quod primi homo angelus
plurimum habuerunt grauium sicut melius condideret .i. de lucifero non credit
quod eorum grauium facientem non habuit sicut declaratum fuit supra.

Tertio queritur quis eorum grauius peccauit. uir an mulier et
quod uir grauius peccauit. nam grauius est peccatum uir maior est in gratia
sed maiora non sunt dona et maior est in gratia in peccato. sed

vtrum quod mulier appetierit uir eam concupierit

Utrum eorum grauius peccauit

Sed adam precellebat mulierem in talibus datis et gratuitis. ergo peccavit magis quam eius fuit gratia. Item maius est peccatum contra preceptum et talem quam contra [illegible] ut patet de peccatis contra spiritum sanctum quod sunt gravia peccata. Sed mulier erat capitis viri subiecta. ergo peccavit gravius. Item tanto gravior est culpa quanto minor est contemptus. sed maior est contemptus in transgressione mandati immediate suscepti a domino quam mediate. Sed mandatum primo pervenit ad virum quam mulierem. ergo magis contempsit vir quam mulier. Item quanto gravior est culpa quanto maior est lesio et corruptio. sed peccatum ade magis fuit corruptivum quam peccatum eve. Sed ex peccato eve fuit totius posteritatis corruptio. et quod dicitur ro. v. per unum inobedientiam peccatores constituti sunt multi etc. Sed contra augustinus super genesim et magister in textu: mulier peccavit in spiritum servum. sed vir falsum. Sed id est par falsus id est par cuius gratia. ergo non minus magis peccavit mulier quam vir. Item sicut in bonis quod filius est melior et melius quod filius peior est peius per se loquendo. Sed peccatum eve filius fuit peccati luciferi quia ad eius similitudinem elatum superbie. ergo maius fuit peccatum eve quam ade. Item tanto gravior est culpa quanto maiori digna est pena. Sed mulier magis fuit punita quam vir sicut patet. Genesis iii. et adam qui iuste punit secundum amplitudinem peccati quam vir. Item gravius peccat qui peccat iuste et talem quam qui peccat iniuste. Sed mulier peccavit in se tantum dum provocavit eum ad peccatum. vir autem peccavit in se tantum de peccato actuali loquendo. ergo gravius peccavit mulier quam vir. Respondeo dicendum quod sicut peccatum fuit sunt peccatum duplex gravius altero alio tamen modo. videlicet ignorantie libidine et negligentie corruptione. Si ergo loquimur de maiori gravitate quantum ad ignorantiam gravius peccavit vir quam mulier pro eo quod beneficiorum dona suscepit non cum beneficiorum oblivione beneficiorum contempsit et offendit magis. igitur fuit et sua ignorantia maioris culpabilitatis erat. Si autem loquimur de maiori gravitate quantum ad libidinem et cupiditatem peccatum mulieris quam viri pro eo quod magis impleta non peccavit dum concupivit ad similitudinem et ardenti appetitu dum credidit se optinere scientiam dyabolo ei suggerente et non ipsa voluntate magis impleta mulier peccavit ex maiori libidine et quantum ad hoc culpabilior mulier fuit. Si autem loquimur de maiori culpe quantum ad corruptionem gravitate dicendum quod ad potest dici corruptio dupliciter. aut per modum cause aut per modum occasionis. Si per modum cause sic quod peccatum viri corruptivum fuit. et ad hoc culpa viri dicitur fuisse gravior. fuit enim causa corruptionis posteritatis et corruptio talis maior consecuta est ex peccato viri corruptivo et ad hoc culpa viri dicitur fuisse gravior. Si vero per modum occasionis sic quod peccatum mulieris fuit occasio peccati viri et per consequens omnium aliorum hoc modo mulier potest dici cetera corruptisse non solum per se tantum. sed et virum suum. unde non solum peccavit in se. sed et in alium et ad hoc dici potest in mulierem gravius fuisse peccatum per hoc dictum et unde potest ad obiectiones quod adiectionibus peccatum adducuntur et eo quod sunt dicta multis verbis dicuntur procedunt. Aliter potest dici et tamen ratio reddit quod peccatum potest dici gravius altero aut propter circumstantias ex parte peccantis aut propter circumstantias ex parte peccati. Si igitur pensentur ad obiectiones ex parte peccantis gravius peccavit videtur quam mulier cum propter donorum precellentiam tum et propter status perfectionem. quia multo quamvis modo plus erat. Si autem pensentur circumstantie ex parte peccati gravius peccavit mulier quam vir cum propter ipsius excessum in qualitate superbie. et alia. nam in sua ambitione exho

noravit et propter suam suggestionem decepit et propter hoc procedunt rationes sicut ad oppositum procedunt. Quantum autem ad dictum augustini quod per se falsum peccavit sed melius non quantum ad maiorem affectionem. Sed quantum ad eius eandem magnitudinem mandati transgressionem ad quod utriusque eorum equaliter obligabantur vel pari fuit. dicendum non propter quandam equalitatem. sed propter quandam conformitatem et sic est dictum colligitur quod peccatum eve non excedebat peccatum ade et aliquando nec ecclesia. tamen quantum ad causam et quantum ad eorum magis excedebat etc. Ad hoc dicendum est quod cum peccatum eve excedit peccatum ade quantum ad illa circumstantias quo respiciunt peccatum equaliter ut potest in maiori perversitate libidinis et in hoc quod vir naturaliter et magis abundavit peccatum eve magis excessit et gravius fuit similiter loquendo et hic signum est quod magis punita fuit et sic ad alterum descendendum maiorem penam habuisse. non obstante rationes ad oppositum adducte quod fuerunt ex quibusdam circumstantiis per quam quod non faciunt ut peccatum gravius fuerit simpliciter sed quantum ad illud. Consequenter queritur de peccato primorum parentum in relatione ad ignorantiam ex parte intellectus. Et circa hoc queruntur tria. Primo utrum peccatum primorum parentum fuerit ex ignorantia. Secundo quod utrum ignorantia aliquid minuat culpa. Tertio utrum sit culpe excusatio.

Circa primum sic proceditur et probatur quod peccatum primorum parentum fuit ex ignorantia ad minus peccatum mulieris. Genesis iii. serpens seduxit me etc. sed non est seductio in scientia primo. Cum ergo hoc est id est ignorantia. ergo etc. Item qui dubitat de aliquo dicitur esse certus prout dicitur id est ignorantie quod sciret. Sed mulier de verbo domini debuit esse certa quod dixerat quacumque die comederis morte morieris et de hoc dubitavit cum dixit ne forte moriamur. ex ignorantia ergo peccavit. Item qui credit mortale peccatum esse veniale ignorat veritatem vel dicitur. Sed adam credidit peccatum esse veniale sicut dicit augustinus et magister adducit in littera arbitratus est esse veniale intercedere delictum quod non et tamen vir quam mulier peccavit ex ignorantia. Item omne peccatum aut est ex ignorantia aut est ex infirmitate aut ex malicia. Sed peccatum primorum parentum non fuit ex malicia. quia tunc esset peccatum in spiritum sanctum. nec ex infirmitate quia nullam habebant pronitatem ad peccandum. ergo non fuit ex ignorantia. Item si adam tenetur credidisse inter tamen gravius deum offendere et tantum penalitatem incurrere cum non haberent nullam ad peccatum pronitatem nullo modo in ullo peccatum consensissent. Si igitur culpam commiserunt utique sic ignorantes et ex ignorantia peccaverunt. Sed contra si peccaverunt ex ignorantia aut illa ignorantia fuit pena aut culpa. Si culpa ergo culpa fuit in eis ante penam culpe quod est impossibile cum implicent hec duo opposita. Si pena ergo pena fuit ante culpam. Item si fuit in ignorantia aut ergo iuris aut facti. non facti quia bene sciebant se de ligno vetito comedere. non iuris quia bene sciebant se debere deo obedire et quod ei preceptum nullo modo facere ulla ergo non iuris ignorantia fuisse. Item si fuit in ignorantia aut ergo voluntaria aut involuntaria. Si involuntaria ergo non quod ignorantia eorum magis ignorantia esse concordata. Si involuntaria ergo quod nullo modo debuit eis imputari culpa. Si igitur est imputata non in quod fuisset ex aliqua ignorantia. quod si fuit ex ignorantia aut ergo innata aut contracta aut inflicta aut permissa. non ex permissa. non contracta. non inflicta. ergo fuit ex ignorantia innata. Sed videtur deum fecisse in hominem cum primo et in postea ergo per rationem non debuit eam facere cum scientia ignorantie. Si ergo ex ignorantia peccaverunt utique hoc possit imputari deo. Item sicut modo dicitur ex ignorantia peccasse mulier sed est quia a serpente seducta fuit. Sed vir non fuit seductus sicut dicit apostolus. ergo ex ignorantia peccatum eius non processit. Si igitur dixit peccati tantum et mulier non fuit alia et alia utique quod singuli peccaverunt ex ignorantia. Respondeo dicendum quod peccatum esse ex ignorantia potest dici dupliciter videlicet

qe et cõe. qe p ut distinguitur pc̃ ex ignõ cõ pc̃ ex intuitu ex industria et hoc in ignõ dr̃ p uõm sciẽ que nõ operit hõi ex n̄. sz intẽ p culpe fuit grãta et hoc modo pc̃ primor̃ parentũ nõ p dici ex ignõ. ignorancie sz illa diuisio q dr̃ quoniam pctõ. aũ ẽ ex ignõ. aũ et. Illa. n. diuisio pcti sz statũ n̄ lapse ẽ ant dr̃ pc̃ ex ignõ. q cõmittit aliq̃ nesciã existimatẽ se facientem rõne cui n̄ considat cõmũ culpe n̄ cõmũ pene. et hec pri mor̃ parentũ ex ignõ dici pot fuisse q tamen in uxor cõmisse fuit q̃dã nesciã q nõ fuit pena. sz q̃dã uel impetus mag reperi in ille q̃m in uiro. mlr̃. n. ignorauit ut scpẽus ẽ n̄ ul' serpm suggerentẽ. Ignõuit sic ẽ diuine ...

[illegible]

... tunica ad̃o n̄ fuit culpa. g. et. Item sc̃e pr̃ nolunt intellige et glo. aũ. ignõ ĩ his qui intellige nolunt ẽ pc̃. Item rõne ul cognoscẽ credenda et operandi ẽ actus uirtutis. sz tam et pdere sĩ ignõ ẽ iustiuc̃ priuat. sz p uõnes uirtutũ sunt iniq̃a et pcã. g. a ignõ ẽ culpa. Item nõ facere ea q̃ hõ tẽ facere ẽ pc̃. sil. nõ dr̃e. Similr nõ amare eã hõ tẽ amare ẽ pc̃. g. similr nescire q tenẽ scire ẽ pc̃. sz multi sunt qui ignorãt ea q tenent scire ut pote ea sine quibz saluari nõ possunt. g. In talibz ignõ ẽ culpa. Item error ẽ pc̃. aũ g. rõne ẽ q ponit. aũ rõne ẽ q priuat nõ rõne ẽ q ponit q pc̃ priuõ ẽ in pos sitione ẽ q priuat. sz error priuat sciam et priuõ sciẽ est ignõ. g. ignõ ẽ culpa. Cõ. aũ. In enchi. dic q istic ẽ nob ignõ rer agendar et cõcupia noxiar. sz nl sz pccm ẽ in nob inflictũ g. ignõ nõ ẽ pc̃. Item rõne ul ĩ nob. in primo ẽ auerso a bono incõmu. et cõuersio ad bonũ ... sz ignõ nulla ẽ ad bonũ ... cõuersio. g. ignõ nõ ẽ culpa. Item nullm pccm remanz p pẽniam. sz ignõ ...

[illegible]

Utrum ignorancia in aliq̃ hõie possit esse culpa

ostenderet quod ignorantia aliquo modo potest esse culpa. Ad 2m quod obicitur
contrarium quod ignorantia est nobis inflicta. dicendum quod prout nobis inflicta
est pena est non culpa prout tamen voluntas intra aliquo modo
deordinat esse illa sic prius dictum est incipit esse culpa. sic passi
ones sensus infirmitates illate pene erant considerate per se.
operante tamen ad voluntatem sequitur libertatem eis presente pariter
erant eis nutrimenta. vitium autem est uel sit culpa prout si peccata
et videlicet sic cum agere deordinate per se. Ad 3m quod obicitur quod ig
norans non est conscius. dicendum quod uere est prout vere est prout non prout tamen ipsa
generat aliquo modo affectu non habet virtutem et hoc modo dicitur
culpam non primo. Ad 4m quod obicitur quod ignorantia remanet post
penitentiam. dicendum quod non remanet prout habet rationem culpe sed rationem vo
luntarie uel quam modo erat dampnis. sed licet remanet hec
igitur habet rationem culpe sed ratione voluntatis. Ipse enim voluntatis gratie eam
quod ad primum in quo habet rationem actualis. consistit non solum actu sed
et reatu. cum quis penitet quod non ad primum quantum in remanet
actu ut ignorantia remanere actu et in hoc habet quandam comparatio
nem ad peccatum originale. sed ideo cum culpa et actu et peccatum est.
Ad 5m quod obicitur quod ignorantia est in intellectu. dicendum quod illa ignorantia quantum opposita
cognitioni virtutis ad quam tenemur non tamen respicit intellectum sed
et affectum sicut virtus oppositum. unde non tamen dicitur scientiam. sed
voluntatis sentiam et ne negligam ad sciendum percipiendam. Ad 6m
quod obicitur quod in quolibet quod instanti ignorat. dicendum quod ignorantia non dicitur
culpa in eo quod quis tenetur scire quod ignorat et non tamen
in quolibet instanti ignorat et in quolibet tenetur. tamen precep
tum affirmativum non obligat semper sed pro loco et tempore. in quo
tenetur nolle uel addiscere quod ignorat. ideo quamuis quandoque dicitur
igitur ignorantia non peccat in illo instanti et tempore in quo
tenetur nolle uel addiscere quod ignorat. ideo quamuis semper dicitur
ignorantie non tamen semper dicitur peccare.

Tertio queritur utrum ignorantia sit culpe excusatio. et quod sic
videtur .i. thy. i. misericordiam consecutus sum quia ignorans feci
sed ergo ignorantia fuit ratio quare peruenit ad misericordiam. prius quod ignorantia ex
cusabilem fecit eum culpam. Item scientia aggrauat
culpam sicut dicitur. luce. x. seruus sciens voluntatem domini sui et cetera
sed ergo oppositum ignorantia alleuiat. ergo excusat. Item omne
peccatum est voluntarium. ergo quod diminuit de ratione voluntarii
diminuit de ratione peccati sed ignorantia diminuit de ratione vo
luntarii ut dicit philosophus. cum plus est in ipso cogno
scente singularia circumstantie. Item sicut ad resistendum peccato requiritur
fortitudo sic et requiritur et cognitio. sed defectus fortitudinis ut pro
pter infirmitatem excusat culpam. ergo similiter uel defectus
cognitionis scilicet ignorantia. Item quod in sua plenitudine omnino tollit
culpam et plenitudine aliquam diminuit sed cum aliquis simpliciter est ignorans
sic puluis et furiosi non quod faciat imputatur ei in peccatum. sicut
dicitur et alibi docet. ergo unde quod omnis ignorantia peccatum ipse
aliquo modo habeat excusationis predicamentum. Contra. super iuli
de causis et institutione. nullus in culpa maior est quam qui deum negat
ergo non quod ignorantia non excuset sed aggrauet. Item super illud ro.
ii. an ignoras et cetera ambrosius. glossa. grauiter peccas quod ignoras
ergo ignorantia aggrauat culpam. Item ignorantia non dicitur malum est sed
malum additum malo facit maius malum. ergo ut quod ignorantia peccatum
augeat non excusat. Item scientia non auget non minuit inquantum
sed sola agnitio et ut circumstantie ergo pro ratione sui ignorantia auget non diminuit
demeritum ergo non excusat peccatum. Item esto quod uerum sit quod pre
cepit ex aliquam libidine tale ignorans ex tanta libidine sic
est et libido. ergo equaliter debet esse punitus. ergo uel quod est sic uterque
excusatus uel accusatus. ergo non magis excusat uel accusat
ignorantia quam sciencia et tamen ignorantia quam infirmitas excusat sic. et quod

que itaque magis excusat. Respondeo sicut sunt similiter dicit ignorantia
cum hoc quod excusent excusent et ignorantia et quamuis magis et minus. Dicendum
procedendo per illum non dicendum est quod omnis ignorantia aliquo modo excus
at peccatum et quod ignorantia diminuit de ratione voluntarii diminuit
et de ratione contemptus eius. per plures magis contemptum quod
est ex eo quod in ignorantia peccat et uel tum cum voluntarium
includat in se cognitionem quod privat cognitionem privat de ratione
voluntarii quod ergo peccatum minimum est quod sic libidinis et contemptus
et ignorantia diminuit de ratione horum. generaliter non est quod omnis ignorantia
magis tamen excusat peccatum. Et si tamen sit quod per plures omnino
rationem voluntarie et ratione contemptus excusat a toto. si
non non omnino sed per plures excusat a tanto. Concedendo ergo ra
tiones ostendentes quod ignorantia excusat peccatum. Ad 1m ergo quod obicitur in
contrarium de ypo. ubi comparat peccatum infidelitatis ad alia peccata et gratia
et ipsum in se valde graue est. quod non est tamen magnum ante
deordinatione non tamen cum quis in gnorantia facit et impe
dulitate sicut dicit apostolus de se minus graue peccat quam ille qui fa
cit ex certa scientia. Ad 2m ambrosius. quod dicit quod grauiter peccat
dignitatem. dicendum quod hoc dicitur ratione maioris culpe. sed ratione sed
ratione remoti cum magis periculose. quod remota non habet scientiam
de medio sui culpa non querit medicinam. et sic remanet culpa
et hoc est quod dicit augustinus. in libro confessionum. eo insanabilius peccabam quo
me non peccare arbitrabar. Ad 3m quod obicitur quod malum ad
ditum malo facit maius malum. dicendum quod hoc habet ueritatem quando malum
malo conformiter malum a parte eius sit in voluntate. non conformi
tur a malo culpe quod est voluntarie et non auget. sed potius diminuit
ratione ignorantia in nobis non est culpa quia sit aliquo modo pena
uel culpam peccatum excusat. Ad 4m quod obicitur quod scientia non
auget contrarium. dicendum quod est non sed circumstantie. sed tamen non est a nobis. sed
ergo deinde diminutum in ratione circumstantie ortum habet ab eo sic. et est
omnino quod facit ad rationem voluntarii facit aliquo modo ut auget
peccatum et similiter quod diminuit facit ad alleuiationem peccati. tale autem
ignorantia ut dictum sunt sicut. Ad 5m quod obicitur quod pariter ex pri
libidine est sibi puniri. dicendum quod hoc non cogit quia ignorantia excusat
quod si ille qui ignorat peccat in tanta libidine ex tanta
ille qui cognoscit. In statu ignorantie existens si vere scienti
peccaret multo maiorem et grauiorem peccaret et grauius puniretur
non ignorantia quoniam ipso est excusat peccatum excusat inquantum
et minuit quantitatem peccati. non quod habet sit tam vere. si ignorantia
non esset. Ad 6m quod queritur que magis excusat utrum ignorantia uel
infirmitas. Dicendum potest quod duo sunt ratione non videlicet co
gnitio singularium sui consistentia et quod opponitur prius. sic ignoratur
ignorantia et excusat quod priuat de ratione cognitionis. Infir
mitas excusat quod priuat ratione consensus principii. et quamuis non possit
priuat peruenit et non conuenit et cognoscere praevalebit est ad tanto
plus tollit de ratione voluntarii ignorantia quam infirmitas. et ipso ergo
magis excusat ceteris paribus. Ad eo tamen potest infirmitas pro
cedere ignorantia prius esse. sic est culpa non procedere quod est gratia.
Verum in generali loquendo non est dicendum quod magis excusat ignorantia
quam infirmitas descendendo tamen ad specialia peccata possunt se habere
sicut excedentia et excessa. Ad 1m quod queritur que ignorantia excu
set et quod. dicendum quod est ignorantia facti et iuris. Ignorantia facti potest esse du
plex aut ad intentionem debitam diligentiam aut non. si ad intentionem diligentiam
non excusat ex toto. sed a tanto. similiter sic ignorantia iuris hec
potest esse dupliciter. aut est vincibilis aut invincibilis. si invincibilis tunc
est ignorantia que est culpa et ab est excusat vel non. aut ignorantia affectata et
ypocrita sic ex una parte excusat. quod ex alia parte magis ag
grauat. aut est ex negligentia et uel ignauia sic ignorantia crassa
et supina et ita aliquo modo non tamen totaliter excusat ut

semper tenus igne non videat. Secundum autem magistrum illum sicut autem sit ignorantia in via. hoc potest esse dupliciter. aut ulla ignorantia est in nobis inducta per culpam preambulam. aut per se ortum culpam. Si per se eciam aut sumptus procurat cogitationem mentis sicut in furiosis et uliosis quoniam carent usu rationis. et hec excusat a toto. Et dicitur quod pueris insanis et dormientibus ... sicut in pueris autem non tollit omnino usum rationis. sed plenum et talis non excusat a toto. sed a tanto. Talis est in hiis qui non sunt plene furiosi. sed habent aliquo modo lucida intervalla et in principio aliquo modo sunt capaces precepti licet non plene. Si autem ignorantia est inducta per culpam preambulam sicut est in ebrio et furioso quorum utrumque est sapientiam iniuste per culpam suam sic non excusat a toto. sed a tanto. Unde sic dicit philosophus. ebrius habebit duplices maledictiones maledictionem per culpam precedentem et maledictionem per culpam subsequentem. Cum autem talis excusatur sequentem culpam duplici modo. quod declarant quidam. in dicunt quod non ebrius et furiosus qui usu rationis caret committit novam culpam. sed ex ordinatione sequenti aggravatur prima culpa. postea in culpa aggravari ex eventu sequenti. Alii autem dicunt quod non sic excusatur quin novam culpam committit non tamen est adeo gravis sicut si nulla fuisset ex certa scientia. primum tamen modus videtur probabilior esse. unde ex hiis patet quod loth non omnino excusatur a culpa incestus cum cognovit filias suas. primo quidem quia non fuit in tam plena ignorantia. licet in dicat in textu quod non sensit quando filie accubuerunt. Unde glossa dicit quia non discernit. secundo uno qui in illam ignorantiam pervenit per ebrietatem quam debuisset vitare et non secundum dicitur fuisse culpabile. licet et alia parte dicant eum fuisse quantum excusabilem.

Ex parte ista sunt dubitationes circa litteram quo quidem de hoc quod dicitur. Si vir non peccasset humanum mine peccatis corruptum per virtutem. sed contra igitur habet homo in massam carnis a nulla habet auro et magister. Item originale peccatum contrahitur ex corruptione massa dampnata. ergo in contraheret originale peccatum ex corruptione mulieris sicut ex corruptione viri. Item videtur quod aptum fuit propagationem retinendis peccatis virum potentas fuerant in ... ciam tamen peccatis virum residebat ut deus hunc viro fuerandam committat. et non si vir non fecisset peccati originalis nullum contraherent. Ad hoc est quod quod ab deratur corrumpe duplicem. vel quod ex parte mulieris competeret corruptione penalitas non corruptione tradita. que principaliter habet originem ex parte viri. et ideo quod probabile non videtur multi cum ex parte mulieris non esset. sicut de aliqua nova ... licet salvo quod carnia damnum fuisset mortis et corruptionis principaliter ...

Item videtur de hoc quod dicitur. tribus modis committitur peccatum et cetera. quod beda dicit quod nisi sunt nobis inflicta per spiritum peccatum. videlicet infirmitas ignorantia malicia et concupiscentia. ergo cum omnia ista peccatorum sint vel non dicuntur per eadem sufficientes esse que ponit tamen cum nullis. Item si ignorantia opposita in ducta in virtutem opposita potest ergo sic potest ad genus peccati esse ex ignorantia ad quod esse ex industria. Ubi debet poni quod ex infirmitate quod ex potentia.

Respondeo dicendum quod ista divisio peccati accipitur penes corruptionem intima aliter in quod ignorantia correspondet rationali. infirmitas irascibili. et malicia respondet concupiscibili et morti hic id peccatum ex industria ex malicia. et ideo omnes vires motive sibi invicem ... perfecte omne peccatum quod sit in statu nature lapse ad ista tria habet reduci.

Ad primum ergo quod obicitur de concupiscentia dicendum quod est in umbra non distinguitur contra alia. quod sic in beda dicit concupiscentia ex omnibus hiis ex constructa. et ideo penes concupiscentiam non sumitur alia divisio cum hiis omnia peccata procedant. Et ab ipsa. sicut ... aut. dum lex prohibet esse malum.

Ad secundum quod obicitur quod potest opposita infirmitati sic et industria ignorantie. dicendum quod industria non stat in puro comparata que est ignorantie op

positioni. sed conversatur spiritualiter. quod concurrit scientia. quia autem potentiam ex alia dicitur exclusa. sicut patebit cum agetur de peccato in spiritum sanctum. quod de hac quidem dicitur. Ignorantia eorum qui intelligere noluerunt dum potest non excusat. quod sic dicit philosophus. omnes homines naturaliter scire desiderant. sed quod ulla est nullo modo assuescit ignorantie. ergo nullus homo scientiam respuat.

Item sic se habet scientia ad intellectum sicut se habet pax ad affectum. sed quod pax est perfectio affectus nullus est qui appetat pacem. sicut dicit augustinus propter pacem enim bellant omnes qui bellant. ergo nullus tales qui nullus scientiam respuat.

Respondeo dicendum quod sic contingit aliquem nolle intelligere et ignorare in speciali. sicut contingit ad appetere in universali et tamen contemnere in speciali et hic sunt omnes enim homo appetit beatitudinem illam tamen beatitudinem quod vere consistit in illa sunt qui abhominantur et recusant et ipsam quod appetere est actus voluntatis. et est actus electiva per hunc modum est in opposito et licet omnes homines in scire desiderent et velint esse scientes scientiam tamen mandatorum dei plurimi abhominantur et sic patet. Ad illa duo obiecta scientiam recusare non est in se sed non deliberatione et licet ipsi pacem in universali nullus recusat tamen huic modo pacis ut illum multi refugiunt et se convertunt ad bellum.

Item quod de hoc quod dicitur. non est confugiendum ad ignorantiam tenebras cum in ignorantia sit privatio peccati ... appetatur nisi sub ratione boni et veri. non quod ignorantia non potest affectari vel ad eam confugi.

Et hoc ut dicitur .ii. cognitivum ex. sed ignorantia tenebras nominavit. ergo videtur quod ad eas nullus confugiat. Respondeo dicendum quod quedam appetuntur propter se ad appetibile et delectabile quod habent in se sicut bona spiritualia et corporalia. quedam appetuntur propter alia quod ad ea consequitur ex ipsis eliciatur. sicut tamen appetit angustias et tribulationes ex quibus pervenit homo ad perfectionem in virtuo et spiritu. et quedam appetuntur propter evitationem maioris mali sicut aliquis in electa privat precepit se de alto et ipse non est appetere sed ad ipsum confugere per hunc modum facile est esse in proposito. et quod enim homines deprehendi in scelere non fugiunt lucem. non enim veniunt ad lucem ne arguantur opera eorum et quod non contingit fugere lucem in tenebris et per tenebras non oculus ad ulterius obscurat caliginem ut vel male facere deorum mandatorum requirit ignorantiam non quod illam per se appetit. sed quod refugit fidelis deprehensionem et magis delectationem quam amat in gehenna fidelis perfectione.

Item que de hoc quod dicitur. In ipso homo et in alio tamen excitatur ut fiet deterior. ex hoc enim videtur quod homo non peccasset si diabolus fuisset et hoc ut filius quod homo habebat liberum arbitrium invincibile. ergo contra omnium tempus diabolus tamen potest consentire ad hoc facere.

Item autem probatur quod alio auctore nullus potest fieri deterior in principio. Item quod ex eo non amori sunt a persona auctori nunc. et ipso potest par consilium non perficere. ergo non videtur bonum deteriorare quod non est bonus bono in bonum et bonum non ipse bonum deteriorare.

Respondeo dicendum quod absque dubio nulla tempore pellente homo potest peccare sicut patet in lucifero qui peccavit ut sine pulsu alieno qui et excellentior erat homine. sed nunc magister autem loquitur de illo modo peccandi quo homo lapsus videlicet ad suggestionem diaboli. et ideo dicit quod in ipso homo et in diabolo erat quod fiet homo deterior. sed aliter et aliter. quia diabolus solum erat causa inducens et quam ad intellectum. sed homo fuit causa perficiens et consummans et quo nomine secuntur quod facium quasi imi habet ortum a peccato per ipsum corruptionem quod voluntatem sed non non sola in diffugio habet et quod non solum perfectis peccans deteriorat dicitur fuisse adiutus. immo et hec per se dicitur esse ab ipso. Unde jeronimus in nonulli dicit quamvis peccantur quod dyabolus nocte die et malorum omnium perpetuum incentivum est demonum. quod ut omne peccatum procedit ex suggestione demonum in medio ut ex illa suggestione principia maxima et hec sicut est quod dicit magister illum. non obstat est autem quod illud de primi agentium voluntate omne quod corrumperentur principaliter nullus potuit esse principalis actor nisi ipse homo.

Praeterea quia solet quaeri cum deus hominem etc. Cum egit magister de lapsu primi hominis per tentationem, ad quam tentationem deus eum permisit tentari, in hac parte agit de lapsu quorum parentum in comparatione ad dona primae conditionis. Et quia non est aequum punire aliquem [illegible] deum venire, ideo ut ostendatur quod permissio est iusta, pars ista duas habet. In prima declarat cur deus hominem tentari permiserit. In secunda vero declarat quantum cognitionis homini ei dedit, ibi: Sed quaeritur etc. Et [illegible] pro parte remanente. Ista secunda dividitur in partes tres. In prima declarat qualiter homo cognitionem habuit, ut per disciplinam et studium [illegible] doni. In secunda vero declarat quam cognitionem habuit, ibi: Fuit namque primus homo ante lapsum triplici cognitione praeditus. Et illa pars habet tres. In prima declarat qualem cognitionem habuit de rebus conditis. In secunda qualem cognitionem habuit de deo, ibi: Cognitionem quoque creatoris etc. In tertia qualem cognitionem habuit de se ipso, ibi: Porro sui cognitionem etc.

Ad intelligentiam huius partis sunt duo incidentia, in quorum [illegible] duo est quod pertinet [illegible] totalis divinae [illegible]. Primo quaeritur de permissione tentationis. Secundo de perfectione cognitionis. Circa primum quaeruntur duo. Primo quaeritur utrum deus debuit hominem quem praesciebat expugnandum debuit praeservare per tentationem impugnari. Secundo quaeritur utrum tempus impugnationis [illegible] debeat desiderari.

Circa primum sic proceditur, et ostenditur quod deus debuit facere hominem impeccabilem sive inexpugnabilem, et per hoc [illegible] bonitatem, quia ut dicit Dionysius: Optimi est optima adducere. Sed melior est [illegible] quam non potest peccare quam qui potest, ergo videtur quod decuit deum optimum facere hominem ad peccandum impotentem et inexpugnabilem. Item hoc ipsum videtur per divinam liberalitatem, ad excellentiam enim liberalitatis non solum facit dare multa et magna, sed etiam dare velociter. Sed donum gratiae confirmantis et beatificantis hoc modo est quam donum gloriae [illegible] facientis. Ergo si hoc deus dare homini disposuerat et homo [illegible] sua conditione et ad hoc [illegible] non erat, videtur quod statim cum eum fecit debuit ei hoc donum dare, sed si hoc habuisset esset inexpugnabilis, ergo etc. Item hoc ipsum ostenditur ex parte sapientiae maioris. Maioris enim sapientiae est scire mala praecavere quam postquam facta sunt remedium adhibere. Ergo si divina sapientia magis intendenda erat in homine conditione, videtur quod talem debuit eum facere et tantam cautelam ut quod tale debeat adhibere quod non posset in malum incidere. Item hoc ipsum ostenditur ex parte divinae potentiae, quanto enim potentia maior est tanto velocius operatur, magis ergo divina potentia manifestatur in operatione subita quam in operatione successiva. Sed gratia hominis confirmatio et glorificatio est in medio, ergo videtur quod deus subito et in eodem instanti in quo hominem fecit debuit eum confirmare et gratia confirmare, ac per hoc inexpugnabilem facere. Sed contra: gloria est bonum laudabile, sed nullus est laudandus in eo quod habet non habito praemio. Ergo si deus fecit hominem ad hoc ut perveniret ad statum gloriae [illegible] praemium, videtur quod debuit facere hominem in statu meriti et praemii. Sed status meriti et praemii debuerunt esse distincti, sicut [illegible] et patriae per legem communem. Ergo dona viae et patriae, si ergo haberet impossibilitatem ad peccandum, non haberet possibilitatem ad felicitatem [illegible], ergo non debuit homini dari, ergo debuit homo expugnabilis fieri. Item ad plenam perfectionem universi decuit fieri omnem creaturam quae in ratione creata potuit excogitari. Sicut dicit Augustinus in libro de libero arbitrio. Sed rationabilis cogitari potest ad perfectionem universi spectare creaturam quae haberet libertatem arbitrii et relicta esset in manu consilii sui. Huiusmodi ergo decuit fieri et in statu vertibilitatis constitui. Sed hoc nulli creaturae magis competit quam homini, ergo etc. Item universi ex oppositione mali ad bonum decoratur, sicut quaedam

sicut dicit Augustinus in libro [illegible] quod malum bonum etc. Sed si deus universi vestitatem debuit et decorare, videtur quod huiusmodi decorare non debuit universo auferre. Sed si fecisset hominem inexpugnabilem, iam hic decor non debuit esse, ergo etc. Item hoc videtur quia deus universum fecit ad suum ipsius manifestationem. Tunc deus est summe potens et sapiens, sic est summe iustus et misericors. Ergo tale debuit facere universum in quo manifestaretur cuius summa iustitia et summa misericordia. Sed summa iustitia non manifestatur nisi in severitate per punitionibus malorum, summa misericordia non manifestatur praeterquam in liberatione miserorum et remissione delictorum. Sed autem non possunt esse nisi rationalis creatura facta esset in statu in quo posset peccare et expugnari. Ergo divina iustitia et misericordia exigebat hominem vertibilem et expugnabilem fieri. Item ad perfectionem intellectus notandum est quod et ipsa divina opera non indigent comprobatione nostra, quod quare deus fecit hoc facit, et recte facit. Ad perfectionem tamen ad excitandam devotionem in mentibus fidelium et compescendam rabiem in ore blasphemantium et divinis operibus inculpantium quatenus potest ratio assignari quare deus fecit talem hominem ut posset ab adversario expugnari. Et prima est manifestatio divinae potestatis. Voluit enim deus ostendere hominibus quod sicut in eo status non stabat, sic in ipso persistere poterat. Ut ergo homo nosset quod divinum esse non solum in est omnis potestas conditiva sed et omnis potestas conservativa, et quod ipsum solum est quod non potest deficere nec expugnari, ideo placuit sententiam rationalem facere vertibilem et expugnabilem et ipsam confirmare quousque expugnata disceret quod ipse solus est in quo non cadit nec posse. Secunda ratio manifestatio divinae potestatis sapientiae maioris. Maioris sapientiae consilium est scire ordinare bona cum malis et elicere bona ex malis quam ordinare solum bona cum bonis. Et ideo cum non deceret deum mala facere, debuit talem facere creaturam quae posset in operando deficere et malum committere, ut deus mala illa ordinando suam sapientiam declararet. Tertia vero sumitur ex manifestatione divinae misericordiae quae potissime manifestata est cum unigenitum filium suum tradidit ad liberationem suam. Quarta vero sumitur ex manifestatione divinae iustitiae quae potissime manifestatur in hoc quod deus retribuit unicuique secundum opera sua, praecipue in aeterna punitione malorum. Sed autem retributio et punitio et praemia meritis liberatis non esset nisi deus creaturam rationalem et praecipue hominem in statu [illegible] fecisset et potentem impugnari et expugnari. Et non congruum fuit deum hominem in tali statu facere et condere. Sunt rationes ad hoc inductae. Ad illud ergo quod primo obicitur quod deus debuit facere hominem optimum, dicendum quod est optimum simpliciter et optimum in ordine. Cum autem dicit Dionysius quod optimi est optima adducere, non intelligit absolute sed in ordine, et ideo non sequitur quod homo debuit fieri in optimo statu simpliciter, sed in statu in quo optime salvaretur universitatis ordo et pulchritudo. Et sic factus est cum productus in statu mutabilitatis, ut ordine competenti perveniret a minimo ad summum, ab imperfecto ad perfectum, a vertibili ad invertibile. Ad illud quod obicitur de summa liberalitate, dicendum quod etsi deus sit liberalissimus, tamen liberalitas non excludit in eo iustitiam et sapientiam. Ideo sic dona sua distribuit largiter ut tamen non excludatur sapientiae ratio ordinis et iustitiae iusta retributio. Ideo non statim debuit beatificare et confirmare, sed invitare hominem expectare. Ad illud quod obicitur quod maioris sapientiae est praecavere malum etc., dicendum quod sufficit. Unde multo maioris sapientiae est morbum bene curare quam virum a morbo praeservare. Unde Augustinus in Enchiridion: Melius iudicavit deus de malis bona facere quam mala nulla permittere, et maioris sapientiae attestatur ut [illegible] deum est sic res ordinare ut ex inconvenientia et deordinatione non decipiatur, sed ex ordine decoretur. Ad illud quod obicitur de potestate, dicendum quod si in omnibus operibus divinis manifestare divina

potest. Ex tamen que spectant ad honoris glorificationem et glorificationem potius ad manifestationem divine virtutis et iusticie quod potest iustus maior esse gerens propositio quam oppositio. Non tamen quod ad aliquem modum ex infirmitate et indigencia plus innotescit bonitas divina potius quam si homo numquam consurrexisset invincibiliter in originali creatura.

Secundo queritur utrum non debuit deus permittere hominem impugnari. Et quod sic videtur quia Eccl. 15. quod dicit magister in littera: non esset laude bonum vivere nisi esset qui male vivere suadet. Ergo si deus bonum permittere debuit quod omnem faciebat ad divinam laudem, ergo permittere debuit ergo permittere hominem impugnari per suggestionem diaboli.

Item hoc est iuxta iudicium racionis et attestationem apostoli II Thym. II: non coronabitur nisi qui certaverit. Si ergo homo positus erat ad coronam glorie: videtur ex recto ordine statui debuit in conflictu temptationis et pugne. Item decet deum esse administratorem rerum in prima conditione. Augustinus 7. de civitate dei: sic res quas deus condidit administrat ut eas proprios motus sinat. Sed deus fecit et facere debuit hominem invincibilem et relinquere eum in manu consilii sui et similiter luciferum. Ergo si diabolus voluit hominem vexare et non voluit ei consentire deus nullum illorum debuit impedire. Item facilius erat homini vincere ad adversarium quam diabolo vincere hominem. Homo enim non poterat vinci nisi volens. Ergo pugna illa de se magis erat ordinata ad victoriam hominis quam ad victoriam diaboli. Ergo magis ad bonum quam ad malum. Sed ergo deus permittere debet quod dirigit ad bonum hominis ordinatum videtur quod ratione non primum hominis ad victoriam non erat attendendum. Contra. Impius esset pater qui permitteret filium aggredi bellum in quo scirent eum abactum esse scandalum. Sed deus noverat adam illo tempore esse casurum. Ergo videtur quod non tenuit pater pietate hunc dimittere permissione ergo adversario superari. Item non esset bonus prelatus vel pastor qui permitteret ovem a lupo mordi et rapi dum posset ipsum repellere et arcere. Sed deus prelatus et pastor hominis erat. Ergo cum videret lupum accedere iustissime videtur quod non debuit permittere ab adversario hominem impugnari sive temptari a lupo. Item non est tutus in dextera qui bellum committit inter eos quorum non sunt equaliter fortes. Sed diabolus multo forcior erat viribus per naturam quam homo cum non sit potestas super terram que comparetur ei. Multo fortior erat obstinatus in malicia quam homo esset confirmatus in gracia. Sed ergo deus videret eos, equum esset permittere non debuit eos in invicem confligere. Item non est fortis possessor qui permittit alium invadere atrium suum. Luc. XI. fortis armatus custodit atrium suum in pace sunt omnia que possidet. Cum ergo homo in primo statu atrium et templum esset dei et deus ipse custodiret atrium, deus non fuit fortis armatus vel ductor. Atrium non debuit permittere ad adversarium vexare et invadere hominem per conflictum et pugnam temptationis. Respondeo ad primum dicendum quod eo quod deus potest adversarios prohibere ne hominem temptarent decuit tamen ipsum permittere et non contradicere. Multe possunt ex rationibus per assignationes in parte plenitate tam ostensum est quod deus deus debuit facere hominem in libertate liberi arbitrii. Propter hoc tamen rationes assignari possunt duo. Primo ex ordine quem attendit ex prepositione victricis ad primum actum. Sic quod deus res omnis administrat ut eos agere proprios actus motus sinat et non tamen hominem quem diabola constituit in libertate arbitrii et in manu consilii sui relinquit et voluit permittere agere quod voluit. Sic hunc item potestatem in illum consentiendo hominis competebat regimini in gubernatione ordinis qui attenditur ex proportione victricis ad actum primum. Secundo in suum modum ex ordine qui attenditur per proportionem hominis ad suum oppositum in quo gloriosior laudatur omnis virtus. Sive ex ipsa prelii comparatione ob quam reluceret magis appetere sive ex eiusdem nobilitate triumphi assecutione ob quam

rectificatur et exigoratur. Sed ut virtus hominis reluceret et perficeretur decuit deum permittere ipsum ab adversario impugnari. Paulus ultimo Cor. XII. virtus in infirmitate perficitur. Et hoc in quantum ex ipsis temptationibus ipsius impulsione incitatus et exercitatur quia deus dicit apostolus: quod nisi mors non vincit nisi per incapacitatem nec potestates ab ea poterunt separare Ro. VIII.

Tercia potest sumi ratio ex ordine qui attenditur ex opposicione ignabili ad suum remedium. Quod enim perpetua hominis non debebat attendere in remedio propter hoc quod tamen in ipso bona non erant. Sic debuit deus hominem permittere peccare quod decebat ipsum eidem redemptionis preparare. Et ideo magis disposuit deus permittere hominem suggerentem et impellente quam non convertere gravante quod fortissimis rationibus homo cecidisset et nunquam adversarius posset suggessisse.

Circa rationem suum potest ex ordine qui attenditur per opposicionem victricis ad primum quod dicit: nemo dignus est coronari nisi qui certat legitime. Ideo decuit deum hominem virtute sua in tempore et certamine prius examinare quam ipsum in gloria exaltare. Quia ex arte commissa conflictu et pugna permittere debuit hominem ad diabolo expugnari. Sunt tales rationes que possunt debeti reddi ad presentem causam ipse nec sufficiant.

Ad alia autem quod primo obicitur quod pater impius esset si permitteret filium bellum aggredi dicendum quod vera est si pater filium videret eum vincendum et non sic decebat deum ergo hominem permittere propter consideraret ut tamen non obviaret officium secundum iudiciarie racionis. Et deinde hominem permittere sustinere debuit ipsum ab adversario temptari temptationibus bello.

Ad secundum quod obicitur de boni prelati misericordia qui prelatus debet ovem a morsu lupi eripere. Similiter quod adiuvet, tenetur ex lege charitatis, seu quia ex malo nescit et non potest elicere bonum maioris utilitatis. Neutrum horum oppositum reperitur in deo. Si quis attendat et non illa ratio non cogit propositum.

Ad aliud quod obicitur de disparitate iudicium dicendum quod non dicimus quod fortior erat diabolus homine in pugna ut temptationis non erat fortior immo multo debilior. Sive ex generali lege temptationum nec vincitur nisi volens. Sive ex fidelitate dei qui non permittit aliquem temptari ultra id quod potest. Immo facit cum temptatione proventum. Et non impulsus temptationis prevaluerit eum fiet et idea dei fidelitas temptationis lege non fuit contra ordinem fortis iudiciarie.

Ad id autem quod obicitur quod deus de fortitudine armati custodientis dicendum quod si deus hominem fortiter custodiret non custodiebat tantum suum in voluntarium quod non acceperat deus fructum coactum sed liberalem et voluntarium. Et ideo si homo cum deo stare voluisset nullus violentia deum in cum auferre potuisset. Sed quia ipse ab eius custodia se subtraxit et ideo deus sive ei custodiam denegavit. Et tamen ex hec adversarium eum invasit. Immo non ex defectu dei, immo ex contemptu hominis custodia.

Tercio queritur utrum temptationis impulsio desiderari debeat a viro iusto. Quod sic videtur Jacobi I: omne gaudium existimate fratres cum in varias temptationes incideritis. Si ergo temptatio cum presens est materia gaudii cum absens iustum quod debet ab ea desiderari. Item in psalmo: proba me domine et tempta me. Ubi secundum aliud petebat tentari. Sed non debet deo petere nisi quod dignum desiderare. Ergo etc. Item virtutis commendatio est quod facit ad virtutis exercitationem et appetendum. Sed temptatio est huiusmodi quia gregorius: servire temptationibus per virtutes desiderat. Ne ex confidencia turpiter torpescat. Sed temptatio virtutes exercitat. Ergo etc. Item est omne quod facit ad gloriam per meritorum est appetendum. Sed temptatio huiusmodi: Ia. I: ecce extaxit facient cum temptatione et proventum etc. Si ergo temptatio premium ad bonum videtur quod ad ipsam anhelare debeat desiderium iustorum. Item omne est quod deo opus terrestris divine

cepimus est appetendum. sed tempus est hec vel tribulationis. ut quia acceperat cras
do uice erat etc. Item omne quod per quod peruenitur ad uitam eternam
similitudinem est appetendum. sed tempus est id quod per quod illa eterna
tempus quoniam illa que est per flagella. Tribulatio autem patientiam operatur.
patientia uero opus perfectum habet. ergo non quia quamuis mutet esse perfecti ap
petere de temporibus in impulsionibus. sed quod non est desiderandum cum grauiter
nimis est gemitu petendum. sed omnes uiri iusti illam petere
debuerunt. fide et ne nos inducas in temptationem. ergo nullus homo debet
appetere temptationem. Item non est appetendum quod diligenter est preca
uendum. sed temptatio diligenter est precauenda. sicut dicitur Marci
xiiii. xxvi. uigilate et orate ne intretis in temptationem
etc. Item non est appetendum cum non debeat se homo offerre
sponte. sed temptationi non debet homo se sponte offerre. sicut dicitur super
Matthei iiii. ducitur est Iesus etc. glosa. ductum esse Iesum eum
orat ut nos instruat quod non sponte debemus in temptationem in
silire. Item non appetendum est quod nostre salutis aduersarii
optatur. sed dyabolus desiderat nos temptari. ergo non quia nullus debe
at temptationem appetere. Ad predictam questionem una duplex
responderi potest et utrumque satis probabiliter. Primo modo sic. ut dicatur
quod cum triplex sit temptatio scilicet carnis mundi et dyaboli
dyaboli. prima temptatio simpliciter appetenda est quia deus non tem
ptat nos nisi ad bonum. alia non temptatio scilicet que a carne simpliciter est
fugienda est quia illa non potest esse absque peccato. sicut dicit Hugo de sancto Victore
magister. Et ideo tertia non est adaquata. aliquibus fugienda est et
quibusdam appetenda est. hiis enim qui uirtute fortes sunt uel
de facili in temptationem induci possunt et si temptari appe
tere temptationem ad sue uirtutis exercitium et cumulum meritorum in
firmis non minime qui timere possunt ne ex ipso impulsu in temp
tationem inducantur. quod omnes debent refugere. non tamen temptatio
malum non sit in temptationem inducere est malum quod hoc est ap
temptationem. sicut ait quod hec est quod dicit Augustinus xiiii. decima dicitur sicut
se habet. Infirmitas et firmitas sic motu uel carnis temporis
perit. Et hanc distinctionem ad tollendas aduersarias partes
inducendas potest de facili responderi per eorum fundamenta macera
dum. Alius modo dici potest quod duplex est loqui de temptatione. autem sub
dyabolica ratione et sic temptatio est impulsus quo ad illicitum ex quo decera
sit sermo apostolicus loquitur. hic de temptatione dyaboli quia sit per im
pulsum culpe suggestionem qua dyabolus hominem ad malum inducit. temptare
nare uero de temptatione dicitur quia fit per flagellationem quam deus uel
acceptat approbare et probatur omnem. hanc ergo temptationem
per se considerando nullus debet appetere. immo abhorrere et ref
ugere magis considerando finem. Alii est considerare temp
tationem prout est materia exercende uirtutis et sic aurum uirtutis desi
derari potest ab eis potissime qui tanto feruentiores quo igni
de uouimus quanto plus inflammatur ex presenti quod igni quam extin
guatur exercent potissime qui tanto quanto qui modice uirtutis
non sic desiderari debet et esse ex. quia uerius per flammis fornacis
esse magis et magis attendi. sed candela extinguitur
et in temptationis impulsu tamen quod est refugiendus ab ol
tabiis innumeris potissime sicut temptationes ad peccatum inducunt
ondendum in quantum est uirtutis exercende materia aurum
uenti habens appeti potest sic ondendum temptationes quod perfectum
inducunt. ideo tamen ergo temptationis potissime appetunt uiri iusti
quod est in flagellorum possessione sicut patiuntur est Iob et Tobias sic
et passi sunt martires ab impiis zelo dyabolico excitatis et quod
ondendum procedunt temptationes que ad primam perfectum inducunt. ideo quare sunt

Consequenter queritur ad secundo prohemio quod de cognitione primorum parentum
et tradit hic quod esse tenetur. Primo enim querendum est de cogni
tione primorum parentum quantum ad perfectum. Secundo non querendum est
quantum ad defectum. Tertio quod deus cognitione quantum ad complementum et statum

tum.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum scilicet homo scientiam in cognitione
perfectus per tempus in reuilla et quod non. uidetur primo per Hugonem
In libro de sacramentis rerum omnium quarum cum homo et per homo creatus sit perfectam
cognitionem accepisse nullus dubium esse debet. ergo statim perfectam
habet cognitionem hunc. ergo ulterius proficere non potuit. Item idem
ipsum in tertione quantum ad facere ipse Hugo nomine debite imponit
est in tercio expressum. nullus autem potest res omnes nominare nisi is qui
omnium rerum plenam habet cognitionem. sed Adam omnibus nomina imposuit
non uel rebus alia sunt aliter profuerunt nomina imponenda. ergo quia Adam
perfecte cognouit omnia creata. ergo in cognitione non profecit in
statu sue conditionis primo ante lapsum. Item nullus bene regit et
gubernat ea que ignorat. sed omnia fuerunt commissa reg
mini et gubernationi Ade. per quod dicit et ipse et ipse omnia sub
iecisti sub pedibus eius. ergo in conditione primaria hunc prima
homo rerum cognitionem. ergo non profecit ad illam per disciplinam
uel per tempus in reuilla. Item quando homo addiscit medi
ante uia sermonis et experientie et ab inferiori et ab exte
riori. sicut homo in statu innocentie didicisset per inferiora
exteriora ad perfectionem uenisset. sed talis ordo non congruit illi institutio
ni et bene ordinate. sed solus lapse cum omni creatura perfectum
ergo quod in scientia illius in statu illo didicisset. sed quia Adam in statu illo
per reuilla tempus profecisset ad genus. Adam peior esset condicione sua
sua quam nunc cum nos nascimur in tanta clarum in gratia. ergo per rationem
per reuilla non profecit in rerum noticia. Item Adam sciebat quod
uentura erant. aut non sciebat. si sic ergo presciuit lapsum suum
et quod exclusus esset ab eius corporis quod plane apparet esse falsum
si fuerat non cognoscebat. sed res non uariantur in tempore ergo uel
tamen incipiebat cognoscere per tempus uariationem ergo profecisset in co
gnitione. Item si Adam omnia uidebat si omnia audierat
esto quod uidebat aliquis esse quod prius non uiderit cum uidebat sic cognos
cere sic intelligere uel quod sic nunc fecit quod ingeniis intelligere incipit
cognoscere. sed nullus tamen incepit uidere incepit cognoscere. si ergo multa sententia
uiderit quam prius quam per non uidebat unde quod multa didicisset scientia per
tempus in reuilla. Item si homo stetisset aut in uno homo sciret uel
in cognitione aliter aut non. si sic ergo frustra egerent sermone sui.
ergo cum post ab alio edoceri. unde quod in statu innocentie multa discere
potuisset. Ad predictum nullum est non dicendum quod perfectum scire
triplici potest uia considerari. uel a parte subiecti. uel a parte modorum
cognoscendi. uel a parte maioris habitus in cognoscendo. per primum modum lo
quendo est quod Adam sciuit res quas sciuit etiam nunc. quam eum sciuerunt
tertius. Adam quod sciuit uoluntatem etiam nunc quod declarat Anselmus. In eius
ergo rerum cognitione quamuis etiam etiam fuisset non profecisset Adam
quod ad nouam scientiam adquisitionem accepit in. sicut dicit Hugo et in
agitur. ab exordio omnium rerum plenam noticiam et hoc et conditionem
dicit temporis quam ad primam partem in diuinam ergo sic tamen potuisset
quod ad aliud modum cognoscendi et quod ad maiorem habitum sed quod ad
aliud modum proficere potest. quia quod nouit simpliciter noticia cog
noscere poterit et sensuum proficere experientia quod nouit intellectum cog
noscere potuit et sensuum proficere et potuit quod ad maiorem il
luminationem. quia ex frequenti consideratione eorum que nouit per temp
tamen fuisset et expertior ad iudicandum de hiis rebus quas habebat co
gnitionem per habitum in natura et sic enim primus homo non habebat tarditatem
hebetudinis per adquirendam cognitionem magis habebat tamen sensus ciusque
minorem uelocitatem per uegetationem corporis animalis et sic in cognitione rerum
nullus Ada quamuis non profecisset quamuis non in minime sic intelligeretur
in eorum cognitione rerum quas sciuit etiam uoluntatem et minima sui
sibi nullus tamen proficere potuisset non solum quod ad modos cognoscendi.
et in addiscendo nouam cognitionem non mirum quia ad hoc quod cognosc
eret diuina misteria indigebat superna illuminatione ad hoc

ne quod cognosceret secreta alterius, indigebat ipsius detectione. Non talis perfectio statui innocentie derogabat, cum et sic angeli in cognitione divinorum misteriorum et humanorum secretorum proficiant [illegible] quod dicit [illegible]. Ad [illegible] dicendum quod ratio non [illegible] procedit de cognitione rerum [illegible]. In [illegible] rebus Adam nova [illegible] et illorum rerum sibi cura commissa fuit [illegible] de perfectione ab [illegible] non cogit, quia sicut dicit [illegible] non agit [illegible] sed ipsa anima [illegible] ab ex [illegible] accepta et secundo [illegible] magis agit [illegible] ab ipso. Et hoc fuisset in Adam multo fortius et nobilius quam sit post lapsum. Unde illa ratio non cogit quod Adam non potuisset [illegible] quam [illegible] novum modum cognitionis adquirere. [illegible] rationes hec assumunt quod Adam non possit magis habitualem cognitionem per [illegible] considerando. Rationes autem que ad partem oppositam inducuntur ostendunt quod Adam si stetisset proficere potuisset in cognitione eorum que sunt voluntaria et mutabilia. De aliis autem, scilicet de hiis que universalia sunt, non concludunt quod Adam adquisivisset cognitionem novam [illegible] per rationem de cognitione gratie ad scientiam non [illegible] quia [illegible] non [illegible] de dono [illegible] [illegible] cognitionis [illegible] erat ex dono et si [illegible] in potentiis non [illegible] a [illegible] [illegible] fuisse [illegible] ad habitum et hoc dico [illegible] sufficere. Ad [illegible] patet [illegible] rationem dictam.

Sexto queritur de cognitione primorum parentum quantum ad defectum, et hoc est querere utrum si stetissent in statu innocentie aliquo decipi potuissent. Et quod sic videtur. [illegible] nullus [illegible] non [illegible] estimavit non esse quod [illegible]. Sed [illegible] non [illegible] decepta fuit. Item [illegible] Adam non [illegible] possent [illegible]. Preterea [illegible] sed [illegible] quod [illegible] non [illegible]. Item magister [illegible] loquens de [illegible] quod [illegible] non [illegible] esse [illegible] locutum [illegible] acceptum putavit. Sed constat hoc falsum fuisse quod putavit, ergo et cetera. Item [illegible] si Adam stetisset [illegible] opiniones [illegible] ex [illegible] fantasmatum [illegible] Adam [illegible] et hoc est [illegible] deceptio, ergo et cetera. Item [illegible] sub angelis [illegible] tanto minore [illegible] sub angelis [illegible] ergo [illegible] sicut et nobis [illegible] decipi [illegible] in [illegible] de [illegible] [illegible] quod deciperet [illegible]. Item ponamus quod [illegible] Adam ignorante et asseveret ei falsum. Aut Adam sciret ipsum [illegible] falsum aut non. Si sic, tunc sciret occulta cordis alterius; porro [illegible] quod ipse loquitur ei de [illegible] cordis sui [illegible] [illegible]. Si nesciret [illegible] nesciret ipsum esse [illegible] [illegible] ipsum esse [illegible] male iudicaret de ipso [illegible] [illegible] ipsum esse [illegible] ipse [illegible] ergo [illegible] deciperetur.

Sed contra. Augustinus [illegible] approbare non [illegible] mentienti. Sed pena damnati. Sed cum quis decipitur approbat vera pro falsis [illegible] ergo magis hoc fuisset in homine si perstetisset in statu innocentie. [illegible] autem [illegible] ipse per se ipsum error aut magnum [illegible] [illegible] tamen [illegible] est malum et [illegible] deceptio [illegible] error [illegible] magnum [illegible] non [illegible] [illegible] malum. Sed in Adam in statu innocentie non erat malum culpe sive malum pene, ergo et cetera. Item [illegible] [illegible] fallunt [illegible] fallunt [illegible] [illegible] fallunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nobis [illegible] [illegible]

[illegible] fallendo. Ergo si in statu innocentie non erat [illegible] [illegible]. Item in statu innocentie [illegible] agere [illegible] sed deceptio est [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] error [illegible] falli [illegible] Adam [illegible] [illegible] in statu innocentie decipi potuisset. Item in Adam omnes inferiores [illegible] erant [illegible] in [illegible] statu innocentie. Ergo si [illegible] decipi [illegible] [illegible] magis [illegible] fuisset deceptus [illegible] in statu illo [illegible]. Item [illegible] est falli [illegible] [illegible] [illegible] passionem [illegible] non [illegible]. Sed si Adam [illegible] nulla fuisset [illegible] passio, ergo nulla fuisset [illegible] deceptio.

Responsio ad predictam questionem de facili potest responderi, sed [illegible] dissolvi [illegible] facile distinguere possunt [illegible] deceptio quedam est [illegible] scibilia, quedam [illegible] opinabilia. Scibilia [illegible] dico illa [illegible] ratione [illegible] possunt [illegible] sicut sunt illa de quibus sunt [illegible] opinabilia vero dico illa [illegible] non [illegible] sicut [illegible] secreta aliene [illegible] [illegible] contingentia [illegible] et [illegible] vel non [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] habebat. In [illegible] non [illegible] aliquis falli [illegible] [illegible] ad hec [illegible] autem quod ad hec [illegible] estimatione [illegible] decipi [illegible] error [illegible] homo [illegible] non fuisset. [illegible] [illegible] opinio [illegible] [illegible] [illegible] pleno assensu credulitatis [illegible] [illegible] Adam estimatio [illegible] fuisset in Adam absque culpa et pena [illegible] [illegible] ex hac estimatione non [illegible] in [illegible] non [illegible] [illegible] hac [illegible] dissolui possunt rationes adductis partem inductas [illegible] rationes ostendentes quod Adam potuit esse deceptus secundum omnes [illegible] de deceptione [illegible] [illegible] estimationes ad [illegible] [illegible] quod deceptio [illegible] [illegible] ut non [illegible] decipiatur [illegible] falsum esse [illegible]. Sed [illegible] falsum esse [illegible] [illegible] deceptio [illegible] error. Sed licet hoc quod dictum est satis probabile videatur, non tamen plene satisfacit [illegible] [illegible] Augustinus [illegible] Augustinus in Enchiridion [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] putare quod falsum est [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] falsum [illegible] [illegible] [illegible] deformem atque indecentem [illegible] atque [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] ut non [illegible] errorem [illegible]. Ex hoc verbo colligitur quod [illegible] errorem generaliter [illegible] deceptionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] error absque vitio potest esse. [illegible] est quod [illegible] in statu innocentie fuisset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] fuisset deceptus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obligatorum. [illegible] non fuisset in Adam in statu innocentie [illegible] non fuisset in eo passio [illegible] et hoc potest [illegible] [illegible] aliquis pati [illegible] passionem [illegible] ab extrinseco illatam [illegible] aliquis [illegible] decipi [illegible] ipse [illegible] [illegible] [illegible] paralogizaret ab alio [illegible] [illegible] in Adam fuisset [illegible] nulla fuisset in eo passio [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nulla fuisset deceptio [illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sufficiente [illegible] [illegible] [illegible] et pati non poterat passionem illatam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in statu illo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] paralogizaret [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Vtrum si stetisset in statu innocentie aliquis decipi potuisset

suo. aut si eet dine inspiratonis reuelatio supra se supra angelum sufficeret ne falleret. sic ut sufficiebat ne lederetur. et sic adam stante illa firmitate ideo decept. probabiliter non ab errore. uni rones que hoc probant concedende sunt. Ad aut q ob de seductione mulieris et uiri. dupliciter pot respondi. uno modo sic. q illa seductio fuit stam cum illa elatione et superbie. et pos inobedie et ambitionis. secunda fuit poss pena primi peccati. unde cum excecatus est oculus rationis ut sibi estimaret esse ii. statim. ut mul audita platione serpentis decepta. ut superbiret. et simuliter audita suggestione mulieris ex illa estimaret tam eius cognitione assequi posse excellentiam. et uir deceptus est illo modo. illo mandati inuenire ueniam. alii. pot dici q dupliciter est iudicium ut adam speculationis et uo non est. ut ex. ll. ar. u. in eo consistit peccatum et ibi error est. sic pe non dom est iradiuidi i agendis et in his que pertinent ad uirtute uite. et iudi est ll. ar. et hoc magis. sim non est. et hic iudicii error bene pot esse culpa uel primum ut inde error deli ut alie glo. et h fuit decept qua mul. pdecepta fuit a se. adam et illa decepte non pu [illegible] in statu innocentie. uno credi et hoc pz. ro. ad duas aucte que inductas. Ad i q obic de aucte magistri q mul putauit serpentem hie usu loquendi. dicendum q aut mellit q talis putatio fuit. In mlre per potem aut sicut fuit non putauit q h offm haberet declarare uirtute diuine. sed a latente uirtute pertinuite diuina prudentia que omnes res gubnabat et regebat sic credunt. non mirum si non expauit q non dum in ipsa mlre passio timoris ut mulier aspiciendo serpentem fm prio non apparuit. sed aiam in uirtute latente ignorauit. Ad i quod ob de sompnio. dicendum q in statu innocentie non fuissent sopnium expressione fantasiam ad modum pertinens sic dr ecc. xxiiii. ba. uenit qa uires inferiores non sunt subiecte rationi et ideo non obediunt spiritui. sed si fuisset. hoc esset q ab altiori sino uideret aliq uisitatio in q ho non deciperetur. immo potius illuminaretur. Ad aliud. esto q esset in sompnio non sequitur q esset propter hoc i decept. decept. n. respicit rationis usum. In sompniis autem rationis usus non est. aut si esset prisceret potius deceptione fantasie et cui consentiret postea. unde dicitur ro in sompniis hoi sompnianti [illegible] sompniat. qui diceret uidere est in ueritate. Ad i q obicitur de usu. dicendum q illa esset decept. quia bene nosset adam a remotione appete esse minora. ideo non iudicaret secundum apparentia oculorum sed pensata distantia medii. ideo non falleretur. sed haberet iudicium certum. Ad ultimum iam pz. ex predictis. quia ut adam in aliquo signo depbenderet istum peccasse quia fact ui pro ba cum agna ualde communicatio secta fuit in adae prouisione ex quo ipse ratione non credet eum dicere i quem alias uidet tibi credendum fore. nisi ideo deprehendet eum pecasse. uel sua ratio sufficeret cautela uel diuine prudentie cura diligentissima que non permisisset. cum ledi. non permisisset falli. si uoluisset cum in prius obtemperaret spiritui.

Tertio uero q quod ad cognitionis adae complementum in statu innocentie. quod ut adam deum cognouit in statu innocentie cognitione cognitionis q expectamus deum cognoscere in statu glorie. et quod sic ut in magister hugo de sacramentis. li. i. de sac. cognouit enim creatorem suum non ea cognitione que uoce adeuntibus absentia dei. sed ea quae tunc per presentiam contemplationis cernebatur manifeste. sed manifeste deum credere. h est uisionis beate. g. et c. Item magister que istio li. dei. ca. dupliciter excecavit ho quia ante peccatum sine medio deum uidebat et c. sed uidere deum sine medio h est uide facie ad faciem et h est uisio glorie. g. et c. Item exo. xxxiii. loquebatur dominus ad moysen facie ad faciem sicut loqui solet ho. adam uero sufficit. sed multo excellentior fuit status eius in statu innocentie quam post lapsum. sed si sine medio uidebat deum a moyse multo fortius ab homine in statu innocentie. Si tu dicas hoc fuisse in

spirituali creatura. ob. q dr. nu. xii. palam et non per figuras et enigmata dominum uidet. Item hoc ipsum uirtute rationis sic uoluit sancta contemplatio. adam non solum fuit in statu in paradiso corporali. immo et in paradiso spiritus q ad delicias mentis fruebatur. n. do sic dic dam. ta. et hec est contemplatio et hoc n. in tempore in statu innocentie ipsum deum iste immediate amabat. et i se ipso. g. ut facilius est intellectus ad cognoscendum sicut affectus ad amandum. uidetur q ideo deum in se ipso amabat quia et in se ipso uidebat. Item omnis anima creata desiderat uidere deum. g. adam hoc desiderabat. aut g. desiderium eius non implebat et ita affligebatur quod non est conueniens. aut alio modo deum uidebat. sed non uidebat in uisione pro imaginem neque corporali. g. intellectuali. sed h est uisio qua uidere deum in suo esse. g. et c. Item mente humana a deo fit qui cum sit ab omni peccato immunis. sed mens adae in statu innocentie corrupte non habebat aliquam peccati maliciam neque odius habebat aliquam obscuritatis nube. g. uidebatur q in ipsum deum immediate aspectum suum figere poterat. et hec est uisio quam expectamus in gloria ut uideamus ipsum dei faciem. g. et c. Item q in gloria non aliter uideatur quam uidebatur ab adam. ostenditur. alio modo in gloria uidere dei in mente. aut in ymagine. aut sine ymagine. si sic potuit uideri ab adam in mente sine ymagine. ostenditur ex formis per euacuatione supra. Ex triplici modo. Contra. et est q cognoscens et cognoscibile de hoc potius quod ad i per q cognoscit intellectus creatus non pot se ipsum lucem increatam in se q. q. eleuetur per gratiam siue per gloriam. quia illa sic infinitum excedit. g. ipsum est q intellectus creatus lucem increatam uideat ui deat in se ipsa. Item si dicas rationem istam non cognoscere. quia non cognitio plus est in suspicione quam in agendo eundem hoc ipsum super persuasione quod cognoscit ad cognoscendum. dicendum esse proportio maior secundum cognitionem in qua est magis delectatio. sed g. ille simplex lucis et intellectus in est excessus proportionalis rationem ut per ii. adeo non posset ex proportionari nisi intellectus qui se excedat in infinitum. ut quia numquam in fonte lucis intellectus in presenti contemplari deum. quia si tu dicas q non requirit i proportio quantitatis sed solum conuenientiae. ostenditur h ad persuasionem terram. Sic. n. in gloria dei in i se ipso tabis omni medio cum ipso i specularem heant diuisione ois uideret ab omnibus uniformiter. quia si constat esse in gloria dicitas primorum. ipso in quo ab his omnibus medio de aguit cum amoris uidentur. Si g. in primo deum et sic uidebat quod ab adam teritur et quod adam eo genere cognitionis cognouit quo cognoscere sunt ante beate. sed con. exo. xxxiii. non uidebit me homo et uiuet. constat quod hoc non intelligitur de uita spiritus sed de uita alia. si g. adam i statu innocentie uita alia uidebat. g. deum uidere non potuit. Item io. i. deum nemo uidit umquam ui unigenitus et c. Sic g. ulla uniquam uidit deum ante aduentum x. g. non adam. Item sicut i. yc. vi. uidit dominum sedentem et c. dicit glossa quod cum his contemplatione perficitur sp. dei. d. dominum est uidere. g. quod cum aliqui homines peruenerant ad eminentiam gratie que fuit ad a et nullus in presenti perueniat contemplationes deum uideat. g. non deum uidebat illam uisione quam expectat anima sancta. Item uisio dei in statu innocentie. g. qui uisione dei habet plenam habet in uideri h q ii. habet. habet plenam gratiam. et nullus talis pot cadere. Si i g. adam cecidit. g. deum in se ipso non uidit. Item lux increata per sui delectione delectabilis aspicitur. g. si adam illam summam lucem aspexisset procul dubio i ea delectatus fuisset. g. numquam ab ea animum consensisset. Item ut status uie et status patrie debuit esse distinctum. g. per i rationem contemplationis uie et contemplationis patrie. Sed adam erat uiator. g. non erat comprehensor. g. non eodem genere uisionis uidebat quo uidere expectamus in patria. Respondeo dicendum ad predictorum intellectum. non est q contemplatio omnis ponitur cognitionis quam habuit adam de deo media inter cognitionem que est in statu uie et cognitione quae erit in statu glorie. sed in modo ponendi plurima et diuersa. Quidam ut i maioribus aucte male intellectis et rationibus sophisticis dixerunt deum numquam in mente uideri. non in uia non in patria. dicentes q so. ipsum quod deus est non solum prophete sed nec angeli uidere [illegible]

uide hic

nota quod probatio i quo
usa vi et vege domi existente
uidit ordines [illegible]
et aliquas p quae infra dicit

ultra adam deum cognouit in statu innocentie eo genere cognitionis quo expectamus eum cognoscere in statu glorie

repugnet auctoritati consimiliter quod male intelligentes exponentes hoc dictum esse quod deus in medio videri non possit propter splendorem lucis sue et adeo [illegible] dicentes quod deus per quasdam ligaturas videri habet et in statu vie et in statu innocentie videbatur et in statu glorie et illis luminosis influentiis de quibus deus sub his statibus videri magis clare et minus clare. Sed ex dictis magis clare [illegible] contemplare et clarioribus theophaniis ostendere. Sed illa positio heretica et reprobata [illegible] cum anima quiescere non possit donec ipsum videat deum [illegible] sacram scripturam. Nam [illegible] dicitur cognoscemus sicuti cognitus sum. i. Io. iii. videbimus eum sicuti est. Ad hoc etiam ipsius contrarium auctoritatis doctorum repugnant quibus omnibus ad hunc errorem iste replendum est auctoritates quod videantur esse ipsos omnes exponendo sunt qui loquuntur de cognitione respectu hominis quod dicit aliquid cognoscere totaliter et de comprehensione de sibi soli cognoscitur et hoc tunc patebit. Ergo vis autem modus [illegible] est quod deus a purgatis mentibus non solum [illegible] sed in statu innocentie et in statu vie in ipso videri habet, non est dicendum sed solum quod clarius [illegible] in statu glorie est omnino a sarcina corporis soluti. Alia omnino habet corpus spirituale quod nullo modo impediat ipsum quin possit in medio videre tendere et contentum posse in statu non lapso quod habet corpus corruptibile tale impedimentum aggravat et occultat [illegible] ne possit in ipsum lucem tendere perfecte. In statu autem non in [illegible] medio modo se habebat quia corpus adesset non esset solum [illegible] ut erat tam dignum aliquando [illegible] gratia et cognitionem non [illegible] alia occupatio non adeo excellenter tenebat primus homo deus sicut habet in vita [illegible] sicut nunc [illegible] tenent [illegible] sentit [illegible] hunc autem sua positionem et auctoritates Augustini [illegible] ut quod de ipsis locis [illegible] quod [illegible] vita nocere ut homo [illegible] deum [illegible] et talia [illegible] mentibus [illegible] et corpore [illegible] super deum [illegible] non sit adeo [illegible] sicut [illegible] non [illegible] de mistica theologia quod excellentissimo modo contemplandi est ignote ascendere quod [illegible] ipse moyses deum vidit unde dicitur quod [illegible] in caligine [illegible] dicuntur doctores quod dicunt se nosse eum quod posuit tenebras latibulum suum [illegible] quod quamcumque mens in contemplatione proficit non pervenit ad [illegible] doctores in hoc concordant [illegible] est quod dicit [illegible] quod [illegible] non [illegible] ad non [illegible] fidem [illegible] non [illegible] auctoritates [illegible] quod de ipso [illegible] ab homine [illegible] non sunt [illegible] quod non [illegible] quod talis [illegible] cognoscitur [illegible] melius patebit in [illegible] et paulo [illegible] privilegium [illegible] ad [illegible] agimus. Tertio autem modo dicitur quod in [illegible] videbit deum [illegible] et plene quod est de [illegible] videntis in statu non visione [illegible] plene [illegible] plene [illegible] quod non recepit ad hanc plenam [illegible] immediate quod nulla habebat velamina [illegible] videre [illegible] magnum [illegible] sicut [illegible] quod homo in statu innocentie videret deum in sua essentia [illegible] facie ad faciem [illegible] tenentes [illegible] ducere. Et iste est [illegible] modus [illegible] quod [illegible] cognitio status innocentie media est inter cognitionem status glorie et status miserie sicut et locus paradisi medius est inter hanc vallem miserie et patriam celestem [illegible] paradisus [illegible] plus serenus [illegible] sic [illegible] cognitio [illegible] status [illegible] plus [illegible] cognitioni status [illegible] sed [illegible] statu glorie videbit [illegible] immediate [illegible] visio erat [illegible] in statu innocentie [illegible] lapse [illegible] speculo [illegible] quod in statu innocentie

[illegible] per speculum clarum nulla [illegible] erat [illegible] peccati nebula. In statu vie [illegible] per speculum obscurum [illegible] per peccatum [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] obscuri [illegible] quod [illegible] modo cognoscit deum videlicet per fidem per contemplationem per apparitionem [illegible] visionem [illegible] gratie [illegible] excellentiam [illegible] generis spiritualis [illegible] glorie [illegible] sufficiat [illegible] colligi [illegible] quod cognoscit [illegible] presens [illegible] cognoscit [illegible] presens [illegible] intellectum cognoscit presens [illegible] quod presens est intellectui [illegible] cognitio deum [illegible] hoc quod est presens [illegible] quod est presens [illegible] quod est presens [illegible] cognita fide [illegible] ego credo dei filio quod [illegible] spiritum sanctum qui [illegible] debemus [illegible] cognoscendi [illegible] cognitio deum [illegible] hec quod est [illegible] potest esse [illegible] quod est presens [illegible] contemplatio [illegible] eminentior [illegible] essentia divine gratie magis sentit in se homo [illegible] considerare [illegible] exterioribus creaturis [illegible] presens [illegible] signo [illegible] est [illegible] sicut apparuit [illegible] columba [illegible] presens [illegible] [illegible] cognitio [illegible] sine facie ad faciem [illegible] visio [illegible] cognitionis statu innocentie non competebat [illegible] cognitionem enigmaticam [illegible] fidei [illegible] plurimum est ex auditu [illegible] non [illegible] potuit [illegible] non exhibebat [illegible] medium duo [illegible] contemplationis [illegible] statum [illegible] potuit [illegible] cognitio contemplationis [illegible] statu [illegible] vigebat [illegible] [illegible] duobus [illegible] plurimum [illegible] in statu lapse [illegible] potest ad illum gradum contemplationis attingere [illegible] cognitionis [illegible] ut [illegible] sunt concedende. Ad [illegible] facile est videre. Ad illas autem [illegible] primo [illegible] de contemplationis cognitione [illegible] per [illegible] medium [illegible] velaminis [illegible] alia [illegible] peccati infecti sunt. Ad [illegible] quod [illegible] mediante deum amabat [illegible] quod [illegible] est [illegible] amor [illegible] visio plus se extendit quam visio ex sola [illegible] cognitione [illegible] dicit [illegible] de amore dei quod non defecit [illegible] est quod visio est [illegible] presentis [illegible] absentis [illegible] visio non dicit [illegible] modum cognoscendi [illegible] modus cognoscendi [illegible] esse [illegible] visio [illegible] Ad [illegible] quod ad [illegible] deum videre [illegible] cognitionem habebat [illegible] terminatione [illegible] illa [illegible] gratia [illegible] habebat erat contemplatio [illegible] erat visio per speculum et si aliquas [illegible] erat visio [illegible] [illegible] non [illegible] divine essentie [illegible] gratie [illegible] influentie [illegible] perceptione [illegible] unde potuit [illegible] Ad [illegible] quod [illegible] in statu illo erat [illegible] immediate [illegible] erat quod ad [illegible] quod nulla [illegible] est ea [illegible] ad statum [illegible] erat immediate ad [illegible] statum [illegible] erat [illegible] gratie [illegible] erat ad [illegible] glorie [illegible]

aut per medium deferens aut per medium deducens per media disponens vere

II

solum aspiciens divinum in essentia. Sed per ipsum ulterius desideratum cognoscendum quod clarius aspiciens in Deum tangi potest in quo ad naturalis aspiciat ... elevatus in caligine et ad hunc cognoscendum elevabitur per omnem oblationem sicut Dionysius dicit in libro de mystica theologia ... ignoto ...

[illegible]

R. Ad quod laus gaudium est quod respiciat dignitatem operis voluntarii ... opus nobile ... possit esse in homine ... ipsum temptatis ... opus voluntarium ... opus ... repugnatione adversarii et reportatione ... non coronabitur nisi qui legitime certaverit ... laude magis ... illa duo ... de laude ... Item de Deo dicitur: gloriosus et non ...

[illegible]

(marginal note, right column: nascuntur non nosse possunt)

et hoc fuit an̄tedictus ad i.d. sic adam nolle potuit eo q expectabat ad huic exaltationē sic fuit x temptato. tn̄ q ignorabat penitus sue lapsum p sua puaricatione. ul' q deus nō reuelauit. ul' q ipse nō pceauit.

Nunc diligenter inuestigari oportet. sup declarat magister de culpa p quam ho cecidit. In hac pte declarat de cau pte statu potuit et quam hec aut pti e libri ar. xlv. ar. hic ep'i considerati. uidelicet in ipatione ad alias pot. ne et ipse et ipatione ad pfcionem gre. Io ps ista hec tres ptes. In p declarat de li. ar. et ipatione ad alias pot. In sa u declarat de ipo ptē di. xxv. Iam ad ppositum redeamus. In tcia u declarat de ipo p ipatione ad grām q d. xxvi. h est gr. operans et cooperans. et ita p ipatione. li. ar. ad pot anime attendit. p q tractat de li. ar. et ...ptomato pecti. Io p ps hec duas. In p declarat de li. ar. i ... ad alias aie pot ipatur. In sa u declarat ... in ho c prius ordor. expressio continuatur ibi. Illud q premittendo nō est. prima ps est hic pticulas. In prima declarat ad q datum fuit illud auxi hoi. In sa u q fuit adiutorium. l. hoc considerando est ... fuit id adiutorium gr. Iustitia u ad maiore explanatione distinguit distinctione ... l. est. n. sen ... iustitia. q ... biparti diuidi pot. In duas. in prima declarat iustitiae. In sa re ... dubio ... l. q quo ... uoluntas ... sitr. In ps ... declarat q fuit adiutorium duas hec. In prima explic... q fuit illud adiutorium notando. In sa distinguit ... l. li. ar. est ... gr. tcia ps ... potuit ... duas hec. In p ... assignat dicto sentia ... In sa u ... q cognosci pot ... illa ... quicq ... sic totalis ... parte sua et duo ... uidelicet et adiutorium q fuit hoi collatum ... distincte ...

Ad intelligentiam huius ptis et duo incidit hic q. p q de adiutorio hoi collato p q posset resurge. Sco q ... ex dicione potuit anime. Et p quibus duo. p q ut potuit ho sibi alie creature adiutorium q esset ... inflexibile. Sco q ... datum fuit ei adiutorium p q posset abs auxilio gre temptationi resistere.

Circa p sic pcedo. et ostendo q hoi dari potuit adiutorium ... li. ar. inflexibile ... hoc est abs ... p aliquid contingit. in repire luce celestem q impo... ipse obnubilari sicut luce empyrei. l' luce solis. sic ... spu alis ... ctio est q celis ... q aia huana potuit ... ctione tanti luis ... q nullo modo posset obscurari ... Item contingit repire ... celestem ... ad ... repire ... est ... et hoc ... solum ... sed ... ipi ... nullo modo ualeat ... Item ... suo ... ad p ... aia huana ... capax sit talis stabi ... Si tu dicas q nō est capax talis ... ad malum ... est ... si nō est ... ad malum posset ... salua sua ... hoc est ... ad malum. et nō pot dari creature rōnali ... Item licet omnis creatura ... aliq tn tales ... origine ... corrumpi et hoc ... simplr ... ad malum ... talle adiutorium ... ad malum nō posset inflecti. Sz ... ista duo ... uult ... et ...

uidelicet esse ... et esse ... sic ... spuali ... uti ... Item nō est ... affectus ... intelligit eo ipso q intellige ... sua est natus ... affectus ... sua ... ab uno opposito in alterum ... omnis affectus ... est de ... sua nō solum boni ... nō solum boni concessum ... uelle et eligere ... Item li. ar. creatum hoc ipso q liber nō est ... actu suo hoc ipso q datum est ... ad suo creatori uidelicet honore ... actu nō pot reddere q dz. Sz hoc ... est liberum arbitrium ... de sua ... ad penam. ... li. ar. ... ad malum ... bono ... bonum esset ei utile ... esset ... Item ... alicui creature dare li. ar. ... Ad q ... fuit homi ... rōnale ... ad malum ... ipsi creature rōnalis ... li. ar. creature rōnalis fieret ... ad malum ... ad bonum ... lapis tendit deorsum ... laude dignum ... ad ... finem ... uidelicet ad laudis et glie ... esset ad malum ... q sic pot ... in bonum ut nō ... deficere in malo sic ... dimo q ad sola bona ... talle libe arbitrium caret natiuitate ... creatura ... ex ipso ... rōnale ... ex ... rōnalis creature ... rōnale li. ar. ... ad malum inflexi. Ad ... de luce celi ... nō est ... lucis ... spualis ... creature ... ipse creator ... fons ... sapie ... lucendi ... uidelicet ... rōnalis creature ... Ad ... alia ... spuale ... in igne spc ... corpm ... mutatur ... repra ... Ad ... nō ... creature ... alia ... potuit ... alia ... opus moralis ... opus ... moralis pot ... utile ... opus moral' ... in ... ... li. ar. ... esset.

Sco q̄ritur ut datum fuit hoi tale adiutorium p q posset

ut ... dari fuit hoi ... p q posset ... tpe ...

utrum potuit hoi dari adiutorium ... li. ar. ... pmu...

abs gi grā tempus ni resiste · et quod sic · ui · li · ar · ut d auc · est pas suandi ētatū ipse · s; li · ar · ē p̄ ulis · g̃ p̄ illem pōni abs additū grā hō potēt suare ētatū · sū iusticiā · s; singulo ētatū tempori nō osenti · iuxo resistet rebū ret · g̃ zc̄ · Item pō hō i pueris ulib; ut g̃ posse dyā resiste syadenti · aū nō · si yō · et uilis potēt i eo q̄ uitare nō pōt g̃ si gseruaret tempori dya nō poteret q̄ est ipo si sic · g̃ p̄ ille adiutoriū sine s̄ addita suare potēt adusariū · seu n̄ ulli dat eē qui z det ei aim pōiz p manēdi cū nō de ficiat i nggis ayū sic ad ulte ppagat · sic ē in uli uirtute · sēc gsuat sig · li · ar · hoi ditū p uiū ... i nocēs erat z imune a culpa · g̃ p̄ uita ... abs gr̄a ... potēt i suā i nocēt g̃ zc̄ · Item ... solo actū ... suat qui · n · ... ē obliquus eē nō pōt ... ēē ... est ... facili hoi ... uelle ... ētatū ... sig · li · ar · hoīs ... ē desua gditōne ... erat abs ... grā ... additā ētatū ... suare potēt z sic ad usario resiste tempori stare · Ets; q̄ aū · de n̄ i nocēp ... z si ulla ... ē ... nō adiuuāre suaret · g̃ q̄ hō ... li · ar ·

[illegible]

Consequenter q̄ de scdo uidel; de dōne pōr aīe · z tēc hec ... sunt · iiii · q̄ · Ep · u · q̄ de illa dōne que pōr q̄z p cognitiuā et affectiuā siue p rōni zuo ... Ero q̄ de illa quē p potioy siue ... Ertio q̄ de illa q̄ ē per libratiuā z uile · Quarto z ultio q̄ ad pleiore explanatione de illa dōne q̄ est per potentiā et agentiā · c · c

Circa p̄m sic pōt · et q̄ intellectus z affectus siue rō z uoluntas sit po diuise p eēnciā z q̄ nō ... intellectus ... una intelliencia · u ... g; hoc nō eēnt diuise p eēnciā · g̃ z c̄ · Item ... de aīa dic̄ q̄ intellectus speculatiuus extensione fit practic · g; extensio nō uariat pōrā p eēnciā · g̃ eadē est p eēnciā intelligencia speculatiua z practica · g̃ z cognitiua z mo tiua · Item ... distinguunt p obiecta sic dic̄ phus ... dist̄ing ... ē ex pte obiectoy nō ē maior distinctio ipo tenciarū quā obiectis · g; ... est obiectum intellectus · bonū ... obiectū affectus · cū g̃ eadē sic ... et ... eadē et p eēnciā ... Item ... ymago ...

[illegible]

calor sicut [illegible] distinctio essentialis [illegible]

[illegible]

[illegible] de anima [illegible] ad actum [illegible]

[illegible]

tamen quod ad esse finem non oportet quod sic unum intelligatur esse unum compler[illegible] nisi est collectum sicut ad quod bonum esse multa concurrunt et sic quamvis potentie anime [illegible] non possunt circa unum habere posse perfectum in esse [illegible] potentia ex coniunctione sui ad unitatem una supplens defectum alterius resultaret unum posse completum sicut in mixtis [illegible] potest esse in organis [illegible] unum quodque indigeat auxilio alterius ad iuvandum. Et si obiciatur quod potentia esset anima simul eius una quantitas esset magis unita. Dicendum quod quamvis virtute habent exspandere potentie ad unum actum non tamen habent rationem ad diversos [illegible] simul habent expandendo potentiam ad id non tamen est illud expandendo ad diversa [illegible] in [illegible] habeat unum oculum [illegible] videt ille quam homo qui videat duos habet socium [illegible] videt solus sic videt ipse et socius eius. Sic supposito multiplicato est in habere non magis completum posse anime ex multis potentiis collecta tamen quod licet esset simplex non quia una potentia alteram non diminuit sed adiuvat [illegible] unum adiutorium et quodam modo sociale obsequium aliud dicit posse anime esse unum [illegible] habere [illegible] in anima esse unum non quod [illegible] sicut [illegible] potentie [illegible] plenum totum [illegible] secundum quod [illegible] collectum ad perfectum in posse anime [illegible] potentie ad [illegible] tamen [illegible] quod [illegible] eque [illegible] videtur potentie unitatem potentie anime [illegible] est per modum perfectum videlicet secundum quendam collectionem [illegible] potentiam anime esse essentia [illegible] est per reductionem ad idem genus [illegible] quod sunt in genere per se [illegible] per reductionem illa potentia sunt in genere [illegible] essentia completiva illius generis ut species individua illa [illegible] per reductionem [illegible] completiva essentie [illegible] reducuntur [illegible] quedam sunt completiva quedam sunt in [illegible] principia quedam sunt privationes sicut principia [illegible] essentie [illegible] ut principia essentialia [illegible] in genere sicut ut principia [illegible] sicut [illegible] sunt in genere sicut per reductionem [illegible] reducuntur ut completiva hec potest esse duplex [illegible] completivum per modum actus et sic est actus primus [illegible] reducitur ad idem genus cum specie et actus ut [illegible] sive ad genus sive [illegible] per modum [illegible] completiva ad idem genus reducuntur cum specie [illegible] reducuntur [illegible] potest esse duplex [illegible] sicut motus et mutatione ut genus reducuntur ad speciem [illegible] reducuntur ad genus speciei [illegible] ab ipsa specie ad idem genus reducitur quod non adeo elongatur ab ipsa specie ut dicatur aliquam essentiam completivam [illegible] sunt [illegible] sic sunt in genere per reductionem et reducuntur ad idem genus [illegible] quo continentur illa que sunt [illegible] ut per [illegible] albedinis et coloris quidem non est albedo sed ut albedo non est color sed ut color [illegible] in genere [illegible] per [illegible] genere esse sunt in quo [illegible] reducuntur et sic patet [illegible] ad omnia [illegible]

Secundo queritur de illa divisione potentie anime que est per superiorem et inferiorem portionem et quod ut superior portio et inferior sunt diverse potentie [illegible] [illegible] xvi. distinctione ut superiorem portionem rationis et inferiorem coniugium [illegible] illa [illegible] sed non est coniugium eiusdem ad se [illegible] ad diversum [illegible] sit coniugium [illegible] potentie sunt diverse [illegible] in locis [illegible] distinctione dicitur ymago non consistit in ratione que ad inferiorem [illegible] ad superiorem sed esse ad ymaginem non est actus potentie anime sed est essentiale [illegible] superior portio et inferior distinguntur [illegible] ad ymaginem [illegible] ad ymaginem [illegible] potentie diverse. Item sicut [illegible] superior portio se habet ad inferiorem sicut regens ad rectum [illegible] regens et rectum sunt adinvicem relative ad oppositum sicut relative opposita non possunt esse circa idem necesse est aliam esse potentiam que regit aliam que regitur.

Item motus [illegible] agit et patitur sed superioris portionis est movere inferiorem et inferioris est moveri [illegible] impossibile est quod conveniant in eandem potentiam [illegible]. Item si ratio superior et inferior non differunt nisi quia [illegible] intendit eternis et illa intendit temporalibus [illegible] non plus differrent quam oculus aspiciens sursum et aspiciens deorsum sed nullo modo

videtur actus in superiorem et inferiorem per eo quod [illegible] sursum [illegible] deorsum [illegible] debet [illegible] superior et inferior non distinguntur [illegible] actus et aspectus [illegible] id quod sunt [illegible] solum [illegible] aspectus diversos et actus esset [illegible] cum angeli aspiciat superiora et inferiora non quod debet dividi in superiorem et inferiorem [illegible] in potentias angeli non convenit assignari [illegible] quod distinguntur [illegible] actus et aspectus [illegible] id quod prius quod sunt diverse potentie [illegible] id quod sunt. Sed contra. Augustinus distinctione xii de trinitate cum [illegible] de [illegible] humane de una [illegible] reduximus [illegible] duo quod [illegible] potentia [illegible] de superiori ratione portione rationis et inferiori [illegible]. Item anima sicut dicit philosophus [illegible] nata est cognoscere omnia [illegible] superior [illegible] cognoscat superiora [illegible] inferior [illegible] cognoscat inferiora [illegible] non est alia et alia potentia. Item [illegible] est [illegible] quod [illegible] ad [illegible] ut potentie [illegible] multo [illegible] potentia quod [illegible] ad [illegible] sed [illegible] superior et inferior [illegible]. Item lux [illegible] se habet ad [illegible] sicut se habet lux solis ad colores [illegible] solis [illegible] est [illegible] cognoscimus cum luce [illegible] potentia multo largior et nobilior quam potentia [illegible] sicut [illegible] anima ad lucem eternam et ad [illegible] temporalia. [illegible] quod [illegible] superiorem portionem et inferiorem non est [illegible] potentia [illegible] ut [illegible] et illa sit potentia [illegible] [illegible] non est ex parte [illegible] ut non sit [illegible] sed [illegible] sunt dispositiones et [illegible] officia [illegible] dispositiones quia [illegible] fortis et illa debilis [illegible] officia quia [illegible] regit et illa regitur [illegible] diverse dispositionis [illegible] debilitatis et fortitudinis [illegible] et illa [illegible] diversitatis [illegible] et regi [illegible] quod regit et illa inferior quod regitur [illegible] dispositionum diversitatis [illegible] non ex diversitate [illegible] sed ex diversa [illegible] potentie [illegible] non [illegible] ad superiora [illegible] dum leges eternas conspicit et immutabiles [illegible] fortificatur et vigoratur [illegible] ad inferiora [illegible] ad [illegible] temporalia [illegible] non sunt [illegible] superior et inferior differentes per fortitudinem et debilitatem dispositionum [illegible] una [illegible] ab alia et ei coniungitur tamquam adiutorium [illegible] [illegible] ille [illegible] et illa [illegible] eas dicit esse coniugium [illegible] diversitas autem officiorum [illegible] non [illegible] quod ex diversitate [illegible] sed ex diversitate dispositionum quia [illegible] fortis est et illa debilis [illegible] intelligentis [illegible] non [illegible] illa [illegible] exequens [illegible] regit et illa regitur [illegible] illa superior et illa inferior appellatur et sic patet quod superior portio rationis et inferior [illegible] diverse potentie non sunt [illegible] videlicet [illegible] essentia potentie non variatur sed dispositiones et officia [illegible] ipsa [illegible]. Ad id quod obicitur de [illegible] iam patet [illegible] relative non quia idem superior et inferior sunt diverse potentie [illegible] sunt diverse potentie [illegible] educatur [illegible] non differunt [illegible] coniungitur [illegible] obsequium. Ad id quod obicitur quod [illegible] ad ymaginem [illegible] illa non [illegible] inferiorem portionem rationis esse ad ymaginem non [illegible] ymago non sit [illegible] potentia sed quia non attendit [illegible] illam [illegible] non [illegible] ymaginis a portione [illegible] id quod est ymago [illegible] id quod est [illegible] dictum. Ad id quod obicitur regens et rectum sunt opposita [illegible] quod [illegible] est [illegible] non [illegible] diversitatis [illegible] spirituali [illegible] magis quam [illegible] reflexio [illegible] Ad [illegible] quod obicitur quod relative opposita non [illegible] esse circa idem [illegible] quod [illegible] ad aliquid comparatur ad diversa [illegible] relationes mutuas sine repugnantia et oppositione [illegible] locum in relativis [illegible] esse [illegible]. Item [illegible] patet [illegible] ad id quod [illegible] agit et patitur hoc non est de actione et passione [illegible] de passione autem spirituali [illegible] in malo [illegible] non habet cum dicat [illegible] Ad duo [illegible] iam patet [illegible] accedo [illegible] quod illa divisio non [illegible] et [illegible] in angelo [illegible] patet [illegible] illa sufficiant.

Marginal notes: Duodecim · [illegible] · // · iii

Tertio queritur de illa divisione potentiarum anime qua dicitur est potentia [illegible] et deliberativa [illegible] voluntas [illegible] deliberativa [illegible] divisas potentias [illegible] cum dicit potentias anime [illegible] deliberativam [illegible] et [illegible] et alias potentias [illegible] maior [illegible] voluntas et deliberativa [illegible] et alia. [illegible]

[illegible]

Quarto queritur de [illegible] divisione potentiarum anime [illegible] agente et possibili [illegible] intellectus [illegible]

[illegible]

potentiam sic illuminandi et perficiendi animam ut intelligendo [illegible] in mente nunc habet adeo illuminari sicut in multis locis [illegible] alius modus intelligendi est quod intellectus agens ipse de intellectus in potentia est [illegible] et iste modus dicendi [illegible] qui est fundatus qui in pluribus locis dicit et ostendit quod lux que nos illuminat magister qui nos docet veritas que nos dirigit deus est lux in iohanne erat lux vera que illuminat omnem hominem et cetera. iste autem modus dicendi et si non ponatur [illegible] consonum non tamen est ad propositum quia cum anima [illegible] sit potentia ad intelligendum sicut alius creaturis [illegible] est potentia [illegible] actus sicut [illegible] agens in operatione [illegible] [illegible] exiret ad humanam operationem sic [illegible] est [illegible] quod anime humane non tantum dedit intellectum possibilem sed et agentem in quo intellectus est aliquid ipsius anime et ideo [illegible] modus assignandi differentiam tamquam ad propositum [illegible] obmittendus est. quo si dicatur quod intellectus agens et possibilis distinguuntur sicut duo subiecta aut modus dicendi quo si dicitur quod distinguuntur sicut due potentie [illegible] uno modo [illegible] alio modo [illegible] unus modus intelligendi dicendi est quod intellectus possibilis sit potentia pure materialis que inest anime ex parte sue materie intellectus vero agens sit potentia pure formalis que inest anime ex parte sue forme et hic modus dicendi videtur fundari super verba philosophi qui dicit quod intellectus possibilis est quo est omnia fieri intellectus agens quo est omnia facere sicut contingit in [illegible] et [illegible] hic modus dicendi non consonat veritati [illegible] intellectus possibilis est potentia pure passiva et se tenet ex parte materie in omnibus potentiam in quibus est recipere [illegible] oculus non dicitur visus sic talis potentia non deberet dici intellectus. alius modus intelligendi est ut dicatur quod intellectus agens et possibilis sunt due intellectus differentie date uni subiecto que respiciunt totum intellectum compositum. comparatur autem intellectus agens [illegible] ad abstrahendum [illegible] et possibilis [illegible] quia intellectus possibilis ordinatur ad suscipiendum. intellectus agens ordinatur ad abstrahendum. non intellectus possibilis est pure passivus. habet enim suam speciem existentem in fantasia se convertit et ostendo per [illegible] lumen intellectus agentis illam suscipere et de ea iudicare sic se non adiunctum a parte que abstracta a fantasia in [illegible] habet [illegible] [illegible] non possibilis intellectus sive agente non agens [illegible] et iste modus dicendi unus est et sunt verba philosophi fundatur dicit enim agentem et possibilem esse duas differentias intellectus [illegible] sicut duo intelligunt necessario in modo ad hoc [illegible] abstrahatur species ab obiecto videlicet [illegible] et [illegible] [illegible] primum abstrahit et [illegible] deficit in suscipiendo [illegible] conforte [illegible] intellectu [illegible] ad unum actum sed duo [illegible] et hoc sic non non [illegible] [illegible] suam complere. Tertius modus assignandi differentiam dicit quod distinguunt sicut potentia et [illegible] differentia habet intellectum uno modo ut intellectus agens dicatur habitus quidam constitutus ex omnibus intelligentibus. intellectus vero possibilis [illegible] ipse pure est in potentia ad acquirendum [illegible] per fantasias et hic modus ponendi fundari [illegible] verba boecii quod dicit quod summa veritas singula [illegible] quod voluntate aliquis intellectum sic quod intellectus [illegible] dicatur [illegible] [illegible] universalium [illegible] in natura aliquam non possit per virtutem suam abstrahendo et a sensibus et fantasiis facit intellectum potentia actu intelligere [illegible] quod educit animam de potentia in actum est ens in actum sed iste modus dicendi [illegible] philosophi non consonat qui dicit animam esse creatam sicut tabulam rasam nec habere cognitionem [illegible] innatam sed acquirere mediante sensu et experientia. Alius modus dicendi est ut dicatur intellectus agens differre a possibili sicut habitus a potentia non quia agens sit per habitum sed quia habitualis potentia

est et in modo dicendi probabilis est [illegible] et sunt verba philosophi et catholicorum fundatus. [illegible] est [illegible] quod sicut intellectualium corporalium quod intellectualis [illegible] sunt [illegible] perfecto et complemento sic intellectualis lux [illegible] ergo illa potentia que conservat animam ex parte intellectus sui quoddam lumen est impressum de quo [illegible] potest intelligi [illegible] signatum est super nos lumen vultus tui domine et hoc lumen videtur philosophus intellexisse esse intellectum agentem. dicit enim quod ille intellectus quo est omnia facere est sicut habitus quidam et lumen quodam enim modo et lumen facit colores potentia actu colores sic in tractatu de anima. sed autem sicut potentia in oculo cati qui non solum habet potentiam suscipiendi per naturam perspicui sicut alii oculi sed et potentiam faciendi suam speciem per naturam lucis [illegible].

Est autem potentia activa et comparata duplex habet intellectum. uno modo ut intelligatur quod una omnino et eadem est potentia intellectus agens et possibilis differens compositione sola ut agens sit purum est in se considerata possibilis vero prout unitur corpori et phantasmatibus et hic modus dicendi videtur fundari in verba philosophi qui vult quod intellectus agens [illegible] est in suo actu possibilis vero aliquando sic aliquando non. quia enim anima lassetur et perturbetur in actu intelligendi hoc est ex coniunctione sua ad corpus sed hic modus ponendi deficit a veritate quia anima separata habet intellectum quo est omnia facere habet et intellectum quo est omnia fieri. ergo habet agentem et possibilem et separata est. ergo intellectus possibilis non inerat ei solum ex coniunctione sua cum corpore. Alius modus intelligendi predictam differentiam est ut dicatur intellectus agens differre a possibili sicut potentia sicut potentia absoluta a comparata non quod sit omnino eadem potentia comparatio differens sed quod cum sit alia et alia intellectus [illegible] una est per quam ordinatur anima ad suscipiendum. altera vero per quam ordinatur ad abstrahendum et una de se quadam completo et habituata alia vero indigens habitu et complemento. et sic vera ad [illegible] [illegible] medium [illegible] [illegible] sensum [illegible] anime [illegible] habet inclinationem ad corpus ex hoc [illegible] duplex possibilis una vero activa quod non est [illegible] in actu suo [illegible] impeditum a parte corporis alterius [illegible] fantasia [illegible] ex [illegible] habet et hinc passibilitate non habet non ex coniunctione sua cum corpore quamvis sit potentia de sua natura est omnia [illegible] quod non solum est in anima coniuncta sed et in anima separata sic igitur patet quod [illegible] modi dicendi circa intellectus quidam differentie intellectum agentem et possibilem [illegible] sunt principales modi assignandi differentiam inter hos intellectus et alii subdividuntur in duos sicut prosequendo inductum est. communiter tres modi digni sunt approbari quorum unus ab alio non discordat sed unus oritur habet ex alio quia enim duo differentie sunt intellectus que et si respiciant totum compositum unam tamen magis respiciat anime complementum alia vero [illegible] [illegible] hinc est quod una non solum tenet rationem potentie uno [illegible] possibilis altera vero tenet pure rationem potentie [illegible] quod una dicitur convenire anime [illegible] altera vero in compositione ad corpus et una [illegible] esse in actu altera vero non quia [illegible] anima in actu intelligat per intellectum agentem. sed quod sicut lumen corporale [illegible] et de se [illegible] est ad illuminandum vel autem illuminabile non semper illuminat [illegible] ad [illegible] sic et [illegible] est intelligendum.

Concedende quod sunt rationes ostendentes intellectum agentem et possibilem duas differentias esse intellectivae potentie. sed ad [illegible] ex eis non sunt multum cogentes.

Ad illud vero autem quod obicitur quod non differunt posse et esse in [illegible] dicendum quod hoc intelligitur de [illegible] [illegible] et de differentia non secundum [illegible]. sed dedisti [illegible] quia in [illegible] non precedit actum et ideo non facit ad propositum quia intellectus possibilis non dicitur [illegible] potentia sic actus [illegible].

Ad illud quod obicitur de ymaginatione non differt potentia activa et passiva dicendum quod magis differt quam intellectus quia organum corporale in quo recipiunt fantasmata est ei loco potentie passive ipsa vero vis ymaginativa est loco potentie active [illegible] quod non est

dicendi aug.

[illegible]

modi assignandi differentiam inter potentiam agentem intellectus quod differunt ut potentia absoluta

sile q2 cum spes debeatur a sensu usque ad ymaginem non
exit genus affectionis que quidem sunt in sensitiva parte. Sed
cum spes pervenit ad intellectum novum genus abstractionis ibi exigitur
quod genus alius ideo magis indiget potentia activa distincta a potentia ipsa
intellectus quam ymaginatio vel sensus. Ad illud quod obicitur de celo can-
dido quod et si potentia receptiva et abstractiva possunt convenire ad unum
organi complexionem numquam tamen conveniunt in eadem unius organi
dispositione. Alia est enim dispositio in celo cani per quam recipit. scilicet perspi-
cuitas et alia per quam abstrahit. scilicet luminositas et actus vel sic
et in potentia intellectiva et si concurrunt ad complementum et perfectionem
potentie intellective potentia per quam recipit et potentia per quam abstrahit non sunt
tamen eiusdem nec per eandem essentiam anime et ideo non sunt diffinitive
potentie diverse. Ad illud quod obicitur intelligere est actus unus et simplex
dicendum quod et si intelligere possit quodam genere simplicitatis dici actus simplex
non tamen ad iudicium intelligere concurrunt recipere et iudicare sive
abstrahere et suscipere et hii sunt plures actus ad invicem ordi-
nati ex quibus resultat actus unus perfectus sic et in potentiis in-
telligendi est se habere quod sic sunt diverse differentie intellectus ut tamen
in suis actionibus ad invicem ordinate sic conveniunt ad actum
intelligendi perficiendum sic intellectus et fortasse potentia ad unum esse co-
potentia constituitur. Ad illud quod obicitur quod intellectus possibilis et intel-
lectus agens sibi recipit dicendum quod intellectus possibilis non est pure passivus sic
supradictum ostensum est. Habet enim potentiam se convertendi vel tamen ad actus
sic agens quia non potest sua conversione vel speciem abstrahere vel de
specie iudicare nisi adiutorio ipsius agentis sibi nec ipse intellectus
agens corporaliter intelligit potest perficere vel forte actus intellectus possibilis ab ipso
intelligendi ex quo correctione et impletione actuali et est quod debet
cognoscere quod erat prius cum carebat specie et vel non cogitandum de
intellectu agente et possibili non debemus cogitare quasi de duabus substan-
tiis vel quasi de duabus potentiis separatis quarum una sine alia
habeat operationem suam perficere et ad intelligat intellectus agens
sine possibili et ad cognoscat intellectus agens quod cum homo est ille
intellectus ignorat. Hec enim vana sunt et frivola ut ad sciat in-
tellectus meus quod ego nesciam. Sed sic cogitande sunt ille esse
due differentie que in una operatione complectuntur intelligendi unum
aut inseparabiles sic lumen et [illegible] venitur vel abstractione
coloris nec sunt sequenda hic quandoque verba philosophorum quia per magnam
partem decepti sunt in magnificentia intellectus ut anima quasi non
admittit fides catholica.

Supra ista sunt dubitationes circa litteram et primo quod de hac quod dicit
magister et ratio quod resistere malo non fecisset illi nitium quia non erat
deo quod ad malum impelleret. Si enim hoc verum est tunc nullum
fuisset in adam impellens numquam invisibilis malicie opere suo.
Item secundum nullum habet intus impellens ad malum corpus
in temptatione restitutum et in operibus suis nullum habet declinans
a bono quod non vivit in sua tempore nec aliqua operatione quod
omnino nephas est dicere. Item ex eisdem vis esse manum et sub
iungit. Sic angelus non habent nitorium quod steterunt hoc enim est
contrarietatem et contra augustinum qui dicit in libro de correctione et gratia quod
angeli qui aliis cadentibus remanserunt in mansionibus in-
cede receperunt quod ut quod stando vivent. Ad hoc dici
potest quod est nitum distinctionis pene sanctificorum et est tu-
tam inite etiam sic tenet primus. ad primum requirit penalitas
et difficultas. ad secundum vero sufficit sola causa magis intellectum de
nitido secundum primam differentiam non secundum aliam. Sed quia in satisfactionis
numquam fuisset in adam nisi peccasset et eo si in statu innocentie per-
mansisset predicta et non ut patet ad propositum. ideo alit
ut esse dicendum quod est nitorium quod est de genere operis natura op-
unitatis de se hoc autem cadit et est nitorium ex radice causa mi-
torum de genere operis dicitur quod est opus virtutis de se hoc autem
est arduum et difficile. Alio modo dicitur nitorium esse op

quoniam sit dicit
quod deus ideo est tamen ex radice caritatis procedat. intelligitur magister
dicit quod invenisti terrarum. Vide non fuisset nitorium
si non fuisset gratiam vel primo modo vel secundo si non restitisset ex
caritate nitorium fuisset secundo modo non primo. Dicitur autem sic est
nitorium vel utrumque modum vel arduum propter difficultatem ad bonum et propensionem
ad malum et plus propter secundum ad alia quia procedunt
de nito secundum dominum sanctum. videlicet de eo quod est nitorium ratione
radicis. Item quod de hoc quod dicit quod declinare a malo significat
penam sed non significatur palmam. contra enim declinare quasi a ma-
lo ex caritate aut non. Si non. sibi vel facere bonum ex caritate meretur
palmam quod non est dicendum intelligitur declinare a malo et facere bonum
si sic tamen omnis est quod sit ex caritate sic nitorium potest et ideo cum di-
cas quod non meretur palmam exigitur opus. quia non est diffi-
cile. hoc non solvit. quia licet non sit difficile homini in statu inno-
centie est tamen difficile in statu lapse quod non significatur pal-
mam. Item declinare a malo est una pars iustitie sic
facere bonum quod sic unum est nitorium et reliquum. Ad hoc
dicendum quod declinare a malo dupliciter dicitur sic non velle malum
uno modo privative sic dicitur dormiens non velle malum
quia non habet actum affectionis ad malum alio modo contrarie ut dicatur non
velle malum quia respuit et contraria affectione afficitur contra malum sic
declinabilitas a malo dupliciter dicitur et si dicatur contrarie tunc est
nitorium. Si privative ut vitat penam qui non peccat non
punitur non tamen meretur palmam quia non est in aliquo opus nito-
rium et primo modo est pars iustitie secundo modo non quia non est opus.
Item quod de hoc quod dicit. Liberum arbitrium est facultas qua malum
eligitur gratia desistente. videtur enim male dicere quia si hoc verum esset
tunc liberum arbitrium gratia destituitur sine consensu peccato quod plane
falsum est. Item videtur quod hoc non debet poni in diffinitione
liberi arbitrii quia sic dicit philosophus peccatum quod diffinit ad peiora
et per ea ad que non habet potentia ordinari. Si igitur liberum arbitrium de
se quantum est de prima conditione sua non ordinatur ad
malum non debet diffiniri per electionem mali. Ad hoc quod magister
diffinit hic liberum arbitrium non simpliciter sed secundum statum vel lapse et quia
in statu vel lapse defectum habet et inclinationem ad malum ideo
non tamen vel diffinit per electionem boni ad quam ordinatur media-
te gratia sed in per electionem mali in quantum cadit ex defectibilitate propria nec
vel propter per electionem mali tamquam finis ad quem ordinatur. Sed
ut per hoc magis innotescat quia ad finem proprium ordinatur
non enim ad est pervenit vel per gratie adiutorium et sic patet.
Et ad utraque obiectum. Illud quod est principaliter intendendum
etc. super egit de distinctione potentiarum anime ad liberum arbitrium. Mani-
festum in hac parte quia secundum gradus potentiarum est ordo et progressio temporis
tum determinat quomodo et quo ordine peccatum et universe anime pro-
gredi habeat et pervenire ad consummationem. Dividitur autem
presens ista in tres partes. in prima determinat quomodo peccatum in viribus anime
habeat progressum ad consummationem. In secunda non predeterminata
repetit ad maiorem explanationem ibi. Magis ut habiturum sen-
ma profugam etc. In tertia non predeterminata epylogat
ad faciliorem rememorationem ibi. Nos de anime partibus intelligere
nunc et cetera quibus harum partium duorum patet in duas secundum duo ca-
pitula quibus magister continentur. nam prima pars habet duas in prima
determinat inceptionem et ordinem numerum anime. In secunda non
determinat quomodo habeat suum progressum culpe ibi. Et vero sic est
ante quam etc. Similiter secunda pars habet duas. in prima explanat
et tenet assimilationem numerum anime ad consummationem potentie
ad primam tempore. In secunda vero ponit quandam similationem omnium
deus quod in vir sine uno dampnari non patet ibi. non sane est so-
la cogitatione etc. Similiter tertia et ultima pars duas habet. in prima bre-
viter epylogat et rationem sue digressionis assignat. In secunda non
mutitur huius nominis sensualitas ad maiorem evidentiam expli

[...]ceat et manifestat, id est non est sine scientia permittentis etc.

Ad intelligentiam huius partis queruntur circa primo quare superior portio habeat fieri et esse in parte rationis superiore. Secundo quare habeat fieri in inferiore. Tertio quare habeat fieri in sensualitate. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum in superiori parte rationis habeat esse peccatum secundum se. Secundo queritur utrum possit in ea esse veniale.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod in superiori parte rationis secundum se, hoc est absque instinctu partis inferioris, non possit esse peccatum. Per Augustinum contra Manicheos qui sic ait: ideo mens deducta ad consensum peccati non potest nisi cum delectatio fuerit mota in illa parte anime que debet obtemperare rationi tanquam viro suo. Ergo numquam peccat ratio superior nisi peccatum precedat in parte inferiori. Item Philosophus in III de anima: intellectus est semper rectus, fantasia autem recta et non recta. Ergo intellectus quantum est de se numquam errat. Ergo non superior portio deviat a veritate iustitie nisi inclinetur per sensualitatem et inferiorem portionem. Item peccatum est per conversionem ad bonum commutabile. Sed superior portio rationis dicitur inquantum convertitur ad eterna, inferior in quantum convertitur ad temporalia. Ergo impossibile est peccatum fieri in nobis ex actu partis rationis superioris absque actu inferioris. Item ratio superior dicitur inquantum legibus eternis intendit. Sed impossibile est aliquid peccare nisi declinando a legibus eternis. Ergo impossibile est peccatum in superiori parte rationis esse per se. Item nihil est media inter sensualitatem et rationem superiorem. Sed sensualitas semper movetur ad bonum ut nunc, quantum est de se; ergo ratio superior quantum de se semper movetur ad bonum simpliciter. Sed movendo ad bonum simpliciter in movendo non peccat. Ergo in superiori parte rationis quantum est de se peccatum esse non potest. Item anima quando convertitur ad deum purgatur, melioratur et perficitur. Sed superior portio rationis attenditur inquantum convertitur ad deum. Ergo cum peccatum fetet et obnubilet, peccatum in superiori parte rationis secundum se esse non potest.

Sed contra. Ieronimus in [illegible] in prophetas et ... usque ad litteram. Et quod secundum quod sancti exponunt, dicitur a pre[illegible] superior pars rationis, in qua et illa habeat per peccatum cum [illegible] et fedari. Item Augustinus XII de trinitate: ille manducat quando superior portio rationis consentit illecebre. Sed certum est peccare cum est consentire. Si igitur hoc est superioris partis, patet etc. Item contingit peccare aliquem peccato infidelitatis discredendo aliquos articulos qui sunt de divinis. Sed ad illos articulos solum superior rationis portio se extendit. Ergo in illo genere peccandi portio superior per culpam convertitur. Item Augustinus constat esse utrasque; Augustinus maxime consistit in superiori portione rationis et maxime sit iudicium et imperium. Ergo ubi est in superiori portione est secundum se sit utrabilitas ad malum, ergo et peccatum. Item superior portio rationis est illa que dictat et iudicat tam de agendis quam de credendis. Sed iudicium errare quantum est de se absque gratia deficiat ab his que sunt fidei catholice. Ergo per se potest errare et ab illis declinare, et si hoc potest per se peccare. Item angelus cum peccavit primo peccato appetiit equiparari deo in potentia et intellectu, in sapientia. Sed hoc est appetitus solum partis superioris. Ergo ut quantum peccatum hominis, quantum peccatum angeli incepit a parte rationis superiori. Ergo in superiori parte rationis secundum se peccatum habet fieri et esse.

Respondeo ad predictorum intelligentiam notandum est quod aliqui dicere voluerunt quod superior portio non est aliud quam synderesis et quod ipsa superior portio quantum est de se semper est recta et fortis, nisi trahatur et emolliatur per portionem inferiorem. Et ideo dixerunt peccatum ibi non esse simpliciter, sed si peccat hoc solum dicitur esse consentiendo inferiori parti sive non compescendo eius deordinationem. Sed hoc positio deviat a veritate primum in hoc quod dicit quod idem est superior portio rationis et synderesis, quod plane falsum est, cum superior portio rationis et inferior pertineat ad arbitrii libertatem, sicut dictum est. Et ideo nominant potentiam deliberativam. Synderesis autem potentiam talem nominat que semper fortiter ad bonum inclinat. Secundo vero a veritate deviat et ad hoc quod dicit in synderesi aliquid non esse peccatum. Hoc enim plane est falsum et sic

manifestabitur. Et glossa dicit super Ezechielem I. Tertio vero a veritate deviat in hoc quod dicit quod in superiori parte rationis secundum se culpa non potest esse nisi ab inferiori procedat et derivetur. Sibi acto hoc enim dicitur cum enim in illa portione consistat arbitrii libertas et in ipsa tamen insit ei ad malum vertibilitas et ita possibilitas ad peccandum. Est et hoc communiter expressum quia ratio superior non solum habet iudicare secundum leges eternas sed et habet iudicare secundum lumen gratuitum et secundum lumen sibi ab inferiori acquisitum et quandoque aspiciendo ad leges eternas non potest iudicare nisi secundum ea que reperit a sensibus. Et tunc secundum lumen fidei datum et innatum potest deficere et errare maxime ... lapse existens, quoniam quod sibi proponitur credibile et aliquis articulus de trinitate et unitate, videtur non solum repugnare sensui et ymaginationi, sed etiam discrepare a lumine iudicio rationis. Sed tamen talis secundum lumen gratuitum non aspiciendo ad partes inferiores iudicaret, deficeret et discederet et peccaret. Et propter hoc est alius modus dicendi, quod duplex est genus peccati: quedam enim sunt peccata carnalia, quedam vero spiritualia. Si loquimur de peccatis carnalibus, sic faciendo est quod non contingit esse peccatum in superiori parte rationis absque inferiori. Si autem de peccatis spiritualibus fiat sermo, tunc concedendum quod peccatum habet fieri et esse, licet non semper fiat in inferiori parte rationis, secundum se, et verum quod hoc ostendunt secunde rationes et per hoc patet responsio.

Ad primum quod primo obiicitur de Augustino, dicendum quod ibi loquitur de progressu et processu peccatorum carnalium. Ad secundum quod obiicitur quod intellectus semper est rectus, dicendum quod verum est prout intellectus est. In hiis ad que movet potentia intellectiva per modum nature. In hiis vero que movet per modum deliberationis non habet veritatem, vel ipse vocat intellectum quod nos vocamus conscientiam. Ad tertium quod obicitur quod peccatum est per conversionem ad bonum commutabile, dicendum potest dupliciter, primo quod non solum est peccatum quando fit conversio ad id quod est secundum veritatem, sed etiam quando fit conversio ad id quod est bonum, bonum et commutabile, et appetitur ut commutabile. Aliter potest dici quod superior portio etsi dictat ab inferiori in hoc quod ipsa convertitur ad superiora, non tamen habet cavillari ad inferiora, prout disponit et regit inferiores potentias. Et sic potest deordinari malo eas regendo sive frena laxando vel suo imperio eas non retinendo.

Ad illud quod obicitur quod ratio superior intendit legibus eternis, dicendum quod iste est actus nobilissimus superioris, sed non semper actum hunc exercet. Immo tunc intendit sibi et ad se convertitur et sic potest minime ad se convertere ac per hoc a deo avertere et deviare a legibus eternis.

Ad illud quod obicitur quod sensualitas inclinat ad bonum ut nunc, dicendum quod sensualitas non semper movetur inordinate, immo certum quod semper inordinate movetur. Non tamen ex hoc concluditur quod superior portio rationis semper ordinate moveatur. Alia enim vis assignatur secundum quam semper ordinate movetur, utpote synderesis que est scintilla conscientie. Ad illud quod obicitur quod superior portio rationis dicitur inquantum convertitur, dicendum quod hoc non est cum in quantum actu convertitur, sed inquantum nata convertitur per inordinatam conversionem peccati. Alia quod conversio est, aut dicitur quod conversio ad deum purgat, illuminat et perficit, hoc intelligitur de ordinata conversione, quam non est necessarium invenire in actu superioris portionis.

Secundo queritur utrum in superiori portione rationis possit esse veniale peccatum. Et quod sic videtur, quia contingit esse aliquem articulum fidei ex subrepentione dubitare et constat quod esse peccatum est sic modo ad illud tamen constat esse in superiori parte cum sit esse articulos fidei vel circa eos constat esse veniale cum sit ex surreptione, ergo etc. Item esse potest superior portio rationis in vita contemplativa quando est plenius conversa, et prebeat gratiam iniquitatis peccato. Sed contingit aliquem placere consentire in verbum ociosum et incidentum recogitare, hoc non sunt nisi peccata venialia, ergo etc. Item superior portio rationis est corrupta sicut et inferior, tamen omnis universaliter inficiatur et debilitatur. Ergo si peccatum veniale potest esse in aliis viribus, quod dicitur ... conceptum quod accepit ex originali eadem ratione et in parte superiori. Item contingit quod aliquis intendendo se ad deum per amorem est negligens, non magis tenetur ad hoc mandatum quam ad alia. Ergo si negligentia in aliorum mandatorum observatione est venialis, ergo et negligentia in amando deum est venialis; sed hoc est in superiori parte rationis, ergo etc. Sed contra Augustinus dicit in magno

in illa veritate quam superior pars rationis contuetur inconcussibiliter. Et ideo est peccatum mortale et damnabile. Ergo videtur quod quandocumque peccatum superiorem partem attingit statim sit mortale. Item penes superiorem partem rationis residet regula directionis in toto regno animae; et facta obliquatione in regula iam non remanet aliqua rectitudo nec species rectitudinis. Igitur si superior portio rationis peccat deordinatur tota anima. Ergo si plena deordinatio non est absque mortali peccato videtur etc. Item nulla creatura est excellentior anima quantum ad superiorem portionem sicut Augustinus dicit. In nullis locis invenitur et dicit expresse. Sed angelus propter suam dignitatem non potest peccare nisi mortaliter. Ergo videtur pari ratione quod nec peccatum veniale possit esse in superiori parte. Item non est adeo veniale quod non fiat peccatum mortale dum placet. Sed complacentia tenet ut dicit quando superior pars rationis ad culpam inclinatur. Hoc autem est omnino ipsam peccare. Ergo non videtur quod aliquod peccatum possit ibi esse quin sit mortale. Respondeo ad praedictorum intelligentiam notandum est quod aliqui dicere voluerunt quod in superiori portione rationis non potest esse nisi mortale peccatum et propter hoc elongationem sive a carne et a sensualitate nunquam consistit initium suggestionis male, et ex eo primitus habet esse peccatum veniale secundum statum naturae lapsae. Et ideo dixerunt quod cum sint tres gradus in spiritibus animae correspondentes spiritui, naturali et uno medio, sensualitas portio inferior et superior sensualitatis est tantum peccare venialiter; superioris partis tantum mortaliter; inferioris partis utroque modo est. Et sic media indutumque: nam sapit utrumque. Sed contrarium planius est in superiori portione rationis posse esse aliquod non mortale, motus videlicet subrepticii, ex surreptione plenum est. Et inde contra eorum autem expositionem dico, aliis videtur de probabilius et melius quod peccatum veniale in parte superiori habeat esse. Unde concedendum est rationes hoc ostendentes. Ad illud quod objicitur quod quando superior pars rationis consentit est damnabile et mortale peccatum, dicendum quod illud intelligitur de pleno consensu et hoc illi peccati cuius actus est prohibitus sicut est de peccato fornicationis. Ad illud quod objicitur quod penes superiorem partem residet regula directionis, dicendum quod regula directionis non tollitur per quodcumque peccatum sed per illud quod inducit divinam contemptionem et aversionem a Deo. Hoc autem non est in quolibet peccato superioris partis ut potest in illo quod ex surreptione committitur. Ad illud quod objicitur quod nulla creatura est superior anima secundum mentem, dicendum quod et si nulla sit superior anima secundum naturam, dicendum quod et si nulla sit superior secundum ordinem efficientiae et finis, est tamen aliqua maioris dignitatis et excellentiae; et propter hoc minorem habet excusationem. Praeterea natura rationalis in statu innocentiae potest peccare venialiter ut supra ostensum est. Nulla autem natura rationalis lapsa de culpa potest consequi veniam. Unde homo propter fragilitatem carnis, et ideo non valet quod dicitur ab angelo. Ad illud quod objicitur ultimo quod placentia facit de veniali mortale, dicendum quod complacentia non dicit quamcumque inclinationem sed plenum consensum et deliberatum et quandam plenam acceptationem, et ita ex hoc non concluditur quod omnis deordinatio superioris partis cedat in genere peccati mortalis.

Circa secundum articulum principalem scilicet quomodo quando peccatum habeat esse in inferiori parte rationis quaeruntur duo. Primo quaeritur utrum ad peccatum habeat esse in inferiori parte absque sensualitate. Secundo quaeritur utrum peccatum mortale possit esse in ea parte rationis superiori non peccante.

Circa primum quod sic procedit et ostenditur quod nullum peccatum possit esse in inferiori parte rationis absque sensualitate per Augustinum auctoritatem contra Manicheos. Ubi ait sic: inimicus noster non agit nisi est ad peccatum quasi delabi. Quia nisi actum est nullius tibi speciei inheret nihil. Ergo si peccatum incipit a serpente et peccatum est serpens et ipse diabolus: omne peccatum incipit a sensualitate. Item sicut omnis consensus peccati delecto ita omni delectationi praecedit aliqua suggestio. Sed nullum peccatum rationis est absque aliqua delectatione. Ergo nec delectatio sine suggestione. Suggestio autem non est nisi partis sensualis vel serpentis. Ergo nullum peccatum est in inferiori parte rationis quod non incipiat a sensualitate. Item inferior ratio non peccat nisi quia appetit bonum ut nunc. Sed inferior quae appetit bonum ut nunc est sensualitas. Ergo non peccat nisi per sensualitatem. Item nihil est intellectum quod prius non fuit in sensu. Ergo pari ratione nihil est in voluntate quod prius non fuit in sensualitate. Ergo si ratio deordinatur necesse fuit sensualitatem prius deordinari. Item omnia peccata aeternalia carnalium habent a peccato originali et potissime augmentum quod ex originali peccato nobis tolerantur. Sed tale originale peccatum quantum sensualitatem est a re commune sive ad carnem. Videlicet autem secundum quod anima contingit carnem est ipsa sensualitas. Ergo omne peccatum animae incipit a sensualitate. Igitur absque ea in inferiori parte rationis peccatum non potest esse. Sed contra magis est coniuncta superior portio inferiori quam ipsa inferior portio sensualitati, et ideo superior et inferior spectant ad eandem potentiam et ideo si ergo peccatum potest esse in superiori rationis parte absque inferiori sicut supra probatum est, videtur multo fortius quod possit esse in inferiori absque sensualitate. Item potest esse in inferiori parte rationis peccare de peccato spiritualium pertinendo ad spirituale bonum. Sed sensualitas non appetit nisi bonum sensibile. Ergo potest peccare inferior portio absque sensualitate. Item quaedam potest virtus inferior potest virtus superior. Ergo si sensualitas potest delectari motu inordinate ad quod appetitur sensibilibus sine superioribus, multo fortius inferior potest; ut potentia rationis pars inferior et eadem motum potest absque sensualitate. Item inordinatio non est sensualitatis cum non habeat coniungi carni. Sed constat quod ipse habet peccare non solum in omnibus; sed etiam in hoc si ergo peccatum in tractatu attendit secundum aspectum rationis quod invenitur in inferiori parte rationis, videtur quod absque sensualitate coniungat illam portionem peccare. Item quia virtus est inferiorem portionem rationis contemplari quando delectatur tanquam a sensualitate non venit. Si tu dicas quod hoc est quando ratio audit et percipit se delectari tunc duplex est inconvenientia, unum quia frequenter homo consumat peccatum et tamen cogitat nisi de appetitu non advertit se delectari vel excitari, et videtur quod aliquis posset peccare mortaliter in quo inferior portio non consentiat. Aliud est inconveniens concludere quod ipse experimentum delectationis non sit malum nec peccatum augmentativum. Iam videtur quod perceptio rationis post suggestionem sensualitatis culpam non aggravat, quod plane et manifeste falsum necesse est dubitari. Respondeo ad praedictorum intelligentiam notandum est quod sicut innuit magister in sive hic distinctionibus sensualitas dupliciter potest accipi. Aliquando accipitur prout quae appetit bonum ut nunc, et hoc non solum est in parte sensibili immo rationali, et sic motum sensualitatis nec in Deo nunquam contingit esse peccatum inferioris rationis partis, scilicet quando peccat bonum ut nunc non exoptat. Aliquo modo dicitur sensualitas virtus animae sensibilis quae includitur in corpore, et sic inimicum est supra; et sic hac contingit esse peccatum inferioris partis quantum ad peccatum spirituale; quantum ad carnalia vero aut nunquam in incarnatis, nisi corruptione venit ex foedatione carnis et corruptione partis sensibilis. Et ita generaliter peccatum incipit a serpente sive a sensualitate quando quasi ex apprehensione delectabili delectatur et inclinat animam ad visionem et perceptionem sive delectationis. Hoc inimicum ex surreptione est, et dicitur rationali quantum propter illam delectationem dulcedine eius gustasset. Sed tunc ideo comedit et peccat in ea et incipit quando post delectationem advisionem et perceptionem sensualis delectatam consentit et in delectatione persistit, exceptis nisi sit post delectationis advisionem ideo comedere dicitur et peccatum tribuere a sensualitate in typum, quando si iudicare debet delectationem et ideo delectari hoc sit partis sensualitatis perceptio tamen ipsam delectationem inferioris, hoc est partis vero perceptione tamen ipsam delectationem inferiorem hoc est partis ratio et ideo non comedere dicitur si post talem perceptionem per sensualitatem condelectatur. Sic igitur concedo quod aliquod genus peccati potest peccare potest peccare inferior rationis portio absque suggestione sensualitatis sicut rationes ad istam partem inducte ostendunt. Aliquod vero genus peccati in quo aut nunquam peccat inferior pars carnalis nisi motus sensualitatis praecedat et trahat et quantum ad hoc peccati genus loquitur Augustinus contra Manicheos et per hoc patet. Respondeo ad primum quod obicitur in contrarium. Ad illud quod obicitur quod omnem delectationem praecedat suggestio, dicendum quod si suggestio large accipiatur ad omnem apprehensionem boni ut nunc sub ratione appetibilis sic verum est quod praecedit omnem delectationem; si vero accipiatur stricte pro illo motu serpentino partis sensualis sic non habet veritatem in omnibus et omnibus peccatis sed solum in peccatis carnalibus et per hoc patet. Respondeo ad sequens quod dicitur quod sensualitas est virtus appetitiva boni et ut nunc et ut accipitur sensualitas large et sic ut praepositum est absque ea non potest esse peccatum in inferiori parte rationis quamvis esse possit absque sensualitate dicta praecise saltem peccatum spirituale. Ad illud quod obicitur quod nihil est intellectum quod prius non fuit in sensu, dicendum quod verum est ut in se vel in alio suo. Multa tamen fingit homo quae nunquam vidit, multa etiam quae potest videre cogitavit. Et quod illa cogitatio non excitatur a potentia sensualitatis movente sed intellectu potest de voluntate et sensualitate. Ad illud quod obicitur quod omnia peccata habent peccata habent ortum ab originali concupiscentia, dicendum quod et si

omne peccatum quandam excaecationem habet et quia excaecatione non tamen oportet omne peccatum tamquam ex proprio moventem ortum habere ex caecitate vel ex sensualitate, pro eo quod omne peccatum non tantum inficiat partem sensualitatis, immo inficit partem sensualitatis et corrumpit. Unde secundum Augustinum vespera est in omnibus viribus, attamen non sensualitati sic proprie ambula sicut non omnia mala nostra dicuntur procedere ex concupiscentia.

Secundo quaeritur utrum ratio inferior possit peccare mortaliter absque superiori. Et quod sic videtur: Augustinus dicit et habetur in littera quod si sola tenetur in cogitatione delectationis, et si non consentitur de facto, mortale est; sed tenere non dicitur commedere nisi quando ad eam non pertinet; ergo sola muliere comedente contingit peccare mortaliter. Item Augustinus dicit et habetur in littera: carnalis illa non sanetur, et dicit quod si sola mulier comedit, tota homo damnatur; sed hoc non nisi propter peccatum mortale; ergo muliere comedente contingit peccare mortaliter. Item ratio porro vocatur dicitur inquantum nata est aspicere superiora, sed contingit aliquem peccatum committere ita quod non cogitet de legibus aeternis; ergo contingit aliquem mortaliter peccare solo actu inferioris portionis sine elicito actu superioris. Item frequenter offendit quis proximum vel cogitans de offensa dei; sed inferior portio est sed quae ordinatur ad proximum, superior vero quae ordinatur ad deum; ergo contingit peccare mortaliter ex actu inferioris portionis sine actu superioris. Item magis proprie est ad peccatum inferior portio quam superior, et excaecatio ad sensualitatem melior fit et ob hoc mulier incipit; ergo si superior portio potest peccare per se ipsam multo fortius inferior. Sed contra: Augustinus dicit [illegible] doctor in littera: illa nec sane [illegible] quando mens sola cogitatione oblectatur de talibus cogitationibus venia petenda est, pectus percutiendum et dicendum: dimitte nobis debita nostra. Talis ergo poena venialium; ergo dum mulier comedit absque viro peccatum est solum veniale. Item ipsum est in inferiori portione damnari absque superiori; sed superior porro numquam damnatur sine culpa; ergo ipsum est inferiorem portionem absque superiori peccare mortaliter. Item ipsum est esse peccatum mortale, nisi sit consensus residens penes radicem et arbitrium principale; hoc autem superior portio vocatur, sicut dicit Augustinus et habetur in littera; ergo etc. Item ipsum est aliquem peccare mortaliter sine aversione; sed aversio est a causa et summo bono; hoc autem est superioris portionis; ergo inferiorem est portionem absque superiori ipsum est peccare mortaliter. Item numquam imputatur alicui cogitationi boni, nisi proponat vel faciat vel implere si posset; ergo similiter aliquis debet censeri de illicito mortali peccato in cogitatione mali, nisi proponat vel perficere si posset; hoc autem non est sine superiori portione; ergo etc. Item quantum ad peccatum est veniale consentire non vel non facere peccatum mortale; sed delectatio carnalis est tale vel veniale; ergo consentire in delectationem ita quod non consummetur in opere non mortale erit, sicut consensus in opus est superioris portionis sicut dicit Augustinus; numquam est peccatum mortale in inferiori parte absque superiori. Quod autem consensus est veniale non faciat mortale probatur per hoc quod sicut dicitur verbum otiosum et iracundum otiosum non est mortale sed veniale. Si autem tu dicas quod non est simile quia delectatio carnalis magis est ad mortale peccatum, contra est quia quae potius consentit in delectationem attribuitur inferiori parti quam superiori et quae consensus in opus potius approbat superiori. Et [illegible] partis ita bene sit regere in[illegible] sic in affectionibus et alia virtute quantum ita bene sit in parte inferioris partis propter carnalia ingratitudinis peccatum sic et in delectationem consentire ideo est quod quamdiu sit vir peccare et comedere, uterque comedere idem sit quod consentire, et non quantum dicatur mulier comedere peccat mortaliter et quantum venialiter et cetera, ut est verbum Augustini de coniunctione viri et generaliter tamen quia tunc comedit vir quando prohibitum actum iniquitatis proposito multa vel sic peccata quae consummantur in sola cogitatione et tunc comedit et nulla mulier comedere praevenit actum iniquitatis et ideo peccatum non habeat exercere per mulierem comedere. Respondeo ad praedictorum intelligentiam est notandum quod et si possit sit mulierem comedere absque viro non tamen potest mulier peccare mortaliter absque viro, sive inferiorem portionem absque superiori. Peccare

autem et hoc patet diligenter, quia cum peccatum mortale committitur, aliud est dum venenum degustatur, peccatum non mortale dicitur deordinationem a deo quae est quidem consensus et contemptum et ordinationem autem talis est per aversionem et hoc est superioris portionis quantum est auctoritate. Et cum consentire avertit per illam potissimam spectat apud quam residet iudiciaria potestas et regiminis auctoritas. Haec autem est superior portio vocatur et ideo impossibile est ad peccatum mortale esse in nobis quod superiori portioni non imputetur et quia ipsa non deordinetur per aliquod peccatum mortale quae exigit vel est et deceptionem aversionis et consensum deliberationis quorum utrumque est superioris portionis est et ideo existat propter conversionem quam immediate superiorem portionem et inferiorem lex coniugii est et ideo viro debet altera regere et reprimere. Non sic autem est inter sensualitatem et inferiorem portionem et propter hoc dicuntur portio deordinata negligentiam qui debuit eam reprimere putatur ipse cum illa culpa iudicari. Sic igitur patet quod impossibile est inferiorem portionem vel absque superiori mortaliter peccare, potest tamen una earum absque altera committere et hoc est committere potest est quia ipsa est sine consensu ad delectationem secundum actum proprium mulieris autem in[illegible] contingit autem tale potius consentire ad delectationem a sensualitate oblatam secundum actum inferioris portionis contra tamen quod non consentiat secundum actum superioris et ita contingit mulierem comedere viro non degustante, ut patet si attendamus progressum tentationis et delectationis, quia primo delectabile affertur sensualitati per appetitum, secundo delectatio adiungitur, tertio ratio et ad quam tantum delectatio consentit vel dissentit. Delectatio est propter sensualitatem, delectationem adiungit est inferioris partis vel quae inferiorem mortale et affectus habet diiudicare et cogitare hoc non est per sensualitatem. Distinctione autem hoc sit amplectendum vel respuendum est superioris partis in quo residet auctoritas iudiciaria. Potest contingere ergo delectari ad apprehensionem delectationis aut ad visionem delectationis et hoc est sensualitatis et absque dubio est veniale peccatum. Contingit iterum delectari per apprehensionem delectabilis et perceptionem delectationis ante plenum consensum deliberationis et hoc est inferioris partis et aliud mortale quam veniale et tunc dicitur comedere sola mulier. Contingit tertio delectari per apprehensionem delectationis et adiunctionem delectationis et tunc dicitur comedere vir et tunc est mortale peccatum in his in quibus peccatorum actus est prohibitus propter plenum consensum et deordinationem. Sed in quibus est tempus in quo actus et consensus plenum est esse veniale cum consentiat inferior vel superior portio plenum est esse mortale et non sola mulier comedit potest esse mortale vel veniale et ideo dubium est discernere quando sit mortale vel veniale. Non dubium est discernere quando sit mortale: potest tamen discerni, quia cum propter delectatio aut statim repellitur et tunc leve est peccatum si non tunc hoc potest esse temporale aut quia placet ipsa delectatio in operis consummatione et quod est non delectatio vel cogitatio et non in opere si facultas adesset et tunc esset plenus consensus et peccatum mortale sine consentiente viro et mulier comedente aut placet delectatio sed tamen displicet peccati consummatio et tunc est consensus incompletus et tunc dicitur manducare mulier, non tamen peccat mortaliter cum illa consentit delectationi aut utrumque displicet sive ipsa inferior delectatio et operis consummatio et tunc advertit periculum aut non advertit. Si non advertit periculum delectationis nec repellit eam peccat sed non mortaliter, quantum tamen peccat quod si statim et viriliter repulisset. Aut advertit periculum et delectationem illam non repellit sed mentem in talibus cogitationibus revolvit sentit et tunc dicunt magistri quod peccat mortaliter, quia quamvis non sit ibi consensus verus, est tamen ibi consensus interpretativus et comedit sola mulier non tamen peccatum viro imputatur, quia tunc eam compescere debuisset et tenere non tamen compescuit. Sed tamen quod nec ultro datum est usque adeo negatur non aliquid esse mortale in negligentia reprimendi vel est displicentia quaecumque quis periculum adiungatur, sed tamen securior via tenenda est quae quaecumque sit vel vitalis, et si cum hoc contingat casum est consilium quod de ipso ut de mortali poeniteat. In dubiis enim securior via est eligenda, et non quod de quacumque delectatione loquitur utpote de illa quae est delectatio cogitando de pulchritudine mulieris, sed de illa quae surgit ex cogitatione vel operis nepharii et sic patet quod mulierem contingit comedere sine viro pro eo quod mulier solum dicitur comedere quando plenus consensus accedit et tunc dicitur actus iniquitatis prohibens peccato, quia totus homo vel ad peccatum inclinatur sive sit peccatum carnis sive spiritus. Peccare autem non potest mortaliter absque viro quia non potest esse

utrum ratio inferior possit peccare mortaliter absque superiori

in

comestio

an

in

i post plenum consensum et delectationis

in

duo

in

peccatum sit nisi consensus [illegible] vel interpretativus. [illegible]

[illegible]

de [illegible] pro hoc quod consensus in delectationem dicitur non esse peccatum quia absque dubio [illegible]

[illegible]

Secundo [illegible]

[illegible]

Consequenter [illegible] Primo [illegible] Secundo [illegible]

[illegible]

[illegible] de consensu [illegible] quod ipsa ordinabilis est ad rationem [illegible]

[illegible]

[illegible] quod [illegible] consensus possit esse peccatum [illegible]

[illegible]

Si peccatum non diu teneat [illegible] [illegible]

[illegible]

vel [illegible] consensus possit esse peccatum veniale

nec infinitum sed constantia non adequatur infinitum. Quod si mora temporis constans est, invenietur etc. ¶ Juxta hoc queritur quanta mora temporis faciat quod erat veniale esse mortale et utrum hoc sit in aliquibus generibus peccatorum sicut in peccato carnis etc. Item queritur quando dubitatur utrum mortaliter vel venialiter peccaverit qualiter sit ei consulendum. ¶ Respondeo. Dicendum quod mora temporis quantacumque est non facit ut quod prius erat veniale fiat mortale sed solum occasionaliter, videlicet quia inducit consensum vel interpretativum. Tunc autem inducit consensum interpretativum quando excrescit tantum delectationis libido adeo ut homo velit omnino intentione delectationem persistere et morari. Tunc etiam inducit consensum interpretativum quando homo advertens periculum delectationis advertere negligit eam reprimere. Hoc enim non est absque contemptu salutis proprie pro eo quod discrimini se exponit. Illa enim delectatio submittit sicut serpens venena diffundit per que rationalis spiritus moritur morte culpe. Sicut igitur salutem suam contempnere negligit qui sponte inter se serpentes collocat, sic in tali delectatione advertens periculum vel debens advertere voluntarie insistere exponit se discrimini quando negligit repellere, et pro tanto dicit magister ipsum peccare mortaliter, et patet ad obiecta quia hoc non facit mora delectationis sed consensus. ¶ Ad id vero quod queritur quanta mora hoc faciat, dicendum quod inequaliter determinatur quod tanta mora sed facit mortale adeo excrescit delectatio et libido quod inducit consensum vel adeo est repellendi negligentia propter salutis in causa quod sequitur contemptus et consensus interpretativus. Si autem in speciali queratur quanta sit ista mora utrum unius hore vel dimidie vel amphoralis spacii, non potest una regula dari quia aliquando est maioris aliquando minoris secundum diversos status et conditiones personarum. Verum hoc non determinat scientia vel lectio sed potius scientia vita et unctio. Unde autem conscientia vita se non modicum ledi quando ex morosa delectatione consensus sequitur vel contemptus, quod si non curat aliquando propter tenebras et involutiones affectionum nimium securiorem partem debet eligere et confiteri pure sicut in dolore quod peccaverit mortaliter. ¶ Ad id quod queritur utrum in sit in omnibus generibus peccatorum, dicendum est quod in omnibus peccatis delectatio morosa vigilanter et strenue vitanda est. Tamen liber Augustini precipue vult intelligi in peccato carnis, quod hic exercitius in eventu delectationem sibi magis coniunctam et ad quam homo facilius inclinatur, et ideo cum magna diligentia est vitanda. Non solum autem hoc sed etiam quoniam multa et frequenter eveniunt esse venialia que sunt mortalia et difficillimum est in talibus discernere, et ideo quasi a facie colubri esse habet non qui vult salvari peccatum fugere. ¶ Item queritur de hoc quod dicitur quedam levia que si tamen semel fiunt damnant, quedam vero non nisi sepius fiunt. Sed contra: multiplicatio actuum non mutat genus; quod si primum peccatum est veniale et secundum et tertium, quod numquam vel mortale potest quia sub veniale stat, et sic si multiplicatur [illegible] numquam damnat venialia quantumcumque multiplicentur. ¶ Ad hoc dicendum est ad presens quod ista que determinat [illegible] distinctione xxvi ideo ad presens tamen dixisse sufficiat quod plane venialia non damnant nec faciunt mortale quantum est de se sed solum dispositive; ex frequenti enim iteratione venialium augetur libido et frequenter incurrit contemptus, et pro tanto intelligendus est liber magistri esse dictum. Item queritur de hoc quod dicitur in textu: sepe in scriptura nomine sensualitatis inferior portio rationis intelligitur. Hoc enim non videtur [illegible] quod est rationalis portio [illegible] sensualitas nullomodo videtur quod ratio sensualitatis nomine debeat censeri. ¶ Item queritur de hoc quod dicitur quod sepe in scriptura hoc reperitur, [illegible] enim philosophi de viribus sufficienter tractaverunt et nullam mentionem faciunt ad sensualitatem. Verum est hoc quod scriptura sacra et doctores sacre scripture hoc nomine utuntur. Inter hoc queritur quod est quod utrum nomine sensualitatis intelligatur una vis et plures et utrum intelligatur vis cognitiva vel motiva. Propter hoc quod dicitur a sanctis scientia vis cognitiva est; quod autem dicatur motiva videtur propter hoc quod in ea habet esse peccatum et ad malum habet inclinare. ¶ Respondeo. Dicendum quod scriptura distinguit hominem interiorem et exteriorem sicut habetur ii Corinthiorum iiii: et si his qui exterior est noster homo corrumpitur, interior tamen renovatur de die in diem. Exteriorem autem hominem vocat non ipsum corpus tantum sed corpus cum viribus animalibus per quas habet huius sensibus intendere et eis inherere. Interiorem autem hominem vocat ipsum spiritum rationalem secundum quod celestia se ipsum occupare. Secundum hoc intelligendum est quod homo habet potentias animales per quas convertitur ad sensualia, et ulterius naturales per quas convertitur ad spiritualia. Instinctus collectus unum posse peccatum anime integritatem et quedam [illegible] autem resultat unde omnis hominis regitiva, que unde vocatur arbitrii libertas, in quo consistit ratione et voluntate et intellectu. Secundum autem quod homo habet conversionem ad hoc sensualitatem habet, et suas potentias quasi suas concurrentes integrat qualiter unum peccatum posse. Propter quod intendendum est ista sensualia, et hoc nomine sensualitatis [illegible] ista sensualitas concludit in se [illegible] que sunt corporalia sensualia cognitivas et motivas, sicut arbitrii libertas non videbitur. Unde hoc est quod dictum est supra eadem distinctione quod sensualitas est quedam vis inferior ex qua est motus qui intenditur in corporis sensus atque appetitus rerum ad corpus pertinentium et in corporalibus de sua [illegible] accepta sensualia et motiva; generale et quando inferior portio rationis per peccatum multum carnis assentit, homo comparatus est iumentis et illis [illegible] ut ideo inferior portio rationis aliquando in scriptura nomine sensualitatis censetur propter nimiam conversionem sui ad sensualia, et per hoc patet ad [illegible]. Ad obiecta ad hoc quod queritur quare philosophi hoc nomine non utuntur, dicendum quod sensualitas non tantum nominat ipsam potentiam sensualem quantum ad cognitionem sed etiam ut habet quandam rebellionem que ex peccato orta est in homine, et quia non pervenerunt ad cognitionem originalis peccati neque lapsus hominis, ideo non utuntur hoc nomine sicut sacra scriptura.

XXV D.

Sciendum vero adiungitur videamus etc. Hic agit magister de libero arbitrio in comparatione ad alias potestates. Hic vero agit de libero arbitrio secundum se dividitur autem presens lectio in partes duas. In prima determinat quid sit liberum arbitrium secundum generalitatem; in secunda vero determinat de libertate arbitrii secundum differentes eius status in speciali, ibi: Expedit presentium esse etc. Prima pars habet partes duas. In prima magister ponit liberi arbitrii assignationem; in secunda ad predicte assignationis explanationem quandam removet dubitationem, ibi: Et quedam secundum predictam assignationem etc. Prima pars duas. In prima declarat quid sit liberum arbitrium; in secunda vero ex illa diffinitione elicit quod liberum arbitrium non est potentia nisi peccatorum sed futurorum et horum in quibus sed peccatorum contingunt, ibi: Hoc autem signum est quod liberum arbitrium etc. Similiter pars duas habet. In prima movet dubitationem; in secunda vero declarat, ibi: Sed autem accipi liberum arbitrium etc.

Ad intelligentiam huius partis incidit hic questio quid sit liberum arbitrium secundum rem. Et quoniam eius conditionis et nature cognitione malignando sententia et dictum ipsius ad voluntatem et rationem, ideo de ipso querendum est in comparatione ad rationem et voluntatem. Ad huius autem comparationis dilucidationem occurrunt vii. Contingit dubitare et queri. ¶ Primo enim queritur utrum liberum arbitrium sit in solis habentibus rationem et voluntatem. ¶ Secundo dato quod sit, queritur utrum sit potentia distincta contra rationem et voluntatem an non. ¶ Tertio dato quod non, queritur utrum complectatur illas duas potentias per modum potentie an per modum habitus. ¶ Quarto dato quod sic, queritur utrum complectatur illas potentias per modum potentie an per modum habitus. ¶ Quinto dato quod per modum habitus, queritur utrum habitus ille addat aliquid per essentiam rationi et voluntati. Sexto et ultimo queritur secundum quam illarum duarum potentiarum principaliter consistat libertas arbitrii, utrum videlicet secundum voluntatem an secundum rationem. ¶

Circa primum sic proceditur et queritur utrum liberum arbitrium sit in solis habentibus rationem, an etiam in aliis brutis. Et quod sit in aliis brutis videtur: illa potentia libera dicitur esse cuius est eligere bonum et fugere malum, sed hanc potentiam videmus esse in brutis, sicut patet in ove que fugit lupum et querit pascua. ¶ Item illa potentia libertatem habet que potentie est in oppositum, sed in brutis aliis est potentia ad faciendum et ad non faciendum, quia [illegible] benignitatem modo feritatem [illegible] et alia talia [illegible] arbitrii non sunt aliena. ¶ Item illa potentia est libera que est domina sui actus, hec autem est que potest se ipsam in suo actu refrenare et compescere; sed talis potentia reperitur in brutis animalibus, quod patet quia ab his que appetunt per disciplinam compescuntur, sicut planum est in animalibus domitis et domesticatis. Ergo etc. ¶ Item illa potentia libertatem habet immanentem cuius motus incipit a principio intrinseco. Hic enim motus est potentie propter [illegible] in modo; sed in animalibus brutis a principio intrinseco incipit, ergo etc. ¶ Item illa potentia libera est que precipue est ad quam prudenter non solum esse

Vt th [illegible] sit in solis brutis [illegible]
[illegible]

presentia. sed de hoc satis. sed talis est libertas animalibus sicut patet in formicis et aliis aliis animalibus irrationabilibus. quare etc. ¶ Item illa potentia magis participat libertatem que non potest redigi in servitutem quam que potest. sed homines in servitutem rediguntur. sed quedam sunt animalia bruta que nequaquam domari possunt sicut dracho-nes et leones. quare videtur quod talia magis habeant arbitrium liberta-tis. Sed contra liberum arbitrium sic diffinitur ab augustino. Liberum arbitrium est facul-tas rationis et voluntatis sicut habitum est de precedentibus. sed in nullo est facultas voluntatis nisi sit ratio. et hoc est in solis rationabilibus. ergo et liberum arbitrium. ¶ Item omne quod habet liberum arbitrium est laudabile et vituperabile. sed sola ratio-nalia sunt digna laude et vituperio pena et premio. quare etc. Item omne quod habet liberum arbitrium natum est consiliari et deliberare. hoc autem solius rationalis. quare etc. ¶ Item liberum arbitrium est nobilissimum quod sit in homine. quare si liberum arbitrium inveniretur in brutis nobilissimum quod est in homine reperiretur in eis. quare eque nobilia essent bruta animalia sicut et rationalia. quod si hoc est inconveniens patet etc. ¶ Solutio. dicendum quod absque dubio liberum arbitrium reperitur in solis hominibus rationabilibus et ideo hec sunt tantum experte libertatis. tum experte arbitrationis experte libertatis. libertas enim opponitur servituti. unde illa sola potentia dicitur esse libera que dominium habet plenum tam in obiectum quam in actus proprios. illa autem potentia dominium habet et libertatem in obiectum que non est artata ad aliquod genus appetibilis sed nata est omnia appetibilia appetere et omnia fugienda respuere tam autem sunt que sunt in appetitibus et quorum opposita sunt in fugiendis. videlicet bonum utile sensibile et delectabile et nomine boni ibi intelligo honestum. tum autem bonum conveniens et delectabile nata sunt appeti ab irrationabilibus bonum honestum a solis rationabilibus potest appeti et ideo in eis solum reperitur virtus que non est ad aliquod genus appetibilis artata ac per hoc habens libertatem in obiecto. In eis etiam solis reperitur potentia habens libertatem in actu proprio quod patet nam voluntas in rationabilibus non solum compescit manum exteriorem vel pedem sed etiam compescit se ipsam et refrenat incipiens odire frequenter quod prius diligebat. et hoc exemplum ipsius imperio et dominio. In brutis autem animalibus et si aliquid non sit reperire dominium in actus exteriores quia bene refrenant aliquando sicut patet in animalibus domesticis in tamen actus proprii interioris nullus appetitus dominium non est. unde si ad amandum non possit et non amare nisi approsetur aliquod rei amare arceant timore aliquo passionis inficiente et ideo dicit damascenus quod magis aguntur quam agant. at ipsa cum non possint actum proprium reprimere in actus proprii non habent libertatem nec in obiecto et ideo deficit in eis libertate liberum arbitrium non possit participare. Similiter et non experte arbitrationis arbitrium enim idem est quod iudicium ad cuius nutum cetere virtutes moventur et obediunt. Iudicare autem illud est ratio complenda est discernere inter iustum et iniustum et inter proprium et alienum. nulla autem potentia novit quid iustum et iniustum nisi illa sola que est princeps virtutis et nata est cognoscere summam veritatem atque etiam vere omnis iustitie. hec autem solum est ratio. sublimis que est ad ymaginem dei. quare patet unde potentia rationalis illa. In bruta discitur quod proprium et quod alienum non cognoscat se ipsam et actum suum proprium. sed nunquam aliqua potentia se ipsam cognoscat vel super se ipsam reflectitur que sit alligata materie. si quis autem potentia sit alligata ... sicut et cognitiva et sic corporalis patet solum rationalis. sola illa est que potest se ipsam reflecti et ideo ipsa sola est in qua est plenum iudicium et arbi-trium in discernendo quid iustum et iniustum quid proprium et quid alienum. tum igitur nomine libertatis quam nomine arbitrii liberum arbitrium in solis rationabi-libus reperitur et conceditur. Solutio que hoc concludunt. ¶ Ad rationes in oppositum plana est responsio per ista dicta. ¶ Ad primum quod prius obicitur quod bruta quandoque eligunt bonum a malo. dicendum quod illud est de bono conve-nienti et delectabili. sed non est illud de bono honesto in quo est proprie liberum arbitrium consistit. ¶ Ad secundum quod obicitur quod bruta possunt ad oppositum mo-veri patet responsio. quia non possunt movere tota appetitiva sed solum il-la que sunt in digniore liberum arbitrium. ¶ Ad tertium quod obicitur quod bruta dominantur actibus suis quia possunt se reprimere. dicendum quod non dominantur actibus suis interioribus sed dominantur exterioribus et sic non comparantur

ad actum non tamen retrahuntur ab appetitu vel aliter dicendum potest quod et si in retrahantur ab actu suo non tamen hoc est per dominium suum sed magis est ex ymaginatione mali exterioris quod adeo exurit ut magis retrahat quam appetitus attrahat. et ideo sic appetitus in prosequendo magis agun-tur quam agant. sic et in abstinendo vel retrahendo magis reprimuntur quam se reprimant. ¶ Ex hoc patet responsio ad aliud quod dicitur quod primus motus est ab intrinseco in brutis animalibus dicendum non potest quia et si primus motor exterioris procedat ab intrinseco tamen appetitus interior potius habet ortum ab exteriori appetibili quam ex ipso appetente animali. unde non quacumque motus ab intrinseco facit potentiam liberam. sed ille motus quo illa motiva movet se ipsam non nisi in libero arbitrio ut dicit anselmus est instrumentum se ipsum movens. ¶ Ad aliud quod obicitur quod liberum arbitrium est proinde dicendum quod per iudicium quedam provenit ex actu deliberationis et per cogitationem quedam provenit ex instinctu naturali prima est libertatis arbitrii et reperitur in solis rationabilibus. alia vero est naturalis sagacitatis. et dicitur tamen non prudentia quam etiam reperitur in brutis animalibus et talis non ponit liberum arbitrium. ¶ Ad aliud quod obicitur quod quedam animalia bruta domari non possunt. dicendum quod ad hoc aliquid non posse redigi in servi-tutem hoc potest esse dupliciter. aut ratione nobilitatis aut ratione naturalis feritatis. primo modo ipsum est nocivum redigi in servitutem vel ad possit aliquid compellere quantum ad actum exteriorem. quantum tamen in velle non potest aliquid compellere sicut patebit inferius. Secundo modo bestie aliquando sunt indomite et non possunt redigi in servitutem quia tanta est earum feritas et impetus ad ea que sunt suetudine sunt ut non possint assuescere adeo quod sunt lenia et ideo illa non cogitur. ¶ Secundo queritur utrum liberum arbitrium sit potentia distincta contra rationem et voluntatem et quod sic videtur. In deliberatione liberi arbitrii loquitur de potentia liberi arbitrii quod simul ex intelligentia quod non sit essentialis. si ergo essentialis respicit rationem et non voluntatem in generali liberum arbitrium sit aliqua vero potentia habens. ¶ Item vero sequitur filio non spiritui sancto quare si in nobis est ponere aliquam potentiam reformandam correspondentem patri et in nobis ponere aliquam potentiam potentiam rationem et voluntatem que spectat ad reformationem talis autem non est nisi liberum arbitrium. quare etc. ¶ Item ad productionem operis ista tria sunt necessaria videlicet posse et scire et velle quare si sciendum per rationem volumus per voluntatem oportet quod in nobis sit ponere tertiam potentiam per quam possumus hec autem dicimus liberum arbitrium facultatem. quare etc. ¶ Item sicut est lapis motus deorsum ista tria reperimus in tertio et appetitum naturalem dimissum enim quod lapis intendit deor-sum motum est naturalis operans per intentionem appetitus in deor-sum motum quia naturalis operans habet naturalem inclinationem per quam deorsum movetur quare videtur quod ista tria sit reperire in anima rationali. Si igitur ratio est intendere voluntas appetitus est ponere tertiam potentiam que sit ista natura agere hanc autem dicimus arbitrium facultatem. quare etc. ¶ Item iudicantis per eundem iudicandum et movens per eundem mobilium liberum arbitrium est liberum arbitrium secundum iudicium quare liberum arbitrium est iudicare dicendo sed liberum arbitrium est movere omnes vires anime et ratio imperare ut discernat et voluntas ut appetat. quare videtur sit tertia potentia ab istis distincta. ¶ Sed contra potentie anime rationalis sufficienter dividuntur per cognitivas et affectivas. quare si non comprehendit potentia cognitivas et voluntas affectivas non videtur quod sit ponere tertiam potentiam ab hiis differentem. ¶ Item actus liberi arbitrii est iudicare. sed de omni eo quod iudicamus per rationem iudicamus. quare non videtur quod liberum arbitrium sit potentia a ratione et voluntate distincta. ¶ Item alia potentia destructa remanente sola voluntate et ratione plenius consistere quia potest precedere deliberatio per actum rationis et subsequi comparatio per actum voluntatis. quare consistere est actus liberi arbitrii. videtur quod liberum arbitrium non sit alia potentia a ratione et voluntate. ¶ Item liberum arbitrium est movere. aut igitur movens voluntatem aut non. si non. quare non videtur esse plene liberum. si moveret voluntatem et est alia potentia. quare voluntas movetur ab alia potentia. si movet ab alia potentia quare non est libera. quare si voluntas in nobis est maxime libera videtur etc. ¶ Item eadem est potentia cognitiva qua intelligo aliquid et intelligo me intelligere. quare eadem virtus et non virtus et non alia qua volo aliquid et volo me velle. sed potentia qua volo me velle est liberum arbitrium potentia qua volo est voluntas. quare liberum arbitrium non est alia potentia

vi^4 li. ar. ? sit po. distincta ? ? ? et vo^tem

4°

a uo͞te. Ad p͞dc͞a q͂ dicis intell͞ca no͞ est q͂ sic hac q͂one diuise sunt doctor͞ p͞sones. q͂dam .n. dicere uolu͞ erunt q͂ sic͞ mens dupl͞r accipit aliqn͞ ꝯ͞e ⁊ sic ꝯp͞hendit memo͞am intell͞ca ⁊ uo͞l. sic li. ar. dupl͞r accipit indiffe͞ ꝯi͞e ⁊ sic no͞ disting͞r ꝯ͂ rōni ⁊ uo͞te ⁊ p͞pe ⁊ sic ꝯ͞ rōni ⁊ uo͞te h͞r disting͞ ⁊ est inu͞s inp͞ans rōni ⁊ uo͞ta ⁊ utrisq͞ regens ⁊ mouens ꝯ actus p͞m no͞ est diuers. ⁊ uelle h͞ actus reflexus s͞ ꝯ͞ duo ⁊ ꝯ͞ duo mouens ⁊ regens uo͞ uidel; q͂ d͞r q͂s uelle diuerse n͞ uolle se uelle ⁊ iste act͞ ꝑambulans est ad rōn͞ ⁊ uo͞te ⁊ ulta po͞ correspondꝫ pa͞ r͞ ꝑpeo q͂ act͞ eius maxie͞ potius ē ⁊ p͞mi ē ē n͞ moueat͞ ꝗ moueat ⁊ id͞ a s͞cis d͞r facultas su͞ po͞ uo͞tas ⁊ rōis ⁊ ꝑtras facult͞ mouens uo͞te ⁊ rōni ⁊ ꝯsist͞ i istis ē b͞; q͂dam id͞ ymag͞ine ex p͞te mentis q͂ p͞t ꝑ gn͞ unna ⁊ ꝑ dores inpatar h͞r referri aliis aut͞ alit͞ ui͞ q͂ ē rōis ⁊ uo͞tas sic reflecte͞ se sr͞ se. ⁊ iste due po͞ sufficiant ad om͞s actus aie͞ ꝑtici͞ uidel; adiudic͞ ⁊ fugi͞ ⁊ eligi. q͂d sunt ponent͞ i aia͞ aliq͂ po͞ diuersas ab istis. si g͂ n͞ si sunt sunt po͞ aie͞ r͞oal sufficient diuidunt͞ ꝑ ꝯgn͞ ⁊ affc͞i͞ su͞ ꝑ rōni ⁊ uo͞te ⁊ i͞o dicit q͂ li. ar. no͞ ē po͞ ab his duab͞ po͞ distincta quib; aut͞ hac͞ rōni͞ muta͞ h͞r ꝑbat͞ ⁊ isti ue͞ lunt unus ca͞ intellige diligent͞ ⁊ ꝑ ist͞ iuuent͞ ea s ab inuice no͞ discedens ꝗ ad uni͞ lutans maiore͞ ex p͞lli om͞ occurre ē .n. d͞ns aliqn͞ rōni disting͞ ab aliis ꝗ ē dupl͞r aut͞ ꝑ r͞e aut͞ sm͞ rōn͞. sm͞ id͞ sic͞ disting͞r itelle͞ ⁊ affe͞s sm͞ rōni sic͞ disting͞r id͞ ut est cogitatiua ⁊ motiua .i. dictans motu͞ ul͞ disponens ad motu͞ loq͂ndo ig͂ distinctione sm͞ rōn͞ d͞r p͞t li. ar. q͂dam distingui a rōe ⁊ uo͞te i hoc .s. q͂ li. ar. noiat͞ rōe͞ r͞one͞ mouentis uo͞tas uo͞ ⁊ id͞ i rōe͞ moti. hoc i rōe͞ ꝑpanus iste due i rōe͞ ex͞ eq͂tis ⁊ existia p͞te ꝑ q͂ndā rōn͞ appropationis iuen͞ i aia͞ q͂dam id͞ ymagi͞ ⁊ ꝑ h͞c mod͞ intell͞a p͞ po͞ ⁊ rōe͞ ē q͂ ad p͞ma͞ p͞te͞ iducunt͞ uo͞ .n. ꝯclud͞ distinctōm li. ar. a rōe͞ ⁊ uo͞te sm͞ r͞e ꝑ solu͞; sm͞ rōn͞ ⁊ appropa͞ tōn͞ sic͞ pat; discreta ꝑ singlas. loq͂ndo aut͞ distinc͞ po͞; frem. sic li. ar. no͞ d͞r rōn͞ diuisam ul͞ distincta͞ a rōe ⁊ uo͞te ꝑpeo q͂ po͞ aie͞ r͞oal suffic͞ diuiduntur ꝑ cogitiua͞ ⁊ motiua͞ ⁊ om͞s act͞ aie͞ ꝑ has po͞s q͂ie͞ se ꝯg͞ ⁊ affc͞i. sic id͞ ⁊ uo͞tas ex͞ti posse sic͞ rōes que ad hoc inducunt͞ ostnd͞ ē .n. ta id͞ q͂ uo͞tas sit nata sr͞ se reflecte͞ ē notitio uo͞te uo͞te se uelle rōn͞ no͞ dico alia͞ s͞cdm r͞e ⁊ alia͞ mouens .n. ⁊ motu͞ i sp͞ualib; no͞ op͞; diffe͞re s͞cd͞ subam q͂z sic͞ d͞r ansel. uo͞tas ꝯ͞ instrum͞tu͞ se ipam mouens ⁊ rō ⁊ ē s͞r se ipam cognoscens ꝑi rōe ⁊ id͞ si a͞ est distinctio ꝗ sol ꝯ rōn͞ ⁊ sic pꝫ r͞o ad q͂one͞ ⁊ ad rōes ad utrisq͂ ꝑ te. concedo .n. q͂ li. ar. sm͞ r͞e no͞ d͞r rōn͞ distinc͞ ta a rōe ⁊ uo͞te concedo tn͞ no͞ q͂ aliq͂ distinctōm h͞t sm͞ rōn͞ r͞e ē d͞r facultas utrisq͂ q͂nta aut͞ sit diffinito me lius pateb͞ .i. ad p͞sens a͞ tn͞ dixisse sufficiat q͂ n͞ est tanta distinctio q͂ faciat ipm͞ ē͞ alia͞ rōn͞ ingl͞e po͞ a rōe ⁊ uo͞te reali distincta͞ ⁊ q͂ obic͞ q͂ est situs ē͞nū ⁊ ꝑ͞parat͞ pac͞ ⁊ ē inte͞ aq͂ est posse totum illd͞ no͞ poit n͞ solum͞ dis tinc͞ q͂ndam sm͞ q͂nda ꝯp͞atōm ⁊ q͂ndam rōn͞ ⁊ h͞ pꝫ q͂z ipa id͞ i clud͞ inse intell͞ca ⁊ memo͞a ⁊ i ad ꝑ q͂ assilatur p͞ri ad ꝑ q͂ assilat͞ filio ipa uolu͞tas i clud͞ i se inuisibilem. ⁊ i rōn͞ ꝑ q͂ appetit ⁊ rōn͞ ꝑ q͂ p͞t ⁊ id͞ no͞ oꝫ li. ar. ē͞ aliq͂ alia͞ rōn͞ p͞t has. Ad i͞ q͂ ultio ob͞ q͂ indicans p͞emīg indicat͞ ⁊ mouens moto. d͞d q͂ no͞ oꝫ i sp͞ualib; loq͂ndo de p͞eminencia q͂ fac͞ diuisitate͞ ꝑentia. sic .n. sepe d͞m est eade ē uis q͂ uult ad ⁊ q͂ uult se uelle. ⁊ iudicat ⁊ iudicat se iudicare aliōqn ē͞ i infinitu͞ ab ire. no͞ tn͞ sorta͞ q͂ dignus officiu͞ q͂ ē sm͞ rōe indi͞ q͂ ē ē i rōe͞ indi͞ ē ē i rōe͞ mouentis q͂ ē ē i rōe͞ moti.

Tercio q͂ utrū li. ar. ꝯplectat͞ sil rōn͞ ⁊ uo͞te. ⁊ q͂ sic ui͞. aug͂ de .v. r͞ospōnib; ē de li. ar. loq͂ no͞ de p͞te aie͞ loq͂m ꝗ de tota q͂ no͞ tn͞ ꝯp͞hendit ꝯg͞ti͞ua imo ⁊ affc͞i͞ua. It͞ dam. anima a͞i appetit libe͞ iudicat libe͞ i p͞ati facit. disposit h. uult li. elig͞ ꝗ h͞ ꝯcurrunt act͞ rōis ⁊ uo͞tas ergo ⁊c. si tu dicas h͞ ē͞ dam͞ ꝑ obm͞ h͞ n͞ ē. q͂z ip͞e id͞ u͞ d͞r q͂ in eo coniugate s͞r uirtutes cog͂ ⁊ uitales complectat͞ g͂ li. ar. ⁊ in motiua ⁊ in ꝯg͞nitiua. It͞ hoc ipm͞ ui͞ ꝑ diffinitōm li. ar. q͂m ponit b͞. i li. de li. ar. q͂ diffiniens d͞r q͂ li. ar. ē ob uo͞tas cōnsil͞ i amissibilem l͞ibta tem ⁊ rōis i decl͞i iudicatu͞ g͂ ar complectat͞ rōn͞ ⁊ uo͞te. It͞ ꝑ alia͞ diffinit͞ aug͂ q͂ magr͞ posuit de p͞se͞ .ā. tal ē li. ar. est facultas uo͞tas ⁊ rōis. ꝗ fac͞tas uo͞tas surgit ex ipa͞ uo͞te fac͞tas rōis ex ip͞ rōe g͂ fac͞tas uo͞tas ⁊ rōis ꝯp͞hend͞ utrasq͞ rōn͞ ꝗ li. ar. est tal fac͞tas g͂ ⁊c. It͞ hoc ipm͞ ui͞ rōe q͂z potiu͞ ⁊ ꝑpa est i solo li. ar. ꝗ ad p͞cm͞ est i rōe ut p͞cm͞ i e͞adi͞ ad i uo͞te g͂ li. ar. comp͞hēd͞ i se rōn͞ ⁊ uo͞te. It͞ g͂ra ⁊ uit͞ est i solo li. ar. ꝗ tres uirtutes theo͞l͞ d͞ne ē i r͞oali ⁊ ꝯcupis͞ g͂ li. ar. oēs istas po͞s h͞r complectit͞ꝫ; ꝯ li. ar. no͞ p͞t co gi. id͞ aut͞ p͞t cogi. g͂ li. ar. rōn͞ ipam no͞ ꝯp͞hend͞. q͂d aut͞ id͞ aliqn͞ cogat͞ planu͞ ē q͂ li. ar. no͞ posse cogi hoc iudicat ipm͞ n͞. si .n. possꝫ cogi no͞ ē͞ li. It͞ id͞ ē cor͞ q͂ s͞r q͂ sunt a nob͞ ⁊ q͂ no͞ sunt a nob͞. ꝗ li. ar. solu͞ d͞r est eoꝝ q͂ sunt a nob; g͂ i pl͞ est id͞ q͂ li. ar. g͂ li. ar. n͞ ꝯ p͞hendit i se rōn͞. It͞ q͂ no͞ comp͞hend͞ uo͞te uit͞ uo͞tas uita͞ v͞o aliq͂ est i p͞mitiua͞. ꝗ q͂cq͂ li. ar. trin͞ appetit g͂ ⁊c. It͞ uo͞tas est possibiliu͞ ⁊ i possibiliu͞. ꝗ li. ar. ē p͞sū tm͞ g͂ ad plā se extend͞ uo͞tas q͂ li. ar. g͂ li. ar. no͞ ꝯp͞hendit i se rōn͞ ⁊ uo͞te. It͞ rō ⁊ uo͞tas s͞r diuise po͞. ꝗ li. ar. est una po͞ ē heat͞ actu͞ uniu͞ uidel; elige͞ sii ꝯsentire g͂ i po͞ est li. ar. ꝯp͞hend͞ i se rōn͞ ⁊ uo͞te. It͞ si li. ar. ꝯp͞ hend͞ i se rōn͞ ⁊ uo͞te aut g͂ sic͞ p͞tes subiectiuas aut sic͞ p͞tes integ͂tes. si sic͞ p͞tes subiect͞. g͂ tota uo. li. ar. saluat͞ i rōe ⁊ tota id͞ i uo͞te. ē ig͂ alia po͞ sic͞ id͞ ⁊ alia uo͞tas ⁊ inimato i sicoꝝ mutiat͞ i suis ui͞ ig͂ q͂ i q͂l; hoc sunt duo li. ar. q͂ manifeste͞ sm͞ est si aut͞ sic͞ p͞tes inte gntes. ꝗ ꝯ͞ ex diuab; po͞ ut͞q͂ sit una tertia po͞ maxie͞ ē ille po͞ manent͞ distincte ⁊ actus ea͞ sunt ad inuice͞ ordinati ⁊ ig͂ unus ē ante alterū si g͂ ⁊ uo͞tas s͞r po͞ distinc͞ te ⁊ actus ea͞ sunt ordinati ad inuice͞ sm͞ p͞us aut͞ pos te͞ ui͞ q͂ li. ar. ex his integ͞ri no͞ posse tang͞ ex p͞d͞ ꝯ stitutis ⁊ t͞ ui͞ q͂ li. ar. uo͞te uo͞te ⁊ rōn͞ no͞ posse ꝯp͞ hend͞e. Resp͞o ad p͞dc͞oꝝ intell͞ca no͞ ꝯ͞ q͂ li. ar. uo͞te ⁊ rōn͞ sil ꝯp͞hendit ⁊ hoc manifestat ipa͞ notatio ipa ⁊ notifi cātio manifestat ⁊ sic ꝑpe͞ inq͂sitio. notatio manifestat. d͞r. d͞r. n. li. ar. ⁊ arbitriu͞ ꝯ͞ ipius rōis uo͞tas. uo͞tas uo͞ ip͞e uo͞tas ad arbitriu͞ ⁊ i p͞uū motu͞ h͞nt certa q͂ s͞r in nob͞ ⁊ hoc ē q͂ d͞r aug͂ de .v. r͞ōnib; li. ar. d͞r ab arbitrādo q͂ a r͞oali p͞te q͂ eligat q͂ ue͞ reus; n͞ accepit hoc ⁊ pꝫ ꝑ eius notificatōm d͞r .n. ē͞ facultas i͞d ⁊ rōis. sii ꝯsil͞ rōis ⁊ uo͞tas postmo ꝯ ampl͞ manifa͞ ꝑ sue ꝑpetatis inq͂sitōm. li. n. ar. sii noiet rōn͞ sii h͞itu͞ no minat ipam rōn͞ ut d͞nām ul d͞nīu͞ ui͞ po͞. ⁊ hoc plan͞ ē ex ip͞o noie libtatis. attnd͞ aut͞ q͂ d͞niu͞ aliq͂ p͞t ē͞ dupl͞. aut r͞o obi. aut r͞o act. d͞niu͞ po͞ r͞o obi attndit͞ i hoc q͂ possit in i ⁊ i ampli͞ ꝯ i ampli͞ sic͞ eq͂ q͂ ꝑ tr͞e dece͞ modios d͞niu͞ d͞niu͞ h͞r sr͞ tres mod͞ ad portand͞ q͂z ꝑual; ⁊ tn͞ facil͞e portat d͞niu͞ aut͞ po͞ r͞o act attnd͞ i hoc q͂ po͞ p͞t ē͞ i actu ⁊ ab actu reflectere sm͞ suū ip͞iu͞ ⁊ sm͞ ꝑpiu͞ motu͞ ad hoc aut͞ q͂ aliq͂ po͞ hoc d͞niu͞ h͞at͞ nec͞e ē q͂ ip͞ possit moue͞ se ipm͞ ⁊ q͂ possit se sr͞ actu͞ suu͞ reflecte͞ .n. .n. possꝫ se sr͞ actu͞ suu͞ reflecte͞ nunq͂ ꝑ se͞ uiu͞ refrenare n͞ possꝫ se ipm͞ moue͞ no͞ possꝫ i illu͞ exire q͂n uelꝫ reflecte͞ aut͞ se sr͞ se. hoc ꝯ͞ uirtutis ꝯg͂tiue sub

3° pon

40

ī dicit arbitriu͞

v̄ fuit c

Vt͞r li. ar. ꝯplecta͞r sil rōn͞ ⁊ uo͞te

liminare a materia quam quidem est ratio movendi autem se ipsum et universalis appetitiva rationem continens. Ad hoc igitur ut dominium sit in actu necesse est quod habeat rationem et voluntatem. Nam si rationem tantum haberet et non voluntatem per quam moveret, posset se super actum suum reflectere sed non posset movere vel imperare. Si vero appetitum suum haberet et non rationem, posset utique movere et in actum exire, sed quia non posset super actum suum reflectere non posset utique refrenare et in dominium non haberet. Sic igitur ex concursu virtutis duorum hominum resultat quaedam facultas ad portandum unum lapidem quem non posset facere eorum alter, et sic ex concursu patris familias et matris facultas ad dispositionem regiminis domus resultat una potestas ad quod alter non sufficeret, et sic ex concursu virtutis manus et oculi resultat potestas scribendi ad quod alterum eorum non sufficeret, ex concursu rationis et voluntatis resultat quaedam libertas sive quoddam dominium ad agendum faciendum et disponendum. Et sic patet quod liberum arbitrium rationem complectitur et voluntatem. Patet etiam quod liberum arbitrium sit quaedam potestas sive quoddam dominium resultans ex coniunctione istarum duarum potentiarum scilicet rationis et voluntatis, quod optime nominatur per hoc quod dicitur liberum arbitrium, non uno nomine sed composito ut unum respondeat rationi et alterum voluntati. Optime etiam diffinitur cum dicitur esse facultas rationis et voluntatis. Facultas enim non tantum nominat potentiam immo facilitatem potentiae ex qua tamen non potentia est sed impotentia est ad exeundum in actum, et ideo facultas dicitur potestas sive dominium quod quidem dicitur esse rationis similiter et voluntatis quia non est [illegible] alterius. Concedendae sunt igitur rationes probantes quod liberum arbitrium rationem comprehendit et voluntatem. Ad rationes vero ad oppositum facile est respondere. Quod enim obicitur quod non comprehendit totam rationem nec totam voluntatem, dicendum quod verum est, sed comprehendit solum ipsam potentiam cognitivam quae iuncta est affectivae et non affectivam nisi quae iuncta est cognitivae. Unde dicitur affectum deliberativum vel deliberatam voluntariam et praeterea quia ratio nominat ipsam potentiam cognitivam et ordinatam ad affectivam et voluntas ipsam affectivam et regulatam et informatam et cognitivam, hinc est quod liberum arbitrium potest dici facultas voluntatis et rationis quantum intellectus et affectus. Non enim comprehendit totam cognitivam sicut [illegible] rationes ostendunt nec totam affectivam sicut dicunt sequentes, sed ad hoc et ad illud sic ostendunt rationes ad primam partem inductae. Ad illud quod obicitur quod liberum arbitrium dicitur potestas una et habeat actum suum, dicendum quod communis actus liberi arbitrii ut pote eligere et consentire unus esse videatur, non tamen implicat in se actus diversos [illegible] concordiam aliquorum duorum et ita concursum actuum rationis et voluntatis [illegible] eligere et includit in se rationis iudicium et voluntatis appetitum et ita quod ad eum consentire et eligere, et si unus actus esse videatur in diversos actus in se includit, [illegible] liberum arbitrium et si videatur una potentia tamen diversas in se potentias complectitur ita quod ex concursu illarum se invicem adiuvantium resultat in nobis regimen partis praefatae. Ad illud quod ultimo obicitur utrum complectatur eas sicut partes integrales aut subiectivas, dicendum quod non complectitur eas quod sit totum integrum nec quod sit totum universale sed sicut totum potentiale quod partem habeat naturam totius integri partem totius universalis, et totius integri habet in hoc quod in una potentiarum non potest salvari absque altera, non vero totius universalis habet quia ex earum concursu ad unum esse quod eas denominat. Unde dicitur sic duo homines facultatem habeant ferendi lapidem quem neuter per se habet et illa facultate potest eorum dici esse facilis nec tamen est una sine altera. Sic intelligendum est in proposito ut virtus sit quae est in duobus simul et quod non est in uno sine altero et tamen quibus eorum denominatur situs nec dicuntur esse duae situationes sed una. Sic libertas dicitur esse in ratione et voluntate in quantum utraque illarum potentiarum est libera ex coniunctione sui cum alia, non tamen sunt in eis duae libertates sed una. Et sic patet obiectio.

Quarto quaeritur utrum liberum arbitrium complectatur rationem et voluntatem per modum potentiae an per modum habitus. Et quod per modum potentiae videtur primo per Anselmum [illegible] liberum arbitrium [illegible] liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem [illegible] sed potestas est in genere potentiae ergo etc. Item Bernardus de libero arbitrio [illegible] est quod salvetur. Sed salvari non dicitur nisi substantia vel potentia et non habitus. Ergo liberum arbitrium vel est substantia vel potentia sed non est substantia ergo est [illegible] ut pote synderesim et aliquid quod semper inclinat ad bonum potentia. Item [illegible] est ponere aliquam potentiam quae semper inclinat ad bonum simpliciter ut pote synderesim et aliquam

quae semper declinat ad bonum ut [illegible] de se ut pote sensualitatem, ergo est ponere potentiam mediam in se habentem. Haec autem dicitur liberum arbitrium ergo etc. Item omne quod est susceptivum habitus est potentia sed liberum arbitrium est susceptivum habitus ut pote gratiae ergo est potentia media. Patet per Augustinum qui dicit quod gratia se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum. Sed contra Augustinus Enchiridion: libero arbitrio male utens homo et se perdidit et ipsum. Sed nulla potentia peccando perditur ergo liberum arbitrium non est potentia. Item liberum arbitrium sic diffinitur per Augustinum et diffinitio posita est de potentia: liberum arbitrium facultas rationis et voluntatis, sed [illegible] quae potentiam efficit facilem, ergo est omne id quod reddit potentiam facilem ad opus reddat eam habilem et tale sit habitus [illegible] etc. Item Bernardus de libero arbitrio: liberum arbitrium est habitus animi liber sui. Sed haec diffinitio recte est assignata ut videtur quod liberum arbitrium erit habitus sed non nisi rationis et voluntatis ergo etc. Item liberum arbitrium non est [illegible] magis dicitur [illegible] diffiniunt [illegible] non est potentia sed actus vel habitus ergo etc. Item potentia non est potentia [illegible] sed liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis et est in ratione et voluntate ergo non videtur quod sit potentia aliqua et est potentia vel habitus ergo etc. Item omne quod habet diminui et augeri potius habet rationem habitus quam potentiae sed liberum arbitrium est huiusmodi sicut magister dicit in libro 2 quod maior libertas est in viatoribus quam in confirmatis ergo etc. Solutio. Dicendum quod est [illegible] quod liberum arbitrium sit nomen habitus aut potentiae sed duplex potest esse ratio ita quod quaedam nomina pure notent habitum vel pure nominent potentiam et talia quod parum habent difficultatis propter quod sunt omnia nomina potentiarum [illegible] aliquando accipiuntur pro potentiis aliquando pro habitibus aliquando pro actibus, sicut [illegible] vult philosophus intellectus vocatur aliquando potentia intellectiva aliquando habitus intellectivus aliquando actus [illegible] dicitur quod voluntas aliquando dicitur instrumentum aliquando affectus aliquando usus et ideo hoc in proposito quod non intendimus [illegible] est in dictis [illegible] liberum arbitrium [illegible] de eo sancti doctores loquuntur et ad illam quaestionem [illegible] modis [illegible] quod liberum arbitrium non est potentia quae se habet per modum [illegible] ad rationem et voluntatem et comprehendat eas sicut totum universale comprehendit partes suas unde sic potest [illegible] rationis et voluntatis dicitur esse communis [illegible] libertas arbitrii [illegible] modo [illegible] sed ut [illegible] superioratum est [illegible] nominat potentiam [illegible] ad rationem et voluntatem iam est ratio et voluntas sint duae potentiae iam erunt in eis duae libertates et duo libera arbitria [illegible] et ideo est alia potentia quod liberum arbitrium nominat potentiam ex voluntate et ratione constitutam ad agendum facile ad quod neutra illarum per se potest et quia una iuncta alteri non tantum reddit potentiam potentem immo et facilem. Hinc est quod liberum arbitrium non tantum nominat potentiam sed nominat facilem potentiam et habilem [illegible] sed quod [illegible] potentia [illegible] diffinitio est intelligere quod ex duabus potentiis una constituatur. Pro quo liberum arbitrium loquendo [illegible] sunt duae potentiae [illegible] et non dicatur esse ratio et voluntas sed facultas voluntatis et rationis. Ideo est [illegible] modo dicit quod liberum arbitrium est nomen potentiae [illegible] habitum et hoc plane manifestatur in ipsa notificatione non enim dicitur liberum arbitrium esse potentia facilis sed facultas potentiarum. Quod autem dico potentiam facilem dico potentiam habilitatam, sicut est dico facultatem potentiae dico habitum eiusdem. Quando igitur liberum arbitrium [illegible] assignatum voluntas facultas et ratio esse dicitur [illegible] quod liberum arbitrium [illegible] habitum et complectitur rationem et voluntatem non tamquam una potentia sed ex eis constituta. Sed tamquam unus habitus qui quidem dicitur facultas et dominium qui consurgit in coniunctione utriusque et potest esse in actu utriusque potentiae per se et [illegible] consideratione sicut arbitria [illegible] in duabus per [illegible] regimen habet suum actum utriusque in se consideratione. Concedendae sunt igitur rationes ostendentes quod liberum arbitrium nominat habitum [illegible] concludunt quod habitum [illegible] universaliter loquendo hoc est [illegible] liberum arbitrium est habitus autem sive facultas voluntatis et rationis. Ad illa vero quae [illegible] obiciuntur de facili respondendum concedo enim quod liberum arbitrium aliquando supponit potentiam et accipitur pro potentia sed hoc non est de sua proprietate significationis sed sicut non potentia [illegible] ad nomen habitus sic nomen habitus [illegible] ad illam potentiam et sic patent ad utrumque rationes.

Quinto quaeritur utrum liberum arbitrium ad addat supra rationem et voluntatem et quod sic videtur omnis [illegible] addit ad superius potentiam. Sed liberum arbitrium est [illegible] voluntatis et rationis [illegible] etc. Item [illegible] se habet potentia ad [illegible]

utrum liberum arbitrium complectatur rationem et voluntatem per modum potentiae an per modum habitus

utrum liberum arbitrium addat supra rationem et voluntatem

sed habet facultas ad potentiam, sicut potentia habilitata ad potentiam dicitur potens, sic potentia perfecta dicitur facultas. Sed potentia addit aliquid super habilitatem, ergo et facultas super potentiam; sed liberum arbitrium est facultas voluntatis et rationis, ergo etc. Item omne quod convenit alicui addit aliquid super illud; sed liberum arbitrium non complectitur omnem actum rationis nec omnem actum voluntatis, et si hoc, ergo aliquid in convenit [illegible] additum, videtur quod liberum arbitrium super rationem et voluntatem aliquid addat. Item intellectus quando inest rationi praeter voluntatem non inest liberum arbitrium; similiter si inest appetitum praeter rationem non inest liberum arbitrium; sed ergo non salvatur in ratione per se nec in voluntate, videtur quod aliquid addat super utramque. Sed contra, omnis habitus qui addit aliquid super potentiam determinat potentiam ad aliquem actum; sed liberum arbitrium potius ampliat potentiam magis quam restringat ad actum, ergo non addit, ergo etc. Item liberum arbitrium quantum est de se respicit actum moris; sed nullus habitus moralis qui addit aliquid super potentiam est indifferens ad bonum et malum; liberum arbitrium est ad bonum et ad malum indifferens, ergo super rationem et voluntatem non addit habitum. Item potest intelligi potentiam circumscripto omni habitu qui addit aliquid super ipsam, sed impossibile est esse vel intelligi aliquando rationem et voluntatem quin intelligatur liberum arbitrium; ergo super rationem et voluntatem non addit novum. Item ex quo coaequale est animae habere libertatem arbitrii sicut esse ad imaginem Dei, sed cum dicitur animam esse ad imaginem Dei non dicitur aliquid additum essentiae et potentiis, ergo pari ratione nec super addo rationi et voluntati dicendo animam habere liberum arbitrium. Item si liberum arbitrium adderet aliquid super rationem et voluntatem, aut ergo haberet ortum ab eis aut non. Si non, ergo esset habitus infusus vel acquisitus, quod absurdum est dicere. Si sic, ergo cum quod super alterum et ortum habet ab eo dependentiam habeat ab illo, et quod dependet et ortum habet ab alio potius habet ab illo regi quam ipsum regere, potius habet subici quam dominari; ergo liberum arbitrium in hoc non imperat. Item si liberum arbitrium diceret habitum qui adderet super rationem et voluntatem, cum unus actus non possit esse in duobus subiectis, videtur quod ille habitus haberet plurificari; propter plurificationem subiecti per hoc plura arbitria essent in uno homine, quod omnino deviat a veritate.

Respondeo: ad praedictorum intelligentiam notandum est quod cum habitus reddat potentiam facilem, et duobus modis potest habere esse facilis, duobus modis habet habitus ad potentiam comparari. Quaedam namque potentia ad aliquem actum est facilis per se ipsam, ut patet cum dicitur mens esse nata ad meminendum sui ipsius vel intelligendum se, et talis habitus non differt a potentia secundum rem, sed secundum rationem et modum dicendi, et talis non addit secundum essentiam, sed solum secundum rationem. Quaedam est potentia quae alicuius actus est habilis per additum, sicut potentia intellectiva ad cognitionem figurarum geometricarum non est habilis per se ipsam, sed per habitum acquisitum qui habet esse in ea, et talis habitus addit super potentiam non solum secundum rationem, sed et secundum essentiam et rem. Aliquando vero potentia facilis est ad aliquem actum per se ipsam, non tamen sola, sed cum alia, et sic potentia rationalis sine aliquo habitu superaddito ex sola coniunctione sui cum appetitu nata est in actum consentiendi et eligendi exire; et hoc modo habitus vel facultas non addit ad divisum secundum essentiam, nec addit solum secundum rationem intelligendi, sed tamen addit secundum esse, quia non addit ad absolutum sed respectum, sicut patet cum dico rationem perfectam et rationem associatam sive adiunctam voluntati: non addo aliquid novum super ipsam rationem secundum se, sed solum coniunctionem sui ad alterum quoniam ad aliquem convenientem actum. Unde sicut quando plures concurrunt ad trahendum navem vel ferendum lapidem, potentia unius reddit potentiam alterius facilem, tamen quod nulla nova virtus vel habilitas advenit potentiae alterius; sed habitus est sic et in proposito intelligendum est. Et hinc est quod liberum arbitrium, et si actus esse videatur in quantum sonat in rationem habitus secundum rem, tamen [illegible] sic habitus quia tamen non dicit habitum unius potentiae absolute, sed in relatione unius ad alteram in duabus potentiis. Ubi vero duarum potentiarum potest esse unus, non est habitus superadditus per gratiam infusionem vel per innatam dispositionem, sed potius dicitur esse habitus quo ratio et voluntas suis actibus dominantur, quod est in eis ex sua naturali origine, pro eo quod illae duae potentiae in eadem substantia sunt radicatae, nec contingit unam ab altera separare. Concedendae igitur rationes ostendentes quod liberum arbitrium secundum essentiam non addit super rationem et voluntatem; addit tamen aliquo modo secundum esse sive secundum rationem, quia non ponit aliquam novam qualitatem esse in ratione vel voluntate, sed ponit rationem et voluntatem ad unum actum convenientem et illam appetitum.

Ad illud ergo quod obicitur quod omnis habitus addit aliquid super potentiam, dicendum quod illud non est verum universaliter, verum tamen intelligendo de additione essentiali magis quam de potentia per se ipsam. Ad illud quod obicitur quod omnis potentia addit super habilitatem, ergo etc., dicendum quod non est simile, pro eo quod facultas certiorem [illegible] potentiam quam sit potentia habilitas; non tamen aliquid potentiae est quod ad idem genus habet reduci, cum sit habilitas, sicut habitum fuit supra. Ad illud vero quod obicitur quod liberum arbitrium aliquando non convenit rationi et voluntati, dicendum quod hoc non est per additionem alicuius absoluti, sed propter concomitantiam rationis et voluntatis quae sibi concurrunt additae liberum arbitrium; non tamen se concomitantur in productione cuiuslibet actus, sed potest quod non appetitur appetitus esse quod non est deliberatio, et ad notitiam, et cognoscere esse sine voluntate vel credere sine ratione. Ad ultimum iam patet responsio, quia non concludit additionem alicuius quantum ad novam essentiam, sed solum concomitantiam voluntatis, quam si voluntas vel ratio non essent non esset etiam liberum arbitrium. Si autem est aliquid plus, ponamus et aliquid: unde necesse est in eo ponere arbitrii libertatem, et sic planum est quod liberum arbitrium, et si dicat habitum complectentem rationem et voluntatem, non est habitum accidentalem sicut gratia vel virtus, immo potius dicit illarum duarum potentiarum dominium tale vel eius actus qui est eligere sive consentire. Et propterea sancti magistri vocant liberum arbitrium facultatem vel potestatem, quae nominantur habilitates convenientes dominii et ad alios habitus aliis.

Sexto et ultimo quaeritur, cum liberum arbitrium sit habitus sive facultas residens penes rationem et voluntatem coniunctim, penes quam illarum potentiarum principaliter resideat. Et quod principaliter resideat penes voluntatem videtur per propriam nominationem, quia dicitur esse liberum arbitrium, sed liberum dicitur [illegible] rem suam esse suum, [illegible] principaliter dicit ad voluntatem; aliquid quod dicit abstractum [illegible] quod dicit secundum concretionem, et habitus ille nominatur arbitrium liberum, non libertas arbitrii; arbitrium liberum sic regitur ex parte voluntatis, ergo etc. Item plus dicitur quod dominatur et regit quam trahitur et concupiscit; sed voluntas consistit in duabus viribus, scilicet concupiscibili et irascibili, quas ratio nata est regere; sed liberum arbitrium est magis regens quam [illegible], ergo magis se tenet ex parte rationis quam voluntatis. Si tu dicas quod prius intelligitur de irascibili et concupiscibili, in talia non de illa in qua consistit voluntas, contra hoc est ipsa ratio: dicitur enim quod liberum arbitrium est liberum de voluntate iudicium; sed quod iudicat est regere iudicatum, patet etc. Item secundo ultimo iudicio rationis voluntas non movetur [illegible]; ergo si hoc patet tanquam iudicatus et se tamen quod iudicat, cum libertas magis resideat penes id quod patet et imperat actum quam penes id quod servit et obedit, videtur quod liberum arbitrium plus se teneat ex parte rationis quam voluntatis. Item liberum arbitrium eo ipso liberum est quod potest se ipsum refrenare et reprimere; sed repressio actus voluntatis non est nisi per iudicium rationis, quia nisi examen rationis interveniat semper voluntas sequitur impetum affectionis; ergo libertas magis est penes rationem quam voluntatem. Sed contra: liberum arbitrium eo ipso dicitur liberum quia immune est a coactione; ergo penes id magis est liberum arbitrium quod magis elongatur a natura coactionis; et talis est potius ipsa voluntas: voluntas non potest cogi, non sic ratio, ergo etc. Item liberum arbitrium est id quod est in nobis maxime imperativum; sed magis est imperativa in nobis voluntas quam ratio, quoniam ratio dictat, sed id fiet quod voluntas praeparat, ergo etc. Item liberum arbitrium est id ex quo principaliter consistit in nobis meritum vel demeritum; sed meritum vel demeritum consistit principaliter penes voluntatem, ergo etc. Item liberum arbitrium est in nobis potentissimum, sicut dicit Bernardus et plures auctoritates sonant; sed nihil adeo est in potestate nostra sicut voluntas et actus voluntatis, ergo videtur quod maxime penes voluntatem residet in nobis libertas.

Respondeo: dicendum quod cum liberum arbitrium sit facultas sive dominium ex quo dicitur potentia facilis non solum ad motum sed etiam ad movendum se ipsam, sicut ratio movendi se inchoatur in ratione et consummatur in voluntate, sic et arbitrii libertas residet penes rationem et voluntatem, ita quod in una illarum potentiarum inchoatur et in alia consummatur. Quod autem dico motum inchoari in ratione, quia nihil movet appetitum praeter praeambulo cogitatu, nec etiam amare possumus quod non cognoscimus; et ideo ad hoc quod motus fiat perfecte cogitatio disponentis [illegible] nostra voluntas [illegible] nisi praecedat cogitatio, numquam motus sequitur ipsum impetum voluntatis affectionis; et sic voluntas non habet motum ad obiectum amplectendum vel refugiendum nisi praeambulo cogitatu, sic et non habet approbare vel respuere, sive eligere et refrenare actum proprium nisi rationis actus praecedat qui dictet ipsum esse bonum vel malum perficiendum vel refrenandum; ex tali vero actu praeam-

resid[et] penes quas illarum potentiarum principaliter [illegible]

voluntas non in actu suo maxime complacet et sic patet quod libertas arbitrii sive facultas que dicitur liberum arbitrium in ratione inchoatur et in voluntate consummatur et quia penes quod primo residet penes quod consummatur ideo potius libertas arbitrii et dominium in voluntate consistit et item quia id in quo res inchoatur se habet per modum materie id in quo consummatur se habet per modum formalis et additivum vel substantivum se habet per modum informantis ideo in nominatione huius potentie nomen correspondens rationi significatur substantive et correspondens voluntati significatur additive et propterea magis vocatur ista facultas liberum arbitrium quam arbitria libertas et per hoc patet. ¶ Ad id quod obicitur in contrarium ad id quod obicitur quod ratio regit irascibilem et concupiscibilem dicendum quod irascibilis et concupiscibilis intelligantur de appetitu brutali sive potius appetitu rationali utrumque habet regere ratio per modum disponentis et consulentis quantum est de se quod autem regat per modum imperantis hoc non est nisi mediante voluntate que dat ei auctoritatem voluntatis autem non dicitur aliam potentiam preter concupiscibilem et irascibilem sed nominat ipsum appetitum vel rationalem sive rationi conjunctum et sic ei est regere et imperare concupiscibilis autem et irascibilis eandem potentiam affirmando nominant in quantum tamen habent regi et in dominium inferiores non quia potentia non sed quantum ad officium et hinc est quod liberum arbitrium secundum rem comprehendit istas tres potentias videlicet rationalem irascibilem et concupiscibilem sicut dicit Augustinus de v. questionibus. Est de libero arbitrio loquimur non de parte autem loquimur sed de tota hinc est quod est quod certe virtutes non in docte ponantur in libero arbitrio non hunc obviat id quod consueverunt dicere quod virtutes theologice sunt in rationali et concupiscibili et irascibili non taliter ut iam dictum est non nominant aliam potentiam sed eandem et tamen ab irascibili et concupiscibili alio modo nominet.

¶ Ad id quod obicitur quod ratio iudicat et non voluntas etc. dicendum quod duplex est iudicium rationis quoddam est in solo dictamine et hoc est rationis solius sed aliud est iudicium diffinitivum ut fiat vel non fiat et id nunquam est sine voluntate concurrente non deliberet in eam partem tractatur diffinitionem iudicium que proportat voluntati et id est dicere quod voluntatis sit iudicium si intelligatur de iudicio quod consistit in solo dictamine non est simpliciter verum quod ad id sequitur voluntatis necesse si autem intelligatur de iudicio diffinitivo ex hoc non dicitur quod voluntas sequitur primo actum alienum immo potius actum alienum trahit ad proprium. ¶ Ad id quod ultimo obicitur quod refrenatio est mediante actu rationis dicendum quod verum est quod actus rationis requiritur sed tamen quod ab alio principio est refrenatio quoniam aliquis non diceret actum voluntatis esse malum tamen quod voluntas se retrahit et non velit et ideo sicut possibilitas sedendi principaliter dicitur esse in manu quam in oculo licet ad eam concurrat visus oculi et visus manus sic intelligitur est in proposito ex predictis igitur patet quod sit liberum arbitrium secundum rem et qualiter se habeat ad rationem et voluntatem. Sed non omnia que predicta sunt in sinus sensum ut credo quieta tamen puto satis posse quietari intellectum sicut aut in aliquo preterea quiescere velit aliquis non preterans non ita evidenter immo teneat ei quod sit liberum arbitrium quiditas et essentia.

¶ In parte ista sunt dubitationes circa litteram et primo dubitatur de hoc quod dicitur quod philosophi diffinientes liberum arbitrium dixerunt liberum esse de voluntate iudicium. Videtur enim quod talis diffinitio a philosophis assignata neque sit bona neque sit secundum auctoritatem philosophi eam assignata. Philosophus enim in vi topicorum comprehendit diffinitionem equivocam in qua sunt ibi vocabula ex parte diffinitionis que ex parte diffiniti ut potest si aliquis diffiniret amicum nigrum dicat esse collabium atrum sed sic est in proposito. Si tu dicas quod non est diffinitio sed rationis interpretatio contra est quoniam liberum arbitrium potius vocatur sic quam dicatur liberum iudicium. ¶ Item videtur quod ad philosophos non pertineat diffinire liberum arbitrium quod est anime sive ymago dei secundum liberum arbitrium ut dicit Richardus et mediante libero arbitrio unicatur philosophi autem non cognoverunt animam esse dei ymaginem neque veram originem quod liberum arbitrium non sciverunt non potuerunt diffinire. ¶ Ratio dicendum quod sicut predictum est predicta notificatio potius est nominis interpretatio quam diffinitio magis autem facultatis coniunctive hoc nomine ut dicatur liberum arbitrium quam liberum iudicium pro eo quod indicium importat actum rationis regulatum secundum regulas veritatis sive sine regulis arbitrium vero importat actum rationis regulatum. ¶ Secundum tamen vocabulum voluntatis unde ille dicitur iudex qui est secundum iura

etiam tractare. Ille autem dicitur arbiter qui ad proprium voluntatis nutum causam tractare habet et quia liberum arbitrium quantum est de se nichil habet de agnoscibili imperio voluntatis nutum magis quam imperio iuris precepti inde est quod magis proprius nominatur per nomen arbitrii quam per nomen iudicii ex hoc igitur et ex predictis colligitur quod magna fuit sapientia in eis qui imposuerunt nomina nam cum hec facultas duplici nomine censeatur nam sunt ea vocabula spectantia ad rationem significantur substantive vocabula spectantia ad voluntatem vocantur additive non sunt ea vocabula spectantia ad voluntatem. Propterea dico arbitrium quam iudicium est enim liberum arbitrium facultas duarum potentiarum in quantum ratio se habet in ratione materie et decretive habet ad nutum et imperium voluntatis. ¶ Ad id quod ergo quod obicitur quod philosophi non est liberum arbitrium cognoscere dicendum quod de libero arbitrio est loqui dupliciter aut secundum quod est principium operum moralium aut secundum quod est principium operum gratuitorum et secundum primum est de consideratione philosophorum illorum maxime qui usati sunt circa mores componendos quorum liberum arbitrium est principium secundum regulam et dictamen iuris naturalis quod est universaliter impressum. Secundo modo est de consideratione theologorum quia sic habet aspectum ad divinam gratiam et gratie coniunctio est per fidem catholicam sine qua omnia opera hominum vana sunt et si in videantur laudabilia et in hac consideratione defecerunt philosophi propria et per hoc patet obiectum. ¶ Item quid est quod hoc quod dicitur quod secundum predictam assignationem in his tamen videtur esse liberum arbitrium qui voluntatem mutare possunt sed non liberum arbitrium non tantum est in homine secundum statum viatoris immo in secundum statum comprehensionis et beatitudinis sicut dictum est fuit supra in dist. vii. per dictam assignationem videtur distinctio non videtur esse data pro non solutione hic qui habent voluntatem vertibilem sed in hiis qui habent voluntatem invertibilem habent liberum arbitrium de voluntate iudicium quod secundum dicit magister quod dictum quod predicta assignatio solum hiis convenit qui habent voluntatem vertibilem. ¶ Item hoc quod est diverse assignationes liberi arbitrii ponuntur a sanctis et unica vel unica est diffinitio quod sit illarum assignationum diversarum nam Anselmus diffinit sicut verum est in dictis predictis sic liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis qua malum eligitur etc. Anselmus in libro de libero arbitrio diffinit sic liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem propter se ipsam. Bernardus de libero arbitrio sic liberum arbitrium est consensus ob voluntatis inamissibilem libertatem et rationis indeclinabile iudicium quod igitur que sit istarum rationum diversa de singulis non disputare prius est utile et primum facit ad propositum. ¶ Ratio dicendum quod liberum magistri propositum non refertur ad illam notificationem philosophorum in hac distinctione propositam liberum arbitrium est liberum de voluntate iudicium sed ad illam refertur que posita sunt in predictis liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis qua bonum eligitur etc. In qua magister dicit ad illam magis quod non convenit liberum arbitrium animae non solum secundum statum naturae sed non quod liberum arbitrium potest considerari aut in suo generali secundum quod convenit creature et creatori et sic diffinitur ab Anselmo cum dicit liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem etc. aut prout est quod habet in creatura non generando statum et sic est diffinitio illa Bernardi liberum arbitrium est consensus etc. aut quantum ad statum viatoris etc. sicut illa Augustini liberum arbitrium est facultas etc. ¶ Propterea tamen non precise notificationes alio distinguntur ad invicem liberum arbitrium habet comparationem ad actum habet comparari ad actum et obiectum habet ideo comparari ad actum et obiectum et finem unum quantum ad primam considerationem diffinitur a Bernardo quantum ad secundam ab Augustino quantum ad tertiam ab Anselmo et hoc patet considerandi ipsas notificationes nam Anselmus diffiniens liberum arbitrium non solum dicit ipsam esse potentiam servandi rectitudinem sed in addendo se propter se dicit causam finalem et refertur hoc quod est se ad rectitudinem ut sit sensus propter se id est propter ipsam rectitudinem. Sed hoc attendendo est quod alia est rectitudo que servatur et alia propter quam servanda hoc nam est creata illa increata quia tamen una intelligitur in altera illa rectitudinem secundum refertur ad rectitudinem creatam potest supponere ad rectitudinem creatam potest supponere pro rectitudine increata in ipsa creata rectitudine intellecta sicut prima veritas in omni veritate et prima bonitas in omni bonitate. ¶ Item quid de hoc quod dicitur sed aliud accipitur liberum arbitrium in creatore quam in creatura sed contra hoc est quia Anselmus de libero arbitrio dicit quod eadem debet esse diffinitio liberi arbitrii in homine et in deo sicut eadem ratio est hominis et asini et alias. ¶ Item sed videtur propterea quod non assignatur quod liberum arbitrium est potestas servandi rectitudinem quod non tamen convenit creatori immo in creature. ¶ Item si anima

li. ar. maior deo assimilatur. utrum quod li. ar. in deo et homine sit contrarium.
Respondeo dicendum quod est loqui de li. ar. secundum generales conditiones et secundum
spirituales. si loquimur secundum generales conditiones sic li. ar. dicitur facultas
libera a coactione et ordinata ad rectitudinem consiliativam et re-
peritur in creatura et deo contrarium et secundum eandem rationem non contrarium.
univoce nec equivoce sed per analogiam et similitudinem habitudinis quam deus
deum et creaturam est proportio sicut in aliis pluribus locis ostensum fuit.
Alio modo est loqui de li. ar. secundum proprietates spirituales et sic li. ar.
est facultas que quidem non est libera vere sed quedam habitualis. sic deus est
potestas servandi rectitudinem. quod non est ipsa rectitudo et non potest ab
rectitudine obliquari. quantum est in se de creatura. In deo autem li. ar.
est ipsa divina essentia et est ipsa iustitia et non obliquari potest nec mutari
et quantum ad has conditiones spirituales dicit magister li. ar. aliter in deo
aliter in creatura esse reperiri.

XXVI Ex predictis perspicuum est et cetera. Supra egit magister de li. ar. secundum
id quod est originali. In hac parte agit de diversis statibus eius
in speciali ostendens quod secundum diversos eius status diversi sunt libertatis
gradus pro eo quod libertas arbitrii minimum habet per peccatum. et quia non omnis
libertas habet diminutionem ideo post ista continua tres particulas in prima as-
signat magister gradum libertatis in homine secundum diversos status. In secunda vero as-
signat diversas divisiones libertatis ibi. est namque libertas arbitrii triplex.
In tertia vero breviter epilogat ostendens quantum ad quod genus liberta-
tis li. ar. intelligi debeat minimum per peccatum et in predictis. Iam apparet
in quo per peccatum. Prima pars habet tres particulas. in prima determinat gradum liberta-
tis. In secunda vero assignat status diversos hominis in quibus libertas habet
augmentum et diminutionem. et possunt notari in homine quattuor status
in homine et cetera. In tertia vero declarat per quod minimum habet arbitrium
libertas. Ubi dicit. verum minimum est quod per penalitatem et cetera. Secunda pars habet
tres partes secundum triplicem libertatis divisionem. Prima namque agit de liber-
tate a coactione. Secunda de libertate a culpa. Tertia. est item libertas a mi-
seria et cetera. Tertia autem partis subdivisiones manifeste sunt in littera.
Ad intelligentiam vero partis que supra habitum sit de li. ar. inquiritur
hic de ipso in comparatione et circa hoc queruntur vi.
Primo de li. ar. in comparatione ad subiectum. Secundo queritur de ipso
in comparatione ad actum. Tertio vero queritur in comparatione obiecti. Quarto
in comparatione ad agens creatum. Quinto in comparatione ad
movens primum scilicet deum. Sexto et ultimo in comparatione ad cor-
ruptum.
Circa primum sic proceditur et queritur de li. ar. per comparationem ad
subiectum utrum in omnibus in quibus est sit equale. Et quod aut maius
aut minus. et quod sit in omnibus equale videtur per primum. B. in li. de li. ar.
mansit libertas non tamen plena in bonis quam in malis. sed in bonis
ordinatior. tam integra quam suo modo in creatura quam in creatore.
Item in eodem libertas arbitrii cunctis post vitae initium appe-
tit. nec maior est in bonis quam in malis et tamen sublimior quod
non augetur gratia nec minuitur culpa. Item li. ar. eo ipso dicitur
liberum quod est a coactione immune. sed omne li. ar. est in omni coactione
immune. quod si libertas arbitrii in quolibet vult privare coactionem et
cuiusmodi privatione non est magis et minus reperire arbitrii et
libertas in omnibus in quibus est equale. Item magis et minus est
per participationem unius ad alterum. sed libertas arbitrii nullo modo potest permis-
ceri in aliquo sui contrario sibi opposito quod cuius est servitus coactionis.
quod non videtur quod possit secundum magis et minus participari. quod equale
est in omnibus in quibus invenitur. Sed contra li. ar. est potestas ser-
vandi rectitudinem sicut dicit anselmus. sed maior est potestas servandi
rectitudinem in bonis quam in malis confirmatis quam non confirmatis. quod
li. ar. contingit secundum magis et minus participari. Item libertas ar-
bitrii est quedam nobilis dignitas in anima rationali. sed in nulla dignitate
superat creatura parem equari creatori. quod impossibile est libertatem ar-
bitrii in creatore et creatura equaliter reperiri. Item libertas arbitrii est
facultas que fundatur in ratione et voluntate. sed in cognitione multo perfec-
tius reperitur in deo quam in creatura et in una creatura quam in alia
sicut apparet. quod pari ratione et illa facultas ex qua potius ratione et potius voluntas

liberum est dicitur. Item liberius est illud quod nullo eadem genere servitutis
quam illud quod post aliquod genus servitutis eadem. cum igitur aliqua sic quod nullo
modo possunt subici. nec peccato nec miserie quedam vero que eis
obiecta sunt et sunt. videtur quod ab huiusmodi li. ar. non participetur
equaliter. Respondeo dicendum ad predictorum intelligentiam notandum est quod cum queritur utrum li.
ar. sit equale in omnibus non est quod de ipso secundum quod dicitur libertas a
libertate que est iustitia vel a culpa. hoc enim manifestum est quod
nobilius est in uno quam in alio. sed est quod de li. ar. secundum quod dicitur libertas
a coactione sic enim videtur auctoritates sibi invicem repugnare et
contra adversitatem quod videtur de medio dividenda. intelligendum est quod
li. ar. sive libertas arbitrii in duo comparatur ad id a quo et ad id ad quod per com-
parationem ad id a quo dicitur privative sicut negative dicitur enim liberum a co-
actione pro eo quod est ab omni coactione immune. per comparationem ad id
ad quod dicitur positive. quia li. ar. est quedam facultas sive potestas servandi
rectitudinem. Ut autem facultas privat privationem coactionis est vero est
habet quandam dignitatem. dignitas enim est posse non cogi et sic in li.
ar. duo includuntur videlicet a coactione immunitas et excellentie
dignitas et potestas sive facultas. Quantum ad primum li. ar. in omnibus
in quibus est equale sicut habet sicut dicunt auctoritates. B. et omnes rationes ad
hoc inducte pro eo quod in omni in quo potest inveniri et ubi omnem excludit
coactionem. propter quod dicit B. quod ita plena est arbitrii libertas in creatura sicut
in sicut in creatore. quod et si non possit intelligi ubi totum dominium de ali-
quo quod dicitur per positionem potest tamen intelligi de eo quod dicitur per omnimodam priva-
tionem. Quantum autem ad id videlicet quantum ad excellentie dignitatem est inequalis in
comparatione creaturarum ad invicem. dignitas enim li. ar. increati
supereccellit dignitatem omnis li. ar. creati quia illa est dignitas summa
et omnis dignitas creata est dignitas in illa et propter illa et sic est in
equalitas est in libertate arbitrii quantum ad dignitatem prout consideratur in creatura
et creatore. prout autem consideratur in creaturis relatis ad invi-
cem sic habet in eis reperiri equalitas pro eo quod omne li. ar. immediate est sub deo
constitutum et quod est supra omnem per deum per primam attenditur enim
secundum rationem creatam supremam quo solus deus dicitur superior sicut vult augustinus.
Quantum autem ad tertium videlicet quantum ad facultatem aut ad servandam rec-
titudinem potestatem sic inequalitas reperitur non solum in creatis et creatore sed
in creaturis comparatis ad invicem. una enim creata multa parti-
cipatione est altera rectitudine servanda. sicut beata quam misera et hoc est quod
dicit anselmus in li. de li. ar. libertas arbitrii alia est a se. que nec est facta nec
ab alia accepta que est solius dei. alia est a deo facta et accepta
que est angelorum et hominum facta autem sive accepta alia est habens rec-
titudinem quam servet. alia carens habens alia tenet separabiliter carens
autem alia cum recuperabili. alia irrecuperabiliter ex hac divisione ansel-
mi. apparet gradus libertatis non solum in creatis et creatoris sed
in creatis ad invicem relatis sumitur enim secundum divisionem libertatis sicut quod est
in ea potestas et hoc tamen contingit esse sive plus et minus in habitibus li. ar.
reperiri et sic procedunt rationes prius adducte pro utraque ex predictis.
Respondeo ad quod ad obiectam propositionem patet solutio ad obiecta que vero rationes que
probant equalitatem arguunt de li. ar. penes id quod dicitur positionem ad
idem utrique respondendum est quia divisionem non concludit.
Secundo queritur de li. ar. in comparatione ad actum.
Et queritur utrum sit actuum contingentium et necessariorum an contingen-
tium tantum. et quod sit contingentium tantum videtur per magistrum. ubi capitulo huius
distinctionis ubi ait sic hoc autem sciendum quod li. ar. non refertur ad pre-
sens vel ad preteritum sed ad futura contingentia. Item li. ar. est rerum ac-
tuum qui sunt in nobis eorum de quibus consiliamur. sed quod non consiliamur
de necessariis et impossibilibus sed contingentibus et ea que sunt in nobis possumus fa-
cere videtur quod soli actus contingentes de li. ar. habeant principium. Item
li. ar. est potestas rationalis indifferens ad faciendum vel non faciendum et quod exit
a potentia indifferente se habente ad hoc et ad eius oppositum est necessarium sed contin-
gens quod et cetera. Item necessarium et voluntarium ex opposito dividuntur.
quod si actus li. ar. est voluntarius videtur quod quod nullus sit necessa-
rius. Sed contra augustinus in enchiridion. erit deo sic et velle male non
possit. nec tamen ideo carebit li. ar. et paulo post utrum autem non voluntas
non est libera aut libera dicenda non est que beati sic esse volumus ut

utrum li. ar. in omnibus in quibus est sit equale

utrum li. ar. sit actuum contingentium et necessariorum

ee nisi no solum ualum' s; nec' p'aus uelle possim' ex
hoc expsse colligit' q li. ar. e u' actus necci 7 imuta. It
li. ar. e i deo 7 angelis 7 hoib; beatis. s; de' est imuta' p na
angl's no 7 ho beatus p gram. g' i ipis li. ar. neco 7 in
mutabili i suu actu exit. ig' no solum est u' act' contingē
tis uim ē necc'. Ite no est uitu si actu li. ar. s; iste q'
fec' bonu uult se fecisse bonu demostrato illo qui fec' est
necm. li. ar. u' actus necci ē f statu mita. It li. ar. est
ptas no alligata eo ipo q li. ē sig' potissime intellectiua eo ipo
q no est alligata pt cogsce necca 7 contingen' g' ē no tal'
li. ar. libtas eo it astrigat ut q exit u' actu necco 7 co
tingentiu sunt. Ad. Dd q li. ar. d' pt osidari aut f
q li. aut f q delibans. si loquam' de ipo fm q li. sic oce
do q pt ee no solum u' cotingntis. s; i necc' sic p; i deo
7 i xo. 7 i angelis 7 i hoib; beatis. ē n. dupx necitas in
de; coactonis 7 imutatois. necitas coactois repugnt libta
ti ar. necitas no imuta no p eo q arbitiu d' libm no
q; sic uelit hoc ut possit uelle e' oppo'm. s; q; omē q uult
ad ut uelit se uelle d' 7 io i actu uolendi se ipm mouz
7 sibi dnat' 7 inptanto d' libm quauis imutabilr o;
dicet ad u'. Si aut loquim' de li. ar. f q delibans utru
hoc fiat l' no fiat sic actus ei' de quo delibat ē ꝯtingens
nullus n. delibat de necco 7 i ipo' actus tn ille pt ee ce'
necca ul cta ꝯtingens i li. ar. ē osidare actu uolutāt
7 ipm uolitu 7 inqntu li. ar. ē delibans necce ē q co
tingens sit ee utrumq; uto; l' ee alterum. ee utrumq; e qs
delibat utru uelit intrare religione l' ꝯiuge inire ee
altm no e qs delibat utru debeat placē sibi l' displicere
malu q fec' ul utrumq; l' utrumq; debat osentire l' dissentire
appetitui tuli' i isto tpore appetitui tritum'. Sic ig' li. ar.
delibantis qauis possit ee ee necm sp ē ꝯtingens act'
uo li. ar. ut li. ē no solm pt ee ee necm s; i neci'
i se 7 p hoc p;. Rsp. ad qonm ppoita. p; i Rsp. ad obia
na voces que ondē q li. ar. pt ee u' act' necc' ocludt
de li. ar. f q libm sic manifeste appet pitcanti aut' (tet)
ub p voces ad oppositu intelligunt de li. ar. f q delib
ans 7 osiliāns aut no cogt na q p' ob' de ubo magri
planu est q intllit de li. ar. f statu maiois sic ipe
magr i lra se ipm exponit. Sc' q ro obie q li. ar. est
eo; de quib; osiliam' hoc n. uim est de li. ar. f q s
te; rem delibantis. Ad iu q ob' q roal ptas ē ad
oppo'a dd q u' no est uim de omi ptate roali sic ia i se
qnti pblemate meli' patebit. s; hoc ē uim de roali pta
te f statu muta' 7 inuisibl' f q' statu intellis libum
ppri. Ad iu q ob' q 7 necm 7 uo'te exopposito diduntr.
dd q ii'm est fm q necm dcm est a necitate coactois.
f aut q necm dcm est a necte imuta' no diuidit ot'
uolutariu n ualutariu d' a uo'te delibante 7 osi
liante 7 hoc mo bn ocedo q uolu'tm ē ꝯtingens 7 hoc n
obuiat. s; poci' osonat ei q pl' dcm est.

Tercio q' de li. ar. i ꝯpatoe ad obm.

Tercio ē qo utru li. ar. f q li. possit i malu 7 q sic uir.
de nullo uitupat' qs n laudat n de illo q ē li. ar. f q
li. s; de pcto 7 malo uitupat' qs 7 puit. g' pctm est
a li. ar. f q li. g' li. ar. pt i pctm f q li. 7 i malum.
Itē actus li. ar. f q li. ē elige. s; li. ar. de se ē ē gra
destitutu. ht elige malu bonu aut no elig' n per
auxiliu gre. g' li. ar. qntm est de se pl' ht obm ma
lu qt' bonu. Itē ptates roales sut ad oppo'a q' ua
ē de sua n. s; no ē ad oppo'a q sit dulce 7 amaru
uim l' fem 7 osilia. g' ad oppo'a q sit bonu 7 malu. g'
malu ē obm li. ar. f q li. Itē li. ar. pt facē
malu aut ig' se ipo aut alio. si alio quē medi'te q'

7 no est dare. Ro n. ee que ītm' i ee. li. aut no.
7 si no ee li. iam in ope suo nec ee laudabile n
uitupabile 7 i n pcare posi. si aut ee libm g'
l' erit abire i infi'm ul est dare q li. ar. se ipo pcat
si ig' se ipo i malu 7 se ipo ē li. g' hic li. ht p obo
ipm malu. Sz ꝯ ansel de li. ar. q ii'm appositum ra
minuit 7 sepatu augz no est libtas si pl' lib'tas sed
po'tas pcandi est li' ut d' 7 ex hoc conclud' q ptas
pcandi nec ē li'tas n ps libtatis. si g' malu n ē obm
n ptas pcandi li. ar. f q li. no ht p obo malu. Itē
posse pcare pl' d' i potm qt' oplemtu. s; li. ar. f q li.
ē i deo potissimu. g' li. ar. f q li. no ht obm malu
si pctm. Itē si malu est obm li. ar. f q li. g' ubicumq; ē lib'tas
arbitr' ē ptas ad malu. g' ul i deo est ptas ad malu l' i
i ipo' ē li. ar. q si utrumq; hoz est impo'le 7 q' aug' testat
7c. Itē li. ar. nuq' fac' n appetit malu n sb roe
boni. s; inanu no appetit n sb roe dulcis ipm no ē p se
appe'le s; dulce. si g' malu n appetit' n inqm appet bonu
solu bonu ē obm li. ar. Itē magis po' ē oplecio; ē eo
iuncta ē suo obo medi'te actu qt' no ē coniuncta. g' si ma
lu ee obm li. ar. f q li. ar. ee oplet' ē exiret i ma
lu. s; hoc est fsm m' g' 7c. Itē si malum ee obm
li. ar. f q li. g' isufficit' diffiniret ab ansel. ē d' ptas
suandi rectitudine. Si tu dicas q bonu est obm p se
7 malu p accns. s; n soluit q; no sufficit diffinit me
dicina qui d' eam ee sciam sani n addat ei' oppo'm.
s; medicina sit scia sani p se 7 egr' p accns. Rsp. dd qd
de li. ar. ē loq' dupl'. aut fm ꝯmune roin f q' respitur
i creatore 7 creatura 7 sic obm sr' est bonu 7 eqiu ma
lu 7 lo no est obm n qs dicat hoc ee obm q; li. ar. i d'
respuit 7 detestat. h aut uocat obm i d' q intend li.
ar. p actu ppriu si q' effic alio modo ꝯtingit loq' de
li. ar. f q repit i creata 7 sic ē loq' de ipo dupl'. aut
i qntu li. aut i qntm deficiens. si inqm li. sit natu exire
i actu eqtatis susceptibilem 7 eqtate i formu. Si aut
loquim' de ipo inqm deficies. si li. ar. inqm ar. libm pt
7 exit i actum delibatu q; deficies ē eis i actu defor
mu 7 i i malu sic igr' malu p; q li. ar. f q li. ē ht obm
bonu 7 exit in bonu no i malu. Sic roes ad pima pte
ondt. no tn i qntm ē libtate ht defce libtate pt i ma
lu i q malicia no est obm li. ar. n ali. ar. fm q libm
s; f q deficies. act' aut liber ē sit delibatiu extra li.
ar. f q li. 7 p hoc p;. Rsp. ad pm obm q n obie sol
opib; li. ar. debi laude 7 uitupiu hoc n solu ē uim de
hit. q li. ar. respicient f q li. s; f q defectiu sic vta
op' ab eo ueniens est uitupio dignu roe defor'tis q no
ht cam efficiente s; deficiente. Sic i' manifestab'. Ad
q ob' q li. ar. de se elig' malu dd q 7 si sufficiat
ad eligend' malu p eo q facil' ē deficē qt' pficē n tn
ad i ordina' p'me qm hoc no ꝯuenit ei f n ptē ople
mtum. s; po' f ppē n defectu. p' 7 si de se eligat ma
lu tn nuq' eligit malu n inqm appet ee bonu. Ad q
obi' q roes ptates sr' ad oppo'a dd q 7 si uim sit i roabi
lib; ptatib; defectiuib; eccias no tn est uim i i roa
bilib; ptatib; i quib; no pt ee defectus. abslt n. q i
phi ē uim sic ubu quo d' q de' pua pt age h. n. ē
ꝯ uitate 7 q' aug' sic i p. li. onsium fuit 7 i illis suo
loco ondnt. q n. dnt roales potestates ee ad oppo'
hoc no est q; sr' roales s; q; sr' deficientes. maxe si n
ee oppetis intelliga' q' i mnu est puato alti' sic se ht bo
nu 7 malu et i' ex hoc no sr' q li. ar. f q li. possit ad
malu. Ad i' q ob' q li. ar. se ipm pt i malu dd q
7 si se ipo possit no tn pt se ipo sufficiente s; po' se ipo

vt li. ar. possit i malu s; libr

deficiente scripto. n. potest desistere nec oportet quod intendere ad hoc quod exeat in malum.

Quarto queritur de li. ar. in comparatione ad quod generis creatum. et est quod utrum li. ar. ab aliquo agente creato possit cogi. et quod sic videtur. tamen dampnatus qui plus dicunt quod quidam sunt operatores penarum non solum pena mundi quidam impingere et involuntario sic iactare mittens in mare et consilia. Si quod involuntarium est id quod est per violentiam aliquis operatores exeuntes alii ar. cogitur per multa violenta. quod si cogit magis et magis per multa cogit talis semper esse involuntarium et coactus. quod li. ar. cogi potest in actione sua. Item maior virtus potest inferre violentiam minori. et quod potest inferre violentia potest compellere. maior virtus a maiori potest compelli. sed alii quod virtus potentior est li. ar. maioris in potentia ut angeli. quod sancte ab angelo li. ar. potest cogi. Item si aliquid virtus potest impediri ab actu suo potest involuntarium et si sufficit potest impediri. sufficit potest involuntarium et sufficit potest violentari potest cogi. et ergo li. ar. ab actu suo et usu impediri possit sic patet quod dyabolus potest auferre usum li. ar. et facere eum in furiosum. quod videtur quod ab eo li. ar. etiam possit compelli vel cogi. Item quod radius est iunctus aque mota aqua necessario est motum radium sed multo maiori vinculo coniungitur anima corpori quam coniungatur radius aque. quod moto corpore necesse est moveri affectus anime sed aliquis videtur creata potest corpus commovere potest per quam li. ar. invite et compellere ipso nolente. Item sicut se habet intellectus ad verum ita se habet affectus ad bonum sed intellectus compelli potest ad credendum ad verum quod et affectus ad amandum bonum. si quod li. ar. non dicitur quod quam rationem voluntatem videtur quod et ipsum compelli possit per actionem alicuius agentis creati. Item agens creatum sua actione potest li. ar. cogere coactione inducente quod est dispositio coactionis sufficit sed dispositio per frequentem sive iterationem et intimationem potest fieri necessitas. quod videtur quod si non talis possit cogi coactione inducente per frequentiam temporis compelli possit coactione sufficienti per actionem alicuius creature. sed contra. de li. ar. voluntas in pungentia sui nobilitate nulla cogitur necessitate. sed non potest in anime potest cogi quod li. ar. a nulla creatura cogi potest. Item si aliqua creatura posset li. ar. hominis cogere hoc maxime competeret dyabolo de quo dicitur Job xl. non est potestas super terram que ei possit comparari. si igitur dyabolus li. ar. nostrum non potest cogere quia tunc faceret nos continue peccare videtur quod nulla alia creatura possit ipsum cogere. Item nulla maior compulsio potest fieri li. ar. hominis quam inceptio mortis sed mortis intemptatio ad compellendum li. ar. non sufficiat sicut patet in martiribus sanctis et aliis qui potius voluerunt mori quam fidem suam diffiteri. quod videtur quod li. ar. aliqua creatura possit compelli. Item si li. ar. est sicut id quod est supremum in anima et ipsum sit regere et movere omnes potentias sed eo quod supremum est in anima salutis de maiori est. quod nulla creatura potest sibi. si nulla igitur creatura potest in homine li. ar. compellendo. Respondeo. ad predictorum intelligendum est quod est loqui de li. ar. quantum ad actum exteriorem et quantum ad actum interiorem. sive quantum ad actum proprium et quantum ad actum alienum. si loquimur de li. ar. quantum ad actum exteriorem. sic verum tamen actum potest intervenire coactio. potest enim quis compelli ut genua coram ydolo flectat et ut manibus propriis thura altaribus imponat vel incendat. si autem loquimur quantum ad actum interiorem. qui scilicet est velle et eligere. aut consentire. sic vero talis actus potest li. ar. aliquo modo induci potest et impediri. sed talis locum habet compulsio. inducitur quidem potest quam amat quod a se et quod intus de est. unde per ablationem alicuius vel amare vel ablationem potest induci ad consentiendum et ad multum efficacem persuasionem per quem modum ydolatre temptabant sanctos martires consentire in ydolatria mundi promittendo delectabilia mundi in fugiendo. Ista inductio longe distat a coactione sicut probat ipse exitus quia sancti blandimentis aliis et et sui tormentis terreri. adeo potuerunt ut a iustitie unitate ...

ntempore unita temporale vel quod consilio quod potest agens creatum afficere vel auferre potest et impediri per inclinationem et coniunctionem suam ad unum corporale quod subest virtuti creature. vero tamen possunt quod alium vel ledere quod usum li. ar. amittet ex hoc tamen li. ar. non cogitur coactio. n. ponit li. ar. actum et usum. sed ligato vel impedito tollitur et totum impedito preveniri potest ab inferiori coactio proveniret potest a superiori et non est quod li. ar. et si possit induci ab agente creato vere boni exterioris amari et possit impediri vere coniunctione tamen potest cogi. verum actu propria hanc. n. dignitatem habet. li. ar. ut magnam liberum soli deo subiectum et quia deo li. nullum agentem creato liceret est coacto sicut a superiori nullum agens creatum potest ipsum cogere. verum concedentes sunt rationes hoc ostendentes. Ad id autem quod primo obicitur in contrarium quod actio mixta ex voluntario et involuntario. dicendum quod id multum de actione exteriori et quantum ad illam potest intervenire coactio per rationem involuntario prout dicitur involuntarium per violentiam non igitur per violentiam coactionis sufficientis sed solum in conveniens. Ad aliud quod obicitur quod maior virtus potest violentare minorem. Iam patet responsio. quia quantum ad virtutes dignitatis sic est omnium sicut sunt in proposito comparatione omnes creature rationales non est equalita tamen sed una nata est sub illam spectare in alteram agere et per hoc sic alteram violentare sic cogere. est. n. dicendum quod maior virtus potest violentare minorem sed virtutem habet sicut quod maior est nata sic agere in minorem ad id quod obicitur quod li. ar. potest in sua actione impediri. dicendum quod verum est. tamen ex hoc non sequitur quod possit cogi. impeditio. n. privat actum libertatis sed coactio ponit actum li. ar. et si multum hoc ponit quod non possit libertatis et ista sunt in compositione. sic si poneretur quod aliquis actus esset voluntarius et non esset voluntarius et hoc melius videbitur inferius et ideo ratio illa non cogit. Ad id quod obicitur quod aqua mota necesse movere radius ei coniunctum. dicendum quod non oportet simile pro eo quod radius multiplicatio est naturalis non potest lux se ipsam non multiplicare et invenit tamen sibi aptum et sic multiplicatio radiorum est naturalis unde reflexio ipsorum est naturalis et repulsio et propterea ... alia unde suscipit radius. ideo necesse est ipsum quod tamen reflecti li. autem ar. potest corpore et in similiter actum voluntatis exire et sic ipso est ipsi actus variatio non ex hoc quod sit aliqua mutatio in corpore coniuncto. Ad id quod obicitur de comparatione intellectus ad verum et affectus ad bonum. dicendum quod et si quod tamen sit comparatio consimilis non tamen omnimoda similitudo. quia sicut omnium sunt superius libertas amplius se tenet ex parte motive quam cognitive et ideo coactio plus repugnat affectui quam repugnet cognitioni et propterea non sequitur quod si intellectus potest cogi quod et affectus. Ad illud quod obicitur quod potest induci dicendum quod si inductio videatur esse quedam coactio maxime humana ... quod dicunt illud quod sunt contra ... ratiocinatur maxime de eo motu qui potest cadere in constantem virum pro eo quod considerant exteriora opera sed in veritate tamen ista inductio stat cum libertate voluntatis quod ei repugnet in aliquo sed potest repugnare plenitudinem amoris et voluntatis non. n. in plene vult ac quam vult ex condicione sicut quam vult absolute sicut patet de iactatore mercium in mare ... tamen salvatur in eo voluntas et libertas. videtur talis metus apud deum non excusat a culpa sicut apparet patet in negatione a petro facta et propterea non sequitur quod si possit a creatura induci quod possit cogi. Ad illud quod obicitur de dispositione que habet fieri voluntas per iterationem. hoc. n. verum est in virtutis naturalis et actualis que determinatur ad unam dicendum. voluntas non autem verum est in voluntate que absoluta est et quantum est de se ... per hoc loco habet in eo genere dispositionis que est eiusdem generis et comparationis ut est dispositio propria et remota sed autem non est in proposito ut omnium est si ... sic patent obiecta.

Quinto queritur de li. ar. in comparatione ad mortem et ... ad ipsum deum. et est quod utrum li. ar. possit a deo cogi. et quod sic videtur luc. xiiii. exi in vias et sepes et compelle intrare ut adimpleatur domus mea. si quod in domum dei non intrangit invitare ... li. ar. et dominus intrare compellit. videtur quod li. ar. cogit. Item Jo. vi. nemo venit ad me nisi pater

ad deum genus eandem

vtrum li. ar. ab aliquo agente creato possit cogi

vtrum li. ar. possit a deo cogi

traxit illum s3 ad cepta nō tr̄ n̄ p li. ar. actu si
g̃ li. ar. n̄ uenit ad illud n̄ trahat a pt̄e. 7 tūc ē mot
uiolent⁹ sic d̄ phus. li. ar. ādo uiolentat 7 cogit̄. ¶ It̄
xxx. sic diuiones aquar̄ ita cor regis in manu dn̄i q̄cūq̄
uoluit inclinabit c̄. g̃ si li. ar. inclinat ad unā p̄tē
cōdictois cūcūq̄ ad illā inclinet d̄s pt̄ p̄fcē face q̄
uelit oppositū. g̃ pt̄ cogē li. ar. ad uolendū. ¶ It̄ omīs
creat̄ est ipfcā r̄ creatoris. g̃ si li. ar. q̄ creatū ādo ē
neccē ē ipm̄ eē ipfcā obedia r̄ di. g̃ si aliq̄ ite pt̄
ādo complū pt̄ 7 uitē li. ar. s3 dē dē aliis creatis pt̄
face ɔ̄ ipam naturā. g̃ 7 dē li. ar. pt̄ face ɔ̄ ipam
libtatē. g̃ pt̄ ipē compllē. ¶ It̄ pl pt̄ face li. ar. diuinū sr̄
huanū. q̄ possit li. ar. huanū sr̄ ad brutū. s3 hō pt̄ ad
brutū cogē ad aliq̄ opatōm infeudo sibi uiolentiā. g̃
multo fortius uirtus creata pt̄ cogē uoluntatē creatā. s3
ɔ̄ aug. sup Gen. ad licitam tn̄ d̄s nō pt̄ face cōtr̄ illū
q̄ rōnem constituit q̄ nō pt̄ face ɔ̄ uoltē suam.
si g̃ d̄s uol̄ic li. ar. hoīs dedit impo^le ē eum de li. ar. face
ɔ̄ indita sibi libtatē. s3 si ipm̄ cogeret ɔ̄ libtē eī fa
cēt g̃ li. ar. cogi ādo est impo^le. ¶ It̄ aug. xix. detrin.
di illd ē unicuiq3 rei naturale q̄ de ipā face disposuit cō
potestas uol̄tas. g̃ si ultima illc est uoluntū nich q̄ fac
d̄s ē uiolentū. si g̃ om̄s coactio ē p uiolentiā q̄ q̄d d̄s
de li. ar. faciat nulla pt̄ sibi ādo inferri uiolentia. ac
p hoc nulla coactio. ¶ It̄ uol̄tas hoc ipō illa uult q̄ ē
uult se uelle 7 sic ipam moui3 s3 ī pō^le ē uol̄tē ād uel
le plene q̄n illd uelle si a uol̄tē sē ipā mouente 7 q̄ā
uol̄tas uelit se uelle. g̃ impo^le est li. ar. cogi nō solum
ab aliq̄ creato s3 n̄ ādo. ¶ It̄ n̄ ā est diu aliq̄ face ād
ex coactōe q̄ q̄ faciat r̄ inuite. g̃ li. ar. l̄ uol̄tē cogi ad
actū p̄prium nō ē ād q̄ q̄ uol̄tas ad uelit inuita s3 si ē
inuita r̄ aliē ɔ̄ illd nō uult g̃ uol̄tē cogē n̄ aliud ē
face n̄ face uolū^te simul 7 simul uelle 7 nolle. si g̃ duo
ɔ̄dictoria sir̄ eē n̄ tm̄ est impo^le creature illū ī creatū
cētie pati 7c. ¶ It̄ tē aliq̄ ut cogit̄ q̄n appositū sue
iclinatōis mouet. s3 li. ar. eo ipō q̄ lib̄m ī natū ē ī
clinari ad unū appositū sic 7 ad reliquū. g̃ libtas eius
saluat̄ inclinatōe ad utrūq3 oppositū sic ad hoc iclinet
sic ad ī. si g̃ coactio excludit libtatē 7 libtas n̄ exclu
dit̄ ad q̄cūq3 iclinet ig̃ ex nulla inclinatōe cogi pt̄
libtas ar. s3 nō est alr̄ mod⁹ ipm̄ cogdi n̄ iclinādo
ipm̄ ad ād uolitū. g̃ ipō^le est ipm̄ cogi n̄ p̄monēs
ratū. n̄ pagnus pm̄. Sᵒ. ād p̄dcōꝝ intelliḡam ē nō
q̄ ē q̄ ītēl li. ar. possit cogi ādo q̄ ī possit cogitari
auto ī q̄ q̄ intelligat̄ q̄ possit aufire libtatē 7 aufen
do libtatem insup̄ duce coactōē 7 hoc in ullo dubiū eē
q̄n d̄s possit h face q̄m ē de imensitate sue potētie alio
m̄ ut intelligat̄ q̄ d̄s cogit li. ar. salua p̄petate libta
tis 7 eī n̄ 7 hoc modo nō solū ē ipō^le s3 ē nō intelli
g̃^le p eo q̄ iplicat ī se duo ɔ̄dictoria aposita. ex h m
q̄ n̄ ē si ad uult libē uult 7 ex hoc q̄ uoluntā^riū est
si ad uult uol̄tē iuult 7 sē ipō mouente ult ex h aū q̄
cogit̄ si ad ult simlr̄ ult 7 sīgt̄ ult ī uitē ult 7 sīgt̄ ult
ab alio inuit q̄ uiolentū est ē prnc̄ ex n̄ ɔ̄ferente uim
passo. g̃ li. ar. cogi nō est ad q̄ actū li. ar. simul ī se
mul eē li. 7 simul eē uolū^riū 7 n̄ uolūn^riū eē aīe 7 n̄ a
se. si ī pō^le q̄ claudit ī se utrāq3 p̄tē ɔ̄dcōis n̄ tm̄ ē
ipō^le creature illū ī creatū eēn̄ q̄ ī posse n̄ est posse
sic ī p̄ uᵒ ostensum est. plan̄ ē q̄ li. ar. hic mod⁹ itelli
ādo cogi ē ipō^le ē. ūn eēe^de sr̄ rōes ad hoc īducte.
¶ Ad intellc̄a aūt rōnū ad oppositū īductaꝝ notād
est q̄ differt dicē uol̄tē īduci 7 uol̄tē imutari 7 uol̄tē cogi
tē. m̄ induci dr̄ q̄n aliq̄ p̄suasio sit q̄ dispō ue

ad ād appetē inclinet̄ q̄ si ualde intēsa ē q̄n coac
tōis fortē ɔ̄uis nō sit uā coactō ut ostensum ē sup̄ tē
aūt uol̄tas imutat̄ q̄n ipā uolente illū potētia uirtute
affecto īmutat̄ eī ad ɔ̄triū 7 de uolēte fit nolēs.
ī q̄ una affectō expellit̄ 7 ɔ̄ria īducit̄ sicut p3 ē d̄s
de amatore tempaliū face spaliū ɔ̄temptorē 7 hoc
dr̄ eē q̄dam ɔ̄pulsio 7 tertio diuina nō uol̄tas ab ea sep
aē ē p amoris ɔ̄tinuū fortius īngebat. ¶ It̄ aūt uo
lūtas dr̄ cogi q̄n intellc̄ ipam īuitā ad uelle 7 re
pugnāte actu uol̄tas de libatiue alma uirtute mouente
7 repugnāt̄ia mouere 7 ād uolitē ad ād uolēdo ī
clinari 7 h duo apposita iplicat sicut ostensum ē uol̄tas
g̃ induci pt̄ ab agente creato mutari ūo ab alio
n̄ pt̄ n̄ ab agēte increato cogi ūo ab aliq̄ n̄ p̄ nc̄
p̄ creato d̄r. S. q̄ libtas uol̄tas est ī plena sua in creat
ata sicut ī creatore 7 q̄ ī omib3 p̄p̄tr̄ eq̄lis. h. n. sup
explanat̄ fuit intellc̄ q̄ntū ad coactōis p̄uatōm 7 p
hoc manifesta est r̄nsio ad auc^te 7 rōes q̄ n. dr̄ in
sept̄ dn̄i uol̄tē hoīs ɔ̄pelle 7 uol̄tē hoīs ɔ̄tinere 7 uo
hoīs aliq̄ uoluit iclinare sicut ostēdit ille tres auc^tes.
hoc n. intellc̄ nō q̄ uol̄tē cogat. s3 q̄ uol̄tē creatā
n̄ solum īducē sicut agūs creatū illa ī imutat īmi
tendo affectōes uarias inq̄ imutacōe nō ē coactio.
p eo q̄ ita ī uol̄^te uolo ī q̄ d̄s imutat sicut ī q̄ ex me
uolo ipō uolo 7 si ad uolo uolēs ualo nō ī uitē
7 n̄ ī uolēdo ad r̄ ɔ̄petē. ¶ Ad r̄ q̄ ob̄ de pfcā obe
dia creature d̄d q̄ ex rōe poct̄ pt̄ ɔ̄cludi oppōm q̄ñ
ppositū. q3 n. ī ē obedie pfcā 7 li. ar. r̄ di ad ē
q̄ d̄s uoluit sicut hr̄ moui sicut pila ad om̄ p̄tē. 7 q̄cūq̄
de ipō l̄ ē ipm̄ faciat nō compllic n̄ ui uiolen
tat n̄ 7 alia creature uiolentiā īdūc q̄m ad illā
pām abedie q̄ntū aūt ad potēm spal n̄ h̄n aliqm̄
ī sr̄ uiolentiā īmiraclo opatōe. s3 tal uiolentia
ī sr̄ uirtuti illi n̄ ualitūram. q3 ut dr̄ sic ē dēt
minata ad unū ut si trahat̄ ad oppositū 7 h ē p uiolē
ciā. uol̄tas uō uitabil est ad utrūq3 oppōm. sicut 7 rota
7 pila h̄n uitabilitatē ad motū. ¶ Ad r̄ q̄ ob̄ q̄ pl
pt̄ li. ar. diuinū sr̄ hoīem l̄ huanū 7c. d̄d q̄ ity
est ī in sr̄ q̄ p̄se ē passe passe cogē brutū hoc ē pō
s3 posse cogē li. ar. manifest̄ lib̄m h ē ī ordinatōis 7
ī pō sicut p̄us ostensum est coactō n. nō sic repugnat
n̄ brutali sicut repugnat libtati arbitrii 7 p̄pt̄ea illa
rō nō concludit.

S Exto 7 ultīo q̄r̄ de li. ar. ī ɔ̄paratōe ad corp̄
ɔ̄iunctū 7 ē q̄ō utrū p teneritudinē corpis li
gari h̄at q̄m ad usum 7 q̄ sic uīr. S. de li. ar. ī
sēls 7 ī̄fantib3 7 dormientib3 ut q̄ agant ī pu
s3 hoc n̄ ē n̄ q3 caret usu li. ar. 7 hoc n̄ ē n̄ p ād
īpediū aprē corpis. g̃ 7c. It̄ h ipm̄ uīr ex q3 im
fōs 7 castus ē caritas est magna frequēr ī somp
nis opi pctō q̄ nullo m̄ facet tpre uigilie. g̃ ī sop
nis ligat̄ actū li. ar. s3 hoc n̄ ē p lassitudinē 7 tep
ritudinē ex parte corpis. g̃ 7c. It̄ defitiente potē
defc̄ō ī q̄ posita est. si g̃ impedit̄ alr̄ actū q̄ p ambu
lus est ad usum li. ar. p teptōnā corpis neccē ē
7 usū li. ar. īpediri s3 actū ɔ̄pabilis ē de li. ar.
ē opatō intellc̄s q̄ p teneritudinē corpis īpedit̄ sicut
p3 ī dormientib3 7 ī freneticis 7 phis dr̄ q̄ corru
pitē quodā intus corrupto 7 h doc3 ipā experientia
g̃ 7c. It̄ sicut hō lassat̄ ī currēdo. ūc ī cogitāc las
sat̄ ī cogitādo 7 ī meditādo. s3 q̄ corpus lassat̄ currendo
indiget quiete corporali. ī q̄ī impedit̄ ab opib3
sensualium. g̃ p rōē ncce li. ar. p lassitudinē corpis

uel q̄ p̄t teneritudinē corpis ligari h̄eat q̄ntū ad usū

ab actu et usu suo impediri. Sed contra hoc .iiii. sunt. In-
vectur hystoria quod dum insompnis appareret Salomoni
et multo peteret quod sibi in sompnis dominus dedit ei sapientiam
militarem, nimis si quod mereri aliquid apud dominum et sapientiam
suscipere hic est usus intellectus agentis in bonis. Item quod propter lassitudinem
et repletionem corporis et quietem in sompnis intellectus agens ab actu suo
non habet impediri. Item Gregorius dicit in Job: Terrebis me per sompnia
loquitur de nocturnis illusionibus sed malignos spiritus
agere superna dispensatio benigne permittit electorum
cordibus, ne ipsi saltem a passionis premio sempiterni vacent. Quod contingit in sompnis mentem quod propter repletionem corporis intellectus
agens non extinguitur penitus. Contra quod ad primam oportet
intelligere quod cum intellectus agens nullius partis corporis est actus nec ita
exercet per ad organum quod contigit corporale organum vel ledatur
vel fiat repletum, intellectus agens non perdit usum suum. Item quanto anima
magis recolligitur ab exterioribus ad interiora tanto magis
viget operatio interiorum; sed ligantur organa sensitive exteriorum,
colligitur virtus anime ab exterioribus ad interiora, quare tanto magis
debet vigere opus exteriorum, sed penes hoc attenditur intellectus agentis
usus. Quod quantum corpus efficiatur ad sensum repletum impotens propter sompnum intellectus agens tanto debet habere potentialitatem usum suum. Item medicina
sanitatis sed est vis maxime elevata; sed in sompnis potentialiter
fit revelatio in pluribus futurorum, quare altissimus actus virtutis indi-
get in sompnis quod est repletum ex parte corporis per rationem intellectus
agentis. Contra multo magis providet ex corpore vis fantastica et ymag-
inativa quam virtus intellectiva, quare si propter repletionem apte corporis
ad hoc est insufficientis vel in insompnis non impeditur opus
fantasie immo vigeret, vero quod non debeat impediri opus
intellectiva est, quod hoc est opus intellectus agentis in intellectu nullo modo
providat exterioris. Verum est hoc quod impeditur et ligatur propter aliquam
repletionem tantam corporis organum et ideo si impeditur est in-
pendentiam ex corpore quarta virtus fantastica vel ymaginativa.
Verum hoc est quod magis propter usum suum in sompnis quod fantastica vel ymaginativa et ideo est quod ad actum intellectus agentis
magis sit potius in illa. Verum hoc est quod propter repletionem ex parte
corporis facilius tollitur usus intellectus agentis quam ad actus virtutis in sompnis. Item certum hoc habent rationales motus et furiosi. Sed hoc
videmus in furiosis quod multa dicunt quod non possunt dicere
et quod vocem habent interrogata respondent et tacent. Quod dicitur
usus intellectus agentis. Contra omnia hec difficilia faciunt questionem. Ergo
quod hec ad hanc questionem facile sit respondere cum quod non
intellectus agens ligetur per corporis repletudinem quantum ad usum suum. Item
experientia hoc plane docet et manifestat quod ligatur in parvulis
et dormientibus et furiosis. Ad illa tamen que contra hanc sub-
sequuntur videlicet quare ligatur intellectus agens ex corporis ineptitudine cum non
sit potentia alligata organo valde difficile est respondere et
causam assignare. Contra hoc est tamen quod duplex modus fac-
iendi nunc quod quidam non voluntur quod usus virtutis vel intellectus
impediretur et ligatur ex corporis ineptitudine propter anime unionem.
Quidam non propter obsequium corporis privationem et ideo est modus dicendi
quod propter operationes vocales quidam dicunt. Quod autem modus est
propter corporis et anime unionem ad tale constitutionem prima propter
unionem dixerunt aliqui animam impediri ab actu virtutis existentis
repletum ex parte corporis, ut est corporis ineptitudinem et hoc
idem sic est ..., sic est in furiosis et frenesis et hoc
anima cesset ab opere intelligendi propter hoc quod nimia compassione
continuatur ad corpus. Unde nobili organo leso aut in repletione
potest hoc quod est in membris et organis sic est in parvulis. Item anima
a deo est intimata gubernatrix corporis et rebus que per se corpori per-
tinent. Qui quo obliviscitur et ideo ex nimia unione ad corpus
suum quod est ex organorum lesione sua ex parte sua ... contingit
usum virtutis intellectus agentis impediri. Sed hic modus dicendi non plene
satisfacit videtur. Nam quod vehementis dolorum ex parte corporis

in extremis ... virtutis usum non impedit et tamen anima illum dolo-
rem multum refugit. Item in insompnis non magis continuatur ad corpus
quam in vigilia, sic quod unio que est in vigilia usum virtutis non
tollit per rationem videtur quod non est in sompnis eorum regimini corporis
et ideo est. Sed modus dicendi videlicet quod intellectus agens propter suum usum habet
impediri propter privationem obsequii corporis et non opus intellectus non
fiat per organum non tamen in virtutes sensitive ipsi intellectui fa-
ciunt ad obsequium ad hoc quod exerceat suum actum duplici-
ter excepit vis fantastica et intellectum in actum intelligendi in hoc
videlicet quod offert illa fantastica intellectum possibilis obiectum offert
speciem oculo et in hoc intellectus agens ministrat. Item ab interiori
quod dum est continue corpori et ideo quando lesio est et impeditur ex parte
organi potentia sensitive et sic per turbo fantasmatum impeditur
usus intellectus agentis et intellectus quod propter hoc quod aufertur sibi debitum
obsequium sicut oculus non potest impediri ab actu videndi propter
obscuritatem aliquantam tantam tamen sol ... quod habet in speciem offer-
re et visum meum excitare. Sed si iste modus dicendi ad hoc non
plene satisfacit propter eo quod nos videmus operationem intellectus impediri
non solum impedimento magis exteriorum virtutum sensitivarum tempo-
re ymaginationis et fantasie et ideo est intellectus et memoria in illis
aliquis species intelligibiles habent abstractas que sunt et penes se conservat
quando anima secum trahit cum a corpore separatur. Quod omne obsequio
fantasie et fantasmatum conspecto intellectus usum habere debeat
in corpore quod habet inscriptum et hoc plane falsum est quia impeditur
in sompnis a consideratione corporis quando novit sic ab ... abstractione
corporum quando non novit et preterea est tertius modus dicendi quod opus intellectus agentis
et virtutis ex corporis repletione habet impediri propter quandam contrarietatem
operis contrariat aut quandam potentia intellectiva oportet suam corporis
continuatio est contraria ei contrarie et excessus fiat unum per essentiam non
solum magis anima est vegetativa sensitiva sed magis rationalis anima non est
adveniens corpori humano sicut ex sua unione facit ipsum esse animal
et animal in facto esse hominem et ideo sicut aliqua operatione contrariat
corpori magis facit unum et quantum facit aliud sic et aliqua continuat in
quantum facit hominem, sed non omnino uniformiter differentia. Nam continuat
anima corpori quantum respicit potentiam vegetativam et sensitivam et oppo-
nes potentia intellective. Nam operationes substantive et negative sicut
continuat corpori ut sit in corpore non autem anima in medio organo
corporeo non autem in quod dum est in corpore intelligere autem sic continuat
anima corpori ut sic intelligat est corporeo aliquo non ut est in non in-
telligat per corpus non intelligat in corpore ut est intelligat est est
separata actus quod quando est in corpore contrariat ei in illa operatione
et tanta inordinatione ex parte corporis habet illa opus impediri. Sed
iste modus dicendi calumpniam habet in hoc quod dicit quod opus intellectus agentis
non continuat corpori est non indicat vim ... probatur in
expositione in xvii^{i} alium. Verum dicit quod intellectus est abstractus propter hoc
quod nullo modo est immixtus corpori et hoc ipsum dicit ... de
anima intellectiva sed concedat quod homo intelligat nullo tamen modo concedit
non de toto corpore non de parte quod intelligat. Verum intellectus quod hic dicat
de toto corporis continuatione potest ... sic est dicitur tamen aliud
hoc dicere solum ... et preterea est quartus modus dicendi quod ...
opus anime in corpore impediri ad ... constitutionem quod
est unitatem per essentiam et tamen debet propria opera ... in
sed autem opus ... non sentire ... sed ...
et intellectu et propter ipsam unionem non tamen pendet anima ex corpore
quantum ad actum sentiendi sed tamen quantum ad intellectum quoniam est
in corpore sed longe aliter. Et aliter magis ad actum vegetandi et sentiendi
pendet ut nullo modo possit illos exercere nisi in corpore non autem sic de
actu intelligendi sicut pendet ut illos actus exerceat per corpus
et per organum corporeum non sic est de actu intelligendi. Ideo actum
sentiendi dicitur continuare anima corpori et ideo non absurde anima
dicitur ... sed non sic dicitur de actu intelligendi. Dicitur autem anima
sentire per corpus et non intelligere per corpus quia est duo contrariat
ad actum intelligendi et sentiendi videlicet recipere et iudicare

care. In sentiendo receptio speciei est a corpore, sed iudicium est a virtute; sed intelligendo intelligere est a virtute intellectiva [illegible], ad intellectum potentia agente et practica intellectus; dicitur enim non alligata nec est operationem habere potest virtus que est separata a corpore. Quamdiu autem est in corpore non solum intelligit per corpus, sicut enim est anima in corpore quoniam pendet a corpore, quantumvis non pendeat esse ipsius anime. Ulterius ideo ad hoc quod anima sit in corpore necesse est corpus debite complexionatum esse, et ad illius complexionis corruptionem consequitur anima aptitudinem non esse in corpore quamdiu sit corpus et sit aliqualiter dispositum, excepto corporis cuius actualitas tribuat actum intellectui. Sicut enim anima est in corpore intellectiva, si vero non est dispositio quam requirebat exercitium anime in corpore et perfectionem eiusdem. Illa autem actualitas attenditur secundum id quod est supremum in corpore et quantum ad nobilissimos spiritus qui locum habent in nobilissimis organis corporis, et quoniam quod auferri ab aliquo prius auferri ab eo id quod est in eo excellentissimum, et cum aliqualiter debilitatur prius auferri ab ea summum quantum ad id quod est altissimum; hinc est quod in lesione corporis citius colligitur id scilicet quod corpus confortabat; oportuit sistere et ideo fumositates ascendentes ad cerebrum que perturbant spiritus in somnis vel in pueris vel in ebrietatibus vel quacumque alia lesione organorum in quibus resident spiritus subtilissimi et nobilissimi corporales, facilius impeditur usus rationis quam ymaginationis. Et sic patet ratio quare impeditur exercitium corporis usus rationis et quare magis impediatur quam usus interiorum virtutum; eadem ex hac ratione colligitur quare magis impeditur ratio quantum ad usum liberi arbitrii quam quantum ad alios actus rationales quos in somnis et in furiosis aliquando dignoscitur. Hic actus liberi arbitrii respicit potentiam rationalem prout est in commoda et plena libertate liberi arbitrii; dicitur dominium potentie vel actus sicut superius determinatum est. Et quoniam quod impeditur aliqualiter in sua operatione prius auferri ei actus ille qui ei inerat secundum suam plenitudinem, ideo patet quod ad infirmitatem impedire facilius evanescit potentie velocitas currendi quam potentie ambulandi, sive facilius impeditur hic actus quam ille; sic in proposito facilius et frequentius consequitur in furiosis usus liberi arbitrii quam [illegible] actus potentie intellective [illegible] credentes quod liberum arbitrium exceptum [illegible] corporis hic impediri quantum ad suum usum sicut impeditur in fantasiis et furiosis et dormientibus. Ad illud quod primo obicitur in contrarium de petitione Salomonis quod fuit in somnis, dicendum quod licet fuit ante gratie spiritualis et privilegii non regulariter, quod in somnis potuit mereri et dignus fuit exaudiri; aut etiam hoc dicitur non quia dormiens deo placuit sed quia aut vigilando aut [illegible] cogitando deo placuit, et quod in vigilia placitum deus per revelationem manifestare voluit in somnis [illegible] in somnis quam in vigilia apperte consuevit, et per hoc patet responsio ad sequens [illegible] Ad secundum [illegible] in somnis [illegible] dictum est quia occasione [illegible] ab eo quod patiuntur in somnis postmodum [illegible] et in vigilia sicut [illegible] in pollutione nocturna quam sua cogitatione provocavit, vel de cuius recordatione postmodum delectatur. Ad illud quod obicitur quod anima [illegible] operationem intellectivam non est actus alicuius partis corporis iam patet [illegible] excepto [illegible] non tamen ad hoc quod anima operetur in corpore necesse est corpus [illegible] nobilis spiritus et nobilia organa in debita actualitate et dispositione esse, sicut prius ostensum est, et quoniam hec dispositio tollitur per corporis [illegible] ideo per consequens actus rationis et usus liberi arbitrii impeditur. Ad illud quod obicitur quod anima in somnis revocatur ad interiora, dicendum quod verum est, sed non quantum ad omnes operationes interiores sed quantum ad operationes [illegible] tales [illegible] iam sompnus est quies [illegible] animalium [illegible] et ideo non sequitur quod usus rationis vel liberi arbitrii in somnis [illegible] datur [illegible] post [illegible] virtutibus animalibus quam [illegible]. Ad illud quod obicitur quod in somnis anima videt futura, dicendum quod sicut dictum est super [illegible] in somnis non est [illegible] sed in [illegible] ab altissimo [illegible] magis autem deus visitat in somnis quam in vigilia in revelando futura

tamen [illegible] hoc quod anima in vigilia est dispersa ad exteriora sensibilia comprehendenda, quia et [illegible] qui possunt revelationibus [illegible] ad sui ipsius excitationem magis valet in somnis quam in vigilia revelationes [illegible] in somnis magis agitur [illegible] per modum suscipientis quam agentis [illegible] in somnis medium tenet [illegible] inter mortuum et viventem, et quoniam a vita huius mundi recedit [illegible] dicit dominus [illegible] non videbit me homo et vivet. Ex hoc igitur potest concludi quod usus liberi arbitrii [illegible] in somnis [illegible] contingat revelationes [illegible] quia in somnis magis agitur anima quam agat, sed in usu liberi arbitrii magis agit quam agitur. Ad illud quod obicitur quod virtus fantastica non impeditur in somnis, dicendum quod et si videatur fantasia magis in somnis quam in vigilia vigere [illegible] tamen [illegible] impediri habet [illegible] in vigilia ad ymaginandum [illegible] quam in somnis [illegible] ymaginatione non [illegible] in vigilia [illegible] ad exteriora, et in somnis [illegible] sentiant [illegible] et si obiciat quod non sic impeditur quin [illegible] habeat usum suum fantasia [illegible] impediri [illegible] iam patet [illegible] quod superius dicta sunt facilius auferri [illegible] summo quod est summum et postea in summis [illegible] tales [illegible] et [illegible] fantasmatum [illegible] et ideo non sic impeditur usus fantasie sicut usus potentie intellective. Ad questiones autem que sequuntur plana est [illegible] que predicta sunt.

Post prédicta sunt dubitationes circa litteram. Et primo [illegible] quod dicit quod libertas arbitrii per peccatum corrupta est et perdita. In illo capitulo vii manifestum est [illegible] hoc enim est contra [illegible] quod dicit in libro de libero arbitrio quod liberum arbitrium nec miseria amittit nec culpa minuit. Item in eodem libro loquens de libero arbitrio sine omni diminutionem vel defectum non patitur [illegible] idem dicit libertas arbitrii de ipso quo conditum est statum aliquatenus non mutatur, sed [illegible] que est a celis [illegible] possidetur qui male alligitur magis [illegible] libertatis. Item si libertas arbitrii potest per peccatum diminui et non sit infinita, aliquando potest amitti, quod si ipsa est creaturam rationalem absque libertate arbitrii esse [illegible] per peccatum diminui. Responsio. Dicendum est quod est loquendo de libertate arbitrii quantum ad esse et quantum ad [illegible] sic excludit malum duplex videlicet culpe et pene, et quantum ad hanc libertatem arbitrii potest diminui et hec libertas per peccatum potest tolli; sic in dampnatis [illegible] malo culpe et per hoc patet [illegible] hoc quod procedit de libertate [illegible] quantum ad esse. Item quod de hoc quod dicit. Est namque libertas arbitrii triplex scilicet a necessitate, a culpa et a miseria; videtur quod ista divisio sit [illegible] non sit nisi duplex malum scilicet culpe et pene, videtur quod non sit nisi duplex libertas. Et quoniam libertas dicat exceptionem ab aliquo malo videtur quod non debeat esse nisi duplex libertatis divisio. Item et non sit tantum malum culpe et pene sed in temptationis videtur predicta divisio esse diminuta que omittit unam dimensionem quod est libertas arbitrii a malo temptationis [illegible] dicas eam continuari sub libertate a culpa, ego [illegible] quod sicut libertas a culpa non continetur sub libertate a miseria, ita est hic in libro de libero arbitrio dicitur libertate liberi arbitrii in libertate arbitrii [illegible] sunt et complacitum [illegible] has divisiones [illegible] penes quod sumantur has divisionum membra [illegible] dicendum quod sicut ex precedentibus colligi potest liberum arbitrium liberum et privatum dicitur et positive privative dicitur per comparationem ad id [illegible] dicitur libertas ut ad [illegible] positive per comparationem ad [illegible] dicitur libertas ut ad [illegible]. Libertas autem opponitur servituti. Servitus autem duplex est, videlicet servitus coactionis et servitus subiectionis. Servitus autem subiectionis potest esse subduplici divisione, quia duplex est malum scilicet malum quod patimur et hoc est malum miserie, et in hoc attenditur libertas a miseria, et malum quod facimus et hoc est malum culpe

et in hoc attendimus triplicem libertatis differentiam, et sic patet quod libertas secundum quod consideratur per comparationem ad id a quo libertas habet dici, triplex distinguitur, que scilicet libertas a necessitate et a culpa et a miseria. Si autem consideretur libertas per comparationem ad id ad quod se habet, ad quod scilicet ad actum in quem exit, hoc esse duplex: aut prout simpliciter consideratur ut actus volendi, et sic dicitur libertas arbitrii; aut prout consideratur ut actus volendi ad finem relati qui dicitur usus vel uti, et sic attenditur libertas consilii. Aut ut actus [illegible] quietari [illegible] qui quidem dicitur actus fruitionis, et penes hoc attenditur libertas complacentie; et sic patet sufficientia istius divisionis, et dicti modi; sed que predicte divisiones sunt assignate, possunt tamen ad unam communem divisionem reduci. Si enim consideret libertatem arbitrii quantum ad esse et quantum ad bene esse. Si quantum ad esse, sic vocatur a magistro libertas a coactione, et a Bernardo libertas arbitrii, ab uno potentie, ab aliis privatie. Si quantum ad bene esse, et ad bene esse concurrat duplex bonum, videlicet bonum rectificans et bonum delectans, sive bonum ordinans et bonum quietans, et per oppositum excludatur duplex malum, videlicet malum deformans et malum affligens, hec est duplex differentia, quarum una sumitur ratione boni dirigentis, et hec dicitur libertas consilii a Bernardo, et a magistro libertas a culpa; alia ubi sumitur ratione boni quietantis, et hec a Bernardo vocatur libertas complaciti, a magistro libertas a miseria. Idem in ipsum, quod Bernardus nominat potentie sive per comparationem ad tum ad quem, magister nominat privatie sive per comparationem ad eum a quo, et sic patet divisionum sufficientia, patet etiam [illegible] ad obiecta, quod malum culpe et pene est assignare triplicem differentiam libertatis arbitrii, que non sumitur ratione mali, ut patet illa que attenditur quantum ad esse. Et malum temptationis quantum habet reduci ad malum culpe, quedam ad malum pene. Ad malum culpe sub ratione intus, ad malum vero pene in quantum affligit exterius; et sic facit quartum membrum ab ulterioribus divisum. Item quod dicit de hoc quod dicitur: *Ista vero nobis magis placet ut illa sit libertas arbitrii qua quis liber est ad malum et illa qua quis liber est ad bonum*, hoc non est contra Anselmum, qui dicit quod potestas peccandi nec est libertas nec pars libertatis.

Item quod vero est contra, vero quod unumquodque debet denominari a suo optimo, et libertas que est ab omni miseria et culpa hec est ab omni [illegible]. Ergo libertas arbitrii debet nominari ab illa. Item si libertas arbitrii dicitur non solum in quantum est in bonum sed quantum potest in malum, et beatus non possit in malum, videtur quod equivoce dicatur libertas arbitrii in viatoribus et in beatis. Sed contra hoc est quod comparatio secundum magis et minus est tantum in univocis. Si ergo equivoce diceretur libertas arbitrii in beatis et in nobis, non esset maior libertas in beatis et in nobis, quod est contra magistrum in littera, qui differentes gradus libertatis assignat. Propter hoc est quod utrum libertas a coactione et a culpa et a miseria dicantur equivoce vel univoce, et est primo nomine libertas imponitur. Respondeo dicendum quod est non imponatur vel appareat que est simpliciter inherens inseparabiliter et essentialiter, et libertas essentialis liberi arbitrii non sit libertas a culpa vel a miseria, sed libertas a coactione, ab illa liberum arbitrium habet denominari; et quia hec in creaturis que est de se indifferens est ad bonum et ad oppositum, ideo magister de[illegible] intelligens dicit in littera quod libertas a qua liberum arbitrium denominatur, nomine est libertas ad bonum tantum, sed etiam ad malum, non quod principaliter respiciat malum, sed quia de generali nominis significatione non declaratur ad bonum, licet principaliter respiciat bonum quam malum; et per hoc patet responsio ad primum obiectum. Ad id vero quod obicitur quod nominatio debet fieri ab optimo, dicendum quod id vero quod obicitur quod nominatio debet fieri ab optimo, dicendum quod id intelligendum est de optimo non [illegible], sed essentiali et inseparabili. Ad id quod queritur utrum dicatur libertas equivoce vel univoce, dicendum quod nec sic nec sic, sed secundum quandam analogiam, et propter essentia est unius respicit comparationem secundum magis et minus; propter convenientiam est equivoce, recipit quidam distinctionem multiplicitatis analogum, nec medium tenet inter univocum et equivocum, et sic patent ea que quesita sunt.

Hec est gratia operans et cooperans etc. Supra egit magister de libero arbitrio. Sed [illegible] adiutorio hominis comparato [illegible]. In hac vero parte agit de ipso comparato ad auxilium gratie. Dividitur autem ista pars in duas partes. In prima determinat quantum possit liberum arbitrium cum gratia. Infra quantum possit cum misericordia gratia, [illegible] dist. xxvii. Id vero in concilio teneamus etc. Prima pars habet duas. In prima determinat de adiutorio gratie operantis et cooperantis collato libero arbitrio prout id adiutorium comparatur ad liberum arbitrium. Infra prout comparatur ad statum gratuitum et usum sibi debitum, ibi: *Hic considerandum est cum prodeunt sit*. Prima pars habet duas. In prima declarat quid sit et cuius efficacie sit adiutorium gratie quod libero arbitrio [illegible] additur. Infra vero determinat quantum ad voluntatem [illegible] ad liberum arbitrium ordinatur, ibi: *Ipsa eadem tamen quedam gratie dona preveniunt*. Prima pars habet tres particulas. In prima declarat quod sit id adiutorium scilicet libero arbitrio [illegible] quantum ad actum sive effectum. Infra vero quantum ad subiectum, ibi: *Voluntatem ipsam Augustinus* etc. In tertia vero ad ipsum donum gratuitum, ibi: *Et si diligenter intendas* etc. Similiter secunda pars principalis tres habet particulas. In prima declarat [illegible] ibi: *Ipsa eadem quedam tamen* etc. Infra vero removet dubium, ibi: *Solet etiam ignorantiam* etc. In tertia vero parte subiungit [illegible] recapitulationem, ibi: *Illius gratie recipiende* etc. Hac autem partium divisiones manifeste sunt in littera.

Ad intelligentiam huius partis supponenda gratie creatione et necessitate, quia hoc aut queretur suo loco, quia hic de gratie [illegible] hoc inquirit magister in littera. **E**t circa hoc queruntur vi. **P**rimo queritur utrum gratia sit ad esse acceptante. **V**el esse acceptatum. **S**ecundo dato quod gratia sit ad esse acceptum, queritur utrum sit donum creatum vel increatum. **T**ertio utrum sit ingenite [illegible] vel actualis. **Q**uarto queritur utrum sit ingenite actualis corruptibilis vel incorruptibilis. **Q**uinto queritur utrum per [illegible] essentie anime aut potentiarum. **S**exto et ultimo queritur utrum [illegible] ad modum perfectionis tamen [illegible] et per modum motoris.

Circa primum sic proceditur et ostenditur quod gratia dicitur ad ponat esse gratificatum. Dicitur Io. i: *De plenitudine eius accepimus gratiam pro gratia*. Si igitur accepimus in nobis est divina gratia in gratificatis sive acceptatis, ab hoc est esse. Item i Cor. xii: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, dividens singulis prout vult*. Hec autem non esset nisi donum gratie in singulis ad ponendo. Ergo etc. Si tu dicas hoc esse datum de gratia gratis data, est argumentum a minori, quia si gratia gratis data ad ponit in gratificato, multo magis gratia gratum faciens que maioris est efficacie, et magis reddit ipsum gratificatum deo acceptum. Item gratia gratum faciens efficit quod dignus est vita eterna, sed omnis dignitas ad ponit in eo in quo est; ergo dignitas retributionis eterne ad ponit in eo quod dignus est. Hec autem non est nisi gratia etc. Item culpa ex qua deus hominem odit et reprobat ponit aliquam deformitatem in eo quem reprobat; ergo pari ratione gratia ob quam deus aliquem diligit et approbat aliquid ponit in eo quem acceptat. Item secundum eam [illegible] non est gratus deo fit gratus; sed hoc non est nisi per mutationem aliquam factam ex parte dei acceptantis; ergo hoc est per mutationem aliquam factam ex parte hominis acceptati. Sed talis mutatio non habet [illegible]; ergo ad esse hominem acceptatum ponit. Item de equitate ponderatoris, ergo non magis acceptat unum hominem quam alium nisi aliquid donum et ad bonum sit in uno quod non est in alio. Hec autem non est [illegible] ipsam gratiam; ergo gratia dicitur ad ponit esse ipsum gratificatum et acceptatum a deo. Sed contra Daniel i: *Dedit deus gratiam Danieli in conspectu principis eunuchorum* etc. Sed constat quod tunc non nonnulla collata est Danieli ad hoc quod acceptaretur ab illo eunucho principe. Ergo similiter cum deus est benignior ad id acceptandum pronior, multo magis non oportet in homine poni aliquid quod acceptetur a deo. Item si gratia dei nihil est [illegible] deo esse acceptum [illegible] etc. Item videmus experimento quod homo homini efficitur gratus aliquo aliquo [illegible] non addat homini est suscepit unum in gratiam suam, ergo pari ratione non oportet aliquid addi homini ut suscipiatur in gratiam dei. Item omnis [illegible] est gratus quia est ab eo dilectus, sed dilectio dei non ponit esse dilectum aliquid novum, quia dilexit nos ante mundi constitutionem. Sic dicitur ad Eph. i: *Dilexit in nos est ad hunc* [illegible] etc.

Vt [illegible] gratia ad ponat circa gratificatum

dicitur Ro. v. quod prius nec illa acceptatio sive glorificatio ad ponendum esse glorificatum. sed solum per dona aut aliqua alia que in-ve inducuntur per que anime et gratus efficitur aliquis [illegible] prius carus anime et odiosus. Sed ergo hoc est [illegible] de [illegible] priori sit admirandus quia [illegible] multo fortius [illegible] posset reperiri esse gratiam dei. Sicut se habet gratia ad glorificatum et acceptatio ad acceptatum, sic se habet laus ad laudatum. Sed laus non est laudatum, sed est laudantis. ergo nec gratia est igratificatum sed est gratificantis. Item habilitando caritatis est diligere et acceptare eum qui eius est dignus amore [illegible] quia anime quod divina caritas et bonitas non solum acceptat bonos sed [illegible] indignos. ergo divina acceptatio sive gratificatio non videtur ad ponendum esse ipsum acceptatum aut gratificatum. Respondeo dicendum quod gratia divina ad ponendum esse gratificatum sive acceptatum et non [illegible] est ista quia divina voluntas in acceptando non afficitur divina [illegible] in approbando non [illegible] et novo [illegible] in gratificando mutatur quia divina voluntas in acceptando non afficitur nec acceptat aliquem propter novum affectum necesse est quod affectio propter aliquem est [illegible] et ita aliquid esse ponit esse eum qui acceptatur quia [illegible] divina in approbando non [illegible] non [illegible] [illegible] non approbat magis unum quam aliud non quia [illegible] aliquid est magis dignum approbatione divina [illegible] aut acceptatione non [illegible] approbat et nemo est gratus nisi deo acceptus non [illegible] ad [illegible] quod sit approbatione dignus quia divina voluntas non mutatur in acceptando nec [illegible] in approbando et [illegible] de novo [illegible] approbari vel acceptari et nulla cadit mutatio ex parte dei acceptantis vel approbantis necesse est quod aliquid cadat mutatio ex parte acceptati et approbati. Sed hoc non est quod ad [illegible] est quod mutatio quia ad [illegible] ponit esse ipsum gratificatum [illegible] [illegible] vocis hoc ostendentes. Ad primum autem quod [illegible] obicitur de gratia humana de qua dicitur quod deus dedit gratiam danieli [illegible]. Dicendum quod non simile de [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] acceptando afficitur [illegible] [illegible] eius frequenter [illegible] [illegible] [illegible] quia est de novo acceptus sit acceptus [illegible] ipso mutatur. Sed [illegible] non ponit et ideo non est simile et propter hoc [illegible] [illegible] [illegible]. Ad [illegible] quod obicitur de dilectione quod non ponit [illegible] dilecto. Dicendum quod non est simile pro eo quod dilectio se extendit non solum ad presentes [illegible] et ad futura [illegible] [illegible] [illegible] nos [illegible] dilectione [illegible] sed [illegible] [illegible] acceptatio [illegible] [illegible] solum ad [illegible] se extendit et ideo [illegible] non solum [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible] ponit esse ipsum acceptatum est gratificatum. Ad [illegible] quod obicitur quod sole [illegible] [illegible]. Dicendum quod [illegible] [illegible] [illegible] ubi [illegible] sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prius [illegible] [illegible] per [illegible] aut mitigatur. hoc autem est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] figuratione intelligendum est [illegible] [illegible] [illegible]. Ad [illegible] quod obicitur de laude. Dicendum quod sicut laus [illegible] [illegible] ponit ad esse laudatum sed esse laudantis [illegible] [illegible] quia [illegible] non aliud acceptat deus aut quem [illegible] eum laudat sed approbatione laudando ad ponendum esse laudatum [illegible] ex hoc non [illegible] quod gratia divina non ponat. possit tamen dici quod non est simile de laude et [illegible] quia laus respicit [illegible] [illegible] [illegible] laudat ipso manifeste efficitur. Sed acceptatio respicit bonitatem [illegible] ex quibus [illegible] [illegible] reddit [illegible] accepta. Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] [illegible] caritatis est acceptare eum quem [illegible] dignus est quod acceptatio non [illegible] respicit opus eius effectum sive donum largitatis sed [illegible] iudicium veritatis qui [illegible] [illegible] acceptat ipsum et approbat et quem divina veritas et equitas non potest approbare nisi bonum et equum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse deo acceptum et [illegible] [illegible] multa sibi beneficia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] cogitetur [illegible] divine largitatis [illegible] [illegible] ut non excludatur divine veritatis [illegible] equitas.

Secundo queritur supposito quod gratia ad ponat

esse gratificatum utrum [illegible] sit creatum vel increatum. quod sit increatum [illegible] [illegible] quod dicit damascenus [illegible] de spiritu sancto dicitur [illegible] donorum [illegible] [illegible] esse spiritum sanctum [illegible] estimare debemus spiritum sanctum [illegible] esse [illegible] quia [illegible] donorum [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] differentes [illegible] [illegible] donorum vocabulo nuncupatur. [illegible] spiritus sanctus est donum increatum [illegible] quod gratia gratum faciens est quid increatum [illegible] ipsum [illegible] per effectum [illegible] actus gratie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex diversis auctoritatibus [illegible] colliguntur gratie [illegible] [illegible] gratie est animam [illegible] vivificare illuminare assimilare [illegible] stabilire acceptabilem deo reddere et affectum sursum ducere et elevare. ex primo actu arguitur sic. eodem [illegible] [illegible] [illegible] creat et [illegible] [illegible] dicit augustinus [illegible] et creare. Si igitur deus se ipso creat non per aliquod creatum [illegible] quod [illegible] est gratia [illegible]. Ex secundo actu arguitur sic. prius [illegible] est reformare [illegible] quantum ad affectum [illegible] quantum ad intellectum sed [illegible] [illegible] immediate a prima veritate formatur quantum ad intellectum ut dicit augustinus [illegible] et immediate quantum ad affectum a prima bonitate. Sed animam formare quantum ad affectum est ipsius gratie. ergo gratia non est [illegible] quam bonitas summa. Ex tertio actu sive effectu arguitur sic. Si vivificare animam est actus gratie gratum facientis et deus animam vivificat se ipso non per medium creatum ergo gratia non est aliquid [illegible] [illegible] [illegible] per augustinum quod dicit quod sicut corpus vivit anima et anima vivit deo sed anima [illegible] [illegible] vivificat corpus ergo deus se ipso illustrat spiritum. Ex quarto actu vel affectu arguitur sic. Si sol per suam presentiam [illegible] [illegible] [illegible] non esset necessaria aliqua lux influentia ad hoc quod efficerentur oculi luminosi. sed ergo sol iustitie deus est presens omni creature et [illegible] [illegible] in anima [illegible] non [illegible] [illegible] influentia luminis sit necessaria ad illuminationem anime. Si ergo spiritus est deus ad [illegible] [illegible] [illegible] quod gratia illuminat animam [illegible] ad [illegible] quam divina essentia. Ex quinto actu vel effectu arguitur sic. Si color esset sua [illegible] non esset necessaria [illegible] [illegible] [illegible] ad hoc quod oculis [illegible] ipsum colorem [illegible] si ipse color esset [illegible] [illegible] [illegible] sed [illegible] deo [illegible] sua simplicitate non differt veritas et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est eiusdem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gratie est deo assimilare et gratia est [illegible] [illegible] [illegible] esse ad [illegible].

Ex sexto actu vel affectu arguitur sic. medium [illegible] [illegible] coniungit utraque extrema quam extremum extremo. sed [illegible] est [illegible] [illegible] ergo ipse est quod medium [illegible] et animam [illegible] [illegible] ad medium [illegible] [illegible] sit utraque extremorum distantia. Si igitur gratie est unire animam deo est gratia non sit alia [illegible] [illegible] [illegible] esse divina. Ex septimo actu vel affectu arguitur sic. ipse est [illegible] per naturam stabiliens. Sed si stabilis stabiliret per [illegible]. Si igitur omnis creatura [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] animam stabilire aut non est ad creatum. Sed gratie est stabilire animam in bonum hoc planum est. ergo gratia non est donum creatum sed increatum. Ex octavo actu vel effectu arguitur sic. eodem ipso acceptat deus aliquem quo amat. Sed [illegible] [illegible] diligit nos spiritu sancto sicut [illegible] dicit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non aliquo [illegible] quo acceptat nos spiritu sancto [illegible] [illegible] ad donum creatum. Si ergo gratia est illud quo deus animam acceptat et reparat animam gratiam [illegible] [illegible]. Ex nono actu vel effectu arguitur sic. [illegible] potentiam [illegible] [illegible] super se elevare [illegible] id quod est [illegible] [illegible] Sed [illegible] deus maior est mente rationali ergo [illegible] [illegible] [illegible] est ipsam super se elevare. Sed hec actio vel effectus dicitur esse gratie. ergo ipse est gratia gratum faciens esse [illegible] ad [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] coniungi quod gratia non est donum [illegible] [illegible] [illegible]. Ad oppositum arguitur primo rationibus [illegible] [illegible], [illegible] rationibus [illegible] ad ipsum [illegible] [illegible] gratiam gratum facientem esse donum [illegible] [illegible] adducuntur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

utrum gratia sit ad creatum vel increatum

et idem aut spiritus sanctus. Sed non est dicendum donum increatum, quod donum creatum. quod etc. Quod si dicas auctoritates istas debere intelligi non de gratia gratum faciente sed de gratia gratis data, obviat tamen praedictum verbum Augustini ad beneficium divinae gratiae nititur Augustinus, ut auctoritas videatur et perfecta esse. Igitur si donum consistit in initio et augmento, sed augmentum non consistit in esse donum creatum, initium autem non consistit in esse donum gratiae gratum facientis, quod gratia gratum faciens est quid creatum. Quod si dicas augmentum et initium in gratia non fiat id quod est, sed secundum effectum adducatur ad hoc auctoritas magistri in littera quae sumitur ex libro Augustini ubi et si diligimus invicem non ostenditur esse ipsa gratia voluntatem praeveniens et praeparans, scilicet fides et dilectio. Si ergo fides est donum creatum, restat quod et ipsa gratia voluntatem praeparans donum creatum est. Item hoc ipsum ostenditur ratione et ex omnibus istis actibus gratiae assignatis una colligitur. Sicut enim gratiae est reformare et informare et vivificare, et sic de aliis, et omnis talis actus sit ab aliquo sicut a principio formali, nihil enim est informando nec reformat nec vivificat, et sic de aliis, sicut formale est ad donum ponitur vita animae, quod sit ipsius animae informativum. Sed Deus nullius potest esse forma perficiens, quamvis esse possit ratio et idea forma exemplaris. Ergo praeter donum increatum quod Deus est ad hoc quod anima gratificetur necesse est ponere donum creatum. Item ad istam necessitatem colligitur ex sex mediis, ex quibus sex possunt fieri argumenta. Sed tantum unum illa in unum medium colligere quatenus divisim explicare. Sic igitur in omnibus dictis appareret gratiam gratum facientem esse donum creatum. Secundum hoc in talibus dicentibus ad oppositum quaeritur primo quia aut gratia gratum faciens ponit ad creatum in gratificato, cum Deus de non grato facit gratum, aut non. Si nihil, ergo nulla fit mutatio ex parte creaturae gratificatae. Ergo si fit mutatio ex parte gratificati, quod est impossibile, tamen si nihil creatum poneret non esset melior ille qui est Deo gratus quam ille qui non est gratus. Si igitur hoc est impossibile ponere quod gratus Deo non sit melior quam non gratus, et impossibile est quod non sit melior nisi aliqua bonitate habeat quam alter non habet, et hoc non potest esse nisi quid creatum, necesse est quod gratia ad ponat creatum in gratificato. Si ergo ponit ad creatum, aut est donum aut actus; aut est actus sive donum usus. Si est donum, talis habitus, habeo propositum. Si quod gratia ingratificato ponit ad donum creatum. Si non est actus vel usus, ergo non plus est in gratificato quam in non grato, non quam operatur, ergo non est gratia in parvulis baptizatis et in iustis dormientibus magis quam in non baptizatis et in omnibus peccatoribus, quod si hoc est falsum et alienum a fide, necesse est gratiam aliquod donum creatum in gratificato ponere. Item hoc ipsum ostenditur alia ratione tamen expressior quam ex auctoritatibus. Apparet supponendo quod impossibile est ad meritum esse tantum gratiam et hoc meliorem manifestabilius. Secundum hoc ergo suppositio quod non est aut gratia aliquam proprietatem liberi arbitrii aut omnino nominat aliam substantiam divisam. Si est alia proprietas liberi arbitrii, habeo propositum, videlicet quod gratia in libero arbitrio est aliud donum creatum. Si ergo non est aliqua proprietas non potest liberum arbitrium, sed Deus est liberum arbitrium existere in operibus meritoriis quod est supra ipsum movendo. Potius agit quam agat et movet quam moveatur, et si hoc, sicut motus sursum non attribuitur lapidi nec est ex eo lapis laudabilis vel vituperabilis, sic opus meritorium nullomodo esset libero arbitrio attribuendum, et in libero arbitrio ex illo esset aliquo praemio dignum, quod si hoc est impossibile et falsum restat igitur quod est falsum id quod dicitur gratiam non esse aliquod donum creatum.

Ad praedictorum intelligentiam notandum quod esse hanc opinionem sapientes opinantur contra sapientibus. In hac enim quaestione quod fides determinat, quod absque gratiae dono impossibile est placere Deo. Declarat etiam quod absque dono increato, quod est Spiritus sanctus, non potest fieri Deo acceptus, nec assumi in adoptionem filiorum Dei, et ideo omnes recte sentientes concedunt in iustis esse gratiae donum increatum et creatum. Sed utrum esse donum increatum quod est Spiritus sanctus, hoc a fide et scriptura determinatur, et ideo qui contrarium huius sentit esset hereticus. Sed utrum praeter donum increatum sit in nobis ponere donum creatum, per quod simus Deo accepti vel non, quia non expresse determinatur in scriptura auctoritatibus, investigatur a doctoribus et cum probabilitate, et quamvis quantum ad hoc quod dona gratiae et virtutes cognoscit hominem per suas operationes, et ideo diversa comparatione actuum et effectuum gratiae ad ipsam gratiam diversi sic hic doctores opinantur. Sicut enim praetactum fuit in opponendo, gratiae est recreare, gratiae est reformare, vivificare, assimilare, unire, stabilire, acceptum facere, sursum levare. Hos igitur actus quidam comparant ad gratiam sicut ad principium effectivum, et quoniam Deus sufficit ad hos actus vel effectus perficiendos in qualibet creatura, et solum Deum decet pro sua dignitate, et soli Deo sunt possibiles pro sua difficultate, ideo dixerunt quod donum increatum ponere ad hos effectus perficiendos in nobis est superfluum et indecens et impossibile. Alii vero comparant effectus praedictos ad gratiam sicut ad formam. Necesse enim est vivificatio et reformatio ab aliquo sicut efficiente et ab aliquo sicut informante, et quoniam non est possibile nec decens Deum esse formam perficientem alicuius creaturae, ideo praeter donum increatum quod comparatur ad hos actus tamquam principium effectivum convenienter est et oportunum ponere donum creatum per quod anima reformetur. Huius autem ponere donum creatum credo potiorem, tum quia est securior, tum quia probabilior. Securior namque est quia consonat sententiae magistrorum et librorum expositorum et pietati fidelium. Doctores enim parisienses omnes hoc sentiunt et sentiant ab antiquis diebus. Verba etiam expositorum hoc praetendere quod gratia in sacramentis dari et infundi. Virtutes Augustinus dicit prius in iustitia et huiusmodi multa. Postmodum consentit pro eo quod et si donum gratiae non possit in proprio assumi, tamen sententiae pelagianorum. Non vero latet divinae bonitatis influentia quod iam temeritati potest expetendo quam ignorando cognoscere. Sed in piatis meritum est ut nihil sibi attribuant. Sed totum gratiae Dei. Unde quantumcumque aliquis dicit gratiae Dei a pietate non recedit, et si multa attribuendo gratiae Dei aliquid subtrahat potestati naturae vel liberi arbitrii. Enim vero ad gratiae subtrahat, et naturae attribuat, quod est gratiae ibi potest periculum invenire, et praeterea est ista positio quod ponit gratiam creatam et increatam plus gratiae Dei attribuat quam alia, et maiorem ponat in natura nostra indigentiam. Hic enim quod pietati et humilitati magis est consona, et praeterea est magis secura. Ex omni enim quod esset falsa quia tamen a pietate et humilitate non declinat tenere ipsam non est nisi bonum et tutum. Praeferenda igitur est haec opinio potior, pro eo quod est securior et magis recedit ab errore pelagii. Cum enim non secure incedat in nostra gratificatione ad donum creatum nobis a Deo collatum, timendum est nobis de his in utraque, ne forte negando donum gratiae creatae efficiatur ad usurpationem gratiae in creatura. Praeferenda est etiam quia probabilior, sicut enim in oppositio ostensum est probabile. Talis effectus et actus non possunt in nobis esse quin sint ab aliquo sicut efficiente et ab aliquo sicut informante. Quoniam enim actus iste huius reformationis et vivificationis est in anima, non sic aliquid forma complens qua anima reformetur, et ideo sicut hanc possessionem comparat ipse gratia creata influentie lucis et principium eius comparat soli, unde et scriptura vocat dominum nostrum Iesum Christum solem iustitiae. Quia sicut ab isto sole visibili influitur lumen corporale in aerem per quod aer formaliter illuminatur, sic a sole spirituali qui Deus est influitur lumen spirituale in anima, a quo anima formaliter illuminatur et reformatur, gratificatur et vivificatur. Unde omnia corporalia maxime assimilantur gratiae Dei luminis influentia. Sicut enim est quaedam influentia quae assimilat corpora ipsi suscipientia ipsi fonti luminis quantum ad claritatem, sic gratia quae est spiritualis influentia quae mentes rationales fonti lucis assimilat et conformat. Haec autem influentia recte dicitur gratia, tum quia datur ex mera liberalitate nulla necessitate cogente. Non vero orta ex principiis subiecti nec ab eo exit de necessitate, sed sua mera benignitate, tum etiam quia gratum facit. Deum enim hominem Deo conformat et assimilat, reddit ipsum Deo amicum, et facit Deo esse placitum et acceptum, tum quia facit hominem gratis facere ea quae facit, affectus enim hominis recreatus est et incitatus quod est de se. Unde si quid facit intendendo proprium commodum facit. Sed est divina gratia conveniens sic hominem totum gratum facit ut suam utilitatem postponat sive ad honorem Dei velit totum velit gratis impendere et propter

q tal influenti ualde stabilit' gra nuncupat. hat ig' potu sustdo tamq' securiore et stabiliore ad ola i qui ta ... ale est ... illd ... q dr ... donu ... c spu s. et si q ante auct ... inueniunt intellde se ... et ... q spc ... donu inquo oia alia do na donant et q est finis omniu donorz. n aut exclud' donu creatu p id ... sic ... equi p frenu dr ... equi n sic exclud' ... frenu ... equi. sic e spc s. dr ... donorz. no exclud' donu creatu ... includ' ... aliud dr nob dari spc s. ... ex eo q sic est in nob a do ... a nob ... a nob ... quo possem eo frui et hoc est donu gre creatu et sic pz rno ad illa auct et ad ...

Ad id no q ob' de actu sui effcu vecatoris q e ... [illegible]

[illegible]

Tercia q' ... gra sit i gne sbe v i gne accitalis et q sit i gne accitalis ... adueniunt sbe ia co plete est accitalis gra aduenit sbe ia splete ... gra ... accitalis. Ad ... [illegible]

[illegible]

aut i est p se aut p accitalis. si ig' gra e aliq aut actus aut igit p se aut p accitalis. si p se ... principiu ... sz ... si p ac cns. sz omne p accitalis reducibile est ad p se ... aliq p accitalis ... aliud ... p se ... sit id. si aut no est ad tale dare. relinq q gra n e ac cns et accitalis v sba ... Ad ... q ponentes gram esse donu creatu ... ponere gram e i gne accitalis. ad cui intellcu no q e ad actus q ... ad sic ad sbm et causam ad q solum copat ad ad sic ad sbm et ad ad sic ad causam ... ad ipm ... sic ad sbm et cam ... et spec i speclo copatur solu sic ad sbm no sic ad cam q ... si ibi recipiat aliunde ... tale aut actus qd copatur ad ad sic ad sbm et ad ad sicut ad cam ... sb duplici dra ... q ht ortum ab inferiori ... q ht ortum ... q ht ortum a superiori sic ab inferiori ut spes lapidis i oclo ... sic ... ut similitudo specli i speculo. sic a superiori ut lu m i aere illuminato. tale aut actus q ht ortu a superiori ... actus est ... est no ... ad ... sz ... a ... q no a superiori est ht nobilitate sbm i hoc quod iungit ... q e ipso ... sit tale actus q ortum ht ab ente p supremo ... influencia no ... nobilit' ... illuminare et ... et ... et bonorz ... aggregato ac pfoo completa similitudo ... ig' ... ponentes gram esse accitalis. Ad ... aut q ob' primo ... q nullu actus nobilr e sba dr q illa ro deficit ... q nobilitas sbe et accitalis et bonitas sbe et accitalis ... et ... sic ordinatu ... sic ro ordinandi ... ipa sba boa est tamq' donu ... [illegible]

[illegible]

vt ... gra sit i gne ...

tinuum peccatum ex gratificato, et gratia sic fit unum peccatum ex gratificato, et gratia ex corpore gratificato et anime unitur. Ad primum quod obicitur de bonis maximis et minimis et mediis, dicendum quod illa divisio bonorum est secundum acceptionem boni quantum ad dicitur bonum quia bonum aliud est utile, sicut patet in libris Augustini. Item bona maxima sunt illa quibus non contingit male uti, et ideo ad genus bonitatis secundum eundem modum [illegible] et loquitur Augustinus [illegible] bonum et quod dicitur maximum sit in genere boni vel actus. Ad id quod loquitur [illegible] anime per se aut per actus, dicendum quod per se in est [illegible] sibi, ideo non est [illegible] aliud [illegible] per prius [illegible] per se et secundo causa. Ideo non inest omni anime, et ex parte vero anime habet originem. Ideo quodammodo habet naturam accidentis inherentis per actus.

Quarto queritur utrum gratia sit in genere accidentis corruptibilis an incorruptibilis. Et quod sit accidens corruptibile videtur. Omne accidens quod [illegible] variabili, sed quod est variabile est corruptibile, sed gratia est in subiecto variabili [illegible] mutabilitas et variabilitas gratie. Item omne accidens quod habet [illegible] potentias in esse suo subiecto est corruptibile, sed gratia [illegible] culpe et culpa potest inesse anime [illegible] quam diu est in statu vie, ergo etc. Item omne accidens quod est aliunde et non habet causam in subiecto potest ab illo separari, sed gratia est in anima et non habet ortum ab anima, ergo potest separari ab ipsa, sed post separationem non potest iterum conservari, ergo gratia nata est corrumpi. Item omne accidens est conservatum pendens ex [illegible] voluntatis ad unam est corruptibile, et voluntas potest [illegible] si gratia est huiusmodi, ergo etc. Sed contra anima eo ipso quod est ymago Dei est incorruptibilis, non enim esset ymago Dei sicut dicit Augustinus si morti clauderetur, ergo cum in gratia consistit ymago reformationis videtur quod gratia sit incorruptibilis. Item accidens quod est in subiecto non a se sed ab alio non movetur necessario ad motum subiecti, sicut patet de specie existente in speculo et lumine existente in medio, sed gratia non est a se sed a Deo, ergo videtur quod non ad mutationem sed ad variationem anime corrumpatur. Item nullum quod est corruptibile [illegible] divina virtus propagandi potentiam, ergo aut gratia non est corruptibilis, aut si corrumpitur habet [illegible] producendi gratiam sibi similem, sed gratia non potest sibi similem producere sicut in ipso [illegible] est, ergo non est corruptibilis de se. Item omne quod corrumpitur in tempore sua diuturnitate senescit in tempore, sed gratia quanto magis durat in homine tanto preciosior est et stabilior et magis renovat spiritum, ergo gratia non videtur corrumpi. Item si gratia corrumpitur aut corrumpitur a Deo, aut ab alio, aut a peccato. A Deo non est, quia corrumpi sit malum [illegible] non cum nullum sibi in corrumpat suam productionem. A peccato non, quia peccatum est privatio et modica, gratia potest [illegible] culpam, ergo [illegible] habeat corruptibilis videtur quod sit incorruptibilis. Item si corrumpitur aut corrumpitur in [illegible] aut in nichil. Si in aliquid non est dare, et non producatur ex aliquo sed de nichilo. Si in nichil [illegible] corrumpitur [illegible] in non ens. Si ergo gratia nobilissimum est inter omnia accidentia et Deus non permittet alia accidentia in non ens cedere, videtur quod nec de gratia permittat. Respondeo. Dicendum quod cum gratia sit accidens non potest esse per se nisi in subiecto in quo est, et in subiecto in quo est non possit simul esse culpa [illegible] et ipsi subiecto in quo est gratia contingat culpam [illegible] necesse est gratiam esse quod corruptibile. Verum cum gratia non producatur ex aliquo [illegible] sed simpliciter donum gratuitum et ideo desursum descendens a patre luminum, et esse quod corrumpitur in id cedat unde processit, necesse est gratiam sicut ex nichilo producitur sic in nichilum redigi et corrumpi. Talis autem modus corrumpendi non solum competit gratie [illegible] sed ratione [illegible] sicut modi existendi [illegible] quia sicut de nichilo est, sic ex nichilo producitur et in nichilum redigitur [illegible] accidentibus consimilibus [illegible] que in id redeunt unde exierunt et producuntur [illegible] et nec ei [illegible] huiusmodi existendi, quia est [illegible] ex principiis eius in quo est, sed [illegible] ad [illegible] et minime corrumpitur [illegible] in speculo vel ipsa species in anima non corrumpitur, ideo in quo est in redit ad id a quo est, sed [illegible] de se

in nichilum cedat, sic gratia quia non habet esse in anima [illegible] modo [illegible] sed per modum [illegible] ut prius visum est, non ex principiis anime producitur et corrumpitur in nichilum redigitur, et propterea peccatum mortale sit gratie corruptivum dicitur esse [illegible] et inter omnis corruptibiles summo auctori et conservatori omnium bonorum maxime displicere dignoscitur. Concedendum igitur rationes ostendentes quod gratia corrumpitur. Ad id quod primo obicitur in contrarium quod igitur repperitur ymaginis sit in anima, dicendum quod aliud et aliud reperitur ymago [illegible] et [illegible] anima enim est ymago Dei quia capax Dei est et particeps esse potest, et [illegible] similitudinem secundum [illegible] ad similitudinem apta, quam [illegible] similitudo non potest in esse nisi [illegible] immortalis, ideo necesse est animam immortalem esse. Gratia non ex hoc solo dicitur ymago quia est ymaginis reformatio, et quamvis illa ymago per gratiam reformata potest reformari, hinc est quod gratia potest corrumpi, nec valet illa ratio, quia hinc [illegible] est consimilis ymaginis acceptio. Ad id quod obicitur quod accidens non habet ortum [illegible] non movetur ad mutationem subiecti, dicendum quod hoc non est propter hoc solum quod habeat ortum aliunde sed quia non dependet ab eo in quo est, sicut patet in radio et lumine. Gratia autem non solum dependet ab eo a quo est, sed etiam ab anima in qua est, nec persistit in ea nisi [illegible] habet faciem suam [illegible] ad [illegible]. Ad id quod obicitur quod rei corruptibili debetur virtus propagandi, dicendum quod illud verum est cum illa res est nata talem virtutem suscipere et quando in illa corruptibilitas inest rei ex defectu [illegible] nec [illegible] competit gratie, non gratia nata est immediate ab ipso Deo procedere, nec aliquo modo corrumpitur [illegible] propter aversionem voluntatis in [illegible] et recti [illegible] habitudinis [illegible] et per hoc patet etc. Ad sequens quod obicitur quod omne quod corrumpitur tenetur senescere in tempore, hoc enim verum est de eo quod habet causam corruptionis inter se. Ad aliud quod queritur a quo corrumpitur utrum a Deo vel a peccato vel ab alio, dicendum quod ipse gratia deficit in se ipsa. Si autem queratur ratio quare deficit, hoc propter aversionem voluntatis humane et ideo gratia non [illegible] ex [illegible] influentia a bono divina [illegible] facit voluntas [illegible] anima a Deo avertitur, influentia non continuatur et per consequens gratia corrumpitur. Anima autem avertitur per peccatum, et ideo quamvis gratia per peccatum dicatur corrumpi, non quod peccatum agat in gratiam sed quia anima per peccatum se avertente et ideo cessante influentia necesse est gratiam in se ipsa deficere. Ad ultimum quod obicitur quod in nichil corrumpitur [illegible] dicendum quod [illegible] virtutibus et accidentibus que habent [illegible] et [illegible] expressius sibi pro eo quod corrumpuntur [illegible] manentibus, non [illegible] talia accidentia corrumpuntur non [illegible] in uno actibus que [illegible] esse [illegible] similitudo in anima et lumen in aere non habet [illegible] non enim [illegible] hominis mortui quia est in anima tua, si de anima tua deleatur et corrumpatur, [illegible] ad nichilum [illegible] est lumen corrumpitur redit ad solem [illegible] si corrumpitur [illegible] fiat per [illegible] in nichilum forte quis dicat ad suam originem redire pro eo quod adhuc salvatur a suo principio [illegible] quia per [illegible] ipsum sit. Quia igitur gratia [illegible] se ad modum [illegible] et ex nichilo producatur ut prius visum est, ideo illa [illegible] non habet hic locum. Et si queras unde hoc est quod Deus permittit perire tam nobile accidens, satis facile est respondere [illegible] quod est si queratur quare Deus diligat amicos suos et post diligat unam animam sanctam quam diligat celum et terram, quia est quod permittat animam sanctam a se separari et non permittit celum et terram corrumpi. Ad hoc [illegible] quod [illegible] intelligit quod hoc cursum [illegible] congruit et quod sicut res [illegible] condidit administrat ut eas agere proprios motus sinat. Et propter quod thesaurum gratie habetur in vasis fictilibus, quamvis sit valde nobilis, tamen de facili amittitur secundum quod preterita tempora (?) eciam [illegible].

Quinto queritur utrum gratia perimit (?) sive anime vel potentiis, et quod potentiis sive [illegible] ulla potentia anime [illegible] continua in suo actu, sed gratia [illegible] continue in suo actu, quia continue reddit hominem Deo acceptum et gratum, ergo gratia non est in potentiis anime. Item gratia est vita anime sicut dicit Augustinus et in [illegible] sed vivere est sicut actus [illegible] non inest [illegible] sed potentiis, per [illegible] ergo si potentias actus gratie est vivificare videtur quod prius

respiciat liberum arbitrium quam potentias. Item actus habet innasci per liberum arbitrium ipsius liberi. Si igitur gratia prius est in potentiis, est potentia sine virtute [illegible] gratiam in anima multiplicari. Si ergo unica anima tamen est gratia, videtur quod gratia prius sit in libero quam in potentiis. Item in gratia et virtutibus consistit ymago reformationis. Sed ymago reformationis respondet ymagini creationis. Cum igitur ymago creationis consistat in unitate essentie et trinitate potentiarum, et tres sunt habitus virtutum qui respiciunt tres potentias, videtur quod sit aliud unum quod respiciat ipsam anime essentiam. Sed non est nisi gratia. Ergo etc. Item sicut opus comparatur ad potentiam, sic potentia ordinatur ad liberum. Ergo si non placet nec acceptatur a deo aliquod opus nisi prius acceptetur et gratificetur potentia, sic impossibile est acceptari potentiam nisi prius acceptetur liberum. Ergo cum per gratiam fiat acceptum, quod prius est gratia in libero quam in potentia. Item impune baptizatus est [illegible] gratiam sicut dicit Augustinus de plenitudine dei ad Dardanum. Ergo [illegible] nulla sit potentia expedita. Gratia non respicit primam expeditionem potentie sed potius unificationem liberi, et ideo per prius est in libero quam in potentia. Sed contra Augustinus dicit quod gratia se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum. Ergo residet in anima vel liberum arbitrium [illegible] potentiam. Ergo etc. Item magister in littera adducit auctoritatem Augustini [illegible] dividit gratiam in prevenientem et subsequentem et utramque istarum diffinit per cooperationem [illegible] notantur quod inde quod primum et proprium liberi est gratie ipsa notantur. Sed hoc est potentie. Ergo videtur quod gratia per prius insit potentie quam libero.

Item sicut impossibile est actum cadere medium inter [illegible] sic inter liberum et habitum cadere media potentia. Est igitur gratia sit in anima ut habitus et qualitas quedam, videtur quod ei insit mediante potentia. Ergo per prius est in potentia quam in libero. Item opposita nata sunt esse circa idem. Sed gratia opponitur culpe [illegible] culpe. Si igitur culpa prius [illegible] respicit arbitrii libertatem [illegible] et gratia igitur per prius est in potentia quam in libero. Item gratia cum sit donum desursum descendens in mentem anime sive supremum. Sed supremum est anime sicut dicit Augustinus est ipsa mens. Mens autem non est ipsum liberum anime, sed potius potentia suprema. Ergo videtur quod gratia per prius sit in potentia. Item gratia habet excitare in anima conversionem ipsius anime ad deum et amorem habet secundum auctorem. Si igitur [illegible] quod anima per amorem convertitur, hoc est potentie, videtur quod gratia per prius sit in potentia quam in libero. Item gratia non est materia sed receptam sed influentia ab aliquo principio quod est omnino de eo divisum. Cum igitur anima suscipiat gratiam aut habet aliquam potentiam ad suscipiendam gratiam aut non. Si non habet potentiam ad hoc, ergo numquam eam suscipiet. Si autem habet potentiam mediante qua suscipit, aut illa est ipsa anima aut non, aut aliud aliqua potentia ab huius divisa. Sed non est ponere potentiam aliam in anima preter [illegible]. Ergo mediante [illegible] gratiam suscipiat ab anima. Item si gratia in anima est et liberum [illegible] sit abstrahi [illegible] potentias [illegible] intelligere animam esse gratam sine potentiis abstractis. Sed omnis anima grata est disposita per gloriam. Ergo [illegible] intelligere per omnem animam gloriosam abstractis potentiis. Sed potentiis abstractis anima neque videt nec amat deum. Ergo impossibile est animam gloriosam ponere quin deum videat et deum amat. Sed si hoc est impossibile, ergo et id ex quo sequitur. Respondeo ad predictorum intelligentiam notandum quod omnis opinio tenet gratiam per prius respicere anime liberum et virtutes ~~per prius respicere anime liberum et virtutes~~, per prius respicit virtutes potentias ut sic per gratiam in virtutibus fiat reformatio ymaginis creationis que consistit in unitate potentiarum et unitate liberi. Sed autem [illegible] duplex [illegible] intelligi uno [illegible] ut intelligatur quod deus prius influat gratiam in essentiam et postmodum influentie illa in libero redundet in potentias, ut sic sit [illegible] gratie ad animam [illegible] consideratur secundum rationem ymaginis [illegible] consideratur ut perfectio corporis. Anima vero ut est perfectio corporis [illegible] respectu complexionis [illegible] respectu organorum diversitatis et tamen anima in se unitas habet et agere. Secundum anima sed unitatem per se ipsam et propriam formam agere non per potentiam per hunc modum. Si ergo [illegible] gratie prius [illegible] respicit ipsam anime liberum et per virtutes [illegible] esse perfectio potentiarum et modum hunc [illegible] est dicere respicere liberum et virtutes potentias [illegible] esse [illegible] per appropriationem [illegible] anima [illegible] predicta potentia per appropriationem quandam non quia [illegible] prius [illegible] gratiam in libero quam in potentia, sed cum anima suscipiat gratiam et virtutes

mediante potentia et tamen gratia que virtus unita anime per potentiam [illegible] et illa virtus dicitur perfectio [illegible] quia non perfectionem [illegible] dicitur acceptantis et [illegible] potentie distinguatur. Hinc est quod virtutes potentias respiciunt et distinctas [illegible] sunt in actu quam potentie sunt in actu. Potentie autem [illegible] operantur ad deum acceptantem unica acceptatione acceptantur in ipso libero [illegible] unum naturam in esse [illegible]. Et hinc est quod gratia una sit et libera [illegible] et est in actu continuo, et propter hoc dicitur respicere liberum, non quia sit nulla absque potentiis vel per prius quam potentias, sed quia habet esse imperfectum [illegible] ad unam essentiam. Virtutes non dicitur esse imperfectus quia in eis est ut referuntur ad operationes diversas. Et hoc modo intelligendum magister [illegible] et ubi Augustinus quando dicit quod gratia se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum, quod in gratiam cooperantem et operantem describit per comparationem et non magis et est consonum rationi. Si enim intelligimus gratiam tanquam habitum quendam et influentiam [illegible] ad deum [illegible] talis habitus et influentie susceptio et conversio non possit intelligi nisi per potentiam, non tamen [illegible] se recte intelligi quod gratia sit in anima abstracta potentiis. [illegible] si gratia eo dicitur gratia quia gratificat et eo ipso quod gratificat habet opponi ad culpam [illegible] nata sunt esse circa idem [illegible] anima nata est gratificari et quod nata est et culpari [illegible] laus et vituperium [illegible] ac per hoc et gratie donum non [illegible] acceptio gratificatio dicitur sed illa sola que dicit sic acceptat animam ut reputet eam vita eterna dignam et talis respicit ipsam arbitrii libertatem. Et ideo gratia inest anime per liberum arbitrium et huius signum est quia ad eas solas potest se extendere ad quas arbitrii libertas. Concedendum igitur rationes ostendentes quod gratia [illegible] anime prius potentia. Ad rationes autem ad oppositum facile est respondere per iam dicta. Ad primum enim obicitur quod [illegible] in suo actu actu non obviat ei quod [illegible] dictum est. [illegible] potentia involvit ad opus non sit in sit in suo actu continuo et sic non habeat [illegible] gratia sed virtute [illegible] tamen ad liberum [illegible] est in suo actu continuo [illegible] et quendam actum continuum ipsius potentialis [illegible] ipsi liberi [illegible] ipsi libere et non [illegible] operationem a gratia sunt [illegible] et possibile [illegible] quod actus ipsius forme [illegible] unus qui est a forma per modum informantis et alius qui est a forma per modum efficientis sicut albedo [illegible] de albato et eum disgregat. Quantum ad primum est actus forme in actu continuo quia ille est actus ut habitus. Quantum vero ad secundum non. Sic et gratia [illegible] sit in suo actu continuo. Quantum ad illum actum quem habet per modum informantis non est in actu continuo. Quantum ad illum actum quem habet per modum prevenientis et subsequentis sive cooperantis et operantis. Ad id quod obicitur de actu unificandi dicendum quod [illegible] quod dicitur esse [illegible] respiciat ipsam essentiam quam potentiam non tamen [illegible] quod dicitur esse [illegible] potentie habet [illegible] potentie mediante sicut color [illegible] in corpore [illegible] superficie. Ad id quod obicitur quod actus innatus [illegible] per liberum dicendum quod [illegible] subveniunt ut divisa [illegible] per eandem naturam [illegible] non opus esse [illegible] diversitate et sic quod est impossibile anime [illegible] ad unam liberam [illegible] continuitate in liberum arbitrium. Sic per deum est unum sicut una sanitas dicitur esse in omnibus [illegible] quia [illegible] ad unam originem reducuntur [illegible] sicut [illegible] intelligendum est. Ad id quod obicitur de conformitate ymaginis creationis et reformationis dicendum quod [illegible] ymaginis non possit esse nisi per potentias sic reformatio. Et ideo [illegible] reformatio [illegible] sufficienter reformat ipsam animam [illegible] per suas potentias [illegible] reformat et perficit per omnes [illegible] ipsum liberum. Non ad perfectam reformationem [illegible] potentia [illegible] prius sit in libero quam in potentia [illegible] hoc dicatur per appropriationem quandam. Ad id quod obicitur quod dicit non acceptat actum nisi prius accipiatur potentia, dicendum quod non est simile pro eo quod potentia potest esse sine actu et gratia in potentia absque virtute opus liberi autem absque potentia esse non potest. Et si possit intelligi non tamen potest intelligi absque potentiis divina dona suscipere [illegible] donis decorari dicitur facies anime eo gratie decoris per quod [illegible]

acceptat. Ad uicesimum q. ob. de p'mo. dd q. et si po^te
p'mo no sint ydonee ad exercendu meritu g'e et uirtutis.
no tn ydonee s^t no solum p donu g'e. s3 et p'nitus
uirtutu decorari et p'fici. hoc mich' declaratu in q'rto c. a
g'e de affectu bapt'i q. hic imp'mitur.

Sexto et ultimo q'ritur utru g'a compet^r ad a'iam in modo
motoris. et q. sic u'r. p auctoritate aug. quam
mag'r adducit in l'ra q. g'a p'ueniens est q. p'uenit bo-
na uolu'tatem et u^r cu ipsa uolu'tas bona pedisseca est n p'uia
ig'r g'a u' uol'tatis se h't p modu excitantis. imperantis et reg
entis et o'ne tale se h't in modo motoris. g'a et c. Item
aug. g'a se h't ad l. ar. sic^t sessor ad equu. s3 sessor e
motor equi. g'o g'a e motor l. ar. Item hoc u'r p
de pen'. aug. sup^r se erige q. ipam moue. s3 g'a eleuat
penit. l. ar. ad opa meritoria q. s^t s^r ip'a. g'o e l. ar.
motor. Item pl' p't g'a q. l. ar. q. l. ar. potest s^r se ip'm
s3 l. ar. e instrum^tu se ip'm mouens sic^t d^t ansel. et uolu'tas
moue p't se ip'am. g'o multo fortius moue p't a g'a. Item
omne q. e p'mu inter p'fect' e p'mu mot^r in eo q. uniuer-
catur. s3 g'a est p'mu inter alias p'fect' et c. Contra uolu'tas eo
ipso e ip'a uol'a quo moue^r extra ip'm e ig'r g'a sit ad aliud
si g'a mou3 uol'te aufert ei l'tate s3 constans est q. g'a uol'tatis l'tate
no aufert g'o ip'a n mou3. Item omnis motor sufficiens est
hoc ad et l'ra c'pleta distans a mobili. g'a aut g'a no mou3 l. ar.
aut si mouet e s'c'a. si g'a g'a cata no p't ee in g'ra s'c'a s3
in g'ra actualis g'a et c. Item si g'a mou3 l. ar. aut mou3
ut a uiolente a uoluntarie. si uiol'. g'a opa meritoria
erunt illa. si uol'. si uo mou3 sp mou3 q'm est de se
g'a nunq'm quiesce. ip'o ad opi3 meritoriu. si uiolente g'a
nec saluat^r in eo meritum n l'tas ar. quoru utrumq3 p3
ee f'sm. si uol^ue s3 n mou3 uol'^ue n h'eat c'gtoem et uo^te
g'o g'a c'g'se et uult et ita e l'ba'dat ig'r p g'ra si mou3 l.
ar. n est ad catu p'l si e ad catum no mou3 l. ar.

Item si mou3 l. ar. aut sic motor mot' aut sic mo
tor no mot'. Si tu des q. sic motor mot' g'o e n fin
id moueat^r et moueat g'a s. se h'ebit a'ia et a'ia t'm p
q. moueat^r et moueat. g'o no est actus simp'. s3 sic mo
tor no mot'. s3 tal' motor n est q. catu g'o p'l g'a no est
q. catum p'l mou3 l. ar. Item id manens id in catis
sp est natum face id. g'o si g'a est q. interna et mouet
l. ar. e g'a no uariet^r sp ad id inclinabit l. ar. g'o nunq'
nunq' faci3 l'o p g'ra uitiu' op' meritoriu. Si ig'r l. ar.
modo excitat^r ad unu g'n' op'is modo ad a'ud uel q. aut
illa excitatio no a g'a sit. aut g'a no d^r ad catu narra
et uariat^r s'c'm l. ar. Resp. dd q. absq3 dubio sic auct^es
scrip^e dicunt notu est pone l. ar. a g'a mou3 et excitari.
ab ip'a in g'a opante p'ueniente et cooperante ad opa
meritoria eleuat^r. Ita q. u' op'is meritoriu g'a est sic p'n^r
motor et uolu'tas sic pedisseca. Qu'm aut ipa g'a e sic
actus a'ie ipam h'eat moue hoc h't difficultate. ad
h' aut difficul^tis explicatoem dupl'r est mod' dicendi. s^m
intell'r s. q. l. ar. d^r d'ie agi a mau' uni mod' dd'i
e q. g'a moue d^r l. ar. q'm ipa est disp'o ad quedam
sp'ualem motum. sic^t pond' in corp'ib3 disponit ad mot^u
sic a suo modo pond' in sp'itib3. g'a aut e q'dam sp'uale
pond'. datu a'ie p q. h't sursum tende. et q'm l. ar. e natu
se ip'm moue s. actus m'al' p't de se e e adiutu et in
fortium g'a excellenti mou3 se ip'm. Ita q. e l. ar.
sic mouens et motu. g'a disponit ip'm s'b r'o'e moue
tis. et p tanto d^r g'a moue l. ar. q3 l. ar. g'a ut fortu
mouet se ip'm p q. mod' amor d^r moue ho'em ad mag^a
opa facienda. Aliu' e mod' intell'di s. q'm l. ar. d^r a
g'a mou' g'ra. n. e sic q'dam influentia p'cedens a'ni'to

sup'na. q. sp h't c'iunctoem c' sua origine sic^t lum' e sole.
et q3 sp sue origi c'iungi^r. io no tm attribuit ei opato
r'o'e s'bi inq'uo. s3 e t'ro s'bi aq'. un' sic^t lum' no soli op'at^r
e actuc s3 e operatur in ip'm actuc r'o'e c'tinuatois c' suo
fonte. sic et g'a no solum op'at^r e l. ar. s3 i op'at^r in l. ar.
et l. ar. mou3. un' no est q^d d'ie g'ram l. ar. moue q^a
g'm e s'b'e s. instrum^tu ad mouend' l. ar. ut3 ho' in dor-
mell'di c'ueus est et c. n uni' sine alio sufficie na p'm^o
c'petit g'e cooperari s'm s'b'sequ^ti s. q^d app'tit g'a opanti
sine p'ueniente. g'a n. opans l. ar. p'uenit et mouet
q3 d3 illam infirm^{do} uol^te h'oi sanat et p'parat. g'a no co
opans s'm s'b'sequ'is l. ar. d3 moue. q3 uol^tas tali dono
g'e infortata mou3 se ip'm. hac n. potem h't uol^tas s.
mo^{di} se ip'am. q3 est po^a n' no alligata sic^t sup^a ostu'sum
est c' de l. ar. agebat^r. Concedende s^t ig'r r'o'es o'nes dd g'a
ad l. ar. c'pari h't in r'o'e motoris. Ad r'o'es aut ad
opp^m plana est r'n'sio exiam d'ici. Ad p'mu u'o q. p'o ob. de uo^te
se ip'am mou3 dd q. h' no obstat imo c'sonat ei q^d
d^r q. mouet^r p g'm s'c'o n. uol^tas mou3 se ip'am ad opa
n'alia. sic ad uita p g'ram mou3 se ip'm ad opa merito
ria. u'l s'c'm aliu' mod' intell^di d^r p g'm mou3 uol^te n' tn hoc
uol^te repugn^t q3 uol^tas uult sic moui ad o. un' s'c'o mo a
dd q. moue^t e a se ip'a. et io o'ne op' merito^u attribuit^r g'e
et l. ar. Ad u'o q. ob^t q. motor distat a mobili dd q.
d mobil' e in eo moto inquo moui est ut pati sic est
i motu c'or'li et de eo motore q. est tota ca sufficiens. et
tota ca motus. tal' aut motor no d^r ee g'a. p eo q. n mou3
n sic disp'o p'l sic instrum^tu sic^t p'us fuit explanatu. Ad
ulti^d q. q'r aut mou3 uiol' uel c. dd q. mou3 uol^ue n' d. aut^e
q. ipa g'a sit uol^ras s3 uo^te q. d3 g'm influens e uolens
et a uo g'a l. ar. g'fi^tu uult moue se ip'm. ad u' q. uto
sic motor mot' p'l no mot'. iam p3 r'n'sio. illa n. d'is mo
toris e q. de motore qui e h3 ad et illa et est motor suf-
ficiens. tal' aut motor n est g'a ut p'dcm est. Ad u'l q.
ob^t q. id manens id et c. dd q. i^d fallit in eo et io s.
q. d3 mou3 p g'm p eande g'ram impet^r p' excitare ad di
uersa opa. s. no q. l. ar. se ip'm mou3 g'ram ad diu'sa opa
e i ip'o cognit' et affectus diu'sitas s. q's ordinari h't ad diu'sa
opiugna. et io q'uis g'a no uariet^r i se mou3 tam ad diu'sa
r'o'e uariatoem in motore sic^t c'iuncto s'ic q. no p't moue
nunq' n. g'a elic^t op' meritoriu n' uo^tas sibi cooperat^r.

Post ista s^t dubitaciones c'tra l'ram. et p'o q. de hoc q. d^r. uol^tas
est a'i motus ad a'd ali'd uo. sic n. d^r ph'us peccat qui
diffinit id q. est infer' p id q. e in motu. s3 uol^tas e po^a. g'a
male diffinit^r e d^r uolu'tas e a'i mot'. Item uelle pl' e age q.
pati. g'o pl' moue q. moui. si ig'r motus sonat i passione
ui'r q. uol^tas no debeat d^r a'i mot'. Res. q. sic^t d^r ansel. uol^tas
d^r equiuoce ad uita^{tem} instrumentu et uo^te affectum et uo^te usum.
et aug^s no diffinit h' uo^te ut accip p p'o. s3 p ut accip^r
p usu. et s^r tn o'ial' q'r mag' diffinit uo^te p ut accip^r p
usu q. p p'o. io h'm' e q3 potentie manifestant^r p actus
et io c'gita uo^te usu. p'us c'gtat^r uol^tas p'o. Ad i^d q. ob^t
q. usus uol^tas no e passio. s3 actio et i no d3 d mot^u.
dd q. mot' n tantu accip^r passiue imo accip^r et actiue
et p'o. o'ns actoes a'ie q'damodo passiones s^t. Item q. de
hoc q. d^r. q. g'a uo^te p'ueniens et p'parans e fides e dilectio
ui'r. n. q. ista notificatio g'e no sit c'ueniens e. n. g'a et
u'tus diu'sas h'eant notificatoes n ui'r q. unu h'eat notifi^e
p altero. Item e g'a no solum ponat i a'ia fide et caritate
s3 et aliud ui'r sufficient^r d'ie mag'r e q. e fides e dilectio.
Ad i^d hoc dicendum q. i e diu'se diffinitoes et notifi^ne g'e
assignent^r diu'simode p'ues q^s sumit^r io et diffo' ea'um.
Resp. dd q. mag'r no intend' i illo u'bo notifi^e g'm

gratiam facientem quantum ad suam essentiam, scilicet infusam eam notificari. qui
per [illegible] et gratiam [illegible] c. II. [illegible] cognoscant per actus
et actus gratie duplex secundum duplicem potentiam, videlicet secundum intellectum
et affectum. ideo per illos habet gratia notificari. et quia in illos actus
non exit gratia nisi mediantibus habitibus virtutum, scilicet fidei et caritatis,
ideo notificans gratiam dicitur quod gratia [illegible] fides et dilectio
[illegible] per istos duos habitus habet anima in actus exire per quos in-
notescit nobis gratia. Solet vero queri de illa diffinitione [illegible]
dicitur quod gratia habet comparari ad suum principium, habet comparari ad suum subiectum,
habet comparari ad suum oppositum, comparari habet ad suum effectum, habet et
comparari ad suum premium. ad has diversas comparationes diverse
reperiuntur eius notificationes. Secundum comparationem ad suum principium est illa
[illegible] gratia est [illegible] donum [illegible] bone voluntatis est exitus. per com-
parationem autem ad suum principium [illegible] illa [illegible] gratia est [illegible] do-
num [illegible] bone voluntatis. per comparationem autem ad suum subiectum sic est illa
que datur [illegible] ut exhilaret faciem in oleo gratia est [illegible]
nitorem anime [illegible] amorem. per comparationem ad suum
oppositum sic est illa que datur in glosis super epistolas: gratia est iustificatio
et remissio peccatorum. per comparationem ad suum effectum sic est illa [illegible]:
gratia est sanitas mentis [illegible]. per comparationem autem ad suum pre-
mium sic est illa: gratia est [illegible] glorie. Secundum autem omnes comparationes is-
tas sic assignatur una diffinitio magistralis que talis est: gratia est for-
ma a deo gratis data [illegible] gratum faciens habentem et opus eius
bonum reddens. [illegible] autem a notificatione gratie que dicitur gratia
est manifestatio spiritus ad utilitatem que supra est exposita, que dicitur
I Cor. XII: unicuique datur manifestatio spiritus etc. sed ista est
notificatio gratie gratis date. Item queritur de hoc quod dicitur: fides qua iusti-
ficatur ex gratia data est. ex hoc enim videtur velle dicere augustinus
et magister quod mediante fide fit iustificatio. sed contrarium est, quia ab eodem
est anime iustificatio a quo est vivificatio. sed vivificatio est a gratia,
non a fide, quia fides non vivificat, immo mortua est. ergo non videtur
quod iustificatio sit a fide sed a gratia. Si tu dicas quod iustificatio attri-
buitur fidei [illegible] quod non attribuitur alii virtu-
ti sicut fidei. Item queritur quid est quod dicitur quod fides impetrat iustificationem:
aut intelligitur de informi aut de formata. non de informi, quia per
eam [illegible] impetramus fide formata. hoc non potest sa-
ne intelligi, necesse enim habet fide formata [illegible] sit iustificatus. Ad hoc
dicendum quod iustificatio duplex dici potest. uno modo iustificatio dicitur iustitie infusio,
alio modo iustificatio dicitur iustitie exercitatio. secundum autem quod iustificatio dicitur
iustitia exercitatio sic utitur magister, immo magister illum explanat
[illegible] iustitia exercetur [illegible] mediante fide operante per dilectionem,
et hoc dicitur impetrare iustificationem vel profectum iustitie [illegible] bo-
norum operum et meritorum multiplicatione, quod non contingit esse
sine fide et caritate. sine fide enim, sicut dicitur Hebr. XI, impossibile est pla-
cere deo; sine caritate impossibile est, sicut dicitur I Cor. XIII. Si autem di-
catur iustificatio iustitie infusio, sic adhuc habet veritatem, licet non
ita plane [illegible] est infusio iustitie in parvulo aut in adulto.
si in parvulo, sic dicitur esse iustificatus per fidem non propriam sed parentum
vel ecclesie, sicut dicit augustinus ad bonifacium. si autem sit iustificatio
in adulto, sic [illegible] concurrunt ad iustificationem [illegible] gratie infusio,
contritio [illegible] et peccati remissio, sicut dicit magister [illegible]
[illegible] ad virtutem fidei non inconveniens
dicitur adultus per fidem iustificari, nec [illegible] obstat quod iustificatur
per gratiam. illa enim omnia necessario requiruntur ad iustificationem
impii. et ideo augustinus [illegible] dicit iustificari per gratiam, alibi per fidem, alibi
per penitentiam, quia peccati remissio presupponit [illegible]
[illegible] ista vero melius explanantur in IIII. d. XVII.

Hic considerandum est in precedenti sic etc. Supra egit magister de
adiutorio gratie [illegible]. hic vero agit de ipso in comparatione.
Dividitur autem pars ista in duas. In prima comparat unam differentiam gratie
ad aliam sub uno habitu. In secunda vero comparat [illegible] ad aliam sub
uno usu. usus autem gratie est [illegible]. In prima comparat gratiam
prevenientem ad subsequentem [illegible]

[illegible] comparat gratiam ad virtutem et [illegible] efficaciam ibi
Sed [illegible] quomodo illa gratia preveniens vocatur etc. et illa
pars dividitur in duas. In prima premonet quasdam questiones et ponit
[illegible] quandam parabolam ad declarationem. In secunda vero incipit
dissolvere ibi hic intuendum est [illegible]
d. XXVII. quo nomine significatur [illegible]
[illegible] sicut apparet [illegible] pre-
missa. illa [illegible] pars in qua solvit habet duas partes. In prima
solvit ad [illegible] questionem [illegible] In secunda vero
declarat [illegible] teneatur [illegible] alii vero
dicunt virtutes esse bonos usus etc. [illegible] pars habet duas. In prima
magister declarat. In secunda epilogat [illegible] ex premissis [illegible]
[illegible] pars habet duas secundum declarationem duorum dubiorum. prima
[illegible] declarat illam questionem que [illegible] de comparatione gratie ad virtutem.
Secundo vero declarat illam questionem que [illegible] de operatione gratie [illegible]
ad [illegible] faciat ibi hic videndum est quod sicut virtus etc.
[illegible] quod ex gratia [illegible] etc. [illegible] autem
[illegible] manifeste sunt in littera.

Ad intelligentiam huius partis in qua agitur de gratia [illegible] duo
[illegible] comparari [illegible] de gratia in compa-
ratione ad aliud [illegible]. Secundo vero queritur de gratia in comparatione ad
[illegible]. Circa primum queruntur tria. Primo queritur de
una differentia gratie in comparatione ad aliam. Secundo vero queritur
de ipsa gratia in comparatione ad virtutem [illegible]. Tertio vero
queritur de ipsa gratia in comparatione ad gloriam.

Circa primum sic proceditur [illegible] gratia fa-
ciens [illegible] per essentiam [illegible]
sicut magister [illegible] augustinus dicit gratiam
prevenientem et subsequentem [illegible]
[illegible] non possit [illegible] simul [illegible]
sit unam et eandem gratiam esse prevenientem et subsequentem.
quod si tu dicas istam divisionem esse solum [illegible] gratie
ad actum et effectum, non quantum ad habitum. contra hoc est quod dicitur in glo-
sa super Exo. XXXII [illegible] in glo. non una gratia
sufficit [illegible] una enim [illegible] ut deum diligant et cognos-
cant, alia [illegible] ut se mundos custodiant. ergo divisio gratie in pre-
venientem et subsequentem non solum est per diversos actus vel usus,
sed in per diversos habitus. Item I Cor. XII: divisiones gratiarum
[illegible] distinguit apostolus [illegible] a spiritu
[illegible] distinguuntur. Si tu dicas quod [illegible]
de gratia gratis data, non de gratia gratum faciente. [illegible] hoc
quia plus videtur necessaria ad hoc quod habeat gratiam facientem
quam gratiam gratis datam. ergo si ad [illegible] gratis date
requiritur [illegible] multo fortius ad [illegible] gratie
facientis. Item hoc ipsum videtur [illegible] oppositorum di-
[illegible] quia [illegible] culpa eo ipso quod culpa
est [illegible] gratia faciens [illegible] quod gratia est [illegible]
[illegible] distinguuntur [illegible] gratie
facientis [illegible] diversificetur. Item [illegible]
per actus. sed ad gratiam [illegible] animam curare [illegible]
a mala [illegible] bona fortificare [illegible]
[illegible] actus [illegible] medicine [illegible] ad
[illegible] distinguuntur, quia alia est medicina [illegible] alia
curativa, alia restaurativa [illegible]. Item sic
[illegible] cognoscendorum. sic [illegible]
est [illegible] cognoscendorum [illegible] alia et alia [illegible] quod [illegible]
diversorum [illegible] sit alia et alia. hoc autem est gratia facientis
etc. Sed contra. dicitur gratia faciens est in preveniente et
subsequente. [illegible] ut dicit magister [illegible] facient
[illegible] habitum [illegible] alia [illegible] gratia
[illegible] eadem est [illegible] fugat tenebras
et illuminat [illegible] spiritualibus [illegible]
[illegible] culpam [illegible] et ad bonum disponit [illegible] preveniens

fa sbsequens g' nr' q una tm g' sit i aia. Ut
uni acceptati una est acceptatio. si g' gratum faciens
n est e' q' ipa acceptio. si no accep q' aia accep
tat ado. nr' q uno hoie una tm sit pone gra grat
facientem. Ut ymago recreationis. ymago ymagi
recreationis si ad ymagine creationis no solu respicit poten
plitatis. si etia ccnieiumitas adq' reducatur. ymagina
litas. g' i ymagie recreationis nece e pone aliq' hi
tum unu iquo uniat' oms iste uiuu. h aut no est
n g' gra faciens. g' r ce unus no omib; uirtutib; ul
r eqlit inest i omib; eqlr acceptat' hec aut n est
n una est no accep ipm hoiem f se i omib; actib;
suis. h aut no est n g' gratum faciens. g' r ce. Ad
q i una aia una tm est pone gra gratum facientem. R.
aut h sunt r excipe pri effectu qm g' e influen
ado procedens i ipam aiam f g' de tota aiam sibi as
similat. vn qz uni vel una est silitudo. i una aia u
na recipitur gra procedens ab affectu pri. excipe sbi
sil necce est gra gratum facientem ee una. p ea q g' cop
atur ad aiam sic pri dans ei uitam fo. r qm uni uiu
ti una est uita sm pri uiuificantis. hic e q i una aia
tm d3 ee g'. excipe no simus ra pri g' ulti g' i ter
medij no sunt g' n e ad h q faciat hoiem do ac
ceptu. e r ad hoc ut pipam uiciat no ad unu r ad
sumu bonu e i ad hec ut op' alr ar' egrediens sit
meritoriu apd dm. qm ig' de no acceptat hoiem f
g' si acceptat totu acceptat r opa eiusde nois f
unu statu st eqlr meritoria r merit ciui meritoru e u
na mr est q necce est pone in uno hoie gra ee unam.
exigitur hoc comparate ad pri effectuu r ad scdm r ad
fine imediatu r ad ultimu. vn vices quo hoc ondet
cede sr. Ad illud no p' ob' i gnu de dione ma
gri q' pone i una dd q una dlo g' e penes effes q' ht
ht in nob; quo un accipit r mal. atq' ubat aie
d bon. adq ordiat. vn no e q n g' equocet ut am
accipia ptitu. aliqu pectau uitus r i ypota dione
no accipit p'titu. h p effcu. phe i accip' i una
glo. uia d' q no una g' necca est sciis r e u non
un effes g' tm. r si tn obiciat q hic duuificant
p act r effectus. d' q d ht uitate i actib; ps d' un
ad aiam no ht ordiari sic aut no e i ypoito q3 act
g pueniens ordine ht ad actu g' sbseqns. Ad
id q ob' de auct apli. d' q sic i oppo' p dcm e hoc
intell' de g'uis g'ras dans ille. n. mltiplicant' pp hoc
q ordiant' ad opa exteriora. ita q f prima r imediata
ronem effes diuisis recipiunt g' aut gratu faciens
i g'n h n ht respice opa exteriora n medis uitutib;
uitutu r donoz aut si illa respic hoc no e n igt
osidant sb una roe. vnd; sb roe multi r io n tenz
r q conic obic q maior est pfco g' gratum faci. g'
g gras dare. r si uin sic intsinc no tn apt; qd
Ad id q ob' q culpa multiplicat' g' r g' gra
di pt q illa no defic q' p'mu qdem q3 id mltt
de mltip no f dione q est in ptes sbiectiuas. s
f diusas acceptiones siu sigficationes. e n. in bone
dicat' q' rodale no o3 q3 tot sunt rodana q' t n
rodana. fo i defic q uni bono nata st oppoi pla
mala q malu sit mltiplia r bonu una modo.
Ad id q ob' q act gre f q gra e diuificant
r c. d' q i si actus illi diuisi sunt cata diuisi q
i aielib; diuisis reb; attribuunt q3 alti mediante
e cauare. alti p sua instpalib; tn no sic diuisifi
cant. ut inducant diuisitate hic tn pp ipoz ac

tum r effectuu ordinem. vn r pp ipa hic pfcom cfq
ht ut possit multo melis i plures effes. sine sui mlti
plicatione q n eoz hec possit exdiuisas uir o iunctione
Ad illud q ob' de scia plana est. d' pitam dca
no. n. est silr qz scia dic hitu sitate di ad exiora
cognos. f spales r ppras conditiones r uirtuti. qz aliq u
scia cata cat dr exteris; ex qua q i ad ipm sciam mag
quinz distinguic. opposita aut hac pcatum r odione
reperiu hnt inga. sic hu pt exhis q pcca sunt r
no plicat si i una aia repit una.
Sedo q de coparatione gre ad uirtutes gratuita r e qd
uitu g' gratum faciet r uirtus gratuite differant p
sentia r q sic uir pmo p d. q magr d r inuu e in
iectibz pre q g' gratum faciens e fides e dilecte. si g'
fides r caritas uirtutes sunt ur r c. Ut q differes
st ecde. ipa sunt eade. si g' sic differunt ab ysido. g'
est dic ritu deum p q hoc no est extus si h diffe
quenter uirtutes gratuite g' r c. Ut eade est pecn' gra
operans r coopans. si g' coopans mli. ar i ne e a' q' uit
gratuita e ipi sit no coopari. g' ide e uirtus r g'. Ut
quoz effes r act gpetun r immediat est idem ip
st ead. si g' actus ur' sbi est aiam uiuificare ur' di
e accepta fac' reddere ur' opus e ipm op' meritoriu fa
ce. oia h uirtutu opetunt. ua. dr. ro. i. iust' ex fide
uiuit r hec. qu. siu fide impoile e placere do. r u coz
xiu. si ca no hco n in pfecti. g' si pma effes gre
uirtuti attribuit. g' r uir sunt un r ide hnt. Ut
si hnt sunt diuisi un n denoiat altm si g' utrque
denoiat. d' n uirtus gratuita. g' uirtus r g' no differt
i ee. Ut circuscripto omi alio hitu sigs heat fide
r ca. hic vn do placeat r uiui i ei suat si g' d q
fac do placere est gra gratum faciens. g' omi hitu circu
scripto intellecto q qs heat fide r ca hic gra gratu fac.
g' g' gratum faciens no sit ad pecn' differens a uirtute.
Sz g' ansel de cocor pdestinatois r li ar. u ueru
ne nul hiu n di g' pueniente. si in cariuis differ
effes a ca pecn' g' uirtus gratuita ceualr diffr a gra.
Ut q sic se hnt q unu est mediu opandi ur al
ius illa differunt pecniam. q3 n car agit se ipo. si g' i
op' bonu r i actum debitu mouet mediante uirtute. g'
g' r uir gratuita differunt p ecn'. Ut q sic se hnt
q unu illoz ht actu cotinuu r reliquu ht actu int
pollatu illa differunt p ecn' si g' r uir sic ht q' gra
est i actu cotinuo. cotinue n. uiuificat r aiam do redd
acceptam. uirtus no no est cotinuo i suo actu g' r c.
Ut q sic se hnt q hnt diuisas differes diuide
tes illa differunt pecn'. si g' dicitur ppueniente r
sbseqnte. uirtus no pcaudinale r theo. g' r c. Ut que
q sic se hnt q unu remanz reliq recedente illa st
pecn' diuisa. si uirtus alio m r c. Ut q sic se hnt
q unu remanz indiuisum reliquu no diui r mltipli
cat' illa ecnlr differunt. si g' in una aia e una sicou
su est supr uirtutes no mltc sic ondet. i r apl' d' i
coz xiii. sic aut manedit fides spes ca. t a h r c.
nece est ig' gra uirtutes gratuitas differre pecnia.
Re ad pdicoz intellm no e q ee hec diuisi diui
sunode senserunt. qda n dixe uoluerit q g' n a' e q uir
intelligerit. n q g' no est a' q qda recte pot aie u
el adq st hac aut rectifica q3 sup n e no pt fa
ce n de r quomo tale rectitudine faca i aia dat u
tutes ipis potitus ut i loalr fide sup pac r wale
cpe. io dixit gra cata n a' ee q' in se gratuita differe
aut sola roe ddu q3 g' d3 inqutu de p illa rectitudine

vt3 3oa gtud fc tri t 3 gratuita drart

aiam acceptat et replebat ut non in quantum aia sit vivificata habet exire in opera ardua et laudabilia. alii non dixerunt quod gratia et virtus gratum faciens essentialiter differunt sicut principium et principiatum. et sic illa et virtus. sic .n. potentie anime non est ipsa anime essentia. sed potentie emanant et procedunt ab illa sic virtutes que perficiunt potentias non ipsa gratia que perficit animam illam sed potencie ad egredientes ab ipsa ut sicut anima est quoddam totum potentiale sic et gratia sit quoddam totum potentiale et .n. una forma secundum quod respicit ipsam animam illam est origo plurium magis tamen habent multiplices potentias. unde dicunt multas virtutes non solum in differre et quantum sunt virtutes sed et gratiam gratum ut sit alia gratia specialis ad fidem dicitur gratum alia ad spem alia ad caritatem gratia nuncupatur. quelibet autem harum opinionum et si probabilitate habeat non tamen si intellectus aspiciat videbit quod in utrumque et virtutis et unitate declinare non potest quod dicitur quod gratia et quod est quod virtutes habere necesse sit. dicunt autem quod omnes virtutes sunt una virtus aut quod in uno habere sunt multe gratie gratum facientes. quorum utrumque est improbabile et unum est improbatum supra et alterum est satis improbabile videlicet quod omnes virtutes sunt una virtus et improbabitur suo loco necesse et habet dicere autem quod gratia gratum faciens non totaliter tollit per culpam aut quod per peccatum venialis remanent de virtute aliquid et per priorem est contra sententiam doctorum suorum. sed non est contra sententie experientiam. ideo modo iste dicunt non modicam habet calumpniam. alii et unitate declinare. unde prima ideo que ponit quod gratia per exercitat in illa et postmodum influat in potentias. hec .n. improbatum est supra. secunda non ideo que ponit unius et eodem nomine esse diversas generales gratum facientes. et hoc ipsum supra improbatum est unus .n. est decorum quod dat facies anime ex quo non solum ipsa acceptat. una est habitus et oppositi illo tercius modus dicendi est quod quemadmodum est dicere lumen et colorem illuminatum dico aiam et aiam formam sed una sit ordinata ad aliam et quedam in alia compleat existentibus persen. sed intellectus est de gratia et virtute gratuita quedam .n. colorum quantitatis est corporis clari quam a persen luminis influxi venustatur et complet ut possit movere visum. sicut ut quod est habilitatio potentie absque gratia gratum faciente informis est. sic coloris sine lumine. sed ea adveniente ex quo tota anima interius et suis potentiis decoratur formari et vivificari dicitur virtutes virtutum. et fieri deo accepti. et quemadmodum ex lumine infusio et colore non sit unum per essentiam sed per ordinem. et vero lumen et quod illuminat aera coniunctum corpori diafano et quod colore reddit luminosum non est aliud et aliud per essentiam sed sola comparatione differens et sic est. et sicut unum diversos per calores ad actum reducit suum multiplicitate sicut influentia gratie et habitus virtutis infunditur esse. sed quod gratia virtutes est una virtutis que forte dicitur non facit unum per essentiam sed ideo forte quod adiutus suum ordinat illius gratia ad aiam dicitur esse deo grata et ad quamlibet aliquid ut dicitur est gratuita non differt in sola comparatione sicut primum expositum est. et nunc sic una est gratia a qua omnes virtutes anime dicuntur esse gratuite. concedendum est igitur sicut rationes probant quod non est gratia gratum facientibus et virtutum virtutis habet diversitatem. ad illud quod primo obicitur de magistro qui dicit quod gratia est fides et dilectio dicendum quod illa predicatio non est per essentiam sed per quandam concomitantiam. et sic gratiam et alias nominat possit et reducit ad predicationem per causam. ad .2. quod obicitur quod diffinitio gratie convenit virtuti. dicendum quod illa notificatio vel non est propria vel si est propria non convenit virtuti quod dicitur de gratia. gratia .n. sicut donum primum et excellentissimum inter dona creata et sic donum quod complectitur totam bonitatem donantis sic et intellecta hac notificatione non competit virtuti. ad illud quod obicitur quod gratia cooperans est virtus. dicendum quod illa actus non attingit quod sic

sed est quod est ordinativa virtutis et sic dicitur .n. ac. cooperari. et ex hoc sequitur quod idem sit quod virtus sicut si vision augmentaretur esse convenientius. sicut si augmentaret color movere visum et ipse movet visum quod color non differt a lumine. et per hoc patet responsio. per ad sequentem quod vivificare et acceptum reddere opus meritorium facere. aut complet per virtutem non ex gratia videlicet quod ab influentia gratie totaliter quod ordinatur. ad .3. quod obicitur quod si habitus sic diversi unius non denominat alterius dicendum quod est denominatio per concessionem quandam in quantum aliqui duo sic se habent quod unum habet ordinare alterum et quod dicitur non talis de liberalitate et iusticia procedens et per hunc modum virtus dicitur gratuita esse. ad .4. quod obicitur quod quod contemptio causam tamen et cetera. dicendum quod a causa non potest convertibiliter quod causalis supponat virtute forma sicut si aut vocaret caritatem habitum amoris quo natus est homo diligere deum propter se et super omnia sicut et qui intellectus non possit absque gratia reperiri. potest tamen intelligi sicut in adam et in primis angelis ante lapsum fuit ut supra .d. .iii. patuit et sic patet quod gratia est ad quod virtus patet in quod est ad quod posterior verificatio naturalis in homine que ad statum innocentie erat potuit dici autem quod esset gratum faciens infusio. et hoc melius videtur .v. cum agetur de vita gratie et statu innocentie.

Tercio queritur de gratia in comparatione ad gloriam. et est quod utrum differunt per essentiam. et quod sic videtur. gratia gratum faciens et si non sit fides tamen numquam est sine fide quod sine fide impossibile est placere deo. gloria autem nullo modo compatitur secum fidem. ergo necesse est gratiam et gloriam per essentiam differre. item gratia gratum faciens habet ad gloriam sicut via ad terminum et sicut id quod est ad finem sic ergo terminus necessario distinguitur a via et finis ab eo quod est ad finem distinctione essentiali pari ratione videtur quod gratia et gloria. item sicut se habet culpa ad supplicium sic se habet gratia ad premium. sed culpa et pena essentia differunt essentialiter ergo pari ratione gratia et gloria. item corruptibile et incorruptibile differunt per essentiam. sed gratia est corruptibilis et amissibilis sicut supra ostensum fuit. gloria non omnino est incorruptibilis. ergo et cetera. item quod est cognoscibile ab habente differt per essentiam ab eo quod non est cognoscibile. sed gloria ab eo qui habet eam cognoscitur nullus enim est gloriosus qui nesciat se esse gloriosum. gratia ergo non differt per essentiam a gloria.

Sed contra. sicut se habet caritas vie ad caritatem patrie sic se habet gratia ad gloriam. sed caritas vie non differt per essentiam in caritate patrie sicut .d. .v. corinthiorum .xiii. caritas numquam excidit ergo pari ratione gratia a gloria. item angeli ab instanti sue creationis habuerunt gloriam et habuerunt gratiam. sed gratia illa quam habuerunt fuit ad cognoscendum et amandum deum statim .n. cum concepti fuerunt cognoverunt et amaverunt creatorem et delectabantur in comprehensione. ergo tunc ipso gratia non differebat a gloria. item premium et meritum non variantur secundum essentiam. sed gratia dicitur assimilatio anime ad deum secundum statum imperfectionis gloria vero secundum statum perfectionis. ergo et cetera. item aut gloria acceptum reddit deo aut non. si non tamen placet deo gloria quantum ad gratiam. ergo non secundum statum patrie quantum tamen melius quod est in eo quod est. sed si sic ergo esset ipse sit prius actus gratie necesse est gloriam esse gratiam. item quando dicit de gratia transit ad gloriam. aut perdit gratiam aut non. si perdat gratiam ergo in quod desinat esse gratus deo et quod gloria et gratia habeant ad invicem repugnantiam. quorum utrumque falsum est. si non perdit est quod sic vita anime sicut consuetum est supra et una aia tamen sit vita aut gloria non erit vita aut gratia et gloria erunt idem per essentiam. sed constat quod gloria est vita. ergo et cetera. ad hoc est igitur quod sic se habeant gratia ad gloriam. sicut .n. idem quod transit ab una ad aliam et que sortiuntur diversa nomina si non diversa sunt ut quod gloria appellatur gratia est consummata et ista divisio est divina gratia omnium statuum que sine statum vie sive statum patrie utrumque .n. deo acceptat. Responsio. dicendum quod tamen gratia gratum faciens

quoniam gloria nominat divinam influentiam propter quam anima habet deum et deus habitat in anima. Hoc autem donum contingit dupliciter: vel perfecte et sic habetur ut in via donum decorans vel complens et sic habetur deum in via tendentis premium, scilicet quod competit statui patrie. Sed secundum tendentia competit statum vie et ideo premium est glorie, sed est gratia. Et quia premium est glorie, sed est gratia et quia premium est premiis sed est meritum, ideo quod attribuitur actus merendi, glorie non actus regnandi. Quoniam igitur idem potest esse per essentiam magis perfectum et minus perfectum, hinc est quod gratia et gloria sunt quod distinguuntur secundum modum huiusmodi doni differunt solum secundum statum. Et quoniam nos habere donum non aliud quam deum habitare in nobis, ideo gratia et gloria non solummodo distinguuntur secundum modum huiusmodi doni sed etiam secundum diversum habitandi deum in nobis. Et tamen dico deum habitare in homine duo ex hoc dico, scilicet divinam dignationem qua hominem acceptat et sibi confederat et per consequens huiusmodi exaltationem ex qua ipse ea quae dei sunt excellenter percipiat. Et ideo illa influentia propter quam deus in nobis habitat dicitur esse gratia secundum primam comparationem videlicet in quantum deus homini condescendit, et dicitur esse gloria quoniam ad statum exaltationis comparatio sed hic videlicet quod homo per illam inhabitationem sublimatur et ad magna conscendit. Secundum istam considerationem et secundum illum modum gratia et gloria non differunt nisi sola comparatione. Unde in una eadem nominatur gloria et nominatur gratia, vero unde gratia est dei in ita tenenda. Et sic patet responsio ad quaestionem propositam. Concedendum est enim quod gratia gratum faciens et gloria non differunt per essentiam, sed si differunt aliquo modo hoc est secundum comparationem ad alia talia. Et sic simul sunt in eodem sicut in beatis et in Christo qui dicitur habere et gratiam et gloriam, vel secundum statum aliud et aliud sunt quod successive eidem insunt, quia primo inest gratia in statu vie et postmodum gloria in statu patrie; primo enim gratia inchoatur et postmodum consummatur. Ad illud ergo quod primo obicitur quod gratia sit [illegible] fide, dicendum quod hoc est ratione status fidei. Unde dicitur enigmatica visio sicut [illegible] status [illegible] secundum statum [illegible] non autem potest stare secundum statum plenitudinis quod excludit omne quod est ex parte. Unde ex illa ratione non potest concludi quod gratia et gloria differant per essentiam [illegible], sed solum secundum statum. Ad illud quod obicitur quod gratia se habet ad gloriam sicut via ad terminum, dicendum quod hoc dicitur non ratione essentiae sed additionis eius quod gloria superaddit gratiae, sicut perfectum addit imperfecto et ipsum perducit ad complementum, et quantum ad statum unde concedendum est quod diversitas potest inveniri inter gratiam et gloriam.

Ad illud quod obicitur quod sicut se habet culpa ad supplicium et cetera, dicendum quod non est simile, quod culpa primo inest ex parte animae, supplicium autem ex parte corporis. Gratia autem et gloria insunt animae ab eodem et secundum idem et ad id videlicet in operatione ad deum. Possibile tamen dicere quod aliqua culpa pena est sicut inordinatio [illegible] et in aliqua pena differt a culpa. Sic etiam et gloria illa in qua consistit premium substantiale eadem est et gratia, sed gloria autem consistit in stola corporis ab ea diversa. Ad illud quod obicitur quod corruptibile et incorruptibile variant essentiam, dicendum quod illud non habet locum nisi ubi corruptibilitas venit ex parte principiorum componentium. Hec autem non est in proposito, quia incorruptibilitas glorie venit [illegible] corruptionis quod de decore huius videlicet alii attribuitur. Ad illud quod obicitur de cognoscente, dicendum quod illud non concludit differentiam secundum essentiam sed solum differentiam secundum statum, propter [illegible] videatur prius videri non poterat. Sed qui autem non cognoscit affectionem quam non est intensa, sed quam postmodum extenditur, tunc de facili deprehendit et cognoscitur. Item color in tenebris non est visibilis et in luce est visibilis, et tamen color non differt essentialiter. Sic et diversitas modi cognoscendi [illegible] gratiae et gloriae [illegible] essentialiter diver

sitatem et sic patet responsio ad omnia quaesita.

Consequenter quaeritur de gratia in comparatione ad meritum ex causa. Et circa hoc quaeruntur tria.

Primo quaeritur utrum per gratiam contingat mereri ipsum gratiae donum.

Secundo quaeritur utrum contingat mereri gratiae augmentum.

Tertio quaeritur utrum per gratiam contingat mereri ipsius gratiae complementum, videlicet gloriae premium.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum per gratiam contingat mereri ipsum gratiae donum in habitu. Et quod sic videtur per simile in corporalibus: homo enim miles strenue militando meretur equum a domino suo sibi gratis datum propter usum ipsius equi; ergo a simili ex efficacia usus rei spiritualis merendo in spiritualibus sicut rei corporalis merendo rem corporalem, videtur quod per gratiae donum usum mereatur quod donum quod acceptum.

Item quod prius magis potest [illegible] sed per usum gratiae contingit mereri gratiam [illegible], quod multo fortius contingit mereri gratiam iam habitam. Quod autem aliquis magis quod est efficax ad merendum sibi quam alii, sed videmus multi in quibus est gratia orando merentur alius primam gratiam sicut dicit Augustinus de predestinatione sanctorum, quod multo fortius videtur bene utendo dono gratiae efficitur dignus habitu gratiae quam accepit. Quod autem unusquisque magis sit efficax ad merendum sibi quam alii probatur per illud quod dicitur [illegible] videntes [illegible] fide [illegible] in gloria [illegible] utrumque fides propria sit tamen prosunt aliena, quod dicitur multo plus. Item gratum placet deo per oratio [illegible] placet ei gratia actio [illegible]. Item [illegible] quod petit si [illegible] pie et perseveranter et ad salutem, ergo pari ratione qui [illegible] pie et perseveranter ex caritate digniter efficitur eo quod iam accepit. Item sicut se habet caritas ad amandum sic se habet ad merendum, sed per caritatem non solummodo contingit amare [illegible] sed ipsam caritatem sicut vult Augustinus et [illegible] habitum, ergo pari ratione per gratiam contingit mereri ipsam gratiae donum. Item [illegible] est perfectio in actibus et habitibus animae quam agens [illegible] se ipsum [illegible] quod perfectio [illegible] se [illegible] ergo non [illegible] esse perfectum meritum nisi quis mereatur [illegible] per quod meretur. Sed contra meritum et premium relative dicuntur sicut pater dicitur relative ad filium, ergo sicut idem non potest esse pater sui ipsius, sic [illegible] et idem non potest esse meritum sui ipsius, ergo per gratiam non contingit mereri ipsius gratiae donum habitum. Item meritum et premium habent ordinem sicut [illegible] et [illegible] dispositio [illegible] ad quod disponit, ergo [illegible] est quod meritum precedat premium vel tempore vel natura; ergo impossibile est per gratiam mereri ipsam gratiae donum.

Item gratuitum et debitum opponuntur, sed ad magis [illegible] tanto magis habet rationem debiti, si usus gratiae non aufert ipsi quod esse donum gratuitum, immo potius addit, videtur quod ipsum usum [illegible] nullo modo contingat mereri quod donum. Item [illegible] plac[et] deo [illegible] meritorium, sed usus gratiae non placet deo [illegible] meritorium nisi per [illegible] gratiam, ergo prius non meretur usus gratiae [illegible] gratia [illegible] sed donum gratiae eo ipso quod habet non meretur se, ergo pari ratione nec usus gratiae contingit mereri iam habitum [illegible] gratiae donum.

Respondeo dicendum quod per usum gratiae gratum faciens non contingit mereri habitum gratiae [illegible] ad meritum [illegible] non, pro eo quod usus gratiae ad ipsum habitum non comparatur sicut meritum ad premium [illegible] non ordinatur ad ipsum habitum prerequirendum, sed ad [illegible] non habet ordinari. Ad [illegible] sicut ad suum fundamentum et originem meriti a quo [illegible] condigne ordinatur ad premium tamquam [illegible] et dispositio premiabilis; nullo modo [illegible] ad meritum condigni per usum gratiae contingit mereri ipsum donum gratiae quod est ipsius [illegible] quia ipsum gratiae quod est de [illegible] ratione premiari[illegible] sicut habet rationem gratuiti ut nullomodo comparatur rationem

utrum per gratiam contingat mereri ipsum gratiae donum [illegible]

debita . si . n . esset eximitas . iã nõ eet g . tñ . ut qz
si usus gr ipm gram mereret quãto mag ip bm mo
e tamẽ mini p ipa teneretur ee do gratus q . si hoc
repugnt pfectõi nãta planũ ẽ q . gram nõ ꝯting me
ri . n nũq ꝯdigni qz tc tolleret pfcõ gr 1 pfcõ me
riti . uł nũq ꝯdig qz nõ saluat ut ordo q inẽ nã
tã 1 pmiũ dz attẽdi . ũn uoca q hoc audiunt
ꝯcedẽ ce . ¶ Ad 1m nõ q . p ob ĩ ꝯtrariũ desidẽ nãta
ĩcõtibz . dd q . nõ ẽ sile qz ea gm ẽ de sui rõe nõ
dr rõm gratuiti . sõ saluã sua rõe pt qr eam iã
hitã mereri . pmiũ aũt gre donũ ea ipõ q . tale
est dr qr simplr gratuitũ . iõ qqd nõ faciat mgr
iã meretur nõ saluum qz iũs sic iã hitũ . sz qz gra
ituĩ . ũn si aug dixit q . ꝯting mereri glam iã
hitã . sic in anglis nõ ẽdo tñ angls ree intelliter
sensisse q . ꝯtingat mereri gram iam hitam . ¶ Ad
2m q . ob . q . si ad põit ĩ nar pt minimũ . dd
q . 1m nõ ht uĩtatẽ nisi qñ ad ordiat ad mar
aut ad minus ordinatõe ꝯsili . sic aũt nõ est ip
põito . na uł gr ordinat ad mereñd glam . nõ ad
mereñd gram p eo q . ipm psuppõit tangr fundãm
¶ Ad 3m q . ob . q . al meretur alij pma gram . dd q .
nõ est sile . p qz gr mĩtim uñto pcessio gram ĩ
fundenda uirga pctõri . usus ã gr ĩ eod nõ seq ht
ipm donũ gratuitũ . p . ẽ qr mer alij gram doñ gr
nõ pd ex hoc rõm gratuiti . qñ iõ gratia attẽdr
ĩ hẽtu gr ĩ ꝯparatõe ad eũ cui dar q tangr aũt
int uisiul oz p pctõre q . pctõri dee ht gratũ
facienſ . nõ pt ee sm gratia pbali ꝯdme inse .
1 iõ nõ se q . si un ali pt mereri gram hnda q .
ipe possit sibi mereri gram hitã . q . aũt dr q . px
uidlig ipncq; fides pa qr fides aliena . h intellr
ẽ mãt pe gr . ¶ Ad 4m q . ob . q . grr actõ ĩ ẽ effi
cax p hito sic orõ p hndo . dd q . 1 si grr actõ ũ
sit do accept p pito sic orõ p futo ex h tñ nõ
se q . grr actõ sit ordinata ad mereñd iã hitũ p eo
q . ipr gr actõ 1 laus pbificiis acceptas pr rõne
rõm pmij qm rõm mãti . sz si rõne rõm mãti oz
diar ex diua libalitẽ uocal ad donũ pmend gr ad p
mereñd iam hitam . ¶ Ad 1m q . ob . de ꝯparatõe cari
ad amorẽ 1 q . admittit . dd q . nõ ẽ sile tñtũ
n . de sua rõe mptat ordinẽ relationis . amor nõ ĩ
ptat actũ poc nõ alligare m . 1 qz id nõ ht ad se
reflm . 1 ordinare sz actõ poc nõ alligare uł ht
sup reflecti . hĩt ẽ qd amorẽ ꝯtingit amauisse
meritum nõ ꝯtingit mereri . 1 p hoc pz rñsõ ad id
q . ultiõ obiciebat 1d . n . uitatẽ in eis actibz nõ
ht qui quidẽ importat relõm 1 ordinẽ . 1 simlr
ẽ h q . aliqr ĩ pfectõm . actus aut mereñda ũ act
glori ĩ pfcõm aliqr dr . 1 ordinẽ 1 relatõm sic
plus ꝯsimi est . 1 uõ iõ nõ uz .

Secdo q . uerũ p gram ꝯtingat mereri gre
augmentũ . 1 q . sic uir p pau ad bonefa
ciũ . q . meretur aug ut aucta mereat 1 pficia .
¶ Item hoc uir rõe . omis hñs gram ht un possi
pficẽ in infinito . sz pficit in infinito n ẽ n p augmentũ
gre . q . gr sui ipsius augmentũ meret pt . ¶ Item pccantis
imo gne pctã meretur succedẽ in aug grũ pctã u
efficiatur peior . sic pccant pctõ sobie meretur ĩa
do in pctm inuire . q . pi rõe q . bn ua gr p bo
noz opm exercitiũ . meretur mereri ut fiat sibi gre
augmentũ . ¶ Item laudabilior ẽ qui se extendit
ad op pfectõis cũ minori adiutorio qr q se ex
tendit cũ maiori . qr si hñs minorẽ gram se eleuat
ad opa ex pfcõis ẽ eo qui ht maiorẽ uir qd
eundem ł ampl apd dm meret uẽt . q . si uiuli
sic retributõ n . & aut gr uir q . tal meretur augmentũ
ũ gr . ¶ Item qui petit pie pseuerant p se 1 ad
salute meret exaudiri . sz qui petit gre augmentũ ꝯti
nuẽ hoc modo petit . q . uir gr augmentũ mereri .
¶ Sz ꝯ uidetur nõ ẽ ut ex q . oñ ẽ ĩ possibile . s . gram
ẽ sic for simplex augi impossibile ẽ . gr possibile est
mereri gre augmentũ . ¶ Item nãtã ẽ est ũ cuius ad
est ĩ nobz sz q . est ab alio . sz huius gram pũtatẽ
cuius q . ht pt ĩ bonũ pficẽ nõ solũ n . ht un pos
sit staue sic dr aug . sz ẽ ũn possit pficere . si gr p
ficit gre ꝯsistet ĩ ea aug sic pficit g . ẽ ĩ eius pa
te ũ uir q . 1 augmentũ gr nõ uir ad hoc ꝯtere ꝯti
nuu . ¶ Item uł augeret n p rẽm eiusdẽ gris
1 n . sz g q . p datur . qm ẽ de se n sui ẽ ĩ gra
ta q . nõ cadit sb mto sic sup ꝯsumtẽ . 1 au
dr de car . iij . q . mtis reddit nõ est g . si igr
nõ ꝯtingit mereri ipm gre donũ nõ ꝯtingit m
ex ipis gre augmentũ . ¶ Item dr remunerat op &
qnt radicis . q . meretur tñ quis p op gratuitũ
qntã ẽ ma q . aqua exit op . sig gr augmentata ex
cedit illã uir q . minor q . p suũ op nõ possit
mereri suũ ipis augmentũ . ¶ Item si al meretur
augmentũ tuc si dr nõ augeret ei gram ee sz ĩ iust
1 ẽ augz op 1d ẽ remunerati . gr uir q . opus
1d n ee sz dignũ remunerator gr . si gr hoc ẽ stũ
1 ĩ possibile ut p augmentũ gr aufert efficatia mereñdi gram
ĩ possibile ẽ ponẽ q . augmentũ gr mereri ꝯtingat . ¶ Rñso
dd q . sic dr au absq; dubio teneñd ẽ q . g . meret
augi qr aũ sit mod augendi 1 mod mereñdi
difficile ẽ assignare ẽ . n . multi sic modi augendi
qr eoz ꝯpetat gre n ẽ facile discñe . ꝯtingit
n . ad augi p ĩmixtiõem tñ ꝯrio sic dr q . albũ
ẽ q . ẽ nigro ĩ pximi ꝯtang nõ augi ad p hoc
q . minori succedit mar sic dies augi dm ꝯting
ĩ ad augi p hoc q . minori p ꝯgregatõm mul
toz sic lum augetur ĩ aere p multitudinẽ ca
delar ex qntia ꝯsili sic aggregatõ humi ꝯtingit ĩ
ad augi p additõm sic auget coz p aliamentũ
contingit ẽ ad augi p magistatõm rei ipa
¶ Sic augmentata fuit costa ẽ de ea facta fuit
eua . 1 sic aug fuit . u . panes ẽ de eis . u .
milia hom pasti sunt . contingit ẽ . ui . m
ad augi p accessum ad sũm sicut sic ad dr
magis pulcr 1 mag lucidũ q . mag accedit ad
pfcõm pulcritudinis ĩ lucis . omibz huius . ui . modis
dixerunt aliq gram augi . sz p tres modi ĩ pbari
possunt de facili . 1 ĩ p . ij . n . impbata sr aliq m .
d . xuij . ẽ agit da ca augi . eod . n . in ta ca
qr hic augi tres aut modi sequentes satis hen
tur sunt . uł ĩ pbari de facili possunt primi modi
famosior ẽ . p eo q . mag ꝯsonz sctoz aucẽ . q . m
dent dre in augto gre infundi nouã gram
ẽ locut de diuisa sacratoz efficatia . ¶ Sz ĩr sunt
ũ mod ualeat sustinui ĩ p . ij . d . xuij . dem sunt
ultim aut mod nõ ẽ min intellr qr al pdcoz
ĩmo ꝯ huic dcm mod obuies q . sunt cõ q . augmentũ
facit dotari posse . quis . n . augmentũ p accessũ
uideat ĩ pugro simplicibz in ẽ ĩ spiritualibz qn
to ad ẽ simplici tanto sic ũtute mai augmentũ p
p accessiũ ad sũm ualde uir eis ꝯsoni . Quęp

maxime

utrum p gram ꝯtingat mereri gre augmentũ

[illegible]

Tertio queritur utrum [illegible]

[illegible]

ducat ad dm op' i' e merito merito cdig'. Si
a' cpent' op' meritorum ad eu' pquo fit h' pt ee dic
p' l' ad largitate dispensantis. uel ad ueritatem pollicentis.
Si cpetur ad largitate dispensantis sic e meritorum
merito cdig' na' pstiie libalitas immensitate dedit ipm p
modico obsequio retribuere magnu' pmiu'. Si uo cpet
ad ueritate pollicentis. exq' pmisit' i qdam se uolu
tarie obligauit q' certo ope tali redderet pmiu'. sic
op' id e meritori' merito cdig'. Si a' tertio m' cpetur op'
meritoriu' ad statu' hoc pt ee dupl'r. ul' q'm ad tpis op
tu'e aut q'm ad opis difficultate. Si q'm ad opis tpis op
tu'e q2 ne est tp' seiandi sic d' ap'. i qui fecit opa
meritoria semp piet i uita bona cdu' e ut exhac
uita magnu' fouetu' suscipiat. i io recte dm' ei q'
i psentia diuitat modico pmitat redde centuplu'. Si
a' csidet opis arduitas q2 op' tale sic est i uo
facia' ut sic su' mires. i ho eleuet i facia ipm su'
se i pono ipo zonat bonu' etnu'. hic e q' tale gn
opis etna remunatoe est dignu'. i sic p ipm merito
ri cting' merito cdig'. p2 ig' q' op' meritoriu' csida
tu' i cparatoe ad ipso libtate i dispensatoris libalitate
i tpis optu'e e meritoriu' merito cdg'. cparatu' uo ad
q' digte ad pollicentis ueritate ad su' tpis difficul
i merito merito cdig'. Et p2 solu' posuit rones
i auctes ad utrumq' pte i ducte, pro q' e dubias uias
pcedt. na' rones q' cphant q' pgm ctingi meri
gnu' pmiu' etnu' merito cdig' pcedt. e alia ne
tac' csidatoni. Illa ta' uo q' fit do sine cpatoe
culpe ad pena' i g' ad glam u' cog'. tu' q2 gla mul
topl' excellit i bono q' pena i malo at' q2 fa
cil' e descendere q' ascendere. rones uo ad opositu' p
cedt aliu' in a' modu' pt op' hr cpari ad uo
iuuam sic tam no est de se sufficiens ad merend'
na' o's iustitie nre sic pan' menstruate. pt i hr
cpari ad libalitate dina' q' nulli pt obligari. sz
qcqd fac' ex mera libalitate fac. i hoc m' u'm cclu
dunt q' no sit d' meritu' cdig'. alie .n. rodes ille u'
cogent. na' q' di' q' passiones h' tpis no st cdigne
i c', hoc u'm est m'gm st cpassiones. st tu' cdigne
i q'm sunt excre q' actibus i passionibus dat effi
catia' i ualore. Ad id q' ob' q' dz u' pdue nos
ad glam nobis meritis expo' e q' hoc intellr e q'
merita mere cpant ad nostri natura no e q' hnt
ortu' a gra. Ad ud q' ob' q' tot q' ho fac dz
do. dd q' e sic op' id sit debitu' m'g'm est creature
e tu' gratuitu' i q'm fit ex g' i ca'te. i io sic ro de
biti no tollit rom gratuiti e i re tollit rom me
iti. Et si ipse obiciat q' ut op' gratuitu' si debi
tu' pot obligare dm dd q' i si u' possit de
nobis obligari i ro' dati i accepti. sic o'n'dr
ro ulta obligari tu' di' gam' ex sua mia re
m'g'ete q' uoluit pmitte se ipm diligentib2 se. p'
meritu' cdig' no uo e pote obligam i retribuendo
s2 pote sufficientie ordiatoni ex q' remunerat
ad ipam remunatam medio aliq' lauda' op
atoe q' au' sufficiet' ordinatoni pote i uiato
re adoptiua glam e ro' sue dig' ex q' totu'
hoiem reddit do i acceptu' i caru' e i ro' di
ne pactonis e ro' ardue operatonis sic pus tactu'
e. Et p2 r'o q2 ad duas rones sequentes na' q' ob'
q' gras fit no obligat. dd esto q' u' obliget pp
hoc no tollit a merito q' possit ee cdignu'. p'
i si no obliget eu' d' e retribue i remunare su'

cu' s' sctm pusatam p'a uel'te obligat sti cu'
a'dam q' redduntur pusatam futuro sidt'te. Vn
mag' r'etur apd dina sunt ei ex amore filio
li i libali q' q' sunt amore mercenario exsp'
tans mercedem i retributom. Si a' ar' obiciat
q' no pt i ee meritu' cdig'. q2 u' e i cmsura
to pportonalitate. e tu' cmsuratio p quada'
cuenie pporcionalitate uic' scd' di' v'te cmsura
ui seminu'. q'n. ui exced' no cgebat fecundi'te seu
i re gratie. Vn sic ar' no est cuenie si de
sideret u' recipet decuplu' sic uitus posse ee cuene
ex opib2 meritoris seu u' p eis recipet pmiu'
pfectu' q' oplet i tiat tot' desidiu'.

Post pre ista st gomet eo lita' i p' q' dei
q' dic. opans q' di' i q'm no'rem hois libat eo
opans no i q'm eande adiuuat. q'g' .n. i mo
nalib2 distinguuntur gram pueniente i subsequente
dic ita q' g' puenies attendit q'm ad dona de
mc m'. subsequens uo q'm ad dona gr'e. g' sic e
g' opans i coopans m' q' opans no dicat illa
que hois no'te libat. Si forte tu dicat q' alio
m' accip' i puenies i subsequens. tc' e qd de rone
istoz nom'. qre .s. s' notat ut dicat qdam p'
ueniens qdam subsequens. qda' opans. qda' coopas
m' .n. q' oi' g' sit coopans. q2 nulla opatoe de
be' foz' alieni pse' n' cu'libo. m' e q' nulla de
beat d' pueniens. aut .n. pueniens d' p cparatom
ad actu' aut p cparatom sbm. i si p cparatom
ad actu' s' aut forma debz d' pueniens q2 oi'
for' pced' actu' suu'. si p cparatom ad sbm sic
nulla dz d' pueniens e nulla sit ante sbm su'
u'. e ig' quo e g' adiuuis duisimode dicat
i h' noia duisimode exponant. vn h' duisitas
ueiat. Sciend' q' e g' una sit multiplices tu'
hr diuers' e duisas csidatoes. hr .n. cpari
g' ad suu' sbm i q' hr n'o cpari ad suu'
opposita. e q' hr cpari ad suu' effectu' ad q'
ordiat. Pparatoe ad suu' p'rio sic didit
g' i gra p destinatois. uocatois iustificati'is i
magnificatonis. p' .n. d' gra ppauat. s' o offe
i tertio gfert. i q'rto oplet. i s' h' attendit
p dcta dio q' sumit de eo q' d' ap'. ro' viii.
Sed a' q' g' cparat ad suu' sbm sic dr i gra
cogitatiois. uo'te i pfectonis. e oplico pona ei' sube
dq' est q' uidlic' e intelliua i affectiua i op
atiua. i h' dio ponit' a. b' i li. de li. ar.
Sed a' q' cparat ad suu' oppo'm sic e illa dio g'
q' e g' prectiua. libatiua i saluatiua sunt .n.
h' dio e q' h' g' adiuuat c' multiplex malu' in
diuid2 malu' tempacionis siu pugne. malu' pleuratois
siu miserie malu' culpe i malu' seqle a p' preg
a so liberat a tcio exthat i q'rto saluat. i hec
dio sunt pro q' dr' ysa' xxvi. preg dns ex
atiuu' iudam i pheta pregit i libans i a
bens i saluans. Sed cparatom ad effectu' ad
q' est dicit' i pueniente i subsequente. siu opa
te i coopante q' st diffiet gre sm effect' quos
hr i ipm uo'te d' .n. g'a puenies i q'm ipm
uo'te fac bona' i io puenit. q2 no alu' ar'. h'
poeu' i timdi' ab ipo do coopans uo siu subsequens
dic' i q'm adiuuat .li. a' i' boni opis eliciendi.
Et no' q' sm q' u' gre duisi'de accip' s' i ide
dat diffe'e pueniens i subsequens accip' .n. g'

uno modo largissime et sic comprehendit dona naturalia et dona gratuita n. des. sed hoc modo gratia hic dicta in prevenientem et subsequentem. In quantum prevenientes vocantur dona naturalia subsequentes vero dona gratuita et sic accipitur gratia cum virtutibus moralibus. Alio modo accipitur gratia minus communiter et sic comprehendit gratiam gratis datam et gratum facientem et subsequentem. Secundum quod dicitur gratia gratis data et gratum facientem et sic dividit. Dicitur quod quedam est gratia qua sciamus cogitare et hec vocatur gratia preveniens quedam qua perficitur bonum et hec dicitur gratia subsequens. Augustinus in li. de li. ar. Hoc tamen in nobis operatur deus scilicet cogitare velle et perficere. Primum sine nobis operatur secundum nobiscum et deinde per nos accipitur et gratia facere et sic comprehendit gratiam gratum facientem et gratiam et ratio dicitur gratia preveniens et subsequens non est quod dicitur in gratiam et gratiam et sic dicitur aut in libro de natura et gratia preveniens ut pie vivamus subsequitur ut cum illo semper vivamus. Ne preveniat ut vocemur et subsequitur ut glorificemur accipitur in quantum magis stricte et tunc nominat solum gratiam gratum facientem et tunc dicitur eam prevenientem et subsequentem hoc est secundum duplicem effectum gratie quod patet distinguitur. Primus est quod voluntas est sicut malum et aliud ad bonum. Secundum quod utraque sit ad bonum sed unus operatur gratie ex quo informatur alia et quod movet vel in quod neque attribuitur gratie inventa sed unus singulis et alia in perfectum et sic exponitur. Anselmus in li. de concordia gratia. Una modo sic gratia preveniens vocatur voluntas ac ut conformiter subsequens vero intentum eandem adiuvat. Secundo modo sic quod preveniens prevenit voluntatem ut sanet et subsequitur ut sanata vegetetur. Tertio modo sic quod prevenit voluntatem ut velit et subsequitur ne frustra velit et per hoc patet. Responsio ad obiecta. Item quod de hoc quod dicitur

Preterea notandum est tamen gradus esse bonorum alia magna sed magna alia minima alia media. Utrum unica ista bona dicta est sufficiens. Quoniam multe sunt alie bonorum differentie. Est enim bonum fortune et bonum nature et bonum gratie et glorie. Si tu dicas quod iste distinctiones reducuntur ad has quarum tertia est quod istarum continetur bonum quod dicitur est in ipsa anima. Si tu dicas quod sunt magnum bonum contra magna bona sunt ut dicitur quibus non contingit male uti. Possibile est male uti. Sic est diuitie et huiusmodi quod non continentur sub magnum bonum. Item arguitur ex hoc quod ibi contingit male uti medicamentum est et refertur ad aliud quod dicitur optimum inter omnia bona. Ergo omnibus bonis contingit male uti. Ergo nulla sunt bona magna. Item ubi dicitur est dicere quod magna bona sunt quibus non magis contingit male uti. Item videtur male exsistere de virtutibus nam aliquis potest de virtutibus superbire. Potest etiam virtutes ipse laude humana amare et hoc est abuti. Ergo sunt magnum bonum non possunt contra. Responsio dicendum quod augustinus est dicit bonum potestas tres differentias scilicet predictam maximum et minimum et infimum. Si generaliter accipio dicitur bonum bona sed eius bonum quod est bonum aliud et hoc est bonum per quod contingit aliquo modo a fine ordinari et ideo dicitur hic bonum utile et propter hoc est completa sit differentia boni utilis per quod quis ordinatur in finem et ibi ponitur bonum ponitur dictum ad n. scilicet est utile ad finem ut tamen sine illo possit ad finem pervenire sicut sunt bona corporalia. Aliud autem est sicut utile ad finem ut tamen sine illo non possit ad finem pervenire per ipsum potest tamen deviare a fine deordinari. Sic est li. ar. quo contingit male uti ad est sicut utile quod sine ipso ad finem non potest

pervenire. Nec propter ipsum contingit aliquo modo a fine deordinari. Sic est virtus gratuita et quoniam in primo bono minima est utilitas secundo vero maior tertio vero maxima hic est quod dicitur bonum primum habet dictum scilicet per bona minima media et magna et per hoc dictum sufficientia et cetera. Ad primum quod obicitur de summo bono quod dicitur est. Ad secundum vero quod obicitur quod virtutibus contingit male uti dicendum quod uti aliquo modo est multis modis sicut dictum fuit in primo libro videlicet sicut in eo in fine dirigendo vel sicut obiecto. Primo modo nullo modo contingit male uti virtute quia virtus quantum est de se semper ad bonum dirigit nec umquam per virtutem ad ordinatur ad malum quia virtus est bonum. Usus vero ut dicit augustinus secundo modo contingit male uti virtutibus ut est a quo bonum est quod non possit secundum li. ar. deordinare vel ordinare a mando et cetera. Item quod de illa bona virtutis quod ponit unum virtus est bona qualitas mentis et cetera. Utrum haec notificatio possit redargui primo redargui posse a quo predicatur et quod predicatur de aliquo in abstracto esse bona. Item redarguitur predicta diffinitio in predicando quod tota vero hoc convenit potest gratie et donis et aliis habitibus et cetera. Item redargui potest a sufficientia in hoc quod dicitur quam deus in nobis operatur hoc n. est contra aug. qui dicit quod qui creavit te sine te non iustificabit sine te et cetera et dicitur quod ad opus nostre salutis duo concurrunt scilicet deus et li. ar. Iuxta hoc queritur cum unius rei una sit diffinitio et differentie diffiniantur adversus ipsam ut quomodo ille differant distinguitur. Responsio dicendum quod virtus accipitur communiter et proprie secundum quod communiter accipitur sic comprehendit virtutes morales et intellectuales et sic dupliciter habet diffiniri aut in comparatione ad actum aut in comparatione ad actum et finem. Virtutum primo modo diffinitur a philosopho de celo et mundo et dicitur virtus est ultimum potentie et cetera. Secundo modo diffinitur a beato in vii. ethicorum virtus est dispositio perfecti ad optimum. Iste due sunt notificationes virtutis in sua generalitate prout comprehendit virtutes intellectuales et morales. Alio modo consideratur virtus proprie prout comprehendit morales tantum extendendo tamen ad politicam et gratuitam et sic dupliciter habet considerari aut per comparationem ad ipsum actum aut per comparationem ad primum dirigentem. Si per comparationem ad actum sic diffinitur a philosopho in ethica virtus est habitus qui perficit habentem et opus eius bonum reddit. Per comparationem autem ad dirigentem sic diffinitur a beato philosopho ibidem virtus est habitus voluntarius in mediate consistens recta ratione determinata prout sapiens determinabit et ex hoc est diffinitur a tullio per a. uba. virtus est habitus mentis in modum nature rationi consentaneus. Sed hac duplici comparatione diffinitur ab aug. ut moralis per aliam idem significatam in li. de spiritu et anima sic virtus est habitus mentis bene compositus. In li. de quantitate anime virtus est equalitas inter rationem in indiget consentientes. Hec due notificationes similiter ad videntur realiter idem sunt et predicate et tamen iste quantum ille sunt. Ultime virtutis quam passive etudine habet adquirit. Tertio modo potest considerari ut magis proprie prout accipitur pro virtute gratuita et sic triplici potest comparari videlicet ad finem ad subiectum ad actum et ad suum primum secundum quod primo genus causarum videlicet finalis materialis formalis et efficientis. In comparatione ad finem sic diffinitur ab aug. Virtus est non ita ad suum finem perveniens. In comparatione vero ad subiectum quod informat quod est ipsa voluntas sic diffinitur a beato de ciu. dei. Virtus est bona voluntas. In comparatione vero ad actum proprium sui complementum sic datur illa de moribus ecclesie. Virtus est ordo amoris sive amor ordinatus. In comparatione vero ad suum primum efficientem datur illa que ponitur a magistro in littera virtus est bona qualitas mentis et cetera. In qua diffinitione hoc quod dicitur qualitas mentis ponitur pro genere et sub iunguntur tres differentie. Per hoc quod dicitur

227ª

xxxvij. p.

C xxviii.

qua recte uiuit separat a bonis corporib; p hoc q
dr qua nemo male uiuit separat appetib; spualib; 7
uilib; p hoc aut q stringitur qm de q i nob; sit
nob separat appetib; spualib; 7 consuetudinib; q 7 si
sit boni usus potentiarum aie no sit tn pmissione s;
p adqsitom 7 sic ps intelliges ł distinc 7 distinc
tois ab aliis. ¶ Ad illud qd obicit qd no dz ł boa ē
sit bonitas. dd qd ī ps intentionib; ē pdicato
reflexa ꝑ simpliciter hec aut no sit loci hui q
sit declarati genus de quib; ps loq. no. u. dr aute
do est colorata. ¶ Ad illud qd obicit qd no ē gtuit
dd qd hic no differunt gratuit pńt distingui q do
na 7 q alios hitus gratuitos. s; put noie uirtu
tis clauditur omis qualitas aie gratuitas possi; tn
dr qd p appropriatom recte uiue est uirtutu expe
dire ... s; pfte beatitudinu sic alibi manifestab
¶ Ad ultimu qd sit nob; no pruat expit. li. ar.
dispom suscepcionis ipius uirtutis. s; pocius efficiam.

ID uo mouisse 7 monuerant 7c. Sup
declaravit magr. qualiter prt li. ar. ē gra. In hac uo
pte declarat qd pot li. ar. sn gra 7 diuidit hec ps
in duas. pp declarat de pate li. ar. lapsi q. sit
q cuncta. Scdo uo declarat de li. ar. p hois
uim gra opante 7 cooperante gituit. ibi. xxix.
pt h considerand est uim 7c. diuiditur aut ps ista
in ptes tres in pma q3 pelagianam errabat gt
pote li. ar. ponit uim uelis improbatom i scda
uo gtrad; ad pelagianoz argumtatoes ibi. qd
uo dnt sn q 7c. In tcia uo subiungit catholice
ueritatis expositione ibi. Id uo de gra 7 li. ar.
indubitanter teneam 7c. media ps diuidit in
tres ptes s; ta media a quib; sumunt tres ro
nes quib; magr gtrad; p. n. gtrad; ad illud qd
pelagius dicebat nullu ee culpand si no uitat
ł no facit illud qd est sibi ipol; exquo sumunt
due rones ad qs magr gtrad; duob; capl. Scdo
u ad illud qd pelagi dicebat qd n est tam i
ma pte qm ip uor. qd 7 ab ipo arr. pelagius
assumpsit ł. Ali 7 au. gtinuc gre 7c. Tcio uo
gtrad; ad id qd pelagius dicebat qd erede mini ē
qd 7 excerperat de libris aug. exduob; locis 7 uo
magr gtrad; induob; cap. 7 incipit ista ps i
in expone quanida positionu 7 c.

Ad a maiora aut huius pcessus incad hic quo de
pate li. ar. concepta q. ee hoc quuntur duo.
p qr quantu possit. li. ar. absq3 gra gtu facie
te. ¶ Scdo uo q qm possit psc absq3 gra gtis
data. ¶ Circa primu quirunt tria. ¶ P qr ut
li. ar. sn gra gtum facite possit a culpa resur
gr. ¶ Scdo q utrum possit gra gtum facite
ad iusticiam uiuere. ¶ Tcio q utrum possit di
mandata implere.

Circa primu sic pcet. 7 q utrum li. ar. absq3 g
gtu faciente possit a culpa resurgere 7 qd
no uir p p illud qd dr. ro. iii. iustificati p gram
ipi 7 paulo an ex opib; legis n iustificat
omis caro 7 expssius. ad tytum. iii. no ex opib;
iusticie que fecim nos s; s sua miam 7c. g g
gtu facite eum alqua no pt li. ar. resurgere
a culpa. ¶ Item. gal. ii. no abicio gram dei si.
n. plege iusti. g xps gtis mortuus ē. si g uirtu
te li. ar. possz ho ad iusticiam redire uir qd fruste
x mortuus esset. qd si hoc ipm dicere p3 7c. ¶ Item
nemo petit ab alio qd ht i sua pote. s; ipe
petit uir scs. sana aiam mea q3 peccaui tibi.
dec; 7 nos ipe saluator petere i orone dnica 7
dimitte no. d. n. g. 7 c. ¶ Item hoc ost roe
g facit. b. cu al de impio fit pi9. de malo
fit malus bon9 melioratur. nullus tn ht posse
sup se. g nullus pt se ipm meliorare ꝑpa uirtu
te. g n alis; g dei a culpa resurgere. ¶ Item omi
peco offendit ds qui est ipa iusticia 7 ome
pctm fit gtra mandatu dei. s; tanta est offensa
quantus est ille qui offendit cu ig ipe sit infinit
offensa ht aliquo m roem infiniti. sig li. ar.
potē. finite est. Inpossibile ē qd i pristinu
statu redeat ł reducat pdma miam q p sin
a gtinua bote gdonz culpa s; remittat offensa
hec aut no fit sn g. g. 7c. ¶ Item pctm ē
q uite spualis. 7 puatio lucis. s; mrta spual
no pt redire ad alam n a fonte uite. ł
lux n a fonte lucis. g i pole ē qd aia resur
gat a culpa n ds qui est est fons uite 7 lux
n a fonte lucis. g impole est qd aia resur
gat a culpa n ds qui est fons uite 7 lux p
hennis sua benigte eam uiuificet 7 illuiet.
hoc aut no est n p donu g. gt. 7 c. ¶ Scd3
dam. pctm est ab eo q est. s; n iam ind q est
pt s; n aulio. s; facilius est unicuiq3 rei mouiz s;
nam q pt n nam. g. s; li. ar. uirtute ꝑpa pctm
do p moui. pt s; nam uirtute ꝑpa redire potuit
ad nam. g sic potuit cadere i 7 resurgere. ¶ Item ma
ior est uirtus li. ar. qm n. s; n ē infirmitas sa
nari pt absq3 auxilio medici. g multo fortius
ē li. ar. infirmatus p culpa surgere pt absq3 eius
auxilio g. ¶ Item absq3 g facite gtum de ignora
te pt ho fi sciens no solu i hiis q subsunt n
s; i hiis que sut sup nam. g pari roe absq3 gra
gtu facite potit ho fi iustus de pctore. ¶ Item
pctor i mortali pco existens pt desiderare
7 uelle iusticiam q3 iusticia est bonitas uolutatis bonitas aut
uoluntatis bta est. qui uult iusticiam. g pctori mor
pco absq3 gra gtu facite iusti pt. ¶ Item
p eande uim p qm quis mouet ad qd qescat
ide. g si aliquis mouet no ad culpa n uolunte
cu quiescat i n p uolunte 7 quamdiu uult q sit
uult i culpa psiste absq3 g gtum faciente
uir q possit a culpa resurgere. Si tu dicas qd
no pt uelle gtrarias ronales sunt ad opposita
sic dr phs 7 uoluntas qm dm ē diuina flexibilis est. g
sic uolutarie potuit culpam appetere, i uolunte pt
culpa resurgere. ¶ Item inter gram 7 culpam media
est innocentia sic melius patebit. i. g ē possit
ab aliquo hiri innocentia sn gra. sic habita fuit
ab adam i primordio 7 innocentia hita desiste cul
pa. uir q sn g gtu facite ar possit a culpa re
surgere. ¶ R°. dd. qd intuitu gois de natura assen
serunt phi. alii senserunt heretici alii senserunt
tractatores catholici. phi n. ignorantes qm pcco
offendatur diuina maiestas 7 qm p ipm adi
mat potest bilitas. dixerunt qd ho per exercita
tom uirtus poterat effici. sic p ordinatom a
fra rae fons erat iniustus. unde 7 phs dr qd
primus ad meliores exercitatores deducet aut mul
tu pficiet aut pfecte i gtiu hitum restituet. He
retici uo ad lum fidei hntes gtiunt q p pctm

vt3 li ar 7 sine g gtu facte possit a culpa resurge

offendit maiestas diuina et quidam dampnificat
creaturam nunquam tamen non confidunt qui ex culpa non
terminatur et ideo dixerunt quod ad hoc quod homo aversus a cul
pa resurgat non est sibi necessaria aliqua gratia causalis sed suf
ficit sola gratuita dei misericordia qua inclinatur ad remittendum
peccata nostra propter satisfactionem quam Christus sibi facere uolun
dum se in cruce pro nobis optulit. Sed homo post non
tamen a iustitia deficit sed eodem diuina implicat
se ipsum deficit. Contra. ad hoc quod homo aversus a cul
pa resurgat necesse est quod deus sibi culpam remit
tat. et tamen non est necesse quod sibi aliquid tribuat ut eo
ipso faciat. Si enim deus non mutetur et tantum ipse in
iustus iudex est ut non acceptet nisi tamen quantum vel ad
hoc quod culpa remittatur peccatori deo reconcilietur
necesse est quod ad ipsi peccatori tribuat per quod mereatur pec
catis catholica non recordatur. et licet fidei et aucte
separare cogimur quod peccatum et dei gratia consilium et in
quidam dampnificatam dum homo se iustificet de similitudine
dei ad similitudinem dyaboli et in magis deformitatum. Et
ideo dixerunt quod ad hoc quod homo aversus resurgat a culpa
necesse est ergo non solum sic quod gratia non dei gratuita
uoluntas dei vel gratia quod dicitur liberalis passio Christi sed in se
quod dicitur habitus animae gratuita. non uoluntas dei concurrit ad
hoc quod fiat offense remissio uoluntarie. non uo
sed condonat offensam liberalis autem passio concurrit
ad hoc quod fiat morbi curatio et magnus re
formatio. et ideo ad hoc quod homo resurgat a culpa a mul
tum pro omni modo necessaria est sibi gratia. Concedende
igitur sunt rationes ostendentes quod homo absque gratia gratum facien
te non potest a culpa resurgere. Ad illud uero quod
obicitur in contrarium quod motus in id quod est contra naturam
facilior est quam ille qui est in id quod est per naturam
dicendum quod illud tamen est de illo motu qui est secundum naturam ita
quod sibi iacet pati nec et de illo in motu qui est per naturam
in eum quod non corrumpit nec diminuit in sua pas.
sic est in motu lapidis sursum facilius enim regre
ditur deorsum quam ascendit sursum tamen quia motus de
orsum est ei per naturam tamen quia per motum sursum non
diminuebat vel adiuuebat de eius grauitate non sic
autem est in proposito cum quia motus ad iustitiam est
per naturam supernaturam tamen quia motus ad culpam dimi
nuit habilitatem uoluntatis per peccatum enim non solum homo expo
liatur gratuitis sed et uulneratur in naturalibus. Et per
hoc patet responsio ad sequens quod obicitur de similitudine sani
tatis ad sanitatem uoluntatis non enim est simile. nam sanitas corpo
ris est in potentia naturalis sanitas uero spiritualis est per aliquid
quod est supernaturale. cum autem ad infirmatur corporalis non omnino
nec perimit uirtus que erat principium sanitatis et ideo apta
non infirmitate ad sanitatem naturaliter potest se regressus. Superca
to uero perdit ipsam gratiam dei et uirtutem per quam erat spiritualis
sanitas et propterea dicitur quod peccatum esse mortale.
quia aufert homini principium uite et propter sic de mortuo non
potest fieri uiuus nisi uirtute mirabili et supernaturali
sic nec de peccatore potest fieri iustus nisi uel uirtute supernaturali
mirabili. Ad illud quod obicitur de ignorante potest fieri
sciens sine gratia gratum faciente dicendum quod non est simile. Igno
rantia enim et defectus habitus post dicitur defectum pene quam culpe. non
ignorantia secundum quod ignorantia non displicet deo peccans
autem secundum quod peccans deo displicet et ideo culpe sunt
opposita gratia que reddit deo acceptum. sic ignorantie opposita
scientia. et quam oppositum expellit habitum primum oppositum et ideo non
sequitur quod si ignorans habet experientiam sequitur quod sibi culpa.
Ad illud quod obicitur quod peccator manens in mortali potest

uelle iustitiam. dicendum quod uelle iustitiam ad est duplex uel exilis
et semiplene sicut debet uelle et non uult pigritia uel ple
ne et sufficienter sicut dicit apostolus phi. ii. deus operatur in nobis
uelle et perficere primum potest esse in peccatore et tale uolun
non facit aliquem iustum deo tamen non potest esse sine gratia preueniente
et adiuuante uoluntatem hoc autem secundo modo non potest uolun
iusticie reddere animam iustam. Ad illud quod obicitur quod peccan
tium per quam ad motum ancillatur. dicendum quod licet est in eo
motu quod est ad quod complementum hoc autem non oportet esse in
motu corruptionis et destinationis a sequitur enim inficere per in
dulgentiam. non tamen oportet quod prima eandem vim motiue pos
sideat. et quia peccatum corruptio dicitur non oportet quod quis possit
in peccato est solo actu uoluntatis sicut pactum uoluntatis se in pec
cato ex solo actu uoluntatis. sicut pactum uoluntatis se in peccato
precipitauit sicut patet in eo qui se uoluntarie interficit vel uo
luntarie se deiicit. Ad illud quod obicitur quod deus possit re
stituere innocentiam et delere culpam absque gratia. dicendum
quod hoc uerum est. sed largitas diuine misericordie sic decreuit
austeritatem mam per quod homo deo displicet ut similiter daret
bonum per quod homo deo placet. nec unquam expulsit cul
pam quin sufficient ipsam animam et in ea haberet per
gratiam. verum medium est et statum iustitie et impium. ex quo
enim homo nascitur necesse est animam eius vel esse placatam vel
inuectam per gratiam.

Secundo quaeritur utrum homo absque gratia gratum faciente possit
adversarium suum uincere. et quod quod sic videtur. Ge. iiii.
dictum est caym sub te erit appetitus tuus et tu do
minabis illius. sed constat quod caym tamen erat in mortali peccato.
ergo in statu illo dominari poterat appetitui suo sed nulla uic
toria habet in nobis adversarius nisi per prauam appetitum. sicut absque
gratia gratum faciente caym superare poterat ipsum appeti
tum. uidetur quod possit in uincere adversarium. Item. Bern.
in li. de li. ar. sine omnino deficit non patitur qui
potuisset in ipso esse et in commutabilis ymago diuinitatis in
na si habet uerum nescire incorruptum de iustitia vel gratia
accipit augustinus de peccati misia detinemini. ergo sic homo aversus
ad uincendum gratiam et iustitiam possit superare adversarium. patet
uidetur quod possit in se ipsum. Item spe non dicitur
vel uincere per continentiam et spe non acriter per patientiam
et sic de aliis. sed continentia et patientia possunt haberi absque
gratia gratum faciente per quam generis datam. ergo uidetur. Item
difficilius est uincere se ipsum quam uincere dyabo
lum. hic enim habitus fuit et magis dicitur sup. xxi. fortior
est temporis caritas qui uincit hostis. sed non absque
gratia gratum faciente potest se ipsum uincere et morti exponere
sicut patet in hereticis. ergo multo fortius uidetur quod absque gratia
gratum faciente possit de dyabolo triumphare. Item ad
uersarius uincit in quo nulla est gratia gratum faciens. ergo
potest nos deuincere et sibi subiugare ergo non est pe
ioris conditionis homo quam sit dyabolus uidetur quod absque ali
quo dono gratie possit quis adversarium suum uincere.
Sed contra. i. cor. xv. deo gratias qui dedit nobis uictoriam
per ihesum Christum dominum nostrum. ergo sine auxilio Christi nemo
potest de inimico habere uictoriam. sed ergo Christus auxiliatur
nobis per gratiam suam per quam nos iustificat uidetur et cetera.
Item ro. vii. infelix ego homo quis me liberabit
de corpore mortis huius. et respondet gratia dei per ihesum Christum dominum
nostrum. Si ergo nullus uincit adversarium nisi qui libe
ratur a lege peccati et mortis uidetur quod absque gratia dei
per ihesum Christum que quidem est gratia gratum faciens non
possit adversarium uincere. Item super illud ps. inclina
ti sunt et cetera glo. non potentes resistere uiciis peccatorum.
do. enim desistente ab exilio laborare potest homo sed

utrum homo aversus absque gratia gratum faciente possit adversarium suum uincere

non vincet. Ergo videtur quod absque auxilio gratie gratum facientis non contingit vincere temptatorem. Quod si tu dicas hoc intelligendum esse de gratia gratis data non gratum faciente. Solutum dicitur per aliam glossam super illud: per impugnationes per angelos malos etc. In glossa: dyabolus potestatem habet in peccatore sicut in ipso peccatore. Ergo cum non possit a peccatore nisi per gratiam gratum facientem, non potest nisi per primam eruere a potestate dyaboli. Ergo sine illa non potest ipsum devincere. Item vincenti debetur corona glorie; nisi ei qui habet gratiam gratum facientem. Ergo nullus absque ista potest dyabolum devincere. Item quicquid non faciat et quicquid faciat careat quandiu est sine gratia gratum faciente manet in culpa sicut prius, attentissima est. Sed cum manet in culpa servus est dyaboli. Servus enim est peccati, et qui servus est dyaboli victus est ab eo. Unde quod dicitur ii. pe. ii. Ergo absque gratia gratum faciente impossibile est de dyabolo triumphare. Solutio. Ad predictum intelligendum est non quod dicitur dicere aliquem resistere adversario et aliquem vincere adversarium. Potest enim in parte victoria quantum resistentie resistitur namque tolleratur in hoc quod quis non consentiat suggestioni dyaboli. Sed victoria consistit in assequendo oppositum eius quod dyabolus intendebat. Intendebat autem dyabolus hominem reddere invisum deo et facere dignum eterno supplicio. Tunc igitur homo vincit adversarium quando sic resistit temptationi ut efficiatur maior dei amicus et mereatur eternum regnum. Et quoniam hoc absque gratia gratum faciente esse non potest. Ideo concedendum quod et si aliquis per gratiam gratis datam possit dyabolo resistere ut ei non consentiat suggerenti tamen absque dono quod reddat hominem acceptum deo ipsum vincere non potest ut contra eius intentionem proficiat dignitate meriti. Et illa ratio concludenti concedende sunt que hoc ostendunt. Ad id vero quod obicitur de eo quod dictum est: captum libertate tenere appetitus eius etc. dicendum quod et si in potestate eius est appetitum refrenare ut in actum peccati non procedat et absque gratia gratum faciente non tamen ex hoc sequitur quod possit adversarium devincere quia et si sine gratia hoc facere est in resistentia per quam vitatur pena non tamen victoria per quam meretur palma. Ad id quod obicitur quod li. ar. dicitur esse potentissimum subiectum et quod non augetur nec minuitur. Dicendum quod quemadmodum fuit superius expositum sed intelligitur quantum ad privationem actionis non quantum ad [illegible] [illegible]. Ad illud quod obicitur quod spe invicte vincit patientia dicendum quod et si per patientiam que est absque gratia gratum faciente possit quis resistere spiritui nequitie, ista tamen resistentia triumphus dei non potest pro eo quod nulla ex hoc exsequitur palma. Ad illud quod obicitur quod potest aliquis vincere se ipsum sine gratia gratum faciente dicendum quod falsum est. Quamvis enim hereticus qui exponit se morti videatur se ipsum vincere non tamen fit victor sed devictus separatur enim ab erroris in pravitate et conscientie perversitate obstinationis profunda et propter hoc magis meretur confusionem et ignominiam ex illa mortis perpessione quam gloriam. Ad illud quod obicitur quod dyabolus potest vincere hominem absque gratia dicendum quod victoria dyaboli consistit in subiugando sibi hominem per peccatum. Victoria vero hominis consistit in prehendendo illud quod dyabolus amisit et ideo sicut facilius est peccare quam in bonum proficere sic facilius est dyabolum superare hominem quam hominem adversarium vincere. Item dyabolus non vincit hominem nisi volentem et consentientem. Dyabolus autem numquam vincitur volens et ideo non sequitur si dyabolus potest reportare victoriam de homine absque gratia quod similiter possit esse econverso. Immo non est simile sicut ostensum est.

Tertio queritur utrum absque gratia gratum faciente liberum arbitrium possit omnia mandata implere. Et quod sic videtur. Deu. xxx. Mandatum quod ego precipio tibi hodie non super te nec procul positum etc. Et post: sed iuxta est sermo valde in ore tuo et in corde tuo ut facias illud. Sed autem non esset si observantia mandatorum esset supra posse liberi arbitrii. Ergo videtur quod absque gratia gratum faciente que est supra liberum arbitrium posse contingat mandata dei servari et impleri. Item sic videtur auctoritate n. t. Mat. xi. Iugum enim meum suave est et onus meum leve. Hoc autem non esset si mandata dei essent supra posse liberi arbitrii. Ergo etc. Item hoc videtur ratione: multi vero gentiles de suis legibus quas sic non potest mandata hominis servare absque gratia gratum faciente que sunt gravia et multa. Ergo videtur quod multo fortius servare possit mandata divina. Item in mandatis dei aut precipiuntur ipsa genera operum aut precipiuntur opera formata. Si precipiuntur opera formata ergo qui honorat parentem precepto non faciens illud ex caritate videtur illud mandatum obmittere quo precipitur honora parentem et matrem et peccare quod absurdum est dicere. Si igitur ipsa genera operum sunt in precepto et hoc constans est quod possimus facere absque gratia gratum faciente videtur quod divina mandata absque dono gratie gratum facientis contingit implere. Item nichil difficilius est quam animam suam ponere maiorem enim caritatem nemo habet etc. sic dicitur Io. xv. Sed absque gratia gratum faciente potest quis mortem pro alio subire. Ergo multo fortius omnia genera aliorum mandatorum. Ad oppositum arguitur sic. Jere. x. Scio domine quod non est hominis via eius nec viri ut ambulet et dirigat gressus suos. Sed quicumque implet divina mandata dirigit gressus suos. Sed quicumque implet divina mandata dirigit gressus suos. Ergo non est in potestate hominis divina mandata implere. Item Ac. xv. Hoc est iugum quod neque nos neque patres nostri portare potuimus. Sed per gratiam domini nostri Jesu credimus salvari et loquitur ibi de mandatis legis. Ergo divina mandata observare non contingit absque divina gratia. Item observatio mandatorum dei facit hominem dei amicum unde Io. xv. vos amici mei si feceritis etc. Sed nullus potest effici dei amicus absque dono caritatis et gratie gratum facientis. Ergo impossibile est absque hoc dono mandata dei servari. Item observatio mandatorum dei facit hominem dignum vita eterna unde Mt. xix. Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Sed nullus potest mereri vitam eternam absque dono gratie dei ut dicitur Ro. vi. Gratia dei vita eterna. Ergo absque ista nemo potest divina observare mandata. Item sicut finis legis veteris est timor sic finis evangelii est amor sicut insinuat apostolus Ro. viii. et exposito dicitur autem. Ergo sicut mandata legis veteris observari non poterant absque dei timore sic mandata evangelica impleri non possunt absque caritatis amore. Sed donum amoris non est absque dono gratie gratum facientis. Ergo absque absque hoc dono non contingit divina mandata impleri. Solutio. Dicendum quod mandata dei dupliciter contingit implere: uno modo quantum ad genus operis, alio modo quantum ad intentionem mandantis. Si loquimur de impletione mandatorum quantum ad genus operis sic per gratias gratis datas contingit ea impleri sicut per fidem mandatum de adoratione et per quandam naturalem pietatem et devotionem mandatum de parentum honoratione et sic de aliis. Alio modo

Utrum absque gratia gratum faciente liberum arbitrium possit omnia mandata implere

est loquitur de impletione mandatorum quantum ad intentionem omnium mandantis. Et sic dicuntur perfecta mandata ad hoc quod voluntas nostra conformetur voluntati sue. Et hoc non potest esse absque caritate, et caritas esse non potest absque dono gratie gratum facientis. Mandata ergo dei secundum intentionem mandantis absque hoc dono non possunt observari. Et hoc est quod dicit apostolus Ro. xiii.: Qui diligit proximum legem implevit. Et item: Plenitudo legis est dilectio. I. ad Thimotheum i.: Finis precepti est caritas de corde puro etc. Et hoc etiam ipsum insinuatur Deut. vi., ubi post enunciationem mandatorum decalogi subditur mandatum caritatis, quo dicitur: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo etc. Patet igitur ex predictis quanta sit necessitas gratie gratum facientis, que non solum est necessaria ad remissionem peccatorum, verum etiam ad victoriam temptationum et ad observanciam mandatorum divinorum. Contra hoc igitur erravit Pelagius, qui dixit liberum arbitrium posse se habere ut non indigeret gratia gratum faciente. Hec igitur positio tamquam heretica repudiata et improbanda est. Gratia dei, per quam deleantur peccata et vincantur contraria temptamenta et impleantur divina mandata non solum secundum genus operis, sed et secundum intentionem mandantis, non solum ad [illegible] pene verum etiam ad vitam glorie. Patet ergo quod primus modus observandi potest esse per gratiam gratis datam. Sed secundus non potest esse absque gratia gratum faciente, sicut prius ostensum est. Et secundum hanc viam procedunt rationes que ostendunt absque gratia gratum faciente mandata divina impleri non posse, unde concedende sunt. Ad id quod obicitur de deuteronomio, quod mandatum non est supra hominem etc., dicendum quod hoc intelligitur de observancia quantum ad genus operis. Si autem intelligatur de observancia quantum ad intentionem mandantis, tunc dicitur esse supra hominem, non quia liberum arbitrium possit in illud per se sine dono gratie, sed quia gratia dei presto est unicuique, nisi desit sibi, quia ipse deest gratie. Ad id quod obicitur quod mandata dei levia sunt et suavia, dicendum quod hoc intelligitur in habentibus caritatem. Homini enim habenti caritatem est facile diligere inimicum, sed non habenti est valde difficile et quasi impossibile. Et est exemplum in avibus, quibus leves sunt [illegible] ad volandum, cum habent pennas; [illegible] que non pennis sustentantur graves sunt et volare non possunt. Ideo dicit dominus mandata sua esse levia, quia volentibus illa servare et conversis ad se dat caritatem et pennas virtutum, per quas possunt volare et se super se ipsos facilius elevare. Ad id quod obicitur quod homo potest implere mandata hominis etc., dicendum quod non est simile, quia homo indiget obsequio hominis et potius considerat actum exteriorem quam intentionem interiorem. Deus autem, qui bonorum nostrorum non indiget et magis intuetur corda quam facies, opus hominis non acceptat nisi prius acceptus sit ei hominis voluntas per gratiam sicut caritatem illa opera. Ad quartum et ultimum argumentum satis est plana responsio ex predictis, probantibus quod mandata dei servari possunt absque gratia gratum faciente quantum ad genus operis. Et hoc quidem concedimus. Potest homo mandatum illud "Honora patrem tuum" etc. absque gratia implere et sic vitet penam. Potest etiam facere et alia mandata adimplere aliqua gratia gratis data, et non solum facere aliqua que videntur ardua, sed etiam pati terribilia. Sicut multi in omnibus [illegible] non implerent mandata secundum intentionem et acceptationem divinam, sicut quod expresse dicit apostolus I. Cor. xiii., enumerans multiplex genus operis, post quod subiungit: Si caritatem non habuero, nichil mihi prodest. Et hoc fuit quod Pelagius non consideravit, propter quod in errorem cecidit et cadunt aliqui

ex simplici mandatorum observancia quantum ad exteriora opera dignum esse vita eterna, quod est contra fidem piam et sanam, sicut apostolus explicat in auctoritate premissa.

Consequenter queritur de potestate liberi arbitrii, quantum se extendat absque gratia gratis data, et circa hoc queruntur tria. Primo queritur utrum liberum arbitrium absque gratia gratis data possit se ad gratiam gratum facientem sufficienter disponere. Secundo queritur utrum liberum arbitrium gratia destitutum possit ante temptationi resistere. Tertio queritur utrum possit per se absque omni gratia in bono perseverare.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum liberum arbitrium destitutum gratia gratis data possit ad gratiam gratum facientem se sufficienter disponere. Et quod sic: Zach. i.: Convertimini ad me et ego convertar ad vos, dicit dominus. Si ergo conversio domini ad nos non est aliud quam gratiam infundere, aliqua conversatio liberi arbitrii potest ad eum convertendo, sed se convertendo ad deum disponit se ad gratiam. Ergo etc. Item bonitas nature est [illegible] boni vel boni cupiditas. Cum igitur gratia gratis data circumscripta salva natura [illegible] possit liberum arbitrium bonum desiderare, sed desiderando bonum disponitur ad donum gratuitum. Ergo etc. Item omnis potentia naturalis appetit suam perfectionem eo ipso quo ea indiget et ab eo nata est compleri. Sed liberum arbitrium aptum natum est compleri per donum gratie et glorie; cum ergo [illegible] perfectionem gratie desiderabit et queret. Si ergo hoc est ad gratiam gratum facientem se disponere, videtur etc. Item sufficienter se ad gratiam disponit qui facit quod in se est. Facere autem quod in se est dicitur homo cum facit quantum est in sua parte. Sed liberum arbitrium omni gratia destitutum potest facere quod in se est; nullus enim dubitat quin possit facere quod potest. Ergo absque omni gratia potest se disponere ad gratiam gratum facientem. Item liberum arbitrium destitutum gratia gratis data aut potest ad [illegible] aut non. Si non potest, ergo non est inculpandus ex hoc quod non se preparat ad gratiam. Si autem potest, [illegible] illud quod potest [illegible], sed faciendo [illegible] toto suo posse se preparat ad gratiam, et quicumque sic se preparat sufficienter se disponit. Ergo etc. Item peccatum omne non tantum est expulsivum gratie, sed etiam nocivum nature. Sed omnis natura refugit sibi contrarium et nocivum. Ergo liberum arbitrium omni gratia destitutum et sibi relictum potest naturaliter detestari peccatum et refugere. Sed detestando et refugiendo culpam se disponit homo ad gratiam. Ergo etc.

Sed contra. Augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus: [illegible] ad acquirendam salutem liberum arbitrium [illegible], sed admonente prius deo et invitante ad salutem, ut vel eligat aut sequatur aut agat occasionem salutis, hoc est inspirationem dei. Ergo nec liberum arbitrium potest se ad viam salutis preparare nisi adiuvetur per aliquam gratiam gratis datam. Item timor servilis est quo mediante declinat a malo, sicut dicitur Prov. i.: Timore declinat omnis a malo. Sed timor servilis est donum dei, et nullus potest disponere se ad gratiam nisi declinet a malo. Ergo nullus potest ad gratiam se disponere sine aliquo dono gratie. Item dispositio est eiusdem generis cum eo ad quod disponit. Ergo ad donum gratuitum non potest quis se disponere nisi per donum gratis datum. Ergo impossibile est quod ad id se disponat liberum arbitrium omni gratia destitutum. Item dispositio convenit ei ad quod disponit. Si ergo liberum arbitrium possit se ad gratiam gratum facientem per se ipsum disponere, ergo posset gratiam [illegible]. Sed hoc est contra naturam gratie. Ergo etc.

Ad predictorum intellectum notandum est quod numquam liberum arbitrium destitutum est gratia gratis data, quia nomine gratie gratis date non solum intelligimus illa que enumerat apostolus I. Cor. xii.: Alii datur per spiritum etc., sed etiam vocatur hic gratia gratis data quecumque illud sit quod superadditum est naturalibus adiuvans.

utrum liberum arbitrium destitutum [gratia gratis data] possit ad gratiam gratum facientem se sufficienter disponere

aliquo modo et comparans usque ad habitum vel usum gratie sine quo gratis datum sit habitus sicut timor servilis vel pietas aliquorum in iusticia ab infantia. Sed sit [illegible] aliquis accidit aliquando vocando vel loquendo quod deus excitat animum hominis ut se reputat [illegible] gratia gratis data vix aut numquam [illegible] usum liberum arbitrium reperit. Et sic hec concedenda est. liberum arbitrium numquam se disponit nisi posse se disponere ad gratiam gratum facientem sicut Bernardus dicit expresse in libro de libero arbitrio capitulo xvii. Conatur liberum arbitrium ad bonum sicut si a gratia non adiuvantur et nullus sine non excitantur et potest dici quod gratia excitat liberum arbitrium dum seminat cogitatum sicut prima dispositio que sit a gratia gratum faciente et cogitato et hec non est absque dono gratie gratis date. Impossibile est quod liberum arbitrium omnino gratia destitutum ad gratiam gratum facientem disponat se ipsum. Ergo autem verum est sed non quia gratia gratum faciens necessario porrigat dispositionem gratie gratis date sed quia ipsa est quod deum et vere existens super liberum arbitrium et est sicut ille indicator [illegible] liberum arbitrium numquam assurgit nisi ad cognoscendum [illegible] ad peccandum nisi aliquo modo [illegible] excitetur et per ad donum gratie gratis datum quod tenet quasi medium inter donum gratie datum faciens et ille liberum arbitrium. Ad tertium dicendum quod liberum arbitrium si excitetur per ad donum gratie gratis date potest ad gratiam gratum facientem se de congruo disponere. Si autem omnino tali munere contingat ipsum destitui numquam possit ad illam disponi. Unde verum hec omnino concedendum est. Ad primum quod obicitur in contrarium quod liberum arbitrium est conversum ad deum. dicendum quod liberum arbitrium lapsum numquam ad deum converteretur nisi aliquo munere gratie excitaretur quod quia preventus est. Ideo dicit dominus: convertimini ad me. hoc in ipso quod invitat et vocat exhibens homini ad donum gratuitum per quod excitetur vel excitatur [illegible] ad ipsum convertatur et conversus per gratiam gratum facientem a deo accepit et ex hoc dicitur deus conversus ad ipsum. Unde sicut vellet attendere ordinem liberi arbitrii et gratie divine expresse insinuat Augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus ponens iiii conversiones inter quas prevenit liberum arbitrium ait: Initium salutis nostre deo miserante habemus. Ut acquiescamus salutari inspirationi nostre potestatis est. Ut adipiscamur quod acquiescendo ammonitioni cupimus divini est muneris. Ut non labamur in adepto salutis munere sollicitudinis nostre est et celestis pariter adiutorii. In hoc quod nullus sicut diligenter inspiciatur insinuat valde clare quantum possit liberum arbitrium et gratia. nam cum sint in salutis opere ista iiii. videlicet invitare, acquiescere, adiuvare, permanere. primum est spiritus dei, secundum libertatis arbitrii, tertium muneris divini, quartum sollicitudinis nostre et divini pariter adiutorii. et per hoc satis apparet via ad dissolvendum rationes sequentes. Ad secundum vero quod obicitur quod insita est nobis vis boni cupiditas. dicendum quod [illegible] est [illegible] ut autem cognoscat in speciali quod sit vere bonum et desideret et requirat hoc non est absque dei dono. Illa autem generalis cupiditas non sufficit ad dispositionem ad gratiam sicut patet in philosophis qui [illegible] multum desudaverunt numquam tamen gratiam dei adepti sunt. Ad tertium quod obicitur quod non appetit suam perfectionem etc. dicendum quod verum est de perfectione illa que est intra nos [illegible] non autem de illa que supernaturalis est. aut si de illa intelligatur eo [illegible] appetit quo cognoscit potest autem non cognoscit in speciali sed in generali tantum. Sic autem cognoscendo eam et appetendo non se disponit sufficienter ad donum gratie sicut prius ostensum est. Ad quartum quod obicitur quod sufficienter se disponit qui facit quod in se est. dicendum quod facit quod in se est hoc potest dupliciter intelligi. Uno modo [illegible] quia facit ad ordinatum in gratiam et tamen facit quod potest et hoc modo verum habet sermo predictus. Alio modo potest intelligi per quod ut dicatur facere quod in se est quia facit quod potest quamvis non sit ordinatum ad gratiam suscipiendam et hoc modo liberum arbitrium gratie destitutum potest facere quod in se est. et sic predictus sermo non habet veritatem. Et per hoc patet solutio ad sequens. Ad quintum quod aut potest ad aut nichil. dicendum quod ad posse quod ad non est et gratie suscipiende sicut posse comedere ad posse ad posse est. non tamen facit ad hoc quod suscipiat donum gratie. Ad sextum quod obicitur quod liberum arbitrium per detestationem culpe [illegible] dicendum quod dupliciter contingit detestari culpam, aut quia est offensiva maiestatis et equitatis divine, aut quia est lesiva ipsius [illegible]. primo modo detestandi disponit ad gratiam gratum facientem nec umquam est absque dono gratie gratis date in statu vel lapse cognoscere non quod per culpam offendat deum donum dei est. Alio modo est detestari peccatum in quantum est lesivum [illegible] sicut [illegible] detestatur fornicationem quia per ipsum amisit usum [illegible] vel incurrit aliquem morbum et talis detestatio potest esse a natura [illegible] sed hec non disponit ad gratiam gratum facientem et sic patent omnia et [illegible] erravit Pelagius qui liberum arbitrium non solum dixit habere potentiam disponendi se ad gratiam gratum facientem sed et mereri eam per propria virtute. duplex enim [illegible] fuit et in hoc quod dixit primam gratiam [illegible] et in hoc quod dixit liberum arbitrium per se [illegible] ad gratiam posse se disponere.

Secundo queritur utrum liberum arbitrium omni gratia destitutum possit aliquam temptationem resistere et quod sic [illegible] Augustinus [illegible] debilis est hostis qui non vincit nisi volentem. Sed quod quis voluntarie facit potest non facere. ergo si voluntarie quis consentit ad [illegible] potest [illegible] destitutus non consentire ac per hoc temptationi resistere. Item liberum arbitrium omni gratia destitutum adhuc liberum est. si liberum est ergo non potest cogi. ergo potest repugnare diabolice suggestioni et si hoc ergo et resistere non solum uni sed et omni temptationi. Item donum potentie est gratie quod malum sit liberum arbitrium omni gratia destitutum adhuc habet ille indicatorium quod inest ei [illegible] quod est [illegible] sit bonum potentius est et [illegible] et temptatione diabolica inclinare ad malum et si hoc ergo potest non solum uni sed omni temptationi resistere. Item cum sit triplex posse videlicet gratie nature et [illegible] sed quod dicitur in glossa Romanos vii. posse gratie addit super posse nature sed posse vincere concupiscentia [illegible] quod manet [illegible] ut quod liberum arbitrium vertibile est ad malum possit initio repellenti. Item sicut liberum arbitrium vertibile est ad malum [illegible] quod [illegible] vertibilis est in non esse sed [illegible] conservant in esse sine aliquo gratie gratis data [illegible] divina potentia [illegible] ut quod per liberum arbitrium gratia destitutum propria virtute absque aliquo dono gratie superadditio possit casum in peccatum effugere. Item [illegible] sibi data integra et splendidissima. ergo multo fortius liberum arbitrium hominis lapsi. sed liberum arbitrium non lapsum per se poterat temptationi resistere ergo pari ratione videtur quod liberum arbitrium lapsum hoc possit et si sit omni gratia destitutum. Si forte tu dicas quod et si sit integra quantum ad [illegible] infirmatum tamen est et diminutum quantum ad [illegible] adeo ut non possit resistere. Tunc ego quero. aut potest. aut non potest. Si potest habeo propositum. si non potest tunc nullus est in culpa in eo quod vitare non potest ergo aut liberum arbitrium non resistendo temptationi numquam peccat aut in peccando non est vituperabile. sed utrumque horum est impossibile. ergo restat alterum scilicet quod possit temptationi resistere. Sed contra [illegible] et ne nos inducas in temptationem dicitur in oratione dominica sed nullus sapiens petit a deo [illegible] quod habet non posset [illegible] liberum arbitrium absque aliquo dono gratuito. Item [illegible] diffiniens liberum arbitrium sic [illegible] dicit [illegible]

utrum liberum arbitrium omni gratia destitutum possit aliam temptationem resistere

dicitur quod liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis qua bonum eli-
gitur gratia assistente et malum gratia desistente. Si gratia non
est nisi gratia assistente divina gratia sed liberum arbitrium malum eliget.
ergo nulli temptationi resistet. Item super illud Ro. vii. vel-
le adiacet mihi etc. glossa: hic est quod Adam velle bo-
num perfectum, sed tale est hoc velle quod per carnis
suggestionem gratia ... quod absque adiutorio gratie spiritui temp-
tationis consentiat homo culpe. Item liberum arbitrium in peregrinan-
do sub se affectum ponderante et sic expresse decla-
rat Anselmus libro de libero arbitrio et expresse est in ma-
teria, sed absque gratia saltem gratis data liberum arbitrium cor-
rupto regnat amor ipsius boni, ergo ... ergo sibi illud
preeligat quod est de se non gratia divina assistat ergo
id quod prius. Item mors non iniecit nobis nisi per
peccatum ergo non est necessitas moriendi nisi quia non assistit gratia
dei sit sibi necessitas et peccandi, sed non est necessitas
peccandi non est potestas resistendi temptationi. Si gratia
nunc hic liberum arbitrium ... est gratia destitutum, patet etc.

Item homines pedem claudum cum ambulat necesse
habet claudicare, ergo si pes spiritualis est homines affectum
deordinatum et obliquum necesse claudicat in suo
actu. Ergo liberum arbitrium necesse quia destitutum et sic lapsum
et obligatum perpetrabit in peccato quod si hoc ita non vale-
est quod absque dono gratie temptationi resistit. Respondeo.
Ad predictorum intellectum est notandum quod aliqui sensiunt
liberum arbitrium esse statum in quo non est absque munere
gratie omnino posse temptationi resistere gratia ... quasi si
hoc non est peccatum ei imputari non debet, sed hec
positio plane falsa est et contra sacre scripture et ... sanctorum
testimonia. Si enim necesse potest resistere temptationi de infidelitate
nisi per fidem, continentia autem et fidem non contingit
habere absque dono divine gratie, iuxta illud quod dicitur Sap.
ix. non possum esse continens. i. Cor. xii. alii da-
tur fides in eodem spiritu. planum est quod ipsa sacra scriptura
quod liberum arbitrium absque munere gratie non potest omni temptationi re-
sistere hoc in multiplicibus probat Augustinus in libro de perfectione iu-
stitie hominis et de natura et gratia et in libro de vera religione dicit
expresse quod qui non vult ab alio separari necesse habet
alii iniudere et in ... necesse habet peccare a-
liquo peccato mundi ... et in aliis quibus peccatorum ...
quod est esse et propter illa positio Pelagii tamquam erronea
repudianda est. hoc autem fuit quod decepit Pelagi-
um quod liberum arbitrium nunquam destituitur omni gratia gratis data
et ipse posse gratie attribuit ipsi et supra ... exa-
ctat nesciunt distinguere inter dona illa et gratui-
ta. Aliorum vero positio fuit quod liberum arbitrium lapsum omni
gratia destitutum nulli possit temptationi resistere pro eo
quod lapsum est et in lapsu suo a deo est infirma-
tum et obliquatum quia non assistit divine munere donum inter-
vat ad omne malum quod sibi suggeritur et ... et
... super illam glossam que dicitur super illud Psalmi
immissiones per angelos malos. diabolus parate habet ...
peccatore sicut in ipso peccatore et ex hoc arguunt
quod non assistit divinum auxilium faciet id pro voluntate sua
vide de peccato in peccatum et item alia glossa super prima
Abacuc. nesciebam enim tantam partem acce-
pisse ut viribus eius necesse possit resistere hoc ita ...
est esse deum per se absque auxilio divine gratie et si
ti obicitur quod tunc homo culpandus non esset. Respondent
primo quod dicitur in glossa Ro. vii. non ego operor sed quod
habitat in me peccatum. Glossa nunquam quia sumitur
hominem dicitur peccare in vivis vide quia actum non
nunquam ipse in vitio et desiderio sed cepta ... quia

in mancipavit se per assensum peccato. Iure dicitur
... Sed quia illud valde durum ... dicitur quod liberum arbitrium
in statu tali nulli possit temptationi resistere non
est ille habeat iudicatorium et quendam instinctum ra-
tionis remurmurantem contra malum. non sic in malo contra na-
turam, ideo est tertia via medium tenenes inter has duas
extrema quod liberum arbitrium ... destitutum ... possit temp-
tationi resistere nec necesse sit cum temptationi succumbere
non possit, nunquam enim resistere per suam instabilitatem et
infirmitatem iuxta illud Ieremie ii. peccatum peccavit Ierusalem,
propterea instabilis facta est etc. glossa super illud Ieremie iii. me
dimisisti etc. non potest homo diu stare contra insultus dyaboli nisi
manus dei adiuvet. Unde si contingeret hominem resistere
uni temptationi tamen possunt multiplicari quod nisi divinum auxi-
lium adesset necesse haberet homo decidere sicut ponitur exemplum in fortibus
viribus natus per que ingreditur aqua potest in positione exem-
plum impugnare qui cum se operit extrema parte contra ictum et ex
altera quam discooperit a magis experto pugnatore leditur.
Sic et dyabolus ... facit pluribus quibus pretendit temp-
tationem de luxuria et ex hoc non consensit. facit ipsos pre-
sumere in superbiam. nec unquam potest cavere homo quin in ali-
quam temptationem cadat incidit et hec propter suam instabi-
litatem et propter suam infirmitatem necesse habet in aliquam temp-
tationem incidere. cum enim sit obtenebratus igitur et alli-
gatus carnis concupiscentia propter temptationes carnis et infideli-
tatis non possit evadere quin eis aliquando consentiat nisi adiuva-
retur aliquo munere divine gratie. primum declaratur patet ad quorum-
dam contrarium patet et propter ... Quod illa enim ratio que probat
quod contingat resistere si concluderent de temptatione in parte
concedende essent quia non concluduntur quod contingat absque
gratia omni temptationi resistere ideo omnes dissolvitur. Ad
illud ergo quod obicitur quod dyabolus non vincat nisi volentem. dicendum
quod verum est. alia tamen sunt que sic voluntati quod ad illa non
nimia necesse inclinatur per corruptionem originalis cul-
pe nisi assit ad minus culpe gratia per quam retinetur et di-
gatur et ideo gravius vincat volentem. non tamen sequitur quod
homo absque gratia possit resistere. Ad primum quod obicitur quod liberum
arbitrium non potest cogi etc. patet. Respondeo non enim est ibi coactio
sed tanta est ad malum inclinatio et voluntatis pronitas
quod nisi esset ad sustentans necesse haberet motum voluntatis
aliquando in malum incidere. Ad id quod obicitur quod bonum
est potentius malo. dicendum quod verum est per se loquendo sed
quando bonum subicit se malo malum est operativum pro-
priete boni et subicit sibi bonum et per hunc modum in
homine habet regnare peccatum. Sicut dicit Apostolus non regnet
peccatum in vestro mortali corpore et per hoc patet. Respondeo ad sequens
quod obicitur de velle naturali et de velle vicioso. velle naturale in
... praeponit velle ... et ipsam naturam deordina-
do efficit ipsum velle naturale potentiam sicut videmus in aliquo
morbo qui inficit ... Ad id quod obicitur quod sta-
bilitas naturalis stabilit absque munere gratie superaddite. dicendum
quod non est simile quia et si naturalis per defectum sit labilis
in non esse tamen tantum quod in ipsa est stabile et deviate ap-
petit esse et quia deus conservat rem sic quod appetit. ideo
sola divina presentia ... conservat creaturas. liberum autem
arbitrium lapsum indifferenter appetit licita et illicita et
prohibita et concessa et cum magno impetu tendit
ad malum. ideo ad hoc quod stabiliatur necesse est ei additione
doni. ideo ad hoc quod stabiliatur necesse est ei additione gratie doni.
Ad illud quod obicitur quod liberum arbitrium ... est ... sicut
dicebatur in ... quod hoc intelligitur quantum ad certa
peccatorum non quantum ad perfectam habilitatem ... et si ...
ulterius unum possit resistere ... non dicendum quod de ...

temptatione per se potest non si tamen consentiat non est
a culpa immune propter hoc quod adiutorium gratie sibi pro-
stratum est si vellet suscipere. propter hoc etiam quia ex propria sua cul-
pa devenit in illam necessitatem. et hoc est quod dicit Augustinus quod
quia homo noluit vitare peccatum dum potuit inflictum
est ut non possit cum velit. hec est dicit magister sententiarum
distinctione .v. quod potest peccatum ante reparationem gratie liberum arbitrium privati-
onem a corruptione et vincitur et ideo est peccare et non potest
non peccare dampnabiliter. et sic patet quod rationes concluden-
tes liberum arbitrium per se temptationi posse resistere non cogunt
de necessitate. Ad rationes in oppositum quibus ostenditur
quod non possit temptationi resistere facile est respondere. Si
enim concludant quod necesse habeat aliquando cadere de plano
sunt concedende. si autem quis per eas velit arguere
de libero arbitrio quod in omni temptatione succumbet. respondendum
potest ad primam de oratione quod ideo petere non quia non possit
aliquam temptationi resistere. sed quia non potest omni resistere
per se. Ad secundum quod obicitur quod liberum arbitrium eligit malum gratia de-
sistente. dicendum quod illud non intelligitur semper sed aliquando. Ad secundum
quod obicitur quod velle nec semper superatur. dicendum quod hec non intel-
ligitur quia in omni temptatione discordat homo a sua rectitudine
naturali. sed quia illa rectitudo non est tante virtutis quod
possit absque gratia dei eripere hominem a servitute peccati.
Ad primum quod obicitur de necessitate moriendi. dicendum quod
necessitas moriendi non inest homini propter peccatum quod in est.
sed propter peccatum quod infuit. unde ideo non concluditur quod ne-
cessarium sit hominem peccare. sed quod necessarium sit ho-
minem peccare vel peccasse. Ad primum quod obicitur quod liberum arbitrium
se affectum preparantem. dicendum quod affectus non preparat
in homine per cultibus mali quod suggeritur. sicut patet in ava-
ro suggestum bonorum suorum dissipatio. et prodigo bo-
norum suorum retentio. et ideo non sequitur quod non consentiat
omni peccato per quem afficitur contra ad iustitiam potest ex aliqua
consideratione magis affici contra eius oppositum in actu sicut homo
frequenter irascitur contra rem quam multum diligit. Ad
secundum quod obicitur de claudicatione pedis. dicendum quod non est simile
quia actus ambulationis nunquam separari potest a dispositione clau-
dicationis in pede claudo non sic autem est de actu af-
fectus et deordinationis que est in libero arbitrio propter multi-
tudinem motuum et affectuum qui consurgunt in nobis ex diversitate con-
siderationum sicut predictum est ob quam minus movetur homo ad u-
num nisi ad eius oppositum et ideo alium motum reto alium obliquus.
Patet autem que dicta sunt patet responsio ad obiecta et etiam ad con-
silia que obici possunt in hac questione. Ad illas autem
duas glossas quas inducendo adducte sunt quibus videtur
innui quod liberum arbitrium absque gratia omni temptationi possit resistere.
dicendum quod intelligunde sunt non quia dyabolus plenum posse habeat
super hominem quantum ad actum temptandi et quod homo nul-
lo modo possit ei resistere. sed hoc intelligitur quantum adhoc quod
posse habet in eius materie administratio superhabundans nullo
impediente potest habere. ita quod homo viribus eius non potest
resistere.
Tertio queritur utrum liberum arbitrium cum gratia
destitutum possit in aliquod bonum in genere. et quod sic vi-
detur consuetudinalis non dat novam potentiam non. sed solum
reddit eam facilem. sed gentiles non habentes consuetudinem
potest in bonum in genere et bonum exercuerunt. ergo quod non
possit carere a virtute sed in difficultate. Item habetur
cum bruto potentiam potest comparari gratia et homo non potest con-
parari excepto omni dono gratie. et propterea comparari et mul-
tum potest clam largiri et hoc bonum in genere dare
clam indigenti. ergo etc. Item non fornicari
[illegible] sed homo vane gloriosus potest predicare evangelium vel
facere illud opus bonum in se. ergo si hoc homo depravatus in-
vito ignis gratie multo fortius potest quod parte non. Item
difficilius est avaro dare omnia que habet gratis dare par-
tem eorum que habet. sed avarus absque omni dono gratie
potest sicut prodigus et dissipare omnia bona sua. ergo multo
fortius absque dono gratie potest dare unam elemosinam cum
illud sit multum facilius. Item autem liberum arbitrium dei gratia
destitutum potest ad aliquod bonum aut non. si non. ergo nullius
est potens. si potest in aliquod cum potentia quod est nostras distin-
guatur a potentia quod est ad illud non tamen erit bonum tale.
sed in bonum morale. sed nihilum tunc omnia bona mo-
ralia est bonum in genere. ergo etc. Sed contra dicitur Johannes .xv.
sine me nichil potestis facere glossa. nec parvum bonum
quod absque auxilio gratie dei liberum arbitrium non potest perficere ad
bonum. Item .ii. Corinthios .iii. non quod simus sufficientes cogi-
tare aliquid quasi ex nobis sed si bonum cogitare hoc
est initium omnis boni et hoc non possumus. ergo
nullum bonum per se potest liberum arbitrium divina gratia destitutum.
Item Augustinus ad Valentinum. non potest homo aliquod bonum
velle nisi adiuvetur ab eo qui malum non potest vel-
le nisi adiuvetur ab eo. qui malum non potest
velle. Item Ysidorus. sciant defensores liberi arbitrii
nichil boni posse nisi divine gratie sustentet
quod redit ad quod prius. Item Bernardus super Canticum. omelia
.xxiiii. sciant magis potius gratie non ad bonum co-
gitandum sufficere cor humanum. et ex primo in libro de libero
arbitrio. ita in nobis deus operatur cogitare velle et perficere
primum sine nobis. secundum nobiscum. tertium per nos. Item in eodem
libro capitulo .viii. velle siquidem in nobis est ex libero arbitrio non
autem posse quod volumus non dico velle bonum.
aut velle malum sed velle tantum. Ex hiis omnibus
auctoritatibus concluditur quod liberum arbitrium gratia destitutum non possit
in aliquod bonum quodcumque. primum. Et ad predictorum
intellectum est notandum quod apud quosdam theologos potest dici bonum .v.
vel modis dicitur bonum simpliciter. et hoc est bonum
quod est ordinatum in fine et est tale bonum meritorium
et in tali bonum non potest liberum arbitrium lapsum absque auxi-
lio gratie gratum facientis. Secundo modo dicitur bonum. ex
hoc quod aliquo modo de congruo disponit ad bonum et ta-
le est bonum quod fit ex caritate nichilominus tamen cum recta in-
tentione et in tale non potest liberum arbitrium absque munere
gratie gratis date per quod vivificetur et dirigatur et excitetur
ut velit facere ad quod sit deo placitum et quod adhi-
bit munus gratie notatum ex persona sapientie .viii.
vero dicitur sciui quoniam aliter non possum esse continens nisi deus
det et hoc ipsum erat sapientie scire cuius hoc donum
esset unde non est primum donum gratie cognoscere ipsum mu-
nus gratie et cognoscere quod sit gratie homo salvari non potest.
Tertio modo dicitur ad bonum quia in fine est ordinatum
et habet aliquam ordinationem inter se sive exigitur sive
non. materiam debitam. sicut pascere esurientem sive ex debita
circumstantia superaddita videlicet cum ubi facit et ex-
git tempus et locus et oportunitas. Ad primum autem
genus honorum complendum et si gratia gratis data sit necessaria ad
hoc quod fiat facilius. excepto tamen omni munere gratie
et liberum arbitrium relicto in puris naturalibus potest indicari
et illinctum possit in tale bonum deo sibi cooperante
sicut cooperatur aliis creaturis. non sicut per agens
nullum agens potest agere sicut sine deo in malum
bitur cum agentium cum omnis actio sit a deo. Ad primum
sensus autem tamen difficile sufficientia quod liberum arbitrium sola
dei cooperatione absque alio munere gratie nec difficulter
potest exire in ad bonum morale. primo tamen disponere
ad gratiam vel gloriam quia non est in fine ultimo ordinatum

vel liberum arbitrium omni gratia destitutum possit in ad bonum in genere

sed tamen ordinabile. ¶ Cum concludunt recte ad primam partem inducere. et non sufficienter concedendi bonum autem quod ducit ad bonum perfectum sed tamen intuitu congrui et digni non potest absque auxilio dei. sic exposse dicunt auctores eorum ad quod nunc adducere et sic omnes intelligunt [illegible] et quod isto modo debeat intelligi planum est. nam super li. ar. in [illegible] suis relinquetur ad hoc remanebit ei rationis iudicium per quod cognoscit parentes esse honorandos. constat quod habet hec non iudicatio ad id per quod potest nosse parentes esse honorandos. per id potest cogitare. et habeat naturale instinctum potest velle. et habeat exteriora organa sibi subiacentia potest operari ipse. sed pone quod facit iudicium rationis recte absque munere gratie non digne ad obtinendum finem qui deus est [illegible] eque beatitudinis quod nosse non potest nisi deus revelet. et [illegible] dicit sed quod nec cogitare nec velle vel facere potest bonum absque munere divine gratie quia loquitur de bono quod est ordinatum ad assequendam beatitudinem. Si autem intelligantur auctores de alio bono. tunc nomine gratie non est intelligendus habitus superadditus [illegible] sed intelligitur gratia divina influentia per quam certa consiliatur et adiuvatur ut compleat operationes suas. et sic intelligitur illud Io. xv. sine me nihil potestis facere. et illud Ysa. xxvi. omnia opera nostra in nobis o. e. domine. et consilia sic et intelligendum est illud quod dicitur in li. de magistro quod nullus potest aliquid addiscere nisi deus doceat [illegible] quia omnis cognitio sit infusa. sed quia lumen creatum potest perficere operationem suam absque cooperatione luminis increati per quod illuminatur omnis homo qui venit in hunc mundum. et hec est intelligenda [illegible] verba Dyonisii et aliorum sanctorum qui dicunt quod omne esse [illegible] et omnis vita a prima vita. et omnis intelligencia a prima intelligentia. et omnis bonitas a prima bonitate [illegible] quia deus sit tota causa. sed quia sine ipso non potest agere aliquid [illegible] gratia sit necessaria. li. ar. gratia facientes. quia sine ea non potest a peccato resurgere vel potest adversarium vincere vel potest mandata dei implere [illegible] sit necessaria gratia gratis data quia sine ea non potest li. ar. ad gratiam gratum facientem se disponere non potest in omni tempore resistere non potest in ad bonum [illegible] quod sit ordinatum ad salutem. et possit in ad bonum morale [illegible] aut nunquam faceret nisi malum propter peccati originalis corruptionem. et ex hiis manifeste convincitur error pelagii superbia [illegible] divina gratia [illegible] usurpabat. et dum hoc agebat se ipsum a munere divine gratie elongabat. et propterea error iste cavendus est non mediocriter [illegible] de li. ar. ca. xviii. cavendum est ne [illegible] sit bonum [illegible] libero [illegible] nos aut nobis excitari sentimus aut [illegible] attribuamus [illegible] quod nulla est. sed soli gratie [illegible] plenus est [illegible] li. ar. excitat cum sciat excogitanti [illegible] affectum roborat ut perducat [illegible] ne senciat defectum. sic [illegible] li. ar. operatur ut illius [illegible] perveniat in ceteris [illegible] ad hoc [illegible] perveniens ut sibi deinceps [illegible] quod a gratia ceptum [illegible] ficit [illegible] sigillatim simul [illegible] per singulos [illegible] ar. sed totum singula [illegible] individuo [illegible] totum quod hoc et totum illa. sed ut totum hinc. vel in theo sit totum est ex illa.

¶ Iuxta partem sunt dubitationes circa litteram. et primo de hoc quod redarguens librum pelagii gratia li. ar.

infideli [illegible] supponebat dicens ad hoc eam dari habitibus [illegible] item dicit pelagius sed in gratia habitus et omnis habitus reddit potentiam facilem [illegible] ad hoc deus gratiam li. ar. ut facilius possit exire in opus. Sicut dicitis quod in hoc non repellit eum. sed in hoc quod negabat quod nullam [illegible] li. ar. concedebat [illegible] item dicebat quod sicut solius potentie est posse. ergo non est potentie quod non dat novum posse. ¶ Et nullus autem habitus affert novam potentiam ei in quo est [illegible] magis in ipsa quam in aliis. ¶ Responsio. dicendum quod quidam est habitus qui [illegible] ab eo in quo est. et de tali habitu verum est quod non dat novam potentiam [illegible] et alius habitus qui desursum descendit et non solum dependet ab eo in quo [illegible] sed magis ab eo a quo et talis habitus habet potentiam nobilitare [illegible] movere et supra se elevare [illegible] a quo procedit. et talis habitus est ipsa gratia. quam pelagius non attribuebat plus [illegible] quam aliis habitibus. hic est quod augustinus et magister arguunt eum [illegible] et per hoc patet ea que obiciuntur. ¶ Item queritur de hoc quod reprehendit pelagium in littera in theo. scilicet quod dicebat gratia dei [illegible] homines qui [illegible] de prodigo filio. nulla maior iusticia est quam ignoscere penitenti et ad [illegible] redeunti [illegible] si ergo iusticia [illegible] ad divina [illegible] ¶ Item nos videmus quod homo [illegible] sibi impensa [illegible] quod mereri possit gratiam dei. Responsio. dicendum quod gratia [illegible] mereri possit gratiam dei [illegible] quia est fundamentum omnis [illegible] quia est donum pure gratuitum [illegible] quod habeat gratiam dei [illegible] apud deum mereri [illegible] condigni [illegible] quia sine illa non acceptatur deo in operibus [illegible] ipsa est [illegible] donum gratuitum quod non redditur [illegible] ad Ro. xi. si gratia est ex [illegible] non est gratia. et ex hiis patet quomodo pelagius [illegible] gratie quod dicebat [illegible] posse [illegible] auferebat [illegible] ipsi gratie [illegible] dignitatem et excellenciam [illegible] li. ar. supponebat. auferebat [illegible] efficaciam [illegible] merendi [illegible] ¶ Ad id [illegible] dicendum quod iusticia [illegible] divine bonitatis [illegible] respicit [illegible] exigentiam. ¶ Ad id quod [illegible] dicendum quod [illegible] est simile [illegible] gratia sic [illegible] ponderatur sic illa. Si autem [illegible] possit sibi mereri [illegible] gratiam [illegible] et hoc orando et petendo ut si caderet et deus illum relevaret. dicendum quod non potest ex merito condigni sed solum ex merito congrui [illegible] peccatum subsequens mortificant [illegible] opera [illegible] facta. ¶ Item queritur de illo verbo pelagii quod ponit magister in littera. si non potest homo ea facere que iubentur non est imputandum ei ad mortem [illegible] quod [illegible] dicat [illegible] anathema sit qui dicit deum precepisse impossibilia [illegible] li. ar. [illegible] quod pelagius [illegible] dicit. ¶ Item augustinus [illegible] pigri non dampnatur [illegible] quod [illegible] libero arbitrio habeat vitare quod nullus peccat in eo quod non potest facere vel vitare. ¶ Responsio. dicendum quod posse [illegible] facere vel vitare dupliciter [illegible] attribuitur. uno modo [illegible] posse quia [illegible] alieno suffragio potest [illegible] alio modo [illegible] posse non solum quia potest [illegible] sibi [illegible] et hoc [illegible] posse [illegible] in [illegible] parte [illegible] perfecto [illegible]

gratia adiuuante per quam possimus perficere. Alio modo accipiendo posse non omne quod precipitur est in nostra potestate. Non tamen ex hoc excusatur. Ad. Sic si precipit dominus seruo dare et ad bibendum et ipse non habet aquam nec potest eam adquirere non excusaretur sic et in proposito intelligendum est. Hoc tamen accipiendo posse secundum quod possit in se sine preueniente auxilio intellexit Augustinus et hoc sententiat eius dictum quod nemo peccat in eo quod nullo modo euitari potest et sic intellexit in Ysodoro et dixit unum esse anathema qui dixit dominum precepisse noluisse in possibile. Pelagius autem accepit posse tamen et ideo errauit et plus attribuit. li. ar. quod possit. Aliter est consueuit exponi quod predicta uerba intelligenda de impossibili non de illa impossibilitate qua ex culpa sua homo se ipsum incurrit sic ponit Anselmus exemplum de illo qui debent incarceratus, et prepeditur se ipsum in tene... Sed primus modus exponendi errorem Pelagii magis excludit. ¶ Item quod de hoc quod dicitur in uerbo non tamen est in nostra potestate quia ipsa uoluntas. Hec enim uidetur esse contra experientiam. Facile est enim homini ieiunare et magnos labores sustinere quam inimicum suum diligere. Facilius est enim omnia sua bona dispergere quam uoluntatem suam relinquere. ¶ Et in hoc uidetur consistere quod uoluntatem suam relinquere, quia in hoc bonitas hominis consistat in uoluntate quod homo possit se facere talem qualem uelit. ¶ Responsio ad hoc dicendum quod intelligitur cum auxilio gratie dei pro eo quod bona uoluntas que ad actum uolendi non recipit impedimentum si habeat auxilium gratie. Sed quantum ad opus exterius impedimentum recipit. Unde omnia bona possumus uelle non tamen omnia facere. Et sic uidetur Augustinus intelligere includendo auxilium gratie non excludendo sicut excludebat Pelagius. Aliter potest exponi quod uelle duplex dicitur nobis accipitur in uno modo ut nominat actum prout affectiue uti. Adam post lapsum alio modo ut nominat actum. li. ar. primo modo uelle ad idem est quod affectum esse uel. alio modo uelle idem est quod eligere. Unde secundum hos duos actus distinguntur in nobis uoluntas appetitiua et uoluntas eligendi. Non quia sint in nobis iste due uoluntates essentialiter differentes sed quia modus uolendi est alter et alter. Dico igitur quod liberum arbitrium non intelligitur de uoluntate appetitiua qua aliquando adeo adheret alicui rei ut uix uel nunquam possit ab ea separari. Sed hoc intelligitur de uoluntate eligente qua quis uult se uelle aliquid uel nolle. Et hec semper in nostra potestate est non tamen sequitur ex hoc quod uoluntas sit in nostra uoluntate quia non est efficax nec in quantum preualet uoluntati appetitiue et illi non preualet nisi per gratiam. Unde multi sunt peccatores qui uellent esse iusti et uellent quod nunquam affectarent mala. Nec tamen in sua remanserunt uoluntate quia non adiuuantur a gratia diuina.

Cxxix d.

CAP. IX.

Post hec consideranda etc. Supra ostendit magister quod homo li. ar. indiget auxilio gratie secundum statum ante lapsum. In hac uero parte inquirit utrum eguerit gratia operante et cooperante in statu nature institute. Diuidit autem partem istam in partes duas. In quarum prima determinat de auxilio gratie quod collatum fuit homini ante peccatum. ¶ In secunda parte ponit determinat de supplicio pene quod inflictum fuit homini post peccatum ibi. Sed illius que pro peccato pena etc. Prima pars habet duas. In prima inquirit magister utrum li. ar. hominis ante lapsum gratia eguerit. Secundo uero utrum in statu illo gratiam et uirtutes habuerit ibi. Preterea queri solet utrum homo ante lapsum etc. Secunda pars principalis duas habet. In prima determinat cuiusmodi pena homo fuit punitus propter peccatum uidelicet pena expulsionis de paradiso. Unde et explanat uerba scripture esse hanc. In secunda remouet dubitationem quam excitat per originem etc. ¶ Propter quid precepit uti de ligno uite etc. Et sic patet ista totalis prima que agit magister de primi hominis lapsu et quomodo ad peccatum per quod cecidit et quomodo ad adiutorium et quod stare

Ad intelligentiam autem huius partis inquirunt. ¶ Potuit

agitur de gratia adiutorio secundum statum nature institute in quo cadit hic quod circa ea. ¶ Primo queritur utrum homo ante peccatum gratia eguerit. ¶ Secundo quoniam utrum ante peccatum gratiam habuit. ¶ Tercio queritur de quantitate gratie quam in illo statu habuit. ¶ Circa primum duo. ¶ Primo queritur utrum homo in statu innocentie cum nullo dono gratie esset deo acceptus. ¶ Secundo queritur utrum absque gratia posset exire in opus meritorium.

Circa primum sic proceditur. Quod uidetur quod absque dono gratie homo esset acceptus in statu innocentie. Genesis primo: Vidit deus cuncta que fecerat et erant ualde bona. Sed summo bono non potest non complacere quod est ualde bonum. Si ergo homo inter ceteras creaturas in eis principatum optinebat uidetur quod ipse ualde bonus erat et sic per hoc ergo deus illum acceptabat. ¶ Item Sap. xi. Diligis omnia domine et nichil odisti eorum que fecisti. Sed homo in statu innocentie nichil habebat quod esset dignum odio et totum quod habebat a deo factum erat. Ergo deus ipsum totaliter diligebat. Sed quod sit a deo diligitur ab eo acceptatur. Ergo etc. ¶ Item Prov. viii. Ego diligentes me diligo. Sed homo secundum statum nature institute diligebat deum super se et super omnia quia rectus erat. Ergo uidetur quod in primo statu omnem creaturam deum amabat et si hoc ergo deo acceptus erat. ¶ Item artifex creatus complacet sibi de opere suo et ideo acceptat quia ipsum fabricat ad uoluntatem suam. Sed deus qui est summus artifex hominem formauit ad ymaginem suam et opera facere eum considerat. Ergo uidetur quod ex eisdem sibi datis homo deo. ¶ Item nichil est quod plus faciat animam coram deo acceptam quam quod sit tota pulchra et nulla sit in eo macula. Sed anima Ade in statu innocentie tota erat pulchra et nulla erat in ea macula que erat ex nichilo condita. Ergo absque omni gratia superaddita deo erat accepta. ¶ Item autem deus potuit facere aliquam creaturam tantam bonam quod ex puris naturalibus sibi placeret aut non. Si non, ergo uidetur quod non esset omnipotens. Si sic, ergo uidetur quod talis homo natura placeat deo. Necesse sit superaddi donum gratie. Si ergo non possit conditus fuit secundum exigentiam status nature. Uidetur quod deo placebat absque omni dono gratie superaddite. Sed contra. Hebr. xi. Sine fide impossibile est placere deo. Sed fides est donum superadditum nature. Quod dicitur i. Cor. xii. Ergo sine dono gratie nature superaddite nullus potest placere deo. ¶ Item Sap. vii. Neminem diligit deus nisi illum qui cum sapientia inhabitat. Sed sapientia est donum diuinum superadditum nature quod in libro Sap. ix. capitulo: Mitte illam de celis sanctis tuis etc. Ergo absque dono gratie nature superaddite impossibile est animam esse. ¶ Item Dionysius in libro de angelica ierarchia: Lex diuinitatis est infima per media et media in superiora reducere. Sed media bona sunt potencie et uires, bona maxima sunt gratia et uirtutes quibus non contingit male uti. Ergo secundum rectum ordinem anima non potest ad deum redire nec deo placere nisi perficiatur per dona uirtutum et gratie. ¶ Item nulla excellencius est secundum Augustinum in homine quam ipsa ymago. In differens est ad acceptandum et non ad acceptandum. Ergo ad hoc quod aliqua anima deo accepta necesse est ultra illa esse aliquod bonum nature superadditum. ¶ Item quemcunque deus animam acceptat eam in coniugium sibi desponsat. Unde et animam dicit sponsam suam in Cant. Sed quantumcunque aliqua creatura sit excellens, sepe uidetur finita est quod deo infinito nunquam digna est in coniugium assumi nisi deus ex sua liberalitate descendat et hoc est preparare gratiam. Ergo etc. ¶ Item est deus hominem acceptat filium

suum reputat. Et quod dicitur Io. i. dedit eis potestatem
filios dei fieri. Sed caritas quamvis sit nobilis species
est dei filia. Sed tamen non potest adoptari in filium
nisi fiat ei gratia. Ergo ita potest quod aliqua creatura ac-
cepta a deo sine munere gratie sibi addite. ¶ Ego ad
predictorum intellectum dico quod dupliciter contingit dici
ad acceptari a deo. uno modo quadam acceptione
generali ut idem sit acceptare quod reputare
bonum et in bono conservare hac acceptione non tantum
acceptat creaturam rationalem sed etiam omne opus dei.
est et alia acceptatio specialis qua deus dicitur acceptare
id quod dignum reputat eterna beatitudine et tali
acceptione non acceptat deus nisi creaturam rationalem
immo nec sola est que eius capax est et particeps
esse potest. hanc autem creaturam rationalem tunc accep-
tat cum conficit in templum et adoptat in filium
et assumit in coniugium. non autem scitur quando deo placet
et dicitur templum dei et domus filie dei et dicitur
sponse dei. secundum quod colligitur exodo et iere. terti-
um primum genus acceptationis non requirit sibi
addi donum gratie ultra ea que sunt de conditione nature.
Secundum vero genus acceptionis non potest non esse gratui-
tum. tum propter gratuitatem divine condescensionis. tum
propter creature exaltationem ultra conditionem sui status nature.
gratuita namque condescensio in hac acceptione ne-
cessario requiritur. quia non decet immensitatem habita-
re velle in anima ut in templo quod etiam velle
suum reputare pro filio. quod ancillam suam assu-
mere velle in coniugio hoc nemo dubitat esse valde
gratiose condescensionis largissime creature et subli-
matio in tali acceptione ultra statum nature reputatur.
quia non creatura conceditur in templum adoptetur in
filium assumatur in coniugium hoc est supra naturale complemen-
tum omnis creature. et ideo nec confectio nec adopta-
tio vel unio anime ad deum fit per aliquam perfectionem nature
sed ad ad donum gratie sibi additum quod animam conficit
ut sit templum assimilatur ut sit divina filia quod
facit animam decorem ut apta sic esse sponsa. hec
autem omnia facit gratia gratum faciens cum est a deo
immediate dei conformitas ut nullo modo possit deo dissi-
milis fieri a deo coniuncta equalis venustatis ut nul-
lomodo possit deformari et ideo reddit animam deo ac-
ceptam et est ratio acceptandi secundum illas tres perfectiones
predictas que quidem conveniunt ei non secundum se primum autem tan-
tum sumptive. sed secundum veritatem aut secundum perfectionem et sic
patet quod homo in statu innocentie gratiam gratum facientem indi-
guit ad hoc ut deo placeret et hec necessitas supra
est ex parte modi acceptandi. ¶ Possumus tamen et aliam
assignare rationem ex parte acceptantis. deus enim qui omnia fecit
in gloriam suam et nullius indiget potissime requirit
a creatura rationali honorem et quia honorem deo ex-
hibemus quando in ipsum omnia refertur in omnium auctorem
et finem non decrevit deus hominem producere ad per-
fectionem glorie per id quod creatura habet ex principiis nature sed per
munus additum naturalibus ut ex hoc homo magis deo gra-
tus existeret et totius salutis sue opus deo attribueret
et sic patet quod nemo potest acceptari a deo absque munere
gratie sibi addite et cetera. et concedende sunt rationes ad hoc
inducte. ¶ Ad rationes ad oppositum planum est respon-
dere ex hiis que dicta sunt. nam due prime auctoritates in-
telliguntur de acceptione et dilectione secundum generalem modum
nos autem hic loquimur de acceptione secundum modum specia-
lem quo deus acceptat ipsam animam ut reputet

eterna gloria. ¶ Ad primum quod obicitur ego diligentes me
diligo etc. dicendum quod illud intelligitur de dilectione eterna que
non est absque gratia et ideo primum dictum adulescentem illum quem
homo diligebat habuit pro se et sine omnia. sic ostensum
est supra de. iii. ¶ Ad secundum quod obicitur quod artifex creatus con-
placet sibi in opere suo. dicendum quod illud est verum de illa
generali acceptione et complacentia qua deus reputat illud esse
bonum. sed de illa acceptione qua aliquis sic acceptat quod non
reputet se illi obligatum ad retribuendum aliquid magnum.
non habet veritatem hac enim solum contingit reputare opus
dignum quod habet vitam. et loquitur quod nata est laus et virtu-
tum. ¶ Ad tertium quod obicitur quod anima instituta absque omni gratia
esset tota pulchra et sine macula dicendum quod et si esset sine ma-
cula non tamen esset tota pulchra ea pulchritudine que est a gratia
pulchritudo anime gratia est et amoris conciliativa secundum quod dicit glo.
gratia est quedam uxor anime ad conciliandum sponsi amorem. ¶ Ad
quartum quod obicitur ut deus possit talem animam facere que esset talem
animam facere que esset ei accepta absque munere gratie dicendum quod
et si ipse possit omnia tamquam omnipotens non tamen [illegible] esse
capax. unde impassibilitas venit ex parte creature. sed si
faceret [illegible] esse facere [illegible] faceret donum [illegible] gratie
donum non et gratum esse [illegible] hoc autem impossibile est cum do-
num gratie sit [illegible] gratum esse [illegible] unde impossibile sit quod
homo fiat a deo beatus quia beatitudo consistit in bono quod
est supra omnem naturam sicut intelligendum est et ideo [illegible] esse
quod possit facere non tamen decuit quia non deceret [illegible]
huius dicendum est videlicet ut ex hoc divina servetur gloria
[illegible] providentiam deus neminem acceptat [illegible]
ipsa gratia que nullo potest [illegible] esse ingrata et ideo sit dicta da-
ri ut reputetur esse gratis data.

¶ Secundo queritur utrum homo institutus vel institui posset
in opus meritorium exire absque dono gratie et quod sic
videtur augustinus in libro de [illegible] quis nesciat ita factum ho-
minem ut in eo liberum arbitrium ad iuste vivendum per possibili-
tatem et capacitatem sua constitueret. ergo videtur quod ex liberali ar-
bitrio possit iuste vivere ergo et opera meritoria facere. ¶ Item
damnati manentes in eo quod est secundum naturam in virtute sunt
sed opera virtuosa sunt meritoria. liberum arbitrium integre sine
vel manens absque omni gratia potest facere opera me-
ritoria. ¶ Item dicit perfecta sunt opera et perfectum est ad
ut vult philosophus [illegible] attingit propter virtutem ergo si homo per-
fectus conditus est poterat exire in operationem per quam factus
est. sed autem est operatio per quam pervenitur ad gloriam ergo etc.
¶ Item in omnibus creaturis si distant a suo fine ad quem
ordinantur data est virtus per quam possint ad illum finem
pervenire sicut patet in igne cuius est deorsum est sua le-
vitate potest sursum ferri. quia ut liber ar. immutabilis
fuit inter ceteras creaturas aut si alie creature primitus
habent potentiam perveniendi per formam ad suum finem multo mul-
to fortius quod et hoc homo posset per virtutem nature ante statum
miserie. ¶ Item natura non facit frustra nec deficit in necessariis
sed nichil est magis necessarium homini quam id sine quo non potest
beatificari. ergo cum potentiam merendi huius sit [illegible] quod hoc
in esse ei per naturam [illegible] intelligamus ho-
minem in statu nature servare divina mandata. aut igitur
tenetur ad aut non. si nichil ergo frustra operatur. sed frustra
operari non potest esse sine aliquo peccato. sed autem non poterat
in natura instituta. si ad tenetur cum opus tantum sit ad beati-
tudinem ordinatum. videtur quod ex puris naturalibus mereri posset
premium eternum. ¶ Contra. ro. vi. gratia dei vita eterna.
in glo. non et deus in nobis coronat quam munera sua
tantum ex textu quod ex glo. colligitur quod vita eterna non
contingit mereri absque gratia. ¶ Item deus nullo tamen indiget

utrum homo in statu innocentie institute possit in opus meritorium exire absque dono gratie

bonis tuis. quia si acceperit bona hec non est propter aliquam
suam utilitatem sed si est hec est propter primam benignitatem gratie
nisi diuina iustitia condescendat per gratiam impossibile ut
quis repiciat aliquid dignum gloria. propter aliquid quod faciat
Item consequens et primum debent esse proportionalia sed non gratia
cuius eminentia improportionabilis est et alterius generis est
quam sit beatitudo glorie. ergo impossibile est mereri gratiam per
prima talia. Item tu bonorum est sola quia operis sed deus
nunquam acceptat meritoria non perdat aliquid aliter et ad
gratiam. Contra. Dicendum quod non solum gratia necessaria est ad mi-
tuendum in statu nature institute sed statu nature lapse
magis indigeat. Hugo. Ad. dono gratie in statu nature
nature institute. necessaria erat gratia et propter conditionem retribuentis
tis est et propter conditionem retributionis propter retributionem red-
buentis enim ipse deus bonorum nostrorum non indiget. ideo
nec acceptat hominem propter opera non aliquid meritum ob-
ligare potest ipsum secundum rationem dandi et accipiendi. ideo ad
hoc quod aliquod bonum opus creature sue adremuneretur
deo complaceat necesse est quod ipsius gratuite boni-
tatis influentia in operante precedat per quam creatura
ipsi creatori grata existat illi. propter conditionem retribu-
tionis in potestate erat. Hugo. Ad. mereri sit auxilia gratie
gratum faciens pro eo quod id premium quod meretur est bea-
titudo eterna. beatitudo autem eterna consistit in fruendo
eo qui est omne et summum bonum et qui est super omnia
in summum exaltatus et lucem habitat inaccessibilem et ideo
impossibile est quod homo merendo ad id summum bonum ascen-
dat et perueniat nisi per aliquod adiutorium quod sit
ultra naturam sic quod homo in statu nature institute absque dono
gratie mereri non poterat. tum propter conditionem retribuentis.
tum propter conditionem retributionis. In statu uero nature lapse
non solum indiget gratia ad merendum propter has conditiones
sed et propter conditionem operantis et operationis meritorie.
operantis enim in statu nature lapse est in peccato et deo ad uisa
uel et diuine non a peccato retinetur per gratiam donum non
quamquam faciat non uoluntas eius per uiciatum agnita quod deo re-
conciliet uel mereri nimio condignus ex eo quod dei est
aduersarius et inimicus. deus autem opera non acceptat
nisi prius acceptet personam sicut innuitur Genesis iiij. re-
spexit deus ad abel et ad munera eius. prius dicit ad a-
bel. et postea dicit ad munera. propter conditionem operationis
necesse est gratia quia nulla est operatio meritoria. nisi recta
et nulla potest esse recta nisi fiat ex recta intentione et
nulla potest esse recta intentio nisi quod bonum summum omni bono
preponit nulla autem intentio potest hoc facere in statu
nature lapse sine dono gratie. et preterea quecumque uel quantacumque
faciat aporum absque gratia non meretur. quia non pen-
sat deus quantum sed ex quanto hoc faciat patet igitur quod mul-
to magis est necessaria gratia ad merendum scilicet propter conditiones ret-
tribuentis et retributionis operantis et operationis
ita quod secundum quadruplex necessitas conuenit ad statum nature
lapse et duplex ad statum institute et hec est quod
dicit magister in littera. quod non indigebat gratia operante.
et cooperante secundum statum nature institute. sed non secundum om-
modum gratie operantis. Ad id quod obicitur ingratum de-
auctoritate Augustini. dicendum quod illud dictum est non
quia perfas. Hugo. ait. et uel sic sufficientis in operatione
rum. sed quia natura bona ordinata concordat est gratie et dis-
cordat a culpa. Ad id quod obicitur quod dicit peccatum
sit opera. dicendum quod est quantum ad esse secundum duplex est
peccatum quantum ad esse primum et est peccatum quantum ad esse
secundum. et peccatum quantum ad esse secundum duplex est. quedam
enim est que habet ortum a perfectione secundum esse primum sic

illa perfectio que creaturas in actibus suis conuenit
exprimitur sibi. et quantum perfectio quantum ad esse secundum quo non creatur
a perfectione secundum esse primum. sed potius est supra naturam sic esse per-
fectio que ex gratuito uel glorioso que quidem est in
nobis ex deo et gratia deus quod dicit perfecta sunt opera
hominis secundum quantum ad esse primum et quantum ad esse secundum
quod creatur ab illo quantum ad id esse secundum quod non
creatur a perfectione perfectam secundum esse primum secundum dicitur non
habet non enim sunt de omnibus beatos et gloriosos sed illos
solos beatificauit quos predestinauit conformes fieri
ymagis filii sui hec enim disponit dare premia
tamquam bonum laudabile et non nisi assignata sunt
super deus premium. Ad id quod obicitur quod alie creature
possunt peruenire in finem ad quem sunt ordinate
necesse. dicendum quod non est simile quia finis creature rationalis
est summum bonum quod est super omnem naturam. finis uero alia
rum creaturarum est bonum creatum quod est infra eos. et ideo
creatura rationalis magis indiget dono gratie ut possit
peruenire in suum finem quam alie creature. Ad id quod
obicitur quod natura non deficit in necessariis. iam patet responsio. ex
predictis hec enim nichil de necessariis quidem attendun-
tur quantum ad esse primum uel quantum ad esse secundum quod creatur
ex principiis nature. quantum uero ad illud esse secundum quod est supernatu-
ralem necesse est naturam deficere et tale est esse gratuitum
et gloriosum. nullum tamen ex hoc fit nature preiudicium quod
deus defectum nature supplet et specialiter in predicto est et se offert
tempore et loco complere quod natura non potuit. Ad id quod
ultimo obicitur ut homo mereretur ad ultimum si faciat opera
dicendum quod non meretur a deo de condigno. sed de congruo et
sic merendo disponit se ad gratiam et ideo non apparet
sicut expedit patet quod humana natura in statu innocen-
cie eguerit gratia.

Consequenter queritur utrum homo in statu innocentie
habuerit gratiam gratum facientem et circa hoc queruntur
duo. Primo queritur utrum habuerit gratiam ante lapsum.
Secundo queritur utrum sit tempore conditionis sunt in gratuitis
et naturalibus.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum homo ante lapsum
habuerit gratiam et quod sic uidetur Luce x. qui incidit in la-
trones et plagis impositis et cetera. et exponitur
secundum glossam. quod expoliauerunt eum gratuitis et uulnera-
uerunt in naturalibus. quod non intelligitur de homine primo ho-
mo non tamen habuit talia. sed in gratuita ante peccatum. Item
Augustinus. et uidetur premium unum animi habitum cum illis esse
commendatum et uirtute uestitum et hec accepisse
creatum hominem quod ipse per sapientiam amisit induit
et amabilis homicida. ex hoc quod patet quod primus homo et tam
habebat et omnem uirtutem. Item adam post soporem pro-
phetauit sicut innuitur in textu Genesis et in glossa sed
hoc autem non fuit nisi quia introductus fuit in illo
sopore secreta celestis curie sicut plures dicunt autem
sed nullum decebat illuc introduci qui non haberet gra-
tiam gratum facientem et cetera. Item adam recepit mandatum de
preceptione. sed si illud mandatum seruasset absque gratia non
meruisset. sed quod illud mandatum datum est sibi in me-
ritum obedientie uidetur quod deus non dedit sibi preceptum
potest quod adiutorium alioquin dedisset ei in malum quod
nulla modo decet facere deum. Item peccatum ade argui-
tur fuisse maxime ingratitudinis. sed nullum donum in
quia est magis quam gratum faciens. quod si maior in
gratitudo fuit in peccato ade quam in peccato aliorum post eum
et posteris eius post acceptum donum gratie deum offe-
dunt. uidetur quod ipse ante peccatum habuit donum quod gratum

faciētis. Sed contra. Deus sciebat ipsum statim esse lapsurum ergo sciebat quod illud gratie donum in nullo esset sibi utile, sed potius esset sibi nocumentum. sicut sapiens artifex non dat ad finitum facere ut in quo utatur in opus suum dampnum et nocumentum. ut quod non dedit illi gratiam.

Item adam quando iustitiam originalem habuit quam peccavit et non ulterius per eam numquam eam recuperavit. ergo pari ratione si habuisset donum gratie gratum facientis. Item ipse nec aliquis posterorum eius gratiam recuperasset. Sed quia ipse gratiam gratum facientem recuperavit videtur quod ante lapsum eam non habuit.

Item adam adam habebat optima natura et nullam habebat pronitatem ad malum vel difficultatem ad bonum. ergo si caritatem et gratiam habuisset totaliter deo adhesisset. ergo numquam in peccatum cecidisset. sed constat quod cecidit ergo gratiam ante lapsum non habuit. Item lucifer non habuit gratiam gratum facientem hunc et ab illa cecidit. ergo de altiori gradu cecidit quam angelus. quod videtur quod peccatum eius sunt inremediabile quam peccatum angelicum. sed ergo hoc constat esse falsum adam ante peccatum non habuit hoc donum. Item prius dicit quod probatur quod in amicum assumitur hoc non solum est verum in amicicia humana verum in amicicia humana verum in amicicia divina. unde dicitur Ec. viii. habitum prius ut tempore tantus est in multas tribulationes probatus diu amicus effectus. si igitur nullus habet gratiam dei quin habeat dei amiciciam videtur quod ante temptationem adam non habuit gratiam. sed constat per temptationem peccavit. ergo non habuit gratiam ante lapsum. Responsio. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod circa hoc duplex consuevit esse opinio quidam enim dicere voluerunt quod adam non habuit gratiam gratum facientem propter quod non incredibile quod lapsus esset si tale adiutorium habuisset. Alii autem auctoritates et rationes attendentes dixerunt quod adam habuit multas gratias gratis datas et etiam habuit valde bona et perfecta scientiam et videntur aliquid dicere ipsum habuisse gratiam ante lapsum non quia habuit donum gratie gratum facientis. sed donum gratie gratis date et per quod poterat temptationi resistere et ad gratiam gratum facientem se ipsum disponere. Sed quia auctoritates sanctorum expresse videntur dicere de gratia gratum faciente sicut patet in verbis que magister adducit in littera et huic etiam consonare videntur scripture auctoritates et rationes probabilitas. ideo est alia opinio communior et probabilior quam etiam magister sustinet in littera. scilicet quod adam ante lapsum gratiam gratum facientem habuit per quam non solum malo resistere sed etiam in bono proficere potuit et illa gratia adiutus est. Ita ut vivens mandatum domini observando sed contemnendo transgrediendo. hanc igitur opinionem sustinendo concedere possumus rationes que ad primam partem inducuntur. Ad id autem quod in contrarium quod deus sciebat statim ipsum esse lapsurum. dicendum quod propter hoc quod non debuit dimittere donum quod sibi dare duplici ratione primum quod quia similiter est hoc presciebat quod bonum debebat de lapsu eius eliceri. Secundo vero quia deus conferendo gratiam non attendit futurum peccatum. sed ydoneitatem presentem ad gratiam. sicut patet est quod gratiam in tempore presentis et eius quos ad eterno reprobavit et in tunc eorum commendat divinam largitatem et sapientiam et arguit homines in gratis et iniustitie in hoc quod a tanto beneficio et tam benigno recessit sine eo. Ad id quod obicitur quod non potuit recuperare originalem iustitiam quam habuit quando peccavit dicendum quod non est totum verum. sed quod non recuperavit iustitiam illam. sed sicut est hoc facit quia iustitia originalis non tamen respiciebat voluntatem deliberativam sed etiam respiciebat ipsam inquantum naturam quam autem respicit ipsam voluntatem liberam ut est libera. et quando voluntas defecit natura remansit. Natura autem corrupta est non sic de facili relevatur hinc est quod magis potest recuperari gratia quam iustitia quamvis utraque fuit per peccatum amissa. et alia non quamvis non recuperatur originalis iustitia. sed tamen mitigabatur semper originale peccatum. Ad illud quod obicitur quod si adam habuisset gratiam quod inseparabiliter deo adhesisset. dicendum quod hoc non dicitur quia licet aliquis habeat gratiam manet tamen potentia peccandi et inclinationem et frequenter movetur nichilominus considerans de eo. adhuc quia meum quod unde frequenter contingit quod homo magne caritatis inordinate afficitur propter quod non semper actualiter est vir in summum bonum esse quod habet nimium desiderium sic intelligendum est accidisse ipsi ade. quia si non esset homo tam caritatis qui peccaret. si dominum presentem semper haberet et actu consideraret quam deus amabilis est et quantum nephas est ipsum offendere. Ad illud quod obicitur quod lucifer non habuit gratiam gratum facientem dicendum quod verum est ex hoc tamen non sequitur quod homo peccaverit maiori ingratitudine propter quod quamvis perimo caritate stat in gloria sicut enim recepisset gratiam et gloriam homo non sic conditus fuit ut longe angelicam haberet gratiam et non potuit esse in terra. quia longe a celo distantis ac propinquior diis ut adam cecidat de alto ut lucifer. et adam fuit integrus nec adam per peccatum deprivatus. Ad id quod obicitur quod prius dicit homo tempore quam in amicum assumitur dicendum quod id intelligitur de illa amicicia que facit hominem deo privatum et familiarem per quem modum dicit ipse deus apostolis. Io. xv. vos autem dixi amicos etc. De amicicia autem longe dicendum hoc non potest intelligi apud deum. sed possit intelligi de amicicia apud homines propter quod non deus gratiam dans in probando potest reprobare quam approbare non enim habet unde possit approbari adam non per eius donum. non sic autem est de homine vel hominis et sic patet etc.

Secundo quod iterum homo sit conditus fuit in gratuitis et naturalibus. et quod sic videtur per textum Ge. i. Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram sic exponit augustinus et habetur supra d. xvii. ymago est in naturalibus et similitudo in gratuitis. ergo si homo factus est ad ymaginem et similitudinem videtur adconditus fuit sic in naturalibus et gratuitis. Item ecc. xvii. deus de terra creavit hominem et postea secundum se vestivit illum virtute. ergo homo animam conditionem primaria fuit virtute vestitus et si hoc reddit id quod prius. Item adam fecit deus hominem in ingenere rectum virtuosum secundum sanctitudinem secundum iusticia. omni virtute decoratum omnibus donis ornatum ergo videtur quod homo in gratuitis fuit conditus. Item hoc videtur ratione deus fecit hominem perfectum quantum ad etatem et quantum ad conditionem ab exordio sue conditionis ergo pari ratione videtur quod fecit eum perfectum quantum ad naturalis beatitudinem. sed non beatitudo consistit in dono gratie. ergo videtur quod donum gratie habuit initio conditionis sue. Item ad hoc quod aliquis detur gratia requiritur divina liberalitas et recipientis ydoneitas. sed deus in primordio cum adam condidit liberalissimus erat et adam a sue conditionis primordio ad suscipiendam gratiam ydoneitatem habebat. ergo ab ipso conditionis primordio deus ei gratiam conferebat. Sed contra augustinus. dicit quod homo in sue conditionis primordio habuit unde posset stare. sed non unde posset proficere. Item magister supra d. xxiiii. poterat homo per liberum arbitrium quod erat resistere malo. sed non proficere bonum. sed si habuisset gratiam gratum facientem ab exordio creationis potuisset utique et non potuit proficere bonum patet etc. Item magis convenit gratie est gloria quam natura est gratia. sed in homine gratia precedit gloriam. ergo pari ratione immo multo fortiori natura precessit tempore donum gratie. Item per gratiam fit matrimonium inter deum et animam. sed lex matrimonii est ut non fiat absque mutuo consensu. ergo videtur quod nulli ad ultro gratia debeat dari nisi precedat consensus. sicut ergo adam prius fuit quam consentire posset ergo non simul habuit animam et gratiam. Item donum gratie infructuosum est nisi recognoscatur a deo. etc.

ante gloriam

ac per hoc in tempore ...

que

matrimonium

nec enim gratuitis creaturam reservare potuit nisi prima dono gratuitis exstat. Ergo sicut magister tenet, ratione gratuita quae cum naturalibus sunt addita, quamvis quod est additum quantum quod est naturale inditum et donum gratiae quae est gratuitum; ergo videtur quod non ab ipsa creatione sed post donum gratiae fuit homini collatum.

Responsio. Ad predictorum intellectum notandum est quod circa hoc duplex fuit opinio. Quidam namque dicere voluerunt quod homo fuit creatus non solum in naturalibus sed etiam in gratuitis, tum propter dei liberalitatem, tum propter hominis idoneitatem; sed quia sanctorum auctoritates videntur sonare contrarium, ideo est alia opinio communior et probabilior quod homo prius tempore habuit illa quam haberet gratuita. Unde secundum hanc opinionem in statu innocentie distinguuntur duo tempora, quoddam enim fuit tempus in quo habuit naturalia, quoddam vero in quo habuit naturalia et gratuita. Et secundum diversitatem huiusmodi duplicis temporis dissolvitur apparens contrarietas magistrorum, nam quidam videntur dicere quod homo habuit gratiam, quidam vero non, et utrique verum dicunt pro diversis temporibus. Ad obiectum autem quare deus noluit post tantum dare gratiam cum posset dare simul, sumitur explicatio ordinis videlicet ab ordine sapientie, bonitatis et iustitie. Ordo sapientie hoc requirebat ut sicut esse gratuitum est aliud a gratuitis quae esse, sic in diversis temporibus homini conferretur, et sicut etiam mundi prius tempore sunt creata et distincta quam ordinata; propter ordinem sapientie commendandum sic et fieret cum homine qui est minor mundus. Ordo etiam bonitatis hoc expetebat. Hoc enim ordine divina ad ordinandum in suum finem tunc gratiam homini ordinate datur quando datur ei secundum quod est utilior et fructuosior; tanto autem gratia divina est nobis utilior et fructuosior quanto per eam deo gratiosiores existimamus; et ideo sic debuit dari ut ex ipso ordine dandi cognosceretur donum dei esse gratuitum, et propterea non fuit a creatione inditum sed naturalibus iam perfectis et constitutis fuit superinfusa. Ordo etiam iustitie hoc requirebat. Deus enim secundum legem communem requirit aliquam preparationem et dispositionem aptitudinis ad hoc quod infundat aliquam gratiam sive eo [?] in adulto sive in alio adiuvante, secundum quod contingit in parvulo; et ideo gratuita non fuerunt homini concreata sed dilata fuerunt quousque homo per actum et usum rationis quodammodo se disponeret ad illa suscipienda, ut sic verificetur illud Augustini [?]: Qui creavit te sine te, non iustificabit te sine te. Propter ergo quod multiplex ordo hoc exigebat ut homo prius fieret in naturalibus quam in donis gratuitis ordinaretur, non concedende sunt rationes que hoc ostendunt.

Ad primum quod obicitur "Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem" etc., dicendum quod similitudo attenditur tam in gratuitis quam naturalibus datis, et ad quod dicitur deus fecisse hominem ad suam imaginem et similitudinem, non quia statim eum dedit imaginem et dedit similitudinem, sed quia alterum dedit, scilicet imaginem, et ad alterum habilem fecit, videlicet ad similitudinem, quam postmodum pro loco et tempore ei dedit. Unde quantum est ex vi verbi non potest concludi quod simul et semel fuit in homine imago dei et similitudo. Et per hoc patet responsio ad duas auctoritates sequentes etc., videlicet et Damasceni [?], quia sic intelliguntur: non quia deus statim ut hominem condidit virtute vestivit et ornavit, sed quia tunc dispositum fecit et in non longa post tempore explevit.

Ad aliud quod obicitur de perfectione etatis et cognitionis, dicendum quod non est simile, quia perfectio etatis et cognitionis non tantum elongatur a perfectione sicut perfectio gratie. Unde homo per primum [?] sibi inditum potuit pervenire ad perfectam etatem et perfectam cognitionem, sed nunquam per se potuit homo sublimari ad gratiam nisi deus infunderet mira sua benignitate.

Ad illud quod obicitur quod non erat idoneus etc., dicendum est probabiliter [?] quod deus maiorem idoneitatem expectabat, quam quidem competeret ordini sapientie et bonitatis et iustitie sicut prius ostensum est; quod ideo non statim gratiam dedit sed distulit, propter quod deus sic operatur liberaliter ut tamen sua liberalitas non excludat sapientiam nec iustitiam.

Consequenter queritur ad tertium articulum de quanta gratia primus homo habuit. Et primo est quod de quantitate gratie primi hominis quantum ad donorum multitudinem. Secundo vero quantum ad donorum magnitudinem.

Circa primum sic proceditur, et quod tot habuit virtutes ante lapsum quot habet post lapsum, et quod sic videtur: primo per Bedam [?] dicentem quod deus fecit hominem omni virtute decoratum et omnibus bonis ornatum; ergo non videtur quod aliqua virtus virtutis que sit in nobis deerit ei. Item ex parte cognitionis non cognoscimus plura quam Adam cognovit nec plures habemus in nobis scientias; ergo pari ratione ex parte affectionis non videtur quod plures in nobis habeamus virtutes virtutum quam habuit primus homo. Item connexio est in virtutibus sicut sancti dicunt et suo loco ostendetur in tertio; ergo si Adam habuit aliquam virtutem necesse fuit quod omnes haberet; ergo habuit tot quot nos habemus. Item aut aliquam virtutem habemus quam non habuit Adam aut non. Si non, ergo tot virtutes habuit quot nos habemus. Si sic, aut ergo illius virtutis fuit Adam capax aut non. Si non, ergo videtur quod per peccatum creverit in nobis boni capacitas, quod absurdum est dicere; si sic, cum deus dederit gratiam Ade secundum capacitatem suam, videtur quod omnem virtutem quam nobis confert post lapsum et ipsi Ade contulerit ante lapsum. Sed contra: virtus fortitudinis consistit in perpessione tribulationum, sed in Adam in statu innocentie non poterat esse talis perpessio; ergo nec fortitudo. Item temperantia consistit in cohibendo superfluis carnis passionibus, sed tales non poterant reperiri in tali institutione [?]; ergo nec temperantia. Item penitentia consistit in detestatione malorum perpetratorum, sed tamen non contingebat in statu innocentie de malis commissis dolere; ergo tunc non poterat esse in homine virtus penitentie. Item qui habet donum perseverantie non cadit a iustitia; Adam a iustitia cecidit; ergo perseverantiam non habuit, hanc autem multi habent in statu nature lapse; ergo non omnes virtutes que nunc sunt fuerunt in statu innocentie.

Responsio. Dicendum quod cum sit comparatio multitudinis donorum gratie ad statum nature lapse et statum nature institute, hoc potest intelligi vel de donis gratie gratis datis vel de donis gratie gratum facientis. Si intelligatur de donis gratie gratis datis, habuit Adam in statu illo, utpote immortalitatem et impassibilitatem, que non habent aliqui posteri eius, et aliqua dona gratie gratis date habent posteri sui que ipse non habuit, sicut gratiam sanitatum et operationem virtutum et genera linguarum et similia. Ratio autem huius diversitatis venit ex hoc quod alia dona expediebant in tempore illo et alia competunt isti. Si autem loquamur de donis gratie gratum facientis, sic quia ista dona connexionem habent quantum ad habitus et quantum ad actus qui perfectiores sunt, sic concedendum est quod in equali multitudine fuerunt in primo homine in qua reperiuntur in eius posteritate. Hoc dico quantum ad habitus et quantum ad actus qui perfectionis est, sicut rationes ad primam partem inducte ostendunt. Quantum vero ad actus qui habent imperfectionem annexam, non contingebat virtutes secundum statum illum in Adam poni, et per hoc patet responsio ad ea que obiciuntur, quorum unum de fortitudine, aliud de temperantia et tertium de penitentia, quia omnia procedunt secundum actus habentes imperfectionem aliquam annexam, que quidem imperfectio non competit actibus virtutibus secundum omnem statum sed solum secundum statum presentis miserie. Ad primum autem quod obicitur de perseverantia, dicendum quod perseverantia

Utrum habuit tot virtutes ante lapsum quot habuit post lapsum

uno modo dicitur proponi perseverandi in bono. et hoc modo
est virtus ut dicunt omnes virtutes inseparabiles. Alio modo
perseverantia est continuatio in bono usque in finem. et sic
non dicit habitum, sed potius dicit statum. et istam primus homo non
habuit. ex hoc tamen non sequitur quod aliqua virtute caruerit
pro eo tempore quo in gratia permansit. Siquis autem querat
cum non habuerit virtutes in patria nec que in perfectorum habitum
... in actibus suis secundum statum nature lapse. dicendum quod
actus illi in statu innocentie plurimi conformes erant ac
tibus quos ... virtutes sunt habitus. et alii autem
sunt illi de quibus magister ... d. xxxiii. ubi
suo loco determinabuntur dante deo.

Secundo queritur utrum dona gratuita fuerint eque magne
efficacie ad merendum ante lapsum sicut fuerunt post
lapsum. et quod fuerint maioris efficacie tunc quam
nunc videtur quanto perfectior est dilectio. et quanto maior
est dilectio tanto opus nostrum est deo acceptabilius.
probatur per illud quod quantum cognoscis tantum diligis. sed quia in
adam secundum statum innocentie clarior fuit cognitio
videtur quod caritas ad merendum fuit efficacior. Item
albius est quod est nigro impermixtum. ergo magis et minus
... de ... sed omnia merita nostra que
... permixta sunt culpe. ... ysa. lxiiii. omnis
iustitie nostre sicut pannus menstruate. sed quia in adam secundum
statum innocentie merita non fuissent impermixta
culpe videtur quod secundum statum illum dona gratuita erant
multo maioris efficacie. Item virtutum est circa
... ut ii. ar. quanto igitur ... magis ... obed.
tanto ... efficacior in actu suo erit. sed tunc natura
magis erat obediens quam nunc cum est corrupta.
ergo tunc dona gratuita erant ad merendum efficaciora.

Contra. amor invisibilium et sollicitudo ... impedit
hominem ne iungatur deo perfecte. sed igitur in statu paradiso
nulla vigebat in hoc corpore videtur quod deo per
fectius et ... adherebat et ita magis ad merendum
dispositus erat. Sed contra. ii. thi. ii. non coronabitur
nisi qui legitime certaverit. sed magis impugnatur homo
in statu nature lapse quam secundum nature institutionem. ergo si
has pugnas vincat gloriosius triumphat. et si glorio
sius triumphat maiorem meretur coronam. ergo etc.

Item philosophus dicit quod ars et virtus est circa difficilia. ergo
si hoc ... verum est quanto actus virtutis difficili
or est tanto virtuosior. et quanto virtuosior tanto
ad merendum efficacior. sed ergo maior est difficultas
in perficiendis divinis mandatis nunc quam esset in statu na
ture institute. videtur quod maior sit merendi efficacia. Item
si homo stetisset aut christus non esset incarnatus aut si
esset incarnatus nunquam esset passus. sed christus sua pas
sione non sibi meruit. sed nobis et tamen merita nostra quod
... efficaciam habent a passione et eius fide ...
... deo placere possunt hoc fuit
deo acceptissimum quod christus se obtulit hostiam deo
et patri et in simul efficaciam merita nostra et illam
efficaciam non habuissent merita in statu nature institute.
ergo videtur quod non erant efficaciora. Item natura non deficit
in necessariis. ut dicit philosophus si hoc est verum in natura creata mul
to magis verum est in natura increata. et sic divina providentia
non deficiet hominibus de quibus maior cura est ei ...
... nec deficit hominibus. sed natura humana magis indiget
adiuvari quam indiget ante lapsum. ergo videtur quod nunc
... homini deus fortius et efficacius ad merendum. sed
ergo efficacia meritorum attenditur secundum magnitudinem caritatis
et ergo videtur quod nunc dona gratuita in merendo sint maio

ris efficacie. Responsio. dicendum quod efficacia meriti pensatur
ex tribus videlicet ex difficultate operis multum
facientis ad meritum. et a deo facit ut homo qui est multo
magis minoris caritatis quam angelus possit mereri premi
um ad ... angelicam. secundum quod colligitur ex illo quod
dicit glossa. mt. de johanne baptista quia minor est in regno
celorum maior est eo. non enim est dubitandum quin jo. sit
exaltatus ad ordines excellentium angelorum et tamen sanc
tum nunc minoris caritatis erat quam alii eorum. ...
primum facit. si novitas ... est secundum id quod ... accep
ta est ad nutum quantumcunque ... sit in hoc ergo nisi sit
novitas ... nunquam elicietur opera minora.
et quanto magis novitas ... tanto magis
homo ... operibus minoris efficitur magnitudo caritatis ...
... est quod facit ad meritum. quia sicut illius quantitas at
tenditur ... pondus. nam amoris
est quod dat valorem operibus minoris. Si ergo fiat compar
atio efficacie merendi in donis gratuitis secundum statum post
lapsum et secundum statum ante lapsum respondendum potest quod quantum ad
primam conditionem videlicet quantum ad difficultatem effi
caciores sunt virtutes nunc quam tunc fuerunt. nunc enim magis in
pugnantur et impugnando probantur et examinantur ... quam tunc
... et sic procedunt rationes ostendentes
dona gratuita ad merendum esse nunc efficaciora. Quantum autem
ad secundam conditionem, scilicet quantum ad ... novitatis efficaciores
fuissent virtutes in merendo tunc quam nunc pro eo quod novitas tunc
... continue fuisset in bonis operibus deo placentibus sine
retardatione nunc autem sit ex lassitudine sive ...
... cessat ... bonis operibus et intendit aliquando
rebus ... difficultatem ad
bonum ... ad malum. et quantum ad hanc conditionem
procedunt rationes probantes quod dona gratuita in statu nature insti
tute fuissent ad merendum efficaciora. et propter hoc potest responderi
ad utramque partem procedendo. Nam secundum diversas vias ...
se habent dona gratuita in merendo sic excedentia et ex
cessa et reperitur in eis secundum diversas conditiones maior
et minor efficacia. et sic nulla est inter rationes illas re
pugnantia utraque concludit secundum diversam viam. Si
autem queratur ultra de maiori efficacie quantum ad terciam con
ditionem tunc respondendum est quod aut fit comparatio personarum ... ad
... aut status ad statum. Si ... dicendum est
quod ... sicut excedentia et excessa. satis enim pro
babile credi potest quod aliqui sunt qui habent maiorem gratiam
angelis qui fuissent in statu innocentie si adam stetisset.
alii vero minorem angelis sicut dici consuevit cum comparatur
status legis scripte ad statum legis ewangelice. Si autem
comparetur generaliter status ad statum tunc non videtur usquequa
que in quo statu deus homines magis munierit caritatis et gratie
tribuisset pro eo quod secundum diversas ... reperitur
maior et minor ... in hac ... et quod
... magnitudo ... distribuit ... attenditur secundum diversas
conditiones reperitur maior et minor ... distribu
entes ... cognitionem ... hoc autem potest probabilior
videtur et magis ... ut dicamus quod ... maio
ra munera gratie largitus est homini lapso quam dedisset
homini si in statu innocentie permansisset. tum quia homo ma
iori adiutorio gratie indiget tum quia decet deum de
malo maius bonum elicere. quia sicut illud bonum quod ad
merendo nocet. tum quia mediatorem et intercessorem pro
nobis ... quem decet exaudiri in omnibus pro sua
reverentia. unde cum appareat vultui dei semper ad interpella
dum pro nobis in ara crucis oblatus fuit et cotidie offe
ratur valde probabile videtur quod maius munus gratie tribuatur

vtrum dona gratuita fuerint eque magne efficacie
ante lapsum sicut post lapsum

nobis quoniam si ipse non fuisset incarnatus pro nobis oblatus et hec expresse ut invenitur Jo. vii. cum dicit quod spiritus non dum erat datus quia ihesus non dum erat glorificatus. unde cum ascendit in altum tunc dedit dona hominibus. ex hac quadruplici ratione quarum una est in commendatione misericordie et secunda in commendatione sapientie et tertia in commendatione divine iustitie satis probabiliter colligitur quod non est magis efficacia dona gratuita adveniendi quam incarnatum invenientie non solum ratione difficultatis. una in ratione gratie et carnalis quamvis non absurde dici possit quod maior efficacia inveniendo erat ratione quarum non ratione prime ... et hac via procedunt rationes que ad primam partem inducunt sicut patet intuenti. alie autem non cogunt. Ad illud quod primo obicitur quod maior erat in dilectione quia maior cognitio. dicendum quod verum est de dilectione simpliciter que tenet se ex parte potentie concupiscibilis. sed non est verum de dilectione simpliciter que se tenet ex parte gratie et anime elevantis. et si obiciatur quod utraque commensuratur cognitioni. dicendum quod illud non est verum de omni cognitione sed de cognitione experimentali. hanc autem non magis viguit in primo parente quam in viris sanctis qui fuerunt et sunt in statu nature lapse. Ad illud quod obicitur quod in intuitu magis magna erat in experimentu de divino in statu innocentie. dicendum quod hoc venit ex hoc quod naturalis non est ita perita propter gratuitas carnis commune et proprium corporis contemptum et ideo illa procedit ex parte primi tantum naturalis. et due rationes sequentes.

Ista parte ulta sunt dubitationes circa litteram. Primo queritur de hoc quod dicit dicens. adam non tunc habuisse virtutes quando peccavit. videtur enim dicere falsum. quia si non habuit eas quando peccavit ergo ante amisit eas quam peccaret sed virtutes non possunt amitti sine peccato ergo antequam peccavit. Iuxta hoc queritur utrum ille quando peccavit erat sapiens et stultus. si non peccabat. si stultus ergo non videtur stultitia esse pena peccati. Responsio. dicendum quod tempus amissionis peccati ade potest duppliciter designari aut secundum inchoationem aut secundum consummationem. utroque modorum utrorum est magna in virtute et in termino differentie. Si enim intelligatur de initio ut sit sensus non habuit virtutes quando peccavit. i. quando peccare inchoavit dicendum est quod sine istud intelligitur quod non habuit virtutes quantum ad usum. sed habebat virtutes quantum ad habitum. Unde in peccati sui inchoatione quodam virtutes habuit quodam virtute caruit. habuit secundum habitum sed caruit secundum usum. si autem intelligatur de tempore consummationis peccati sic cum consummato peccati fuit in instanti et simul sit peccatum consummari et esse sic in peccatis sine virtutibus non solum propter hoc quod adam tunc non habuit virtutes quantum ad usum tantum in quantum ad habitum. si enim tunc habuit peccatum constat quod non habuit virtutis habitum. sicut enim in peccato sit consummari et assumatum esse. sic et in habitu virtutis simul est amitti et amissum esse. et si amissus non habitu planum est igitur quod quando peccavit virtutes non habuit nec tamen ex hoc sequitur quod non amiserit. amittere enim in hiis que subito amittuntur non potest habere in actu sed habuisse de preterito et non habere de presenti hoc autem melius manifestatur in quarto in tractatu de iustificatione impii. et per hec patent illa duo que obiecta sunt. Item queritur de hoc quod dicitur nec forte mittat manum suam et sumat de ligno vite et cetera. Si enim hoc verum esset iam sequeretur quod ex quo peccato in incidisset in necessitatem moriendi quod est contra textum in quacumque die comederis morte morieris. Item lignum vite quod ex parte est in medio paradisi et cetera. sed istud lignum potius obesset quam prodesset ut quia indigne sumitur. quod videtur quod si adam comedisset de illo ligno post nocuisset quia presumpsisset. quod non invenitur in textu. Responsio. dicendum quod id videtur id est videtur dominus loquentis ad angelos. vel littera supplenda est sic. ne quo supple videtur ne mittat manum suam et cetera. hoc autem dicit dominus non quod ad vitam eternam viveret. si post peccatum de illo ligno comederet sed quia longiori vixisset tempore. vel videtur illud potest intelligi fuisse videtur hominis quia deus nolebat ipsum diu vivere in calamitate presentis vite magis renovatus erat intuitu culpe sue ut potest esse verbum rigoris iusticie ut quia adam gustando cibum ligni vetiti se indignum reddidit ad percipiendum effectum ligni vite ideo deus in illo promisso in quo est sententia quod cum iudicat de adam duplici bono privare. videlicet ligni esu et ligni effectu. non quia post peccatum possit ad vitam effectu pervenire. sed quia intuitu peccati utrumque meruit amittere. et sic patent illa que obiecta sunt. Verum quod obicitur de sacramento altaris non est simile. quia istius sacramenti est efficacia spiritualis et ei debetur reverentia singularis ratione sue dignitatis et excellentie nullum autem horum reperitur in eo quod manducat et bibit indigne non sic autem erat de illo ligno vite. Item queritur de hoc quod dicit quod misit eum deus de paradiso voluptatis in locum sibi congruum. videtur enim quod hoc non debuit deus facere. cum enim deus sit maioris misericordie quam sit homo et nos inde in peccatores sustinemus in ecclesia que est paradisus quodam non videtur quod deus debuisset eum eicere. sed potius longanimiter ad penitentiam expectare. Item quero quare dicit mundum istum fuisse sibi locum congruum. aut enim erat deteriorat ante non. si non erat deterioratus non videtur quod esset minus sibi congrua propter culpam si deterioratus erat videtur quod magis debuisset deteriorari locus ille in quo peccavit quam ille in quo non peccavit. quam ille in quo non peccaverat. Iuxta hoc queritur de quo seruat ille locus hominum quia iam non venit et post diem iudicii servatur. quod videtur quod frustra factus sit locus ille. Responsio. dicendum quod deus hominem de paradiso eiecit equo iudicio. ita quod sibi fuit et misericordia et iustitia nam que fuit quia sicut angelus de paradiso eiectus est quia peccaverat et se indignum illo loco reddiderat. sic et homo de amenitate paradisi eici debuit misericordia in eo fuit ut homo in loco maioris calamitatis existens et sciens se extra paradisum relegatum esse quasi exulem in hoc mundo se ipsum reputaret presentem vitam contempnendo ad bona invisibilia assurgeret et illa desideraret et sic ad illa perveniret. si enim temporalia amaret in periculo ne spiritualia apprehenderet et si non amat corruptionem corporis quando est in hac valle miserie quanto magis et amaret si esset in illo paradisi amenitate postquam morbo corporis corruptus esset tanta enim ex parte adherentia gerit temporalibus in hec ut magis eternam redderet. et ideo cum eo actum est misericorditer et iuste. et per hoc patent dubitationes premisse. patet enim quod non est simile de paradiso et cetera. patet etiam quod locus iste magis est congruus statui miserie et si magis deterioratus esset postremo patet quod locus ille frustra non est multum enim facit ad nostram eruditionem et cetera non nobis probatur requirende saluti maxima consistit summa et perfecto totius humane utilitatis. Item queritur de hoc quod dicit quod lignum illud non conferebat immortalitatem nisi sepe de illo sumeretur. hoc enim videtur esse falsum. quia immortalitas perfecta ponit hominem extra statum animalitatis. sed frequens comestio ponit hominem in statu animalitatis. quod per frequentem usum ligni non perduceretur ad perfectam immortalitatem. Item frequentatio alicuius rei non variat effectum secundum speciem sed solum non confirmat. ut videtur quod si unica

comestio post statum animalitatis, quia per frequentem usum ligni non perduceret ad perfectam immortalitatem. Item frequentatio alicuius rei non variat effectum secundum speciem sed solum confirmat vel intendit; ergo si unica commestio non potuit facere immortalitatem, nec plures, ratione qua nec frequentatio. Dicendum quod magister hic dubie loquitur nec sine causa. Utrumque enim potest sustineri: primum satis probabiliter, et quod lignum vite unica comestione conferret immortalitatem; nec huic obviat quod dominus preceperat Ade quod de omni ligno paradisi comederet. Preceptum enim affirmativum non obligat ad semper sed pro loco et tempore. Primum est intelligendum quod non conferret illum effectum unica comestione sed pluribus; et hoc quia lignum vite non conferebat immortalitatem sicut causa principaliter effectiva, sed sicut dispositiva; et quoniam ad modum medicine, immediate quia frequentatio disponit ad salutem, ad quam non sufficit dispositio semel sumpta. Sic in proposito intelligendum. Ex quibus patent que obiecta sunt: procedunt enim ac si lignum vite esset principaliter effectivum immortalitatis; de effectu autem istius ligni plenius dictum est supra. Hec autem dicta sufficiant.

XXX d.

Ex superioribus insinuatur etc. Postquam in ista [illegible] magister de hominis lapsu, divisa fuit in tres partes. [illegible] determinans corruptionis in qua incurrit nam in natura et in natura personam. Incurrit vero persona corruptionem triplicem: prima quidem consistit in peccato primi parentis, secunda in peccato originali et tertia in peccato actuali, propter quod pro parte tertia aggreditur hic magister. Ista pars dividitur autem, postquam ista in partes vi: in prima determinat quid sit originale peccatum, in secunda vero qualiter traducatur, supra distinctione xxxi: Nunc superest investigare etc. Tertia vero qualiter deleatur, supra distinctione xxxii. Quoniam supra dictum est originale peccatum esse in animam etc. In quarta vero determinat utrum peccatum originale multiplicetur et intendatur per peccata priorum parentum, distinctione xxxiii: Preterea addiciendum est etc. Prima pars que continet presentem distinctionem dividitur in partes tres: in prima parte premittit magister [illegible] potius penalem quam originalem: Nunc inquirendum est quid sit etc. Tertia determinat quamdam incidentem dubitationem de veritate humane nature: De hoc autem quod diximus in Adam fuisse etc. Prima parte remanente indivisa, media pars dividitur in tres: in prima inquirit utrum originale peccatum sit; et dato quod sit, inquirit utrum sit pena, illo diligenter investigando quid sit etc. Tertia querit utrum sit concupiscentia vel alia culpa: Nunc superest quid sit unde peccatum etc. Hac autem partium subdivisiones in littera plane sunt.

Ad intelligentiam huius partis secundum quam determinat magister in littera incidit hic questio circa tria. Primo namque de originalis peccati entitate. Secundo de quiditate. Tertio vero et ultimo de veritate humane nature. Circa primum articulum querentur duo. Primo utrum corruptio que est in natura humana insit ei ex parte sue conditionis vel ex merito transgressionis. Secundo dato quod merito transgressionis, est quod utrum propter peccatum Ade humana natura sit corrupta penaliter tantum an etiam penaliter et culpabiliter.

Circa primum sic proceditur, et quod videtur corruptio quam videmus in humana natura insit ei ex sue conditionis primordio, non ex peccati merito; et quod non insit ex sue conditionis primordio sed ex peccati merito videtur tam ex ordine divine iustitie quam ex ordine sapientie quam etiam ex ordine bonitatis divine. Et exempla: ordo in causis est per iustitiam sit remunerationum ordinatio et meritorum. Per sapientiam vero ordinatio partium ad se invicem; per bonitatem vero ordinatio rerum in suum finem. Ex parte divine iustitie arguitur sic: nullum affligit pena nisi precedat culpa; sed non fit hic passio involuntaria in aliqua creatura propter penam; talis passio fuit in homine antequam peccasset, ergo culpa. Ergo talis corruptio non fuit in humana natura a primordio sue conditionis sed ex merito transgressionis. Item a summa iustitie equitate nulla procedit iniquitas et obliquitas; sed humana natura non solum corrupta est corruptione penalitatis, verum etiam corruptione culpabilitatis, quia inde homines ex corruptione sibi indita inclinantur ad malum; ergo numquam a divina iustitia processit quod humana natura sit corrupta in suo primordio; ergo si corrupta est, hoc est solum peccati merito.

Ex ordine autem sapientie arguitur sic: ubicumque est summa sapientia, est summa pulcritudo, sicut ex Augustino in libro de Trinitate vi: ars patris appropriatur filio; sed a summa pulcritudine processit fedum et turpe, quod videlicet offendat aspectum; sed in homine ratione utente sunt aliquae passiones communes ex quibus rationabiliter erubescit; ergo talis passio numquam fuit in homine a sua prima origine, et fuit sic ex merito transgressionis. Item deum esse summe sapientem intelligitur summa veritas et summa equitas; sed a summa equitas nulla debet procedere improportionabilitas; sed duratio et continuatio penalitatis status miserie est improportionalis anime que est eius forma, quia hic est temporale, illud perpetuum; ergo numquam humana natura sic producta fuit in suo primordio a summa sapientia; ergo quod in hoc cecidit, ex propria culpa.

Ex ordine divine bonitatis arguitur sic: a summa bonitate nichil procedit quod sit magis propinquum ad malum quam ad bonum, cum in nullo sapiat se ipsum summa bonitas; sed sensus et cogitationes hominum prona sunt in malum ab adolescentia sua, et quod dicit sacra scriptura, quia nulla corruptio nequaquam est; non fuit humana natura a summa bonitate producta. Item nichil quod procedit a summa bonitate est dignum maledictione; sed multe sunt passiones in nobis maledictione digne, propter quas timiores quam Ieremias maledixit diei sue in qua natus est, et in lege maledicebantur steriles mulieres; ergo non videtur quod humana natura in ea corruptione qua nunc est certa sit a summa bonitate, immo quia in hanc corruptionem et statum devenit merito culpe. Cum hic sit contra ordinem bonitatis, sapientie et iustitie, quos ordines inconcussum est deum ad facere.

Sed contra per obiectum: quod hoc non repugnat ordini divine iustitie, quoniam est maioris innocentie, hoc quod sit ovis vel agnus quam ovis; innocentia vero quia corrupti laboris producta fuit ad hoc itaque in nullo ex hoc derogat divine iustitie quod pro ratione videtur quod si tale produxisset hominem qualis nunc est, non videtur in aliquo derogari eidem. Item quod non repugnet ordini sapientie videtur idem esse [illegible] quod deus potuit hominem de terra producere et aliam a [illegible] [illegible] et hoc non repugnat pulcritudini divine exemplaris, quia ex mundi elementis composita sunt corruptibilia et faciunt ad ordinem universi, sicut in pluribus locis ostenditur. Augustinus non videtur esse contra ordinem sapientie, si deus homini easdem proprietates et possibilitates animalitatis indidit hominibus quas et dedit aliis animalibus. Item quod non sit contra ordinem divine bonitatis videtur: non ad summam bonitatem spectat dare unicuique inclinationem competentem sue nature; sed sicut anima rationalis delectari habet in bono simpliciter, ita et sensitiva in bono utili; nunc et sicut terra habet quiescere deorsum, ita et ignis sursum; sic quod deus dedit omnibus proprias inclinationes, quia in prima natura hominis constitutione erat diversitas appetituum in sensualitate et ratione; erat in hoc appetitus diversus in elementis corpus constituentibus; sic quod diversitas predictarum inclinationum facit rebellionem et diversitas sensitive inclinationis inducit temptationem; videtur quod si est hoc modo conditus esset, in nullo derogaret ordini bonitatis divine. Item quod talis homo fuit conditus videtur posse persuaderi ex ratione sumpta ex principiis naturalis philosophie. Dicitur enim sic homo minor mundus, propter quem omnia facta sunt; debet habere non solum conformitatem ad mundum maiorem, qui propter ipsum factus est, a sua prima natura conditione; sed ita videmus in maiori mundo quod inferiores orbes contrario motu moventur orbibus superioribus; et quod dicunt philosophi non velle quia pro ratione videtur quod in homine propter naturam potentia sensitiva movetur contra iudicium rationis; sed hec corruptio que in nobis est maxime inordinata, sic quod hec est a prima conditione videtur, et omnis alia. Item hoc videtur alia ratione sumpta ex principiis moralis philosophie. Dicit enim moralis philosophus quod virtus est difficillimorum operativa, nec est aliqua virtutis laus ubi nulla est difficultas

iuste
vel aliud

utrum corruptio que est in natura humana insit ei ex parte sue conditionis vel ex merito sue transgressionis

sigo ho fuit cōditꝰ ad uirtutē dispositꝰ mīº qꝫ alius ꝑ cōdi
tōne huius difficultatē faciendi bonū ⁊ uitandi malum ⁊
uitali fuisset dispositꝰ qꝫ omnis uirtꝰ hēre posset ī eo suū
usum g[] mīº cātꝰ fuisse cum hīs ⁊ oppositis. Itē h[] uir
tōne sumpta ꝑ pīn theo dicit .n. ꝑ septām spēs qua
ꝑueniendi ad glām et sublimitatē ē ꝑ ignominiā ⁊ humilita
tē ita ꝑueniendi ad coronā ē ꝑ temptatōnē ⁊ pugnā ita
ꝑueniendi ad quietē ⁊ tranquillitatē ē ꝑ labores ⁊ tribulatōes
sigi h debuit sic fi· qd cēt dispositꝰ ꝑueniādi ad gliam ⁊
uictoriam ⁊ pacē ⁊ ꝑfectam uitā qꝫ humana nā impenalita
tibꝫ ⁊ corrupcōibꝫ in qbꝫ nunc ē a sue cōditōnis primordio
fuit constituta. Ad oppositum abꝫ dubio natura humana ī
has temptaciones deiecta ē merito ꝑ ꝑuaricatōis nō instituta
a primordio sue conditōis hoc .n. fidei ueritas ꝑdicat sacre
scripture auctoritas confirmat rōnis ꝑbabilitas manifestat fides
h clamat et dicit filium di passum esse ut nos a morte eri
peret mgr nos ꝑmuistens sac scripture affirmat q Gen. dicit
.ij. Qualiter hō ꝑ culpam inobediencie penam mortalita
tis meruit. rō autem h manifestat sicut ꝑ inoppinando most
tum ē tam ex ordine qui respicit diuinā iusticiā qm ex ordine
qui respicit diuinā sapientiam qm ē ordine qui respicit bo
nitatē summā Attendendū est tn qꝫ rō innquirendo dup
pt ꝑcedere aut ꝑut e ad uitiatio fidei et sic procedit aspi
ciendo ad causas superiores aut ꝑut iudicio ꝑpo relicta ē ⁊ sic
procedit inspiciendo ad nāl et causas inferiores ad quartum
.n. sciam ꝑuiam sns et experiencie p modo rocinant docto
res catholici et fideles circa que sunt ꝑ hunc modū rocina
nandi inuentum ē cōsonū roni qd de in tanta miseria ⁊ cala
mitate nunc ē h genus humanū a ꝑn nō fecit imo dicere cū magis im
pietatis uidē esse pio ⁊ sane sentienti. Sed modo rocinando
processerunt phi qui nō aspexerunt in hōis conditōe suū pn le
actore h aspexerunt pn ꝑpn et opones qs hnt ꝑ uirtute
ne et ꝑ hunc modū rō ꝑs discordat ueritati catholice qm concor
det ⁊ h ē rō qr phi qui fuint causa ueritatis indigatores
nō ꝑuenerunt ad lapsū humane cōditōni qꝫ eis uidebatur
esse ualde rōnale hominē fuisse sic esse conditū cum tn catholicis
doctoribꝫ nō solum fide h ē rōnum euidenciam· cardi
nali ei omnium apparet esse uerū Unde ⁊ rōnes q h ostendunt
concedende sunt. Ad ꝑm g qd primo obicit qd de ferit
anē passi le que tn non peccauit dd qd nō ē simile de hoīe ⁊
de oue hō .n. qui rōnis particeps ē capax ē similitudis ⁊ ita
et ꝑ oppositum culpe et misie unde sicut in homine obli
gari culpa ē sic ⁊ pena pati ē in oue autem neutrum contingit
reperire io passitas ouis nich ad ordinē nec ꝑ ordinē di
uine iusticie. ē ē considerare meritorum exigenciam nō sic
autem ē de passione in natura humana. Ad ꝑm qꝫ obicit qꝫ
idem est anima et alia gnā alium facit corp ad dd qꝫ nō ē simile pro eo qd
alia ad hominē nō hnt formā cōplexionalā ꝑ corpore in so
lo autem homine anima ē minoris ꝑnam sicut ostensum
fuit sꝫ ⁊ io mortalitas in aliis alibꝫ nō ponit aliquam ꝑponē
petitōnē ꝑfecti ad suam ꝑfectōnē sic ponit in homine
ac ꝑ h nec ita repugnat mortalitas ī aliis animalibꝫ ordi
ni quē sapiā statuit ī re cōditōne sicut mortalitas repta ī hoīe
Ad ꝑm qꝫ obicit qꝫ summe bonitatis ē dare unicuiqꝫ suam inclina
natōm dicendū qd hoc uerū ē salvo ordine qui attendi it
res ꝑ qꝫ ꝑparant ad inuicē qm bonitas nō ꝑiudicat sapie
et qꝫ ꝑ ordinē ñ cōl dꝫ esse subiectum aīe et sensibilitas dꝫ
esse rōni sic debuit dare inclinatōm tam corporei qm sensi
alitati taliter qd in nullo ꝑiudicaret rectitudi rōnis et hic
ē qd ⁊ si sensualitas bonum ut nunc appetet nulla erit
rebellio ī ꝑo homine qꝫ tn appetebat sicut rō dictabat nūc

autem ē rebellio qꝫ ꝑt iudicium rōnis sequitur appetitꝰ ꝑp h
u bitales esse sumus ⁊ iumentibꝫ ī sapientibꝫ comparati cū
tn hō in primordio conditꝰ fuit in honore ⁊ dignitate
rōnis et ꝑ h manifē ē ut ad sequens obm qꝫ obicit de diu
sitate motuum orbium celestium ⁊ si .n. uideat ī cē ꝫ
rietas nō tn ibi ē contrarietas· immo ordinatio ut ea pro eo qꝫ
spā superior semp mouet inferiorē ⁊ nunquam inferior superiorē
nunc autem nō ē in nobis sic. pro quod uidem aliam legē
in mēbris meis repugnantē legi mentis mee ⁊ captiuātē
nos in seruitute pcti. Ad ꝑm quod obicit quod uirtus ē diffi
ciliumum operatiua dicendū qd quedā ē difficultas q uenit
ex genere operis quatamū que uenit ex defectu operantis pma diffi
cultas ē de essencia uirtutis uirtus .n. requirit uirtus esse
magis consistit ⁊ ardua hec autem difficultas in ꝑo fuit sic· hō
n· ita ꝑfecte deo obediuisset ita deo ꝑfecte adhesisset sicut ꝑ
fectio uirtutis ē obediencie ⁊ amicicie h requirit ⁊ sic de aliis
uirtutibꝫ ē talia difficultas que uenit ex defectu operantis
et ista quidē nō ē de esse uirtutis immo accidit uirtuti
ꝑ qꝫ rō uirtꝰ ē ad hoc qd hō esset uirtuosus nō oportuit
huiusmodi difficultatē reperire in homine in primordio ⁊ qꝫ id
sic ueritatem h planum ē quanto .n. aliquis magis ꝑficitur in uirtute
tanto magis operatur ē minori difficultate ex parte sua· sig
hec difficultas esset de uirtutis esse ꝑ qꝫ hō ꝑficeret minuerer
tur uirtutis excellencia· qꝫ falsum esse nemo dubitat
Ad ꝑm qꝫ obicit de uia ꝑueniendi ad salutē ꝑ sacre scrip
ture ministerium dicendū qꝫ scriptura sacra talis ē homini
lapso ⁊ conmunita fuit ꝑ qꝫ ꝑ ducit ad patriam ꝑ qd compe
tit statui ꝑsentis io ex huius nō pt argui qꝫ talis debuit
hō ꝑ ut ꝑ hanc uiam deueniret talis .n. in se sunt uel
de aspre si autem hō nō peccasset nō cum omni asperitate h cū
omni leuitate ꝑuenisset ad suum finē ⁊ ē simile qꝫ sanitas
consuat ꝑ bona cibaria ⁊ suauia· sꝫ nō recuperat nisi ꝑ
potiones amaras.

Sed quo utrum merito ꝑ transgressionis humana natura
fuit corrupta penaliter tm an etiam culpabiliter corrupta sit
uidetur quod sic ro .v. sic peccatum ꝑ unum hominē intrauit in mundo
et ꝑ peccatum mors et ita in omnes homines mors ꝑ transiit
ī q omnes peccauerunt ex isto uerbo colligitur qꝫ omnes in adam fuint
infecti ⁊ peccatores constituti si forte dicas sicut dicunt pe
lagiani quod ꝑ transit ꝑ imitatōnē ꝫ. eph. ij. eram nā fi
lij ire sicut ⁊ ceteri sꝫ nemo ē filius ire nisi ꝑ culpam sigi ꝑ
naturā omnes eramus filij ire omnes ꝑ naturā contraximus culpam
g ꝑ tota natura humana culpabiliter ē infecta. Ite Jo
.iij. nisi quis renatꝰ fuerit ex aqua ⁊ spū s. sꝫ nullꝫ a primo esse
no excludi ex ꝑpo sig omnes nō bap ex duduit sunt
ꝑuuli adulti g omnes ex q nati sunt hnt culpam sꝫ nō est
nam qm fecerunt aliquid hinc sine subiacerunt ad usum rōis
sicut ꝑ inpueris in cunabilis· Ge. viij. g hec ē culpa q na
tum generatione reperitur in quolibet g ⁊ c. Item si totā nā esset
una ꝑsona corrupta· illa ꝑsona quantum ad esse nāe ē tota
nāi corrupi quantum ad esse g ꝑi rōne sicut corrupet quantum
ad hīt esse corrumperet tota nā quantum ad bonū esse sic .n. se
si adam moreretur homo moreretur sic sicut si adam peccaret hō
peccaret cum g tota natura esset in adam qm peccauit uirtꝫ ꝑ tota
ra in eo peccauit ac ꝑ hoc tota in omnibꝫ ⁊ singulis
culpabili infecta fuit. Item uenato fonte uenenantur
ꝑ cōsequens ⁊ riuuli a fonte procedentes sig omnes homines
processerunt ad adam sicut rami a radice ⁊ riuuli a fonte
⁊ ipse conceptus fuit morbo concupiscencie que fuit in eo culpa uir
quod et ceteros corrumpit eodem corrupcionis genere
et ita culpabiliter. Item sicut se hnt innocens ꝑ in

necessitas generandi sic peccator pater peccatoris. sed si adam stetisset
in sua innocentia omnes filios genuisset innocentes. ergo tota
humana esset innocens et pura quantum esset ex ipso. sed hoc est pla-
num. ergo pari ratione cum peccaverit totam naturam humanam
constituit peccatricem ita quod omnes filios gigneret peccatores. Item
quia adam peccavit factus est mortalis et quia mortalis est necesse
fuit quod generaret omnes filios mortales. sed sicut se habet esse
ad effectum ita se habet causa ad causam. sed causa mortalitatis fuit culpa
et mortalitas persone ade totam naturam humanam fecit mortalem
et totam corruptam penaliter. ergo pari ratione videtur quod culpa ade to-
tam humanam naturam infecit culpabiliter et omnes ex illo
exeuntes corrumpit culpabiliter. sed talis culpa que omnibus inest
per naturam est culpa originalis. colligitur ex omnibus his ratio-
nibus quod ponere sit culpam originalem. Sed contra ezechielis. xviii.
filius non portabit iniquitatem patris et pater etc. sed hec lex
divina est et pro divina lege est quod quis peccat sibi et non alii
... prov. ix. si sapiens tibimet ipsi eris. si autem illusor
solus portabis malum. ergo non videtur quod ex peccato patris fi-
lius habeat infici culpabiliter. Item tam in ... innocuo quam
nuncupatur nuptie necesse sit ... bone et licite. sed ad
nullum bonum licitum consequitur malum sed ad nuptias necessario sequitur
malum si proles culpam contrahit a sua origine. ergo vel nup-
tie sunt male et illicite quod est contra sacram scripturam et fidem
christianam vel non est ponere peccatum originale. Item corrupta
et minus nobili non potest corrumpere quod est intransmutabile
et minus nobile. sed persona hominis est intransmutabilis et minus no-
bilis quam natura. natura enim speciei perpetua est et magis nobilis quam
una persona singularis. ergo impossibile fuit eam a persona ade
totaliter et per culpam infici. Item in malis generaliter est quod
malum habitum precedit malus actus quoniam ... sit intro-
nis ergo habitualis corruptio necessario oritur ex actuali culpa ipsi nature
sed natura quantum est de se semper est recta nec peccat quia peccatum
proprie est voluntatis. ergo non videtur quod tota natura infecta fuit vel
est potuit infici. Item nullum tale est culpabile pro quo non
libri nec laudamur nec vituperamur sed originalis corruptio est naturalis
cum sit eadem apud omnes. ergo videtur quod ista duo sint incompossibilia
quod aliqua corruptio sit culpabilis et quod sit originalis. ergo non
videtur quod tota natura aliquo potuit culpabiliter infici. Item nul-
lum naturale est voluntarium sed corruptio originalis est naturalis ergo
non est voluntaria. sed omnis affectio est culpa est affectio vo-
luntaria quod dicit augustinus in libro de libero arbitrio. ergo impossibile est origi-
nalem corruptionem esse culpam. redit idem quod prius quod nulla
culpa sit originalis. et quod natura humana non fuit infecta cul-
pabiliter. Respondeo dicendum quod absque dubio tota natura humana in
omnibus hominibus seminaliter ab adam descendentibus
corrupta est non solum penaliter sed etiam culpabiliter. hoc enim
manifestat visionis dei carentia. rationalis erubescentia. con-
cupiscentie predominantia. carentia visionis dei hoc ma-
nifestat quia nullus de certo bono ad quod factus est privari non
meretur ad hoc ut per quod indignus sit divino aspectui pre-
sentari. tale autem nihil est nisi culpa. sed omnes qui sunt
visione dei privantur nisi per baptismum fluminis vel flam-
mis renascantur. planum est quod omnes qui sunt contrahunt
ex sua origine culpam. Erubescentia rationis hoc mani-
festat. nullus enim rationabiliter erubescit de his passionibus
quas habet nisi insint ei per culpam. sed omnis homo naturaliter
erubescit ex membrorum genitalium motu. ex hoc ergo col-
ligitur et manifestatur quod quibus inest ipso non tantum pe-
nalis sed etiam vituperabilis et culpabilis est corruptio quam
est de sua naturali origine. Predominantia concupiscentie hoc
evidentissime manifestat. rectum est enim quod tunc anima
hominis est ordinata quando ipsa est sub deo et caro et vir-
tutes animales sunt sub spiritu et secundum eius imperium

ab oppositis ergo tunc anima hominis est perversa quando caro et virtutes
animales preferuntur spiritui rebelles quidem est. de plano non
tantum modo secundum fidem verum est sed per philosophiam. si in homine vigor concupiscentie et
lex in membris que vim quasi habet a natura captivat spiritum et ei predominatur
certum est quod ... captivum est quod anima eius hominis a natura perversa est et inordi-
nata. sed sicut ordinatio in homine est rectitudo iustitie sic perversitas et
inordinatio culpa est. sicut ergo non ... liberi hominis per legem concupiscentie
perversa est a sua origine in quolibet homine indubitanter ponendum est esse
peccatum mortale quando est de sua nativitate et de hoc nemo du-
bitat nisi qui nescit quantus sit vigor concupiscentie et quantum ipse reatus dei
sub esse constat. nisi quod nisi ipse perfecte deum non diligat cum super
omnia et propter se planum est quod nullus in statu nature corrupte deum super omnia
diligit et propter se sine dono gratie immo necessario vincitur a vigo-
re concupiscentie ut magis amet se vel ad bonum appetens. planum
est ergo quod anima eius hominis in sua nativitate peccatrix est et sic nata et inor-
dinata sit sic ostensum est. et hoc dicit apostolus ad ro. vii. Ipse homo lap-
sus video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee et cap-
tivantem me in lege peccati et exclamat. Infelix ego homo quis me
liberabit a corpore mortis huius. gratia dei per ihesum christum hanc
ergo legem et ordinationem ad deum. si quis velit attendere nullo modo du-
bitabit hominem esse peccatorem a sua nativitate immo tam
evidens est ut dubitari non possit. de originali sive et de actuali
sed tamen ignoraverunt philosophi et aliqui heretici quia nescierunt attendere rectitudinem
attendere rectitudo anime et iustitiam respectu qua anima deus dicitur ad
deum ordinata consistat. ergo quod tota humana natura corrupta est non so-
lum penaliter sed etiam culpabiliter. aliquis autem corrupta fuit sed planum est
ex ipsa scriptura quod ab adam quod adam totam naturam corrupit et culpabilem
fecit suo peccato triplici conditione convenienter est. primo quia non tantum
humane nature individuum sed toti humane nature principium. Secunda est
quia non tantum fuit sibi datum mandatum sicut singulari persone
sed tamquam supposito toti humane nature et hoc bene indicat textus quia man-
datum in deitate descendit per virum ad mulierem. Tertia quia adam innocen-
tiam et immortalitatem receperat pro se et pro sua tota posteritate unde ipse
innocens et immortalis generasset immortales et innocentes. quia ergo erat
ipse omnium principium et transgressus est mandatum quod ei erat datum sed
quod erat primum et amisit illam iustitiam et innocentiam quam
debebat omnibus posteris conservare habitum est quod per ipsius ... totum
privati et dei misericordia ... non tantum penalis sed etiam
culpabilis tum propter debitum ordinationis que debet esse in nobis tum
propter carentiam illius innocentie quam debemus habere tum propter dominantiam
concupiscentie per quam anime sunt inordinate et ut inventum est simile
et inordinate nunc est quod summe iustitie displicet. patet ergo quod to-
ta humana natura est corrupta non solum penaliter sed etiam culpabiliter. per
in hoc autem aliqua fuit corrupta quam ad presens quasi ... aut nulla culpa
transduci habeat hoc declarabitur. in ... restat ergo ad primam respondere
sunt. Ad istud ergo quod primo obicitur quod filii non portant ... p. dicendum
quod melius esse ... quod patri peccaverit singularis persone sic melius ma-
nifestabitur. et dico locum non habet in transgressione primaria quia
illa non fuit omnino singularis persone sicut ex planatum est supra.
Ad id quod obicitur quod ad bonum non necesse consequi malum dicendum
quod verum est per se loquendo verum ad nuptias non necessario se genite per
corruptio inquinate est in maris et femine coniunctio. non sed inquinata
illi coniunctio ad innecta est corruptio vitiosa seminis ob
peccatum per parentis. et si tu obicias sic obiciunt heretici quod quia ergo
sequatur malum ad mittendum esset est bonum. dicendum quod in non est
verum nisi quando malum preponderat bono. nunc autem non est sic quia in generan-
tibus non est nulla culpa in generato non melius est sic esse quam non esse maxime
cum sub veniat ei per remedium baptismale. Ad aliud quod obicitur quod corruptio minus
nobili et intransmutabili non corrumpit magis nobile et perpetuum.
dicendum quod licet verum est et locum habet quando non quod est magis nobile et perpetu-
um non dependet a minus nobili et intransmutabili. veritas autem in
proposito quia tota humana natura dependebat a principio ade quantum ad
existentiam ade unde si adam fuisset mortuus totum genus

humanum esse i(n) eo corruptum. ¶ Ad i(d) q(uo)d ob(icitur) quod malum
habitum p(re)cedit malus act(us) dicend(um) q(uod) h(oc) uerum est. Verumptamen ex h(oc)
no(n) o(portet) q(uod) malum habitum p(re)cedat malus act(us) p(er)sone p(ro)pter q(uod) n(on) et p(er)
sunt in diuersa et id corruptio p(er)t efficien(tia) nat(ur)us sicut ostendit ansel(mus)
de conceptu uirginali postq(uam) t(ame)n dicit q(uod) si n(on) inse no(n) pecca
uit ei(us) pu(er) erat in adam ip(s)e. n. adam peccauit in q(uo) erat
omnium hominum p(ri)mus. ¶ Ad istud q(uod) obi(citur) quod nullum nat(ura)le e(st) cul
pa(bi)le, d(icen)d(um) q(uod) sicut dicit aug(ustinus) differ(enter) dic(itur) natura et natura corrupta p(er)
g(ratia)m ad e(ss)e nat(ura)le q(uod) consequit(ur) ip(s)am natura(m) s(ecundum) institutione(m) et cor
ruptione(m) dico g(ratia) q(uo)d i(d) q(uod) e(st) nat(ura)le quod conseq(ui)t(ur) natura(m) s(ecundum) institutio
ne(m) nullo modo e(st) culpa(bi)le. i(d) v(er)o quod sit nat(ura)le (con)sequit(ur) e(ss)e q(uo)d
natura s(ecundum) corruptione(m) culpa(bi)le e(st) et tale e(st) origi(na)le. et s(ic) p(atet) i(d). ¶ Ad
i(d) q(uod) obi(citur) quod nullum necc(essari)um uoluntarium e(st), dicend(um) q(uod) et si h(oc)
r(espectu) eiusdem ui(rtu)tatem possit h(ab)ere t(ame)n r(espectu) diuersor(um) non necesse e(st) q(uod) h(abe)at
ui(rtu)tate q(uod) n(on) e(st) necc(essari)um uni uolu(n)tati p(otes)t e(ss)e alij et sic est mor(ta)l(is)
quod quide(m) est n(o)b(is) sit necc(essari)um ade t(ame)n fuit uolun(tari)um et r(ati)o(n)e illi(us)
uoluntatis n(o)b(is) imputat(ur) in peccat(um) unde dicit(ur) om(ne)s peccasse
in ip(s)o. hoc aut(em) meli(us) ostendet(ur) cum manifestab(itur) q(uid) sit originale
peccatum (con)ducat.

¶ Consequent(er) quer(itur) de s(ecun)do uidel(icet) quid sit peccatum ori(gina)le, c(irc)a h(oc) q(ue)
runt(ur) duo. ¶ P(ri)mo que(ritur) utrum originale peccatum sit (con)cup(iscentia).
Secundo q(uo)d utrum sit ignorancia.

¶ Circa p(ri)mum p(ro)ce(dit)ur sic et q(uer)it(ur) utrum ori(gina)le peccatum sit concupiscentia
et q(uo)d sic uid(etur). ro. vj. no(n) regnet peccatum in u(est)ro mor(ta)li
corpore. i(n) glo(sa) peccatum .i. fomes peccati, s(ed) fomes peccati no(n) e(st) a(liu)d
q(uam) (con)cupi(scenti)a. s(ed) fomes peccati peccatum e(st) et n(on) e(st) peccatum actu
ale. restat q(uod) sit origi(na)le. ¶ Item ro. vij. concupiscentia nescie
bam. (et)c. peccatum et c(etera). glo(sa) concupi(scenti)a e(st) unde omnia mala p(ro)ueni
unt. si (er)g(o) i(d) q(uod) origo omnium maloru(m) e(st) origi(na)le peccatum u(idetur) q(uod) pec
catum ori(gina)le nich(il) a(liu)d sit q(uam) (con)cupiscen(tia). ¶ Item hec uir(tu)te
q(ua)les sunt act(us) tales h(abit)us s(ed) (con)cupisc(ere) e(st) peccatum (er)g(o) necc(essit)as (con)
cupiscendi mala e(st) peccatum s(ed) necc(essit)ate (con)cupiscendi a(nim)a(m)
(con)h(ab)eri(?) si (er)g(o) peccatum q(uod) a(nim)a(m) e(st) peccatum origi(na)le u(idetur) (er)g(o) (et)c. ¶ Item i(n)
pecc(at)o e(st) (con)uersio aliq(ua) ad (com)mutab(i)le bonu(m) uel actu uel h(ab)itu. si (er)g(o)
peccat(um) ori(gina)le e(st) peccat(um) (er)g(o) e(st) i(bi) aliq(ua) (con)uersio i(n)ordinata ad bonu(m) (com)mu(tabi)le
s(ed) (con)uersio inordinata ad bonum (com)mu(tabi)le nich(il) a(liu)d e(st) q(uam) (con)cupi(scenti)a (er)g(o)
necesse e(st) peccat(um) ori(gina)le (con)cupi(scenti)am e(ss)e. S(ed) (contra) ro. vij. peccatum occ(asi)o(n)e
accepta p(er) mandat(um) operat(ur) e(st) in me om(n)em (con)cupi(scenti)am. h(oc) a(ute)m n(on) p(otes)t
intelli(gi) de pecc(at)o actuali intelli(gitur) (er)g(o) de origi(na)li. s(ed) (er)g(o) operans no(n) e(st) opera
t(um) (er)g(o) (con)cupi(scenti)a no(n) e(st) ori(gina)le peccatum nec e(contra). ¶ Item beda dicit q(uod)
iiij(or) sunt n(o)b(is) i(n)flicta p(ro)pter peccat(um) uidel(icet) infirmitas ignor(ancia) malicia
et q(uar)t(um) ex hiis (con)flata (con)cupisci(entia). s(ed) q(uo)d e(st) i(n)flict(um) p(ro) pecc(at)o n(on) e(st) ip(su)m
peccat(um). (er)g(o) s(ed) ista m(od)o ori(gina)l(is) peccati sunt n(o)b(is) inflicta s(ecundum) q(uo)d dicit be
da. (er)g(o) (et)c. ¶ Item concupi(scenti)a manet (et) t(ame)n ori(gina)le peccatum n(on) p(otes)t manere e(st)
(er)g(o) (er)g(o) originale peccat(um) no(n) e(st) (con)cupi(scenti)a. si tu dicas q(uod) concupi(scenti)a manet e(st) (er)g(o)
in q(uan)t(um) e(st) remissa. (con)tra. pena sequit(ur) aut(em) e(st) intensa no(n) manet et(iam)
e(st) culpa. (con)tra mag(ister) et m(agister) no(n) diuisificant peccatum (er)g(o) si concupi(scenti)a
remissa s(ed) e(st) culpa s(ed) pena p(er) r(ati)o(n)e(m) u(idetur) q(uod) nec (con)cupi(scenti)a intensa.
Item (con)cupi(scenti)a postq(uam) remissa e(st) intendi p(otes)t et in p(ri)stinum d(icendu)m reuocari
sicut ex p(ri)mitiuo p(atet) s(ed) ori(gina)le peccat(um) e(ss)et itab(i)le et rep(etere?) q(uod) e(st) (con) insti
tutione(m) institutione ec(clesi)e. ¶ Est (er)g(o) q(uo)d quid sit origi(na)le peccat(um) p(er)
ess(e)nciam et cum a magistro dicat(ur) et ab aug(ustino) e(ss)e (con)cupiscen(tia) sic p(atet) in
l(itte)ra. ansel(mus) a(utem) de (con)ceptu uirginali in li(bro) dicatur e(ss)e debite ius(ticie) careti
a. q(uo)d est quomodo ista duo ul(tim)a possunt e(ss)e simul. ii. t(ame)n q(uo)d hor(um) u(er)o
hor(um) mag(is) explicat(ur) quid sit originalis culpa. ¶ R(espondeo) d(icendu)m q(uod) sic ac
tuale peccatum no(n) dicit omnimoda(m) p(ri)uatione(m) co(n)g(ru)ent(ie) di(u)ersione(m)
immo e(st) q(ue)dam (con)uersione(m) no(n) e(ss)e dicit o(m)i(m)oda(m) p(ri)uatione(m) immo re
linquit aptitudine(m) et aliq(ue)m actum p(ri)uando ~~in sufficientiam~~ circum
stanciam erga ip(su)m et in originali sic in intelli(gen)do e(st) u(er)um sic n(on) d(icitu)r
peccat(um) actuale e(ss)e maliq(uod) et hoc solo quod careat iusticia. q(uo)d t(ame)n
lap(sus) dicetur h(ab)e(r)e peccatum s(ed) ex h(oc) q(uod) aliq(ua) inclina(tio)ne h(ab)et ad aliq(uid) i(n) q(uo)
e(st) debet e(ss)e ista no(n) rep(er)it(ur) et originale peccat(um) d(icitu)r maliq(uod) no(n) solu(m)
q(uod) caret iusticia origi(na)li s(ed) e(st) q(uod) cu(m) ista h(ab)et et necc(essit)ate (con)cupiscendi

uu(m) q(ue)madmod(um) uidem(us) in e(gr)itudine corp(or)is ut p(ote) i(n) paralisi
q(uod) talis morb(us) i(n)e(st) ex q(uo)dam dissolutione uirtutis retatiue(?)
q(uo)d no(n) omnino p(ri)uat(ur) uirt(ute) motiua sicut in mortuo s(ed)
aliq(uo) m(od)o manet no(n) potens mem(bra) regere et i(n) se p(ro)p(ter) ex p(ar)te po(tenc)ie
ex defectu manus ~~et~~ simulat(ur) sic intelligend(um) e(st) tam in actuali
q(uam) in ori(gina)li pecc(at)o. q(ue)madm(od)um si quis q(ue)r(er)et q(ui)d e(ss)et peccat(um) carnis dup(liciter)
poss(et) ei notificari uidel(icet) r(ati)o(n)e inclinatio(n)is de ordinate ut
dicat(ur) inmoderat(us) appetit(us) rei itabi(li)s s(ecundum) carne(m) et r(ati)o(n)e p(ri)uatio(n)is
boni ut dicat(ur) e(ss)e p(ri)uatio castitatis et (con)tinentie. et utroq(ue) modo
responder(e)t sic conuenit(ur) conuenient(er). sic cum que(rit)ur quid sit
originale peccat(um) et r(espon)d(e)t(ur) respondet(ur) q(uod) sit (con)cupisce(n)tia inmoderata et r(espon)d(e)t
e(st) respondet(ur) quod sit debite iusticie caruncia. ista p(ri)mum clau
dit alt(er)a(m) licet una notificet ip(su)m ori(gina)le r(ati)o(n)e e(ius) q(uo)d e(st) i(n) ip(s)o
h(abe)ns mod(um) conuersionis. alt(er)a u(er)o r(ati)o(n)e p(ri)uationis (con)cede(n)d(u)m e(st) (er)g(o) sic
r(ati)o(n)es ostendunt et magi(ster) dicit in l(itte)ra q(uod) ori(gina)le peccat(um) e(st) (con)cup(iscenti)a
et h(oc) no(n) q(uo)modo(?) s(ed) (con)cup(iscenti)a p(ro)ut claudit in se debite iusticie careti
am. h(aec) a(utem) (con)cupi(scenti)a inmoderata et intensa ad(e)o ut sit carnis ad sp(iritu)m
p(re)dominancia et tali semp(er) iuncta e(st) carencie debite iusticie
et s(ecundum) q(uo)d in e(st) n(o)b(is) ab origine d(icitu)r peccat(um) origi(n)ale et h(oc) e(st) q(uod) dicit
glo(sa) sup(er) i(llu)d ps(almi) q(uo)r(um) remisse sunt iniquitates. glo(sa) iniq(ui)tate(m) d(icitu)r
fomite(m) qui a(nte) baptism(um) no(n) tant(um) pena est s(ed) culpa. post bapt(ismum)
u(er)o pena tantum e(st) et no(n) culpa cum .n. delet(ur) origi(na)le ut o(mn)i(n)o n(on)
sit s(ed) ut no(n) sit peccat(um). Concedende sunt (er)g(o) r(ati)o(n)es q(ue) h(oc) ostend(un)t.
¶ Ad r(ati)o(n)es aut(em) ad oppositu(m) sat(is) planum e(st). p(ri)ma(?) p(ro)cedit ea q(ue) d(ict)a s(un)t.
¶ Ad i(d) .n. q(uo)d ob(icitur) p(ri)mo q(uod) peccat(um) operat(ur) (con)cupi(scenti)am d(icendu)m quod i(d) intelli(gitur)
de (con)cupi(scenti)a q(uan)tum ad actum q(uonia)m d(icitu)r operari mandatum q(uo)d oc
c(asi)o(n)ali(ter) excitat in n(o)b(is) ip(s)am (con)cupi(scenti)am q(ue) se h(abe)t p(er) mod(um) h(ab)itus.
¶ Ad i(d) (er)g(o) q(uo)d obi(citur) q(uod) (con)cupi(scenti)a e(st) n(o)b(is) inflicta p(ro)pter peccatum d(icendu)m q(uod) i(d) m(od)o
intelli(gitur) de concupi(scenti)a p(ro)ut e(st) remissa. et sic sortit(ur) r(ati)o(n)e(m) pene
et h(oc) m(od)o no(n) e(st) ori(gina)l(is) culp(a) .. ipsius seq(uel)a ... p(atet) ad seq(uens)
q(uo)d obi(citur) q(uo)d manet ... simul cum (er)g(o) no(n) .n. manet p(ro)ut dic
it(ur) e(st) inordi(nata?) p(ro)ut intensa e(st) q(uo)d si e(ss)et dicit anime p(er)ssione(m)
ac(cipi) p(er) h(oc) ori(gina)l(is) iusticie p(ri)uatione(m) p(ro)ut a(utem) e(st) remissa p(er) gr(ati)e p(re)sencia(m) h(oc)
no(n) dicit. Et si obiciat(ur) q(uod) mag(is) et min(us) sp(eci)em n(on) uariat d(icendu)m q(uod) et
si i(d) locu(m) h(ab)eat in aliis n(on) t(ame)n h(ab)et ueritate(m) in moralib(us), q(uonia)m uir
tutes et uicia intendunt(ur) penes mediu(m) et e(ius) extrema q(ue) sunt
sup(er)fluum et diminutu(m) et hoc no(n) solum uer(um) e(st) ap(u)d morale(m)
ph(ilosoph)um s(ed) e(st) ap(u)d theologu(m). q(ui) dicit q(uod) amor carit(at)e c(ir)ca deum ut
sub deo no(n) e(st) peccat(um) mortale si u(er)o sup(er) deum intendat(ur) mor(ta)le
peccatum efficit(ur). ¶ Ad i(d) u(er)o q(uo)d obi(citur) q(uod) (con)cupi(scenti)a remissa itum p(otes)t
intendi dicend(um) q(uod) et si itendi possit et immoderat(a) s(ed) e(st) p(er) peccatum
actuale (con)cupi(scenti)a u(er)o intensa no(n) diceret(ur) e(ss)e peccatum ori(gina)le n(isi) p(ro)ut
sit contrahebat(ur) a p(ri)ma origine et q(uonia)m h(oc) no(n) p(otes)t e(ss)e nisi semel (con)tingit
(con)tracta et s(ic) (con)cupi(scenti)a intendat(ur) originale peccatum n(on) it(er)at(ur).
¶ Sed(?) q(uo)d q(uer)it(ur) h(oc) utrum peccatum ori(gina)le sit igno(rancia) et q(uod) sic u(idetur) sup(er) i(llu)d
p(salmi) delicta iuuentutis et ignorancie mee. glo(sa) ignorancia
e(st) mee .i. ori(gina)le peccatum q(uod) e(st) i(n) puul(is) et paulo a(nte) delicta ignos(cere) dic
ea q(ue) sunt in puul(is) q(ue) peccato originali tenet(ur). ¶ Item hug(o) in
li. de sacra(mentis) in vij. p(ar)te origi(na)le peccat(um) est uiciu(m) q(uo)d nasce(n)do q(ue)
rimus p(er) ignoranciam in m(en)te et concupi(scenti)am i(n) carne (er)g(o) u(idetur) q(uod)
ori(gina)le peccatum sit igno(rancia). q(uod) si tu dicas h(oc) e(ss)e duo peccata obuiat
i(d) quod consequenter dic(it) hug(o) in eade(m) p(ar)te ista iiij(or) mala i(n)
hom(in)e appar(ent) sup(er)bia. igno(rancia). mortalitas et (con)cupi(scenti)a. Sup(er)bia
m(en)tis t(ame)n culpa e(st) mortalitas carnis pena tant(um). Igno(rancia) u(er)o
culpa et pena s(ed) no(n) e(st) nisi culpa ori(gina)l(is) (er)g(o) (et)c. ¶ Item originale
peccatum max(ime) h(ab)et deleri p(er) fidei sacramentum (er)g(o) directius oppo(nitur)
ipsi fidei que e(st) in cognitiua q(uam) in uirtuti alic(ui) existenti in affectu
si (er)g(o) igno(rancia) dicit p(ri)uatio(ne)m uirtutis cognitiue u(er)o tam(en) u(idetur) q(uod) pecc(at)um
ori(gina)le sit p(ro)p(ri)e igno(rancia). ¶ Item pena respondet culpe s(ed) origina
li pecc(at)o p(ro)p(ri)e debe(tur) pena carencia uisionis dei (er)g(o) s(ed) h(oc) dicit p(ri)uatio
ne(m) ex p(ar)te cognitiue u(idetur) q(uod) et ip(su)m originale q(uod) sibi h(oc) u(er)o debet
redit i(n)de q(uo)d p(ri)mo. ¶ Item sicut peccatum est in (con)cupiscendo ea que
no(n) sunt appetenda sic peccatum e(st) in discedendo ea que sunt

v(ide)l(icet) originale peccatum sit (con)cupi(scenti)a

v(ide)l(icet) originale peccatum sit ignorancia

non sunt apperciata eidem. Ergo habere necessitatem ad concupiscendum est culpa, sicut habere necessitatem ad discedendum. Sed parvulus utrumque necessitatem habet, ut videtur; ergo originale, sicut positum est originale peccatum esse in parvulo concupiscentiam, concupiscentia [illegible] dicitur esse posito esse ignorantiam. Sed contra videtur dicere quod [illegible] sunt nobis propter peccatum inflicta, scilicet ignorantia et infirmitas etc. Ergo cum peccatum originale non dicatur infirmitas pro ratione nec ignorantia, quia est pena pro ipso inflicta. Item aut ad valentinum [illegible] non potuit peccata patris [illegible] ignorantia in parvulis invincibilis [illegible] pena ex non culpa [illegible] parvulos per ignorantiam excusari ab omni culpa. Item originale peccatum delet in baptismo, sed [illegible] ignorans [illegible] parvulus baptizatus sicut non baptizatus; ergo ignorantia esse non potest originale peccatum. Item si aliquis [illegible] suo actu suo cadat in furiam [illegible] in furia in eo est culpa et pena; ergo pari ratione si [illegible] ex peccato [illegible] in ignorantiam cecidit, non dicetur culpa originalis sed eius pena [illegible] magister [illegible] imputari ignorantia in culpam [illegible] incidit ex actu proprio quam ex actu alieno. Item cum peccatum originale sit concupiscentia ut probatum est [illegible] si esset ignorantia [illegible] ignorantia sic duo [illegible] essent pluralitas originalium peccatorum, quod ostendetur infra esse falsum.

Ad hoc dicendum quod sicut supra dictum est de ignorantia in adultis [illegible] peccatum non est nisi per [illegible] voluntatem concomitantem [illegible] nisi ei [illegible] sic [illegible] modo [illegible] in proposito quod ignorantia opponitur [illegible] gratia [illegible] ad [illegible] non solum modo [illegible] cognitionem [illegible] non [illegible] potest dirigi voluntas nisi [illegible] et libertas arbitrii [illegible] et voluntate [illegible] concedi potest peccatum originale esse ignorantiam et sic [illegible] magister Hugo et glossa. Et procedunt rationes que ad primam partem inducuntur.

Ad [illegible] obiectum de carentia visionis Dei, dicendum quod [illegible] deficit [illegible] carentia visionis Dei non tantum [illegible] quia respiciunt cognitionem immo que respiciunt affectivam cum visio sit tota merces que reddit omnibus [illegible] et meritoriis operibus. [illegible] parvulos [illegible] carentia visionis [illegible] et dote [illegible] et dote [illegible] rationes [illegible] que ad oppositum inducuntur procedunt de ipsa ignorantia quod dicatur pura nescientia et sic est pena non culpa [illegible] culpam; nec tamen [illegible] sequitur quod in nobis sint plura peccata originalia [illegible] non [illegible] cum ergo [illegible] ignorantia [illegible] esse peccatum originale non propter hoc ponimus in nobis plura originalia [illegible] differentia per essentiam sed hoc ponimus quod cum originale sit unum [illegible] totam [illegible] originale non solum affectivam sed [illegible] cognitivam [illegible] principaliter affectivam. Unde magister [illegible] notificat originale per concupiscentiam et debite iusticie carentiam [illegible] per ignorantiam [illegible] concupiscentia [illegible] debite iusticie carentia notificat ipsum originale [illegible] et non [illegible] de ipso [illegible] per essentiam [illegible] ignorantia [illegible] notificat magister [illegible] cognitivam [illegible] unde magister [illegible] de peccato originali [illegible] quod ipsa ignorantia peccatum est [illegible] per eam quam per essentiam [illegible] et hoc insinuat ipsum [illegible] cum dicit originale esse vicium [illegible] per ignorantiam [illegible] declarat ipse Augustinus [illegible] Anselmus in libro de conceptu virginali [illegible] dicit quod omne peccatum est iniusticia et omnis iniusticia in voluntate consistit, et sic patet quod sit originale peccatum per essentiam quam [illegible] concupiscentia et debite iusticie carentia. Patet [illegible] quod originale peccatum ab Hugone dicitur esse ignorantia [illegible] que ad utramque partem sunt adiuncta.

Consequenter est tertium articulum quod de veritate humane nature, et duo [illegible] aliquid dicat de veritate humane nature, [illegible] ad [illegible] libro [illegible] de veritate humane nature ex parte forme [illegible] agit de ratione ad hunc locum quidem [illegible] de veritate humane nature ex parte materie. [illegible] inquirit magister utrum ad extrinsecum in veritate humane nature possit transire.

Circa hoc ergo duo querenda sunt. Primo queritur utrum ad transeat in veritate humane nature per actum generationis. Secundo queritur utrum ad transeat in veritate humane nature per opus nutritionis.

Circa primum sic proceditur. Et queritur utrum ad transeat in veritate humane nature per actum generationis et quod non videtur per auctoritates doctorum diversitatem [illegible] videlicet magistri [illegible] Hugonis [illegible] magister [illegible] sic: omne quod in humanis corporibus [illegible] descendit [illegible] lege propagationis et in se [illegible] multiplicatum est, nulla extrinseca substantia [illegible] transeunte [illegible] magister Hugo de sacramentis [illegible] vi partis de substantia coste [illegible] divina virtute absque extrinseco additamento multiplicata corpus [illegible] ad modum [illegible] postea natura humana [illegible] generatione [illegible] a modico iam in tantum multiplicata [illegible] hominum milia ex eo [illegible] videamus.

Item hoc ipsum [illegible] auctoritate [illegible] Anselmi in libro de conceptu virginali [illegible] loquitur de primis parentibus quod tota humana natura in illis erat et nichil extra ipsos erat infirmata et corrupta [illegible] Augustinus [illegible] super Genesim ad litteram dicit quod nos fuimus in Adam [illegible] et corpulentam [illegible] sed solum [illegible] corpulentam [illegible] tota caro [illegible] posteriorum caro fuit in Adam [illegible] extrinsecus [illegible] esse generationem transit in primum.

Item hoc videtur auctoritate [illegible] xv. omne quod in os intrat in ventrem vadit et in secessum emittitur; ergo non videtur quod ex aliquo quod ab homine comeditur plus corpus constituatur [illegible] vii. omne extrinsecum intrans in hominem non potest eum coinquinare, quia non intrat in cor eius sed in ventrem et in secessum exit purgans omnes escas. Ibi glossa: quamvis tenuissimus humor et liquens esca cum in venis et artubus decocta sunt et digesta per occultos meatus [illegible] quos [illegible] vocant ad inferiora dilabitur et in secessum vadit.

Item hoc ipsum videtur ratione per puritatem generationis [illegible] de sua substantia aliquid producere, ergo omnes [illegible] a Domino ab Adam genita et filii a de omnibus [illegible] quod esset eis sibi propagatum sed [illegible] ratione [illegible] non [illegible] vel aliud in [illegible] constitutum habet ex eo quod fuit in Adam eadem ratione et singula membra [illegible] totum corpus [illegible] hominis ex quo [illegible] fuit constitutum et [illegible] extrinsecum transit in veritate humane nature per actum generationis.

Item hoc ipsum videtur per legem generationis quoniam stipes non potest [illegible] cum aliquo ex ipso procedente [illegible] ad [illegible] hoc autem non est aliud nisi propter unitatem carnis et sanguinis; ergo videtur quod non de superfluitate nutrimenti sed de substantia parentis [illegible] generatur non solum de substantia patris proximi immo [illegible] remoti [illegible] vana [illegible] quod non solum [illegible] unitate [illegible] septem immo [illegible].

Item hoc ipsum videtur per [illegible] rationis [illegible] animam [illegible] corpus reddi [illegible] de carnibus humanis generet prolem et solum [illegible] alimento [illegible] si alimentum esset de veritate corporis alterius hominis redirent ad primum corpus; ergo iste non resurget [illegible] generatus est ex illo semine [illegible] corpus [illegible] hoc est impossibile, restat [illegible] impossibile esse, videlicet quod aliquid extrinsecum transeat [illegible] augetur. Igitur quod [illegible] parente decisum fuit [illegible] ipso [illegible] appone.

Sed contra [illegible] in libro de animalibus quod semen est superfluitas ultimi cibi [illegible] in illis qui dicuntur esse sua [illegible] similiter in hiis qui dicuntur esse sua [illegible] de veritate [illegible] hominis pertinent ad [illegible] semen sit ex superfluo nutrimenti; sic quod ad extrinsecum in veritate humane nature possit transire.

Item super Luc. xi. beatus venter etc. intellige ex eodem fonte et lac nutriendis et semen [illegible] prius emanat [illegible] de semine [illegible] potuit concipi [illegible] lacte potuit enutriri.

Item [illegible] in libro de [illegible] alimenta corpori non apta per [illegible] meatus [illegible] feculentissimum redditur [illegible] ad alias fores assimulandas [illegible] per totum corpus exalat [illegible] latentes [illegible] accepit et incohat impleri [illegible] vocat [illegible]

[illegible]

rationes per istam autem extrinsece colligitur quod semen sit ex alimento
Si forte tu dicas quod autem intelligitur quod ad partem seminis per intentionem
obviat tamen auctoritas eius que dicit quod alimenta carnis nullo modo in rationes se-
minales illas in partes dicere esse post primum super quem fundatur ut
activa et passiva. In eadem autem subiungit quod ex illo ali-
mento sic deducto omnia in hiis forent ut planum est quod medicos
quod in hiis radicalia existunt per speciem generantur formari sunt ex humo-
re radicali. Item hoc ipsum in ratione omne augmentum quod fit
per naturam vel fit per rarefactionem vel fit per additionem si ergo ex illo
lene quod ab Adam decisum fuit omnes homines [illegible] producti sunt
necesse est vel esse ... vel per additionem vel per rarefactionem. Sed per ra-
refactionem non potest quia nec tot athomi fuerunt in illo semine
quot homines et ... homines sunt in eo producti si ergo autem
est hoc per additionem ad quod extrinsecum intrat in semen humani
constitutione ... sicut dicat ... modus augendi esse per multi-
plicationem non possibile ... hoc per Hugo de sacramentis vi. c. qui
dicit quod facere ad invicem per substantiam et quantitatem sine appositio-
ne ... est soli deo possibile. Item impossibile est aliquid per virtutem
nutritivam nisi nutriat nutriri nisi apponat aliquid extrin-
secum per quod quis nutriatur ergo pari ratione impossibile est in virtute
augmentativa augmentare substantiam nisi addat aliquid extrinsece
per quod augmentet autem in se ipso augeri quia non potest per se ipsum
nutriri. Item de nobilitate agentis est quod possit aliam
naturam ad se ipsum trahere ... sicut ignis convertit in
se aerem sed postquam gratia in homine completa est perfecta
et ... seminat est maior ... tempore activa in quod possit agere
in extrinsecam materiam in se convertere et ratione seminale eius
[illegible] ... per opus virtutis generative multitudinem hu-
mane naturae non potest aliquid extrinsecum trahere. Item melius
est melius quod sicut patet infra opinio magistri sententiarum fuit
quod in eo extrinsecum multitudine humane naturae per generationem ...
at hoc autem potest multum apparet esse probabile. Si quis attendat
verba sanctorum et similiter ... traditionem rationis et legem ...
hanc ergo positionem quidam sustinentes dicentes quod talis multipli-
catio extrinseci appositione in humana non fit per virtutem supernaturale a-
liquid quod hoc fit per virtutem supercelestem ... quod hoc fit per virtutem
clare primum ... quod sic deus refundit animam creationem per
... sic ... substantiam corporis humani ... multiplicatur et au-
gmentat sine additione extrinseca sicut multiplicavit panes et ...
et sicut multiplicavit costam de qua formata est Eva et hoc quia ...
humana fuit ad immortalitatem ordinata ... sic facere ...
sic multiplicando ... fecit ... per naturam ... alendo
et nutriendo ... extrinsecis ... per ... in
... hunc autem modum obviat ... et ratio et auctoritas ...
obviat quia sic videmus hominem ex homine produci sic asinum
ex asino et sicut plantam ex planta sic ergo alia corpora ... fi-
unt ex ... addita ... falsum iudicandum est similiter esse de cor-
pora humana. Item obviat quia ... [illegible]
quia ... agens et ... producens sibi simile si ergo multipli-
... homines ex homine esset per virtutem sic ... non per virtutem ipsi-
us generatio hominis ex homine non est ... hoc non esset generatio vera.
Repugnat ... auctoritas dicitur ... supra ... ad litteram quia nos
fuimus in Adam ... corpulentam substantiam ... rationem seminalem
... corpulenta substantia ... si corpora nostra educerentur ex semine
Ade per virtutem supernaturalem nam iam ... deberent ... sicut ... tantum so-
lum in se dimensa corpulentam substantiam non ratione seminali enim seminal-
... dicatur unum actuale ... sustinentes predictam positionem dicentes
quod talis multiplicatio est per virtutem supercelestem ...
essentie sive luminosum naturam est ex se emittere lumen et se ip-
sum multiplicare non educendo naturam luminis ex illo ...
quod illuminat sed similiter multiplicat materiam et formam. sic ... dicere
volunt quod quia in natura humana multum est de natura essentie
potest ipsa in se ipsa multiplicari. huic est ... obviat ... et ... et

auctoritas ... quia nullum corpus multiplicat ex se ... nisi ex
... et ... quod sol ... multiplicando generet solem
vel produceret solem ergo ... natura celestis ... ista multipli-
in humano semine nec multiplicibus in se ipso non ad aliquid ex
... super addito nec ex tali multiplicatione homo producitur
ab homine sicut nec sol producitur a sole. Item obviat
quia multiplicatio per virtutem certam est ab aliquo ... certo. actio
sed forte est ... agere et ... non assimilare ... alia forte
impossibile est ... ad multi... per virtutem certam ... ad ... ille qui
non materiam clare non celeste. Item huic est repugnat quod nullum
... luminosum ... non est nec habet in se materiam
hoc supra planum est ... d. xiii. ... ad hoc ... indu-
te sunt difficile est explicare ... primum ... non ...
essentie ... constitutione humane ... in hoc tamen intel-
ligatur sic explanatur sunt supra d. xvii. non potest ... sus-
tinere ... sustinet quod talis multiplicatio fit per virtu-
tem inferioris ... similiter post ... ex parte materie
activa ex parte forme ... quantitatem de se. non habet extensio-
nem si quod extendat tamen ut plus hoc est ratione forme ... ad unio-
nem unde ... ponatur ... in aliquo corpore ... esset
magne extensionis sic esset ... agens ... possit ... tan-
te extensionis in parte ... ex parte ... posset in forma ... multiplicandi
sibi simile et hinc est quod ... semine ad ... fovet per
alimentum extrinsecum vis illa seminalis in sua materia potest se ip-
sam multiplicare et esse nullo repugnante et ideo non oportet
ad extrinsecum multitudine humane naturae ... et hoc vi-
detur sentire cum dicat quod ex uno semine seges et sege-
tum et silve silvarum ... produci possunt in quod ...
... repperit omnibus ... non fuit ... invisibiliter in se-
mine illo ... Item huic ... et si ... videatur ... non ...
... repugnat sensu ... sensu quidem per re-
pugnat nam si in huius generatione fieret ... per multiplica-
tionem absque additamento. Item tunc modicus iste multo ma-
ior esset quam fuit ... et invisibiliter esset ... non
possit ... per resolutionem ... reducere
ad unum ... repugnat ... non est ... transmutationis
nisi sub aliquo esse. Unde ... nullum ... pos-
sit ... corporum ... per virtutem ... tante
potest explorari omni ... corporea ...
... dicitur ... quod impossibile est ex corpore ... supra
b. ad litteram ... de immortalitate anime si ergo ... sub ta-
li esse ... in sua extensione ...
non ... procedere ... quod sic dicit philosophus omnium ...
... et ... magnitudinis et augmenti. et alibi
quod ex uno pugillo ... generari ignis ...
... ex uno pugillo non possint generari x ... sic
... Impossibile est ponere quod aliqua res ... in se
ipsa augeatur absque sua rarefactione et ... appositione ... duo
oppositum. Et attendendum est hic quod longe aliter loquendum est
de ... esse ... sicut diceretur quod ...
... de ... lapide sicut ... monte loquendo ...
... sententia non sic ... quantitate ...
... non concederet huic positioni. Item quod ob-
viat ... Hug. ... vi. parte ... vi ... quod ... de
... ad faciendum ... de aliquo ad faciendum ... substantiam et quantitatem ...
Tertium opus est ad de aliquo faciendum ... substantiam et ...
opus est de aliquo ad faciendum aliquid ... substantiam et ... in maius
Quartum opus est de aliquibus aliquid facere non tamen ... substantiam et quantita-
te minui. vel opus est de aliquo nichil facere de hiis ... quibus
operum subiungit quod primum opus et ... et ultimum sic
soli deo possibilia cum ergo talis multiplicatio ... dicatur per-
tinere ad ... opus non ... fieret virtute ... inferioris
... non sufficiet ... hoc autem ... v. supra b.

ad hec. dicendum in fine libri ubi sic ait: illa que ex sese producuntur in se ipsis omnia sunt primitus non male corpore magis sed in ipso celum nam illa magnitudo copiosa terre humoris que congesta est set illa in exiguo grano mirabiliori potentia que voluit ad iacens humor comprehendens terram tamquam materies ubi lignum illi quantitate in ramorum diffusionem in foliorum multitudine non genere semen in semine ipso augetur sibi aliquid appone ad hoc ex possibili super. 6. ad litteram in fine dicendum quod absurdum est putare illum corpus esse manente sue nature quantitate et undique extensum vel rarefactum quia si quantitas seminis dicatur manens et non rarefactum et undique extensum non potest esse sine appositione multiplicatum nisi fiat hoc mirabiliter quia secundum predicta in fine opinio magistri sui et omnes modo consentiunt in universali predicta ad aperte plurima occurrunt difficilia propter que multi recusant opinionem magistri sentientes mihi probare.

¶ Secunda opinio est propter istam ponentem et aliquos sequentium quod alia nutrimenti in mediorum et doctrina medicine nutritive generativa non solum transit ad veritatem humane nature immo tota multiplicatur per illam generatione est ex extrinseco addito quod est ex superfluo nutrimenti [illegible] hoc autem dicunt esse quia modus operandi est ordinatus delectabilis et ex pede [illegible] ordinatur opus in maius opus generative nature ut cessat operatio nutritive [illegible] et aliquid [illegible] in generationis est superfluitas ultimi cibi quidem est sic superflua operi nutritive est tamen necessaria operi generative.

¶ Modo dicendum est iste delectabilis quoniam non delectatur in emissione superflui et restat et dolet in emissione necessarii et sibi coniuncti. Si ergo non maxime delectatur in opere generative in generationis est ex superfluo nutrimenti. Modo dicendum est iste est expeditus quod cum tota cibus sit ipso propria ut convertatur in singula membra sunt, dicendum ex aliquo humore fabricare corpus fabricabitur ex illo sed cum non fabricatur ex necessario restat quod fabricat ex superfluo. Cum ergo natura operatur quanto potest brevius et delectabilius et ordinatius ideo dicunt talem modum procedendi videtur ex superfluo nutrimenti maxime esse conveniens et ut dicunt hoc omne ordinatorum [illegible] ad resurrectionem cum enim semen non resurgat in generante sed in genito non ut humor ille fuisse de generatis [illegible] de huiusmodi superfluitate. Sed [illegible] modus dicendi [illegible] videatur probabilis attendenti [illegible] philosophi obviat tamen ei sicut [illegible] et sensus [illegible] quod videmus plures aliquando assimilari pauco et sic assimilari per [illegible] quod pervenit usque ad generationem [illegible] sic deinceps quod [illegible] aliquid sit mixto superfluo [illegible] cum videamus hominem ex coitu attenuari et ex frequentatione tali actus mortem accelerari videtur quod non solum in seipso fiat superflui emissio immo est [illegible] huiusmodi indicat et in plures non tantum est de superfluitate alimenti sed est de veritate generantis.

¶ Preterea obviat quasi solum esset plures de superfluitate cibi [illegible] non esset [illegible] generatio cibi et generatio sit de sibi generantis non esset [illegible] immo magis attinet [illegible] quod [illegible] nutrimentum [illegible] generanti [illegible] et repugnat [illegible] possibile dicere [illegible] super generationem [illegible] omnes [illegible] corpulentia [illegible] ratione [illegible] magis [illegible] dicetur omnis [illegible] et [illegible] in lumbis erat ab hoc qui decimatus fuit ad hebreos [illegible] ergo secundum hoc [illegible] sequitur quod si omnino esset plures de superfluo nutrimenti non esset generatio [illegible] cognatio.

¶ Expediendum vero si ponatur quod nichil transit de alimento in plures sequitur quod non sit generatio [illegible] homini est quod [illegible] ex homine [illegible] et [illegible] necesse [illegible] mediam [illegible] ponunt tenere ut dicam quod [illegible] de superfluo nutrimenti transit semen nec tamen semen [illegible] de superfluo nutrimenti immo [illegible] de humido radicali et [illegible] semen propagatum unde sicut videmus esse nutrimentum quod est humiditas radicalis et nutritur [illegible] ut propter illa que fluunt sic intelligendum [illegible] esse [illegible] generativa [illegible]

[illegible] impura et aliquid humiditatis radicalis et est aliquid fluens [illegible] fluens [illegible] generatione [illegible] una [illegible] alia [illegible] adam quod generavit per [illegible] filium de illa radicali humiditate [illegible] modice portione [illegible] toti corpori filii fuit commixta commixtione [illegible] quod [illegible] [illegible] erat sicut [illegible] filii [illegible] non esset ad [illegible] humido [illegible] quod [illegible] filii [illegible] in generando [illegible] ad descendentes [illegible] suo humido radicali necesse erit quod aliquid [illegible] de eo quod sumpsit [illegible] et sic deinceps [illegible] omnes [illegible] in adam [illegible] non quod fuit in totalitate in omnium corpore sed quod [illegible] aliquanta [illegible] seminalis [illegible] ad aliam [illegible] sufficeret ad omnem [illegible] addito [illegible] possit [illegible] commisceret [illegible] toti [illegible] de illa totali pasta [illegible] quod non [illegible] de illa pasta et similiter [illegible] pasta [illegible] ad [illegible] maiori parte [illegible] procedendo [illegible] innumerabiles panes [illegible] possent [illegible] ex modico [illegible] appositione rei fermentabilis [illegible] ex modico [illegible] appositione humoris [illegible] innumerabiles possunt innumerabiles homines propagari [illegible] consonat [illegible] nec repugnat [illegible] philosophi [illegible] sicut patet [illegible] autem [illegible] qui sumptus [illegible] religione [illegible] quod alimentum [illegible] nostri [illegible] et [illegible] imple [illegible] explicat in fine [illegible] ad litteram [illegible] patet [illegible] [illegible] ostendit quod ex modico [illegible] generatur arbor magna hunc [illegible] modo [illegible] magis intelligi et magis consono [illegible] magis ad hereo credo [illegible] augustinus hoc sensisse [illegible] possibilitatem hunc modum salvatur [illegible] generationis [illegible] radicale [illegible] pleniter [illegible] generatio [illegible] cum sit per alimenti additionem non [illegible] quod de alimento transit in veritatem humane nature [illegible] non solum in radicale quod [illegible] in veritate [illegible] alimenti superfluo [illegible] superfluum [illegible] fundamentum [illegible] totius corporis generati.

¶ Ad secundum autem [illegible] obiectum de auctoritate [illegible] magistri [illegible] [illegible] magistri [illegible] attenuantur [illegible] intelligo [illegible] affirmo illorum [illegible] sed magis intelligo aliam opinionem.

¶ Ad [illegible] quod obicitur de auctoritate anselmi [illegible] dicunt [illegible] in adam fuit [illegible] nulla [illegible] nisi illa que fuit in adam [illegible] non [illegible] [illegible] in illo quod ab adam fuit decisum. Et si tu dicas quod ipse anselmus dicit quod totalis humana [illegible] in adam [illegible] quod non [illegible] adam potentialiter [illegible] adam actualiter quod nichil actu erat de veritate humane nature nisi quod in adam erat ad [illegible] potentialiter erat ad hoc quod fieret de veritate humane nature [illegible] caritate.

¶ Ad [illegible] quod obicitur de auctoritate domini in evangelio et de glossa [illegible] quod [illegible] [illegible] nec glossa [illegible] totum egeratur quod manducat sed [illegible] manducat fit separatio [illegible] per digestiones [illegible] et [illegible] non [illegible] retinet et impurum [illegible] expellit [illegible] dicebat [illegible] [illegible] hominem coinquinat et sic [illegible] [illegible] possit tamen dici quod [illegible] non tantum [illegible] per quem currunt egestiones sed omnes meatus subtiles per quos fit ciborum [illegible] glossa [illegible] quod [illegible] illos ci- bos [illegible] non [illegible] alimentum [illegible] creatur [illegible] nichil de illo [illegible] corporis [illegible].

¶ Ad [illegible] quod obicitur quod generatio [illegible] [illegible] quantitas [illegible] dicto [illegible] quod ad [illegible] radicali humiditate [illegible] transit [illegible] [illegible] generationis nec tamen oportet quod sit [illegible] secundum totum ad generantis [illegible] sicut [illegible] non [illegible] se totum sed [illegible] sic et genitus non [illegible] generante [illegible] totum sed [illegible] aliquid [illegible] nec illud totum [illegible] generante [illegible] fuit radicale [illegible] generati sed [illegible] radicali [illegible] possit [illegible] ¶ Ad

id est quod ob hoc de lege cognitionis iam patet. Item ita non bene saluatur lex
cognitionis sed reducitur aliud apparentie et tenendo ab ipso humore radicali
dicatur esse additio extrinseci, sicut si ex intrinseco nichil additur
immo multo minus additione extrinseci, sicut ut linea consan-
guinitatis aliquorum dicitur, et quanto magis distant a stipite minoris
consanguinitatis vinculo coniunguntur, nisi obviatur quod si
reducatur ad humidum radicale quod per rationem posset totum reduci et
quod natura sua est in se multiplicatur in se, et hoc in corpore Anthonii non
fiunt in corde. Ad quod est semen et est quam mole, et est quanta virtute
et quantitas virtutis se tenet ex parte forme et potest dici ut scilicet
cum sit forma multiplicabilis, hec est potest secundum illam inducere minimam
secundum appositam quantitatem vel molem et quamvis parva sit potest tamen extendi ut
commisceatur valde quantitati per eam naturam quam omne corpus divisibile est in in-
finitum et sic magne quantitati potest commisceri et totum in hac ad naturam
suam ex ex illa totali quantitate potest aliquid fieri quod non fiet de ipso
semine per se et cetera sed fiant ex illa totali quantitate dimidia fieri per se.
nec tamen oportet distinguere diversas partes ex quibus diversa fiant ex
illo semine primordiali sed solum in principio pro eo quod ipso per additionem
super illum incrementi ad minimum est. ¶ Ad id quod obicitur de lege rationis
prout aliquis homo non potest ad generationem decurrit aliquis homo
pro eo quod alimentum et illud quod convertitur in semen debet esse in ipso vel eius in quo con-
vertitur caro autem hominis secundum speciem est in actu et non potest in aliud hominis trans-
mutari. Sed hoc non videtur sufficere pro eo quod ex carne possunt generari
vermes possunt per eius generationem plantari et fructus et tunc esset possibile vel
carnis humane et ita per multas transmutationes vel quod ex ea possit
fieri semen. ¶ Alii vero dicunt quod caro hominis sit possibilis ad omnem transmu-
tationem sicut et illa quod possit alia quod de illa possit gene-
rari semen et tamen resurget in ipso genito pro eo quod ad ipsum habet essen-
cialiorem comparationem et diminuitur illa aliunde accedendo sibi mul-
tiplicando virtute super naturam sicut facit in pusilla. Sed quia ratio-
ne dicitur dividua parte quod potest conuiti eadem ratione et decisio et sic
posset homo totum suum corpus amittere. ¶ Ideo est tertius modus dicendi quod
caro hominis secundum speciem non potest fieri caro alterius hominis secundum speciem propter naturam
ordinationem quam habet ad animam que ipsam vivificavit. Verumtamen contra illa
ordinatio fundatur in appetitu nullo modo ut in prudentia contra rationis
difficile est discernere quomodo tamen modo sit ad hoc plana est, tamen instruo
aut planius invenies decisiat in ipso vel manifestat quod in quo resurgat
resurgit tamen aut semen ingenito non ingenerante quamvis deinde
sit hic. quod semen sit de radicali humiditate generantis aliter non
semen est radicale generati et aliter generato. Quod generati est radicale
secundum partem sui est radicale vel virtutis generative non vel virtutis
nutritive vel et generative et humiditas est ordinata ad aliud unum
si humiditas generative decidatur ab aliquo sui alii generet sui non
nunquam resurget, ideo et hinc est quod quamvis in emissione seminis fi-
at decisio aliqua radicalis humiditatis nulla non est pena quam
illa humiditas per naturam erat ad alterum ordinata. Unde et manifestum
ibi modus operandi expeditus et delectabilis et ordinatus et hoc potest est quod
illa humiditas generantis erat ad alterum ingenito vel quod ex
ea fabricatur totum corpus est sicut totius corporis fundamentum et tamen quam
anima unitur ei incipit esse vere de veritate humane nature et non
prius incipit habere necessitatem ad rationem prius autem solum erat possibile
unde si qua mulier fuerit ab ortum ante anime unionem in illo
non resurget.

¶ Secundo queritur hoc utrum aliquid transeat in veritate humane nature mediante
opere nutritive et quod non videtur per Augustinum xxij. de ci. de. d.
quod parvuli resurgent in perfectione corporis et in etate iuvenili quam habituri erant
pro eo quod iam totum in radice habebant quamvis non haberent in mole
hoc est ultra stima; ergo si tam magni suscitabantur parvuli sicut illi qui
multum comederunt, videtur quod sumptio alimentorum veritatem humane nature
non augeat. Ad hoc nichil de illis in humani corporis virtute
pertranseat. ¶ Item ibidem dicit Augustinus quod si aliquis nutriatur de
carnibus humanis caro illa non resurget in eo qui nutritur sed
in eo in quo prius fuit caro. Sed nichil est de veritate alicuius nisi quod
resurget in eo. Si ergo caro que est per alimentum generata non resurget in eo
in quo est, videtur quod nichil extrinsecum transeat in veritatem alicuius me-
diante opere nutritive. ¶ Item solum id dicitur esse verum quod habet actum
propriam naturam sibi competentem; ergo id solum est de veritate carnis humane quod
habet actum competentem tali carni. Sed caro hominis actum sibi competentem
potest alia carne non convertere. Et dicitur caro secundum speciem; ergo id so-
lum transit in veritatem secundum speciem. Sed mediante opere nutritive nichil
transit in carnem secundum speciem sicut videtur per hoc, alioquin esset aug-
mentum in infinitum; ergo mediante illa virtute nichil transit
in veritatem humane nature. ¶ Item id solum est de veritate alicuius in
quo rei substantia salvatur. Sed sola humiditas radicalis est illa quam ma-
net quamdiu continuari oportet usque in finem; ergo id solum transit in verita-
tem humane nature quod transit in humiditatem radicalem. Sed nichil potest
transire in humiditatem radicalem mediante nutrimento sicut di-
cunt medici, alioquin posset homo iuvenescere et vitam per-
petuare; ergo mediante hac virtute nichil transit in veritatem
humane nature. ¶ Item quod per naturam generatur potest et per naturam corrumpi,
sed quod mediante opere generative perficitur et crescit potest et mi-
nui et decrescere. Si ergo mediante vi nutritiva aliquid in veritatem
humane transiret vel posset deperdi et sic posset continue restau-
rari. contingeret ergo aliquando quod homo aliud esse haberet sicut in idem
et aqua de cursu de fonte. ¶ Sed contra Augustinus de vera religione: Invisi-
bilis corporis structura alimenta que apta sunt assimilat non ap-
ta vel per poros meatus eiciuntur; si ergo quod est de corporis huius struc-
tura et integritate est de humane nature veritate, videtur etc. ¶ Item
omne quod resurget est de veritate humane nature. Sed … quod in
sit alimentum mediante opere nutritive resurget, ut patet in capillis
quod dicit Luc. xx. Capillus de capite non peribit etc. ¶ Item vita car-
nis non est … caro sed … caro est et debet operatio car-
nis potissima autem carnis est vivere per animam. Sed in hanc
carnem transit alimentum mediante vi nutritiva quia tota caro ho-
minis vivit; ergo etc. ¶ Item vera est nutritio in qua est conversio et as-
similatio et unio. Sed ubi est assimilatio et unio eadem non fit …
est unitas et istud quod unitur; ergo si hoc facit virtus nutritiva con-
vertendo alimentum, videtur quod proprium aliquid de alimento
in veritatem humane nature transit. ¶ Item sicut se habet generativa ad
productionem prolis sui generati, sic se habet nutritiva et augmentativa
ad perfectionem et conservationem nutriti et augmentati. Ergo sicut aliquid transit
in veritatem humane nature generati mediante generativa, similiter et
aliquid transibit in veritatem humane nature nutriti mediante nutritiva et
augmentativa. Est ergo questio quid sit veritas humane nature et quid di-
ferat inter veritatem humane nature et carnem secundum speciem et utrum quo
differat inter carnem secundum speciem et carnem secundum naturam
et quare magis dicatur veritas humane nature quam veritas nature ani-
mate. hoc enim valeret ad intelligendum eam quam dimittimus in questione in
questione de ratione. ¶ Dicendo quod secundum generationem intentionem rei
vel dicitur que habet naturam et formam et actum sibi competentem. Et
alia intentio rei vel duplex quod scilicet vel … permixtum alteri
vel … naturam et per hunc modum dicitur aurum quod est purum
et impermixtum. Alio modo dicitur verum quod est permanens et firmum. Et
hoc loquuntur auctoritates de humana natura loquuntur sub vo-
cabulo veritatis vocantes eam verum, non est enim aliud dicere
veritatem humane nature quam humanam naturam propriam. Sic autem
vocant eam loquentes de natura humana ex parte corporis pro eo quod corpus
humanum potest hoc quod habet formam et operationem sibi competentem sicut et
alia corpora. Sed ulterius habet ordinationem ad immortalitatem et incorrupti-
bilitatem … quod non potest tamen transmutari quia
tandem reddetur anime que ipsum vivificavit nec … condi-
tionem sui incorruptionem pro eo quod necesse est ipsam aliquando
fieri immortalem. Non ergo ordinationis ad incorruptionem ex qua corpus
humano non tangit debita operatio sed est in principio et
quodam corruptio dicitur corpus humanum … deperisse est et
ipse est de veritate humane nature quod est ordinatum ad incor-

Utrum aliquid transeat in veritate humane nature mediante opere nutritive

prone & resurrione ad q ordinat ad v[er]itate dupp vel de
neccitate vel de congruo illud q ordinat in nob ad v[er]itate
de neccitate in q consistit fundamentu & fabrica corporis nri
et hoc e id q p anima unit & tale verum e a generantibz
et in tale nich pt transire ope nutrice s q nutritiua opi
post anime unione. Illud v ordinat in nob ad v[er]itate
de congruo. i quo consistit fabrice nri corporis complemtu & hoc e
q facit ad quantitate corpis pfecta & sic aliquid de alimento co
veri in v[er]itate humane n[atur]e mediante in nutritiua et augmtativa
que ordinant ad complendam corporalis fabrica q i embrione fuit media
in generatiua e & pertinet opi q usq ad infundat & ex tunc se
opus nutritive & augmentative ad conservand & complend corpor. huic
aut modo dicendi concordant tam naturales philosophi qm medici. naturales n.
phi distinguunt in homine duplice carne s sp[eci]em & carne
s materia et vocant carne s sp[eci]em illam q ht virtutem activa & po
tendi alimentu in carnem nam Carne v s materia vocant
illa q sic e caro ut tn no possit aliud in carne convertere ppa
virtute dicut e q virtus nutritiva et augmentativa non
convertit alimentu in carne n s sp[eci]em s s materia q si alite ee
tunc numq staret augmentum cum augmento n. carnis
cresceret virtus augendi. hoc aut no sic e. i caro s sp[eci]em
solum e a generantibz si mediante generativa quamvis caro s
materiam s. que fluit & refluit possit ee mediante nutritiva
& e ex decimo generatione i mixte q ht potentiam convertendi aq sz
illa post no ht potentiam convertendi aliam aq q si sic tunc semp
posset quis apponere aq & maneret vinum. hoc aut no sic e q
tant pt poni de aq q vinum amittit virtute suam. s
& in proposito intelli de e q nutritiva corporalis fabricativa potest dare
p carni potentiam convertendi & illa convertit q usqz tn ad veniat
de carne s materia q mutat erat i post conv[er]tendi sicut videmus
in vino tam ex pte calloris tn ex pte extensitis ipi car
nis s sp[eci]em & hic e q in ho magis augmentat q alter &
aliu stat augmentu q caro supveniens in fine q i aquam
facit sicut dicit phs que ad mod aq sup infusa vino
secdm hanc distinctione distingut pt in theologia v[er]itas
humane n[atur]e dupl sic potm e. Similr medici disting
in hanc dupplice humiditate videlz radicale & nutrimenta
le et dicut q humiditas q radical e illa in q in q calor sustentatur
tificatur nutrimental e illa. que p bz homini calori fome
ntu g q humiditas radicalis solum e a generantibz & me
diante ope generative nam nutritiva in hanc humiditate no pt
Si. n. possz tunc ho iuvenesceret & vitam suam e imppetuu
continuaret. si q humidum renovari possz q cum constet
ee falsum dicunt q alimentum mediante nutritiva no transit
in hmd humidum et hunc e q illi qui laborant tercia spe
ethice mgz illi humidi consumpti liberari no possunt
ut dicunt in humiditate aut nutrimentale q calori pabulu
pstet potest e alimentu converti mediante ope nutritive et e ex
in lapide ardente in q e humiditas olei & humiditas
licinij & humiditas licinij assimilat humido radicali
quam ex q consumit restaurari no pt et nullo licinio fla
ma. sustantificat humiditas v olei assimilat humidita
ti nutrimentali que pabylum pstz igni & impedit ne tito
licinium consumat et illa humiditas alim auget a
liquando minuit alim consumit alim restaurat & iux
hanc duplice humiditate distingut theologi duplice
humane n[atur]e v[er]itate sicut p dictum e & p h pz r ad q[uesti]o
propositam p e r ad oba nam rones q ad prima pte in
ducunt videlz q nisi transit in v[er]itate humane n[atur]e me
diante generativa ope nutritive procedunt s q de v[er]itate humane
n[atur]e dz ee aliquid q e de neccitate ordinatum ad in
corporone & hoc modo bn concedend e q nich transit in

v[er]itate nutri. Rones v ad oppositum procedunt de v[er]ita
te humane n[atur]e s q v de ee de v[er]itate q e ordinat ad v[er]itate
de congruo tale aut e no solum q transit a generante sz e tota
illa caro q reppit in homine tempore mortis mxe sino fuerat ad
corporis deformitate nec hoc impedit q dominus p multos
suscitabit in pfecta quantitate dicit n. aug. q supplebit virt
divina v deficit n v v n sufficiente pauit materia de no agit
supplendo. sz reformando nec valz illa ro q si de suppleri
v[er]itate sine additamento simili q nunc stat sine additamento q il
la opo erit miraculis & sup nam hominis v generato & augmenta
to q nunc e nichil sit no illa ro q magis adducit miraclm n
tangit imo sicut appet aspicienti arguit a maiori assumando
illa v que ultimo concludunt iam plana sunt p ea q dicta sunt.
Ut g sit ad minus dicte concedend e sicut ex predentibz appet
q ad ex[s]i[s]tentiam transit in v[er]itate humane n[atur]e sz mediante
ope generative transit in v[er]itate put v[er]itas dicitur ppe s q dicit
neccm coponem ad incorporone mediante v ope nutritive transit
ad v[er]itate humane n[atur]e put v[er]itas dz large videlz s q
dicit ordinatione ad ressurrectione de congruo. & sic q e de v[er]ita
te vini pt resurgere in alio. secund q manifestat miris
huis iustis satis plana sunt ea q dicta sunt in ha h solum
tn q h viit enim magis nullo ca. Tunc supe e vide noiet
originale peccatum. Viij nominibz quomodo distinguant il
la nomina. Ex dicend ad h q originale pctm ht co
pari ad id aq e & sic dz originale peccatum. q e ab ori
gine dicit e lex carnis q contrahit mediante carne. ht
e compari ad id ad q e sn ad q inclinat & h ul indispoe
remota & sic dz concupiscencia ul indispone ppinquiori & sic
dz fomes ul e indispoe priva & sic dz concupia ht e co
pari ad illud p q inclinat & sic dz lex membrorum. ht e ad id
cont q & h e duplx ul inquantu reddit difficile ad bonu.
& sic dicit langor n[atur]e ul inquantu p dominat voluntati
ut eriet eam in malum & sic dz tyrannus & sic pz q s diversas
compatones diversis nominat noibz

Nunc supest investigare &c. Sup ostendit magr
quid sit peccat originale. in hac pte intendit manifesta
re qualiter a pente traducit inple. Dividit aut hec ps ista ps
in ptes tres. inquarum p magr v[er]itate improbat. In secun
da v[er]itate explicat ibi. Est n. peccatum originale ut sup
diximus concupiscencia. In tcia v pte dicta epylogat ut
addit ibi. Iam ostensum e quid sit originale peccat &c.
Prima ps ht duas in prima ponit falsam opione cca
originalis traductione. In secunda subiungit ei impla
tone ibi. Hoc aut fides catholica respuit. Vostdat
q originale no potest traduci p traductione anime similr ter
tia ps principalis duas ht. in quarum p v[er]itate declarat. ostendens q
originale traducit mediante carne. In sa v removit dubiu
ibi. Hic quri solet ut ca originalis &c. Tercia ps principalis duas
ht in quarum prima determinata epylogat & explanat
In secunda v dubitatione movet & declarat ibi. Sz ad h oppo
hoc modo. & sic h distinctionis cedatur principales ee
duo. quorum primu est q originale non potest traduci
mediante anima. secund e q originale traducit mediante carne.
Ad malitiam aut cor. Cum in hac pte dicuntur medo h qo
ecte duo. Primum e utr originale traduci possit me
diante seminali potestate Secund e utr traduci habeat medi
ante carne. Circa primum quuntur tria. Primo q[uer]itur ut
sensibilis anima in hominibz sit a generante. Secundo q[uer]itur
cum pta anime primo insit originale peccatum. T[erci]o
tio querit utr p originale oratio fiat in nub corpori generatice
Circa primum proceditur sic. quia aliter potencie
sic proceditur que utr anima sensibilis in hominibz sit

vtr aia sensibilis in hoibus sit a generante

adopacom. silr. ce. h

agnante et q sit agnante in p p ab ū phi sets de
aīa v dicit quod sensu p mutacō e agnante s p muta
cō sensitiui e illa q ē ad ēē g in corps sensitiuā in nobis edu
cat in ēē agnante. Item xvi. alium solus intelle intus
ab extrinseco. g solus intelle intus p creatōm g in q aīa sen
sitiua in nobis educat de potentia m p gnāone. Item sic op
anime sensitiue in brutis pendet a cor traē in hominibus v
sicut brutum impedit usu videndi leso organo sic et
homo. s qd similr se ht ad gnāone g sic in brutis e aīa
sensitiue no p creatōm s p gnāone sicut ominut de et sup ostn
sum ē d. xv. vr qd et in homine sili fit p gnāone.
Item sicut in gnāoe brutor p ē animal q ē et in gnāoe
hominis p ē alt q ho g p b; ad opōnē et p creatōm p tis sensitiue
q heat p creatōne intellectiue et h signum ē q embo p mit
et sentit qm p ficiat anima ronali g in q ante p creatōm
ronal educit in nb sensibl s h no ē in nobis p creatōne g p
gnāone. Item aīa sensitiua ē in pō m e aliquin nunq
ab agnante nisi in hiis q p putrefactōne gnānt posst pduci
in ēē sig eque potens ut mag potens ē ml gnāria in hoie
q sit in bruto et brutum pt p uim gnāacm anima se
sitiua ad ēē pducē multo fort g s vr in homine. Item
simr in nob e sensitiua p creatōne in brutis p gnāacom g no
in q sit in nb ut in ipsis v in uoce et si hoc animal dicē
eque de asino de hoie qd sib ē i h ens restat q sn brutis ē
p gnāone qd simir in hoie. Sz ōtr au intl de spu et aīa cum
recedat aīa a cor secum trahit sensum et ymaginacōm et rōm et intelln
s nichil qd separat a cor est p gnāone sensitiue aut ho e hi g re.
Item intl de ecclesiastic doctinabz anime aliu n sunt sbe
s cum carne ipi carnis inuacitate nascunt et cum carnis morte
finiunt aīa v humana n e carne moritur q n cum carne se i
nat. Item phs in s de anima dicit q sensitiuu e in intellō
sic tetrgn in pentagono et tetragonū in sensitiuo. sic tetragonū i tet
gono sig ab eodem pn e tetrgon ac et pentagon ab eode et
aīa sensitiua et intellctiua s intellectiua n ē agnante ut monstratum
fu sup g nec sensitiua. Item quez sunt ide in suba ab eode
pn educunt in ēē s in anima sensitiua et intellctiua in eade hoie sit
ide in sba q vni psibl vna e p fco g ronalis no ē p gnāone
vr qd nec sensibilis. Item q simul corrumpunt simul ē
pducunt g p ronē que simul separant simul et infundunt s re
cedente aīa ronali nullo m remanet po. senciendi in corpore
g sic amittit po senciendi in recessu anime i infundit et ad
ven. n ē g agnde s a creatore. Item cum intrim de opo si mi
nuit opo intell et eq. sicut p; p experienciā g nec e sensiu
ut intellectum ut ēē vna pōnunt ēē pōs eid sbe s q q3 cor sit
eode m hnt educi i ēē et cum igit ronalis no sit ex educe
vr quod nec pcedo sensitiue in hoie qd si tu dicas q una re
chit alam p ordine et vnione i vno p ficibli no in una
sba anime obz contr hoc q aīa aut pot sentire aut no. si no
pt g in q no posit cor iuuificare. q si pt sentire restat q i e
po e fundunt in eade suba. Si tu dicas ad h qd duplex e in
nb sensitiua una agnante et hec corrumpit alia a creatore et h
e anima separat obz contr hoc q n no fac p pla q pot facē
p pauciora. sig sensitiua illa q e agnante sufficiat in brutis ad
senciendum multo fort illa q a . . . cante sufficit hoi g no
ē aliam ponē q e sensitiua. Que sit agnante. Et si tu dicas
q ē i non ad senciendum. s ad disponend corp ad susceptōne ronal
h no in sufficē q si tat anima e suba cū apleta in hoe sic
i btis et in btis no caret opōne sensitiua in g q nec i hoie
aut g erit in nob ponē duplicē actum senciendi. simr et se
mil aut ē ponē quod sensitiua sit in nob a creatore et p hoc manife
te simi i restat g q ultimu sit vm. Hic dicend q ē h ē ops

dicunt alii n. alii n. hic senserunt. quidam heretici alii uidentur
sensisse phi alii sequuntur doctores catholici. quidam senserunt
heretici esse in nb animas diuisas itaq una sit ad bono et
altera ad malo et ex hoc dixerunt q uenit in nb contrastare re
bellio appetituū itaq caro concupiscat adversus spm et spc
adversus carnē q in alia ap ... si q ē a bono de n pt face
malū altera v. s. illa q ē ad malo. no pt face bonum.
huiusmodi tamen hetic dicit replicat au intl de duab;
natis animabz ostendens q ista po implicat in se
duo contradicto dum ponit talē rebellionē ēē in hoie
et ponit simul cum h hoiem pacificē et hominē punitē pos
sessē hanc ponē facile ēē improbare quum phic cum
muno p ficibli natē ē ēē unam p fcom et anima sit vnū
quid pertinaē impolē ab oīo diuisis pncipiis in ēē p
duci sig una ronal e a deo bono sensibl una no pt ēē
a deo malo. Quidam aut dixerunt q ronal et sensibl sunt i
nb due sbe no tm sunt due aīe pro eo q anima nom ē of
ficij. et ille due sbe ordinate sunt ad vnū corporis p fcom
ita qd una disponit ad altam. vna tm illor e p gnāone
sensibl et hc signu e. q dependet a corpore et e p fco alicu p
tis corporis ronal v q nulli ptis corporis ē ac ē p creatom
Sz hunc mod dicendi respuit au intl de ēē dicunt n diuersa
nimas in uno ho ēē dixit sicut Jacobi et alij syror scribt
vnam alem q animet corp et mixta sit sangui. et altam
q spualē q ronē ad ministrat et si tu dicas qd negat ēē duas
animas. no negat ēē duas sbas p litteram sequentē ap
paret qd negat duas subas ēē aīt n. sic s dicit una eande
q anima in homine q cor sua societate uiuificat et semet
ipsam sua rōe disponit et ex pstē intl de spu et anima dic
q vna et eade aīa dicitur si. dum sentit et do dum discernit et
aiu dicit q anima cum recedit phit secum pōs sensitiue
Doctores aut theologi dicunt qd sen et ral i hoie eide sunt sbe
et ab eode pn hnt educi in ēē videlz a creatore pro eo q in
nb no nominat diuisas pōs eide anim sube sic dicit au
v de hac m loquit insinuat ex pstē et h ide valde e ronale
ponē in homine unam sbam p ficientē q dat ei uita
et sensum et intellm nec repugt i vb phi si rite intelliga
pp qd notand qd sensualitas trib3 modis accipit intl
de anima et spu ca xiij. v dr anima q vē spc e extra
uo q vē corp e insuis extremitatibz facile iungitur v. in
fantastico. anime q cor no e s simile corpori et sen
sualitate carnis q fere spc e. Alio m sensualitas dicitur
dispone corpis ad senciendum cum uirtute spuali mouente
n dum aīa carne p ficiente et tal sensualitas e in memb
one cum rpi completa a natorm v. n. no pt ēē sub a aīe
p ficiens. cum sit p fco corporis p hiti organici. nec
possit actualr existē. nisi corpore existē et debita cople
xione et organizacōe pt tm i ēē v ro anime pris q
quide e in femine. sic i illo deficiente sic uirtus motoris
siml deficit cum lapide piecto et ido h cessat q ei gpiuo
confirmat q fit qn corpore organizato induit aīa sen
p ficiens sn educat de po m subito sn cum ronali infun
dit ab extrinseco. Tercia v sensualitas e que no tend dis
ponē cum uirtute mouente s ē huiusmodi q i e ex anima p
ficiente. p et ho modo accipitur sensualitate sic ē in nb;
agnante q cum semine distendunt calorem et spc. p q
cau dispoñ ad senciendum tm fundi ē simt cum h eliq
v anime que mouet et regit et operat vs ad forme
induccōm. Tercio modo sensualitas e in homine ab
ipa p ficiente q qde non ht ēē p gnāone s p creatōne
Hiis uisis p; rn ad qone. Concedend e n. q anima

sensibilis non est in nobis ex traduce sicut ostendunt rationes ad secundam partem obiecte. Ad rationes vero que adducuntur in oppositum facile est videre responsionem. Ad primum enim quod obicitur quod sensitiva prima est mutatio generantis dicendum quod loquitur de sensitiva que nominat substantiam non secundum quod nominat potentiam sive substantiam incorporalem vel est sic dicit rationem illius sensualitatis secundum quam dicitur quod quidem habet esse a generante.

Ad istud quod obicitur quod solus intellectus intrat ab extrinseco dicendum quod ibi vocatur intellectus substantia intellectiva et ex eadem est substantia intellectiva et sensibilis hominis. Ideo philosophus non excludit sensitiva hominis sed sensitiva brutalis. Ad id quod opus sensitive pendet ex corpore dicendum quod ex hoc non sequitur quod substantia dependeat. Quoniam in eadem substantia reperitur opus quod ei potest competere preter corpus sed aliud non convenit ipsi anime nisi secundum quod animat et ita secundum quod corpori iuncta est et ideo pendet ex corpore nec anima utitur illa potentia a corpore separata nec sequitur quod sit otiosa quia substantia illa aliam habet operationem hec autem planius invenies declarari in iiij. in questione de cognitione anime separate. Ad id quod obicitur quod propter hoc atque quomodo hoc dicit quod dicitur quod per receptionem membrorum opus animalis quoniam operatio hominis prius enim movetur et sentit quam intelligat sed hoc est de sensualitate. Secundum quam dicitur prout est a virtute movente non prout est a virtute perficiente. Ad id quod obicitur quod anima sensibilis est in potentia in semine dicendum quod verum est secundum quod anima sensibilis nominat substantiam generalem corruptibilem sed non prout nominat potentiam substantie incorporalis et quod anima sensitiva in brutis hic substantiam nominat hic est quod bruta suam animam sensitivam educunt de materia sed in hoc est que potissime generans per perfectionem sensibilium in homine dicit potentiam realem substantie et non abeo sole producitur ad substantiam realis et non quod sensibilis non possit propagari in homine sicut in brutis hoc non est imperfectionis que consistit in generata in sensitiva hominis ex parte virtutis generantis sed ratione perfectionis que consistit in sensitiva hominis.

Ad id quod obicitur quod est univoce in homine et asino dicendum quod ad producere per generationem et ad producere per creationem non tollit univocationem. Sicut si deus modo crearet unum hominem esset tamen per creationem aliis hominibus sicut maior requiritur univocatio in specie quam in genere planum est. Ex hoc quod diversus modus producendi animam sensibilem in homine et asino non facit hominem et asinum equivoce dici. Et si tu obicias quod sensibilis in homine nominat potentiam et in asino nominat substantiam ergo equivoce dicitur dicendum quod in asino est potest nominare substantiam et potest nominare potentiam principalem tamen nominat potentiam et in asino nominat substantiam ergo equivoce dicitur dicendum quod in asino est potest nominare substantiam et potest nominare potentiam principalem tamen nominat potentiam quia nomen ei sumptum est ab actu sentiendi. In homine similiter potest nominare et substantiam et potentiam sed prout nominat substantiam non dicitur ad animal, eadem est enim substantia que facit hominem et sentire et ratiocinari. Quamvis alia et alia sit potentia et sic patet quod ex hoc non colligitur univocatio in genere animalis vel realis et rationalis.

E peccatum originale ex parte quo inficit

Secundo queritur utrum est potius quo inficit rationem potius negative vel quod originale ineunte anime ex coniunctione sua ad carnem corruptam sed anima unitur magis carni secundum potentiam vegetativam que est prima potentia in ipsa vel quod ergo quod prius inficit ei ratione potentie vegetative.

Item secundum viam alia ratione potentia generativa est prius anime vegetabilis sed illa est media quod originale transfundi et quam maxime potentia originale peccatum inficiat sicut patebit inferius videtur quod ratione vegetabilis prius et principaliter inficit anime culpa originalis. Contra autem rationem concupiscentie potius sensibilis videtur enim originale sicut dicit Augustinus concupiscentia primo et principaliter in parte sensibili radicatur quoniam concupiscentia dicitur appetitus boni ut nunc patet cognatio et hoc competit potentie sensitive ergo videtur quod originale peccatum prius habitat in anima secundum illam partem. Item in actuali peccato videmus quod peccatum procedit ad rationem mediante

sensu eo quod pervenit ad rationem per visum hominis incipit ab inferiori et ascendit ad bonum similiter ergo originale peccatum incipit ab inferiori videlicet a carne ubi infectio et animam ab inferiori habet infectionem videtur quod habitat anime et est ratione potentie sensitive. Contra autem primo inficit rationem potius realis videtur originale enim est carentia debite iustitie sed iustitia habet esse in sola reali voluntate primo et principaliter sicut dicit Anselmus libro de conceptu virginali ergo originale peccatum primo et principaliter ratione potius realis habet anime esse. Item originale peccatum est peccatum mortale ergo primo ipsum ad animam est a deo aversa sed aversio est ipsi potentie realis primo et principaliter ergo videtur quod originale peccatum habitat primo in anima ratione realis potentie. Sed quod primo inficit ipsam animam ratione sue substantie ut concedere videtur quod originale contrahitur in anima ex unione ipsius ad carnem sed prius per naturam unitur substantia anime ipsius corpori quam potentie ergo prius est unire quam movere ergo prius per naturam inficitur anime substantia quam inficiatur potentie et sic hoc verum est originale in substantia anime ut ex parte sue substantie.

Item originale cum sit unum inficit omnes potentias anime sed nichil est commune omnibus potentiis anime nisi eius substantia ergo originale primo est in anima ratione sue substantie ergo quod sicut originale per se est anime vel ratione substantie aut potentie et si potentie vel vegetative aut sensitive aut intellective. Primo ad predictam intelligentiam est notandum quod aliqui dicere voluerunt originale peccatum sic contrahi ab anima ut primo inficiat animam ratione substantie sue que primo carni sue coniungitur et quia mediante substantia ab ipsa potentie inficiuntur pro eo quod non uniuntur potentie carni in se nisi per unionem substantie et sicut una est gratia que reformat animam et ei potentias que in se dicunt una que primo respicit anime substantiam dicitur sic est unum originale quod omnes potentias inficit et deordinat. Sed si istud quis intelliget quod per originale peccatum habetur inficiatur substantia quam potentie ita quod originale inficit anime non ratione potentie sed ratione ipsius substantie unite hoc non videtur intelligibile cum quia originale est carentia debite iustitie iustitia autem cum sit rectitudo voluntatis est primo in voluntate tamen quia originale est concupiscentia concupiscentie quia non est actus nisi ratione substantie nisi ratione potentie tamen et quia mortale est deordinatio ipsius anime deordinatio autem non est in anima nisi ratione potentie quia per ipsam potest ordinari et deordinari unde sicut sunt de gratia quia ipsa respicit substantiam que posset anime esse cooperata potentie sed quia est in potentiis anime secundum quod continuatur ad unam substantiam sicut in proposito intelligendum est ut peccatum originale dicatur substantiam anime respicere in potentiis anime non ex actibus prius sed prout continuari habent in unam substantiam anime prout est unita carni infecte ita tamen quod possit ipsa deordinatio potentie quoniam substantie non enim dicitur substantia ordinata nisi ratione substantie potentie hoc ergo posito quod originale inficit primo anime ratione potentie intelligendum est quod dupliciter est loqui de originali peccato aut prout culpa reddens animam deo odiosam aut prout est initium deordinationis rationem potentiarum primo modo accipiendo prout est in anime secundum libertatem arbitrii et maxime secundum voluntatem ipsum enim solum est secundum quod anima culpatur vel laudatur cum est in actu et secundum quod est culpabilis vel laudabilis a suo ortu sed modo accipienda sunt prout dicitur initium deordinationis potentiarum sicut fomes istius deordinationis ortum habet a carne sui per concupiscentiam sensitive que ad illicitum impellit et movet sic dicendum est quod peccatum originale sui initium quod nascendo in anime per rationem potius sensitive ut sic patet responsio ad propositam patet et in parte responsio. Ad obiecta secundum enim quod originale prius est initium in nobis inchoat a parte sensitiva quoniam modo corrumpendi eius est in nobis quam fuit in Adam persona corrupit naturam et ideo parte sensibile est voluntas carne et sic tamen corruptio sit in nobis originalis corruptio ascendit ad partem rationalem mediante potentia sensualitatis secundum quod est vitiositas sed secundum quod est culpa habitat habet in sola parte rationali in qua est libertas arbitrii. Unde iste rationes medie videntur concludere parte anime vegetabilis et concedende sunt.

Ad illud vero quod primo obicitur de parte anime vegetabilis dicendum

Ho

primo

secundum originali

aut

originali

supra dicam

est

quia

primo

vel deordinata

Ho

que

radix

non

Similiter corrupti anime prius inficit peccatum originale

quod unio ad corpus non est tota causa contrahendi originale sed unio cum potentia
ad deordinationem. Non enim corpus per originale sed quod est in eo minus quod est ad
iustitiam a qua est in ordinatione et quia vegetativa plus tenet modum agendi
naturalis quam voluntarii, hinc est quod originale sic respicit vegetativam sicut respicit
sensitivam in qua potest esse appetitus et delectatio coniuncta. ¶ Ad illud vero
quod obicitur de vegetativa iam patet responsio quod in eo magis corruptio non solum
consistit potentia vegetativae animae sed est quod ratione est ad vincendum potest delectatio et coni-
punctam deordinationem. ¶ Ad illud vero quod ultimo obicitur quod potentia sit originalis
peccati maior subiectum ratione unionis, dicendum quod sicut tactum est unio
non est tota causa sed requiritur ibi cum hoc potentia talis ad deordinatio-
nem propriam. Talis autem non est sensitiva sed imperativa ut praedictum est. ¶ Ad illud vero
quod obicitur de unitate originalis, dicendum quod hoc non excludit quin originale
sit in subiecto [illegible] quod sit imperativa secundum quod continuatur ad unam substantiam
sicut prius explanatum est de gratia. Hoc autem melius explanabitur cum
agetur de unitate originalis peccati.

Tertio quaeritur utrum maior sit infectio generativae per originale quam
aliarum potentiarum. Et quod sic videtur: illa vis in nobis est magis corrupta per
peccatum in qua maior est rebellio et inobedientia; sed talis est potentia generativa
sicut patet: quia membra illa non subiacent imperio voluntatis; ergo videtur quod
illa vis sit magis corrupta. ¶ Item illa vis est magis per peccatum corrupta in
cuius actu est maior erubescentia; in actu potentiae generativae
quam in actu alterius potentiae, ergo etc. ¶ Item illa vis est magis in nobis
corrupta cuius actu magis indiget medicina; sed talis est generativa
cuius actus non potest esse absque peccato nisi excusetur per sacramentum matrimo-
nii, quod quidem non contingit in alius potentiis animae, ergo etc.
¶ Item illa vis magis est in nobis corrupta in cuius actu maior
est inclinatio; sed talis est potentia generativa, nam in eius actu totaliter
absorbetur ratio et efficitur homo totus caro, ergo maior est ibi corruptio.
¶ Item illa vis magis est in nobis corrupta in qua magis regnat
concupiscentia; sed talis est vis generativa sicut patet per pruritum qui sen-
titur in membris genitalibus; ergo vis illa magis videtur esse cor-
rupta per originalis concupiscentiae vigorem. ¶ Sed contra: per quod
quis peccat per hoc et torquetur, ut dicitur Sapientiae XI; sed poenam peccati
primi fuit magis pruritum quam generativam, immo nutritive
per gustum; ergo quod nutritiva magis debuit esse corrupta.
¶ Item illa potentia magis corrupta quae minus potest refrenari, sed magis
non potest compescere appetitum potentiae generativae quam potentiae nutritivae; ergo videtur quod
vis nutritiva sit magis corrupta. ¶ Item si corruptio animae est ex
carne, videtur quod illa vis sit potissime corrupta quae per incarnationem et per
carnem exercet suam operationem; sed talis est potentia nutritiva longe magis quam
nutritiva [illegible] quam generativa, et ipsius appetitus delectabilia gustus quam delec-
tabilia coitus, ergo videtur quod idem quod prius. ¶ Item augmentativa tenet
medium inter nutritivam et generativam, prius enim est nutriri et postmodum
augeri et tandem generare; sed inter omnes vires animae augmentativa cor-
rupta est, ergo sine medio iam ... nam extremorum videtur similiter quod generativa
minime dicitur esse corrupta. ¶ Item haec quaeritur inter omnes sensus plus
habet tactus de corruptione et inter omnes potentias animae vegetativae generativa
inter ceteras est in nobis corrupta. ¶ Respondeo dicendum quod absque dubio inter
ceteras potentias corruptione corrupta est vis generativa, unde sic omnes
consueverunt dicere animae vires solummodo dicuntur corruptae. Ipsa vero corrupta
dicitur et infecta propter concupiscentiae pruritum et vehementiam quae residet;
ratio autem quare magis infecta generativa quam aliae potentiae sunt haec est quod
ipsa est vis non solummodo deserviens personae sed et deserviens naturae
et ideo originale corruptionis sive vitium quod nunc est ex corruptione peccati
respiciat illam personam primam aliam quam debuit autem vis generativa
non in ... per ipsam fit transfusio sit semper impletum et quia
in illo semine est radix infectionis et corruptionis, hinc est quod illa vis
quae est illius vis ad ministeria pluribus inest deturpatione corruptionis
originalis et potentiae generativae in nobis iuncta est sensus
et per sensitivam respicit ipsum hominem in se quodammodo habet
in se istam descriptionem ratione et quia inter omnes ... est tactus est maxime
et apprehendens cum maiori adhaerentia sensibilis ad sensibile

et ratione magis inter omnes genitalibus ratione multitudinis
nervorum habet quod modica corruptio magis et plus inficit illam potentiam
quam inficit aliam et propter magis inest corruptio pruritus et concupiscentia
quae post sensum tactus est generativa illius in actus. Hinc est quod inter
alias vires magis sentitur inordinatio generativae quam nutritivae sive gustus.
Et haec est duplici ratione una communis et sufficiens est quia anima per
maius originale plus inficitur in generativa quam in alia potentia et quia haec
planitur rationes quae ad primam partem inducuntur, ideo concedendae sunt.
¶ Ad illud quod obicitur in contrarium quod nutritiva magis deberet puniri quia pec-
catum fuit per praeceptum, per eum dicendum quod illa ratio tenet si in
quod peccatum Adae respiciebat primum non sed quod respiciebat naturam
et unum est exquisitum ad illam unionem. Actus fuit punitus quod
fame et siti et aliis pressi puniuntur per ieiunii et abstinentiam etc.
maior est poena quam sit in carnis continentia. ¶ Ad illud quod
obicitur quod nutritiva minus potest refrenari, dicendum quod aliquando potest minus
posse refrenari. Hoc est duplici ratione vel vehementiae appetitus et delectationis
vel ratione indigentiae illius et cum non possit de facili infrena-
ri propter vehementiam appetitus et delectationis magis est viciata et
corrupta cum ut habet ratione indigentiae. Nunc non sic est haec quod magis
est corrupta sicut cum dicitur quod nutritiva non potest refrenari haec
non ratione maioris vehementiae appetitus sed haec est ratione indigentiae
illius quia non potest sustentari sine cibo. Non sic est de generativa
tamen non est quod prohibeat appetitus propter necessitatem sed propter corruptionis
foeditatem. Hinc est quod post motum generativae post diu peccata quam primi
motus nutritivae. ¶ Ad illud quod obicitur quod nutritiva magis unitur
carni et plus habet actum suum in carne extendi quod ex hoc
non concluditur quod corruptioni inferenti sed quod est corruptio sentiatur
diutius, propter unio non est tota causa sicut praedictum est supra.
¶ Ad illud quod obicitur de potentia augmentativa, dicendum quod
potentia augmentativa per naturam motus nec habet sensum coniunctum
ratione cuius sentiat delectationem et quia non subiacet voluntati ideo per
peccatum non habet deordinari. Aliis quod sensum adiunctum
non habet. Hinc est quod non est in ea delectatio concupiscentiae non sicut
est in nutritiva et generativa utraque enim haec subiacet voluntatis
imperio utraque enim haec habet sensum adiunctum et quod plus
est imperitare voluntatis abstinere a coitu quam a cibo et sic tac-
tus quam ratione illius est. Fiet in organo generativae. Hinc est quod maior
inea est corruptio dum non solum in potentia animae vegetativae sed etiam in
potentia animae sensibilis et per haec patet quod ultimo concludit.

Consequenter quaeritur de primo quod scilicet concludit utrum originale transfundatur
mediante carne procedit et haec quaeruntur circa primo quod utrum
anima possit infici a carne. Secundo quaeritur utrum quae haec fit ex vo-
aliquo appetitu animae. Tertio quaeritur utrum tale infectio fiat ex propaga-
tione vel libidine. ¶ Circa primum sic proceditur et quod utrum anima
inficiatur a carne et quod sic videtur per auctoritatem apostoli Romanos VII: Scio
quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum; in glossa praedicamentum
corruptionis offensionis manet in carne robur et omnis dominatione sine
date. In hac est eorum anima mandatum peccato et haec ex ipse colligitur
quia caro inficit spiritum. ¶ Item Augustinus de verbis apostoli: in initio concupiscentiae
est quod anima peccatum a carne. ¶ Item hoc ipsum videtur ratione peccatum
originale in est homini ex hoc quod traducitur ex peccato parente
et quod omnes possunt dici peccasse sed non dicitur filii nasci ex parente non solum
in ratione carnis quam ex eo trahit, ergo anima efficitur peccatrix hoc est
corruptione carnis. ¶ Item nulla proprietas traducitur ab uno in alterum
nisi mediante aliquo subiecto deserviente quod sit communis utrique, sed nullum
illi est communius parentibus et prolibus nisi sola carnis substantia ergo impossibile est
peccatum parentis in animam filii descendere nisi mediante carne.
¶ Item mala dispositio carnis in corpore potest inducere concupiscentiam
sed concupiscentia in anima est peccatum originale sicut ostensum fuit supra
ergo caro potest facere animam peccatricem. ¶ Item anima unita carni
non sentit efficitur passibilis et dolens ergo per similitudinem unita carni infecta et
lasciva maculatur et efficitur concupiscens, sed concupiscentia peccatum est, patet etc.

vel utrum maior sit infectio generativae per originale quam aliarum potentiarum

vel utrum originale transfundatur mediante carne vel utrum anima
possit infici a carne

Sed contra Anselmus de conceptu virginali c. vii. non est magis in culpa in semine quam sit in sputo vel sanguine si quis mala voluntate expuit aut sanguine suo aliquid emittit. Ergo similiter videtur dare aliquis quod non habet. Videtur quod caro non possit animam inficere. Item Augustinus in .v. musice omne agens prestancius est paciente et efficiens materia. Sed anima prestancior est carne. Ergo nullo modo videtur caro in animam agere. Ergo nec ipsam inficere. Item sicut vult philosophus necesse est agentis et pacientis materiam communicare. Sed caro et anima non communicant in materia. Ergo caro non videtur agere in materiam anime. Ergo nec ipsam corrumpere. Item mixto spiritualior est anima quam radius. Sed radius ex coniunctione sui ad corpus immundum non habet infici. Ergo nec anima ex coniunctione ad carnem non potest inquinari. Item nulla corrupcio maior est in effectu quam sit in causa. Sed corrupcio que est in carne non est corrupcio culpabilis quia culpa ut dicit Anselmus est in sola voluntate. Ergo minima culpa peior est quam quanta cumque pena et plus habet de racione mali sicut dicit Augustinus in sermone de innocentibus. Ergo ex penali infeccione carnis impossibile est culpam in anima generari. Item corrupcio que est in carne aut est pena aut culpa. Non culpa hoc constat. Si pena ergo iusta est. Sed nichil iustum est causa iniusti. Similiter quod homo ergo corrupcio que est in carne cum sit pena non potest esse principium inficiendi animam culpa. Respondeo dicendum quod absque dubio sicut omnes sancti tenent doctores quod anima contrahit originale peccatum mediante carne quo autem hoc possit intelligi nituntur diversi diversimode quidam enim dicunt quod ex hoc ipso quod anima unitur carni mortali et passibili quam non potest regere efficitur concupiscens et sic contrahit maculam originalis culpe quia ipsa concupiscencia sui necessitas concupiscere reddit animam pollutam et quoniam caro mortalis habet propagari ex carne mortali et mortalitas fuit in carne primi parentis propter peccatum inobediencie habet quod originale peccatum in nos descendere a primo parente et hec ex ipsius Hugonis verbis habent qui dicit in .vii. parte .i. de .l. sacramentis. Ut autem sic quod caro morte pausata est ipsa sui langoris infirmitate dissoluta et iniuria per dispositionis desideria sua exeruerit. Ergo caro humana a parentibus est mortalitate in eo ipso quod seminata subiacet mortalitati, inviciata postmodo carnali concupiscencia subiecta invenitur necessitati. Unde ipsa mortalitatis infirmitas non tamen fuit in eo concupiscentie vel culpa. Non vero illud satis plane dicere faciet nec totam causam quia caro inficit animam assignare esto enim quod ad corpus a forma vite purificaverit remanente tamen mortalitate sicut fuit in beata virgine si anima tali corpori iungeretur non tamen quod traheret originale hoc corpus vel sit passibile et mortale. Et ideo alii aliter dicere volunt quod cum peccatum originale non sit positio vel aliqua essencia sed potius privacio et iusticie carencia non contrahit ideo anima a carne, itaque caro ad animam aliquid agat vel influat sed quia per hoc ipsi anime obstaculum tunc est anima debita iusticia privatur et privata illa iusticia in parte concupiscencie de ortum est, cum non habeat retinaculum contra concupiscenciam scilicet ex debite iusticie carencia, et sic debite iusticie carencia precedit ipsam concupiscenciam per naturam. Probatur autem caro ipsi anime obstaculum vel offendiculum ut non habeat illam iusticiam ex hoc quod propagata est a primo parente dum ex coniunctione anime ad talem carnem ille qui nascitur dicitur esse filius Ade et quia Adam offendit deum non tamen persone sed in tota sua posteritate hinc est quod anima hoc ipso quod tali carni coniungitur et spectat ad genus Ade indigna efficitur ut deus sibi iusticiam apponat et tamen illa debeat habere et non habeat culpabilis est et vera et propterea efficitur concupiscens et vana sicut manus paralitica ex dissolucione virtutis regitive efficitur tremulosa et illud videtur habere ex verbis Anselmi de conceptu virginali. Verumtamen anima non est in iusticia talis res qua inficitur et corrumpitur vel ex corpore veneno et que faciat aliquid sicut videtur quod malicia hominis mala facit opera. Nam quemadmodum cum indomita fas

ruptis vinculis discurrendo sevit et navi si gubernator derelicto gubernaculo dimittit eam ventis et motibus navis vagatur et mutatur in quelibet pericula, dicimus quod hoc facit absencia cathene aut gubernaculi non quod absencia horum aliquid sit, sic malus sevit et animam ex operatur iniusticias non quod ipsa sit illa absencia et iniusticia ut supra. c. xxiii. spoliavit propter nam bono iusticie et naturam egenus facta omnes personas que ipse de se procreat eadem egestate peccatrices et iniustas facit hoc modo transit peccatum personale Ade in illo qui omnes personaliter propagamur et hiis verbis inde colligi posse intellectum in tali qui prius dictus est. Sed tamen illud adhuc non videtur plene intelligi. Causa satis facere ex esto quod anima illa creata incorpore et ex corpore et nichil ulterius daret quam datum cum corpore infundere non diceretur habere originale peccatum immo pura esset et innocens. Ergo oportet intelligere quod aliquo modo corrupcio deredundet in animam ex carne et propter hoc est tercius modus intelligendi quod in carne Ade propter peccatum duplex fuit corrupcio una scilicet prave penalitatis et ex hac anima cum coniungitur esse contrahit passibilitatem alia vero fuit corrupcio infeccionis sive feditatis per quam caro est spiritui rebellis et ex hac anima contrahit culpam originalem quia talis infeccio sive feditas quodammodo tenet medium inter culpam et penam. Et hoc est quod dicit magister infra et quod sonat sacre scripture verba quod ex fervore coitus parentum et concupiscencia libidinosa contrahit caro feditatem quandam cum concipitur que est causa originalis peccati et hec vicium sive opus carnis appellari potest. Ad intelligendum autem quomodo anima possit in sua corrupcione culpa ex tali feditate hec tamen supponenda sunt tamquam manifesta quorum unum est quod feditas carnis potest facere carnem rebellem spiritui quod patuit in Adam quia post peccatum sensit carnis sue rebellionem. Secundum est illud quod anima unita carni propter coniunctionem ipsius ad carnem contrahit eam sursum ut ab ipsa contrahit descensum propter unionem que est ipsius carnis ad animam. Tercium est illud quod anima per propriam virtutem non potest regere carnem rebellem nisi iuvetur per divinam graciam secundum quod exclamat apostolus. Infelix homo ego etc. Ex hiis igitur tribus suppositis necessario sequitur quod si anima tali carni unitur quod ab ipsa contrahit deorsum et per concupiscenciam incurvatur. Sed anima incurvari non est aliud quam perdere prius rectitudinem aut in sublimia rectitudinem que est caput iusticie non est aliud quam iniusticia et culpa. Ex hoc igitur clarum est quod feditas que est in carne potest animam sibi unitam facere peccatricem et quod illa feditas a primo parente traducitur omnes posteros genitos secundum legem propagacionis hinc est quod mediante carne ad omnes transfudit originale. Hoc autem melius explanatur per evidenciam exemplorum, verbi gratia enim quod caro de se non dolet nec est in ea passio doloris ante adventum anime quamvis possit incisio ponatur igitur animam uniri carni incise et lese statim cum ei unitur habet dolorem a gravi incisione. Sic igitur carnis incisio potest facere animam dolentem quamvis non similiter carnis quedam feditas et resolutio faciat animam lascivam et concupiscentem quod diu habitet in carne. Item esto quod aliquod corpus ineptum esset ad omnis usum. Sicut est corpus in sua dispositione quamvis hoc freneticus et furiosus in tali corpore nec dicitur furia nec ignorancia sed quedam disposicio mala. Si enim anima tali corpori infunderetur statim efficeretur ignorans et furiosa. Quam diu esset in carne illa que non similiter possumus intelligere in concupiscencia. Esto quod aliquod membrum formaretur ad motum et regimen anime ineptum et inhumane utpote in ea complexione quam habet probum membrum. Paraliticum statim cum virtus motiva unitur illo membro dicitur ibi esse morbus paralisis et est virtutis dissolucio et per consequens tremulacio virtutis motive inest. Sed quia ad ineptitudinem organi quod debet regi ab illa virtute sic et in proposito intelligendum est quod in corpore ante adventum anime non est actualis morbus culpe sed vincta anima que debet ipsum corpus regere propter carnis ineptitudinem caret anima rectitudine virtutis regitive et illa carens tremulosa efficitur scilicet per concupiscentiam et propter hoc quomodo valde est utile quod originale possit contrahi in anima ex carne. Ad dissolucionem

obiectum ponendum est quod triplici de causa agit malum in nobis: primo per dominantiam sicut contrarium agit in suum contrarium; alio modo per influentiam sicut corpus superius agit in hec inferiora; tertio modo per colligantiam sicut cum duo sunt unita quorum unum trahit ad se alterum ut contrahat alterius proprietates suas. Quod dicimus carnem inficere animam hoc intelligitur quantum ad tertium modum agendi, scilicet propter colligantiam quam habet ad animam propter quod dicitur deorsum trahit eam secum contrahit, ut dicit Gregorius, quod cum labitur tunc necesse est ut in labente labatur. Huius ... patet ex quibus obiecta sunt. Ad illud quod dicit Anselmus quod peccatum non est in semine dicendum quod hoc dicit quantum ad essentiam actualem ipsius peccati quod quidem est deformitas aspiciens ipsam voluntatem sicut subiectum proprium; non autem ubi ibi negavit quin in sit causa peccati immediata sicut patet ex verbis suis sequentibus. Ad verbum Augustini quod omne agens prestantius est paciente dicendum quod intelligit de agente per influentiam; per hunc autem modum inferioris ad superius non dicimus carnem agere in animam sicut predictum est. Ad verbum philosophi quod agens et paciens debent communicare. Dicendum quod ipse de actione qua contrarium agit in contrarium per dominantiam. Ad istud quod obicitur quod multo spiritualior est anima quam radius dicendum quod etsi spiritualior tamen alligata magis carni quam radius aeri. Sed corpus illuminato ideo magis contrahit eius proprietates sive passibilitatis sicut fetens quam radius contrahit eius proprietates illius. Ad istud quod obicitur quod non est maior corruptio in effectu quam in causa dicendum quod illud dicitur fallit primo quando causa non se habet in se rationem perfecte causalitatis sed solum perfecte causalitatis, sed solum rationem instrumentalis et deficientis. Non sic autem comparatione corruptione anime parvuli ad primam carnem, unde licet anima Ade reperitur in Adam, cum magis vel maior defectus ex hoc est; preterea quod magnitudo corruptionis inueniendi attenditur ex nobilitate et dignitate corruptibilis quia tanto magis in eum et corruptio peior quanto natura preciosior sicut Augustinus dicit, et hoc est quod quanto anima corporis ... maior est in ea corruptio quam in ea fuit in hac est ratione nobilitatis sibi. Ad istud quod obicitur quod pena non est causa culpe dicendum quod verum est de illo quod est pure pena; talis autem corruptio inducta in Adam subsecuta est ex Adam, quia ex hoc quod peccavit caro eius dissoluta est non solum dissolutione ordinationis ad mortem sed et facta rebellione et fomite concupiscentie, quia non solum est ratio ex tali vicio et sitas et a culpa est et ad culpam potest quodam modo causare peccatum in anima; sed non tantum ipsi aliquid remittendo sed per rebellando et hoc modo intelligit maculare animam inficere a carne, et sic erit hoc ex verbis Augustini et huiusmodi consonat verbo Anselmi dicentis quod carencia debite iusticie precedat necessitatem concupiscendi et etiam fit ordine nature: eo namque ipso anima privatur illa iusticia quod necessitate concupiscendi sit. Verba huius non intelligenda sunt quod caro inficiat animam solum ratione passibilitatis sed et ratione ad invicem federationis et unitatis. Quantum in se tunc est manifestat ipsa corruptio que sentitur in abnegatione virtutis et membris vel restoratione ... quamvis omnia alia sint possibilia sicut illa.

Sed quia unum originale contrahatur mediante ex carne ex aliquo appetitu et voluntate anime et quod sic videtur per ... per rationem Augustini quod sic dicitur ... lxxxiij quod ostendit quod nullus potest ab alio deterior fieri sed si fit deterior hoc est a se ipso. Attende sic: si fit deterior quod a superiori aut a pari aut ab inferiori; non a superiori quia ille qui esset bonus aut esset malus; si bonus quod nunquam ipsum deteriorem; si inferior quod iam deterior est et inferior. Similiter arguitur in proposito et ex hoc sequitur quod anima non possit fieri nisi cooperante voluntate propria. Item omne peccatum ab aliqua voluntate est; sola enim voluntas est peccati principium peccati; quod originale quod est in parvulo aut est a voluntate propria aut a voluntate aliena; si a voluntate aliena ut parentis Ade cum in Adam non fuimus ut ... quod non esset originale peccatum in hoc nunquam quod propter ipsum non debemus comminari ... puniri ... quod solum fuit a voluntate aliena restat quod ... habet a voluntate propria. Item supra non patitur ab inferiori in unitio culpe ubi et se subiciat mea voluntate; sed anima cum unitur carni unione non culpam quod si inficitur a carne hoc non est absque voluntaria subiectione ipsius anime. Item si angelus inter corpus ... non diceret ...

contraheret originale, sed quia anima hoc habet ... non est nisi propter aliquem appetitum quem habet ad carnem. Item si anima innocens poneretur in igne nunquam arderet quod si non esset magis actiua caro ... nunquam inficeret a carne; hoc non est nisi propter affectionem ipsius anime ad carnem, et si hoc verum est, originalis culpa contrahitur mediante appetitu anime et voluntate; sed quod peccatum contrahitur a voluntate anime est peccatum actuale, quod peccatum quod parvuli contrahunt non debet dici peccatum originale sed actuale. Item si peccatum originale esset a voluntate ipsius anime quod parvulus esset pena actuali; si quod non puniuntur pena actuali sed pena damni. Multi (?) videbitur quod non ... quia a voluntate anime contrahitur. Item si in voluntas sine prius desperata ita quod essent qui sunt anime et quod sunt appositio sicut aliis alii sic quod peccatum originale eo ipso originale dicitur quia est ante quod non est a voluntate propria. Item peccatum quod est a propria voluntate per primum actum commissum sub ipso actu nullo autem peccatum per primum actum commissum sub ipso actu dimittitur; quod si originale peccatum contrahitur ex anime voluntate nunquam in parvulis per baptismum deletur, quod si hoc est contra fidem restat quod peccatum originale non contrahitur per anime voluntatem. Item si contrahitur per voluntatem aut per naturalem aut per deliberativam; quod ipso instanti creationis unitur anima carni non per naturalem quia naturalis voluntas semper est recta et sic modo similiter quod cum instituit actor Deus quod nullo modo potest esse peccati principium vel ... Sed dicendum quod cum quem dicitur originale contrahitur ex voluntate vel appetitu anime hoc triplici potest intelligi contingere; hoc tali intellectu quod sit tantum adhesio pro sui unitate ... ut spectat ad iuris perita ... Et isto est modo ut spectet ad fidei veritatem cum enim duplex sit in anima appetitus videlicet naturalis et deliberativus sic sic investiga quod anima prius de liberetur et a carnis infectione et ei coniungi voluntarie et deliberatione et ex hoc contrahat culpam originalem. Sic intelligere hereticum est pro quo doctores catholici dicunt quod anima creando infunditur et infundendo creatur. Et hoc ... ex iacob et esau loquens dicens antequam aliquid boni vel mali egissent et cetera.

Alius modus in anima appetitus naturalis et per hunc appetitum duplex potest intelligi contrahi originale: uno modo ut iste intelligatur contrahi ex causa corruptionis et appetitu anime quod corpus carnis est sicut naturalis sed naturalis appetitus anime ad corpus que est ad ipsum ad ipsam unionem et unione antecedit ipse se habet in modum efficientis eo modo quo est dicere peccatum habere causam efficientem, et sic dicitur contrahi originale peccatum a carne in tali mediante appetitu per quem anima carni alligatur et quodam modo ei cum descendat et per hoc ei se subiciat et subiciendo esse putatur; nec tamen ex hoc dicetur ei illa esse actualis sed terra nec personalis nec naturalis quia ille appetitus est appetitus naturalis; non tamen causat peccatum per se sed cum corruptio adiuncta que per parentes propagatur. Hoc vero probabile esse dictum videatur; vero tamen in hoc auctoritate de iure quod principale cum conditionis originalis ponit ex parte anime tamen sancti et doctores dicunt originale peccatum principaliter induci a parente ad non propagari nisi per carnem. Alio modo potest intelligi peccatum originale contrahi ab anima per naturalem appetitum ipsius anime ad carnem ita ut principalis non ponatur ex parte carnis et appetitus ille naturalis sit causa sine qua non; et hoc quidem habet veritatem necesse est ponere nunquam enim posset caro animam inficere nisi anima haberet naturalem colligantiam ad ipsam naturalis autem colligantia non est nisi per appetitum anime ad corpus propterea quod anima ad corpus ... colligatur carni ut fiat deinde sicut supra ... in virtute habet per quam carne regatur necesse habet deorsum fieri cum carne et per hoc captivari in servitute peccati, et propter hoc simpliciter concedendum est peccatum originale contractum et nullo modo debet dici actuum quia hoc ipsum nomen indicat quod dicitur peccatum originale non actuale.

Ut per originale contrahitur ... appetitum voluntatis anime

dicitur illud non voluntarium. Unde concedende sunt rationes que ad falsam partem inducunt. ¶ Ad primum vero quod obicitur quod non peccavit homo magis alio dicendum quod augustinus loquitur de alio agente quod quidem est in alio quod non est illi alligatum cui quod dicitur accidit sic. non est in proposito nam caro in qua est habet colligantiam cum spiritu per naturalem appetitum unius ad alterum ¶ Ad secundum quod obicitur peccatum originale aut est a voluntate propria aut a voluntate aliena dicendum quod a voluntate aliena ¶ Ad illud vero quod subiungitur quod sanctum vero non fuit quid in illo adam dicendum quod verum est quod fuimus in eius potentia sed quemadmodum semen quod deinde reductum est ad simplicem per operationem nam cum primum esset in potentia nunc sumus entes in actu. sic originale peccatum quod erat plus propagatione ex unione anime ad corpus incipit esse peccatum simpliciter nec requiritur ibi actualis vel nova delictio sed sufficit ipsa propagatio et unio anime ad carnem coniunctam ¶ Ad istud quod obicitur quod simpliciter non patitur ab inferiori dicendum quod licet habeat unitatem nullius inter quam non est illius colligancia et ideo non habet locum in proposito quia colligancia fit anime ad carnem sicut dictum est supra possumus tamen dicere quod adam aliquo modo inficit sed hoc melius patebit cum agetur qualiter salvatur divina iusticia in unione anime ad carnem ¶ Ad duas ultimas rationes iam patet responsio per ea que dicta sunt. nam si angelus poneretur in carne infecta et anima innocens poneretur in flamma nec ille inficeretur nec ista pateretur sed hoc non esset propter defectum appetitus delictionis sed propter hoc quod non esset in appetitu nec obligancia illius et sine hac non potest anima in carne infici sicut prius dictum est quamvis hoc non sit causa principalis contrariis. non appetitus illius salvaretur in anima ad carnem illo sed tamen anima nullam culpam contraheret

¶ Tercio queritur utrum caro ipsa inficiatur ex propagatione tantum vel ex propagatione et libidine tantum. et quod ex libidine videtur per auctoritatem augustini de fide ad petrum peccatum originale non transmittit ad parvulos propagatio sed libido ergo anima ex feditate carnis contrahit originale illa feditas est in carne non ex propagatione sed ex libidine ¶ Item magis videtur polluto quam est in carne quam inficere coitus parentum ex concupiscentia libidinosa contrahit caro dum concipitur et hoc apparet quod feditas illa non est ex propagatione sed ex libidine ¶ Item christus de beata virgine conceptus est et massa humani generis et tamen nec habuit illam feditatem in carne nec originale in anima ergo causa feditas in carne non est quod caro ex carne non esset in ea feditas vel peccatum originale propter quod si in propagatione hominis est traductio originalis hoc non est ratione principis propagationis sed ratione adiuncte libidinis ¶ Item si fieret propagatio absque libidine iam nulla esset inordinatio ex potentiis generative nulla esset feditas in carne nec in anima contraheret originale ergo caro reficitur et inficitur hoc non est ex propagatione tamen sed est libidine sed contra originale peccatum contrahimus quia in adam peccavimus eo modo quo in ipso eramus. sed in propagatione non per libidinem ergo tantum originale ex carnis feditate propagatione contrahimus non libidine ¶ Item libido respicit parentes primos sed originalis introductio respicit primos parentes vel filios non dicitur ergo hec originale a parente primo sed ab adam vel quia ipsa libido est in contrarium sufficit ad transfundendum originale peccatum ¶ Item impossibile est coniuges sanctos ex caritate coire absque omni peccato sed vero libido est voluntatis improbitas et aliqua culpa ergo possibile esset eos generare absque omni libidine sic traductio feditatis carnis vel originalis peccati esset ratione libidinis proles genita non haberet sic originalem culpam ¶ Item si traductio originalis esset ratione libidinis ergo ille qui cum maiori libidine nascitur magis contraheret originale sed natus ex adulterio cum magis

maiori libidine generatur quod ut cum naturaliter ex uno genere inde quod maior est in eo originalis culpa sed ergo corruptione originalis peccati omnes communiter contrahunt ut quod talis corruptio non traducatur per libidinem ¶ Item ponatur quod semen diffunderetur a lumbis viri et infunderetur in vase mulieris ita quod vir non sentiret delectationem nec mulier esset in proles conceptio absque libidine ergo talis proles non haberet peccatum originale quod satis est absurdum ponere et intelligere quod aliquis ex se nec ab eo generetur sine corruptione nisi in eo solo qui conceptus ex virgine per virtutem spiritus sancti nam ipso vero feditatem carnis vel originale peccatum transmittit ad posteros libido sive propagatio ¶ Respondeo quod sicut expresse dicit augustinus in libro de fide ad petrum et magister dicit in II. feditas carnis in qua contractio originalis non tamen ex lege propagationis sed etiam ex feditate libidinis unde augustinus dicit peccatum in parvulos transmittit propagatio sed libido nec feditas nature humane facit homines nasci cum peccato sed feditas libidinis ad hoc ubi intelligentia et est obiectionum non est quod libido triplex dicitur uno modo libido dicitur improba voluntas et quomodo dicit augustinus in libro de libero arbitrio. nichil non videmus in toto malefaciendi genere nisi libidinem dominari hec est voluntatis improbitas alio modo libido dicitur delectatio immoderata sed quod diciturnus et impleta virtute generativa per actum generandi sicut ipsa vis generativa est corrupta et infecta. omnibus huiusmodi contingit libidinem esse sanctum generatio nis humane in qua est corruptio in eo sancta et delectatio immoderata et voluntas improbitatis prima tamen libidine hoc est improba voluntate et genera fieri frequenter et sic ita et est immoderata delectatione nec aut numquam sine tertia numquam fit generatio secundum legem nec tamen modo dicitur quod peccatum non transmittit ad posteros non propagatio sed libido hoc non intelligitur de libidine primo et secundo modo sed tertio et propter hoc adducuntur ad utramque partem sicut prima ratio ostendit originale transfunditur per libidinem loquitur de libidine in acceptione tercia ¶ Propterea queritur de distinctione culpe et pene et hic est quod culpa originalis in carne nec culpa vel pena. non. non ut ipse respondit ad questionem propositam quod in solo limbo non debetur quod sit culpa nec debeat quod sit pena vel quod nec vero sit culpa non est constat penam non esse quod pena in ea sola non est quam iniusticia et ea sola magis est beatitudo est natura esse hoc autem est sola voluntas cata ergo ante adventum anime nullus punitur non vero esse pena sed in genere est cum sic quod corruptio sequitur culpa et omnis omnis talis sit pena vel talis corruptio esse pena ¶ Item cum omnis maledictio sit pene vel culpe et semen erat maledictum sicut quod dicit sapientie xii. et augustinus dicit ponit in libro de penitentia originale ergo et cetera. ¶ Respondeo dicendum est ad hoc breviter quod magister ad istam questionem respondit valde caute et probabiliter nec non sustinet quod sit pena non sustinet quod sit culpa nec tamen negat non non actualiter est pena vel culpa quia pro illo sui feditas quam pena sub ratione pene et culpa sub ratione culpe sunt est in anima originale non tamen negat quod sit pena vel culpa. quod ad utrumque ordinem habet et utriusque quoddam est causa. anima non ex coniunctione sua ad carnem ratione illius feditatis contrahit penam et culpam licet culpam prius contrahat per naturam quam initium pene ideo magister utrumque contrahendit vocat eam vicosistatem sive carnis feditatem et per hoc patet solutio ad utramque partem quod quodam modo dicendi est pena quodammodo non. ¶ Item queritur de hoc quod dicit feditas maior magis in carne semper traducta. quam in ea deest traducitur sic. non. hoc verum est cum originale contrahatur ex illa feditate ut quod magis sit originale in uno quam in alio ¶ Item nulla proprietas est intensior in effectu quam in causa quando per se est in unico causatum ergo si feditas in carne traducta. causatur ab eo a quo traducitur non videtur magis dicere vero esse dicitur quod maior est hic quam ibi ¶ Respondeo dicendum quod cum dicit magister quod maior sit feditas in carne quam a qua traducitur hoc intendit quia ad carnem que est in actus materialis quam generare hoc dicit quia in illa potentia est quoddam formale in semine propter quod semen in genitura per illam materiam descendens maiori infectione inficitur quam alii humores que materiales partes

magis

¶ Quod libido fit

maior est libido ex corruptione nature generative quam ad pro. ideo dicitur libido corruptionis modica qua dicitur

Formalis

fuor corp(or)is sic ip(s)e dic(it) i(n) littera. Vn(de) n(on) mult(um) dicit q(ui) se(me)n ex q(u)o g(e)n(er)at(ur) g(e)n(er)a-
ples sic mag(ister) i(n) t(ex)tu q(uia) se(me)n ex q(u)o g(e)n(er)at(ur) p(ro)l(es) ne(c) cu(m) se q(uod) or(igina)le
mag(is) sit q(uia) ip(s)e q(uia) fuit i(n) p(ar)te (et) i(n) p(arte) n(on) ad i(n) s(ed) h(oc) plan(ius) ex-
planab(itur) c(um) age(tur) i(n) t(ra)ctatu de c(on)c(e)ptu ut or(igina)l(is). ¶ Et q(uo)d d(icitur) h(ic) q(uo)d n(ihi)l q(uod) p(ro)ca(ta) car-
ne tota ab ada(m) acceptu(m) sum(psit) p(ro)p(ter) peccat(um) t(ra)h(it) (et) q(uo)d u(t)i(que) n(on) est h(oc)
fiet d(e) carne ade corrupta p(er) lege(m) g(e)n(er)at(i)o(n)is ut c(on)t(ra)het or(igina)l(e)
nu(m) ut c(on)t(ra)r(ium) dicit i(n) littera (et) h(oc) ip(s)e in(ten)dit aug(ustinus) c(on)t(ra) pelagianos
v(bi) dic(it) q(uod) t(ra)duc(itur) tale (et) t(ra)ducit u(t)i(que) q(uod) n(on) p(er) se(men) (con)tinet (et) p(er)
se(me)n g(e)n(er)at(ur) (et) sic se(me)n (et) se(me)n male(dictum) ab n(on) i(n) p(ar)te q(ua)d(r)i-
viatu(m) c(on)t(ra) n(on) p(er) p(ro)thoplasti sine seminis effusio(n)e sic aut(em)
fo(re)t q(uia) p(ro)p(ter) ista una n(on) u(idetur) q(uod) c(on)t(ra)het or(igina)le (et) h(oc) i(n) si tota
caro ade corrupta fuit (et) fedata i(n) i(n)fectio culpe ut p(er) p(r)o(pri)o(n)e q(uod)
p(er)c(ep)ti c(on)t(ra)het si fiet de alia p(ar)te sicut fit de se(min)e p(er) t(em)p(u)s cor(ruptionis)
p(er) fu(er)it i(n) fet(u)s (et) se(min)e (et) c(on)sta(n)s q(ui)d fedat illa n(on) p(er)ga(n)t ip(s)i di-
versitate orga(n)izat(i)o(n)is g(ener)a(n)d(i) or(igina)le (con)t(ra)hit q(uia) i(n)ita (est) p(ro) illa cor(ruptio)
ex illa carne fo(rma)to p(ro)i(n)de ut q(uia) c(on)t(ra)het illa a(n)i(m)a q(uod) c(on)iu(n)-
get(ur) cor(pori) ex illa carne fo(rm)ato n(on) nulla fo(rm)at(i)o(n)e e(ss)et p(ro)-
fecto ... quida(m) t(ra)n(s)eat q(uod) c(on)t(ra)het or(igina)le ip(s)i h(oc) q(uod) solu(m) n(on) est cor-
r(u)pt(i)o (et) fedat(i)o i(n) p(ar)te s(ed) i(n) tota carne alij v(ero) d(icu)nt op(p)osit(um) d(icu)nt
q(uia) (et) si sit i(n) o(mn)ib(us) m(em)b(ri)s cor(r)upt(i)o penalitat(is) t(ame)n fedit(a)s q(ue) (est) p(ro)p(ter)
or(igina)l(e) i(n) p(ar)te g(e)n(er)at(iv)a c(on)sistit q(uia) or(igina)l(e) d(icitu)r n(on) (est) mag(is) i(n)
facie(n)da ex ill(is) q(ua)m q(ua)n(do) g(e)n(er)et(ur) p(er) lege(m) p(ro)pagat(i)o(n)is ex se(min)e
i(n)fecto n(on) sol(um) d(e) q(uo) c(er)tu(m) (est) q(uia) n(on) h(ab)et or(igina)le p(e)cc(atu)m v(e)l i(n)fectu(m) se-
cu(m) (est) adhere(n)s t(ibi) magi(s) ip(s)i h(oc) q(uia) mag(is) consonat v(er)b(is) aug(ustini)
v(bi) si h(om)o foret ex alia p(ar)te ut (est) m(u)l(ie)r f(ac)ta fuisse ex costa vi(ri)
p(e)cc(at)i p(e)ccauit penal(ita)te (et)c. h(uius)m(od)i s(ed) n(on) t(ame)n p(e)cc(atu)m or(igina)le n(on) v(er)o q(uia)
obiciat d(e) corr(u)pt(i)o(n)e s(e)c(un)d(u)m (et) si sit i(n) o(mn)ib(us) m(em)b(ri)s corp(or)is pena-l(i)t(a)s
corp(or)is fedit(a)s (est) i(n) solo se(min)e r(ati)o(n)e i(n)fectio(n)is p(e)cc(at)i q(ue) (est) i(n) vi ge-
nerativa c(on)cupisce(n)tia ut illa sit f(ac)ta mag(is) q(uia) alia d(e)t(er)minat(ur)
sup(ra) ¶ Et q(uo)d d(icitu)r q(uia) dicit. caro i(n) ... c(on)cep(tu)s ... c(on)tra
... ubi ut colligi ex act(u) m(a)t(ri)mo(n)iali n(on) abs(que) p(e)cc(at)o fi(eri).
et h(oc) ip(s)um ut p(ro)p(ter) auc(torita)te(m) aug(ustini) xiiij. d(e) ci(vitate) d(ei). genitales m(em)b(r)a p(ro)-
p(ter) i(n) libido i(n) libido u(ir)i sue i(n) mancipauit ut moueri n(on) valea(n)t si
ip(s)a defu(er)it (et) ad uellei(tatem) honest(a) (con)cubitu n(on) (est) s(i)n(e) ardore li-
bidi(ni)s s(ed) c(on)t(ra) n(on) h(oc) (est). quod o(mn)e i(n) matri(monio) p(ote)st abs(que) p(e)cc(at)o i(n) p(ro)p(ri)is g(ratia)
ple(nitudinis) abs(que) p(e)cc(at)o p(ro)p(ri)e p(ote)st homo ad(e)l(ic)t(ur) di ¶ Ad h(oc) breuit(er) d(icendum) (est)
q(uod) act(us) m(a)t(ri)mo(n)iale p(ote)st fi(eri) abs(que) o(mn)i p(e)cc(at)o maxi(m)e cu(m) sit ca(usa) g(e)n(er)a(n)-
de p(ro)lis ut reddendi debiti (et) illud v(er)bum p(ro)p(ri)us i(n)tell(igitur) de p(e)cc(at)o
or(igina)li i(n) p(ro)le n(on) de p(e)cc(at)o actuali i(n) p(ar)ente (et) si(mi)l(ite)r v(er)bu(m) aug(ustini)
i(n)tell(igitur) de libidi(n)e put (est) p(ru)ritus carnis n(on) put (est) i(m)p(ro)bitas
voluntatis (et) h(oc) m(od)o p(ro)p(ri)us (est) pena q(ua)m culpa (et) (et)c. h(oc) plan(ius) declarab(itur)
i(n) t(ra)ct(atu) de m(a)t(rim)o(n)io

Q(u)uoniam sup(ra) d(ictu)m (est) p(e)cc(atu)m or(igina)le (et)c. sup(ra) ostendit magi(ster) q(u)i(d)
p(e)cc(atu)m t(ra)ducit(ur) in hac p(ar)te i(n)tendit ostende(re) q(ua)l(ite)r c(ur)at(ur) di-
vid(itur) p(ro)p(ter) ista i(n) p(ar)tes duas i(n) q(ua)r(um) p(ri)ma declarat magi(ster) q(uo)mo(do)
or(igina)le p(e)cc(atu)m h(ab)eat deleri i(n) bap(tis)mo q(uia) q(u)i(d) (est) op(us) di(vi)ne m(isericordi)e
s(e)c(un)do i(bi) d(e)t(er)minat q(ua)l(ite)r i(n) p(ro)p(ri)us a(n)i(m)e i(n)fusione (et) punit(i)o(n)e
saluet(ur) r(e)ctitudo divine i(us)t(ici)e i(bi). Sol(utio) (est) q(ui)a q(uo)d iusti tenea(n)t
(et)c. h(oc) aut(em) fiet q(uia) i(n)uisi(bi)le u(ite) d(omi)ni m(iserico)rdia (et) u(eri)tas (et)c. ut
beni(g)nita(s) (et) m(isericordi)e manifestari (et) op(or)tebit e(qu)itate i(us)t(ici)e. p(ri)-
m(us) di(ci)t ... i(m)p(ri)mo osten(dit) q(ua)l(ite)r i(n) bap(tis)mo delet(ur) pecca-
tum or(igina)le ex p(ar)te a(n)i(m)e. s(e)c(un)do v(ero) q(ua)l(ite)r cau(sa)m h(ab)eat ex p(ar)te ca-
r(n)is i(bi) Sol(utio) (est) q(ui)a u(e)r(itas) (et) ip(s)a caro (et)c. ¶ Tercio v(ero) d(e)t(er)minat
de pena q(ue) remanet i(n) reg(ene)r(atis) uidel(ice)t de (con)cupiscencia q(ue) fit (et)c.
ab act(o)r(e) i(bi). P(ri)ma sol(utio) (est) q(ui)a vt(rum) (con)cupia (et)c. ¶ Simil(ite)r s(ecun)da
p(ar)s p(ri)ncip(ali)s h(abe)t p(ar)tes in p(ri)ma p(ar)te declarat ut d(icitu)r q(uod) i(us)ticia
debeat culpam originale(m) a(n)i(m)e i(m)p(u)tare. ¶ S(e)c(un)do u(bi) q(uod)
(est) de(us) uult a(n)i(m)am corpi maculato (con)iunge(re). S(ecundu)m que
(est) d(eu)s qui fecit ip(s)am (et)c. ¶ Inte(r)ea u(ero) declarat q(ua)l(ite)r (con)t(ra)het a-
n(im)a sua a suo actori i(bi). h(ic) a quib(us) da(m) sol(utio) (est) q(ui)a u(t)r(um)
a(n)i(m)atos (et)c. (et) sic i(n)nuit magi(ster) in p(re)se(n)ti d(icendum). duo

p(ri)ncipali d(e)t(er)minat q(uo)r(um) vnu(m) (est) q(uia) (originale) p(e)cc(atu)m delet(ur)
p(ro)p(ter) op(us) diuine m(isericordi)e alt(eru)m v(ero) (est) q(ua)l(ite)r c(on)t(ra)hit(ur) salua e(qu)ita-
te diuine i(us)t(ici)e (et) o(mn)ia q(ue) d(icu)nt(ur) i(n) p(ar)te ista possunt
reduci ad t(ra)ct(atu)m q(uia) vnu(m) (est) q(ua)l(ite)r delet(ur) or(igina)lis culpa s(e)c(un)d(u)m q(uo)d (est)
a quo sit i(n) (con)cupi(scenti)a ¶ Terciu(m) v(ero) (est) q(ua)l(ite)r ad i(n)fusione(m) a(n)i(m)e (et)
originalis culpe imputat(i)o(n)e saluat(ur) diuina iusticia.
¶ Ad i(n)tellige(n)ciam h(uius) p(ar)tis mou(en)t(ur) h(ic) q(uesti)o(nes) (et)c. p(ri)mo. n.
p(ro)p(ter) n. que de delet(i)o(n)e originalis p(e)cc(at)i culpe. S(e)c(un)do q(ue) de mor-
bo (con)cupisce(n)tie remane(n)te. T(er)cio q(ue) de equitate diuine i(us)t(ici)e
i(n) i(n)fusione (et) punit(i)o(n)e a(n)i(m)e. C(irc)a p(ri)mu(m) q(ue)runt(ur) duo p(ri)mo q(uo)d
v(t)rum bap(tis)m(u)s delet or(igina)le q(uan)tu(m) ad culpam q(uo)d (est) i(n)nuite s(e)c(un)do
v(trum) delet q(uan)tu(m) ad ei(us) cau(sa)m q(ue) (est) in carne ¶ Circa p(ri)mu(m) sic
p(ro)c(edi)t(ur) et q(uo)d v(tru)m bap(tismu)s delet originale q(uan)tu(m) ad culpa(m)
et quod sic uide(tur). Jo. iij. n(isi) quis renat(us) ex aq(u)a (et) sp(irit)u s(an)c(t)o
n(on). i(n)t(ra)t i(n) reg(num) ce(lorum). h(oc) aut(em) n(on) (est) p(ro)p(ter) culpam actuale(m) i(n)
p(ar)uul(is) s(ed) ig(itu)r h(oc) (est) erit p(ro)p(ter) culpam or(igina)le(m) s(ed) p(er) bap(tis)mu(m) n(on)
p(ri)uat(ur) p(ar)uulus regno celo(rum) ergo nece(ssari)o (est) quod i(n) bap(tis)mo tol-
lat(ur) illud quod reddebat homine(m) i(n)dignu(m) visio(n)e di(vina)
g(ratia) (et)c. ¶ It(em) ro(manorum). vi. bapti(zati) sumus i(n) x(risto) q(ui) n(on) mortu(u)s
(est) p(e)cc(at)o i(n)uificat(ur) (est) ap(osto)l(u)s. glo(sa) i(bi) p(er) bap(tis)mu(m) mortui sum(us)
p(e)cc(at)o sicut x(ristu)s semel mortuus (est) pene. ¶ It(em) h(oc) ip(su)m
ut r(ati)o(n)e bap(tismu)s n. (est) sac(ra)m(en)tum u(e)ritatis et (est) noue legis
ergo sicut i(n) bap(tis)mo homo lauat(ur) ext(er)i(us) (et) ita u(ide)t(ur) lauet(ur) int(er)ius
s(ed) ergo i(n) bap(tis)mo puer int(er)i(us) lauat(ur) ut q(uia) i(n)t(er)ius a p(e)cc(at)o or(igina)li
mundat(ur) ¶ It(em) i(n) bap(tis)mo eff(icitu)r homo m(em)b(rum) x(rist)i (et) regna-
tur regnat(i)o(n)e sp(irit)uali s(ed) ergo m(em)b(r)or(um) x(rist)i q(uia) (est) non p(ote)st
a(n)i(m)a diu mane(re) i(n) p(e)cc(at)o mortali ut q(uia) p(er) bap(tis)mu(m) or(igina)le dele-
at(ur) q(uan)tum ad culpam ¶ S(ed) c(ontra) (est) i(m)possi(bi)le (est) dele(re)
maculam p(e)cc(at)i s(ed) (est) deforma(n)te a(n)i(m)a(m) q(uam)diu manet
p(ri)uat(i)o boni que debet i(n)e(ss)e s(ed) i(n) homine p(ost) bap(tis)m(u)m
manet carencia illi(us) originalis iusticie q(ue) fuit i(n) adam
i(n) statu i(n)nocencie ergo p(er) ip(su)m n(on) delet(ur) macula origi(na)lis
culpe q(ue) maior manifesta (est) p(er) p(ro)p(ri)am exp(er)ienciam q(uia)
manifeste i(n)uenim(us) q(uod) p(ost) bap(tis)mu(m) caro sp(irit)ui n(on) s(u)b-
iacet sicut i(n) adam i(n) s(ta)tu i(n)noce(n)tie ¶ It(em) i(m)possi(bi)le (est) ma-
culam p(e)cc(at)i deleri q(uam)diu ma(n)et act(us) p(e)cc(at)i sicut i(m)possi(bi)le
(est) numq(uam) n. alicui remitti peccatu(m) fornicat(i)o(n)is q(uam)-
diu (est) i(n) actu fornicandi s(ed) p(ost) bap(tis)mu(m) manet origi(na)le q(uan)tu(m)
ad actum sicut dicit magi(ster) ergo i(m)possi(bi)le (est) q(uo)d i(n) bap(tis)mo
delea(tur) q(uan)tum ad maculam (et) reatum. ¶ It(em) (con)cu-
pisce(ntia) p(ost) bap(tis)mu(m) culpa (est) s(ed) q(ua)les sunt act(us) tales h(abi)t(us) ergo
(con)cupia q(ue) remanet p(ost) bap(tis)mu(m) (est) culpa s(ed) n(on) (est) culpa
actualis ergo (est) culpa originalis (et) p(er) bap(tis)mu(m) or(igina)lis culpa
n(on) deletur q(uan)tu(m) ad culpam ¶ It(em) culpa (est) i(n)itium
pene s(ed) si o(mn)ino cessat culpa o(mn)ino d(ebe)t remoui(ri)
pena. S(ed) ig(itu)r p(ost) bap(tis)mu(m) remanet pena debita or(igina)li ut
mors (et) consi(mi)les pene n(on) u(idetur) q(uia) p(er) bap(tis)mu(m) fiat delet(i)o
originalis culpe q(uan)tu(m) ad macula(m) q(uia) si tu dicas q(uod) ma(cu)-
la peccati deleta p(ost) remane(n)t aliquis reat(us) i(n) a(n)i(m)a
(et) obligat(i)o ad pena(m) p(ro) culpa p(ro)p(ri)us f(a)c(t)a ut tunc q(uia) or(igina)le
remanet q(uan)tum ad reatum i(n) ille ergo dicit magi(ster) t(ame)n
agit q(uia) originale tollit reatu(m) (et) remanet actu ¶ R(espon)s(io)
q(uo)d sicut dicit magi(ster) i(n) littera et accipit(ur) a(b) aug(ustino)
duplici r(ati)o(n)e d(icitu)r origi(na)le remitti i(n) bap(tis)mo q(uia) p(er) g(ra)tiam
bap(tis)mi manu(m) (con)cup(iscenti)e debilitat(ur) atq(ue) extenuat(ur) ut ia(m) n(on) re-
gnet (et) q(uia) reat(us) ip(s)ius soluit(ur) ¶ Ad h(oc) aut(em) v(er)bi i(n)tell(igen)d(u)m
notand(um) q(uia) i(n) v(er)bum d(icitu)r p(ote)st i(n)tell(igi) (et) v(tru)m ut(ique) in s(e)c(un)d(u)m p(ro)ba-
bili(ssi)mo modo sic. sic aug(ustinus) dicit i(n) li(bro) de bap(tis)mo p(ar)uulo(rum)
originale (est) (con)cup(iscenti)a s(ed) n(on) i(n) q(ua)ntu(m) (con)cup(iscenti)e (et) h(oc) ip(su)m magi(ster) dicit
i(n) littera h(ic) a(utem) (con)cup(iscenti)a put d(icitu)r e(ss)e originale p(e)cc(atu)m notat
appetitu(m) boni (con)mutab(i)lis i(n) (con)uersi(o)n(e) (et)c. ordinat (et) r(ati)o h(ic)

d. 32

vtrum baptismus deleat originale q(uan)tu(m) ad culpa(m)

ista. Quoniam originale peccatum non tantum culpa sed est culpa mortalis. Item ex parte est dicit privationem ordinis debiti, iniquitas mortalis est non tantum dicit
boni debiti privationem sed etiam dicit ordinis et iustitie subversionem. Ad
hoc igitur quod concupiscentia dicatur aliqua culpa originalis necesse est quod dicat necessitatem concupiscendi sive appetitus immoderantiam cum debito non concupiscendi et cum dominio, in quo caro appetit preter spiritum et
contra spiritum. Huius autem est in homine ante baptismum habet enim debitum non concupiscendi ex ad hoc tota humana natura fuerat obligata, nec illa
obligatio alicui fuerat relaxata. Habet etiam dominium quia gratia
destitutus vincitur lege membrorum. Hinc est quod habet in se originale
peccatum. Cum autem homo baptizatur, tunc gratia infunditur et minuitur
passionis ... et efficitur immunis per baptismum ab illo debito absolvitur. Gratia vero erigit animam et dat ei potentiam ut non vincatur a concupiscentia et per hoc aufert ei dominium et hinc est quod quia
in baptismo tollitur concupiscentie dominium et solvitur non concupiscendi
debitum quod omnino aufertur ratio culpe ab ipsa concupiscentia
licet aliquo modo remaneat. Et hinc est quod magister dicit quod originale peccatum
in baptismo transit reatu et remanet actu. Quia etsi remaneat concupiscentia non tamen remanet prout est culpa et obligatoria ad penam. Hinc est quod magister dicit duplici ratione in baptismo peccatum originale deleri, et quia vicium concupiscentie extenuatur et quia reatus solvitur. ¶ Aliter est posset intelligi verbum istud ut intelligamus sic
supra dictum fuit in originali culpa reperiri conformitatem quandam
ad culpam actualem sicut videmus quod in culpa actuali et
est conversio et est aversio in ipso actu peccandi et in ipso habitu peccati
est privatio habitus boni et quedam habilitas peccati. Sic moraliter intelligimus esse debite iustitie carentiam et concupiscentiam et quemadmodum
in actuali privatio habilitatis bone est ipsum peccatum formaliter
loquendo, ipsa vero habilitas sive pronitas ad actum peccati non est
peccatum nisi materialiter loquendo pro eo quod non est culpa nisi quia diu
manet in privatione. Sic intelligendum est in proposito et quemadmodum in
actuali peccati delectatione cum gratia infunditur statim culpa removetur in quantum erat deformitas et privatio, nichilominus tamen similiter cum
hoc manet quedam pronitas ad actum, licet remissa in hiis prout hec qui peccaverunt peccato consueti. Sic quando gratia baptismalis infunditur, est statim removetur originale peccatum. Et tamen quia erat
carentia debite iustitie statim est cum gratia est in anima simul cum
ea est iniusticia. Concupiscentia vero non omnino tollitur sed minuitur, pro eo
quod pronitas ad culpam simul potest stare cum gratia. Et sicut dictum
non erat ipsum peccatum loquendo formaliter sed materialiter. Unde cum
ex eius carentia debite iustitie per gratiam baptismalem remaneat concupiscentia ratione pene. Et hinc est quod dicit magister quod transit
reatu et remanet actu, quia iam non est culpa propter quam sit homo
dignus pena sed pena est ex precedenti culpa relicta. Propter quod
etiam dicit quod originale peccatum duplici ratione dicitur remitti in baptismo
et quia concupiscentia extenuatur et quia debitum solvitur. Solvitur namque debitum per iustitiam gratie recompensat iustitie originalis. Minuitur etiam
concupiscentia vero remittitur dum potestas datur spiritui per gratiam
regendi et vincendi carnem. Concedende sunt igitur rationes ostendentes peccatum originale quantum ad culpam deleri in baptismo. ¶ Ad primum
ergo quod primo obicitur in contrarium quod manet privatio originalis iustitie. ¶ Dicendum
quod debitum solvitur in ipso iustitie passionis ... et recompensatio sit gratia spiritus sancti quam deus dat anime, que quidem plus acceptat quam iustitiam innocentie. ¶ Ad secundum quod obicitur quod manente actu non potest deleri culpa. Dicendum quod verum est de
actu in quo consistit plena ratio culpe sicut in actu fornicationis consistit consummatio illius peccati. Actus autem originalis
peccati vocatur hic concupiscentia sive necessitas concupiscendi. Sed
hec non manet prout in ipsa est illius peccati consummatio sicut videndum est, nec manet quantum ad dominium nec manet quantum ad non
concupiscendi debitum. Unde sicut malus casto post delectationem et dimissionem peccati luxurie manet potentia aliquatenus pronitas
in concupiscentie et etiam in actum concupiscendi egredi salva meliori
castitate, sicut etiam in proposito intelligendum est. ¶ Ad [tertium]. Dicendum quod illud quod obicitur quod concupiscentia post baptismum est peccatum. Ad quod verum est, sed ex hoc non
sequitur quod illa concupiscentia que precedit ad concupiscendum sit peccatum, sed
sufficit quod sit peccati vel ex peccato relicta. ¶ Quod autem dicitur quod quales
sunt actus tales sunt habitus, hoc intelligitur de habitibus generatis ex actibus
frequentatis sicut de habitibus consuetudinibus. Concupiscentia vero illa que
post baptismum remanet non est aggenerata ex frequenti concupiscentia sed
ex carnis corruptione, ideo non habet rationem culpe sed pene. Quia vero ad
malum inclinat potius vitiositas quam penalitas appellari debet.

¶ Ad 4 quod obicitur quod remota culpa debet penitus removeri pena.
Dicendum quod verum est id est de pena eterna et etiam de aliis vero penis
temporalibus hoc non oportet, sicut manifestum est in sacramento penitentie in
quo et si deleatur culpa mortalis nichilominus tamen obligatur homo ad satisfactionem quamvis iniuriam deus remittat offensam adhuc queritur
emendam. ¶ Et si tu obicias quod in baptismo est plena remissio
unde delentur ibi actualia quantum ad penam et culpam et ideo multo
fortius originale. ¶ Ad hoc satis planum est respondere, sed hic questiones declarationis
non spectant ad locum istum sed ad quartum librum in ea parte
in qua agitur de baptismo quantum ad effectum et ubi determinatur in veritate et
quare homo in baptismo a quibusdam penis absolvitur a quibusdam
vero minime. Et quia superfluitas vitanda est et singula suis locis
tractanda sunt tum propter ordinem tum propter brevitatem
ad presens obmittendum est.

¶ Secundo queritur utrum originale peccatum per baptismum deleri habeat quantum
ad causam. Et quod sic videtur per verbum damasceni qui dicit quod duo
sunt in baptismo contraria duobus que sunt in homine ... sic enim
duplex est homo ex anima et corpore, duplicem dedit purgationem per aquam
et spiritum, spiritu quod secundum ymaginem et similitudinem est renovante,
aqua et spiritus gratia corpus a peccato purgante et a corruptione liberante.
Sed hec corruptio est causa originalis peccati transfundendi, videtur quod originale
peccatum non solum deleatur quantum ad culpam sed etiam quantum ad causam.

¶ Item potentior est Christus in sacramento quam fuit adam in corrumpendo,
sicut dicitur ro. v. non sicut delictum ita et donum. Ex quibus innuitur quod multo
magis fuit donum quam delictum. Sed si delictum ade non tantum
potuit hominem inficere in se sed potuit esse principium aliorum, videtur quod
baptismi sacramentum non tantum curet hominem in se sed etiam potest esse alterius
principium. ¶ Item non removetur effectus per substractionem cause. Sed si
baptismus removet ipsum originale peccatum ab homine necesse est
quod et causam originalis peccati excludat ab ipso, et si hoc videtur tunc quod
baptizatus non transfundat malitiam originalis peccati. ¶ Item non
sufficienter curat morbum qui relinquit radicem morbi. Sed
aut christus non est perfectus medicus aut si perfectus medicus est per medicinam sacramenti baptismi non tantum expiat originale quantum
ad culpam sed etiam quantum ad causam et sic igitur baptizatus etc. ¶ Item
tales sunt fructus qualis est arbor et tales sunt rami qualis et radix. Unde et dominus matthei vii. non potest arbor bona fructus malos
facere. Et ad ro. xi. si radix sancta et rami sancti. Sed si in parente est deletum et penitus est purificatum videtur similiter quod purificet et proles,
et si hoc aut originale non delet per baptismum aut si delet quantum
ad culpam delet similiter quantum ad causam. Si tu dicas quod baptismus non
purificat hominem ab originali in quantum est corruptio naturalis sed in quantum
est corruptio personalis. Contra, sicut oppositum est causa oppositi ita propositum est causa
propositi, sed persona corrupta corrumpit per naturam, igitur pari ratione sanata
sanat naturam. ¶ Item si aliquis curet aliquem a lepra, quia lepra est
morbus hereditarius hoc ipso quod a lepra curatur dat ei potentiam generandi
filium sanum. Igitur pari ratione si originale morbus est hereditarius videtur quod non
deleatur quin auferat illa corruptio per quam originale malitia transfunditur.

¶ Sed contra, baptizatus est post baptismum sentit in se motus concupiscentie,
sed concupiscentia certum habet ex ... feditate et illa est causa originalis

Utrum originale peccatum per baptismum deleri habeat quantum ad causam

peccati implet. Ergo baptismus non curat morbum originalis peccati quantum
ad radicem. Item cum originalis peccati resideat post lavacrum, ergo gratia
specialis respicit ipsum; unum ... si causa originalis peccati non opponitur ipsi
gratie, ut videtur quod per gratiam baptismalem non habeat removeri. Item si bap-
tismus curaret originale peccatum non tantum in ... morbus post
sed est manens morbus illius; ergo per ante baptismum non oportet plene
baptizari; sed similiter ... propria persona necesse est baptizari. Ut quod in
baptismo non fiat deletio originalis quantum ad eius radicem morbi.
Item ... originale dicitur ignorantia in mente et concupiscentia
in carne. Sed baptismus non tollit hominum ignorantiam que se te-
net ex parte mentis; ergo multo minus et illam corruptionem que
se tenet ex parte carnis; sed illa est causa originalis; ergo etc. Respondeo dicendum
quod duplex est loqui de causa originalis: aut in consideratione v-
nius hominis in se aut prout est in ipso ut ad alterum propa-
gandus. Si primo modo loquimur, sic semper cum deletur originale peccatum
deletur causa originalis peccati, quantum ad hoc ut non possit deinceps
peccatum originale esse in anima baptizati remittitur. Unde quedam
... feditas carnis et per consequens improbitas sui tyrannidis ...
est habitus ... in servitute peccati ... quod eadem non potest ...
post baptismum propter auxilium gratie quodam modo redundat
in carnem. Si autem loquimur de causa originalis ut alterius propagandi
sic per baptismum non deletur originale quantum ad causam sive radicem, et
ideo ... potissima ut credo est quia corruptio que est causa origi-
nalis propagandi est corruptio ... consistens ...
generationem que habet indicari in carne. Unde originale
peccatum est vitium ... persone respiciens voluntatem, ... autem
est ... non habet ordinem directe et hoc est quia ...
... gratia baptismalis delet originalis culpam, ... erat
peccatum ipsius anime, remanet tamen ... languor in carne
qui est causa originalis ... Si autem queratur quare re-
medium gratie sacramentalis ordinatur directe contra originale ut cor-
rumpit personam et non prout corrumpit naturam, dicendum quod summus
medicus habet instituit ratione congrua exigente tum ex parte
medicantium ex parte egroti, tum ex parte medicamenti, tum ex
parte modi medicandi; et sic dominus debuit nos curare ut sa-
lutem ... ab ipso immediate et inde ...
baptismus delet originale in homine ... in individuum non
... quod est causa principium ut ex hoc unusquisque reddatur obse-
quium deo debitum et magis recognoscat salvatoris sui bene-
ficium. Ex parte egroti congruentia erat ... nemine vult
salvare nisi salva arbitrii sui libertate, et ideo talem efficaciam
medico dedit ut salvaret liberos et initium liberi arbitrii
ideo est ut fides haberet locum ... dominus sacramenti sui effectum,
et ideo non curat nisi morbum ex parte ... medicamentum est quod ...
regenerantia in sacramento est ipsa fides, unde a fide passionis
dicuntur sacramenta habere ... Quoniam ergo fides regenerantis principaliter
respiciat fidem et mentem, virtus autem gratia decisionis carnis
a carne habet, et baptismus sanat et curat originale quod est mor-
bus ... dum in ea dat gratiam ... rectificet ... persona
remanente nichilominus corruptione in carne tamquam generativa que ca-
est transfundendi originalem culpam. Et sic patet quod per baptismum
deletur originale peccatum quantum ad culpam, non tamen remo-
vetur causa transfundendi originale in personam alteram, sicut rationes
ostendunt que ad hanc partem inducuntur, et ideo concedende.

Ad istud ergo quod primo obicitur de dampno quod caro ... [1]

et spiritus purgantur in baptismo, dicendum quod Damascenus intelligit carnem
purgari quia feditas carnis aliquo modo remittitur, non
quod omnino tollatur; et illam remissionem et diminutionem feditatis
purgationem vocat propter hoc quod non est amplius causa culpe in eo
in quo est, non tamen est per baptismum omnino feditas deleta
cum non tamen ... sit in pagans ...

probabile tamen est quod aliquo modo feditas per baptismum remittitur
... quod pueri baptizati non ita feteant ... sicut
non baptizati. Ad primum quod obicitur quod Christus magis fuit sufficiens
ad faciendum quod Adam ad corrumpendum, dicendum quod verum est, et virtutem quam non
dedit omnino virtutem sacramento quam dare poterat, sed quam dare con-
gruebat; ideo ... sufficientior esset non tamen dedit virtutem sacramento
curandi omnem corruptionem, sed solum corruptionem persone; sic non con-
gruebat ut prius ostensum est. Ad primum quod obicitur quod non re-
movetur effectus manente causa, dicendum quod verum est de causa efficiente et con-
servante, non de efficiente tamen ... de ... causa in ea
dispositione in qua producit effectum; neutro autem istorum modorum rema-
net causa originalis; sicut quia feditas ipsa non est causa continuativa originalis
cum originale sit ... sequuta ... quia non remanet in ea dispositione
et infusione per quam anima corrupta contrahit originale. Ad se-
cundum quod obicitur quod non sufficienter curat morbum quia relinquit ra-
dicem, dicendum quod hoc verum est quando radix morbi relinquitur que potest eius
... in eo quem curat; non sic autem relinquitur radix originalis peccati
que quidem possit iterum morbum illum ... in eum qui baptizatur;
possumus tamen ... dicere quod utile est relinquere radicem alicuius
egritudinis quia una egritudo frequenter curat alteram; sic ...
corruptio que remanet in carne occasio est vitandi multa mala
et per consequens faciendi multa bona, sicut ostenditur in capitulo ...
de effectu baptismi. Ad tertium quod obicitur quod sicut radix est sancta
etiam ... dicendum quod ... loquitur ... radix ...
radix ... quia radix baptismus autem ... hominem non
tamen sanctificat eum ... quia est principium alterius quia remedium
... curat morbum persone non nature sicut ostensum est. Ad quartum
quod obicitur quod curato leproso datur ei ut generandi sanum,
dicendum quod non est simile; lepra enim sicut est morbus hereditarius, ita non
est alius morbus ut corrumpit personam et ut corrumpit naturam,
eo quod totum hominem inficit ex parte carnis, non solum
quantum ad naturam sed etiam quantum ad generationem; et ideo leprosus ge-
nerat leprosum, quia ita corruptus est ... humor generativus sicut
nutritivus; et quoniam ... curatur, utrique humor simul ... sa-
natur; sed morbus peccati est corruptio persone et nature, ita quod iste corruptio-
nes sunt diverse; corruptio enim persone respicit ipsam
voluntatem, corruptio vero nature ... quia ... respicit
generativam ... ... in ... rebus et
... ... una istorum modorum
corruptionum per baptismum curetur, non ... alia. Et hinc est
quod mundificatus per baptismum generat immundum. Qualitas enim
... conformat ... virtutis generative ... dis-
positionem voluntatis liberi; et ideo exemplificat Augustinus quod ... circumcisus
generat preputiatum, et ex grano mundo generatur granum cum pale-
is; et hoc quia anima ista erat in vi generative propagatione se-
minali ... hec propagantur ... intellige est in hominibus
quod corruptio manet in vi generativa quamvis voluntas
... per gratiam generatus homo secundum id ... assimilatur Ade,
non secundum quod assimilatur Christo; et ideo producit filium similem
Ade ... quam sibi ...

Consequenter queritur de secundo principali, scilicet de modo concupiscentie,
et circa hoc queruntur duo. Primo queritur in qua sit concupiscentia
tamquam in subiecto. Secundo queritur a qua sit tamquam a primo efficiente.

Circa primum sic proceditur, et queritur in quo sit concupiscentia
tamquam in subiecto, videlicet utrum sit in anima vel in carne. Et
quod in carne videtur ad Romanos vii: dicit apostolus: video aliam legem
in membris meis repugnantem legi mentis mee, Glossa: video aliam
legem, id est fomitem qui regnat in membris meis ut in occasio-
ne ad concupiscendum ... ... ergo concupiscentia est
in carne. Item Hugo de Sancto Victore ...
originis humane duplici corruptione ... animam

tūm igūo mīe ex concupia carnē sigᵒ igno ē in mīte tamēn in subo ūr q̄ ex concupia sit in carne tamē in subo. Item sicut se hēt lex mētis ad mētē ita se hēt lex carnis. sed lex mētis ē in mēte tamē in subo g̊ pi rōe ex lex mētis carnis ē in carne tamē in subo sz lex carnis est concupia sicut sepe dēm ē. vij. g̊ rc. Item concupia carnis nō ē in anima nisi qm̄ diu anima vniva ē carni. sigᵒ pctas hēt saluari in subo ipō ūr q̄ concupia ipū nō sit in anima q̄ sepabilis ē a carne imo in carne ipā. Item ē est actus cuius ē ex hyt sed carnis ē concupiscē sicut dē. Gal. v. caro concupiscit ad uersus spm̄ g̊ concupia ē a carne. Sz contra aug. de ūbis apos. vicium concupie ē q̄ anima pt ex carne. sz id q̄ anima pcipit ipē ē in aīa g̊ concupie vicium ē ipā sicut in subo. Item aug. in li. lxxxiij. Concupia ē turpis affectio q̄ anima inferiora sectat q̄ mag ipē cupiditas dr sz affectō hēt esse in anima tamē in subo g̊ rc. Item illi soli ē concupiscē ē cognoscē g̊ nullo solo ē concupia in quo ē cognicō sz cognicō ē in anima tamē in subo g̊ concupia. Item nullo solo ē concupia tamē in subo nisi pter culpa sz tale nō ē caro sz anima g̊ rc. Item anima rece dente a carne nō plus concupiscit caro q̄ lapis. anima ū pt carnē concupiscē pt desiderare sicut dolere g̊ ut ipē quod concupia eē hēat in anima ut in subo ipō. Ad qd̄ concupia dupli accipit uno m̄ dr concupia omē desiderium nimis intensum nimodrāte ut sit bonū inferiorum siū exterior siū inferior. ⁊ h m accipit ad ro. vij. ū dē in glo. bona ē lex que dum concupiam phibz omnia mala phibz ⁊ sic concupia hēt eē in aie appetiva sicut in subo. Alio modo sumit concupia p appetitu delectabilis scz tactum ⁊ sic accipit ece. ix. ppo concupim multis multiplicavimt ex er hec concupia q̄ ignis exar descat hec autē concupia dr esse in carne ex in sensualitate et in realit pter sz in carne ē causali in reali ū pter ē formalit In sensualitate ū ūq in ūdet; causali ⁊ formali. id dico qui reali pter ⁊ in sensualitate ē formalit quia actus q̄ est concupiscē sicut ūult aū ē ipē ipius anime. id ū causalit dr eē in carne q̄ caro infecta uincta anime ex sua infectione reddit eam concupiscentē ūn sicut aū vellz ipē spm concupiscentie carnalis assignare nec tantum diret carnē nec tm̄ diret animā sz spm̄ coniunctum ū sit sentire ē actus coniuncti. sic ⁊ actus coniuncti est delectari carnalit ex concupiscē ppō qd̄ ū quod caro dupl sumit in scripta aliq dr caro exterior carnalis ex sensu ⁊ sic comphendit carnē ē pō anime sensitiā ⁊ hoc modo ipē ē subm carnalit concupie. Alio modo dr caro ps hominis constituta et h modo nō ē concedendū qd̄ concupia sit in carne ū dicat ē ea eē sicut in ea. Ro rōes g̊ ostendentes quod concupia mag ipē ē in aīa quā in carne concedende sunt. Ad id autē q̄ obr de ūbo apli uideo aliā legē in membris meis rc. dr quod mēbra nō tantum vocat caro exterior sz ē accipit p carne ⁊ uitute appetitā. Ad id q̄ obr de hug. de .v. pt sumit q̄ carne accipit p hoīe carnali ut si caro dicat ipm̄ corp tunc intellit de pdicacōe causali ut concupia dicat carnē infecā. carnis fedi tat ul corrō exq̄ concupia ipā orit. Ad id q̄ obr de lege carnis dicend q̄ caro accipit p hoīe carnali ex exterior ex simili in ultia auēre q̄ dr caro concupiscit ad ūsus spm. Ad istud ū q̄ obr quod mala septa nō ē concupia carnalis dicend q̄ ex h nō se

quod caro sit ppium subm concupie sz ex h ū se q̄ concupiscentia nō ē anime ū ut carni uīte. Ad ultimum p3 ū exhius q̄ dcā sunt. ē. n. dr caro concupiscit ad ūsus spm caro i. s. qd̄ glo. exponit dr homo carnalis siū sentens carnis.

Sedo querit h aq̄ sit ipā concupia tamē apii ē ē qd̄ uter sit a deo ⁊ q̄ non uiꝰ ro. vi. ūer hō nr̄ crucifixꝰ est. glo. ūel homo fomes ē q̄ ex nb ē nō ex deo. Item aū in li. v. ypnū ē dicte malū ex dyā nō bonū ex deo eē libidinē sz libido concupia ide g̊ rc. Item dei filius assumpsit omē qd̄ in nr̄a plantauit sz concupiam nō assumpsit g̊ concupia nō ē in nob a deo. Item omne qd̄ ē a deo ē bonū ⁊ de se ad bonū ordinatū sz concupia malū ē ex ad malū ordinata. cum ei ū sz. ē. aū concupiscendi sit malo g̊ qui ad concupia nō sit a deo. Item fomes incipit ē h ē eā originalis ū ple exi ē eā orīs ūcta ⁊ determinata quod non attendit libitas voluntatis sz qd̄ ē eā aliorū rei neccō ⁊ determinate ordiate ad malum ē eā mali si g̊ fomes eēt a deo tunc seqret quod peccatū orīle eēt a deo quod sīl eēt sīm ūestat qd̄ ex primum. Sz contra aū. de li. ar. omnis pena pcti eta ē ex supplicium nominat sz concupia q̄ remanz pt lapsū pena ē g̊ iusta ē g̊ omneq iustum ē a deo ē g̊ rc. Item omnis pena aut ē acta aut ē inflicta aut ē contracta. qr siue inadaī quin nō pcessit sz fomes nō ē acta pena qr ē in puulis qui nich bonū uel mali egerunt. nō ē pena contracta qr sint ē adam q̄ nō pcessit ex a pene restat g̊ quod ē pena inflicta. sz omnis talis pena ē a diuina iusti g̊ rc. Item concupia dicit amoris intensionē amoris autē intensio dicit pōnē sz omne qd̄ dicit aliq pōnē ē ab illo a q̄ pcedit omne ens g̊ rc. Item eī ē auferre donū cui ē dare sigᵒ deus dedit homini dominium ut spū rōalis supiores inferiores ū qr illi soli sunt aufre sz aufre nō ē aliud infligē decordinacōm concupie in sensualitate obseq caro concupiscit ad ūsus spm ex ipē adūlus ad carnē sigᵒ ē dominium ē a deo ablat ūr quod concupie vicium ab ipo sit inflictū. Item qd̄ bestie homini obtempent h ē ex diuina dispoe sz qm̄ sapient regunt omnia sz g̊ pi rōne q̄ uires inferiores. ob nō obediant supiori hoc est exultacōē diuina ex qd̄ istud ū sit multe auctes scz uident dcē que innuit q̄ id rebellio ē homini inflicta qr hō fuit rebellis deo hec autē rebellio nich aliud ē qm̄ concupie vicium. Ro dicens q̄ duplr ē loq de ipā concupia aut s concupia ē pena aut s id quod ē concupia sz loqm de ipā s quod pena. sic dicit ordinē ad culpā ⁊ h modo hēt eum p merente ex eam ordinante. merit n. hō hēē tale rebellionē ex sua culpa ⁊ inobediencia. deus ū hec malum ad q̄ p exiit ordinat ex sua iusticia ā m ordinat ē loquid concupia s id q̄ ē ⁊ sic concupia duo dicit. dicit. n. appetitum. dicit nor in actu appetitus excessum appetit tamē ille subsistit bonū ē ex a deo ē ex excessus autē ille in appetendo ex sumdendo eē pō plus ē puacō nec hēt causam efficientē sz deficientē. nō qr deo nulli ē eā deficiens hoc modo nō ponit eē a deo sz pō alī. ar. p culpam deficientē ex diabolo instigante. Qz aūt concupia rōne excessus puacōnē dicit quāuis uideat dcē pōnē hoc plan ē hec. n. ē concupia ū uirtutis appetitiue ē palisis ū motiue ⁊ quādmod membrum paliticum tremulat ⁊ inoue velocissime ⁊ hoc nō uenit ex uirtutis augmento sz pō ex uirtutis defectu. nec ex uirtutis fortificacōe

sz pō ex dissolutōe sic ī inconcupia intelligend' ē q ap
petitꝯ in amore rei tpāt ex ardescit nec pt se ipm̄ ɔtīi
nē. imo incontinuo motu ɔcupie ītīōe ɔsistit hī
q̄ intelli' ē pueire ex defcū retinacli sicut mouīt fere
rupti' in intelli' ī naues destitꝯ gubnacl'is ɔcedende
sunt g̃ rōnes ostñdentes q ɔcupī non sit ad' pit ɔn
cludunt de concupiā. sid q ē. Ad vltiū aū quid dicit q
omnis pena iusta ē dd' q intellit de pena sub rōne pene
sic n. iusta ē rōne iuste ordinatōis ad pcedente culpā
poss ti dici quod intellit de pena q̄ pure pena ē. hoc ē
q ita pena ē q nec ē culpa nec de se ordinata ad culpā
concupiā aū aut culpa aut ordinata ad culpā ī iō
non hꝫ h' locū auc'tas illa. Ad 1ᵐ quod obi' q oīs
pena aut ē inflicta aut acta aut ɔtcta. dicend' q ɔcu
piscentia inadā fuit acta pco quod peccando se ipm̄ p
nauit ori'li iusti' ī in duxit in se concupiām in nob' ū
ē pena ɔtcta pco q a parentibꝫ ɔhim' carnē infectā
q̄ facit concupiam ēē in animas viuta. Ad 2ᵐ q ob'
quod omnis pō ē ad' ī concupi' dicit pōnē ī c. dicēd'
quod sicut claudicatō ī tremulatō pōnē d' q'ndā q
ponit actum ī uirtutē pg'ssiuā dicē ē in eho ī defcm̄
ī puatōm claudicatō. n. defcm̄ ponit in carne simula
cio ū defectū inuirtute mouēte sū ineptitudinē ēē mo
bilē sic ī in posito intelli'd' ē ēē ut pus explanat' ē ī rōne
ei q'd' ē ī pōnis absꝫ dubio ad' ē rōne v' quod ē ī de
fectꝯ ī puōnis nō ē ɔcreda ēē efficiens h defiicientis
Ad istud quod ob' quod dī ē aufre dominiū tm̄ ē
dare d' quod ipe cui datum ē dniū ex mala ɔtodia ptā
mitte ī sic intelligend' ē hominē pdidisse dominiū ī q
hebat rō sup uires infiores ī hoc nō q̄ sit ei ablatū
molēt' sꝫ q cum eēt in sua ptate tale dominiū in se
consiuare ex ppa incuria et neglicencia noluit ī amisit
sicut hō dum peccat a se mēt ipō fugat grām diuinā d'
dī aufre q iusto suo iudicō ult' nō apponit dū hō reddit
se ipsum indignum ad donū dī papiend' ex ppꝫ ē poss
r'3'1 ad seqns obm̄ de amissione dominij bestiarū pt tm̄
ī alr' dici quod nō ē silē q q bestia ñ obtēpat hoī h nō
poit culpā nec in bestia que nō sbiacꝫ nec in homine q
psidet sed tm̄ ē in sensualitate ī rōne cum n. sensu'alitas rōi
repugt' mouēdo et inclināndo ad illicitum q ipā tal'
repugnancia ē ei culpa et ī ppe nō dꝫ d' talis rebellio eē
ad' nec dum influxisse concupim et si alie' tales auctes
inveniat' intelligende sunt et exponēde ut loquunt' de ɔcupis
quod pena ē ī sic patent ob'a.

Consequit' que tertiō videlꝫ de eq̄tate diuine iusticie sin
q' animā carni infund' ex q̄ contrit reatum eterne dāp
natonis et ēē hoc querunt duo. Primo q̄ verum de illā
maculam q̄m aiā ɔhit de iusticia debeat sī imputare. Sdo
que vtrum deceat diuinā iusticiā animā tali carni sociare.
Circa primum sic proc' ī que vtrum illam maculam q̄ a
anima contrahit ex carne debeat sī d' imputare. et q
nō vr' aug' in l' de duabꝫ n aiābꝫ cont' manicheos re
um te in q̄ q̄m ex nō facit q̄ facē q'd nō pōt q summe
iniquitatis et insanie ē si g' anima puuli iusto ortu
hēe nō pt̄ iusticiam ut' quod nullo modo sit ei ori'lis macula
imputanda. Item sicut glia respicit meritum sic ē pena
respicit demeritum sꝫ int' ppe consistit ēē actum g' ī de
meritum g' nich' imputand' ē alicui pdemito q nō sit
ex actu ppō. Item in eo quod in ē alic' sit' nec ē landā
d' quis nec uituprand' sꝫ tal' culpa in ē puulo ex tali uni
ɔiunctōe anime et carnis g' puula nec ē puuli' laudā

laudand' ī uituprand' igit' macula illa q̄m ɔhit nō dꝫ sī
imputari ad penā. Item pmiore d' ad mēnd' q̄m sit hō
sꝫ hō alium hꝫ ex carnalitate ex impossibilitate nec pōtest eū
qui nō ē rōnis capax. si g' talis conditō reppit' in puulo
ut' q nich' quod sit impō debeat ei imputari a domino.
sꝫ contra actuale pcīm reddit hominē indignum ppt hoc
q'd ē ī puō alic' boni q'd debet inēē ut pote originalis
iusticie g' ori'le peccatum facit eum ī q̄ ē dignū ēē pena. sꝫ
omne tale ē a iusto iudice imputand' g' ī c. Item ori'le
sicut pus pbatum ē malum culpe ē sꝫ culpa deordiāt vni
vsum nisi sub seqt' pena in q̄ ordine ī q ut vult aug'.
g' si diuina iusticia nō debꝫ dimitte' ad' inordiāt in v
niuso dꝫ igit' puniri ori'le peccatum in quoqꝫ reppiat sū ī puu
lo sū in adulto. Item iustum ē q'd d' ab omnia aiā ex
igat honorē s' debitum. cum g' pulcritudo ymaginis in
carīt rōali spectet ad honorē dī d' aq' ɔꝫ catura rōali
exigit illam pulcritudinē sꝫ qui iuste exigit aliquid ab
aliq' si caret illo recte imputat ei ad penā si g' quiqꝫ
hꝫ ori'le peccatum caret illa pulcritudiē q̄m anima debet
hēe. g' omni tali dꝫ imputari ad penam. ā summa tria
Item sicut sed' adam fuit exm̄ pmiricandi. sicut ap' in
nuit g' sicut hns ymaginē secundi ade ē dignus glia
sic hns imaginē pmi est dignus pena sꝫ omnis qui re
gnat' in baptō xpi hoc ipō quod habꝫ ymaginē x'
ipō q'd hꝫ ymaginē x' videlꝫ g'm baptismale
reputat' a d' dign' glia etna. q̄muis nich' boni ul' mali
fecit g' ppo' omnis qui genat' ab adam ē h ipō genat
ymaginē ei'. dꝫ a diuina iusticia reputari dign' glia. et
re pena. Re' dicend' quod absꝫ dubō d' imputat ori'le
peccatum et reꝰ indemitum ex in reatum pene saltē pe
ne dampni hoc aūt exigit diuine pō' altitudo ī sapiē
pulcritudo et iusticie rectitudo altitudo diuine pō exigit obedi
de semp dꝫ ēē suam gliam ī honorē et iō in anima
rōalis q nō reddit honorē d'. cum in se nō heat decor y
maginis diuine p q'd d' honorari hꝫ nece ē q'd d' dedec'
culpe recompens' in decore sīc' pulcritudo ē sapie h req'
rit q non puit' ad tpe vl' inordinatum reppiri int' vni
vsum ī q̄m omē peccatum sū sit actuale sū ɔtcum. ē p
uō mō spēi ī ordinis nece ē q'd ī ordiatōm nē reɔpnsꝫ
d'. p ordinē pene ut sit pulcritudo vniusi ex nulla pte
remaneat deɔpata rectitudo ē diuine iusticie h requirit q
d' id a cātā exigit quod ei dedit. q̄m igit' d' humanā
nam' in p hoīe stā fecit, vo'l'untas iusticiam nō solum ap'
pente sꝫ ē ab omībꝫ postis in quibꝫ ñ illa reppit' dꝫ
exigē in quoqꝫ g' ē illi iusticie carencia mito sī impu
tat' a diuina iusticia ī h ē q'd dicit ansel'. in l'. de ɔceptu
virginali cā. xx viij. dicens d' ē q alic' d' ēē infantes
circa ordinauit nam hō n dꝫ exigē a n q'd ē d' nō de
dit ī q sibi nō debe' nec iuste redarguit hō hominē
cum culpa nasci sū q̄ ipe nō existit ideoq nō nisi palliū
cinatō d' v' rte exigit natā quod ipō dedit et q ire
sibi debet' sic g' patet q'd decet deum culpam imputa
re aie q̄m contrit ex carne hoc n. exigit tam pō q̄m sa
pia q̄m ē iusticia. iō concedende sunt rōnes q̄ hoc
ostndt. Ad 1ᵐ g' q p obi' in gtuum de vb aug' in l'
de duabꝫ natis animabꝫ dicend' q textō ista dup' de
fiat p quid ē q ex malo intellu auc'tas predit au' n. lo
de impo que inē simp' homini ex n nō de ea inqꝫ hō ī
ēēh ē p voluntatē et culpā sicut sup' d'. xx viij. post
fuit exemplum. de filio eunte ad nudias h aūt impotēs
siliandi rectitudinē iusticie non fuit indita homini

vtrum illam maculam q̄m aiā ɔthit ex carne deat sī d' imputare

ex conditione nature, sed potius in ista fuit ex voluntaria transgressione Ade, secundum quod est defectus in assumptione, pro eo quod deus non imputat hominibus in luce omnium hominum dabit et hominibus dabit non habenti vel rem. ¶ Et apostolus dicit quod ignorans ignorabitur et iacet sicut homo anceps non solum propter enormitatem actualis prevaricationis sed etiam propter carentiam vestis nuptialis. Quia qui caret hoc more conceptus non nesciat in baptismate non permittitur aulam superni regis intrare exigente hoc illius superne aule dignitate. ¶ Ad illud quod obicitur quod deus meritum respicit actus, dicendum quod sicut parvuli habentes gratiam digni sunt vita eterna, pro eo quod illam gratiam per sacramenta Christi qui eis vitam eternam sua gratia et passione promeruit, ita quia alia gratia est imputata parvulis quam in Christo; sic et in opposito intelligendum est quod maculam peccati contrahit anima ex sua generatione impura propagatione, et hoc ab ipso Adam, qui ex actu suo naturam humanam fedavit, et nos in ipso dicimur peccasse et demeruisse et per eius inobedientiam peccatores constituti esse. Alia tamen in nobis est culpa quam fuit in ipso, habet tamen hec rationem demeriti ab illa ex qua processit, et hoc est quod dicit Anselmus de conceptu virginali capitulo xxvii: originale peccatum aliud intelligere nequeo in parvulis nisi ipsam factam per inobedientiam Ade iustitie debite nuditatem, per quam omnes sunt filii ire, quoniam et naturam accusat spontanea quam fecit iustitie desertio nec personas excusat impotentia recuperandi, quas comitatur etiam beatitudinis nuditas, ut sicut sunt sine omni iustitie rectitudine ita sint absque omni beatitudine.

¶ Ad illud vero quod obicitur quod non est aliquis laudandus vel vituperandus pro eo quod naturaliter inest, dicendum quod si intelligatur de naturalibus institutis, non est laudandus nec vituperandus nec apud deum nec apud homines, quia ipse deus naturam instituit nec debet culpare quod fecit. Si vero intelligatur de eo quod naturaliter inest post statum nature lapse, sic dico quod non est hoc apud homines vituperandus, sicut dicit Anselmus, et tamen in ratione, quia homines ad talia impotentes sunt, nec debet homo quod non dedit ab homine exigere. Apud vero deum qui aliter naturam instituit vituperandus est, quia iuste non habet quod deus iuste ab ipso exigit. Vel dicendum quod verbum philosophi quod dicit quod pro naturalibus nec laudamur nec vituperamur aut est intelligendum de naturalibus quantum ad nature institutionem, aut si de aliis intelligatur, hoc intelligitur quantum ad iudicium humanum non quantum ad iudicium divinum.

¶ Ad illud quod ultimo obicitur quod prior est deus ad miserendum quam ad iudicandum, dicendum quod est pro eo quod plenam misericordiam prestat ei cui sibi placuit misereri, nichilominus tamen distinctissime iudicat, sicut ex illo verbo colligitur Matthei xii: de omni verbo otioso reddent homines rationem in die iudicii. Unde multa sunt peccata que apud homines puniuntur tolerantur et non puniuntur, ut potest sunt spiritualia et minora, de quibus oportebit in die iudicii nos reddere rationem; misericordia enim viam iustitie non precludit.

Secundo queritur utrum deceat divinam iustitiam talem animam tali carni infundere. Et quod non videtur: non est vere innocens qui potest alium relevare a culpa et non relevat; ergo multo fortius non est vere innocens qui potest alium preservare a culpa et non preservat. Sed creator posset animam quam creat a culpa reservare si eam tali corpori non infunderet; ergo videtur quod eam infundendo tali corpori faciat minus iuste. ¶ Item idem est facere et dare causam ad quod facto necesse est istud sequi. Unde idem est hominem interficere et facere quo facto homo necessario moriatur. Et qui aperit fenestram dicitur domum illuminare, pro eo quod facit aliquid quo facto domus illuminatur. Sed animam infusam maculate carni necesse est effici peccatricem; igitur idem est animam peccatricem facere et animam tali carni infundere. Sed nullo modo decet divinam iustitiam animam peccatricem facere; ergo nullo modo decet eam infundere. ¶ Item

minus malum est affligi quam infici, quia pena temporalis quam macula culpe mortalis; sed nullo modo decet divinam iustitiam animam in sue creationis primordio antequam mereretur corpori in penam demergere infernale, immo diceretur ipsi anime facere iniuriam quia innocentem humiliaret in penam; ergo multo fortius indecens est divine iustitie et iniuria videtur ipsi anime si coniungeretur carni maculate ex qua contrahit maculam originalis. ¶ Item si caro posteriorum aliquo modo fuit in Adam, anime tamen numquam fuerunt ex anima Ade propagate, sed immediate a deo producte sunt; ergo videtur quod Adam nichil eis nocuit nec demeruit; ergo sicut non decuisset divinam iustitiam animam Ade infundere corpori maculato in prima eius conditione, sic nec nunc videtur quod debeat eam tali carni sociare. ¶ Item non est vera iustitia nisi sit coniuncta cum misericordia, nam universe vie domini misericordia et veritas. Sed cum deus infundit animam carni maculate quam scit decedere de corpore antequam baptizetur vel possit converti ad deum, huic nullam facit misericordiam; ergo videtur quod in tali operatione non concedet divina iustitia que dereliquit misericordiam. ¶ Item si aliqua anima haberet usum voluntatis et recusaret tali corpori uniri, non esset iustum quod deus illam ipsa recusante in illo corpore incarceraret; ergo si anime consensus non debet deordinari, decet ordinari, quia cum caret libertate usu arbitrii, videtur quod nullo modo salva rectitudine iustitie sociari debet carni maculate. ¶ Sed contra: iustum est ut creator et conditor nature satisfaciat appetitui nature quem ei inseruit; sed corpus ab Adam propagatum per suam organizationem organizatum appetit uniri anime rationali; ergo cum non possit satisfacere illi appetitui nisi solus deus, videtur quod ad illam divinam iustitiam pertineat illi corpori animam infundere.

¶ Item iustum est quod gubernator conservet res eo modo quo nate sunt conservari, sicut et species aliorum animalium propagatione hominis ab homine; ergo sicut corpora procreantur iustum est deum animas illis infundere; ergo qualiacumque sunt corpora ex Adam propagata anime debent illis corporibus sociari.

¶ Item iustum est adiutorem omnium in eo quod precepit alteri auxilium suum impendere; sed deus precepit homini filios procreare, et homo non potest sine divino adiutorio perficere et complere quod non inchoat dando formam completivam; ergo quotienscumque et quomodocumque homo generat, sine omni defectus excepto hominis operantis culpa, videtur quod iustum et equum sit dominum cooperari infundendo animas. ¶ Item rectum est equum retributorem peccatorum criminum totam posteritatem in servitutem redigere, sicut legibus humanis videmus pro crimine lese maiestatis exheredari totam posteritatem; sed Adam pater omnium inexcusabiliter et contra excellentissimum dominum peccavit; videtur quod iustum sit omnes posteros eius in miseriam et servitutem redigi, et sic iustum est animas corporibus infectis et penalibus copulari. ¶ Solutio: ad predictorum intellectum notandum quod iustitia dupliciter consuevit accipi: uno modo dicitur iustitia ipsius divine bonitatis condecentia; alio modo dicitur iustitia prout considerat meritorum exigentiam. Si dicatur iustitia divine bonitatis condecentia, hoc modo decet divinam iustitiam animam rationalem infundere carni ex Adam propagate, et ex hoc quod est rerum conditor, tum ex hoc quod est gubernator, tum ex hoc quod est provisor sui administrator. Conditorem decet appetitui nature satisfacere, et non cum natura in Adam viciata corpora formaret, huius appetitum ad animam rationalem ad divine bonitatis condecentiam spectat illum appetitum supplere et perficere. Conservatorem decet sic conservare per quod nata est conservari; sed species humana que in Adam conservata est inchoata est, nata est conservari propagatione hominis ex homine; cum habeat homo corpus animale nec possit in solis corporibus conservari absque animabus, ad divine bonitatis condecentiam spectat, inquantum deus est ut conservator, animas corporibus infundere nature legis propagatis. Gubernatorem decet

Utrum deceat divinam iustitiam animam tali carni infundere

sic se habet ad mixtionem, sed quia instituit in sue induit virtutem et potentiam ad movendum et operandum, propter quod dicit Augustinus in VII de civitate Dei: Sic res quas condidit administrat ut eas agere proprios motus sinat. Quamvis enim deus sit institutor, hoc tamen naturam ut adam propagaret corpus et ipse corporibus illis infunderet animas; et tamen ipse adam institutus in statu in quo scilicet posset effici mortalis et immortalis ex his duobus, nec ad culpam quod addicione bonitatis concurrentia spectat et quantum est respectu ad mixtionem quia animas talibus corporibus infundit, sicut in prima creatione sic instituit. Vel dicendum ut corporibus propagatis ab adam animas rationales infundat, et tamen sic deus administrat res ut eas agere proprios motus sinat, ut salva sit lex institutionis et lex administrationis. Quia quamvis corpora secundum adam propagentur, dum tamen sint disposita ad animam recipiendam, decet deum animas huiusmodi infundere, non ex hoc culpatur deus, culpatur autem aliquis. Et exemplum talis manifestum est: si promisissem alicui quod dolia sua de aliqua arbore implerem vino et tradidit illi arboris sue infecte ut omnia dolia ex illa arbore vinum inficerent quod illis infunderet, non esset culpa mea infundentis vinum in talia dolia, quia ego facio quod debeo et promisi, sed eius culpa est qui radice arboris infecit et inepta dolia preparavit. Et sic patet quod sicut dicitur divine bonitatis condecentia hoc exigit, videlicet ut animas talibus corporibus infundat.

Sicut etiam dicatur ipse quod respicit meritorum exigentiam, sic nulla est ratio quare deus animam tali corpori infundat, et ita videtur iniustus. Iusticia enim sic non respicit rerum conditionem, sed respicit rectitudinem distributionis [illegible] cum anima infundi alio promittis secundum retributionem est culpa, cum non consideratur quod anima [illegible] sed anima appetitu naturali unitur, appetit; possit tamen dici quod etsi non sit assignare iusticiam isto modo, sed quia habet respectum ad ipsam animam iuste contingit tamen reperire respectu ad demeritum ade, et hoc est quod dicit Anselmus de conceptu virginali capitulo XXVIII: Si quis autem ad magnam quandam dignitatem et possessionem nullo suo merito sed sola gratia provecti sunt, si crimine inexcusabili commiserint, ipso iure dignitatem et possessionem amittunt; quas dic filios quos post dampnationem genuerint eadem non sequitur [illegible] sed pro ad bona que parentes amiserunt iuste quis debent restitui. Tales sunt parentes et eorum filii qui ipsi pro culpa sua de beatitudine in miseriam deiecti in eodem generantur exilio, de quibus tanto districtius est iudicium quanto delictum eorum patet plurimis inexcusabilius. Sic ergo patet quomodo deus animas infundat corporibus propagatis ab adam et condecentem sibi rationem ostendit.

Ad id quod obicitur [illegible] rium quod non est verum in necessariis qui pro alieni culpa relevare est. Ad quod dicendum [illegible] de eo innocente quod nec scit vel non potest mala ex bonis eligere vel non est [illegible] regere in proposito non habet; nam deus mala permittit non solum originalia sed etiam actualia, tamen quia res quas condidit administrat ut eas agere proprios motus sinat, cum sit quod novit de malis eligere bona.

Ad id quod obicitur quod qui facit quod scit necessarium esse alteri fieri [illegible] dicendum quod hoc veritatem habet quando effectus consequitur directe, consequitur ad id factum immediate vel per ordinationem operis vel per intentionem agentis, sicut est de eo qui aperit fenestram ut illuminet. Non sic autem est in proposito, tamen quia deus non intendit infundere animam carni ad hoc ut contrahat culpam, tamen est quod infusio anime in carne non directe ordinatur ad anime maculationem, non solum per accidens videlicet ratione feditatis introducte in carne ex culpa ade, et ideo talis effectus consequens est preter ordinem [illegible] vero illa peccat sine accidens.

Ad id quod obicitur quod si deus poneret animam in lupanario non faceret iuste, dicendum quod non est simile, quia cum dico animam poni in lupanario hoc non attendit ordinem nature, cum talis locus non sit debitus anime propter animam sic ei ordinate poneretur, necesse est quod poneretur per iusticiam que respicit meritorum exigentiam, sed anima [illegible] cum infundatur nulla habet merita; ideo si in lupanario collocaret nulla esset iusticia. Non sic autem est in proposito ista, quia anima naturalem habet appetitum ad carnem et caro ad spiritum, ideo secundum ordinem nature anima

anima vitali corpori collocatur nec debet instigari appetitus naturalis propter quod accidentaliter potest inesse ut potest feditatis vel penalitatis.

Ad id quod obicitur quod anima non propagatur ex anima sicut [illegible] una alia, dicendum quod si ipso virtutis generative non se extendit plus quam ad eius propagationem per modum efficientis, merito tamen non se extendit ad totum compositum. Homo enim non intendit generare carnem sed intendit generare hominem similem sibi in specie, et ideo dicuntur omnes filii ade et ipse adam licet adam in se [illegible] posuit tamen ei [illegible] vel unite ratione, ideo illa non nata posset tamen talis sicut tactum est, quod illa infusio non respicit merita precedencia.

Ad id quod obicitur de anima separata que habet usum libere voluntatis, dicendum quod non est simile, quia [illegible] anima usum libere voluntatis habet et corpus tale recipit, infusio illa non possit esse absque pena et culpa precedit eius infusionem, aut si fieret iniusticia. Non sic autem est in proposito, quia cum anima corpori uniri appetat illa unio est naturalis [illegible] ex hoc contrahat culpam et penam.

Ad id quod obicitur quod iusticia semper debet esse iuncta misericordie, dicendum quod verum est, nam iusticie sic quod dicitur divine bonitatis condecencia iuncta est misericordia que quidem dicitur divine bonitatis affluentia, et utraque habet in proposito reperiri in hoc. In ipso enim quod deus animas talibus corporibus infundit manifestatur affluentia divine bonitatis qui solem suum super bonos et malos oriri facit, nec propter transgressionem ade subtraxit manum a conservatione humane nature. Sic autem quod iusticia respicit meritorum exigentiam sic est habet misericordiam coniunctam, sed nec eo modo ipse loquendo habet locum in proposito [illegible] ad penam ad peccatum ade, nam [illegible] ade est iusticia quia deus pro sua transgressione totam posteritatem ade punivit, est tamen misericordia quia eam non omnino delevit quamvis adam ex sua transgressione meruit; immo multis ipsorum posterorum restituit gratiam; aliis vero qui moriuntur ante baptismum si non prestat beneficium gratie beneficium tamen ad impendendum meretur [illegible] beneficium gratie sed producens ad baptismum faciunt; quod autem non producunt hoc venit ex defectu nature. Et si tu queras cum deus hoc presciret quare animam corpori illi infunderet, vel cum presciret adam lapsurum et corpus humanum corruptum quare sic et non aliter propagationem instituit cum taliter possit instituere ut nullo modo fieret peccati preiudicium, aperte dico quod in rerum conditione plus pensatur ordo divine sapientie quam pensetur ordo iusticie vel misericordie. Ordo autem divine sapientie hoc exigebat ut [illegible] immediate [illegible] ad est sunt ymaginem ut omnes homines propagentur ex uno homine multis de causis sicut supra dictum XVIII assignatum est, et quamvis deus videret adam ad malum [illegible] non tamen debuit ordinem quem requirebat divina sapientia immutare; eliciendo enim bona ex malis subsequentibus totum reducit ad ordinem sapientie competentem, et dum ex magis malis maiora elicit bona commendabiliorem reddit ipsorum sapientia et bonitas, propter quod exclamat Gregorius: O felix culpa que talem meruit habere redemptorem. Et si quis velit attendere quid sit commendabile deo in operibus suis non debet aspicere solum ad id quod per se in actu videtur sed ad antecedencia et futura, quia sicut pulchritudo metri non percipitur in una sillaba sed in versibus [illegible] et complexionem, sic divinorum operum et laudabilitatem respicere non potest qui respicit ea in parte.

In parte ista sunt questiones circa illam partem que dicit namque quod ut ait Augustinus in corpore mortis huius carnalis concupiscencia. Cum enim post baptismum non debeat remanere in nobis nisi pena promovens et concupiscencia magis sit pena suffocans quam promovens

Non debz remanere i cor mortis hui qd at sit pena suf
focans. p; q; i lra sequenti q di ei desideriis noxius n obedi
re pcipimur sig desideria concupiscencie sunt noxia et phibe
obedire concupiscencie g videt qd sit pena suffocans. Item
act concupiscencie ligat rom mat mope virtutis gnatiue s; tal
e pena suffocans g etc. Re dd qd concupiscencia q remanz
post baptm n e pena suffocans q no pcludit aditu vite
spual stat enim siml cu gra p et si incitet ad illicitu no
tn pual; q sup nos e appetit nr et nos dominari possim
illi remanet aut hec concupi in mbris nris in pena
pmoues matie qntu ad exercicium pugne que facit ad
augmetu mitoi et corone qd bn signu e i ingressu filior isrl
intra pmissionis inqua reliquit eos dns ad iudeos cum
quib; pugre poss; et pqs eos de pbaret. vtrumnpi den
diligent an no sic p; in libro iudicum fuit et alie pples vti
litates ad qs mo ho occe concupie in se relicte s; hec i
uemri possunt. li. iiii. d. iiii. Phoc p; r ad duo oba
nam concupis no suffocat nisi ei obedire velimus et lic;
in actu gnandi vs rois impediat no tn e i suffoca
q tal act pot ee mitori. Ft q de hoc qd dicit. Pgim
bapti concupia mitigat et minuit. g hoc e aut gn. g
bapti ht oppone aut no. Si sic g iii non potest stare
cum altra g adueniente gra recedit concupia no minu
it. no opponit ei g ur qd ipam no diminuat. Item
si concupia minuat p gram g cum sit infinita ur qd
alin totalr aufat qd e contra aug in lra qui dicit qd hoc
no pstat nisi miraclo ineffabili ut lex peti extinguatur
grau io hic e qo ut fomes i aliq fuerit totalr extinct
Re dd qd sicut dcm e sup concupi d no dicit dicit n appe
immodat boni commut dico ig qd ista immoda ee ap
petitu pt ee dupplr aut i qd ro captiuetur et ala putat
ut necitate heat spondi bonu comutle bono inmmu
et sic dr ee concupia intensa et hoc modo tenz rom
culpe fom videlz ille immodan alio modo concupia dicit
immodancia no q ro succumbat sen s; q sen no p
fre obtepet roni et h modo tenz rom pene p modo q
tenz rom culpe dirte opponit ipi gre et io g supuenies
aufer illam immodancia pe qd tal immodancia pone
bat debite iuicie carencia alia aut immodancia q sicut
dict e dicit rone pene no tollit gra in suo adueniu
pp hoc qd opponit ei formalr s; quom g et concupi relicta
r ei ad q inclinat qndam ht opponem hic e qd r qd
ho pl exercitat in gra mag et mag remittit concupia nq
tn ommnio tollit concupiscencia q semp remanz
radix ei in ho nisi aufert p donu gracie spale sicut
in virgine edit fuisse post concepcione filium di s; h mag
ht locum in tao cum q de scifi ne virginis p h aut
q dca sunt patet oba. g ra n. et concupiscencia q da
modo opponuntur quodam no sicut ostensu e. Ad s q
ob dco qd concupia e finita g aliu totalr aufert dd
qd h vin eet si concupia diminuet q ad eam s; solu
minuit qm ad exerciciu suu p pportom ad v ad qd e n io
nunq totalr tollit s uen hilitas ale nq totalr p pet
ad minuit et h meli mt indebit. Item q de hoc qd dicit
qd manz mcau concupie in vetustate carnis tamq su
pinum pcept nisi illicito osensu reuiuiscat et in re
gnu pprium reuocet hoc n. ur fim ee q si concupia
pcit resbat dicebat ee porat ozile ab aug videt
qd si reuocet in regnum ppium pt baptim qd ozile
ptm reitat q si hoc e fim restat etc. Ite que st
duisor gium vnum no aug altm. S; illicitu ossi
e culpa concupiscencia relicta e pena g non auget pil

illicit sicut dicit aug et hec dupplici ex ca pm q gra cia
expellit ex e psen ro sen s; p erat et p consecus remit
tebat concupiscencia. Alia e ro q pot ex frequencia act ora
pmpta efficit ad exeundum in actu osimilem et q act illia
e dicit actum concupiscendi hinc e qd concupiscia auget
ab actu illicito qt asisti. Ad i g qd obr qd tunc redit origi
peccatu. Dicend qd hec no sequit. Dupplici ex ca pm quide
q concupiscen regnas no dr peccm orale nisi inqt ht
regnum et dominium ex ipa origine hominis cum ee i
ht p illicitum actum non rone origal pcti s; pcti actual.
Alia e ro qr q aut diminuit concupisci per baptim ali
cui auget p illicitum consensum p baptim. n. sic diminui
t vt aufat id qd formalr erat pccm morle videlz caren
tia debite iusticie i. n. absolute quis a delicto original
iusticie ad qm omis tenebant ex ipa obligacoe ade s; p
illicitum consensum augi dr peo qd cum ho pcat mag
efficit pnus ad malum saltem intensiue et qnt ad ad
pcci ge geriatum. Ad i qd obr qd sunt duisor gium
concupi pit e culpa pit e pena. Dicend qd et si sint
duisor gium in gnc moris non tn in gne vero. n. act e
concupiscde p. et si concupiscen pit e pena no sit eide gius
cum concupiscencia pit e culpa formalr loquendo q tn e pe
na incosta ad illam de se ordinet et pp h una augmenta
p altam sicut docz ipa experiencia. Iter qr de hoc qd
dicit qd alia pcca pterunt actu et remanet reatu. i co
s; pot qd concupia pterat reatu et remanz actu. Sz co
tra si concupiscencia remanz actu g in orili no tante
considerat reat vm e actus g debet dici peccatum actu
ale. Item sim ur dce cum agit quod alia pcca trseut
actu et remanent reatu. Cum n. dimittunt pcca actu
alia in bapto trseunt qm ad penam et qntum ad culpa
In pmia e trseunt qnt ad reatu pene eine et si dicas
qd remanz reatu ad pena satisfactoriam et tempealem
Obr simlr de origili post cuius delecoe in bapte rema
n; obligaco ad morte e alias ad penas tepeales. Re
dz magr large uocat hic act no solum ipm actuale
motum s; pnitate illam q cum ho ordinat ad actu
et io dicit origle peccatum remane actu q cum sit
i pnitas origilis p qm ho e re carencie iusticie
dislr e pnitas p qm ho ordinat e ad act concupiscendi
aufe illa puaco iusticie origilis et relinquit illa meli
hitual. Ad i v qd ob de trnsitu actual. Dicend qd
no loquit de trnsitu qui e p pcti delecone s; p pcti
consumatom p qm mod psens transitum dr trnsire io
dicit qd trnsit qntum ad actum et remanz qnt ad reat
q act e insti s; reat e inquiete. Ite qr de hoc qd dicit
anima no e tal quale eam de fecit. pt insubtta oponc
siml e si et itm ee s; id ar e nec de facit anima g e.
g et istud de facit tale animam g tal e igr magr
implicat duo oppoita intra. Iter ero aut de fecit aia
iustam aut iniustam si iustam g de dedit ei iusticia
et hoc fim numq. n. iusticia creata fuit cum ista anima
si iniustam tal e g tal e anima qle eam fecit de
pp hoc e qo qle de fecit anima et no ur qd possit
dari qd fecit eam iniustam cum summa iusticia no
possit facere ad iniustum no ur simlr qd fecit eam
iustam q cum in instanti fuit iusta siml fuiss;
iusta et iniusta et hec sunt i composibilia non. n. videt q
possit dari mediu circa hoc q hec duo sunt immedia
te opposita cca animam. Re dd qd cumqz qlem de fecit
animam qntu ad bonitatem et maliciam qd pt melius dupp
dnt qnt ad bonitatem n e aut qr ad bonitatem moris

exo. xx. ego sum deus tuus fortis zelotes visitans iniquitatem patrum in filiis in 3am et 4am generationem

fie dd' est quod nec fecit eam bonam quia nec malam bonam eam non fecit quia bonitatem illam anime non dedit obsistente in fectione ex parte corporis cui anima in eodem instanti unita fuit et quod certa non fecit eam malam quia quamvis anima ab iniusta et sive creationis mala sit hoc tamen non est a deo causante sed a carne inficiente et ideo dicit magister hunc non esse concedendam animam est talem qualem deus eam fecit sed post eam non quia deus dedit ei actualem iusticiam sed quia dedit ei bonitatem nature ad quam iusticiam ordinatam aliqua iusticia privatur per carnem infectam et sic patet obiectio per hunc eundem modum tertio dicendum si queritur de actione mala que ponitur esse a deo secundum quod actio non est a deo vel quod iusta quia non est iusta nec secundum quod iniusta quia iniusticia quia non est a deo sed est a deo secundum bonitatem nature per quam est indifferens ad utrumque. Consilii modo intelligendum est in creatione anime. Item queritur de hoc quod dicit ultimo capitulo Quia ab ipsa creatione una anima est subtilior alia in cognitione et ad intelligendum memoranda quam habilior. Hoc enim videtur esse falsum Quia sicut dicit Gregorius omnes homines natura pares genuit ergo similiter et ab ipsa creatione anime pares sunt. Item queritur utrum subtilitas ingenii et habilitas ad memorandum veniat ex parte corporis an anime ex parte et quod ex parte anime videtur magister innuere dicens sed conveniens videtur quia ubi qualitas anima est non variatur per tempora modo deterior est modo ad intelligendum actior hoc autem non potest esse nisi ex parte corporis. Item videmus quod colerici naturaliter sunt melioris ingenii quam flegmatici ergo sic hoc dicit complexionem ex parte corporis videtur et cetera. Ad primum dicendum quod sicut magister innuere dicit satis probabile est quod in ipsa creatione sit precellentia anime ab una et quod dicitur esse pares non intelligitur quantum ad perfectionem ordinis in dominiis et servitute. Si autem queratur unde veniat ista precellentia naturalium utrum ex parte anime vel ex parte corporis dicendum quod cum nec anima sit propter corpus sed corpus propter animam ista precellentia ex parte anime venit. Quare hac autem precellit una anima aliam non ratione pro nunc ex quo tamen sit ex nichilo sed ratione sapientie conditoris qui produxit omnia secundum debitum ordinem non est tamen negandum quin multum corpus faciat ad exercitium illius habilitatis que anime a sua creatione inest unde bona corporis dispositio multum et prodest sicut econtrario mala multum impedit et propter hoc indicantur colli boni ingenii quia anima quantum ad usum illius habilitatis iuvatur per convenientem dispositionem ex parte corporis autem non est illa ratio principalis boni ingenii quia videmus homines aliquos eiusdem complexionis ingeniosos esse unde tamen videamus homines ad diversa exercitia aptos quosdam ad artes mechanicas quosdam ad liberales et item quosdam ad mathematica quosdam ad methaphisicalia quosdam ad naturalia quosdam ad moralia. Si queratur ratio huius dicit theologus quod hoc est ex distributione donorum. Dum aliqua non tamen procedunt dona gratuita immo sunt dona naturalia et moralia que vocantur alias et de hiis intelligitur quod dicit .i. pe. iiij. unusquisque sicut accepit gratiam in altum illa ad ministrantes et cetera. Naturalis autem respondebit quod hoc venit ex diversa dispositione ex parte corporis vel quantum ad organizationem utriusque est bene sed theologus melius et philosophicaliorem assignat causam unde et philosophus in libro de animalibus cum assignat causas dispositionis membrorum et non invenit causam principaliorem ex parte nature recurrit ad dispositionem conditoris sapientie.

Capitulo iij. XXXII

Ex predictis adiciendum est et cetera. Supra ostendit magister quomodo peccatum originale per baptismum deleatur. In hac parte intendit inquirere utrum originale peccatum per peccata priorum parentum multiplicetur et intendatur. Dividitur autem pars ista in partes duas. In quarum prima magister movet questionem et determinat secundum aliorum opinionem. In secunda determinat secundum veritatem ibi aliorum questionem contrarie ostenderetur ut primum ante et cetera per primum sit lectori. In tertia vero parte dissolvit quandam apparentem sententiam auctoritatis ibi Et licet peccatis parentum et cetera. Prima pars habet tres partes in prima magister movet questionem In secunda determinat secundum aliorum opinionem ibi de hoc Augustinus in enchiridion ambigue disseruit et cetera. In tertia vero quia illa opinio videbatur super verba Augustini esse fundata. Subiungit modum per quem Augustinus illam questionem dissolvit ibi Quod vero in actuali peccato Ade placet et cetera et apparet quod Augustinus illam questionem pretractat ambigue et quasi insolutam illam dimittit. Similiter secunda pars principalis habet tres partes In prima ostendit magister quod peccatum originale nec minuitur nec intenditur propter peccata proximorum parentum et hoc ratione sumpta ex parte pene. Secundo quod originale peccatum tantum habet a peccato primi parentis declarat de gravitate peccati Ade ibi Hic quasi solet et cetera peccatum Ade et cetera. In tertia autem declarat de plenius peccati remissione ibi Sicut quasi antiquum peccatum et cetera. Similiter tertia pars principalis tres habet partes in prima parte magister removet dubium que consurgit ex apparenti sententia. In secunda parte determinat illam apparentem contrarietatem exponendo auctoritates quantum ad intellectum litteralem ibi Sed ut ait Ieronimus nec legi prophete et cetera. In tertia vero explanando quantum ad intellectum misticum sive moralem ibi Que est mistica intelligendum esse ostendunt et sic tamen principaliter declarat ultra magister videlicet quomodo peccata parentum habent imputari posteris et utrum quantitatis et intensionis sit culpa originalis et postmo solum similiter cum hoc declarat qualiter puniri.

Ad intelligentiam autem huius partis est tamen quinque incidit hic questio. Et primo de originali quantum ad causam precedentem. Secundo quantum ad quantitatem et contrarietatem. Tertio quantum ad penam consequentem. Circa primum queruntur duo. Primo queritur utrum peccatos peccata possunt transfundi ad prolem per sua actualia an a solo primo parente transfundatur originalis culpa. Secundo queritur utrum primi parentis potuit in prolem transmittere satisfactionis iusticiam sicut transmisit prevaricationis culpam.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum peccata parentum priorum filiis imputentur ut ad eos transeant. Et quod sic videtur per auctoritatem exo. xx. ego sum deus zelotes vindicans peccata patrum in filios et cetera sed deus non vindicat nisi pro culpa et vindictam diviniter apparet in filium pro ratione videtur quod culpa. Item hoc videtur iij. Regum xiiij. ego inducam malum super Ieroboam et super universam domum eius et ibi habetur quoniam tota posteritas post peccatum patris fuit consumpta ergo videtur quod peccata priorum parentum filiis imputentur. Item hoc videtur ratione in hiis talibus simbolum facilior est transitus sed maius est simbolum et convenientia parentis proximi ad prolem quam parentis remoti sed parens remotus potuit culpam transmittere in posteros multo fortius videtur de parentibus propinquis. Item parens proximus transmittit peccatum in filium quod aliunde suscepit sed magis unusquisque potest communicare quod habet a se quam quod habet ab alio ergo videtur quod multo fortius possit ad prolem transmittere peccatum quod commisit si transmittere potest peccatum quod aliunde contraxit. Item ideo peccatum Ade in posteros transit quia in Adam fuerunt et ipse peccavit ergo pari ratione si parens proximus peccavit quia plures fuerunt in lumbis eius videtur similiter quod peccatum parentis proximi in prolem transfundatur. Item videtur quod peccatum originale transfundit est quia est in infecto generatione infecto et actum generandi ergo si aliquod peccatum consistit circa actum generationis videtur quod tale debeat in prolem transfundi sed tale est peccatum adulterii ergo videtur quod tale vel peccatum debeat in posteros redundare et per hoc peccatum originale intendere et multiplicare. Sed contra. Eze. xviij. filius non portabit iniquitatem patris ergo si hoc

xviij

Ut peccatum parentum proximorum filiis imputetur vel adeo transmittantur

non est vero de parente remoto ut de adam [illegible]
hic ex principio. Item Gen. vi. unusquisque honus suum
portabit. Sed si peccata parentum redundarent in prolem
non portaret unusquisque honus suum immo et honus
alterius ergo etc. Et tamen alibi dicitur quisque pro se reddet [Ro. xiiij]
rationem deo. Item Ansel. de conceptu virginali ca. xxiiij.
parentum propriorum peccata ad originale peccatum non
estimo pertinere. Sed si transfunderentur a parente in prolem perti-
nerent ad originale peccatum ergo etc. Item non est maior ratio quare
transfundit iniustitiam quam iustitiam. Sed pater sanctus non
generat filium sanctum et baptizatus non generat baptizatum
sicut ostensum fuit supra ergo pari ratione parens primum pec-
catum suum non transmittit ad prolem. Item nullum pec-
catum transmittitur a parente in prolem nisi mediante car-
ne. Sed peccata actualia que committuntur carnem non in-
mutant nec noua infectione inficiunt ergo videtur quod ad
prolem transmitti non possunt. Item si peccata actualia
transmitterentur a parente in prolem ergo filius semper esset peior
patre et dignus maiori punitione. Sed hoc est magne crudeli-
tatis et impietatis dicere quod paruulus nascatur sic peior in-
iquo parente ergo prius etc. Solutio. Ad quod peccatum parentum transi-
re ad prolem potest intelligi tripliciter aut punitione aut i-
mitatione aut transfusione. Si punitione ut proles puni-
atur pro peccato parentis sic attendendum est quod duplex est puni-
tio una eterna et alia temporalis. Quantum ad punitionem e-
ternam nullo modo transit videlicet quod aliquis dampnetur
pro solo peccato parentis. Unde Ansel. de conceptu virginali dicit
quod paruuli non dampnantur pro culpa ade tantum sed pro culpa
propria quam habent licet non habeant eam agendo sed contrahendo.
Si autem loquimur de temporali punitione sic quandoque pater
punitur in filio sicut ad litteram uidemus et scriptura ostenditur
bene transit peccatum parentis in prolem sive prole volente sive
nolente et hoc est de seueritate diuine iustitie. Alio
modo dicitur peccatum transire a parente in prolem per imitationem
et sic peccatum dyaboli quodammodo transiuit in genus hu-
manum et peccatum ade in posteros et peccata prio-
rum parentum in filios frequenter pertransierunt. Unde dicitur Sap.
ij. Inuidia dyaboli mors introiuit etc. non tamen transit in
omnes sed in eos qui imitari uolunt. Tertio modo
dicitur peccatum transire a parente in prolem et hoc transfusione
sicut infectio noua. Et tamen hec ab alia infectione et hoc
modo peccatum transfundi habet in prolem a solo primo parente.
Ratio autem huius est quia duo sunt in peccato videlicet priuatio debiti
et conuersio indebita. Et secundum hec duo ponitur deformitas
in peccato et macula. Maculam namque ponit ex conuersione
sed deformitatem ex debiti priuatione manente obligatione.
Ad hoc igitur quod aliquis possit peccatum ex parte contrahere necesse
est quod in illo possit aliquid obligari et possit eo bono
ad quod obligatur in ipso obligari priuari quod est possit
maculari. Hoc autem solum fuit in primo parente adam. Nam
tota humana natura et omnis eius posteri in illo obliga-
ti fuerunt videlicet ad habendum rectitudinem iustitie sive ad
non concupiscendum et in illo per eius auersionem illa rectitudine
priuati sumus et ex illa obligatione carnem suam infecit
infectione fed[illegible] et passione mortalitatis et caro nostra
habet propagari ex illa hinc est quod in illo habemus infici et
ab ipso traducimus singulariter peccatum [illegible] in
nullo autem posteriori noua obligatione obligantur filii in
parente nec etiam caro transfundenda inficit noua infec-
tione ex alie culpe actualis perpetratione et hinc est quod nullus
parens preter primum potest in prolem suam culpam actualem trans-
fundere et hoc est quod dicit Ansel. in libro de conceptu vir-

ginali ca. xxvij. Parentum propriorum peccata ad originale peccatum
non estimo pertinere. Quippe adam nequiuit ad eos quos genera-
turus erat iustitiam suam reducere. Nequaquam posset iniustitiam suam
eis transmittere. Hoc autem intelligit quod est de transfusione culpe
ad quam consequitur eterna dampnatio sed de transitu quantum ad
punitionem temporalis pene sic intelligitur in fine in fine capituli
non ego secundum multa bona parentum filiis multa et magna bene-
ficia corporis et anime impendi et propter peccata parentum filios et
nepotes usque in tertiam et quartam generationem et forsitan ultra diuersis
in hac uita tribulationibus flagellari et ea perdere dona in corpore et anima
que forsitan consequerentur si iusti fuissent quod longum est
hic inserere. Ex hiis ergo patet solutio ad rationem propositam conce-
dendum est enim quod peccata actualia propriorum parentum ad originale non
pertinent ut cum originali transfundantur sicut rationes ad secundam
partem inducte ostendunt nichilominus tamen aliquo modo transeunt
quantum ad uindictam et punitionem temporalem sicut probat
[illegible] et deinde ex. Ad istud uero quod obicitur pro ratione
quod facilior est [illegible] in hominibus symbolum. Dicendum quod in
[illegible] saluatur ratio principii agentis peccans
autem non habet potestatem actualiter inquinandi prolem nisi ille sol-
[illegible] obligari in quo tota massa humani
generis potuit uiciari sicut ostensum est et ideo id non cogit.
Ad id quod obicitur transmittit quod aliunde suscepit dicendum
quod etsi hoc non sequitur quod transmittat id quod est a se perpetratum
quod aliunde suscepit est peccatum nature sed peccatum quod ipse
facit est peccatum persone. Communicatio autem alie perpetratis per uiam
generationis plus respicit uirtutem nature quam actum persone sicut supra
ostensum est. Ad id quod obicitur quod id peccatum in adam con-
fuimus in ipso dum peccauit dicendum quod ista non est tota
causa sed simul exigitur cum hoc quod in primo parente omnes posteri
possent obligari et caro omnium posteriorum posset infici et fedari.
Hec autem causa quam in adam non habet reperiri ideo patet etc.
Ad istud quod obicitur quod peccatum adulterii attendit ex actum
generationis. Dicendum quod est [illegible] actum generationis attendendum non
tamen dicitur corruptione que sit in parte uirtute generatiua per se
sed que consistit ex uoluntate rationali [illegible] propter hoc
culpa adulterii secundum quod culpa in prolem transfundi non habet
nichilominus tamen quia ex actum generationis consistit plus imputatur
proli quam alia peccata parentum unde uilis et abiectus repu-
tatur ille qui natus [illegible] est de adulterio et est legis
humanas hereditate [illegible] paterna reputatur indignus.
Unde id peccatum plus redundat in prolem quam alia actuali-
a. Non tamen sic redundat in prolem sicut primi parentis culpa que pos-
teritatem suam non tamen obligauit ad ignominiam et penam sed quia
fedauit peccatum originale macula obcepit quilibet qui nascitur
dignus est ira et indignus uisione dei.

Sed queritur utrum primus parens pro posteris suis potuit sa-
tisfacere sicut potuit eos ex causa et culpa sua maculare
et quod sic uidetur. Ansel. de conceptu uirginali ca. xx.iiij. Si
adam nequiuit ad eos quos generaturus erat iustitiam suam
producere nequaquam posset ad eos iniustitiam transmittere.
Si igitur hoc uerum est sequitur quod si adam potuit sua culpa filios
reddere culpabiles sua satisfactione potuit eos facere excusabiles.
Item omnes in adam peccauerunt quia fuerunt in adam peccante ergo
pari ratione si omnes fuerunt in adam satisfaciente uidetur quod omnes
in ipso satisfecerunt per locum a simili. Item hoc ipsum uidetur uide-
licet oppositum [illegible] ergo propositum [illegible] sed ade trans-
gressio fuit causa in ipso corruptionis ergo uidetur quod eius iustificatio et
satisfactio causa fuit nostre reparationis sicut ergo in adam pecca-
uimus uidetur quod in eodem satisfecerimus et iste tres rationes sum-
pte sunt per locum a simili. Item hoc ipsum ostenditur per locum
a minori [illegible] pronior est deus ad miserendum quam ad condempnandum

vel sic primus parens pro posteris suis potuit satisfacere sic
potuit eos ex culpa sua maculare

sed diuina iusticia pro transgressione ade condempnauit totam posteritatem pena mortis. ergo multo fortius diuina misericordia pro satisfactione debuit reddere gratiam iustificationis. ¶ Item potencior est gratia in bono quam sit culpa in malo. sed culpa ade potuit totam posteritatem inficere et reddere deo odiosam. ergo multo fortius gratia que fuit collata ade potuit totam posteritatem reparare et reddere deo gratam. ¶ Item secundum leges humanas tutor potest pupilli condicionem meliorare quam deteriorare. sed multo maioris benignitatis est lex diuina quam sit humana. ut potest condicio nostra in ipso parente de peiori potuit fieri melior quam de meliori deterior. Si ergo transgrediendo potuit transfundere culpam multo forcius satisfaciendo potuit transmittere iusticiam. Sed contra forsitan adam cum peccauit ab immortalitate cecidit in necessitatem moriendi. ergo si gratia superueniens non aufert immortalitate diuine sine remansit ergo post gratiam mortalis. sed mortalis de necessitate generat mortalem. ergo continue quod adam satisfaceret generaret filios morti obnoxios. sed nulla causa racionalis est morti obnoxia nisi propter culpam. ergo numquam potuit satisfacere quin transmitteret culpam. ¶ Item iusticia originalis consistit in quadam mentis et carnis integritate sicut et uirginitas dicitur mentis in corpore et carnis, ex qua semel perdita numquam per satisfactionem potest recuperari. ergo pari racione nec originalis iusticie donum per satisfactionem recuperatur. Si igitur ex illius iusticie priuatione est in nobis originalis culpa impossibile fuit quod adam satisfactione pro posteritate sua. ¶ Item omnis satisfactio peccatoris fundatur super gratiam gratum facientem. sed gratia gratum faciens numquam potest transire ab uno homine in alium sicut in primo libro probatum est. sed gratia immediate a solo deo datur. uidetur ergo quod in ipso parente satisfacere non potuit genus humanum. ¶ Item efficacior est in uno quam fides sua sibi et gratia quam sit alii. sed adam non potuit pro se ipso satisfacere sed oportunum fuit filium dei pati sicut ostendit anselmus in libro cur deus homo. ergo non uidetur quod potuit satisfactionis iusticiam in alios deriuare. ¶ Ad hoc dicendum quod cum queritur an tota posteritas in adam potuit satisfacere sicut in eo potuit uiciari. hoc potest intelligi aut quod adam posteris communicaret et culpam et satisfactionem simul aut quod communicaret satisfactionem sed non culpam aut ita ipse satisfaceret et ipse ita quod in posteris non communicaret culpam. primi duo modi sunt impossibiles et non intelligibiles quia claudunt in se duo opposita si enim adam communicasset posteris simul culpam et satisfactionem simul essent culpabiles et satisfacientes ergo simul essent iusti et iniusti. Similiter si communicaret posteris culpam ipsi haberent omnimodam innocenciam. et sic locum non haberet in eis satisfactio aliqua pro innocenti. non fit satisfacere non est intelligibile. ¶ Tercius autem modus dei uidelicet quod adam sic satisfaceret pro culpa sua ut sua satisfactione impediret transfusionem originalis culpe et sic intelligibilis sit cum fuit in parte ade et [illegible] melius reddere cum inicio cum agere de modo redemptionis humane. ad presens autem hoc dixisse sufficiat quod adam sic satisfacere non potuit ut impediret transfusionem culpe originalis in posteritatem suam. et hoc triplici ex parte ipsius et parte gratie et parte corruptionis nature. Ex parte ade quod quoniam ipse debitor mortis erat et dignus penalitate et miseria non continue mortem uel penam sustinet pro transgressione sua deo satisfacere non poterat sufficienter. Ex parte uero gratie per quam satisfaciebat non sufficit quia illa gratia erat gratia personalis que quidem respiciebat ipsam uoluntatem persone et ideo per ipsam non curabatur morbus concupiscencie que radicabatur in carne. Ex parte corruptionis quantumcumque satisfaceret remanebat in corpore et ita necessitas ad transfundendum originalem culpam. ex parte uero nature non quia cum natura humana tota in ipso uiciata esset tantum pensabatur illa corruptio nec quam persona est tota est humana natura et ideo quicquid adam faceret longe infinitus esset eo quod exigebatur deo ad tante corruptionis et dampnationis recompensationem. et ideo per illa non poterat satisfacere posteris. et melior aliqua ratio ex parte diuine offense que cum esset infinita racione eius quem est contemptus infinitus non recipiebat recompensationem nisi aliquis satisfaceret qui esset infinite bonitatis et ideo non indocte dicitur aliquid quod non solum satisfactio pro peccato ade sed et pro quolibet alio peccato fundata est super meritum et satisfactionem christi mediante fide et sacramentis de parte quibus conparticipat et non contingeret gratie de plenitudine eius accipere et ipsum dicit caput totius esset tam finaliter quam personaliter patet ergo quod modo dicitur impossibile fuit adam pro posteris satisfacere unde concedende sunt raciones hoc ostendentes. ¶ Ad primum quod obicitur de uerbo anselmi quod sine quibus iusticia producere etc. dicendum quod anselmus loquitur ibi de iusticia originali et illam dicit quod adam et seruare potuit posteris et transfundere hoc autem intelligendum est sane non quia aliqua qualitas que esset in anima ade per multiplicationem ad posteros descenderet. sed quia anima ade innocens coniuncta fuit carni pure et immaculate et si stetisset anima potuisset illam carnem seruare et ab mortis et a corruptione libidinis et hec rectitudo erat originalis iusticia. Si autem in hac adam perstitisset cum generaret posteros carnem inmaculatam transfunderet et similiter dum anima creata a deo innocens tali carni uniretur illud idem posse creande rectitudinem haberet quam habuit anima ade et per hoc originalem iusticiam et pro tanto originalis iusticia transfundi dicitur quia si hanc habet pater necesse est quod hanc habeat filius et hoc est racione bone disposicionis ex parte carnis quam originalis iusticia concernit non sic est de iusticia satisfactionis que uoluntatem respicit non carnis integritatem. ¶ Ad secundum quod obicitur quod sicut fuimus in adam peccante ita fuimus in ipso satisfaciente dicendum quod non est simile quia peccatum ade pro eo quod illam iusticiam originalem priuabat non tantum respiciebat personam sed et naturam respiciebat et ideo non sic. sed quia satisfactio illam innocenciam non restituebat personam non naturam respiciebat et ideo non sic in posteros redundare potuit satisfactio sicut redundauit transgressio. ¶ Ad tertium quod obicitur quod si opposita etc. ¶ Dicendum quod istud intelligendum est in hiis oppositis quorum utrumque est aliquid nature et eis que uere sunt opposita et secundum id in quo opponuntur et ideo hic conplexis condicionis illa propositio non habet locum in proposito primum quidem quia culpa non habet dicit aliquid naturam sed potius priuationem. Secundo uero quia iusticia satisfactionis non directe opponitur culpe originali sed potius originali iusticie et illa originalis iusticia fuit in adam generare fuisset eius opposita. Tercio uero quia culpa ipsius ade opponit ipsi satisfactioni in quantum corrumpebat personam non in quantum corrumpebat naturam et in quantum corrumpebat personam meritum erat eterne dampnationis in quantum uero corrumpebat naturam principium erat uilis nationis In uero corrumpebat naturam corruptionis uilis. Iusticia ergo satisfactionis auferebat ab ipso adam meritum eterne dampnationis. et sic opponebatur ei et certe eius opposita uidelicet eterne beatitudinis per modum meriti meritum corporis non auferebat eius oppositum causabat quia sic ibi non opponebatur ei. ¶ Ad quartum quod obicitur quod prior est deus ad miserendum quam ad condempnandum dicendum quod id uerum est uel misericordia sic ubi locum habet quod non excludit iusticiam. iusticia autem requirebat maiorem satisfactionem quam adam posset facere et ideo pro illa modica satisfactione ade non debuit toti generi humano non donare offensam. sed quod nobis deerat decebat eum supplere quod et fecit cum propter nimiam caritatem suam filium suum unigenitum misit in similitudinem carnis peccati et cum essemus mortui peccatis qui

iustificauit nos Christo. Ad illud quod obicitur quod potentior sit gratia quam sit culpa. Dicendum quod potest dupliciter. Primo quod istud intelligendum est respectu illius effectus ad quem gratia ordinatur. Gratia gratum faciens ipsi Ade collata non ordinabatur ad remouendum carnis corruptionem sed uoluntatis deordinationem quam reformatiuam erat ymaginis non reparatiua carnis. Nichilominus tamen in reparatione carnis potentior est aliquando quam culpa. Dum per gratiam meretur homo stolam alterius. Potest dici quod et si gratia potentior sit quam culpa non tamen sequitur quod totum reformet quod culpa destruxerit. Multo enim facilius est destruere quam construere. Unde unus malus cibus aliquando plus corrumpit quam omnes bone medicine possint eam reparare quamuis medicine ille sint ualde potentes et uirtuose. Ad ultimum quod obicitur de lege pupillorum dicendum quod Adam ad posteros non operatur sicut tutor ad pupillos sed sicut pater ad filios. Unde sicut pater facilius potest bona sua dissipare et destruere quam possit illa post deuastationem et consumptionem reparare sic in proposito intelligendum est et cetera.

Consequenter est secundum articulum et de quantitate originalis. Et circa hoc queruntur duo. Primo queritur de ipso originali sub ratione quantitatis continue utrum unum originale possit esse magis alio. Secundo queritur ad rationem quantitatis discrete utrum in uidetur sit ponere unum originale uel plura. Circa primum sic proceditur et queritur utrum originale in omnibus reperiatur equaliter. Quod sic uidetur Anselmus de originali peccato capitulo xxvij. Originale peccatum in omnibus est ita mo esse equale. Item hoc ipsum uidetur ratione originalis peccatum est carencia debite iustitie sicut sepe dictum est. Sed quilibet illa iustitia est simpliciter nudatus et priuatus. Ergo si equaliter sunt omnes priuati equaliter originali macula sunt infecti. Ergo in omnibus reperitur originale peccatum equaliter reperitur. Item hoc ipsum ostenditur per causam originalis peccati est in nobis propter Ade inobedientiam. Sed inobedientia Ade una fuit et equaliter omnes posteros respiciebat. Ergo uidetur quod omnes equaliter culpabiles faciebat. Item hoc ipsum uidetur per penam. Omnes enim habentes culpam originalem equaliter puniuntur uidelicet omnino carencia uisionis Dei. Si igitur equalitas pene teneatur quantitatis culpe uidetur quod sit equalitas in carencia uisionis uidetur quod sit equalitas in corruptione originalis. Item hoc ipsum probatur per concupiscentiam annexam originale enim peccatum ad omne malum reddit pronum per concupiscentiam. Unde dicitur lex prohibens concupiscentiam prohibere dicitur omne malum. Ergo originale peccatum unum est quod corrumpit uirtutem sed uirtutem corruptione non attingit reperire ad maius et minus in uno in omnibus in quibus reperitur in uno reperitur. Ergo uidetur quod originalis culpa non possit esse maior in una parte quam in alia. Item si magis est originale in uno quam in alio aut hoc est ex actu parentis aut ex actu prolis. Ex actu parentis esse non potest nam sicut probatum est supra peccatum parentis non transit ex actu uero prolis esse non potest sicut planum est. Ergo uidetur quod nullo modo originale in uno quam in alio reperiatur intensius. Sed contra Anselmus de conceptu uirginali. Sic propter nam nascitur corrupta potentia non propter efficitur magis peccatrix. Sed peccatum quod inficit nam est peccatum originale. Ergo uidetur quod originale peccatum in aliquo possit sic magis intendi. Item hoc uidetur ratione nullum malum est in summo quin et in summe malum. Sed originale peccatum malum est. Ergo non est in summo. Sed quod est citra summum intendi potest. Et Augustinus. Ergo originale peccatum intensibile est. Ergo potest magis in uno quam in alio reperiri. Item originale peccatum est concupiscentia. Sed concupiscentia potest intendi et remitti et aliquando intendi sicut patet per experimentum. Ergo uidetur quod peccatum originale intendi ualeat ut sit maius in uno quam in alio et etiam intensius in eodem secundum statum diuersum.

Item infeditas carnis est ratio quare anima contrahit originale. Sed caro non est infecta in summo et quod non est infectum in summo dum transit per uiam infectionis potest magis et magis infici. Si igitur caro nostra transit per uiam infectionis dum propagatur uidetur quod magis et magis inficitur. Ac per hoc cotidie originale peccatum augmentatur. Item omnis proprietas quanto magis appropinquat sue cause est intensior et fortior et quanto magis elongatur debilior. Sed corruptio originalis ab Adam producitur tanquam a fontali principio et radice. Ergo uidetur quod quanto aliquis est Ade propinquior tanto in eo culpa originalis in eo intensior. Item una anima melior est quam alia sicut in precedentibus habitum est. Sed caro corporis peior est quanto est in meliore nam sicut aurum expressius ducit et manifestat propter dignitatem eius quod corpus est corporis peior est in una anima quam in alia. Et si hoc uidetur quod culpa sit intensior. Respondeo dicendum quod sicut si Adam stetisset omnes essent equaliter innocentes ita nunc cum Adam peccauit omnes facti sunt equaliter peccatores et ita culpa originalis in omnibus reperitur equaliter. Itaque non est maior in uno quam in altero nec est intendi habet in eodem secundum tempus. Ad cuius intelligentiam notandum est quod illa tria concurrunt ad originale peccatum scilicet debite iustitie carencia et concupiscentia et carnis feditas et primum est ipsi originali essentiale. Secundum materiale et tertium causale sicut supra explanatum fuit secundum originale de uerbis Augustini. Ex aliquo istorum oportet eum intendi cum autem per nullum horum intendi habeat in omnibus equaliter habet reperiri. Quantum ad carentiam namque debite iustitie non potest intendi. Ista enim carencia non potest esse maior in uno quam in alio nisi triplici de causa aut quia sit obligatio fortior aut quia sit in priuato maior aut quia modus priuandi sit detestabilior. Nullo istorum modorum maior habet esse carencia in uno homine quam in alio. Non est enim obligatio fortior quia omnes equaliter obligabantur in Adam nec priuatio maior quia eodem dono scilicet originalis iustitie omnes per originalem culpam nudantur nec modus priuandi detestabilior quia omnes priuati sunt per unam inobedientiam Ade. Et sic originale ratione carentie debite iustitie non recipit magis et minus sed in omnibus est equaliter. Similiter nec quantum ad concupiscentiam intendi habet. Si enim intenditur appetitus uel concupiscentia alicuius detestabilis mali hoc potest esse triplicibus aut ex complexione aut ex assuefactione aut ex uincli refrenantis contrarie. Tertio modo absque dubio concupiscentia augmentari potest sicut patet de concupiscentiis que magis fiunt in colericis et sanguineis quam in melancolicis. Sed talis intensio nichil facit ad culpam. Non enim est culpabilis sed naturalis uel penalis. Similiter et secundo modo concupiscentia intendi potest in eodem homine sicut patet in eo qui assuefactus est luxuriari et bona cibaria comedere quod magis est pronus et ardentius concupiscit quam is qui talia non gustauit. Sed hec intensio non facit ad originale peccatum. Sed potius ad actuale quia non dicitur originale peccatum concupiscentia cuiuscumque modo sed solum prout ab origine est contracta. Tertio modo non potest intendi sed in omnibus equaliter habet reperiri pro eo quod illud retinaculum originalis iustitie in toto culpe Ade in omnibus est confractum. Et quamuis istum tertium modum attendit quantitas originalis peccati ex parte concupiscentie. Hinc est quod quantum ad concupiscentiam originalis culpa in omnibus in quibus est reperitur equalitas. Similiter quantum ad feditatem que est in carne non potest esse maius et minus originale sicut patet. Nam quod aliqua proprietas intendatur requiritur idoneitas ad intensionem tam ex parte suscepti quam ex parte proprietatis eius in tendente ex parte agentis. Et si ad horum defuit proprietas illa non habet intendi sicut patet consideranti. Omnia autem hec deficiunt in proposito. Defectus enim susceptibilis nam sicut speciem nouam inficitur a muliere infectata sed postquam inuetatur est ex aliquo aspectu non recipit nouam infectionem sic humana natura in suo primordio cum noua erat infecta fuit a corruptione per one

postmod' v° q̄i inuetata ex noua coppone nō reci
pit nouā infectonē. Defect' ē ex pte agentis
qr nullus ē p° p'mum hominē ē trāsgsso respiciat
obligōne psone h'. n° ē qd tal' culpa nō hȳt infice
re nē ōuincta. Defect' ē ex pte peccatis intensi
bilis illa .n. quor inpō ē intio non hn̄t recipe mg
et min' sicut uult phs/ feditas aūt carnis s' qd ē pn
cipium ōndcōnis origi' h' cōtim hn̄t ex caren'cia ori'
iusticie et qr carencia illa nuditas qdā ē et nudo nō
ē recipe mag' nud' sicut ca'litas iusticie nuditas nō
recipit ma' et minus sic nec carnis feditas et sic p;
qd ex pte fedi'tis carnis ori'le non hȳt intendi vl' au
gmētari in eodem ul' indiuisis. nec ex pte concupie
vl' carencia debite iusticie sic' ostēsum ē. nec sunt
plā concurrencia ad origi'le maiūsm ē. g' qd ori'le
peccatum in omnib; in quib; repit' hȳt ēē eq̄li' et exce
dende sunt rōnes hoc ōstendentes. Ad 1° g° qd p
ob' de ansel' qd ñ p p ām efficit' mag' peccatrix.
dd qd ñ dupli' ġ accipit' vno modo ñ dr̄ ius in ista
reb; ex sillib; similia pecans alio modo ñ accipi' ipm
ōne huiꝰ duob; modis distinguitur ñ cont' pam et
cum dr' qd nati coppit psonam accipit ñ p iu ppa ua
et coppo psone dr' illa que respicit voluntate' rōale
tinnaūt dicit ansel' qd ñ efficit' p pam mag' pecca
tx accipit nam p° pōt considerat' in supposito et hoc
p; p exemplum suum qd dicit sic adā peccante peccat
hō sic adam mag' peccante mag' peccat hō. et hoc modo
ñ nō hȳt coppi solum p pccm originale s; ē p pccm
actuale ex hoc g' nō sequit' qd originale habat ēē mag'
et intensi'. Ad istud qd ob' qd nullum malū ē in
summo dicend' qd ē summū simp' et summū in gnē
et quāuis nō ōtingat repiri summū malum simpl'r
ē tñ repire malum qd ē summū in suo gnē sic inde
in aliq' ita puatum iusti qd nō pt ēē mag' sicut in
ppo pt intelli qd originale simpl'r puat iusticiam
originale' et nō ei inpō ē intio/ poss; tñ dici qd et si
nō ēēt in summo ñ tñ sc' qd poss; intendi qr pot ēē
defect' ex pte susceptibilis vl' ex pte agentis et ut'
h'. deficit sicut sup' ostēsum ē. Ad 1° qd ob' qd
ōcipitā pōt ēēē dicend' qd vrȝ ē intensiue illud
tñ crementum nich' facit ad originale pccm̄ cum nō
sit nisi ex cōplexōne vl' ex assuefcōe sicut ostēsum
ē. Ad istud qd ob' qd feditas pt ēē maior dicēd'
et si feditas carnis pat ē coppo penalis intendat'
et remitt' sicut p; in lepsis et semifluxis z alus' fedis in
fmitatib; oppsitis pur tñ ipā ē priui'm originale' cōsīt
hȳt repiri in in singlis qr ab uno solo et primo fonte
pcedit. Ad 1° v° qd ob' qd peccatas intensior ē cum
appinquat sue origini. dicend' qd 1° v° ē de ppe' te
ōne quide dicit nam et pōm et de illa que hȳt cōtinu
ai cum sua origine sicut ē in uirtute mouente et lūinis
effusione ali' nō hȳt uirtate' sicut p; nam candela
inflammata ab alia ita bn̄ inflamabit' sicut infla
mabat illa .n. deficit in pposito cum qr illa carnis fe
ditas plus dicat' rōm priuatōnis qm̄ pōnis tm̄ ē
qr illi feditatis infusio ē p gnōnē in q' gnat' p'm
et secund' hȳt quidē vim qm̄ habebat gnans p'm. Ad 1°
qd ob' qd una anima hȳt meliora ñlia qm̄ alia dicēd'
qd si hoc v'm sit et concedend' tñ q̄nt' ptinz ad p'tate
innocencie oms anime cōslescent et qr illi' puōm di
rite respicit ori'le hinc ē qd l; alia ñlia sint excel
lenciora nō tñ pp h' intendi' coppō ori' culpe q̄n

.n. dr' qd tanto peior ē coppō [illegible]
q̄nto melior ē ñ hoc nulli' secund' 1° secund' qd ñ
p uicium coppi' ali' .n. nō hȳt vitate' qr frequnt'
ille q' hȳt meliora ñlia nō hȳt ita gnia pccā sicut
ille qui hȳt mī bona et in eodē gnē pcci.

Sed que' vtrm sit ponē unū origi'le vl' pla et qd
vnū solum ur' p auc'te magri' infra eā. Aliequin
v° sic agit' vno pccō nō plib; p uni obligati sunt
Itē ostend' hoc ipm rōne sumpta a cā qr pccm
origi'le contrahit' p ade inobediām g° si una culpa
tantum fuit eius obediā vr' qd in quo oz repiat'
sit unicum et nullo modo plā. Itē hoc ipm ostn'
rōne sumpta a pena originali .n. solum debet' carē
ciā visionis di et hec ē vna pena s; multis culpis
multe pene debent respondē pene g° et cē. Itē hoc
ipm ur' ineo ppatoē ad sequelam hoc .n. nō solum
modo ē ab origine s; ē origo ē et p'h'm omīū malor;
si g° qd p superhūdanciā dr' vni soli quenit et stat'
ē p reductōne ad unū vr' qd originale pccm nō
sit nisi vnū solum. Itē hoc ipsum ur' in cōppatoē
ad sbm originale .n. ē inanā rōe ōiunctōnis sue
ad carnē et g° una ē tanto anima coniungit'
et unita vnione ymt' et vnitas ē in aīa' s' qd cum
vt p sibili vnit' vr' g° qr nec peccat' originale
sit unū. Itē hoc ipm ostn' p ōpatōm ad oppo'm
originale .n. pccm ē carencia debite iusticie s; de
bita iusticia ē originale ē puō in homine nō
erat nisi in vno qr innocente una ē innocencia
g° et cē. Sz contr' hoc arguit' p auc'te sup 1° ps ecce
iniquitatib; ōcept' sum. glo. iniquitates sunt ori
ginalia pccā et multe auc'tes sunt ad h' inlutā. Itē
hoc ipsum ur' rōnib; sumptis p eandē viā p qm̄
sum mebant ad oppo'm et primo rōne sumpta a cā
originale .n. pccm ē in nob pp pccm p' parentū s; adā
plā bona conuersunt pccā g' ur' qd plā sint in nob
origi'lia qr q' rōne redundat in nob pccm vl' eadē
rōne pccm multis. Itē hoc ipm ur' rōne sumpta
a pena qr uni culpe unica deb; respondē culpa pe
na. s; multa gnia penalitat' ad originale ōsequnt'
pccm ut fames sitis mors infirmitas et cē et ut' d'
nob p peccat' origi'le ēē inflicta .f. infirmitate
ignoranciā ōcupiscenciā et maliciā vr' g' qd s' di
vsa gnia penalitat' sit diuisitas originaliū.
Itē hoc ipm ur' p ōpatōne ad actualia sub sequnt'
h' .n. diuisificant' p act' et attus p obā sig°
originale pccm homine pellunt ad vii capita
pcca q' sunt diuson' vr' qd in quolz hoie sit multi'do
originaliū. Itē hoc ipm ostn' p ōpatōm ad
sbm qr oms uires anime inficiunt' p originale
pccm s; multiplici'tes corp'b; multiplicant' corpōnes
et indiuis; potencias diuisi sunt hic g° l vno q'
nere ē ponē multiplex ori'le. Itē hoc ipm ur'
p ōpatōm ad oppositum qr p originale pccm ē puō
omniū uirtutum cum p ipm fiat inordinacō aīe
ad iuia omnib; vtutib; oppō g° si ples ōtingit
in nob repire vtutes ples in nob repire uirtu
tes ples contingit in nob repire culpas ori'les.

Re' dicēd' qd sicut uult magr' hug' origi'le pccm
dupl' dr' vno modo dr' originale peccatum qd
ē origo omīū pccōr et sic pccm ade dr' pccm ori'le
et hoc modo origi'le pccm nō tantum ē vnū spē
v'm ē vnum nuo. Alio modo dr' originale peccat'

vtrm sit ponē vnū ori'le vel plurā

quod est in nobis ab origine extraquam cetera vicia in nobis sumunt originem et hoc modo queritur de unitate peccati originalis. ¶ Ad hoc igitur questionis dilucidationem intelligendum est quod cum queritur de unitate alicuius aut queritur de unitate secundum speciem et formam communem aut de unitate secundum numerum et suppositum. Si hoc modo loquimur de originali peccato sic unitatem habet secundum speciem eo modo secundum quod dicitur peccatum habere speciem. Unitas autem ista in originali peccato venit principaliter ex parte boni quod privatur et ex parte peccati a quo per quod inducitur est. hoc est ex parte oppositi et ex parte principii. una enim est secundum speciem originalis iusticia et innocencia de privatione est originale peccatum una et sunt et obediencia racione est totum genus humanum est corruptum. ideo secundum speciem originale peccatum est unum in nobis. Si autem loquimur de unitate originalis quantum ad numerum sic dicendum quod in uno homine est unum et ideo hoc est quod peccatum dupliciter numeratur aut racione subiecti in quo sicut in diversis hominibus diversa sunt peccata aut racione actus per quem reus culpabilis efficitur sicut qui pluries luxuriatus est plura habet peccata. neutro istorum modorum originale peccatum multiplicatur sed remanet indivisum nam in uno homine una est anima que per originale peccatum inficitur. ¶ Item unius hominis una est generacio in qua et per quam originale peccatum transfunditur et ideo originale peccatum in uno homine est unum solum quantum ad unitatem secundum speciem et quantum ad unitatem secundum numerum et concedende sunt raciones que hoc ostendunt. ¶ Ad primum igitur quod primo obicitur in contrarium de glosa Iniquitates dicit peccata originalia. Dicendum sicut dicit magister quod frequenter plurale accipitur pro singulari et est sicut magister exemplificat in littera vel aliter ex inspectione originalis cum sit unum plurali notatur est propter multiplicitatem inclinacionum ad malum que ex originali peccato nascuntur. ¶ Ad secundum quod obicitur quod originale peccatum originem habet a peccato patris per peccatum. Dicendum est quod quemadmodum in generacione prolis pater et mater sunt tamquam unum principium completum generacionis corporis sufficit quamvis sint diverse persone et distincte sic et in originalis peccati transfusione intelligendum est. Isti primi parentes ad peccatum exercendum sunt diversa sunt tamen in originali peccato inficiebant inviceminus generacionem unum peccatum originale impleverunt ita quod sicut principalis vis generativa residet penes virum ita transfusio originalis principaliter attribuitur viro nichilominus tamen mulieri attribuitur suo modo. Unde frivola est illa questio que queritur utrum transfunderetur originale si tantum vir vel tantum mulier peccasset quia cum ad generacionem duo concurrant tamquam unum principium non patet quod vir in corpore mulieris corrupte commisceatur vel econverso dicit secundum statum institucionis in statum corrupte ... corporis proporcio et conformitas viri agentis ad mulierem suscipientem cum in actu illo efficiantur una caro. ¶ Ad illud quod obicitur de multiplicitate penarum. ¶ Dicendum quod uni culpe respondet una pena pena principalis plures autem possunt esse non principales principales autem dico penam eternam non principalem autem penam temporalem que quodam modo est ad bonum ordinativa vel principale vero illi que pro culpa infligitur non principale vero que ad istam consequitur. Originale autem una pena eterna punitur videlicet carencia visionis dei una est pena temporali principaliter videlicet mortalitate carnis sed ad mortalitatem multe consequuntur penalitates. ¶ Ad illud quod obicitur de multiplicitate inclinacionum dicendum quod sicut una corda rupta que multa colligant sequitur laxacio multorum et tamen una est ruptio corporis et laxacio sic intelligendum est in proposito

quod iusticia et innocencia per originale peccatum privata omnes vires anime relaxantur una tamen est corrupcio loquendo essencialiter plures autem intelligendo causaliter. ¶ Ad illud quod obicitur quod est corrupcio diversarum virium dicendum quod verum est sed sicut gratia ponitur esse in viribus anime prout tamen reducuntur ad unitatem sive essenciam et ideo una est gratia in omnibus viribus sic et originale peccatum est corrupcio plurium virium prout tamen ille vires in unitate sive unitam concurrunt et sic intelligendum est. ¶ Ad illud quod ab aliquibus conceditur dicitur quod originale est ... secundum suam essenciam ... non est intelligendum quod ipsa substancia anime per se respiciat quantum pena. ¶ Sed tamen quamvis hoc dicat Anselmus in libro de conceptu virginali quod tam iusticia quam iniusticia potest esse in voluntate et loquitur ibi expresse de peccato originali et sic intelligendum quod originale peccatum ut culpa est sit per involuntatem ut in ea sit in pluribus potenciis ad unam substanciam communiter intellecta habet unicum subiectum sicut sanitas una ponitur esse in omnibus membris eiusdem corporis sicut vult Augustinus. Non sic autem est de peccato actuali nam peccata actualia diversas potencias respiciunt secundum quod ad diversos actus comparantur unde et per diversos actus introducuntur in mente et specie secundum diversitatem potenciarum habent distinctionem non sic est de originali peccato quod contrahitur ex unione anime ad carnem. ¶ Ad illud quod ultimo obicitur de comparacione ad oppositum iam patet solucio nam originale peccatum per se principaliter virtutibus non opponitur sed opponitur iusticie originali de qua sepe dictum est et illam privando cum omnibus virtutibus habet repugnanciam unde racio illa non cogit quia non arguitur per id quod opponitur directe sed solum per id quod oppositum ex consequenti.

¶ Consequenter queritur quantum ad tercium articulum de pena originalis et circa hoc queruntur duo primo utrum parvuli decedentes in solo originali puniantur pena ignis materialis.

Secundo queritur utrum puniantur pena interioris doloris an solum carencia visionis.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum parvuli decedentes in solo originali puniantur pena ignis materialis quod sic videtur Augustinus de fide ad Petrum firmissime tene parvulos qui sine sacramento baptismatis de hoc seculo transierunt eterni ignis supplicio sempiterno puniendos. ¶ Item autem quicumque in utero matris incipit vivere sine gratia quam ab eius originalis obligacione solvatur si unius diei vel unius spacio hore anima viget in eo ... eum aeterne intolerabilia gehenne sustinere ex hoc expresse colligitur quod originali non tantum debetur carencia visionis sed et pena ignis. ¶ Item hoc ipsum videtur racione parvuli in hac vita multas sustinent afflictiones et penalitates aut igitur iuste aut iniuste non iniuste hoc stat quia omnis pena iusta est si iuste igitur merentur hoc originalis culpa sed si culpa non debet remanere impunita et originale meretur penam sic videtur quod parvuli pena sensibili cruciantur. ¶ Item ubi est magis dignum puniri in eo magis residet causa peccati per quem non quis peccat pulla ... corrupcio sed reductio et causa originalis peccati maxime residet penes carnem igitur videtur quod illa potissime debet puniri si igitur anima merito illi digna est culpe visionis dei privari multo forcius caro digna est eternis suppliciis cruciari. ¶ Item parvuli non restituentur ... habebunt igitur corpora passibilia sed omne passibile necesse est aliquid pati vel extrinsecus vel ab intrinseco maxime cum approximatur agenti activo igitur videtur quod parvulos ... aliquid pacientes affligentur. ¶ Sed contra autem in enchiridion mitissima omnium erit pena eorum qui preter peccatum quod originaliter traxerunt nullum insuper addiderunt sed si parvuli carerent visionis dei et punirentur igne inferni non haberent mitissimam penam sed nemo dubitat eos visione dei privandos ergo nullo modo esse ponendos igneo supplicio puniendos.

¶ Item magister in littera et alii ... pro originali peccato quod ... parvuli contraxerunt nullam aliam ... ignis vel

Utrum parvuli decedentes in solo originali puniantur pena ignis

consc̄ie uermis penā sensuri sunt nisi qd̄ di uisioē ca
rebunt in ppetuū. Itm̄ hoc ipm̄ ur̄ iūe q̄ iustum ē
plus exigē in pena qm̄ commissum ē in culpa. sig° puul'
nullo actu suo diuinum contempsit in ppiū uidet qd̄ null'
debet̄ s' et̄nale tormentum. Itm̄ acerbitas pene tēd;
qm̄ delectationis uirtā ad apoc' qm̄tum glificauit se et
in deliciis fuit. s; anima que coniuncta fuit corpi puuli in
firmato et debili nullam delectationem inordinatam in corre
sentit g° nō uidet̄ qd̄ s' debeat̄ acerbitas pene sensibilis.
Itē horribilis ē continue et et̄nali in tormentis ēē qm̄
omnino nō ēē. sig° de anima qm̄ caruit sine perpetratione
alicuius peti et̄nus suppliciis deputaret̄ nullum uidet̄
s' beneficium prestare nec nec misericordia simul cum iusticia carent
qd̄ si hoc ēēt inconueniens dicere apud pientem misericordiam in
te. Resp. ad predictorum intelligentiam ē notandum qd̄ hic duplex ē
oppinio quidam enim attendentes rigorem diuine iusticie
ac sentencie q̄ deus hominem p uno mortali peccato iudicio
in quo momentanea re q̄ nulla fuit delectatio hominem
cruciat et̄naliter dicunt qd̄ puuli cruciabunt̄ igne minus longe
e tamen q̄ illi qui peccauerunt peccato actuali. et hoc dicunt
sensisse aug' cum dixit in enchi' penā puulorum mitissi
mam et in li' de fi' ad pe'. puuli cruciabunt̄ eterno supplicio
mitissimā. n' illam uocat penā nō absolute s; r' aliorum
nec in hoc derogat̄ dn̄t diuine misericordie q̄nimus plus mani
festet̄ iusticia q̄m misericordia p eo qd̄ minus malum ē in tali pe
na ēē qm̄ omnino non ēē. cum nō sit i' eterni boni puo
sicut manifestat aug' in li' de li' ar' et hoc dicunt ēē con
ueniens. ut sicut in originali peccato erat carencia debi
te iusticie et concupiscentia sic ē in pena ēēt carencia ui
sionis di et afflictio ignis eterna. s; cum ualde durum
ui dicere uideat̄ qd̄ deus tam dure et tam aspere agat cum
puul' sic decedentibus qui omnino nō potuerunt incur
re nec mortem culpe nec mortem n' pstituum cum uide
deum cum impiissimis et sceleratissimis peccatoribus in
multis misericorditer agere. iō ē alia p° opinio que cong°
cordat pietati fidei et iudicio rationis qd̄ ē puuli deceden
dentes cum originali carent iusticia et ēēt s' gratia q̄
ē pignus hereditatis eterne. priuant̄ incēnum uisiōe
di. ē nec in carne fuit feditas iō ponunt̄ in loco in
fi ut pote infirmali s; ē nō hūert̄ in se a actuale delec
tatione peti nec in spū nec in carne iō nō senciunt
pene ignis acerbitate hunc modū dicendi mag' applicant
magistri ominum iō ipsum sustinendo secundum oppinionem
magistri sicut p; in li' ii' rōnes que ad hanc pte in
ducunt̄ concedo. Ad i' g° qd̄ p ob' instrumentum de ūb'
aug'. Dicend qd̄ aug' in ūb' ill' non intendit dicere
qd̄ puuli sensibiliter crucient̄ s; intendit penā eorum ma
nifestare. q̄ntum ad carenciā uisionis dei et q̄ntum ad
uilitatem loci. et hec ualde hyndant̄ exprimit plus dicens
et minus uolens melius nec mi las' ite. n' facit ad extir
pandam hēsim que dicebat puulos nulla pena pu
niri unde sicut in moribus docum̄t ē qd̄ qui uult ab
uno extremorum p uenire ad medium q' d; declinare
ad ad extremum sicut docz phs. sic ē b; aū ut illam
hēsim extirparet que dicebat puulos ab omni pena
immunes ad medium reduceret uidel; ad penā care
cie uisionis simplicit̄ asseruit eos cum aliis peccatoribus
et̄naliter dampnari. istum aūt sensum uerbi sui explana
uit in enchi' ubi dixit penam eorum ēē mitissimam
sicut dicit mag' in li' ii'. Ad i' qd̄ ob' qd̄ puuli mul
tis penalitatibus sustinent in hac uita. dicend qd̄ et si
temporaliter puniuntur p peccato orig' sit iustum nō tn̄ sequit̄

qd̄ et̄naliter et eo h; ē ē pene temporales nō tantum sunt
punitiue s; ē p monitiue unde deus nō tantum affligit inimi
cos suos uīm ē amicos sicut p; in thobia et iob. nō i
afflictione temporali seruatur iusticie coniuncta ē benignitas
misericordie que duo elegant̄ reperiri debent in omni di pu
nitione et remuneratione sic aūt nō contingeret in pena et̄
na reperire hec n' pure ēēt de rigore iusticie si aīas
puulorum ignis gehennalis supplicij cruciaret. Ad i'
qd̄ ob' qd̄ in carne maxime resid; ea peti. Dicend q'
et si ea peti quoquomodo resideat in carne h; ē p mo
de eam hītu non p modum act' unde caro nō facit aīa
puuli concupiscentie s; concupiscibile et p hoc nec ipā al
d; actuali combustione torqueri ignis s; sicut aīa priuat̄
uisiōe di sic ē caro priuat̄ stola sua. et p loco uiuite
uel ūo p° cum talis ēēt in celo empyr si aūt talis
feditatis corruptione fuisset sanata p bapti efficaciam.
Ad i' qd̄ ob' qd̄ puuli nō hnt corpora d' tata s; po
passibilia. Dicend qd̄ aliquid nō ab aliq̄ dissipari conti
git aut ex uirtute qm̄ hēt in se aut ex ordine diuine
Dico g° ē qd̄ corpora puulorum sunt passione carencia
hec nō ē p uirtute qm̄ hant resistendi in se s; po
p ordinem diuine iusticie s' ē reglam ignis infernalis
agere hēt cum sit instrumentum diuine iusticie unde sic
idem ignis mag' cruciat maiorem peccatorem qm̄ minorem sic i
eodem igne paciuntur corpora eorum qui peccauerunt peccato actuali
puulorum u' corpora h; si in ipsis ignibus infernalibus uoluterent̄
passionem nō senciunt. et tn̄ nō hnt impassibilitatem
dotem ē nō sunt uirigins p hoc qd̄ hant a ppla u
tute et si tu obicias michi qd̄ debent pati passione
uenientem ab intrinseco ut pote famem et sitim nō hnt
corpora impassibilia et immortalia. Dicend qd̄ sicut
dampnatorum corpora cum sint passibilia et debilia tam
uirtute diuina sustentant̄ et ppetuant̄ inuita ut ab
ignibus nō consumant̄ sic et puulorum corpora eadem uirtute di
uina inuita continuant̄ ut nō indigeant cibo n' potu
nec tn̄ hnt illam firmitatem et soliditatem q̄ hebunt
corpora glorificata.

Sed queritur utrum corpora puulorum in solo originali puniant̄
decedentes. a q̄ dolore interiori et qd̄ sic. ur̄ p i'
io eccl'. qui diuit ex tiuiti abonis eternis alienum
effici ablius q̄ pparata sunt iustis tantum gnat
cruciatum tantum dolorem ut ē si nulla extrinsec pena tor
queret hec sola sufficeret g° si puuli excludent̄ sicut adul
ti ur̄ qd̄ maxime cruciabunt̄ interiori dolore et gemitu.
It' q̄nq; ad desiderat ad et illo priuat̄ necm̄ ē illum
cristari et dolē s; omnes homines nāl' desiderant bitudinem g°
si puulorum aīe eterna beatitudine priuabunt ur̄ qd̄ ex hoc
necō tristant. Itm̄ anima puuli dum unit carni cohit
concupiscentiam cum g° separat̄ a corpore remanet in eo infecta illa
concta et ipā pt̄ exire in actum hoc constat g° pt̄ concupi
ēē s; concupiscā semp ē ul' cum delectatione ul' cum pena.
cum delectatione si hēt id qd̄ desiderat cum pena si nō hēt g°
puulorum delectationibus erunt priuate ur̄ qd̄ doloribus
interius erunt afflicte. Itm̄ puuli decedentes cum
originali et antiqui patres in limbo existentes utriq; priuaba
tur uisione diuina si g° ampliori debebant pena
puniri puuli qui hebebant culpam qm̄ patres qui nul
lam hebant culpam ur̄ qd̄ extra carencia uisionis
di aliq̄m afflictam anime puulorum heant. Itm̄
maior dolor ē alicui qm̄ priuat̄ aliq̄ bono sine ca q̄
qm̄ priuat̄ ex ca aliq̄ g° pi rōne maior debz ēē dolor
qm̄ priuat̄ ex minori ca. qm̄ qm̄ priuat̄ ex maiori si

utrum aīe puulorum in solo orig' decedentes puniant̄
aliquo dolore interiori

ergo anime paruulorum ex minori causa priuantur visione diuina
quam anime adultorum. Videtur quod magis doleant interius.
Item anime paruulorum per naturam habent affectiones sed affectiones
naturales est impossibile quietari ut per eas animam affligi in quietudo
enim affectionum non modica est afflictio sed modica est paruulorum
non erunt quietate alioquin iam essent in quadam beatitudine
solus enim deus est qui quietat desiderium anime ergo videtur quod si
anima est in affectionum varietate et inquietudine quod etiam con-
tinue in dolore et in afflictione. Sed contra magis videtur
nullam aliam penam sentiunt sive paruuli ignis materialis vel
conscientie vermis nisi quod visione dei carebunt imperpetuum
ergo videtur quod non habeant dolorem interiorem. Item originale
est anime ex unione ad carnem ergo si aliquo dolore debet anima cruciari
merito originalis peccati illo potissime cruciari debet qui in-
est anime per carnem sed ergo caro non cremabitur igne materiali
videtur quod anima non cruciabitur dolore spirituali. Item si par-
uuli decedentes in originali dolebunt post hanc vitam
aut dolebunt de culpa aut de dampno. si de culpa dolebunt
ergo erunt iusti si de dampno dolebunt cum illud dampnum et pe-
na carentie visionis dei sit iusta et qui dolet de iusto est
iniustus videtur quod in animabus decedentibus non tantum sit cul-
pa originalis sed etiam actualis. Item si paruuli dolebunt de
amissione illius summi boni cum ipsi virtute patientie non
habeant et qui dolet de aliquo malo carens virtute patientie in-
murmurat contra punientem vel infligentem ergo videtur quod anime paru-
lorum murmurent contra deum. sed nullus potest murmurare contra deum
iniquitate ergo videtur quod post egressum a corpore anime decedentes
in originali magis efficiantur iniquae quam ante quod est impossibile
Item si dolent aut credunt se habere illud bonum aut credunt se numquam
numquam habebunt constat quod non expectant illud bonum habendum
cum non habeant spem. si ergo dolorem habent de bono amisso cum cer-
titudine numquam habendi videtur quod habeant desperationem sed desperatio
est acerbissima omnium penarum infernalium ergo paruuli pu-
niuntur pena acerbissima quod impium est dicere. Item si dolent
aut dolent in summo aut non. si in summo dolent ergo acer-
bissime puniuntur si non dolent in summo ergo processu temporis
magis et magis dolere possunt. cum dolor ille ortum habeat ex in-
teriori affectione ergo increscente dispositione manente culpa videtur quod in eis
crescat pena. que duo sunt impossibilia. Item ad predictorum intel-
ligentiam est notandum quod quia super hac questione nec expresse loquitur
scriptura nec expresse eam sancti declarant ideo doctores theologi opi-
nantur contraria. Quidam enim volunt dicere quod paruuli carebunt
et cognitione et dolore cognitione quidem carebunt exigente iusticia
dolore carebunt exigente misericordia. Iusticia namque exigit ut
non detur eis post hanc vitam donum alicuius cognitionis quod
in hac vita non habuerunt unde sicut caruerunt cognitione
fidei et omni genere cognitionis intellectualis illi qui mortui
sunt ante usum rationis sic etiam carebunt post hanc vitam
nec diuturnitate temporis addiscent sicut nec moriones
qui nichil plus sciunt quam moriuntur quam quando nascuntur.
et si multo tempore uixerunt misericordia exigit ut non habeant penam
actualis doloris cum non habuerint maculam culpe actualis
et ideo iusto suo iudicio priuat eos deus cum in eorum cognitione
que possent eis inferre dolorem melius erat enim talia ignorare
quam scire sicut peccatori pro eius ad peccatum melius est igno-
rare quam ea nosse que inclinant ad peccatum. sed quia difficile
est intelligere quod anima separata non habeat usum rationis et
non cogitet ea saltem que cognouerit cum ei naturaliter insita cum ex-
te corporis impedimentum non habeat. Ideo alii aliter opinantur
quod anime paruulorum et habebunt cognitionem et habebunt etiam dolorem
scient enim propter quid facte sunt. Et scient se illo bono merito
merito originalis culpe esse priuatas et propterea dolorem habebunt

et affectiones doloris altenabuntur aliter non habebunt dolorem
qui mordeat dicitur vermis quia non habebunt remorsum quod perdi-
derunt illud bonum propter propriam negligentiam et contemptum et pro
tanto dolor eorum multo minor quam dolor adultorum. Sed quia
plura videntur inconuenientia ipsos sequi si ponantur eos dolere
sicut in opposito ostensum est tum propter hoc quod dolor ille est talis
patiuntur et absque spe et cum timore et desperatione tum etiam quia do-
lor anime redundat in carnem et si talis dolor ex deliberatione
ne procedit non procedit absque actuali obligatione propter hoc est etiam his similia
est tercius modus dicendi videlicet quod anime paruulorum carebunt
actuali dolore et afflictione non tamen carebunt cognitione et istud
tale potest rationabiliter intelligi per hunc modum decendentes enim in
solo originali quasi medium tenentes habentes gratiam et culpam
actualem et quia status retributionis debet respondere statui vite presen-
tis in tali statu anime paruulorum poni ut quasi teneant inter bea-
tos et eternis ignibus cruciatos. Cum ergo ibi careant malo pene
sensibilis et cum hoc habent visionem dei dampnati excluso sunt
in tenebris et puniuntur pena sensibili paruuli secundum rectum
ordinem diuine equitatis communicare in uno cum dampnatis in
habendo diuinam et in alio cum beatis sed non possunt communica-
re cum beatis in habendo diuinam presentiam quia tunc in nullo
communicarent cum dampnatis presentia enim visionis dei
non stat cum pena sensibili ideo cum beatis communicant in hoc quod
careant omni afflictione exteriori et interiori cum dampnatis vero
in hoc quod priuantur visione dei et luce eterna paruuli ergo sic deo iu-
dicio iusto inter beatos et simpliciter miseros quasi in medio constituti sunt
nouum et iam ex uno parte consolatorem generet desolationem ex altera
consolationem ita equa lance diuino iudicio eorum cognitio et affectio li-
bratur et in tali statu perpetuatur ut nec tristicia deiciat nec le-
ticia refouet et mirabilis ostenditur ordo. Diuine sapientie qui
cuncta nouit suis locis disponere et ad suam gloriam ordinare
nam sicut in beatis potissime claret iusticia sic in iustis
manifestatur misericordia simul et iusticia ex hoc patet quod non fuerit frustra
creatura deus animas quas nouit de corpore ante susceptionem
baptismi egressuras omnia enim facit deus ad gloriam suam manifes-
tandam. Unde si tu queras quid paruuli faciant in illo addis-
cant vel contemplant vel ad aliud opus exerceant. breuiter ergo respon-
deo quod diuine iusticie equitas et immutabilitas in eodem
statu quantum ad corpus et quantum ad animam sic quod ad cognitiuam et
affectiuam perpetualiter eos consolidat ut nec proficiant nec de-
ficiant nec crescant nec decrescant sed semper sic uniformiter mane-
ant ut sint materia laudandi diuinum iudicium quod sic est equum
et iustum et nullum malum remaneat impunitum et perfectis-
sime teneat medium inter superfluum et diminutum. Et
hanc ergo positionem concedendo sunt rationes ostendentes quod paru-
li non sentient spiritualem dolorem. Ad illud vero quod obicitur in contrarium
de Johanne evangelista. Dicendum quod intelligit de hiis qui exclusi sunt merito
actualis peccati qui tamen conscientie et remorsum sunt habituri
et ideo non habet locum in paruulis. Ad illud quod obicitur quia tristicia necessario
sequitur quando desiderium non impletur. Dicendum quod verum est quando
nec impletur nec fit recompensatio secundum estimationem de-
siderantis quando vero secundum desiderationem estimantis desiderantis
aliqua recompensatio fit. non necesse est tristari sicut multi qui
vellent esse in paradiso bene consolantur de statu presentis vite
quia contenti sunt eis que habent quamuis modicum habeat
sic in paruulis intelligendum est esse quod ei sufficiat status suus nec eleuant
oculos ad opera que habere non possunt. Ad illud quod obicitur quod
anima paruuli habet concupiscentiam dicendum quod sicut in hac
vita nec concupiscunt nec desiderant ad quod non debuit
sic etiam nec in futura vita sed ipsi diuina sententia collocati erunt
inter fugam et appetitum itaque neutrum eis dominabitur et
ideo nec habebunt actuale gaudium nec actuale supplicium

sum nullum non recipiunt per alterum. Ad illud quod obicitur de sanctis patribus dicendum quod sancti patres spem et certitudinem habebant de futura gloria habenda et gratiam quam habebant per quam deo aliquo modo conformabantur, et ideo non sequitur quod essent puniti(?) ut parvuli, pro eo quod plus habebant consolationis. Ad illud quod obicitur quod maior dolor est alicui cum privatur absque causa, dicendum quod parvuli, licet sciant se ex causa privatos, sed [illegible] tamen cum non a se habuerint sed aliunde contraxerunt, ideo nec dolorem nec remorsum habebunt. Verbalitas [illegible] peccatum in [illegible] impunitate iniusta, et numquam punitur puniendo [illegible] murmurat; sic autem non est in proposito. Ad ultimum dicendum quod afflictiones parvulorum stabiliunt iudicio equitatis divine, non autem totaliter quietantur sicut afflictiones adultorum impetrata(?); unde sicut differt immunitas a passione sua, sic pene impunitas et [illegible] quia militas est deo impunitas non sicut dictum est; sic intelligendum est de quietatione et expiatione actionum [illegible].

Inpropterea ista sunt que(?) consequenter litteram. Et primo de hoc quod dicit "possunt intelligi plura peccata in una transgressione Ade." Si enim hoc verum est, tunc pari ratione in quolibet uno peccato est multitudo peccatorum. Si consideret illa ratio assignandi diversa peccata in uno peccato quam auctor ponit in littera, quilibet enim peccator inficit animam suam quod peccatum est mors anime, quilibet est transgressor mandati divini, et est homicida suus et inobediens; sic de aliis. Item, si fuit ibi pluralitas peccatorum, ergo videtur quod in quolibet parvulo sit multitudo originalium, quod licet dicatur quod non fuit transfusum originale peccatum nisi ratione alicuius quod tunc est ratione principalis, fuit transfusum videtur ratione gule vel superbie vel inobedientie, et ratione inobedientie videtur [illegible] per inobedientiam peccatum intravit in mundum. Quod autem fuit gula videtur per ipsum textum quia quacumque die comederitis morte moriemini, et ideo concordare videtur quod originale peccatum transfunditur ratione peccati carnalis, ergo si non fuit peccatum carnale nisi gula, ergo etc. Quod autem fuit superbia videtur auctoritate Hugonis in vii. parte primi libri de sacramentis: per elevationem animi obscuratur, quod non per elationem timuit ignorantia perculsus lumen veritatis amisit, et primum ante hoc quod spe per superbiam contra creatorem timuisset obedientiam non timuit, ideo creator spiritu igne carnis vel concupiscentie damnavit; ergo ratione contra hoc originale primi hominis transfunditur cum [illegible] hoc dicat Augustinus fuisse in peccato. Item, dicendo quod peccatum Ade sic et talia peccata in uno genere est, principaliter nichil tamen est ex quadam adaptatione et circumstancias diversas dicatur inesse clarioribus(?) peccatorum generibus non quod sit in pluribus culparum multiplicitas loquendo essentialiter, sed per quandam adaptationem et metaphoram; nichilominus tamen sicut supra explanatum fuit in consummatione et perfectione unius peccati contingit diversa reperire peccata, ut superbia vel avaricia in primordio et gula in progressu et inobedientia in consummatione peccati primorum parentum et maxime Eve. Ad primum ergo quod queritur utrum ratione horum omnium vel ratione alicuius istorum specialiter transfundatur originale peccatum, dico quod ratione omnium, sed differenter, nam superbia respicit illam transfusionem originalis quantum ad causam, et gula quantum ad materiam, et inobedientia quantum ad formalitatem peccati in Ade formaliter loquendo fuit peccatum inobedientie [illegible] quod fuit ex ligno fuit peccatum gule, sed causaliter quod fuit propter appetitum ad acquirendam excellentiam fuit peccatum superbie, et sic patet responsio ad obiecta.

Item queritur de hoc quod dicit de peccato Ade Ysidorus(?) est putandum peccatum Ade gravius fuisse quam peccatum in spiritum sanctum, sed non videtur, quia maius malum est quod corrumpit totam naturam quam quod corrumpit unam solam personam, sed peccatum Ade totam naturam corrumpit; peccatum in spiritum sanctum unam solam

personam, ergo etc. Item ad quod hoc quod dicitur fuit super cumulum(?) agebatur de peccato Ade et ideo breviter expedire sufficiat quod ex diversis causis unum peccatum dicitur esse magis quam aliud, propter quod notandum quod multis modis dicitur peccatum unum esse maius sive gravius alio. Primo modo causalitate, et sic peccatum diaboli dicitur esse magis cum invidia intravit mors in orbem terrarum. Secundo modo generalitate, et sic peccatum primi parentis dicitur fuisse maius quia in totum genus humanum se diffudit. Tertio modo enormitate, et sic peccatum unde dicitur esse maximum quia vendidit deum. Quarto modo ingratitudine, et sic peccatum illius dicitur esse maius quia plura percepit dona gratie. Quinto modo periculositate, et sic peccatum ignorancie dicitur esse maximum quia periculosum. Sexto modo inseparabilitate et sic peccatum cupiditatis dicitur esse maximum quia cum alia vicia ab homine consenescant sola avaricia iuvenescit. Septimo modo importunitate, et sic superbia dicitur esse maxima quia est ex ipsis bonis operibus consurgit. Octavo modo [illegible], et sic iniuria dicitur esse gravius peccatum ad quam homines sunt magis proni. Nono modo maioris gratie impugnatione, et sic peccatum in spiritum sanctum dicitur esse maximum. Decimo secundum rationem maioris offense, et sic peccatum ydolatrie. Undecimo modo ratione facilitatis resistendi, et sic dicit magister quod peccatum Ade fuit gravissimum. Duodecimo modo ratione maioris improbitatis atque libidinis, et sic est cuiusque generis peccatum magis peccatum alio. Hii duodecim modi consueverunt a doctoribus assignari; fortassis et alii apparebunt modi, sed isti sufficiant tamquam magis consueti, et per hoc patet responsio ad illud quod obicitur.

Item queritur de hoc quod dicit quod peccatum commissum est ab homine quando totam naturam in eo considerabat ideo tota natura in eo est corrupta; ex hoc enim videtur quod si Adam peccasset, quod peccatum quando illud cum meo esset tota natura quod totam nostram corrupisset, sed contra pona quod Adam solo consensu peccasset, ergo caro non fuisset corrupta, ergo nec originalis culpa transfusa. Item prima in integrum restituit ea que prius perdidit quamvis non restituerit ea que sunt corporis, ergo si homo mentaliter peccasset cum per penitentiam resurgeret non ergo videtur quod originalem culpam transfunderet propter hoc est quod videtur si peccasset alio genere peccati originale transfudisset. Item ad quod

est hoc duplex est oppinio. Quidam enim dicere voluerunt quod cum omne peccatum sit prevaricatio legis divine et celestium inobedientia mandatorum, et per omne peccatum anima a deo [illegible] et fiat ei rebellis, quod quocumque genere peccati Adam peccasset rebellionem carnis et spiritus meruisset. Item cum omne peccatum sit mors anime per quod [illegible] meruisset carnis mortalitatem cum ergo ista faciant originale transfundi, tenuerunt quod Adam transfudisset originale quocumque genere peccati peccasset, et hoc videtur sonare liber magistri. Secundum hunc potest de facili respondere ad illud quod obicitur quia sicut videmus quod per peccatis spiritualibus caro cruciatur in inferno et hoc quia nichil a deo carne cruciari quam voluntate cruciari; in eterne sicut in proposito voluit dicere quod esse potuit ut pro peccato quod commisisset spirituali puniretur corporaliter. Alii modi dicunt est quod si Adam mortaliter peccasset et mandatum non fuisset transgressus non transfunderet originale, et ideo hoc est quia pro sola transgressione illius mandati comminatus est ei dominus mortem, sicut patet ii. Gen. Et hunc ponunt verbum magistri quod dicit in littera intellectum pro suppositione transgressionis illius mandati cui adiuncta erat mortalitatis pena. Primum tamen modus dicendi videtur esse probabilior, quamvis enim scriptura non comminetur mortem nisi pro illa inobedientia, non absurde tamen illa comminatio intelligitur se extendere ad omnem mortalem culpam; quod autem istarum viarum sit dubium est ...

est imago vel satisfactio quia modica est vel utilitas et nul-
la sciendi necessitas. Item quod dicit quod dicit: si homo iuste
in carne vixit non continuo mereri eam mortem propter pec-
catum tantum aggravatione peccati hoc enim videtur inherere dicenti si-
ne nulla pena debetur homini nisi merito culpe et
homo in carne a deo potest iuste vivere ut sit dignus statim
evolare videtur quod in eo non sit meritum alicuius pene nec
mortis nec alterius. Item si mors debetur cuilibet iusto
pro peccato videtur ergo quod nulla gratia sunt immaculatibus qui
mortui sunt pro Christo sicut nec latronibus qui suspenduntur
pro latrocinio. Item iuxta hoc queritur si mors debetur homini
pro originali peccato et unitum est in homine originale peccatum
cum iustitia sicut in Lazaro qui bis mortuus est.
Solutio dicendum quod nulla unquam iustitia absolvit homi-
nem a debito mortis pro eo quod omnis iustitia que est in homine
vel respicit bonitatem etc. Propter mors vero est pena nisi et non
propter nullam iustitiam dignus est homo a morte absolvi nec
deus sua benignitate aliquem a morte liberavit, tamen per illi
sententie temperare. Quia dictum est Gen. iij. pulvis
es et in pulverem etc. Nisi ut fides locum haberet possit. Ad
illud quod queritur de martiribus dicendum quod illud quod uno modo est
debitum si ex caritate fiat potest esse gratuitum. Martires autem
et mortem voluntarie sustinebant quam effugere potuerunt
immo morti pro Christo se ante tempus obtulerunt mors que alias
esset pena fuit eis valde meritoria et deo valde reputata est
pretiosa ex hac duplici causa que tacta est. Ad illud de Laza-
ro dicendum quod prima mors fuit ad manifestandum gloriam
dei et ideo supplicium recompensatum est per sequens beneficium
et hoc ipso quod suscitatus est fuit ei ampliatum merendi
spatium et melius erat ei sic bis mori quam si semel mortuus
fuisset. Et cum hoc aliter prestatur ut suscitetur magis reputat
se prestari beneficium quam inferri supplicium.

Post predicta de peccato actuali etc. Ista totalis pars secundi
libri in qua magister agit de lapsu hominis divisa fuit
in tres partes secundum quod tripliciter contingit considerare corruptionem peccati.
Duabus partibus terminatis in quibus magister egit de peccato quo
persona corrupit naturam et iam de peccato quo natura corrupit personam in parte
de originali scilicet hic tertia pars in qua agit de peccato in quo persona
corrupit se et hoc est de peccato actuali et hec durat usque ad finem
libri. Dividitur autem hec pars in duas. In prima determinat de pecca-
to sive de malo secundum id quod est. Secundo vero qualiter a voluntate habeat ma-
lum sive peccatum committi. Infra d. xxx. viij. post predicta de
voluntate etc. Prima habet duas: in prima determinat de peccato sive malo
secundum eius causalitatem. Secundo vero secundum eius quidditatem. Infra d. xxx-
v. postea videndum est quid sit peccatum. Prima pars continet presen-
tem d. et dividitur in duas. In prima agit magister de malo quantum
ad causam originalem. In secunda de malo quantum ad subiectum sive causam
efficientem ibi. Ostensa origine mali etc. Prima habet tres partes.
In prima aperit suam intentionem in generali. In secunda ostendit quod
malum causam habet a causa bona ibi. Causa vero origo etc. In tertia
vero quod est a voluntate libera ibi. Mala autem voluntas etc. Similiter se-
cunda pars principalis habet tres. In prima ostendit quod malum est in bo-
no confirmans hoc auctoritate Augustini. Secundo vero elicit quan-
dam correlationem scilicet quod in hiis contrariis fallit regula dyalectice ibi
Que in hiis contrariis etc. In tertia vero removet quoddam du-
bium ibi. Ad hanc quod dicitur est etc. Et sic supposito quod
malum sit duo manifestat magister de malo scilicet a quo sit et in quo.
Ad intelligentiam huius partis secundum duo que magister declarat in
hac distinctione queruntur duo principaliter: primo a quo sit malum tamquam
ab originali principio. Secundo in quo sit tamquam in subiecto. Circa primum
queruntur tria. Primo queritur utrum sit a bono vel a malo. Secundo utrum sit
a bono ut efficiente vel deficiente. Tertio utrum sit ab in-
tentione vel preter intentionem.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum malum sit a bono
ut ab origine et quod sic videtur per auctoritatem Augustini de libero ar-
bitrio. Sic ait: Malum est spreto incommutabili bono rebus commuta-
bilibus adherere quod fit libero voluntatis arbitrio. Sed liberum
arbitrium est bonum; cum peccatum sit a libero arbitrio peccatum sive malum
est a bono. Item hoc ipsum videtur ex eo quod nichil est nisi illa vo-
luntas constat quod ipsa amaret se ipsam et posset se amare
inmoderate et inordinate sed talis amor non est sine malitia ergo tunc
peccatum fieret, et non nisi a bono ergo etc. Item ipsum malum est vi-
tuperabile in se et vituperabilem reddit actorem sed nichil vitupera-
dum est in sua actione nisi aliquo modo possit facere bonum ut nisi
habeat naturalem aptitudinem ad hoc. Omne autem tale est bonum
ergo nichil potest malum facere nisi bonum. Item nullus dicitur facere
malum nisi quia facit quod debet ergo malum omni suo actori est
debitum et ei oppositum debitum sed omne id cui malum
est indebitum et oppositum mali est ens est bonum ergo omne
id a quo sit malum necesse est esse bonum. Item si malum est ab
aliquo aut id est bonum aut malum; si bonum habeo propositum; si
malum aut id est ab alio aut a se ipso; si ab alio similiter erit querendum de
illo; ergo si non est abire in infinitum stare est in aliquo malo
quod sit a se ipso. Sed contra omne quod est a se ipso nullo alio
indiget ut sit et omne tale est sibi sufficiens et omne quod est
sufficiens est omnino habet perfectionem et plenitudinem et integritatem
et omne tale est perfecte bonum ergo impossibile est quod aliquod sit ma-
lum et non sit ab alio; restat ergo cum sit stare et non abire in
infinitum quod malum est a bono. Item si malum est ab aliquo
aut id a quo est malum culpe habet usum rationis aut non; si non habet
usum rationis ergo nullo modo potest culpari nec debet tam per legem
humanam quam per legem civilem et etiam divinam. Habet ergo necessario usum rationis
sed id et eius usus magnum bonum est et nobile; necesse est malum
a bono esse si ab aliquo est. Contra Matth. vij. non potest arbor
bona fructus malos facere neque arbor mala fructus bonos fa-
cere. Ex hac auctoritate arguitur quod bonum non potest esse causa mali
ergo si malum est ab aliquo necesse est quod sit a malo. Item ex propositio-
ne in glosa nichil medium quin boni sit bona et mali mala; non ergo
est malum a bono. Item hoc videtur per maximam dyalecticorum que est: cuius causa
bona ipsum bonum; si ergo mali est causa bona ipsum malum
est bonum; si ergo hoc est falsum manifestum patet etc. Item hoc videtur per
positionem satis probabilem: contrariorum contrarie sunt cause; si ergo causa
boni est bona et nullo modo malum causat bonum ergo videtur
quod nullo modo bonum causat malum nec quod malum sit a
bono. Item hoc ipsum videtur per positionem necessariam et probatam
quia causa cause est causa causati; si ergo omne bonum est a sum-
mo bono, si malum est ab aliquo bono malum est a summo bono
ergo summum bonum facit malum; sed nichil est perfecte bonum quod fa-
cit malum; si ergo malum est a summo bono summum bonum non
est summum et hoc est impossibile ergo etc. Item aut est ponere primum
malum aut non; si non est abire in infinitum in malis; sed
hoc est impossibile quia necesse stare in ordine causarum; necesse est ergo ponere primum
malum. Sed primum bonum non est ab alio immo causa omnium
bonorum eo ipso quod primum; ergo pari ratione si est ponere primum malum
videtur quod id non sit ab alio sed causa omnium; restat ergo quod malum
non sit a bono. Solutio. Ad predictorum intelligentiam est notandum quod hec fuit er-
ror et heresis impurissimi manichei; erravit enim in hoc quod posuit
quod prima causa mali est malum non bonum. Unde posuit quod
cum homo possit benefacere et possit peccare duplex est in homine
animus: una est a deo bono et semper cupit bona, altera vero a deo malo
et semper cupit mala; et hinc est quod in nobis est semper continua pug-
na; et omnia mala que faciunt oriuntur a primo malo sicut bona
a bono. Hanc heresim pessimam valde improbat
Augustinus in libro de duabus animabus et per spiritum peccati

a bono

effectuat?

Utrum malum sit a bono ut ab origine

culpam secundo p ei oppositu. s. priuam pcim ac
ut ibidem dicit est. uoluntas retinedi uel 9sidi qd
iusticia uetat / 7 unde libm e abstine. uoluntas e ai
motus cogente nullo ad ad no ad mitted uel adipisce
dum / has duas notificatoes manifestat 7 post ex ipis
tamquam ex manifestis pdcm errore ipe destruit immo
ostendit quod error se ipsum destruit dum ponit anima
malam no posse bn face et tn pn pcti ee. p ipam origi
ne et nam / ponit qd pccando no pecet 7 id subiungit
ibide quisquis has duas diffinitones uoluntatis
atq pcti uas ee. concedit totam manicheor breuis
simis 7 paucissimis s3 plane inuinctis muniuscliis
sine cunctatoe 9dempnat / postremo in fine lib imp
bat p oppositum pcti. s. ipam priuam sic arguens pla
num e qd penite de culpa bonum 7 iustum e planum
e qd pole homini nam ipi matthei hec suadent etiam
e. e qd ei est penite qui fecit malum. g ide ipsum
qd fuit pncipium mali pt ee pncipium boni. restat
g cum pncipium boni sit bonum. qd sicide e pncipium
mali qd pt ee pncipium boni malum ee a bono. hec e
deducto aug quamuis non sit series ubor ipi uas g de
ductoes 7 consiles quemobiciendo adducte sunt reici
enda sed est pcul hesis pstata qr no tantum e cont fide
uerum e 9 rtum iudicium roms dicedi e g sicut dicit
fides sanct. 7 magis in lra sanctor auctb3 manifestat
qd malum a bono ht origine. Ad obiec aut manife
stone intelligendum e qd malum culpe de quo e h
smo qd quide consistit ee reale citam copl'r. ce ipam
pt consiste et considerari aut quantum ad exiore effcm ac
qnt ad intiore aut quantum ad h'tum mali. n. sui pcti
dr alm act exior alm h'tus intior. alm act intior unde
act furandi e mal 7 uoluntas in actu furandi e ma
la 7 h'ltas sui h'tual affco ad furand e mala Secund
g qd malum dr opus exti. sic nec e primum ingne enti
nec ingne mali cum act exior causat ab intiori et ma
licia act exioris a malicia uoluntatis intioris secund a
qd malum dr mal h'itus similr nec e prim ingne en
tis nec ingne mali / nam mal h'itus a malo actu causat qr n. ma
la factum mali sum. Secund aut qd malu dr malo ac
e intior sicut pt ee primum ingne mali s3 no ingne
entis / ingne mali pot ee primu / ingne entis act n.
omis a gne pcedit 7 illa e posterior tamq3 effcs e posterior
ca 7 quam po illa boni e 7 de gne e bonor p3 qd malum origi
nem ht a bono 7 concedende sunt raones hec ostendentes.
Ad istud u qd obr de auctte damiuiymi 7 glo. dicend
qd tam text quam glo. intell de malo s. qd considrat ee actu
exiore 7 hec quide manifestum e p ipm textum. 9nte
Ad 1o qd obr de mgeria illa cui ca e bona 7c. dicend qd illa
maria intellida e p se. sui secund se uidel3 si causat mgs bo
na. et e lra s. qd causat. hec no e in pposito qr si conceda
t qd bonu sit pncipium mali no tn conced qd sit pnci
mali secund qd bonum. quom aut debeat ipm dici origo
ut pncipium patebit in sequti p plemare. Ad 2o qd obr
qd contrior contrie sunt ce. dicendum qd ista pro ht
ueritate secund qd intell de contiis quor utrq e aliqd n.
7 in causis agentibz simile 7 que sunt ad unu pncipium
effcm dr. 7 alr manifestum e ce falsu nam ide dr 1 secund
manicheos fecit calid et frigidum 7 eade ronal phia po
secund phm e ca oppositor 7 id no ht locum in mal qr ma
lum no dicit nam aliqm scdmeum 7 qr e a uo te s. qd li
bi quo no e determinata ad alteru contrior
Ad istud qd obr quide quaqud e ca eiu 7c.

Dicend qd cont istam pponc peccat loc sophist sin
actus sicut 7 cont illam qua dr quu aliqn de aliq pdi
cat de quocq pdicat sbm 7 pdicat utiq3. n. ppone ht in illi
de pdicato 7 essctu qui ita 9uenit uni qd no e ce neu
alii no aut sic e in pposito nam 7 si bonu e ca mali
h no e sm id quod ht a summo bono s3 roe defectibili
tatis quam ht de no. Ad istud quod ultimo q u'm sit
pone primum malum. p3 qd dico n. qd e pone ma
lum ante q no e aliud malum. s3 ex hoc no sequit
quod primu ens immo e fugiens argumt n. cum p
superlatio quod ht in se unum distributonis ab eo qd est
in minus ad id quod e in plus unde sicut no se est
primus ho g e primu ens. sic nec in pposito n sica
e de bono. qr bonu 7 ens conuitunt. qr g e pone pm
malum ingne mali id no e pcede in infinitum.
qr u no e primum ingne entis id no ht ee a se s3
aliunde 7 ita a bono.
Sed que u'm malu sit a bono ca ut pote a uo te u
efficiente ut deficiente 7 quod sic ut p p aug in
enchi. u aut sic nemo querat cam male uoluntatis
no. n. ht cam efficiente s3 deficiente. Item s3 ut p 1o qd
dr ad yo. de di no. malum e pt nam 7 cam s3 constat
qd no uult dice qd malu no sit ab aliq ut g di
ce qd no e ab alio tamq3 a de cause et efficiente. g
si aliq modo e restat qd sit a deficiente. Item roe
ut sicut se ht effcs ad actum efficiente. ita defectus
ad ipm deficie s3 uere effect no pt educi in ee nisi a
ca ut efficiente. s3 malu op dr malu p defectum alic
circumstancie g malum e a ca deficiente. Item face
7 deficie opponunt similr construe 7 destrue opponit
g sicut construe e face 7 destrue e deficie. s3 in malu
exire e a bonu corrupe qr no dr malum nisi qd noce
ut adimit aliqd de bono g in malum exire e deficie.
Item omis efficiencia e a pmo 7 summo efficiente s3
malum nullo modo e a do g nullo modo pcedit ab aliq
ut pn effcuo. Item dyo de di. no. anima e ca mali si
cut ignis calefi s3 ignis e ca calefi p mod efficientis
g 7c. Item omne id qd p pt ee quam sit ht cam
efficiente s3 malum pt p ee quam sit. g 7c. Maior
7 minor manifeste sunt. Item r illi res mag ui
dicat ca efficies u cui e mag sufficiens s3 uoluntas
nra mag sufficit ad malum quam ad bonum g mag
d3 dici ca efficiens boni quam mali si g bonum e a uo te
ut efficiente malum silr erit. Item si uoluntas e
ca mali secund qd deficiens aut defect ille e pena
aut culpa. si pena g pena ante culpam si culpa
loquimur g de p culpa. aut g e a uo te ut deficiente.
secund qd deficiens aut no si sic. g ante pma culpa
e pma culpa. si no g si p malum no e a uoluntate
ut deficiente ut qd nullum malu. Item si malum
primum e a uoluntate ut deficiente aut g defectu illi
aut pt illi. Si defectu illi g illi 7 semp est pncipi
mali cum semp hat hunc defectum in se. si defcu pt
illi aut e conuictu aut inflict aut a uoluntate ad qsit
nullo istor modor pt poni pt in uoluntate licet
7 hominis p. g 7c. Item si malum e a uolunta
te deficiente aut inquantum deficit a summo bono.
aut inquantum defcit a bono qd debz hre s3 inquantum
deficit a summo bono g ca tal defect e 7 omni cata
in omni repiet pcm si inquantum deficit a bono qd
debet hre s3 nullo a tali bono deficit nisi p uet mito
mito alic culpe g nullo modo p culpa a uoluntate.

deficiente esse preter. Sit ergo quod que est ratio sui dispositio ante nolitionem voluntatis que est circa peccatum immediata ipsi malo non enim erit esse causa eius. nam hec conveniunt omni causae nec quod de nichilo quod hec convenit tam voluntati bone quam male nec est quod volens per eandem rationem nec quod nolens malum quam nelle malum est peccatum peccatum et nelle malum est primum malum sicut idem non est ratio sui ut est voluntas fit dicere causa mali. quod nolens malum sic ergo quod aliquo dubio malum sive peccatum est a voluntate ut deficiente sic expresse dicit augustinus et concordat dionysius. Ad secundum dicendum quod multiplex est quod aliquid causa esse dicitur esse actu aliquid sub dispositione vel condicione superaddita hoc potest multipliciter accipi. aut ita quod illa dispositio dicat ad prius ambulum ad illum effectum aut quod dicat an [illegible] aut quod dicat illum eundem effectum ut in formis et denominatis suum principium effectum. Primo modo dicitur lumen esse a sole lucente. lucere enim est actus prius ambulus ad illuminare. Secundo modo dicitur lumen esse a sole calefaciente calor enim concomitatur lumen. Tertio modo dicitur lumen esse a sole illuminante. enim dico solem illuminare et lumen esse a sole idem in sensu dicitur. aliter tamen et aliter importatur secundum diversam compositionem per hunc modum intelligendum est in proposito quod cum dicitur quod malum est a voluntate deficiente hoc potest intelligi triplex. propter quod notandum quod triplex defectus reperitur esse in voluntate unus quidem naturalis alius culpabilis tertius penalis. defectum vero ipsum defectibilitatem que eius est non est ipso quod ex nichilo. Defectum culpabilem voco ipsum peccatum. defectum penalem id dampnum sive nocumentum sive lesionem que consequitur ad id. de quolibet horum defectuum potest intelligi voluntatem habere. nam malum culpe est a voluntate deficiente defectu naturali ita quod ille defectus prius ambulus est ad culpam. nunquam enim non potest in volendo bonum deficere nisi voluntatem defectibilitatem in se haberet. Similiter malum est a voluntate deficiente defectu penali ita quod ille defectus est culpe annexus. sicut enim est decor peccati sine decore iusticie. verum est quod malum culpe est a voluntate deficiente defectu culpabili non tamen alia culpa sed eadem diversimode operata. eadem enim est culpa que deformat voluntatem et ei inheret. Ut sic conceditur malum esse a voluntate deficiente sic actu aliquo agente. Cum ergo triplex sit defectus ante voluntatem rationem est malum dicitur preter a voluntate deficiente quorum unus scilicet naturalis est prius ambulus ad defectum culpe. Alter vero penalis consequitur et [illegible] neque defectus penalis inseparabiliter consequitur defectum culpabilem impossibile enim est esse decorem peccati sicut augustinus sine decore virtutis. Defectus autem culpabilis non sequitur necessario nec inseparabiliter ad defectum naturalem unde non necessario sequitur si aliquid sit defectivum quod ibi sit culpa. voluntas enim non ipso peccat quod ex nichilo sed hoc ipso quod est ex nichilo potens deficere. hoc ipso quod voluntas est potens servare rectitudinem iusticie hoc ipso quod voluntas est ex nichilo potens est quamvis est deserere illam deserere. ita defectus ille ante voluntatem reddit eam ad peccandum possibilem. Si autem tu queras quid faciat ipsam voluntatem exire in peccatum et que sit dispositio ipsi immediata vel culpe. Dicendum quod nulla superaddita dispositio sed ipsa voluntas que est domina sui actus et libera potest se ipsam commovere. Ad illud ad quod vult et sicut vult et si indebite commovat tunc peccat nulla superinducta nova dispositione quam voluntas que sit prius ambula ad peccatum unde sicut ille qui stat potest statim sive nova dispositione adveniente dimittere se cadere sic potest voluntas que rectitudine constituitur et in ordine ad virtutem sine potest illum exire et exiens ille peccatum est ex dictis ergo patet quod malum est a voluntate deficiente et ex hiis manifesta est solutio. Ad omnia que in contrarium obiecta sunt

Ad primum quod obicitur quod anima est causa mali sicut ignis calefacti. Dicendum quod non est similitudo quantum ad modum causandi specialem sed generalem in generali modo causandi est convenientia quod utrumque habet se in ratione esse efficientis sed in speciali est differentia quod ignis est causa per modum nature et necessitatis anima vero per modum libertatis. ille per modum potentis et efficientis. ita per modum perdentis et deficientis. Ad illud quod obicitur quod malum per potest esse quam sit etc. Dicendum quod malum eo modo quo habet esse eo modo habet causam et quoniam malum privatio et defectus sicut patebit infra hinc est quod sicut malum esse non est aliquid vere ens. sic nec malum efficitur vere ab aliquo sicut ut efficiente sed ut deficiente. Ad illud quod obicitur quod anima magis potest in malum dicendum quod sufficientia in deficiendo non est sufficientia simpliciter sed secundum quid sufficientia et ideo ex tali sufficientia inferre veram efficaciam est peccatum consequentis dicendum quid et simpliciter prima enim propositio intelligitur de sufficientia simpliciter sicut patet inspicienti. Ad aliud quod queritur utrum ille defectus sit culpa vel pena et utrum sit naturalis ut patet naturalis et utrum vero est iam patet. Omnibus enim hiis modis ut dictum est potest accipi. prout autem accipitur pro defectu naturali qui nomen causae ex hoc quod de novo non notat vel contrario defectus tamquam causa prima immediata ipsius peccati ut dictum est prout autem accipitur pro culpa non notatur quod antecedat sed quod voluntatem denominat ut enim est deformis actus a voluntate qui voluntas deformem est prout accipitur pro culpa. pena non notatur precedens sed concomitari. et per hoc illa tamen patet et ad que querebantur.

Tertio queritur utrum malum sit a bono per intentionem.

Videtur quod preter intentionem ut patet per dyonisium in iiii de divinis nominibus. Malum est preter intentionem nam et causam sic preter intentionem necessario propositum. Item dyonisius nemo operatur ad malum aspiciens sed qui operatur ad per intentionem ad id aspicit quod intendit. Si autem intentio est quidam motus intuitus ergo nullus ad malum operans respicit ut quod nullus malum intendit.

Item malum dicit deordinationem ad finem sed intentio dicit voluntatem ad finem directam ergo malum non cadit sub intentione ergo etc. Item omne malum quod est in nobis est preter intentionem ergo per rationem omne malum quod est in moribus est preter intentionem voluntatis rationalis. Item bonum et finis idem sed intentio respicit finis ergo respicit boni ergo non videtur quod sit respiciens mali ergo nullo modo malum ab operante per voluntatem intenditur reditus quod probatur. Sed contra voluntas rationalis est agens per intentionem et deliberationem ergo si omne culpe actualis est voluntarium omne est per intentionem factum. Item nullus peccat in hiis vsum rationis et omnis talis est operans per intentionem ergo peccatum ut peccatum est habet esse per intentionem.

Item quod fit ab agente voluntario preter intentionem fit a casu et a fortuna. sed malum culpe non est a casu et fortuna ergo non est ab agente preter intentionem. Item nullus iudicatur malus affectu sed ab intentione hec enim est que nomen imponit operi sed ab eo res procedit et principaliter procedit a quo recipit complementum et denominationem ergo etc. Item qui peccat ex malicia peccat ex certa scientia et nullus agens ex certa scientia et malicia agit id preter intentionem ergo si contingit sic malum facere ut potest cum peccat peccato in spiritum sanctum etc. Ad hoc dicendum quod de malo est loqui dupliciter aut de eo quod est malum aut de malo sub ratione mali cum ergo queritur utrum fiat per intentionem vel preter. Dicendum quod si intentio comparetur ad id quod est malum sic bene contingit malum intendere et tamquam finem et tamquam id quod est ad finem. sic aliquis finaliter intendit luxuriari vel inaniter gloriari tamquam id quod est ad finem. sic facit furtum intendit ut inde possit vivere voluptuose et intendit mori ut sic posset laudari

Utrum malum sit a bono per intentionem vel preter intentionem

V

potest esse duplex. Aut ita quod intendat hoc facere tanquam malum simpliciter et malum est, et hoc modo nullus intendit quia nichil appetitur a voluntate nisi sub ratione boni simpliciter vel boni sibi. Aut ita quod intendat hoc tanquam malum simpliciter, verumptamen ut bonum sibi, et sic malum sibi per intentionem et sic aliquibus, non ab omnibus sed a maliciosis quibus per corruptionem pallati interioris mala sapiunt ut bona. Cum ergo id quod est malum cadit sub intentione, et aliqua sunt que habent maliciam coniunctam inseparabiliter, et quicumque intendit ad ipsa consequens indicatur intendere quod illi inexum inseparabiliter. Hinc est quod malum indicatur et punitur per intentionem. Ex hiis patet solutio ad questionem. Ad quam respondendum est non simpliciter sed distinguendo patet. Et responsio ad rationes ad utramque partem adductas. Nam prime rationes procedunt de intentione et de malo sub intentione rationis mali. Nam intendens aliquid principaliter considerat in ... ipsum ratione boni et appetibilis. Illa tamen ratio de ... non valet, quia non est agens deo mutatum. Unde si intendit quod melius est, oportet autem per leges sibi inditas a deo. Unde si quid sit ibi malum, hoc est preter intentionem. Non sic autem est de voluntate deliberativa; ipsa enim non simpliciter desiderat quod melius est. Ad rationes ad oppositum patet solutio. Loquuntur enim de malo pro eo quod est, et sic bene intenditur ab agente per voluntatem, verumptamen ut tenuit ... patet, ut habens rationem boni simpliciter vel boni ut nunc sibi ipsi facienti, sicut multi qui letantur cum malefecerint. Et sic procedunt omnes ille rationes.

Consequenter queritur de secundo principali, scilicet de malo in comparatione ad id in quo est. Et circa hoc queruntur tria. Primo utrum contingat reperire malum sequestratum ab omni bono. Secundo utrum malum habeat esse in bono sicut in opposito. Tercio queritur utrum malum sit in eo in quo est tanquam in subiecto aut per privationem.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum aliquod malum sit ab omni bono sequestratum, et hoc est querere utrum aliquid sit ita malum quod nichil habeat de bono, scilicet malum in summo. Et quod sic videtur. In hiis que se habent sicut simpliciter ad simpliciter et magis ad magis et maxime ad maxime per considerationem philosophi. Sed hec sunt opposita: bono opponitur malum, ergo magis bono magis malum et maxime bono maxime malum. Sed contingit reperire summe bonum, ergo et summe malum. Sed unum oppositorum ponit in natura, ponit et reliquum. Item magis et minus dicuntur per accessum ad terminum, ergo ubi est reperire magis et minus contingit reperire summum. Sed in malo contingit reperire magis et minus, ergo et cetera. Item aut est status in malis aut non. Si constat quod necesse est statum ponere, nam ille ponit infinitum in eo ... actu est. Si status est, est summum, ergo necesse est ponere summum malum. Sed hoc est quod nichil habet de bono, ergo et cetera. Item omne per accidens reducitur ad per se; ergo si est malum ponere per accidens est ponere malum per se, et id est aliquid quod habet ortum ex principiis ... illi. Sed aliquid malum est per se; videtur quod eius principia sunt mala, et si principia sunt mala totum est malum, et si totum est malum nichil est in se de bono, ergo et cetera. Si est ponere malum per accidens est ponere aliquid quod sit simpliciter et totaliter malum, aut quod per se est ponere, ergo et cetera. Item omne dictum per participationem reducibile ad dictum per essentiam. Ergo dicitur aliquid esse malum, aut dicitur per participationem aut per essentiam. Si per essentiam, sed bonum per essentiam est summe bonum quod nichil habet de malo, ergo similiter erit aliquid ita malum quod nichil habebit de bono. Si dicitur per participationem, omne tale reducitur ad dictum per essentiam, ergo redit idem quod aliquid sit malum essentialiter et ... quod ... Item in quolibet genere est reperire unum primum quo mensurantur omnia que sunt in illo genere. Hoc planum est et patet per philosophum qui hunc ponit ... et patet inducendo. Sed in genere malorum est reperire aliquod unum quod sit mensura omnium malorum, sed id non potest esse nisi summum inter omnia mala, ergo et cetera. Contra: si est ponere summe malum quod nichil habeat de bono, et esse ad bonum est, tunc est ponere summe malum esse et tamen non habere esse. Sed hec sunt duo inpossibilia, ergo et cetera. Item posse omnis, ut dicit philosophus, est de genere bonorum. Ergo si aliquid est summe malum, illud nichil omnino potest. Sed summum in omni genere plus potest quam id quod non est summum. Sed id quod non est summe malum aliquid potest; ergo id quod est summe malum multa potest. Ergo eo ipso quod est summum multa potest et nichil potest. Sed hec duo sunt incomposibilia, ergo et cetera. Item scientia omnis de genere bonorum est, non tamen scientia boni verum etiam scientia mali; scire enim malum bonum est. Si ergo aliquid est summe malum, caret noticia boni et mali. Ergo nec scit facere malum scienter, quia nescit bona et mala. Sed ista sunt inpossibilia, ergo et cetera. Item si quid est summe malum, est malum per essentiam et naturam. Sed si malum est per essentiam et naturam, naturale est ei facere malum. Sed ... quia dum facit quod est sibi naturale bene facit, et quod bene facit bonum est. Ergo si quid est summe malum, ipsum est bonum, et dum male facit bene facit. Sed hoc est inpossibile, ergo et cetera. Item si aliquid est summe malum, illud est vilissimum; quanto enim aliquid magis malum est, tanto vilius est. Et si vilissimum inter mala, ergo inter illa est infimum. Sed quod est infimum inter mala non est summum caput malorum; ergo quod est summe malum non est summe malum. Si dicas quod non sequitur: est vilissimum, ergo non est summe malum, quia hoc est esse summe malum quod est infimum bonorum. Obicitur quia si aliquid ponitur summe malum non debet poni super alia sed infra, retrorsum ordinem; ergo non est de tenebris sed finis quod est contra errorem istum. Item si est summe malum, ergo id erit etiam omnipotens in malo sicut summe bonum in bono. Ergo omne malum sibi iacet ... potentie. Sed cetera boni corrupcio est malum, ergo cetera boni corrupcio subiacet potentie summe mali. Ergo si summe malum est, potest corrumpere omne bonum. Sed bonum quod potest corrumpi non est summum. Ergo si est ponere summe malum, nichil est summe bonum, et si non est summe bonum nec bonum. Ergo si est ponere summe malum, nichil est bonum, quod quam impium sit patet, et cetera. Item dicendum quod ponere malum ... quod nichil habeat de bono non solum est perversitatis heretice sed est manifeste cecitatis et insanie. Sic enim monstruosum est quod ipsum implicat in se opposita. Implicat enim quod id scilicet summe malum sit et non sit, quod idem possit et non possit, et quod idem sciat et nesciat. Et dum implicat in se opposita destruit se ipsum. Nam imponendo summe malum esse quod nichil de bono habeat, ponit quod id non sit summum; ponit quod non sit malum; ponit secundo quod ullum bonum habeat oppositum. Et hec omnia monstruosa sunt, que manifeste convincunt errorem illum, ostendunt fuisse ex cecitate ... in tantum tenebrositate detinebantur ipsi manichei nisi longe ante fuissent filii tenebrarum qui excecavit mentes eorum ut non fulgeret in eo illuminatio veritatis ... Sed ... irradiat ... et ... hodie ... error pessimus quod ... sunt ... et hoc ... est potissima ipsa ... cecitatis superbia que repugnat in quibusdam laicis ... ad ... que sunt fidei ... cum enim sint ydiote presumunt sacram scripturam exponere que est profundissima omnium scripturarum ... habeant ... quidam honestate exteriore ... aliorum ... duplicis superbie excecantur ut incidant in errorem istum ... excecantur ut nesciant ... quid bonum et quid malum, dum multa genera bonorum ponunt esse a deo malo, contra illud Ysayas ... v. capitulo: Ve qui dicitis malum bonum et bonum malum, ponentes lucem tenebras et tenebras lucem ... ... efficaciam argumenta ad persuadendum nec tormenta ad retrahendum nec orationum suffragia ad relevandum nisi hoc fiat de gratia specialissima. Hinc ponunt hereticam immo stultissimam et blasphemiam reputando dicentem sicut dicit fides catholica et ratio ... [illegible]

ut aliquod malum sit ab omni bono sequestratum

nichil esse ita malum quin habeat aliquid de bono

Ad intellectum autem obiectorum notandum quod summum in aliquo genere dupliciter potest dici. Uno modo dicitur summum illud quo non potest esse maius, et hoc modo non contingit reperire nec ponere summum malum, quia nichil enim est adeo quin possit esse peius, pro eo quod adhuc habet de bono quod possit magis privari, et ita adhuc peius esset; et pro tanto dicit Dyonisius quod malum est infinitum. Alio modo dicitur summum quo nichil est magis secundum actum, sed ipsum excedit omnia alia, et sic contingit reperire summum in malis, nam lucifer qui est rex in malis super omnes filios superbie pessimus est super omnes; hiis visis facile est videre respondere ad obiecta. Ad primum ergo quod primo obicitur de oppositione mali, dicendum quod considerato intellectu quod eodem modo accipiatur cum dicitur simpliciter et cum dicitur cum excessu, non sic autem est in proposito, nam cum dicitur quod bonum opponitur malo accipitur hic bonum pro participatione; cum vero intelligitur de summo bono accipitur bonum pro bono per essentiam quod solum est summe bonum, et illi nichil opponitur. Ad secundum quod obicitur quod magis et minus accipitur secundum maiorem et minorem accessum ad terminum, dicendum quod verum est in hiis que dicuntur secundum positionem, immo in hiis accipiuntur per recessum; unde magis recedit a bono et cetera, nunquam tamen recedit quin adhuc possit magis; hinc est quod non potest poni summum. Ad tertium quod obicitur de statu, dicendum quod status est secundum actum, sed non oportet quod sit status secundum potentiam ut non possit esse ulterius progressus, nam et si in rebus causatis non contingat invenire actu infinitum, contingit tamen reperire infinitum in potentia, sicut patet in numero per appositionem et in continuo per divisionem, sic in proposito intelligendum, et hoc infra manifestabitur cum agetur de corruptione mali.

Ad quartum quod obicitur quod per accessus reducitur ad per se et simpliciter dictum per participationem ad dictum per essentiam, et similiter quod in quolibet genere est reperire unum primum et cetera. Dicendum quod hee habent locum in hiis que dicuntur positione, et nam quod possit causari ex principiis sibi et que possit essentialiter dici et quam possit alia possit in sinuari per eius participationem maiorem et minorem malum, autem privationem dicit, inquantum malum, et ideo ille tres rationes non habent hic locum, et hec sunt que decepit manicheum ut dicit augustinus, quia nesciunt quid esset malum et cetera; voluit disputare de malo nesciens quid hoc esset; ideo se et alios multos precipitavit in errorem superbia enim sua fecit eum ignorare modum addiscendi in omni enim inquisitione prius oportet intelligere quid est quod querimus per nomen dicitur, et hec tamquam principium cognitionis afferre secum ad rei inquisitionem cognoscendas causas.

Secundo queritur utrum malum sive malicia sit in bono sicut in opposito.

Quod sic videtur, augustinus in enchiridion: cum mala et bona nullis ambigat esse contraria, non solum simul esse possunt, sed mala omnino sine bonis et nisi in bonis esse non possunt, hec expresse habetur quod mala sunt in bonis sibi oppositis. Item augustinus in hiis contrariis que bona et mala vocantur, regula dyaleticorum que dicunt nulli simul messe ~~possunt~~ contraria, sed constat quod non deficeret nisi mala essent in bonis sibi oppositis, ergo et cetera. Item malum dicitur quod corrumpit, sed non corrumpit nisi id in quo est, et in bono opponitur quod corrupto, ergo videtur quod malum sit in bono sibi opposito. Item opponitur libertati sed peccatum quod facit hominem servum peccati est in homine sive voluntate et libero arbitrio libertate, ergo videtur quod malum substantificari habeat in bono sibi opposito. Contra Dyonisius in libro de divinis nominibus: malum non est existens in existentibus, sed omne bonum est de genere existencium, ergo malum non est in bono, ergo nec in bono sibi opposito. Item virtus et vicium opponuntur et tamen unum uni opponitur, sed vicium non est in virtute, ergo non in bono sibi opposito nec est in aliquo. Item regula dyaleticorum est vera et cetera, ergo non fallit in aliquo; nam si falleret numquam sola non repudianda esset et tamen sola. Si ergo aliquis dicat quod unum oppositum non est in alio nec cum alio et idem in bonum malo opponitur, ergo malum

non est in bono sibi opposito. Item si malum potest esse in bono sibi opposito, ergo ab ipso non expellitur, et si non expellitur a suo opposito, videtur quod non expellatur ab aliquo, et si a nullo expellitur, semper manebit; ergo si aliquis est semel malus semper est malus, quod falsum est, ergo relinquitur quod primo.

Ad predictorum intelligentiam est notandum quod bonum in creaturis dicitur per ordinationem ad summum, unde bonum dicitur quod est ordinatum in finem. Ordinatio autem tria respiciet aut ipsum ordinabile aut per quod est ordinabile aut id per quod ordinatur, et sic triplex reperitur in nobis bonum scilicet bonum quod est ordinabile, et hoc est natura, et bonum per quod ordinatur, et hoc vero ut gratia, et bonum finem quod sic ordinabile est a gratia, et hoc est habilitas media. Intelligendum est ergo quod malum contrarie ei bono quod est ipsi in ut substancia non opponitur et ipsam tamen non corrumpit, ut dicit Dyonisius, nichil existencium corrumpit in eo quod est ens, vel naturale ei autem bono quod est virtus et gratia simpliciter et directe opponitur, unde mutuo se expellunt et simul esse non possunt. Ei autem bono quod est habilitas media quodammodo opponitur et quodammodo non; nam illa habilitas media habet comparari ad naturam cuius est, et ad gratiam ad quam est, secundum quod comparatur ad naturam cuius est, sic non habet oppositionem ad malum, quoniam habilitas illa vel etiam talis natura indifferens existit ad bonum et ad malum, et sic est subiectum mali; ut autem comparatur ad gratiam sive virtutem vel etiam ad finem ad quem est, sic habet oppositionem ad malum, nam malum tollit illam ordinationem ad id ad quod est et reddit minus et minus habilem. Cum ergo malum culpe sit privatio in habilitate consistit, et habilitas potest opponi ipsi malo, cum malum reddat ipsam potentiam inhabilem; hinc est quod augustinus dicit quod habet esse in bono sibi opposito, et quod in huiusmodi oppositis regula dyaleticorum deficit; hoc est dicere quod ad talia opposita non se extendit; unde ex hoc non sequitur quod regula dyaleticorum falsificetur, sed quoniam mos est philosophis positis considerationibus instancias subinferre non que falsificent ipsas, sed que intellectum considerationum clarificent et manifestent, sic beatus augustinus tamquam vir prudens ingenio in hac instancia manifestavit illam maximam dyaleticorum in hiis oppositis tenere que opponuntur oppositione formali sicut opponuntur virtus et vicium, gratia et culpa. In aliis autem oppositis que non opponuntur ratione eius quod sunt, sed ratione eius ad quod sunt, non est intelligenda illa vel non illa simul possunt stare, sicut stat gratia cum concupiscencia et tamen unum est in alio, sicut culpa in habilitate. Ex hiis que dicta sunt manifesta est solutio. Ad questionem propositam dico quod malum substantificatur in bono et non solum in bono sed est in bono quodammodo sibi opposito, sicut ostendunt rationes que ad primam partem inducuntur. In bono autem quod directe et formaliter opponitur sibi substanciari non habet, sicut ultime rationes que ad secundam partem inducuntur ostendunt. Ad primum quod obicitur quod tamen unum uni opponitur et cetera, dicendum quod ipse loquitur ibi quod si non est in existentibus et cetera. Dicendum quod ipse loquitur ibi per se quod si non est in existentibus secundum quod essencia sed potius secundum quod deficiens, tamen sit privatio et defectus ut iam patebit inferius. Ad secundum quod obicitur quod tamen unum uni opponitur et cetera. Dicendum quod illud intelligendum est de uno genere oppositis et intelligendo secundum idem per se loquendo habilitas autem potentie non opponitur ipsi nisi ratione virtutis; virtus enim directe opponitur vicio et cetera, vel habilitas quodammodo inclinat ad virtutem hic est quod vicio opponitur quodam modo, licet non omnino ut virtus, et sic patet totum.

Tercio queritur utrum malum sit in bono tamquam aliquid habitus an sit pura privatio, et quod non sit tamquam habitus et positivum aliquid sed ut pura privatio videtur per illud Jo.: sine ipso factum est nichil, glossa: nichil id est peccatum, ergo peccatum nichil est. Item augustinus: malum non est nisi aliquid sed defectus esse, nam mali nomen accepit, ergo malum non est aliquid positivum sed defectus et privatio. Item anselmus de conceptu virginali capitulo v: Iniusticia omnino nichil est, sicut cecitas, non enim aliud est cecitas quam absencia visus ubi debet esse, que non magis est quod modo vero debet esse visus quam in ligno ubi non debet esse. Item hec videtur ratione bonum et ens convertuntur, ergo de contrariis privatio entis privatio boni; et bonum si ergo peccatum vel malicia esset ens malicia per quod hic habet aliquid de

ad de bonitate, sic ergo non habet aliquid de bonitate, non habet aliquid de bonitate. ¶ Item omne ens a summo habet aliquam formam. omne enim quod habet aliquam formam habet pulcritudinem, sed peccatum non habet pulcritudinem cum sit deformitas anime, ergo non dicit habet de entitate, ergo privatio dicit privationem. ¶ Sed contra Augustinus: peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei, sed omne dictum vel factum est aliquid, ergo peccatum sive factum est aliquid, non ergo privatio pura. ¶ Item virtus et vicium sunt contraria, sed contraria sunt in eodem genere et que sunt ab eodem genere sunt utrumque contrarium est aliquid et non privatio pura, ergo vicium aliquid est, ergo peccatum sive malum non est omnino nichil. ¶ Item sive accipiatur concrete sive abstracte verum est dicere quod peccatum est in aliquo et omne quod est ens, sicut omne quod legit est legens et omne quod est amans est amans, et omne quod est ens est aliquid et non est privatio pura, ergo peccatum sive malum sive accipiatur concrete sive abstracte non est omnino nichil. ¶ Item nichil quod est pura privatio intenditur et remittitur, sed malum et peccatum intenditur et remittitur, quia unum peccatum est maius alio et una malicia est maior alia, ergo peccatum sive malicia non est privatio pura. ¶ Item omne ordinatum presupponit esse, sed malum culpe, sed quod malum ordinatur ad malum pene, sed quod malum est ordinatum in pena, ut quod sed malum habet aliquid esse. ¶ Item aut peccatum est ad sed quod peccatum aut nichil sed ad hoc positum sit, nec deus punit hominem pro peccato, ergo deus punit hominem pro nichilo, sed punire aliquem pro nichilo iniuste punire, ergo sed deus punit hominem pro culpa ut quod impuniendo iniuste faciat. ¶ Respondeo dicendum quod peccatum sive malum dupliciter potest accipi, uno modo abstracte, alio modo concrete. secundum autem quod malum dicitur concrete sic convenit id quod deformat vel aliquam actionem vel aliquam substantiam, et sic dicitur malum res mala ut potentia actio mala vel anima mala, et hoc modo malum quid est et habet esse necesse. Si autem aliquis dicat ipsa res mala sive peccator nichil esse, hoc dicitur quantum ad bonum esse quod quidem esse est ordinatum, unde cum dicuntur homines nichil fieri cum peccant hoc non dicitur quia omnino esse perveniunt sed quia privantur esse ordinato quod quidem est esse completum, et de hoc dicit Boethius quod esse est quod ordinem retinet servatque. nam contingit ergo loqui de malo sive de peccato abstracte, et hoc modo malum sive peccatum in recto sive predicatione formali non est aliquid sed nichil quia non est ens nec bonum sed privatio boni, quemadmodum et malicia vel peccatum nichil sit in recto in obliquo tamen aliquid est et alicuius ut oppositi et alicuius ut subiecti. alicuius ut oppositi ut potentia boni, malum enim est privatio boni, et quia sic est privatio boni ut tamen non sit omnimoda boni adnichilatio sic privat bonum quod relinquit bonum ad effectum, quare quod relinquit bonum non sic privat actum ut relinquat aptitudinem, sic privat bonum quod ad effectum ut tamen in subiecto relinquat debitum. et ideo malum abstractive sumptum formaliter loquendo privatio est et ideo nichil. est et alicuius entis ut subiecti quia est in aliquo ente, non enim omnimoda est privatio sive adnichilatio. et quia secundum hanc viam auctoritates et rationes ad primam partem inducte ostendunt malum sive peccatum nichil esse, ideo concedende sunt. ¶ Ad primum vero quod primo obicitur in contrarium quod peccatum est dictum et factum et concupitum, dicendum quod ibi accipitur peccatum sive malum concretive prout convenit substractam, et hoc modo aliquid est, nec hoc repugnat sed consonat eis que dicta sunt. ¶ Ad primum quod obicitur quod virtus et vicium sunt contraria, dicendum quod vicium prout quod contrariatur virtuti ut potentia luxuria castitati non tantum dicit privationem sed et dicit aliquem habitum sive affectum quo quis redditur facilis ad peccandum ideo peccati ergo, et hoc modo accipiendo vicium privatio est boni, tamen sic non contrariatur virtuti formaliter, immo opponitur sicut privatio et habitus. Si autem dicatur aliquo hoc modo vicium contrariari virtuti, accipitur largo modo contrarium pro quolibet oppositione et repugnantia, vel hoc dicitur quia sicut per veritatem vicium opponitur virtuti ut privatio habitui, tamen virtus et vicium quodam modo legem contrariorum, et hoc quod mutuo se expellunt et ab uno sit regressus ad alterum et

in quantum conditione opposita ut privatio et habitus ab eo quo opponuntur sicut contraria distinguuntur, et pro tanto dicit Augustinus in Enchiridion: Qui in hiis fallit verbum dyalecticorum vocans bonum et malum contraria. et hoc quia eo predicata predicata nichil minus tamen dicitur quod malum est in eodem genere cum bono, sed hoc non proprie vel secundum ordinationem sed hoc est per quandam reductionem, ex hoc non sequitur quod malum sit ad naturam, privationes ad idem genus cum suis habitibus reducuntur et tamen ipse formaliter loquendo nichil sunt. ¶ Ad primum quod obicitur quod malum est in alio genere, dicendum quod id non sequitur. nam sic dicit philosophus quedam sunt entia quedam sunt entium, et quamvis privationes possunt dici entium non tamen dicuntur entia. cum autem dico maliciam esse in alio dico eam esse entis, sed cum dico maliciam esse ens attribuo ei entitatem in se et per se et esse formaliter quid secundum est esse simpliciter, et non est in sophisticacione secundum quid et simpliciter. Si vero queratur de hac malicia est utrum sit concedenda vel non, dicendum quod hoc verbum est sicut multi philosophi dixerunt potest predicari. aliquando accipitur ut compositio media inter duo extrema, et sic dicitur adiacens ut cum dicitur homo est albus. aliquando vero sic predicatur ut res impertata per ipsum sit attributum subiecto altero extremorum. quando ergo sic dicitur malicia est, hoc verbum est accipiatur ut predicatum sicut accipiuntur alia verba ut legit, et sic tunc locum habet, est enim sensus malicia est, id est malicia est ens, id est essencia aliquid, hoc enim verbum est significat essenciam vel substantiam nullo modo. alio modo potest inesse predicari vel accipi in habitu locorum sicut exemplum et est orationis quedam deficiens, et tunc sensus est malicia est, id est malicia alicui inest, ita quod ipsa malicia posset intelligi ut aliquid inherens quam aliquid substans, sicut cum dicitur malum in esse ad esse malum, et hoc modo accipiendo non valet malicia ergo ens. ¶ Ad primum quod obicitur quod pura privatio est privatio nichil ponens non intenditur nec remittitur, dicendum quod si dicatur pura privatio, hoc est privatio nichil ponens nec in recto nec in obliquo, hoc modo verum est dicere quod non recipit magis et minus, sicut chymera nichil est et yrcocervus nichil est, nec est unum magis nichil quam reliquum. alio modo dicitur pura privatio que et non ponit in recto ponit tamen in obliquo, et hoc modo malicia posset dici pura privatio, sed de hac non est verum quod non recipiat magis et minus, potest enim magis et minus recipere ratione eius entis quod respicit in obliquo, unde dicitur maior privatio in quantum est maioris boni vel totius corruptio et in quantum minus de bono relinquit, minor vero in quantum minus de bono corrumpit et plus relinquit, et sic patet quod ex hoc non sequitur quod peccatum abstractive loquendo sit aliquid positivum. ¶ Ad primum quod obicitur quod esse ordinatum presupponit esse, dicendum quod verum est quod in hiis que per se ordinantur ordinatum presupponit esse, in hiis autem que ordinantur per accidens non presupponit esse in se sed ratione illius in quo est vel per quod ordinatur, ex hoc malum dicitur ordinari, non quia sit in se ordinatum cum sit privatio modi speciei et ordinis, sed quia ordinabile est in pena ratione ipsius punibilis. sed autem melius determinatum est in ... distinctione xlvi. ¶ Ad primum quod obicitur quod si peccatum nichil est quod deus punit hominem pro nichilo, dicendum quod sicut prius tactum est et si peccatum nichil sit in recto, nichil est tamen in obliquo, est alicuius entis ut oppositi et alicuius ut subiecti quod relinquit debitum videlicet boni privati. dico ergo quod peccatum est nutrimentum pene non solum ratione privationis sed ratione debiti relicti et boni privati. unde non est homo dignus puniri solum quia bono caret sed quia caret et debet habere, et hic carencia illa nichil sit, debitum tamen habendi aliquid est. et ideo ex hoc non sequitur quod deus puniat hominem pro nichilo quamvis peccatum nichil sit, hoc autem aptum est si quis consideret in sensu exemplum: videmus enim quod rex mercenarium suum quia non reddidit debitum, vel cum aliquis creditor incarcerat aliquem quia non solvit sibi pecuniam mutuatam, privatio enim non punitur sed cum debito in causa.

Iuxta ista sunt dubitationes circa litteram et primo que de hoc quod dicit
Quod voluntas angeli vel hominis causa est malorum subsequentium
sed contra augustinus in li. lxxxiii. qui dicit quod nullo alio auctore
peccato homo fit deterior ergo mala voluntas angeli vel hominis
non potest malas voluntates causare. Item si nomine ma
lum dicitur imputari deo cuius est causa qui est causa primo et mala vo
luntas angeli vel hominis est causa omnium malorum ergo omnia
mala sunt eis imputanda. Responsio dicendum quod est causa vel ef
ficiens et producens. vel est causa quia non disponens et inducens
cum ergo dicitur quod mala voluntas angeli vel hominis est causa ma
lorum voluntatum sequentium dicitur per quamlibet disponentem et inducentem
nec. diabolus enim inducit et disponit suggerendo homo vero cor
rumpendo naturam et malum exemplum prebendo cum autem dicit augustinus quod
nullo alio auctore fit homo deterior hoc intelligitur tamquam auctore
principali possunt tamen dici quod licet ista intelligantur de malis subsequentibus
per malam voluntatem mala hominis et angeli non tamen dicuntur per
se tamen eidem ita quod per mala eius voluntas est causa omnium malorum
que ipse facit. Item queritur de eo quod dicit in codice capitulo vo
luntas hominis causa est tam peccatorum quam penarum quia pena est passio involun
taria sed quod causatur a voluntate est voluntarium ergo pena non
causatur a voluntate. Item si causatur a voluntate aut a bona
aut a mala. a bona non sed constat quod nemo punitur pro bona
voluntate. A mala non quia mala voluntas non est causa iusti nec
iniusti. sed omnis pena iusta est. ergo nulla pena est causata a
voluntate. Responsio dicendum quod voluntas dupliciter dicitur esse causa
alicuius vel per modum merentis vel per modum efficientis cum ergo dicitur
voluntas esse causa pene hoc non dicitur per modum efficientis sed
potius dicitur per modum merentis voluntas enim causando culpam efficit
eo suum deficiendo meretur penam et ita dicitur esse causa penarum et peccatorum
sed aliter et aliter et per hoc patet solutio obiectorum. Item queritur de hoc quod dicit
bonum omnino carens malo integrum bonum. hoc enim videtur
falsum quia integrum bonum est quod nichil deest. de bono et hoc est
bonum in quo est omne bonum ergo solum est id est integrum bonum
quod est summum bonum sed multa causata sunt carencia omni ma
lo ut beati angeli et anime beate ergo si hoc est verum sequitur quod
multa essent summe bona quod falsum est quod videtur ad cautum me
at dici bonum integrum. Responsio dicendum quod sicut perfectum dicitur
multipliciter et quantum ad perfectionem sufficientie et quantum ad perfectionem
superhabundancie sic et integrum bonum potest dici multipliciter et quantum
ad integritatem sufficientie et sic dicitur integrum bonum quod caret
omni malo culpe et pene. et quantum ad integritatem superhabundancie
et sic dicitur integrum bonum in quo omne est bonum et primo modo
bonum integrum non dicitur esse bonum summum. Item bonum pu
rum est nichil habens de malo ad mixtum. secundo vero modo dicitur esse
bonum summum et est in solo deo per essenciam increatam aut per
participationem ———————— unde quod participat sum
mum bonum ex participatione habet dici omne bonum et sic tu
obicias quod summum dicitur per inmixtionem cum contrario et
ita bonum quod omnino est inpermixtum malo est sum
mum bonum. Dicendum quod licet verum est in hiis [...] quorum contrarium est non
aliquid in hiis autem quorum natura est una et altera privatio sicut est in
bono et malo luce et tenebris non habet veritatem unde licet non
dicitur magis luminosum quia minus habet de tenebris sic non dicitur
magis bonum quia minus habet de malo sed quemadmodum una stel
la dicitur maior altera quia magis accedit ad perfectionem bonita
tis nichilominus tamen omnino carens malo non potest dici nisi so
lus deus ut fiat vis in hoc quod dico omnino ut careat omni
malo secundum actum et secundum potentiam et secundum aptitudinem sui
sibi prima non possibile est. Item queritur de verbo illo augustini quod
dicit in expositione illius Ubi vel hiis qui dicunt malum bonum
etc. Id est deum est in prophetia intelligendum est de ipsis rebus
quibus homines mali non de hominibus hoc enim videtur falsum

ut sic peccat ille qui dicit ad vitium esse bonum vel in iniciativum
peccat ille qui dicit ipsum esse iustum unde malaquias qui iusti
ficat impium pro muneribus ergo non tamen de rebus sed etiam de hominibus hoc
intelligitur. Responsio dicendum quod cum dico hominem malum et dico hominem
et dico maliciam potest ergo attribui bonitas ei aut bonitas nature
quod homo aut bonitas moris ratione malicie primo. Et hoc modo at
tribuere ei bonitatem nature non est detestationis sed in
meretur maledictionem sed hoc non quia laudat hominem quod homo sed quia
laudat eum quia malus et hoc non est aliud quam laudare mali
ciam tum enim dicit augustinus quod non intelligitur de hominibus sed de rebus
non negat quin peccatum sit in commendando hominem malum
sed hoc vult dicere quod non est quod non est peccatum si commendet nisi peccatum est
si commendet maliciam

POst hec videndum est quid sit peccatum etc. Supra egit magister
de peccati causalitate et origine hic agit de peccati quidditate
et distinctione dividitur autem pars ista in partes quarum in prima inqui
rit magister quid sit peccatum utrum videlicet sit actus vel privatio
pura in secundo dato quod aliquo modo sit actus et aliquo modo sit pri
vatio inquirit utrum peccatum sit peccati pena. i. d. xxxvi. Se
cundum sic eadem esse peccata in tertia vero inquirit utrum actus sub
stracta sit a deo tamquam actus. i. d. xxxvii. Sunt enim et alii
etc. Prima pars que continet presentem lectionem distinctionum dividitur
in partes quarum in prima ponit magister peccati notificationes in secunda vero
ex ipsis notificationibus inferendo elicit quid sit peccatum propter etc.
In tertia vero dissolvit rationes sibi oppositas que contrarie videntur ve
ritati precedenti primo fiat ibi Postea videndum quid sit peccatum etc.
Secundum ibi Quod vero dubitatis hiis verborum etc. Tertium ibi Qui
bus opponitur si omnia que sunt etc. Prima pars dividi posset in partes
secundum tres notificationes peccati sed ratione sue brevitatis remaneat
indivisa. Secunda vero pars principaliter dividitur in partes quarum in prima pre
dictorum opiniones narrat in secunda vero veritatem aperit et unam quarum
dam opinionem explanat ibi Sane dici potest etc. Tertia
vero autem librum confirmat ibi Quod autem voluntas omnino et
actio etc. Sit tertia pars principalis quia habet tres partes secundum quod du
bitationes quas movet quarum prima est sumpta ex hoc quod dicebat illa po
sitio quod omnia que sunt bona sunt. Secunda vero ex hoc quod peccatum est
corruptio boni. Tertia vero sumpta est ex hoc quod peccatum est corruptio bo
ni est pena. primam ponit ibi Quibus opponitur si omnia que sunt etc.
Secundam ibi potest et querit ad eisdem etc. Tertiam ibi Cum solet etc. in
et in qualibet istarum primum proponit et secundo solvit.

Ad intelligentiam autem huius partis magistri inquiritur quid sit pec-
catum cum peccatum sit privatio magis cum potius hic ergo quod de corruptione bo-
ni que habet fieri per peccatum et circa hoc queruntur duo. Primo quod vel
bonum habeat per peccatum corrumpi. Secundo vero quia de modo corrumpendi.
Circa primum queruntur tria. Primo quod utrum a peccato possit boni
corruptio. Secundo que utrum peccatum in quantum corrumpit contrarietas bo
no et ita primum sic patet secundo quia utrum peccatum ad bonum habeat cor
ruptionem et quod sicut videtur augustinus in enchiridion quod est aliud quod dicitur malum
nisi privatio boni. bonum enim minuitur malum est tamen ergo culpa commi
titur et necessario ad bonum ibi privat sed non est dare quod privetur per
aliud quam per culpam ergo necesse est ponere quod peccatum habeat bonum priva
re. et privando corrumpere et hoc augustinus insinuat exponens paulo
post cum subiungit id malum est corruptio nec quia eam esse constat
privat bono. Item hoc ipsum ostendit augustinus tali ratione quod
nullo modo privat non nocet ergo quod nocet alicui bono privat
sed malum nocet sed malicia est ergo ad bonum adimit boni
et corrumpit ergo etc. Item sicut se habent vicia corporum ad corpus sic
vicia animarum ad animas sed vicia corporum ledunt tali
quo modo corrumpunt et ipsam animam talia autem vicia sunt
peccati ergo etc. Item quando quis peccat aut perdit ad bonum aut
nichil. si nichil ergo ita bonus est post sicut ante ergo ita bonus
est qui peccat sicut ille qui non peccat ergo dicitur placere deo verum

.ii.

[marginal note:] licet sit magis bonum quod magis accedit ad perfectionem bonitatis

[marginal note:] est

[marginal note:] et aliquo bono privat sed quod privat et adimit

[marginal note:] quod corrumpit corpora quod vicia animarum aliquid corrumpit

[marginal note:] ut peccatum habeat aliquod bonum corrumpere

un(um) sicut alt(er) q(uo)d (est) manifeste f(als)um. restat (ergo) q(uo)d ad b(on)i
p(ri)v(ati)o(n)em. s(ed) i(d) bonu(m) q(uo)d p(ri)v(a)t(ur) corru(m)pit(ur) (ergo) (est) alic(uius) boni corruptio.
s(ed) c(ontra) hoc argu(itur) sic p(ri)mo p(er) auctoritate(m) au(gustini) q(ui) dicit q(uod) p(eccatu)m
(est) corruptio modi sp(eci)ei (et) ordinis. s(ed) corruptio(n)is no(n) (est) corruptio na(m)
si corruptio corru(m)peret p(ar)i r(ati)o(n)e (et) alia corruptio. et sic i(n) i(n)finitu(m).
et i(n)t(er)i(m) act(i)o(n)is n(on) (est) ag(er)e. (ergo) ut(rum) (con)s(e)q(ue)n(s) (est) corrup(ti)o q(uod) ei sit
corrumpe(re). ¶ It(e)m si p(eccatu)m corrupit aut r(ati)o(n)e b(on)i subst(r)ati aut
r(ati)o(n)e defect(us). r(ati)o(n)e boni subst(r)ati no(n) q(ui)a cu(m) corru(m)pere bonu(m)
sit malum bonu(m) nu(m)q(uam) bonu(m) e(ss)et c(aus)a mali q(uo)d (est) f(als)um s(ed)
r(ati)o(n)e defect(us). ¶ S(ed) c(ontr)a corru(m)pe(re) est ag(er)e. nullus defect(us)
(est) p(ri)ncipium act(i)o(n)is (ergo) p(eccatu)m r(ati)o(n)e defect(us) no(n) corru(m)pit.
¶ It(em) si corru(m)pit peccante(m) aut aliu(m) aliu(m) no(n) (con)stat q(ui)a m(ul)
ta sunt p(ecc)a(t)a que no(n) fiu(n)t in aliu(m). n(ec) corru(m)pit pecca(n)
te(m) s(ed) c(ontr)a nich(il) corru(m)pit se ip(su)m (et) nich(il) (e)x (e)a(dem) natu(ra)
(est) agens (et) patiens. (et) (e)ti(am) nullu(m) malu(m) pene corru(m)pit
pu(n)iente(m). (ergo) n(ec) quod malu(m) culpe no(n) corru(m)pit peccante(m)
nec aliq(ue)m aliu(m) (ergo) (et)c. ¶ It(em) si corru(m)pit aut corrupt(io)ne (e)ti(am)
aut corrupt(io)ne a(n)i(m)e corrupt(io)ne carnis no(n) q(ui)a multa su(n)t p(ecc)a(t)a q(ue)
(con)ferunt ad regim(en) sanitatis co(r)p(or)is et ad oblectat(i)o(n)em
c(a)rn(is). n(ec) corrupt(io)ne a(n)i(m)e q(ui)a a(n)i(m)a (est) i(m)mortal(is). (ergo) in ea
nulla cadit corruptio na(m) si corruptio caderet i(m)possibile e(ss)et ip(s)a(m)
e(ss)e p(er)petuam. ¶ It(em) si corru(m)pit aut corru(m)pit q(ua)ntu(m) ad s(ubstanti)a(m)
aut q(ua)ntu(m) ad p(otenti)a(m) aut q(ua)ntu(m) ad actum. q(uan)tu(m) q(ui)d(em) ad s(ubstanti)am
no(n) h(oc) constat aut q(ua)ntu(m) ad p(otenti)a(m) no(n) ut ui(detur) q(ui)a p(otenti)e
i(n)corrupti (e)l(ement)es sicut et s(ubstanti)a p(ro)p(ter) non mi(n)dui(n)t(ur) nec remit
tu(n)tur. cu(m) h(abe)t quis t(antu)m(dem) p(otenti)am uolu(n)tatis post culpa(m)
q(uan)t(um) ante culpam. q(ua)ntu(m) ad actum no(n) (quia) ¶ q(ui)a p(eccatu)m
subit subiectum sibi actum (et) supponit (et) nich(il) corru(m)pit
i(d) s(in)e quo e(ss)e no(n) p(otes)t q(uo)d ordi(n)at(ur) in e(ss)e. (ergo) p(eccatu)m no(n) corru(m)pit
q(ua)ntu(m) ad actum nec q(ua)nt(um) ad p(otentia)m ut uisum (est) (ergo) (et)c.

¶ It(em) si p(eccatu)m corru(m)pit aliq(uo)d bonum aut (ergo) corru(m)pit bonu(m)
n(atur)e aut bonu(m) g(rati)e. no(n) bonu(m) n(atur)e q(ui)a ei no(n) opp(onitur) et ut uult
dyo(nisius). nich(il) e(x)istentiu(m) corrupt(i)o(n)is in eo quod (est) e(ss)entia ul(tra) n(atura) s(ed)
(ergo) corru(m)pit bonu(m) g(rati)e (ergo) nullus pot(est) peccare nisi h(abe)ns g(rati)am
q(ui)a bonum no(n) corru(m)pit(ur) nisi in eo in quo (est). s(ed) h(oc) (est) f(als)um q(ui)a
peccatores peccare possunt (ergo) (et)c. ¶ Est (ergo) q(uo)d q(uo)d bonum
(est) i(d) quod h(abe)mus in nob(is) p(eccatu)m corru(m)pere. s(ed) (con)tra dicend(um) quod ab-
que dubio sicut aug(ustinus) i(n) plurib(us) locis dicit p(eccatu)m corru(m)pit
(et) aliq(uo)d bono p(ri)uat cu(m) (enim) p(er) p(eccatu)m fiat deforma(ti)o (et) obscurat(i)-
o nec possit i(n)telli(gi) ad deformari ul obscurari sine a-
missio(n)e alic(uius) lu(m)i(n)is (et) pulcritudinis necesse (est) i-
ntelligi p(er) p(eccatu)m (ali)quod in nob(is) bonum corru(m)pit(ur). ¶ Ad q(uo)d i(n)-
telligend(um) no(tandum) (est) q(uo)d peccatum no(n) (est) q(ui)d (con)t(ra) p(ri)uo nec (con)t(ra) lo-
nec m(aior) cau(s)a recepta p(eccatu)m siu(e) culpa p(ri)uo ... (est) iusticie
i(us)ticia aut(em) ut dicit ansel(mus) (est) r(e)ctitudo uo(lun)tatis uo(lun)tas aut(em) est
ip(s)a ... c(aus)a ac p(ro)p(ter) h(oc) iusticia (et) sicut iusticia (est) uo(luntati)s
r(e)ctitudo. sic culpa que (est) i(n)iusticia est uoluntatis obliq(ui)-
tas. sicut (ergo) ... fit declinat(i)o a r(e)ctitudi(n)e (et) q(ua)dam r(e)c-
titudinis e(x)tra(cti)o. sic in culpe co(m)missio(n)e fit in a(n)i(m)a q(ua)d(am)
r(e)ctitudi(ni)s ad e(m)ptio(n)e(m) siu(e) corruptio(n)e(m). et (est) attendendum q(uod) (est)
ad r(e)ctitudine(m) uoluntatis (con)cu(rr)a(n)t uidel(ice)t ip(s)a p(otenti)a
r(e)ctit(u)dini(s) (et) ip(s)e habit(us) r(e)ctitudinis et ip(s)a h(abi)litas media.
p(eccatu)m no(n) corru(m)pit ip(s)am p(otenti)am q(ui)a q(uo)d p(otenti)a (est) nec simp(lici)t(er) nec
p(er) ip(su)m quid u(ero) h(abi)tum r(e)ctitudinis simp(lici)t(er) tollit ip(su)m.
u(ero) h(abi)litate(m) mediam quodam(m)o(do) corru(m)pit et quodam(m)o-
do relinq(ui)t (ergo) p(otenti)am nec diminuit nec (auget) aut(em) (iust)iciam
tollit h(abi)litate(m) u(ero) mediam diminuit dum h(omin)e(m) p(ro)p(r)io
mi(nus) (et) minus reddit ad r(e)ctitudine(m) iusticie h(abi)l(em) p(er) q(uo)d
q(uo)d linea mag(is) (et) mag(is) curuat(ur) minus (est) h(abi)l(is) ad dis-
p(ositi)o(n)e(m) r(e)ctitudinis. ¶ Concedend(um) (est) (ergo) sicut r(ati)o(n)es
ostendunt q(uo)d malum culpe h(abe)t bonum corru(m)pe(re).
¶ Ad i(d) u(ero) q(uo)d obi(citur) q(uod) p(ri)uationis no(n) (est) p(ri)uare nec corru(m)p(ere) (ter)mi(n)is
corru(m)pe(re). dicend(um) quod q(ua)mui(s) act(us) no(n) h(abe)at g(e)n(e)ra(re)
re aliu(m) actum t(ame)n h(abi)t(us) h(abe)nt g(e)n(er)ari ex actib(us) (et)
i(d) malum culpe p(ri)uo (est) corrup(ti)o (et) de ordi(n)at(i)o (e)x(ten)s(ive)
in actu p(otes)t e(ss)e c(aus)a de ordi(n)at(i)o(n)is uolu(n)tat(is) (et) h(abi)tu(m)
(et) i(de)o p(eccatu)m siu(e) malum culpe d(icitu)r corru(m)pe(re). h(ic) actus
in ordi(n)at(us) uolu(n)tate(m) reddit i(n)h(abi)le(m). nec s(equitur) ex hoc
q(uo)d act(i)o sit ex act(i)o(n)e s(ed) q(uo)d de ordi(n)at(i)o uoluntatis fit ex
de ordi(n)at(i)o(n)e in actu. ¶ Ad i(d) q(uo)d q(ueri)t(ur) u(trum) malu(m) co(rrum)p(a)t
r(ati)o(n)e boni subiecti ul r(ati)o(n)e defect(us). dicend(um) q(uod) s(ed) corru(m)pe(re)
(et)c. dicit(ur) uidel(ice)t ag(er)e et defic(er)e. nam corruptio
(est) act(i)o cu(m) defect(u). dico (ergo) q(uo)d malum culpe h(abe)t corru(m)pe(re)
i(n) q(uo)d r(ati)o(n)e boni subiecti h(abe)t agendi r(ati)o(n)e(m). u(ero) defect(us) (est)
r(ati)o(n)e defficiendi. et istud p(atet). uoluntas (enim) dum p(ec)cat
corru(m)pit se q(ui)a dum se ip(s)am mou(et) deordinate reddit
se i(n)ordinata(m) (et) ad bonum i(n)h(abi)le(m) nec p(otes)t se deor-
dinare nisi se ip(s)am mouendo (et) q(uo)d dico se moue(re) di-
co ad bonum subiectum. quod aut(em) dico i(n)ordinat(e)
dico defectu(m) (et) h(oc) satis (con)gru(en)t(er) e(x)p(ri)mit aug(ustinus) (et) ma-
g(iste)r tractat in l(itte)ra q(ui)a malicia corru(m)p(itu)r sic corru(m)p(itu)r ab-
s(ti)nencia. ad corrupcio(n)em aut(em) abstine(n)cie (con)currit uis
n(atur)alis (con)cupiscib(ilis) (et) defectus alim(en)ti (et) ita acc(i)o cu(m) defectu
si(mu)l (con)i(un)cta ... i(n)telligi(tur). ¶ Ad i(d) q(uo)d q(ueri)t(ur) aut pecca(n)s
corru(m)p(i)t se aut aliu(m). dic(endum) q(uod) corru(m)p(i)t se q(ui)a n(on) (con)ting(it)
q(uo)d n(on) se ip(su)m corru(m)pit. dic(endum) q(uod) u(ir)tu(tem) (est) s(e)garat s(ed)
oppo(siti)o(n)e(m) n(atur)e sue dicitu(r) culpa aut(em) n(on) fit (con)t(ra) ordine(m)
n(atur)e s(ed) p(rae)t(er) na(tura)m. (et) si obiciat(ur) q(uod) nich(il) (est) agens (et) patiens
s(ecundu)m s(e). i(d)eo (est) d(icendu)m q(uod) istud f(als)um (est) in b(ono) potencie q(ue) possunt
sup(er) seip(s)as reflecti nam sic d(icit) ansel(mus) uolu(n)tas (est)
i(n)st(rume)nt(u)m seip(su)m mouens (et) ca(usa) deordi(n)ate se ip(s)am
mou(en)s se le(di)t (et) d(icit) ip(s)i no(n) cum t(ame)n i(n)ferat p(ro)p(te)r eo ul
q(uod) i(n)debito ordi(n)e se p(ri)uat ul a debito ordi(n)e se elongat.
¶ Ad i(d) q(uo)d q(ueri)t(ur) a(n) p(eccatu)m corru(m)p(i)t r(ati)o(n)e carnis a(n) a(n)i(m)e d(icendu)m
q(uod) p(ri)ncipali(te)r r(ati)o(n)e a(n)i(m)e na(m) (et) si p(eccatu)m ad corru(m)p(tionem) r(ati)o(n)e car-
nis h(oc) acc(id)it sic (enim) s(ensua)litas (con)tinu(a)t ul

sicut s(ensua)litas ... ut(er)a
b(ene) pot(est) no(ce)re corpori. ¶ In au(tem) peccatum semp(er) aliq(ua)m cor-
ruptio(n)em facit non secund(um) s(ubstanti)am p(er) quam (est) i(m)mor(talis) (et)
i(n)cor(ruptibilis) s(ed) secund(um) r(e)ctitudine(m) (et) h(abi)litate(m) ad ip(s)am s(ecundu)m qua(m)
a(n)i(m)a (est) varia(bilis) (et) (m)u(tabilis) i(n) eode(m) statu p(er)man(et) sicut p(atet)
p(er) e(x)p(er)iencia(m) q(uo)d diu sumus in h(ac) misi(er)ia. ¶ Ad i(d) q(uo)d
que(ritur) u(trum) corru(m)pat quant(um) ad s(ubstanti)am aut q(uantum) ad p(otenti)am aut
quantum ad actum. ¶ Dicend(um) quod malum culpe cor-
rumpit q(uantum) ad actum. no(n) simp(lici)t(er) s(ed) in q(ua)ntu(m) actus ille or-
dinabil(is) (est) in fine(m). no(n) (enim) culpa p(ri)uat ip(su)m actu(m) s(ed)
p(ri)uat ordine(m) act(us) in fine(m) (et) p(ro)p(ter) hunc (est) mod(um) dico (quod)
no(n) corru(m)pit p(otenti)am s(ed) h(abi)litate(m) siu(e) ordinabilitate(m) p(er) q(ua)m
ordinat(ur) ad suum compleme(n)tu(m) obi(ec)t(u)m aut(em) illa curu(atur)
ac si diminuit(ur) p(otenti)a s(ed) r(ati)o(n)e p(otenti)e (et) actum sub r(ati)o(n)e
act(us) (et) i(d)o p(atet). ¶ Ad i(d) q(uo)d que(ritur) u(trum) corru(m)pit bonu(m)
g(rati)e ul n(atur)e. dicend(um) quod p(ro)p(ri)e loq(ue)ndo (et) g(e)n(er)al(ite)r ma-
lum culpe (est) p(ri)uatio bonitatis medie i(n)t(er) bonu(m) n(atur)e
(et) bonum g(rati)e que quodammodo ten(et) medium
i(n)t(er) bonum g(rati)e (et) bonu(m) n(atur)e r(ati)o(n)e ei(us) quod ad bo-
num g(rati)e ordinat(ur) attend(itur) penes ip(su)m bonu(m)
(et) malum mo(r)is r(ati)o(n)e (ver)o quod n(ul)l(u)m est no(n) t(antu)m h(abe)t e(ss)e
i(n) iustis s(ed) (et)i(am) i(n) p(e)cc(at)orib(us). (et) i(de)o peccatum siu(e) fiat ab ali-
quo q(ui) h(abe)t iusticiam siu(e) a pecc(at)o(re) s(em)p(er) inuenit
aliquid quod p(ri)uet (et) corru(m)pat.

Sc(un)do que(ritur) u(trum) peccatum sit ip(s)a corruptio passio ce(rte)...
...la(m)do (et) q(uo)d sicut(er) peccatum sicut dicit ansel(mus) n(on)

vtr(um) p(e)cc(atu)m sit ip(s)a corr(uptio) passio e(ss)e(n)t(ialiter) lo(quen)do

est. Ad quintum: absentia uel carentia in eo unde debet esse secundum priuationem actiue passiua non est. Ad quartum quam carentia obiectum in isto ergo essentialiter loquendo culpa est corruptio, prout est passio. Item Augustinus in primo Confessionum: Iussisti domine et sic est ut omnis motus inordinatus pena sibi sit. Sed motus inordinatus est culpa, pena autem motus inordinati non nisi ipsa corruptio passiua, passiua qua homo incurrit ex illa inordinatione, ergo peccatum est ipsa priuatio passio formaliter loquendo. Item omnis actio anime sicut uult philosophus, ergo omnis inordinata actio anime est inordinata passio, sed quod est inordinatum est culpa, ergo illa passio siue corruptio inordinata est culpa. Item cum anima deformat se ipsam ipsa deformitas qua anima deformatur remanet in ea et culpa similiter, aut ergo illa deformitas est culpa aut actio, et constat quod culpa que remanet iam non est actio quoniam ipsa deformitas qua anima deformis facta est, ergo uidetur quod peccatum sit ipsa corruptio passio. Item corruptio passio in qua est priuatio modi speciei et ordinis aut est culpa aut est pena. Si pena ergo uidetur quod talis priuatio secundum actionem, ergo deus animam reddit deformem et iniustam priuatam, quod probatum est dicere. Restat ergo quod sit culpa. Sed contra Augustinus de libero arbitrio: culpa est malum quod facimus, et pena mala que patimur. Sed corruptio passio est malum quod patimur, ergo uidetur quod sit culpa sed pena. Item Augustinus: malum culpe est affectio uoluntaria, malum pene affectio inuoluntaria, sed corruptio passio non est uoluntaria sed inuoluntaria quia nemo uult corrumpi nec deformari, ergo non uidetur quod sit culpa sed pena. Item magister illam peccatum dicit priuationem; peccatum dicitur proprie actiue non passiue, nam ideo malum uel peccatum dicitur corruptio quia nam quodlibet priuat modo bono. Item secundum ipsum in ratione omnis pena est iusta et laudabilis, sed omnis corruptio passio est pena cum diminuit et puniat eum quem corrumpit, ergo omnis corruptio passio est iusta et laudabilis, sed nulla culpa est iusta et laudabilis, ergo nulla culpa est corruptio passiue dicta. Item causa et effectus essentialiter distinguuntur, sed peccatum corrumpit et est principium corruptionis passiue sicut probatum est, ergo corruptio passio et ipsa culpa distinguuntur essentialiter, non est ergo culpa corruptio boni passiue dicta. Item ad predictorum intelligentiam notandum est sicut predictum est peccatum est corruptio existens consistens tam uoluntate uel actum eius siue obliquitas a rectitudine iustitie. Voluntas autem in actu suo est infinitum se in ipsum mouens, unde quando uoluntas ad mouendum uel est si mouetur si mouetur ut afficiatur inordinate, illa inordinatio respicit uoluntatem mouentem et uoluntatem motam, quia uoluntas dum inordinate afficitur inordinate mouet et inordinate mouetur, quando ergo culpa prout consideratur in actu nichil aliud est quam motus uoluntatis inordinatus et ad inuicem motum conuertitur actio et passio, non tamen est corruptio actio immo est corruptio actio passio. Nam inordinatio qua anima se deordinat et inordinatio qua anima deordinatur utrique culpa est differens, opponitur tamen per essentiam. Et quia quales sunt actus tales sunt habitus maxime cum habitus generantur ex actibus sicut est in genere malorum habituum, hinc est quod deformitas uel priuatio inuoluntarie relicta et habet aliquid in se correspondens actioni et aliquid correspondens passioni, nam uoluntas dum peccat actualiter efficitur inhabilis et iniquitatem habet rationem mouentis et quantum habet rationem moti. Ita culpa considerata ut inhabilitas iniquitate remanet in anima post actum peccati et est corruptio sui priuatio correspondens actioni et est corruptio sui priuatio correspondens passioni, et sic eadem est culpa corruptio sui priuatio boni non solum actiue sed passiue dicta, et ueritatem loquendo et secundum comparationem uel corruptio illa iniquitatis est actiue intellecta ratione mere rationem culpe, iniquitatum uero passiue dicta tenet rationem pene, quia iniquitas actiue dicta tenet rationem uoluntarii, iniquitas uero passiue rationem inuoluntarii, nec ista sunt incompossibilia circa eandem actionem et motum, nam experimentaliter uidemus quod in eadem actione contraria et eadem actio et delectat et ledit et per consequens contristat, sicut cum scabiosus cutem suam scalpendo dilaniat et dilaniando delectatur et dilaniando leditur, et unum placet et reliquum displicet. Similiter in eadem actione spirituali est auersio ab incommutabili bono et conuersio ad commutabile bonum, et conuersio placet et auersio displicet. Sic et in proposito intelligendum est quod eadem culpa potest dici actiue et passiue, prout tamen actiue dicitur tenet rationem culpe, inquantum uero passiue tenet rationem pene.

Concedende sunt ergo rationes ostendentes quod aliqua corruptio passio, passio ut potest illa que est rectitudinis priuatio, culpa est. Ad primum ergo quod primo obicitur quod culpa est malum quod facimus etc., iam patet ex hiis que dicta sunt: nam eundem motum possibile est esse actionem et passionem inquantum uoluntas se ipsam mouet, sic et eadem potest esse ratio pene et culpe licet sub alia et alia ratione. Similiter et ad secundum quod obicitur de uoluntario et inuoluntario. Ad tertium quod obicitur tertio de dicto magistri dicendum quod ideo dicit priuationem actionis magister, non propter dictum culpa corruptio actio quam corruptio passio; uerum est etiam quia anima dum caret iustitia quam debet habere culpabilis est, et tamen culpabiliter priuatur et culpabiliter est, et ex hoc quod ipse sibi fecit illam carentiam, nam si inuoluntarie eam sustineret aliunde tunc teneret potius rationem pene quam culpe. Ad quartum quod obicitur quod omnis pena est iusta et laudabilis, dicendum quod est pena inflicta et pena acta et pena contracta; non habet ueritatem nisi prout intelliguntur sub ratione pene priuatio a bono passiua sui ipsius anime deformatio, non est pena inflicta sed est pena acta quia anima hanc penam in se facit dum peccat. Ad primum quod obicitur quod peccatum est causa corruptionis passiue dicendum quod uidetur melius de peccato quod est in actu quod est causa corruptionis in uoluntate per modum habitus et uerbis sicut ostensum est per hec rationem actionis et passionis. Potest tamen dici quod et si peccatum dicatur corruptio non est causa corruptionis sed potius ipse peccans, et si dicatur peccatum esse causa corruptionis passiue hoc dicitur ratione ipsius peccantis, sicut actio dicitur esse causa passionis ratione ipsius agentis formalis. Non idem potest esse actio et passio sola comparatione differens.

Tertio queritur utrum peccatum ex hoc quod corrumpit bonum contrarietur bono increato, et uidetur sic per Augustinum xi de ciuitate dei: uitium contrarium est deo tamquam malum bono, non uero quod sibi noceat, non enim est contrarium sed noxium. Ergo uidetur quod malum eo quod corrumpit natura contrariatur summo bono. Item quod facit hominem rebellem et contrarium deo uidetur potius deo contrariari, sed peccatum facit hominem inimicum deo et pugnare ad aliquid deum resistere, sicut ex diuersis locis scripture accipi potest, ergo etc. Item contrarietas effectuum attestatur contrarietati causarum, quare sic quod causa est in alterius contrarium, quod non potest esse intelligi nisi summi boni est iustitiam facere, peccati uero est iustitia priuare, nec deus potest priuare iustitiam nec malum potest facere iustitiam, ergo uidetur quod malicia sit summo bono contraria. Item quod priuat iustitiam. Item quod contrariatur precepto alicuius contrariatur ipsi precipienti, sed malum contrariatur illis et mandatis dei, ergo deo est contrarium et corrumpit. Item quod mandata dei precipiunt furari [illegible]. Item caritas et cupiditas opponuntur, similiter gratia et culpa opponuntur, sed gratia et caritas deo uniuntur et assimilant, et ita maxime habent cum summo bono conuenientiam, quare cupiditas et culpa reddunt animam deo deformem et a deo separant, et ita ergo habent cum deo contrarietatem et repugnantiam. Sed contra: malum nulli contrariatur nisi ei cui est malum, et nulli est malum nisi ei cui nocet; si ergo malum.

uel peccatum ex hoc quod corrumpit bonum contrariatur bono creato

summo bono potest nocere quia tamen non esset summum. Item quod ratione privationis boni non competit malum ad summo bono. Item omnia contraria nata sunt fieri circa idem; sed malum nullo modo natum est fieri circa bonum summum; ergo nullo modo contrariatur summo bono. Item omnium contrariorum aliqua est proportio; sed mali ad bonum increatum nulla est proportio; ergo nulla contrarietas est istius mali ad illud summum bonum. Item omne contrarium aliquo modo resistit et repugnat suo contrario; sed divine virtuti cum sit omnipotentissima nichil potest resistere; ergo impossibile est malum contrariari deo nec in se nec in suo opere. Item nichil quod facit ad pulcritudinem operis contrariatur sapientie artificis; sed mala que permittuntur faciunt ad decorem universitatis; ergo nullo modo contrariantur nec bonitati nec sapientie conditoris. Queritur ergo per quem modum habeat istud intelligi quod malum faciat hominem deo inimicum et dei adversarium cum dei voluntas impleatur ex omnibus et omnia subiaceant eius voluntati et nutui. Respondeo dicendum quod aliquod malum contrariari alicui bono dupliciter potest intelligi aut in se et secundum formam aut in suo effectu et in operatione. Primo modo malum non potest contrariari summo bono cum illud sit bonum per essentiam cui omnino nichil est contrarium. Secundo vero modo quodam modo potest contrariari et quodam modo non. Dupliciter enim potest aliquid repugnare alicui in suo effectu aut quia repugnat ex parte virtutis ipsius agentis aut quia repugnat ex parte ydoneitatis ipsius suscipientis. Primo modo nichil potest repugnare deo in suo opere quoniam virtus dei omnipotentissima est et ideo nullum potest invenire obstaculum. Secundo modo subdistinguendum est, quia nocumentum in effectu hoc potest esse dupliciter aut simpliciter et universaliter aut in parte. Primo modo nichil potest contrariari deo in opere suo; tantus enim est et talis ordo universitatis quem ei conditor dedit ut a nullo malo possit perturbari secundum quod in pluribus locis vult augustinus. Ultimo vero modo aliquid potest repugnare deo in effectu suo quia per malum boni contingit aliquem dei effectum inhabilem ad susceptionem divine influentie ad optentum perfectionis et beatitudinis ad quam ordinatur ex sua primaria conditione. Et sic patet quod uno modo malum potest deo contrariari in suo effectu et sic rationes ad primam partem inducte ostendunt. Aliis vero modis non sic ostendunt rationes que ad secundam partem inducuntur et illis diversis viis verum concludunt et concedende sunt. Per hunc est modum solvendum est ad illud quod ultimo obiciebatur. Et propterea cum quis dicatur inimicus deo iuxta modum predictum distinguenda est voluntas beneplaciti et voluntas signi. Et voluntas beneplaciti est ipse deus, voluntas vero signi dicitur aliquid creatum. Cum ergo dicitur quod homo adversatur deo hoc non intelligitur quod adversetur et inimicetur voluntati beneplaciti cui nullus potest resistere immo semper impletur vel ab homine vel de homine sed hoc dicitur quantum ad voluntatem signi quia cum deus precipiat unum homo malus facit contrarium et in deo adversatur. Et talem hominem qui sic adversatur deus odit non affectu repugnantia (?) sed effectu punitionis. Sic enim hominem affligit sicut eius affligeret suum adversarium et sic eum affligendo ordinat eum ad honorem suum et reddit eum sibi subditum et sic voluntati beneplaciti cetere voluntates subserviunt et militant quamvis aliquando contrarie videantur ratione eius quod repugnant voluntati signi. Sic et omnia mala a deo ordinantur divino ordini in aliquo effectu (?) [illegible] et per hec que dicta sunt satis potest faciliter ad quesita responderi.

Consequenter queritur secundum partem illam que de modo corrumpendi bonum per peccatum. Et cum dicat augustinus quod malum sit corruptio modi speciei et ordinis, circa hec queruntur tria. Primo quare in peccato malum habent ista tria simul et inseparabiliter. Secundo quare vero hec tria per malum corrumpantur equaliter sive eque principaliter. Tertio queritur utrum possint corrumpi totaliter.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum per quod malum habeant ista tria scilicet modus species et ordo corrumpi simul et inseparabiliter et quod sic videtur primo per diffinitionem mali quam ponit augustinus: malum est privatio modi speciei et ordinis. Sed [illegible] (?) hec ratio est; ergo debet convenire cum malo; ergo quod malum est privatio istorum trium. Item impossibile est esse modum sine specie et ordine et econverso; sed quando aliqua se concomitantur in esse necessario se concomitantur in privatione; si ergo malum est privatio alicuius horum necesse est quod simul illa tria habeant corrumpi. Item maior est connexio in habitibus in[illegible] quam modo ordine et specie quoniam sit in habitibus virtutum qui sunt diversi formaliter secundum speciem sed per connexionem habitui animam unitive vel habitum necessario et omnes perduntur; ergo multo fortius cum per malum privatur ordo privatur simul species et modus. Item per donum gratie melioratur anima et ei habilitas quantum ad hec tria scilicet modum speciem et ordinem nam gratia reddit animam meliorem et pulcriorem et rectiorem; ergo cum culpa directe opponatur gratie et tollat ipsam gratiam videtur quod hec tria simul et inseparabiliter corrumpat et minuat. Sed contra modus attenditur in creatura per comparationem ad deum sub ratione efficientis et species sub ratione exemplaris et ordo sub ratione finis; sed quamvis creatura deordinetur a deo secundum comparationem sub ratione finis nichilominus tamen salvatur comparatio eius ad deum sub ratione efficientis et exemplaris; ergo ad corruptionem ordinis non sequitur necessario corruptio modi et speciei. Item in corporibus videmus modum aliquorum sine specie et speciem est aliquorum posse sine ordine per malum; ad quod nocet bono in anima [illegible] et homines in debitam quantitatem habent pulcritudinem et econverso et similiter est de ordine; sed sic se habet malum culpe ad modum et speciem et ordinem in spiritualibus sicut malum culpe quod nocet potius ad modum speciem et ordinem in corporalibus non privantur illa tria inseparabiliter, videtur quod nec in spiritualibus. Item nos videmus quod alia bona naturalia sic se habent quod unum potest auferri sine altero sicut fortitudo sine eloquentia et econverso; ergo si modus species et ordo dicuntur bona naturalia ipsi anime videtur quod unum sine altero privari habeat per malum culpe. Item non unum uni opponitur; ergo unum malum opponitur uni bono; aut ergo quod hec peccatum claudit in se tria peccata sive mala aut si unicum est peccatum sive malum videtur quod non tollat simul et semel ista tria. Si tu dicas quod ista tria simul conveniunt in unum bonum quo quidem possit nullus contrarium differre (?). Contra [illegible] et ideo cum in omnibus habeant reperiri quare dicuntur per malum culpe privari quod non reperitur nisi in sola creatura rationali. Ad horum intelligentiam est notandum quod triplex fuit modus distinguendi et assignandi modum speciem et ordinem in rebus. Nam aliqui acceperunt ista tria secundum diversas proprietates in eadem re consideratas ita quod modus dicatur per proportionem ad genus quantitatis continuitatis et species per proportionem ad genus qualitatis et ordo per proportionem ad genus relationis. Sed iste modus assignandi non consonat verbis augustini nam ipse vult quod in [illegible] bono non solum [illegible] sit reperire ista tria. Unde hec tria extendunt se ad omnia entium et predicamentorum genera. Alii vero assignandi modum et distinguendi ista tria sunt per comparationem ad diversa. Quelibet enim res habet tripliciter considerari videlicet in se et per comparationem ad alias res coniunctas et incompositas ad finem. Ut prout in se consideratur sic attenditur in ea modus nam unaqueque res in se ipsa finita est et modificata, ut autem comparatur ad res alias sic attenditur in ea species sicut attenditur pulcritudo partium secundum situm quem habent in toto, ut autem comparatur in relatione ad finem sic attenditur in ea ordo: unaqueque res ordinata est dum directe tendit ad finem ad quem est. Iste autem modus dicendi et si videatur elici ex verbis augustini ad hoc tamen perfecte veritatem non attingit. Omnibus enim aliis rebus circumscriptis remanente una sola anima ad hoc potest peccare et adhuc potest attendi in ea modus species et ordo. [illegible] per dictis rationabilior quia modus species et ordo considerantur in ea ad

vel 4 per quod malum habent ista tria modus species ordo corrupi

rerum diversitas comparationes suas relationes ad idem, attenduntur in una quaque re [illegible] secundum ipsam est vestigium creatoris; quidem vestigium consistit in comparatione creature ad creatorem secundum triplex genus cause sicut patet in I libro dist. 3, quia modus attenditur secundum comparationem creature ad creatorem in ratione cause efficientis, species in ratione cause exemplaris, ordo in ratione cause finalis. Et quia quelibet creatura quantumcumque modicum habet istam comparationem ad deum in quolibet ente creato reperiuntur hec tria. Iuxta hunc modum attendendum est quod creatura rationalis cum sit quedam res ultra hoc preter alias creaturas operans per voluntatem et utroque modo habet comparari ad deum et utroque modo habet reperiri in ea modus species et ordo, utique modo habet etiam reperiri malum, quia istorum trium corruptivum est malum culpe pro eo quod consistit circa ipsam secundum quod est voluntarie operans et non privare habet modum ordinem et speciem secundum illum quod consistunt circa ipsam voluntatem ut est voluntarie operans. Voluntas autem cum habet modum, speciem et ordinem sicut dicit bona est, tunc autem voluntas vere bona est quando in movendo operando conformatur divine voluntati ut principio movendi et formatur ei ut regule dirigenti, et unitur ei ut fini quietanti; et in primo attenditur modus, in secundo species, in tertio ordo secundum comparationem in triplici genere cause. Quando ergo voluntas peccat, distinguitur a deo tamquam a principio movente, quia de [illegible] ad peccatum discordat a deo tamquam a regula dirigente et elongat se et deordinat aliquo a fine quietante, ponens creaturam finem. In omni peccato necesse est illa tria corrumpi, et sic patet quod omne peccatum corrumpit in voluntate hec tria scilicet modum speciem et ordinem simul et inseparabiliter, et concedende sunt rationes hoc ostendentes. Ad rationes vero in oppositum adductas facile est respondere. Ad primum enim quod obicitur quod semper manet talis comparatio ad efficientem et cetera, dicendum quod voluntas ut est quedam res habet ad deum comparari illo triplici genere cause et secundum hoc habet quendam modum speciem et ordinem in quibus communicat cum omni genere creature, et malum culpe non habet illa hoc modo privare; alio modo sicut predictum est habet comparari ad deum ut moventem, reficientem et dirigentem, et hoc modo non habet manere talis comparatio ad deum sub ratione cause sive regule dirigentis nec est sub ratione moventis sicut non manet sub ratione finis. Ad istud quod obicitur quod in incorporibus unum potest adimi sine altero, dicendum quod hec in incorporibus possunt accipi dupliciter: uno modo prout accipiuntur penes dispositiones diversas, et hoc modo unum potest adimi sine altero, sed hoc modo non attenditur in eis ratio vestigii. Alio modo prout attenditur penes idem secundum comparationes videlicet prout cadit sub [illegible] dat modum speciem et ordinem secundum diversas comparationes in triplici genere cause, et hoc dico esse quia ad primum modus esse vel prout cadit sub actu [illegible] dat [illegible] ad bonum esse, et hoc nullo modo fallit quia si fiat corruptio in modo pariter fiat in specie et ordine et econverso. Ad aliud quod obicitur quod malus bonis naturalibus non est ita, dicendum quod non est simile, quia alia bona naturalia [illegible] diffunduntur, et ideo unum potest corrumpi sine altero et tolli, non sic autem est in modo specie et ordine, immo est idem fundamentum, sicut ostensum est, et per hoc patet responsio ad ultimum, nam et si modus species et ordo videantur esse tria bona non tamen sunt diversa per essentiam sed dicunt tres comparationes eiusdem boni. Patet etiam illud quod ultimo querebatur quoniam culpa non est in omnibus in quibus reperitur modus species et ordo, quia non est privatio illorum trium secundum quod in eis consistit generalis ratio vestigii et consistunt esse omnem creaturam, sed prout consistunt esse voluntatem deliberativam.

Secundo queritur utrum hec tria per quodlibet peccatum corrumpantur equaliter et quod sic, ut dicit Augustinus [illegible] de natura boni: ubi hec magna sunt magnum est bonum, ubi parva parvum, et hec tria attenduntur intensio et diminutio in omni bono; sed idem bonum non potest esse minus bonum se ipso, necesse est quod cum ista tria privantur quod equaliter priventur. Item ista tria sunt vestigium trinitatis, sed in ea est perfecta equalitas et consubstantialitas, sed sicut hec tria sunt consubstantialia quod unum sine altero esse non potest, sic et sunt equalia, sed quantum diminuitur de uno necesse est tantum diminui et de reliquis. Item hec tria non est privari nisi bonum privari sicut prius ostensum est, sed in eodem respectu idem non est magis et minus reperire, sed si per idem malum ista tria privantur necesse est privari equaliter. Item quanto voluntas plus recipit a deo tanto est deo similior, et quanto deo similior est tanto magis ad deum tendit, sed necesse est quod quantum habet de uno tantum habeat de dispositione de specie et ordine, et sic necesse est illa tria bona per malum privari equaliter. Sed contra videtur quod malum plus privet ordinem quam malitia in opere principaliter attenditur penes intentionem de ordinatam, sed si penes hanc principaliter consistit ordo videtur quod malum habeat plus privare ordinem quam modum vel speciem. Item modus species et ordo correspondent illis tribus videlicet unitati veritati et bonitati, sed malum plus et principaliter de bonitate aufert quam aufert de unitate et veritate, sed si hec tria correspondent illis tribus videtur quod non adimantur ista tria equaliter. Item his tribus in quibus attenditur ratio vestigii videlicet modus species et ordo correspondent illa tria in quibus attenditur ratio ymaginis videlicet memoria intelligentia et voluntas, sed peccatum cum deformat ymaginem non deformat omnes potentias equaliter immo principalius et magis deformat voluntatem, sed pari ratione videtur corrumpit modum speciem et ordinem sed principalius aufert ordinem quam modum vel speciem. Item peccatum loquendo generaliter et proprie deformitas est, sed omnis deformitas principaliter dicit privationem forme sive pulchritudinis, sed speciei, si culpa non privat hec tria equaliter sed principaliter privat speciem. Item malum aliquo modo potest bene ordinari sicut dicit Augustinus in Enchiridion, sed nullo modo potest speciosum esse cum sit privatio, ergo videtur quod in malo magis stat privatio speciei quam ordinis, non ergo fit privatio illorum trium equaliter. Item non fit privatio malicie respectivo nisi per privationem prius secundum quod malum in aliquo absoluto in ad aliquid, et per se et per accidens nec est motus nec privatio mutatio, sed si ordo dicit relationem ad alterum non potest fieri corruptio in ordine nisi per corruptionem prius fundamenti, videtur ergo quod corruptio fiet per malum non respiciat illa tria equaliter.

Respondeo dicendum quod cum ista tria videlicet modus species et ordo prout privantur per malum culpe sint conditiones [illegible] de bonitate voluntatis non solum ab invicem inseparabiles verum etiam equales equaliter privantur, per quod cuiuscumque malum culpe quod est [illegible] malum culpe in tantum deordinat in quantum facit deo dissimilem et in tantum elongat a deo ita quod quanto ad deum [illegible] equaliter reddit animam ordinatam et speciosam et potentem in bono tantum vel magis quam ad deum [illegible] similiter et ad [illegible] dotium sic est in culpa fit equaliter sit privatio hec trium sicut dicit [illegible] tota [illegible] equalitate in dotibus gloriosis sic est ut dicit Augustinus [illegible] quod totum nomen mali de speciei privatione receptum est, non est per malum solum speciei privet vel principaliter sed quod in privatione speciei intelligitur privatio aliorum. Concedende sunt ergo rationes que ad primam partem inducuntur. Ad primum ergo quod obicitur quod malicia principaliter consistit penes intentionem, dicendum quod verum est, sed quod ipse obicit quod ordo attenditur penes intentionem, dicendum quod intelligitur penes quandam comparationem, nam circa ipsam intentionem consistit modus species et ordo ex quibus et bona est intentio et bona est actio que ex intentione procedit. Ad secundum vero quod obicitur quod modo speciei et ordini respondet unitas veritas et bonitas [illegible]

quia verum est quod in illis rebus consideratur gradus vel vestigium prout attenditur in ipsis; attendendum est corruptio mali culpe que consistit in voluntate. Hec tamen habent considerari in bono per quod bonum est, sicut in precedenti problemate patuit; non est ergo per malum habent privari, cum dicto opposito illis. Ad quartum quod obicitur quod malum non est nisi deformat omnes potentias imaginis, dicendum quod non est simile, quia ille potentie sunt diverse et ad diversos actus ordinate, ita quod aliquarum illarum actus respiciunt culpam et iustitiam, set plures et maxime non; sic autem est in proposito, nam hec tria sola comparatione differunt et eundem habent idem fundamentum; necesse est quod quantum diminuitur unum diminuatur alterum. Ad quintum quod obicitur quod malum culpe est deformitas opposita pulcritudini, set ... civitas opposita pulcritudini, ... non sequitur quod magis sit privativum ordinis quam specierum; non enim dicitur deformitas per solius pulcritudinis privationem, set etiam multis privationibus aliorum; magis tamen denominatur a privatione speciei et forme propter hoc quod species est ratio cognoscendi. Ad sextum quod obicitur quod malum est ordinabile, dicendum quod duplex est ordo. Est enim ordo ante finem esse qui est ex intentione facientis, et est ordo post finem esse qui quidem attenditur secundum iustitiam retribuentis. Primus ordo est ille qui privatur a malo per malum, et hunc ordinem malum non potest habere sicut nec speciem. Set secundus ordo per malum [illegible] malum est ordinabile in penis secundum illum ordinem. Ad septimum quod obicitur quod non sit privatio universaliter nisi per aliquid absolutum, dicendum quod tam species quam ordo [illegible] actu potentie necesse est respectivum; ideo non magis privatur unum per alterum quam e converso. Nichilominus tamen hec tria tolluntur privationibus [illegible] quantum ad absolutum tamen non privantur cum homo [illegible] peccat inordinate [illegible] seipsum.

Tertio queritur utrum per malum contingat bona corrumpi totaliter. Et quod non videtur Augustinus in Enchiridion: bonum in quo malum est quamvis corruptum minuatur adhuc remaneat; ergo per culpam numquam aufertur totum bonum quod per malum corrumpitur; set tale bonum attenditur in modo specie et ordine, ergo et cetera. Item Augustinus de verbis loquens de hiis tribus: ubi hec magna sunt magnum bonum est, ubi parva parvum, ubi nulla nullum. Ergo si per culpam totaliter fieret horum ademptio, fieret peccantis ad nichilum redactio; set hoc est impossibile quod anima peccando ad nichilum redeat; ergo impossibile est quod ista tria totaliter corrumpantur. Item malum si malum est aliquid adimit; set impossibile est quod aliquis tot mala faciat et tantum peccet quin adhuc possit peccare; ergo numquam tantum peccat quin adhuc inveniatur in eo culpa aliquod bonum quod possit adimi; set hoc bonum consistit in modo specie et ordine, ergo et cetera. Item de natura desperandi est dum est in vita quod quantumcumque peccet adhuc habilitatem habet boni faciendi; set quantum dum habet habilitatem benefaciendi adhuc habet ad bonum quod malum potest corrumpere; et sic habet modum speciem et ordinem; ergo numquam ista corrumpuntur totaliter per malum culpe. Item demon quod malum corrumpit totaliter tunc quando ille desinit esse; an non sic sit ergo per peccatum contingit corrumpi substantiam immortalem et incorruptibilem angeli, scilicet [illegible] quod est impossibile, si non desinit esse aut ergo potest peccare aut non potest. Si potest peccare ergo aliquid boni potest perdere et sic adhuc habet ad debilitatem modo et specie et ordine que corrumpuntur per malum culpe. Si non potest et substantia [illegible] que non potest peccare habens liberam voluntatem melior est illa que potest peccare quod est similior; ergo per multitudinem peccatorum perveniret ad statum meliorem, set hoc est falsum et impossibile; ergo primum ex quo [illegible] videlicet modus species et ordo totaliter adimantur per peccatum. Set contra: omne quod a quo fit ad contrarium et ablatio si non est infinitum aliquando est totaliter ad contrarium; set omne bonum quod est in anima sibi [illegible] habilitas, habilitas sibi posita finitum est; ergo si per malum culpe tollitur et adimitur necesse est quod aliquando totaliter adimatur. Item si tantum

malum adimit tantum de bono quantum maius malum maius adimit et duplo malum duplo adimit, set nullum peccatum est in magnum quin adhuc possit esse maius, ergo similiter per peccatum adimitur aliquid de bono; possibile est quod anima committat infinitum magnum peccatum quod totaliter bonum per peccatum privatur. Item cum augmentatur caritas, contingit quod modicum inde aufertur ut potest anima auferri, ergo contingat intelligere quod aliquando totum auferatur quantum per rationem non inquietate diu tamen quod continuo peccatur per malum si homo peccet continue aliquando totum erit consumptum. Item sicut se habet gratia ad privationem sic se culpa ad bonam habilitatem; set gratia a deo potest esse quod omnino aufert privationem, sicut patet in Christo et beata virgine in quibus tanta fuit gratia quod nulla fuit in eis ad malum privitas; ergo pari ratione videtur quod a deo potest esse culpa quod totaliter privat ad bonum habilitas. Item sicut status glorie confirmat quem in bono, ita status damnationis confirmat in malo; ergo sicut per gloriam redditur homo impossibilis ad malum ita per damnationem et cetera nam redditur impossibilis ad bonum; set ubi est ad bonum impossibilitas ubi nulla est ad bonum habilitas; si ergo habilitas ad bonum est id quod adimitur per peccatum et est modus species et ordo tollitur per culpam videtur quod hec aliquando totaliter sint ad empta.

Respondeo dicendum quod absque dubio per malum culpe non contingit omnino removere et privare habilitatem voluntatis ad bonum nec modum speciem et ordinem secundum illam attendunt; et hoc manifeste apparet quia numquam voluntas potest esse nisi in habilitate et aptitudine ad bonum; sicut ergo voluntas non potest peccando desinere esse, sic non potest totam habilitatem illam perdere et modum speciem et ordinem que secundum illam attenduntur totaliter admittere. Et hoc quidem dicit Augustinus expresse et communiter sentiunt omnes doctores. Set quare per peccatum habilitas illa adimitur continue numquam finiatur sive consumatur difficile est assignare; et super hec diversi senserunt diversimode. Quidam enim dixerunt quod illa habilitas numquam totaliter tollitur pro eo quod et si sit finita in se est tamen ordinabilis ad infinitum bonum et ad infinitos actus; et ideo numquam potest tolli nec per peccati magnitudinem nec per peccati multitudinem. Set iste modus non satisfacit, nam habilitas quantumcumque diminuatur per peccatum adhuc est ad infinitum bonum adhuc et ad infinitos actus; quia ex illa parte ita magna est sicut prius erat, quia in nullo est diminuta, quia ordinatio ad bonum infinitatem et ad actuum multitudinem nichil facit ad illius habilitatis diminutionem, immo potius ex hoc arguitur quod nullo modo minuitur cum infinitum non sit in minus infinito ex ea parte qua infinitum. Et propterea alii dixerunt aliter quod illa habilitas et si semper minuatur per peccatum adhuc tamen numquam totaliter tollitur quia divisibilis est in infinitum sicut enim in corporalibus quantitas molis divisibilis est in infinitum et numquam potest adeo per divisionem diminui quin adhuc possit minor effici, sic in spiritualibus habilitas potentie que est quantitas virtutis numquam potest per peccatum adeo parva effici quin adhuc possit minor fieri; et hec michi probabilis quod adeo sit finitum actu et infinitum divisione et quod sic semper diminuibile et numquam totaliter sumptibile. Set nec iste modus dicendi satisfacit; nam quamvis continuum sit divisibile in infinitum tamen numquam est continuum aliquid ita magnum quod si diminuatur diminutione continua proportionali et postmodum continue fiat ablatio partis eiusdem partis sicut prius et sic consequitur procedendo quin aliquando totum consumatur sicut patet si ab aliquo auferetur modicum sicut est unus acervus quod si malum adeo tollit de

vtrum per malum contingat bona corrumpi totaliter

de illa habilitate cum non sint in infinitum tanta aliquando est totaliter consumpta. Si tu dicas quod hoc videtur esse sine consequentia, culpa tamen adimitur sicut in prima nunc, etenim non est, sic quod semper minutum adimitur et tamen numquam finitur, ut si quis enim dicat in diminuendo accipere millesimam partem diminuendi et postmodum millesimam partem residui, et sic procedendo numquam totaliter tolleret. Sed numquam hoc modo diminuitur: non satisfacit pro eo quod maior culpa plus tollit de bono et minorem culpam praecedentem potest subsequi maior culpa, et sic contingit procedendo gradus secundum partem semper maior et maior ademptio et ita necesse aliquando potuit esse illud totum bonum consumptum. Et ideo dixerunt aliqui aliter, videlicet quod illa habilitas semper minuitur et numquam finitur, sed venit ex hoc quod est durabilis et continue influitur. Quamvis sit actu finita, unde sicut aqua quae est in fonte scaturiente actu finita est, numquam tamen potest exhauriri quin semper remaneat propter hoc quod est in vero continue influendi, sic et in proposito dicunt se habere quod ipsa habilitas ad bonum oritur a libertate voluntatis et quantumcumque voluntas se actu se dehabilitet, quia tamen semper remanet libera, semper potest se ad bonum habilitare, et ita sicut si aer subtraheret radios soli illuminati, sol continue posset suos radios restaurare continue habens actualem finitatem, sic et in proposito dicunt se habere, et ideo cum peccator non possit ipsam voluntatem quae est radix et principium illius habilitatis perimere et voluntas semper possit illam habilitatem continuare, malum culpae numquam potest eam totaliter consumere, quamvis aliquo modo possit diminuere. Sed nec iste modus dicendi satisfacit, nam si ideo habilitas non finitur propter hoc quod continue restauratur, sic duo sequentur inconvenientia, quorum unum esset quod nec habilitas minueretur nisi ad tempus, sicut nec aqua fontis; aliud esset quod homo posset resurgere a peccato per se ipsum, si illam habilitatem posset voluntas sine gratia retinere et restaurando continuare. Et propterea est quartus modus dicendi videlicet quod habilitas semper potest minui, numquam totaliter consumi, et hoc quia est elongabilis a rectitudine in infinitum sicut enim linea curva potest in infinitum elongari a rectitudine et numquam tantum elongari quin adhuc possit magis, sic cum malum corrumpat habilitatem elongando ipsam a rectitudine pro eo quod ipsum malum sui malitia est curvitas et intentio in malo est per recessum a bono, habilitas illa adeo numquam diminuitur quin adhuc posset amplius diminui, quia numquam adeo elongatur quin magis adhuc possit elongari et numquam adeo incurvatur quin possit magis curvari, et ideo semper potest per malum diminui et numquam totaliter tolli. Hic autem modus dicendi inter ceteros magis procedit magis et nobis rationabilior pro eo quod fundatur super modum adimendi ipsius mali, corrumpit enim sicut dictum est per elongationem a bono sicut Augustinus dicit et magis infine distantius recedat in vita. Ad hoc igitur modi intelligentiam ampliorem videndum notandum est quod culpa sic corrumpit et diminuit habilitatem illam sicut ei opponitur. Sed non opponitur illi habilitati secundum id quod est in potentia fundata sicut prius fundatur in fine. Sed secundum id quod est in potentia ordinata ad gratiam et ideo numquam corrumpit eam nec minuit in quantum aliquid parte sui aufert secundum id quod est sed quia deordinat ab eo ad quod est, et propter hoc sic minuit quod reliquit et ideo sic corrumpit quod numquam totaliter tollit. Unde sicut dicit magister quod concupiscentia ex usu carnalis continue minuitur et numquam finitur, quia caritas opponitur ipsi concupiscentiae secundum radicem suam, et secundum id in qua radicatur, sed secundum id ad quod inclinat, sic intelligendum est esse in proposito et id melius manifestatur si situatur

intellectus habilitas enim illa quam dicimus diminui est idoneitas animae ad suscipiendum gratiam et ad cooperandum gratiae iam susceptae. Iuxta igitur dicitur culpa illam habilitatem minuere quia reddit animam minus idoneam ad utrumque, dum enim homo peccat deum offendit et ex hoc efficitur indignus et ineptus ad suscipiendum gratiam dei, iuxta est quod peccat pronum reddit ad malum et in hoc efficitur ineptus ad opera virtutum. Sed planum est istud quod numquam est adeo indignus gratia dei quin adhuc possit esse indignior, quia numquam tantum deum offendit quin adhuc possit offendere. Numquam est adeo indignus quin quamdiu est in statu viae sit susceptivus gratiae et ita numquam ex illa parte efficitur inhabilis omnino ad susceptionem gratiae. Similiter ex parte pronitatis nullus est adeo pronus quin possit adhuc pronus effici magis pro eo quod voluntas semper est libera et ideo numquam pronitas in voluntate potest fieri necessitas et in potentia esse homo semper magis et magis pronus et magis ineptus ad cooperandum gratiae atque propter hoc ex neutra parte totaliter dehabilitatur et sic patet quod habilitas illa per culpam semper potest minui et numquam totaliter tolli, et ideo hoc est quod non minuitur aliquo per ablationem sed elongationem non secundum id quod est sed secundum id ad quod est. Hoc enim modo illi habilitati opponitur non per hunc modum ab ea diminuitur. Concedendae sunt igitur rationes quae hoc ostendunt. Ad rationes ad oppositum satis plana est responsio, nam quod obicitur per locum a ratione per hoc solvitur, quia illae rationes ex malo intellectu diminutionis procedunt. Arguunt enim ac si habilitas minueretur secundum id quod est et ei per aliquam ablationem tolleretur, hoc autem non est sic sed per elongationem ut dictum est, et ideo numquam potest tot peccatis dehabilitari quin adhuc possit magis prohiberi nec est tanto peccato quin adhuc maiori. Et ideo dicit Dionysius quod malum est infinitum non quia adeo sit malum summum quod nihil possit esse peius, sed quia non est adeo ita malum quin adhuc possit esse peius. Et ideo per quantumcumque malum numquam adimitur habilitas secundum totum, quamvis enim sit finita modo tamen ad minuendum ipsam protendit se usque in infinitum, non infinitate actuali sed potentiali. Quare scilicet dominus quod circuitum arcto infinitum potest recedere. Ad illud vero quod obicitur quod gratia totaliter tollit concupiscentiam, dicendum quod quaedam est gratia quae opponitur ipsi concupiscentiae secundum id quod est, quaedam vero quae opponitur ipsi solum secundum id ad quod est. Et prima est gratia gratis data et totaliter potest tollere concupiscentiam dum sanat et reintegrat naturam vitiosam. Alia vero est gratia gratum faciens et de hac dicitur autem quod quantumcumque diminuat concupiscentiam numquam tamen finit eam. Et huic gratiae assimilatur culpa respectu habilitatis non autem illi, nam sicut dictum est non opponitur illi habilitati secundum se sed secundum id in quo est, sed secundum id ad quod est. Ad illud quod obicitur quod gloria reddit impotentem ad malum, dicendum quod pena reddit impotentem ad bonum sed tamen aliter et aliter, quia gloria reddit impotentem ad malum in eo quod in eo aufert radicem mali ipsam concupiscentiam et datur plenitudo boni. Damnatio vero aeterna reddit impotentem ad bonum non quia sit ibi plenitudo omnis mali nec est quia aufert aptitudo ad bonum et ideo illa impotentia sed quia aufert merendi spatium et de amplius non offert gratiam iuvantem ad bonum et ideo illa impotentia non dicit privationem habilitatis omnimodam sed potius habilitatis impedimenta, unde si aliquis damnatus ad statum viae reduceretur nulla sibi habilitate collata de novo habilitaretur ad susceptionem gratiae et propterea quantumcumque ordinatio habilitatis impediretur tamen habilitas numquam totaliter tollitur. Esto autem quod concederetur tolleretur nunc sic ad hoc tamen non sequeretur quod totaliter tolleretur per peccatum, nulla enim culpa ponit hominem extra statum viae et ideo non aufert homini habilitatem ad susceptionem gratiae. Sumpte ista sunt quaestiones circa istam et primo quaeritur de illa distinctione quam ponit peccatum est diminutio vel privatio.

vel concupitum contra legem dei. Videtur enim dicere falsum. Aut enim hoc intelligitur disiuncte aut subiuncte. Si subiuncte, ergo membra non possunt simul stare, quia nullum idem peccatum factum est et concupitum et factum. Sed hoc est falsum, quia omne peccatum factum est concupitum.

Item videtur quod non conveniret omni peccato, quia peccatum omissionis non est factum nec concupitum nec dictum. Ergo quod male sit assignata, quia non convenit omni peccato mortali actuali. Solutio: dicendum quod predicta diffinicio est peccati actualis et mortalis proprie, quod est peccati actualis. Dicitur quod est dictum vel factum vel concupitum propter triplicem actum, videlicet potencie interpretative et operative et affective, quae omnes sunt potencie quodammodo motive. Et quod est mortale dicitur quod est contra legem dei, et sic convenit omni et soli, quia omne peccatum actuale aut est concupitum tantum, aut est concupitum et exterius consumatum, et hoc vel per verbum vel per opus. Soli vero convenit, quia non convenit veniali, cum non sit contra legem dei, nec originali, cum non sit dictum vel factum.

Ad primum quod queritur utrum teneatur disiuncte vel subiuncte, dicendum quod disiuncte. Sed ultimum membrum intelligitur cum precisione reliquorum vel minime. Unde sensus est quod omne peccatum aut est dictum et concupitum aut factum et concupitum aut concupitum tantum. Ad id vero quod obicitur de peccato omissionis, dicendum quod omne peccatum sicut vult Augustinus radicem habet amorem mali, et ideo etiam in peccato omissionis licet proprie aliter actus principales, quia tamen illa preteritio ortum habet ex amore alicuius boni commutabilis, ut patet quia aliquis non vult ad matutinas surgere quia vult in lecto quiescere, ideo peccatum omissionis cadit sub hoc membro quod est concupitum.

Item queritur de hoc quod dicitur: *peccatum est voluntas retinendi vel assequendi quod iusticia vetat*. Aliquod enim est peccatum in quo aliquis nec vult retinere nec aliquid assequi, immo potius intendit destruere, sicut est in ira et odio et invidia.

Item velle assequi quod iusticia vetat vel retinere hoc est avaricie vel rapine. Ergo omne peccatum erit rapina. Et est quod cum peccata ita bene sint contra alias virtutes sicut contra iusticiam, quare magis diffinitur peccatum per oppositionem ad iusticiam quam per oppositionem ad virtutes alias? Solutio: dicendum quod Augustinus diffinit peccatum per illud quod est radix omnis mali; vocant est amor libidinosus vel rei habite vel habende. Iste preter ordinem et regulam legis ethice; ideo dicit quod peccatum est voluntas assequendi vel retinendi quod iusticia vetat. Ita quod describitur amorem inordinatum qui est radix omnis peccati, et per id ad quod est et per id quod que est. Quod ergo obicitur de ira et odio, dicendum quod licet sit de destructione eius, tamen ibi delectatio eius, et propter hoc continetur sub hac assignatione. Ad id quod obicitur quod tunc omne peccatum erit rapina, dicendum quod assecutio ibi stat non solummodo pro cupiditate rerum exterarum, immo est talis appetitus. Iusticia vero pro tanto ibi stat prout est cardinalis virtus, sed prout est virtus generalis que omnes virtutes complectitur et cui omnia vicia opponuntur.

Item queritur de hoc quod dicitur: *Iniquitatis assignatio de actuali* de actuali peccato agitur et mortali non veniali. Videtur enim quod male fiat assignatio peccati. Si enim recta descriptio vel assignatio debeat convenire omni et soli, cum iste diffinitiones non conveniant omni peccato, ergo non recte assignantur. Si tu dicas quod peccatum non dicitur de eis univoce sed equivoce, contra: que conveniunt in causa et effectu habent univocationem. Sed omne genus peccati ortum habet ex peccato Ade tam originale quam actuale quam et veniale. Omnia et genera peccatorum in hoc conveniunt quod reddunt animam dignam pena et privant ab ea ad bonum quod est iusticia vel ad iusticiam ordinatum. Ergo videtur quod de eis univoce dicatur peccatum. Et sic ergo videtur quod una debeat esse omnium assignari de peccato prout dicitur de hiis omnibus generibus. Et ergo quod videtur contingat unam communem rationem assignare omni generi peccati. Hoc est quod videtur peccatum de eis dicatur univoce. Et si tu dicas quod sic, in contrarium est quia quod univoce

communiter in aliquo habent proportionem sed mortale et veniale nullam est proportio. Ergo nec univocatio.

Item videtur falsum dicere cum dicitur quod predicte assignationes non conveniunt peccato veniali; veniale enim peccatum est dictum vel factum vel concupitum, et contra legem dei, sicut dicitur Exodi vii: non concupisces, glossa: bona est lex que dum concupiscentiam prohibet omnia mala prohibet; ergo venialia prohibentur a lege dei. Ergo predicta conveniunt veniali. Solutio: dicendum quod peccatum prout dicitur de originali, actuali, mortali et veniali, nec dicitur omnino univoce nec omnino equivoce sed quodam medio modo, scilicet analogice. Ratio culpabilitatis principaliter reperitur in peccato actuali mortali et communiter in originali et postremo in veniali. Et ideo notificationes que dantur de peccato simpliciter potissime referuntur ad peccatum actuale mortale quod est peccatum simpliciter, et per hoc patet responsio ad illa que obiciuntur. Nam ex hoc quod illa tria genera peccatorum conveniunt in causa et effectu non concluditur quod peccatum dicatur de eis univoce sed analogice, quia in hiis non communicant equaliter sed per prius et posterius. Et ideo cum queritur utrum possit una communis ratio assignari, dicendum quod potest una assignari ratio que conveniat eis per prius et posterius, et per communitatem analogie, ut potest sic dici quod peccatum est meritum pene vel privatio boni.

Ad id ergo quod obicitur quod nulla est proportio, dicendum quod et si nulla est proportio quantum ad commensurationem quantitatis demeriti, est tamen proportio inter veniale et mortale per consimilem comparationem et ad originem et ad effectum communem.

Item queritur de alia diffinitione Ambrosii quam ponit: *peccatum est prevaricatio legis divine et celestium mandatorum inobediencia*. Videtur enim quod hec ratio non conveniat omni peccato; quedam enim, ut dicit Augustinus, sunt mala quia prohibita, quedam prohibita quia mala; ergo si nulla esset lex nec aliqua precepta data, adhuc essent quedam peccata; non ergo omne peccatum est prevaricatio et cetera.

Item sicut obediencia distinguitur ab aliis virtutibus, ita inobediencia ab aliis viciis; ergo male diffinitur omne peccatum per inobedienciam.

Item ita peccat qui non obedit prelato sicut qui non obedit deo; ergo non tantum est peccatum inobediencia celestium preceptorum sed etiam terrenorum.

Solutio: dicendum quod lex aliquando accipitur stricte pro lege scripta vel data; aliquando large prout comprehendit legem nature et legem scripture et legem gratie et interiorem notificationem, et sic lex accipitur large.

Ad id quod obicitur de obediencia dicendum quod obediencia dupliciter accipitur: uno modo prout dicit observanciam mandatorum dei, et sic est communis omnibus virtutibus; alio modo prout specialiter considerat rationem precepti, et sic est virtus divisa ab aliis, quia potissime habet usum suum in hiis que sunt bona quia precepta. Et sicut obediencia dupliciter accipitur, scilicet large et stricte, et interiorem notificationem accipit large.

Ad id quod obicitur de obediencia prelati, dicendum quod totum pendet ex mandato dei qui deus mandat quod obediatur homini.

Item de hoc quod dicitur non constitute peccato virtus fortasse non esset. Videtur enim falsum dicere, quia si non esset culpa, purior esset caritas, ergo virtus perfectior et maior. Si tu dicas quod hoc non asserit sed sub dubitatione dicit, contra: ipse falsum dicit qui certum ponit in dubium sicut qui dubium asserit in certum.

Et dicendum quod in illo verbo non potest nec significatur virtus non esse non continere malicia, sed hoc significatur quod non ita apparet sicut nunc apparet, et ideo dicit fortassis non esset, id est non cognoscerentur ita esse.

Item queritur de hoc quod dicitur dicit in illo capitulo: patet etiam quia peccatum est privatio sive corruptio boni, scilicet privatio et posito opposito; minime peccatum recte diffinitum est supra: peccatum est dictum vel factum et cetera. Ergo male diffinitur per privationem.

Item videtur hoc quia cum unius rei una sit diffinitio, unde est hoc quod peccatum ita multum et varie diffinitur a sanctis? Queritur etiam penes quid ille diffinitiones

distinguantur. Ex his patet quod peccatum in loquendo formaliter et in loquendo materialiter, scilicet ratione substantie, et quod formaliter loquendo privatio est. Similiter vero loquendo de substantia actus, id est alii diffiniunt per privationem, alii per positionem, quare quedam sunt formales diffinitiones, quedam materiales, et utraque modo intelligitur. Si enim consideremus peccatum secundum quod dicit privationem, sic potest esse triplex: aut in genere simpliciter dicitur recessum a bono, aut respectu ordinis recessum a rectitudine divine nature, aut in comparatione recessum ab ipso boni complemento et perfectione, et secundum hoc sunt diffinitiones triplices ab Augustino que omnes ibidem cumulantur diversis verbis quia posite sunt in libro de civitate dei et habetur. Peccatum est absentia boni, ut dicit ibi. Secunda de libro de vera religione: peccatum non est appetitus naturarum malarum sed desertio meliorum. Tertio de libro de natura boni: peccatum est corruptio modi speciei et ordinis. Secundo modo scilicet prout peccatum dicit recessum a rectitudine nature, inveniuntur tres diffinitiones que ibi cumulantur alia et alia, quarum una est: damnum, quod est peccatum est ab eo quod est secundum naturam in id quod est preter naturam actio. Alia est: amictio peccati est carentia debite iustitie. Tertia est: amor peccati est defectus quidam a luce veritatis non primus sed obscurans. Tertio vero modo videlicet prout dicit recessum ab omnis boni complemento et perfectione, sic reperitur triplex diffinitio, que differt solo verbo in quantum posite sunt ab Augustino in libro de libero arbitrio: malum est aversio a bono incommutabili vero ab eodem in libro de vera religione: peccatum est carere bonis in commutabilibus quibus fruendum est. Tertia sumitur ab eodem Augustino peccatum et tenebras intelligit sic; nihil enim aliud est nisi privatio amissionis lucis. Et inde hee omnes sunt notificationes peccati quam formales; sed et alie notificationes que dicunt actum substantie vel materiale secundum triplicem considerationem peccati quam habet ibi hic etc. ad videlicet ad deum quem offendit, ad virtutem quam excludit, aut ad bonum ut natura quod prendit. Si in comparatione ad deum quem offendit sic est triplex, quarum una accipitur ab Augustino in libro contra Manicheos: peccatum est et veritatis preceptis ut ipsi veritati errare. Alia ab Ambrosio in libro de paradiso: peccatum est prevaricatio legis divine et celestium inobedientia preceptorum. Tertia ab eodem Augustino ut habetur infra: peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei. Secundo in comparatione ad virtutem quam excludit sic reperitur triplex diffinitio, quarum una sumpta est ab Basilio: peccatum est dispositio anime contrarie se habens ad virtutem. Secunda ab Augustino in libro de duabus animabus: peccatum voluntas retinendi vel assequendi quod iustitia vetat. Accipitur enim ibi iustitia generaliter prout omnem virtutem complectitur. Tertia ab eodem in libro de vera religione: peccatum est appetere que Christus contempsit vel contempnere que Christus appetiit, nam Christus fuit omnis virtutis speculum etc. Tertio in comparatione ad bonum quod prendit sic inveniuntur triplex distinctio regeneriens, licet differat modo verbi quarum una est Augustini in libro de civitate dei: peccatum est male uti bono. Secunda vero in libro de triplici: peccatum est uti fruendis et frui utendis, et similiter in libro lxxxiii questionum. Tertia est eiusdem Augustini in libro de libero arbitrio: peccatum est spreto incommutabili rebus commutabilibus adherere. Fortassis autem et alie notificationes ab istis xviii possunt reperiri, nam due alie sunt que videntur etiam loqui peccatum secundum utramque acceptionem ut est illa: peccatum est actus incidens ex defectu boni, et illa: peccatum est meritum pene eterne, et sic in universo sunt viginti.

Sciendum tamen quedam sic esse peccata etc. Superius declarauit magister quid sit peccatum secundum rem et diffinitionem, hic parte incipit utrum peccatum sit pena peccati. Dividitur autem pars ista in partes duas. Iuxta primam magister morem quem illam ex dicit secundum opinionem quorundam secundo vero secundum opinionem propriam ibi Innullo tamen puniri etc. In prima duo: primo ponit tres principes ad ducit magister auctoritates in quibus ostendit quod unum peccatum sit alterius sit alterius peccati pena. Secunda vero monitionem determinat iuxta aliorum opinionem ibi Et ideo mirum etc. Iuxta vero subiungitur illius opinionis maiorem explanationem ibi et certe ex hoc sensu omne peccatum maior dici posset etc. Similiter etiam pars principalis in quam istam quem determinat secundum propriam opinionem dividitur in partes tres. In prima ponit determinationem propriam quem secundum propriam opinionem confirmamus eam auctoritate sanctorum. Infra secundo determinat quoddam dubium in predictis auctoritatibus sanctorum propositum ibi. Illud attentius diligenter notandum est quod supra positis etc. Iuxta vero breviter epilogat ea que dicta sunt ibi Satis diligenter possumus etc. et sicut hac totali parte agitur primo de comparatione culpe ad penam ut videlicet culpa sit pena. Tamen alias tamen an alia sunt et essentialiter et quamvis secundum opinionem aliquorum peccatum sit pena tamen essentialiter, secundum tamen opinionem magistri quam mirum innuit non tamen essentialiter sed est causaliter essentialiter pena est.

Ad intelligentiam eorum que in hac parte dicta sunt tria inquiruntur hic quod primo queritur de comparatione culpe ad penam per ydemptitatem. Secundo vero queritur de comparatione culpe ad penam per inseparabilitatem. Tertio queritur de comparatione pene ad divine iustitie equitatem. Circa primum queruntur duo: primo queritur utrum unum peccatum sit alterius peccati pena. Secundo queritur utrum pulsiones actus tantum an pene tantum similiter tantum.

Circa primum sic proceditur, queritur utrum peccatum sit pena peccati et quod sic videtur Apocalypse ultimo: qui in sordibus est sordescat adhuc. Glossa: iustum est ut qui est in sordibus non est ad quod est in peccatis et sordescere non est ad quod peccare quod peccatum est meritum alterius peccati. Secundo arctatis peccatum sequens est retributio precedentis, sed retributio peccati non est nisi pena, quare etc. Item Gregorius expositione dicitur et habetur inde quod primum peccatum apostasie et ultimum pena ignis et intermedia que sunt et peccata sunt et pena sunt. Item ysidorus: deus occultam superbiam eorum vindicat per manifestam luxuriam, sed luxuria peccatum est et pena, quare manifesta luxuria est pena superbie. Item ex hoc quod homo peccat meretur a deo relinqui, sed ex hoc quod relictus cadit in aliud peccatum, quare sic hic iste qui unum peccatum commisit meretur per consequens dimitti eadem ratione, quare sicut dimissus cadit in aliud peccatum, ideo quod secundo secutum eadem ratione ad primum sicut ad mitium, sed omne tale est pena peccati, quare etc. Item deo quod est peccati pena in quo homo dampnificatur et leditur et in quod per peccatum inducitur, sed superbus hoc ipso quod vult alium excellere necesse cadit in invidiam quam videt alium superare, sicut enim dicit Augustinus in libro de vera religione necesse habet alius invidere qui non vult ab alio superari, quare videtur quod invidia sit pena superbie, et invidia absque dubio est peccatum, quare peccatum est pena peccati. Sed contra omnis pena peccati est laudabilis, nulla culpa est laudabilis, quare nulla culpa est pena peccati. Maior probatur quia omne quod iustum est laudabile est, sed omnis pena peccati iusta est sicut dicit Augustinus et habetur infra eo modo vero preceptum. Item omnis pena est ordinativa culpe et per hoc faciens ad universi decorem, sed culpa subsequens non ordinat culpam precedentem nec decorat immo magis deturpat, quare culpa non est peccati pena. Item si culpa subsequens est pena precedentis, quare arctatis culpa precedens est meritum subsequentis pari ratione illa culpa que est subsequens est meritum alterius et sic deinceps. Si quare nullum peccatum debet remanere impunitum, videtur quod homo debeat peccare in eternum, quod hic est inconveniens et indignum, patet quod peccatum non est peccati meritum quare ut unum peccatum est alterius punitivum. Item si sequens peccatum punitur precedens quare cum deus non puniat in idipsum culpa sequenti perpetrata culpa precedens non debet puniri aut si puniatur non debet tantum puniri, quod si sic esset vero reputaret quis commodum de malicia, quod si hoc est inconveniens patet etc. Item si peccatum est pena peccati et deus non punit supra condignum, nunquam peccatum esset sequens esset magis precedenti, quod falsum de plano est cum contra de minori peccato devenit ad maius planum est quod peccatum non pena peccati. Ad hoc dicendum quod absque dubio sunt auctoritates sanctorum expresse dicunt tenendum est quod peccatum est pena peccati sed attendendum est quod esse hoc est duplex modo intelligendi, secundum quod magister intelligit innuit. Quidam enim dicere voluerunt quod peccatum est pena peccati non tamen essentialiter sed secundum id quod est sibi concomitans vel [?] quod consequitur sicut patet quia peccatum manifestum ex quo consurgit infamia dicitur esse vindicta peccati.

vtrum peccatum sit pena peccati

quia meretur quis quantum ad meritum
congruum non precedit ei
quam meretur

ignominia

ordi. non ratione ipsius transgressionis sed ratione infamie consecutive vel pec-
catum . Ignorantia est manifesta ignorantia est pena peccati supra dicte sic pec-
cator nam et alia sunt que vocat apostolus passiones ignominie
pena est ratione ignorantie non ratione culpe videtur quod peccatum pro
pena peccati precedentis ratione lesionis quam infert et sic idem est
peccatum et pena peccati ita tamen quod peccatum dicitur essentialiter et pena peccati
tanti causaliter. [C]um quandoque totum modo non tantum unum peccatum
possit dici pena alterius sed etiam unum peccatum possit dici pena sui
causaliter loquendo quia peccans se ipsum ledit et tamen sicut ostensum
fuit in precedentibus non tantum actio inordinata est culpa.
Verum etiam ipsa deformitas que remanet in anima et ipsa anime
deformatio non modica est pena unde sicut rationes predicte ostendunt
dicit quedam ordinatio iusti et retributionis est inter culpam pre-
cedentem et sequentem et quantum ad id quod culpe sunt. Ideo est ali-
a opinio que magis videtur magistri consentire quod peccatum sequens
non tamen causaliter sed essentialiter ut sic loquamur est pena peccati precedentis
et hoc ideo sicut magister dicit in nullo fit preiudicium
veritati immo hoc est satis planum nam pena duo dicit et di-
cit malum sive dampnum et dicit ordinem ad precedens meritum
et hec duo contingit reperire esse sequens peccati dampnificatur
enim et nocumentum est impositum quia peccatum est enim peccatum
noceat et magnum malum incurrit quia cum incurrit in pec-
catum et si merito ad debet hic post ordinatio
habet ideo quod sequens sed ipso enim quod homo est in peccato dignus est di-
mitti eadem in aliud unde … apostolus ult. Sicut dicitur in glo.
iustum est ut qui in sordibus est sordescat adhuc. Concedendum est
quod simpliciter quod peccatum potest esse pena peccati ut expresse dicunt auc-
toritates sancti. [A]d primum vero quod obicitur quod omnis pena est lau-
dabilis dicendum quod illa propositio dupliciter potest intelligi aut quod laus at-
tribuatur pene ratione id quod est aut meritum pena. Si attribuitur
pene secundum id quod est. sic est falsa multe enim sunt pene
que passiones ignominie. tamen sunt laudabiles sed vi-
tuperabiles. Si autem attribuatur pene sub ratione pene hoc
est in quantum est precedentis peccati punitiva sic omnis pena
est laudabilis propter hoc quod est ordinata … modo
intelligenda est hec propositio omnis pena est iusta. cum igitur infertur quod
peccatum sit iustum illud quod sit laudabile est sophisma secundum
accidens quia proceditur a laudabilitate ordinis ad laudem rei or-
dinabilis hec autem non sequitur quia frequenter laus ordinis convenie-
ns est ordinali materie cum ordo est ordinate vituperabile
convenit laudabiliter. [A]d primum quod obicitur quod omnis pena est
ordinativa culpe dicendum quod verum est quod eo modo or-
dinat quo punit et illa que simpliciter est pena et
simpliciter punit est simpliciter ordinativa et illa que sufficienter
punit sufficienter ordinat. eo modo quo punit illa que
simpliciter est pena et simpliciter punit est simpliciter ordina-
tiva que vero est secundum quid et non punit sufficienter ordinat
solum secundum quid et unde cum … sicut quidam ordo laudabilis est
sed magis manifestus pene infernalis ad culpam
Quidam ita ordo est laudabilis sed minus manifestus peccati sub-
sequentis ad peccatum precedens et in hoc ordine laudatur
divina iustitia que committere unum peccatum iusto iudi-
cio permisit labi in aliud. [A]d primum quod obicitur quod culpa precedens //
non est meritum condigni sequentis hoc non est quantum ad me-
ritum condigni sed congrui que quidem agitas in alia cogitare
de facili potest responsari. Sicut enim est congruum quod de pane
permittatur labi in aliud peccatum sic est congruum quod … mer-
male usus est vita eam sibi auferat et in infinitum deni-
gat sicut est congruum ut dimittat cui cadere in ad
peccatum sic est congruum ut sine labe tunc
det ei auxilium ut in alia culpa non corruat. [A]d
primum quod obicitur quod deus non puniet bis in id ipsum dicendum quod pro-

sequens non erat pena inquantum fiet reddito de condigno sed so-
lum de congruo et sic retributio est respectu meriti quis quantum
ad meritum condigni datur. Unde de iustis bona in presenti
non propter hoc dat minora infinito sic intelligendum est hoc in
proposito. [A]d istud quod ultimo obicitur quod deus non punit ultra
condignum etc. [I]am patet. Tamen sed non intelligitur de pena quam adeo
infligit ipse et de ea que est peccatum precedens respicit
meritum condigni … aut hoc deficiat in proposito nam cul-
pa sequens secundum id quod est non est adeo culpa sequens non ordi-
natur ad precedens peccatum secundum rationem condigni sed secundum rationem congrui
congruit hoc ordini divine iustitie sicut ostensum est.

[S]ecundo queritur utrum passiones anime sint pene tantum
an pene simul et peccata et quod sint pene et peccati videtur
Omne illud per quod quis meretur mortem eternam est peccatum
sed per passionibus anime meretur quis mortem eternam. Matthei v.
Qui irascitur fratri suo reus est gehenne ignis ergo ira que est
passio anime est culpa pari ratione et alie passiones
anime. [I]tem omne illud quod repugnat directe virtu-
ti est culpa sed ira et invidia et alie passiones anime
repugnant virtutibus ergo etc. [I]tem omne illud quod est contra
rationem rectam est culpa sed passio anime que est dolor de ali-
eno bono est contra rationem rectam quia de illo iudicat esse gau-
dendum ergo etc. [I]tem illud inquantum ratione culpe quod inquantum est
impugnativum est sed inclinativa gratie superne
mutationem impugnat spiritus sancti gratiam ergo cum hec sit passio
anime et pena videtur quod passiones anime sint peccata
[I]tem ad hoc ipsum est ratio Augustini de lib. lxxxiii. q.
arguit enim sic omnis perturbatio est passio sed planum est
quod cupiditas est culpa ergo peccatum est passio ergo etc.
Contra redit ergo idem quod prius [S]ed contra omni peccato sicut dicit
Augustinus dominatur et regnat libido. Vel: aut regnat libido et est
impleta delectatione ergo omne peccatum inquantum peccatum delec-
tatio sed huius passiones earum puniunt et constat ergo in-
quam non sint peccata [I]tem omnis culpa actualis est
voluntaria sed iste passiones anime non sunt volun-
tarie ergo non sunt culpa sed tantum pena. [I]tem omnis
culpa vituperatur nec laudamur passionibus autem anime nec
laudamur nec vituperamur sicut vult philosophus ergo passiones a-
nime non sunt peccata [I]tem opposita nata sunt esse in
eodem genere sed nulla virtus est passio cum omnis virtus sit
in genere habitus ergo nullum vitium sive peccatum est passio.
[I]tem in omni peccato est conversio ad commutabile bonum
nihil autem passionibus anime que sunt invidia ira tristitia
quod sunt tedium boni et aversio quam conversio ergo tales
passiones anime non sunt culpe [R]esponsio dicendum quod sicut
expresse magister dicit infra et probat paucis … ante
quedam sunt passiones anime que non penales sunt
solum penales verum etiam culpabiles sicut ira et invidia sed
autem hee passiones peccata sunt tamen peccata inquantum passiones
sicut idem … dicit et hec inquiri omnis autem passio in
quantum ipsa anima patitur non est anima peccatum sed hee passio-
nes peccata sunt ratione mediationis voluntatis convincte
vel antecedente vel consequente propter quod notandum est quod quedam pas-
sio est illata ab extrinseco et ex hanc non consistit meritum
nec demeritum nisi in quantum animo respuitur vel accep-
tatur unde occidi propter non est meritorium nisi in quantum
est voluntarium ab eo qui occiditur unde … loquendo in talibus
passionibus passio non est meritoria sed sufferentia passionis
est. Alia passio que ortum habet ab intrinseco et hec
dupliciter potest oriri quia quedam oritur ex corruptione nature
quedam vero ex conversione voluntatis libere illa que oritur
ex corruptione nature in duplici differentia est quam natura corrupta est

2 modi

in pende

ordinat

// illud q

// e contra sequens … meritum congruum … culpa precedens … meritum sequentis

secundi

2

modi

3o

Utrum passiones anime sint pene tantum an pene sint et peccatum

inordinata corruptione per concupiscentiam corrupta et corruptione penali per mortalitatem inflictam. Ille ergo passiones que oriuntur ex corruptione nature ut est corrupta penali corruptione tenent rationem pene tantum ut fames et sitis; ille vero que oriuntur ab ipsa ut est corrupta corruptione inordinata non tantum habent rationem pene sed etiam culpe, sicut sunt inordinate affectiones anime que consurgunt ex morbo concupiscentie, et tales sunt passiones ire et invidie et consimiles. Pro eo autem quod hee passiones oriuntur conversione voluntatis ad aliquod bonum amabile, sicut est quod voluntas habet converti dupliciter, passiones hee sunt in duplici genere. Voluntas enim aliquando convertitur ad bonum simpliciter et tunc detestatur et odit quod adversatur illi bono ut potest peccatum, et hee passiones consurgentes inde sunt ire et invidie commendande. Est etiam voluntas aliquando ad bonum proprium et ad bonum ut nunc, et tunc passiones que inde assurgunt culpabiles sunt et male, sicut et voluntas a qua oriuntur; sed non habent plenam rationem mali et culpe nisi quando in voluntate consummantur, ut potest quando vult aliquis irasci et invidere et contristari. Et sic patet quod huiusmodi passiones anime peccata sunt et in quantum oriuntur ex corruptione concupiscentie et in quantum ortum habent ex inordinato amore voluntatis deliberate. Concedende sunt ergo rationes ostendentes aliquas passiones esse peccata anime. [Ad illud] vero quod obicitur in contrarium primo quod libido regnat in omni peccato, dicendum est quod verum est secundum quod libido dicitur improba voluntas, sed non omnis secundum quod libido dicitur immoderata delectatio. Nichilominus tamen potest dici quod in istis peccatis reperitur libido et proprium motum, nam invidus delectatur in bonis singularitate et iracundus delectatur in adeptione vindicte, immo quod plus est, sicut iustus ex rectitudine voluntatis delectatur dolendo de malo culpe, sic est invidus quandam delectationem refectionem invenit in dolendo de aliena prosperitate, ita quod delectatio est de uno et tristicia de altero. Quemadmodum enim aliquis de amico mortuo quod multum dilexit vehementer tristatur, et magis est illi consolatio posse tristari, et ibi solum invenit quietem in fletu et dolore, sicut Augustinus in iiii. Confessionum dicit de se, sicut invidus in dolendo de bono alieno in illa passione invenit quandam delectationem in eo quod placet sibi de bono alieno contabescere, ita tamen multum utilitatis respersa est amaritudine. [Ad illud] quod obicitur quod passiones sunt involuntarie, dicendum quod involuntarium dicitur dupliciter sicut et voluntarium. Uno modo dicitur voluntarium cuius principium est voluntas; alio modo dicitur voluntarium quod comitatur voluntas, et secundum hunc modum duplicem dupliciter dicitur involuntarium: uno modo ut dicatur involuntarium quod non est a voluntate efficiente, alio modo ut dicatur involuntarium sicut vitatum. Hoc de passionibus que sunt ab intrinseco sicut prius ostensum est, immo possunt esse voluntarie non solum sicut a voluntate comitante, immo sicut a voluntate causante, quando diligit aliquid inordinate. [Ad illud] quod obicitur quod passionibus non laudamur nec vituperamur, dicendum quod hoc verum est per se loquendo, per ut tamen radicem ex voluntate et voluntas generat eas et laudari possumus et vituperari sicut prius ostensum est, et ideo ratio illa non concludit quod hee passiones non sunt peccata, sed quod non sunt peccata in quantum eas patimur. [Ad illud] quod obicitur quod nulla virtus est passio, iam patet responsio, quia licet aliqua virtus potest esse passiones consistere sicut peccata et secundo

per ut ille passiones efficiuntur voluntarie et in proposito sic intelligendus est esse inchoatio. Tamen potest dici quod passio quamvis non sit virtus nisi ex actu voluntatis sunt concurrentis, potest tamen aliqua passio in quantum egreditur a natura viciata et corrupta esse peccatum, nec natura illa vero compulsa exigatur ad complendum bonum quam ad committendum malum. [Ad ultimum] iam patet responsio, nam iste passiones oriuntur conversione voluntatis ad commutabile bonum et ideo peccata sunt; nunquam enim quis invidet alteri nisi inmoderate amaret proprium bonum, et ut vult dampnum inimici est lesio concupiscentie, immo generaliter, sicut ostendit Augustinus .xiiii. de civitate dei, omnes hee passiones ortum habent ex amore.

Consequenter queritur de comparatione pene ad culpam secundum separabilitatem et circa hoc queruntur duo. [Primo] queritur utrum contingat in aliquo ponere culpam sine pena subsequente. [Secundo] queritur utrum in aliquo reperire penam sine merito precedentis culpe.

Circa primum sic proceditur quod videatur contingat in aliquo ponere culpam sine pena subsequente, et quod sic videtur: Eccl. v. altissimus est patiens redditor, sed patiens non statim vindicat iniuriam suam sed ut in tempore ex peccato; ergo videtur quod deus peccatorem non statim puniat; ergo contingit in aliquo esse culpam sine pena. [Item] prior est deus ad misericordiam quam ad condempnandum, sed iniustum non habet statim coniunctum premium; ergo videtur similiter quod culpam non statim habeat iunctam penam, ergo etc. [Item] pena est, ut dicit Augustinus, labor involuntarius, sed impiis et peccatoribus in hac vita multa prospera proveniunt et plures sicut adhuc in malo letantur, quod dolorem non sentiunt; ergo videtur quod ponere sit peccatum absque pena saltem ad tempus. [Item] si statim peccator cum peccat punitur, aut punitur sufficienter aut insufficienter; si sufficienter, ergo non debet amplius in inferno puniri; si non sufficienter, ergo ad tempus remanet impunitum; sed qua ratione ad tempus remanet impunitum eadem ratione et totum; ergo videtur quod peccatum possit saltem ad tempus separari a culpa pena. [Item] multo iustior et benignior deus quam aliquis homo, sed ad laudem benignitatis humane spectat ut in nullo vindicet iniuriam sibi factam; ergo multo fortius hoc decet facere deum; ergo videtur quod saltem ad tempus debeat relinquere peccatum impunitum. [Sed contra] Augustinus .i. Confessionum: iussisti domine et sic est ut pena sua sit sibi omnis inordinatus appetitus animus. Si ergo ad culpam necessario sequitur animi inordinatio, necessario ergo ad culpam sequitur aliqua punitio. [Item] ubicumque est peccatum est ibi perversio modi speciei et ordinis; ubi autem hoc est, ibi est dampnificatio; ubicumque autem dampnificatio, ergo impossibile est culpam esse in aliquo absque pena. [Item] in aliquo ubicumque autem dampnificatio est mediante culpa, ibi est iusta punitio; ergo impossibile est culpam esse in aliquo absque pena. [Item] quicumque inordinate convertitur ad bonum ut nunc amittit a bono simpliciter, et qui cum adquirit carnalem delectationem perdit spiritualem consolationem, sed propter spiritualem consolationem ad quam anima nata est et amittere donum gratie est esse bonum anime, hoc est maximum dampnum et penam incurrere; ergo videtur quod nunquam committit absque pena. [Item] universum id dicitur esse valde bonum et optime ordinatum, sed ideo quod est optime ordinatum non potest esse ordinis corruptio nec simpliciter nec ad tempus, sed peccatum absque pena est inordinatio; ergo impossibile est ad modicum peccatum esse impunitum. [Item] ad iustitie perfectionem spectat superare iniusticiam, sicut ad sapientie perfectionem spectat vincere maliciam, ut dicitur Sap. viii. sapientia vincit maliciam; impossibile est ad malum esse quod divina non sit in mor

secundo

ani deordinatio

utrum contingat in aliquo ponere culpam sine pena subsequente

dimittet et ex ira bonitatis deficiat quia cum iustitia dei similiter omnia superat, in iustitiam impossibile est aliquam culpam committi quin statim ad eam non sequatur aliqua pena. Respondeo dicendum quod impossibile est culpam in aliquo esse quin eo ipsam sequatur pena inseparabiliter, et ideo hic sunt propter ex parte divine equitatis et repletionis universi et ex ordinatione culpe et ex conditione peccantis. Ex parte divine equitatis ideo sunt tante; non decet eam que videt omnia ut non peccatum dedecus peccati ad modicum esse sine decore iustitie. Omnia enim que decet sub iustitiam supplere pulcritudine universi qualitas non sunt universum enim ex ordine pulcritudinem habet et talis est ista pulcritudo que decet. Sed ad ostensionem summe sapientie non nullo modo fedari potest ac per hoc nec ad monstrum esse et ea ad inordinatum tunc nec peccatum a pena separatur. Ex parte culpe ideo sunt, nunquam enim culpa committitur quin modo et specie et ordo est actione privetur, et dum voluntas se volutate et actu suo sic deordinat tenet ipsam in culpa et dum inclinat in se et ordine privat quantum ad habitum ad bonum. Talis autem privatio magis est in ipsa anima damnificatio cetera, et ideo dicit Augustinus in quodam sermone de innocentibus: nemo habet in iustum lucrum in archa dampnum in conscientia ueste et perdidit fidem acquirit pecuniam et perdidit iustitiam. Ex conditione peccantis ideo sunt quia voluntas rationalis est ex parte qui media est inter sensualitatem et sinderesim media est inter deum et alias creaturas. Et cum se convertit ad hoc inferiora ab eo recedit qui sursum est, et dum adquirit proprium bonum amittit magnum quod dum accepit bonum suum nunquam amittit bonum superius et quia creatura media facit se infimam ipsam tunc est peccando recordat cum sensualitate discordat cum synderesi et cum discordat cum synderesi interit et illa repugnantia remorsum quendam et afflictionem naturalem dum peccat perdit magnum bonum perdit honorem proprium perdit solacium et incurrit remorsum. Sic patet quod ad culpam inseparabiliter sequitur pena. Sive dicatur pena quedam damnificatio sive dicatur pena afflictio sive inuo[illegible] passio sed pena que est damnificatio semper sequitur actu et habitu, quia nunquam est homo in culpa quin semper sit in dampno. Afflictio vero sive remorsio sequitur habitu quamvis propter delectationem actualem ut in consideratione sive distractionem animi non sentiatur. Et per hoc patet quod quamvis peccatum claudit in se penam et quamvis peccatum potest dici pena peccati est tamen pena sive ipsius. Secundum enim diversam comparationem voluntatis peccantis ad sinderesim et sensualitatem idem ipsum et habet rationem peccati et habet rationem pene sicut ostensum est. Concedende sunt ergo rationes quod pena consequitur inseparabiliter. Ad primum ergo quod primo obicitur in contrarium quod altissimus paciens redditor, dicendum quod duplex est loqui de pena: scilicet quantum ad statum inchoationis et remediabilitatis, et sic inferre decet quia hoc decet suam iustitiam. Secundo quantum ad statum consummationis et irremediabilitatis. Differt hoc enim decet suam benignitatem et patientiam. Propter hoc divitias nos expectat ad penitentiam.

Ad illud quod obicitur quod deus non statim remunerat, dicendum quod sicut in pena magnitudo afflictionis differtur et minor afflictio et remorsio peccatoris comitatur, sic et beneficiis in tribulatione dulcedinis absconde beneficiis melior tamen aliquis primitie sunt degustande et in omni opere bono quedam iocunditas conscientie et tranquillitas bene operanti conceditur. Quod est sic fructus et remuneratio operis illius et hoc est quod dicit apostolus laborantem agricolam oportet primo de fructibus ... etc.

Ad aliud quod obicitur quod pena est passio involuntaria et afflictiva tamen patet ex hiis que dicta sunt nam licet sit damnificatio et afflictio quamvis non semper sentiatur.

Ad aliud quod obicitur quod deus punit sufficienter aut non, dicendum quod punire sufficienter hoc est dupliciter aut simpliciter aut quod competit statui in presenti, ergo punit culpa sufficienter sed hoc non simpliciter sed prout competit statui presenti et in tali punitione salvatur debitus ordo et melior post egressum anime a corpore debetur. Sed pene aculo — nec remanet impunita nec inficitur ad impunitatem sed totum punitur licet non plenarie quod exigit tempus illud.

Ad illud quod obicitur quod ipso benignius totum ordinat, dicendum quod non est simile pro eo quod deus est ipsa iustitia si propria offensa dimitteret impunita in iniuriam faceret ipsi iustitie. Non sic autem est de homine, preter enim ipse sibi videre ultiones sibi reservante omnia punienda. Unde quod ipse dimittit impunita alii punire non potest. Non sic autem est de homine qui habet alium superiorem iudicem et quod ipse non punit quando ad deum remittit.

Secundo queritur utrum pena possit esse in aliquo sine culpa precedente, et quod non videtur per auctoritatem Iohannis: Actuum ii. Sic quicumque pecatum patitur pena nostra vindicavit. Item Gregorius in quadam collecta: nulla cis nocebit adversitas si nulla dominetur iniquitas, ergo si non preces sit dominium culpe videtur quod nullo modo sequi possit supplicium pene.

Item autem in principio rationum mors et vita a domino dei est sed in ita in adversante et mors ut annunciante significat mors est a deo ut annunciante et per eandem rationem omnis alia pena, sed omnis universi deus respicit meritum culpe precedentis. Ergo videtur quod in nullo sit aliqua pena quin impune precedit culpa illi pene meritorie.

Item pena contrarium est dese dicit ad malum duorum, enim malum unum malum pene et malum culpe. Ergo sicut malum culpe dicitur privatione alicuius boni et alicuius mali ordinis ita est et malum pene. Ergo sicut malum culpe indiget ordinatione ita et malum pene sed sic malum culpe ordinatur per sequens malum pene, sic malum pene per alterius mali culpe. Ergo sicut culpa non potest esse sine pena sic nec pena sine culpa.

Item punitio cum sit effectus divine iustitie. Iustitia autem sit quod qui considerat exigentiam meritorum nullum inferre pene nisi peccatum. Ergo impossibile est aliquem puniri nisi in eo quod precessit macula peccati. Sed contra Iob xvi: non peccavi et in amaritudinibus moratur oculus meus. Et similiter Iob vi: utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui et calamitas quam patior in statera, quasi harena maris hec gravior appareret. Ergo videtur quod pene que sunt in Iob non fuerunt in merito precedentium peccatorum.

Item Iohannis ix: quis peccavit hic aut parentes eius ut cecus nasceretur? Ibi dicit: neque hic peccavit neque parentes eius et exponit Augustinus quod hic non dicitur peccavit sed ut cecitas non esset pena peccati. Ergo idem quod prius.

Item per peccatum originale non meretur quis nisi semel mori et Lazarus non tantum fuit semel mortuus sed bis. Ergo videtur quod aut mors prima aut secunda fuit ei absque merito peccati illata.

Item tota die videmus quod impii affligunt iustum et de hoc propheta conqueritur Abacuc i: quare taces conculcante impio iustiorem se, sed non esset iusta querela prophete si iustus pro peccatis suis puniretur. Ergo videtur quod multe pene infligantur que non infliguntur merito peccatorum.

Item Christus fuit innocens in mundo et planum est quod in ipso nullum fuit peccatum omnino et mors illa pena fuit. Hec constat ergo videtur quod pena possit esse absque culpa precedente.

Respondeo dicendum quod malum pene dupliciter potest ordinari. Uno modo ad malum culpe quod puniendo ordinatur. Alio modo in comparatione ad bonum quod deus elicit ex illa pena. Dico ergo quod si aliqua pena infligatur et ordinatio principaliter consistat in comparatione ad malum quod necessario requiritur malum culpe precessisse nec tamen precessisse sed est aliquo modo comitari inseparabiliter penam. Enim aut est directe ordinata ad puniendum aut est ordinata principaliter ad malum excludendum. Primo modo est pena infernalis et secundo in pena purgatorii et primo modo requiritur pena precedentiam culpe et deformitatem et malitiam, secundo modo requirit culpe presentiam secundum rectitudinem sequelam. Si autem pena infligatur principaliter propter ordinationem quam habet ad bonum quod inde elicitur aut ergo propter bonum proprium aut propter bonum alienum. Si propter bonum proprium sic requiritur quod in illo aliquando fuit culpa ...

possit esse defectus sicut pro bonum apetitum sit sufficiat pe
ne ut sint culpa in alio quam in eo qui punitur in eo videlicet
propter quod pena illa sustinetur pro quam modus sunt iniquitas mors et pas
sio ordinata erant ad redimendum genus humanum et liberandum et
reparandum a lapsu in quem ceciderat ex peccato primi parentis et sic
patet quod omnis pena aliquo modo respicit culpam sed quedam
ut presentem in se ut poste pena infernalis dampnati post
dampnationem in se sed presentem inveniatur et sequela sicut pena purga-
Quidam vero soluunt ut premissa et hoc in eo qui punitur et sic est omnis
pena iustorum vel excepto quod vero respicit culpam non ipse sed in
alio sicut patet in Christo cum ergo querit utrum omnis pena causata a
culpa dicendum est quod si intelligatur dictum in littera de condigno
sic non habet veritatem si intelligatur de eo sine quo non sit aliquo
modo veritatem habet nulla enim esset pena in homine nisi pre-
cessisset culpa et per hoc patet responsio ad questionem propositam quod sequitur utrum pe
na possit separari a culpa concedendum est prima quod sic propter ordinationem
quam habet ad bonum posterius quod ex ea elicitur. Ad id ergo quod obicitur
de iusto dicendum quod iusto non accipit vel meriti pro nullo condigno
sed pro pronitio congruum quod quidem est sicut dispositio preambula
et usu est sicut dictum est quod nisi fuisset sub imperio orale
minibus non esset contenta penalitas nunc esset aliqua afflictio pe
ne et quod nunc sunt hoc sunt solummodo volun . . . Ad illud quod
obicitur de Job dicendum quod facit dicitur est vis mihi quod dicit nulla nece
bit ad iustitias que non infliget homini exigente merito
post illas peccati non est ad eius nocumentum sed pro ad eius profectum misericordia
et apostoli diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Ad illud quod obicitur
quod mors est a deo iudicante et ita alie pene dicendum quod tempore
iusticie se multum immiscet opus misericordie et ideo quamvis pro dis
positione ad penam sint iudicem multe enim pene sunt ad illam
dispositionem que per iusticiam divine misericordie et divine iustitiationis
que sunt instrumentum ire cum ergo dicitur quod mors est a deo iudican-
te hoc intelligi de ipsa necessitate moriendi sed ex hoc non sequitur
quod omnis alia pena sit a deo iudicante immo sicut tantum potest
esse a deo miserante qui erudit et flagellat omnem filium quem recipit
sicut enim competit presenti statui. Ad illud quod obicitur quod pena ordinat
ad culpam sicut ergo dicendum quod non est sicut culpa enim ordi-
nari sicut dictum est duplicatur non solum ad prius sed est ad posterius
peccatum autem et quod hic ordinari habet solum ad posterius videlicet
ad penam et ideo culpa semper dicit inordinationem in presenti aliter
pena pena vero propter ordinationem ad posterius bonum ordinata
et utilis esse potest si nulla culpa sit in eo qui punitur illi pene
meritorie enim malum recompensat per maius bonum quod inde elicitur
sicut patet in ceco nato et in Job et in latrone et in aliis in quibus gravia
bona elicia . . . invenies in extra de . . . d. x. v. iiij.
Ad illud quod ultimo obicitur iam patet responsio est enim sic punitio sit a divina
iusticia in eo homine tamen plures quod est ad unum unam sicut enim unit
autem in eodem sermone quem de flagellatione pharaonis cum deus in
mitteret flagella pharaoni impendebat iusticia misericordie
quare esse eius ad conversionem excitabat cum ille subtrahebat hoc
erat ex rigore iusticie que propter culpam pharaonis precedentem
illa flagella subtrahebat ipsum obduratum sinebat et pro
tanto scriptum dicitur quod cor eius induratur.

Consequenter queritur de comparatione pene ad deum iusticie comparatione
et circa hoc queruntur duo. Primo queritur utrum aliqua pena
sit a deo. Secundo dato quod sit queritur utrum omnis pena sit
a deo quia quod utrum aliqua pena sit a deo et quod non videtur cap. 1. de
mortem non fecit ergo si mors inter omnes penas est manifesta-
tiva divine iusticie et hoc non est a deo videtur ergo quod nulla
alia sit ab ipso. Item autem super illum locum psalmi deduc
me domine in iusticia tua tamen punit malos deus non su-
um malum eis infert sed sui mali eos relinquit ergo videtur
quod nulla pena sic id quod est a deo sit. Item pena est ma-

lum repugnans nature sed conditor nature non est facit contra naturam ergo
videtur autem ergo videtur quod nulla pena sit a deo. Item omnis pena
induat privationem alicuius boni et privatio boni dicat boni defectum defectus autem
non habet causam efficientem sed deficientem si ergo deus nullius est causa deficiens nullius de
fectus potest esse ab eo ergo nec pena aliqua. Item sicut malum culpe
privat bonam dispositionem nature sed hoc est a deo quia sicut nulla est conformatio
nature sic conformatio voluntatis si ergo mala dispositio voluntatis a deo non
est propter rationem nec mala dispositio nature ergo sicut non est a deo culpa ita
nec est a deo pena. Item sicut in deo est summa bonitas quantum
tum ad rectitudinem voluntatis que est iusticia sic in deo est summa
bonitas quantum ad completionem et perfectionem nature sed deus ex summe
bonitatis est summe iustus non potest facere ad malum sibi aliquod iniusti
ciam sive peccatum ergo pari ratione cum sit summe bonum primum non potest
ab eo egredi malum quod sit innocentie nature sicut ab ipso non exit
malum culpe sic nec malum pene. Sed contra ysaias. xl. v. ego
dominus formans lucem et creans tenebras faciens pacem et creans malum
sed hoc intelligitur de malo culpe ergo necesse est quod habeat veritatem de aliquo
malo pene. Item ezechielis. ca. deu. xxx. ij. ego oc-
cidam et ego vivere faciam percuciam et ego sanabo sed oc-
cisio et percussio est pena ergo et cetera. Item ad hunc magister ex
prosper est vero bona et mala vita et mors paupertas et ho
nestas a deo sunt sed hi sunt pene ergo et cetera. Item adhuc ex
prosper de novo te. m. xx. v. Ite maledicti in ignem eternum
sed ab illo principalis est pena qui dicetur sed hoc est deus
ergo et cetera. Item autem ut dicit deus est auctor mali quod pu-
nitur sed hoc est malum pene ut ibidem dicitur ergo aliqua pena est a deo.
Item sicut actio divine vindicte est peccati ita actio divine iusti-
cie est punire ergo sicut peccati remissio et indulgencia est
a misericordia divina ita peccati punitio est ad iusticiam ergo aliqua
pena est a deo tamquam actio. Responsio dicendum quod pena plus
dicit quam malum malum enim importat ab ficiam sui defectum
ubi debet esse pena pena vero importat ordinem ad ipsum in
penam et similiter cum hoc dispositionem aliquam sicut est ipsum punibile
Quoniam ergo cum ordo et dispositio rei dicitur esse a deo sicut apparuit habet
est quod irreprehensibiliter conceditur quod pena sit a deo de illa potius
que importat ordinem fundatum super realem dispositionem
et quia dicit aliquo modo ordinem procedentem et culpa precedens
non est ex constitutione nature sed pro ex voluntatis inordina-
tione hinc est quod licet pena dicatur a deo non tamen dicitur a deo facta
sed a deo iudicante ergo concedendum est ergo aliquas penas a deo esse
sicut ostendunt rationes ad hoc inducte pro eo quod alique pene
sunt dispositiones ipsi punibilis et dispositiones non complet sed ordi-
nate per rigorem divine iusticie. Ad illud ergo quod obicitur in contra-
rium quod deus mortem non fecit iam patet responsio quod negat quod mors
non sit a deo iudicante sed quod non sit a deo instituente
Job. enim deus eam infligit propter eam meruit merito culpe
Ad illud vero quod obicitur quod deus cum punit malos non infert eis
malum dicendum quod augustinus non vult negare penam inferri
a deo sed hoc vult negare quod defectus ille qui datur in
illi pene non est a deo. Unde non dicit non infert
penam sed non infert malum malum enim dicit ipsum
defectum sicut dictum est pena autem non tantum dicit boni
defectionem sed etiam dicit punibilem dispositionem. Ad illud quod
obicitur quod conditor nature nichil facit contra naturam dicendum quod si natura di-
citur ut est causa obediencia vel fide iudicatorum vel
hoc est similis ad iusticiam ex utroque hoc dicit immediatam
ordinationem ad deum sic deus non facit contra naturam sicut nec
facit contra se ipsum alio modo non dicitur ut operans per solam
cursum nature et quecumque bonum quod est causa ex sua origine sed dicitur facere contra naturam
sive per miraculum sive per supplicium vindicantis iusticie et sic non facit semper contra naturam immo
per . . . cum opposita . . . divine potentie et ordinatio . . . divine iusticie et cum deus
vult causa ——

siue ad conuersionem [illegible] diuine iustitie vel saltem ad manifestationem
diuine potentie iustitie puniri debet vitium. Ad primum ergo quod obicitur quod
pena dicatur privatio et defectus dicendum quod generaliter loquendo
pena non dicit solum defectum immo quandam pena est quae dicit
veram passionem et ipsum punibile unde sic a deo ignis eternus qui
quidem agit in animam a deo est sic et passio patientis anima ab igne
a deo est et tamen aliquid ordinatum est et ita a deo est. et quia est omnis
certus et omnis ordo et propter hoc deficit illa ratio quod non omnis
pena dicit defectum purum. Ad secundum quod obicitur quod ma
lum pene privat bonam dispositionem nature sicut malum culpe
privat dispositionem voluntatis dicendum quod non est simile quia
malum culpe privat inordinate et vituperabiliter malum vero pe
ne sed quod hic privat ordinate et laudabiliter et quod laudabile
est est attribuendum deo quod vero vituperabile non hinc est quod recte
a deo malum pene deo attribuit malum vero culpe non sic ut
melius videbitur et postea patet responsio. Ad ultimum dicendum
quod obicitur de privatione bonitatis quantum ad voluntatem et na
turam dei concedo bonum quod virtus est summa perfectio quia una
et eadem idem nec in eo non est et voluntas comparatione tamen diui
ne voluntatis ad culpam et penam fuit ergo pene et cul
pe ad diuinam voluntatem differens est quia culpa propter
sui deordinationem deordinationem ponit et peccante pe
na vero non deordinationem connotat et puniende et ordinate.

Secundo queritur utrum omnis pena sit a deo et quod sic videtur ad
Ro. xii. mihi vindictam et ego retribuam ergo vindicta pro
prie competit ipsi deo sed omnis punitio vindicta quedam est
ergo omnis pena et punitio est a deo. Item augustinus dicit et habetur
in libro omnis pena et si pena peccati est iusta et supplicium
nominatur sed omne quod iustum est a deo est ergo omnis pena a deo
est. Item ro. i. tradidit illos deus in passiones ignominie
glossa paulo ante deserit deus in apposito gratiam vel apposita
subtrahendo. si igitur nulla pena magis caret ratione boni et
pulchritudinis quam subtractio gratie et passio ignominie et
hee pene sunt a deo sicut patet per textum et glossam ergo et omnis
pena. Item nulla pena est acerbior quam pena infernalis
nulla pena habet plus de ratione privationis et defectus quam pe
na mortis sed utraque istarum est a deo ergo et omnis alia pe
na. Item subtractio gratie dicit oppositum collatum gratie
sed gratiam dare hoc maxime placet diuine bonitati ergo
inter omnes penas minime est hec pena a deo actore sed
hec est a deo actore probo ergo et omnis alia probo minorem
Ysa. [illegible] gratie est gratie ad nichilationem et quedam deitatis
... expulsio sed operatio ad nichilationis soli
deo est possibilis sicut dicit hugo cum sit infinita distantia
inter extrema et propter hoc nichil potest deum ... ergo videtur quod talis
subtractio gratie non possit esse nisi a deo tamquam ab auctore.
Item omne illud quod ordinat inordinatum et restituit
honorem deo sublatum est a summo ordinatore et honoris
ipsi zelatore sed omnis pena sed quod hic est ordinatiua culpe
in omnibus est punitione honor redditur deo et subtractus per
culpam ergo omnis sed id quod est procedit a diuina iustitia.
Sed contra excecatio est quedam pena sed excecatio non est a deo
sed ex propria malitia sicut dicitur sap. ii. excecauit eos malitia
eorum ergo non omnis pena est a deo quod autem excecatio sit a
deo apparet tam ex textu quam ex libro augustini qui dicit super
Jo. i. lux in tenebris lucet sed dicit quod quomodo cecus presens
est luci corporali et ipse non est presens lumini sic intellectus est in
luce spirituali et sic ipse textus innuit. Item amissio sui
et spoliatio gratuitorum est quedam pena sed hec non est a deo immo
potius a diabolo sed quod dicitur luce. x. de homine descendente a
iherusalem in iericho qui a latronibus fuit vulneratus et spoliatus
ergo non omnis pena est a deo quod autem et spoliatio gratuitorum
non sit a deo apparet per hoc quod dicit anselmus quod homo non habet gratiam
causam non quia deus non dat sed quia ipse non recipit. Item y
maginis deformatio est quedam pena sed deus ymaginem suam
nullo modo deformat immo indignatur contra deformitatem ergo
non omnis pena est a deo quod autem ymaginis deformatio non
sit a deo apparet quoniam ymaginem dei est deformare contumeliam
deo inferre sed deus nunquam facit sibi contumeliam ergo
nunquam deformat ymaginem suam. Item nullus privatio
defectus est a deo aliqua pena est privatio defectus ergo aliqua pe
na non est a deo maior per se manifesta est. quia defectus non habet
causam efficientem sed deficientem sed deus nulli est causa deficiens
minor probatur quia ygnorantia nichil aliud est quam spirituales tenebre quod
est privatio puta et ignorantia est pena ergo etc. Item nullum
vitium est a deo aliqua pena est vitium ut potest malitia
et concupiscentia ergo aliqua pena est que non est a deo maior et mi
nor per se manifeste sunt. Item nullum peccatum
est a deo sed aliquod peccatum est pena sicut ostensum est supra
et manifeste apparet nulla deformitate que remanet
manente post culpam preteritam ergo aliqua pena est que non
est a deo. Hec ad predictorum intellectum notandum est quod pena de
sui generali acceptione dicit nocumentum ordinatum nocumen
tum autem comparationem habet et ad ipsum nocuum et ad id quod pa
titur nocumentum et ad id sed est privatione nocumentum id
attenditur et secundum istam triplicem comparationem nomen pene habet
triplicem acceptionem unde dicitur pena alicuius actio rei leden
tis sed quod adustio ignis infernalis dicitur esse pena reproborum
dicitur et pena passio rei lese sive patientis sed quod dicitur afflictio re
proborum est eorum pena eterna dicitur et defectus alicuius boni in que
incurrit ex illa passione sicut defectus quietis sa
lutis et pacis est pena reproborum. Quocumque autem istorum
modorum dicatur pena sive actio sive passio sive defectus semper habet
nomen pene istis est impositum ab ordine et quod dicit nominat
ut ordinatum et quoniam omne ordinatum ut tale est procedit a deo
a quo est omnis ordo quocumque modo dicatur pena et quicquid dicitur
pena inquantum pena a deo est quoniam omne ordinatum a deo
est a deo enim habet quod sit ordinatum et deo placet omnis ordo tamen
est sicut deo actore et deo volente. si autem loquimur de pe
na sed id quod subest huic ordini aliquando imponit nomen pe
ne tunc dicendum est quod si pena dicatur defectus sive caren
tia alicuius boni sic dicendum est quod talis defectus a deo non est non
enim habet causam efficientem sed deficientem nec penam que talem
defectum nominat est a deo. si autem pena dicatur ipsa passio
rei punite que est via ad defectum alicuius boni tunc distin
guendum est quod quedam est passio que est ordinata quedam vero
que quamuis sit ordinata secundum quid est tamen deordinata
simpliciter quedam in medio modo se habens passio illa que
est ordinata simpliciter illa est passio que est pure penalis
sicut passio famis et sitis et talis passio a deo est unde
fames et sitis a deo dicitur esse. passio vero que est deordinata
simpliciter sed ordinata secundum quid est illa que est culpabilis sicut
est deformatio ymaginis et corporis huiusmodi talis ad bonitatem
talis non est concedenda a deo esse passio. passio vero me
dia est illa que est passio viciosa ut potest illa que est ex re
bellione carnis ad spiritum que quodam modo ordinata est
ad culpam precedentem quodammodo deordinata est
quia inclinata ad culpam sequentem et hoc non concedit esse
a deo et magister dicit super .d. xxxii. quod fomes et concu
piscentia non habent deum actorem sed dyabolum aut homi
nem et sic distinctum est de pena prout dicitur actio rei
punientis. ex predictis ergo patet quod et si omnis pena
sit a deo inquantum tamen ratione pene non omne tamen quod dicitur
pena a deo est immo quedam est a deo quedam non illa

est actio que dicat potentiam aliquam, ita quod non nominat deordi-
nationem, et hec est simpliciter pena. Illa vero non est concedenda
esse actio que nominat simpliciter defectum vel que nominat po-
tentiam aliquam cum deordinatione. Unde nec concedo actionem esse
excecationem nec obdurationem nec ymaginis deformationem
nec gratie subtractionem sive expoliationem nec errorem nec ignorantiam
nec concupiscentiam nec huiusmodi similia. Omnia enim hec vel di-
cunt defectum vel deordinationem aliquam. Concedende sunt
igitur rationes ostendentes quod non omnis pena actio est.

Ad illud quod obicitur quod omnis vindicta actio est et similiter
ad sequentes quod dicitur quod omnis pena iusta est, dicendum quod ille
due rationes non concludunt nisi de pena nisi quod pena
sit actio sub ratione pene. Sic enim aliquid dicit quod respiciat
ordinem qui attenditur secundum ultionem divine iusticie; de eo autem
quod sub est non oportet intelligi quod sit actio. Nam etiam
criminibus iudicantur, secundum quod supra dicitur et supra ostensum est.

Ad istud quod obicitur quod passio ignorantie et subtractio-
nis gratie est actio, dicendum quod ipse loquendo negative actio esse
conceditur nisi permissive, secundum quod deus dicitur obdurare, quia ipse gratiam
non apponit, homo obdurat, sicut deus dicitur tradere in desi-
deria cordis. Unde glosa dicit: tradere est permittere et
non incitare sed dimittere. Peccatis quippe culpatis causis
ire iuncto desunt actio et per hoc quod deserunt desideriis
traduntur. Similiter quod dicitur deus gratiam subtrahere, hoc non est quod
auferat datam, sed quod homine se avertente deus eam non
continuat.

Ad illud quod obicitur de pene mortalis re-
tue dampnationis, dicendum quod utrumque actio est, utrumque enim potentiam
aliquam et dispositionem nominat sive deordinationem aliquam. Et si
obiciatur quod pena infernalis est acerbissima, dicendum quod a-
cerbitas non impedit quin pena sit actio, sed potius decertatio
et defectus. Et si obiciatur quod mors dicit defectum, dico quod
tantum dicit defectum, immo dicit passionem et progressum ab
ab esse in non esse, qui quidem est per actionem contrarii separationem vel
est quidam dolor et afflictio, et hunc defectus consequitur ad illam
passionem. Mors tamen non nominat principaliter defectum
sed potius passionem et tristitiam. Illam ideo concedo mortem actionem
esse, quamvis non concedatur de aliis penis que nominantur in-
portunitatem ab ipso defectu.

Ad illud quod obicitur quod sub-
tractio gratie est actio, dicendum quod illud est ipse loquendo non dicatur
esse nisi permissive, ut dictum est. Quod vero obicitur quod ipsa est adnichila-
tio et expulsio, dicendum quod deum expelli non est aliud
quam gratiam dei repelli; gratiam autem dei repelli non est aliud
quam gratiam dei corrumpi, pro eo quod ipsa cum sit accidens
non habet salvari nisi in subiecto. Nulla gratia autem corrumpitur et
adnichilatur non per actionem contrarii agentis, sed propter de-
fectum in se ipsa; deficit autem in se ipsa propter hoc quod sub-
iectum deficit sibi. Anima enim non est nata esse subiectum
gratie nisi per conversionem suam ad deum. Ideo cum se a
deo convertit, iam gratia gratum faciens in eo non potest sal-
vari et ideo in se ipsa deficit.

Quod ergo obicitur quod nichil
per gratiam adnichilare et deum de habitaculo suo eicere dicitur, quod
illa ratio procedit ac si talis adnichilatio vel eiectio fieret per
virtutem alicuius agentis; hoc autem non sit, immo potius ineptitudine
suscipientis, sicut visum est.

Ad istud
quod obicitur quod omne ordinatum reddit honorem
deo est actio, dicendum quod verum est inquantum tale, sed
assumitur quod omnis pena est huiusmodi; verum est inquantum pena,
et tunc conclusio vera est, videlicet quod omnis pena in-
quantum pena actio est. Sed si ex hoc arguatur ulterius quod omne
illud quod dicitur pena est actio, ut potentia pena vel vi-
tium vel defectus, fiet sophisma secundum

Accidens.
Quod quedam sunt que deo attribuuntur potius sonant in contrarium
nichilationem quam in gloriam, et propter hoc si alicubi inveniatur quod concupiscentia
vel ignorantia vel cetera similia actio sint, exponenda sunt vel
verba vel quod dicuntur esse actio, quod sunt permissive, ut quod dicuntur
esse actio inquantum sunt pena vel dicuntur esse actio secundum quod continent ad
eius non secundum id a quo privatio imponuntur.

Iuxta
istam inquisitionem queritur utrum pena sit causa peccati et per que de hoc queritur utrum pena est causa quod
peccatum est causa peccati. Sed contra: aut peccatum est causa peccati volun-
taria aut necessaria non voluntaria, quia nichil voluntarie operatur nisi quod cognoscat
et appetat; talis autem est ut dictum est culpa; ergo non est causa volunta-
ria.

Item non est causa necessaria, quia qui peccavit uno peccato non
est necesse quod peccet altero; ergo non videtur quod aliquo modo sit causa.

Item
peccatum est causa peccati aut ratione alicuius boni subiecti aut ratione defectus;
non ratione boni subiecti, quia tunc magis deberet dici bonum esse causa
mali quam peccatum causa peccati; non ratione defectus, quia quod nichil est nul-
lius est causa. Contrarium autem est calumniis in sollis continebatur, recepit propter quod
est quod peccatum sit causa peccati ratione et pro peccatum est causa peccati.

Respondeo
dicendum quod est in peccato duo sunt, videlicet conversio et aversio; ratione
utriusque habet peccatum ad aliud peccatum disponere et per hoc peccatum aliud di-
citur ratione quidem aversionis, quia nichil quod actio convertit elon-
gat a bono et per hoc efficit homo impotens ad resistendum malo;
ratione conversionis sicut actio unius virtutis disponit ad actum
alterius, ut potentia actio iustitie ad gratiam, sic una culpa habet
dispositionem ad aliam, ut potentia gula ad luxuriam et peccatum causa peccati
a dispositionis (potentiis sive inclinans) ad aliud peccatum tam ratione aver-
sionis quam ratione conversionis, sed ratione aversionis inequaliter
omnia peccata, quodlibet est causa cuiuslibet; ratione vero conversionis
inequaliter distinguuntur non quodlibet est causa cuiuslibet, sed peccatum unius ge-
neris disponit ad peccatum generis proximi, ut potentia spirituale
ad spirituale, ut superbia ad invidiam, et carnale ad
carnale, ut gula ad luxuriam.

Ad primum ergo quod obicitur quod non est
causa voluntaria nec necessaria, dicendum quod peccatum non est sufficiens causa
peccati, sed causa dicitur nichil quod trahit voluntatem, ut conmutat ad aliam
culpam, et ita reducitur ad aliam causam voluntariam.

Ad
aliud quod queritur utrum sit causa ratione potius vel defectus, dico quod ratione
utriusque, sicut visum est. Conversio enim inordinata disponit
ad aliam conversionem inordinatam; conversio autem inordi-
nata auget in nobis concupiscentiam et pronitatem ad malum, et
dum auget pronitatem et concupiscentiam, quoddam pondus po-
nitur. Quod enim pondus est in corporibus, hoc enim est amor in spiritibus,
et ideo beatus dicit Augustinus. Quod peccatum quod per penitentiam non diluitur
mox pondere suo ad aliud trahit; ita nec defectus per se facit
nec bonum per se, sed unum cum alio. Verumtamen aliquid non videtur
quod defectus non potest esse causa alicuius; ergo non potest esse causa peccati. Causa
enim pecandi non est efficiens sed potius deficiens, unde est in Philo-
sopho, secundum quod visum est supra.

Item queritur de hoc quod dicitur illi-
co ut peccat homo fit in homine corruptio, quia tamen fit deo
auctore. Sed contra hoc est quod illa boni corruptio sive actio sive pas-
sio dicatur est ymaginis dei deformatio; deformatio
autem ymaginis deo displicet, et nichil quod deo displicet est actio
ideo, non est sic deo auctore et deo volente; ergo talis corruptio non
est actio.

Item eadem sunt principia generationis et passionis;
ergo si corruptio actio non est, ideo videtur similiter quod corruptio pas-
sio.

Respondeo dicendum quod illud verbum non est dictum secundum opinionem
magistri sed secundum opinionem aliorum, sicut patet ex serie littere; sed quia
cum idem videtur magister opinasse, nichilominus causa potest
diversimode distingui. Unde respondendum est quod nulla cor-
ruptio est considerare defectum et deordinationem est
nichil, et considerare passionem et ordinem ad precedentem ac-
tionem et quantum ad hoc duo ista corruptio ista ratione
pene et quantum ad hoc ad hoc dicitur esse actio, videtur inequitum
pena simpliciter autem loquendo ut dicitur corruptio speciei
modi et ordinis esse actio sive deformatio ymaginis

n̄ admittit sicut rōnes ostendūt, pp̄ q' ital' corp̄ꝯ ᷑ defectū dicit̄ et ē de ordiatōm, q̄ culpa sic ostusi ē, sic et ē tal' corporꝯ pena n̄ inflicta n̄ cōtracta s; acta ᷑ iq̄ damn̄ tenz rōne sic ostusi su̇ sic i pceditti. d. ᷑ q̄ ad h̄ n̄ intellī i q' ultra dē ᷑ p h p; ea q̄ intrā obiciunt. ¶ Itē q̄ d' h q' dicit si quis dicat ea q̄ pccā sūt eē nullo pena eē nullo p iudiciū sit uitari. ¶ Et pcā subiungit q' hi putoes ite sc ᷑ a d sūt n̄ tm̄ pcā a d̄ sunt. ut. n; hic eē implicatō ꝯtrarie p̄. n. dicit quod unū ᷑ id eē eadē loquēdo ē pena ᷑ culpa et post dicit q' idē ipm̄ et ē a d ᷑ nō ē a d. ¶ h; dē ē ad h q' i ᷑ ꝯsilia intellī da sūt ē reduplicatōe ut q̄n d' q' a d pccm̄ ē pena pccī ᷑ q' penalia ē a d h intellī q' pena ē h ē s ᷑ ōrōne ordiatōnis et h īnuit magr̄ ultra cum d' q' nō tm̄ pccā sunt pene sunt nec inq̄ntū pccā sunt a d sunt q. d. cū i h d' ꝯcrat rō de ordiatōis ᷑ ordiatōnis pa'ticipatōne ad ꝯfusa ordiatō ē a d degrediato v' minime.

¶ Itm̄ que de hoc qd' dicit q' sunt q̄dam nāl'r̄ fcā imp hendi h; ꝯuium ut d' dē au̇ uili de duab; natis animalib; dicit n. q' i solum ē pcm̄ aq̄ uibm̄ ē abstine ᷑ d ē ad h q' sicut magr̄ declaāt q̄dam inij. nec tal ē ad uenialia pccā talē inuli illa aūt rō ᷑ ubiīn q' idē seq' intellī de pccō actuali onc'lu. q̄lr̄ aūt necitas sit ad uenialia h hebit q̄om in f. suo loco ū magr̄ inquirit. d. xlj. ¶ Itē q' dē h q' dic̄ addunt q; q̄dam act' nō tantum eē n̄ s; ē g'nē eē bonos ut reficē esurientē. q. n. p q̄nto dē bonum ingnē si q' dicit bonū abs; ꝯstan̄ aliq̄ sup addita tunc ut q' reficē indigentē non sit bonū ingnē quod ē indebita circumstā cia debita i eo qui reficit. Si tu dicas q' bonū ingnē dē q' ꝯmune ᷑ vlē ē tunc ut q' simil' debet d' bonū in spē cum g'nale dicat' r' spēi ē q' q̄ p q̄nto dicat ad eē bonū ingnē q̄ ē ē de sufficiā ipius diuisionis p ta in b' indet. n. eē insufficiens q' nō tantum ē bonū ingnē ᷑ bonum ex intūtōe et tā s; ē bonum grē ᷑ bonum glō. ¶ R' d' q' magr̄ diuidit hic bonum nō q̄ q' modo s; bonum p ut ē in actu. bonum aut h i h; considerari in se sīl' se. ᷑ sic ē bonum nē ht itm̄ consi derari compatōm ad in̄am debitam ᷑ sic dē bonum ingnē ht itm̄ considerari alia tā gnā cā ut idek i cōpatōe ad efficien s ᷑ form ᷑ finē ᷑ sic ē bonū p fcm̄ ᷑ sic p; suffi ciā omnis act' aut compat' ad suum principium effi ciens solum aut ꝯpat' ad suum p'ncipium efficiens p ut respicit debitum obiectum aut compat' ad suū p'ncipium efficiens p ut respicit debitum obiē ᷑ fi nē congruum bonum at' s q' respicit in̄am debitam dē eē bonū ingnē pco q' sicut gen dicit eē inpōm ad eē completum q̄ complet' p adiūnt drās sic in actu tū s eunte sup' in̄am debitam q̄damm̄ inchoat bon moris. istud aut bonum moris spēficat' ᷑ cōplet' p adiūnt circumstanciar' vn̄ pt si ᷑ bn̄ ᷑ male sil' in telligend' ē de malo ingnē q̄nuis aut bonum ᷑ ma lum possint distīnc si ᷑ bn̄ ᷑ male inchoi tn̄ bonum q̄ntum ē de se dicit inchoatōm boni simil' mali nō nom̄ boni ten; q' inpō saluat' rō gnīs, vnde bonū n' i' boni moris ē q' in pō inti passiua que ē pō bonum aut ingnē aliq̄ modo ē bonum moris ex h q' tūsit sup in̄am debitam ᷑ rō assilat' po' gnīs q̄ ē aliq̄ modo actiua gen̄is n. ē for̄ ut dicit ph; hoz p oppatōnē ad drās indiffinitōe sit sicut in ᷑ p hoc p; p ad obā nam bonum ex circumstan̄ ꝯtinēt sub bono p fcō ul' sub bono ingnē. s. n. inducitum oi b; bonis ꝯstancijs continet' sub bono p fcō si aut deficit i aliq̄ circumstan̄ reducit' ad bonum ingnē

sub bono aūt p fcō comp'hendi. act' ꝯtutus ᷑ glioso possent aut pla q̄u de hac mā s; alibi mag' hnt locū q̄m hic

D.XXX.VII

¶ d. xxxvij.

Sunt aūt ᷑ plui alij longe ali' de pccō ᷑ c. Sup' ostendit magr̄ quomodo sit pccm̄ pccī pena ad declarans q̄lr̄ pccm̄ est p̄uō in hac parte intēdit magister inquirē utrum actō inq̄ peccatū ꝯmit tit' sit a d propt' hoc q' sup' dictum fuit q' pec catum ē actus ᷑ quom̄ sup' p secutus fuit opini onē illoz qui dicunt actionē substrata malicie es se a d hic secundo p sequit' aliā opinionē eoz qui dem ponebant nec maliciam nec actōnē malā eē a d. Diuidit' aut ps ista in partes duas in p'a p'ma ponit p dictam opinionē. ¶ In s'a nō opponit contra opinionē ptis ad uśe i. ¶ In hoc aūt u'lo fu pioz sūīe ᷑ c. p'ma ps ht tres ptes in prima explicat magr̄ opinionē illam. ¶ In s'a u' subiungit el' defen sionem ibi illa q; au̇ u'bā quib; dicit ᷑ c. ¶ In t'cia u' ex predictis elicit q̄ndam conclusionem ibi. ¶ Ex q̄ colligitur res aliq̄ ᷑ c. Similr̄ secunda ps p'ncipa lis habet tres ptes. In prima pte opponit contra aduersam ptem opinionē. In scda u' declaratōnis loco ponit quandam communicatōnem ad auditoris erudicionem ibi intendant diligenter hui' verbis ᷑ c. ¶ In tercia uero remouet quandam dubita cōnē ibi Cum g' omnes in hoc ꝯsenciant catho lici ᷑ c.

Ad intellīciam autem huius ptis in q̄ua magis ter inquirit utrum actio culpabilis sit a d. ꝯnadit hic quō circa duo p'ncipalit'. ¶ Et p'i ma utrum omnis actio secund' q' actō sit a d. ¶ Secundo querit' utrum actō defectiua secund' q' defectiua actio sit. ¶ Circa p'mum q̄runtur tā p'mo querit' utrum omnis actō sit a d secund' q' actio. ¶ Secundo queritur utrum a d sit omis ꝯseruatō. ¶ Tercio querit' utrum a deo sit omnis ꝯ posicio.

Circa p'm sic pcē ᷑ que' utrm̄ omīs actō s' q' actō sit a d ᷑ quod sic uidet'. Jo. xv. sine me nich potestis facere s; omnis actō ā modo ē actō ens. sine sit actō pccī siū alia. g ᷑ c. Item dicit q' illud intell' de actōe boni cont' ysa. x. numquid elevabi' securis cont' eum q̄ secat. in ea glō. sicut instrumenta nich sunt p se age re ita senachib nich p se opatus est. si g' actō sena chib mala erit. ᷑ crudelis ᷑ senachib in illa actōe erat instrumentum diuin' g' q' omīs mala actō sicut ab ip̄ tāq̄ ap p'ni. ¶ Itē q' sic eid' gnīs hnt ead' p'n p' s; dare elām p' deum ᷑ dare elām p' uanā gliam eid' actōis s' i g' n' si g' actō illa q' sic dat elām tā i aūs glie sit a d. ¶ Itē opatō miracloz ē a d. s; ac i sta' miraclā pccāt q' fuē p' uanā gliā g' ut q' aliq̄ actō sub' ē a deformitati ꝯp' sit a d g' p i' rōne ᷑ omnis alia. ¶ Itē omnis sciā a domino deo ē. sed aliquis ad discit p'ropt' auariciā q' cum ad disc' non possit nisi a d coadiuuante ᷑ co perante ᷑ illud ad disc' sit peccatum actio sub stra ta peccato comparatur ad deum sicut ad p'ncipium. ¶ Itm̄ aliquis adulterando generat plem q̄ro g' utrum illa actio sui coytus ille sit a deo ul' nō si ē a d h' p' si n̄ ē a d g' ples genita n̄ ē a d si g' h ē ꝯpossibile ponē q' aī hō sit q' n̄ sit a d g' illō eq̄ se indī; q' actō substrata pccō n̄ sit a d. ¶ Itē actō q̄ substinet pccō n̄ oīo ut' ē sic ꝯ manifeste appar; si igitur modo aliq̄

.i. dī' dēū s; a deo uisē q' actio illa q̄ua qua q'ue dat elemā ...

vł ō actō sed q' actō sit a d

est ens quo aliquid sit sic apud causam necesse est quod sit ab eas
to quod hec denitate i. g. quod actio est ab illa potestate aut est
actio aut non sic est actio cum omne quod est causa esse sit causa cau
ti per se intelligendo videlicet si medium causatum est causa posteriori
ideo quod habet a priore timere nunc quod talis actio sit actio si vero non
est actio tunc quero aut est a se aut ab alio si ab alio tunc quero
similiter de illo alio aut est a se aut ab alio. igitur vel erit abire in
infinitum vel erit ponere quod causa ad hec est a se ipsa vel quod
habeat ab aliquo quod actio quod sit per principium inquit sic stante sed hec omnia
sunt impossibilia ergo sequitur ergo hoc quod potest aliquid actio non
esse actio igitur etc. ¶ Sed contra deus non facit contra suam prohi
bitionem sed tunc ipsi sibi contrarius esset sed deus prohibuit aliquam ac
tionem secundum quod actio est sicut prohibuit ade non comedere
de pomo / igitur videtur quod comestio ade non fuit actio quia autem
illa prohibita fuit [illegible] apparet quia comedere de pomo illo
erat de se bonum et nulla in eo deformitas nisi pro
quod fuit prohibitum ¶ Item omnis actio que est a bona vo
luntate ut est operans per caritatem est bona bonitate perfecta
inquit moris sed omnis actio que egreditur actio egreditur a vo
luntate optima inquit est summa caritatis igitur omnis actio est deo principaliter est
bona voluntate moris sed actio subiecta non est peccato bona
bonitate moris igitur non est actio. ¶ Item omnia que deus
facit facit bono fine et nulla non operatur propter se omne autem
quod fit bono fine simpliciter bonum est actio autem subiecta peccato
non est simpliciter bona igitur non potest esse actio tamen causa. ¶ Item
quamvis operans continuat regule in operando recte operatur et bonum
sed regula liberi arbitrii est ipsa rectitudo voluntatis divine
igitur in omni operatione in qua deus cooperatur libero arbitrio cum sit con
tinuatio operantis ad regulam est rectitudo sed igitur in aliqua opera
tione peccatum est. applicatio videtur quod cooperatio ei non sit actio
¶ Item si actio que est subiecta peccato est actio et a libero arbitrio aut to
ta est actio aut tota a libero arbitrio aut pars actio et pars a libero arbitrio
si tota actio et tota a libero arbitrio igitur videtur quod tota sit simul et bona
et mala quod est omnino impossibile si pars actio et pars a libero arbitrio sed
qua ratione potest una pars esse a libero arbitrio eadem ratione potest poni et
altera et sic videtur quod tota operatio non sit a libero arbitrio quod non sit
actio ¶ Item si deus cooperatur libero arbitrio in actione subiecta peccato
to aut igitur liberi arbitrii motus principalius aut deus aut eque constat
quod liberi arbitrii motus in nulla operatione neque principalius neque eque principaliter potest
movere sicut deus quia deus est causa in movendo quam in causando eius
dicitur esse sed causa sui motor principalissimus intelligatur si igitur
deus principalius movet igitur si motor principalis excitatur
movet motore non principale videtur quod in operatione culpabili
liberum arbitrium excitetur a deo igitur cum adulter luxuriatur et latro
furatur ad tales actiones a deo excitatur quod omnino est ab
surdum. ¶ Ad hoc quod sicut magister dicit multa esse ista
que sunt diverse rationes a deo magnorum virorum et adeo
rationabiles ut nec magister ausus fuit diffinire quam earum magis
contineat veritatem [illegible] quia per multam discussionem dubia
ducuntur ad manifestationem nunc communiter tenetur quod illa opinio
melior sit quam dicit quod omnis actio sive subiecta peccato sive non sed quod
est actio est actio non immerito quia est de operatione ponere si pensetur eminen
tia divine omnipotentie et dignitatis potentie cause prime id est dei est causa
primordialissima ideo est influentie maxime inter causas et adeo
magne influentie ut nec modicum [illegible] quamvis pravum dum
tamen aliquo modo sit ens procedat ab aliqua causa causata nisi cooperan
te divina omnipotentia omnis enim potentia quamvis est causata de se defectiva
est nec est pure activa igitur quantum cumque faciat modicam operationem
necesse habet adiuvari ab ea potentia que est actus purus per ordinationem
in actionem cum ipsa que sola sibi sufficit. nullo modo in
digens iuvari a causa alia et ideo sed potest que dicit omnem actionem
necesse esse actionem et quod actio est absque omni ambiguitate tenenda

est vero anselmus in libro de concordia prescientie et predestinationis ipsius dicit omnis qua
litas et omnis actio et quicquid habet aliquam essentiam actio est a qua est omnis
iustitia et nulla iniustitia facit igitur deus que iusta sunt iniusta volun
tate fiunt id est bona opera et mala. Iulianus dicit facit quod sunt
eo quod bona sunt eo tamen ubi dicit omnes actiones et omnes motus
facit deus quia ipse est res a quibus et ex quibus et per quas et in quibus
fiunt et nulla res habet ullam potentiam volendi aut faciendi nisi
illo dante ipsum quia velle quod aliud iustum est aliud iniustum
actio est non esse vero rectum non est quod nec actio est. Concedende sunt
igitur rationes ad primam partem inducte ¶ Ad primum igitur quod obicitur quod deus non fa
cit contra suam prohibitionem dicendum quod verum est sed deus cum prohibet a
liquam actionem non prohibet eam sed aliquid nec prohibet suam coo
perationem quod non subiecit causa sed ipsi cause prohibet operationem et ideo
cum cooperatur ei non facit contra suam prohibitionem et si tu
obicias michi quod nichil actio prohibita actio est actio dicendum
quod in actione prohibita est duo considerare quod est actio et quod est
prohibita ab eo autem sit quod est actio non autem quod prohibita
et non sunt sed quod contra se ipsum faciat ¶ Ad primum quod obicitur quod
omnis actio que est a voluntate bona est bona dicendum quod in vol
untate habet involuntate causata. sed non oportet quod habeat voluntate
te voluntate involuntate increata loquendo de bonitate moris
et ideo sed est ista quia cum aliqua actio est a bona voluntate causata
cum voluntas increata que ei cooperatur absque dubio bona sit
simpliciter illa actio bona est quia tota causa ei est bona sed cum volun
tas increata est bona que cooperatur voluntati cause voluntas
causata potest esse deordinata et ratione illius potest venire defectus esse opera
tione illam. unde sicut videmus quod in aliqua operatione que est a deo et a
virtute causata ex defectu virtutis cause totaliter deficit operatio
illa sic est ex deordinatione voluntatis cause contingit illam
deprivari actionem. Aliter possit dici quod opus dicitur duplex uno modo
dicitur operatio operis operans alio modo opus operatum si voluntas
est bona opus est bonum hoc intelligendum est de opere operante quod
scilicet est actus ipsius voluntatis ut velle hoc instantia in deo quia
velle dei vero deus est isto modo si autem dicatur opus ipsum opus operatum
sic non est necesse quod tale opus sit bonum bonitate completa sive meritoria
ria sed sufficit quod sit bonum bonitate naturale sicut patet opera
que procedunt a bona voluntate dei bona sunt de bonitate nature
et hanc bonitatem habet actio que subiecta est malicie ¶ Ad iiium
quod obicitur quod deus facit omnia propter se dicendum quod verum est et
concedendum est et quod actionem malicie subiectam propter se facit propter se
enim cooperatur nec cum deus quod operatio que fit propter deum bona est bo
nitate moris sed intelligitur de operatione reali cause nec de deo in
intelligitur non potest pro eo quod deus non tantum cooperatur cause vo
luntatis sed etiam irrationali illa tamen operatio non dicitur esse bona bonitate moris
¶ Ad iiium quod obicitur quod quamvis agens causatum continuat regule non
errat. dicendum quod verum est si simpliciter continuet ei tunc autem con
tinuat ei simpliciter quando continuatur et ad operationem quantum
et quantum ad circumstancias sed si erit in operatione circum
stancias debitas privatam nunc quod erit operatio continua
est sed nunc quod privat eam debitis circumstantiis deficit et
ab ea discontinuatur et ita discontinuatur non agendo sed de
ficiendo et deficiendo est principium mali et ideo quod deficit actio
recedere quia defectus ille actio non est quamvis enim deus cooperetur operanti
non tamen deficit cum deficiente ¶ Ad iiium quod est aut tota operatio
est actio etc. Dicendum quod tota est actio et tota est alii arbitrii non enim
est intelligendum quod deus cooperetur libero arbitrio sicut cum duo sunt lapides
unus cooperatur alteri sed quia deus est intimus agens in omni actione
et intimus est ipsi potentie operanti ita quod potentia ipsa nunquam erit quod
non sit ab ipso et si obiciatur quod eadem erit actio tota bona
et tota mala. Dicendum quod deus illi actioni non dat nisi boni
tatem nature liberum arbitrium non privat eam bonitate nature sed boni
tate moris et ista duo non habent oppositionem videlicet quod actio habeat

uoluntate non impuatur sibi motus. Ad 3m quod ob. quod primo uel totali actione dicitur quod u... actum non sic est quod contingit ... ad ea cedit illa oppositio. creatio enim non dicit aliquem effectum generatiue produci. preterea non requirit in bonis mutabilis ... opibus; in distinctibus ... malis non est non sola cooperatio diuine uirtutis que creans et creata potest ... tamen spiritualis sic conseruat creatum esse ... adiuuat in operatio ... cooperari uirtus secundo.

— non in se (sic) uerum est (margin)

Secundo queritur utrum omnis rei conseruatio sit actio. et quod sic uidetur ... per Gregorium cuncta in nichil caderent nisi eam manus ... ea continet que omnia conseruat actio conseruare. Item esse est actus entis in uiuentibus uiuens uita ... actus est ... actio immediate ... nullum ... utrum ... creatura continue est ... continua ... ne est non est ... duratio cum esse eius non posset esse non actio omnis rei conseruata est actio. Item nichil mutatur ... in esse ... in multis ... esse ... mutabile et parabile ... aptitudo infinitum ... colon non ... non ... nichil ... non est conseruatur.

Item quanto effectus magis proprie a causa tanto magis ... ab ipsa ... a gratia ... ab ipsa ... esse causa ... quod est eo quod ... hic ... ad non ad momentum conseruari in esse nisi ad conseruare. Item sicut se habet essentia ad primam esse et capita ad primum capitum ... duratio ad primam durationem, sed omne esse a primo ... capita a primo capita est ergo omnis duratio a prima duratione producitur ... nisi per deum. Sed contra Augustinus ... litteram ... dei ... octauo ... potestate plena est ... creatura sunt facte ... creatura dispositam ... durare debuit ... ... in esse ... tamen in medio ... Quod si ... indigeret adhuc uirtute diuina simul cooperante ... facere ... sic est ... successiuum ... facere sed conseruatio creature est cum successione ... non ... illa conseruatio sit actio sicut conseruare. Item in nobilitate agentis causa ... que potest facere opus per se stabile non indiget ipso artifice continue sustentante ... artifex inuento nobilior multo potentior ... quod opus ... tale esse ... non indigeant ipso conseruante ... continue ... conseruatio ... non ... immediate esse actio. Item idem est principium essendi et conseruandi ... sufficit ... rei esse ... ad conseruationem ... sufficit ... quod ... non potest conseruare suam ... planum est ... esse ... in anima ... uiuum uegetatiuum et regitiuum corporis. Item si omnis rei conseruatio esse actio immediate cum diuina uirtus non possit a se deficere nec possit ab alio separari ... nulla operatio ... per deffectum ... non per actionem ... posset ... deficit ... defectum uirtutis conseruantis et planum est ... actio ... talium conseruatio non sit actio tanquam a principio immediato. Item quod creata sibi ipsi relinquit ... conseruat ... esse aut corrupitur ... sic ... uidetur quod non omnis conseruatio est actio ... aliena actio est ... aliena actione non quod nulla creatura potest ... in nichil redigere ... in ... relatione non quod non semper desiderat quod ... et ... appetit ... et ... similiter ... inclinationem et appetit ... duabus ... redit ... uidetur quod non omnis conseruatio est actio. Sed ... quod non solum omnium actionum ... omnium conseruationum ... actio ... et ... necessitas ... ex parte creature creata ... eterno ... ... eterno est ... quemadmodum ... uarietati ... aliud ... esse ... est ... in actu ... 7 ... de ... est ... actus ... subsistens ... potestas sic ... non potest ... per ... stabile ... potest ... subiectum ... esse creature non potest conseruari absque ... causa ... sic creata ... et actionem ... duratione ... quod ... creata non posset esse actu ... infinita ... non ... duratione ... infinita ... non ... non posset in creata aliquale actuale infinitum ... quod ... duratur creata non ... creature immo ... causa ... in creata in aliquo ... uirtus ... non est ... in actu immo est in ... uirtutis ... in actu infinita ... quod ... philosophi ...

non ... conseruatores ... pro uniuersis ... ut uerum. Concedendo ... ostendentes quod omnis rei conseruatio est actio tanquam ab immediato principio non tamen est ab ipso sicut a tota causa sic non ... tamen ... aliquid ... creata ... aliquid ... conseruata. Dicendum quod ... immediate ... quod sicut ... facere ... quod ... non ... immediate ... quod addicere ... facere ... ab eterno ... ... non ... ex parte ... addicere ... ... ex parte creature non ... quod ... non est successiuum ... non ... non est successiuum ... quod ... successiue ... ab eterno ... successiue ... nulla est successiua ... successiue ... duratio ... successiue non ... exigentie ex parte dei conseruantis sed ex parte rei conseruate. Ad 1m quod ob. quod artifex causat potest facere opus per se stabile ... quod non est simile pro eo quod artifex causat ... facit ... quod non ... principium ... non potest in tota rei substantia et ... res ... conseruari per ... principium ... non dependent a potestate artificis ... opere dei ... non opus quod ... facit ... sui ... totaliter ab ipso dependet ... ad ... conseruari non potest. Ad 2m quod ob. quod idem est principium essendi et conseruandi ... quod ... esse ... forma ... et ... in ... creata sit a ... creata ... ab ... non ... actio ... effectum ... ad conseruationem rei necessaria ... forma ... complementis ... necessarium ad ... non medi... efficientis. Ad 3m quod ob. quod ... conseruet res ... corpore ... quod ... deficit ... per ... conseruat ... non ... plac... dispositione sapientie. Item conseruatio rei non est actio tanquam a tota causa sed requiritur ex parte creature ... ad conseruationem et ... conseruata ... ad ... uelocitatem uel tardiorem ... diuturna duratio creature ... idoneitas creature ad durandum ... non potest simplicitas ... esse ... eternaliter continuatur. Ad 4m quod ... creata ... relinquere ... corrupta ... quod ... aliquid agente ... dico quod nullo agente sed ... ipsa ... corrupta ... ad nichilationem ... defectum ... non requirit ... efficientes sed deficientes ... creata ... quod ... Et si obiciatur quod ... nichilatio ... rei est adnichilatio ... quod ... se ... indicationem ... ... indicationem ... uere ... principium rei saluans in esse super ... relatio ... si aut creata sibi relinquere principium rei in esse rei non ... immo ... ipsis ... et ... relatio ad esse ... posset ... quod eum ... quod creata ... relinquit ... quod ... se subtraheret ... quod ... se subtrahat ... ad nichilationem ... ut hugo ... sine ... posset ... ad nichilationem creature ... nulli ... tamen quod ... capitulum.

Tertio queritur utrum omnis compositio sit actio et quod sic uidetur. aliqua compositio actio sed omnis actio est actio ergo omnis compositio est actio. Item sicut ... et ... distinguo et separare sic ... et uirtutis est unire et componere sed omne ... compositio est ab ... Item ... est aliqua compositio ... aliqua unio ... unio est aliqua unitas sed omnis unitas est a prima unitate ... a summa unitate ... ergo omnis compositio est actio. Item Augustinus de uera religione ... ordinem ... secundum dicit Augustinus ... de ciuitate dei ... ab eo est omnis modus et omnis species et omnis ordo sine quibus non esse non ... potest ... positum ... compositio aliquo modo est ... ergo omnis compositio actio esse. Sed contra super 1 cor. viii. ... nichil est ... mathematica ... ... hominum ... facta sunt facta ... sic ... non est ... hominis ... non est ... sicut ... non est ... compositio ... talis ... actio. Item ... a ... compositio ... non ... actio non potest ... aliquid sit similiter ... ... compositio ... nullorum ... compositio est ... compositio ... ... non ... actio compositio ... ab intellectu ... quod non ... compositio ... actio. Item ... non possit ... eodem ... monstruose sicut duo capita in eodem corpore et talis compositio non potest esse nisi ... errore ...

nota (margin)

Nota (margin)

Nota (margin)

ver. (margin)

Nota (margin)

in ratione mali si generaliter dicatur in nulla compositione creature si fuerit creature nisi quod talium compositio nullo modo sit actio. ¶ Item aliqua licet per se conveniunt sibi ordinatio non potest sibi convenire, sed compositio est talis, ergo talis compositio non est actio; compositio ordinationis vel ipso non ordinatur quia si componitur ad ordinationem non est actio nisi quia aliqua compositio non sit actio. ¶ Sed dicendum quod compositio non est accipienda in qualibet materia accepta; actio dicitur, dicitur non compositio composita; actio dicitur compositio compositibilis possunt esse in compositione componere rei dispositionem, et quantum ad actionem quam passio quae est rei dispositio componere ratione compositionis est; actio dicitur non omne quod dicitur aliquid ponere actio est. ¶ Concedendum est simpliciter quod omnis compositio est actio, et quod compositio sicut omnis actio est ordinatio. ¶ Ulterius dicendum est quod quando dicitur actiones quae moraliter mixte sunt in malo sicut in bono activum est ad ultimum, sicut quando componit sic quasi in separabilitate consequitur aliqua deformitas et inordinatio. Verumtamen quodammodo actio coniuncta est deformitati mali inseparabiliter; dicitur actio esse in quantum quod deformis mali non est actio. Sed ad deformitatem esse ut potest liberi voluntatis sic compositio est iuncta deformitas et inordinatio, sed est actio quia illa deformitas sive inordinatio quae vere defectus est est ad defectum alicuius esse compositis et ex vel ad defectum ipsorum compositibilium. ¶ Concedendae sunt rationes ostendentes quod omnis compositio est actio. ¶ Ad primum ergo quod primo obicitur de compositione quae est in ydolo dicendum quod ydolum secundum quod hic notat ad artificium coniungitur ad in se nimium videtur diminutionis et ideo non potest intelligi compositio videlicet forme artis ad materiam et diminutionis ad artificium compositione quae est compositio simpliciter rei facta, et solum in sua estimatione ydolatre convenit ad primam compositionem ydoli actio est. Quod vero ad formam non est in modo in re convenire ad existimet creando quod compositio coniuncto tali forme est huius modi sit venerationis quod actio est, sed compositio diminutionis. Concedendum est in ipso quod illa estimatio in ipsa anima actio est actio est, sed compositio diminutionis est ad illud artificium quod estimatur esse omnino nichil est et sic actio non est quia non est talis compositio forme sub ordinatione illius forme artificialis ad cultum divinitatis illa quae dicitur posita ordinatio quia aliquid ponit et habet quidem actio non est, sed a defectu cognitionis et fidei cum ergo dicitur quod forma ydoli in tali materia non sit actio non negatur compositio huius forme et huius materie absolute esse actio, sed huius negatur quia non est actio ad id propter quod homo illam effigiem efficit scilicet propter quod quando ydolum dicitur nichil esse scilicet pro eo quod non est in compositione a factore est, ut dictum est, sed falsitas propter quod ydolum quantum ad id quod notat secundum actio est quantum ad id non. Quod autem quod dicitur est ubi ponitur actio est et ad quod est propter vel deformis non est actio, sed ad tantum modo. ¶ Ad secundum quod obicitur quod intellectu componit aliqua quae componi non sunt, ut componi dicitur quod talia componit sunt compositio propter inseparabilitatem ordinationis nec tamen non est non intelligibile ad sensum et ponitur sub duobus oppositis quod intelligi confusio et inordinatio et quoniam in actione diversa quae dicitur prope agit non tota eius non potest esse defectus ordinis quia si esset tota potest esse in operando deficeret, huiusmodi est quod talia actio componi non possit, sed cum deus cooperetur in intellectu potentia deficere si potest esse quod primo quod est in potentiis actiue virtute divina quod vero est privationis est ad defectum intellectus creati ideo et illa non videtur quod si diceretur non potest per se illa compositione facere quod non possit in faciendo ipsam cooperari. ¶ Ad primum quod obicitur de vitiis quae non possunt componi sine inordinatione etiam patet responsio quia cum dico compositionem inordinatam duo dico et dico compositionem et dico ulterius non sicut vitiis deformitas quod actio deformitas a inordinatione et a defectu et errore non quod verum est proportione vero quantum ad ipsum aliquid agit sive pro eo quod non superhabundat sive pro eo quod deficit et utrobique est defectus debite proportionis. ¶ Ad secundum quod obicitur quod quaedam est compositio quae non potest esse nisi intelligi potest in ordinatione ut potest si peccator ponitur in tempore hoc contingit in infinito quod quia si in uno concessa ad ad et intellectu unum inseparabiliter consequitur ex intellectu actiones nominum diversorum habet quod unum dicit peccatum et alter dicit poenam et ideo unum potest deo attribui quamvis alterum non attribuatur.

¶ Consequenter quaeritur utrum circa actionem deformitas causa vel dei actio attribuenda. Et videtur quod sic. ¶ Primo quod vel actio sit libera inquantum actio sive causata est et quod libera. Secundo quod vel actio sit opus eorum fortuita sive fortuito. Tertio quod vel actio est unita ...

¶ Contra primum quod peccatum quod aut actio multa quod hic sit actio et quod sit vel ... dicitur decipiet nos ... achab regem Israel ut ipse decipiet et iungit quod deus dixit spiritui mendaci egredere et fac. Sed quod fit deo precipiente fit actio voluntate et auctore, ergo spiritus ille malignus mittitur et achab decepit deo mandante sive mittente et deceptio ista cum mendacium sit deformitas, ergo etc. ¶ Et quod hic sic actio est et sic non, ergo actio ista est quod ista actio est. ¶ Item sicut dicit philosophus sicut ad per suam praesentiam est causa alicuius per suam absentiam est causa oppositi, sed deus per suam praesentiam est causa operis rectitudinis, ergo ipse est causa ab oppositis per suam absentiam causa est et actione. ¶ Item quod adiuvat aliquem sicut ad actionem facit sive vel cum iuvare ad factum suum non videtur esse cum fuerit et culpa furti ei attribuitur, sed deus adiuvat hominem ad actionem subtractam mali et peccati et quod tale deformitas tamquam actori attribuenda sit deo. ¶ Item dare causam propter vanam gloriam est peccatum et hoc ipso est peccatum et tamen multi quia actio ista refertur ad talem finem sicut dare eleemosynam non est sed relatio ad talem finem non nichil est, sed talis relatio fit ut quod actio illa est mala et talis relatio est actio et a deo omnino sit non non videtur quod talis relatio actio sit a deo. ¶ Item iste qui peccat clamando contra ipsum peccat qui clamat in ea actione clamare in actione ut non omnino non est, immo hoc ipso quod clamat est actio est a deo quod est actio talis clamatio et talis creatio culpe ergo etc. ¶ Item nobilior est potentia voluntatis deliberativa quam ut natura creata, sed essentia aliquo modo est actio ergo omne quod est a voluntate deliberativa est actio, sed actio mutata sive quod hic est a voluntate deliberativa ergo etc. ¶ Sed contra Jo. i. sine ipso factum est nichil. glossa id est peccatum, ergo videtur quod peccatum non sit actio. ¶ Item Ro. i. tradidit eos in contumelias afficiant corpora sua in semetipsis. glossa inmundas actiones et contumeliosas quibus afficiunt et inficiunt corpora sua habentur in semetipsis mali sed id est non aliud nisi deficere nisi ipsis non nisi habentur actio sed hoc non potest dici de actionibus sed quod actiones sunt ergo dicitur de actionibus sive quod ista fit. ¶ Item deus facit iustitiam in contrarium, sed deus non potest esse causa eius quod non potest facere iniustitiam quod iniusti actionis ut actio sive quod iniusta non est a deo. ¶ Item quicumque facit iniustitiam offendit deum quod est summa iustitia sed deus non potest seipsum offendere nec seipsum sicut dicit apostolus, ergo deus non potest in iniustitiam facere ergo non actionem iniustam causam habet. ¶ Item iniusta defectus est, ergo facere iniustitiam est deficere, sed omnipotens non potest deficere, ergo non iniustitiam facere, ergo actio sive quia iniusta est non est a deo. ¶ Item quicumque actio laudat deum sed iniusta nullo modo laudat deum non operatio huius sive quod hic nullo modo actio sive quia iniusta vel mala est deo attribuenda. ¶ Item dicitur quod cum iniustitiam mali esse actiones dicuntur defectionem deordinationem et sic reductionem causae deficientis ab uno fine facere actionem talem huius repugnat potentiae sapientiae et bonitati est, non in primo attribuendam deo nisi quod decet suam potentiam sapientiam et bonitatem, ideo actionem malam propter utilitatis et ordinis et veritatis et potentiae attribuere deo nisi quod decet suam potentiam sapientiam et bonitatem ideo actionem malam deo attribuere non solum est falsitas sed et blasphemia et impietatis. Concedendum est ergo quod actio mala sive mutata sive quod hic non est actio et rationes quae hoc ostendunt concedendae sunt. ¶ Ad primum ergo quod obicitur de ultimo regum dicendum quod egredere et fac non intelligitur imperantis sed intelligitur permittentis non ubi in spiritu non mali accipitur iussum alium praeceptorie alium consiliatorie alium insinuative et alium permissive quod exemplis possunt ex diversis locis scripturae. ¶ Ad primum quod obicitur de causa eius quia per suam praesentiam et absentiam est causa oppositorum dicendum quod habet veritatem de causa quae vere se absentat in quod eius absentia principaliter est ab ipsa huius autem non est in proposito dicendum enim nemini se absentat immo paratus est omnes adiuvare et omnibus dare gratiam. ¶ Ad primum quod obicitur quod ille qui iuvat furem in actione cum furari sciet hoc facit dicendum quod hoc non est simile quia detinens et cogens est quod hoc proprium non iuvat in hoc actione in qua eius ablationem vere immo potius debet impedire cum ipse non sciat non possit inde bonum elicere non ad adiuvandum aliqua lege abstringatur sed potius prohibetur non sic autem est in proposito tamen quia deus divina liberalitate ut solem suum oriri faciet super bonos et malos non debet influentiam virtutis suae subtrahere non bonis non malis quia sive illam influentiam quam respicit potius esse. Sed deus vero quia dicitur divina providentia facit res quas condidit ad ministrare ut eas agere propriis motus sinat. Ideo vero quia ipse novit et scit inde bonum elicere ideo cum cooperari peccatori in actione facit laudabiliter ideo nullo modo mali causa reddit sive actorem culpae est attribuenda. ¶ Ad quartum quod obicitur quod relatio actionis ad ynanem gloriam tamquam ad finem actio est dicendum quod relatio duo dicitur videlicet actum voluntatis et motus pendentis se ad illum finem mediante illa actione et hoc quidem bonum est et actio est. Sed hoc importat ordinationem talem ut actioni coniuncta est inordinatio quia talis finis talis operi non congruit quia ad hoc est in malicia ideo iniustitia est vel ratione deficientis qui in tali relatione propter hoc non

oz q[uod] sit a d[e]o Et sic m[od]o dicendu[m] [quod] i[n]q[uantu]m e[st] a mobili a d[e]o e[st] [et] s[ecundu]m istu[m] [tam]en i[n]t[e]n[tionem] p[re]positio
intelli[gi]tur. Ad i[d] q[uo]d obi[icitur] de q[ui]ete sili[cet] ho[minum] [quod] d[icitu]r q[uo]d q[ui]es dicit[ur] p[er] co[m]ne[m]
aliq[uid] [et] h[oc] q[uo]d dic[it] dil[e]c[ti]o[n]is ca[us]a[m] [et] dic[it] p[er]uo[ca]tio[n]em ru[m]tudis [et] h[oc] q[uo]d p[er]
uo[l]u[n]t[ate] fi[n]is vltimi i[n]h[eret] [et] i[n] q[uo] q[ui]escit et ut [non] i[n]tendit cu[m]
debet ult[imu]m t[ame]n d[e] no[n] t[ame]n e[st] p[er] h[oc] [quod] p[er]uo q[uo]d q[uo]d de no[n] e[st] a d[e]o. Ad i[d]
q[uo]d ob[iicitur] q[uo]d q[ui]c[quid] e[st] a uo[lunta]te [et]c. Ad q[uo]d [dicendum] [quod] u[erum] e[st] q[uo]d e[st] voluntas
sunt sili[cet] [et] sili[cet] q[uo]d e[st] a uoluntate deliberata p[ro]cedens e[st]
e[st] a d[e]o [sed] mali no[n] e[st] a uo[lunta]te [pro]p[ri]e [nec] e[st] deliberata [sed] p[otius] n[on] e[st] defectiua
q[uo]niam defectus ille no[n] i[n]cid[it] n[isi] c[ir]ca actum deliberati et i[de]o q[uo]m
i[m]p[er]f[e]c[tu]m a uo[lunta]te deliberata no[n] se[quitur] q[uo]d sit a d[e]o q[uia] no[n] e[st] [sed] q[uo]d d[e]liberati
[sed] q[uo]d defectiua et p[ro]p[ter] sicut d[e]m[on]st[ra]tu[m] fuit sup[ra] [con]stat tale arg[umentu]m vo[lunt]as
deliberata e[st] a d[e]o [et] mali e[st] a uo[lunta]te deliberata [ergo] e[st] a d[e]o p[e]c[c]atu[m] [sed] actus
q[ui] p[e]c[c]at [con]tra illa[m] regula[m] q[ui]c[quid] e[st] ca[usa] [et]c. e[st] ca[usa] causati i[n] p[ar]t[e] [et]c. [et] soph[isma] p[er]
actus i[n]c[i]dendo sicut i[n]h[er]endo.

Sed q[ui]a q[uo]d est o[per]a[tio] fortuita [sed] q[uo]d fortuita sit a d[e]o [et]c. [et] ui[detur] q[uo]d ca[su]
fortuita q[uam] causal[e] a d[e]o e[st] ex ca[usi]s [con]fluentib[us] ob a[liqu]o[d] [pro]ceptus u[er]o
bo[ethius] in v. de [con]solatione ca[sus] e[st] i[n]opinat[us] rei eue[n]tus ex ca[usi]s [con]cu[r]rentib[us]
ob a[liqu]o[d] i[n]ceptus. [sed] tam [con]cursus ca[usa]r[um] [quam] i[n]choatio p[ro]p[ter] a[liqu]o[d] e[st] a d[e]o [ergo] [et]
n[ihil] plus requirit[ur] ad h[oc] q[uo]d a d[e]o sit fortuitu[m] u[e]l casuale v[er]u[m] q[uo]d ca[usa]
fortuita q[uam] casualia secundu[m] q[uo]d h[uius]mo[d]i s[un]t a d[e]o. Item sic e[st] p[er] se e[st]
a d[e]o i[n] ca[usis] p[er] se sic [et] act[ion]e[m] e[st] a d[e]o i[n] q[ua]n[tu]m act[ionem] [ergo] sicut op[er]ato a[n]i[m]e p[er] se
a d[e]o e[st] ita [et] op[er]atio causa p[er] actus [sed] casuale [et] fortuitu[m] [sed] q[uo]d h[uius]mo[d]i dic[it]
op[er]atio[n]e[m] u[e]l effectu[m] e[st] p[er] act[ionem] [sed] [na]t[ura]le [et] artificiale d[e] effectu[m] e[st] p[er] se [ergo] sic
e[st] [na]t[ura]le [et] artificiale e[st] a d[e]o i[n]q[uantu]m h[uius]mo[d]i. sic o[mn]e casuale [et] fortuitu[m] i[n]q[uantu]m h[uius]mo[d]i e[st]
a d[e]o. Item cu[m] [con]; aliq[ua] diu[er]sa [con]curru[n]t ad unu[m] effectu[m] p[ro]d[u]c[e]ndu[m] ne[cess]e
e[st] q[uod] p[r]imu[m] ad [con]iungat [sed] e[st] a q[ui]b[us] [con]curr[un]t tam casuale q[uam] fortuitu[m]
[et] s[un]t diu[er]sa q[uam] ad re[m] [et] sunt diu[er]sa q[uam] ad i[n]tentio[ne]m [ergo] [con]iu[n]gu[n]t[ur]
[con]iungunt[ur] p[er] a[liqu]o[d] q[uod] e[st] sup[ra] eas [sed] n[ihi]l e[st] sup[er] agens [na]t[ura]le [et] agens
a p[ro]posito n[isi] solu[s] d[eu]s [ergo] talium ca[usa]r[um] [con]cursus a d[e]o e[st] [et] h[uius]mo[d]i ca[usa]r[um] [con]cursus
facit effectu[m] casualem u[e]l fortuitu[m] [ergo] [et]c. Item potentior e[st] ad
agens ca[usa] p[er] se quam ca[usa] p[er] actus [sed] ca[usa] p[er] se nullu[m] effectu[m] p[ro]du
ce[re] p[otes]t q[uo]d [non] ad iuuic[em] a d[e]o [ergo] nec ca[usa] p[er] actus [sed] e[st] p[er] actus sunt
casus [et] fortuna. sicut uult ph[ilosophu]s i[n] s[ecun]do ph[ysi]co[rum] [ergo] e[st] eo[rum] effectu[s] sit
casuale [et] fortuitu[m] i[n]q[uantu]m h[uius]mo[d]i ut [et]c. Si tu dicas quod casuale sit
q[uo]d e[st] a d[e]o no[n] t[ame]n q[uo]d causale [quod] d[icitu]r p[re]ter i[n]tentione[m] no[n] p[ro]n[unti]
[con]tra h[oc] e[st] q[uia] sic n[on] op[er]at[ur] d[eu]s miraculu[m] [et] tal[is] op[er]atio p[otest] a d[e]o i[n] q[uan]tu[m] [et]
si [ergo] op[er]atio q[uae] fit p[re]t[er] [con]suetudine[m] i[n] q[uantu]m h[uius]mo[d]i e[st] a d[e]o p[er] i[n] r[ati]o[n]e [et] o[per]o
q[uod] f[it] p[re]t[er] i[n]tentio[n]e[m] i[n]q[uantu]m h[uius]mo[d]i e[st] ab aliq[uo] age[n]te i[n]tendente a[liqu]o[d] sic in
i[n]ue[n]t[i]o[n]e thesauri e[st] ab eo q[ui] i[n]tendi[t] arare t[er]ra[m]. [sed] q[uo]d i[n] c[ausa] a[liqu]o[d] i[n]tendat
h[oc] bonu[m] e[st] [et] a d[e]o e[st] sili[cet] q[uo]d thesaur[um] aliu[m] i[n]ueniat h[oc] bonu[m] e[st] [et] a d[e]o
e[st] [ergo] fortuitu[m] [et] fortuitu[m] e[st] a d[e]o ut [et]c. [Sed] [con]t[ra] h[oc] arguit au[ctor] in
li[bro] lxxxiij. q[uaestionum] sic q[ui]c[quid] casu fit temere fit [et] q[ui]c[quid] temere fit
[et] no[n] fit p[ro]uidencia si [ergo] d[eu]s q[uia] [et] a d[e]o [et] p[er] p[ro]uidencia[m] [et] d[e] n[ihil]
accidit si[ne] p[ro]uiden[tia] ut q[uo]d casuale [et] fortuitu[m] i[n]q[uantu]m h[uius]mo[d]i no[n] sit a d[e]o.
Item casus [et] fortuna accid[unt] p[er] defectu[m] p[ro]p[ter] quius [sed] d[eu]s n[on] p[ote]st face[re]
n[isi] p[er] q[uo]d i[n] ... [et] p[er]ficere [ergo] n[on] casuale i[n]q[uantu]m h[uius]mo[d]i nich[il] e[st]. Item sic
bon[um] repugn[at] malo ita fortuna repugnat p[ro]uidencie [sed] a d[e]o
q[uo]d sume bon[um] e[st] n[on] p[otes]t p[ro]cedi aliq[uo]d op[er]a[tio] i[n] ita [ergo] p[er] i[n] r[ati]o[n]e e[st] sic
sume p[ro]uidens no[n] p[otes]t ab eo exire aliq[uo]d op[er]atio fortuita. Item
fortuitu[m] [sed] q[uo]d fortuitu[m] o[rd]i[n]at[ur] h[uius]; ac[tio] p[er] actus [ergo] si d[eu]s e[st] ca[usa] fortui
n[on] [sed] q[uo]d h[uius]mo[d]i d[eu]s e[st] aliq[ui]d rei p[er] actus [sed] ca[usa] p[er] actus reducit[ur] ad ca[usa]m
nobliore[m] [ergo] aliq[uid] e[st] nobliore d[e]o quod e[st] absurdum. Item sic
i[n]iusti se h[abe]nt ad ca[usa]m [et] casuale [et] fortuitu[m] ad sua[m] [sed] i[n]iustus no[n] p[otes]t
e[ss]e ab aliq[uo] n[isi] op[er]ante i[n]iuste [ergo] casuale [et] fortuitu[m] n[on] p[otes]t e[ss]e n[isi]
ab eo q[ui] op[er]at[ur] casualit[er] [et] fortuite [sed] d[eu]s nullo m[od]o op[er]at[ur] casualit[er]
n[ec] fortuite [ergo] casual[e] si[ve] for[tui]ta op[er]atio [sed] q[uo]d h[uius]mo[d]i no[n] e[st] a d[e]o. Re[spondeo]
dicendu[m] e[st] q[uo]d e[st] si casuale u[e]l fortuitu[m] [sed] id q[uo]d e[st] sit a d[e]o i[n] q[uantu]m e[st] ca[usa] ca-
sualis u[e]l fortuitu[m] a d[e]o n[on] e[st] [et] i[de]o h[oc] e[st] q[uia] fortuitu[m] [et] casuale a d[e]o ponit[ur]
n[on] p[ro]p[ter] effectu[m] q[uo]d e[st] ex [con]cursu ca[usa]r[um] ob a[liqu]o[d] i[n]ceptaru[m] aliq[uid] quid e[st] p[ro]uatio dicat[ur]
-n. casus [et] fortuna defectu[m] i[n]tentionis [et] p[ro]positus [et] q[uo]m op[er]atio ca[usa]r[um]
[et] [con]cursus ad p[ro]ducendu[m] tale effectu[m] a d[e]o e[st] [et] i[de]o a d[e]o e[st]. [con]tra p[re]ter i[n]te[n]-
tionis defectu[m] e[st] i[de]o ... [et] q[uo]m casuale [et] fortuitu[m] ut sic no[m]i[n]ant[ur] in
a d[e]o n[on] e[st]

po[n]ita sunt a ca[usa]li [con]cursu h[uius]mo[d]i e[st] q[uo]d n[on] sunt concedenda a d[e]o
e[ss]e [et] h[oc] uult d[ice]re au[ctor] in li[bro] lxxxiij. q[uaestionum] cu[m] dicit q[uo]d casu fit
temere fit [et] i[de]o sicut no[n] [con]ced[itur] q[uo]d temeritas q[uo]d h[uius]mo[d]i ... a d[e]o sic
n[on] e[st] [con]cedendu[m] quod casuale u[e]l fortuitu[m] [sed] q[uo]d h[uius]mo[d]i sit a d[e]o. [et] q[uia] ta[men]
casuale q[uam] fortuitu[m] i[n] [e]o sic e[st] n[on] i[m]po[n]it[ur] a p[re]ter i[n]tentionis [sed]
q[uo]d p[re]ter intentionis dupl[icite]r p[otes]t i[n]telli[gi] s[e]c[un]d[u]m h[oc] casuale [et] for-
tuitum d[icitu]r dupl[icite]r vno [enim] modo p[otes]t i[n]telli[gi] p[re]t[er] i[n]tentionis
v[e]l r[atio]n[e] e[st] agentis su[b]p[os]iti singularis si[ve] op[er]antis si[ve] coop[er]anti[s] si[ve]
exsequentis si[ve] gubernantis et h[oc] modo nich[il] e[st] casuale [et] ca[su]s [et] for-
tuna hoc modo n[on] sunt [et] h[oc] m[od]o posuer[un]t aliq[ui] ph[ilosoph]i casu[m] [et] i[m]p[ro]bat
au[ctor] in li[bro] lxxxiij. q[uaestionum] [pro]p[ter] h[oc] q[uo]d p[ro]uid[enti]a tot m[od]o a[liqu]o amiss[u]m [et] i[n]
sit q[uo]d no[n] p[er]tineat ad op[us] p[ro]uid[enti]e. a[li]o m[od]o p[otes]t i[n]telli[gi] p[re]t[er] i[n]tentio-
nis r[atio]n[e] agentis p[ro]p[ri]i ut p[ro]p[ri]e [pro]p[ri]i u[e]l [et] i[m]melle[ct]us ca[usa]ti et h[oc] m[od]o a d[e]o
e[st] casuale [et] ca[su]s e[st] a d[e]o [sed] q[uo]d d[icitu]r bo[ethius] in li[bro] de [con]sol[ati]o[n]e diffiniens casu[m]
et ostendens q[ua]l[ite]r d[eu]s p[otes]t op[er]ari casualit[er] uidel[icet] cu[m] a[liqu]o[d] alic[ui] in-
opinate [et] i[de]o d[icitu]r casus e[st] i[n]opinatus rei euentus u[bi] sili[cet] tangit
p[ro]uidenti[am] [et] p[er] e[am] ponere [pro]p[ter] h[oc] q[uo]d dicat euent[us] p[ro]uidentia[m] i[n]h[ibet] q[uo]d di-
cit i[n]opinat[us] et illa quide[m] p[ro]uid[enti]a no[n] e[st] r[ati]o d[e]i q[uia] d[eu]s nich[il]
p[otes]t face[re] i[n]opinate si[ve] i[m]p[ro]uise nec e[st] a d[e]o e[st] cum sit defectus
[sed] p[otius] a defectibilitate ca[usa]e. [Con]ced[en]d[u]m e[st] [ergo] r[ati]o[n]es ost[en]dentes q[uo]d nich[il]
e[st] a d[e]o casuale [et] q[uo]d casuale [sed] q[uo]d casuale no[n] e[st] a d[e]o. Ad i[d]
q[uo]d q[uo]d ob[iicitur] [con]t[ra]rium quod [con]cursus ca[usa]r[um] a d[e]o e[st] iam p[atet]; [Sed] argu-
it [enim] de casu [sed] q[uo]d dicit p[ro]uidentia[m] no[n] [sed] q[uo]d d[icitu]r defectu[m]. Ad i[d] q[uo]d
ob[iicitur] q[uo]d a d[e]o e[st] ca[usa] p[er] se [et] p[er] actus. Dicendu[m] q[uo]d ali[ter] d[icitu]r actus de ca[usa]
p[ro]p[ri]e e[st] d[icitu]r casual ali[ter] p[ro]p[ri]e e[st] d[icitu]r e[ss]e p[ro]p[ri]e [enim] e[st] d[icitu]r ca[usa] dicit h[oc] i[n]e
ad subi[ectu]m q[uo]d q[uo]d e[st] p[er] se e[st] n[on] p[ro]uo p[ro]p[ri]e e[st] d[icitu]r e[ss]e dicit p[ro]uidentia[m] in
tentionis p[ro]p[ri]a aliq[uid] d[icitu]r e[ss]e alic[ui] ca[usa] p[er] se [et] i[de]o no[n] se[quitur] q[uo]d si mod[us]
e[ss]endi p[er] actus i[n]ueniat[ur] h[uius]mo[d]i sit a d[e]o quod [et] mo[dus] op[er]andi p[er] act[us]
i[n]q[uantu]m h[uius]mo[d]i sit a d[e]o. Ad i[d] q[uo]d ob[iicitur] q[uo]d diu[er]sa e[ss]e indigent
a quo sup[er]iori [con]iungantur ad h[oc] q[uo]d possint unu[m] effectu[m] p[ro]-
ducere dicendu[m] q[uo]d [sed] dupl[icite]r p[otes]t i[n]telli[gi] [et] uno modo u[e]l alio m[odo]
-si [enim] ita i[n]telligat[ur] q[uo]d ad h[oc] q[uo]d aliq[ua] due ca[usa]e [con]cu[rr]ant ne[cessari]a sit
noua influencia cause sup[er]ioris p[ro]p[ter] q[uo]d si no[n] [con]curre[re]nt [et] al[iquid]
op[er]are p[er] se sic no[n] h[abe]t u[er]itate[m] [sed] [enim] i[p]so q[uo]d aliquis fodit i[n] ca
de t[er]ra sine noua influencia ille due op[er]ationes causant the-
sauri i[n]ue[n]tione[m] si[ve] au[tem] i[n]telligat[ur] q[uo]d o[mn]is ca[usa]e q[ui] [con]curr[un]t
ad unu[m] effectu[m] reducu[n]t[ur] ad a[liqu]o[d] unu[m] p[r]i[ncipiu]m sic u[er]itate[m] h[abe]t; p[ro]p[ter] eo
q[uo]d illa q[uae] no[n] possunt reduci ad vnu[m] p[r]incipiu[m] o[mn]io sunt diu[er]-
sa [et] i[de]o nunq[uam] poss[un]t ad unu[m] effectu[m] [con]cur[rere] res q[uam] ca[usa]r[um] [con]cursus
si [enim] i[n] uno p[r]i[ncipi]o no[n] [con]uenirent iam o[mn]i[n]o n[on] h[abe]rent ad [con]ue[nien]d[u]m [et] i[de]o
ne[cess]e e[st] pone[re] [con]t[ra] e[ss]e [con]cu[rr]ere q[uam] ca[usa]r[um] [con]cursus sunt ab uno p[r]i[ncipi]o
[sed] [tamen] [et] h[oc] n[on] se[quitur] q[uo]d casuale i[n]q[uantu]m casuale sit a d[e]o q[uo]n[iam] sic ita
d[eu]s [sed] i[d] quod e[st] q[uo]d e[st] p[ro]p[ter] [tamen] d[icitu]r euent[us] [sed] e[st] euentum i[n]opi-
natu[m]. Ad i[d] q[uo]d ob[iicitur] q[uo]d ca[usa] p[er] actus indig[et] adiutorio sic
ca[usa] p[er] se d[icendu]m q[uo]d u[eru]m e[st] r[ati]o[n]e ei[us] effect[us] [sed] no[n] i[n]dig[et] adiutorio i[n]
r[ati]o[n]e ei[us] i[n] q[uo] deficit p[er] se [enim] p[otes]t deficere [sed] no[n] p[er] se p[otes]t efficere [et] i[de]o
no[n] se[quitur] ex h[oc] q[uo]d casuale sit a d[e]o n[isi] [sed] i[d] q[uo]d q[uo]d a d[e]o pot[est] no[n] s[e]c[un]d[u]m
q[uo]d dic[it] p[ro]uidentia[m] intentionis. Et si obiciat[ur] q[uo]d miraculu[m] q[uo]d
h[uius]mo[d]i e[st] a d[e]o [et] t[ame]n d[icitu]r p[re]t[er] o[mn]e[m] [con]t[ra] [et] sic p[otes]t solui [con]t[ra]rium. dicend[um]
q[uo]d ali[ter] miraculu[m] [sed] p[otes]t solu[tu]m [con]t[ra]riu[m] [et] ali[ter] fortuitum p[re]t[er]
i[n]tentione[m] miraculu[m] [enim] fit sic p[re]t[er] so[lu]t[u]m [et] ... [enim] d[icitu]r plus
dicat p[otentia]m q[uam] p[ro]uidentia[m]. Casuale u[er]o n[on] i[d] fit p[re]t[er] intentione[m]
q[uo]d fiat sui i[n]tentione[m] [sed] efficit ab i[n]tentio[n]e. Ad i[d] q[uo]d ob[iicitur] q[uo]d
d[icitu]r p[otes]t q[uo]d a d[e]o agens sui assequit[ur] et a[liqu]o[d] i[n]tendat i[n] q[uo]d i[n]h[eret] sit
a d[e]o. Dicendu[m] q[uo]d u[eru]m e[st] h[oc] assequi [et] i[n]tendere a[liqu]o[d] h[oc] n[on] facit casu[m] vt
fortuna i[n] q[uantu]m d[icitu]r a[liqu]o[d] i[n]tendere ab eo q[uo]d a[liqu]o[d] assequ[itur] [sed] i[n]q[uantu]m no[n]
p[ro]uid[et] nec i[n]tendit q[uo]d assequ[itur] si[ve] [enim] i[n] a[liqu]o i[n]tend[it] i[de]o op[er]ari
casualit[er] si[ve] fortuite [et] a[liqu]o[d] i[n]tend[er]e a d[e]o sit a d[e]o no[n] t[ame]n a d[e]o est
no[n] i[n]tendere quod assequ[itur] q[uia] p[ro]p[ter] dicit p[otentia]m [et] [pro]p[ter] p[ro]uidentia[m] ca-
suale si[ve] fortuitum i[n]q[uan]tum h[uius]mo[d]i no[n] denominat[ur] a p[ro]p[ri]is a d[e]o
[et] i[n] sp[eci]e i[n]q[uantu]m tale no[n] est a d[e]o [sed] a defectu re[s]pecto i[n] agente
creato.

vtr[um] op[er]a fortuita [sed] q[uo]d fortuita sit a deo

vtr[um] o[mn]ia 9

Tercio queritur utrum enunciatio falsa, quod hic sit ad(aequatio) [illegible]
aliqua duo fundantur super idem [illegible] adaequatio et relatio [illegible] fal-
sitas alicuius propositionis et veritas sive opposite fundantur super idem; hoc enim ipso
quod hoc est vel hoc est, et hoc est falsa hoc non est, ergo et omnis propositionis veritas
sit a deo, videtur quod omnis propositionis falsitas sit a deo. ¶ Item veritas est adae-
quatio rei et intellectus, falsitas est inadaequatio rei et intellectus, ergo opponuntur.
Sed sicut se habent aequalitas et inaequalitas in rebus ita se habent aequalitas et inaequa-
litas [illegible]; aequalitas et inaequalitas [illegible]; sed aequalitas et in-
aequalitas in rebus sunt ab ipso deo, sicut enim [illegible] est quod aliqua du-
o sunt aequalia sic [illegible] quod aliqua duo sic se habeant quod unum excedat
reliquum; unde autem dicitur quia si essent aequalia non essent omnino [illegible]
adaequatio et inadaequatio signi ad signatum est ab eodem principio. ¶ Item ab eo
est falsitas propositionis qui solus potest facere propositionem ipsam esse falsam;
sed demonstrata aliqua propositione [illegible] potest hanc facere
falsam non solus deus qui potest ei dare esse [illegible]. ¶ Item maioris dignitatis et potes-
tatis est falsificare hanc propositionem [illegible] peccator quia [illegible]
[illegible] ipso quod peccat verificat eam [illegible] ergo si omnis propositionis
veritas a deo est [illegible] propositionis falsitas sit a deo. ¶ Sed
contra: omne [illegible] quod falsum non habet exemplar in deo, est ipsa veritas [illegible]
exemplandi, ergo [illegible] falsitas quod [illegible] non est a deo. ¶ Item sicut se habet
bonitas ad maliciam sic se habet veritas ad falsitatem; sed a summa bonitate
nullo modo potest esse malicia, ergo a summa veritate nullo modo potest esse falsitas.
¶ Item verum et ens convertuntur [illegible] a deo non potest esse [illegible] aliquo [illegible]
[illegible] pure nihil esset a deo, non esset ergo a deo non potest esse nisi [illegible]
[illegible] dicitur privatio [illegible] quod a deo non debeat causari [illegible] hic.
¶ Item omne quod deus potest facere potest dicere; sed falsum non potest dicere, ergo non
potest facere. Probo minorem: si diceret falsum aut ergo sciens aut ignorans;
ignorans non; sed constat si sciens, sed quicumque dicit falsum sciens men-
titur, ergo deus mentiretur, quod prophanum et impium est dicere. ¶ Solutio. Dicendum
quod falsitas [illegible] defectus [illegible] verificari sicut malum dicitur privatio
boni [illegible] actionis [illegible] sic actio mala [illegible] actio
est a deo [illegible] mala [illegible] a deo non est; sic enunciatio falsa [illegible] enunciatio a deo
est, [illegible] falsa non est a deo. Unde quemadmodum in actione duplex consideratur bonitas,
una naturalis [illegible] alia moris, et [illegible] non privat alteram re-
linquit, et ratione illius bonitatis quam relinquit actio illa est a deo, sic in
enunciatione duplex est veritas [illegible] et hec est veritas [illegible] repraesentat
id ad quod repraesentandum instituta est, et haec numquam privatur ab enuncia-
tione [illegible] ad quod instituta est [illegible] alia vero
est [illegible] attenditur in [illegible] quod repraesentat rem [illegible]
[illegible] signi signato et veritas enunciationis non est [illegible] adaequatio et haec
veritas [illegible] falsitatem [illegible] quando signum non re-
praesentat sicut est res vel non est sicut repraesentatur per signum, et hoc est quod dicit philosophus:
ab eo quod res est vel non est dicitur oratio vera vel falsa, hoc est dicere ab eo quod est sicut re-
praesentatur dicitur oratio vera, ab eo quod res non est sicut repraesentatur dicitur oratio falsa. Sic
ergo [illegible] privatio veritatis [illegible] sic falsitas est defectus adaequationis. Unde sicut deo
in actione non attribuitur malitia actionis [illegible] attribuitur falsitas [illegible]
[illegible] defectus deo attribuendus est [illegible] tamen quod [illegible] nullus
defectus sit a deo [illegible] magis tamen [illegible] defectus elongat a causalitate dei quam alius
[illegible] duplex modus deficiendi: est enim quidam defectus qui dicitur privatio alicuius po-
[illegible] ordinis, sicut est defectus culpae [illegible] est defectus [illegible]
[illegible] actionis et talem defectum deus non facit [illegible] talem
defectum deficiat [illegible] non facit [illegible] peccare
non facit [illegible] ratione [illegible] quod deus facit [illegible]
dico [illegible] infusionem gratiae [illegible] originalis [illegible] non est ex
actu dei sed ex privatione [illegible] est talis defectus [illegible] privatio
[illegible] privatio ordinis contingit [illegible] defectus [illegible] talis defectus
[illegible] non possit deo attribui quod defectus potest attribui quod ordinatur de
tali defectu [illegible] non possit dici quod deus faciat [illegible] defectum facere est defi-
cere; potest tamen dici quod faciat ad quod sequitur [illegible] ille defectus [illegible] de-
fectus est falsitas et ignorantia et caecitas et [illegible] unde [illegible] non
possit concedi quod deus faciat falsitatem orationis sive orationem falsam [illegible] falsa est,
potest tamen concedi quod deus faciat ad quod sequitur aliquam orationem falsam esse [illegible] sicut

ipsum facere ad quod sequitur enunciationem falsam; potest tamen concedi quod deus
faciat ad quod sequitur [illegible] ipsi. Concedendae sunt ergo rationes ostendentes quod enun-
ciationis falsitas quod falsa non sit a deo. ¶ Ad primum ergo quod obicitur quod falsitas et veritas fundantur
super idem, dicendum quod verum est, sed tamen aliter et aliter, quia veritas fundatur per mo-
dum positionis et ideo non sequitur quod sint ab eodem [illegible] quae super idem fundantur
ab eodem sunt; hoc intelligitur quando super ipsum fundantur et eodem modo. ¶ Ad secundum
quod obicitur quod aequalitas et inaequalitas in rebus sunt ab eodem principio, dicendum quod non
est simile [illegible] in rebus, immo inaequalitas dicitur privatio aequalitatis [illegible]
esse [illegible] cum sit defectus; alio modo inaequalitas dicitur gradus et
ordo [illegible] esse [illegible] res [illegible] videatur dici privatio quia tamen
dicitur positione [illegible] sed adaequatio signi ad signatum semper dicitur defectus
pro eo quod signum institutum est ut repraesentet signatum [illegible] ad
aequationem signi ad signatum est falsitas, inadaequatio vero in rebus non est falsitas, et
propterea non sequitur quod si inadaequatio rei ad rem est a deo quod inadaequatio
signi ad signatum sit a deo; possit tamen dici quod [illegible] inadaequatio [illegible]
[illegible] cum dicit defectum aequalitatis a deo non est [illegible] quod sub
est a deo. ¶ Ad illud quod obicitur quod deus potest falsificare enunciationem, dicendum quod hoc est verum
ex parte [illegible] facit ad quod sequitur aliquam propositionem esse falsam [illegible] deus facit aliquam
propositionem falsam, sed hoc est simpliciter impossibile deum facere falsitatem in propositione, et hoc quia
falsitas nominat ipsum defectum [illegible] nulla ratione [illegible] sophistica
quae sic arguit: facit ad quod sequitur propositionem esse falsam, ergo facit propositionem
falsam cum falsitate in propositione. ¶ Ad primum quod obicitur quod maioris dignitatis
est falsificare aliquam propositionem quam verificare, dicendum quod veritatem ad falsita-
tem contingit comparari dupliciter, aut loquendo formaliter aut materialiter [illegible]
[illegible] si loquendo formaliter [illegible] veritas dicatur adaequatio et falsitas
adaequationis privatio, veritas propositionis [illegible] dignitatem [illegible]
[illegible] sit cum dignior sit veritas quam falsitas [illegible] contin-
gat dicere dignius [illegible] dignitas; si autem comparatur verita-
tem ad falsitatem ratione eius quod [illegible] rei ex parte, sic dico de plano quod
aliquando dignius est [illegible] ex parte rei illam propositionem falsam quam quod red-
dit propositionem veram, sicut patet: dignius est enim quod reddit istam propositionem
falsam [illegible] quam quod reddit eam veram [illegible] ista quae [illegible]
veritas de se dicitur positio quia dicit adaequationem, illa adaequatio ex parte
alterius extremi [illegible] respicit privationem sicut positio et defectus sunt
[illegible] defectus est ordinabilis et tamen defectus est, sic est cognoscibilis et sic
est significabilis; cum quaeritur quid fundet veritas enunciationis,
non oportet quod ex parte rei respondeat aliqua veritas; sicut enim non ens
contingit verum significari [illegible] quod nullo modo contingit
verum significari quod ipsum non est; sic enim significatio dicitur relatio
quae non requirit significatum esse in actu, sic et veritas [illegible] dicitur
conditionem illius relationis non exigit fundari super aliquam rem ac-
tualiter existentem [illegible] relatio [illegible] ordo a deo sit [illegible]
[illegible] veritas a deo est, non [illegible] ad hoc quod significat sit a deo, immo est [illegible]
sophisticus [illegible] sicut [illegible] ordinatio [illegible] poenae est a deo, sic
non [illegible] impositio [illegible] significatio [illegible] est a deo [illegible]
[illegible] quod [illegible] veritati non semper correspondeat ex parte signi [illegible]
[illegible] falsitati est veritas nobilior, quare falsitas [illegible] non [illegible]
si verificatio propositionis [illegible] a deo quod ab eodem sit propositionis falsificatio sive falsa
enunciatio [illegible].

¶ [illegible] sunt divisiones [illegible] veritatem [illegible] illo verbo Augustini
quod dicit [illegible] quia vitia [illegible] non res [illegible]
Fulgentius dicit et habetur in glossa super I Ro. [illegible] res
ultor peccati [illegible] res. ¶ Item [illegible] in
illo verbo omne enim ens est aliqua res, sed vitium est actus, sicut ipse
dicit, et actus est [illegible] ens [illegible] vitia esse ac-
tiones [illegible] affirmare [illegible] negare [illegible] eo quod est ipse.
¶ Item ipse [illegible] sibi [illegible] cum dicit [illegible] quia aliquae
sunt res quibus homines mali [illegible] non sunt [illegible] vitia et peccata [illegible] vi-
tia sunt res. ¶ Solutio. Dicendum quod res accipitur communiter et proprie et com-
[illegible] res [illegible] omne illud quod ca-
dit in cognitione [illegible] sive in sola opinione [illegible]
[illegible] quod non tamen est in cognitione

vel enunciatio falsa [illegible] sit a deo

in modo est licet non sit sic penis isto sic [illegible] tamen res aliquid est certe

in res magis proprie quod deformitas rationis quod putat rationi deus id quod est ens

per se et spiritu et sic res est solum decretis et sermonis per se entibus sicut

res accipiatur pro in peccato est res et quod ad actionem substratam et quod ad de-

formitatem et accipit singulari secundum ut res dicatur sic in sic peccato

dicitur res non ratione deformitatis sed ratione actus substrati et accipit autem

extenditur. Tercio modo accipitur hoc nomen res peccatum non est res ratione defor-

mitatis non ratione actus substrati et accipitur autem multo proprio est dicendum quod

opera diuina [illegible] non res [illegible] ad actum. Item quod deus hoc quod

dicitur quod non est deus non fecit ut in hoc esse sicut et multa sunt

que fuit preter naturam et contra statum quod ad hoc sicut sic multa acti que ducitur

per adaptationem et ipsum oleastri per gratiam et per miraculum. Item de

quod est non aliquid ut est substantia ut proprietas et [illegible] in hec sed multa sunt

que non [illegible] sunt nec per se sunt ergo non videtur esse verum quod deus quod deus non

fecit id quod non est. Ad hoc dicendum quod sic hoc non res simpliciter accipitur ita

hoc nomen non uno modo deus non que [illegible] est ut proprietas que [illegible]

[illegible]. Sed in deus [illegible] largi non solum per se ens proprietas [illegible]

[illegible] sed est omne quod constat nam ut tale quod aliquo bono non pri-

uatur istos duos modos magister ponit in littera. Tercio

[illegible] largissime omne ens quod est malum re [illegible] sit tali [illegible]

[illegible] non sit [illegible] non est ergo deus autem quod non est omne quod deus

fecit preter non accipi [illegible] modis quod ad facere deus [illegible] accipitur uno

[illegible] in facere deus [illegible] creando [illegible] modo concreando [illegible] cooperando

[illegible] quod extenditur [illegible] facere deus deus

actionem substratam pro cooperando [illegible] sic est nomen [illegible]

[illegible] ad illam actionem et sic facere deus [illegible] se extendit ad deformitatem

sicut [illegible] non [illegible] hoc autem non potest [illegible] quod actio sub ratione de-

formitatis non sit a deo sed hoc tamen [illegible] deformitas non sit a deo.

Item quod de illa ratione quam magister in littera diuinitatem [illegible] a

sic. Quid mirum si deus non dicitur esse actor peccatorum [illegible]

est nisi nullus actor quatenus existente [illegible] efficaciter arguere [illegible]

peccatum in aliquo [illegible] habet actorem et non potest [illegible] quod non est [illegible] quod ad

est sicut nullo modo hoc deus actorem [illegible] quod peccatorum [illegible] actus est a deo non [illegible]

est ad hoc quod [illegible] peccatorum est non [illegible] non id quod nullo modo est

peccatum [illegible] nichil est nichil [illegible] tamen esse a deo est [illegible]

et [illegible] quod nullo modo est non possit habere actorem [illegible] quod dicitur

[illegible] et sic patet quod [illegible] illa non [illegible] peccatorum. Item quod deus hoc quod deus iniquitas

ipsa non est [illegible] a deo [illegible] deus [illegible] sed deus proprie

et non [illegible] est [illegible] ergo omne quod [illegible] aliquam essenciam deus [illegible] sed

[illegible] habet aliquam essenciam [illegible] ergo videtur quod possit dici

[illegible] quod [illegible] laudare deum. Ad hoc dicendum quod

sicut [illegible] multipliciter accipitur [illegible] illos quattuor modos

[illegible] dicit philosophus quod [illegible] compositionem et esse [illegible]

[illegible] uno modo ut dicatur res permanens

et per se stans alio modo ut dicatur res permanens non tamen per se stans sed

alii inherens. Tercio modo dicatur [illegible] esse actu ens sine per

se stans sine non. Et hoc modo [illegible] se extendit ad omne ens et sic

accipitur ens [illegible] dicitur quod nulla [illegible] est [illegible] ergo deus quod iniqui-

tas [illegible] non est [illegible] quod iniquitas accipitur ab [illegible] pro ipsa deformitate

non pro [illegible] esse [illegible] deformitas consistit. Item quod deus hoc

quod [illegible] penarum deus actor est [illegible] esse [illegible] quod nullus

est deus actor nisi quod habet exemplar in deo sed penas quod pe-

na non habet exemplar in deo ergo videtur quod deus non sit actor pene.

Item [illegible] deo actore et deo nolente sed sic dicitur [illegible]

[illegible] non [illegible] ergo si deo non placent mala pene

videtur quod non sit ab ipso tamquam ab actore. Ad hoc dicendum quod quedam sunt que habent

exemplar in deo [illegible] deformitatem quantum attendit quod ad esse [illegible]

quod [illegible] conformitatem quantum attendit quantum ad esse generale [illegible] pena

sui passio non habeat [illegible] in deo passionem [illegible] pena habet tamen cor-

respondens in genere entis et in genere ordinis et [illegible] sufficit ad hoc

quod ad habeat in deo exemplar. Ad aliud dicendum quod [illegible] duplex

est [illegible] et [illegible] pena non sit a voluntate [illegible]

[illegible]

tum est autem [illegible] pena sit a deo et quod hoc declaratur est. Supra deus

[illegible] licet [illegible] licet [illegible] magister dicat penas a deo esse non tamen hoc est [illegible]

[illegible] quod ad hoc quod ista [illegible] que [illegible] deus intelligant sane.

[illegible] istas propositiones [illegible] regulas negatiuas [illegible]

ponens quarum prima est quod omne quod deus ponere aliquid est a deo. Secunda est

quod omne illud quod aliquid ordine dicatur [illegible] hoc est a deo. Tercia

est quod nullus deformitas quod [illegible] est a deo [illegible] quod hoc repugnat diuine [illegible]

[illegible] [illegible] nullum inordinatum [illegible] est a deo quod repugnat diuine sapie-

ncie [illegible] tamen manifestus [illegible] oportet scire distinguere [illegible]

[illegible] penam quantum ad [illegible] pene [illegible] ad [illegible] quod [illegible]. Sed oportet scire

quod aliqua pene est acta, aliqua [illegible], aliqua inflicta. Tercio oportet

[illegible] distinctionem hoc [illegible] sed quod distincta sunt [illegible]

huius intellectus manifestant ea que dicta sunt in littera.

Postquam deus [illegible] et sic. Supra ostendit magister quod sit malum

[illegible] peccatorum in generali. In hac parte declarat qualiter peccatum facit [illegible]

[illegible] declarat [illegible] autem [illegible] ista [illegible] partes magister [illegible] deus magister

qualiter peccatorum autem [illegible] [illegible] in generali [illegible] ad [illegible] distinctionem

[illegible] x. d. xliij. Cum autem voluntas [illegible] sit [illegible] mala. In

[illegible] incipit [illegible] ortum habeat [illegible] potestas peccandi d.

xliiij. Postquam conditionem boni operis [illegible] duas

[illegible] magister quod [illegible] voluntatis habet depravari. Secunda

[illegible] incipit ex magister [illegible] alia [illegible] d. xxxix.

[illegible] quo satis [illegible] in duas distinctiones

duas partes. [illegible] depravatio [illegible] attendere [illegible] finem et

non [illegible] ad finem mediante intentione [illegible] in duas partes

[illegible] declarat magister rectificationem et depravationem volun-

tatis ex parte finis. Secunda incipit deinde [illegible] intentionis [illegible]

[illegible] intentionem. Prima [illegible] partes [illegible]

obligatio [illegible] [illegible] et obli-

[illegible] parte ostendit [illegible] quod ex parte finis [illegible] rectitudo voluntatis.

Secundo declarat quis sit ille finis [illegible] caritatem [illegible] sibi finem.

Tercia [illegible] declarat de uni finis [illegible] bonarum voluntatum [illegible] omnes

bone voluntates et [illegible] dubium declarat [illegible] sine

[illegible]. Secunda [illegible] declarat [illegible] voluntatis ex intentionis [illegible]

duas [illegible] in [illegible] secunda [illegible] deus [illegible]

[illegible] quod [illegible] intentio [illegible] sit voluntas [illegible] duo declarant

[illegible] ista [illegible] de [illegible] voluntatis ad finem et de [illegible] intentionis

et voluntatis.

Ad [illegible] partis [illegible] hoc quod [illegible] duo [illegible] de [illegible]

voluntatis ad suum finem. Secundo [illegible] de [illegible] [illegible] ad [illegible]

[illegible] quattuor [illegible] ut voluntas [illegible] finis sit [illegible]. Secundo

[illegible] sit ille finis. Tercio [illegible] voluntates [illegible]

[illegible] diuisos. Quarto [illegible] voluntatis [illegible] in fine

[illegible] fines [illegible].

Circa [illegible] sic [illegible] voluntas sit bona et [illegible]

boni finis [illegible] sic [illegible] vi. [illegible]

[illegible] voluntas ordina-

[illegible] finem [illegible] finis [illegible]

sit quod [illegible] voluntas sit bona et [illegible]. Item autem dicitur

in [illegible] omnis voluntas [illegible] est illa ad quam [illegible] or-

dinantur [illegible] ad quam [illegible] ordinantur est [illegible] finis [illegible] finis bone

voluntatis [illegible] finis et omnis voluntas ad eam ordinata sit bea-

[illegible]. Item [illegible] philosophus [illegible] finis boni est ipsum [illegible] boni est [illegible]

[illegible] voluntas finis boni est [illegible] bona. Item [illegible] actione [illegible]

[illegible] finis bonitas [illegible] attendit penes finem [illegible]

[illegible] finis [illegible] morali actui [illegible]

[illegible] bonitas actus voluntatis [illegible] ad mores [illegible] voluntatis bonitas

[illegible] penes bonitatem finis [illegible] attendi [illegible].

Sed contra finis [illegible] sic Augustinus [illegible] omnis

[illegible] sic dicit Augustinus [illegible]

[illegible] dicitur [illegible] ad eam

[illegible] sed omnes voluntates [illegible] in illo fine ergo omnes erunt bone et

II

et nulla mala. Item dyonisius dicit quod nemo operatur ad malum aspiciens. Sed omnis operans finaliter aspicit ad aliquod bonum ut in 2 phisicorum [illegible] et dicitur quod bonum et finis idem est. ergo omnis voluntas ad bonum tendit [illegible] omnis voluntas est bona quia bona non est nisi voluntas ex fine. Item [illegible] finaliter bonum tamen numquam operatio ei erit merito nisi sit caritate informata et caritas sit donum gratie et acceptata ergo videtur quod bonitas voluntatis in actu potius veniat ex principio quam ex fine. Item si bonitas voluntatis venit ex fine et finis omnis bone voluntatis sit deus et sic equaliter bonus videtur quod omnes bone voluntates sint equaliter bone sed omnes voluntates non sunt equaliter bone videtur quod bonitas voluntatis non sit eis ex fine.

Item in manducare bonum est [illegible] finaliter predicatur [illegible] est operatio ista habeat bonum finem videtur quod sic predicare sit bonum et laudabile sed tamen actus iudicatur esse mala videtur quod non [illegible] bona ex voluntate finis. Item si aliquis mittit propter salutem proximi eum salvare [illegible] sit bonum et meritorium [illegible] voluntatis [illegible] ex fine [illegible] numquam est bonum sic dicit augustinus [illegible] quod bonitas finis non sufficiat ad bonitatem voluntatis [illegible] unde [illegible] rectitudo et bonitas in voluntate non est ex fine sic videtur dicere magister [illegible] quod cum voluntas dicitur esse bona ex voluntate bonitate finis [illegible] dicitur quod voluntas est bona ex ordinatione ad bonum finem [illegible] ordinatio ad bonum finem [illegible] quod finis sit bonus duobus modis videlicet [illegible] in ratione finis [illegible] est bonus finis maioris boni [illegible] quia finis melior dicitur esse [illegible] ad finem [illegible] ex parte ordinationis duo requiruntur videlicet [illegible] ex parte ordinantis et actualis [illegible] ex parte voluntatis ordinantis [illegible] voluntas bona ex fine bono iudicatur. [illegible] bonitas finis non sufficit ad bonitatem voluntatis ut potest si sit [illegible] sicut manducatio [illegible] ordinabile ad bonum [illegible] malum [illegible] rectitudo ordinationis [illegible] ex parte actus quia voluntas [illegible] ad illum finem [illegible] ex fine [illegible] patet ad illa duo quibus opponitur videlicet de predicatione et de manducatione.

Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] finis bonarum voluntatum [illegible] finis bonarum voluntatum [illegible] finis malarum [illegible] avarus [illegible] estimat [illegible] esse in divitiis [illegible] et honoribus [illegible] Unde sicut finis malarum voluntatum [illegible] finis vero boni [illegible] male voluntates pretendunt speciem virtutis [illegible] quod omnis voluntas tendit ad beatitudinem [illegible] in sua generalitate considerata [illegible] appetitu omnis [illegible] non omnes in illam tendunt. Ad [illegible] quod nemo operatur malum aspiciens [illegible] bonum [illegible] estimationem [illegible] moveat sufficit sola estimatio bonitatis [illegible] estimatione non [illegible] ad appetitum [illegible] dicit dyonisius quod nemo operatur ad malum aspiciens quia nulla [illegible] estimat esse bonum [illegible] est malum [illegible] male operatur [illegible] nec aspiciat ad malum sub ratione mali [illegible] quod voluntas est bona ex [illegible] bonus finis [illegible] de fine [illegible] de bonitate [illegible]. Ad [illegible] quod non est [illegible] voluntatis bonus [illegible] ex caritate. Dicendum quod caritas non reddit opus bonum [illegible] bonum [illegible] nec sufficit relatio [illegible] vel opus ad summum bonum [illegible] nisi [illegible] ad imperio caritatis que facit finem illum omnibus aliis [illegible] esse tamquam in fine ultimo et hinc est quod bonitas omnis voluntatis attribuitur caritati [illegible] attribuitur bonitati finis [illegible] unum [illegible] alterum [illegible] unius tantum et sic in proposito [illegible]. Ad [illegible] tenet [illegible] non [illegible] nisi unum et sic in proposito intelligendum est.

Ad [illegible] quod obicitur quod finis est equaliter bonus dicendum quod si sit finis equaliter bonus non tamen omnes voluntates equaliter ordinantur et approximantur illi fini et bonitas finis non redundat in voluntatem nisi ratione ordinationis ut dictum est ad illum finem [illegible] licet finis sit equaliter bonus tamen propter gradus receptos in approximatione et ordinatione voluntatis ad illum finem voluntates non sunt equaliter bone. Ad duo ultima iam patet responsio ex predictis.

Secundo queritur utrum [illegible] finis [illegible] bone voluntatis [illegible] et ad quem debent referri omnes voluntates ad hoc quod sint recte. Et quod [illegible] finis sit caritas videtur [illegible] thimothei primo finis precepti est caritas sed ad illum finem referende sunt voluntates ad quem referuntur precepta sic ergo caritas est finis precepti [illegible] est finis bone voluntatis. Item ro. xiii. qui diligit proximum et legem implevit et item plenitudo legis est dilectio sed ad id referende sunt voluntates in quo consistit plenitudo et consumatio legis sic ergo caritas et dilectio [illegible] patet etc. Item [illegible] omnis bona voluntas ad hoc ordinatur ut homo [illegible] per caritatem [illegible] omnis homo [illegible] ordinata ad hoc [illegible] quod finis omnis bone voluntatis [illegible] caritas. Item [illegible] finalis [illegible] voluntas [illegible] principalis [illegible] ipsi voluntati sic ergo caritas est finis omnis [illegible] bone voluntatis [illegible] x. finis legis christus [illegible] finis legis et bone voluntatis [illegible] quod christus sit [illegible] finis bone voluntatis non ergo caritas. Item [illegible] de amore [illegible] caritate [illegible] sapientia [illegible] excellentior [illegible] caritas [illegible] finis bone voluntatis [illegible] est excellentissimum ergo finis bone voluntatis non est caritas sed sapientia. Item finis [illegible] caritate non est [illegible] de solo bono increato est fruendum [illegible] quod caritas non sit finis [illegible] bone voluntatis [illegible] finis bone voluntatis non est caritas creata [illegible] precedens de corde puro etc. sed caritas precedens de corde puro et fide non ficta non est nisi caritas creata ergo etc. Item finis bone voluntatis [illegible] voluntas [illegible] non ipsum [illegible] plenitudo [illegible] virtutis [illegible] finis [illegible] modo [illegible] plenitudo [illegible] finis [illegible] non [illegible] voluntas sit bona [illegible] non diligit deus ex toto corde.

Quarto queritur [illegible] male voluntates habent unum finem [illegible] illum [illegible] finis [illegible] cognitionis humane [illegible] omnis [illegible] male [illegible] finaliter [illegible] non malarum sit unum finem [illegible]. Item malarum voluntatum [illegible] finis [illegible] unum [illegible] finem ultimum. Item [illegible] ultimo [illegible] omnis male voluntates [illegible] religione [illegible] malefaciendi [illegible] libidine [illegible] pote in libidine [illegible] fine. Item [illegible] finis [illegible] sicut omnes virtutes faciunt tendere voluntatem ad unum finem [illegible] sic videtur quod omnia vitia faciunt tendere voluntatem ad unum finem [illegible] voluntates [illegible] diversi [illegible] voluntates faciunt [illegible] fine [illegible]. Item mala voluntas potest fine [illegible] et quod [illegible] inveniat [illegible] voluntas sufficientiam [illegible] sufficiat voluntati humane [illegible] voluntas non quiescit nisi in eo fine in quo ponit sufficientiam [illegible]

2° [illegible] 3° [illegible]
[illegible] male voluntates [illegible]

q̄ vo^{tas} mala diuisos fines ɔstituat. Item male vo^{tes} appetitꝰ orti radicē h̄n̄t ex libidine s; libido ē q̄ quis amat bonū ꝓpriū sic bonū ꝓpriū n̄ cō diuisificat ī diuisis necē ē diuisas volūptat̄ diuisos fines re piri. Item vnitas ɔformitas vo^{tu} bonarū uenit ex vnitate amo ris q̄ vniunt ɔlligant s; ḡ amor q̄ diuisi colligant et vniunt vnicꝰ d; ħēre radicē ī plib; repta ē s; n̄ ḡat amori libidinis s; so lū amori caritatis q̄ ē amor spc̄ s· vnq̄ malar vo^{tes} n̄ sit finis vnicꝰ s; diuisi. Ad h̄ dicēd q̄ ɔ̄rio ē ī bōis vo^{tes} ī mal· n̄a bonar voluntatū vnicꝰ ē finis sꝰ bone voluntates sint diuise diuisitate n̄ali sꝰ diuisitate formali diuisitate x̄. male uero q̄n plures vo^{tes} hō ī eodē gn̄e affc̄oīs afficiunt̄ ex ad. diuisitatē aut̄ formalem. vero q̄n idē s; diuisis h̄it; interdū afficitꝰ et diuisa sꝰ n· sic sꝰ sic h̄ n· ɔtingat plures finē priores ī ꝓos assignare tn̄ finē vltim et pn̄^{le} necē ē ē vnic̄ iudic; ipm̄ deū eē id h̄ ē. ꝓfc̄o amo ris mouiētis et ꝓfc̄o appetit^{us} quietantis ex n· amor caritatis h̄it ē etn̄ qrit q̄ suū ē s; bonū diuie. hinc ē qd plures homines ex ca^{te} moti· idē bonū appetunt finali· h̄ q̄ appetit^{le} id ɔple tissimū ē· in q̄ nō solū ɔtingit repire bonū ꝑfc̄m s; ē omē bonū h̄rē ē qd omēs voluntates q̄ diuise inueniūt finē suū in q̄ quietant̄ ch̄ ē in mal· voluntatib; ꝑꝑ inꝑfc̄om amo ris ī appe^{tus} ꝑꝑ inꝑfc̄om n̄a; amoris libidinosi vo^{tes} solo nūo differentes diuisos h̄nt fines. ꝑꝑ qd amor libidinosꝰ semꝑ q̄^{r} qd suū ē ī q̄ semꝑ q̄rit bonū ꝓprium idō ēsi multi ex amore libidinoso ɔueniāt in actū vnū tn̄ vn̄ q̄s; q̄rit finē suū ꝓpriū ut p; ī adulterio ī incertē q̄ ille q̄rit delectāt̄ ī illa q̄rit nūm ꝑꝑ inꝑfc̄one ē appe^{tus} licite ē ē diuitas voluntates formali· dif ferentes. h̄re diuisos fines. q̄ ē ꝑuā appetit ɔ̄ditatē ī leu tiam ī auaricia sufficiēciā ī suꝑbia excelleciā ī h̄ oīa nō ɔ tingit repire ī eadē re cātam s; ī diuisas h̄rē ē qd vo^{tes} male differentes formali· nō vnū s; diuisos fines ɔstituunt v^{n} ɔnce^{de} suū rōes q̄ h̄ ostendunt. Ad 1ᵐ q̄ ꝑ obī qd delectō ē fi nis cure ī cogitōnis qd q̄ inꝑfc̄a ī figā dōnis pro qd ēcad delatē ē finis cure ī cogitōis h̄ūane s; diuise vn̄ stat ī delectō ī sua gn̄alitate et ɔsiꝺ h; ī suppōm simplicē ḡ ꝑsonalē ī iō ē ꝑ delectōm descendit ad finis vnī^{us} s· sophisē ꝑ figam dōnis ex ɔmutatione suppōnis. Ad 2ᵐ q̄ ob q̄ malar vo^{tes} ē vn̄ malis affc̄ē erit ḡ vnꝰ malis finis. Dicēd qd nō ē simile na male vo^{tes} differunt ī ɔ̄ditione s; ɔuī ī auersiōe ī malis erit p̄ncipalis respicie auersionē q̄ ɔuersionē finis v̄ mouis p̄n^{cipaliter} respi ɔuersionē q̄ auersionē iō nō sē q̄ ɔmunis sit vn̄ erit q̄ ad mortē dampnatōis q̄ ꝑꝑ h̄ sit vn̄ finis ɔ̄uenius ḡnt ad q̄tē descendens delectōnis. Ad 3ᵐ q̄ ob q̄ male vo^{tes} ɔnt inꝑn^{cipio} madeli; ī libidine. Dicēd q̄ inꝑn̄ nō ɔunt n̄ ꝑ q̄ddā ɔformitatē n̄a alia ē libido ī vno ī alia ī alio ī iō nō sē q̄ sit q̄ ɔant ī finē vnitē actū ī si^{c} inꝑn^{cipio} ɔueniunt nō ꝑꝑ h̄ nc̄ce ē qd ɔuenirēt in ēo. na malū semꝑ procedit ī disꝑsionē bonum v̄ semꝑ reddit ad vnitatē q̄nto n· ad mag̃ colligit tāto mag̃ uigorat ī ē ꝑfc̄ius q̄nto v̄ mag̃ dispgit tanto mag̃ recedit a ꝑfc̄ōe ī ɔplemto ī iō dicit phs q̄ malū ē multi pharia ī bonū vno m̄. Ad 4ᵐ q̄ ob qd uicium imitat̄ uirtute dicēd q̄ sic imitā q̄ pl^{us} h̄; de dissilitudie q̄ de silitudie. mag̃ n· uirtuti ɔ̄riat̄ q̄ ei ɔformet^{ur} et iō nō ꝑ inferri p̄t q̄ ma le voluntates h̄ant fines diuisos si bone h̄nt vnitum q̄ ch̄ ex n· in h̄ consistit ꝑfc̄o uirtutis uiciū mag̃ ī h̄c a uirtute deficit q̄n eam imitari posit ī sic p; qd malar vo^{tum} s; ē vn̄ finis s; plures.

Consequenter que de eo p̄n^{cipali} vid; de dr̄a intentionis et voluntatis ī circa h̄ q̄runt̄ duo. Primo q̄ vtrum intentio sit in sol· rōnalib;. Secundo vtrum intentio ī ꝑticipantib; rōnē dicat ad ꝑte intelle^{ctus} vel ex ꝑte affc̄us.

Circa p^{m} sic ꝓcēd ī q̄ vr̄ intentio sit in sol· h̄is q̄ ꝑticipant rōnē ī iō sic vr̄ sic dicit glō sup̄ luc· xi vide ne lum glosa. lumiare ē intentio s; ɔstat q̄ intentio nō ē lu m̄ corporale s; spūale si ḡ lum spūale ē in solis silr̄ in ul spūalib; q̄ nate sunt illuminari a sua luce ī hec sunt sole cāte rōnale^{s} inde ḡ quod intentio sit in sol· rōnalib;. Preterea intentio ē actꝰ uis collatiue q̄ n· tend^{it} ab uno in a^{lud} tend^{it} ī ꝑ unū ɔparat alt̄· sic ḡ uis collatiua ē in sol· ꝑticipantib; rōnē ut q̄ ī eis solis repiat̄ intentio. Item intentio ē id qd aīa imme diate iungit̄ ultimo fini ḡ in eis ē repiri intentio q̄ h̄nt pōtē mediante q̄ deum possunt cadē et ei vniri s; talia sunt sola rōnalia q̄n ipsa sola sunt ad ymaginē dī ḡ uī q̄ in h̄is solis contingat intentōm repiri. Item intentio ē suꝑmiū mali unde ipā dī eē caput nr̄m ī oclus nr̄ s; illa ī quib; ɔicant̄ cum irroabilib; caris sunt ī infima ī iō nē ḡ uī qd in nulla aliacita a irroāli ɔtingat ītentōnē repiri. Sed contra in oī eo q̄ opat̄ ꝑ intentōm ē repire intentōm s; n̄ ut dic̄ phs ē opans ꝑ intentōm ḡ uī q̄ ī re n̄li ē intentōm repire ī pone. Preterea omē q̄d q̄ mo^{uetur} ad ad ī eo optento quiescit cum mouebat ē fin· nō id intendit nō mouet^{ur} ad ei ab sepata nec quiescit ad eī ɔsecuciam. s; ḡ res n̄les sint h̄i· ut p; cum lapis mo^{uetur} ad deorsum· uī qd intentio que tn̄ modo sit in irroabili b; in reb; n̄lib;. Item eē q̄ facit aliq̄ op̄ ordināt ad finē ab illo diuisum opat̄ ꝑ intentōnē s; n̄c irroales sic h̄i sicut p; in aranea q̄ facit telā ad capiendas muscas ḡ uī ī cō. Item intentio ē regula appetitꝰ ḡ sine ē ponē ad minimū ꝑuatiū regimine ī ordine uī q̄ v̄ uo; ē ponē appetitum ē ponē intentōm s; appetitꝰ nō solū ē in sub stanciis rōabilib; s; ē in irroabilib; ḡ ī cō. Ad pclarē intelligenciam q̄rito^{d} q̄ eē h̄nt q̄om duplex ē mod^{us} dn̄i q̄ ad ꝑsens ɔcerto in̄ ut distinguim^{us} ī in opandi ꝑ intē tōm p̄ne ꝑpriū et alienū p̄r n· rēs irroabili posse d^{i} qd q̄dā sunt q̄ mouunt^{ur} ꝑ intentionē ꝑpriam q̄dam q̄ ꝑ i tentōm alienā ꝑ intentōnē ꝑpriam mouunt^{ur} illa q̄ finē ꝑ cognoscunt ī ꝓpōm sui ad finē ɔsunt ī reflunt ꝑ intentōm alienā mouet^{ur} illa q̄ in̄t se nō h̄nt pōm discernendi ī re gunt^{ur} tn̄ ī dirigunt^{ur} ab eo q̄ discern^{it} sicut sagitta ab arcu emissa. mouī p̄t d^{i} ꝑ intentōm nō ꝑꝑ ī q̄ ait^{ur} sagitte s; sagittantis ꝑ hunc q̄dē mod^{um} cā res irroabili^{s} poss; d^{i} q̄ omēs res n̄les ꝑ intentōm dīnā mouī pro q̄ mouunt sic de^{us} instituit ī gubnat ī regit ipē n· ī oīm ɔ̄ruxōē p̄ncipi^{um} ē ī mētre. ꝑ hunc mod^{um} dn̄i ꝑ intentōm opari dicant^{ur}. Sed ꝓprius ille mod^{us} dn̄i irroābl^{is} sit ī uitatē dicit nō uī sufficient^{er} dicē cum dicit q̄ n̄ iō d^{i} opari ꝑ intentōm nō rōne ꝓpe intentōis s; rōne intentōnis aliene ex nō d^{i} sufficit^{ur} dum n̄c assigēt intentōm alienā tn̄ ꝓp h̄ n· ca sualia et fortuita ē nō fiat p̄t diuinā intentōm nō debe rēt d^{i} fieri ꝑ intentōm ī iō uideam^{us} q̄ n̄lia appetit^{us} h̄eant mediante q̄ tendunt ab uno in alterū et vn̄ q̄ res h̄eat in suam regitiam mediante q̄ ad finē ꝓpriū mediā uī q̄ n̄lia nō tantū h̄eant mouī intentōē extrinseca ī alienā s; ē qd moueant^{ur} intentōē ꝓpa ī intrinseca et ꝑꝑ ē ali mo dn̄i ex sicut triplex ē appetit^{us}· videl; n̄lis sensualis· sꝰ alicr ī rōnal ī q̄l; istor appetitū nō h̄eat suū regimē nō ab eōdē regimi dī; istar tum appellat^{ur} intentio maxiē tn̄ ꝓpe in tentio uocat^{ur} regimē appetitꝰ rōnal· ī iō h̄ ē q̄ ad regimē ī directū appetit^{us} n̄l· pl^{us} spectat dīgi q̄ dirigē ad directū v̄ appetitꝰ rōnal· ꝓpe spectat regē directū v̄ appetitꝰ sensual· q̄dammō medū tenz ī hinc ē q̄ n̄lia mouunt^{ur} q̄dā necessi tate irroābilia v̄ q̄dā liberalitate bruta v̄ mouunt^{ur} q̄dā in ꝑmio statē q̄ ē int^{er} libertatē ī simp^{ter} necessitatē nō n· posse se omnino repmē ī tn̄ possunt ad ɔ̄rietas ptes tendē sic ḡ regulā directiua ɔponis repire in irroāb; ꝓpe in se.

vt ꝑ intentio sit in solis h̄is q̄ ꝑticipant rōn

ab aliq̄ modo

29 mo

sualibus minus perceptibilibus; ipse ergo intentio est propter hoc per quod ad quod omnia pro-
sita et ad rationes ad utramque partem. Nam intentio ipse accepta quod dicitur
lumen per quod est collatio et intendentia in deum. Ante rationes alie supponunt
hec modo in se tribus reperitur sicut ille rationes ostendunt quod intentio dicitur per
ut dicit ordinationem et directionem appetitus ad aliquid tamquam ad finem [illegible]
esse non tantum in est in intellectu immo est in viribus sicut alie rationes ad aliam partem
ostendunt intentio ~~vero pertinet ad~~ et sic patet quod utrumque diversis modis
verum concludunt et ipsa concedenda sunt.

Sed quod intentio sic reperitur in omnibus utrum se teneat ex parte intellectus
vel ex parte affectus. Et quod ex parte affectus videtur. b. ad evangelium ut
oculus sit simplex duo notat scilicet caritatis intentionem et veritatis in electione sed caritas
non est in intellectu ergo si caritas est in intentione intentio se tenet ex parte voluntatis.
Item Augustinus dicit et habetur in littera intentio est qua sic ad finem pervenire volo
sine nonnulle pervenire ad finem nisi per voluntatem ergo intentio est ex parte voluntatis.
Item intentio iungit cum ipso fine sed voluntas non tantum in dicit appetitum
eorum que sunt ad finem immo est ipsius finis sicut multipliciter [illegible]
iungitur fine et intentio [illegible] ipsum est voluptas videtur quod intentio sit volun-
tatis. Item in principali residet; penes intentionem sed in [illegible] principaliter
residet [illegible] et demum in ipsa voluntas ergo videtur quod intentio se teneat
ex parte voluntatis sive affectionis. Contra Matth. vi. si oculus tuus fuerit simplex
etc. in glossa exponitur ut per oculum intelligatur intentio sed oculus anime
non est affectus sed intellectus videtur quod intentio non se teneat ex parte affectus
sed magis ex parte intellectus. Item super Matth. vi. videte ne iustitiam vestram etc.
etc. glossa intentio qua bonum quod operamur facimus lumen est sed lumen tenet se ex parte
cognitionis ergo etc. Item intentionis est rectificare opus sed voluntatem in fine sed
eius est rectificare cuius est confirmare et [illegible] est ipsius rationis ergo intentio.
Item sicut voluntas nunquam vult aliquid volitum nisi prius cognoscat actu sic nunquam
appetit finem nisi ratio vel affectus rationis [illegible] finem illum ostendat
Signum est illa que finem monstrat [illegible] intentio ex parte intentionis se te-
neat. Si forte tu dicas quod tenet ex parte rationis et voluntatis similiter contra
[illegible] est actus unius [illegible] non potest esse voluntatis et rationis simul et
semel. Item si intentio se tenet ex parte rationis et voluntatis aut ergo sicut potentia
aut sicut passio aut sicut habitus sicut potentia non videtur quia voluntas et ratio non
sunt una potentia et in uno homine [illegible] unus finis sit una intentio nomine inten-
tionis non potest intelligi potentia [illegible] non habitus quia non est unus habitus in duabus
potentiis quod non passio constat quia passionibus non meremur nec demeremur esse
intentionem autem est meritum et demeritum [illegible] videtur quod intentio similiter competet
ad rationem et voluntatem. Item si similiter competat ad rationem et voluntatem quo ad
[illegible] principali videtur se tenere ex parte rationis per hoc quod glose dicunt
quod intentio est lumen et oculus ad quod [illegible] soli rationi competit quod autem principaliter
se teneat ex parte voluntatis videtur per hoc quod intentio principaliter respicit
et [illegible] principaliter respicit finem voluntas est cum bonum et
finis sit idem ergo [illegible] esse ex parte utriusque; videtur quod non consistet
[illegible]. Item intentio non se extendit [illegible]
[illegible] sed intelligentia est ulterior quam intentio [illegible] intelligentia est
primi motus [illegible] intelligentia intentio [illegible] intelligentia
non se extendit ad rationem similiter [illegible] ratione videtur
quod similiter non intentio. Item ad probandum intelligentia est non quod sequitur ad
cognitionem rei producimus per considerationem [illegible] in
[illegible] consideraverunt [illegible] posu-
erunt. Sed quia vocabulum intentionis [illegible] oportet ab in tendendo
[illegible] in duplicem potest importare habitudinem [illegible]
hoc verbo tendere aut sicut ad obiectum aut sicut ad terminum et [illegible]
[illegible] solam [illegible] obiecti [illegible]
non tantum significat [illegible] immo significat cum hoc quandam collationem et con-
iunctam [illegible] duplicem acceptionem hoc verbum intendere
[illegible] intendo [illegible] dico [illegible]
do [illegible] intendo [illegible] dico [illegible]
[illegible] ad obiectum [illegible]
[illegible] ad finem [illegible]
[illegible] acceptione [illegible]
[illegible] casuale cadit [illegible]

et [illegible] ad [illegible] ad obiectum [illegible] non significat [illegible]
cadit [illegible] media [illegible] de se dicebat [illegible]
et ordinationem ad [illegible] coniuncta simpliciter [illegible]
[illegible] tendo beatitudinem [illegible] tendo [illegible] et [illegible]
[illegible] illum ultimum modum accipiendi [illegible] de in-
tentione [illegible] vocabulum duo importat videlicet quandam collationem et
[illegible] quandam [illegible] cum collatione [illegible] quandam [illegible]
cum [illegible] voluntatis [illegible]
in nomine intentionis clauditur simul actus rationis et [illegible]
[illegible] vocabulum [illegible] sic implicat duarum [illegible]
ad [illegible] actu [illegible]
simile de consenciendi [illegible] importare [illegible]
duas includit [illegible] consensus non est [illegible] concordia voluntatis simul
et rationis ad unum aliquid faciendum [illegible] et ipsa sic [illegible]
notat et respiciat ipsum [illegible] simul [illegible] voluntatem
et rationem sicut [illegible] Unde sicut tota dispositio familie pen-
det ex consensu patris familias et matris familias sic tota dispositio
agendorum in domo anime pendet ex [illegible] dispositio et regi-
men [illegible]
[illegible] ostendimus [illegible]
sic in actu intelligendi claudit simul actus rationis et [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]. Ad obiecta in contrarium et ad rationes ad utramque
partem. Concedendum est enim quod intentio notat actum ex parte voluntatis sicut rationes
ad primam partem concludunt. Verum est quod intentio notat actum ex parte ra-
tionis [illegible] alie rationes [illegible]
[illegible] fide clarificante oculum intellectus et caritate
rectificante partem affectus. Ad illud quod obicitur quod non possit esse si-
[illegible] dicit unum actum. Dicendum quod [illegible]
plures actus sicut [illegible] ostensum. Ad illud quod [illegible]
[illegible] quod [illegible] intentio alius dicatur ipsa potentia in-
tendens alius dicat ipse actus habitus [illegible] alius dicat actus intendendi
alius [illegible] nomen intentionis importat ipsum actum [illegible]
[illegible] accepi [illegible] intentio [illegible]
accipi intentio [illegible] intentio est [illegible]
[illegible] intentio [illegible] sic dicit magister [illegible]
intentio [illegible] obliqui accepit inten-
tionem [illegible] dicit philosophus [illegible]
[illegible] philosophus [illegible] habitibus [illegible]
[illegible]
[illegible] actus [illegible] non notat unum actum simplicem sed
plures sic notat [illegible] illa [illegible]
[illegible] unum nomen [illegible] pluribus sicut [illegible]
dictum fuit deliberare [illegible] nomine concordia [illegible]

Ad [illegible] quod [illegible] principaliter [illegible]
se tenet ex parte [illegible] principali se tenet ex parte af-
fectus et hoc non est inconveniens. Ad illud quod obicitur quod intentio [illegible] ad
intelligentiam. Dicendum quod [illegible] de intentione [illegible] acceptione [illegible]
quod dicit [illegible] intellectus ad [illegible] obiectum declarat [illegible]
[illegible] modus [illegible] illum aspicit vel considerat [illegible]
accipi [illegible] in septima [illegible] actuum [illegible] claudus qui stabat ad
portam templi intendebat in eos scilicet Petrum et Iohannem [illegible]
[illegible] intende. Iuxta ista [illegible]
[illegible] ex fine suo [illegible] vel [illegible] futura finis [illegible]
est beatitudo. Sed contra beatitudo est bonum nobis ignotum [illegible]
[illegible] quod si [illegible] non possumus [illegible]
[illegible] non possumus [illegible] Item
[illegible] nobis quod [illegible] quod est absens sed voluntas [illegible]
[illegible] beatitudo autem absens [illegible] abstinentia
sed magis [illegible] beatitudo [illegible] cognitio boni [illegible]
[illegible] quod cognitio [illegible] duplex est videlicet [illegible] beati [illegible]
[illegible] est innata cognitio [illegible] videlicet [illegible] sit beatitudo

Pactu

[illegible] arbitrantis [illegible] iudicantis alterius.

[illegible]

[illegible]

quod

utrum intentio in actibus teneat se ex parte rationis vel ex parte affectus

ponit alia hic an p hic fidei aliq m et aliq m excipiat h. unde a p
differentiam ratione glie nunc n. cognitionis q. spectacio et ac motis et
sempleneta cognitionem expediro pfecte ut non cognitionis pfecte cogn
cum tamen certitudinali certitudine fidei qd beatitudo e magnum et bonum de
vo vita uest ita ut p uia non nescimus in presentiarum et non sic est de vo
videndum cognitionem dubii cognitio tamen fiat uere cognitionem uolun
voluntatis dicit quod sunt non sicut ad tantum tendere. Contra ergo ob quod tamen
nobis ignota est ergo p. Unde n. quod non est nobis nota. p experientiam est tamen
nobis nota p fide. Ad primum ergo quod tertio vo est nobis presens ad quod si in
p uita ostendit, quantum certe sint nobis presentia sunt nobis ignota tamen
gratuita quod de eis nulla pot habere experientia. unde et si certissimum sim de
affectione mea ita quod affectio ualde tamen dubium sit de affectione mea ut sit
ordinata ut gratuita et in aliquo in probabilitatem p aliqua signa. Item
quod illo de illo uerbo ap. quod magister ponit in lectione finis precepti est caritas
de corde puro et conscientia bona et fide non ficta. Quia precepta diuina sunt
ordinata ad obedientiam quam ad amorem ergo potius debuit dicere obedientia est finis
precepti quam caritas. Item cum finis quem attendimus ex obseruantia mandatorum est ipsa uita eterna. potius debet dici finis precepti est uita eterna quam caritas. Item quod de modo et ordine illarum conditionum
apponitur. s. de corde puro et cetera. tamen n. caritas non sit de fide n
de conscientia. potius de affectione tamen uidetur notificari p illas conditiones
ut quod ita quod dicebat exponit ap. h. diffinitur caritas quod quidam
sic exponunt ut ille dictionem de corde puro et cetera sic dicentes excepte
sibi et hoc quod dicitur finis precepti sit ipsa notificatio ut sit sensus caritas precedens de corde puro et cetera est finis precepti de corde puro et cetera hoc modo dicitur
uero quod generatim et hunc modum dicit ne quod caritas diffinitur h. p actum
suum actus autem caritatis quod est amare duplex habet notificari et p opa
tionem ad actum aliquem precedentem tamquam ad principium efficientem et p comparationem ad id
quod ad ipsum consequitur tamquam sicut ad effectum et ideo nulla eius noti
ficatione tangitur et duplex comparatio uidelicet ad cor mundum purum et ad
ipsum preceptum et ex puritate cordis a quo in mente procedit actus dilectionis p supponit fiduciam fidei et certitudinem spei tamquam dispone
ntia. In his omnibus manifeste ap. quod actus caritatis p supponit actus aliarum
uirtutum theologicarum tamquam dispositiones ad ipsum hinc est quod ista tamen dicit
de corde puro in quo tangit caritatis scientiam conscientia bona in quo tangit spei
fiduciam et fide non ficta in quo tangit fidei constantiam et hiis duobus
ap caritatem perfectissime commendat h. quod ostendit quod in actu caritatis consistit
complementum omnis uirtutis et finis omnis bone operationis quod intelligitur
n. precepti unum intellectum precedenti dictioni est iste caritatis est finis precepti et cetera
i. caritas est id quo consistit omnis mandati adimpletio et omnium uirtu
tum perfectio et hinc est quod scriptum adeo nobis commendat caritatem et ergo exceptam
nomine dei et ap. eius laudat elegantissime. Quod ergo ob. de obedientia et uita
eterna quod debeat dici finis precepti ad quod ob. ordinata est ad caritatem
habendam et uita eterna non est aliud quam caritas consummata. Item quod
de h. quod dicitur quod finis est deus pater et filius et spiritus sanctus. n. hii tres sunt fines
sed omnium finis est res quibus fruendum est sed hii tres sunt tres res quibus
fruendum est sic dicit aug. in libro de doctrina christiana ergo sunt tres fines.
Item intentio finis dirigitur p fidem sed fides ponit tres articulos
credendo patrem et filium et spiritum sanctum. ergo pluralitatem rationis etiam et individualitatem
tres sunt tres fines quod ergo quamuis non sit non sit diuersitas finium sic pluralitas
articulorum. Responsio ad quod ratio est distinguendi et uere uidere. licet hec doctrina
p sonum distinguuntur ratione et conueniunt re tamen si ergo h. intelligere est
quod nomina illa que sunt conuenientia ad rem et ratione illa possunt pluralitatem
n. possunt ideo pater et quod pater et filius et spiritus sanctus. s. sunt tres res non tamen pater
et quod sint tres bonitates. Licet quod articulis dicit quod excepte rationis
unitas respice uoluntatem ideo possunt dicere plures articulos non tamen possunt dicere plures fines. tamen plures sint articuli unum tamen est deus cuius unitas
excepte est unitas completa et quod ad potest reduci ad unitatem incomple
xam et unam sit unitas incompleta et pater et filio et spiritu sancto. et quod sunt
una essentia et una unitas illi tres articuli supra unam unitatem
realem fundari habent. Ad primum ergo quod ob. quod sunt tres res ad quod
ro illa non ut sunt tres res ergo tres fines excepte apluralitate pli

ead pluralitate essentialitate et distinctionem accipitur cum dicitur res finis est tantum
tres sunt res. Ad istud quod ob. quod fides distinguitur ad quod excepte
n. sed quod intentio distinguit plures fines sicut fides plures articulos
nam est intentio in caritate consumatur tamen ut unitur excepte p b; in tantum ratione
rationem unitatem dicit ratione distinguendi. Item quod est intentio posita
in lectione quam magister uidetur imponere alteram ut. s. non finis rei quod est
ad finem sunt due uoluntates una nam quod due sunt ut probat quod unum est caritati
et alia tamen una temporalis et alia eterna quod autem una sit ut probat
quod est unum quod alterum uult hoc est tamen unum est ut est diligo
unum dulce n. diligo duo sed unum. Item ad quod magister hic ponit
duas rationes nec tamen aliquam earum reprobat aliquam magis approbat et
rationem hoc est quod dulitas considerationes uidetur dicere ueritatem utraque contra dicere
una n. dicit quod sunt non res due a dicit quod est uoluntas unum h. autem dixit
aspicientes ad dulcia. Uoluntas n. sicut dupliciter potest esse aut sic
obiectum sic finis sic obiectum sic est a sicut obiectum est et ad rectum
alia est uoluntas quam uolo finem et alia quam uolo id quod est ad finem. sicut alius
est motus affectionis quo amo deum in se et alius motus quo amo creaturam. si autem sit uolitas finis sub ratione finis in quantum s. attendit
ad ipsum ordinari sic et una uoluntas et uno deum uolo utrumque sed sunt
conuenientes simul et semel non possunt esse supra utrumque sed succedere ut p
cum amo comestionem p salutem et in amore comestionis includo
amorem salutis et p has uias duas duo sermones ad probabiles
et uerbi et sunt intellecti

Hic autem oritur quod sint necessaria et cetera. supra ostendit magister in uoluntate
habeat rectificari et depurari in hac parte quod uoluntas
magis depuretur in suo actu quam alia aliqua potentia diuidit autem presentia ista
in duas partes in quarum prima requirit de causa depurationis uoluntatis
deliberatiue et ista uero mouet rectitudine uoluntatis humane et quod non p
mouet p modum n. p h. Sed contra quod intelligi debet et cetera p pars
diuidit in partes duas in qua p questionem et dicitur in ista uero oppositionem et probatur
solutionem ad maiorem ueritatis explanationem et sed ad h. quod ad h. m
et cetera. Similiter ista pars prima diuidit in duas partes in qua prima p mouet du
bitationem et oppositionem ista pars eius dissoluit et dubitationem opponit et propo
sita est quod primum dicitur et sic prima duo dicitur magister in parte ista
quaeritur uidelicet non depurari possit aut sit uel animi potest quaeritur ideo
uidetur uelit ad bonum et appetit uidelicet rationem uel indicatorium quod
quidem est conscientia que semper bonum dictat rationem scintille rationis ut sic
quidem est sinderesis que semper bonum que semper bonum inclinat et malum
Ad intelligentiam autem huius partis ... replicatur
incidit hoc quod sunt duo et primo que de ipsa conscientia que est uoluntas quaeritur dir
tia. Secundo quod de sinderesi que dicitur ipsius conscientie scintilla. Circa primum quaeritur
tres primo que de ipsa conscientia in comparatione ad sensum ut. s. excepte cogn
ut excepte affectiue. Secundo quod in comparatione ad originem ut. s. sit
a n. ut ab ad acquisitiue. Tertio quod in comparatione ad effectum ut uidelicet
conscientia habeat obligare obligare

Circa primum sic proceditur et quod ut conscientia teneat se excepte sensus a excepte
affectus et quod excepte intellectus ut p prima cor. uij. sicut conscientia
tua quae tuo bono male dixisti aliis sed scire est actus p potentie cognitiue
ergo conscientia est scire conscientia se tenet excepte cognitiue. Item damascenus dicit
quod conscientia est lex intellectus nostri sed lex intellectus non n. septaque dicitur re
pertum intellectum ergo conscientia tenet se excepte intellectus p potentie. Item omnis scientia
est excepte intellectus omnis conscientia est scientia ergo omnis conscientia est excepte intelle
maior p prima p se manifesta est minor probatur omnis conscientia alicui rei
est sciens illam rem ergo eius uirtutis omnis conscientia est scientia. Item conscientia
diuidit p rectam et erroneam sed erroneum respicit hic ut actus intelle
ctiui sic diuisum diuidentem spectat ad eandem potentiam aliter uero ergo
scientia teneat se excepte potentie cognitiue. Item h. ipsum ostendit p actum le
gere n. iudicare et diligere et testificari et arguere omnis sunt ac
tus spectantes ad cognitionem sed omnes hii actus attribuunt conscientie
nam conscientia est liber in quo leguntur. conscientia est uirtus iudicat conscientia testi
ficatur conscientia arguit conscientia rogat et diligit ergo uniuersaliter conscientia
totaliter se teneat excepte cognitiue circa actus et habitus sit eidem potentie. Sed

Contra sic: cum passio contra conscientia tenet se ex parte cognitive, ergo non est potentia nec pas-
sio aut sic habitus; non sic passio quia passiones magis respiciunt affecti-
va. Non sic habitus quia conscientia munda est, immunda est, incedat et nullus habitus est
munda et immundicia et immundicia; ergo restat quod sit conscientia tenet se
ex parte cognitive non extra quam potentia cognitiva; sed potentia cognitiva est de omnibus; non so-
lum de operabilibus sed et de speculabilibus; ut quia conscientia non tantum est de
ea que sunt operabilia, sed etiam de eis que sunt disciplinarum que manifeste ...
[illegible]. Item sic se habet intellectus se habet ad verum, affectus se habet ad bonum
ergo si quid est ex parte consistit in bono, magis spectat ad bo-
num affectum quam ad intellectum, sed conscientia est huiusmodi. Dicit enim apostolus I Thimo. I: cari-
tas est de corde puro et conscientia bona et fide non ficta; ... distinguit
... et bonam conscientiam ergo etc. Item
lex carnis repugnat legi mentis, sicut dicit apostolus. Sed lex carnis
se tenet ex parte motive, ergo et lex mentis tenet se ex eadem parte; sed
conscientia est lex mentis, sicut dicit Damascenus; ergo conscientia tenet se ex parte
affective. Item remorsus est actus potentie affective; unde remorsus est
remorsus idest quidam dolor et passio; sed conscientie est remordere, sicut dicitur
Ro. I. cap. I. ... glo. ... me remordere conscientia
ex parte affective mea; ergo videtur quod conscientia ex parte affective se teneat.
Item delectabile et penale se tenent ex parte potentie affective; sed ...
nobis est pena et leticia ex parte conscientie. Unde conscientia erit magis
pena ... ergo videtur quod conscientia teneat se ex parte ...
affective non ex parte cognitive. Ad predictam intelligentiam no-
tandum quod intellectus nomen aliquando accipitur pro ... philosopha
... pro intellectu ... nomen conscientie ... accipi a doctori-
bus ... accipitur conscientia per ipsa conscientia ... dicit Jo. Damascenus quod
conscientia est lex intellectus ... lex est ... conscientia novum ...
conscientia accipitur pro habitu cognitivo ... accipitur conscientia pro ipsa potentia conscien-
tie ... quod dicitur quod lex ... scripta est in conscientia nostra.
Cum igitur tribus modis accipi soleat conscientie nomen utitur tamen modo
nomen conscientie accipitur sicut ... nomen scientie a quo componitur ...
est habitus ... quod est habitus potentie cognitive ... scientia
speculativa est ... intellectus ... est speculativus, conscientia vero est habitus practicus
intellectus practici ... ipse ... dirigit ... et sic intellectus ...
... ratione motiva ... efficiat motum sed quod dictat ...
ad motum ... non simpliciter notat scientiam sed conscientiam ...
significat quod habitus iste non perficit ... speculativam ...
... conscientiam ... nos non dicimus quod dictamen
conscientie sit ad hoc ... totum est ... et ad consilia ...
... quod conscientia dictat ... honorandum et consilia ... sunt sic ...
gradus. Concedendum est igitur sicut rationes ostendunt quod conscientia se tenet ex
parte potentie cognitive, sed non se tenet sive quod est speculativa sed sive quod est practi-
ca in intellectu speculativa et practica ... dicitur sola extensione
... sic dicit philosophus ... aliquis ... intellectus practicus sit
... negat ipse, negat ipse philosophus. Ad primum ergo
quod obicitur quod conscientia non potest esse potentia nec passio nec habitus
ex parte cognitive, dicendum quod immo nominat potentiam et potentiam et habitum et cum nominat
potentiam non nominat ... potentiam cognitivam, sed ... ad co-
gnoscendum ea que sunt moralia ... nominat habitum
non solum nominat habitum ... immo ... potest nominare habitum ad quisitum
et ... habitum ad quisitum potest purificare et ... quod
conscientia dicitur munda et immunda ... diffinite ...
respiciunt conscientiam sicut quod ... quod ... nominat
habitus. Ad illud quod obicitur quod conscientia dicitur esse bona et mala ...
bonitas et malicia non tantum respiciunt affectum immo et
... et ... intellectus practicus non tantum ...
... et ... ad bonum et ... indicatorium ... est
conscientia bonum est quando bonum dictat et ad bonum inclinat et a
malo reclinat ... ipsum refugit et ideo non ... quod dicatur bona
conscientia sit ... ad hoc ... quod dicatur bona ... quod ...
... sufficit quod cum ipsa non ... affectione habeat

habeat quandam convenientiam. Ad id quod obicitur quod lex carnis opponitur legi
mentis, dicendum quod sicut dicit magister Hugo de Sancto Victore ... in homine
... non tantum ... ad ... motiva et inclinativa sed et quod
ad sui ... quo quamvis lex carnis ... consistat ... ad malum
inclinare ... tamen ... supponit ... ordi-
nate ... et sic in lege mentis est ista duo considerare conscientia
... que est de se magis opposita legi carnis ratione cognitionis ...
quam ratione ... Ad id quod obicitur de remorsu dicendum quod conscientia dicitur re-
mordere ... quod ... ad malum ... habitudine ... remorsum ... quod ille affectus recalcitrat ... re-
morsus non est a conscientia ... sicut adiectate ...
... conscientie ... que est sinderesis ... ut melius
patebit. Ad id quod obicitur quod penale et delectabile est ex parte conscientie dicendum quod
est ex parte conscientie ... dicendum quod non est a conscientia nec in conscientia ... indispo-
... et dictante gaudere ... et dolere ... affectionis sed ... conscientia ...
testis testificante de bono facto quod est bonum et de malo facto quod est ma-
lum ... dolorem vel gaudium ... apostolus dicit gloria
nostra ... testimonium conscientie ... passionem ... testi-
Ideo ... conscientia sit habitus innatus aut ad quisitus ... habitus in-
natus ... Ro. II: gentes que legem non habent ... legis sunt ... ei
... ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testi-
monium reddente conscientia et glo. ... non habeant legem scriptam ...
habent tamen legem naturalem qua sibi ... sunt ... glo. ... conscientia
... naturaliter cordi humano inscriptum. Item Augustinus in libro ... de li-
bero arbitrio ... non ... opus non ... accepisse naturale iudicato-
rium quo ... proponat errorem ... difficultati sicut ergo conscientia est
indicatorium est igitur habitus ... innatus. Item ... naturale
... quod ... docuit ... est ... multo fortius
docuit hominem qui excellit omnia alia sed cognitio ... non est ad
... conscientia. Item naturalis ... instruit ad appetendum ... ne-
... ad ... perfectius sed ... non ... sine aliqua cognitione ... habet
... aliqua cognitione ... in ... sed cognitio ...
... conscientia etc. Item lex ... cognoscitur ab homine aliquando ...
... per adquisitionem ... sed ... adquisita sicut ... politi-
ce ... naturalis cognitio legis ... non est ... conscientia etc.
Item ius naturale ... ligat ... sed ligamen ... precedit
actum cognitionis ... intellectus ... voluntas naturalis ad ... ius
ligare ... quod ius naturale ... cognoscitur ... cognitio
est conscientia ... etc. Sed contra philosophus in III De anima dicit quod anima
creata est sicut tabula rasa in qua nichil pictum ... anima ... nichil
... habet innatam cognitionem ... habitus cognitionis ... cognitionem ...
quod ... sit innatus sed adquisitus. Item Augustinus in ... retractationum retractat
... quod dicit animam ... sed mole corporis oppressa obliviscitur eorum
que sciebat ... Pau. ...
... nulli cognitionem agendorum sicut ergo conscientia est habitus cognitivus
videtur quod non sit innatus sed adquisitus. Item non habet cognitio de com-
pleto ... incompleto ... cognitum ... cogita-
tionem ... quod dicit philosophus quod ... cognitionem in ...
completo ... nisi mediantibus sensibus nemo ... cogno-
scit colorem nisi ... per visum ... amittentes ... unum sensum ne-
cesse est unam scientiam amittere; sicut ergo omnis scientia ... completa est ...
... quod omnis cognitio completa sit ad quisita et accepta
... sed conscientia dicit cognitionem completam ... alicuius ...
... quod conscientia non dicat habitum innatum sed adquisitum.
Item ... difficultatis vel maioris est scire ea que pertinent
ad mores sicut ea que pertinent ad simplicem speculationem sed scientia que
est habitus cognitivus speculabilium non est innata sed adquisita ergo
et conscientia que est habitus dirigens in agendis non est innata sed ad-
quisita. Item omnis habitus naturalis semper est in ... conscientia autem aliquando est
... aliquando erronea ergo conscientia non est habitus naturalis sed adquisitus. Item
habitus naturales omnibus insunt et semper ... nulla ... que ...

eadem apud omnes tamen aliqua continentur naturaliter inseparabiliter sed conscientia sic est eadem apud omnes immo sicut conscientia est specie conscientia non tamen sic supponit quod sicut conscientia ... hec conscientia tamen que prius non habebat sicut religiosus ergo intrans religionem habet conscientiam que non licebat ei facere conscientia quam hanc prius non habebat et cetera. Ad primum ... non quod ... ponere platonica qui posuit omnes habitus cognitionis esse anime simpliciter innatos sed oblivioni datos ad tempus propter corporis molem ... tunc sunt opiniones doctorum de origine habituum cognitivorum ... ponens in hoc concordat quod sicut ... consuetum ... non sunt omnino animi non omnino ab acquisitione sed quedam ... sunt innate quedam ... ad acquirere ... innati non omnino ad acquisiti sed quedam innati et quedam ... acquisiti.

In assignando autem modum ... et ad quem ... distinctione ... dicere voluit quod innati sunt intellectus agenti sed acquisiti ... ad ... intellectum ... possibilem ... mediantibus ...

[illegible]

... respectu ... ostendit quantum autem sint cognitiones que de conscientia ... non potest ... quod est deum amare et deum timere ... non cognoscit possibilis ... accepta immo dei noticia nobis est inserta sicut dicit Augustinus ... amore non cognoscit ... accepta ... cognitionis ... anima novit deum et se ipsam ... in illis ... similitudinem abstracta ... valde nobilis ... noticia ... dicit Augustinus ... Insequitur ... lucis ... tenebre cognoscit in ... lucis ...

[illegible]

[illegible]

R

cauta ad fidem ut habitus ipsi assentit ad hunc intellectus peccati quod est habitus lex
autem naturalis est etc. ¶ Item ad ultimum videlicet ad sinderesim et ad conscientiam naturalem
lex naturalis dupliciter accipi potest uno modo prout dicit habitum causatum et sic quod per legem naturalem
instrumentum per legem naturalem recte ordinamur dicit habitum quod componitur intellectum et
affectum et ideo per hunc modum sinderesis et conscientia. Alio modo lex naturalis vocatur collectio
preceptorum iuris naturalis et sic nominatur ob hoc sinderesis et conscientie unum sic dic-
tatis et alii sicut in conclusionibus non conscientia dictat et sinderesis appe-
tit ut relinquit et ut hoc istorum modorum invenitur lex naturalis in diversis lo-
cis sed tamen ultimo invenitur magis accipitur magis proprie et sicut proprie loquimur
sinderesis dicit potentiam affectivam in quantum naturalis habitualis est ad bonum. Tertio
conscientia vero dicit habitum intellectus practici lex vero naturalis dicit ob hoc utrumque
et per hoc patet responsio ad quoniam et ultimam questionem sinderesis se habet ad concupis-
cibilem et irascibilem ille non tamen ponuntur in diffinitione nominant potentias anime.
sed quod movent naturaliter sed quod movent deliberate sinderesis autem
nominat potentiam affectivam quod movet naturaliter et ratione non distinguitur
ab illis potentiis quod conscientia per se potest quod modus modus movendi et
quod illum modum movendi semper movens recte habet quod super alias vo-
lare et aliis volentibus non se immiscet sed eas corrigere.

Secundo queritur utrum sinderesis possit per peccatum extingui et quod sic videtur quia dicitur in
psalmo corrupti sunt et abhominabiles facti sunt glosa omnia in ratione privati
sed sinderesis est potentia rationalis ergo per magnitudinem peccati potest sinderesis priva-
ri tantum quantum ad actum ¶ Item super illud psalmi ab altitudine diei time-
bo glosa stupor est quando non sentit et post subiungit tanta arroga-
tia similis est stupori quoniam quasi de se presumens non timet non timens ergo sicut per
stuporem extinguitur vita sicut in corde infirmus morbi corporalis et animi extinguitur
ergo sicut sic in morbi spiritualis sicut ergo sinderesis remanet
morbo spirituali ut quod sinderesis extinguitur aliquando extinguitur. ¶ Item
heretici pro errore suo sustinent mortem sine aliquo remorsu conscientie
sed ergo sinderesis est remurmurare malo et in eis non remurmurat aliquan-
do ut quod in eis sit extincta omnino. ¶ Item fomes se habet potentia
ad sinderesim sed fomes extinguitur totaliter extinguitur sicut patet in beata
virgine ergo ut quod sinderesis extinguatur extingui per peccatorum multi-
tudinem ¶ Sed contra in glosa prophetia ezechielis super illud quarte facies aquile etc.
glosa scintilla conscientie que in eo non extinguitur sicut ergo in eo fuit magis pec-
cator ut quod per peccatum extingui non habet ¶ Item augustinus in .iij. de c. d.
tanta est vis pulchritudinis et castitatis non omnes vel pene omnes et laude
moveat humana vero recusat ad hoc sit cupido ut contra ut totum
amittat sensum honestatis sed ergo sensus honestatis est sinderesis
ut quod non possit per peccatum extingui ¶ Item quod naturale est sit inseparabi-
le sed sinderesis in est nobis naturaliter ergo ut quod actum ei non possumus omnino per
peccatum amittere cum trineu sicut dicit augustinus non delevit extrema non vestigi-
a. ¶ Item si in aliquibus deberet extingui maxime esset extincta in dampnatis
sed in dampnatis non extinguitur quia remorsus conscientie est per actum sinderesis et
hic remorsus maxime in eis vigebit quia vermis eorum non extinguetur nec
vivens morietur etc. ¶ Respondeo dicendum quod sinderesis quantum ad actum in-
pediri potest sed extingui non potest ideo autem extingui non potest quod dicitur quia
naturalis non potest a nobis omnino auferri unde glosa dicit super illud luce per ab-
ierunt semivivo relicto in morte exuere sed rationis sensu homo ab-
olere non possunt quia homo possit sapere et deum cognoscere non umquam virgo delet extre-
ma non vestigia. ¶ quod ut actus impediri autem actus eius omnino auferri
ut extingui non possit potest tamen actus impediri sicut per tenebras
ob cecationis sicut per lasciviam delectationis sicut per duriciam obsti-
nationis per tenebras obcecationis impeditur sinderesis ne malo remur-
muret pro eo quod malum credit esse bonum sicut est in hereticis qui morientes
pro impietate erroris credunt se mori pro pietate fidei et ideo
remorsum non sentiunt sed magis quoddam gaudium sed cum malum per
lasciviam delectationis sic impeditur. alii in impetus et curialibus in ab-
sorbet homo ab actu carnis ut remorsus locum non habeat sed in talibus
hominibus tanto impetu delectationis feruntur ut ideo tamen non habet locum per du-
riciam obstinationis impeditur sinderesis ne ad bonum stimulet sicut in dampna-
tis qui adeo sunt in malo confirmati ut numquam possint ad bonum reclamare
ideo sinderesis quantum ad instigationem ad bonum se penitus habet impeditur.

et per peccata quantum ad illum actum potest extincta non tamen extincta sed
potest habere aliquid usum videlicet remurmurationis sed in illum usum in quo
sinderesis habet pungere et remurmurare contra malum maxime vigebit in
dampnatis et sed dico per remurmurationem contra malum tenent ratione pe-
ne non per rationem culpe quod illa remurmuratio est ad quoniam
dando contra conscientiam sed non est ad eliciendos fructuosam penitentiam unde remur-
murabit sinderesis in dampnatis contra culpam in ratione tamen ad penam et
sic patet quod sinderesis quantum ad actum impediri potest non tamen extingui potest
ultimum quantum ad actum omnium et quantum ad omne tempus sic vel plurimum quantum ad eam pre-
iudicium non accedere ¶ Ad primum quod obicitur de glosa quod per malum
extinguitur privari omnibus in rationibus dicendum quod ratio in habet per potentiam deliberativam
et movetur per modum deliberationis et quantum ad hoc omnino est ad malum conversa.
sinderesis autem ut pote ostensum est non dicit nomen rationalis anime ut
movetur per modum deliberationis sed ut movetur per modum deliberatio-
nis sed ut movetur per modum naturalem et ideo glosa illa non facit ad pro-
positum non est intelligendum quod glosa illa velit dicere quod per peccatum fiat privatio
quantum ad potentiam sed quantum ad rectitudinem potentie ¶ Ad secundum quod obicitur quod
homo efficitur stupidus per peccatum dicendum quod similitudo illa attenditur quod
est exceptio potentie deliberative sicut quam in nobis habet est tanta arrogantia
possit tamen dici quod stupor non aufert sensum per se totum sed ad auferen-
dum adeo ad tempus et hoc potest esse quod adiungitur ita adeo contenat ad
peccatum ut nullum sentiat omnino remorsum sicut per delectationis in-
tensionem sive per excecationem est credit malum esse bonum ¶ Ad tertium quod
de hereticis iam patet responsio concedo in quod non habet vel similiter
remurmuret malo erroris sicut credentes tamen est extincta pro eo quod
remurmuratio a mala ¶ Ad ultimum quod obicitur de fomite dicendum quod non est
simile quod fomes est vicositas potentie naturalis et ideo totaliter tolli potest
sed saluata naturalis non sic autem est de sinderesi in est naturalis potentia naturalis institu-
ne et ideo non saluata non omnino auferri potest. ¶ Alia ratio est
quod aliquid est gratia sui donum gratie gratis datum quod diviste repu-
gnat fomiti et quod armonii carnis corporis vicium et peccatum
non habet esse ex actu sinderesis et ideo contrario; sed peccavit remanet in
eo tanquam conscientia sinderesis

Tertio queritur de sinderesi quantum ad abusum et queritur utrum sinderesis
possit depravari per peccatum et quod sic videtur glosa super ezechielem.
etc. facies aquile ad extremum ipsorum quatuor in glosa loquens de conscientia
et sinderesi dicit sic hanc sepe precipitari videmus et suum locum amittere
et quam sine pudore peccant quibus unde dicitur frons meretricis facta est
tibi. sed quod precipitatum est in peccatum corruptum est. ¶ Item super .i. ii. sed.
filii mephiboseth etc. glosa conligunt spiritu dominus in actionibus ut
ad bonum perficiat quam castam celsitudinem mentis distinguit nunc
moribus corrumpit sed casta celsitudo mentis est ipsa sinderesis ergo
pungitur per peccatum corrumpi. ¶ Item hec ut videtur penitus depravata habent
sed credentes quod statuunt sinderesim quam est peccato remurmurare contingit
esse anime punitione ergo sic illius actus contingit esse peccati perpetratione
¶ Item sinderesis comitatur conscientiam tanquam suum in vile imi-
tatorium sed conscientia potest esse recta et erronea ergo ut necesse quod sin-
deresis aliquid moveat oblique sicut ergo in mordicatio recepta in actu mo-
tus est culpa ut etc. ¶ Item opposita nata sunt fieri circa idem sed donum sa-
pientie et boni dicitur luctus consistit esse sinderesim et donum sapientie consistat
esse anime supremum sinderesis potentiam per nos gemitibus inenar-
rabilibus sed ergo dono sapientie et boni luctus culpa opponitur ut quod eam
parat habeat esse circa illam potentiam ¶ Item sinderesis autem est de bonis
maximis autem de bonis mediis et de bonis minimis sed de maximis
ergo est ergo vero virtutes quamvis virtus est bonum cum sinderesis similiter maneat
et peccato sed est de bonis mediis sed his contingit male uti. ergo sinde-
resi male contingit male uti sed male uti est culpa. ergo esse actus
sinderesis contingit esse culpam de minimis non est dubium quia non
est cum minima sit bona etc. ¶ Sed contra. glosa. super eze. i.
sinderesim per aquilam deputavit non se miscere tribus sed ipsam cor-
rigens corrupte sed ergo non se commiscet tribus sed potius corrigit
numquam quod actus ei non consistat peccatum ¶ Item ambrosius dicit ecto[r]

utrum sinderesis possit peccato extingui

utrum sinderesis possit depravari per peccatum

...tura ad ducit sup(er) i ro. vij. Q(uo)d volo i(n) facio i(n) dicat q(uod) s(em)p(er) vult b(onum)... q(uod) sinderesis sinde...
...s(em)p(er) vult bonu(m) ... s(em)p(er) vult bonu(m) ... n(umquam) peccat. ...
illa q(uae) ... motu(m) ... repugnat pecc(at)o ... n(on) ... peccato.
... act(us) sinderesis s(em)p(er) ... in pessimis peccatorib(us)
... no(n) habeat deprivari ... peccat(um) ...

[illegible]

similiter et semel velle bonum et malum non. Ergo semper vult bonum quod sibi concedatur et ro-
[illegible] quod nulla videtur destruit [illegible] ex ipsa compositione [illegible] vel
est motu [illegible] quam actus voluntatis [illegible] appetere bonum
simul fieret cum actu voluntatis deliberative qui est velle malum. Solutio. Ad
quod sicut in [illegible] duo sunt hic modo dicit quidam [illegible] quo voluntas
vult bonum non est [illegible] distinctus ab eo quo voluntas vult deliberative ma-
lum, sed sic malus [illegible] in actu [illegible] vult bonum [illegible] unde [illegible]
actus est bonum bonum et malus mali moris. Sic dicit [illegible]
quod voluntas naturalis vult bonum et vult actum [illegible] vult inchoi(?)
malum [illegible] sufficit dicere quam [illegible] dicit
quod [illegible] vult bonum [illegible] de bono tantum quod [illegible] actus voluntatis
sed est motus [illegible] et iniusticia voluntatis. Et propter tali-
[illegible] duo sunt motus [illegible] quo voluntas appe-
tit bonum [illegible] vult malum [illegible] possit esse simul [illegible]
[illegible] duplex opinio doctorum [illegible] dicit quod possit esse simul
eo quod actus deliberativus non excludit actum [illegible] voluntatis ut mo-
[illegible] deliberative [illegible] naturalis et deliberativa [illegible]
[illegible] plene modo in bonum vel in malum [illegible]
et semel movere motu opposito et [illegible] simplicitatem [illegible]
dicunt alii quod motus voluntatis naturalis non est semper actualis in bonum [illegible]
[illegible] quod semper vult bonum [illegible]
[illegible] voluntatis deliberative [illegible] non creat [illegible] actus [illegible]
[illegible] non instigat ad bonum [illegible]
possit esse motus voluntatis [illegible] motu voluntatis deliberativa [illegible] quod
voluntas naturalis bonum appetit non est semper in suo actu [illegible] semper
cogitat de bono [illegible] cogitat [illegible]
illa exponenda est quod [illegible] dico semper dicat [illegible] adhuc [illegible]
[illegible] ad actum quod obicit quod [illegible] non [illegible] ipsa compositione [illegible] quod
[illegible] compositione [illegible] respicit esse rei de compositione [illegible]
[illegible] non semper [illegible] quod non [illegible] actiones [illegible]
virtutes [illegible] actibus [illegible]
[illegible] ipsa compositione [illegible]
[illegible] et tempore. Item [illegible] ante gratiam
[illegible] velit bonum non tamen [illegible] bonum [illegible]
[illegible] accidentalis [illegible]
[illegible] deliberative vult bonum quod habeat bonam voluntatem. Item quod [illegible]
est non assuesceret [illegible] vult bonum [illegible] assuescat vel-
le malum [illegible] dicit [illegible] quod homo naturaliter velit bonum [illegible] dicere
[illegible] homo naturaliter vult bonum quod sit simpliciter bonum [illegible]
[illegible] voluntatis [illegible] in appetitu naturali [illegible] summa [illegible] de-
liberativa non est voluntas simpliciter bona [illegible] non sit recta [illegible] modo
naturalis [illegible] non [illegible] simpliciter [illegible]
[illegible] vult naturaliter bonum [illegible] bonam voluntatem. Ad [illegible]
[illegible] quod [illegible] naturalis [illegible] ita [illegible]
[illegible] accidentalis non [illegible]
non habet [illegible] bonum [illegible]
[illegible] sit melior [illegible] deliberative [illegible]
Ad [illegible] quod [illegible] quod naturalis non assuesceret [illegible] de eo
quod est simpliciter naturale [illegible] de eo quod [illegible] inchoat [illegible]
sed hic non est [illegible] quod inchoat [illegible] ab assuetudine [illegible]
[illegible] velle bonum [illegible] dicit [illegible] parte
posita de actibus [illegible] supponit magister quod voluntas

Per finem habeat [illegible] et depravari in hac parte intendit ostendere quod
actus et opera [illegible] habeant et depravari ex affectu et fine et quam obli-
[illegible] per [illegible] malum [illegible] bonum [illegible] duas semper parte
[illegible] ex obliquo intentione [illegible] non habeat [illegible] malum. Cumque
[illegible] opus bonum faciat etc. Prima pars dividitur in partes
duas in quarum prima magister ostendit quod actus pensari habent boni vel mali ex
intentione et fine [illegible] generaliter [illegible] boni [illegible]
ex bonitate intentionis [illegible]. Sed cum [illegible] omnia opera hominum etc.
Et illa secunda pars subdividitur in partes [illegible] recitat diversorum opiniones
[illegible] Augustinus eundem [illegible]

Flores(?) [illegible] Judicat [illegible] religionis [illegible]
[illegible] etc.

Ad intelligentiam autem huius partis in qua magister principaliter agit de
bonitate operum quam habent ex intentione [illegible] duo. Ex
[illegible] bonitatem opera ab intentione recipiunt. Secundo [illegible]
[illegible] opera intentioni [illegible]. Circa primum [illegible] de bonitate o-
perum [illegible] ad qualitatem [illegible] videlicet qualitas operum qualitati intentionis generaliter
correspondeat. Secundo [illegible] ad quantitatem [illegible]
[illegible] faciat. Tertio [illegible] ad necessitatem [illegible] bona
[illegible] operibus ad salutem proficiat.
Circa primum sic proceditur [illegible] qualitas operum semper respondeat
qualitati intentionis [illegible] omne opus quod sit bona intentione est bo-
num. Et quod sic [illegible] Ambrosius quod magis [illegible]
affectus tuus operi tuo non imponit [illegible] denominato operis [illegible] qualita-
[illegible] affectus opus denominat [illegible] qualitate sua.
Item arbor bona [illegible] bona facit [illegible] fructum bonum
[illegible] arbor est bona [illegible] intentione [illegible] bona [illegible]
[illegible] faciat opus bonum. Item actus [illegible] nec [illegible] non
[illegible] voluntarii [illegible] bonum non est mala nisi ex intentione [illegible]
[illegible] bonitas [illegible] facit bonitatem in opere [illegible]
[illegible] intentionis facit bonitatem in opere [illegible] qualitas operis [illegible] ex
qualitate intentionis. Item [illegible] bonum [illegible] malum [illegible] mali
[illegible] sit opus [illegible] bonum depravari [illegible] mala intentio-
ne [illegible] sit opus [illegible] malum rectificari [illegible]
ex bona intentione [illegible] argumenti [illegible]
[illegible] opposito [illegible]
[illegible] mala intentio semper [illegible] malum [illegible] semper [illegible] bonum.
Item esto quod [illegible] faciat opus bonum malum fine bono [illegible] ma-
[illegible] in opere [illegible] intentione [illegible] bona
opere [illegible] malo [illegible] mala opere [illegible] bono ma-
lo autem intentio [illegible] opus bonum [illegible] simul et semel [illegible]
[illegible] quod est impossibile. [illegible] opus [illegible] intentionis
[illegible] communicat sua
[illegible] operi [illegible] opus [illegible] bonum [illegible] opus esse bonum
quod [illegible]. Item [illegible] opus de se sit malum si tamen fiat
ab eo qui operatur omnino [illegible] sicut ab eo qui omnino caret usu
rationis [illegible] de se ma-
lum potest [illegible] malicia et facere quod non sit malum [illegible] motus
[illegible] opus [illegible] de se malum potest
facere bonum [illegible]. Sed contra [illegible] Victore amor [illegible]
amantem in amatum [illegible] qualis [illegible] sit intentio [illegible]
velit malum [illegible] mala [illegible] non [illegible] qualitas operis
correspondeat qualitati intentionis. Item philosophus dicit quod aliqua [illegible]
[illegible] iuncta sunt malo et talia dicit [illegible] esse mala
per se [illegible] malis actibus [illegible] adhaeret mali [illegible]
[illegible] possit [illegible] boni ex intentione recta. Item [illegible] malum [illegible]
mandat [illegible] intentio [illegible] non potest divinum mandatum [illegible] non potest fa-
cere quod homo faciendo [illegible] mandat [illegible] bonum [illegible]
[illegible] mandatum dei faciat [illegible] bonum [illegible] malum [illegible] generaliter [illegible]
quod qualitas operis aequalitate intentionis [illegible]. Item bonum ab-
solute [illegible] bonum ex [illegible] simpliciter et absolute bonum
nisi [illegible] circumstantiis [illegible] aliqua sunt opera [illegible] semper
[illegible] debite circumstantie [illegible]
[illegible] qualia [illegible] aliquis talia bona intentione
faciat non erit simpliciter bonum [illegible] quod qualitas operis semper respon-
deat qualitati intentionis. [illegible] ad [illegible]
antiqua duplex fuit opinio sicut magister [illegible] explicat [illegible]
dicunt quod generaliter [illegible] quod opera bona vel mala pensantur ex in-
tentione. Alii vero dicunt quod opera non [illegible] generaliter bona vel ma-
la sed solum illa quae media sunt ad hoc quod fiant bene vel male. Illa
opera quae sunt mala ex se ex intentione pensari non possunt [illegible] in-
tentione fiant semper mala sunt. [illegible] autem harum opinionum [illegible]

"[illegible] quod recte [illegible] voluntate bonum [illegible] habeat bonam voluntate [illegible]"

"[illegible] deliberative [illegible]"

D. XLI

"[illegible] intentione [illegible] bona [illegible]"

"Vel omne opus quod fit bona intentione fit bonum"

rectitudini alligatur intentionis. scilicet quantitas duplex potest accipi. secundum quod intentio dupliciter dicitur: uno scilicet modo intentio dicitur voluntas finis; alio modo non tantum dicitur voluntas finis sed etiam ordinatio eius quod est ad finem ad ipsum finem quem appetit. et hoc duplex potest dici intentio bona vel mala. uno modo dicitur intentio bona in qua est perfecta et bona ordinatio operis ad finem, et tamen etiam dicitur mala, in qua deordinatio inventa est. Primo modo bonitas intentionis non tantum respicit bonitatem finis sed etiam rectam ordinationem eius quod est ad finem ad ipsum finem. Haec scilicet duo necessario requiruntur ad hoc quod oculus sit simplex, sicut dicitur. Ad evidentiam videlicet quod voluntas sit inclinatio et ceteris intentione et hoc dicitur quod tunc est oculus intentionis simplex, si intentio bona est, quando homo amat finaliter quod est amandum et eligit quod est eligendum. et hoc modo quantitas operis semper respondet quantitati intentionis. non hoc; in ista tamen uno modo oculus est simplex totum corpus est lucidum, non solum etiam oculus est tenebrosus, hoc est intentio mala et opus indicatur malum. Quando dicitur intentio bona, quia illud quod finaliter intendit est bonum et illa quae ad illud quod intendit finaliter est malum, hoc modo non est generaliter verum quod quantitas operis correspondeat quantitati intentionis. et hoc dico quantum ad quantitatem quae est bonitatis, sicut si quis scilicet mentiatur ut posset ad liberationem vel vitam, vel furatur ut pascat pauperem non dicitur benefacere. Sicut dicit Augustinus et Apostolus non sunt facienda mala ut veniant bona. quantum autem ad quantitatem maliciae non habet instantiam uno modo malum correspondet intentioni male intendentis, quamlibet scilicet sic opus divinum faciat homo in mala intentione deo, quia secundum cordis malum reputatur. scilicet ad bonitatem operis necessario requiritur intentio boni finis sola illa deficiente opus indicatur esse bonum quod plura exiguntur ad constituendum quam ad destruendum. Ex his patet responsio ad quaestionem propositam et ad objecta pro magna parte. nam objecta quae probant quod quantitas operis non correspondet bonitati intentionis loquuntur de bonitate intentionis prout respicit ipsum finem. vel verum concludunt quod ad hoc quod opus sit bonum non sufficit quod homo intendit bonum sed etiam exigitur quod recta via tendat ad bonum. Augustinus vero ad oppositum per magis procedit alia via videlicet prout intentio dicitur esse bona non solum quia intentio est boni sed etiam quia ordinatio est bona. et intelligit auctoritas ambas. quod dicit Augustinus ut opinio non impositum non secundum veritatem. nam voluntas non dicitur esse bona etiam non est bona ubi bonitate intentionis. non secundum quod intentio dicitur esse bona quia bono in adultimum finem tendit. Ad quintum vero quod obicitur quod mala intentio sufficiat ad faciendum malum opus dicendum quod non sic est quod sufficiat intentio boni sufficiat ad bonum faciendum. scilicet est dissimile quod contrarie bonum attenditur secundum constitutionem ex concursu multorum. contraria mali vero attenditur ex corruptione unius. est quod malum est contrarium et bonum immo magis non ut se quod si defectus alicuius rei non sufficit ad faciendum malum quod potest ei sufficere ad faciendum bonum. plura scilicet exiguntur ad bonum. non est in loco alio scilicet aliorum. Ideo quod malum est privatio boni in talibus non tenet consequentia in proposito sed potius contraria. ergo contrario ad primum quod obicitur quod potentia prima potest dicitur influere in opus quantum et [illegible]. Dicendum quod opus non facit intentionem malam ad influendo sed potius deficiendo. scilicet ut ait dicitur defectus inordinatus et intentio non potest ordinare nisi est quod dum illi operi se applicat se ipsam deordinat. Ad aliud quod dicitur quod prius intentionis privat maliciam ab actu dicendum quod non est simile quod prius intentionis privare maliciam ab actu non quod ad intentionem conferat ipsi actui sed potius quod habet actum illum ex genere suo quod non est opus morale nisi quod sit ex intentione et ex consiliis et modo. Argumenti ista ratione impedienti quod arguebat ex comparatione mali ad bonum scilicet non sufficit ad destruendum quod sufficit ad ponendum.

Secundo quaeritur utrum quis intendit tantum faciat ut sic opus ab intentione recipit aliquo modo quantitatem sic recipiat quantitatem. Et quod sic videtur supra libro II distinctione xxxviii. bonus homo de bono thesauro etc. et bonum est bonum intendis tantum facis. Item hoc videtur ratione. omne agens per intentionem perfigitur secundum finem ad quem opus suum mensurat. sed sic omne opus morale est ab agente per intentionem. omnis operis moralis mensuratio attenditur in proportione eius ad finem. sed comparatio ad finem est intentio. ergo quantitas omnis operis moralis per suam intentionem attenditur. Item secundum quantitatem caritatis attenditur meritum ex virtute operis. vel magnitudo libidinis attenditur magnitudo ex virtute peccati. sed caritas attenditur intendit bonum. respicit intentionem et similiter libido quae dicitur concupiscentia in bono [illegible]. ergo videtur quod quantitas omnis operis moralis per intentionem mensuratur. Item, si aliquis faciat opus de genere suo generale veniale peccatum nihil ominus quod faciat mortaliter peccat. hoc autem non esset nisi opus reciperet quantitatem in genere moris ab intentione ergo etc. Sed contra, sicut quis intendit tantum facere sicut sibi. sicut si aliquis duo faceret solum parvulos intenderet mereri gloriam petri et istas plus mereret gloriam petri et sic amplius intenderet amplius mereret. ergo hinc intentione cadere reddere mali parvi unum opus est plane falsum. Item si quantum quis intendit tantum facit, ergo sicut quis adulterans intendit peccare venialiter peccat venialiter. sed hoc est plane falsum. ergo non est falsum quod quantitas operis non eat ex quantitate intentionis. Item quanto quis est humilior tanto minus credit se facere sicut intentione se credulitate quidem sicut deus diligit intentionem quanto quis humilior est tanto minus bonum credit facere. sicut bonitas operis mensuratur penes quantitatem intentionis videtur quod quanto esset humilior tanto opus eius esset minus bonum. sed hoc est plane falsum ergo etc. Item nisi simpliciter tantum faciat parum cum opus esse generaliter peccatum alius impius cumque tamen faciat maximum peccatum quod valde parvum peccare. sed opus mensuratur penes intentionem videtur quod sicut et maledicto sic minimum peccatum in enormi peccato genere peccati quod non simpliciter in genere peccati est eo levius. sed hoc est plane falsum. ergo est vel erit quod sic videlicet quod quantitas operis correspondeat quantitati intentionis. Respondeo dicendum quod sicut et praecedenti problemate duplex distinguitur quantitas intentionis sicut et hic intelligitur quantitas intentionis duplex, scilicet videlicet ratione actus intendendi aut ratione ipsius termini. Et hoc distinguitur istud loco duplex quantitas intendentis tamen facit. Prius quod tamen res possunt esse notiora vel ad ubi cum sicut bonum ratione actus ad ubi tamen dicitur quantitas actus intendendi [illegible] est generaliter tamen ratione bonorum sive ratione malorum quod in bonis ad actum intendendi est intentio bona ut mali tamen operum quia sunt bona vel mala omnia scilicet intentio reducuntur ad actum voluntatis reducuntur licet constantiae fortiores aliquo modo faciant ad maiorem voluntatis depositionem. si autem tamen quod sic voluntas tunc dicitur quantitatem ex parte intentionis non est generaliter verum ille qui modo quod opus erit fortis non esset conformia ei quod intentio intendit frequenter scilicet in modo hoc facere magnum bonum et facere parvum quod modicam habet caritatem tamen aliquo modo vitare in malis videlicet intendendo hoc non diminutum comparatum quantitatem dicit quantitatem operationem proportionis non confirmationem caritatis bonum qui intendit multum peccare multum peccat quamlibet opus faciat. non quia intendit parvum peccare parvum peccat quantum ad hoc si opus faciat quod multum hoc de conformitate. Ex his patet ad quaestionem propositam. concedo scilicet quod quantitas bonitatis et maliciae in opere correspondet quantitati bonitatis et maliciae in intentione. Sed quantitas intentionis attenditur quantum ad actum intendendi sicut rationes ad primam partem inductae ostendunt et concedo etiam quod quantitas operis non semper correspondet quantitati intentionis sed quod quantitati intentionis attenditur ex parte termini sicut ostendunt rationes quae ad secundam partem inducuntur. Ad alias tamen duas rationes quae ultimo inducuntur haec ultima patet quod non est opus propter quod non est idem dicere de actu quod est facere magnum vel parvum bonum sive malum et quod intendit. scilicet est aestimatio ad unum et ad aliud opus secundum aestimationem intentionis intentionem per ille qui humilis sicut et humiliter praeditus de quantitate intentionis aptitudine intendit quamvis ex humilitate hoc parum intendat facere nihilominus tamen magnae bonitatis est eius intentio dum ex magnitudine virtutis moventis ad id faciendum. Similiter est de eo qui homo intendit modicum malum facere. tamen quia ex magna libidine facit multo scilicet valde est et mala est intentio dum nimium adhaeret bono. Ex dictis non nos secundum minimum peccatum ille est magis malus.

Tertio quaeritur de bonitate operum quantum ad necessitatem, utrum videlicet intentio talis bonis operibus sufficiat ad merendum vitam aeternam. Et quod sic videtur: bona intentio sufficit ad meritum bona actio requiritur ad exteriorem. sed utrumque quod ad meritum aeternae non sit necessaria bonitas actionis exterioris. Item supra libro primo patet dictum contradictio. voluntas reputatur dicitur sicut tantum volunt bonum velle quam velle et operari etc. Item [illegible]

rectitudo intentionis est inesse rectitudinem finis

am

scilicet intentionis

[II]

ipsa dominus non vacua manu dimittit cum archa cordis repleta sunt bona voluntate quia plenitudo intentionis et voluntatis equivalet plenitudini operis quia gratia nulla parte sufficiat ad salutem. Item mereri vitam eternam est imputare vitam set opera exteriora non sunt eterna non sunt in potestate nostra quia ubi opera nostra non sunt necessaria ad merendum vitam eternam quia ad meritum vite eterne non sufficit intentio sola. Item intentio et voluntas non pendet ex opere quia operum exterior per se bonitas a voluntate quia intentio meritoria est set qui habet bonam voluntatem et intentionem est bonitas et voluntas habet quod sufficiat ei ad vitam eternam. quia ad meritum vite eterne videtur intentio sufficere absque exteriori opere. Set contra Mt. xxv. esurivi et non dedistis mihi manducare et dominus dicet reprobis tunc hii ferre sunt dampnatione quia eos fugit propter defectum bonorum operum ergo dampnatio crucia bonorum operum est ad salutem necessaria quia intentio sine operibus non sufficiat ad meritum. Item Iac. ii. fides sine operibus mortua est set non est efficacior ad merendum intentio quam fides. quia si fides non sufficiat ad meritum sine operibus pari ratione nec intentio. Item Gregorius mandatum omelia amor dei numquam est otiosus operatur enim magna si est. si autem operari negligit amor non est. quia si opera non adsunt non adest virtus amoris set nichil est meritorium vite eterne absque amore. ergo sicut a sepe est operibus intentio non sufficit ad meritum. Item philosophus dicit quod ad virtutem tria requiruntur videlicet scire et velle et impermutabiliter operari quia si non est operans non est salvata virtus vero nec potest salvari virtus efficacia. set ubi non salvatur virtus vero non potest salvari sufficiens meritum quia meritum quod absque operatione vitam eternam non condigne sufficienter meretur. Item si sola intentio vel voluntas interior sufficeret ad meritum set homini gratiam facillimum est velle bonum quia facillimum esset mereri vitam eternam. contrarium dicit dominus Mt. vii. et dicit quod arta est via que ducit ad vitam. Responsio. Dicendum quod cum aliquis habet in intentione et voluntas interior sufficiat ad meritum absque opere exteriori distinguendum est. aut enim ille qui habet intentionem habet facultatem bene operandi aut non. si non habet facultatem et nemo obligatur ad impossibile nisi habet voluntatem et dictam intentionem tunc sola plenitudo voluntatis et intentionis sufficit ei ad meritum vite eterne absque exteriori opere. si autem adest facultas et se offert oportunitas intentio non per se ad meritum sufficiet absque opere. ratio autem huius est divini mandati obligatio intentionis perfecto et voluntatis plenitudo divini mandati obligatio facit ut intentio sine operibus non sufficiat. se offert opportunitas et facultas mandata enim dei non solum obligant ad voluntatem set etiam ad faciendum ideo qui non implet divina mandata cum possit non meretur. Item quia meretur gloriam debitis perfecta est non quare non sufficit sola intentio quam videtur voluntas perfecta ideo elevatur potius ad ad magnum et adiuvat. potest autem anime non habet suam virtutem sui perfectionem completam non exerceat opera sui debita quando adest facultas et oportunitas et ideo illa intentio quam quis habet interiorem bonam tamen non faciet est possit non est intentio virtuosa ac per hoc nec meritoria voluntas et plenitudo non est quia non sufficit sola intentio quam plena voluntas potest esse si assit facultas aliquando non dicit homo plene adve velle sine faciat possit facere set semiplene et pigre vult sic piger qui vult et non vult. Et propter dicit Gregorius quod nemo se debet blandiri de bona voluntate immo de complectione quod dicit Iohannes sic. Augustinus. mani. de recta. Et dicit orare non vacat. Io. v. cap. i. Diligite fratrem non solum verbo et lingua set opere et veritate quia quando est ad est facultas et se offert oportunitas absque operibus exterioribus non est mandatorum dei expletio et intentionis perfectio et voluntatis plenitudo absque huius non est sufficiens meriti hic est quod ad meritum vite eterne non sufficit bona intentionis absque bono operis exterioris ut ostendit expresse dictum est. Ad primum ergo quod prius obiectum dicendum quod bona intentio sufficit ad meritum dicendum quod locutus est de intentione ad opera que non sunt in precepto et non de aliorum que in precepto sunt vel dicendum quod loquitur in eo casu quando non adest facultas bene operandi exterius. Ad secundum quod cum voluntatis perfecta reputatur dicendum quod verum est quando non se offert bene operandi oportunitas et facultas. Ad tertium ergo quod non est vacua manu dimittere etc. dicendum quod verum est ubi iuxta quod dictum est archa cordis repleta sunt bona voluntate. Set non

sic dicendum est de plene bona voluntate habet quod potest facere bonum et non habet voluntatem bonam non. cum ad factum non pervenit. Ad quartum quod obicitur quod opera non sunt in potestate nostra dicendum quod hic solum concludit quod in eo casu sufficiat intentio quando non est facultas ad perficiendum opera bona. Ad quintum quod obiectum quod voluntas non pendet ex opere dicendum quod verum est. nam adtamen cum ad est facultas plena voluntas non potest esse bonum opus in quod si bonum opus non potest adimplere voluntas non plena ad debitum esse plenum. quia si opera sibi non sufficiant non est quod plenitudo bonitatis voluntatis ex operibus procedat set quod bonitas voluntatis sit plena est necesse et bonum opus redundat ex voluntate se facultate et oportunitate.

Consequenter queritur quod ad secundum primum de bonitate quod opera sunt supra addet bonitati intentionis necesse est quantitatem ea. Propter quod videtur ad addit opera bonitatem vel meriti sui bonam intentionem sicut pro rogamus dignitatis. Secundo quod videtur non addat ratione quam et prout dicitur. Tertio quod videtur ad addat ratione nimis.

Contra primum sic procedit quod videtur opera exteriora ad addere super bonitatem intentionis sicut sue condiciones dignitatis sic est opera privilegiata exempli gratia ut supra de ph. i. Et supereminentem magnitudinem glorie. quod valet enim glie huius summi doctoris ubi dicit quod est hebeta. hic autem non est in ratione doctoris quod alii ... Item ... magis solent premiare milites quam ... set quod ... et cetera sal cellentem honorem premiatorum suorum exigit quia maiori gloria dignus est qui mortem pro Christo sustinuit quam alii quod pati solum voluit. Item Christus ad nos meruit per passionem quod autem non meruerat nos in potentia ... et intentionem ... caritatis ... quia cum Christus fuit eminentissima ab instanti conceptionis et maxima fuit efficacie in passione quod sic videtur quod aliquid alio excellentia operis exterioris addat ad meritum bonum voluntatis sui intentionis. Item bonum additum bono facit magis bonum set opus privilegiatum est bonum quod additum intentioni facit eam magis bonam et quod addit ad bonum et ad meritum quia etc. Item si opera privilegiata non addet supra bonitatem intentionis quod quia ea faceret sine labore et quod si impulerat dicere quod qui facit opera excellentia sine labore vel quod opus excellentius addat. set intentio boni et cetera. Set contra. Qui de bonorum minimo certat certa a certa anima quam contra gladium persecutoris non abstulit palmam tamen martirii non amittit quia in voluntate ... tamen huius palma martirii pro voluntate intentionis sic et similiter ... absque voluntate passionis quia videtur quod opus excellens addat super bonum intentionis. Item operans plus placet propter operationem set magis opera propter operantem nobis operatio illa sunt nobilis quia contra de apparet operatore. Item probatur opera quia si ... quod ... maioris ... in ... apud deum dignum propter operandum excellentius supra additam bonitati. Item si aliquis sustinet mortem pro mundo potest mereri apud deum quam ad meritum quia ... mortis per Christum quia in placet deo hic non est ... ordinat ad Christum set illa ordinatio est in intentione ergo totus bonitas operis et per excellentia eius ... intentione ... placet deo. set ... quia tamen quod dicitur placet et intentio perfecta et bona cum opere quod placet sine opere. Item sicut aliqui opera faciunt ad meritum illa set opera martirii opera humilitatis et utilitatis. ... opera de martire commendat set opera privilegiata sunt opera eadem excellentia et dignitas ... minime ... cogitationem operum addant ad bonitatem intentionis etc. Item vero facultas de est voluntatis reputatur perfecte ... alias non esset plena et perfecta voluntas ... sola propositum ... in tali casu opus privilegiatum non addat super intentionis bonitatem et meritum ... magis bonum ... intelligi quod opus privilegiatum addat ad bonum intentionis aut quantum ad proximorum edificationem aut quantum ad dei approbationem ... quantum ad meritum ... loquimur de additione quantum ad ... absque dubio opus privilegiatum addat ad bonum intentionis et ... consuetudine ... bonorum operum et opera privilegiata ... ad additionem quam ad meritum distinguendum est quod est ...

vtrum opera exteriora addant super bonitatem meritorum

spiritualis et praemii accidentalis vel praemii accidentalis, opus privilegiatum addit supra bonam intentionem voluntatis et praemium accidentale, quod est aureola, non debetur voluntati perfectae sed voluntati in opere. Si autem loquamur de merito vel praemio substantiali, adhuc contingit subdistinguere, quia est meritum condigni et est meritum congrui. Si ad meritum congrui, absque dubio opus privilegiatum addit supra bonitatem intentionis, pro eo quod voluntas in illo opere perficitur et disponitur ad receptionem maioris gratiae per quam digna est maiori retributione. Si autem loquamur de merito condigni, sic absque dubio non addit, pro eo quod quantitas meriti condigni pensatur ex quantitate radicis et quantum placet Deo; quia cum est ibi voluntas plena et non praeter hoc opus completur, illi quidem [illegible] voluntate et opere quantum ad essentiale praemium retributionis sunt aequales caritate, et per hoc quod opus privilegiatum ratione dignitatis sive [illegible] addit super bonitatem intentionis et non addat solum additionis [illegible] quae ad primam partem inducuntur.

Ad illud quod obicitur de beato Martino, quod palmam martyrii amisit, dicendum quod palma martyrii non accipitur pro praemio accidentali, quod est aureola, sed pro praemio substantiali, quod est aurea, vel etiam martyrii palma sive [illegible], scilicet aurea, beato Martino est [illegible] accidentalis, scilicet aureola, [illegible] ei est specialis privilegii et praerogativae.

Ad illud quod obicitur quod operatio ad studium placet propter operantem, dicendum quod verum est quantum dum operans bonum [illegible] per quod placet Deo [illegible] disponit se ad maius et aliquid dignum est; quod [illegible] non est sine [illegible] bonum [illegible] et non sequitur quod si operatio placet Deo propter operantem, quod non magis placeat opus propter operationem, sicut [illegible] de duobus bonis quorum unum habet bonitatem ab altero quam [illegible] melius valeat quam valeat alterum per se.

Ad illud quod obicitur quod in accipiendo multo displicet Deo, dicendum quod verum est, sed tamen [illegible] non sequitur quod tota bonitas operis privilegiati veniat ex intentione, sed quia non potest opus esse perfecte bonum absque intentione, nihilominus tamen opera privilegiata aliquam bonitatem dicuntur sibi habere quae immediate est bonitas intentionis, aliquam excellentiam tribuunt bene operanti quam non tribueret alia genera operum [illegible] [illegible] unum per alterum nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alterum praecipitat aliqua proprietate est tota ratio illius praeceptionis non sicut est in proposito, ut visum est.

Ad illud quod obicitur quod opera privilegiata sunt opera excellentiae, ideo in mundo debent facere ad meritum. Dicendum quod opus excellentius dupliciter potest dici: aut secundum vanam aestimationem, sicut adhuc reputant excellentiam iudicare se de aliis [illegible] et ponere [illegible] dictamina et sustinere ignominiam ostensivam, quia mortificare proprium est opus magnae excellentiae, et tale opus excellentiae non considerat opus humilitatis, immo simul cum illa stat; et necessaria requiritur tamquam sociata et non habet istum difficultatem et dignitatem, ratione perambulationis et humilitatis annexa, propter quod est meritum si disponit ad maiorem gloriam.

Ad illud quod obicitur quod non reputantur perfectio in facultas, dicendum quod id est verum quantum ad sufficientiam ad salutem, et etiam ad praemium substantiale, quia amittit regnum caelorum etiam hic qui non facit quod facere non potest; non autem est verum quantum ad praemium excellentiae sive quantum ad praemium accidentale, ubi in dictum est quod opus privilegiatum addit supra intentionis bonitatem.

Secundo quaeritur utrum bona opera addant supra bonam intentionem quantum ad quantitatem dati. Et quod sic, videtur: II Cor. IX: Qui parce seminat, parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet; sed constat quod illa de qua loquitur Apostolus est [illegible] dationis [illegible] quod magnitudo dati faciat ad excellentiam gloriae.

Item Tob. IV: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; sed ista exhortatio non esset utilis nisi quia abundantia dati faciat ad incrementum meriti.

Item quantum de excessu bonitatis consistit, bona maiora et minora tamen illud est maiora quoniam [illegible] ad maiorem gratiam adeptionem et perfectionem, sed excessu caritatis debet maius numerum [illegible] pro maiori munere maiorem reddere retributionem.

Item si non maioris meriti esset plus tribuere quam minus, ergo non plus [illegible] qui relinquit omnia propter Deum et dat pauperibus quam ille qui dat unum solum; sed omnes sancti [illegible] sequuntur consilium, ergo si superius est, dicendum est consilium esse indiscretum; videtur ergo quod quantitas dati ad amplificationem meriti [illegible] Marci XII: Amen dico vobis quoniam haec plus omnibus misit in gazophylacium; loquitur de vidua, quae si ex re plus appretiabat denarium illum vidue, ergo fuit valde parvum, sed in textu innuitur quod magis dona aliorum inutilis de [illegible] accepta opera solum secundum quantitatem bonae intentionis in illo [illegible] meriti excessus.

Item in glossa super illud Lucae: Non offenditur [illegible] considerat Deus, sed continentiam nec perpendit quod offeratur, sed ex quanto [illegible] nisi quia [illegible] illa Deus ponderat; ergo [illegible] quantitas dati meritum intentionis bonae non augeat.

Item super Luc. XXI. [illegible]: ... qui multum non habeant vel glossa [illegible] est voluntas aequalis habebit mercedem, sed [illegible] est magnum, licet prius [illegible] excessus caritatis [illegible] retribuet ex illo.

Item si quantitas dati ad [illegible] addat ad meritum vel praemium substantiale, quia [illegible] respicit caritatis radicem et quantitatem gratiae; non vel accidentale, quia praemium accidentale debetur operibus excellentibus et privilegiatis, non etiam meretur aureolam ex hoc quod dat magnam eleemosynam; videtur quod quantitas doni ad bonam intentionem nihil omnino addat.

Respondeo: ad praedictorum intelligentiam notandum est quod de quantitate dati est duplex loqui: aut comparando datum ad datum solum, aut comparando hoc ad virtutem et ad dantis facultatem. Primo modo loquendo maior quantitas dati ad aliud [illegible] ad bonitatem intentionis non [illegible] vel praemium essentiale, dicendum est quod aliquo modo disponit hominem ad proficiendum in bono et ad recedendum a malo, qui maius meritum tribuit ut sibi faciat amicum de mammona iniquitatis, recipientem obligat ad orandum pro se, et quodam modo non obligando illum obligat Dominum, et non plus se disponit ad gratiam quam ille qui dat minimum, sed plus se disponit ad recedendum a malo, quia in hoc quod facit maiorem eleemosynam absolvitur a maiori poena, secundum quod dicitur Luc. XI: Date eleemosynam et omnia munda sunt vobis, et Tob. IV: Eleemosyna a morte liberat, et Dan. IV: Redime peccata tua eleemosynis. Si comparemus quantitatem datorum in comparatione ad facultatem, dicendum quod maior quantitas [illegible] non addit [illegible] ad meritum praemii substantialis dicendum est quod quodam modo disponit quia [illegible] [illegible] [illegible] sibi plus dat quam alter [illegible] suis [illegible] [illegible] magis ad donum gratiae se disponit magis et a peccato recedit. Et generaliter loquendo quantitas dati praesupposita aequalitate bonae intentionis [illegible] non [illegible] ad praemium essentiale non addit dicendum, et ipse quidam in dispositione sua vel excludendo ad caritatem disponit ad maiorem gratiam vel eripiendo a malo celerius facit hominem pervenire ad coronam; et hoc de eo non est instantia quia est excessus quantitatis dati et [illegible] comparatione ad datum et in comparatione ad facultatem dantis; quam vero [illegible] parte datum non excedit, [illegible] [illegible] excedit ab aliquo [illegible] comparatione ad facultatem dantis, propter quod modo dicit Dominus quod vidua plus misit in gazophylacium quam omnes divites, quia totum victum suum posuerat; tunc se habet sic excedentia et excessa, scilicet non divitias condicionis, unum datum plus promovit quam reliqua, maior non quantitas dati ad eleemosynam pertinet, quia sicut dicitur XII [illegible] [illegible] [illegible] per animam [illegible] divitiae maior [illegible] quantitas dati secundum facultatem dantis plenius adaequat reddendum gloriam, pro eo quod talis magis se disponit ad perfectionem [illegible] paupertatis. Concedendum est igitur rationes ostendentes quod quantitas dati ad augmentum addit intentionis. Hinc scilicet dispositione.

Ad illud vero quod primo obicitur quod vidua illa plus dedit per [illegible] quod in loco [illegible] dicitur de quantitate dati per comparationem ad facultatem divitis, quia illa totum quod dedit, et hoc patet per sequentem litteram, propter quod qui sententiam [illegible] viduae vidua illa ex meliori voluntate oblationem suam dabat, non magis donum suum appretiabat ratione voluntatis ei [illegible] meliores. Conveniat quaerimus nunc utrum quantitas dati addat ad bonitatem intentionis [illegible] praesupposita aequalitate bonae voluntatis; nulla esset quaestio quod placeat Deo plus qui plus magnitudo bonae voluntatis cum parvo dono quam parvitas bonae voluntatis cum magno.

Ad illud quod obicitur de glossa quod Deus non considerat quantum, sed ex quanto, dicendum quod verum est principaliter, scilicet quantum ad retributionem praemii substantialis; non negatur tamen in glossa quin quantitas dati aliquo modo disponere videatur ergo ad maiorem gloriam celerius habendam.

Ad illud quod obicitur de alia glossa, quod aequalis voluntas aequalem habebit mercedem, iam patet, quia non potest fieri maior retributio voluntate remanente in sua aequalitate, sed quantitas dati disponit ad habendum meliorem voluntatem et proniorem; hinc est quod aliquo modo facit ad augmentum gloriae, et per hoc patet [illegible] ad illud quod ultimo obiciebatur.

Utrum bona opera addant super bonam intentionem quantum ad quantitatem dati

quod alio modo facit ad premium substantiale non premium tempore et medi-
[illegible]
Tercio quia ut bonitas operum addere ad bonum intrinseco [illegible]
[illegible]
marthome [illegible] paulus plus dicitur laboravit [illegible]
[illegible]
Item quanto [illegible] diligit deum tanto diligit a deo [illegible]
[illegible]
Item premium bonum [illegible]
[illegible]
e sit et addo predicta gratia [illegible] quod operum dignitas

et dati quantitas et operum multitudo [illegible] ad premium [illegible]
[illegible]
nominatis et [illegible]. Ad [illegible]
[illegible]
Item ut [illegible] hoc quod dicitur iusticia mundo
puniit eum quod omne se sub [illegible]
[illegible]
Item idem deus qui precepit filiis israel [illegible]
[illegible]
pauperi [illegible] ad amare et cupiditate [illegible]

non peccat aliquo modo. ¶ Ad XI dicendum quod talis absque dubio peccat quia facit contra divinum mandatum faciendo quod prius non erat in potestate non solum a deo sed etiam a proprio. ¶ Ad IX vero quod obicitur quod iuste facit dum resecat superflua, dicendum quod unicuique competit resecare superflua propria, superflua autem alicuius resecare non competit cui non est constitutus super eum. Unde non iudex vel dominus cum aliena superflua resecat cui non suum est usurpat et propter hoc punitur de iniustitia. ¶ Ad X quod obicitur de filiis Israel dicendum quod non est simile quia deus dispensavit cum eis quando praecepit eis quod furarentur, immo quod plus est res alienas in dominium eorum transtulit et hoc ideo poterat quia ipse est dominus omnium. Hic autem deus praecepit … quod deus praecepit facere elemosinam non se extendit ad bona aliena sed ad propria, unde nullo modo illi mandato repugnat quod praecipit non furari, immo illud supponit et cum illo concordat, secundum quod dicitur Proverbiorum III: Honora dominum de tua substantia. ¶ Ad XII quod obicitur quod inordinate amat, dicendum quod inordinatio amoris duplex potest esse: aut quia amat res quas non debet, aut quia amat res amplius quam debet, et dum sic facit contra illud quod deus praecipit, si moveatur magis affectione sui ipsius peccat, et est ei aggravatio ex inordinatione ex magnitudine dilectionis sed ex contemptu divine prohibitionis. ¶ Ad XIII quod obicitur quod Iudei crucifigendo Christum arbitrabantur se obsequium praestare deo, hoc non videtur esse verum, quia sicut dicitur Sapientiae II ex malitia et invidia Christum condemnaverunt morte turpissima, et Matthaei XXVII dicitur: sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum; sicut sciebant se male facere, non arbitrabantur obsequium se deo praestare. ¶ Praeterea dicendum quod hoc non quantum ad omnes iudaeos sed quantum ad simplices qui per maiores decepti sunt; maiores enim iudaeorum, scilicet principes sacerdotum et scribae, moti sunt ex invidia et malitia, quia bonum cognoscebant et sanctitatem et innocentiam, quamvis lateret eos divinitas; simplices vero et minores moti sunt ex ignorantia, audientes enim a maioribus quod blasphemasset, putabant se occidendo Christum blasphemum interficere et sic obsequium deo praestare; et tamen ignorantia non excusat, pro eo quod opera quae Christus fecit non solum magnis sed etiam parvis noticiam sanctitatis eius praestare poterant.

Quoniam in moralibus ut dictum est supra ostendimus magis est actus habent rectificari et iudicari … in hoc parte intendit determinare circa actus et defectus intentionis et voluntatis habent depravari. Dividitur autem pars ista in partes duas: in prima parte comparat malorum actus sive mala opera ad voluntatem vel postea investigatione etc. In prima parte dividitur in partes tres quia in prima parte magister movet quandam opinionem. ¶ In secunda vero obicit contra illam declarationem adiungens illi quandam rationem; vel huius autem obicit contra magistrum quantum aliorum opinionem subiungit aliam praecedenti contrariam; alii vero quartam pro particula distinctionem actuum faciunt, ut innuit, quia actiones nostrae dividuntur per tres differentias, scilicet per bonum et malum et indifferentem, inter ipsas mediam. Similiter secunda pars primae dividitur in tres partes in quarum prima magister vult omne peccatum esse in voluntate vel ubi incipit praecedere; in secunda vero concludit quod hoc non solum verum est de peccato exteriori quod sit voluntarium sed etiam de peccato interiori quod consistit circa voluntatis motum vel: Si autem omne peccatum etc. Et duas quaestiones principaliter declarat magister in parte ista: quarum una est ut omnis actio mala sit et quod non procedat ex intentione recta; secunda est ut omnis culpa sit voluntaria.

Ad intelligentiam huius partis sciendum est quod hic circa duo. Primo de divisione actionis deliberatae in bonum et in malum et indifferentem; secundo de comparatione peccati ad voluntatem. ¶ Circa primum quaeritur tria: primo utrum actio deliberata dividatur per bonum et malum tamquam per differentias oppositas; secundo utrum dividatur per bonum et malum tamquam per differentias contrarias et immediatas vel intermediatas. ¶ Tertio quaeritur utrum dividatur per has differentias tamquam per differentias immediatas.

Circa primum sic proceditur, quod videtur quod actio deliberata dividitur in bonam et malam vero dividatur per differentias oppositas, et probatur sic: ut praedicatur in moribus est inter bonum et malum; unde philosophus dicit quod bonum et malum non sunt in genere sed sunt genera aliorum; sed quaecumque sunt opposita, ergo bonum et malum circa actionem divisam habent oppositionem et repugnantiam. ¶ Item malum dicitur privatio boni sed privatio et habitus differentiae sunt oppositae ergo etc. ¶ Item quae habent oppositos effectus differentiae oppositae sunt; sed bona actio et mala oppositos effectus habent natura, quia bona actio ornat et mala deformat, bonum ordinat et mala deordinat, ergo etc. ¶ Item quae habent oppositas retributiones differentiae habent oppositas; sed bona actio et mala habent oppositas actiones retributiones, quia uni retribuitur aeternum gaudium, alteri aeternum supplicium, ergo etc. ¶ Item omnis contradictio est per opposita, sed actio moralis videtur dividi per bonam et malam, ergo membra huius divisionis sunt per opposita. Sed contra: opposita nata sunt fieri circa idem, sed impossibile est bonitatem et malitiam ut est circa eandem actionem succedere, ergo bonum et malum circa actionem non habent opponi. ¶ Item omne quod deus facit est valde bonum. ¶ Item circa quod fit contra divinam prohibitionem est malum, sed eadem actio fit a deo et contra divinam prohibitionem, ergo eadem actio est bona et mala, sed opposita circa idem sunt incompossibilia, ergo bonum et malum circa actionem non sunt opposita. ¶ Item cum dominus praecepit suo dare elemosinam et dominus praecipit quod caritate et servus faciat in mundo eadem actio est meritoria domino et demeritoria suo, sed omne meritorium est bonum et omne demeritorium, ergo eadem actio est bona et mala, ergo bonum et malum circa actionem non sunt opposita. ¶ Item aliquis incipit aliquam actionem ex caritate et eam ex vanitate perficit, quia dicitur saepe quod caritas incipit et cupiditas peragit; ergo una et eadem actio potest esse meritoria et demeritoria illi reducitur, ergo prius quod bonum et malum circa actionem non sunt opposita. ¶ Item bonum et ens convertuntur, sed ens est simplex, quia actio generaliter bonum generaliter constituta non dividitur per suum contrarium; actio deliberata non potest dividi per bonam et malam tamquam per differentias oppositas. ¶ Responsio. Ad praedictorum intelligentiam notandum quod actio deliberata nata est habere duplicem voluntatem et bonitatem; una namque est actio procedens ab aliqua virtute et bonitate moris; alia vero est procedens actio ab aliqua virtute et bonitate moris consequente procedens. Alia actio sua a voluntate consequens … bonitas et malitia circa actionem habeant repugnantiam ita quod ipsam dividant tamquam membra opposita. Dicendum quod hoc non est verum de bono prout differt a bonitate essentiali ut ipsi sic(?) bonum non est differentia actionis immo convertitur cum ente et reperitur in omni actione prout autem bonum differt distinguitur a bonitate moris sic est divisiva differentia actionis, pro eo quod bonum moris triplici differentia est: quoddam enim bonum est in genere quoddam ex circumstantia, quoddam vero bonum per se, quemadmodum primum suum bonum ex se et scilicet habet differentiam mali sibi ex opposito respondentem. Sicut enim bono in genere opponitur malum in genere, et bono ex circumstantia opponitur malum ex circumstantia, et bono simpliciter suum demeritorium; sicut ergo omnium est satis manifesta sic generaliter actio procedens a voluntate deliberativa dividi habet per actionem bonam et malam non solum tamquam per differentias disparatas sed etiam tamquam oppositas. Unde rationes quae hoc ostendunt concedendae sunt. ¶ Ad primum ergo quod primo obicitur quod opposita nata sunt fieri circa idem, dicendum quod si intelligatur de eodem numero non habet veritatem, nisi in illo quod est subiectum proprie loquendo ipsius et sic proprium est cum sit una et eadem numero quod sit susceptibilis contrariorum. Est autem actio et cum sit actus non oportet quod haec veritatem quod bonum sit circa eandem actionem numero sed sufficit quantum ad legem oppositionis quod habeant fieri circa eandem actionem in specie. Alia est ratio quare bonum et malum non possunt simul succedere in eadem actione per eandem partem actionis propter hoc quod esse actionis consistit in successione et hoc melius iam patebit. ¶ Ad secundum quod obicitur quod omne quod deus facit est valde bonum, dicendum quod illud intelligitur quantum ad bonum naturae, illi autem bonitati non repugnat malitia moris, immo ei ipsum supponit et ideo eadem actio potest a deo fieri et ut inductio prohibita, et hoc tamen non sequitur quod non sit contrarietas inter bonitatem moris et malitiam, unde impossibile est quod eadem actio sit simul et secundum idem prohibita et imperata. ¶ Ad tertium quod obicitur quod eadem actio est meritoria et demeritoria, dicendum quod bonum et malum meriti et demeriti circa actionem non differunt quantitate absolutas sed comparando diversas, videlicet actio bona non est ad quem actio ordinata in finem rectum actio autem in finem perversum. Cum ergo una et eadem actio potest esse a duplici intentione et duplici intentione ita quod ab uno sicut a principali motore ab alio vero sicut ab instrumento et unius illarum intentionem potest esse recta et alterius obliqua, hinc est quod una et eadem actio potest esse bona et mala per comparationem ad diversa principia loquendo de bonitate et malitia meriti et demeriti et ex hoc tamen non sequitur quod bonum et malum non sint opposita circa actionem, nam (non) etiam comparantur se circa eandem actionem in comparatione ad

utrum actio deliberata dividatur in bonum et malum

[illegible] dulcis et amarus non [illegible] apparet eadem in [illegible] opposita [illegible] opponitur [illegible] non [illegible] bonum de [illegible] ali[quid] de actione exteriori [illegible] voluntatis dicit quantitatem aliquam super addita [illegible] bonum et mala [illegible] absolute [illegible] addita actione [illegible] bonum dicit proportionem ad debitum finem [illegible] aliqui due actiones [illegible] omnia consimilia [illegible] actionum [illegible] circumstantiarum moralium [illegible] differunt [illegible] non [illegible] alteram [illegible] de bono et malo [illegible] intentorium et demeritorium [illegible] obiecto.

Ad [quartum] dicendum quod actio inchoata ex [illegible] ex voluntate [illegible] illa actio [illegible] in genere nature [illegible] in genere moris [illegible] actionis [illegible] disposita dispositione [illegible] variat in genere moris sicut [illegible]

Ad [quintum] dicendum quod [illegible] bonum est implus [illegible] de bono [illegible] non est [illegible] diversitas actionis deliberative.

Sed quia [illegible] dictum [illegible] per circumstantias [illegible] accidentia sunt [illegible] et tamen bonitas et malicia [illegible] in [illegible] actionem [illegible] illa actio [illegible] bona eadem [illegible] mala [illegible] bonitas et malicia non sunt [illegible] actionis [illegible] circumstantie [illegible] Item quia [illegible] separabilia [illegible] omnia sunt [illegible] nullum [illegible] actio [illegible] nec nullum bonum [illegible] blasphemie [illegible] mali non accidat [illegible] actioni. Item contingit aliquid [illegible] circumstantie [illegible] bonum [illegible] aliqua circumstantia malum [illegible] sit ex [illegible] aliqua actio sit circumstantia bona et aliqua circumstantia mala [illegible] de bono et malo [illegible] Item in genere [illegible] species [illegible] bonum in genere et malum in genere [illegible] respondebit bonum et malum [illegible] per modum speciei [illegible] circumstantie speciei et species [illegible] necesse est aliquam actionem ponere que sit circumstantie et bona in genere et bona ex circumstantia [illegible] ratione et de actione mala [illegible] per dictas circumstantias et [illegible] contra Augustinum in responsione contra pelagianos [illegible] non [illegible] aliquid [illegible] actionis ex defectu boni [illegible] omnium [illegible] aliquid incidere [illegible] malum est incidens [illegible] malum est circumstantia actioni [illegible] omnis [illegible]

Item dicendum circumstantie sunt constitutive [illegible] constitutive [illegible] sunt [illegible] ex eisdem principiis manent ex quibus manant ipsa constituta [illegible] malicia [illegible] actio [illegible] Item actio est actio mali [illegible] impossibile est [illegible] mali sit alie actionis [illegible] Item dicendum est circumstantias [illegible] individuum eiusdem speciei distinguunt per bonitatem et maliciam [illegible] una est bona et altera mala [illegible] bonum et malum non sunt circumstantie [illegible] actionis. Item [illegible] circumstantia addit [illegible] malum [illegible] super actionem [illegible] per [illegible] malum est actionis [illegible] circumstantia. [illegible] quod [illegible] actionum alia bona alia mala sit per dictas circumstantias [illegible] bonitas et malicia [illegible] circumstantie actioni [illegible] aliquis [illegible] posse concedi [illegible] illam opinionem [illegible] quod omnis actio [illegible] bona [illegible] concedi [illegible] malum circumstantia sit actioni [illegible] circumstantia [illegible] alie que accidunt actioni [illegible] non [illegible] actionem [illegible] malicia [illegible] ad actionem [illegible] actio [illegible] talis actio [illegible] peccatum mali ad actionem [illegible] actio sit tenet [illegible] separabiliter communis [illegible] separabiliter [illegible] tenet [illegible] actio [illegible] ex [illegible] aliqui [illegible] actionis [illegible] actionem eiusdem speciei contingit malicia in aliquibus [illegible] in aliquibus vero non sicut [illegible] predicatio fidei christiane gloria [illegible] malicia [illegible] actionis considerata in genere [illegible] modo [illegible] actionis [illegible] quod non dicitur ens sed defectum entis [illegible] mali ad actionem [illegible] actio sic tenet [illegible] inseparabiliter [illegible] actio inseparabilis [illegible] illa actio eadem [illegible]

[illegible] tenet aliud [illegible] non semper [illegible] illa malicia [illegible] ex [illegible] agentis [illegible] ex [illegible] opinione [illegible] mordinatio sicut patet [illegible] blasphemat deum [illegible] inseparabiliter adheret [illegible] passio sibi sit inseparabilis ad [illegible] malicia [illegible] passio [illegible] actionis [illegible] non [illegible] consimilis [illegible] non dicit [illegible] comperat mali ad actionem [illegible] talis actio [illegible] circumstantia [illegible] albedo est circumstantia [illegible] albo [illegible] circumstantia [illegible] sic malicia circumstantia actioni male [illegible] mala [illegible] aliquid [illegible] dicitur circumstantia non [illegible] circumstantia [illegible] dicitur [illegible] circumstantiam [illegible] ad modum [illegible] nota [illegible] imponuntur actionibus non [illegible] sunt actiones [illegible] sunt difformes [illegible] talia [illegible] sunt malo [illegible] in genere boni circumstantie [illegible] in genere mali circumstantie [illegible] quod defectus sit circumstantia actioni [illegible] quod [illegible] de mali moris [illegible] bonitate [illegible] plana [illegible] ad quoniam [illegible] concedo [illegible] duo actiones [illegible] per dictas circumstantias [illegible] intrinsecas [illegible] rationes [illegible]

Ad [primum] quod obicitur quod [illegible] ex [illegible] et sic [illegible] actio [illegible] successivum [illegible] inseparabiliter adheret [illegible] status transiti [illegible] amplius [illegible] in [illegible] actio [illegible] et tempore [illegible] sic est talis actio [illegible] sic [illegible] actio [illegible] intuitione [illegible] actu [illegible] motum accidat [illegible] et tardus [illegible] intelligendum.

Ad illud quod obicitur quod [illegible] separabilia [illegible] dicendum quod numquam malum sic adheret alicui actioni [illegible] circumstantia actionis illi actioni possit [illegible] malicia considerari [illegible] actionem malam [illegible] actionem [illegible] defectum [illegible] possum considerare [illegible] actionem [illegible] et actionem [illegible] duo [illegible] ipsam [illegible] actionis [illegible] intelligi [illegible] non adheret inseparabiliter actioni [illegible] ratione [illegible] ratione proprietatis vel qualitatis super addite et sic [illegible] illa [illegible] proprietate [illegible] actio sit mali.

Ad [illegible] quod obicitur quod [illegible] est circumstantia boni et circumstantia mali [illegible] concedi possit aliquis [illegible] circumstantie esse bonum non tamen concedi debet aliquis [illegible] circumstantie esse bonum malum [illegible] non [illegible] dicitur [illegible] bonum [illegible] non sunt [illegible] que sunt [illegible] deformes et [illegible] malicia non sit circumstantia [illegible] est [illegible] ei esse circumstantia [illegible] defectus [illegible] contingit [illegible] actu.

Ad [illegible] quod obicitur quod bono in genere [illegible] bonum [illegible] et malo in genere [illegible] malum in genere sibi bonum non [illegible] in [illegible] quod dicit quidam [illegible] ad hoc quod fiat meritorius vel demeritorius [illegible] circumstancias super additas [illegible] in [illegible] non tamen malum [illegible] quod malum [illegible] species [illegible] in genere [illegible] reductionem [illegible] specificatio et distinctio malorum aut [illegible] ratione boni quod [illegible] per malum aut [illegible] boni ad quod quis [illegible] in actu [illegible] quod [illegible] non distinguuntur [illegible] questione [illegible] questione.

[Q]uinto queritur utrum aliquis actionis [illegible] bona et mala sit per dictas [illegible] [illegible] I Cor. X: omnia in gloriam Dei facite et ad Col. III: omne quodcumque facitis sive in verbo sive in opere omnia in nomine domini nostri Ihesu Christi facite [illegible] actio [illegible] in gloria Dei [illegible] non [illegible] bona [illegible] non [illegible] omittit [illegible] mandat apostolus [illegible] quod [illegible] omnis [illegible] est [illegible]

[Marginal notes:] [illegible] — 14a — q[uod] n[on] o[mn]is actio [illegible] — actio[n]es — [illegible] q[uod] dis[tin]g[ui]t[ur] circumstantia [illegible] actioni — q[uod] sit ponere [illegible] actio[n]em in differente [illegible] — actio

[Lower margin:] [illegible] bona [illegible] mala [illegible] per [illegible] circumstantias [illegible] — [illegible] duo actiones per bonum [illegible] malum [illegible] per [illegible] circumstantias

cum peccato quod nulla est indifferens. Si tu dicas quod est consilium sed non vult
quod consilium dat hominibus non absolute sed sub conditione si non peccant quod
nolendo facere consilium. Hoc tamen oppositum reperitur in proposito quod
non tenetur vovere consilium. Item Mt. xii. de omni verbo ocioso quod lo-
cuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii. Sed ociosum est
ut dicit Gregorius quod caret ratione iuste necessitatis aut intentione pie utilitatis. Sed hoc
verbum aut habet rationem iuste necessitatis aut pie utilitatis aut caret illa. Si primo hoc
verbum aut est bonum aut ociosum pro ratione et omne tale sed de ocioso
reddent rationem et non reddent nisi de malo ergo omne
verbum vel factum ... vel est bonum vel est malum. Item b. in via
dei stare retrocedere est sed qui facit actionem non meritoriam non procedit
in via dei in actione illa ergo per illam actionem retrocedit et non re-
trocedit nisi per malam ergo omnis actio vel est bona vel est mala
et nulla indifferens. Item ...

[illegible]

missionis tercia vero necessario est mala. Sed in indifferentibus talis actio
est quando aliquis facit aliquam operationem in qua exercitium non afficitur in
ordinationem nec tamen illa operatione operatur ad deum sed facit propter aliquem finem
qui respiciat indigentiam nature ut cum aliquis ambulat ut recreetur
vel comedit ut reficiatur. Talis actio indifferens iudicatur quia deus nec
illam remunerationem imputat vel ... quia in tali actione non est
mali commissionis quia non est inordinata delectatio nec est obmissionis
nisi id est semper omittit homo quando actiones suas non refert in deum
indulget id est non singulis in fine ut multa possit talia facere
nec deus requirit ab homine in tali statu ... et miserie quod omnia
que facit referat ad se: requireret tamen aliquando loco et tempore ... non re-
ferret obmittendo peccaret. Concedimus ergo sicut rationes ostendunt quod divisio ac-
tionis per bonam et malam non est per differentias immediatas pro eo quod inter
has duas contingit reperire medium si actio consideretur in genere operis
sui vel operantis. Ad primum ergo quod obicitur de illo verbo apostoli omnia in gloria dei
facite dicunt aliqui quod est consilium aliqui quod est preceptum aliqui quod est finis pre-
cepti sicut et diliges dominum deum tuum et cetera. Ad predictas predictus sermo potest
intelligi potest id est accipi affirmative vel negative et affirmative dupliciter quia hoc signum
potest teneri collective vel distributive. Si accipiatur negative sic est preceptum
et tunc est sensus ita faciatis opera vestra ut nichil faciatis contra gloriam
dei. Si autem intelligatur affirmative et hoc signum omnis teneatur distributive
et divisive est consilium et admonitio et monitio id est apostolus quod hunc sensum
quod quelibet opera nostra referamus in deum et de quibus divisim possumus facere
et utile est nobis et expediens si faciamus nullum id est opus deliberatum quin
ambo fiat quod quidem non possumus facere propter defectum et si faceremus me-
lius faceremus quam quando non referimus. Si autem predictus sermo teneatur affirmative et hoc
signum omnia teneatur collective tunc non est preceptum nec consilium sed fi-
nis precepti et consilii. Ad hoc id est debemus tendere et considerare quod ad talem sta-
tum perveniamus et omnes cogitationes nostras et affectiones in deum referamus.
Hoc autem tunc optinebimus quando deum ex toto corde diligemus et sic
patet quod ex illa auctoritate non concluditur quod aliquis peccet cum opus suum
non refert in deum actualiter. Similiter ad id quod obicitur quod non preter consilium et non
hic accipimus consilium proprie prout proponitur viris perfectis sed vocamus hoc
consilium quamlibet monitionem generalem que utilis est pro eo ad perveniendum in
talem statum. Sunt admonitiones et ... et consilia ... ora-
tiones ad bonum. Ad tertium quod obicitur quod reddemus rationem de verbo otioso dicendum
quod otiosum non dicitur verbum quia non sit ordinatum in finem solum sed quod
caret utilitate dicentis vel alicuius debet et in tale otiosum ...
rium sui bonum cadit medium quando actio est ad quod non est ordinata ut ...
ratum nec tamen est ordinatum in deum tamquam in finem ultimum unde
non dicitur homo esse otiosus semper quando laborat sed tamen dicitur esse otiosus quando non la-
borat et debet laborare. Sequitur tamen vel ... que videntur esse in-
utilia ultima sunt eius ordinantur ad recreationem alicuius tempore et ex-
clusionem accidie. Sed quod refert hic ... cum quidam fecit res-
pirare otiosum inquit fuit ... id est hoc ad letificandum illum
quem videbat mestum. Ad quartum quod obicitur quod in media distare ... dicendum
quod ... quando homo stat cum debet ambulare et quando ad tempus dicit
... quod non ... de tempore ...
fuit tempus ... Si quis ... quando hoc est difficillimo in
possibile declarare ... divisis personis ... se offert opportu-
nitas ... bonas operationes in bonas affectiones ...
... ut reddant nos sollicitos ... dominus ipse
dicit quod in medio vobis dico vigilate. Ad quintum quod obicitur quod non est medium
inter non ... rectiones dicendum quod non est simile pro eo quod omnis homo qui
nascitur nascitur cum peccato a quo non liberatur nisi per gratiam et illa gratia
amittitur per culpam unde necesse est vel esse gratum vel odiosum et
quia rectiones ... personis hic est quod ... aliqua ... de ap
... non est medium non sic autem est de actione quia ... in
... libido ... aliqua actio ... liberi ... sic ...
non ... peccatum sive libidine ... non ...
... ubi ... sic nec argumentum ... Ad
quod obicitur quod ... est ... bono ... omne ...

Ad dominum dicendum quod non est illa quia ordinatio actionis ad dominum ...
ad ... vel ad ... non tollit ... ad esse morus ...
... ad esse ... respiciendo esse et male esse pro eo ordinatio ...
... ad finem respicit bene esse quamvis non sit medium inter bene
esse et male esse moris pro eo quod bonitas moralis non se extendit
ad omnes actiones sicut bonitas ... Ad ... quod obicitur quod ... volun-
tas ... fiat ... delectat ... non refert in deum dicendum quod
quiescere dicitur ad aliquid ... tamquam in ultimo
fine ... mala actio mali moraliter ... voluntas pro-
... primo ... sit non ...
... ultimum finem ... non ultimus ... sicut dictum
est ... aliqua ... alii rei alligatur ...
... negligentia ... negligit referre cum possit et debet
... infirmitate ... difficile sit ... omnes actiones suas in deum ... duo-
bus modis ... non ... quando hoc aliqua actio
sit ... non ... quod ... actualiter in deum sed sufficit
relatio habitualis ... non quod habeat ...
... ad ... ab ... illius ... ad
... ad dominum ... in
... cogitat de deo ...
... et malus non cogitat ... omnes ... actiones sunt ei
meritorie ... si autem opus aliquod ... incipere oporteret
... renovaret ad hoc quod opus esset meritorium ... et hunc
modum ... religiosis qui ... devo-
verunt ... religiosi observanciam ... per intentionem ei
meritorium ad salutem ... forte ... In
aliis autem que ad religionem ... spectant ... non
se extendit ad alia habitualiter ... et non est ... sanctitatis ... utilitatis
religionis ... solum
sufficiat ad meritum ... non ... si fiat ...
ad hoc quod opus sit meritorium ... necesse esse ... ac-
tualem ... nullum opus est meritorium ... actualiter
... sicut dictum est quod ... sufficiat
relatio habitualis ... non quilibet ...
... ad dominum omnia opera dicuntur ... ad opus
ad dominum ... ordinationem ...
... sed ...
... non ... et intentione sui re-
latione ... sint ... fine ... sui
... caritas ... aliquid
... caritate informata ad ipsum bonum opus inclinat
sicut ... obediens ... obediendo prelato ... precipit ... si non
de deo cogitet sed solum considerat quod bonum est obedire.

Consequenter queritur ... de ... actionis male ad ...
... sit ... quod omne peccatum actuale tam ... ve-
niale quam mortale ... sit voluntarium. Et videtur quod omne peccatum
mortale sit ... voluntarium sicut ... quod ... sicut ... peccatum
... ipsi voluntati ...

... Sic ... quod ... peccatum actuale sit voluntarium ... dicitur
sic de mortali quod sic ... quod omne peccatum ve-
niale sit voluntarium sicut ... ad peccatum ... vo- [margin: ... nullo sit peccatum nisi sit voluntarium]
... dicitur quod omne peccatum est voluntarium ...
non ... sufficit quod sit
voluntarium ... peccatum ...
peccatum ... originale ... restat quod
... ad ... in nobis
peccata non sunt peccata nec ... nec ...
... non ... hi peccata sint
in nobis voluntaria voluntate ... quando ... ante
ante horam comestionis appetitus ... culpa
quamvis ille appetitus sit immoderatus ad istud quod non licet tali

Ut quod omne peccatum actuale sit voluntarium

respectu huius autem non est, non quia motus ille in eis est de necessitate, sed non quia ad hoc quod motus ad illicitum sit veniale peccatum necesse sit ipsum esse voluntarium. Item omne quod aliquis facit aut facit nesciens aut faciens non advertens, sic igitur venialia committuntur aut per involuntariam aut per ignorantiam aut per involuntatem sed per involuntariam. Ergo nulla est ibi culpa, ergo si peccatum veniale est, ipsum est necesse quod sit advertens. Item de nullo aliquo veniali aut potest homo istud vitare peccatum aut non potest; si non potest, nullus peccat in eo quod vitare non potest, secundum Augustinum; contradicendo hoc peccatum non peccat. Si potest vitare, quare in multis peccantes possent vitare omnia? non secundum est. Item super illud Psalmi xxxiiii, septies in die etc., Glossa etc.: singulis diebus per ebrietatem vel fragilitatem carnis vel nolentes vel inviti peccamus, sed peccamus venialiter nolentes vel inviti, ergo non omne peccatum veniale voluntarium sit. Item aliqua inveniuntur ex necessitate facta in probandis vel quae vult facere non potest, unde est illud Apostoli: quod volo bonum, sed quod odi malum, sed talia sunt peccata venialia, ergo aliqua venialia sunt de necessitate, non ergo a voluntate. Item Augustinus xix de civitate Dei: nullius invitus est cum caro concupiscit adversus spiritum, sed caro concupiscit adversus spiritum frequenter ipso nolente, sicut infra habetur, ergo velit nolit homo peccat venialiter, non ergo omne peccatum veniale est voluntarium. Præterea Philosophus: miser ille qui concupiscit adversus spiritum carne non ea quæ vult facit, concupiscit quidem nolens et non eo facit quod non vult. Item peccata venialia sunt in nobis ex repugnantia sensualitatis ad rationem et ex surreptione, sicut sunt primi motus, sed velimus nolimus in nobis repugnantia sensualitatis invitis et motus inordinati ex surreptione, sed nos non possumus sensualitatem domare, ergo quæ ex surreptione proveniunt voluntatem, ut peccata venialia quæ sunt primi motus, non sunt voluntaria. Item aut ad peccatum veniale est inclinatio aut non; si sic, hoc oppositum; si non, ergo omne peccatum veniale est voluntarium, sed omne voluntarium per voluntatem vitari potest, ergo per voluntatem quis vitare potest omne veniale peccatum, sed quod quis cavere potest ut numquam peccet venialiter, sed hoc est impossibile quamdiu vivat in hac carne, quoniam motus ad veniale vel quia necesse sit ponere ad veniale peccatum non omne voluntarium. Item quod voluntarium est dicitur ad ipsum aut voluntate aliena aut non ipsa aut propria voluntate ipsa aut propria voluntate et hinc est triplex modus voluntarii, triplex est dictum peccati: peccatum originale est voluntarium, sed non voluntate eius in quo est, sed voluntate eius a quo trahitur, scilicet Adæ, quia Adam non voluntate transgressione corrupit se et totam posteritatem suam, voluntarium autem non ipsa est peccatum actuale mortale, secundum quod generale peccati nullus peccat nisi consentiens voluntarium. Aut medio modo, scilicet proprium non aliena, et veniale peccatum maxime quod contingit ex repugnantia carnis ad spiritum vel corporis animæ, hoc numquam peccatum est a voluntate aliena, propria voluntate ipsa, et quodammodo secundum Augustinum quod homo non voluit vitare peccatum, tenebit ratione pœnæ damnationis, unde dicit Augustinus quod homo non voluit vitare peccatum dum volui, inflictum est ut non posset dum vellet. Voluntarium namque dicitur per comparationem ad voluntatem Adæ, quia Adam deliberate voluit unde corpus subiectum est, ex qua oriuntur in nobis motus inordinati, quod dicitur esse peccata et veniale voluntarium et non ipsa sunt peccatum. Non est omne peccatum veniale simpliciter, sed secundum quid illud non voluntarium simpliciter est a voluntate probabile et movente, et aut ex parte voluntatis contrarietate et non prohibente vel perficiente dum posset prohibere vel perficere voluntarium quamvis sui imperfectionem propter quod talis deordinatio voluntatis imputatur et hoc modo salvatur omne peccatum veniale dicitur voluntarium quia nemo facit veniale nisi vitium voluntarium, necessario veniali peccato et eo quod nullo modo potest prohibere, non potuit perficere venialia, non peccata et si non omnia possunt perfici neque prohiberi, nullum tamen singulare peccatum quod non posset prohiberi vel quod cavere non potuit peccatum vel licet aliquid sit fragile in quo necesse est aliquid eadem malitia peccatum declinatum illum sed potuit quis perficere, ideo si non peccavit voluntarie et imputetur ipsius, tunc prohibere non posset. Concedendo sunt ergo rationes quod omne peccatum actuale est voluntarium. Nam motus est voluntarius simpliciter, veniale autem vel est voluntarium simpliciter vel quod fit ex deliberatione, ut mendacium iocosum vel per quid fit, quidam sicut vel quod fit ex surreptione sicut sunt primi motus. Ad illud ergo quod obicitur in contrarium quod singulis diebus inviti peccamus, dicendum quod in Glossa illa dicitur aliquis invitus peccare non per rationem voluntatis omnimodam, sed per privationem plenæ voluntatis complacentiæ et hoc est in voluntate quia sequuntur tum peccamus in nobis sic displicet quod sic inordinate movemur, tamen vellemus in hunc actum ut illum non moveremus, licet non sic possumus perficere quin in aliquo cadamus, sicut est ponere in navicula potest perfici et custodire ne aqua per aliquod foramen decidat ingrediatur, non tamen potest facere quod nullum habeat ingressum. Ad illud quod obicitur quod quædam necessitate facta sunt improbanda, dicendum quod aliquo modo de necessitate veniale non quantum ad hoc veniale vel illud determinate, sed generaliter quantum ad peccata generaliter venialia vel quantum ad genus venialis peccati, sicut videmus in iuvene et forti quod numquam potest omnino vitare motus carnis, licet possit vitare vel illum vel hunc motum vel nullum vitare eo quod impedit necessitas quæ in illis et voluntas quodammodo impeditur ut non illa non obviet his quæ dicta sunt. Ad illud quod obicitur quod nullius invitus est cum caro concupiscit adversus spiritum, dicendum quod ibi de concupiscentia loquitur generaliter de concupiscentia hac vel illa vel hac tempore vel illo non est, unde et quod dicit Augustinus quod concupiscit nolens ex Apostolo quod nolo malum hoc ago non privat omnino de voluntate, sed hoc privat quod voluntas non est ibi movens principaliter. Ad illud quod obicitur quod primi motus sunt ex surreptione et ex rebellione iam patet, licet peccata quæ dicta sunt non est non quod prohiberi vel perfici non possunt generaliter, ita quod nullus insurgat, est tamen per se perficiendi potest videre hoc est quod non ponimus peccatum esse est post motus nature sic gratia et actus non nutrit nec vitiis est ad salutem nutritus, non autem agens gratiæ. Licet talia non possunt assignari quod vitia sunt corrupta tamen gratia corrupta et infecta per tamen non melius valet, nam sic vult autem mens de eis, si aliquid male corrupit voluntate si omnino repugnantibus concupiscentiæ, et tamen adelectationi omnino immunis non est, autem non sic si illa concupiscentia non habet quæ ad hoc minus habitat, potest non legem est lege sua movet et absque culpa est in corpore non consentit et hoc patet quod si venialia rationem culpæ habent, licet est quando imperfecte divisim vitari et perfici possunt. Ad illud quod obicitur quod si potest vitari hoc est et hoc sic de singulis, ergo omne, dicendum quod hoc est duplex, id est potest vitare per se, sic hoc ille potest inducere omne hominem ad quemlibet potentia vitandi vel incedendi comparata ad obiectum coniunctim vel divisim, si divisim sic vera est ista: iste potest vitare vel perficere omne veniale peccatum, quia non est dare aliquod quod non possit vitari. Si autem coniunctim tunc est falsa, est enim sensus quod possit facere ut omnino sit absque veniali peccato, et in hoc sensu dicitur quod non possumus omnia peccata venialia vitare, nec valet, ideo illa possumus vitare hoc et hoc, igitur omnia, immo est ibi figura dictionis ex diversa suppositione, sed quod dico veniale sub ipso ex parte et de aptibus determinatis suppositionibus, hic ubi potest ad unam sic si arguet iste potest hunc lapidem ferre et illum et illum et sic usque ad decem lapides, ergo potest ferre hos decem lapides, et sic si ducet, hic est tot homines plures, ergo hic est decem plures præmisse sumuntur et conclusio est ex parte aptibus suppositionibus determinatis, quod una suppositio a determinata ad quantitatem non confunditur, sed ex eadem locutione variatur, propter non sic est, cum dicitur homo est sic in suppositione melius est, quia hoc verbum potest, propter accipere vero omnis venialis communicat respectu omne veniale tamquam obviam uni et dicit una potestatem potentiæ excedentem et vincentem omnem impulsum ad veniale peccatum sicut si diceret iste potest vincere decem homines vel ferre x lapides et sic patet quod ille processus non tenet quia non fiat in lex illationis ratione.

Sed quæritur utrum omne peccatum sit voluntarium et videtur esse sicut verbum propositum quod dicit per Anselmum in libro de originali peccato nunc, nisi involuntate peccati. Item hoc ipsum probatur tali ratione: nihil compararetur quod nos sumus subiecti de voluntati quicquid ergo faciunt, totum ergo imputandum est voluntati, si ergo in eo est culpa, ei imputatur et omnis culpa voluntati imputatur, ergo omnis culpa est in voluntate tamquam in subiecto proprio. Item in ea sola potest esse culpa in qua nata est ita

vel omne peccatum [illegible] voluntarium [illegible]

.uij. ut dicit beda inflicta s(unt) nob(is) p(ro)p(ter) pecc(atum) o(riginale). s(cilicet) ig(no)r(anti)a
malicia infirmitas concupiscencia. q(uod) i(n)fligit(ur) p(ro)p(ter) pecc(atum) e(st) pena. (ergo)
ig(no)r(anti)a e(st) pena. (contra) q(uod) ignorancia no(n) requirit uo(luntatem). (et) ro(ne)
ne (ergo) (et)c. Item duplex e(st) pena in inferno scilicet pena da(m)
pni et pena sensus. (et) pena da(m)pni q(ue) (est) in carencia uisionis
dei no(n) t(antu)m respicit uo(luntatem) i(m)mo multo mai(us) respicit (com)m(uni)t(er) pe
na uis(us) que (est) in g(e)h(enn)a i(n) materiali igni(s) multo mai(us) respicit p(re)
sen(cia)le (et) (con)iunctu(m) q(uod) respiciat uolu(n)tate(m) (ve)l (cum) se(n)tenci(a) sic
passio (con)iuncti (ergo) n(on) (ergo) pena p(ro)p(ri)e respiciat (com)p(osi)t(i)o(n)e(m) a(n)i(m)e
cum uoluntate. Item si pena respicit uoluntate(m) aut
h(oc) e(st) q(uia) (est) (pr)et(er) uoluntate(m) aut q(uia) (est) (contra) uoluntate(m) si (pr)et(er) uolu(n)ta
t(em) (ergo) n(ec)c(ess)e p(u)niret nisi uellet q(uod) plane falsu(m) (est). Si (contra) uolu(n)ta
te(m) (ergo) cum uir i(u)stus uolu(n)tarie sustineat o(mn)es penas (et) martirio nul
lum sustineat penam. cet(er)a lic(et) passio (contra) uolu(n)tate(m) s(cilicet) (contra) volunt(atem)
Item si pena respicit tam(en) (con)dic(i)onem p(ro)p(ri)um (ergo) (et) neq(ue) pot(est) pecca
re n(ec) h(ab)et usu(m) rationis ut (pue)ri sic neq(ue) posset puniri n(ec) uo
luntati (con)sentire (et) h(oc) plane falsu(m) (est). nam p(ue)ri puniunt(ur) p(ro) pecc(at)is
pare(n)tu(m) (et) m(u)lta (et) to(r)m(en)ta patiunt(ur) no(n) solu(m) in hum(an)i(s) (et)c.
adu(er)s(us) (ergo) (et)c. (Contra) ad q(uod) pena ro(n)e pene duo notat u(idelicet)
nocumentu(m) (et) infl(ic)tione(m) d(iui)ne iusticie u(ide)l ut(rum)q(ue) in ille reli(n)q(ui)t(ur)
for(m)ale unde pena ro(n)e ulc(i)o(n)is (et) h(oc) (est) passio cum (ergo) (com)parat(ur) ad a(n)i(m)am
h(oc) p(otes)t e(ss)e a iniq(ui)tate ulc(i)o(n)is aut i(n)iq(ui)tate passio si(ne) iniq(ui)tate ulc(i)o(n)is
sic (pro)p(ri)e h(oc) (com)pari ad (contra)riam uo(luntatem) (et)c. n(on) sic ulcisc(itu)r se de ma
nu (con)spicie(n)de u(e)l alio p(ro) sen(su) (et) deo (contra) delib(er)ationem (et) q(ui)a ulcis
cit(ur) de(us) no(n) solu(m) affligendo ip(s)am (con)sc(ienti)am (et) affligendo eam
in ceteris m(em)b(ri)s corporis in q(ui)b(us) ip(s)a (con)cupiebat delectari. Si (ergo)
(con)p(ar)et(ur) pena ad ad inceptum (est) passio sic dicendo q(uod) cum n(on)
e(ss)e(t) q(ui)a passio pena sit (com)pletam ro(n)e pene (et) passio ledens
passio affligens passio displicens sit ad h(oc) pena (et) (com)plena (et)c.
ro(n)e pene .s. pena (con)sequens facit homine(m) (contra)rie mis(er)um ad h(oc) res
picit uo(luntatem) ro(n)e sui (com)pleti ne(m)mo .n. plene mis(er) (est) sic dic(it)
aug(ustinus) et h(oc) q(uod) patit(ur) solu(m) (et) (con)t(ra) h(oc) q(uod) patit(ur) (et) sit se pati (et) n(on)
uult pati se (et) aut q(uia) passio tenet se (com)plena(m) ro(n)e pene
p(otes)t e(ss)e passio ledens u(e)l affligens in eo in q(uo) no(n) (est) nata e(ss)e
(con)tinuu(m) (est) de q(uo) (con)dic(i)one n(on) sic non tam(en) respicit uoluntate(m)
pene (et) (est) o(mn)is pot(est) a(n)i(m)e (et) o(mn)ia m(em)b(r)a corporis no(n) t(antu)m res
picit ip(s)am uo(luntatem) (et) q(uia) puniu(n)t(ur) ip(s)i pu(er)i unde (con)cedendu(m) (est)
tu(n)c q(ui)a h(oc) ostendunt mep(ro)p(ri)e passio ledens u(e)l affligens
h(oc) respicere alias pot(est) (et) (et) corporis organa (et) (con)t(ra) p(otes)t ro(n)es ad
ro(n)es q(uod) in oppositu(m) adducunt(ur). Ad p(rimu)m q(uod) o(bicitur) de igno(rancia)
(et) de pena dampni (et)c. p(otes)t d(ici) q(uod) n(on) (et) si igno(rancia) dicat(ur) p(ro)p(ri)e malic(ia)
boni q(uod) respiciat ea tamen (et) sit (et) pena dampni (est) (et) simil(ite)r pe
na s(cilicet) p(ro)p(ri)o(n)e dilect(io)nis (et) (con)c(u)p(isc)entis p(ro)p(ri)us sen(sibi)le totum t(ame)n h(oc) de or
dinat ad iudicandum (et) ulciscendo se deo u(i)t(a) ip(s)a n(on) (est) q(uia) dicte
ad(u)lat(ur) d(iui)ne iusticie dum p(er)petrat iniusticia(m) (et) ideo ordo diuine
iusticie puniendi d(iui)n(ita)te respicit illi de(o)rdinatio(n)is remoto o(mn)i
ip(s)a (et) sola sunt q(uod) sibi se p(ro)p(ri)e posuit (et) deum delinq(ue)ndo (con)
te(m)psit dum pec(c)auit (et) ideo d(i)c(itu)r p(ro) pena p(er) multa (et) in iusticie
redigi(tur) (et) q(ui)a de honore aut d(iui)n(u)o uolu(n)tati e(st) (con)t(ra)p(on)endo honore(m)
ip(su)m in uolu(n)tate supplic(iu)m patiendo. Ad 2(m) q(uod) o(bicitur) q(ui)a
(con)iu(n)ctus (et)c. no(n) fuit pena in uo(luntate) dic(endu)m q(uod) i(n) no(n) ten(et) pena
ro(n)e u(er)o o(mn)is nisi relata ad uoluntate(m) a de p(re)taccipit(ur) u(e)l
e(tiam) u(e)l penes i(n)uoluntaria q(uod) uo(luntas) peccat(ur) q(ui)a (con)t(ra) oblectatio(n)e(m)
(et) (con)pend(e)do oblect(io)n(e)m (et) refugit passione(m). Ad 3(m) q(uod) ob(icitur) de pa(r)
paruulo q(ui) patit(ur) penas (et)c. p(otes)t sicut ad h(oc). Consequenter
sunt q(uesti)ones et (con)t(ra) (et) p(ro) q(ui)a d(icitu)r h(oc) (et)c. d(icit) (et)c. Quos fides munit (et)
dirigit. Multi .n. h(abe)nt (et) sunt malas in(ten)c(i)o(n)es sine fide (ergo) u(idetu)r q(uod)
in(ten)c(i)o(n)i us dir(ectio) a fide no(n) h(ab)eat e(ss)e si indicias q(uod) loq(ui)t(ur) de
fide (et) q(ui)a p(er) dilect(io)ne(m) op(er)at(ur) (et) p(ot)(est) de fide formata (et)c.
u(idetu)r q(uod) d(ic)to in(ten)c(i)o(n)is p(ro) debita attribuit ca(rita)s q(uia) fidei.
Item q(ue)rit(ur) cum dir(ec)tio fides in(ten)c(i)o(n)is aliq(uid) attribuit fid(ei) a
liq(uid) in ca(ritate) (et) p(ro)p(ri)e simil(ite)r (et) ideo attribuit spei cum (et) ip(s)a sit fides

the(o)l(og)ica respiciat fine(m) sicut fides (et) ca(rita)s. Ad q(uod) q(uia) cum in(ten)c(i)o duo
duo respiciat u(idelicet) (et) actu(m) in(tel)l(ectu)s (et) p(ro)cedere aff(ectu)s dupl(ic)i indig(et)
direct(ione) q(ui)a op(er)e (con)t(ra) respiciat aspectum (et) h(oc) (est) fides (et) adtemu(m) affectu(m) (et)
h(oc) (est) ca(rita)s (et) ideo dicit h(oc). q(ui)a ad simpl(ic)ite(r) eligit ca(rita)s (et) c(ar)itas
q(ui)n(que) (ergo) di(c)it magist(er) q(ui)a fides dirigit in(ten)c(i)o(n)em u(e)l q(ui)a q(ui)a fide intel
ligit (et) de fide q(ui)a (per) dilect(io)ne(m) sic(ut) o(mn)i(u)m (est) mag(ister) t(ame)n attribuit
direct(io)ne(m) fidei q(ua)m ca(rita)ti. q(ui)a dirige(re) ipsi(u)s p(ro)p(ri)e (est) luis illustrat(i)o q(ui)a u(ir)
tutis ad (pro)p(ri)u(m) (con)t(ra)t(i)o (et) h(oc) sic uidem adh(uc) q(ui)a h(oc) u(ide)re ambul(at) q(ui)a
lum(en) h(ab)eat (et) q(uod) pedes (et) u(e)l h(ab)eat p(ro)p(ter) defect(u)m p(ro)p(ri)e non u(ide)re incedit rec
(te) (et) p(ro)p(ter) defect(u)m p(ede)s incedit claud(us). Ad id q(uod) q(uer)it(ur) de spe. d(icendu)m q(uod) spei
d(icitu)r quod spes p(ro)p(ri)e loq(ue)ndo no(n) (est) dirige(re) (et) erige(re) q(ui)a spes expectat p(ro)
p(ri)o mod(o) sicut unde dicit q(ui)a q(ua)ndam securitate(m) ne i(n) uia deficiat
fides aut(em) (et) caritas p(ri)ncipalit(er) p(ot)(est) i(n) q(ui)b(us) sunt in op(er)ib(us) dirigu(n)t
q(ui)a una illuminat (et) altera inflamat (et) ideo una dirigit r(ati)o(n)e ue(ri)
tatis altera u(er)o r(ati)o(n)e bonitatis (et) ad h(oc) duo sufficient attend(en)d(um) (et) r(e)c
tificatio anime in suis op(er)ib(us) (et) ideo no(n) o(portet) q(uod) spei attribuat(ur)
direct(i)o (et) solu(m) (et) c(er)to (et) illa c(er)to (con)dum dic(itu)r posuit dir(ec)to.
Item que d(icitu)r h(oc) q(uod) dicit o(mn)is uita infidelium peccatu(m) (est). Set
(con)t(ra) infideles h(ab)e(n)t op(er)a u(ir)tutu(m) politicar(um) (et) u(ir)tutes politi
ce no(n) sunt h(ab)itus mali (et) boni q(ui)a no(n) sunt uicia. s(ed) d(e)i dona
(ergo) u(idetu)r q(uod) op(er)a illor(um) u(ir)tutum n(on) sunt peccat(um). Item i(n)fidel(is) h(oc) p(otest) (et)
d(ici)re clam(or) ut d(icitu)r manifeste s(ecundu)m uiam u(er)itatis et i(n) h(oc) dispo(n)it
se u(er)o de d(e)o ei h(ab)itu(m) fidei (et) in h(oc) q(uod) h(oc) ad g(rati)am se dispo(n)it
no(n) peccat (ergo) no(n) u(idetu)r q(uod) o(mn)is uita fidelium sit et passim o(mn)is
actio. Opportet aut(em) h(oc) (est) q(ui)a arbor mala n(on) p(otest) fructus bonos face(re)
(ergo) si infideles mala uolu(n)tate h(ab)e(n)t (et) in d(icti)tam in(ten)c(i)o(n)e(m)
(et) care(n)t fide (et) u(er)itate (ergo) u(idetu)r q(uod) o(mn)ia faciunt male (et) n(on) bene
s(ed) d(icendu)m q(uod) infideles n(on) peccat mort(aliter) in sua act(i)o(n)e n(on) q(ui)a eor(um) actio
n(on) repugnat fidei nec bonis morib(us) no(n) (est) r(ati)o aliq(ua) q(ui)a r(ati)o eo h(ab)eat
e(ss)e peccatu(m) q(uod) (ergo) d(icitu)r in(tel)l(igendu)m q(uod) o(mn)is uita infideliu(m) (est) peccatu(m)
d(icendu)m q(uod) h(oc) no(n) d(icitu)r p(ro)p(ter) h(oc) q(uod) o(mn)is actio q(ua)m faciu(n)t in tota uita sua sit
(contra) p(er) (et) demerito (et) h(oc) ideo d(icitu)r q(uia) p(er) nullam act(io)nem q(ua)m agu(n)t liberant(ur)
a c(ul)pa q(ui)a d(iui)num fide(m) (con)sistunt (et) ideo s(cilicet) (est) o(mn)is uita infideliu(m)
(est) peccat(um) .i. n(on) sine pecc(at)o. simil(ite)r in(tel)l(igen)d(u)m (est) seq(ue)ns aut(em) (et) alie
(con)siles q(uod) d(icitu)r q(uia) ubi de (est) act(i)o u(er)itatis ibi (est) uirtus no(n) q(uod)
illa uirt(us) sit in tu(m) (et) q(ui)a deficiat a n(on) uirtutis p(er)fect(io)ne q(ui)a u(ir)
t(us) u(er)o d(icitu)r q(ui)a ducat p(er)ducat ad uita(m). Ad id (ergo) q(uod) ob(icitur) q(ui)a ar
bor mala no(n) p(otes)t fruct(us) bonos face(re) (et) illi d(icitu)r q(uia) p(er) se .i. si oper(e)
uo(lun)tas mala (ergo) (con)mala u(idelicet) mala in(ten)c(i)o(n)e sic (et) no(n) p(er)fect(ione)
in(tel)ligat(ur) no(n) (est) s(er)mo ver(us) nisi intelligat(ur) de bono p(er)fecto q(uod) q(uia)
d(icitu)r (est) bonu(m) meritoriu(m) (et) tunc no(n) seq(uitu)r no(n) facit fructum
bonu(m) (ergo) facit fructu(m) malu(m) (ergo) u(idetu)r tale bonu(m) (et) malu(m) (est)
mediu(m) sicut sup(ra) fuit ostensum. Item de h(oc) q(uod) dicit q(ui)a
peccata q(ue) an(te) sciet(ur) ut coactus p(er)petrat non omnino polluu(n)t
t(ame)n uo(luntatem) (con)mitti u(idetu)r. cui (con)t(ra) d(icit)e p(hilosophu)s q(uod) uolu(n)tariu(m) p(ro) suppo(n)it
cognit(io)ne(m) sic u(idetu)r p(hilosoph)us (ergo) q(ue) sit p(er) nescie(n)tiam (est) simp(liciter) in
uolu(n)tariu(m) (ergo) (con)mittit(ur) uoluntate. Item coactio induc(it)
inuolu(n)tariu(m) (et) inuolu(ntarium) (con)cludit uo(luntatem) (ergo) q(ue) sit a coactio n(on) sit
uo(luntariu)m q(uod) (ergo) q(uer)it(ur) aug(ustinus) intellexit cum dixit q(uia) q(ue) fuit p(ro)p(ter) (con)choac
t(io)ne(m) et memoria no(n) fuit p(er) uolu(n)tate(m). Ad h(oc) d(icendu)m q(uia)
uolu(n)tas sumit(ur) q(ua)d(ru)pl(ici)t(er) uolu(n)tariu(m) (et) q(uia) peccata uolu(n)tarie d(icu)n(tu)r
(et) p(ro)p(ter) p(ri)mu(m) (et)c. n(on) (et) p(ri)ncipal(ite)r dicit(ur) uolu(n)tariu(m) q(uia) (est) a uo(lun)t(a)te n(on) (et) illo
inclinante n(on) ex(tr)i(n)s(ecus) nec int(er)ius sic fuit p(e)cc(atu)m lucif(er)i uolu(n)
tariu(m). Sec(un)do m(od)o uolu(n)t(ariu)m d(icitu)r q(uia) (est) a uolu(n)t(ate) aliq(uo) suggeren
te ex(tr)i(n)s(ecus) (et) illo inclinante int(er)ius (et) sic fuit peccatu(m) p(ri)mi
ho(m)i(ni)s uolu(n)tariu(m). Tercio m(od)o d(icitu)r uolu(n)tariu(m) q(uia) (est) a uolu(n)t(a)te
aliq(uo) t(ame)n inclinante ex(tr)i(n)s(ecus) (et) int(er)i(us) (et) sic (est) pecc(atu)m mor(ta)le q(uo)d (est)
(con)p(er)petrat(ur) ex deliberat(io)ne (et) in(ten)c(i)o(n)e post lapsum n(ature). Quarto
m(od)o d(icitu)r e(ss)e uolu(n)tariu(m) q(uo)d (est) a uolu(n)tate no(n) mouente
t(ame)n ad i(m)possib(i)le sicut (est) peccatu(m) o(mn)i(um) illusionis q(ui)a quis (con)p(ati)t(ur)
ad inapp(eti)tu(m) sing(u)le q(uia) uolu(n)tarie se inebriant. Quinto
m(od)o d(icitu)r e(ss)e uolu(n)tariu(m) quod (est) a uolu(n)t(a)te non mouente

Marginalia: ⁊ B(ene) / recta / no(n) recta / 11 fine / ad uolu(n)t(atem) directe mouentem (et)c.

Ad istud dicitur apparentie [illegible] refugiente sic est peccatum quod homo facit mortis timore. Quarto modo dicitur voluntarium quod non plene scit quid agit ex scientie et sic peccatum ex ignorantia dicitur voluntarium. Septimo modo dicitur aliquid voluntarium quod consentit ad quod vocatur ab illo cui ab initio fuit et spectat, quod sequitur ebrietatem quia homo sciens se inducit diu aliquid in voluntaria. Octavo modo dicitur voluntarium quod ab aliquo potuit prohiberi et non prohibetur et peccatum veniale quod est peccatum minor dicitur esse voluntarium. Nono modo dicitur voluntarium quod inductum est a non alieno sicut actualis primi patris sic peccatum originale dicitur. In omnibus istis modis praedictis aliquid in salvatur ratio voluntarii. Ipse enim peccatum tribus modis primis. Et specialiter dicit Augustinus quod in quod dixit. Si quod peccatum voluntarium de peccato primi parentis est intelligendum non quod in solum sit voluntarium sed quia in certa ratione est voluntarium. Alia enim aliquid minus voluntaria sunt sed non ita plene sicut id quod fit per nescientiam et passionem. Ad primum vero quod obicitur quod tam coactio quam ignorantia excludit rationem voluntarii. Dicendum quod verum est ubi est omnimoda ignorantia. Et coactio sufficiens sed voluntas nunquam cogitur coactione sufficienti. Ideo coactio nunquam tollit rationem voluntarii. Ignorantia vero aliquando est per omnimodam privationem discretionis et tunc tollit simpliciter rationem voluntarii. Aliquando vero dicitur privatio alicuius cognitionis declaratae, ut potest privatio alicuius circumstantiae remanente in homine cognitione actus et circumstantiae, sicut est de illo qui fornicatur nesciens fornicationem esse peccatum mortale sciens tamen se cognoscere non suam et tunc minuit non tollit rationem voluntarii et sic licet magis minuta est propter hoc parent illa duo etc.

Cum autem voluntas mala et operatio etc. Supra ostendit magister quid sit peccatum originale et actuale. In hac vero parte descendit magister ad divisiones peccati. Dividitur autem pars ista in partes duas. In prima descendit magister ad divisiones peccati communes. In secunda vero descendit ad unum peccatum speciale quod est initium peccatorum quia magis generaliter ab aliis. Est superbia initium omnis peccati etc. Prima pars quae spectat ad praesentem distinctionem habet partes quarum prima dicit peccati ad peccatum per comparationem respectu aut quantum ad actum aut quantum ad reatum aut quantum ad peccandi modum. In principio ergo inquirit magister differentiam inter peccata operis et voluntatis. In secunda inquirit differentiam inter peccatum originale et actuale veniale et mortale ibi. Quod peccatum etc. In tertia vero subiungit modos diversos peccandi secundum diversa genera peccatorum per modum narrationis ibi. Modi autem peccatorum etc. Prima pars dividitur in duas inquirens primo ... magister et declarans duplicem opinionem magistri ... Quibus alii tenent hoc duo diversa etc. Secunda pars in qua inquirit distinctas peccatorum quantum ad reatum duas habet. In prima quaerit quomodo ... reatus possit manere peccato abeunte ... accipitur de actuali peccato originale ... actuale transit actu et remanet reatu. Originale ... In secunda vero quod reatum ... accipitur in septima ... obligatione poenae aeternae et poenae temporalis ... accipitur ... mortale et veniale ... autem in septima ... accipitur ... partes ... tangit magister ... modos dividendi peccata ... Ex superbia tamen omnia mala oriuntur etc.

Ad intellectum huius partis secundum tria quaeruntur hic. Declarant ... incidit hic quod ... est hic quod de operatione peccati operis ad peccatum voluntatis. Secundo de separatione peccati venialis et peccati mortalis. Tertio magister hic quod modos dividendi peccatum. Circa primum quaeruntur duo. Primo quaeritur utrum peccatum voluntatis et operis sic duo peccata vel unum. Secundo utrum unum addat supra ad alterum.

Circa primum sic proceditur et quaeritur utrum voluntatis et operis sint duo peccata vel unum et quod sint plura ... Ioannes: qui odit fratrem suum homicida est ... et homicidium voluntatis et homicidium operis ... est in homicidio ... ratione et malus ... Item multiplicato actu exteriori multiplicatur peccatum sed fornicatio exterior peccatum est speciale ... cum ... fornicationis ... sunt diversa et sunt peccata ... sunt diversa peccata. Item multiplicato subiecto multiplicantur accidentia sed deformitas comparatur ad actum ... ad subiectum ergo ubi sunt multae actiones deformes ibi multae deformitates ... multae deformitates multa sunt peccata

et actus interior et exterior sint diversi ... deformitates ... diversa peccata. Item multiplicato uno oppositorum multiplicatur et reliquum ... sed peccatum repugnat praecepto ... sit praeceptum quod prohibet actum interiorem et aliud quod prohibet actum exteriorem ... mandatum est non concupisces et non moechaberis ... illa duo sunt praecepta ... actus interior et exterior sunt duo peccata.

Item magis convenit voluntas interior cum voluntate interiori quam voluntas interior cum voluntate exteriori sed voluntas interior ... non facit duo peccata diversa ergo ... voluntas interior et actus exterior sunt diversa peccata.

Sed contra per simile ... non ponunt numerum sicut cum diligo unum ... non dicitur diligere duo sed unum sed actus exterior non est peccatum nisi per voluntatem interiorem ... voluntas interior ... actu exteriori non ponit in numerum ... non sunt duo sed unum. Item actus inchoata non ponit in numerum cum se ipsa consummata sed peccatum inchoatur in voluntate et consummatur in opere ... Iacobi I: concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem etc. Item bonum opus non ponit in numerum cum bona voluntate in ratione meriti ... Item ... in peccato ... peccatum est libido ... concepto ... sed cum quis ... non sunt duo ... sed unum nec duae aversiones sed una ergo voluntas interior et actus exterior non sunt duo peccata sed unum. Item in ... peccati multiplex debet infligi poena ... sed ... non debet aliquis poena multiplex nec diversae imponi satisfactiones sed una ergo voluntas interior et actus exterior non sunt diversa peccata.

Responsio. Dicendum quod ... contingit comparari peccatum operis exterioris et voluntatis interioris uno modo prout ista duo coniuncta sunt et ordinata ... et sic voluntas interior cum actu exteriori non faciunt diversa peccata propter eo quod ... in ... una aversio et una conversio. Voluntas enim ... conversio ... ad bonum commutabile ... sed ... ad actum interioris ... peccatum ... ordinationem per ... aversionem ... et conversionem ad creaturam hinc est quod cum ... una ... prima quod peccatum voluntatis et operis unum est ... illa coniuncta ... sed autem ... una ratio de ordinandi ... sunt ... de ordinata ... istud ... sunt ... si ... peccatum voluntatis interioris ad opus exterius ... sunt separata ... peccatum voluntatis ... sic peccatum voluntatis et operis sunt diversa peccata non solum ... propter quod actus voluntatis ... ratio deordinandi ... talis hic autem ... non quaerit magister ... utrum voluntas interior et actus exterior sint diversa peccata hoc enim non est dubium quod diversis peccatis ... una ... alia ... utrum voluntas interior et actus exterior sint diversa peccata secundum quod unum ab altero ... et ... coniungitur et ad hoc respondendum ... sunt plura opera culpabilia et plura deordinata ... una est ratio deordinandi et unus actus voluntatis nec aliud ... illum unum est ibi peccatum et hunc modum ... magister ... Respondens ... ibi quod ... dicebant illa esse diversa peccata ... ad ... non variari ... in ... exterior ... non variat ad exterius ... non variatur ... sic albedo non variat in duobus hominibus albis non sic autem est in proposito ... voluntate interiore et actu exteriore est peccatum unum ... Ad primum quod obicitur de glossa quod glossa autem loquitur ... de homicidio interiori et exteriori prout disiuncta sunt ita quod unum alteri non continuatur. Ad secundum quod obicitur quod multiplicato ... multiplicatur simpliciter dicendum quod ... de ... interiori ... vel ad ... non sic autem est in proposito ...

Q
XLII
l. mere
Sed ... ex ... nec ... licet ... quod ... volunt...
... voluntatis et operis sunt duo peccata vel unum

et si dicatur de voluntate et ratione non de predicatione certum est magis actuali.

Ad secundum quod obicitur quod multitudo subiectorum multiplicat actum, dicendum quod in unum est si subiectum per se multiplicet; et istud idem quod per se est actus deformitas autem peccati non attendit per se et principaliter exteriorem actionem nec est in ea tamquam in subiecto per se sed est in ratione voluntatis interioris coniuncta, quod patet quia si actio illa procedit ab alio principio quam a voluntate iam non esset culpabilis actus et patet quod in intellectu quando subiectum multiplicetur et sic ratione illa et ratione illa quod dicitur subiectum itaque non solum sunt plures res sed est plura subiecta quamvis exterior actio interior et exterior sint diverse res non tamen sunt diversa subiecta deformitatis sed unum pro eo quod sic ordo potest esse in pluribus quorum unum est ab alio tamquam in uno subiecto sic est et deordinatio quam gignit deformitas peccati dicitur deordinatio a fine hinc quia est actionem interiorem et exteriorem consistit tamquam in uno subiecto quamvis sint diverse actiones et res. Possumus et instancias in verbum quod habet intelligi de actu absoluto non de actu relato tale enim unum potest esse in pluribus diversis tamen illa sint ad invicem relata et ordinata et per hunc modum se habent actio interior et exterior quia una procedit ab altera.

Ad tertium quod obicitur quod multiplicato uno oppositorum multiplicatur et reliquum, dicendum quod verum est; sed quod ei opponitur preceptum autem quod prohibet actio exterior et voluntas interior non est contraria nisi in hoc quod prohibet voluntas est absque opere et hoc modo bene concedo quod voluntas et tibi et actio exterior, prout sunt disiuncta sunt plura peccata set modo non procedit aequivocatio praeterea nec in questio magis.

Ad quartum quod obicitur quod magis convenit voluntas cum voluntate quam cum actu exteriori, dicendum quod convenientia forte et convenientia ordinis. Cum igitur dicitur quod voluntas interior magis convenit cum voluntate quam cum actione exteriori, dicendum quod verum est de convenientia exteriori forte sed non de convenientia ordinis quia non sic est voluntas ad voluntatem et ideo cum sic due voluntates due sunt principales deordinationes et propter hoc sunt duo peccata enim non operis iunctum est voluntati interiori actus procedens ex ea est deordinatio et unum actuale principium deordinationis et ideo unum est peccatum ex ista parte et ex illa parte.

Sed queritur utrum peccatum operis addat super peccatum voluntatis et quod sic videtur super illud psalmi apponere iniquitatem super iniquitatem glosa qui addit opus voluntati addit iniquitatem iniquitati sed qui hoc facit aut facit novum peccatum aut maius sed non novum ergo maius.

Item augustinus dicit mala voluntate sed miserior potestate desideriis male voluntatis impletur sed non efficitur homo miserior per peccatum nisi aggravet peccatum ergo peccatum voluntatis aggravatur per additionem operis.

Item ratione videtur apud humanam iustitiam gravius punitur qui peccat in opere quam qui peccat voluntate solum vel voluntate et verbo vel voluntate tantum ergo si humana iustitia dicitur ab eterna iusticia et ei conformatur et in opere suo laudabilis esset videtur quod maiori sit dignus pena ille qui peccat voluntate tantum sed non est quis maiori dignus pena nisi propter maiorem culpam ergo etc.

Item gravius peccat qui peccat in deum et in proximum quam qui peccat in deum tantum sed qui peccat voluntate interiori tantum solum non peccat in proximum qui vero peccat exterius in opere frequenter peccat in proximum sicut patet in adulterio et homicidio ergo etc.

Item quanto magis se homo glorificat et in deliciis est tanto magis dignus est pena sed qui peccat voluntate et opere magis se glorificavit et amplius delectatur quam qui sola voluntate peccavit ergo maiori dignus est pena et sic habet maiorem peccati culpam.

Contra super illud psalmi non ineorde iniquitates operamini glosa si vultis et non potestis de facto reputatur ergo si voluntas reputatur pro facto videtur quod factum quantum ad rationem peccati nichil addit super voluntatem.

Item augustinus si contingat aliquem non concumbere cum uxore aliena planum autem est eum cupere et si facultas daretur cum ea factum nisi metu restringeretur quam si in ipso facto deprehenderetur ergo si non est in re non magis peccat quam si in opere quam qui vult plene in voluntate.

Item gravitas et magnitudo peccati consistit in consensu et contemptu sed qui vult animo non consistit tunc plana est adversio et contemptus et sic ergo et equaliter peccat quasi opere sicut peccatum ad factum si desit.

Item opus exterius non est culpabile nisi propter voluntatem interiorem ergo si tota ratio culpabilitatis oritur ab ipsa voluntate videtur quod sola voluntate peccaverit inde tamen est hic culpa quantum si peccaret in opere.

Item peccata spiritualia que sola voluntate consummantur graviora sunt quam peccata carnalia que consummantur in carne sicut patet quod in sola voluntate consistunt graviora sunt ista et consistit in voluntate et opere videtur quod opus non addat aliquid super ad malum voluntatis.

Responsio ad predictorum intellectum est notandum quod cum queritur utrum opus addat ad malum voluntatis quod potest in opere procedere sed cum non procedit quia non omnino procedit hoc dupliciter potest intelligi uno modo ita voluntas quod potest in opus procedere sed cum non procedit quia non omnino plene vult et ita talis absque dubio malicia operis addit cum non consummat peccatum in opere tunc est plenum consensum non solum in deo mandata capere vult sed etiam vivere non tunc peccatum magis est gravius ratione maioris conversionis et aversionis. Alio modo potest intelligi ita voluntatis quod de se in opus non procedit non quia non velit sed quia non potest et tunc modo ista questio ex utraque sit plena voluntas vel gravius peccat qui vult et non potest an qui vult et facit est ille quod ipse movetur ex equali amore sed gravius in quantum ratione delecta est quod unum peccatum debet esse malum alio triplici autem ratione maioris contemptus dei autem ratione maioris libidinis sive delectationis autem ratione maioris dampnificationis proximi in loquendo opus non addit ad iniquitatem voluntatis quia voluntas plena adest autem per se esse est opus coniuncta quod videtur ad delectationem sive libidinem addere et aggravat materialiter quantum ad genus peccati carnalis quod quidem peccat homo in se ipso.

Similiter quantum ad dampnificationem addit et hic materialiter quantum ad genus peccati quod peccat quis in proximum exterius; velit autem fornicari numquam delectatur sic qui in voluntate coniungitur actu similiter qui vult aliquem occidere non tamen facit dampnum ei sicut actu occidet et quia de voluntate videtur in puniendo non tamen consideratur in peccato magnitudinem contemptus sed est magnitudinem delectationis et magnitudinem dampnificationis hinc est quod aliquid magis opus addit ad nequitiam voluntatis unde ratione hec sic ostenditur concedendo sunt quamvis non omnes concedunt quia illa que sic de iustitia divina et humana non enim est sic quia homines considerant que exterius patent et rem publicam de exterioribus tuentur cor enim solum considerat et sic per hoc patet.

Ad primum quod obicitur in contrarium de glosa illa et de auctoritate augustini quod voluntas reputatur pro facto et alia dicit quod non minus est reus qui vult et non facit quam qui vult et facit dicendum quod ambe procedunt secundum quod peccatum attenditur quantum ad plenitudinem consensus et quantum ad magnitudinem contemptus sic bene concedo quod opus ad talem voluntatem non addit.

Ad aliud quod obicitur quod quantitas peccati consideratur penes quantitatem contemptus, dicendum quod verum est non tamen est una parte dicendum non tantum consideratur contemptus sed immo etiam dampnum proximi et delectatio peccantis. Unde in proprio patienti iniuriam facit maiorem vindictam tenetur qui delectationis est affligit et cum quod magis delectatur magis affligit et ideo ratio illa ab insufficienti procedit.

Ad aliud quod obicitur quod tota ratio peccati est a voluntate, dicendum quod non est verum quia aliquid sunt peccata non solum ex interiori voluntate sed ex genere operis quia sunt prohibita dominica dictamine ut ut sunt verba tamen quod nichil quod fit exterius opus per se sufficit ad peccatum nisi assit voluntati motus et ideo certum non sequitur quod quamvis hec non possit esse peccatum sine illo quod hoc non addat ad illud et est tale quia ferrum non urit absque igne et ignis tamen cum ferro plus urit quam ipse per se et ignis facit per se ipsum sic et in multis aliis invenitur.

Ad aliud quod obicitur de peccatis spiritualibus, dicendum quod non est simile pro eo quod peccata spiritualia spiritualem habent delectationem que in suo genere maiorem habent ad penitentiam maiorem inprobitatem quod est aliquando delectatio peccati carnalis peccata vero carnalia numquam tantum delectant quantum sunt in sola voluntate quam sunt in voluntate et opere et ideo dampnificatio non sequitur in talibus opus non addit ad maliciam voluntatis.

Consequenter queritur cum constet quod ex desperatione veniale ad mortale et ideo queruntur duo primum quod veniale peccatum veniale et mortale consistit in aversione. Secundo quod vel conveniat in reatu sive obligatione ad eternam penam.

Circa primum sic procedi et querit utrum veniale et mortale conveniant in aversione quod sic videtur augustinus diffinit peccatum dicens quod peccatum non est appetitus rerum malarum sed desertio meliorum sed veniale peccatum peccatum est ergo in ipso est desertio summi boni sed non est desertio summi boni nisi est aversio ergo etc. Si tu dicas quod hoc ratio convenit mortali tantum tunc ego contra quod convenit veniale et mortali ratione est vel di

V

vtrum dicat precat. si tu dicas quod in consensione ad commutabile bonum non est consentire ad commutabile bonum non est peccatum nisi prius recedatur ab eo incommutabili peccatum non est. pro non impossibile si ergo ueniale peccatum incipit peccatum est quamcumque mortali et aliquando quamuis non est consensio ergo est auersio. ¶ Item
actus quod est contra diuinum preceptum auertit a deo sed ueniale est huiusmodi ergo etc. ma
ior per se manifesta est. minor probatur ro. vij. super illud non concupisces glo.
bonum est lex que dum concupiscentiam prohibet. si ergo peccatum ueniale est ma
lum ergo per illud preceptum non concupisces est prohibitum. ¶ Item omne quod de
format ymaginem auertit a deo peccatum ueniale est huiusmodi ergo etc. minor
probatur per illud quod dicitur vi. museum amor inferioris pulcritudinis polluit
animam. sed ueniale est peccatum est amor inferioris pulcritudinis ergo etc.
¶ Item simplex actus quo se conuertit totaliter se conuertit sed tamen intellectus
affectus est simplex ergo cum se conuertit ad deum totaliter se conuertit sed quod to
taliter se conuertit ad aliud auertitur ab eo oppositio uel disparato ergo cum
affectus noster se conuertat ad creaturam sub ratione caritatis necesse est ipsum auerti
a deo sed hoc est in ueniali peccato ergo etc. ¶ Item impossibile est quod a deo aliquid mo
ueatur ad aliquid aliquo modo separetur actio a qua sed conuersio dicitur
motus ergo similiter et auersio auertitur a qua ergo si conuersio est in ueniali
peccato necesse est quod similiter sit auersio ¶ Item omnis amor creature uel
est uel per modum usus uel per modum fruitionis sicut dicit augustinus in libro
de doctrina christiana. sed in peccato ueniali est amor creature ergo per modum
usus quia tamen non esset culpa est ergo amor fruitionis sed frui creatura
est ponere finem in creatura et hoc non est aliud quam auerti a deo ergo omnis talis
motus ueniale peccati facit a deo a deo auerti ¶ Sed contra nullus a deo aue
rsus est iustus sed peccans ueniali remanet in iusticia ergo peccatus ueniali
non auertitur a deo. maior manifesta est minor probatur per illud prouerbiorum xxi
vij. septies in die cadit iustus et resurgit ¶ Item nullus separatur a deo
nisi uolens sed omnis qui auertitur separatur a deo ergo nullus separatur a deo nisi in
actu quo facit mera uoluntate. sed multa peccata uenialia commit
timus quadam necessitate sicut dicitur ro. vij. quod nolo malum illud facio
ergo etc. ¶ Item nullus auertitur a deo sine contemptu dei et offensa
sed nullus contempnit deum et offendit sine graui culpa sed ueniale est leuia
peccata reponitur ergo per ueniale homo non auertitur a deo ¶ Item non est quod stat
simul cum caritate auertit a deo sed ueniale stat simul cum caritate ergo etc.
maior manifesta est minor probatur quia si ueniale expelleret caritatem ergo auferret
auferret uitam hominis ergo etc. sed peccatum quod aufert uitam homo post mortem
est mortale ergo peccatum ueniale esset mortale ¶ Ad id quod absque dubio peccatum
ueniale non communicat cum mortali in auersione et quod auersio
est ipsum peccatum. quod dicitur contemptum contemptu dei uera mors et in morte peccatum est
quis in morte uiuat non dicitur ueniale immo potius mortale et
species est tenet quod auersio est proprie loquendo in peccato mortali non inue
nitur in ueniali peccatis si modo attendamus quod hoc dicitur auerti a deo contempnere
deum contemnendo ad peccatum numquam cogitat de deo quia non homo auertitur
a deo quod facit diuinum mandatum aut quod ponit suum bonum tantum tamquam finem
nec ultimum nisi namque quod facit diuinum mandatum ratione auertitur
quod mandat est mandatum peruentendi ad deum et delectandi in deo numquam ergo fa
ciens mandatum incedit directe uiam qua is qui facit suam rectam
in uiam sum ilico debebat pro mandat unde similiter
statuit creaturam tamquam finem ultimum ratione dicitur a deo auerti quia non me
dia est mediatrix creatura in qua est ymago dei diuini ergo a deo auertitur se ta
quam ad finem conuertit facit suam quam debebat esse finem usua de creatum
inclinat non se auertit a deo et utique deo ulterius non est auersio in contemp
tu mandata dei tamquam constituit mandata ultra fuit et creatura
finem statuit principaliter magis apparet creaturam quam deum et hoc non potest esse sine
dei contemptu. ueniale autem peccatum nec est directe dei mandatum nec statuit
creaturam tamquam finem ultimum et ideo non est in eo auersio non contempt sed quod ue
niale fit per dei mandatum inuenitur est peccato creata non recte in deum hic est
quod peccatum ueniale quamuis non recedit sed a uia mandati quadam est modo
est mora est adhesit ei per quod debet transire unde in ueniali est quam
dam elongatio et quadam retardatio unde concedo quod uenialiter a deo non auertitur
sed elongatur a deo non separatur sed retardatur. Et si large non auersionis ac

cipiatur ut scilicet recedat ad elongationem et retardationem in ueniali
esset auersio quadam quia tamen nomen auersionis denotat contemptum ideo conceditur
est quod auertit a deo sit mortale peccatum proprie Unde rationes quas ostendunt concedende
sunt. ¶ Ad primum ergo quod primo obicitur quod peccatum est defectus dicendum quod si ista diffinitio de
peccato mortali defectus sicut patet per auersio sit autem de peccato quolibet peccato de
fectus dicit quandam elongationem et retardationem impossibile tamen dici quod non
sit ibi peccatum defectus dei. sed defectus est boni quod sperat addiri uenialiter continuus
ergo in ueniali peccato non sit defectus dei est tamen defectus alicuius boni constan
tis actum esse defectum incidit ueniale peccatum et sic conueniat tamen ue
niale quam mortale peccatum quod ut similiter priuat aliquo bono sed in hoc differunt quod
mortaliter priuat aliquo actu uel constanciam uenialiter ad salutem uel
uno. ¶ Ad id quod obicitur quod ueniale non est contra dei prohibitionem ad oppositum
potest obligari prohibitionem ueniale autem non est huiusmodi et ideo non est directe
prohibitum est tamen ipsi prohibitioni annexum in talibus per se debet dici
cohibitum quam prohibitum et hoc patet quod cum dicitur prohibet dominus non concu
pisces non prohibet primum motum concupiscentie sed concupiscentiam per consilium
sicut dicitur fili post concupiscentias tuas non eas sed cum prohibet homi
nem potest motum concupiscentie hic tamen manifestat quod concupiscentia motus
non est bonum nec deo placitus ¶ Ad id quod obicitur quod amor inferioris pul
critudinis polluit animam dicendum quod anima dupliciter polluitur aut ma
cula mortalis peccati quod quidem expellit munera gratie aut macula uenia
lis peccati que quidem non retardat actum dilectionis gratuite et pol
lucio est per mortale ut facit ad deformationem ymaginis quia aufert
ei formam scilicet ymaginem recreationis secunda uero pollucio est ueniale quia li[illegible]
[illegible] polluat non tamen animam deformat quod stat simul cum gratia quia anima
informat ¶ Ad id quod obicitur quod simplex actus quo se conuertit totaliter se con
uertit dicendum quod hoc dupliciter potest intelligi quod totaliter potest dicere totalitatem
quantum ad actum conuertendi uel quantum ad habitum uel quantum ad potentiam conuertendi
si intelligatur quantum ad actum sic uerum est ad minus secundum statum uie quod non
intelligimus simul et semel nisi unum solum autem si multa simul intelligi
et uolumus hoc est magis sicut unum. Si dicat totalitatem habitus uel
uirtutis falsum est sicut non. non. quam quod anima uel actus simplex conuertat
se ad deum convertatur per totum suum habitum et per totam suam potentiam
quod potest conuerti multis et remisse. Cum ergo dicitur quod cum affectus conuertit
se ad unum totaliter auertitur ab eo opposito uel disparato si sic modo in
telligatur est uerum quod potest se conuertere ad unum in actu et ad illu
ud in habitu sicut modo in uel ¶ intelligatur sicut hoc uerum est sed maior
propositio sunt falsa ipsa hec quod totaliter conuertit ad hoc accipit in maiori
propositione et aliter in minori ideo consequencia illa non tenet et si tu
dicas quod non potest affici simul et semel erga deum et erga creaturam
quod in mediate diligat Unde ammouit ad unum auertit ab altero.
dicendum quod non sequitur quod autem plus diceret quod conuerti actualiter impetrat uerum quod con
tinuum conuersionis uidelicet uidelicet quandam assimulationem dei sui contempt.
¶ Ad illud quod obicitur quod motus separatur actio a qua dicendum quod uerum est de illo
motu proprie dicto quia continet duos terminos unum a quo in aperte et alium
in quem tendit non sic autem in actu ueniali peccati quia non cum priuat uel
non mouet a deo in creaturam sed magis afficit circa ipsam creaturam Unde et
ueniale peccatum potius est dei affectus sui circa quam motus ¶ Ad id
quod obicitur quod amor ueniale peccati est amor fruitionis dicendum quod frui
sicut quod frui accipitur proprie uidelicet quiescere in aliquo tamquam ad finem uel
tamquam sic non fruitur per mortale non per ueniale sic ergo quamuis sit usus
uel fruitio quod necesse est usus nec fruitio sed ab usu non forte usus di
citur large omnis amor quo quis amat aliquid non quiescens in illo
sed refert ad aliud actu uel habitu sui referat ratione sui minus rei
quod in oporteat dicere manifestum est cum enim quis diligit aliquid creaturam
referens ad eum non tamen ad id ad quod debet amore illo priuat nec tamen
est fruitio nec usus proprie dictus sed magis sed magis proprie dicitur ab usu Unde
autem cum dicitur omnis quo amat aliquid aut amatur uel aut fruens ac
cipit large usum et fruitionem usum per omni amore relato sui
ratione sui in diuerte fruitionem per omni amore non relato sui statum
at in fine principaliter sui non et sic in diuisione illa comprehenditur a

tam

amor venialis peccati nisi forte quis velit dicere quod angelus vel demon more ordinato et sic patet obiecta omnia.

(S)ecundo queritur utrum veniale stat cum mortali in reatu pene eterne et quod sic videtur pena assumpta pro mortali est proportionalis pene assumpte pro veniali quantum ad acerbitatem et quantum ad durationem ergo si pene arbitrarie pensantur magnitudine reatuum peccati videtur quod reatus venialis et mortalis sunt utrique in proportionales sed pena eterna non est proportionalis nisi eterne ergo utrumque obligat ad penam eternam videtur quod utrumque reliquum. Si dicas quod per gratiam mortale fit veniale simul remittatur per gratiam et commutatur pena eterna in temporalem obicitur tunc quod cum veniale simul remittatur per gratiam si una debet esse ordinatio sicut eternam commutat in temporalem ita temporalem debet commutare in instantaneam quod si non facit videtur quod illa prius nulla sit. (I)tem esto quod aliquis decedat cum mortali et veniali et quod de neutro fuit in hac vita punitus ergo pro utroque non remanebit impunitus ergo punietur pro utroque sed non in purgatorio et in inferno punitur mortale sed non punitur ut videtur multo magis pro peccato veniali punitur pena eternali. Si dicas quod punitur eternaliter ratione mortalis adiuncti obicitur quod non. Esto quod mortale puniatur quod minus puniatur tunc ergo pro veniali aut punietur eternaliter ratione sue aut ratione mortalis adiuncti non ratione mortalis adiuncti quia si sub fuerit punitur pro se ergo punitur eternaliter hoc est ratione sui sed de nullo punitur supra condignum ergo condignum erat pro veniali peccato aliquid eternaliter puniri. (I)tem veniale stat cum gratia et stat cum mortali et ubi salvatur veniale ex parte quod magis salvatur cum mortali quam cum gratia quia gratia delet ipsum mortale [illegible] si ab [illegible] ab utroque magis tenebit [illegible] cum hoc cum mortali [illegible] ergo sed quando est cum gratia debetur ei pena temporalis quando cum mortali debetur ei pena eterna ergo veniali debetur [illegible] sed debetur pena eterna. Si dicas quod obviat [illegible] si pena temporalis debetur ei ratione gratie sed hoc non est verum quod debetur ei ratione sui [illegible] impossibile est sufficienter puniri [illegible] remittatur quod quamdiu durat culpa debet durare pena [illegible] esse deletum peccati sine deletione istius sed non mortale nec veniale dimittitur nisi per gratiam [illegible] cum mortali veniali debetur pena eterna quod est deserere.

(I)tem esto quod aliquis tantum habeat peccatum veniale nec tamen habeat gratiam aut esset dignus pena eterna aut temporali si temporali igitur illa persoluta esset omnino absolutus a culpa sed pro se ipsum penam illam solvere sed pro se posset ad innocentiam resurgere quod si non potest per se ipsum ad innocentiam redire nunquam potest quamvis de se penam sufficientem pro illa culpa sustinere ergo nisi adveniat gratie supervenientis [illegible] pro peccato debet pena eterna. Si dicas tu quod solvendo penam disponit se ad gratiam que culpam delet hoc non solum quia sic et simul puniret pro peccato mortali gratiam de infundendo quia illam culpam mortalem delet. (I)tem delectatio mortalis peccati non excedit delectationem venialis in infinitum ergo reatus hedus deletus nec reatus excedit reatum in infinitum sed eternum excedit temporalem in infinitum si ergo mortale obligat ad penam eternam ergo et veniale. Si tu dicas quod quamvis non excedat simpliciter excedit tamen in reputatione quia veniale diligit sicut deum qui est bonum infinitum veniale vero minime contra hoc est quod cum veniale peccatum adeo puniatur et adeo displiceat aliquid in offensum est dei ergo si tanta est offensa quanta [illegible] quod offendit est veniale peccatum offendat deum quod est infinitum ut quod reatus peccati venialis debeat reputari infinitus sicut et mortalis ergo sicut pro mortali meretur homo puniri infinite [illegible] [illegible]. Contra videtur veniale peccatum est in esse delet pena [illegible] ergo reatus peccati venialis solum est pene temporalis. (I)tem pena eterna mors est sed nulla debetur mors nisi pro primo quod est pro separatione anime a deo sed veniale a deo non separat sicut supra ostensum fuit ergo non obligat ad penam eternam. (I)tem si veniale faceret hominem dignum pena eterna ledit hominem usque ad mortem sed quod est hic differt mortale ab veniali peccato est mortale. (I)tem si veniale obligat ad penam eternam cum omne eternum careat fine et quod caret fine caret remissione et venia peccatum veniale dicatur

oppositum ad veniam [illegible] et venia sed quod est hic non est veniale ergo peccatum veniale non est veniale. (I)tem si veniale faceret dignum pena eterna et gratia facit hominem dignum vita eterna cum veniale peccatum et gratia simul sunt in eodem simul sunt homo dignus vita eterna et pena eterna ergo si sic et retributio si quod meruit simul possit esse in eterna vita et in eterna pena quod non magis in potest. (S)ed ad primum in [illegible] est notandum quod sicut fides nostra dicit mortale peccatum debetur pena eterna quare autem peccato mortali debeatur pena eterna multiplex consueverunt assignari ratio. Ad presens autem sufficiat una que ista quod alibi habetur in quarto vel que de eternitate pene infernalis tractatur [illegible] ratio est debetur peccato mortali pena eterna et quod dum homo peccat mortaliter separat se a vita gratie et subvenit se perpetue in potestate cuiusdam de culpa quantum est de se neuter potest a culpa mortali resurgere nisi per actionem et infusionem nove gratie et nove vite et spera ratione illius in ipso peccato mortali annexa est obligatio ad eternitatem pene. Hec autem pena eterna est omni peccato mortali debeatur non tamen omni pro sol vit quod quamvis mortale peccatum contingit reddat hominem impotentem ad resurgendum per se ipsum contingit tamen hominem relevari per divinum auxilium debetur ergo peccato mortali pena eterna quod separat hominem a vita pro solutum autem vita eterna pena et ea quod tenet hominem in eternum separatum a vita. Quoniam ergo veniale peccatum non separat hominem a vita quod non excludit gratiam nec tenet hominem in perpetuum separatum a vita hinc est quod peccatum veniale nec de se obligat ad penam eternam nec ei per se redditur pena eterna quod vero veniale peccatum contingit hominem quod separat a vita et est quod tenet separatum a vita hinc est quod ratione adiuncti pena eterna debetur et pena eterna persolvitur. Unde si aliquis decedat cum mortali simul et cum veniali punietur pro utroque eternaliter hoc est quia nullum peccatum deleri potest absque gratia et quamdiu durat tam diu debet durare pena et ideo cum veniale et pena culpa durent cum mortali in finitum ratione coniunctionis cum illa in finitum punietur in inferno tamen quod de se debetur pena temporalis cum simul possit stare cum gratia et spera veniale notatur ut inde distinguatur a genere peccati mortalis et mortale aufert principium vite et venie videlicet ipsam gratiam veniale autem quantum est de se non aufert immo simul cum illa manet. Concedendum sunt ergo rationes ostendentes quod veniali peccato non debetur pena eterna sicut (A)d primum quod obicitur quod pena quod pena satisfactoria pro veniali et mortali sunt proportionalia dicendum quod ratio illa non concludit quod debeat veniali pena eterna nisi prius est coniunctum mortali pro ratione illa non cogit quod sic sed oppositum dicendum est in infusione gratie pena mortalis peccati commutatur in temporalem pena vero venialis peccati non commutatur immo temporale et si tu queras unde hoc cum una dei debeat esse ordinatio dicendum quod obligatio ad penam eternam non potest simul stare cum gratia ideo per infusionem gratie sic absolutus a reatu pene eterne sed gratia bene stat cum pena temporali et ideo non oportet per infusionem gratie penam temporalem in momentaneam commutari. (A)d illud quod obicitur de eo qui decedit cum veniali et mortali dicendum quod tam pro veniali quam pro veniali mortali eternaliter punitur sed hoc non est ratione propria sed ratione venialis ad iuncti nec valet quod obicit quod mortale punitur in se quantum meruit quod sicut bonum vigorat ex bono ita malum vigorat ex malo eo modo quo de malo vigorari potest quantumcumque sit veniali quamvis de se non debeatur pena eterna nichilominus tamen potest ei debere inquantum est coniunctum mortali et ideo cum dicitur punit quantum veniale quam mortale incidere pena eterna neutrum ipsum punit supra condignum sed veniale punitur plus pu niri meretur non solum de se sed solum est pro [illegible] alterius coniuncti. (A)d istud quod obicitur quod magis salvatur veniale cum mortali quam cum gratia dicendum quod si intelligat de gratia quantum ad actum [illegible] nam actus gratie suis motibus gratie delet veniale peccatum si autem intelligat quantum ad habitum sicut est quod veniale est gratia magis salvatur in propria ratione quam quod mortali tunc non nec reatus augetur nec minuitur [illegible] mutatur sed veniale iunctum est mortali tunc reatus eius augetur et quantum modo minuitur et iunctum [illegible] vigorat

nec valz qd obiectu qd veniali non debetur pena temporalis
rone gre qr semper duraret nisi esset gra dicend. n. q non semper
duraret nisi esset gra qr tn ipsum dele gra de se no excedu
dit sicut mortale stat cum pn sue remissionis deletois io q
nisi no possit deleri sine gra nichil tn qd e de sua n dele
bile z reiabile no sic z de mortali qd oio excludit donum gre
Ad i qd obz qr si aliqs eet i solo veniali i mortali innoc
nium caueret dd q po e impossibilis qr nunq fuit nec z nec erit
qd aliqs in solo pecto veniali fuerit sq n heat gram nich n z
medium nunc qn iste heat gram aut sit immortali pecto i p
statu nich fuit medium int innocentiam z mortale culpa qr
puritas innocentie no potuit pdi nisi p mortale culpam sic sup
ostensum e io po illa vana z esto tn q aliquis puer
eet inue dico qd de usq educet eum de statu mitti qm ul
ipe peccaret mortaliter ul ipe daret ei gram et si qrat ut isti
veniali debeat pena eterna ul temporalis dico q debet pena temporalis i
procedat ulterius qr illa p soluta erit oio immunis a culpa
dd q vin z s qr nunq pt ea do p solueri q de ea acceptet
sn gra hinc z qd de nc exgeret istum sup condignum punire
gram e infundet pequm solucoy pene acceptaret io no
sequitur qd illi pecto debeat pena p se nec se qd ho p se pos
sit resurge a culpa ad innocentiam. Ad 2 q ob qd de
lectaco no excedit delectacone in infinitum dd q no exce
dit finitam intensione delectatois s p reputatoem peccantis
est aut po hi incate que diligit aliq bonum creatum diligat
increatum et adeo bonum increatum reputat bonum qd si bonum
creatum infinitaret multiplicat bonum ad hoc no esset illi in amo
re s plus amaret dm qm bonum creatum infinities multipliciter
licz vero finite diligat sic z in pposito z illi in amore
concupiscencie q creature pponit et q e creature saluat nam una
s. q caritate pponit pter creaturam do quierat pferendo in
finitis bonis creaturis altera u q cum caritate manz no pfert
creaturam do et io fin reputatoem et peccantis et di ppuntis
mortale excedit veniale in ppr. Ad istud q ob q p veniale
offendit deus dd qd s z no. n. dz de offendi nisi cum
temptutoe s vin z q cum veniali pecto min de amat qd dic
aug in li confess. min te amat qui tecum ad amat qd n
pp te amat Io veniale vitam eternam no auffert s retardat
qr a do no separat s elongat nec obligat ad penam eternali e
caritate qm e de se s temporaliter affligente.
Consequitur querendo loco de modis diuidendi peccatum z qm
ti sint modi dividendi de qb valde pplexum esset disputare
hus dimissis inquirendi tantum hic duo p querit utrum peccatum
heat diuidi p dras materiales tantum an per dras formales
et specificas. Do querit ut peccatum dividi heat p conuersione z
auersione tamq p diuersas peccatorum dras
Circa primum sic pcedit qr utrum peccatum diuidi heat p
dras materiales z p formales quod no tantum p materiales s
z p formales diuidi heat ostendo sic. sicut se heat castitas
ad virtutem talem se ht luxuria ad vicium s sic castitas e spes
virtutis ita luxuria e spes vicii sed una spes distinguitur
ab altera p dras formales g z c. Item bonum opponit ma
lo no tm mir s z formaliter z diuersis bonis diuersa opponuntur
mala s bona qb mala opponuntur formaliter distinguntur g pi
rone et mala que eis formaliter opposita sunt formaliter distinguntur
Item contrarium actum peccati sicut pcedere sicut
pz in pecto eade iniquo dicitur luxuria gula et supbia i in obedi
s pecta que constituuntur tm in actu no hnt dram mle g si ali
quo m distinguntur unde z q heant dram formale. Item
multiplex materia e multiplex num i multiplex num
no ht statum g p si pecta solum m distinguerentur p dras
materiales diuisiones nunq possz diuidi peccatum sufficienter diuisione si g
peccatum i septa diuidi diffinit ipm sufficienter diuidi debz
omne peccatum complectuntur ut qd pecta ad inuicem distingun
tur no solum dris mlib z etiam formalibus. Sz g formale in genere
pecti mortalis e auersio s pecta a parte auersionis nec distingu
tur imo conueniunt oia n dicuntur auersione a do si g distin
guuntur hoc z solum a parte conuersionis q z in pecto mle g tm
peccatum diuidi p dras materiales no p formales. Item peccatum formaliter
loquendo nich e s qd nich e no ht dras diuidentes g si
peccatum diuidi nullo modo diuido inquantum formaliter consideratur restat
g qd solum diuidatur p id qd e mle in ipso tam redit idem
qd p. Item omne i q h dras formales et specificas
aliq modo formaliter loquendo hab speciem s peccatum sm malum
formaliter loquendo est pruatio speciei i pruato speciei no hz speciem et cuca
ret spe careret dra formali et specifica g z c. Item si pecta
haberent dras ipsum formaliter diuidentes g haberent vas spes s oe
tale hz ordinari in genere directe illud aut q in genere e a
do e g peccatum formaliter loquendo a do esset qd e contra fidem
Item in prima diuisione peccati z in mortale et actuale s originale z actuale
peccatum no distinguuntur formaliter qr qd e originale uni fuit actuale
alteri sicut pz qr quod e originale nob fuit actuale ade si
g p mb maxie differunt originale et actuale no sunt
dre peccati formaliter differentes multo fortius nec alie. Item
p diuisio actualis pecti z p mortale et veniale s mortale z
veniale no dicunt diuersas dras p formam et speciem g mul
to minus nec alie dre p speciem z formam faciunt differre ma
ior pz manifesta est minor pbatur p h q veniale peccatum esse
t mortale sola intensione libidinis et idem gnis delectationis g si
magis z minus no faciunt diuersitatem p speciem et formam ut
q peccatum veniale et mortale no addit formale dram g
nec aliam. Rs dd qd dupliciter contingit loqui de pecto a in
concretione aut in abstractione sic dd e q quemadmodum peccatum cum
sit pruatio no hz ordinari nisi p accns s. p reparatione ad su
um suppositum sic z no hz mlr distingui nisi ratione sui
oppositi pruationes z distinguntur p habitus unde sic castitas
et fortitudo sunt virtutes formaliter differentes in genere vir
tutis sic et luxuria et pusillanimitas q sunt oppo
sita duarum virtutum formaliter dicuntur differre in genere morum
no tn p formam suam s p formam sui oppositi si aut loq
mur de pecto in concretione sic no tantum dicit pruationem s z act
ul habitum sub stratum i qm actus ul habitus sub strato pecto
non tm modo diuersificant formaliter imo z formali dra. Alia
n e ppitas ad luxuriam alia ppitas ad supbiam et ali
actus q superbit aliquis et ali q luxuriatur aliqs no tm
p m s z p formam p formale dram dm hic z q peccatum
p qd concretiue accipitur diuidi ht p dras non tantum mles
verum z formales formales dico no r deformitatis s r habi
tus ul actus sub strati i sic pz q si peccatum accipiatur abstracte
sine concrete dras hz formales s uno m p se alio m p accns
qr uno m dicit eius in genere p ratam coordinatione alio
m dicit eius in genere solum p reductione et qr rones
h m ad prima ptem pcedunt io concedende sunt. Ad
i g qd p obz in genere q formale in pecto e auersio dd q
vin z qd aursio e formale r conversionis ppe tn loquendo pec
catum magis dz dici formaliter pruatio boni s oppositi quam a
uersio a do. aut talem et ppe z quam vis peccatum ratione auer
sionis a do no multiplicetur qr unum z a q fit auersio
tm ratione pruati boni cui opponitur multiplex hz i sic
ratione eius qd e in ipso formales ht diuersas dras. pad ce

peccatum non tamen concernit aversio sed etiam conversio et quamvis conversio respi-
ciat obiectum creatum, tamen non tantum distinguuntur inter se sed etiam formaliter dif-
ferunt. Hinc est quod ex illa parte peccatum habet multiplicari per formales
differentias. Item nec dicitur conversio esse [illegible] in peccato simpliciter lo-
quendo sed solum ratione aversionis nec omnino est [illegible] aversionis,
nam etsi aversio dat conversioni quod sit peccatum, conversio dat
aversioni quod sit tale peccatum. Ad aliud quod obicitur quod peccatum
formaliter loquendo nihil est, dicendum quod licet quantum ad [illegible] nihil
sit, tamen alicuius est non solum ut sibi [illegible] est [illegible] opposita ra-
tione qua aliquid est cui formaliter opponitur, formaliter habet distingui
non per formam quae est in ipso sed per formam quae est in suo opposito.
Ad aliud quod obicitur quod peccatum est privatio speciei, ergo non habet speciem, [illegible]
[illegible] verum est, non quod non habet speciem, [illegible] quod privatio necessario
habet differentias formales et specificas isto modo quod in se
diversitas habeat species sed quia opponitur diversis bonis per speciem
in quibus illa privat. Ad illud quod obicitur quod si haberet species esset
in genere, dicendum quod verum est si haberet species in se ipso peccatum aut
per quod accipitur abstracte et formaliter, sicut non est in genere per se nisi per
reductionem, sic non habet dividi per differentias formales diffinitivas per
se sed solum per accidens. Quamvis autem peccatum per quod nihil est et ac-
cipitur abstracte non sit in genere, tamen per quod accipitur concrete pro
actu substrato et huiusmodi in genere est; actus enim peccati substratus est a
Deo. Ad aliud quod obicitur de originali et actuali, dicendum quod actuale non
solum differunt quia hoc sit ab actu et illud [illegible], sed etiam differunt
penes bonum quod privant, quia actuale privat iustitiam gratuitam
sive personalem, originale vero tollit iustitiam originalem, sed quae res-
picit hominem per quod est [illegible] per aliud dicitur in nobis originale et
aliud in Adam. In nobis dicitur originale quia est ab origine, sed tamen in Adam
vero quia fuit origo aliorum peccatorum, et quamvis originale [illegible] in
Adam possit esse [illegible] quod actuale [illegible] per modum [illegible] potest
originale concernere, unde peccati genus cum actualitate in [illegible] differentia
inter ea. Ad aliud quod obicitur de veniali et mortali quod non differunt for-
maliter quia magis et minus non variant speciem, dicendum quod [illegible] est ad
hoc autem quod dicitur quod differentia per magis et minus non variant speciem [illegible]
triplici [illegible] quia hoc est verum in genere naturae sed non est verum in genere
moris, sicut patet quia [illegible] diversificant formaliter speciem [illegible]
[illegible] defectum non solum ad se invicem sed etiam [illegible]
[illegible] quod hoc intelligitur de magis et minus [illegible] de-
lectari autem sub Deo est [illegible] veniali et delectari super Deum
est [illegible] mortali. Tertio modo respondendum quod hoc verum est de magis et
minus [illegible] non de magis et minus [illegible] in-
[illegible] speciei [illegible] sic et in proposito in-
telligendum est quod amare [illegible] Deum est [illegible] veniale peccatum et
[illegible] amor [illegible] est mortale, est
veniale peccatum est. Si autem [illegible] ad Deum tunc [illegible]
[illegible] et sic cadit in aliud genus peccati, scilicet peccatum mortale.
[illegible] quia peccatum habeat divisionem per aversionem et con-
versionem, tamen [illegible] differentias [illegible] diversa
peccata, et quod sic [illegible] duo mala fecit populus meus, me
dereliquerunt fontem aquae vivae, quia derelinquere Deum
et adhaerere creaturae sunt duo mala, ergo sunt duo peccata.
Item in bonis sic est quod aliud est [illegible] quo quis declinat
a malo et aliud quo facit bonum, sicut et aliud [illegible] sicut patet
in timore et amore, ergo [illegible] multo magis est diversificatio
[illegible] bonorum [illegible] ut quod aliud sit peccatum quo
avertitur a Deo et aliud quo convertitur ad commutabile bonum.
Item aliud est praeceptum quo praecipitur facere bonum et aliud quo
praecipitur declinare a bono, sed aversio est contra primum praeceptum quo
praecipitur facere bonum, ut potest adhaerere Deo et adimplere [illegible]
[illegible]. Conversio enim est contra praeceptum quo praecipitur declinare a
malo, ergo si diversa sunt praecepta quibus opponuntur conver-
sio, ergo sunt diversa peccata. Item plus convenit aversio cum
alia aversione quam conversio cum conversione, sed aversio cum alia
aversione faciunt diversa peccata, ergo multo fortius conversio cum
aversione diversa faciunt peccata. Contra. Glossa super Ecclesiasticum x: Ini-
tium omnis peccati superbia. Glossa: [illegible] superbiam et
cupiditatem non tamen duo mala sed unum, a quo omnia
oriuntur; ergo si superbia facit aversionem et cupiditas conversionem, vi-
detur quod penes aversionem et conversionem non attendantur duo
peccata sed unum. Item Augustinus contra Pelagium: peccatum non est ap-
petitus rerum malarum sed desertio meliorum, ergo conversio nunquam facit
peccatum nisi adsit aversio, sed aversio convenit ad omne
peccatum [illegible] illa non [illegible] differentia peccati. Item omne peccatum
quod mortale est voluntarium, sed non est voluntarium nisi ratione con-
versionis ad commutabile bonum, ergo conversio convenit ad omne
peccatum, ergo conversio non potest esse peccati differentia. Item recessus a ter-
mino a quo et accessus ad terminum ad quem [illegible] actus ut motus,
sed ab unitate actus est peccatum unum, ergo non faciunt diversa. Item
in peccato est aversio formale conversionis, sed formale non ponit numerum
cum suo materiali, ergo nec aversio ponit numerum cum conversione, cum
conversio et aversio non faciunt diversa peccata. Respondeo dicendum
quod aversio dupliciter accipitur: uno modo prout dicit deordinationem
actus conversionis, alio modo prout dicit actum a conversione dis-
tinctum. Primo modo conversio non ponit numerum cum aversione nec facit
diversa peccata, immo illa duo essentialiter claudit in omni peccato mor-
tali: nam conversio non est culpa nisi quia inordinata, non est autem inordi-
nata nisi quia avertit homo cui debet Deo inhaerere tamquam fini
ultimo, et haec aversio est in peccato [illegible] nihil cogitat
de Deo [illegible]. Secundo modo prout aversio dicit actum distinctum a conversi-
one sic constituit diversum peccati genus; haec enim autem est odio habe-
re [illegible] sicut supra dicit Magister d. v. Et constat quod aliud genus
peccati est odire Deum et aliud amare commutabile bonum. Et quoniam ut plurimum
aversio in peccato accipitur prout dicit deordinationem [illegible] tamquam
a fine quam prout dicit motum inordinatum contra Deum, hinc est quod
conversio et aversio [illegible] ad peccatum sic dicere [illegible]
sicut dicere [illegible] et concedendum quod hoc modo aversio et conver-
sio non faciunt diversa peccata, et rationes quae hoc ostendunt concedendae
sunt. Ad id quod obicitur: Ieremias: duo mala fecit populus me-
us, dicendum primo quod delicto non tantum [illegible] ibi [illegible]
coniuncta conversioni sed etiam per omissionem mandatorum Dei, et tunc dis-
tinguuntur ista duo mala non sicut conversio et aversio sed sicut ob-
missio et commissio. Vel dicendum quod duo mala dicuntur non quia sic duo
mala peccati sed quia sunt duae malae radices concurrentes ad com-
pletionem unius peccati sicut dicit Glossa [illegible] supra [illegible]. Ad aliud quod
obicitur quod aversio est contra [illegible] et conversio contra [illegible]
[illegible] loquitur enim de conversione et aversione prout dicit actum et motum
quod [illegible] intelligit ut accipiat [illegible] large
prout concurrit ad unum peccatum, sic non sunt duo mala sed unum.
Ad aliud quod obicitur quod aliud est [illegible] quo quis declinat a malo et quo quis
facit malum, dicendum quod declinare a malo dicitur dupliciter [illegible]
[illegible] prout enim declinare a malo dicit actum detestationis et fugae
[illegible] mali dicit diversum actum et motum ab eo quo [illegible] bonum [illegible]
autem dicit recessum a malo sic non dicit diversum actum [illegible]
quia eodem motu [illegible] accedit ad bonum et elongatur
a malo. Ad aliud quod obicitur quod [illegible] praecepto opponitur conversio et alii
aversio, dicendum quod [illegible] aversio et conversio non sunt contra diversa praecepta
sed concurrunt ad idem peccatum quod est [illegible] praeceptum affirmativum [illegible]
praeceptum negativum [illegible] accipiatur prout non dicit actum
vel motum [illegible]. Ad aliud quod obicitur quod plus convenit aversio cum aversione, dicendum
quod verum est [illegible] in hoc [illegible] malitiae [illegible]
quia [illegible] communiter sed non est verum [illegible] quo [illegible]
ad constitutionem unius [illegible] non enim unum peccatum constituunt [illegible]

vel peccatum dicitur habere [illegible]

plib; auersionib; sic et auersione conuersione simul conuenit
que preter ista sunt q̄ones et litteram [illegible]. Sed hic
deb; q dicit q peccatum medium ē .i. aliquid reatu pp̄ transit
actu. ut hoc .n. esse sunt q aut .n. reatus siue obligatio pec
cati fundatur sup actum peccati. aut sup priuationem. siue sup de
formitatem. si sup actum q transeunte actu necesse ē ipsum
transire q non manet peccatum ad reatum pp̄ transit q ad ac
tum. si sup priuatione q cum priuatio remaneat in hoīe
post gratie susceptionem. uidetur q reatus remaneat post peccatum
et post gratiam susceptam quod ē plane falsum. si sup deformi
tatem. sed deformitas dicit priuationem. priuatio nichil ē. q fundatur
reatus peccati sup nichil. q pro nichilo obligatur homo ad penam
si q nichil ē. plus in peccatoribus. nisi ista tamen non uidetur q peccatum
possit remanere reatu et transire actu. Queritur q sup quid fun
datur reatus siue obligatio ad penam. Ad hoc dicunt quidam sunt
in predictis uidelicet actu peccandi. et habitu priuationis siue macula
peccati. et ex defectu siue boni priuatione q deformitas dicitur. Sed his simplex
sunt h modo dicendi dici. .n. dicunt q reatus peccati fundatur sup
actum. nec tamen sequitur q transeat cum actu. pro eo q per actum pec
to post homo manet obligatus ad penam futuram. cum .n. quis
et priuatione actionis siue reatus pene efficitur. transit actus ille per
seat reatus siue obligatio non perficit sicut p; in latrone uel reo
qui ad furem peccauit. Sed huic modo dicendi obuiat positio
de absolutione a reatu. si .n. reatus fundatur sup actum
preteritum necesse ē sic esse preteritum cum ē res non potest non esse
res q manifeste falsum ē. Alii modo dicendi sunt q reatus fun
datur sup priuationem que quidem priuatio fundatur macula
peccati. talis macula ē q. [illegible] reddens animam cernabilem
ratione amotionis illi macule dicitur lauari in sanguine
passionis Christi. Sed huic modo dicendi obuiat positio. talia
motionis illius priuationis. absque infusione gratie sic preterita
[illegible] [illegible] ab eo priuatio ad auaritiam. si g
reatus fundaretur sup illam priuationem cum aliquis de a
uaro fit prodigus absque q esset a reatu peccati absolutus quod pla
ne falsum ē. Tercius modo dicendi ē quod reatus fundatur sup de
formitatem. deformitas autem non tantum dicit boni priuationem. sed et de
[illegible] et honorem et [illegible]
p peccatum deformet et q h obliget ad sustinendam penam. q .n.
debitor est. non potest soluere in opibus. necesse erit ut persoluat
in passionibus. Sed huic modo obuiat reatuum multiplicitas q
in peccato homo actualiter percurrit tot penis reus ē et minus aut
peccatis eadem speciem mea resultat in anima deformitas q carentia
a boni in homine obligat ad carentiam summi boni non ad
supplicia sic p; in originali q remota deformitate per gratiam
adhuc remaneat obligatio ad penam. Et ideo dicendum potest q re
atus siue obligatio ad penam duplex ē. quedam s. reatus pene eterne
quedam reatus pene temporalis. obligatio uero reatus pene temporalis non
semper requirit culpam presentem. sed sufficit ad illam obliga
tionem q culpa fuit preterita et q non subsecuta fuerit plena
emenda. Obligatio autem ad penam eternam fundatur sup ipsam
culpam. culpa autem proprie loquendo non ē ipsa priuatio sed ipsa de
ordinatio siue q ē in actu. siue que ē in habitu de ordinatio a
[illegible] consistebat et conuersione et auersione. et hanc du
plicem [illegible] anima de ordinatur cum peccat. et illa deordinatio
in anima ratione auersionis dicitur defectus. ratione uero conuersionis
dicitur macula. dico quod reatus pene eterne fundatur sup pec
catum [illegible] ē deformitas et [illegible] ē macula. sed distingue
tur q ratione auersionis dignus suppliciis eterno fundatur cum
reatus sup maculam et deformitatem [illegible] macula [illegible]
ad actum peccatum illa macula uel deformitas ē [illegible]
[illegible] multiplicentur reatus et quod multiplicant [illegible]

lis ad obiecta nam dico quod reatus pene eterne non simpliciter fun
datur sup maculam uel quod dicit priuationem uel per aliquid sed per uel quod
dicit de ordinationem priuatio dico et quod non fundatur sup deformi
tatem solum ratione priuationis sed et ratione debiti nec solum ratione
auersionis sed et ratione debiti siue solum ratione conuersionis nec
solum sup peccatum uel quod ē deformitas sed quod ē ma
cula et h est quod magister dicit infinita reatu remanet
peccatum in homine [illegible] sed transeat sed asserit manet homo
pollutus et corrupta quo uis sub suppliciis obligetur pro
peccatis. Loquitur hic magister. Et sequitur de reatu pene eter
ne non temporalis reatus .n. pene temporalis [illegible] fundatur
sup id quod preter transit. Item quod de h et quod dicit modi
peccati [illegible] infinita [illegible] distinctiones uidentur .n. quod
non solummodo habeant ymo et infinitas quia sicut uult
philosophus [illegible] dicit quod malum ē infinitum [illegible]
quod in scriptura non possit hic distinctiones [illegible].
Et in h que de [illegible] 7 [illegible] harum distinctionum quas ma
gister ponit insufficiencia uidetur .n. quod aliquid inconueniens
assignent q cum omne peccatum sit in uoluntate
et in [illegible] male distinguitur peccatum in peccatum q ē ex
amore et q ē ex timore. Item cum omne peccatum sit in co
gitatione uel uoluntate male distinguit peccatum per pre
[illegible] et illo [illegible]. Item cum omne peccatum sit
[illegible] male distinguit peccatum [illegible] in deum in se et
proximum. Item cum in omni peccato sit defectus aliquis contrarie
omne peccatum uidetur esse obmissio q male distinguitur per
missionem omissionem. Postremo uidetur cum origo peccati
[illegible] sit superbia q male distinguatur peccatum per .vij.
capitalia. Ad hoc dicendum quod magister in hac parte .vij. inu
it diuisiones peccati per septemplicem ipsius operationem per [illegible]
peccatum comparatur ad causam suam et [illegible] ortum suum et sic ē il
la diuisio peccati in actuale et originale. Secundo uero comparatur ad penam
ad quam [illegible] et sic ē illa diuisio peccati in mortale et ueniale
[illegible] diuisiones magister premisit supra. Tercio peccatum
comparatur ad motiuum. et hoc [illegible] ē ad bonum as
sequendum uel ad malum fugiendum et sic ē talis diuisio quam magister
ponit in peccatum ex amore et peccatum ex timore. Quarto
peccatum [illegible] ad actum substratum et sic ē quarta diuisio
peccati in peccatum cordis oris operis secundum triplicem potentiam s. af
fectiuam interpretatiuam operatiuam [illegible] .n. per affectionem
acceptam. Quinto comparat peccatum ad personam [illegible] offendit et
sic ē .v. diuisio peccati in deum et in se et in proximum. Sexto
comparat peccatum ad mandatum ē [illegible] et sic ē illa diuisio peccati
in delictum uel commissum q. delictum ē contra preceptum
affirmatiuum et commissum contra negatiuum. Septimo comparat ad
[illegible] et sic ē illa diuisio peccati in .vij. uicia
capitalium et sic magister ponit .vij. diuisiones per .vij.
peccati comparationes. [illegible] alie diuisiones reperiantur aliquarum
[illegible] possunt per eas sunt [illegible] istarum [illegible]
[illegible] illa diuisio quam [illegible] .Jo. [illegible] sua diuid
in superbiam uite et concupiscentiam oculorum et concupiscentiam carnis re
ducitur ad illam que est ex parte motiui. Similiter illa diuisio quam
[illegible] diuidit peccatum in peccatum quod ē ex malicia et infir
mitate et ignorantia. Similiter illa diuisio que [illegible] dicit in peccata car
nalia et spiritualia que sunt ex illo uerbo apostoli .ij. cor. .vij. munde
mus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus reducitur ad id
quod peccatum diuiditur per comparationem ad actum [illegible] sic p; sufficientia
uel [illegible] istarum diuisionum. Ad id quod obicitur quod malum
ē infinitatis modis dicendum quod sic uniuersaliter ex parte ipsius
mali et [illegible] comparationes quas habet ad particularia bona et
ad particulares [illegible] uerumtamen [illegible] boni opposita sunt et

et ratione corporum generalium modis finitis continuis motus [illegible] distinguuntur. Ad istud quod obicitur quod divisiones ille que hic assignantur non recte sumuntur quia cum inveniuntur per differentias per oppositum membrum accipiendo et passionibus materie, generale est ad omne peccatum, dicendum quod nulla differentiis dividitur per membra accipiendo cum passione ut sic sicut quod peccatum a[liquod] est amore temporali et amore patris et timore filii; et in aliis duabus ut dicit quod dividere peccatum per motivum et actum et obiectum prout hic accipiuntur ipse est immediate. Illud quod obicitur contra illam divisionem que est in delictum et commissum non valet quia non quodque omissio est delictum sed illa quod est omissio actus debiti. Ad ultimum dicendum quod superbia dicitur dupliciter: uno modo prout omnis contemptus et erectio nomine superbie continetur et sic est initium omnis peccati. In modo non peccat qui superbit et se erigit contra deum. Alio modo dicitur superbia inordinatus appetitus honoris et hoc modo est speciale peccatum distinctum ab aliis peccatis. Item quod dicitur quod dicunt vii esse vitia capitalia ut patet quia supra in primo p. vi. Sed sunt qui dicunt Dominus glosa vi capitalia vitia enumerat que in expositione septimi numerata sunt; in [illegible] generaliter inveniuntur esse xiiii. Item super dicta enumerat viii capitalia scilicet castrimargiam, fornicationem, philargyriam, tristitiam, iram, cenodoxiam, superbiam et ita ut videtur ista divisio sit diminuta aliqua superflua. Item cum vitia opponantur virtutibus et nos habeamus vii virtutes [illegible] beatitudinum videtur quod debent esse capitalia vitia xxi. Item cum virtus habeat ex utroque vitium oppositum puta pusillanimitatem et defectum [illegible] bonorum debet duplicari numerus capitalium viciorum ut sint xiiii. Item cum habeamus capitale vitium penes sensus tactus et gustus ut luxuria et gula quare non habemus penes alios sensus. Queritur per quanto dicatur capitale peccatum et de numero et sufficientia [illegible] dicendum. Respondeo dicendum quod capitale vitium dupliciter potest dici: aut a capite [illegible] et magnum [illegible] aut a capite et est vitium aliorum. Primo modo accipitur in glosa p. vi ubi vocantur illa vitia capitalia que magis sunt digna maiori pena. Sed non accipitur hic capitale dicitur [illegible] vitium capitale [illegible] quia ex ipso oriuntur multa peccata, unde Gregorius dicit capitalia vitia assignat aliquod peccatum esse capud aliorum [illegible] quia ei motivum ad [illegible] appetitum [illegible] praestare fomentum et motivum ad [illegible] ex ipso [illegible] quedam peccata continet varietatem ramorum [illegible] filiarum et hinc est quod infidelitas que opponitur fidei non potest esse capitale peccatum quia error non cadit sub appetitu [illegible] nec prodigalitas que est opposita avaricie. Inanis autem gloria uno modo est capitale vitium alio modo est filia nam prout gloria dicitur appetitus dignitatis et excellentie sic idem est cum superbia et est capitale vitium et sic accipitur magis in [illegible] quia animus [illegible] movetur ad excellentiam et dignitatem et appetendum; prout autem inanis gloria dicitur appetitus laudis sic est filia quia non [illegible] laus humana [illegible] excellentia [illegible] quia non est [illegible] ut istam assignationem [illegible] accipit cenodoxiam [illegible] gloriam pro superbia ipse dicta et ultimo superaddit superbiam vii capitalibus [illegible] regina. Sufficientia autem capitalium [illegible] potest accipi uno modo sic cum peccatum capitale sit vitium ex parte sui principalitatis [illegible] [illegible] sit multiplicata [illegible] multiplicata [illegible] illa principalitas [illegible] ex parte [illegible] sic quod aut attendit quantum ad appetitum appetitus boni aut quantum ad fugam appetitus mali. Si primo modo aut boni interioris et sic est superbia aut exterioris et sic avaricia aut interioris prout spectat ad conservationem ipsius carnis et sic gulam aut ad conservationem speciei et sic est luxuria. Si vero appetitus mali hoc potest tripliciter esse aut mali interioris et sic invidia aut exterioris et sic ira aut interioris et sic accidia que refugit malum carnis. Sed iste secundi modus non videtur convenientia [illegible] principalitas dicitur. Tertio appetitus boni [illegible] [illegible] multiplicari hanc principalitatem per diversitatem vicium [illegible] principalitas aut attendit in prava voluntate [illegible] per se aut per coniunctionem ad sensualitatem aut per coniunctionem ad vegetabilem. Si primo per se sic potest esse tripliciter aut in comparatione ad deum et sic superbia aut ad proximum sic invidia aut ad se ipsum et sic accidia. Si per coniunctionem ad sensualitatem sic dupliciter quia duplex est motiva sensualis videlicet concupiscibilis et irascibilis. Si per coniunctionem ad concupiscibilem sic est avaricia, si ad irascibilem sic est ira. Si attenditur per coniunctionem cum vegetabili sic potest esse dupliciter aut quantum ad generationem et sic luxuria aut quantum ad nutrimentum et sic gula. Quantum ad augmentationem nulla est quia illa prius [illegible] sed quoniam ira et spirituale peccatum sicut invidia et accidia adhuc [illegible] iste modus assignandi aliquam habet indecentiam. Propter hoc tertio modo potest dici quod principalitas aut attenditur ex parte appetitus boni aut ex parte boni quod respicit spiritum in se aut boni quod respicit spiritum in carne. Si vero boni quod respicit spiritum in se sic potest esse quadruplex secundum quadruplicem conditionem boni ad quam prius est appetitus. Nam appetitur quidem bonum sub ratione dignitatis et sic est superbia, sub ratione [illegible] et sic est invidia, sub ratione securitatis et sic est ira, sub ratione quietis et tranquillitatis et sic est accidia. Si vero principalitas boni quod respicit spiritum in carne hoc potest tripliciter esse secundum triplicem conditionem sub qua spiritus carnalis bonum appetit. Aut enim appetit bonum sub ratione sufficientie et sic est avaricia aut sub ratione delectationis et sic est luxuria aut sub ratione efficientie et sic est gula. Ex his sufficientia viciorum capitalium non enim accipiuntur per oppositionem ad virtutes nec ad dona nec ad beatitudines sed per principalitates respicientes conditiones boni appetitus. Patet quod per alios sensus non habemus capitalia vitia sicut per gustum et tactum quia in his reperitur principalitas amplior quam in aliis sensibus. Unde si delectationes que fiunt in aliis sensibus ad has reducuntur ut potest aliquis velit aspicere mulierem pulchram ut in ea delectetur et concupiscat reducitur talis delectatio ad luxuriam. Similiter si aliquis velit aspicere pulchrum equum ut habeat ipsum habet talis delectatio reducitur ad avariciam. Sic enim appetitus spiritus carnalis circa [illegible] bonum sufficiens desiderans et reficiens [illegible] querit [illegible] ratio. Item quod dicit quod initium sive radix omnis peccati superbia est. Quod est contra Ecclesiasticus x. A [illegible] enim initium peccati. Insipientia est ergo cum non possit esse plura eidem principalia videtur quod superbia non sit initium omnis peccati. Item obicitur quod magis obicit contra quod i Thy. vi dicitur radix omnium malorum est cupiditas. Similiter cupiditas et hec duo sunt indices peccatorum [illegible] diversam comparationem que fuit de diversitate radicum et quid intelligatur nomine radicis et que differentia sit inter capitale vitium et radicem. Item que differentia sit inter initium et radicem. Respondeo dicendum quod differt dicere initium et radicem nam initium ipse dicitur a quo inchoat motus, radix vero dicitur a qua est fomentum et nutrimentum. Et cum peccatum habeat fomentum ex parte appetitus et dicat recessum a deo hinc est quod initium attenditur ex parte aversionis et radix ex parte conversionis. Ipse loquendo et quoniam aversio est ratione contemptus et conversio est ratione cupiditatis sive libidinis hinc est quod superbia dicitur ipse loquendo initium et cupiditas dicitur esse radix. Et quoniam in omni peccato est aversio et conversio hinc est quod superbia dicitur initium omnium peccatorum et cupiditas radix omnium malorum et similiter possunt stare illa

fomentum

duo accipiuntur talibus nominibus radicis principium initij et capitis. Ex
dictum differt a radice initium quia sicut caput dicitur principale membrum et membrum
complens et quod est principium aliorum quantum ad motum et sensum sicut capitulum initium
non notat genus peccati determinatum secundum proprietatem libidinis expletivam quantum
initia oriuntur radix uero dicitur ad similitudinem maiorem in complexione non proprie
loquendo radix non notat genus peccati determinatum secundum proprietatem libidinis
quod concurrit ad omne peccatum. Unum non quod radix aliquando accipitur generalissime aliquando
generaliter aliquando uero minus generaliter. generalissime ut cum dicitur libido siue cupidi
tas esse radix omnium malorum generaliter uero ut cum dicitur quod duplex
est radix amor male accendens et timor male humilians amor
accipitur respectu boni et timor respectu mali omnium. generaliter ut cum dicitur quod triplex est ra
dix .s. concupiscentia carnis concupiscentia oculorum et superbia uite. per oppositum in ad
triplex bonum uidelicet ad bonum utilius et utilius summum initium pec
cati triplex accipitur similiter notatur aut per diem recessum a lege
magestatis et sic dicitur superbia similiter contemptus aut a lege ueritatis et sic
dicitur error aut a lege bonitatis et sic dicitur insipientia quod est quia semper est
patet quod non est conuersio quando dicitur quod initium omnis peccati est superbia et quod
idem dicitur de errore et insipientia patet est quod non est conuersio inter quod aliquando dicitur
quod una est radix aliquando quod due aliquando quod tres patet est dicta initij et radi
cis et ipsius radicis initij capituli et hec de generali diuisione peccatorum dicta sufficiant.

Est preterea quedam peccati genus etc. Super egit magister
de distinctione peccatorum in generali in hac parte descendit ad quedam specialia
genera peccati. Diuiditur autem pars ista in partes duas in quarum prima magister determinat
de peccato isto comparando ipsum ad alia peccatorum genera. In secunda determinat de ipso quod
sit per assignationem propriam ibi hoc est quid sit peccatum in spiritum sanctum etc. prima pars re
manet indiuisa. Secunda diuiditur in tres partes secundum triplicem assignationem peccati
in spiritum sanctum. In quarum prima magister ponit assignationem unam per differentias
magis notas quia quidem sunt obstinatio et desperatio. In secunda uero ponit
eius assignationem per differentias minus manifestas .i. Est etiam hic peccati as
signatio. In tertia uero subiungit istam peccati assignationem communem et diffinitiua
ibi scilicet peccatum in spiritum sanctum diffinitiuam assignationem etc. Prima istarum par
tium diuiditur in partes duas in quarum prima determinat istam dissolutione du
bitationis .i. Sed quia inter omnis obstinatio. Secunda diuiditur in duas. In
quarum prima magister ponit hic peccati assignationem in secunda ponit eius as
signationis explanationem .i. Illam tamen assignationem etc. Similiter
tertia pars habet duas in quarum prima ponit peccatum in spiritum sanctum ambrosium
diffinitiuam assignationem. In secunda uero remouet dubitationem .i. Illa contra
distinctio illa uerborum sic accipienda est.

Ad intellectum huius partis incidunt tria questio de peccato in spiritum sanctum de eius speciebus
explicite competentibus circa. Primo queritur de ipso in comparatione
ad alia peccatorum genera. Secundo queritur de ipso quantum ad conditiones proprias. Tertio
uero queritur de ipso quantum ad eius species et differentias. Circa primum queritur
duo primo quare istud peccatum in spiritum sanctum dicitur genus peccati distinctum.
Secundo quare istud peccatum in spiritum sanctum semper habet aliud peccatum actuale precedens.

Circa primum sic proceditur quod istud peccatum in spiritum sanctum. Et amplius
dicatur genus peccati distinctum ab aliis generibus peccatorum etc. primo
per illud magistri in littera est quoddam peccati genus ceteris grauius et abhominabilius
quod dicitur peccatum in spiritum sanctum. Item hoc uidetur ratione quia mortale ueniale faci
unt diuisa peccatorum genera quia multo facilius remittitur ueniale quam peccatum in spiritum
sanctum. Est peccatum irremissibile ergo uidetur quod peccatum in spiritum sanctum sit aliud genus ab aliis
generibus peccatorum. Item peccatum in spiritum sanctum est peccatum procedens ex certa malicia
sicut peccatum ex certa malicia dicitur contra peccatum ex ignorantia et infirmitate ergo uidetur
quod peccatum in spiritum sanctum sit genus peccati distinctum. Item quod habet species proprias
a speciebus aliorum peccatorum distinctas est genus peccati distinctum ab aliis
peccatorum generibus sed peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi. Cum eius species sint despe
ratio et obstinatio et ueritatis agnite impugnatio que sunt proprie
species huius peccati ita quod non aliorum ergo etc. Sed contra peccatum in spiritum sanctum
sic dicit magister in littera est peccatum ad mortem sed esse peccatum mortale est peccatum
ad mortem ergo cum peccatum ad mortem sit generale ad omnia peccatorum
differentias genus peccatum in spiritum sanctum. Item peccatum in spiritum sanctum dicitur sic no
minatum quia est in spiritum sanctum. Aut ergo est hoc quia est in appropriatum spiritui
sancto. Si quia est contra personam spiritus sancti sed cum ita est in maiestatis patris et

filij et spiritus sancti quia omne peccatum quod est in spiritum sanctum est in patrem et filium
ne quod est in patrem est in spiritum sanctum ergo hoc non est generale ad omne
peccatum sed si quia est contra effectum appropriatum spiritui sancto ut potest contra bonita
tem et gratiam sed omne peccatum est contra bonitatem et contra gratiam ergo species sed ergo etc.
peccatum est peccatum in spiritum sanctum. Item peccatum diuiditur in peccatum ex infirmi
tate ex ignorantia et ex malicia itaque peccatum ex malicia dicitur esse in
spiritum sanctum sed peccatum ex ignorantia et peccatum ex infirmitate non
dicitur speciale genus peccati omne enim peccatum genus ex ignorantia potest esse et ex
infirmitate ergo non uidetur similiter quod peccatum ex malicia dicatur de
terminatum peccati genus. Item omne quod quis facit ex ignorantia
potest facere ex certa malicia siue ex industria ergo similiter omne genus pec
cati potest fieri ex certa industria uidetur ergo quod peccatum in spiritum sanctum circueat
omnia peccatorum genera. non ergo uidetur peccatum esse genus ab aliis peccatorum generibus
distinctum. Respondeo dicendum quod peccatum in spiritum sanctum dicitur genus peccati distinc
tum ab aliis generibus peccatorum ratione triplici uidelicet ratione principij ratione
sui oppositi et ratione actus substrati ratione principij quia peccatum in spiritum
sanctum dicitur esse quod est ex certa malicia siue industria ex quo non potest esse pec
catum sed est solum quod facit sciens ratione oppositi similiter distin
guitur quia est in triplex gratia uidelicet innocentie baptismalis et peni
tencialis peccatum in spiritum sanctum proprie habet opponi gratie penitentiali et e
tiam impugnat quantum ad sui initium et quantum ad suum terminum. sicut peccatum originale pro
dicitur gratia innocentie et peccatum actuale aliud impugnat gratiam baptismalem
ratione uero actus substrati similiter distinguitur quia est peccatum istud sit
impugnatiuum gratie et malicia sit impositum spiritui sancto sic peccatur in
spiritum sanctum consistit circa actum ipsius spiritus sicut patet in scriptura ratione consti
tutionis unde fornicatio et adulterium non potest aliquo modo dici pec
catum in spiritum sanctum ratione generis sui principij et oppositi et actus substrati in
spiritum sanctum est genus peccati determinatum ratione horum tamen sic notatur ut
dicatur peccatum in spiritum sanctum uidelicet ratione malicie a qua procedit quia dicitur
te opposito bonitati appropriate spiritui sancto ratione per principium sui finalis gratie
quam probat que est effectus appropriatus spiritui sancto. ratione est actus spiritualis
et que consistit. Unde dicitur peccatum in spiritum sanctum quod est in spiritum et
contra actum spiritus maligne et sic patet quod peccatum in spiritum sanctum est genus peccati
ab aliis generibus peccatorum distinctum concedende sunt rationes que hoc
ostendunt. Ad illud quod obicitur quod est peccatum ad mortem dicendum quod peccatum
dicitur ad mortem per similitudinem ad mortem corporalem in morte enim
corporali tria concurrunt quorum primum est amissio uite. aliud est corporis
dispositio ex parte corporis ad susceptionem anime tertium est
impossibilitas reparationis per cursum nature quantum ad primam conditionem peccatum
mortale est et amissio ad dicitur esse peccatum mortale sed ad mortem quantum
ad tertium peccatum in spiritum sanctum dicitur peccatum ad mortem quia tollit dispositionem
ad susceptionem uite que quidem consistit in susceptione penitentie
quantum uero ad dispositionem conditionem peccatum dicitur ad mortem in quantum
quis contrahit mortem. Cum igitur dicitur quod omne peccatum mortale est
ad mortem et quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum differt in ac
ceptione peccatum ad mortem. Ad illud quod obicitur quia aut dicitur peccatum
in spiritum sanctum quia est contra personam etc. dicendum quod ideo dicitur pec
catum in spiritum sanctum non quia est contra personam sed quia est contra ap
propriatum effectum nec quia est contra omnem effectum appropriatum sed quia est contra effectum
precipuum inter appropriata spiritui sancto hoc autem dictum est gratie finalis
siue penitentialis et hoc proprie quantum ad statum gratie finalis siue pe
nitentialis et hoc proprie quantum ad statum gratie finalis in quantum gratia
est omnis efficacior hoc in proposito omne peccatum est contra ef
fectum illum et hoc non sequitur quod omne peccatum sit in spiritum
sanctum. Ad illud quod obicitur quod omne peccatum potest esse peccatum ex ignorantia
et infirmitate dicendum quod non est simile quoniam omne quod ignoratur non determinat
se aliquem actum nec est infirmitas et ideo non dicitur genus peccati deter
minatum sed certa firmitate potest sic enim est de peccato ex
quo est ex malitia ad hoc ut ideo sit peccatum in spiritum sanctum non suf
ficit quod sit ex certa malicia scientia et ex industria sed requiritur de
terminatio generis quantum ad actum substratum. Ad
illud quod obicitur quod omne peccatum potest fieri ex malitia dicendum quod

// circa peccatum contra spiritum sanctum

et si malicia concurrere possit ad omne peccatum non tamen semper facit peccatum in spiritum sanctum. Unde si aliquis senex qui non habet appetitum fornicandi et cararet carnem suam ut fornicaretur non diceretur in illa fornicatione peccare peccato in spiritum sanctum quamvis illud peccatum committeret ex industria et quadam malicia. Cum ergo dicitur quod peccatum ex malicia est peccatum in spiritum sanctum hoc solum intelligitur de illis generibus peccatorum que ipse ex malicia habent ortum sicut est invidencia fraterne gratie et impugnatio veritatis agnite.

Secundo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum semper habeat aliud peccatum preambulum et quod sic magis videtur. Dicatur quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum desperationis et obstinationis sed nullus desperat nec obstinatur nisi ad precedens peccatum ergo videtur quod ipsum aliquod peccatum sit preambulum ad peccatum in spiritum sanctum. Item peccatum in spiritum sanctum vel est finalis impenitentia vel habet ipsam annexam finalem impenitentiam que est deesse sed impenitentia non est nisi respectu peccati precedentis sicut nec penitentia ergo numquam est peccatum in spiritum sanctum quin habeat aliud peccatum preambulum. Item peccatum in spiritum sanctum est peccatum procedens ex certa malicia ergo necesse est quod antequam homo peccet peccato in spiritum sanctum sit malitiosus nisi per culpam ergo ante peccatum in spiritum sanctum necesse est esse aliam culpam preambulam. Item Salomonis nemo repente fit summus ergo videtur quod in malicia nemo statim labitur in profundum sed per primum peccati genus labitur homo in profundum malorum ut dicitur ergo quod illud genus peccati habeat aliud preambulum quod disponat ad ipsum. Sed contra quatuor sunt nobis inflicta sicut dicit Beda propter peccatum parentis videlicet infirmitas malicia ignorantia et concupiscentia sed possibile est quod homo peccet peccato ex ignorantia et ex infirmitate ergo similiter possibile est quod peccet peccato quod ex malicia procedit. Item quecumque contrariorum genera sunt distincta possibile est peccare uno absque alio sed peccatum in spiritum sanctum distinctum est ab aliis generibus peccatorum ergo possibile est aliquem peccare illo genere peccati etsi non precesserit aliud peccatum. Item impugnatio veritatis agnite est hujus speciei sed ista [illegible] quis impugnare veritatem agnitam sicut est veritatem ignoratam ergo videtur quod quantum ad illam speciem absque peccati genere committi possit in spiritum sanctum. Item peccatum in spiritum sanctum consistit in actu speciei sed magis [illegible] actus carnis extra actum speciei cum ergo homo possit peccare peccato carnis nullo alio peccato precedente per rationem immo multo fortius videtur esse verum de peccato in spiritum sanctum. Respondeo dicendum quod de peccato in spiritum sanctum distinctum est loqui secundum species distinctas. Quedam enim sunt species peccati in spiritum sanctum que nullo modo possunt esse absque peccato preambulo sicut sunt obstinatio desperatio et finalis impenitentia. Talia enim respiciunt peccatum preambulum cum mentionem [illegible] sicut enim nemo enim desperat de venia nisi cum commiserit culpam nemo obstinatur in malo nisi qui fecerit malum nemo impenitens est nisi cum habet unde peniteat. Sunt et alie species peccati in spiritum sanctum que quidem possunt esse absque peccato preambulo pro eo quod actus ipsarum non respiciunt deviate peccatum sicut est impugnatio fraterne gratie et impugnatio veritatis agnite sicut etiam est presumptio potest enim quis sic fraterne gratie invidere et veritatem agnitam impugnare de impunitate presumere etsi nulla actualis culpa precesserit et hoc propter libertatem voluntatis quin in quibus peccatorum ipsa deordinatio potest se perpetrare. Attamen ista peccata sunt genuina vix autem numquam contingit quod aliquis in hec cadat nisi mens ejus fuerit per alia peccata depravata. Concedendum est ergo quod peccatum in spiritum sanctum non solum est genus peccati distinctum ab aliis peccatorum generibus secundum formam sed etiam separatim potest existere et committatur sine culpa preambula quamvis rarissime contingat. Unde et rationes que ad illam partem inducuntur concedende sunt. Illa tamen ratio que inducitur de eo quod minus dependet actus speciei ab actu carnis et cetera dicendum quod ratio illa non cogit quin peccatum in spiritum sanctum possit esse sine aliis peccatis pro eo quod actus spirituales sunt ad animam propinquiores non solum inficiunt sed minus debilitant sed etiam super alios actus. Unde constituuntur super alios actus quasi principaliter et sic est peccatum quod habent esse actus illos consistere in pluribus alia peccata presupponunt tamquam initia sicut desperatio et obstinatio. Non sic autem est de actibus carnalibus quia quidem non inficiunt malitiose actus sed immanationem extrinsecam. Unde illa peccata circa illos actus existencia non habent alia peccata tamquam initia et huic consonat id quod dicit Damascenus quod aliqua preexistencia sunt ad animam pertinentia requirunt declinationem per instinctum sequentem non sic est de actibus pertinentibus ad corpus. Unde ratio illa non cogit. Nec etiam alia que dicit quod est peccati genus distinctum ergo potest esse sine aliis nichilominus potest distingui ab aliis quia multa sunt inseparabilia secundum esse que tamen distinguuntur secundum formam. Ad primum autem quod obicitur in contrarium de obstinatione et desperatione dicendum quod ratio illa procedit ab insufficienti quamvis enim istud sit verum in istis duobus generibus peccatorum non tamen sequitur quod sit verum in aliis generibus peccati in spiritum sanctum. Ad illud quod obicitur quod finalis impenitentia est annexa omnibus speciebus illius peccati dicendum similiter quod nec illud cogit nec etiam alia que dicitur pro eo quod peccatum in spiritum sanctum dicitur factum committit homo peccatum respectu est post hec propositum non penitendi sicut ille qui impugnat veritatem agnitam vel invidet fraterne gratie vel est sicut est de eo qui ad presumptionem de benignitate misericordie quod nullum relinquit effectum iusticie et ex hoc proponit mala facere numquam de eis penitere et hoc totum potest esse sine alterius peccati genere. Ad aliud quod obicitur quod illud peccatum est ex malicia dicendum quod malicia secundum quod est hic potest dicere maliciam contractam ex peccato generali vel potest dicere maliciam actualem id est actualem perversitatem voluntatis. Si primo modo precedit, sed secundo modo concomitatur non enim oportet quod ante sint malitiosi sed sufficit quod procedat ipse malicia que est pena originalis. Ad aliud quod obicitur quod nemo repente fit summus dicendum quod non est verum quamvis non possit aliquis nisi immediate ascendere potest tamen in ordinate descendere sive subito se precipitare. Preterea non efficitur homo ita perfecte malus committendo similiter peccatum in spiritum sanctum immo quanto plures peccat tanto magis labitur in profundum.

Consequenter queritur de hoc peccati genere quantum ad conditiones proprias et circa hoc queruntur duo. Primo de hujus peccati gravitate. Secundo de hujus peccati irremissibilitate.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum hoc peccati genus sit gravissimum et quod sic videtur primo per auctoritatem magistri in littera. Est peccatum aliud peccati genus gravius et horribilius abhominabilius. Item ratione videtur magis est peccatum quod magis facit distare ab anima sed tale est peccatum in spiritum sanctum ergo et cetera. Item majus peccatum quod minus habet de ratione excusationis sed peccatum in spiritum sanctum est hujusmodi minus enim habet inter cetera peccatorum genera de colore excusationis ergo et cetera. Item majus est peccatum quod magis inhabilitat animam ad iusticiam sed peccatum in spiritum sanctum est hujusmodi quia maxime voluntatem deordinat ergo et cetera. Item sicut ignorantia excusat peccantem sic scientia aggravat quia servus sciens voluntatem domini sui et cetera sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum ex industria sive certa malicia ergo et cetera. Sed contra super illud psalmi Curavimus Babylonem ad vesperam et cetera nemo insanabilior est eo qui sanus sibi videtur ergo minus elongat a sanitate peccatum in quo quis peccat sciens quam in quo quis peccat ignorans sed peccatum in spiritum sanctum est peccatum in quo quis peccat sciens ergo videtur quod minus peccatum sit quam peccatum ignorantie. Item etsi una sit majestas personarum et coequales sint omnes honorandi tamen majestas apparet patris et honor per appropriationem ei debetur ergo peccatum quod est in patrem vel tamen videtur plus deum inhonorare quam peccatum quod est in filium vel spiritum sanctum. Si ergo qualitas pensetur et quantitate et tempore videtur quod non sit majus genere peccati in spiritum sanctum quam peccatum in patrem et filium. Item malum est pena inflicta pro peccato originali sicut ignorantia et infirmitas sed ignorantia et infirmitas quasi sunt pene aliquo modo excusant peccatum committentem ergo per rationem et malicia. Item

vtrum peccatum in spiritum sanctum semper habeat aliud peccatum preambulum — vtrum hoc peccati genus sit gravissimum

vel peccatum gravius est in quo magis regnat libido quam in peccato quod est ex malicia sicut patet quia maior est libido in fornicatione quam in desperatione ergo videtur quod magis sit peccatum quod est ex cupiditate quam illud quod est ex malicia. ergo peccatum in spiritum sanctum non est peccatum gravissimum. ¶ Item gravius est peccatum in quo est maioris boni corruptio sed in peccato infidelitatis maioris est corruptio quam in peccato in spiritum sanctum in illo enim peccato receditur et a veritate et a bonitate ergo videtur quod infidelitas vel heresis gravior sit quam peccatum in spiritum sanctum. ¶ Ad hoc dicendum quod peccatum in spiritum sanctum est peccatum in spiritum sanctum gravissimum et quia naturam ledit et quia oculos dei maxime offendit nam inquantum maxime ledit dum non solum aufert ei sanitatem sed etiam precludit viam ad sanitatem unde sicut morbus periculosior est qui non tantum precludit viam ledit sed etiam precludit viam ad susceptionem cibi vel medicine sic intelligendum est de isto modo spirituali. oculos dei maxime offendit quia nullum habet colorem excusationis. ideo peccatum sed genere peccati meretur sequi(?) iudicari. Et propter hec duo dicit magister quod peccatum certis est gravius et abhominabilius. vel gravius dicitur ratione maioris lesionis abhominabilius ratione defectus excusationis. Ideo autem hoc est quia peccatum in spiritum sanctum est ex malicia et non solum ex malicia et industria sed ex malicia et industria tamen. vel peccat quis peccato in spiritum sanctum quando ad malum movetur et nescia(?) sed sciens se moveri ad malum unde peccatum in spiritum sanctum est ex malicia conflata ex concessione malicie et actualis peccato(?) contracte et malicie actualis coniuncte industrie et non tantum dicitur esse ex malicia sed ex certa malicia. vel aliter malicia scilicet ex originali relicta hoc peccatum non excusat quia talis malicia in ipsa voluntatis(?) ... non minuit rationem voluntarii sicut facit infirmitas et ignorantia et quia non diminuit rationem voluntarii non diminuit de ratione peccati et propterea non excusat alia autem malicia non solum non excusat sed etiam multum aggravat tum ratione simplicitatis(?) tum ratione cogitationis ad mentem(?) ... enim est aggravare et sic patet quod in spiritum sanctum maxime oculos dei offendit videlicet quia est ex certa malicia et hec est eadem causa nam ledit lesio vero peccati principaliter consistit in deordinatione voluntatis et quanto voluntas magis in peccato ad se inclinat tanto magis se deordinat et depravat et quia ex certa malicia hoc peccatum peccatum procedit ideo inter peccati genera scienter et prudenter immo et impudenter peccat. Preeligit malum voluntas et magis in hoc peccato quam in aliis respuit bonum quia appetit voluntatis gratie maxime infecte respuit bonum et cibum Et hinc est quod respuit medicamentum quia ad modum gratie maxime infecte respuit bonum cibum. Cum igitur hoc peccatum ex certa malicia procedit hinc est quod ceteris aliis gravius et abhominabilius. quantum est ex genere peccati hoc est quod est quod est maxime naturalesivum et maxime oculorum divine maiestati offensivum. Et ideo concedende sunt rationes ostendentes esse hoc peccatum gravissimum. ¶ Ad primum quod obicitur quod peccatum ex ignorantia magis a caritate elongat. dicendum quod maior insanabilitas ex duplici causa potest venire aut ex conditione morbi aut ex conditione infirmi. tamen gratia dicitur quod nemo est insanabilior eo qui sibi sanus videtur. hoc intelligitur quantum ad conditionem eius status infirmi. pro eo quod talis non sentiens se infirmum non querit medicum et tamen numquam sanatur. quantum autem ad conditionem morbi non habet veritatem. scilicet peccans ex ignorantia eruditur de facili et est pro sanitate. peccans autem in spiritum sanctum rebellis est et medicinam(?) ex ipsa natura talis morbi et ideo quantum est de se peccatum est gravius est et insanabilius. ¶ Ad secundum quod obicitur quod peccatum in patrem est et gravius ut maxime quam in spiritum sanctum quia patri appropriatur maiestas. dicendum quod istud factum non dicitur eo gravius aliis pro eo quod in ipso contempnatur magis persona sed tamen quia persona patris nam in omni peccato contempnitur una maiestas trium personarum. Unde sicut hoc genere peccati non distinguitur a peccato in patrem et hoc quod hic contempnatur spiritus sanctus. sic pro si(?) ... sic gravius iudicatur sed ex hoc gravius est quia in ipso amplius

contempnitur trium personarum maiestas quam in aliis generibus peccatorum magis enim impugnatur gratia cui est totius virtutis effectus. et ideo magis est peccati gravius et ideo ratio illa procedit ex falso intellectu. ¶ Ad tertium quod obicitur quod malicia est pena inflicta ergo videtur quod excusare sicut alie pene dicendum quod non est simile et ideo hoc est quia malicia respicit ipsam voluntatem vel sed ignorantia respicit intellectum et infirmitas carnem respicit et illa non a deo sunt in voluntate sicut ipsa malicia et ideo magis diminuit de ratione peccati quam malicia. peccatum in spiritum sanctum non tamen est ex malicia contracta et malicia ipsa sicut supra dictum est. ¶ Ad istud quod obicitur quod istud peccatum est gravius in quo magis regnat libido dicendum quod libido maior dupliciter dicitur aut ratione maioris voluptatis aut ratione maioris improbitatis libido scilicet voluntatis voluptas et improbitas cuius genera(?) quantitas peccati attenditur per quantitatem libidinis dicendum quod improbitas est quam quantitas libidinis pensatur per improbitatem voluntatis sed non est verum quod per pensatur per quantitatem delectationis sicut patet quia gravius peccat senex fornicator vel adulterator quam iuvenis et improbiorem propter voluntatem movetur quam iuvenis iuvenis amplius delectetur. licet ergo in aliis generibus peccatorum magis prevalet libido quantum ad delectationem quam in hoc peccato magis prevalet quam ad improbitatem voluntatis ideo gravius est. ¶ Ad quod obicitur quod maior est corruptio in peccato infidelitatis dicendum quod maior corruptio potest esse dupliciter aut intensive aut extensive extensive loquendo pro illa bona privat infidelitatis quam in spiritum sanctum quia in nullo peccati genere tollitur totius spiritualis edificii fundamentum. ¶ Intensive autem magis sit in peccato in spiritum sanctum pro eo quod omnino gratia redditur inhabilem ad bonum et amplius firmatur in malo unde licet peccatum ex genere gravius inquantum est maior boni privationem(?) intensive et quia peccatum hereticis frequentissime coniungitur peccatum in spiritum sanctum vel pertinacie obstinationem habet est quod istud peccatum est valde periculosum sed non solum ex ignorantia heretici moventur sed cum alius adhibetur remedium sed quia omnino obstinatio pungit ad herendum errori suo non fugiunt sed quam vivunt.

Sed queritur de isto peccato utrum sit irremissibile et probatur quod peccatum sit irremissibile. Matthaei XII. Spiritus blasphemie non remittetur et post quid peccatum illud in spiritum sanctum non remittetur neque in hoc seculo neque in futuro. ¶ Item secundo desperatio post cognitionem nostram vel verum(?) post subiungitur tu autem noli orare pro populo isto. quia non exaudiam te. ¶ Sed si peccato remissibili dominus vult exorari et nolebat exorari propter peccatum desperationis ergo videtur quod peccatum desperationis sit irremissibile. Per rationem concluditur de quibus hic(?) est peccati. ¶ Item nullum peccatum remitti potest nisi quis potest subire penitentiam et postulare veniam sed peccans in spiritum sanctum hoc non ... maior manifesta est minor probatur per Augustinum qui dicit in libro de sermone domini in monte tanta est labes huius peccati ut deprecandi humilitatem subire non possit. ¶ Item impenitentia est species huius peccati et annexa aliis speciebus sed impenitentia directe opponitur ipsi venie penitencie ergo videtur quod semper prohibet veniam et remissionem vel ergo est sit peccatum sit irremissibile. ¶ Contra super illud Psalmi convertam in profundum maris id est eos qui erant desperatissimi ergo sed est peccatum quod maxime quod maxime elongat a venia a deo omnino remitti videtur ergo et omnia alia. ¶ Item autem de nullo isto impenitentia vel eorum impenitentes quamdiu enim in carne vivit non potest iudicari de nullo id est desperandum est quamdiu patientia dei eum ad penitentiam adducit sed de eo qui peccat peccato irremissibili desperandum est ergo videtur quod peccans peccato in spiritum sanctum non peccat irremissibiliter. ¶ Item peccatum in spiritum sanctum non aufert homini statum viatoris sed quamdiu est homo in statu viatoris habet liberum arbitrium. quamdiu autem hoc habet potest deo reconciliari et a peccato liberari ergo videtur quod peccatum in spiritum possibile sit remitti. ¶ Item potentior est gratia virtus in bonum quam peccatum in malum sed illa virtus reddit hominem ex

R°

colloca(?)

1c xviii

4 ducti[illegible]

i: Ille glossa super dictis locum blasphemia remittetur propter at blasphemie non remittetur in hoc seculo neque in futuro

vel ... sit irremissibile

et suo actu impossibile ad peccandum nunc penitentia nunc alia gratia utrumque nullam culpam reddit hominem impossibilem ad resurgendum sed non resurgit homo a peccato nisi remittatur peccatum gratia non solum in peccato gravi sed etiam quodlibet aliud est remissibile. Item si peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile aut hoc est per privationem actus remissionis aut per privationem dispositionis aut per privationem possibilitatis. Si per privationem actus gratia cuius hoc peccatum non remittitur dicitur irremissibile quodlibet peccatum grave isto modo irremissibile reddit hominem ineptum ad remissionem ut dicitur. Si per privationem dispositionis gratia cuius omne peccatum mortale reddit hominem ineptum ad remissionem propter dei offensam et contemptum ut quod omne debeat dici irremissibile. Si per privationem possibilitatis passive aut possibilitatis, contra hoc est quod deus non potest infundere gratiam aut hoc est quod ipse non potest gratiam recipere sed peccatum est planissimum similiter quod iste habet arbitrii libertatem non gratia. Utrum quod aliquod peccatum debeat dici irremissibile et quod sic dicitur irremissibile quando dicatur. Quaestio. Solutio dicendum quod sicut magister innuit quidam opinati sunt quod peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile quia vix et raro vel difficulter dimittitur. Alii vero dixerunt quod peccatum dicitur irremissibile quia nullo modo remitti potest pro eo quod tali peccato peccans digne penitere non potest. Haec autem istorum modorum sententia vera nec unus repugnat alteri si recte intelligantur. Sicut enim remissibile dicitur dupliciter: uno modo remissibile dicitur aptitudine, alio modo remissibile dicitur consuetudine. Sic et irremissibile dupliciter potest dici: uno modo ut dicatur irremissibile et inceptum impossibile ad remittendum. Alio modo ut dicatur irremissibile quod est insuetum remitti. Utroque horum modorum peccatum in spiritum sanctum potest dici irremissibile. Nam omne peccatum in spiritum sanctum vel est impenitentia vel habet impenitentiam annexam. Impenitentia autem dicitur duobus modis sicut et perseverantia. Uno modo dicitur perseverantia propositum perseverandi. Alio modo dicitur perseverantia continuatio manendi in bono usque in finem et perseverantia est quaedam virtus. Secundo modo perseverantia includit gratiam finalem. Sic et impenitentia dicitur dupliciter: uno modo impenitentia dicitur impenitentia propositum non penitendi. Alio modo dicitur impenitentia continuatio manendi in malo usque ad diem extremum inclusive. Et istum modum peccatum in spiritum sanctum quod claudit in se penitentiam dupliciter potest dici. Uno modo prout in se claudit impenitentiam quae quidem est finalis perseverantia in malo et sic dicitur irremissibile quia non potest remitti sicut finalis gratia non potest perdi sed hoc modo peccatum in spiritum sanctum nemini est tribuendum et usque ad ultimum instans in quo possit dici de isto quod finaliter sit impenitens. Et secundum hunc modum est una particula opinionum et multum videtur accipere peccatum in spiritum sanctum. Alio modo dicitur peccatum in spiritum sanctum prout claudit in se impenitentiam et propositum non penitendi. Et hoc modo dicitur irremissibile, id est insuetum remitti, quamvis non sit impossibile ad remittendum. Quia tale propositum mutari potest, raro tamen et vix remittitur quia tale propositum claudit viam ad gratiam et impedit, scilicet ingressum. Illud enim quod gratiam inducit et quod ad gratiam disponit est motus voluntatis. Recedit a peccato et ideo cum non voluntas obstinatur ad oppositum nisi fiat ei specialis donum et ad invitum non pervenitur ad remissionem beneficii. Quamvis gratia alia peccata gratia et si privat bonam voluntatem et iustitiam non tamen reddit voluntatem rebellem et repugnantem vocationi divinae. Et hinc est quod si numquam remittentur propter negligentiam peccatoris vel per occupationem mortis non dicuntur esse irremissibilia. Propter quod magis peccatum dicitur irremissibile magis quam alia peccata gravia scilicet pro eo quod non tantum repugnat gratiae sed etiam disponit ad veniam et gratiam suscipiendam. Patet quo dicatur irremissibile. Quod communiter loquendo non privat potentiam sed dispositionem sive actum accipiendo peccatum potentiam privat sed hoc modo non dicitur peccare contra spiritum sanctum. Quod dicitur "invitus in hac vita" et cetera; patet responsio ad rationes.

Quod inducunt ad utrumque; patet ad eas potissime quae inducunt ad partem illam quae videlicet ostendunt quod peccatum istud non dicitur irremissibile eo quod reddat hominem impossibilem ad veniam quia dictum est in ultima ista et quod vim concludunt ideo concedende sunt. Ultima tamen ratio videtur ostendere quod nullo modo debeat dici irremissibile sed iam manifestata sunt per ea quae dicta sunt, quia in aliis peccatis mortalibus non sic est privatio ad remissionem sicut in isto peccato quamvis enim alia peccata tollant iustitiam auferunt propositum redeundi ad iustitiam. Sed enim omnis qui peccat emendare proponit. Hoc autem peccatum gratiae inquantum peccatum est tollit iustitiam et tale peccatum est quod habet annexam gratiam impenitentiam aufert homini propositum reddendi se ad gratiam et ideo irremissibile dicitur quia privat dispositione ad bonum. Ad illud autem quod per obiectionem dicit autem in Genesi... super id et Glossa: quod tamen tacet quod Glossa intelligit quantum a privatione remissionis sed consuetudine non secundum possibilitatem et aptitudinem. Unde quod dominus quod istud peccatum non remittitur hoc intelligit non quia remitti non possit sed quia de paucis consuevit remitti, sicut dicit Augustinus quod intelligit de peccato in spiritum sanctum. Sed quod includit impenitentiam finalem haec numquam quis perseverat usque ad mortem. Ad illud quod tertio obiicitur de illo quem quod deus nolebat orari pro desperatis dicendum quod hi non erant quia nullo modo possent ad bonum converti vel redire hoc enim potuissent si deus vellet eos specialiter visitare sed quia ipsi non merebantur et deus occulto suo iudicio nolebat eis misericordiam suam ampliare hinc est quod providens consilium iudicium et eorum impenitentiam hic propheta praedicebat et quia hoc non habet istud peccatum non possent remitti sed quia illis nolebat deus remittere et quia illi finaliter in impenitentia remansuri erant quamvis ab ea posset discedere. Ad illud quod obiicitur quia tanta est huius labes peccati quod penitere non possit dicendum quod Augustinus illud verbum retractat et explanat hoc non esse dictum per privationem omnimode possibilitatis tantum deus committit desperatissimos sed privationem facilitatis. Unde non solum in consuetudine ad dicendum impossibile quod nullo modo potest fieri sed quod difficulter fit. Ad illud quod obiicitur quod impenitentia est species huius peccati iam patet quia dupliciter dicitur impenitentia sicut dictum est et expirat impenitentia dicta propositum non penitendi non reddit hominem impossibilem ad veniam quia potest ab isto proposito desistere et illo proposito desistente potest ad propositum illi succedere et per hoc ad veniam pervenire.

Consequenter quaeritur de huius peccati generibus.

Et quaerimus ad ea species et de aliis et circa hoc quaerimus duo. Primo quae de speciebus huius peccati quantum ad numerum et sufficientiam. Secundo quae de hiis quantum ad unitatem eorum per eam rationem.

Quaeritur primo sic procedendo et quaeritur de numero et sufficientia specierum huius peccati. Igitur consueverunt huius peccati sex species assignari, videlicet desperatio, praesumptio, obstinatio, impenitentia, invidentia fraternae gratiae, impugnatio veritatis agnitae et finalis impenitentia. Sed quod multo plures deberent esse videtur quia tamen sunt tres virtutes theologicae videlicet fides spes caritas quae quamlibet est ad salutem necessaria sicut alia ut quodlibet sicut unum est peccatum in spiritum sanctum quod est contra spem videlicet desperatio similiter deberet esse unum contra fidem et aliud contra caritatem. Item virtutes cardinales sunt praeter praedictas quae sunt necessariae ad salutem ergo sicut accipiuntur species peccati in spiritum sanctum per oppositionem ad primam ita debent accipi per oppositionem ad alias virtutes cardinales. Item in deo non tantum considerantur ista opposita videlicet misericordia et iustitia sed plures aliae ut potentia bonitas et maiestas, ergo sicut sunt duae species huius peccati quarum una est contra iustitiam ut praesumptio, alia contra misericordiam ut desperatio, sic videtur quod duae aliae species deberent esse contra aliquas alias. Item septem sunt peccata capitalia in quibus sunt aliqua magis sicut manifesti a quo sicut manifestum ... ponitur unum peccatum huius ita debent poni superbia et ira. Item aeque magnum peccatum est impugnare bonitatem sicut impugnare veritatem ergo sicut est una species peccati prius impugnatione veritatis agnitae ita debet esse alia species prius impugnatione bonitatis

Item spe'c blasph'e e peccm in spiritum s. sic d' in glo. et intecta h. xij. nec ad peccor cam in q plres sunt spes pcti i spm s. qm' pdce. Item quo unde accipiat distinccio istarum spes aut n. accipi ex pte ei cui oppo hoc peccm aut ex pte actuum istorum aut ex pte motiom si ex pte ei e oppoit cum illa sit gra pmal et gra pmal sit una. ut q una sola debet ee spes hi pcti. si ex pte actuu substorum aut illi act' sunt pncipales pou n'elor aut n' pncipales. si pncipales tunc no deberent ee nisi tres p num pou si pus actus no pncipales g de bent ee multo plres q'm sex. Si ex pte motor simili ob q cum plia sint motiva q'm sex plres erunt hi pcti spes. Item h que cum magis n tagat nisi q de iiij spebz pcti in spm s. et alij ponant v spes alij sex unde veniat ista diusitas. Q g pmo qd distingunt iste spes et q sit ear nus et sufficia. Resp dd q peccm in spm s. dicte e contem spe s. qui quide dr gra pmal h a' pmal gra. sic q in institucio consident. ta respiat m del medium et extremum i iustum ex pte media ocurrunt ista duo ora et iusti. oia p q'm dimittit offensa et iusti pcti eciam eciam cont' mam e despco q iusticiam e psumpco. sic ex pte extremi duo concurrunt videl detestaco pcti preti et ppoit no peccandi. nisi enim hec duo n se heat non e pccone adh q gra spe s. heat impfm efficacia q detestacone pcti e ob stinaco cont' ppositum no peccandi est finalis inpnia. simil ex pte inisti duo concurrut. videl iutitas dne p q'm pcc' in strata et sitas gre p q'm ipm ad innet et sublimet cont' ui tate dne est impugnaco uitatis agnite cont' sitate gre e inuiden fr'ne gre. et sic pz nus et suffi qr. s. tot sunt spes pcti nec plres nec paucior. Alit pt accipi suffi dear spes q cum peccatum istu remissio pccor innit e aut i pccm e pnu am. aut cont' unitate ecclastica cont' pniam aut pt ee du p aut precessum albo ee sic e despco aut p obstine inma lo et sic e obstinaco. Si cont' unitate ecclastica sic aut roe uitatis aut roe bonitatis si rone uitatis sic e impugno ui tatis agnite. si rone bonitatis sic e inuiden fr'ne gre et h in sumunt iiij spes. nec iste mod assigndi repugt qui dcz est q sub obstinacoe que e obsta in malo claud psumpco et fi nal impnia hec n ipo q confirmato e as in malo nec tunz pe nam nec potuit dimitte culpa. Alit sunt nis istar spez q cum peccm in spm sic cont' pnitale gram aut e q ipam rone sui aut rone antecedencui aut rone subsequenti. si rone sui sic e obstinaco. si roe antecedenciu cum ad pnia anteceda timor et spes tamq due moles q timore e psumpco q spem e despaco si rone qnciu cum ad pniam consequit emda q q sistit in duob videl in via confessioe et bona satisfaccoe sic sum tur due spes qr una e impugnaco ul' alta est detestaco boni et p istam assignaco obstinaco comphendit obstinaco ppe dcam et finale impnia. et sic pz nus et sufficia spez et q rone quidam assignt iiij quida q'nz quida sex. Ille aut mod quo assignt sex spes convenienor e convenienti p eo qd i' qd alij dicunt i plicite ille dicit explicite. Iuxta hunc mod concedendo e spes pcti in spm s. nub ee sex et no plres. Ad i' g q o qd debet esse peccat in spm s. cont' fide et caritate dd qd illa ro no cogit. q no dr despaco peccm in spm s. q e contra spem si q dicte repugt dispoi gre pnal q'm. despat de uenia nunq ad gram se pparat sicut iudas qui facili desperans cucurr ad laqueum sicut dicit aug q'm ad petend uenie bnficium. Ad i' q o quot sunt alie cardinales uir tutes pt pniam dicend q et si alie uirtutes sicut tm pnia ppe uirts e p q'm resurgit ho in gra et p q'm remittit culpa et io peccatum qd maxie e impugnatiu gre mag dicte hz opponi pnie q'm alie uirtuti cardinali p pniand tantum e uirts sz sacram uel' utq modo ei opponit peccatu in spm s. Ad i' q ob q alie sunt condicoes di q mia et iusticia. dd q et si alie sint iste tm sunt pncipue q con sidt e mor uistificacionis et q o attende peccatores ut pos sint redire ad gram et io mag assignt q istas spes pcti in spm s. q'm q alias condicones. Ad i' q obi q vij s capitalia pcta ita mag sicut inuidia. Dicend quod inui dencia fr'ne gre no ponit esse peccm in spm s. roe ei q e ca pitale peccm sz rone ei q in e impugnco boni que dicte ht oppone ad bonum pnie. Ad i' q obi ei contingit in pugnare bonitate sicut uitate et maiestate dd qd impug naco uitatis agnite claudit impugnco maiestatis et bo nitatis. Q'm uitas n tm modo pdicat se sz e pdicat et manifestat bonitate et maiestate di et dum ab scient dicat q uitate mq pdicat di maiestas et bonitas consequs maiestate et bonitate impugt. Ad i' q ob de spu blasph'e dd q comphendit sub impugnacoe uitatis agnite q n. ubi alis ui tati di resistit et blasph're dr et uitate agnita impug re. Ad illud qd q pmo quid accipiat nus et sufficia spez hi pcti dicend q sunt ex pte oppositi oppont aut pnie hoc pnie g no solum rone hitus pnie sed e rone cor q e cie ad pnie effem et q ista sunt sex sicut ostensum sunt duo ex pte medii et duo ex pte extremi et duo ex pte inisti. pp h sex sunt spes hi. Ad i' q quod ultimo exelebat iam pz p q ex pdca que dca sunt.

Sed quomodo describ hi pcti quantum ad rones ppas ex ostn quod nulla istar sit spes pcti in spiritum s. et p' de despacoe q peccm in spm s. e ex cta mali sz de spaco po est ex infirmitate. q'm ex malicia g ui q de spaco non sit peccm in spm s. Si tu dicas q lacte pt ee spes inquantu e ex malicia obz q h q qui despat cogitat in corde suo q maior e iniquitas sua q di mia et omis tal errat e decipit g omis despco ortu ht ex igno g no e spes pcti in spm s. Sed ob h ipm de psumpcoe q frequent psumit q'si po ex confidencia ul audacia q'm ex mali g no ui ee spes pcti in spm s. Si tu dicas quod no e spes nisi q'n pcedit ex malicia ob q h psumpco nunq e dat spes supbie e que e capitale peccm g no e spes pcti in spm s. Tercio ostn hoc ipsum de obstinatoe q obsti naco e induracio mntis in malicia p tanta p q fit ho in penitens sic induraco mntis uenit ex pmansione in pcco et pmansio in pcco no sit spes pcti sz po constancia ui q ob stinaco non sit spes pcti in spm s. Si tu dicas q obstinaco p quod e peccm in spm s. non tantum dicit pmansione sz e dicit nouu actum et motum. Ob q h q actus ille no e aliud q'm voluntas manendi in pcco g no e a q impnia g ui q obstinaco no sit spes pcti in spm s. ab impnia distincta. Quarto ostndit hoc ipm de impug naco uitatis agnite q frequent uitas agnita impugt ex uerecundia q ho timz confundi q'm dicit fam g ui q no sit spes pcti in spm s. Si tu dicas q no e spes pcti in spm s. nisi q'n e malicia. Ob q h q tam uitas q uitatis agnito filio appat g po dz d impugnco uitatis agni te peccm in filium q'm peccm in spm s. Quinto loco ostn hoc ipsum de inuidencia fr'ne gre q aliquis alij ex corrupcoe ne g si ome peccm in spm s. e ex malicia ui quod ista no e spes pcti in spm s. Si tu dicas q hoc modo e peccm in spm s. quo m pcedit ex malia ob cont hoc q inuidencia fr'ne gre semp continet sub inui dia quod e peccm capitale et sic peccm in spm s. Sexto et ultimo ostndr istud id de impnia q aliquis no

penitere quia nescit se peccasse. Ergo videtur quod aliqua impenitentia sit ex ignorantia. Ergo non est species peccati in spiritum sanctum quod videtur esse ex malicia. Si tu dicas quod tunc est peccatum in spiritum sanctum quando est ex certa scientia, obicitur contra hoc quia scientia non variat genus peccati cum sit circumstancia. Si igitur impenitentia procedens ex ignorantia non est species peccati in spiritum sanctum, videtur quod nec impenitentia procedens ex certa scientia. Ad id dicendum quod quemadmodum in operibus meritoriis caritas dat informationem quod nichil est meritorium nisi ex caritate procedat, sic intelligendum est in peccato in spiritum sanctum quod malicia dat formam huic peccato. Unde nichil dicendum est esse peccatum in spiritum sanctum nisi quod ex certa malicia procedit. Et quoniam fere omnes actus anime qui procedunt ex certa malicia possunt procedere ex infirmitate et ignorantia, et nomina peccatorum imponuntur ab actibus, hinc est quod nullum nomen peccati speciale est impositum alicui ex hiis quod est proprie peccatum in spiritum sanctum. Et propter in omnibus oportet hec generaliter et communiter distinctione ut dicamus quod ista sex nominent peccatum in spiritum sanctum secundum quod sunt ex malicia; si autem sint preter maliciam, ut puta ex ignorantia et infirmitate, tunc non sunt peccata in spiritum sanctum. Hoc autem melius patet si ad singula descendamus. Ad primum ergo quod obicitur de desperatione quod potest esse ex infirmitate, dicendum quod aliquando desperat aliquis ex pusillanimitate, itaque in ipsa desperatione non invenitur complacentia sed dolor, et renititur contra ipsam, et tunc non est [illegible] peccatum in spiritum sanctum, quia tali desperatione non pervenit homo in profundum. Est et alia desperatio qua quis desperat diffidentie abscondens se quasi a facie divine misericordie, sicut fecit Caym cum dixit: Ecce a facie tua eicis me. Hoc est secundum semper est in spiritum sanctum quia est in contumeliam divine misericordie cum suam preferat iniquitati, sicut dixit [illegible]: maior est iniquitas mea etc. Ex hoc tamen non videtur infidelis, aut quia tale bonum sentit de illo sed male de se, aut ex eo quod non estimat deum misereri non posse sed potius misereri nolle. Et tale peccatum semper habet coniunctam maliciam pro eo quod sic desperat in tali culpa vult vitam suam finire. Unde tales desperati frequentissime sibi ipsis ferunt mortem. Ad id quod obicitur de presumptione dicendum quod est presumptio de meritis et est presumptio de impunitate. Presumptio qua quis aliquis presumit de meritis suis vel de aliquo quod habet in se est peccatum superbie. Secunda vero presumptio qua quis presumit de impunitate dans totum divine misericordie et auferens ei omnino rigorem iusticie, hec est peccatum in spiritum sanctum quia claudit viam ad gratiam et viam applicat ad peccatum, et patet quia alia pertinet ad peccatum capitale, alia ad peccatum in spiritum sanctum. Ad id quod obicitur de obstinatione quod obstinatio permansione in malo, dicendum quod obstinatio dupliciter. Primo modo dicitur obstinatio continua permansio in culpa. Alio modo dicitur obstinatio voluntaria complacentia in culpa preterita et posterior culpa non detestans sed approbans, et hoc modo dicitur actum actum nichil prius [illegible] ideo est peccatum in spiritum sanctum; differt quia ab impenitentia, sed hic accipitur [illegible] nam unum respectu preteriti et reliquum respectu futuri. Et quamvis sit una virtus cuius est preterita plangere et plangenda non committere, tamen contra istos duos actus possunt esse diversa vicia, sicut largitas cum sit una virtus tamen secundum duos que ad ipsam concurrunt, videlicet dare et tenere, habet duo vicia opposita, videlicet prodigalitatem et avariciam. Ad id quod obicitur de impugnatione veritatis agnite, dicendum quod veritas agnita tripliciter potest intelligi impugnari: aut propter ipsam veritatem, aut propter ipsum dicentem, aut propter effectum consequentem. Primo modo nullus impugnat eam, cum omnes homines natura scire desiderant. Secundo modo et tertio potest impugnari ex infirmitate et est ex malicia, et aliquis impugnat eam pertinaciter in confusionem dicentis sive propter inculcationem sui, quia semper habet adiunctam maliciam, ut puta cum est veritas ad salutem pertinens ut est veritas fidei religionis, et sic est peccatum in spiritum sanctum. Tunc autem dico aliquis veritatem pertinaciter impugnare cum ex sua impugnatione propter odium dicentis vel effectus consequentis aut facit vel vult facere preiudicium veritati. Itaque quicumque

non odiat veritatem sed quod veritas est tamen recte ad invicem. Omnino enim abhorret sicut ille prius odit deum in se [illegible] et vere illi odii contingit quod hic delectat in contumeliis et confutatione veritatis, et tunc recte dicitur motivum ex malicia et pertinacia. Si autem eius resistit non pertinaciter, tunc bene potest procedere talis impugnatio ex quadam infirmitate quia veritas ex agnitione veritatis apparet [illegible] quia talis impugnatio peccatum est in spiritum sanctum procedit ex ipsa agnitione sed potius procedit ex maliciosa voluntate. Unde magister dicit super in plagio dissentientibus vobis dissencientes fit autem [illegible] et dicitur complacet impietatis error obnititur et impietatis error resultat, id est quod movetur ad veritatem impugnandam. Ad id quod obicitur de invidia fraterne gratie, dicendum quod dupliciter potest quis invidere gratie aliene: aut quia ex hoc minuitur bonum proprium vel promotionem appetit singularem, et sic est peccatum capitale; aut quia isto anime sic est depravatus ut sicut non videt bonum in se sic nolit videre bonum in alio, et sic est peccatum in spiritum sanctum. Et isto ultimo modo hoc autem est nullus quamvis possint aliqui homines invidere bonum et quando est capitale peccatum, quando est peccatum in spiritum sanctum. Et isto ultimo modo non procedit nisi ex magna corruptione et malicia voluntatis que adeo contrarium pervertit ut bonum faciat apparere malum et malum faciat apparere bonum. Ad id quod obicitur de impenitentia dicendum quod impenitentia dicitur dupliciter, videlicet pro tempore et generaliter. Si dicatur pro varie, sic non est peccatum in spiritum sanctum quia non ponit novum peccatum sed continuationem sui [illegible] peccati precedentis. Alio modo pro determinatione dicitur dupliciter impenitentia vel [illegible] penitendi, et talis ex malicia procedit et potest esse in spiritum sanctum. Nec valet id quod obicitur quod scientia non variat genus; dico enim quod hic non est ratione scientie sed ratione malicie. Hec autem impenitentia sic est species peccati in spiritum sanctum quod tamen alie species ad ipsam ordinantur ut ipsa quodammodo omnibus aliis est annexa. Sed hic impedit quin ipsa sit divisa species ab aliis, quia sicut in virtutibus una disponit ad alteram sic est in viciis, quamvis non sit contra quin aliquo in habitibus maior sicut est in habitibus virtutum, sicut aperte docet in [illegible] manifestabitur. Consequenter ista sunt questiones [illegible] queritur quod de hoc dicitur: Est peccatum ad mortem, non pro eo dico ut quis oret [illegible] et hoc quia tales sunt diligendi ex caritate; ergo videtur quod pro eis orandum sit. Item tales magis indigent aliis et proniores sunt ad malum; ergo videtur quod maior sit beneficencia misericordie pro hiis orare quam pro aliis qui non indigent. Est ergo quod contra dicitur [illegible] Jo. quod pro talibus orandum non sit, cum de nemine sit desperandum. Ad id dicendum quod peccatum ad mortem dicitur dupliciter: aut quia perducit ad mortem, aut quia disponit ad mortem. Et secundo modo accipiendo peccatum ad mortem omnino est irremissibile. Primo modo accipitur peccatum ad mortem cum difficile est remissibile, quod hic docet mandatorum modorum intelligi habet proposicio sed differenter sicut exponi. Nam primo modo sic est: non dico ut pro eo oret quis, hec causa nec prius sed magis. Secundo vero modo sic est: non dico ut pro eo oret quis, id est quamvis pro eo oret, quasi dicit difficile est pro tali petitione exaudiri, quia talis ideo est ut incorrigibilis reputandus, de quo dicitur [illegible] xviij: Quod si ecclesiam audire noluerit sit sicut ethnicus et publicanus. Et in uno sed generaliter innuit quod pro peccante ad mortem non est orandum. In alio vero sed quod non est impetrare tantum donum. In illo tamen [illegible] ostendit quod mandatum suum sive monitum sua [illegible] orandum esse pro primo non se extendit generaliter ad omnes sed ad eos de quibus [illegible] possimus, quod nostris orationibus concedent, et sic patet ad id. Item quod de hoc quod dicitur: blasphemaverit in spiritum sanctum non remittetur ei, neque glossa dicit ideo qui blasphemia remittetur. Queritur hic quare dicatur [illegible] blasphemia et spiritum blasphemia [illegible] quod genus peccati sit blasphemia quam species blasphemie, quia species blasphemie dicitur voluntate blasphemiam, dicit opus malum addit super voluntatem. Contrarium hic est quod dicitur glossa quia dicit quod species blasphemie non remittetur sed blasphemia remittetur. Ad id dicendum quod sicut dicit Hugo blasphemia quantum est de se indifferens est quantum ad hoc quod sit peccatum in spiritum sanctum et non in spiritum sanctum. Alii autem blasphemant ex infirmitate et coactione, et hii peccant in [illegible]. Alii

ex deceptione et hoc peccatum in filium aliter ex certa malicia et hoc peccatum
est in spiritum sanctum et hoc est scelestissimum genus peccati et uituperius deo delectat
et per hoc iungitur quod est species blasphemie non asserens et dissidium uitupera
tionis diuine species non blasphemie sic spiratur ad odium dei sic species spiritus sancti
ad amorem dei cum glosa dicit Qui blasphemauerit in spiritum sanctum etc. non
in illis dicitur quia blasphemie sunt de spiritu blasphemie et non dicit qui blasphe
mauerit spiritum sanctum sed qui blasphemauerit in spiritum sanctum id est peccando in spiritum sanctum
et hoc declarat ipsa glosa quod dicit quod blasphemia remittitur species autem
blasphemie non remittitur per hoc patet ad illud quod querit que differentia sit inter
blasphemiam et spiritum blasphemie quia blasphemie non enim differunt sicut
non [illegible] et actus sed sicut generale et speciale. Item quod hoc quod dicitur quod desperatio
peccatum est quia quis diffidens penitus de bonitate dei estimans maliciam
suam dei bonitatem excedere tollere uidetur. non enim est quod omnis desperans sit infidelis. omnis
enim qui sic estimat contra bonitatem dei esse finitam et omnis talis errat contra id
quod fidei. Item quod secundum communem quod dicitur septimam hereticis et infidelis
indicatur sed septima dicitur quia quacumque hora ingemuerit peccator omnium iniqui
tatum eius non recordabor desperans credit ei oppositum etc. Pro auctoritate
spiritualis est de remissione peccatorum et contra istum errat ille qui desperat. Si
militer patet obiectio de eo qui presumit uidetur enim quod desperatio tollat fi
dem quia hec est quod fides ista precedit spem sicut precedit caritatem
in et non desperatio. Dicendum quod fides aspicit ipsum
odium mali sed spes respicit peccati uidetur id est firmitas in hoc est
quod fides dicit certitudinem in intellectu et spes dicit certitudinem in
affectu sic contingit aliquem ignorantem ad impetum serui multi sicut
dicit philosophus in vij. eorum est de illo qui sciuit quoniam multa esse
similiter et tamen estimat hanc habere in uoto sic potest aliquis habere fidem carere spe
et sicut potest aliquis non habens certitudinem de aliquo in affectu habere in intelle
ctu. sic potest aliquis non habens spem habere fidem. Ad rationem quod per obiectionem quod talis es
timat maliciam suam dei bonitatem excedere dicendum quod estimare ma
liciam bonitatem excedere hoc potest esse dupliciter in secundo uel in effectu. Et in effectu
dupliciter uel actualiter et hoc autem peccatum eius [illegible] et hoc modo est in fide peccatum desperantis
desperationis et hoc significatur uerbo Cayn. Quando dixit eum desperans maior est iniquitas
mea quam ut ueniam merear non dixit quod maior esset quam misericordia sed quod
amplior esset quam uenia ad quam peruenire posset. Vel potest dici quod talis
estimatio post ueniunt ex subuersione confidencie quam ex subuersione
notitie sic homo aliquando bene scit aliquod tamen affectu desiderat uerum esti
mans oppositum peccat ipsum et per hanc uiam [illegible] est ad illa duo que pec
obiciuntur. Solo non concludit quod desperatio tollat fidem quia defectus est dupli
cis condicionis sicut dictum est quamuis autem desperatio non tollat fidem
simpliciter minor tamen plus ledit fidem per desperationem quam per odium ut
quia aliud peccatum quod non sit ei directe oppositum In fide enim
sunt tria uidelicet ipsa credulitas et habilitas credendi in deum et
ipsa tendens [illegible] quia est [illegible] quia scientia et eternum est quia fructus primus tol
litur solum per infidelitatem secundum uero tollitur per desperationem quia efficitur
homo inhabilis ad tendendum in deum eternum non tollitur per omne peccatum.
Item querit de hoc quod dicit quod peccatum in patrem uidetur intelligi contra potentiam patris
firmitatem. sed non. hoc uero tunc omne peccatum est peccatum in patrem quia
cum potestas peccandi potestas sit in ipso tamen potestas hoc ipso quia est potest facere potest
deficere et infirmius est. Item si peccatum in filium est per ignorantiam sic
ipse subiungit cum omnis peccans sit ignorans sic uult philosophus
uidetur quod omne peccatum sit in filium et nulla est illa diuisio peccatorum. Ad hoc
dicendum quod cum dicitur peccatum esse ex infirmitate et ignorantia non excl
pit hoc quia infirmitas et quia ignorancia sed infirmitas quod
quidem est excepte et ignorantia que est [illegible] alique circumstancie facientis magis
culpe et in talis infirmitas non est in omni peccato nec talis ignorantia
quamuis largo modo accepta infirmitate peccat quia impotentia et ignorantia peccat quia
nesciat sui cognitus peritie sui spiritualiter in omni peccato reperiantur
Pro secundo est quod quandoque peccatum per has differentias quia peccatum dicitur ex
infirmitate quod procedit ex ipsa immediate et sic ex ignorantia et
malicia et sic iste tres differentiae non concurrunt in peccatum idem et sic patet
obiectio et hec sufficiant de ista diuisione quam supra quesitum fuit de hiis
di. xxij. ubi illa diuisio ponitur et manifestatur.

Post predictam considerationem digni et etc. supra ostenditur
origo et ratio peccati hic ostendit originem eius in generali et in speciali
In hac uero parte declarat unde habeat ortum potentia peccandi et hec pars
durat usque ad finem libri diuiditur autem pars ista in partes duas. In prima
querit origo unde sit potentia peccandi et declarat quod potentia peccan
di non est a deo secundum quandam opinionem. Unde uero parte ostendit quod omnis
potestas est a deo pluribus auctoritatibus ibi. Quod pluribus sacris testimoniis etc.
Iniuria uero parte declarat quandam dubitationem eius ex predictis
habet ortum. uidelicet utrum aliquibus potestatibus sit resistendum ibi. Hic
oritur questio non tamen silenda. Ubi declarat quod aliis est obediendum aliis
resistendum. Iniqua uero et ultima continuat magistrum dicta dictis
ut ex hoc libro ad librum communicetur ibi. Iam nunc ad intelligen
dis etc. potestatis peccandis etc. Et possit hoc particula diuidi in tria
totum precedens. sed [illegible] breuitatis non fuit diuisa. Sed enim in
uincte diuisionum plus habent ciositatis quam utilitatis et adeo ex
in precedentibus pretermissi.

Ad intelligentiam autem huius partis inaduertendum quod querendum est. Primo
a quo uel unde habeat ortum potestas peccandi. Secundo uero quo
unde sit in homine potestas possidendi sui dominandi. Tertio
uero de necessitate subiacendi potentie presidum.

Circa primum queruntur duo. Primo quod queritur utrum potestas peccandi in
homine sit a deo uel ab se ipso. Secundo queritur utrum potestas peccandi
inquantum huiusmodi sit bona an mala.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum potestas peccandi sit in nobis a deo
et quod sic uidetur. primo apostolus ad Romanos autem sup[er] primum. et magister adducit
et uoluntas nocendi uidetur potest esse ab hominis animo potestas
autem non nisi a deo sed uoluntas hominis nocendi est ab hominis ab se ipso
non est nisi in nocumento alicuius quis peccat igitur si uero illi eidem est a deo
uidetur quod potestas peccandi a deo sit in ipso. Item philosophus in libro
potest de studiosis plura agere sed omne etc. in quo communicat homo cum
deo habet ab ipso tamquam a causa et principio sed igitur in potentia peccandi homo cum deo
communicat uidetur quod potentia peccandi a deo accipiat. Item omne
quod attestatur nobilitati nature est a deo sed potestas peccandi in eo in quo
est attestatur nobilitati nature non enim reperitur nisi in creatura rationali
que est nobilissima omnium creaturarum igitur uidetur quod potestas peccandi sit in ho
mine a deo. Item omne quod facit ad amplificationem laudis a deo
est et est omnis honor et laus sed posse peccare facit ad laudem
iusti ut dicit ecclesiastici. xxxi. qui potuit transgredi et non est
transgressus facere malum et non fecit. igitur uidetur quod posse peccare sit in
homine a deo. Item potestas peccandi aut est creata uel realis quod est a deo
aut est quod est ex nichilo sed quod est a deo hoc positum sed contra
potentiam homo a deo accipiat. sic quod est ex nichilo igitur ceteri omnis creatura
sit ex nichilo omnis creatura habet potentiam peccandi. sed igitur est falsum
uelut etc. Sed contra peccare deficere est sed posse deficere est non
posse et pusillum posse sed igitur pusillum et deficere posse non est a deo uidetur quod potestas
peccandi non sit in homine ab se ipso. Item ab eodem pri
mo [illegible] potestas igitur sed peccatum non est a deo aliquo modo igitur nec potestas
peccandi in homine est in ipso. Item gloria est perfectiua et
saluatiua non est per potentiam autem gloria sed autem quod deus dedit uidetur
igitur quod potentiam peccandi homo a deo non accepit. Item potestas pecca
ndi est potestas faciendi contra deum. sed potestas peccandi inquantum huiusmodi ad
dilatationem diuine potestatis sed diuina potestas nichil contra se facit uidetur
igitur quod ab ipso non sit potestas peccandi. Item omne quod est in
homine a deo habet exemplar in deo sed potestas peccandi in eo hoc non
habet exemplar in deo. impossibile enim quod deus peccet sicut autem
pluribus locis ostendit et impossibile est et defectus habere exemplar
in deo. sed igitur homo potentiam peccandi deo non assimilatur immo potius dissi
milatur differentia omnem [illegible] quod homo aberrat a deo [illegible] in ipso habet exem
plaritatem et similitudinem uidetur quod potestas peccandi in homine non
habeat a deo originem. Ad hoc dicendum quod cum dico potentiam peccan
di duo dico et dico aliquam potentiam et dico potentiam ad talem actum
ordinabilem sed igitur loquimur de potestate peccandi sed quod potestas peccandi

si quod potentia est a nulla potentia sit vel a creatura sit absolute dubium, a deo est. Si autem
loquimur de ordinabilitate illius potentie ad peccatum, tunc dicendum est quod sicut
peccatum aliquando accipitur absolute, aliquando concrete; aliquando enim nominat actum
deformem, aliquando ipsam deformitatem; sic dicimus quod est loqui et est loqui de illa
ordinabilitate ad peccandum aut ratione deformitatis aut ratione actionis
substrate. Sed ratione actionis substrate sic talis ordinabilitas a deo est sicut et actio sub-
strata peccato. Si autem loquimur de ordinabilitate illa ratione deformita-
tis, sic cum illa deformitas nichil aliud sit quam privatio et defectus,
talis ordinabilitas nichil aliud est quam defectibilitas; et ideo sicut defectus deformita-
tis non est a deo, sic nec talis defectibilitas est a deo, sed est in ipsa creatura
quia ex nichilo. Sic ergo potentia peccandi uno modo concedimus esse a
deo, alio modo minime. Et hec cum rationes ad opposita
partes. Et diverse sunt opiniones; nam sicut magister dicit in
littera, quidam dixerunt quod peccandi non est a deo; alii vero dixerunt
quod potentia peccandi a deo est; quod nititur probare magister multis auc-
toritatibus; auctoritas non valet ad hoc concludendum nisi accipiatur potentia
peccandi pro eo quod est sui ratione actionis ad quam est, quia huiusmodi omne
sub genere potentie. Patet quod potentia considerata ... ad ipsam deformitatem
sic non est magne potentie immo potius impotentie. Sic enim non nominat potentiam
sed defectum, et sic non ... deus potest omnia facere, ergo potest peccare; sic
non sequitur isto modo omnis potestas a deo est, ergo potestas peccandi
a deo est; et isto modo loquendi dicit Augustinus Anselmus quod potestas
peccandi non est potestas libertatis nec pars libertatis, et hoc modo pro-
cedunt rationes ostendentes quod potestas peccandi non sit in
homine a deo, et ideo concedende sunt. Ad illud quod obicitur de potentia no-
cendi, quod est a deo, quamvis voluntas non sit ab ipso, dicendum quod aucto-
ritatem facit in illo nomine ipsam potentiam que ... et actu-
alem ordinationem illius potentie que ... ut intelligatur quod ipsa potentia
a deo est quamvis ipsa ordinatio ad peccatum ab ipso non sit, quia
potentia est de creaturis quam ordinatio et ideo quia hoc non habet nisi
quod potentia peccandi pro eo quod est a deo sit, secundum autem quod est deo pec-
cando non potest etiam ex illa auctoritate quod sit a deo, immo potius op-
positum, quia potentia peccandi non pervenit in peccatum nisi mediante
voluntaria deordinatione, quam a deo negat esse Augustinus in predicta
auctoritate. Ad verbum philosophi quo dicitur quod deus et studiosus
possunt prava facere, exponunt quidam quod philosophus intelligit de
malo pene. Sed hoc plane repugnat ei textui; et ideo cum sacra
scriptura dicit et omnes expositores concordant quod nullo
modo potest peccare, sicut nec mentiri, nec se ipsum negare,
dicendum quod verbum philosophi non habet veritatem nec deo ipsum constitu-
isse magnam vim in illo verbo, pro eo quod dixit hoc solum exem-
plificando et ... secundo tertium suum satis sufficiebat ad pro-
positum, propter quod non habet veritatem probare, videlicet quod studiosus
potest mala agere, licet hoc non sit ... studiosus sed unde potest
... deficere. Ad illud quod obicitur quod potentia peccandi attestatur no-
bilitati, dicendum quod hec non est vera ... ordinem ad
defectum sed inquantum dicit ordinationem ad actum substra-
tum; nullus enim actus est deformabilis per culpam nisi qui procedit
a potentia deliberativa que nobilis est, quia sola illa est informabilis
per iustitiam, ut dictum est. Quod attestari nobilitati est dupliciter: aut per
se aut per accidens; potentia autem peccandi et peccatum attestantur nobilitati
non per se sed per accidens, sicut dicit Augustinus quod dolor boni amissi testis est
nature bone. Ad illud quod obicitur quod facit ad amplitudinem
laudis, dicendum quod sicut virtus commendabilior redditur ex ... sic
potentia benefaciendi commendabilior redditur ex potentia malefaciendi,
non quia ... addat bonitati virtutis nec potentia defi-
ciendi addat virtuti benefaciendi, sed quia ex presentia op-
positi magis in sua bonitate clarescit; sic magis apparet ...
... quam potest male facere et non vult, quam si non posset
nec vellet; et ideo laudatur vir iustus ... potuit male
facere et non fecit; hec est laudat in hoc quod fecit bonum
et non fecit malum cum posset ... laus ... respicit
hoc quod est facere bonum, hoc autem quod est posse peccare non respicit nisi
per accidens. Unde circumscripta potentia faciendi malum, si bonum faceret vo-
luntarie, ... huic laudaretur. Ad id quod queritur utrum potentia peccandi in-
sit creature a deo vel ex nichilo et ... quod potentia peccandi, dicendum quod
ratione actus ... liberi arbitrii quia est actus deliberativus ... est a deo, ratione vero defor-
mitatis est ex nichilo. Et hinc est quod potentia peccandi non reperitur in omni
creatura, quia ratione imperfectionis non reperitur in creatura ... pro eo quod non
potest esse in eo actus deliberationis, ratione vero omnimode perfectionis non
reperitur in creatura ... quia non potest in ea esse defectus a deo suo creatore
coniuncta. Et sic potentia quedam ... per gratiam quadammodo re-
linquitur, quodammodo est ipsa libertas, quodammodo minuit libertatem,
quodammodo est potentia et quodammodo impotentia, quia quodammodo dicit potentiam
et quodammodo impotentiam; et ideo cum queritur utrum sit a deo, non est simpliciter
... sed secundum predictam distinctionem.

Secundo queritur utrum potentia peccandi, secundum quod huiusmodi, sit mala et quod sit mala
inquantum huiusmodi. Videtur quod potentia peccandi non est a deo, quia voluntas ...
peccandi est mala, ergo potentia est mala secundum quod huiusmodi. Item usus
mali est ipsum quia malum est, sicut usus boni est ipsum bonum;
sed usus potentie peccandi est peccare et peccare est malum; ergo potentia peccandi
mala. Item sicut se habet potentia benefaciendi ratione boni ita se habet potentia
malefaciendi ratione mali; sed omnis potentia benefaciendi inquantum huiusmodi est
bona; ergo potentia malefaciendi inquantum huiusmodi est mala. Item
... quia potentia completur cum est suo actui coniuncta, sed potentia
male faciendi cum est coniuncta actui malefaciendi mala est;
ergo similiter ... est cum est separata ab actu; ergo videtur quod est separata ab
actu mala sit. Item potentia malefaciendi aut est bona aut mala;
si est bona et omne bonum est in deo et a deo, ergo videtur quod potentia malefa-
ciendi inquantum huiusmodi est a deo sit et in deo sit, quod videtur falsum
est; restat ergo quod potentia peccandi sit mala. Sed contra: si potentia peccan-
di est mala, ergo potens peccare est malus; sed iustus et sanctus potest peccare,
ergo iustus et sanctus est malus. Item si potentia peccandi est mala,
aut malo pene aut malo culpe; malo pene non, quia ... sequitur
malum culpe; malo culpe non, quia culpa consequitur peccandi
potentiam tempore ... et homo et angelus peccato potuit quam pecca-
vit. Item si potentia peccandi est mala, aut ergo malicia quam fecit
aut malicia que facta est in ipsa; malicia quam fecit non, quia
multi possunt malefacere qui non faciunt nec fecerunt; nec
mali quia facta est in ipsa. Sed contra Anselmus ... quasi
probat quod nullo alio actore potest homo fieri malus nisi se ipso;
ergo non videtur quod potentia peccandi, quantum est de se, mala sit. Item
non sequitur iste potest adulterari, ergo est adulter; ergo non sequitur iste potest
malum facere, ergo est malus; sed si potentia malefaciendi esset mala, ... seque-
retur ad ipsam esse malum genere. Item hoc queritur unde hoc est quod
voluntas malefaciendi est mala et potentia malefaciendi non dicitur esse
mala. Queritur preterea quid voluntas peccandi non dicitur voluntas
sicut potentia peccandi dicitur impotentia, ut ... magister ... voluntas pec-
candi magis dicitur appropriate ad peccatum defectum quam potentia
peccandi, magis videtur quod debet cadere appropriatione ut voluntas
ut voluntas peccandi diceretur voluntas quam potentia peccandi di-
catur impotentia. Solutio: ad quod sicut potentia ratione bonorum non dicit actua-
lem ordinationem ad effectum sed solum habitualem, voluntas vero dicit
actualem ordinationem; sic et in malis ... est quod potentia non dicit
actualem ordinationem ad effectum sed potius habitualem. Unde non dicitur
aliquis habere potentiam malefaciendi quia actualiter tendit in ma-
la sed quia potest tendere in malum; voluntas autem ... actualem
ordinationem dicit ... quia actualiter
tendit in malum ... voluptas est ap-
... ipsi potentie ad agendum; et ideo quia esse malum dicit aliquem
defectum ... in eo quod est ... de quo dicitur, hinc est quod volun-
tas peccandi mala est et velle peccare est malum, potentia autem pec-
candi ... non dicitur esse mala. Concedende sunt
ergo rationes ostendentes quod potentia peccandi ... non est mala.

potentia

uult

posse

utrum potentia peccandi ... sit mala

Ad iᵈ uᵒ q̄ pᵒ obᶜ in contrariū de voᵗᵉ dō q̄ ī nō ualꝫ q̄ voᵗᵃˢ
malefaᵈⁱ plus ponit q̄ pō malefaᵈⁱ dicit n· actualē
ordiatōm ad malū ul' ītē p̄ᵖ dicam actualē deordinatōm
vn̄ sicut arᵐ iᵈ valꝫ uelle malefacē ē malū g̃ posse male
facē ē malū ita nec ī v; nec valꝫ q̄ obicit q̄ᵈ pō male
faᵈⁱ nō ē aᵈ qm̄ uoluntas ēpūnis n· nō sꝫ a alio tn̄ m̄
mpetat' in maiori elongatōe ⁊ n alto ū in maiori appria
tōe uō ē soph̄ f accn̄s sicut hic eadē ē uoluntas q̄ distat
a malo et q̄ appriat' malo g̃ si mala ē p ut ē appriata ex
pōne ad malum simil' mala ē put ē distans assigt' n·
h' ad simil' accn̄ti ⁊ rei· sub iecte in eē. Ad iᵈ q̄ obᶜ q̄ poᵉ
pctandi ī ēnt hi ē malᵖ dicēᵈ q̄ illa m̄rīa· intell' de
usu adq̄ una q̄ꝫ res· directe ⁊ de p̄imo ordinat' sꝫ pō
pctandi nō ordinat' nec dir̄te nec de p̄rio ad actum p̄
candi· pp̄o q̄ illa eadē pō ē ad oppōita ⁊ ad suum opposit̄
ordiāt' p se· ad h aūt ordiāt' p accⁿˢ unde oppōitum p
cati ē ei vsꝰ· et pctm̄ ē ei ab ussꝰ et iō nō seᶜ q̄ᵈ si pctāre
sit malum q̄ᵈ p̄ᵖ hoc po pctandi ī q̄ hi sit malum·
Ad iᵈ quod obz q̄ in bonis pō b'usaᵈⁱ ē bon̄ g̃ ⁊c. Dicēᵈ q̄
nō ē silē q̄z ī bonis bonitas actꝰ ē a bonitate pōᵉ un̄ ꝯ sicu
dīa q̄ nō q̄ bona faciunᵗ boni sunᵗ sꝫ q̄ boī sunᵗ bona faci
nᵗ nō sic aūt ē in malis imo ꝯ q̄ mala faciunᵗ mali sunᵗ
et iō h ē q̄ quāuis pō nō possit se pactum suum p̄ficē·
pt tn̄ se p actum suū deordiāre ⁊ deficiētē facē· ⁊ p̄ᵖ h nō
tantum addit bonū opꝰ sup bonū opꝰ ꝯtiuum ad rōnē pre
di sicut pctātū sup pctātū q̄ntū ad rōnē demēndi· Ad iᵈ q̄
obᶜ quod cōpletōr ē pō cum ē suo actuꝫ ꝯiuncta dicēᵈ q̄ h uᵐ
ē· de actu adq̄ ordiāt' simp' sꝫ nō ē uᵐ de eo adq̄ ordiāt' p accⁿˢ
m̄rīe eī acᵗ ille tenꝫ rōne defcꝰ q̄ eē· tunc n· magꝫ deor
diāt q̄ ꝯ ficiat ⁊ sic ē impō pctāndi r' acᵗ pctāndi et iō magꝫ
recedit pō a cōpletōe inꝫ q̄ᵈ pctāt q̄ ī eo q̄ potuit pectare·
Ad iᵈ q̄ que iᵗᵘᵐ pō pctāndi sit bon̄ an mala· dicēᵈ q̄ si di
catᵘʳ pō pctāndi pō q̄ quis pt pctāre ab sꝫ dubio bon̄ ē ⁊ a dō
ē simil'· si dicat' pō pctāndi ordinata· ad actū pctāᵈⁱ sub hᵒ
simil' ē a dō si aūt dicat' pō pctāndi ipsa potestas deficiēᵈⁱ
h in nō dꝫ dᵉ bon̄ nec mala bona nō debꝫ dᵉ q̄ nō dicat' a dō
ens· ⁊ nich ī rōm entis q̄ᵈ nō hēat rōnē boni mala ū
dꝫ dᵉ p̄ᵖ h q̄ᵈ nō dicit p'uōnē alic' boni nati ineē· nec dic
actualē defcm̄ sꝫ h'itualē unde pō tal' nō dꝫ dᵉ pō mala
ul' deficiens· sꝫ pō defctiua nec ē p̄ᵖ pō sꝫ impō· unde sic
nō posse uidē in lapide nō ē bonū nec ē malum q̄ nō
dicit pōnē nec dicit p'uōnē alic' boni nati in eē· sic intellᵈ
ē de pō pctāndi in c̄atura rōnali secundᵐ q̄ pō pctāndi dicit
defcibilitatē que in ē ei ex rōne c̄atē r' q̄ ex nichilo hꝫ eē.
Ex h᷑ p̄ꝫ r̄ᵖ ad iᵈ q̄ ultio q̄rebat' quare uidelꝫ uoluntas
pctāndi dr̄ eē mala et nō· ptās h̄ n· ē eꝫ h q̄ uoluntas
ē cā immediata· et p̄xima r' actui q̄ ex delibatōe pcedit
magꝫ pctāndi pō dr̄ impō cm̄ uoluntas q̄ uoluntas pctān
di dicatur uoluntas pp̄o q̄ nom̄ poᵉ impōitū ē a pōne ⁊ cōple
mnto ⁊ nō pctāre de rōne diminuit de rōne poᵉ cum dicat
defcm̄ sicut mortuus diminuit de rōne hominis· nomē
uoluntatis impōitū ē a libtate ⁊ complaceⁿ et q̄ pctāre ē pla
citum et conueni h; p' li· ar· hinc ē q̄ quāuis de p'uꝫ pōm uoᵗⁱˢ
tn̄ nō diminuit de rōne uoᵗⁱˢ q̄ nō hꝫ ad ipm̄ repugnanciā
r' q̄ sic nōiat' et p̄pēa uelle pctāre uelle ē posse aūt pctāre
nō ē posse ⁊ iō deus fuit p lib· q̄ dē dr̄ omnipotens ⁊ tn̄ nō
dicitur omniuolens
Consequᵗᵉʳ ē de ptāte p̄sidendi ī quᵉ hec q̄runt' duo· Pᵒ
que iᵗᵘᵐ omnis pō dn̄andi sit a dō· Sc̄dō q̄ iᵗᵘᵐ ptās
dominādi sit a dō r' institutōnē ū aut r' punitōnē culpe
Circa p̄mū sic pceᵈ et que iᵗᵘᵐ pōs ptās dn̄adi sit a dō
et q̄ sic ui'· Jo· xix· non hēres in me ptāte nisi daᵗ eēt
t' desup dixit dn̄s pilato· g̃ si ptās pilati sup xp̄m erat a
dō ⁊ tn̄ minime uidebat' q̄ sup ipsum debet hēe ptā
tē g̃ uiᵗ q̄ multo fortꝰ omnis ptās tal' a dō ē. Itm̄ ꝯ
ps̄li ro· xiij· nō ē ptās nisi a dō et ꝯstat q̄ ī loqᵗ de
potestate p̄sidn̄di g̃ ⁊c ⁊ iste duo auᶜᵗᵉˢ sufficiant q̄
plēs alie add uenirent infra· Itm̄ h̄ ipm̄ uiᵗ r̄ōe ptās
p̄sidendi dicit pōm ī ēcellnᵗⁱᵃ ⁊ omnē tale dicit pōnē aliq̄
sꝫ omne q̄ dicit pōnē aliq̄ a summa pō ē· g̃ omnis pō
p̄sidn̄di a dō ē· ꝯtriꝫ quis p̄sit Itm̄ omnis pena
a dō ē q̄ h; simp' rōnē pene sꝫ ꝯsᵉ fuituᵗ ē pena· g̃ a dō
ē· sꝫ ab eodē a q̄ ē fuituᵗ ē pena g̃ a dō ē ab eodē ē dn̄an
di ptās g̃ omnis ptās dominandi a dō ē. Sꝫ ꝯ osee viij
ipi regnauerūt ⁊ nō ex me pn̄cipes extiterunt et nō cogᵒ
ui g̃ uiᵗ q̄ᵈ talis p̄siden̄ malorꝫ nō sit a dō· Itm̄
nich inīquum ē a dō sꝫ multi inīque dominant' aliis g̃
uiᵗ q̄ omnis ptās sīl dominiū ē in hoībꝫ sit· a dō· Itm̄
nich inordinatᵘᵐ ē a dō sꝫ cum sᵗᵘˡᵗⁱ p̄ficit' sapiᵗⁱ et mali bo
nis hec ē inordinatᵘᵐ g̃ nō uiᵗ eē a dō Itm̄ nich q̄ ē ꝯ
iūs n eē a dō sꝫ ptās dominandi ī homines ē q̄ iniq̄ᵉ
g̃ nō ē a dō· maior manifesta ē· minor pbat' p l'q̄ dᵉ in
libᵒ institucionū bella exorta sunt· et captiuitates secute
et fuitꝰ q̄ sunt iuri n̄ali ꝯ̃ria· Itm̄ nich auferendᵘᵐ ē
alic' q̄ᵈ ē datum ei a dō g̃ si omnis ul' plācō ptās ē
a dō nulla auferenda ē plācō ul' ptās g̃ nullꝰ platꝰ ul'
pn̄ceps eēt deponendᵘˢ ꝯt'ꝫ malꝰ· Itm̄ nich q̄ᵈ hꝫ eēᶜ
p dī donatōm hꝫ p suā usurpatōm g̃ si omnis ptās ē
a dō collata nulla ē usurpata· sꝫ planum ē q̄ multe ptā
tes usurpant' g̃ non omnis ptās a dō donat'· Rᵒ dō q̄
ptās p̄sidendi dr̄ eē iᵈ p q̄ aliquis p̄sidꝫ ⁊ dominat'
alii iᵈ aūt p q̄ᵈ p̄sidꝫ dupᵉ pōt dici imo modo dr̄ ipa
ipā uirtꝰ p q̄m quis p̄ualꝫ aliꝫ et h uirtꝰ abs sꝫ dubiō
a dō ē. alio mᵒ ē p q̄ p̄sidꝫ dr̄ mō deueniendi ul' p̄ueniē
di ad hūc uirtutis excellnᵗⁱᵃ et sic intelliᵈ ē. nam q̄
dam p̄sunt aliis quidam exᵒᵈᵃ astucia q̄ quidā ex
uioln /q̄m aūt p̄est aliquis alius p̄iciam tunc illa
ptās dominādi simp' loq̄ndo a dō ē et r' p̄sidentis ⁊
r' subiacēcū /q̄n aūt p̄est āś p astucia ul' p uiolencia tc̄
dᵒ ē q̄ tal' ptās et hꝫ ꝯpari ad uoluntatē p̄sidētis et hꝫ
ꝯpari ad mitᵗ subiacētis in conparatōe ad mitᵗ subiacētis
talis p̄siden̄ ita ē q̄ aut ē ad bonorꝫ p̄batōnē aut ad
malorꝫ punitōnē /si aūt compet' ad uoᵗᵉ p̄sidentis sic in
iuncta ē ⁊ p q̄ dē mᵒ dᵉ eē a dō faciēte et ordinante r' q̄ dᵉ job
xxiiij· facit regnare ypocritā p̄ᵖ pctā p̄pli ⁊ osee xiij· da
bo eis regē in furore mō sc̄dō aūt in cōparatōe ad voᵗᵉ
p̄sidētis sic dr̄ eē a dō p missiue nō aᵖ approbacōe p̄ᵖ q̄ᵈ
ipi regnauerūt ⁊ nō ex me et pn̄cipes extiterunt ⁊ nō cogᵒui
Concedᵈ ē g̃ q̄ omnis ptās p̄sidēdi r' sīl q̄ ē et ē r' ei sup q̄
ē ita ē a dō ē· ⁊ h ostendūt rōēsᵗᵉˢ ⁊ auc̄ᵗᵃᵐ q̄ ad p pte inducū
ē ⁊ iō concedēᵈᵉ sūt conce ēst nichōi q̄ modᵘˢ deueniēdi ad
hanc p̄sidēcia ī ꝯpone ad uoᵗᵉ p̄sidētis pt esse sꝫ ūi iniᵗ
ul' quod iniᵗ ē a dō ē secundᵒ q̄ iniᵗᵒ ē a dō nō ē q̄ r' ū nē
ē tm̄ iniᵗᵘˢ ex una pte quin sit iniᵗᵒ ex altā iō de nulla
pō p̄sidēdi dici pt quod nō p̄cedat a dō Ad iᵈ g̃ q̄
obᶜ in contrariū q̄ dn̄s dicit quod regnauerūt sꝫ nō ex ipō
dicēᵈ quod nō ē ī negᵗᵒ cēmꝫ nōᵗⁱˢ sꝫ uoᵗⁱˢ anᵗᵉ ⁊ uoᵗⁱˢ appbantis
/dominiū· n· malorꝫ pō ē a dō uindicēte q̄ sit a dō ac
ceptante ūn in eis ulsicat' q̄ dē· eē· iij· Iniᵗᵒ tūn dominat'
h' hō ī malū suū Ad iᵈ quod obē q̄ nich iniᵗ ē a dō dᵉ
q̄ uᵐ ē r' quod iniᵗᵘ quāuis aūt pō dominādi· iniᵗᵃ sit r'ᵉ
q̄nᵗ in comparatōe ad uoᵗᵉ p̄sidentis semp tn̄ iusta ē in
ꝯpatōe ad meritum subiacentis q̄ ē q̄ᵈ uindictam malefi
corꝫ laudē ū bonorꝫ· sicut dr̄· i· pe· ij· Ad iᵈ q̄ obz q̄ aliq̄

Utr oīs ptās dn̄andi sit a dō

potestas inordinata est dicendum quod licet aliquando in aliquo potestas possit exerceri inordinata, non tamen procedit potestas ipsa, sed semper ordinata est. Sicut dicit Gregorius in Moralibus quod cum in motoris elatio non potestas ordinis invenitur, in potestate dei dedit delationem pro malicia nostre mentis invenit. Et si obiciatur quod inordinata est quia sicut patet sunt lapi... mali hominis et similibus dicendum quod licet aliquando inordinatio appareat exterius, in Deo latet pulcra ordinatio in virtus per divinum iudicium quod frequenter est occultum, numquam tamen iniustum, propter quod dicitur Eccl. x: "Vidi malum quod per errorem egrediens a facie principis stultum positum in dignitate sublimi" etc. quia dicit quasi ... appareat ibi error, magis tamen est ibi ordinatio divina ... mali puniuntur et boni promoventur. ¶ Ad istud quod obicitur quod nulla potestas est a Deo quae est contra ius naturale dicendum quod esse contra ius naturale est hoc dupliciter, vel simpliciter vel per aliquem statum, cum igitur dicitur quod potestas dominandi est contra ius naturale, hoc non intelligitur quantum ad ius dictaminis naturalis, quantum ad dictamen naturalis status determinati in quo quidem non esset subiectio servitutis nec praelationis potestatis. ¶ Ad aliud quod obicitur quod nichil quod est a Deo datum est auferendum dicendum quod istud verum est ubi Deus simpliciter dedit ei, si autem solum ad tempus datum sicut dominus voluit dare, ita et voluit per ministerium humanum auferre. Hoc autem contingit quando Deus vult quem videmus ordinem iustitiae sic exigere, Deus enim dedit vitam latroni et tamen iudex iuste aufert illam ei exigente hoc mandato iustitiae quo dicitur "maleficum non patieris vivere". Sic est intelligendum esse de hac imperatione nostra. Principium quod per iuris rectitudinem tamdiu in quo potestas privilegium meretur amittere quo concessa sibi mere abutitur potestate. ¶ Ad illud quod obicitur quod nulla potestas a Deo collata est usurpata dicendum quod verum est totaliter detur a Deo, sed Deus sic dat potestatem quod frequenter homo cooperatur in illius potestatis adeptione, et cum recte operatur ad illius potestatis adeptionem tunc dicitur dominari ex iustitia, quando vero iniuste, tunc dicitur illa potestas usurpata, numquam non possit dici ... contrarius presit deformitati, tamen quia talis potestas non caret omnino ordine iustitiae concedendum esse a Deo et similiter sunt hec duo vera per diversos respectus, videlicet quod eadem potestas sit usurpata absque aliqua repugnantia.

Secundo quaeritur cum hoc utrum potestas praesidendi sit in homine per institutionem naturae vel per punitionem culpae. Et quod sic probatur. Gen. i: "Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram et praesit" etc. Si dicas quod habuit praelationem respectu bestiarum sed non respectu hominum, contra ... non evadet quia i Cor. xi: "caput mulieris vir". Si igitur caput praesidet corpori et decet regere corpus, igitur videtur quod per institutionem naturae sit potestas dominandi in humano genere. ¶ Item in angelis quidem sunt qui sunt praelati in ... non tamen in eis ordo ... secundum excellentiam naturae sed est secundum praelationem officiorum, igitur videtur quod dominium non repugnat sed consonat institutioni humanae naturae sicut et angelicae. ¶ Item potestas dominandi est prerogativa dignitatis et nobilitatis, sed si ad dignitatem competit naturae lapsae multo magis competit naturae institutae, igitur videtur quod magis pertinebit ad statum naturae lapsae. ¶ Item Deus est quod est ad conservationem ordinis naturalis pertinens ad institutionem naturae sed potestas praesidendi pertinet ad conservationem ordinis naturalis, igitur potestas praesidendi ... hominis per institutionem naturae ... maiorum ... minorum probatur per Augustinum quod dicit Aug. xix De civ. Dei: penalis servitus ea lege ordinatur quae naturalem ordinem conservari iubet et perturbari vetat. Sed ad idem ordinatur potestas dominandi et penalis servitus, igitur etc. ¶ Sed contra Gregorius: "omnes homines natura aequales fecit sed variante rursus meritis alios aliis occulta Dei dispensatione ..." ita proponit, igitur videtur quod subiectio et praelatio non sit in homine per institutionem naturae. ¶ Item Aug. xix De civ. Dei: "rationalem hominem ad imaginem Dei factum dominari voluit Deus non irrationabilibus", igitur si potestas praesidendi est in uno homine respectu alterius videtur etc. ¶ Item ratione hoc probatur libertas in homine autem sed potestas dominandi est libertatis impeditiva, igitur non videtur quod sit a natura; quia autem libertas connaturalis sit et a potestate praesidendi habeat impediri manifestatur quia libertas sic habet diffiniri: libertas est naturalis potestas quae licet homini facere quod vult. ¶ Item homo per suam conditionem factus est ... ad Dei imaginem sed inquantum est imago Dei natus est

immediate reformari in Deum, igitur si solus Deus eo maior est, igitur sub nemine nisi sub homine nisi Deo, igitur nullius dominium est in homine secundum naturae institutionem nisi solum divinum dominium. ¶ Item naturale est dominus servo suo, igitur nec dominium sine servitute, sed servitus introducta est propter peccatum sicut in pluribus locis dicit Aug., igitur videtur quod potestas dominandi in homine sit per conditionem culpae non per institutionem naturae. ¶ Item in glorificatione hominum una decidet ... iura ... sicut vult de ... ci. d. ... Aug. sed in statu gloriae non manebit dominium praelationis et subiectio servitutis, igitur non videntur esse in natura humana per quod instituta sed solum per quod lapsa et viciata. ¶ Respondeo dicendum quod potestas dominandi vel praesidendi ... dicitur sic: largissime et communiter et proprie. Largissime dominandi potestas dicitur respectu omnis rei quam homo potest ad libitum et votum suum uti et sic homo dicitur dominus esse possessionum suarum sive mobilium sive immobilium. Alio modo potestas praesidendi sive dominandi dicit excellentiam potestatis in preminendo ei quod est capax rationis et praecepti. Tertio modo potestas dominandi dicit coercere ... subditos, et hec potestas dicit quandam coartationem libertatis et talis potestas dominandi proprie dicitur dominium et correlativum servitus. Primo modo potestas dominandi dicitur vel potestas coercendi convenit omni statui, videlicet statui naturae institutae et naturae lapsae et naturae glorificatae et excellentiori modo fuit in statu naturae institutae quam sit in statu naturae lapsae.
¶ Secundo modo competit statui naturae sive per statum naturae institutae sive per statum naturae lapsae, si enim homo stetisset, ... vir posset imperare uxori et pater potuisset imperare filio. Et hec est reperire in angelis qui divini sunt administratorii, quia ex illa parte aliqui modo sunt in statu naturae. Hec tamen praesidentia non manebit in gloria sicut in praecedentibus ostensum fuit.
¶ Tertio vero modo potestas dominandi in homine est solum per statum naturae lapsae, id est per culpae punitionem, non per naturae institutionem, et hoc quia servitus sibi correspondens per quod dicitur scilicet est pena peccati. Et quia isto modo loquimur hic de potestate dominandi, ideo concedendae sunt rationes ostendentes quod talis potestas in homine per suam primariam conditionem sit per naturam institutae. ¶ Ad i quod igitur obicitur in Genesi et tertio Gen. et Cor. xi, ... praecedunt enim de potestate praesidendi accepta secundo et primo modo non tertio. Nam et si mulier sit viro quidam modo inferior ratione infirmioris sexus, sed ... est ... ut esset ei adiutorium non ut famula sed ut socia. Hinc est quod quamvis dicatur caput eius non tamen dicitur quod ipsa non est ancilla ipsius et non ... dixit magister d. xviii quod mulier ad aequalitatem fuit condita, ideo fuit formata de latere et non de pedibus vel de capite, ut videretur esse socia non domina vel ancilla. ¶ Ad aliud quod obicitur quod prelatio est in angelis, ... quod quamvis unus praesidat alteri et imperet alteri et auctoritatem habeat super alterum imperandi ei ad quod pertinet ad officium ministerii, non tamen unus angelus dicitur servus alterius angeli, et ideo ex hoc non concluditur quod potestas dominandi per quod ei correspondet servitus sit in homine per institutionem naturae conditionem. ¶ Ad aliud quod obicitur quod dominium est prerogativa dignitatis dicendum quod licet sit prerogativa dignitatis in eo quod praesidet in dignitate, tamen dicit Leo quod sub est et eo ... potest convenire ... hominum ... inferioris ... alterius hominis non convenit nisi secundum quod ... videlicet in punitione peccati. Sicut enim dicit Ambrosius, servitus introducta fuit per peccatum ebrietatis.
¶ Ad aliud quod obicitur quod dominium et servitus facta ad conservationem ordinis naturalis dicendum quod est ordo qui respicit naturam per omnem statum, et est ordo qui respicit naturam per statum suae conditionis, et est ordo qui respicit naturam per statum suae corruptionis. Et hoc quidem sunt de dictamine naturae simpliciter, quaedam de dictamine per statum. Deum esse honorandum dictat natura per omnem statum; omnia esse communia dictat per statum naturae institutae; quaedam esse propria dictat per statum naturae lapsae ad removendas lites et contentiones. Sic omnes homines servos Dei dictat per statum suae conditionis; hominem autem homini subici et hominem homini famulari dictat per statum corruptionis, ut mali compescantur et boni defendantur. ... enim ... malorum propter corruptionem quae est in natura unus alterum opprimeret et ... omnes vivere non possent. Non sic autem esset si homo permansisset in statu innocentiae, quilibet enim in statu et gradu suo maneret. Et sic patet quod illa ratio non concludit quod servitus vel dominium respiciat naturam institutam sed solum quod respiciat naturam lapsam. Vero ordo his ... pertinet et potest per dominium conservari.

Ro

potestas

lapse

// ordinem

utrum potestas presidendi sit in homine per institutionem nature vel per punitionem culpe

Consequenter quia de necessitate subiacendi potestati presidendi extitit querimus duo. Primo que- ritur utrum christiani teneantur subiacere tyrannis. Secundo queritur utrum religiosi teneantur subiacere prelatis suis in omnibus.

Circa primum sic proceditur et queritur utrum christiani teneantur subesse tyrannis sive potestati secularium malicibus. Et quod sic videtur .i. petri .ii. servi subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis et modestis sed etiam discolis. Item ro. xiii. omnis anima potestatibus sublimiori- bus subdita sit. et post reddite omnibus debita cui tributum tribu- tum cui vectigal vectigal. Et si tu dicas quod hoc est ammonitio propter scanda- lum vitandum quia paulo ante dicitur subditi estote non solum propter iram sed etiam propter conscientiam. Item hoc ipsum ostenditur ratione quia apostolus facit idem non est inquit potestas nisi a deo sed que a deo sunt ordi- nata sunt quia omnis potestas ordinata est ordinatione divina. Item qui resistit potestati dei ordinationi resistit sed qui resistit ordi- nationi dei damnationem sibi adquirit quare etc. Item servitus hominum non est culpa nec malum immo meritorium quare videtur quod ab illa servitute non absolvatur per baptismum quare non sic christiani sunt liberi quod si christiani sint servi teneantur. Item ad hoc ipsum sunt multe auctoritates que possunt sumi quasi ab omnibus epistolis beati pauli in quibus monet suos subiacere dominis suis. Sed contra mathei xvii. reges terre a quibus accipiunt censum a filiis an ab alienis postea sequitur ergo liberi sunt filii et glossa id est liberi sunt filii regni illius cui subiecta sunt omnia regna in quo regno terreno sed quia boni christiani sunt filii illius regni videtur quod sub nullius regis terreni potestate sint astricti quare non tenentur ei subesse in aliquo tributo. Item iacobi .i. qui autem perspexerit in legem perfecte libertatis. glossa exponit quod lex perfecte libertatis est lex evangelica quare si perfecta libertas liberat ab omni servitute videtur quod omnis qui in hac lege evangelii absolutus sit ab omni servitute regis terreni. Item in omnia in omnibus christus facit unum et omnia facit omnia .i. cor. iii. omnia nostra sunt sive mors sive vita etc. omnia facit unum quod dicit apostolus ad ephesios et ad colossenses omnes unum sumus in christo in quo non est distinctio servi et liberi quare si caritas omnia in omnibus ad equalitatem et communitatem videtur quod quantum in hominibus est non sit aliqua obliga- tio servitutis. Item maior est virtus divine legis quam sit virtus in christo constitutionis humane sed lex evangelica absolvit ab honere servitutis legalis que quidem a deo per moysen lata fuerat quare multo fortius absolvit ab honere humane servitutis et legis civi- lis. Item anselmus nichil est de hominis c. v. ipse redimere voluit ut in pristinam redigeret libertatem et sibi subiectos esset non hominibus quare si empti sumus pretio magno videlicet sanguine agni incon- taminati et immaculati videtur quod ipsius tantum servi simus quare non videtur quod christianus teneatur esse alteri astrictus sicut alicui terreni regni imperio. Item dico quod cum servitus opponatur libertati quod triplex est li- bertas videlicet a creatione et a culpa et a miseria sic servitus tri- plex cui attenditur in libertatis creatione. Secunda in ar- tatione libertatis a culpa attenditur servitus peccati de qua io. viii. qui fa- cit peccatum servus est. peccati ro. vi. non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Secunda in artatione libertatis amissa attenditur servitus pene et mortis de qua dicitur ro. vi. christus resurgens a mortuis iam non moritur mors illi ultra non dominabitur. In artatione autem libertatis a creatione attenditur servitus conditionis de qua dicitur ro. vii. servus vo- catus es non sit tibi cure sed et si potes fieri liber magis utere. Sed quantum sunt attendit in mea artatione libertatis a creatione non quantum ad interiorem mo- tum voluntatis quia cogi non potest sed quantum ad exteriorem usum et servit media fuit in hoc quod in alterum incepit et servitus sive adiecit ut liceret facere contra quod ipse mandavit. etiam quod epistola et servus ungat ortum ab alte- ram non est servitus proprie nisi correctis servus culpe nec sub conditionis sub scripto nisi illa duplex precedat. cum quod a re- gula rectus est efficit christiani liberat a servitute peccati sed tamen non sic liberat quin est possibilitas et facilitas et pronitate habeat recedendi inde quare servitus est hic est quod propter hoc ei per motionem et humiliationem relinquitur dominus idem servitute mortis et conditionis. Unde ita moriuntur christiani sicut et alii et propter pronitatem ad malum et concupiscentias militantes in membris ex quibus consurgunt bella et lites et indigent regi terreno principe sicut et alie gentes. et ideo non solum per humanam institutionem sed etiam per divinam dispensationem inter christianos sunt reges et principes domini et servi et distinctionem potestatis cui subiacent et tenentur per plures modos et hoc ipse deus dicit mathei xxii. reddite que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo et apostolus .i. ad timotheum vi. multi docet in hoc predicantes condempnat ait enim sic quicumque sunt sub iugo servitutis dominos suos omni honore dignos arbitrentur ne nomen domi- ni et doctrina si quis aliter docet et non adquiescat sanis sermonibus do- mini ihesu christi superbus est nichil sciens etc. et hoc ipsum patet ro. xiii. et in pluribus aliis locis docet et mandat et ideo concedendum quod christiani sic tenentur dominis obligati non tamen in omnibus sed in hiis solum que non sunt contra deum nec in hiis omnibus sed in hiis que secundum rationem consuetudi- nis rationabiliter statuta sunt sicut tributa et vectigalia et consilia nunc autem rationes que hoc ostendunt concedende sunt. Ad illud quod primo obicitur de tertio et glossa xvii. mathei dicendum quod textus intelligitur de christo quod christus non tenebatur reddere tributum et de hiis que sunt eius imitatores sicut ut potest de apostolis pro eo quod illi erant liberi et omnia bona temporalia dimiserunt et ideo censum vel tributum ab eis reges terre accipere non debebant. In aliis autem christianis vel qui sunt in seculo conditionis vel qui abundant temporalibus bonis illa auctoritas non habet intelligi. Ad illud quod obicitur quod lex evan- gelica est lex perfecte libertatis que liberat a servitute prevaricationis sive culpe et a servitute legis divine. in eadem cadit spiritus carnis est spiritus liberta- tis sicut quod dicit apostolus ro. viii. non accepistis spiritum servi- tutis iterum in timore sed spiritum adoptionis filiorum et ideo ex hoc non sequitur quod homo qui est sub lege evangelii sit liberatus a servi- tute terreni domini. Ad illud quod obicitur quod caritas omnia unit et omnia facit dicendum quod hoc est per quandam participationem sed non est unum per dominium aut omnes unit sed hoc est per affectionem non per gradum et dignitatis instructionem nam meliorem maius est in hiis distinctio ut conservans ad conformitatem affectionum magis servit uno. Ad illud quod obicitur absolvit lex evangelica ab honere legis mosayce quare multo fortius a lege humana dicendum quod non est simile. quia lex ista legem illam implet et evacuat tamquam veritas figuram non sic autem est de lege ista vel humane que inclinat ad virtutem ad obedientiam legis divine unde apostolus mandat regum principibus et ad timotheum ii. ut quietam et tranquillam vitam sub eis agamus. Ad illud quod obicitur quod christus ideo ipse redimere voluit ut in pristinam libertatem redi- geret. dicendum quod illud non effectus plenus redemptionis facte per christum sed tamen illum effectum non plene assequimur in presenti quia etiam ingemiscit et parturit donec adveniet corporis in libertatem glorie filiorum dei. Unde hic inchoatur libertas a culpa sed in consummabitur libertas amissa et apostolus omni potestate humana vel non secundum quod si sumus empti a christo propter hoc non sumus servi al- terius quia dominum christum comparetur secundum dominium hominis in hiis materie que mediate iubentur dominum sed non comparetur secundum domini- um dyabolici peccati vel ro. vi. mathei vi. non potestis duobus dominis servire deo quamvis redemptione christi eruimur a servitute mortis peccati non tamen eruimur a servitute conditionis vel mortis.

Secundo queritur utrum religiosi teneantur prelatis suis obedire in omnibus que non sunt contra deum. Et quod sic videtur per auctoritatem domini mathei xxiii. super cathedram moysi sederunt scribe et pharisei que dicunt vobis facite quare si dominus sub distinctione mandat quod faciamus omnia que dicunt et de malis prelatis videtur quod in omnibus obediendum est eis. Si tu dicas quod non intelligitur nisi de illis que dicunt et ad que homo tenetur per mandatum legis contra hoc est quia alibi dicit dominus qui vos audit me audit et qui vos spernit me spernit quare si in omnibus est audiendus et in nullo spernendus videtur quod prelatus a deo institutus a suis subditis debeat in omnibus obediri. Item coll. iii.

filii obedite parentibus vestris per omnia ergo si filii carnales parentibus carnalibus debent per omnia obedire et non debent minus esse obedientes filii spirituales prelatis spiritualibus quam carnalibus carnalibus ergo religiosi prelatis suis debent in omnibus obedire ¶ Item beatus Benedictus in regula sua si precipit prelatus impossibile temptandum est facere ergo si impossibilibus obediendum est multo fortius possibilibus ergo in omnibus ¶ Item Ieronimus ad rusticum positum in monasterio timeas ut dominum diligas ut patrem credas quicquid dixit salutare nec maiorum iudicet sententiam cuius est officium obedire et iussa implere dicente Moyse audi Israel et tace ¶ Item Hugo de Sancto Victore obedientia est virtus que omnia amplectitur iniuncta non implenda non obstinet in penitus aut ergo videtur quod si non obedit in omnibus non habet virtutem obedientie ergo tenetur habere virtutem obedientie tenetur in omnibus obedire ¶ Item videtur sicut votum paupertatis continet etiam sic votum obedientie sed qui votum continentie tenetur abstinere ab omni coitu et qui votum paupertatis tenetur renunciare omnibus temporalibus ergo qui votum obedientie tenetur obedire in omnibus que sibi iniunguntur ergo sicut ad incontinentiam peccaret si unam solam pollutionem haberet sic videtur incurrere inobediens si unum solum iussum prelati preterierit ergo tenetur ei obedire in omnibus ¶ Sed contra actuum v. obedire oportet deo magis quam hominibus ergo in aliquibus tenemur obedire deo in quibus non tenemur obedire hominibus ergo videtur quod non teneamur prelato obedire in omnibus ¶ Item Bernardus in libro de dispensatione et precepto subditus nec tenetur promissum est minus nec videtur cogendus preter legem obedientie ergo si aliquis prelatus ultra id quod promisit non videtur quod teneatur ei obedire ¶ Item perfectio religionis maxime consistit in perfectione obedientie ergo si omnes religiosi tenentur in omnibus obedire omnes religiosi essent equalis perfectionis quod sit hic est plane falsum ergo etc. ¶ Item religiosus non tenetur obedire prelato suo nisi per legem voti sed per legem voti non tenetur homo solum nisi ad id quod prelato vovit spontanee ergo videtur quod prelatus non possit ab eo exigere nisi id quod promisit observare ¶ Respondeo dicendum quod aliud loquendum est de obedientia ex debita a subdito prelato religioso scilicet de obedientie perfectione aliud de necessitatis obligatione. Si loquimur de ipsa in perfectione dicendum est quod sicut dicit Bernardus perfecta obedientia finem nescit et perfectus obediens non solum in hiis que mandat sed etiam supra ea que mandat promptum habet assensum ad subiacendum precepto prelati desiderans illum imitari qui humiliavit se ipsum factus est obediens patri usque ad mortem. Si vero loquimur de obedientia secundum necessitatem obligationis sic habet tamen terminum et mensuram videlicet magnitudinem voti emissi. Unde religiosi tenentur obedire prelatis suis nisi in hiis que promiserunt domino observare et non sunt contra animam et [illegible] prelato ad capiat. Quod si sit votum subditus non tenetur ad implendum et ideo concedendum est quod religiosi non tenentur prelatis suis in omnibus obedire sed tamen sit consilium quod in omnibus obediant que non sunt contra deum. Rationes que ad partem contrariam inducuntur concedende sunt quia verum concludunt. ¶ Ad primum ergo quod primo obicitur quod obediendum est in omnibus hiis qui sedent in cathedra Moysi dicendum de hiis que ad cathedram spectant et precepta legis de aliis autem non mandat. Et per hoc obicitur quod ipse dominus dicit qui vos audit me audit etc. Dicendum quod intelligitur de hiis que apostoli et eorum successores mandant ex parte Christi et ex auctoritate data in nullo tamen quod dicitur eorum auctoritate est spernendum unde quamvis non tenemur prelatis in omnibus obedire tenemur tamen nullum eorum mandatum spernere unde dicitur in [illegible] quod sententia pastoris sive iusta sive iniusta timenda est. ¶ Ad tertium quod obicitur de verbo apostoli filii obedite per omnia parentibus dicendum quod si intelligatur de hiis que spectant ad mandatum divinum preceptum est de aliis autem modo est non preceptum ¶ Ad quartum de verbo beati Benedicti et similiter Hugonis dicendum est quod non loquuntur de obedientia secundum obligationem necessitatis sed secundum perfectionem eius

¶ Ad istud quod obicitur quod sicut votum paupertatis continentie tenetur obedientiam dicendum quod et sic et non sic. sic quia quilibet astringitur [illegible] voluntatis dominium [illegible] ad faciendum omnia que sibi sunt imperata sed ad faciendum ea que in regula sunt expressa et que in omni religione professionis semper continet renunciatio que ad opus [illegible] et que ad opus professionis vel in speciali vel communi; non sic autem precipiunt omnia que possunt precipi et ideo non sic artatur ad obediendum in omnibus sicut ad renunciandum omnibus et non [illegible] possibile est aliter renunciare proprietati et satis facile maxime ubi possessio habita in communi. sed obtemperare omnibus que dicuntur [illegible] non facile immo est impossibile et ideo fines ponuntur promissioni obedientie non sic ponuntur promissioni paupertatis. Sed est casus [illegible] in regula beati Francisci simpliciter precipitur quod nulli regulam professi nichil omnino habeant proprium sive etiam simpliciter precipit perpetuo continentie non solum ab actu sed etiam abstinere a suspecto consortio et consilio mulierum sed non simpliciter precipit fratribus suis prelatis in omnibus obedire sed in omnibus que promiserunt domino observare et non sunt contraria anime et regule sue necesse sit ad [illegible] istorum votorum [illegible] addere in hoc [illegible] professionis culmine congruum est ponere quod nisi continuare [illegible] ¶ In parte ista sunt questiones [illegible] que de illa [illegible] magister facit Bernardus et apostoli loquuntur de seculari potestate non enim videtur magister sufficienter solvere ad questionem motam. immo [illegible] sicut habitum est in precedenti capitulo diabolus non habet potestatem nocendi a se ipso sed a deo cum apostolus dicit quod omnis potestas a deo est intelligit non solum de potestate hominis sed etiam de potestate diaboli. ¶ Item videtur quod ei potestati non sit resistendum quia Ieremie xxvii gentem et regnum quod non servierint Nabuchodonosor etc. comminatur dominus huius que non servierint Nabuchodonosor [illegible] per Nabuchodonosor [illegible] diabolus etc. ¶ Item non debemus resistere potestati in malis ut potestati malis prelatis et tyrannis que sunt membra ipsius diaboli ergo multo fortius nec ipsi dyabolo qui est capud ipsorum malorum ¶ Item dicendum quod magister recte dicit [illegible] quod dicit quod verbum apostoli dicit non resistendum esse potestati et illi habetur de potestate humana non de potestate diaboli. quia potestas humana ordinata est et ordinate frequentius movetur in [illegible] et ideo qui ei resistit divine ordinationi resistit. [illegible] sed quia diabolus ex [illegible] voluntatis sue semper inordinate ad malum movetur et contra deum ideo secundum rectum ordinem et mandatum apostoli fortiter est ei resistendum et pugnandum contra eum tamquam contra personam adversarium ¶ Quod ergo dicitur quod potestas diabolo [illegible] est dicendum quod [illegible] est sed ipse non utitur ea ad id ad quod deus ei eam dedit immo semper malum intendit et dum nos fortiter ei resistimus malum suum in bonum convertimus ¶ Ad [illegible] quod obicitur de membris diaboli dicendum quod non est simile nam membra sua non ita semper movent ad malum sicut ille qui est in malo obstinatus et [illegible] semper sit exordium omnis mali. ¶ Item queritur de hoc quod dicit ipse Hugo [illegible] si quis [illegible] illo [illegible] quod si potestas inferior obviet potestati superiori magis obediendum est potestati superiori quam inferiori [illegible] angelus [illegible] non audet archiepiscopus super subditos episcopi manum imponere sicut eo sed hoc potest episcopus suo archiepiscopo ergo videtur quod magis est obediendum inferiori quam superiori ¶ Item potestas immediata magis instat quam mediata ergo si potestas inferior videtur quod magis sit standum potestati inferiori quam superiori ¶ Contrarium habetur [illegible] quod dicit Boethius quicquid potest inferior potest superior sed non econverso ergo videtur superior potest operari in inferiore ergo magis standum est mandato ipsius ¶ Respondeo dicendum quod duplex est loqui de potestate superiori et inferiori aut ita quod inferior potestas totaliter fluit a potestate superiori ad quam ordinatur sicut potestas curatoris a potestate proconsulis et potestas proconsulis a potestate imperatoris et tunc verum est quod dicit quod standum est magis potestati superioris quam inferioris aut ille potestates ita se habent quod ambe fluunt a superiori et in talibus determinatis una prevenit alteram et illa [illegible] plenum posse habet super utrumque quia sic

potestas episcopi et archiepiscopi a potestate pape cuius plena habet potestatem tr[illegible]
i[illegible] et tunc non est generaliter verum quod magis oporteat obedire prela-
to superiori quam inferiori ut potest patere de archiepiscopo quam episcopo quorum
est prelatus mediatus alter immediatus. Sed verum est quibus plenaria potestate
superiorum habet quia ille non est tunc prelatus immediatus unde magis debet
stare subditus mandato pape quam mandato prelati alicuius inferioris et
in hoc casu loquitur auctoritas per hec patet responsio ad obiecta. Postremo quod
de illis auctoritatibus quas magister adducit infra eadem distinctione scilicet quod de potestate
precandi ut quam in veritate adducat. auctoritates illas que loquuntur de pote-
state dominandi et infendi malum pene sicut assumpta patet
et dicendum quod et quantum aliquid possunt ad propositum applicari ut predicto
sicut apte apparet apparet magister allegat eas aliquantulum mi-
nus recte non tamen est mirandum si in tot et tam bonis dictis magister deficit
aliquid ut complete nec est propter hoc insistendum magister in suo labore
mult[illegible] legentium [illegible] et gratiarum actiones quam reprehensiones. Sed ta-
liquibus locis determinavit ab opinionibus communibus et precipue in parisiensi
ad hesit proprie [illegible] locis. unum in primo libro sunt duo. unum in
de habet est distinctione xvii quod caritas quam est amor dei et proximi non est quid
creatum sed increatum. Aliud vero est quod hec nomina trinus et trinitas non
dicunt positionem sed privationem tantum et hec ponitur distinctione xxiiii. In se-
cundo libro similiter duo dicit quod spiritus est quia in angelis tantis primum precessit
et meritum vero subsecutum primi hec subsequitur hec dicitur distinctione v et
est distinctione xi. Aliud est quod nichil est de veritate humane
nature nec propter generationem nec propter nutritionem. In tertio libro similiter duo
dicit. Unum est quod anima exuta a corpore est persona et hec dicitur distinctione
v. Aliud est quod Christus fuit homo in triduo et hec dicitur distinctione xxii. In
quarto similiter similiter dicit. Unum est quod baptismus Johannis cum impositione
manuum equipollebat baptismo Christi ita quod baptizati baptis-
mate Johannis in fide trinitatis non erant rebaptizandi et hec dicitur distinctione
ii. Aliud est de potestate baptizandi in [illegible] quam dicit quod deus po-
tuit aliis dare et quod creatura potuit suscipere et similiter quod deus potestatem
creandi communicare et creatura percipere tamquam per ministerium
et hec dicitur distinctione v. tribus vii. in omnibus communiter doctores
parisienses non sequuntur magistrum nec eorum in omnibus hiis cum
esset sub sistendum ne amore hominis preiudicium fiat veritati. Pro-
dictum est hec omnia sunt locis manifestata sunt et manifes-
tabuntur. Si cui autem aliter videtur et fortassis melius non invi-
deo sed hoc rogo ut si quid in explanatione duorum librorum pre-
cedentium et duorum sequentium ad in hoc opusculo invenerit ap-
probatione dignum gratias agat deo largitori bonorum. In aliis vero
ubi invenerit vel falsum vel dubium vel obscurum sedentis in-
sufficientie benigne indulgeat quia absque dubio teste conscientia
vera et apta et omnia dicere concupivit. Quamquam non sit de ubi quod so-
lus comparatur hoc summo opere attendo in inquisitione quibus
observandis ne quis adeo lateret in scientia oris sui et sic ei inhereat
ut verba oris alterius despiciat aspiciens ea oculo invido et
sic per innocentiam et livorem additum sibi veritatis perdidit et de
numero illorum sit de quibus dicit apostolus quod semper sunt discentes
et numquam ad viam veritatis pervenientes quod avertat deus ab omni-
bus inquisitoribus veritatis hanc autem veritatem infatigabiliter querere
vere infallibiliter invenire inamissibiliter apprehendere et tenere con-
cedat nobis ille qui est via veritatis et vita qui cum patre et
spiritu sancto unum consubstantialis in eternum et ab eis distinctus in persona hominem
verum factus qui se in infinitis quibus miscuit propter sanctitatem
quo series manifestat duorum librorum precedentium cui est omnis
honor et gloria et laus et imperium per infinita secula seculorum. Amen.

de Angelis et Parisienses

Contra teste
Vera
Apta
Cota

Non dignum